

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՄԵԹՐՕՅԻ ԿԱՅԱՆ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 1 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2640

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

»»»··«««

Ալեքսանդր Թագաւորին սպանութիւնը նորէն բոլորին ուշադրութիւնը ուղղեց դէպի Պալքանները։

Ինչ նոր յայտնութիւններ ալ երեւան հանեն ոստիկանական եւ դատական քննութիւնները, եզրակացութիւնը նոյնն է.— Այս ահաբեկչական գործունէութեան արմատները կը գտնուին պալքանեան երկիրներու եւ սահմանակից պետութեանց մէջ։ Անոնք հետեւանք են քաղաքական խմորումներու, եւ կը ձգտին բան մը փոխել 1919էն ի վեր հաստատուած կացութեան մէջ։

Արդարեւ, այդ գոյավիճակէն դժգոհ են ոչ միայն զանազան ժողովուրդներ — ինչպէս Խրուաթները — այլ եւ սահմանամերձ պետութիւններ, մասնաւորապէս Իտալիան եւ Հունգարիան։

Աւելորդ է մանրամասնութեանց մէջ մտնել, պարզելու համար փոխադարձ դժգոհութեան եւ չկամութեան ամբողջ պատկերը։ Անոնք որ օրը օրին կը հետեւին քաղաքական անցուդարձերու, գաղափար ունին այդ մասին։

Մնաց որ, շահակից պետութեանց իրաւասու օրկաններն ալ պատրանքներ չունին այդ մասին։

Անոնք ամէն բան բացէ ի բաց չեն խօսիր, որպէսզի աւելի չթանձրացնեն մթնոլորտը. բայց հազիւ կը զսպեն իրենց դառնութիւնը։

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ էր Եուկոսլաւիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ Հոկտ. 26ին։

Պ. Ուզունովիչ յայտարարեց, Երեսփ. Ժողովի բեմէն.

— «Կառավարութիւնը իր ամբողջ ուժը ի գործ պիտի դնէ, որպէսզի Մարսէյլի ոճիրը ամբողջովին լուսաբանուի, պատասխանատուութիւնները հաստատուին եւ անհրաժեշտ պատիժները արուին»։

Միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ այս ազդարարութիւնը կը վերաբերի միայն մահափորձը սարքողներուն եւ գործադրողներուն։

Այս յայտարարութենէն ճիշդ մէկ շաբաթ առաջ, Հոկտ. 19ին, Ալեքսանդր Թագաւորին յուղարկաւորութենէն անմիջապէս վերջ, Պելկրատի մէջ ժողով մը գումարեցին պալքանեան ուխտին եւ Փոքր Համաձայնութեան ներկայացուցիչները, եւ զատ-զատ, բայց համեմատ զեկոյցներ հրատարակեցին իրենց խորհրդակցութեանց մասին։

Ի՞նչ կ՚ըսէին հինգ երկիրներու լրագրողները (Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա, Չեխոսլովաքիա)։

Ճնշելով Մարսէյլի դէպքը, այն եզրակացութեան եկած են թէ այս մահափորձը «ոճիր մըն է, որ սահմանէն դուրս գործուած ըլլալով, կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան։ Արդարեւ, վերջին ժամանակներս բազմաթիւ ահաբեկչական արարքներ գործուած են, որոնց նպատակն է վնասել կարգ մը երկիրներու միջազգային կացութեան կամ վերջերս իրենց ազգային միութեան հասած երկիրներ զրկել իրենց ամէնէն փորձառու ծառայողներէն»։

Այս հիմնաւորումէն յետոյ, ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէր որ անխտիր բոլոր պետութիւնները գործակցին, «որպէսզի պատասխանատուութիւնները ճշդուին», եւ «միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի ապագային չկրկնուին այսպիսի դէպքեր»։

— «Եթէ միջազգային միջոցներ ձեռք չառնուին եւ չգործադրուին պահանջուած ուղղամտութեամբ եւ բարեկամեցողութեամբ, մնայուն խորհուրդը կը կարծէ թէ շատ ծանր ընդհարումներ պիտի պատահին»։

Ուրեմն, հարցը դրուած է միջազգային գետնի վրայ, եւ ըստ այնմ պիտի հետապնդուի, գոնէ պալքանեան պետութեանց մէջ։

Այդ պարագան կը հաստատէ նաեւ պալքանեան մնայուն խորհուրդի հերթական ժողովը, որ գումարուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, դեռ երկու օր առաջ, եւ որուն օրակարգին վրայ լայն տեղ բռնած էր Մարսէյլի դէպքը։

Ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները, որոշուած է համաքայլ պայքարիլ ահաբեկչական գործունէութեան դէմ։

Տարակոյս չկայ թէ այդ պայքարին ամէնէն ծանր հետեւանքները պիտի կրեն իւրաքանչիւր երկրի փոքրամասնութիւնները, մանաւանդ այնտեղ ուր ազգային իրաւունքներու կամ անջատման խնդիրներ կան։ (Համայնավար «Իւմանիթէ»ն ալ նախատեսելով այս պարագան, յատկապէս կը յիշէ Պուքրէշը, Պելկրատը, Աթէնքը եւ Սոֆիան, բայց կը մոռնայ ... ընկեր Անգարան)։

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան հեռանկար մը չէ որ կը պարզուի, այս խորհրդակցութիւններով եւ խմորումներով։

Հոկտ. 9ի դէպքէն ի վեր, աւելի ամուր թաթ մը կ՚իշխէ Եուկոսլաւիոյ մէջ, Զօր. Ժիվքովիչ, որ առաջին դիկտատուրա մը հաստատած էր 1929–32ին։ Նոյնքան միահեծան է իշխանութիւնը Պուլկարիոյ մէջ, թէեւ երկրորդական դեր մը ունի այս երկիրը։ Միւսները՝ Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա, իրենց իսկ շահուն համար, պիտի ուզեն խափանել որ եւ է յեղափոխական գործունէութիւն։

Հարցին լուսաբանութեան կը ծառայէ նաեւ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին Հոկտ. 25ի գանփակ նիստը, ուր օրէնք մը քուէարկուած է պալքանեան յանձնառութեանց մասին եւ որուն ատենագրութեանց հրատարակութեան համար տասնօրեայ դադարման դատապարտուեցան կարգ մը Թուրք թերթեր։

Տակաւին չպարզեցինք միւս անմիջական շահակիցներուն, Փարիզի եւ Հռոմի դերը, որ ամէնէն վճռական դերը կրնայ կատարել այս համատարած անստուգութեան մէջ։

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂՏՆԻ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչո՞ւ փակուեցան կարգ մը թերթեր

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք աւելի կը լուսաբանեն կարգ մը թուրքերէն թերթերու փակումը, տասը օրուան համար: Ինչպէս կ՚երեւայ կառավարութիւնը չէ ուզած որ հրապարակուին Ազգ. Ժողովին գանփակ նիստի խորհրդակցութիւնները.—

Ազգ. Մեծ Ժողովը Հոկտեմբեր 25ին երկու նիստ ունեցաւ, մէկը առտուն, միւսը կէսօրէն յետոյ: 18 երեսփոխաններու պահանջին վրայ, առաւօտեան նիստը գանփակ եղաւ:

Կէսօրէն ետքի նիստը յատկացուեցաւ հետեւեալ օրինագծի վիճաբանութեան. «Ժողովը կը վաւերացնէ այն յանձնառութիւնները որոնք ծանօթ են Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ ի զօրու կ՚ընէ 9 փետրուար 1934ին Աթէնքի մէջ կնքուած Պալքանեան ուխտին եւ անոր յաւելուածներուն նախատեսած տրամադրութիւնները»:

Օրինագծին վիճաբանութեան ընթացքին, Գօճա Էլիի անկախ երեսփոխան Սըրրի պէյ խօսք առնելով չեշտեց ամէն գետնի վրայ Հանրապետ. վարչաձեւին ունեցած մեծ յաջողութիւնները եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ Ըսմէթ փաշայի դահլիճին շահած յաղթանակները: «Ըսմէթ փաշայի դահլիճը կատարեալ յաջողութեամբ կը քալէ իր ուղած ամէն ճակատի վրայ», ըսաւ ճառախօսը եւ ապա շարունակեց իր խօսքը.

— «Այս օրինագիծը շատ կարեւոր է, որովհետեւ կը ցուցնէ թէ Թուրք Հանրապետութիւնը ո՛ր աստիճան ազդակ է խաղաղութեան եւ հանդարտութեան՝ աշխարհի մէջ: Շահերը վար պայմանագիր կողմերը փոխադարձաբար կ՚ապահովին այս օրինագծով, բոլորն ալ կը վերաբերին իրաւունքի ճանաչման եւ ասոր համար շնորհաւորելի են դաշնագիրը կնքողները: Բայց միայն համար կայ անձնապէս պարծենալու արժանի կէտ մը, որ սա է — Լօզանի դաշնագրէն ի վեր, խաղաղութեան վերաբերեալ ինչ պայմանագրութիւն որ կնքուած է, Ըսմէթ փաշայի դահլիճը ապահոված է որ Թուրք հանրապետութիւնն ալ անպայման մասնակցի այդ պայմանագրութեանց: Ասոր համար անձնապէս շնորհաւորելի կը գտնեմ կառավարութիւնը: Լօզանէն ի վեր մեր կառավարութիւնը միշտ քաղաքակիրթ աշխարհին ներկայացած է՝ ձեռքը ձիթենիի ճիւղ մը բռնած: Մեր արտաքին գործավարը որ ընկերութեան մէջ որ մտած է, միշտ, զարդանիշի տեղ, ձիթենիի ճիւղ դրած է կուրծքին: Ներկայ կացութիւնը արդիւնքն է երկար տարիներ թափուած ջանքերուն: Եթէ կարենայի, այսօր ձիթենիի ճիւղ մը կը նուիրէի Ըսմէթ փաշայի»:

Սըրրի պէյի յայտարարութենէն յետոյ, նախագահ Քազըմ փաշա պահանջեց [illegible] քննել օրինագիծը եւ ժողովը ընդունեց:

Արտաքին գործավարին յայտարարութիւնները

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ բեմ բարձրանալով հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.— «Ընկերներ, կը կարծեմ թէ օրինագիծը բաւականաչափ կը բացատրէ իր պարունակութիւնը եւ կարեւորութիւնը: Ինչպէս գիտէք, Պալքանեան ուխտը եւ պայմանագիրը այս աշնան արձանագրուեցան Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ: Այս ուխտը ունի կարգ մը տրամադրութիւններ, որոնց հիմն է գործակցութիւնը՝ պայմանագիր կողմերու Պալքանեան սահմանները ապահովելու համար: Բնականաբար ի հարկին պիտի գործադրուին այս տրամադրութիւնները: Միայն թէ ասոր համար անհրաժեշտ է որ գործը առանձնապէս վաւերացուի Ազգ. Մեծ Ժողովէն: Այս պատճառով, ներկայացուած օրինագիծը կը չեշտէ թէ յանձնառութիւնները պէտք է ըլլան Ազգ. Մեծ Ժողովին գիտակցութեամբ:

Այս կէտը որ յատուկ է մեր հիմնական օրէնքին, այլապէս ապահովութիւն մըն է երկրի բարձրագոյն շահերուն համար: Յանձնառութիւնները որոնք կը ներկայացուին ձեզի, անտարակոյս պիտի ընդունուին միայն այն ատեն, երբ մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ մը հասկցուի թէ անոնք կը համապատասխանեն ազգին գերագոյն շահերուն:

Այս է ըսելիքս՝ այս օրինագծի մասին: Կը սիրեմ յուսալ թէ պիտի արժանանայ ձեր բարձր հաւանութեան»:

Արտաքին գործավարին այս բացատրութենէն յետոյ, օրինագիծը քուէի դրուելով ընդունուեցաւ: Օրէնքին համաձայն, որ հրատարակութեան թուականէն սկսեալ ի զօրու է, իբրեւ գործադրութիւն Պալքանեան ուխտի եւ յարակից պայմանագիրներու պարունակած տրամադրութեանց՝ վաւերացուած են այն յանձնառութիւնները որոնց մասին տեղեկութիւն ունի Ազգ. Ժողովը:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած ենք, պալքանեան համաձայնութեան մնայուն խորհուրդին ժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, ուր գացած են Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարները: Պուլկարիան չէ հրաւիրուած, անդամ չըլլալով պալքանեան ուխտին: Բոլոր հիւրերը ջերմ շնորհաւորութիւններ ուղղեցին Մ. Քէմալի, Թրքական Հանրապետութեան 11րդ տարեդարձին առթիւ եւ յետոյ ներկայ եղան զօրահանդէսի մը:

Ծանօթ խնդիրներէն զատ, ժողովի օրակարգին վրայ դրուած է քաղաքական ահաբեկումներու հարցը, իբրեւ հետեւանք Մարսէյլի մահափորձին: Կը հաւաստուի թէ ուխտակից պետութիւնները միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, համաքայլ պայքարելու համար ահաբեկչութեան վտանգին դէմ: Տարակոյս չըկայ թէ այս պայքարին հետեւանքները պիտի կրեն փոքրամասնութիւնները: Կ՚ըսուի թէ Պուլկարիա, պալքանեան ուխտին անդամ չըլլալով հանդերձ, պիտի աջակցի այս պայքարին:

Ժողովին ուրիշ մէկ աշխատանքը պիտի ըլլայ կազմական կանոնագիր մը յօրինել, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական խնդիրներու համար: Այս առթիւ օրինակ պիտի առնուի Փոքր Համաձայնութեան կազմական կանոնագիրը: Չորս պետութիւնները որոշած են գործել աստիճանաբար, նպատակակէտ ունենալով ստեղծել տնտեսական ընդարձակ միութիւն մը, քանի որ սահմաններու պաշտպանութիւնը ապահովուած է փոխադարձաբար:

Այս առթիւ կարեւոր լուր մը.— Յունաստանի վարչապետը հեռագրեց իր արտաքին նախարարին (Էնկիւրի) թէ կառավարութիւնը հակառակ է որեւէ ձեւով պալքանեան համաձայնութիւնը ձուլել Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց հետ. որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ ստանձնել նոր յանձնառութիւններ որոնց համար պատրաստ չէ Յունաստան:

Մահափո՞րձ Պուլկարիոյ թագաւորին դէմ

Պուլկարիոյ թագաւորը եւ թագուհին Հոկտեմբեր 30ին Սոֆիայէն Վառնա գացած ատեն, շոգեկառքին մեքենան կրակ առաւ եւ կեցաւ: Մեքենավարը ձեռքէն վիրաւորուած ըլլալով՝ թագաւորը իր [illegible] փոխադրեց զայն, նախնական դարմանները տարաւ եւ յետոյ անձամբ վարեց [illegible] մինչեւ Վառնա:

Այս պաշտօնական պատմութիւնն է: «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը պատմէ թէ երկաթուղիին մէջ մահափորձ մը սարքուած էր: Շոգեկառքը Վառնա հասած ատեն, ռումբ մը գտնուած է վագոնաշարքին անիւներուն մէջ եւ անոր պայթումէն յառաջ եկած է կրակը: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան Սոֆիա – Վառնա գծին վրայ:

Ֆրանսա կը պահանջէ խրուաթ կալանաւորները

Հռոմի Ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը խնդրագիր մը ներկայացուց իտալական կառավարութեան, որպէսզի Ֆրանսայի յանձնուի Տոքթ. Անթէ Փաւէլիչը, որ ձերբակալուած է Թուրինոյի մէջ: Այս առթիւ թերթերը կ՚ըսեն թէ Հոկտեմբեր 24ին ալ դիմում կատարուած էր իտալական կառավարութեան, ձերբակալուած պահելու համար ամբաստանեալը:

⁂ Մարսէյլի դատաքննիչը նոր նամակով մը, հրապարակաւ կ՚ամբաստանէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը, պնդելով թէ Ալեքսանդր Թագաւորին ընդունելութեան եւ կարգապահութեան ամբողջ գործը յանձնուած էր Փարիզէն եկած պաշտօնատարներու, այն աստիճան որ, դատաքննիչին կարծիքն անգամ չեն հարցուցած: Դատաքննիչը կը յայտնէ թէ 12 հեծեալ ոստիկաններ եւ երկու սպաներ տրամադրած էին, իբրեւ մասնայատուկ թափօրներու կարգապահութեան, բայց երբ անոնք ներկայացան, մերժուեցան կազմակերպիչներուն կողմէ:

⁂ Մակեդոնական կազմակերպութեան հին անդամներէն Միրքօ Միքիրիպօֆ սկսած է իր յիշատակները հրատարակել «Սոֆիա» թերթին մէջ, Կէորկիէվի մասին (Քէլէմէն, Թագաւորին ահաբեկիչը): Ուշադիր կը յայտնէ թէ երբ Կէորկիէվ բանտ ինկաւ 1930 — 31ին, շատ կը զբաղէր ոգեհարցութեամբ եւ անդենականի վերաբերեալ խնդիրներով:

Պարսկաստան նոր նաւարան կը շինէ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ պարսկական կառավարութիւնը որոշած է բարձրացնել իր ծովային ուժը: Հրամայուած է երկու նոր կայաններ շինել, մէկը՝ Պուշիրի, միւսը՝ Լինկայի մէջ: Մինչեւ վերջերս առաջինը կը ծառայէր իբրեւ կայան անգլիական ռազմանաւերու, բայց հիմա անհետացաւ այդ արտօնութիւնը, քանի որ Անգլիացիները կ՚օգտուէին զինուորական տեսակէտով: Կ՚ըսուի թէ 35 միլիոն տոլարի պայմանագրութիւն մը կնքուած է ճափոնական գործարաններու հետ: Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, ծրագրուած է շինել չորս յածանաւեր՝ իւրաքանչիւրը 5000 թոն տարողութեամբ, հինգ թորփիլահալածներ եւ չորս սուզանաւեր:

Այս առթիւ, Լոնտոնի իրազեկ շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ Պարսկաստանի նիւթական վիճակը շատ առողջ է, եւ արտաքին պարտքը 8,000,000 տոլարը չանցնիր: Կառավարութիւնը յանձնարարած է նոր թղթադրամներ հանել, հարիւրին 60 համեմատութեամբ ոսկի եւ արծաթ երաշխաւորութիւն ցուցնելով: Ճափոնական դրամը ինկած ըլլալով, ապսպրուած մարտանաւերը բաւական աժան պիտի նստին:

Խորհրդակցութիւն պետ. պարենաւորման մասին

Համաձայն իր կուսակցութեան համագումարին որոշման, Պ. Էրիօ այսօր խորհրդակցեցաւ վարչապետ Պ. Տումէրկի հետ, պետական պարենաւորման ծրագրի մասին: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին այս խորհրդակցութիւնները: Թղթակիցները անմիջապէս շրջապատեցին Պ. Էրիօն, բայց մերժեց որ եւ է բան ըսել:

Նախարարական խորհուրդը պարենաւորման ծրագիրը նկատի պիտի առնէ շաբաթ օր:

Պ. Էրիոյի հետ խորհրդակցելէ յետոյ, վարչապետը ներկայացաւ Հանրապետութեան նախագահին, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

Գործազրկութիւնը միշտ կ՚աւելնայ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, Հոկտեմբեր 20ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 339,822, մինչ Հոկտեմբեր 13ին եղած էր 334,051, ուրեմն մէկ շաբթուան միջոցին աւելցած է 5771 հոգի: (Սեպտ. 22ին այս թիւն էր 322,970, Հոկտեմբեր 6ին՝ 327,303):

Չեղծումի խոշոր ցանց մը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ՝ շնորհիւ քննութեան մը որ կը տեւէր ութ ամիսէ ի վեր, երեւան հանուած է բազմաճիւղ կազմակերպութիւն մը որ կարեւոր չեղծումներ գործած է ի վնաս Պոլսոյ երեք մաքսատուներուն: Կ՚ըսուի թէ վաթսուն պաշտօնեաներ, որոնց 15ը դրուած են մաքսային վերատեսչութեան հրամանին տակ, ուրիշ բազմաթիւ չեղծումներ երեւան պիտի հանեն ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Հրեաները գաղտնի ո՞ւխտ ունին

Այս միջոցին խոշոր դատ մը տեղի կ՚ունենայ Պէռնի մէջ (Զուիցերիա), Հրէական համայնքներու միութիւնը եւ Պէռնի հրեայ հասարակութիւնը դատ բացած են հրատարակութեան մը դէմ, որ կը կոչուի «Սիոնի իմաստուններուն դաշնագիրը» եւ որ կը ձգտի ապացուցանել թէ Հրեաները գաղտնի ուխտ մը ունին, աշխարհը տակն ու վրայ ընելու համար: Դատախազները կը պնդեն թէ այդ փաստաթուղթը ամբողջովին կեղծիք է եւ յերիւրանք: Այս առթիւ վկայութեան կանչուած են բազմաթիւ միջազգային երեւելիներ: Առաջին վկան էր փրոֆ. Խայիմ Վայցման, Պաղեստինի հրէական համաշխարհային գործակալութեան նախկին նախագահը, որ հարցաքննուեցաւ 1897ի սիոնական համագումարի մասին: Վկան չէ մասնակցած այդ ժողովին, բայց գիտէ թէ որ եւ է գաղտնի ժողով չէ գումարուած այնտեղ, հրէական գերակայութիւն հաստատելու համար աշխարհի վրայ: Ետքը լսուեցաւ կոմս Շայլա, որ կարգ մը գիրքեր հրատարակած է ռուսական մշակոյթի եւ կրօնի մասին: Կոմսը Ռուսաստան գտնուած է 1909ին եւ 1921ին, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար, այնտեղ ծանօթացած է Սէրգէյ Նիլուսի, որ իրեն յանձնած է «Սիոնի իմաստուններու դաշինքին» Ֆրանսերէն ձեռագիրը: Իր կարծիքով, այդ ձեռագիրը կը պատկանի քանի մը անձերու: Երրորդ վկան էր ռուս պատմագիր մը, Սէրգէյ Սվատիկով, որ 1917ին Կերենսկիէն պաշտօն ստացած է լուծել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս առեւտրական գլխաւոր հրապարակներու վրայ տատանում մը ունեցաւ անգլիական ոսկին։ Նոյնը կարելի չէ ըսել, անշուշտ, տոլարին համար։ Այս վերջինը, մասնաւորապէս անցնող ամիսներու ընթացքին, փաստօրէն կայունացած կը նկատուի։ Ուաշինկթընը կրնար, ի հարկէ, իր դրամը տասը առ հարիւր համեմատութեամբ նոր արժեզրկման մը ենթարկել։ Այդ իրաւունքը տրուած էր իրեն՝ վերջերս քուէարկուած օրէնքով մը։ Բայց, չըրաւ։

Անգլիական ոսկին, իր նոր անկումով, իջաւ արժեզրկման մը որուն երբեք չէր հասած։ Հոկտ. 27ին կ'արժէր 74.30 Ֆր. Ֆրանք։ Անգլիա պահեստ մը ունի որ յատուկ է փոխանակութեան կանոնաւորման։ Նկատելի է որ կառավարութիւնը, հակառակ օրէնքին տրամադրութեան, չօգտագործեց այդ գումարը եւ անոր լայն միջոցները՝ իր երկրի դրամին բարձրացման ու ամրացման համար։ Այս պարագան բնականաբար, զանազան ենթադրութեանց մղեց բոլոր անոնք որ շահագրգռուած են անգլ. ոսկիին հաստողջական վիճակովը։ Այդ ենթադրութիւնները եւ մեկնաբանութիւնները հիմնուեցան մանաւանդ այն անժխտելի իրողութեան վրայ թէ դրամին մեծ անկումը,— որ վճռական դեր խաղաց ու կը խաղայ տնտեսական կեանքին վրայ,— ալ աւելի կը խորացնէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող քաոսը։ Եւ որովհետեւ դրամի անկման պայքարը, դեռ առաջին օրէն, գլխաւորաբար Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի միջեւ կը մղուի, շահակիցներէն ոմանք ենթադրեցին թէ ապահովաբար երկու մայրաքաղաքներու միջեւ գոյութիւն ունի ծածուկ համաձայնութիւն մը՝ անգլիական ոսկին ու տոլարը իրենց այժմու արժէքին իջեցնելու մասին։

Ուրիշներ, ընդհակառակն, դուցէ աւելի իրատես ըլլալով, մղուեցան խորհելու թէ անգլիական կառավարութիւնը, նախատեսելով որ տոլարը կրկին պիտի արժեզրկուի, անտարբեր իր դրամը եւս արժեզրկել, երկու դրամներու արժէքներու այժմու յարաբերութիւնը անփոփոխ պահելու համար։

Ինչպէս ըսի, այս երկու երկիրները, Լոնտոնի տնտեսական խորհրդաժողովէն ասդին, ճիգ կը թափեն որ իրենցմէ մէկուն դրամը միւսին դրամէն աւելի չարժէ։ Որովհետեւ, եթէ, օրինակ, սթերլինը փոխանակ 76 կամ 80 Ֆր. Ֆրանքի 74 Ֆր. Ֆրանք արժէ, արտասահմանի առեւտրականը հակում ունի անգլ. ապրանք գնելու։ Տոլարն ալ նոյնը ըրաւ։

Երկու երկիրներու այս ճիգը կը շահագրգռէ նաեւ միւս երկիրները։ Այսպէս, անգլիական ոսկիի նոր անկման առթիւ, շատեր արտայայտուեցան եւ ուշի ուշով հետեւեցան անոր։ «Թանի» մէջ Ֆրետերիք Ժէզ յօդուածաշարք մը ստորագրեց։ Ան ցոյց տուաւ թէ Անգլիա որքան մեծ վնասներ կրած է թղթադրամի դրութիւնը որդեգրելով։ Յօդուածագիրին կարծիքով՝ տագնապը պիտի փարատի միայն այն ատեն, երբ բոլոր պետութիւններուն կողմէ կրկին իւրացուի ոսկիի մասին տեւական սակագինը։ Ան այնքան խոր հաւատք ունի այդ մասին որ, կը կարծէ, նոյն իսկ, թէ Անգլիա մօտերս պիտի ընդգրկէ այդ քաղաքականութիւնը։ Ու ցոյց կու տայ նախանշաններ ալ։

Անշուշտ, Ժէզի որոշ հիմքեր ունի այսպէս դատելու։ Ոսկի դրամանիշի քաղաքականութիւնը, սակայն, ֆրանսական տեսակէտ է եւ տարօրինակ չէ որ ոեւէ Ֆրանսացի յօդուածագիր, իր երկրին շահերէն, պայմաններէն ու հնարաւորութիւններէն թելադրուած զայն գտնէ միակ «փրկութեան ճամբան»։

Եւ սակայն, ոչ թէ նախանշաններ, այլ փաստեր եւ մօտաւոր անցեալ մը կայ կարծելու թէ Մեծն Բրիտանիա ամուր կեցած է իր դրամին ոչ — ամուր կամ անկայուն ըլլալու տեսակէտին վրայ։

Այս տեսակէտը աւելի հիմնաւորեց Անգլիոյ ելմտական նախարարը՝ Պ. Չէմպըրլէյն, իր մէկ ճառով (3 Նոյեմ.) զոր խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին կողմէ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, որուն ներկայ էին անգլիացի ամենամեծ դրամատէրներն ու առեւտրականները։

Ճաշկերոյթի հանգամանքն իսկ կը վկայէ թէ ելմտական նախարարին խօսքերը հարազատ արտայայտութիւնը պէտք է եղած ըլլան կառավարութեան մտածումներուն, քանի որ մասնակցողները առաւելապէս շահագրգռուած էին ատով։

Չէմպըրլէյն, խօսելով դրամական քաղաքականութեան մասին, վճռապէս ըսած է— «Դրամը անկախ կը մնայ նոյն իսկ անկայուն ըլլալու պարագան յանձն առնելով»։

Ուրեմն, անգլիական պետական շրջանակներուն համար իրենց դրամին անկախութիւնը առաջին պայման է։ Անշուշտ, այդ անկախութիւնը պէտք է հասկնալ ոսկիին ու ոսկեդրամներուն հանդէպ։ Չէմպըրլէյն, նոյն ճառով, ըսաւ նաեւ թէ ինք չի հաւատար որ շուտով վերահաստատուի միջազգային ոսկի դրամանիշը։ Ուրեմն, ան կը մերժէ, նաեւ «Թանի» յօդուածագրին, դուցէ եւ ամբողջ Ֆրանսայի այն ակնկալութիւնը կամ փափաքը թէ ոսկի դրամանիշը պէտք է վերահաստատուի, որպէսզի ... վերջ գտնէ քաոսը։ Նախարարը շօշափեց նաեւ սթերլինին ու տոլարին յարաբերութիւնը եւ, իրենց դրամի անկախութեան ընթացումին առթիւ չէ զլացաւ թէ սթերլինը անկախ պիտի ըլլայ, նաեւ, տոլարէն։

— Մեր քաղաքականութիւնը կողմնակից է սթերլինի ազատութեան, — ըսաւ ան։

Ի՞նչ կը հետեւի այս խօսքերէն։

Առաջին,— միամտութիւն է կարծել թէ շուտով հաստատուն վիճակ կը ստանան այն դրամները որոնք անկայուն են։

Երկրորդ,— նոյնքան միամտութիւն է կարծել թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ գոյութիւն ունի դրամական ոսկի համաձայնութիւն մը։

Հետեւելով Անգլիոյ ելմտական նախարարի ճառին, մարդ կուգայ այն եզրակացութեան թէ Անգլիա իր շահը կը տեսնէ, գոնէ այժմ, իր դրամին անկայունութեան ու անկախութեանը մէջ (անկախութիւն այն իմաստով, որ ենթակայ չուզեր ըլլալ որ եւ է միջազգային չափանիշի եւ կը պահէ իր «հիւանդանալու» կամ «առողջանալու» ազատութիւնը)։

— «Մենք երբեք փորձած չենք ու պիտի չփորձենք օգտագործել փոխանակումը կանոնաւորելու յատուկ ֆոնտը՝ որպէսզի սթերլինի սակը պահենք որոշեալ մակարդակի մը վրայ եւ կամ զայն բարձրացնենք որոշ սահմանի մը վեր»։

Ուրեմն, Լոնտոն իր քաղաքական առաձգականութիւնը կը կիրարկէ նաեւ ելմտական — տնտեսական կեանքին մէջ։ Անոր համար դրամը չափանիշ չէ. առաջ դրամին արժէքը կայուն էր ու տնտեսական պայմանները — գին, փոխանակում, արտադրութիւն եւն. — փոփոխական էին։ Այժմ ճիշդ հակառակն է,— դրամին գինը կրնայ փոփոխական ըլլալ եւ է, արդէն, բայց ապրանքին գինը պէտք է կայուն ըլլայ։

Այս տեսակէտէն իրաւացի է ֆրանսական պարբերական մը, «Լ'Էն — Ֆորմասիոն Ֆինանսիէռ», երբ կ'ըսէ թէ այսուհետեւ երբեք կարծելու չէ թէ Անգլիոյ փոխանակումի ֆոնտը մեծ դեր կը կատարէ. անոր դերը շատ համեստ է։ Ապագային համար հարկ է գիտնալ որ յիշեալ ֆոնտը չի կրնար եւ չուզեր գործել անգլիական ոսկիին անկման դէմ, այլ կ'ուզէ գործել անոր բարձրացման դէմ»։

Վերջերս հրաժարեցաւ Մ. Նահանգներու հանտեսական գիտնաւորները, զոր. Ֆոնսըն։ Տոլարը ամրացաւ։ Իսկ ստացուած տեղեկութիւնները կը վկայեն որ նախագահ Րուզվէլթ որոշած է փոխել իր քաղաքականութիւնը,— կայունացնել դրամը եւ վերադառնալ ազատականութեան (գիներու ազատութիւն)։ Բայց դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, տեսնելով որ գիները նորէն կ'իյնան, յայտարարեց թէ տոլարը կը բարձրագին չէ լքելու իր քաղաքականութիւնը։

Ուրեմն, Միաց. Նահանգները եւս պիտի հետեւին Անգլիոյ քաղաքականութեան։

Ասիկա կ'ապացուցանէ որ դրամական յուռ պատերազմը կը շարունակուի ու դեռ պիտի շարունակուի։ Կարելի է ըսել, նոյն իսկ, որ ոչ թէ իր վերջաւորութեան մօտ է, այլ կը ծաւալի ու կը խորանայ հետզհետէ։

Իսկ ասիկա անժխտելի փաստ մըն է թէ աշխարհը շատ հեռու է վերադառնալէ հին դրամանիշի դրութեան, եւ ան դատապարտուած է այս ծանր տագնապը կրելու դեռ երկար ատեն։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»Ն ԱԼ···

«Թան»էն վերջ, «Ժուռնալ»ն է որ կը գրէ թէ «տասը տարուան մէջ քէմալական վարչաձեւը ամրացաւ եւ յարգանք պարտադրեց արտասահմանին»։ Յետոյ բաղդատութիւն մը կ'ընէ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Մուսոլինիի միջեւ, աւելցնելով որ Քէմալի ամբողջ ուժը բանակն է։ Եւ վերջապէս արդի Թուրքիոյ գլխաւոր արժանիքը կը համարէ այն, որ կրցաւ միանալ իր դարաւոր թշնամիներուն,— Պալքանեան ազգերուն եւ Մոսկուայի։ Առանց բոլորովին հրաժարելու յենելէ երբեմն Հռոմի, երբեմն Փարիզի, բայց միշտ Մոսկուայի վրայ։

ՄԵՐ ՍԱՂՄՈՍԸ

Հայոց աշխարհի տաղանդաւոր վշտերգուն երգեց, տարիներ առաջ, երբ դեռ արհաւիրքի եւ մահուան ստուերը հայկական մթնոլորտը չէր մթագնած։

Այսքան չարիք թէ մոռնան մեր որդիք
Ամբողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք։

Ան երգեց Հայոց գիւցազներգութեան խորհուրդ խորքը, արթնցնելու համար տառապող ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան բնազդը։

Օրերը անցան խռովայոյզ ու պատմութիւնը արձանագրեց անլուր բարբարոսութիւններ։ Ու այս երգը իր արձագանգը հնչեց աւելի ուժգին, որպէսզի սերունդներ ինքնաճանաչման գիտակցութիւն ունենան։

Դեռ մանուկ էինք, երբ գիւղական խեղճ ու կրակ դպրոցներու մէջ մեզի կը սորվեցնէին նզովք պարունակող երգը ամբողջութեամբ։ «Սեւ խաւարը իմ ընկերն է անբաժան» եւայլն··· Մեր պապերը ժամանոր երկիւղածութեամբ կ'ունկնդրէին երբ զայն կ'արտասանէինք, կը ջանային բացատրել եւ մեզի հասկցնել։

Անոնք մեր «երէնչէյս» պապերը իրենց կեանքի գնով աշխատեցան խորտակուած այն ծլող ու ծաղկող սերունդը որ այսօր կոչուած է ըլլալ աշխատանք այս բազմաչարչար ժողովուրդին։ Ու կտակեցին մեզ միայն Հայոց գիւցազներգութեան խորհուրդը — «Այսքան չարիք թէ մոռնան մեր որդիք, Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»։

Սակայն այսօր մարդիկ եւ խմբակցութիւններ ազգային յեղափոխութեան, իրաւունքի պահանջման տեսակէտները չեն կրնար տեսնել այնպէս ինչպէս վայել է ճշմարիտ Հայու մը։

Երբ այսպէս կը գրենք, շատեր կը ջանան յուզել, ըսելով թէ «հուսահատական է, Դաշնակ է»···

Ահա հոս է որ կը ծագի մեզմէ շատերուն համար անհասկնալի պարագան։ Կուրացած այլայլած վարդապետութիւններու յարուցած աղմուկով, անոնք չեն ուզեր տեսնել այն ինչ որ կը սպառնայ այս հալածական ժողովուրդին։

Կուսակցական ըլլալէ դեռ բաւական հեռու եմ, սակայն իբրեւ Հայ կը կատարեմ այն պարտականութիւնը որ ինծ կը վիճակուի։ Եթէ իւրաքանչիւր Հայրենակից իբրեւ ժառանգորդ իր նախահայրերու պատմութեան հաւատար թէ գաղթահայ աշխատաւորութեան խառնիճաղանճ կացութիւնը կը չակուի միայն համերաշխութեան դրօշ պարզելով, այն ատեն այս ժողովուրդը, հիւրընկալ երկիրներու մէջ կը գտնէր իր ներքին խաղաղութիւնը եւ մէկ ճակատով միայն կ'երգէր բռնակալին դէմ ցասում ու նզովք պարունակող երգը ···

Հէ՛յ, դուք խեղճ պապեր, մեր հին աշխարհի, աւերակ հայրենիքի, վերցուցէք անգամ մը ձեր գլուխները, տեսնելու համար թէ որքան կոտուցան եւ պառակտողներ ունինք մեր մէջ որ հանգիստ չեն ձգեր այս սերունդը։ Այսօր չկան ձեր հաւատամքը, ձեր ժառանգական աւանդութիւնները որոնց հանդէպ ունէիք այնքան պաշտամունք, աղօթք ու խունկ։ Ցեղը իր բուն ոգիէն մերկացնելով միջազգային խամաճիկութեան գործիք կը դարձնեն, առանց խղճահարութեան։ Այո՛, նախահայր պապեր այսպիսիները կ'անարգեն ձեզ, դուք որ իբրեւ սրբութիւններու տէր ու պաշտպան՝ արհամարհեցիք վատ թշնամին եւ ինկաք պարտականութեան ճամբուն վրայ։

Քսան տարի առաջ, երբ գիւղի դպրոցին մէջ «Մխիթար»ին վրայ կը սորվէինք ու կ'երգէինք ցեղին անէծքով լեցուած այդ երգը, թերեւս անգիտակ էինք իմաստին։ Այսօր, քսան տարի վերջ, դո՛ւն, ով յետապատերազմեան սերունդ, պէտք է աւելի լաւ թող եւ կատարեալ ըմբռնումով երգես այս սուրբ երգը, ամէն առաւօտ, իբրեւ սաղմոս։

ՀԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՏՈՒԱԾ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ Կ'ՌՈՒՆՈՒԻՆ

Սասունի հայկական դէպքերուն առթիւ դեսպաններուն տուած բարենորոգման ծրագիրները Ապտիւլ Համիտը շատ ջղայնացուցած եւ կասկածանքի մէջ ձգած էին։ Կ'ուզէր սա վերադարձնել այս ծրագիրները, բայց դեսպանները կը մերժէին սա առնել զանոնք։ Անոնց նպատակը Թագաւորը դէպքերուն պատասխանատու բռնել չէր, միայն վախցնել եւ զգուշացնել կ'ուզէին։ Եւ սակայն, ծրագիրները սա վերադարձնելու մեր պնդումը անոնց մէջ այն կասկածը յառաջ բերաւ թէ գաղտնի նպատակ մը կը հետապնդենք։ Գործը յամառութեան ինկաւ եւ ծրագիրը սա առնելու համար, Գասր Ալիի միջոցաւ դեսպաններուն մօտ կատարուած դիմումները ի զուր անցան։ Իսկ Ապտիւլ Համիտի մտահոգութիւնն ու կասկածները հետզհետէ կ'աւելնային։

Գուրպան Գայրամի նախօրեակ մըն էր։ Ուշ ատեն զիս կանչեց եւ ըսաւ. «Գասր Ալիէն հիմա սա գրութիւնը եկաւ։ Կը գրեն թէ կարելի չէ եղած դեսպաններուն սա առնել տալ այդ անիծեալ թուղթերը, եւ կարելի ալ չպիտի ըլլայ։ Հիմա գնա, խօսէ եւ դեսպանները համոզէ»։

Մինչեւ, դեսպաններուն բնիկիս խօսք չէր մնացած։ Մեզ մարդ ընել իսկ չէին ուզեր այլ եւս։

Կացութիւնը բացատրեցի սուլթան Ապտիւլ Համիտի, բայց ականջ չխաւ։ Վերջին ծայր գրգռուած էր։

— Վաղը մեծ օր մըն է, եւ դուք ինծի սուրբ բանել պիտի տաք, ըսաւ։

— Բայց, պատասխանեցի, ի՞նչ ըսեմ դեսպաններուն։ Դրամագլուխս հասցուցի մնացուցի։ Դուք ներշնչուած տուէք ինծի, առաջնորդեցէք, անոր համաձայն երթամ խօսիմ։

Մտատանջ դէմքով մը մօտիկ կ'ըներ զիս։ Դէպի զուարթացուցանելու է «Խորհրդի եկածը բան. ասօր։ Առանց ետեւ նայելու գնաս ըսաւ, ձեռքս երկու տողով թուղթեր դրաւ եւ դուռէն դուրս ըրաւ զիս։

Ճամբայ ելայ։ Կառքով մինչեւ Թարապիա գացի ապաւ կառքած վիճակով մը։ Ոչ մէկ խօսք կրնայի գտնել որ դեսպաններուն բանի եւ ազդեցութիւն մը գործէր։ Կառքը կեցուցի եւ սիկարէթ մը վառեցի։ Սիկարէթը հատաւ բայց դարձեալ միտքս պարապ էր։ Սիկարէթ մըն ալ վառեցի եւ պատուիրեցի որ կառքը դանդաղօրէն քշէ։ Բայց քանի դեսպանատուներուն կը մօտենայի, շփոթութիւնս ոչ թէ կը նուազէր այլ կ'աւելնար։ Այս վիճակով Կալաթա Սարայի առջեւ հասայ։ Կառքին քովէն անցնողներէն մէկը ուշադրութիւնս գրաւեց որ դէմքով ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմովին կը նմանէր։ Այդ վայրկեանին, Մաքսիմովի վերաբերեալ յիշատակ մը արթնցաւ մէջս եւ ասիկա պատճառ եղաւ որ այս ծանր խնդրին մէջէն ազատիմ։ Մաքսիմովին հետ տարիներ ծանօթներ էինք եւ իրար կը սիրէինք։ Մաքսիմով ռուսական ըլլալով լաւ թուրքերէն կը խօսէր։ Զուարթախօս եւ լեզուանի մէկն էր ու հաճոյքը շատ կը սիրէր։

Յաճախ երկուքս միասին կ'ուտէինք կը խմէինք եւ կը զուարճանայինք։ Հաւատարիմ Ռուս մը ըլլալով հանդերձ, Թուրքերուն հանդէպ համակրութիւն կը տածէր։ Երբեմն իր մեծերուն աչքառու անպատշաճութիւններն ու անիրաւութիւնները կը քննադատէր։

Քանի մը օր առաջ, հայկական բարենորոգումներու գործին համար դեսպանատունէն դարձած եւ Նելիտովի հետ քիչ մը վիճաբանած էինք։ Դուրս ելած միջոցիս, պարտէզին մէջ Մաքսիմովի հանդիպած էի։ Դէմքիս հասկցաւ որ նեղուած, ջղայնացած ու յոգնած էի։ Թեւս մտաւ եւ կատակելով ըսաւ. «Իմ սայլին պէս, կ'երեւի թէ մեր չօրպաճին (Նելիտովը այսպէս կը կոչէր) քեզ բարկացուց։ Ան ի՞նչ կախ դէմք է, ըլլայ որ այս դէմքով փաթթուիս (Ապտիւլ Համիտ) աչքին երեւաս։ Ասոնուած վկայ կը վռնտէ քեզ։ Հետս եկուր, դէմքդ լուամ, աչքերդ բանամ, խմելով գլուխդ բերեմ»։ Ու Մաքսիմով միեւնոյն ատեն զիս քաշքշելով, պարտէզին մէկ անկիւնը գտնուող իր դրասենեակը տարաւ։

Մաքսիմով այն օրը, կէս օրին, բարեկամներուն հետ կերած խմած, զուարթացած եւ թեթեւ գինովութեան մէջ ինկած էր։ Շաքար, փափուկ եւ խմելիք հանեց ինծի համար։ Ինչ որ այս մեծարանքէն օգտուելով, քանի մը գաւաթ շամփանիա կոնծեցի ու աւելի զուարթացայ։

— Հիմա եկուր սա տէրտերդ բաց նայիմ։

— Գիտես. մէկ կողմէ ձերիններդ միւս կողմէն ալ մերինները սա հայկական գործերը կը մեծցնենք։ Կը վախնամ որ խառնելով խառնելով գէշ կ'ընենք ու փատափ կը վերածենք։

ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (34)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Ջաւաւածներս տարին լեցուցին բակով տուն մը, ուր անդին կային ուրիշ խումբ մը բախտակիցներ։ Ոստիկան մը կը պահէր դուռը։

Տան բակին մէջ թոնիր կը վառէր, եւ Թասգիւղէն կնոջ մը վար դրուած կիներ հաց ու կերակուր կը պատրաստէին, մառանի մէջ երկու կիներ միս կը մանրէին, իսկ թոնիրի կողքին ուրիշ մը խմորի գունտեր կը պատրաստէր։ Մութ է. ճրագներ կը պլպլան ու ռամիկներ կ'երթեւեկէ բակին մէջ։ Ես ամէն գնով փախչելու միջոց կը փնտռեմ, ճար չկայ։ Յանկարծ խմոր գնտող կնիկը կը կանչէ. «Աղջի Մայրօ՛, եկուր ցան բեր, թոնիրը կը մարի ցան չկայ»։ Կայծակի արագութեամբ կը սուրամ. թոնիրին քով եղած ցանի պզտիկ սակառը կ'առնեմ ու դէպի դուռ կ'առաջանամ։ Ոստիկանը ճամբայ տուաւ. անիկա չնշմարեց երբ ես տունէն սակառը առի, անոր կռնակը իմ կողմս էր, կարծեց թէ աշխատող կիներէն եմ։ Արագ արագ կը մտնեմ պատմոց մը, կը նետեմ սակառը եւ թաթերուս վրայ սողալով, քալելով, մտայ Ս. Դալիլի եկեղեցիի գերեզմանոցը։ Ազատուած եմ։

Տեսայ զոյգ մարդիկներ, ուր լեցուցին իմ բախտակիցները, կրակի ճարակ դարձած։ Անոր բոցերուն լոյսը կը լուսաւորէր Թասգիւղի փողոցները։ Կը լսէի սարսափելի պայթոցի ձայներ կրակի մէջէն։ Մնաւ լմնցաւ աշխարհ մը չէնցող ժողովուրդը մէկ ժամուան մէջ, մոխ լեռ մը, մարդկային ծով մը կը փճանար։ Եւ այն բոցերուն առջեւ մարդոց բազմութիւն մը որ այդ զարհուրելի եւ աշխարհի պատմութեան մէջ չտեսնուած տեսարանին առջեւ, չնական քրքիջներ կ'արձակէր։

Կ'անցնիմ մարգերու եզերքէն, կ'իյնամ խումբ մը նոր ջարդուած դիակներու մէջ, մէկը, դուցէ վիրաւոր, «Կը մարի՛մ, կը մարիմ, զուռ մը ջուր»։ Եւ ես կ'աճապարեմ ազատիլ այդ արեան ծովէն։

Դուրս եմ գիւղէն։ Քանայ լեռան վրայ հազարաւոր կրակի լոյսեր կ'երեւան, կը գուշակեմ, անոնք ջարդի փլլանքներն են։ Մալհօ ջաղցի ջուրի վրայէն երկու ուրուականներ փախան անոնք ալ իմ բախտակիցներս են։ Կը քալեմ 100 քայլ հեռու, վտանգաւոր գտնելով ճամբան։ Ալիշանքի մօտ, պարէն փոխադրող կարաւան մը կուգայ։ Զօրքեր են։ Կը պառկիմ գետնի վրայ առուի մը մէջ։ Անոնց անցնելէն յետոյ, կը բարձրանամ լեռ։ Եւ մօտ լուսնալուն Քարէ մսուր հասայ։

Առտու մինչեւ իրիկուն անընդհատ աւար կը քաշեն մեր գիւղէն։ Անոնց խօսելու ձայնը կը լսեմ, կռողները մեծամասնաբար քիւրտ կիներ են։ Մութը կոխեց ու ես ձգեցի քարէ մըսուրը։ Անտառին մէջ, ճամբայէն քիչ հեռու, պուրակի մը մէջ, դէզ մը կաղ կարասիներ դիզուած տեսայ։ Մեր գիւղի աւարն էր։ Անոնց մէջէն ծրար մը առի ու անցայ արագօրէն։ Դառնաճով աղբիւրի քով, ձորակի մէջ կրակ մը նշմարեցի, կամաց մը քովերնին գացի, հայերէն կը խօսէին, մօտեցայ, մեր գիւղացիներն էին։ Գօշմանի Փարէկը եւ իր երկու աղջիկները Թարէն ու Թամէն եւ Փուրթէ Խաչօն։ Երեք կիներ, լեռան մէջ քիւրտ կիներէն բռնուեր էին, ու թալանուած մօրէ մերկ կը սրսփային։ Ծրարը բացի, ճանչցան ծրարին մէջ եղած հագուստները, Փուրթայ Մանուկի հարսի լաթերն էին, նուրբ մետաքսէ շրջազգեստներ։ Տուի իրենց, միայն չաֆէթ մը առի։ Անոնք ինծի չընկերացան Քան անցնելու. մինակս հասայ լեռ։

Քանայ լեռան պատմութեան ծանօթ ես, մինչեւ այն օրը երբ ինծի եւ Վառոյին ցորենի տոպրակներ տուիր, եւ չմտածեցիր որ գիւղ իջնենք. կը յիշե՞ս Մանկայ լեռը, երբ ոչխարի մորթի մէջ քեզ փաթթեցինք ու յաջորդ օրը անցանք Քան։

Երկու օր վերջ, Վառօն ըսաւ.— Գիւղ իջնենք, թերեւս յաջողինք Մկրոն փախցնել, (Մկրոն Վառոյի աղան էր, 10 տարեկան եւ Քիւրտերէն բռնուած)։ Իջանք գիւղ, գիւղը Մկրօն գտնել անկարելի էր, ստիպուած մնացինք Վառոյենց տունը, որպէսզի առտուն երբ հօտաղները արջառը արածելու տանին, տեսնենք Մկրոն եւ փախցնենք։ Բայց առանց մեր նպատակին հասնելու, կը բռնուինք։ Քիւրտերը բաւական չարչարեցին մեզ։ Երբ չկրցան օգտուիլ, տարին յանձնեցին ոստիկաններուն, որոնք խումբ մը կիներ հաւաքած ու բանտարկած էին Տէր Ղազարի ախոռը։ Մենք ալ բանտարկուեցանք անոնց քով։ Կամաց կամաց ախոռը կը լեցուէր։ Ասիկա կ'ըլլար երրորդ կարաւանը։

Իրիկուան մութին ներս մտաւ քիւրտ զառնարած Մահմուտ։ Քիւրտերը ազատ էին մեր մէջ պտտելու։ Անցաւ իմ քովէն, երկար նայեցաւ ինծի, ուզեց լոյսին առջեւ տանիլ, մերժեցի։ Գնաց ոստիկանին քով, բաներ մը փսփսացին ու եկան մեր մէջ, մատով զիս ցոյց տուին։ Ոստիկանը թեւէս քաշելով զիս յանձնեց Մահմուտին։ Վառօն մնաց։

Մահմուտին հետ դուրս ելանք բանտէն։ 20 ղրշ.ի գնած էր զիս։ Կը քալենք առանց շշուկի, բան մը գողցողի նման։ Առանց մէկու մը հանդիպելու հասանք Փալի Թաշոյի տունը, ուր գրպանէն բանալի մը հանելով դուռը բացաւ, ներս մտանք եւ դուռը ետեւէն կղպեց։

Թուէքի աղօտ լոյսին տակ նստանք. զէնքերը վար դրաւ, նորոգեց կրակը եւ ըսաւ.

— Գիտես Թամէ, 20 ղրշ.ով կեանքդ փրկեցի, ընկերներդ վաղը կը տանին վառելու, ալ ասկէ վերջ իմ կինս ես, այս տունը լեցուն է ամէն տեսակով։ Անկողին կ'ուզես, հագուստ կ'ուզես, ալիւր ու իւղ կ'ուզես, ինչ որ Աստուած ստեղծեր է, ամէն բան ունիմ, միայն դուն պակաս էիր, ալ ձեռք բերի, կե՛ր, խմէ՛, հագուէ կապէ, եւ իմ յարգս գիտցիր։

Եւ գլուխս սեղմեց իր խոժոռ արճին, համբոյրներ քաղեց, ինչպէս որ կ'ուզէր։

Յետոյ ծրար մը բացաւ, բացաւ եւ մէկիկ մէկիկ ցոյց տուաւ։— Ասոնք, լաթերդ փոխէ։ Տեսայ որ արիւնոտ բիծեր ունէին, տեղ տեղ գնդակներ ծակած էին. յուզումէս կը խեղդուէի։ Կապեցի ծրարը եւ համբուրեցի թէ արիւնոտ են, առանց լուալու կարելի չէր հագնիլ։ Թալաներէն ջնջուածները, անոնք ինծի նման ջահէլ քոյրերու տակ՝ որոնք դաշոյնի հարուածներու տակ փչած էին իրենց վերջին շունչը։

Յետոյ, ալիւր բերաւ, խմոր պատրաստեցի, իւղով հաց թխեցի եւ կերանք։ Կապոց մը անկողին բացաւ ու ինչ հանեց.. Ալ իր կամքին յանձնուած էի ի՛նչ ընեմ. մինակ չեմ, ցեղիս ընտանեաց ու... ոչ բոլորն ալ իմ ճակատագիրս ունէին։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

(Շար.)

«Դաշնակցութեան Օր»ը
ԱՆԻԷՐ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

— օ —

Շաբաթ գիշեր փայլուն յաջողու – թեամբ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ, որ լեցուած էր 500 հոգիէ աւելի բազմութեամբ մը: Կը նախագահէր ընկեր Վահան Փափազեան: Միփանոյ երգչախումբը ամբողջովին ազգային տարազներ հագած, երգեց Հայկական բանաստեղծութիւնները, որ ունկնդրուեցան մեծ խանդավառութեամբ: Փոխն ի փոխ եղան ասմունքումներ (Օր. Մելինէ Թամամեան, Մկրտիչ Ծատուրով եւ Զ. Ղարիպեան), մեներգներ (Օր. Հ. Ֆնդըքեան եւ Տիկին Մառի Թէրզի – պաշեան), կրկնուելով բուռն ծափե – րու տակ: Փոքրիկն Թէժինա, Թա – դէոս Գարեգինի աղջիկը, կովկաս – եան պարեր պարեց ընդհանուր ոգե – ւորութիւն պատճառելով: «Սիփանօր» պարմաց ..., շարք մը խմ – բերգներով, եւ հանդէսին պաշտօնա – կան մասը փակուեցաւ «Մեր Հայրե – նիքով» (խմբերգ): Յետոյ սկսան պարերը, եւրոպական եւ հայկական, որոնք շարունակուեցան մինչեւ լոյս, ... խումբ մը ընկերներ եւ համա – կիրներ աւելի ուշ ետքն մը շուրջը համախմբուած, կը պանծացնէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ առ հասարակ ... յեղափոխութեան արժանիքները:

Հետաքրքիր ամփոփումն ճառերուն, որոնց վերջինը խօսեցաւ ընկեր Գ. ...ն, դեռ նոր վերադարձած Ամե – րիկայէն.—

Վ. Փափազեան (Նախագահ).— Դաշնակցութիւնը առնդծեց ամենա – ... ... Առեղծեց այն ուժը, որով ազգ կոչուեցանք: Դաշնակցու – թիւնը ապրեցաւ կէս դար, տարուէ տարի աւելի երիտասարդանալով: Գիտէք այդ կենսունակութիւնը: Դաշնակցութիւնը իր տարբեր առա – ... ժողովուրդին ծոցէն: Իր անունը ժո – ղովուրդէն բխեցաւ: Միշտ ժողովուր – դին հետ եղաւ: Երբեք չհեռացաւ ան – ... Անոր գաղափարը:

Ս. Սասունի,— իր բանախօսու – թեան իբր մեկնակէտ առնելով Հան – րապետականներուն քիչ առաջ ոտքի կե – նալը ի յարգանս նահատակներուն, կը յայտարարէ.— Անհաւոր է ճակատա – գիրը այն ժողովուրդներուն որոնք պատճառներ չունին խոնարհելու ի յարգանս նահատակներու: Երբ չկար Դաշնակցութիւնը, ստրուկ էր հայ ժողովուրդը: Իսկ ստրուկը ոտքի չի կրնար կանգնիլ: Այսօր ոտքի կը կանգնինք, որովհետեւ Դաշնակցու – թիւնը կայ:

Հայաստանի մէջ, մեր ժողովուր – դին հիմնական մասը, այն որ կորիզը պիտի կազմէր ապագայ հայ պետու – թեան, խիզախ, պատուով եւ կեանքով ... Թիւրքին կը պատկանէր: Տարօն, Վասպուրական, Կարին, ... որոնք կը կարծէին թէ ալերկն էին հայ ժողովուրդին, օր ... որոնց բաղաքացիք մը չուզեցին ... կառավարութեան: Այդ բանին համար հարկ եղաւ ստանալ Արեւմտեան Հայաստանը, հայ յեղափոխութիւնը ժո – ղովուրդի կողքին, պաշտպան անոր, ... Այդ ազատութեան գործին չէր զար: ... դէմ էին յեղափոխութեան ո – րովհետեւ այդ դէմ էր իրենց շահե – րուն:

Ձեռայ զգացում մը, աւելի ազնիւ, աւելի բարձր, քան ազատութեան զգացումը: Առանց ազատութեան՝ ազգերը գոյութիւն չեն կրնար ունենալ: Առանց ազատութեան՝ ազգերը չեն կրնար զարգացնել, մշակել իրենց ներքին ուժերը, իրենց ընդունակու – թիւնները: Դաշնակցութիւնը մեր ժո – ղովուրդին ազատութեան համար կը պայքարի: Այսօր եթէ հոս ենք, Դաշ – նակցութիւնը պատասխանատու չէ ատոր: Արտաքին զարհուրելի ուժեր պատճառ հանդիսացան, որ մենք հոս ըլլանք: Դաշնակցութիւնը պահակն է ժողովուրդին, տէրն է անոր: Նախ պէտք է ինք ջարդուի, փճանայ, որ – պէսզի ձեռքը երկարէ ժողովուրդին:

Մեզ կը մեղադրեն իբր հակառա – կորդները ներկայ Հայաստանին: Հիմ – նովին սուտ: Եթէ ուզենք իսկ, չենք կրնար հակառակ ըլլալ Հայաստանին: Մենք մեր արիւնը, կեանքը տուած ենք անոր համար: Անմեր էութիւննիսկ է: Անոր համար կը պայքարինք, կը տառապինք մենք:

Պարտուած ենք, այո՛, եւ սակայն պիտի շարունակենք մեր պայքարը: Պէտք է կռուինք ազատ եւ անկախ Հայաստանին համար:

Դ. Նժդեհ.— Մարդկային մշակոյ – թի պատմութիւնը կանգ առնել չի գիտեր: Միշտ դէպի աւելի լաւը կը ձգտի: Միշտ կը ձգտի սրբագրել իր ճակատագիրը: Միշտ խօսք ունի: Եթէ հաւատ, դժգոհ է: Դարձեալ կը ձգտի: Եւ այդ ձգտումը չի թողուր որ մարդը մեռնի, ազգը մեռնի: Դաշ – նակցութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այդ անհանդստութիւնը, սրբազան այդ խռովքը: Ան կը ձգտի միշտ դէպի լաւը:

Ֆրանսացի պատմաբան մը ըսած է թէ Հայը ազատութեան ցաւ ունի: Կը կործանի եւ նորէն կը կանգնի: Հայը նուաստութիւն չի գիտեր: Պարտու – թիւն չի գիտեր: «Անոնք չէն՝ աշխարհն աւերը»: Ուժ մը կայ Հայուն մէջ, որ չի թողուր որ մեռնինք իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Հայ: Այդ ուժը Դաշնակցու – թիւնն է: Կը պարտուինք. կը յաղթենք տարիներով: Բայց չենք նուաստա – նար, չենք մեռնիր, չենք հաշտուիր բախտին հետ: Դաշնակցութիւն կը նշանակէ պայքարելու վճռականու – թիւն: Պայքարելու բարոյական: Տե – ղի չտալու վճռականութիւն: Հող եւ մախիր կը ղասանք, եթէ պայքարե – լու ընդունակութիւն չունինք: Այս կը պահանջէ աշխարհը: Այս կը պահան – ջէ կեանքը: Պայքար կայ բնութեան մէջ: Ամէն ինչ, ամէն մէկը կը պայ – քարի: Դաշնակցութիւնը ցեղին պաշտպանութեան բնազդն է: Ուժի պաշտամունք ունինք: Ուժի կարօտն ունինք: Եթէ կ'ընդունինք պայքա – րիլ, պիտի տառապինք: Իսկ այդ տառապանքին մէջ անկախութեան ցաւը պէտք է գտնենք: Դաշնակցու – թիւնը այս բանին գիտակցութիւնն է:

Հայրենիք ուզելը միայն իրաւունք չէ, այլ եւ պարտականութիւն: Մեր հողին պիտի տանք, ցեղին հողին փր – կելու համար: Դաշնակցութիւնը ի – տէալ սեփականատիրութեան զգա – ցումն է: Ապրող Հայն է ան: Կը ճգնի որ աշխարհէն լրջօրէն գիտուի ցեղը: Ջլախտուելու, լրջօրէն գիտուելու ճիգն է ցեղին:

Ամերիկայի մէջ շարժում մը կայ, աղանդ մը կայ ներկայիս: Այդ աղ – անդը, Դաշնակցութեան «փէշէն» կախուած, պատրաստ է կռուելու Դաշնակցութեան համար, Դաշնակ – ցութեան միջոցաւ ցեղին համար:

Այդ աղանդը կը պաշտէ իր ցեղը, որովհետեւ համոզուած է որ իր ցեղը մարդկութեան աւելի տուած է քան թէ առած:

Երկու ընկերներու ահաւոր մահը

»»» -«««

ԳԱՀԻՐԷ, 15 Հոկտ. (Յառաջ).— Հոկտ. 7ին, կիրակի օր, քաղաքէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ Թոմաէյէի քովի կղզին, Տիգրիս գետի ափը գա – ցած էինք, «Դաշնակցութեան Օրը»ը տօնելու համար: Կը մասնակցէին ե – րեք հարիւրէ աւելի ընկերներ, ընկե – րուհիներ եւ համակիրներ: Տօնը ան – ցաւ շատ յաջող. եղան բանախօսու – թիւններ եւ արտասանութիւններ: Հանդէսը սկսաւ «Մշակ բանուորով» եւ վերջացաւ «Մեր Հայրենիքով». յե – տոյ ընկերները ազատ միջավայրին մէջ մինչեւ գիշեր զուարճացան:

Գիշերը մակոյկներով դէպի տուն վերադարձին, մակոյկը կրակ կ'առ – նէ եւ կը սպառնայ մէջը եղողնե – րուն: Քանի մը հոգի գետը կը նետ – ուին եւ լողալով կ'ազատուին, իսկ երկու ընկերներ մութին մէջ կ'անհե – տանան: Երկուքն ալ 25 տարեկան ե – րիտասարդներ էին, Տիգրան Զօրմիս – եան, Սղերդցի եւ Յակոբ Իգիթեան Կարնեցի, երկուքն ալ համեստ բնա – նիքի զաւակ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտած էին քանի մը տարիէ ի վեր, եւ իրենց համեստ ու ազնիւ բնաւորութեամբ շատ սիրելի դարձած էին բոլոր ընկերներուն: Իրենց վրայ դրուած պարտականու – թիւնները միշտ ուրախութեամբ եւ հաւատարմութեամբ կը կատարէին:

Տիգրան լողալու մէջ բաւական յա – ջող էր, իսկ Յակոբ բնաւ լողալ չէր գիտեր: Կը կարծուի թէ Տիգրան Յա – կոբին օգնել ուզած է, սակայն Յակոբ Տիգրանի թեւէն ամուր կը բռնէ, այն – պէս որ Տիգրան ալ չի կրնար շարժիլ եւ երկուքն ալ ջրամոյն կը կորսուին: Ուրեմն Տիգրան մահուան բոպէին ան – գամ իր կեանքը կը վտանգէ, ընկերը ազատելու համար:

Կիրակի գիշեր երկու ընկերները չդարձան տուն: Տիգրիսը խլեց զա – նոնք: Հինգ օր անյայտ ջուրի մէջ թաղուած մնալէ վերջ դիակները ուրբաթ օր ջուրին երեսը ելան: Նոյն օրը բժշկական քննութիւններէ վերջ, հողին յանձնեցինք տարաբախտ զո – հերը:

Յուղարկաւորութեան կը մասնակ – ցէր երկու հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն մը: Զոյգ դագաղները զարդարուած էին ծաղկեպսակներով զորս բերած էին Գաղութի բոլոր Հայր. Միութիւնները եւ ընկերները:

Դագաղները եկեղեցիէն գերեզմա – նատուն փոխադրելու ժամանակ դեռ Կիլանի գաղթակայանը չհասած, դի – մաւորելու եկաւ Տիկն. Միութեան երգեցիկ խումբը որ տխուր երգերով առաջնորդեց մինչեւ գերեզմանա – տուն: Թաղման արարողութենէն վերջ դաշնակի եւ ջութակի ընկերակցու – թեամբ ընկերներ եւ օրիորդներ երգե – ցին յեղափոխական եւ մահուան եր – գեր: Եղան նաեւ արտասանութիւն – ներ եւ բանախօսութիւն մը ընկ. Տօքթ. Էմիրզէի կողմէն:

Գիշերուան ժամը 8ին հաւաքակու – թիւնը հեռացաւ գերեզմանատունէն տխուր տպաւորութեան տակ:

Ցաւոք ձեր Թարմ յիշատակին, սիրելի ընկերներ:

ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Ան – թուանի եւ Լա Վիստի զոյգ ենթակո – միտէներու նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, տեղի ունեցաւ հանդէս պարահանդէս մը, «Էրմի – թաժ»ի սրահին մէջ:

Հակառակ անձրեւային տաղնապին մեր ընկեր-համակիրները փութացած էին սրահ, քաջալերելու համար ձեռ – նարկը:

Կարգապահութեան կը հսկէր փոխն ի փոխ Մարսէյլի հայ արիներէն խմ – բակ մը, մասնակցութեամբ երիտա – սարդ ընկերներու:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրե – նիք»ով մասնակցութեամբ տեղացի եւ որբանոցային... եկած ընկերներու: Նախագահ ընկեր Ս. Պօյաճեան հան – դէսին բացումը կատարելով, պար – զեց Դաշնակցութեան անցեալ ու ներ – կայ գործունէութեան գլխաւոր կէ – տերը: «Մենք պատրաստ ենք ի սէր հայ ժողովուրդի շահերուն, զոհել ու զոհուիլ բարոյապէս, նիւթապէս, բայց թոյլ չենք տար որ կարգ մը ա – պազգայնացած հոսանքներ չարաչար գործածեն մեր ներքին քաղաքա – կանութիւնը»: Ընկերներ, կրկնա – պատկեցէք ձեր ուժերը եւ հրապա – րակ իջէք, աւելի ուժեղ, աւելի երի – տասարդ, միաժամանակ գլուխ հանելու համար այն խոչալը զոր կուտակ ձգե – ցին մեր հազարաւոր նահատակ ըն – կերները»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին իրենց երգերով, արտասանութիւննե – րով ու ֆանթէզիներով, ընկերներ եւ օրիորդներ: Ընկ. Կ. Թիւթէլեան, Դաշնակցութեան ուղղուած արտա – սանութեամբ, ելեկտրականացուց սր – րահը: Հայ արիներէն Բարսեղ, իր կովկասեան պարերով, ընկեր Մա – նուկեան իր արտասանութիւններով, փայլ տուին հանդէսին: Ընկեր Ա. Յակոբեան իր կատակերգութիւննե – րով, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց: Հայ արիներուն պարերը շատ յաջող էին: Ընկ. Մութաֆեան ներկայացուց իր հեղինակութիւններէն քրքջալիր դաւէլ մը: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Արծրունի, որ վերլուծելով Դաշնակցութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը, կանգ առաւ ներ – կայ պահանջներուն վրայ եւ չեշտեց.

— «Ընկերներ եւ հայրենակիցներ, աշխարհը փոթորկալից ովկիանի մը պէս կը տատանի, քաղաքական դէպքերն ու դէմքերը շարժանկարի տեսիլքներուն պէս կը փոխուին, մեծ ու փոքր պետութիւններ տարասփիւռ, ձնձման տակ կը սպառազինուին, բո – լոր ժողովուրդները կը ջանան նոր զինակիցներ գտնել, երէկուան ոխե – րիմ թշնամի ազգերը իրարու ձեռք կը թօթվեն ու կը բարեկամանան: Քաղաքական այս վրդովիչ ու խառ – նակ շրջանին մենք որ աւելի պէտք ու – նինք ազգովին աշխատելու ու պատ – րաստուելու, դժբախտաբար պառակ – տուած ենք: Հակառակորդ հոսանքնե – րը կ'աշխատին նոր զաւեր լարել, նոր ճեղքեր բանալ, անտեսելով դասն ի – րականութիւնը: Անոնց նպատակն է տկարացնել Դաշնակցութիւնը՝ բայց չարաչար կը սխալին:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ա. Մարտիրոսեան, որ բազմութիւնը խանդավառեց ոգեւորիչ խօսքերով: Ընկերը Դաշնակցութիւնը նմանցուց համբերատար ամիւծ մը, թէեւ կը լռէ, կը մտածէ, կը համբերէ, բայց վերջին վայրկեանին իր ծանր թաթը կ'իջեցնէ ամէն տեսակի թշնամիներուն գլխուն:

Կէս գիշերէն յետոյ ներկաները լուա – ցուցին պարելով եւ երգելով, եւ բա – ժակներ պարպելով:

Ն. Մանուկեան

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Դաշնակցութեան Օր»ը

— օ —

ԱՆՆՈՒՎԻԼ.— Դաշնակցութեան օրուան հանդէսը տօնուեցաւ նախա – ձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» կոմիտէի: Նախագահին յապաղման պատճառաւ հանդէսը բացաւ ընկ. Խ. Մկրտիչեան: Երկսեռ երիտասարդնե – րու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բան – ւոր»ը: Ընկեր նախագահը համառօ – տակի պարզեց օրուան նշանակութիւ – նը եւ կոչ բրաւ ներկայ ակրուպին ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ար – տասանեցին Օր. Մ. Օսմանճեան եւ Գ. Երկանեան, երգեցին Տիկ. Խաչա – տրեան եւ Օր. Հ. Կնեադեան:

Յետոյ խօսք հրաւիրուեցաւ ընկերու – հի Տիկ. Էլէն Բիւզանդ, որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը Հայ ժողո – վուրդի վերջին յիսնամեակին մէջ:

Հանդէսին ներկայ էին բաւական թիւով Ֆրանսացի հիւրեր: Ընկեր Ս. Սասունի Ֆրանսերէն ճառով մը ներ – կայացուց հայ ժողովուրդի դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը:

Յետոյ խօս եկաւ ընկերվարական Grandfils, Թարգմանն ըլլալով Աննու – վիլի ընկերվարական մասնաճիւղին, շնորհաւորեց տօնը: Շատ յաջող կեր – պով արտասանեց Ֆրանսերէն ոտա – նաւոր մը Օր. Մ. Օսմանճեան: Յետոյ ընկերներ Կ. Օսմանճեանի եւ Կ. Քոմ – թարճեանի կողմէ ներկայացուեցաւ Օթէլլոյէն նախանձի վերաբերող կը – տորը: Հանդէսը վերջացաւ ժամը 1ին եւ յետոյ սկսան պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Աննուվիլի Թաղմիկ խումբին վրայ աւելցաւ ըն – կեր մը եւս:

Յ. Ճիհանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր տեղի ունեցան «Փըթի Փարիզիէն»ի կազմակերպած Ֆրան – սայի Բաժակի 3րդ շրջանի մրցումնե – րը, որուն մասնակցեցան 152 խումբեր:

⁂ Կիրակի օր շարունակուեցան նոյնպէս Ֆրանսայի փրոֆէսիոնէլ խումբերուն 10րդ շրջանին մրցումնե – րը: Ամէնէն հետաքրքրական մրցում – ներն եղան Փարիզի, Լիլի, Սէշյայի եւ Սէթի մէջ: Սթատ Քոլոմպի մէջ մր – ցեցան Րասինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Սփորթինկ Գլիւպ Նիմ: Փարիզի խումբը յաղթեց 2—0ով: Սէշյայի մէջ ալ մրցեցան Րասինկ Գլիւպ Սթրազ – պուրկ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ: Սէ – շօ որ անցած կիրակի Րասինկ Գլիւպ տը Փարիի դէմ տարած յաղթու – թեամբ ընդհանուր դասաւորման գը – լուխն անցած էր, եւ մէկ կէտի տար – բերութիւն ունէր իր հակառակոր – դէն, յաղթուեցաւ 3-2ով: Ուրեմն եր – կու խումբերը Սթրազպուրկ եւ Սէշօ ընդհ. դասաւորման մէջ 15ական կէ – տով հաւասար են:

Լիլի մէջ ալ մրցեցան Փարիզի խումբերէն Ռէտ Սթար Օլէմփիք եւ Օլէմփիք Լիլուա: Այս մրցումը կա – րեւոր էր անոր համար որ Ֆրանսայի ազգային Ֆութպոլի խումբի բեքլա – պահները՝ Ալէքս Թէպօ եւ Տէվօսէ դէմ առ դէմ պիտի գտնուէին: Փա – րիզի խումբը հակառակ իր յոգնած երեւոյթին եւ դաշտին անվարժ ըլլա – լուն, ջախջախիչ պարտութեան մատ – նեց իր հակառակորդը 4—0ով: Միլ – հուզի մէջ ալ մրցեցան Ֆութպոլ Գը – լիւպ Միլհուզ եւ Մօնփէլիէ խումբե – րը: Այս վերջինը յաղթուեցաւ 4—1ով: Անթիպի մէջ ալ մրցեցան Օլէմփիք Ալէ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ: Այս վերջինը դժուարաւ յաղթեց Օլէմփիք Ալէի 1—0ով: Սէթի մէջ մրցեցան Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթ եւ Էքսէլսիոր Աթլէթիք Գլիւպ: Երկու խումբերը շատ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, յետոյ հաւասար մնացին:

Իսկ Օլէմփիք տը Մարսէյլի եւ Սփորթինկ Գլիւպ Վիթի մրցումը տե – ղի ունեցաւ շաբաթ օր Մարսէյլի մէջ: Ներկայ էին 5000 հոգի: Օլէմփիք տը Մարսէյլ չարաչար պարտութեան մատնեց Վիթը 5—1ով:

Այս կերպով առաջին կարգի փրո – ֆէսիոնէլ խումբերէն չորս խումբ՝ Սէշօ, Սթրազպուրկ ունին 15ական կէտ, իսկ Րասինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Օլէմփիք տը Մարսէյլ 14ական կէտ: Անկէց վերջ է որ այս խումբերը ամէն ջանք պիտի թափեն խլելու հա – մար դասաւորման առաջնութիւնը եւ հռչակուելու ընդհանուր Ֆրանսայի ախոյեան:

⁂ Շաբաթ օր Սէն – Մանտէ, Փա – րիզի Զաւիցերիայիներու դաշտին վը – րայ տեղի ունեցաւ միջազգային Ֆութպոլի բարեկամական մրցում մը: Այցելու խումբն էր գերմանական Շէ – ֆէնուրտ: Կազմակերպիչն էր Փա – րիզի փրոֆէսիոնէլ երկրորդ դասա – կարգի պատկանող խումբերէն Սէրքլ Աթլէթիք Գլիւպ տը Փարի: Գերմա – նական խումբին խաղարկութիւնը գոհ տպաւորութիւն թողուց ժողովուր – դին վրայ: Գերմանական խումբը յաղթեց 3—1ով: Նոյն խումբը կիրա – կի օր Թուան երթալով մրցեցաւ Ֆութպոլ Գլիւպ Թուանի դէմ: Հոն ալ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, թէ – եւ երեք – չորս օր ճամբորդութիւն բրած էին: Գերմանացիները եւ «Կար – միր Աստղաներ»ը 1ի դէմ 1ով հա – ւասար մնացին:

⁂ Այսօր հինգշաբթի Մեռելոցի տօ – նին առթիւ Լիկ տը Փարին կազմա – կերպած է Ֆութպոլի միջազգային մրցում մը մր հովանաւորութեամբ L'Auto եւ Paris — Soir թերթերուն: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Փարք տ'Օթէյլ, Փարք տէ Փրէնսի մարզա – դաշտին մէջ:

Փարիզ – Պուտափէշթ մրցումին մասնակցողները պատուած են երկու մայրաքաղաքներու լաւ խաղացողնե – րէ: Փարիզի խումբը պիտի գտնուի մեծ անելի մը առջեւ, որովհետեւ Պուտափէշթ իր խումբը կազմած է այն խաղացողներէն որ երկու շաբաթ առաջ պարտութեան մատնեցին աւս – տրիական Ֆութպոլի ազգային խում – բը: Այս առթիւ Ֆութպոլի «Նամփ – լէռնօ» Հիւկօ Մէսի կ'ըսէ.— «Հուն – գարիոյ մէջ երիտասարդութեան մէ – ծամասնութիւնը լծուած է սփորթ. այս ճամբուն վրայ Ֆութպոլը առաջ կ'երթայ օրըստօրէ, իսկ Աւստրիոյ մէջ ետ կը մնայ»:

ՀՐԱՆՏ ՍԻՐԱԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (15)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Սըր Ճօն ծրարը բանալէն ի վեր Սպիտակ Արծիւէն չէր հեռացուցած: Այս խօսքերուն վրայ աչքերը վեր բարձրացնելով ըսաւ.

— Չես մոռնալ։ Ո՛չ Հ. Ա. ... դրաղած էր եւ բոլորովին մոռ – ցած քու Սպիտակ Արծիւդ: Երէկ գի – շերուան աշխատութիւնս զիս այնքան ... որ այս կէսօրուան հան – դիպումին մասին կը մտածէի... Այսօր ... վերջ կարծես պատրաստ մը ը – ... դէպի գիւղ:

— Կարծեմ դէպի գիւղ պտոյտ մը ընել պիտի կ'ազդուրէ, Ճօն, ըսաւ Հ. Ա. մտքովը որոշելով որ ուր որ եր – թայ Սըր Ճօն, ոստիկան մը պէտք է ... հետապնդէ: Իր բարեկամը ար – դարեւ վիճակ մը ունէր ու թէեւ չէր ... թէ ինչ, եւ սակայն իր պար – տականութիւնն էր հսկել անոր:

— Լաւ Ճօն, երթամ: Այս իրիկուան ... ակումբը միասին ճաշենք:

Սըր Ճօն ոտքի ելլելով.

— Հ. Ա. որոշ ժամադրութիւն մը չտանք. եթէ գիւղը հաճելի գտնեմ, թերեւս ուշ ատեն միայն վերադառ – նամ:

Հ. Ա. գլուխը շարժելով.— Շատ լաւ, լաւ:

Հ. Ա. սկսաւ մտածել թէ Ճօն դէ – պի գի՞ւղ թէ դէպի ծով պիտի եր – թար: Ոտվէն հաւանականութիւնը ա – ւելի շատ էր քան ցամաքայինը, քանի որ նաւազին խնդիրը կար եւ ուստի կը կարծէր որ իր բարեկամը այցելու – թեան պիտի երթար երէկ գիշերուան խորհրդաւոր նաւակին: Վերադառնա – լով Սքօթլէնտ Եարտի իր պաշտօնա – տեղին՝ իր առաջին գործը եղաւ գաղտնի – ոստիկան քննիչ Փիրսընը կանչել տալ:

— Փիրսըն, ըսաւ երբ այս վերջինը երեւցաւ, կ'ուզեմ որ երկու լաւագոյն մարդիկդ Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիսընը հետապնդեն, ուր որ եր – թայ հետեւին, գիշեր եւ ցերեկ, եւ այնքան մօտէն հետեւին որ անոր բո – լոր շարժումները գիտեն, հերթով պէտք է հետապնդեն եւ իւրաքանչիւր չորս ժամը անգամ մը, արդիւնքը հոս ինծի պիտի տեղեկագրեն: Զինքը ա – զատ պէտք է ձգեն երբ տունն է:

— Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիս – ընը՞ ըսիք, պարոն, ըսաւ Փիրսըն, խորհելով որ սխալ իմացած է:

— Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիս – ըն՞ը բսիք, պարոն, ըսաւ Փիրսըն

— Զարմանալի բան, մինչեւ քն – նել ոստիկանը:

ԳԼՈՒԽ Է.

Մինչ օգնական – ոստիկանապետ Հ. Ա. Տէյվիս իր բարեկամ Սըր Ճօն Տէ – վիսընի հետ կը տեսակցէր վիրա – բոյժին ճաշարանին մէջ, ուրիշ տե – սակցութիւն մըն ալ տեղի կ'ունենար Սոհօի հրապարակէ գիւղերէն միայն գաղտնի ճաշարանի մը փոքր նկու – ղին մէջ: Այս տեսակցութենէն քիչ ա – ռաջ նկուղ – ճաշարանին մէջէն անձը անհանգիստ շարժումներով սպասա – կամածը կը չափչփէր եւ իր խոյուած – քը շարունակաբար դէպի պատուհան ուղղուելէն պարզ կը թուէր որ կարե – ւոր մէկու մը կը սպասէր:

Ամէն անգամ որ նկուղին մէջ իր պտոյտը զադրեցնէր՝ բանիր մը կը մոլտար, ձեռքերը կը բանար՝ կը գո – ցէր, եւ երբեմն կ'աքցայէր ատամն կամ սեղանին ոտքերը, որը որ իր մօտ տեսնէր:

Մարդը չափազանց ջղագրգռուած էր եւ քրտինքը ճակատէն վար վազե – լով այտերն ի վար, վերարկուին վրայ կը կաթէր:

Աւելի քան ժամ մը այդ սենեակը չափչփած էր եւ սպասած այցելուն չէր գար: Ամէն անգամ որ ինքնա – շարժի մը ձայնը առնէր՝ դէպի պա – տուհանը կը վազէր, յետոյ յուսահատ ետ կ'երթար: Վերջապէս փողոցին եր – կայնքէն գորշ ինքնաշարժ մը երեւ – ցաւ եւ շարժավարը առանց վարանու – մի կեցաւ նկուղին դրան առջեւ:

Սպասող մարդը պատուհանէն ետ զալով հառաչ մը արձակեց եւ աթոռի մը վրայ նստաւ: Դրսանէն թափենակ մը հանեց եւ ճակատը սրբեց: Ջէր ուզեր որ մարդը որ հիմակ սենեակէն ներս պիտի մտնէր, տեսնէր իր այդ գերագրգիռ վիճակը:

Երկու վայրկեան յետոյ փոքրիկ ճաշարանին դուռը բացուեցաւ, եւ ... «Կլորիա»յ գրասենեակին նաւապետ Օրլաֆ Նէլսըն ներս մտնելով սպասող մարդը բարեւեց եւ ըսաւ.

— Աղէկ է. Լոնտոնէն մասնաւոր մը հանեց գնդակը եւ պիտի ապրի:

Աթոռին վրայ նստած մարդը մըր – մնջեց.

— Փառք քեզ Աստուած:

— Բայց ես կացութենէն այնքան ալ գոհ չեմ, սկսաւ նաւապետը, որուն վրայ աթոռին մէջի անձը միջամտեց արդողած.

— Վայ զարմանալի արարած. Նէլ – սըն, կը խորհիս թէ դուն վէրք մը մասնագէտէն աւելի լա՞ւ կը ճանչ – նաս:

— Սթէֆըն վէրքի մասին չէր խօսքս: Գոհ չեմ այն բանին համար որ Թոյլատրեցի Զաքային այս մաս – նագէտը կանչել:

— Չեմ հասկնար, նաւապետ: Միտ – քըդ աւելի լաւ բացատրէ:

— Ինծի համար պարզ է որ Զաքան անոր սիրահարած է, ան ալ իրեն:

Վայրկեան մը աթոռին վրայի մար – դը լուռ մնաց. միայն յօնքերը պռս – տեց.

— Ուստի կը կարծես թէ Զաքան սիրահարած է այդ բժիշկին, հա՞:

Այս բառերը արտասանուեցան շատ հանդարտ կերպով. կարծես մարդը ուրիշ խորհուրդով զբաղած էր:

– Բացարձակ վստահ եմ, պատաս – խանեց նաւապետ Նէլսըն:

— Լաւ. չեմ կարծեր որ ասոր հա – մար որ եւ է դիտողութիւն ունենանք: Զաքան գեղեցիկ աղջիկ մըն է եւ ար – ժանի լաւ ամուսինի: Ինչո՞ւ չյանէ այս բժիշկը. ամէն պարագայի մէջ ա – նիկա այս երկրի ամենանշանաւոր ան – ձերէն մէկն է:

— Զինքը տեսա՞ծ էք:

— Անշուշտ, Սթէֆըն քննելէն ի վեր: Բայց ըսէք տեսնեմ. ի՞նչ բան է որ ձեզ ենթադրել կուտայ թէ բը – ժիշկը անոր սիրահարած է: Ես չեմ հասկնար. եթէ Զաքային բառը ճիշդ է, մէկ անգամ միայն տեսած է, այդ գիշեր Բիճընթ փողոցին մէջ. Սըր Ճօն Տէվիսընի նկարագիրը ունեցող մէկը, Բիճընթ փողոցին մէջ աղջկան մը հետ փոխանակած քանի մը բառով անոր չի սիրահարիր:

(Շար.

Այսօր Հինգշաբթի, 1 Նոյ. (Toussaint) կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին

Salle GAVEAUի մէջ, 45, Rue la Bôetie

Métro: MIROMESNIL

Տեղի կ'ունենայ ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի Ղեկավարութեամբ

ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Կը մասնակցի Օր. ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ եւ 50 հոգինոց ՍԵՆՖՕՆԻՔ նուագախումբ

Յայտագիր. — Ա. մաս՝ Դասական Երաժշտութիւն (Պէխ, Շօփէն եւ Վէպէր):

Բ. մաս՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի գործեր:

Իբր առաջին ունկնդրութիւն.— «Գեղջկական շարք» երեք բաժանումներով:

ա) Արշալոյսէն մինչեւ կէս օր.— բ) Հովիւներ՝ լերան վրայ.— գ) Գեղջկական խրախճանք:

ԳԻՆԵՐ՝ ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ 20, 15, 10, 8, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հանդէսը կը վերջանայ ժամը 6.30ին: Նուագման պահուն սրահին դռները փակ կը մնան:

արտասահմանի յարակից գաղթի ոտնկանութիւնը: 1905ին էր որ, Փեթերսպուրկի մէջ, առաջին անգամ տեսաւ այդ ուխտին ռուսերէն օրինակը: Իր կարծիքով, բոլորն ալ կեղծ են, չինուած՝ Զար. Թախտակկի կողմէ որ հեղինակն է բազմաթիւ կեղծարարութեանց եւ որուն գործակցած է գաղտնի գործակալ մը, Կոլոմինսկի: Վկայութեան կանչուած էին նաեւ հռչակաւոր Գուրցեւը, որ մէջտեղ հանեց Ազէվի գաղտնիքները, Պ. Միլիւկով եւն.:

— • —

16.500.000 ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ աշխատանք ճարելու համար, հնգամեայ ծրագիր մը ներկայացուեցաւ նախագահ Րուզվէլթի, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան կողմէ: Ծրագրին գործադրութեան համար կը պահանջուի 12 միլիառ տոլար: Այս գումարին 7 միլիառը պիտի գործածուի հանրօգուտ շինութեանց, մնացեալ հինգ միլիառը՝ տուներու կառուցման:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նոր դրամները, որոնք առժամեայ հինգնոցներուն տեղը պիտի բռնեն, շրջաբերութեան պիտի հանուին նոյ. 3էն սկսեալ: Գլխաւոր յատկանիշներն են՝ բաղադրութիւն՝ զուտ նիքէլ, ծանրութիւն՝ 12 կրամ, տրամագիծ՝ 31 միլիմէթր: Առժամեայ հինգնոցներն ալ պիտի գործածուին ցնոր տնօրինութիւն:

ՍԹԱՎԻՍԿԻԻ քննիչ յանձնաժողովը առջի օր լսեց Վոլոնթէյի տնօրէնը, Տիսպառի, որ բանտարկուած կը մնայ 9 ամիսէ ի վեր: Որ եւ է նոր յայտնութիւն չըրաւ ամբաստանեալը, պնդելով թէ գործած է բարեմտութեամբ եւ որ եւ է անձնական շահ չէ ունեցած իր կատարած բարեխօսութիւններէն:

ԳՆՋՈՒՆԵՐԸ վերընտրեցին իրենց թագաւորը, Միքայէլ Բ. Ֆվայզ Վարշաւայի մէջ, հինգ տարուան համար: Կ'ըսուի թէ գնչուներու թագաւորութիւն մը պիտի հաստատէ ... Հնդկաստանի մէջ:

ՀԻԹԼԷՐ ունկնդրութեան ընդունեցաւ բողոքող եպիսկոպոսները եւ լսեց անոնց արտունջները: Կը կարծուի թէ ելք մը պիտի գտնէ, որպէսզի Եկեղեցին փրկուի տհաճ պառակտումէ մը:

Դ. Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ իր թէլէֆօնին թիւը փոխուած է եւ եղած **PROVENCE 78-38**:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (12e)

Le Gérant: H. STEPHAN

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	300 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 2 Novembre 1934

ԺՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2641 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԷ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆՔ,,...

»»»· ·«««

Եթէ հարկ ըլլար մէկ բառի մէջ ամփոփել մեծ ու փոքր պետութեանց առօրեայ քաղաքականութիւնը, պիտի գործածէինք այս բացատրութիւնը. — պատրաստուէ՛, պատրաստուինք:

Տեսէք օրուան լուրերը, զանազան երկիրներէ, մանաւանդ այն երկիրներէն որ կրնան վճռական դեր կատարել միջազգային կացութեան բարելաւման կամ չարափոխման մէջ:

Ֆրանսա.— Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովին առջեւ, որ կը քննէ նոր ելմտացոյցը, պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է աւելցնել բանակին ռազմամթերքը եւ միւս պիտոյքները, քանի որ միւս պետութիւնները կը վերազինուին յարատեւօրէն: Ուստի նոր վարկեր պահանջեց: Ելմտացոյցի տեղեկաբերն ալ, իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւն աւելցուց թէ 310,000,000 ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը պէտք է, սպառազինութեանց նոր ծրագիրը գործադրելու համար:

Այս լուրին հետ կարդացէք Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութիւնները, գերմանական սահմանին վրայ, ի նախատեսութիւն անակնկալներու, քանի որ Սարի հանրաքուէն պիտի կատարուի յառաջիկայ յունուարին:

Գերմանիա.— Տեղական թերթերը, ինչպէս եւ անգլիական եւ ամերիկեան կարգ մը օրկաններ կը շարունակեն շռնդալից մանրամասնութիւններ հրատարակել Գերմանիոյ վերազինման մասին: Ամէն օր յայտնութիւն մը լոյս կը տեսնէ:

Չափազանցութիւնները մէկդի դնելով, զատելով – մաղելով կը տեսնենք որ Գերմանիա այնքան ալ անճար չէ, զինուորական տեսակէտով: « Մաթէն » երէկ հրատարակած էր Պերլինի թղթակցին մէկ նամակը, որուն համաձայն գերմանական բանակը, որ միայն 7 զօրաբաժին հետեւակազօրք եւ 3 զօրաբաժին հեծելազօրք ունենալու իրաւունք ստացած էր, Վերսայլի դաշնագրով, այժմ ունի 21 զօրաբաժին հետեւակ եւ 3 – 4 զօրաբաժին հեծեալ, կազմ եւ պատրաստ՝ վեց ժամուան մէջ: Մէկ զօրաբաժինը հաշուելով 18 հազար հոգի, գումարը կ'ընէ 432,000 զինուոր:

Թղթակիցը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելով, կ'եզրակացնէ թէ յառաջիկայ գարնան Գերմանիա պիտի ունենայ բանակ մը որ զինուորով եւ ռազմանիւթով հաւասար է 1914ի բանակին: Իսկ ամէնը կը հաշուէ երկու միլիոն, սպառազինուած արդիական զէնքերով, օդանաւերով եւ հրասայլերով:

Այս տեղեկութիւններէն անկախաբար, որոնք անշուշտ պիտի ծառայեն արդարացնելու Ֆրանսայի սպառազինութիւնները, գիտենք որ հիթլէրական իշխանութիւնը կը ձգտի ոչ միայն մարտական ոգի ներշնչել, այլ եւ զինուորական մարզանքի վարժեցնել գերման երիտասարդութիւնը: Այս ճակատէն վերջին լուրն այն է թէ 6 – 7 տարեկան մանուկներ, դպրոցէն ելլելէ վերջը, դասեր կ'առնեն օդանաւային յարձակման դէմ պաշտպանուելու համար, առաջնորդութեամբ իրենց վարժուհիներուն եւ վարժապետներուն:

Իտալիա.— Սեպտ. 18ին էր որ Մուսոլինի նոր օրէնքով մը զինուոր հռչակեց 8էն մինչեւ 55 տարեկան Իտալացիները: Այս օրէնքին շնորհիւ, Իտալիա պիտի ունենայ գործօն բանակ մը՝ մէկ միլիոն զինուորով: «Ամբողջ ազգը զինուոր է. բանակը ազգն իսկ է»: Բոլոր տղաքը պալիլա (սկաուտ – արի) կ'արձանագրուին 8–14 տարեկանին, իսկ բուն զինուորական կրթութիւնը կը սկսի 14 տարեկանէն: 18 տարեկանին՝ բոլորն ալ ի պաշտօնէ զինուոր են:

Աւելորդ չէ՞ նիւթը խճողել ուրիշ տեղեկութիւններով, երբ այսքան բացորոշ է պատկերը:

Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ճափոն.— Օրերէ ի վեր նախնական խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի մէջ, ի նախատեսութիւն նաւային խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի 1935ին (եթէ գումարուի): Ուաշինկթընի պայմանագիրը, որ կնքուած էր 1922ին, կը լրանայ 1936 դեկտ. 31ին: Նորոգելու կամ խզելու համար, պայման է տեղեկութիւն հաղորդել մէկ տարի առաջ: Արդ, նախնական խորհրդակցութիւնները արդէն ցոյց կուտան թէ Ճափոն չպիտի հանդուրժէ իր ստորադաս վիճակին, Մ. Նահանգները չեն ուզեր տեղի տալ, իսկ Անգլիա կը տարուբերի երկուքին միջեւ: Ու մինչ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը արդէն իսկ որոշած է անյապաղ շինել 42 նոր մարտանաւեր, որոնց արտօնութիւնը ստացած էր դաշնագրով, բայց կը շարունակէր յետաձգել:

Այս ծովային արշաւն է. դեռ կայ օդայինը: Այս ճակատին վրայ ամէնէն աւելի մտահոգ է Մեծն Բրիտանիան, որ վճռած է առնուազն հինգ հարիւր նոր օդանաւեր շինել: Իսկ շատ աւելի պատկառելի է ամերիկեան ծրագիրը, որ երբ լրանայ, Մ. Նահանգները պիտի ունենան աւելի քան երկու հազար ռազմական օդանաւեր: Ճափոն իր մասը շատոնց հոգացած է, եւ կը շարունակէ բազմապատկել:

Չխօսինք խորհրդային Միութեան եւ ուրիշներու մասին: Տրուած օրինակները կը բաւեն պարզելու ընդհանուր մթնոլորտը:

Պատկերը լրացնելու համար, ըսենք թէ հետզհետէ կը շեշտուի ուրիշ, նոյնքան ռազմատենչ տրամադրութիւն մը,— երկարաձգել զինուորութեան շրջանը:

Այս խնդիրը օրակարգի մաս կը կազմէ Ֆրանսայի մէջ, թէեւ առ այժմ կը ձգձգուի, նախապատրաստելու համար հանրային կարծիքը: Ներկայ իշխանութիւնը սկզբունքով համաձայն կ'երեւայ մէկ տարին բարձրացնելու մէկ ու կէս տարուան:

Նոյն տրամադրութիւնը՝ անյուսալի տեղէ մը.— Չեխօսլովաքիայէն: Ծրագիր մը կազմուած է այդ երկրին մէջ, մէկուկէս տարին բարձրացնելու երկու տարուան, սկսելով 1935 Մարտէն:

Ուրեմն, պատրաստուէ՛, պատրաստուինք եւ յառա՜ջ դէպի զինարշաւ, օդարշաւ եւ նաւարշաւ ...

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

»»»· ·«««

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ Է ՏԱԿԱՒԻՆ.— ՏՈՒՄԵՐԿ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՐԶԷ ՎԱՂԸ, ՁԱՅՆԱՐՁԱԿՈՎ.— ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ԽՕՍՔԵՐ.— ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՆՈՅ. 20ԻՆ

Երկու օրէ իվեր հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն, սահմանադրական վերաքննութեան առթիւ: Կարգով կ'ամփոփենք բոլորը, պարզած ըլլալու համար կացութեան եթէ ոչ ծանրութիւնը, գոնէ անորոշութիւնը:

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Էռիօ առջի օր երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Վարչապետը յետոյ գնաց հանրապետութեան նախագահին: Այս բոլոր խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին. բայց ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ճարպիկ թղթակիցներ կրցած են բաւական բան իմանալ: Այսպէս, «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Պ. Տումէրկ վերջերս ինքզինք իր մէջ ամփոփուած է, եւ շատ քիչ բան կը խօսի նոյնիսկ իր մտերիմ գործակիցներուն. թէ հազիւ մէկ երկու հոգի գիտեն իր բուն միտքը: Ամէն պարագայի մէջ, Տումէրկի եւ Էռիոյի խօսակցութիւնները անելի մը յանգած են, Ծերակոյտի առանձնաշնորհներու մասին: Վարչապետը անհրաժեշտ կը գտնէ փոփոխել սահմանադրութեան 5րդ յօդուածը, որ կը սահմանէ նախագահին եւ ծերակոյտին իրաւասութիւնները՝ երեսփ. ժողովի լուծման մասին: Իսկ Էռիօ բոլորովին հակառակ է այս փոփոխման: Իր կուսակցութեան տուած լիազօրութիւնը իրականին մէջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բանաձեւ մը գտնել, խուսափելու համար 5րդ յօդուածի փոփոխումէն: Վարչապետը չուզեր տեղի տալ այս կէտին մէջ, իսկ դահլիճին մեծամասնութիւնը գաղջ ընթացք մը բռնած է լուծման հարցին մէջ:

Միշտ միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Պ. Տումէրկ զիջում մը ըրած է Պ. Էռիոյի: Երկու շաբաթ առաջ, թելադրած է Պ. Էռիոյի որ առաջարկէ սահմանադրութեան ներկայ տրամադրութիւնները անփոփոխ պահել իւրաքանչիւր օրէնսդրական շրջանի առաջին տարին: Եթէ շարք մը նախարարական տագնապներ ծագին երկրորդ տարին, այն ատեն վարչապետը իրաւունք պիտի ունենայ երեսփ. ժողովին լուծումը առաջարկելու հանրապետութեան նախագահին, որ այլ եւս պէտք չպիտի ունենայ խորհրդակցելու ծերակոյտին հետ: Բայց արմատականներու համագումարին մէջ վճռապէս մերժուած է այս առաջարկը, դռնփակ խորհրդակցութեամբ: Ասոր վրայ, Պ. Տումէրկ նոր ձեւ մը խորհած է: Որպէսզի յաւելուածական իրաւասութիւններ չստանան վարչապետը կամ հանրապետութեան նախագահը, կ'առաջարկէ որ երեսփ. ժողովը ինքնին լուծուի, եթէ երրորդ նախարարական տագնապ մը ծագի մէկ տարուան ընթացքին: Այս ալ անընդունելի կը համարուի, քանի որ պիտի նուազեցնէ Ծերակոյտին առանձնաշնորհները:

Մինչ այս մինչ այն, վարչապետը յայտնած է թէ վաղը՝ շաբաթ, նախարարական խորհուրդէն վերջը, ձայնարձակով ժողովուրդին պիտի հաղորդէ իր ծրագրին մանրամասնութիւնները:

Եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, հաւանական է որ ազգ. ժողովը (երեսփ. ժողով եւ ծերակոյտ) Վերսայլի մէջ գումարուի Նոյ. 20ին: Այն ատեն, ծերակուտականներէ եւ երեսփոխաններէ կազմուած մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի քննէ վերաքննութեան ծրագիրը, ինչպէս եղաւ 1872ին:

Քանի մը խօսք ալ՝ հրաժարման զրոյցներու մասին: Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ արմատական նախարարները պիտի հրաժարին շաբաթ օր, նախարարական խորհուրդէն վերջը, եթէ Պ. Տումէրկ պնդէ իր տեսակէտին վրայ: Չորեքշաբթի օր Պ. Էռիօ երկու անգամ տեսակցեցաւ հանրապետութեան նախագահին հետ: «Փոփիւլէռ» կ'ըսէ թէ նախագահին եւ վարչապետին յարաբերութիւններն ալ լարուած են: Իսկ Պ. Տումէրկ պաղարիւն կ'երեւայ եւ առջի օր յայտարարեց թէ ամէն բան ծրագրած – բանաձեւած ըլլալով, շաբաթ առտու պիտի ներկայացնէ նախարարներուն, իսկ իրիկունը՝ ժողովուրդին: Ընկերվարական թերթը կը կարծէ թէ՝ երբ արմատական նախարարները հրաժարին, ուրիշներ ալ պիտի հետեւին, որով տագնապը ամբողջական պիտի ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, վճռական օր մը պիտի ըլլայ վաղը: Վարչապետը սպասելով բանակցութեանց արդիւնքին, յայտարարած է թէ «ինք պաշտօնի կառչող մարդ չէ»:

ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ ՎԱԽՑՈՒՑ ՄԱՐԻՆԱ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

—— · ——

Առջի օր, Թրոքատէրոյի հրապարակին մօտ, կին մը եւ երկու այրեր յանկարծ յարձակեցան Յունաստանի Մարինա իշխանուհիին ինքնաշարժին վրայ, երբ իշխանուհին կը պատրաստուէր կառք նստելու: Ոստիկանները, որոնք աջ – ձախ կեցած են Մարսէյլի դէպքէն ի վեր, անմիջապէս հասնելով ձերբակալեցին երեք անծանօթները: Երեքն ալ զէնք չունէին ու թէեւ ֆրանսերէն չէին գիտեր, բայց հասկցուցին թէ կ'ուզէին աղերսագիր մը ներկայացնել: Քննութենէն հաստատուեցաւ թէ աղերսագիրը տանողը հայ կին մըն է, Տիկին Հիւլիզար Անճէմեան, 50 տարեկան, միւսը՝ իր տղան, Գարբեկէր (Գաբրիէլ?), երրորդը, դարձեալ Հայ մը, Ճէմսիլ Մաանիաս կամ Տամիաս Ճէմսիլ(?), Առաջին երկուքը կը բնակին Սէվռան – Լիվրի, միւսը Փարիզ: (Տեղական բոլոր թերթերը այսպէս գրած են անունները. որով դժուար եղաւ ճշդել): Աղերսագիրը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան, իսկ կալանաւորները փոխադրուեցան ոստիկանութեան օտարականներու գրասենեակը: Թերթերը իբրեւ Յոյն կը ներկայացնեն առաջին երկուքը, իսկ Հայ՝ երրորդը եւ կը գրեն թէ երեքն ալ կանոնաւոր թուղթեր չունենալով, սահմանէն դուրս պիտի հանուին:

Մարինա իշխանուհին նշանուած է Անգլիոյ Ճորճ իշխանին, եւ Փարիզ եկած էր իր օժիտը պատրաստելու: Հարսնիքը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 29ին:

ԶԻՆԱՐՇԱՒ, ՆԱՒԱՐՇԱՒ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

—— · ——

ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ.— ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՕԴԱՆԱՒ ԵՒ ՄԱՐՏԱՆԱՒ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՊՆԴԷ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ . . .

« Մաթէն » առջի օր կը հաղորդէր թէ Ֆրանսայի զինուորական իշխանութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է, ի նախատեսութիւն Սարի մէջ պատահելիք հիթլէրական ելոյթի մը: Այս լուրը մեծ յուզում պատճառած ըլլալով, երէկ Հավասի գործակալութիւնը զեկոյցով մը կը բացատրէր զայն: Համաձայն այդ զեկոյցին, Ֆրանսա խստապէս կապուած ըլլալով դաշնագրի տրամադրութեանց, չուզեր որ եւ է ձեւով ազդել Սարի հանրաքուէին վրայ որ պիտի կատարուի յառաջիկայ յունուարին: Եթէ հարկ ըլլայ կարգապահական միջոցներ ձեռք առնել, այդ բոլորը պիտի ըլլան համաձայն 1925ին եւ 1926ին որոշուած միջազգային յանձնառութեանց եւ ի պատասխան Սարի միջազգային յանձնաժողովի հրաւէրին, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Ինչպէս կը տեսնէք, այս զեկոյցը բան մը չի փոխեր հարցին էութենէն: « Մաթէն »ի լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց Գերմանիոյ մէջ: Թերթերը լուրը կ'օգտագործեն շռնդալից խորագիրներու տակ, ապացուցանելու համար թէ Ֆրանսա կը սպառնայ Սարի խաղաղութեան, կ'ուզէ ճնշում բանեցնել ընտրողներուն վրայ եւն.:

Հրատարակուած լուրը ուշադրութիւն գրաւեց նաեւ Լոնտոնի եւ Ժընեւի մէջ, մանաւանդ որ Ֆրանսա անգլիական կառավարութեան ալ հաղորդած էր իր կարգադրութիւնները: Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի հաւանաբար Նոյեմբեր 21ին, փոխանակ 19ի, պիտի զբաղի այս հարցով:

Ֆրանսական կառավարութեան որոշումն է՝ Սարի միջազգային յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դնել Մէցի 6րդ եւ Նանսիի 20րդ զօրաբանակներուն զինուորները, եթէ խառնակութիւններ ծագին հիթլէրական կազմակերպութեանց կողմէ:

Մ. Նահանգներու 42 նոր մարտանաւերը

»»»· ·«««

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ առանց սպասելու Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին, որուն համար նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ կը կատարուին այս օրերս, ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի ջանայ վերջացնել պայմանագրով արտօնուած մարտանաւերը: Այն ատեն Մ. Նահանգներու նաւատորմը անմրցելի պիտի դառնայ: Ծովային նախարարը պաշտօնապէս հաղորդեց այս որոշումը, յայտնելով թէ խորհրդարանէն վարկ պիտի պահանջէ կարելի եղածին չափ շուտ շինելու համար 42 նոր մարտանաւեր: Անշուշտ այս մարտանաւերուն համար քանի մը հազար սպաներ եւ նաւաստիներ ալ պիտի պատրաստուին:

Այս որոշումը կը զուգադիպի Լոնտոնի խորհրդակցութեանց ամէնէն փափուկ շրջանին, քանի որ Ճափոն հաւասարութիւն կը պահանջէ, մերժելով 5 – 5 – 3 համեմատութիւնը (Անգլիա, Ամերիկա, Ճափոն): Ուրեմն, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ըսել կ'ուզէ թէ պիտի մերժէ տեղի տալ Ճափոնի պահանջներուն առջեւ:

Մնաց որ, արդէն անելի մը յանգած են Լոնտոնի խորհրդակցութիւնները: Ճափոն կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, բացարձակ հաւասարութիւն պահանջելով: Ճափոնական դեսպանը վճռապէս յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ջնջել պիտի տայ 5 – 5 – 3ի համեմատութիւնը: «Ճափոնի ժողովուրդը միաձայնութեամբ համոզուած է իր կառավարութեան պահանջներուն արդարութեան եւ անխախտելի է իր կամքը»: Իբրեւ զիջում, Ճափոն յանձն կ'առնէ չափաւորել, հաւասարութեան իրաւունքէն օգտուելու համար. բայց երբեք չպիտի հանդուրժէ որ իր նաւային ուժը ետ մնայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու նաւատորմիղներէն:

Մեծն Բրիտանիան ալ՝ օդանաւեր

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը քանի մը շաբթէն հանրութեան պիտի հաղորդէ օդային շինութեանց նոր ծրագիրը: Օդանաւային եւ թղթատարական վարչութիւնները ծրագիրներ կ'որոճան, կարելի եղածին չափ կրճատելու համար թռիչքի տեւողութիւնը՝ մայր երկրին եւ գաղթավայրերու միջեւ: Միեւնոյն ատեն ուժ պիտի տրուի քաղաքային օդագնացութեան, աւելցնելով կայսերական օդանաւային ընկերութեան նպաստը եւ նոր գծեր հաստատելով Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Չինաստանի հետ: Միջոցներ կը խորհուին ոչ միայն օդագնացութեան գծերը ընդլայնելու, այլեւ անոնց պաշտպանութիւնը ապահովելու համար: Որոշուած է օդակայան մը հաստատել Մալայեան կղզիներուն մէջ: Այժմ կայսրութեան երեք գլխաւոր գծերն են.— Լոնտոն – Մէլպուրն (Աւստրալիա), Լոնտոն – Քէյփթաուն (Ափրիկէ) եւ Լոնտոն-Օթավա (Քանատա):

Իշխան Մտիվանի, Չինացին եւ հայ գոհարավաճառը

Նիւ Եորքէն կը գրեն.— Հոկտեմբեր 31ին, Նիւ Եորքի գերագոյն ատեանին առջեւ դատի ելան Չինացի մը եւ հայ գոհարավաճառ մը, յամկաքարէ մանեակի մը համար զոր իշխ. Մտիվանի (Վրացի) գնած էր անցեալ դեկտեմբերին, իբրեւ ծնունդի նուէր իր կնոջը: Իշխանը 40,000 տոլար վճարած էր այս թանկագին քարին համար, բայց Չինացին, Ձանկ-Վէն-Թի իբրեւ վկայ խոստովանեցաւ թէ հազիւ 2500 տոլար կ'արժէ Չինաստանի մէջ: Եւ գիներուն աչառին տարբերութիւնը բացատրեց բազմազան տուրքերով: Հայը, Միսաք Աթիքեան, պատմեց թէ Ձանկ նախապէս իր գործի ընկերն եղած է եւ չէ վճարած իր 10 առ հարիւր միջնորդչէքը: Չինացին ուրացաւ թէ որ եւ է բան վճարելու պարտականութիւն ունէր: Երկու նախկին ընկերներն ալ չէին կրնար լաւ անգլերէն խօսիլ, ինչ որ թէ շփոթութեան մատնեց եւ թէ զուարճացուց ատեանը: Ձանկի աղջիկը, ազգային տարազով նստած էր դատարանին մէջ եւ կը սղագրէր իր հօրը յայտարարութիւնները զորս միայն ինք կը հասկնար: Երբ դատը յետաձգուեցաւ, Ձանկ պատմեց թէ խնդրոյ առարկայ մանեակին պէս հարիւրաւորներ կարելի է գնել իր երկրին մէջ, բաղդատաբար համեստ գումարով մը: Իշխանը զայն գնած էր տեղի տալով կնոջը որ ապակեփեղկի մը մէջ տեսած եւ հաւնած էր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՄՔԵՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱԼՈՅԵԱՆ - ԹՈՐՈՍ

(ԻՐ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ընկեր Գալուստ Ալոյեանը, որի եղերական մահուան քառասնակը կը լրանայ նոյեմբեր 2ին (այսօր) բնիկ Երեւանցի էր։ Իր նախնիքը գաղթել էին Պարսկաստանի Խոյ քաղաքից։ Հանգուցեալը մեր կուսակցական շրջանակում, ինչպէս նաեւ Կովկասից դուրս՝ Պարսկաստանում եւ Թրքահայաստանում յայտնի էր «Թորոս» անունով։ Պաշտօնական վայրերը Թորոս Ցակոբեան էր (Ցակոբը իր հօր անունն էր)։ Կուսակցական գաղտնի թղթերի տակ յաճախ ստորագրում էր Դարվիշ։ Իսկ վերջերը մեր թերթերին թղթակցում էր «Մաս» ստորագրութեամբ։

Ընկ. Թորոսը մէկն էր մեր այն գաղափարական սերունդից որ դեռ աշակերտական նստարանից վարակուելով հայրենասիրական գաղափարներով, հեռացաւ Երեւանի Գիմնազիոնի 6րդ դասարանից։ Իրեն պէս գաղափարական մի քանի երիտասարդների հետ միասին անցան Ռուսաստանի հեռաւոր Տուլա քաղաքը եւ մօտ չորս տարի զինագործութիւն սովորեցին, որպէսզի այդ կարեւոր արհեստով օգտակար դեր կատարեն ազատութեան պայքարի մէջ։ Ութսունական թուականների վերջերին էր որ նրանք վերադարձան Կովկաս եւ Թիֆլիզի մէջ առաջին անգամ հիմք դրին յեղափոխական գաղտնի զինագործարանի։ Ապա, մի քանի տարի յետոյ, այս զինագործների մի մասը տեղափոխուելով Ատրպատականի մայրաքաղաքը՝ Թաւրիզ, համեմատաբար աւելի ազատ պայմանների մէջ, իրենց արհեստով շատ խոշոր դեր կատարեցին մարտական խմբերին զէնք ճարելու, տեղափոխելու եւ սարքաւորելու աշխատանքների մէջ։

Այսպիսով ուրեմն 1890 թուին երբ ծնունդ առաւ «Հայ յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը», նրա կարմիր դրօշի տակ ոչ միայն մտան մտաւորականներ, ռազմիկներ եւ ժողովրդական ղանդուածներ, այլ եւ վարպետ զինագործներ, որոնցից շատերը, մինչեւ իրենց մահը հաւատարիմ մնացին իրենց ուխտին։

Աշխարհիս մէջ քիչ կը գտնուին քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան պէս իր ծննդեան օրից իրենց շուրջը բոլորած լինին այն տարրերը, որոնք պէտք են թէ խաղաղ պայքարի եւ թէ զանազան ճակատների վրայ տեղի ունեցած մարտնչումների ժամանակ։

Ընկ. Թորոսի ղեկավարութեամբ է որ Թաւրիզի զինագործները պատրաստեցին նաեւ Խանասորի արշաւանքի զէնքերը եւ մի քանի զինաւոր ընկերների հետ միասին փոխադրեցին Սալմաստ, որտեղ արշաւախումբը զինուեց եւ գնաց պատժելու քրդական Մազրիկ ցեղը, որ մի տարի առաջ (1896), կոտորել էր 8 հարիւրի չափ մեծ մասամբ անզէն Հայերի։ Խանասորի արշաւանքը ընկ. Թորոսը յաւերժացրել է «Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը» երգով, պարտք դնելով մարտնչող հայ սերունդների վրայ,— «Յուլիս ամսի 25ին կատարեցէք մեծ տօնը», ինչ որ մեր շատ մը կուսակցական մարմինների համար աւանդական պարտականութիւն է դարձել։

Խանասորի արշաւանքից յետոյ Սալմաստի գաւառում մեր ընկերների դէմ տեղի ունեցած ծանօթ հալածանքի պատճառով ընկ. Թորոսն էլ անցաւ Կովկաս եւ մի առ ժամանակ ապրեց Բաքու, որտեղ մատնութեամբ ձերբակալուեց եւ մօտ երեք ամիս բանտարկուած մնաց։ Ապա վերադառնալով իր ծննդավայրը՝ Երեւան, մօտ տասը տարի շատ բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ, որպէս Մըրդաստանի (Երեւան) Կեդր. Կոմիտէի մնայուն անդամը եւ գործիչը։ Ընկ. Թորոսը ոչ միայն զբաղած էր կուսակցական տեղական աշխատանքներով, այլ եւ դէպի երկիր եւ Ատրպատական մարտական խմբեր եւ զէնք ու ռազմամթերք փոխադրելու գործով։ Երկիր մեկնող եւ վերադարձող գործիչ եւ ռազմիկ ընկերներից շատերը՝ գործի բերումով հանդիպում էին Թորոսին, նրա հիւրընկալութիւնը վայելում օրերով ու շաբաթներով։ Այս պատճառով էլ Թորոսենց տունը անուանում էին «Պապոնց տուն»։

«Պապոնց տունը» հիւր եղած ընկերներից Արամը, Կոմսը, Մալխասը եւ ուրիշներ, իրենց յուշերի մէջ ընկ. Թորոսին շատ ջերմ տողեր են նուիրել։

Հայ եկեղեցական կալուածների բռնագրաւման առթիւ, Երեւանում մի շարք յայտնի դէմքերի հետ ընկ. Թորոսին էլ երեք ամսով բանտարկեցին։ Այնտեղ գրել է «Արազն եկաւ լափին տալով» երգի նմանութեամբ Երեւանի Զանգի (Հրազդան) գետին ձօնուած մի բանաստեղծութիւն, որ իրեն երգել էինք տալիս։

Ընկ. Թորոսին վիճակուեց շատ խոշոր դեր կատարել Երեւանի նահանգի ինքնապաշտպանութեան գործում, հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ։ Ընդհարումները դադարելուց յետոյ, Երեւանի եւ գաւառների կուսակցական զէնքերի մեծ մասը, ընկ. Թորոսի գործօն մասնակցութեամբ փոխադրուեց Վան, ուր Դաւոյի մատնութեան շնորհիւ թուրք կառավարութիւնը զրուեց։

1908 մայիսին Թիֆլիսում տեղի ունեցած Թայոնական (Շրջանային) ժողովը ընտրեց զինական մարմին, բաղկացած ընկերներ Սարգիս Մանասեանից, Թորոսից եւ Արտ. Ֆոչարեանից, պարտականութիւն դնելով անձամբ շրջել այն վայրերը, որտեղ հայ-թաթարական ընդհարումներից յետոյ, գաղտնի պահեստների մէջ մեծ քանակութեամբ զէնքեր էին պահուած այդ բոլորը աչքի անցնել, հաշուել, ցուցակագրել, ստուգել տեղական մարմինների պահած հաշիւների հետ եւ ապա Կովկասի բոլոր կուսակցական զէնքերի եւ ռազմամթերքի ընդհանուր հաշուեցոյցը կազմել։ Առաջին հերթին, Թորոսն ու Մանասը եկան Գանձակ, 25 պահեստները տասը օրուան ընթացքում անձամբ ստուգեցին։ Ընկ. Թորոսը որպէս զէնքերի մասնագէտ, մի առ մի զննում էր բոլոր հրացաններն ու ատրճանակները, տալիս հարկ եղած բացատրութիւնները, բաժանում տեսակների եւ հաշւում բոլոր փամփուշտները, իսկ ընկ. Մանասը գրի էր առնում ընկ. Թորոսի ասածները եւ ստուգում իր ներկայացրած հաշուեցանկերի հետ։ Նոյն գործով Գանձակից մեկնեցին Բաքու եւ Շուշի։

Թիֆլիզի Թայոնական Ժողովը որոշած լինելով մասնակցել պարսկական սահմանադրական շարժման, 908ի ամառը սկսաւ Կովկասի զանազան վայրերից, Երեւանի գծով, ընկ. Թորոսի գլխաւորութեամբ՝ մարտիկների, զէնքերի ու ռազմամթերքի փոխադրութիւնը դէպի Ատրպատական։ Այս աշխատանքը տեւեց շուրջ մէկ տարի, երբոր մեր ռազմիկ ընկերներ Եփրեմի, Քեռիի եւ Խէչօի հրամանատարութեամբ պարսկական յեղափոխութիւնը վերջացաւ մերոնց փայլուն յաղթութեամբ։ 1908ի վերջերին ռուս կառավարութիւնը զանգուածային խուզարկութիւնների եւ ձերբակալութիւնների ենթարկելով մեր շատ թէ քիչ աչքի ընկած ընկերներին, բնականաբար ընկ. Թորոսն էլ կը բանտարկէին, որպէս յայտնի Դաշնակցականի, եթէ չպահուէր։ Այդ շրջանին ես էլ Գանձակ էի, հալածուած ոստիկանութիւնից եւ ընկ. Թորոսի առաջարկութեամբ տեղափոխուեցի Երեւան, իսկ ինք 1909ի փետրուարին անցաւ պարսկական Ջուլֆա եւ Ս. Ստեփ. Նախավկայի վանքը, շարունակելով զբաղել փոխադրական գործով։ Իր թանկագին աջակիցն էր Կուկունեան արշաւախմբի մարտիկներից ընկ. Ռուբէն Դերձակեանը (աւելի յայտնի՝ «Բժիշկ» եւ «Փայլակ» կեղծ անուններով), որին վիճակուեց երկար տարիներ ռուս-թրքական եւ ռուս-պարսկական սահմանագծերով դէպի երկիր ընկերների եւ զէնքի փոխադրութեան գործով զբաղել։

Բայց պարսկական ափի վրայ անգամ Ռուսները մերոնց սկսան հալածել։ Թորոսը, Փայլակը եւ մի քանի ընկերներ ստիպուած եղան փոխադրուել Նախավկայի վանքը եւ ապա Խոյ քաղաքը։ Աշնան Թորոսի մօտ անցնելով, (ճամբին պարսիկ աւազակախմբից թալանուելով, միմիայն մօտս եղած թղթերը ինձ վերադարձրին) միասին կազմեցինք Կովկասից Պարսկաստան փոխադրուած զէնքերի ընդհանուր հաշուեկշիռը, որ Բիւրօի միջոցով ներկայացուեց Վառնայի մէջ կայացած Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովին։ Ընկ. Թորոսը իրենից անկախ պատճառներով, չկարողացաւ մասնակցել Վառնայի ընդհ. ժողովին, որին հրաւիրուած էր որպէս Մըրդաստանի Կեդր. Կոմիտէի եւ թէ Զինական մարմնի անդամ։

1910ի յունուարին ընկ. Թորոսը Խոյից տեղափոխուեց Ուրմիայի հայաշատ գաւառը, որտեղ երկու տարի մնալով շատ բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ։ Ուրմիայի շրջանում ընկ. Թորոսի պարտականութիւնները բազմազան էին։ Նա Հ. Յ. Դ. Ուրմիայի շրջանի ներկայացուցիչն էր. իր ձեռքի տակ ունենալով ընկ. Արտաշէս Սուքեանի ղեկավարութեամբ թռուցիկ մարտական խումբ, տեղական ինքնապաշտպանութեան համար։ Ընկ. Թորոսը գործակալական խորհրդի գործավարն էր, յարաբերութիւն պահելով Թաւրիզի Առաջնորդարանի հետ։ Ուրմիայի գաւառի հայ դպրոցների շրջանային տեսուչն էր, ուսուցիչներ եւ գրենական պիտոյքներ հայթայթող եւ յաճախ դպրոցական տուրքեր գանձողը։ Յաճախ շրջում էր գիւղերը եւ ամենայն բարեխղճութեամբ եւ անշահախնդրութեամբ կատարում իր վրայ դրուած բազմազան պարտականութիւնները — ինքնապաշտպանութիւն, դպրոց, առաջնորդութեան արտօնագիր, դատական խնդիրներ եւն.։ Մեծ համբերութեամբ լսում էր գիւղացիների երկարաբանում գանգատներն ու վկայութիւնները, էական մասերը գրի առնում, երկար ու բարակ խորհելուց յետոյ անաչառ վճիռ արձակում եւ գործադրել տալիս։ Ընկ. Թորոսը պաշտօնական կապ էր պահում պարսկական պետական զանազան անձերի, թրքական հիւպատոսի, միսիոնարական ընկերութիւնների ներկայացուցիչների, Ասորիների պետերի, քիւրտ ցեղապետների եւ մի շարք այլ հաստատութիւնների ներկայացուցիչների հետ։

1910 թուի աշնան էր որ ես էլ ստիպուած եղայ տարագրուել Ուրմիա, եւ մի ամբողջ տարի ապրել ու գործել ընկ. Թորոսի հետ եւ շատ մօտիկից ճանաչել։ Ընկ. Թորոսը մեր հաւաքոյթների զարդն էր իր համով-հոտով պատմութիւններով, սրախօսութիւններով, երգերով ու պարերով ...

Նախապատերազմեան շրջանին առանձնապէս Խոյի, Սալմաստի եւ Ուրմիայի գաւառներում, տեղական հայութեան քաղաքական, ինքնապաշտպանութեան եւ մշակութային մարզերում մեր այնտեղի գործիչ ու մարտիկները շատ խոշոր դեր են կատարել։ Անհամբեր սպասում ենք այդ շրջաններին քաջածանօթ մեր վաստակաւոր ընկ. Սամսոն Թադէոսեանի քառասուն տարուայ հարուստ յուշերի հրատարակութեան։

1911 թուի դեկտեմբերին Թաւրիզում ռուսական զօրքի եւ Պարսիկների միջեւ ծագած ընդհարման պատճառով, ռուս զօրավարներն ու հիւպատոսները մի առ ժամանակ անարգել հալածանքի ենթարկեցին եւ կախեցին մի շարք յայտնի պարսիկ հայրենասէրների։ Շոշափանքը մեզ էլ հասնելով մի շարք ընկերներ ստիպուած եղան Ատրպատականից անցնել Վան։ Ընկ. Թորոսն էլ ստիպուած եղաւ մօտ մի ամիս Ուրմիայում եւ ապա Բաշկալէ պարս. գիւղում պահուելուց յետոյ, մի քանի ընկերներով, 1912 թուի յունուարին նոյնպէս անցաւ դէպի Վասպուրական։ Վանից, նոյն ամառ, ընկ. Թորոսը մեկնեց Մշոյ Ս. Կարապետի վանքը ուր ունեցաւ ընկ. Ռոստոմի մասնակցութեամբ կուսակցական կարեւոր ժողով (1912)։ Ապա վերադառնալով Վանի շրջանը, մնաց մինչեւ 1914 թուի հոկտեմբերի վերջը։ Պատերազմի պատճառով ռուս կառավարութիւնը հնարաւորութիւն տալով Կովկաս վերադառնալ մեր տարագիր ընկերներին, ընկ. Թորոսը Վանայ վալի Թահսին պէյի թոյլտուութեամբ, երկու ձիաւոր ոստիկանների ուղեկցութեամբ հասնում է Հին Բայազիտ ճէշդ այն օրը, որ պայթեց ռուս-թրքական պատերազմը։ Տեղական թուրք իշխանութիւնը առիթից օգտուելով անմիջապէս գրաւում է Թորոսի երկար տարիների անբաժան ընկեր՝ Սեր. Մուրատի երբեմնի նշանաւոր «Ասպիկ» նժոյգը եւ օրը ցերեկով Աջիրօ անունով մի Քիւրտի ձեռքով, փողոցի մէջ գնդակահարել տալիս մեր սիրելի Թորոսին։ Այս դէպքը խուճապի մատնեց տեղացի Հայերին, որոնք գիշերանց գաղթեցին Իգտիր գիւղաքաղաքը, որտեղ արդէն կազմ ու պատրաստ էր ռուսական բանակի հետ միասին հայկական երկրորդ կամաւոր գունդը ընկ. Դրոյի հրամանատարութեամբ։ Երեւանից ընկ. Թորոսի կինը եկաւ Իգտիր թէ իր տարագիր ամուսնուն դիմաւորելու, եւ թէ մեր գնդի մեկնումին ներկայ լինելու։ Վեց տարուայ տարագրութիւնից յետոյ, երբոր հնարաւորութիւն ունեցաւ վերադառնալու իր հարազատների մօտ, եւ իրեն ծանօթ միջավայրում, ազատ պայմանների մէջ, նոր թափով շարունակելու իր սիրած գործը, կէս ճամբին, ոճրագործ Թուրքը վերջ տուեց երեսուն տարուայ վաստակաւորի կեանքին։ Թերեւս մի օր յուշերս գրելիս աւելի երկար կանգ առնեմ ընկ. Թորոսի թանկագին յիշատակով լի անցեալի վրայ։

Ընկ. Թորոսին ճանաչող ընկերներս չենք կարող յարգանքով չյիշել իր անբիծ յիշատակը։

ԲԵՆՕ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ"

ՍԵՒԱՆ-ԶԱՆԳԻ ՋՐՎԷԺԻՆ ՎՐԱՅ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆՑ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ճարտարապետական շինարարութեան պատմութեան ծանօթ են պարագաներ, ուր լճերու ջուրին մակերեսը աւելի եւս իջեցուած է։ Իտալիոյ մէջ, Լիտրոնա լճին մակերեսը իջեցուած է մինչեւ 23 մեթր, Ֆրանսայի մէջ Ֆոսէ լճին մակերեսը՝ 50 մեթր, Շուէտի մէջ Անտրոնա լճին մակերեսը՝ 29 մեթր։ Սակայն, իրենց ծաւալով անհունապէս փոքր են բոլոր այս լճերը, ինչպէս որ ստացուած արդիւնքն ալ նուազ, հետեւաբար շինարարական հարցն ալ պարզ։

Նման ճարտարապետական շինարարութեան մը ուժին մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ բաղդատել Սեւան-Զանգի ջրագծին ելեկտրակայաններու ցանցը խորհրդային միութեան ամէնէն վիթխարի կայաններուն հետ, արդէն շինուած կամ ի մօտոյ շահագործման յանձնելի։

Վոլխովի կայանը ունի 60.000 քիլովաթ ուժ, 350 միլիոն քիլովաթ-ժամով։ Ռիոնի ջրաելեկտրակայանը, որուն շինութիւնը դեռ նոր աւարտեցաւ, ունի 48.000 քիլովաթ ուժ, 240 միլիոն քիլովաթ-ժամով։ Սվիրի ջրաելեկտրակայանը ունի 96.000 քիլովաթ ուժ, 540 միլիոն քիլովաթ-ժամով։ Եւ վերջապէս Դնեպրի հռչակաւոր ջրաելեկտրակայանը ունի 558 հազար քիլովաթ ուժ, 2,560 քիլովաթ-ժամով։

Ինչպէս կ'ըսէինք, Սեւան-Զանգի գծին ելեկտրակայաններու ամբողջ ցանցը պիտի ունենայ 571,000 քիլովաթ ուժ, 2,424 քիլովաթ-ժամով, գրեթէ համաչափ ուժով վերինին հետ։

Պէտք է սակայն արձանագրել որ Սեւան-Զանգի ելեկտրակայաններու ցանցը խոշոր առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ Դնեպրի վրայ, որուն աշխատանքը փոփոխական է, քանի որ ջուրը պակսած եղանակին կը պակսի նաեւ իր արտադրած ելեկտրական ուժը։ Ընդհակառակն, Սեւան-Զանգի ջրվէժը, բնական եւ անսպառ ջրամբարէն որոշ համաչափութեամբ սնուած հոսանքի մը շնորհիւ, պիտի արտադրէ նոյն եւ անփոփոխ ելեկտրական ուժը, ամէն եղանակի մէջ։

Միւս կողմէ, պէտք է արձանագրել նաեւ որ արտադրուած ելեկտրական ուժը շատ աժան պիտի նստի,— քիլովաթը պիտի արժէ 1,2 կոպէկ։ Երբ շինութիւնները աւարտին ամբողջովին, այդ արժեքինը պիտի իջնէ մինչեւ 0,8 կոպէկ։ Արժեքին տեսակէտով, Սեւան-Զանգիի ջրվէժին վրայ կատարուելիք շինութիւնը ամէնէն աժանը պիտի ըլլայ բաղդատմամբ բոլոր շինուած կամ ծրագրուած ելեկտրակայաններու։

Հիմակուընէ, շնորհիւ արդէն շինուած առաջին ելեկտրակայաններուն, հիմը դրուեցաւ կարեւոր ճարտարարուեստի մը, յիշենք մասնաւորաբար արուեստական ծպախէժի գործարանը, որ շինութեան մէջ է Երեւանի, Բալպիւր տը Բալսիւմի գործարանը, որուն արդիւնաբերութիւնը կ'օգտագործուի նաեւ տարբեր արտադրութեան մը համար,— սիանամիտ եւ անկից բաղադրուած այլ նիւթեր։

Եւ դեռ, այս աժան ելեկտրական ուժէն օգտուելով, ծրագրուած է շինել aluminium électrolytiqueի գործարան մը, պատրաստել ելեկտրաքիմիական եղանակով զուտ մետաղներ, պատրաստութեան խոշոր ճարտարարուեստ մը, եւ վերջապէս այլ արդիւնաբերական ձեռնարկներ։

Այսպէս, Սեւան-Զանգի ջրվէժին վրայ շինուած ելեկտրակայաններու ցանցը պիտի կերպարանափոխէ հայ հանրապետութեան ազգային տնտեսութեան դիմագիծը։ Հայաստան պիտի դառնայ ամէնէն աժան ելեկտրականութեան երկիրը։ Ան պիտի կրնայ զարգացնել ճարտարարուեստը, օգտուելով ելեկտրական ուժին մէկ մեծ մասը։

Աժան ելեկտրականութիւնը պիտի գործածուի նաեւ հողագործութեան մէջ, որ պիտի վերակազմուի արդի թէքնիքի ամէնէն կատարեալ հիմերու վրայ։

Ելեկտրական առաջին արօրները մէն սկսաւ գործել Հայաստանի մէջ շրջան մը ուր, քանի մը տարի առաջ արեւէն խանձած դաշտ մըն էր։ Աժան ելեկտրականութեան շնորհիւ սկսան գործել ջրհան մեքենաները, ջուրը բարձրացնելով մինչեւ այդ հողերը։ Եւ դարձեալ աժան ելեկտրականութեան շնորհիւ սկսան բանիլ ելեկտրական հօր արօրներ։

Ելեկտրաշինութեան շնորհիւ, Հայաստանի հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցները եւս պիտի կրեն հիմնական փոփոխութիւններ։

Եւ վերջապէս, հայ աշխատաւոր բնակչութեան կեանքն ալ պիտի փոխուի մօտիկ ապագայի մը մէջ, միշտ շնորհիւ ելեկտրաշինութեան,— ուտեստի պատրաստութենէն մինչեւ սենեակները աւլել, կարի մեքենաները բանեցնել, ամէն աշխատանք պիտի կատարուի ելեկտրական ուժով։

Սեւան-Զանգի ջրվէժին շնորհիւ կառավարութիւնը պիտի վերակազմէ Հայաստանը ընկերվարական եղանակով մը, անոր ազգային տնտեսութեան խարիսխը դնելով չափազանց

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐԱԱՓՆԵՐԷՆ (35)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Այսպէս կը մխիթարեմ ինքզինքս։ Մարդը քուն մտաւ, առանց քաշքշուելու, նոյնիսկ արխիներով։ Զէնքին փոկը քանի մը անգամ բազուկին դարձնելով դրկեց հրացանը եւ սկսաւ խռմփալ։

Երկար կը խորհիմ այս աղտոտ գազանէն ազատելու։ Ցոյս ունէի գիշերը փախչիլ, երբ ան քուն մտնէ, սակայն դրան բանալին ծոցի գրպանը պահեց, անկարելի էր առնել։ Ես ալ քուն մտայ։

Առտուն կանուխ արթնցաւ, առաւ հաց մը, ու պահեց ծոցը, աղտոտ լաթերուն մէջ, եւ դառնալով ըսաւ.

— Խամէ, ես լեռ կ'երթամ Հայեր խուզարկելու, դուռը վրադ կը գոցեմ, հաց ունիս, առ կեր, ու պառկէ, չփորձես կրակ վառել, ծուխը թող տունէն չելլէ, մերիններս (իրենց գիւղացի Քիւրտերը) լուր չունին որ ես քեզ ձեռք բերած եմ, դուցէ նախանձին եւ պէշ հետեւանք ունենայ։

Իր բոլոր քաղծներուն հաճութիւն կուտամ։ Գազանը գոցեց դուռը ու կորսուեցաւ։

Ես խեղդուած եմ մտմտուքի մէջ, ի՞նչպէս փրկուիմ այս գազանէն։ Չեմ ուզեր երկար մնալ անոր քով, կ'ատեմ, կը նախընտրեմ մահը, քան այդ չունը։

Երեկոյեան պարապ եկաւ։ Հաց չէր գտած։ Կրակ պատրաստեց, ճաշեց եւ իր շնական կերքը գոհացնելով անկողին մտաւ։ Դուռը կղպած էր, բանալին ուզեցի բնական պէտքի համար դուրս ելլելու։ Հրացանը առած հետս դուրս եկաւ։ Ներս գալուն պէս դուռը կրկին գոցեց, բանալին խօթեց գրպանը եւ մտաւ անկողին։ Յոգնած էր, եւ քունը շուտով տարաւ։

Որոշած եմ, այս գիշեր վերջին գիշերս պիտի ըլլայ անոր քով մնալս։ Անկողնէն դուրս ելայ, եւ պահ մը կրակին առջեւ նստայ։ Ցանկարծ աչքիս առջեւ եկաւ Թուրքի քով գրաւած կացինը, որով փայտ կը մանրէր։ Ահա իմ փրկութեան բանալին, կամ կը փրկուիմ, կամ կեանքս կուտամ։ Առի կացինը, աչքիս առջեւ բերի անպատուութիւնս, ցեղիս բնաջնջումը, պզտիկ բազուկներս, եւ ոտքի ելայ։ Ցանկարծ սկսայ դողալ, բայց զօրութիւն մը, ձայն մը կը թելադրէր,— զարկ, մի խնայեր։ Ահա գլխուն վերեւն եմ, եւ կացինը երկու ձեռքով բարձրացուցած, ամբողջ ուժովս կը զարնեմ ականջին վրայ։ Կացինը զարնեց մինչեւ ակը, ալ չկրցայ գլխէն բաժնել կացինը, գազանը ռնչաց, վեր ելլել ուզեց, բայց դարձեալ ինկաւ, խեղդոտ ճիչ մը տունը լեցուց։ Հասկցայ որ ալ յաղթած եմ։ Քաշեցի դաշոյնը, ծակեցի սիրտը, ու մխեցի քանի կը շնչէր. վերջին հարուածիս դաշոյնը մնաց սրտին մէջ։ Առի բանալին, բացի դուռը եւ դուրս ելայ, առանց մազ մը հետս առնելու։

Լեռ բարձրացայ, ոչ ոքի բան ըսի այդ մասին։ Ցետոյ որ Ցովնկայ հետ քու քով եկայ, եւ դուն չորս ոսկի տուիր, եւ քեզի տարինք մօրենիպատրակի մէջ պահեցինք, այն իրիկուն կնիկներու հետ գիւղ իջանք։ Գիւղը լեցուած էր Քիւրտերով։ Ես մտայ մեր տունը եւ կոտրած փեթակի մը մէջ պահուեցայ։ Առտուն լսեցի հայերէն խօսելու ձայներ, տեսայ որ հայ կիներ են, որոնք Քիւրտերու տուներուն մէջ ծառայելու կ'երթային։

Այս կիներուն մէջ կար իմ սագեր կին Գիւզալ Պետրոսի կինը. խնդրեցի որ ազա մըն ալ ինծի գտնեն, ուր ես ալ ծառայելու երթամ։ Գիւզալ զիս առնելով տարաւ Մանօ Արամի տունը, ուր այս աղաս կը կենար. անոր կինը սիրով ընդունեց եւ ցոյց տուաւ ախոռը որ մաքրեմ։ Մաքրեցի ախոռը եւ լեցուցի ջրհորի մէջ, այդպէս պատուիրեցին։ Երեկոյեան հացս առի ու գացի մեր Սրգոյի տունը, ուր կուգային քնանալու բոլոր ծառայողները։ Եօթը օր վերջ դուռն եկար, ու կիները քեզ ներս առնել չէին ուզեր։

Միւս օրը խուզարկու ոստիկաններու ձեռքն ինկայ. աղաս եւ իր կինը չհասկցան ինձմով։ Ոստիկանները զիս տարին Օսկոյի դուռը, մէկ ոստիկան ներս մտաւ խուզարկելու, միւսը մեզ կը հսկէր։ Այն չորս ոսկիէն երկու ոսկի առնելով ոստիկանին մօտեցայ.

— Առ, աղա այս երկու ոսկին, որ իմ վերջին փրկագինն է ու ձգէ զիս, կ'աղաչեմ, աղաս թող քու կանանչ արեւուդ սատար ըլլայ։

Ոստիկանը երկար նայելով ըսաւ.

— Կրնամ այս դրամն ալ առնել ու դար այս դրամը տալու, եւ փրկութեանդ աղերսանք ընելու, գնա շուտով, քանի ընկերս դուրս չէ ելած։

Փախայ եա, ու մտայ Նորէն աղային քով։ Մնացած երկու ոսկին ալ տուի խաթունին եւ ըսի.— Առ այս երկու ոսկին, որ վերջի լումաս է, եւ փոխէ տարազս քրտականի, ես կ'ուխտեմ չբաժնուիլ ձեզմէ, ուր որ ալ երթալու ըլլաք ձեր հետ կուգամ, եւ ձեզ կը ծառայեմ։ Աղան եւ խաթունը երկար խորհրդակցեցան ու դառնալով ինծի ըսին.

— Կ'ընդունինք քու առաջարկդ, կ'ազատենք քեզ, պայմանաւ որ երբ Ահմէտ աղան գայ (Ահմէտը աղային եղբօր տղան էր եւ զինուոր), անոր հետ ամուսնացնենք։

Կ'ընդունիմ առաջարկը. անմիջապէս մազերս պէտք եղած տեղերը կը կտրեն, հագուստս կը փոխեն։ Եւ այս ապրած օրերս քեզ կը պատմեմ, սիրելի Մարգար։

Հիմա, այս տառապանքի անողոք բեռան տակ, երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, որ բարի ընկերի մը հետ կը գտնուինք, թէեւ անորոշ է մեր ճակատագիրը, յանձնուած անոր ամեհի ալիքներուն, բայց վերջապէս մահ քեզ չձգել, բայց քանի որ աղնիւ ընկերաց հարսանիք է։ Կը ջանամ կեանքիս վերջին օրերը քեզի հետ ապրիլ, մինչեւ դադրի Հայերու հալածանքը, մինչեւ որ հասնինք մեր վերջի հանգրուանը. դուցէ եւ բախտ ժպտի եւ օր մըն ալ հասնինք մեր սիրելիներու գիրկը։ Բաժնէ քու տառապանքդ ու ուրախութիւնդ ինծի հետ, սիրելի Մարգար, մի զլանար մխիթարելու դժբախտ կին մը, որ իր տառապանքի ծանրութեան տակ իր յոյսն ու մխիթարութիւնը քու մէջդ կը փնտռէ »։

Կը խոնարհիմ, կը [illegible] այս հերոսուհիին առջեւ, որ իր տառապանքի բեռը շալկած, կուրծք տուած է դալիք բոլոր դժբախտութեանց եւ իր քաջի սրտով յաղթած բոլոր հարուածներուն, առանց յուսահատելու, առանց ընկրկելու։ Եւ այժմ կը նուաստանայ եւ իր յոյսն ու փրկութիւնը իմ մէջս կը փնտռէ։ Ես որ արժանի չեմ ու չեմ կրցած ընել այն ինչ որ ինք ըրած է իր տառապանքի հարուած ճանապարհին,— մահացու հարուածներ իջեցնել իր պատիւը բռնաբարողին ու թռ վէրքեր տալ անոր [illegible] քերուն եւ փրկել կեանքը։

(Շար.) ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՄԻԵԱՆ

...զարգացման ճարտարարուեստի մը վերայ:

Միւս կողմէ, Սեւանայ լճին ջրառատութիւնը մեծ դեր պիտի խաղայ ոռոգելով 130.000 հեկտար հող, ճիշդ այն շրջանին մէջ, որուն ոռոգումը կ'ուզէր կատարել Տոքթ. Նանսէն Եւրոպայի մարդասէրներու օժանդակութեամբ. Արդէն 10.000 հեկտար ոռոգուած է: Լայն ջրանցքներու կողքին, ներկայիս կը տեսնուին ճերմակ տներ, այն գաղթականներուն, որոնք վհամաձն թեւեռախոյզը ի զուր փնտռած էր ապաստարան եւրոպական պետութիւններէն գտնելու գաղթականներուն: Եւ վերջապէս պէտք է յիշատակել այն անհուն տարողութիւնը, որ կը ներկայացնէ ամբողջ Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան համար ջրաելեկտրակայաններու այս ցանցը:

Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը, ջրային հարստութեամբ օժտուած երկիր, վերակազմէ իր անտեսութիւնը հիմնելով ջրաբաշխական ուժին վրայ: Սակայն յայտնի է թէ ջրաելեկտրակայաններու աշխատանքը փոփոխական է միշտ: Ջուրը պակսած եղանակներուն, ելեկտրակայանները նուազ ուժ կ'արտադրեն: Կարգ մը երկիրներու մէջ, ջրաելեկտրակայաններու ուժարտադրութեան այս նուազումը կը փոխարինուի գոլորշիով շարժուող կայաններով:

Անդրկովկասի մէջ, հարցը լուծելու համար եղանակ մը պիտի պահանջուէր միւսներով քան քարիւղ, որ անշուշտ թանկագին է:

Սեւան-Զանգի ջրվէժը, որ հսկայ լիճ մը ամբարած ջուրն ունի իբրեւ աղբիւր, կարգաւորիչ ուժի մը կողմէ պիտի տանի անհրաժեշտ ջուրը՝ երբ եղանակը զայ հոսանքը պակսեցնել: Այսպէս հոսանքը ինքնին եւ կատարելապէս պիտի եղանակաւորուի համաչափ ձեւով: Անկէց զատ, մասնաւոր գիծերով կապուելէ վերջ Անդրկովկասեան ջրաելեկտրակայաններուն, Սեւան-Զանգի պիտի կրնայ կարգաւորել նաեւ աշխատանքը բոլոր այդ կայաններուն, որոնք այնուհետեւ լրիւ պիտի բանին անընդհատ:

Գ. Ամատէօ, իտալացի ծանօթ ճարտարագէտը, որ մօտէն ուսումնասիրեց Սեւանի ջրաբաշխական շինութեան ծրագիրը, կ'ըսէ.—

«Բացի ճարտարագիտական եւ տնտեսական պայմաններէն, որոնք, անոր տեսակէտով, բանական կը դարձնեն այս ծրագիրը (աշխարհիս ամբողջ աշխարհի մէջ), մենք հանդէպն ունեցանք կարդալու այն գիտական եւ թէքնիք առատ ուսումնասիրութիւնները, որոնք արդիւնք են շրջ մը ամբողջ պրպտումներու, քննութիւններու, կատարուած՝ մեծ խանդավառութեամբ եւ գիտական մեծ հմտութեամբ»:

Գ. Կրաֆթիօ, ծանօթ մասնագէտը, որ շինած է Վոլխովի եւ Սվիրի ջրաելեկտրակայանները, Սեւանի մասին կ'ըսէ թէ «ամբողջ Խորհրդային Միութեան ուժարտադրութեան ծրագրին է»:

Ուրիշ գիտնական մը, որ շատ ծանօթ է ելեկտրական ուժ հայթայթելու աշխատանքներու մէջ, Փրօֆ. Մորսով կը գրէ.— «Այն գաղափարը թէ կարելի է Սեւանայ լճին ջուրերը յատկացնել իջեցնելով լճին մակերեսը բազմաթիւ տարիներու ընթացքին եւ նուազեցնելով շոգիացումը լճի մակերեսին վրայ, կը ներկայացնէ...

Թուրքապուլկար յարաբերութիւնները

— o —

ԽՄԲ.— Օշորինաքի, Սոֆիայի Թրաքիա թերթին մէջ կը գրէ.—

Յաճախ գրած ենք մեր թերթին մէջ թէ շատ մը Թուրքեր Պուլկարիայէն Թուրքիա փախած են — այն պատճառաւ որ իրենց հայրենիքին (Պուլկարիոյ) հայհոյած են — Թուրքիոյ մէջ զանազան խմբագրութիւններէ ներս տեղ գտած ու չեն դադրած մեզ գրգռելէ իրենց յօդուածներով, Թուրքիոյ հանրային կարծիքը մեզի դէմ լարելու համար:

Աստուծուն օրը Թուրքիա կը հասնին պալքանեան թերակղզիի բոլոր պետութիւններէն հեռացող Թուրք գաղթականներ: Այս պարագան ամէն օր կ'արձանագրուի Թուրքերէն թերթերուն մէջ, ընթացիկ լուրի ձեւին տակ: Բայց, մինչեւ այսօր ոչ ոք ակնարկ սրած է՝ ըսելու համար բան մը այն գաղթականներու մասին, որ կը գաղթեն Ռումանիայէն, Յունաստանէն, Եուկոսլաւիայէն եւ Ալպանիայէն: Իսկ երբ Պուլկարիայէն մէկ հատիկ Թուրք Թուրքիա մեկնի, բոլոր Թուրքերէն թերթերը կրակ կը կտրին եւ կը սկսին Պուլկարիոյ հասցէին հայհոյանքներ ընել եւ ակռայ կրճտացնել:

Այս տեսակէտէն մեզանիշը կը կազմեն «Հապէր» թերթը որ Պոլիս լոյս կը տեսնէ եւ «Միլլի Կազէթա»ն որ Էտիրնէ կը հրատարակուի: Այս երկու թերթերուն շուրջ հաւաքուած են, ինչպէս վերը ըսինք, ոճրագործ տարրեր, որոնք փախած են Պուլկարիայէն եւ, ի հաճոյս անոնց որ իրենց ապաստան են տուած, արգիլել կ'ուզեն երկու դրացի երկիրներու բարի յարաբերութեանց մշակման՝ գրելով գրպարտիչ յօդուածներ:

Առաջին կ'արտատպենք յօդուած մը զոր գրի առած է «Միլլի Կազէթա»ի մէջ (թիւ 549 հոկտ. 1), Մէհմէտ Պէհճէթ: Այս անձը ծնած է Փլէվէն, երկարամեայ ուսուցիչ է եղած Պուլկարիոյ մէջ եւ կազմակերպիչն է «Թուրան» Միութեան: Այդ յօդուածէն ամէն ոք կրնայ կարծիք մը կազմել թէ ինչ նպատակներ կը հետապնդեն եւ թէ մեզի հայրենակից Թուրք մտաւորականներ ինչ բաներու առակ...

...են, որոնք Թուրքիա կը փախին պայքարը շարունակելու համար իրենց հայրենիքին դէմ, ուր իրենց համար կարելիութիւն չկայ այդ ուղղութեամբ աշխատանք տանելու: Ահա բուն իսկ այդ յօդուածը որ բառացիօրէն թարգմանուած ուղղակի է գրուած.

«ԵՐԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՄԱՒՈՐԵՆՔ»

«Աշնան զով գիշեր մը, երբ երկիրը կը ծածկուի իր սեւ քօղով, ընկերս, մշտելով զիս, ինծ ցոյց կուտայ գաղթականի կառքերու կարաւանը, որ շարժի յամրաբար: Ու ընկերս ինծ կ'ըսէ. «Կը տեսնե՞ս այս դժբախտները. անոնք շատ հեռուէն՝ Պէյ Ալանէն կուգան: Այո, անոնք կուգան Դանուբէն Մարիցա երկարող նամբէն:

Պէյ Ալան... Այո, անիկա գիւղ մըն է Տէլի Օրմանի մէջ, ուրկէ, ձմեռնային ձիւնոտ օր մը, զիս բաժնեց ընկեր ուսուցիչներէս եւ տարաւ պահականոց, դէպի քաղաք... Ցաղթանդամ ու մարմնեղ են այդ գիւղի բնակիչները: Ուժեղ են Հէրակլէսի նման, բայց գառնուկի պէս հեզ, միանգամայն...: Հետապնդում ու բաժանում... Այս է մեր ճակատագիրը ... եւ սակայն, այս դժբախտութեան մասին, որ պալքանեան պատերազմէն ի վեր կը շարունակուի եւ որ ննջողաբար ան... ալ վերջերս, իրենք իրենց հաշիւ չե՞ն տար մեր դրացի Պուլկարները:

Հարկ է հասկնալ թէ մինչեւ որ այս ննջման ու հալածանքին վերջ չտրուի, նորահաս սերունդին պատկանող ամէն մէկ Թուրք — սկսած հինգ տարեկան տղայմէն — պիտի դաստիարակուի ու պիտի մեծնայ հոյակապ վրէժի մը զգացումով: Այս սերունդը երբեք պիտի չներէ այն բոլորին որ իր բոյնը կ'աւրեն, ավեր ալ ըլլան անոնք:

Թուրք մարդը մօտաւոր անցեալին մէջ, իր օրինակով ցոյց տուած է վրէժի իր այս վսեմ զգացումը:

Գեռամկները յանախ կը ճուագին՝ շրջնալու ատեններ: Ծովը եւս տեղատուութիւն կ'ունենայ ու եռ կը քաշուի քիլոմէթրներով, բայց, յետոյ կրկին կը յառաջանայ եւ այնքան ուժով որ կը խուժէ ու կ'ոչնչացնէ ինչ որ գտնէ իր ճամբուն վրայ:

Հիմա այլ եւս Դանուբէ՞ն Մարիցա կ'ըլլայ թէ Մարիցայէն Դանուբ, չի գիտցուիր («Յառաջ».— Պուլկա՞րը Թուրքին վրայ կը քալէ, թէ Թուրքը Պուլկարին վրայ, ըսել կ'ուզէ) Բայց, ես անիկա կ'ըսեմ իբրև մէկը որ Պուլկարներէն աւելի շատ կը սիրէ Պուլկարիան... որպէսզի օր մը դժբախտութեան վերջ դնելու մտքով ընդհ. շարժման մը առեն, չգտնուին եղերական հետեւանքներու առջեւ, եւ պատմութիւնը, որ ամէն ինչ կը տեսնէ, ամէն ինչ կ'արձանագրէ, կ'ըսէ մեր մէկ անուանի բանաստեղծին նըման,— «Վագրը եւ կը քաշուի քիչ մը ու յետոյ կը յարձակի»:

Այն ինչ որ կ'ըսէք Վագրի մասին, շատ ճիշդ է պարոն հայրենակից: Եւ սակայն, մոռցեր էք աւելցնել թէ՝ եթէ այդ որսը, զոր վագրը կը զարնէ, յանկարծ զուրս կուգայ որ առիւծ մըն է (Յառաջ.— Պուլկարական զինանշան կամ Պուլկարիան ըսել կ'ուզէ), այն առեն վագրը գլուխը կ'առնէ ու կծիկը կը դնէ եւ կը պահուըտի Ասիոյ ամայութեանց մէջ, հոն կապիկներ որսալու համար:

Երբ Եուկոսլաւիոյ արքայական ամոլը Սոֆիա կը գտնուէր, Թուրք մամուլը մեծ տառերով արձագանգ էր եղած Գ. Քուսմանոֆի այն յայտարարութեան թէ ինք էնկիւրի գացած է անգամ մը եւս Թուրքիոյ ըսելու համար որ Եուկոսլաւիա ամուր կապուած է դաշնագիրներուն եւ թէ թոյլ պիտի չտայ որ անոր հողերէն թիզ մը իսկ առնուի: Թուրք մամուլը այս տողերը գրեց հանդարտեցնելու համար Թուրքերը, որոնք ենթադրեր էին թէ Եուկոսլաւ արքայական ամոլին Պուլկարիա այցելութեամբը այս վերջինը պիտի նպաստաւորուի ի վնաս պալքանեան ուրիշ երկիրներու:

Իսկ այժմ մենք կը տեղեկացնենք «Միլլի Կազէթա»ի շուրջ հաւաքուած խմբակին եւ Մէհմէտ Պէհճէթի նման խելացիներուն թէ Պուլկարիա գործքով ցոյց տուած է որ ոչ ոք այդպիսի նպատակայի ոտումներէ կը վախնայ եւ ոչ ալ այժմ անթոյլատրելի յիմարութիւններէ որոնց մասին կը զառանցէ յօդուածին հեղինակը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

— • —

ԱՆԻԷԹ.— Մեր շրջանի աշխատաւորութեան վիճակը երթալով կը վատթարանայ, մանաւանդ որ ձմեռն ալ մօտ է: Այս օրերս դարձեալ ունեցանք նոր անգործներ, Սիթրոյէնէն եւ Ռընոյէն արձակուած: Անիէռ Գուա Քոլոնպը 1924էն մինչեւ 1928 մօտ 110 բանուորներ ունէր Ռընոյի մէջ, յետոյ մնաց միայն մէկ հոգի: Անցեալ շաբթու շատ մը հայ եւ օտար բանուորներու հետ այդ դաւակներու տէր Հայն ալ դուրս արձակուեցաւ: Գալով միւս գործատեղիներուն, տեղ տեղ հայ գործաւորը օրական եօթը ժամ կը բանի, իսկ շաբաթ օրերը գործ չունին. այնպէս որ աշխատողն ալ հազիւ չոր հացի մը դրամ կը շահի: Անիէռի գուլպայի գործարանը որ 1926ին մինչեւ 500 գործաւորուհիներ կը բանեցնէր, որոնց հետ բաւական թիւով Հայուհիներ, ներկայիս ունի միայն 60 գործաւորուհիներ եւ հազիւ քանի մը Հայուհիներ: Ատոնք կ'աշխատին շաբաթը 30 ժամ, քանի որ գործ չկայ: Ինչպէս քանիցս գրեցի, Անիէռ շատ բարեսացակամ է եւ բոլոր անգործներուն առանց խտրութեան նպաստ կը վճարէ, իսկ Գուա Քոլոնպցիք զրկուած են: Անգործ եւ նպաստէ զրկուած Հայերու կիները իրենց բնակարանները կ'ապրեցնեն կար կարելով. դժբախտաբար 15 օրէ ի վեր կարուհիներն ալ պարապ նստած են: Շատեր կ'ուզեն առեւտուրով զբաղիլ, բայց նոր սկսող օտարներու արտօնագիր չեն տար, առարկելով թէ հրապարակը խճողուած է: Միւս կողմէ կառավարութիւնը յետնեալ ասլօքները գանձելու համար միշտ կը նեղէ: Ինքնութեան թուղթերու նոր տարին կը մօտենայ, պէտք է նորոգել: Բանուորին ինքնութեան թուղթը (50) Ֆր. կ'արժէ, Նանսէնեան դրոշմաթուղթով, իսկ միւսները 155 Ֆր.: Ուրեմն եթէ տունը քանի մը հոգի են, կարեւոր ծախք մըն ալ այդ գլուխէն պիտի ունենան, առանց հաշուելու երթեւեկի ծախքերը եւ ժամանակի կորուստը:

Յ. Աղամեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՌԱՒԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (10 հոկտ.).

— «Մեր ինը անմեղ ընկերներու պաշտպանութեան համար սարքուած հրապարակային ժողովներն ու հանգանակութիւնները ամերիկահայ գաղութներու մէջ կը շարունակուին արտասովոր յաջողութեամբ: Այդ մասին ստացուած պերճախօս փաստերուն ընթերցողները օրը օրին կը ծանօթանան մեր լուրերու բաժնէն:

Զարմանալի պիտի ըլլար հարկաւ, եթէ ազգայնական հայութեան թշնամիները փորձեր չընէին չարամիտ զրոյցներով եւ զռեհիկ փրօփականտներով կասեցնելու մեր ժողովներուն եւ հանգանակութեանց յաջող ընթացքը:

Օրինակ մը.— Իբր թէ ներկայ հանգանակութիւնները կ'ըլլան այն պատճառով, որ Դաշնակցութիւնը սնանկացած է: Սակայն, եթէ հանգանակութիւն ընելը սնանկութեան նշան է, այդ պարագային համայնավարները եւ ռամկավարները Դաշնակցութենէն շատ առաջ սնանկացած են, քանի որ Դաշնակցութենէն շատ առաջ հանգանակութիւն ընելու պէտքը զգացին:

Ուրիշ օրինակ մը.— Իբր թէ իր ներկայ հրապարակային ժողովներով եւ հանգանակութիւններով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ցոյց կուտայ նաեւ իր մեղսակցութիւնը Նիւ Եորքի սպանութեան:

Այդ չնաշխարհիկ տրամաբանութեամբ, ուրեմն, Սաքքօ-Վանզէթթիին վերագրուած ոճիրին եւս մեղսակից էին այն բոլոր ականաւոր եւ պարկեշտ Ամերիկացիները, որոնք համոզուած ըլլալով Սաքքոյի եւ Վանզէթթիի անմեղութեան, ամէն ջանք թափեցին անոնց արդարութիւն ընելու եւ անոնց կեանքը ազատելու համար: Նոյն տրամաբանութեամբ Մունիին վերագրուած ոճիրին մեղսակից են այն բոլոր պատկառելի անձերն ու կազմակերպութիւնները, որոնք հաւատալով անոր անմեղութեան՝ անոր ազատ արձակման համար կ'աշխատին: Ուրեմն, Տրէյֆուսին վերագրուած դաւաճանութեան ոճիրին մեղսակից էին Ֆրանսայի առաջատար մարդիկ ու հակայական զանգուածներ, որոնք Աշխարհ հայրենակերնի՝ Էմիլ Զոլայի եւ ժօրժ Քլէմանսոյի (վերջին Ֆրանսայի վարչապետ մեծ պատերազմի ատեն) գլխաւորութեամբ կատաղի պայքար մղեցին Տրէյֆուսին արդարութիւն ընելու համար, որովհետեւ համոզուած էին անոր անմեղութեան:

Ազգայնական հայութիւնը, խորապէս համոզուած ըլլալով որ Նիւ Եորքի մէջ դատապարտուած մեր ինը ընկերները զոհերն են անօրինակ դաւադրութեան մը, պիտի ընէ իր յաւագոյնը իր ինը անմեղ հայրենակիցներու կեանքը եւ ազատութիւնը ապահովելու համար: Եւ թշնամիներու պառաւական զրոյցներն ու բամբասանքները մազաչափ անգամ չպիտի շեղեն զինք իր բարոյական եւ հայրենասիրական պարտականութեան գծած ճանապարհէն»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Իտալական Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը որ տասը օրէ ի վեր իր լաւագոյն խաղացողները մէկզմէկու դէմ հանելով փորձեր կը կատարէր, երեքշաբթի օր իր ազգային խումբին ցանկը պատրաստելով յղած է Անգլիոյ Ֆութպոլի դաշնակցութեան: Անգլիական եւ իտալական Ֆութպոլի միջազգային մրցումը անցած տարի Հռոմի մէջ առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցաւ եւ 1—1ով հաւասար մնացին: Այս անգամ փոխադարձաբար վրէժ լուծելու առաջադրութեամբ ամէն ջանք պիտի թափեն յաղթական զուրս ելլելու համար: Երկու կողմերը մեծ պատրաստութեան մէջ են: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Անգլիոյ մէջ: Իտալական Ֆէտէրասիոնը իր անցած տարուան խումբը փոխած է մէջէն հանելով չորս հոգի: Խաղացողներուն ցանկին մէջն է նաեւ նշանաւոր Օրսինի: Անգլիացիները շատ համակրանք ունին անոր խաղարկութեան վրայ:

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ չորեքշաբթի կէս օր 3000 իտալացիներ արձանագրուած են մեկնելու Լոնտոն իրենց ազգային խումբին հետ քաջալերելու համար զանոնք:

⁂ Անգլիական փրոֆէսիոնել խումբերէն «Արսէնալ» անցեալ շաբաթ մրցեցաւ Թօթընհէմի խումբին դէմ: Ներկայ էին 30.544 հոգի: Խումբը կազմեց Անգլիոյ ախոյեանական մրցանիշը: Միեւնոյն խումբը նոյնպէս մրցեցաւ Տէրպի Քաունթիի հետ: Ներկայ էին 60.070 հոգի:

⁂ Իտալացի նշանաւոր հեծելանուորդ Կուէրա, Փարիզ գալով Փալէ տէ Սփորի տնօրէնութեան հետ պայմանագրուեցաւ տասը մրցումներ կատարելու Փարիզի մէջ: Նոյեմբեր 25ին գեկտ. 9, 20 եւ 30ին: Յունուար 1ին եւ փետրուար ամսուն:

⁂ Կիրակի օր Նիսի մէջ կազմակերպուած էր հեծելանիւի միջազգային մեծ մրցում մը, որուն մասնակցեցան Ֆրանսացի եւ իտալացի ծանօթ հեծելանուորդներ: Մրցումի տեւողութիւնն էր 238 քիլոմէթր: Ֆրանսական թերթերը որ իրենց յոյսը «Լիւսինեան»րդ Բինէ Վիէթթօյի վրայ դրած էին, յուսախաբ եղան, որովհետեւ կէս ճամբան լքեց մրցումը: Այս մրցումը ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի ալ շահեցաւ Միշէլ Մարա:

⁂ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած է Թուրք Հեծելանիւի Ֆէտէրասիոնի նախաձեռնութեամբ հեծելանիւի միջազգային մրցում մը: Մրցումը տեղի պիտի ունենար Թաքսիմ-Պէնտիկէր (50 քիլոմէթր): Մրցումին մասնակցած են քսան հեծելանուորդներ: Ամբողջ ճամբու ընթացքին խուռներամ ժողովուրդ մը հաւաքուած է քաջալերելու համար հեծելանուորդները: Առաջին հանդիսացած է Գրիգոր Միքայէլեան, իսկ երկրորդ Միխալ: Գրիգոր Ֆէտէրասիոնի կողմէ ստացած է գեղեցիկ բաժակ մը:

Երկրորդ դասակարգի մրցումին մէջ, նոյնպէս 50 քիլոմէթր, առաջին հանդիսացած է Մաքսուտ, որ ստացած է բաժակ մը:

ՀՐԱՆԴ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սեւան-Զանգի...

շատ եղական հարց մը, ճարտարագործական տեսակէտով՝ այնքան հոյակապ, որ իր նախընթացը չունի»:

Ներկայիս Երեւանի առաջին եւ երկրորդ ջրաելեկտրակայանները աւարտած են եւ շահագործման յանձնուած: Երրորդը, որ կը կոչուի Քանաքեռի ջրաելեկտրակայան, ունի 88 հազար քիլովաթ ուժ, պիտի աւարտի տարւոյս վերջը:

Սեւան-Զանգի ջրաելեկտրակայաններու ցանցը պիտի ըլլայ մին այն մեծագոյն շինարարութիւններէն, զորս սովետ ճարտարագէտները պիտի ներկայացնեն շուտով աշխարհի դատաստանին:

Իր կարեւորութիւնը լիովին կը գերազանցէ պարզ թէքնիքը: Ան պիտի դառնայ քաղաքական աղդակ մը հիմնովին բարեփոխելու համար կեանքը ամբողջ ժողովուրդի մը, որ յեղափոխութենէն առաջ, ամէնէն դժբախտն էր բոլոր ազգերուն մէջ:

(Journal de Moscou) Ս. ՓԻՐ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (16)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԵՆԻԸԼ

— Ձեզի կ'ըսեմ որ սիրահարած է, կերպով մը անգամ պիտի հասկնար: Կը խորհի՞ք թէ ընկերային բարձր դիրք ունեցող բժիշկ մը ինքզինքը կամքի պիտի ենթարկէր եւ դիշերանց ճամբորդէր անծանօթ մարդու մը հետ, ինչ որ ինծի հետ ըրաւ, առաջինեւ աղջկան մը նկարը ցոյց տալու իրեն. ան ալ այն փափաքով որ կարենար աղջկան հետ աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Աթոռին վրայէն մարդը գլխով ըրաւ:

— Ճիշդ էք, Նէլսըն: Շատ հաւանական է:

— Ուրե՞մն:

— Ի՞նչ ուրեմն:

— Ի՞նչ պիտի ընէք այդ մասին:

— Ոչինչ: Եթէ Զարան կրցաւ այդ բժիշկը իրեն կապել՝ ոչ մէկ գիտութիւն ունիմ: Զարան լուրջ եւ ուշիմ աղջիկ է: Երբ Զարան կ'որոշէ ամուսնանալ, կը նշանակէ թէ իր ընտրած մարդը լաւ մէկն է:

— Բայց կարծեմ կարեւոր բան մը մոռցած էք, ըսաւ Նաւապետը:

— Ի՞նչ բան:

— Սա թէ, բժիշկը Զարայի հետ ամուսնացած պարագային, եթէ եղբայրութիւնը իմանայ ի՞նչ պիտի ըսէ:

— Բնաւ պէտք չկայ որ անիկա եղբայրութիւնը իմանայ, Նէլսըն:

— Սակայն ամուսնանալէն առաջ իսկ կրնայ իմանալ:

— Ցիմար մի ըլլաք:

— Ցիմար չեմ ըլլար ես: Կը խորհիմ թէ այժմէն իսկ հարց ու փորձ չէ՞ ըրած արդեօք:

— Ի՞նչի մասին հարց ու փորձ:

— Փոքրիկ Սպիտակ Արծիւի մը մասին:

Մարդը որ աթոռին վրայ նստած էր՝ մէկ ոստումով նաւապետին քով հասաւ:

— Եթէ յանդգնիք դարձեալ Սպիտակ Արծիւը բերան առնել, կը սպաննեմ ձեզ: Տեսա՞ք, չէ՞ք գիտեր որ մինչեւ անգամ պատերը ականջ ունին:

Նաւապետ Նէլսըն ուսերը ցնցեց:

— Տղէտ մի ըլլաք: Այս սենեակին մէջ մեզ մարդ չիլսեր: Անկէց զատ սախլուած էի յիշել անիկա:

— Ինչո՞ւ:

— Բանի մը համար զոր դուք չէք գիտեր: Երէկ գիշեր երբ Սթէֆընը նաւ բերուեցաւ, անոնցմէ հատ մը իր գրպանէն վար ինկաւ... Զարան ալ վերցուց:

— Տէր Աստուած:

— Օհ, այդ մասին չէ որ կը մտահոգուիմ: Ան մտածեց թէ փոքր գեղեցիկ խաղ մը ըլլալու է որ Սթէֆըն իր սիրուհիներէն մէկուն համար գնած է.. եւ ես ալ համաձայնեցայ այդ մասին:

— Յետո՞յ:

— «Կլօրիա» դի սրահին մէջ գտնուած դաշնակին վրայ դրաւ Արծիւը:

Այս առտու նախաճաշի համար երբ ներս մտաւ, Արծիւը անհետացած էր:

— Անհետացած: Նաւաստիներէն մէկը...

— Առաջին առթիւ ես ալ այդպէս մտածեցի... մինչեւ որ Զարան ինծի պատմեց թէ այս Սըր Ճօն Տէվիսընը գայն առած եւ հարցումներ ուղղած էր իրեն:

— Ի՞նչ տեսակ հարցումներ:

— Թէ արդեօք ի՞նչ էր, եւ երբ Զարա անոր ըսաւ թէ Սթէֆընին կը պատկանի՝ մտահոգուեցաւ գիտնալու համար թէ վնասա՞ծ էր այդ մասին:

— Նէլսըն, ի՞նչպէս գիտէք այս բոլորը: Դոց դուրսէն եռեւէ՞ն իմացաք:

— Ոչ դոց դուրսէն եռեւէն չիմացայ, Զարայէն իմացայ առանց անոր հասկնալի ընել տալու անշուշտ: Բայց այսչափը կ'ըսեմ ձեզ.— Այդ մարդուն այդքան ակներեւ հետաքրքրութիւնը Սպիտակ Արծիւի մասին՝ չեմ սիրեր:

Աթոռին վրայի մարդը այս անգամ աւելի երկար ատեն լուռ մնաց: Ցոնքերուն վրայ ծանր խորշոմներ կուտակուեցան:

— Նէլսըն, ըսաւ ի վերջոյ, Արծիւով հետաքրքրուեցաւ թերեւս, պարզապէս իբրեւ գեղարուեստական գործ մը եւ ոչ թէ ձեր կարծածին նման: Չեմ ուզեր ընել բան մը որ Զարայի երջանկութեան հաւանականութիւնը խանգարէ, բայց նաեւ պէտք է շատ զգոյշ ըլլանք Սթէֆընին համար: Նէլսըն, երէկ գիշեր յիմարացեր էր այդ տղան, իրեն այսպէս պիտի ըսեմ, երբ հասկնալու չափ առողջացած ըլլայ:

— Այդպէս է, պատասխանեց նաւապետը, բայց առնիկա Սըր Ճօն Տէվիսընին խնդիրին կարգադրութիւնը չէ: Ըսենք թէ այդ Արծիւը ատոր կանուխէն տարաւ եւ ուրկէց գտնելն ալ բաւեց:

— Կը խորհի՞ք թէ այդպէս բան մը կ'ընէ, բսաւ մարդը եւ մտահոգութենէն կը դողար:

— Ես չեմ գիտեր... այդ մասին պատասխանատուութիւն չեմ ստանձներ. Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ տակաւին երկու հատ հետ գործ ունինք:

— Ճիշդ էք, թերեւս ոստիկանութեան հետ խնդիր ունենանք: Ուրեմն ի՞նչ կը թելադրէք:

— Կը թելադրեմ որ կարելի եղածին չափ շուտով Կլօրիայի մէջ մտնեմ եւ զայն քշեմ ծովուն բացերը: Դուք հոս պիտի ըլլաք եւ ինծի անթելով պիտի իմացնէք թէ երբ յարմար է վերադառնալ:

— Միշտ շատ խոհեմ գտնուած էք, Նէլսըն, բայց կարծեմ այս անգամ իրաւունք ունիք. բան մը սակայն մոռցաք:

— Ի՞նչ է այդ բանը:

(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ», ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, թիւ 2 (Նոյեմբեր), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մի կլլեր (ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ), Խնամք տար ակռաներուդ (ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ, Հայաստանէն), Հայ հիւանդները (ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄՆԵՑ), Երբ կօշիկիս կապը կը քակեմ, կը ցաւի հոս ... (ՏՈՔԹ. Ց. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ), Բժիշկին աղօթքը (ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ), Երախայիդ շորերը փոխեցի՞ր (ՄԵՆԾ ՀԱՅՐԻԿ), Մանչուս ոտքերը ծուռ են (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան՝ Ֆրանսա՝ 20 Ֆր., արտասահման 25 Ֆրանք:

Դիմել Dr. CH. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀՆԱՄԷ (կտորներ՝ պարսիկ մեծ բանաստեղծի գործերէն),— 1. Ռոստամ եւ Սոհրաբ.— 2. Ռոստամ եւ Աշքաբուս,— 3. Ռոստամ եւ Իսֆանտիար: Թարգմ. Յ. Զ. Միրզայեան: 1934 Թեհրան: Գին 10 Ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ:

Հրազդան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Ավընիւ Կօպլէնի սրճարանին մէջ:

ԹԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Fbg. du Temple:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Դրազարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

«Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ:

« Ասօ » խումբի ժողովը, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին:

« Վարանդեան » խումբի դաս. ժողովը 5 Նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 7ին, Սէնթ – Անթուանի « Պառ Թէրմինիւս »ի մէջ:

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ *եւ* ԱԶԳԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի, ժամը 3ին ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Նիւթ՝ ի՞նչ գտանք եւ ի՞նչ կորսնցուցինք Ֆրանսայի մէջ:

Դասախօսութենէն վերջ վիճաբանութիւն:

Մուտքը ազատ է. Թէյասեղանի ծախսերուն համար կը գանձուի 3 ֆրանք:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին

Salle Marronnièreի մէջ 28 Ave. Livry, Սեվրան:

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆի եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ԱՆԺԷԼի (դաշնակ):

Նախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

Հաղորդկ. միջոց.— կար տիւ Նորէն շոգեկառք ժամը 2.35 եւ 2.45: Օթօպիւս՝ մէթրօ ժան ժօռէսի հրապարակէն:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին Մատուռ – մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ եւ արտասանութիւն — Մուտք 2 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ*

երեկոյեան ժամը 10էն *մինչեւ առաւօտ*

SALLE HOCHEի ընդարձակ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

Կը մասնակցին ամենայայտնի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեռաւորները անակնկալներ: — Դին 15 ֆրանք:

Կարելի է նախօրօք տեղամասեր վարձել — *Հեռախօսել՝* Prov. 95.61 եւ 34-61

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 10·30ին:

Cité Universitaire, *Մաքի Նուպար հաստատութեան մէջ,* 57 Bd. Jourdan *Փարիզ* (14):

Օրակարգ. Ընդհանուր տեղեկատուութիւններ, կանոնագրի փոփոխութիւն եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ ուսանողները:

Ֆր. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամուհիներն ու համակիրները:

ՍԱՍՆԱՅ ՁՈՐԻ Հայրենակցական Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 13, Րիւ Փիէռ Բիւրէ, Բըլվիլ – Պիւիւիւ Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) — 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) [illegible] Seine 276.288

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — SAMEDI 3 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2642

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՐՈ՞Ւ ՀԵՏ Է ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

»»»··«««

Ժամանակէ մը ի վեր Դաշնակցութեան երդուեալ հակառակորդները իրենց կաշիէն դուրս կուգան այն համոզումը ներշնչելու հասարակութեան, թէ հայ ժողովուրդը Դաշնակցութեան հետ չէ եղած երբեք եւ չէ այժմ, այլ իրենց հետ է եղած միշտ եւ է այժմ։

Բարեբախտաբար, հայ ազգի վերջին 30–40 տարիներու պատմութիւնը բազմաթիւ անվիճելի փաստեր կուտայ այն մասին, որ հայ ժողովուրդը իր ճնշող մեծամասնութեամբ եղած է եւ այժմ ալ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ։ Եւ, ընդհակառակն, միեւնոյն ժամանակաշրջանին որ եւ է առեն չէ եղած, ինչպէս եւ չէ այժմ, որ Դաշնակցութեան հակառակորդները վայելեն հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան համակրանքն ու վստահութիւնը թէկուզ կարճ ժամանակով մը։

Ամէնքը կը յիշեն անշուշտ, որ երբ Ռուսական Հայաստանը, առաջին ռուսական յեղափոխութեան ընձեռած պատեհութենէն օգտուելով, 1906ին հրաւիրեց Հայոց ազգային մեծ ժողով մը Էջմիածնի մէջ, ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի եւ ուղղակի քուէարկութեամբ ամբողջ ռուսահայութենէն ընտրուած 60 պատգամաւորներէն 54ը Դաշնակցականներ էին։

Այնուհետեւ, 1908–1914, Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին Թրքահայ ժողովուրդի կողմէ ընտրուած պատգամաւորներու մեծագոյն մասը Դաշնակցականներ էին։

Ռուսական երկրորդ յեղափոխութենէն յետոյ, 1917ին, Կովկասի ամբողջ հայութեան կողմէ Սահմանադիր ժողովի համար ընտրուած բոլոր պատգամաւորներն ալ Դաշնակցականներ էին։

Դաշնակցականներ էին նոյնպէս ջախջախիչ մեծամասնութիւնով այն պատգամաւորները, որ 1917ի ընթացքին ընտրուեցան Կովկասի քաղաքներու եւ գիւղական շրջաններու տեղական ինքնավարութեանց խորհուրդներու համար։

Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, 1919ին, Հայաստանի Խորհրդարանի համար ընտրուած պատգամաւորներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, աւելի քան 90 առ հարիւր, Դաշնակցականներ էին։

Դաշնակցականներ էին նաեւ նոյն ժամանակաշրջանին արտասահմանի հայութեան կողմէ ընտրուած պատգամաւորներու մեծ մասը։

Դաշնակցականներու ընտրեալներն էին մանաւանդ ամերիկահայ գաղութի կողմէ ընտրուած չորս պատգամաւորներն ալ։

Ուրիշ խօսքով՝ վերջին 30–40 տարուան ընթացքին ամէն անգամ որ ընդհանուր ազգային եւ քաղաքական ժողովրդական ազատ ընտրութիւններ են եղած Կովկասի, Թուրքիոյ եւ մեր գաղութներու մէջ՝ հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր քուէն անվերապահ կերպով տուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Եւ, ինչ որ ոչ նուազ կարեւոր է, բոլոր ընտրութիւններու առեն Դաշնակցութեան հանդէպ ցոյց տրուած այդ անփոփոխ վստահութիւնը եւ անսասանելի համակրանքը հանդէպ Դաշնակցութեան եղած է ոչ թէ պատահական, անցողական եւ մակերեսային երեւոյթ մը, այլ խորունկ, տեւական, անփոփոխելի վերաբերում մը։

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն յետոյ, ազգային եւ քաղաքական ընդհանուր եւ ազատ ընտրութիւններ տեղի չունեցան ոչ Հայաստանի, եւ ոչ ալ գաղութներու մէջ։ Հայաստան բռնակալ ռէժիմի մը տակ ըլլալով՝ հոն ապրող մայր հայ զանգուածն ալ ազատ չէր ու չէ որ եւ է կերպով իր կամքն արտայայտելու։

Բայց 1921ի փետրուարեան համաժողովրդական սարսափելի պոռթկումը խորհրդային ներկայ իշխանութեան դէմ ցոյց տուաւ անգամ մը եւս, որ ժողովուրդի համակրանքը Դաշնակցութեան կողմն է։ Եւ, կասկած չկայ, որ այնուհետեւ ժողովրդական զանգուածի տրամադրութիւնը զգալի փոփոխութիւն չէ կրած։ Այլապէս խորհրդային ականաւոր գործիչներն իսկ զանազան առիթներով չպիտի ակամայ խոստովանէին, թէ հայ ժողովուրդի ճնշող մեծամասնութեան մտայնութիւնը Դաշնակցական է։

Գալով արտասահմանի մեր գաղութներուն, անոնց ազգային քաղաքական տրամադրութիւններու մասին կարելի է անուղղակի կերպով դատել այն մասնակի տեղական ընտրութիւններէն, որ վերջին 10–12 տարիներու ընթացքին տեղի ունեցած են հոս ու հոն, եւ մանաւանդ այն հսկայական բազմութիւններէն, զոր ամէն տեղ կրած են եւ յարաճուն կերպով կը գրաւեն Դաշնակցութեան սարքած հրապարակային ժողովներն ու դաշտահանդէսները, ինչպէս եւ դաշնակցական թերթերու՝ հակառակորդներու թերթերէն քանի մը անգամ աւելի շատ տարածուիլէն։

Ահա այս աղաղակող փաստերն ու բազմաթիւ ուրիշ նշաններ նկատի ունենալով՝ կրնանք ըսել ամենայն վստահութեամբ, որ եթէ այսօր ժողովրդական կանոնաւոր ընտրութիւններ տեղի ունենան արտասահմանի մէջ՝ օրինակ, ազգային համագաղութային մարմին մը ստեղծելու համար, ամէն տեղ ալ ընտրուած պատգամաւորներու մեծագոյն մասը դարձեալ պիտի ըլլան Դաշնակցականներ կամ համակիրներ։ Նոյնը անկասկած տեղի պիտի ունենայ նաեւ Հայաստանի մէջ։

Սակայն, Դաշնակցութեան հակառակորդները շատ լաւ գիտեն այդ, ուստի ինչպէս Հայաստանի մէջ, այնպէս ալ արտասահմանի մէջ անոնք կը խուսափին ազատ եւ ընդհանուր ժողովրդական որ եւ է քուէարկութիւն ընելէ։ Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իրենց հետ չէ եւ յոյս ալ չունին թէ որ եւ է առեն ժողովուրդը իրենց հետ պիտի ըլլայ, որովհետեւ ժողովուրդը չի կրնար ըլլալ օտար կառավարութեան մը գործիք եղող անվստահելի խմբակցութիւններուն հետ։

Օտար կառավարութեան մը գործիք ըլլալը ծածկելու համար է որ Դաշնակցութեան հակառակորդները աղմուկ կը հանեն եւ կը փորձեն մոլորեցնել հանրային կարծիքը։

(Հայրենիք)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒԶՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՌՆԱԾ ԴԻՐՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսական կառավարութիւնը հաղորդած է Անգլիոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ պատրաստ է զինուորական ուժ տրամադրելու, եթէ դէպքեր ծագին Սարի մէջ, յառաջիկայ հանրաքուէին առթիւ։

Այս լուրը մեծ յուզում պատճառած է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, եւ մամուլը բուռն լեզու կը գործածէ, նոր պատերազմի մը պատասխանատու հռչակելով Ֆրանսան։

«Լոքալ Անցայկըր», որ շատ կարեւոր թերթ մըն է, խմբագրականի մը մէջ կը բացատրէ թէ Ֆրանսա սուրը շաչեցնելով կը սպառնայ Եւրոպայի խաղաղութեան։ «Ան իր սուրը կը շաչեցնէ ահաբեկելու համար Սարի եւ Գերմանիոյ ժողովուրդը։ Այս յարձակումները Եւրոպայի խաղաղութեան վրայ, որ այնքան դիւրաբեկ է որքան ապակի մը, արդիւնք են յիմար փառասիրութեան եւ գոռոզութեան որոնց պէտք է դիմադրել ամբողջ ուժով»։

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Տէօյչէ Ալլկէմայնէ Ցայթունկ», գիտնալ կուտայ թէ՝ հակառակ Փարիզէն եւ Լոնտոնէն եկած ջանքերուն՝ որ կը ձգտին նուազեցնել Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութեան յուզիչ արժէքը, նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ այդ պատրաստութիւնները աւելի պիտի զօրանան։ «Ֆրանսա կ'ուզէ Անգլիոյ մասնակցութիւնն ապահովել բանակի մը համար որ պիտի դրուի Սարի սահմանին վրայ։ Բայց Սարի ժողովուրդը թոյլ չպիտի տայ որ ահ ու սարսափի տակ պահեն զինքը։ Իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի՞նչ կ'ըսէ այս բոլորին համար»։

Ուրիշ թերթ մը կը գրէ թէ, Լոքառնոյի դաշնագրին համաձայն, նախայարձակ պետութիւն կը համարուի այն որ առաջին անգամ իր զինուորները կը մտցնէ օտար հողի մէջ։ Եւ կ'աւելցնէ թէ հաղորդուած զինուորական պատրաստութիւնները մտահոգութիւն կը պատճառեն ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ արտասահմանի մէջ, ուր Ֆրանսան կը ներկայանայ իբրեւ խաղաղութիւնը խանգարող։ Հիթլէրական պաշտօնաթերթը շեշտելով վարչապետին խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ.— «Փարիզի մէջ կը խօսին միջազգային պարտականութեան մը մասին։ Միայն մէկ պարտականութիւն կայ.— չդպչիլ Սարին»։ Վերջապէս «Պերլինէր Թակպլաթ» կը գրէ.— «Սարի երկիրը մաս կը կազմէ գերմանական հողին եւ առժամապէս կը գտնուի Ազգերու Դաշնակցութեան վարչութեան տակ։ Ֆրանսական զօրքը եթէ Սար մտնէ, գերմանական հողը մտած կ'ըլլայ»։

Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրը

Վարչապետը այսօր, շաբաթ, նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնէ իր ծրագիրը՝ սահմանադրութեան վերաքննութեան մասին, բայց, հանրապետութեան նախագահին միջամտութեամբ, երէկ, ուրբաթ, բացառիկ նիստ մը գումարուեցաւ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար։ Այս բացառիկ ժողովին նպատակն էր համաձայնութիւն գոյացնել Պ. Տումէրկի եւ արմատական նախարարներուն միջեւ, Երեսփ. ժողովի լուծման իրաւունքի մասին։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ լաւատես են վերջնական արդիւնքի մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը պիտի պարզուի այսօր։ Վարչապետը նախարարական խորհուրդէն յետոյ, իրիկուան դէմ պիտի խօսի նաեւ ժողովուրդին, հաղորդելով առաջադրուած բարենորոգումներու մանրամասնութիւնները։

Մինչ այս մինչ այն, մասնագէտներ սկսած են կարգի դնել Վերսայլի ժողովարանին հեռախօսի եւ հեռագրի գործիքները, ի նախատեսութիւն ազգ. ժողովի գումարման, որ հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ նոյ. 20ին։

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

Նոյեմբեր 1ին, Մ. Քէմալ ներկայ եղաւ Թուրքիոյ ազգ. ժողովի նստաշրջանին բացման։ Հրաւիրուած էին նաեւ պալքանեան պետութեանց արտաքին նախարարները, որոնք Էնկիւրի կը գտնուէին, ծանօթ խորհրդաժողովին առթիւ։ Մ. Քէմալ ճառ մը խօսելով, ըսաւ.— Միջազգային քաղաքական աշխարհը վերջացող տարուան ընթացքին զբաղեցաւ ապահովութեան խնդիրով եւ բոլոր ժողովուրդները աւելցուցին իրենց պատրաստութիւնները։ Իր պաշտպանութիւնն ապահովող ուժերը ամրացնելով հանդերձ, Թրքական Հանրապետութիւնը երբեք չէ զլացած իր աջակցութիւնը խաղաղութեան գործին։ Թրքական Հանրապետութիւնը բազմաթիւ առիթներով եւ զանազան ձեւերով ապացուցած է իր հաւատարմութիւնը իր կնքած բարեկամութեանց հանդէպ։ Եւ պիտի ջանանք յարատեւել այդ ճամբուն վրայ։ Պալքանեան դաշինքը վաւերագիր մըն է որ հիմնուած է պալքանեան երկիրներու փոխադարձ յարգանքին վրայ։ Տարակոյս չկայ թէ այդ համաձայնութիւնը իրական արժէք մը ունի մեր ազգային սահմաններու պաշտպանութեան համար։ Ահա թէ ինչու մեր ժողովուրդը մեծ համակրանքով ընդունեց Էնկիւրիի խորհրդաժողովին արդիւնքները։

Կարեւոր ձերբակալութիւններ Պուլկարիոյ մէջ

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Զօր. Վէլչէֆ, Սոֆիայի նախկին հրամանատարը, եւ գնդապետներ Գորկով եւ Կարպանով արգելափակուած են կեդրոնացման կայանի մը մէջ, իբրեւ խռովարարներ։ Առաջին երկուքը միեւնոյն առեն կ'ամբաստանուին թէ կապեր ունեցած են Իվան Միխայլովի հետ, որ Թուրքիա ապաստանած է։

»»»··«««

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ այն հրդեհը որ ծագած էր Թագաւորը Վառնա տանող շոգեկառքին մէջ, պարզապէս արդիւնք է սովորական արկածի մը եւ երբեք հետեւանք չարակամութեան։ Մեքենավարը չարաչար այրած էր եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ Գ. շերտէն գնելու համար 400,000 հոգի դիմած են, բայց տոմսակ չկայ, կ'ըսեն տեղական թերթերը։ Ինչպէս յայտնի է, վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի նոյեմբեր 14ին։ Այս անգամ միայն մէկ միլիոն տոմս հանուած է փոխանակ 4 միլիոնի, շարքեր չկան, այլ պարզապէս թիւեր՝ 000,000էն մինչեւ 999,9999։ Պարգեւներու բաշխումն ալ աւելի նպաստաւոր է։ Այսպէս, աւելցած են 200 պարգեւներ 25,000 ֆրանքի, 1000 հատ՝ 10,000 ֆր.ի, եւ 10,000 հատ՝ 1000 ֆրանքի։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ — Սիթրոէնի համար «Փօփիւլէռ» կը գրէ թէ պաշտօնեաներուն թոշակները կրճատուած է հարիւրին 5–35 համեմատութեամբ։ Ճաւէլի գործարանը փակ է երկուշաբթի օրէն ի վեր։ Իսկ յառաջիկայ շաբթու կարգ մը ճիւղեր չպիտի բանին։

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸՆԹԱՑ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

»»»··«««

52,091 տոլար՝ մինչեւ հոկտեմբեր 23

Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի հոկտեմբեր 14–23 թիւերը։ Արագ ակնարկով մը, կը քաղենք շատ կազդուրիչ տեղեկութիւններ՝ ընդհանուր հանգանակութեան մասին որ սահմանուած է Նիւ Եորքի ինը անմեղ դատապարտեալներու պաշտպանութեան գործին։

Մինչեւ հոկտեմբեր 21 հանգանակուած էր 42,227 տոլար, համաձայն հետեւեալ ցանկին.—

Նիւ Եորք, Բրանքս եւ Ափ Թաուն՝ 10,150 տոլար, Պոստըն՝ 3,000, Ուոթըրթաուն՝ 2,100, Թրոյ–Ուոթըրվլիթ՝ 1,080, Քէմպրիճ, Մէտֆըրտ եւ Սըմըրվիլ՝ 1,001, Լին՝ 831, Քէմտըն՝ 550, Քլիվլէնտ՝ 563, Միլֆըրտ՝ 671, Էքրըն՝ 472, Պրէնթֆըրտ՝ 191 տոլար 64, Ինտիանա Հարպըր՝ 70, գումար՝ 20,679 տոլար 64. նախորդ գումար՝ 20,362 տոլար 38, Էրզրումցիներու Հայրենակց. Միութեան Պոսթընի մասնաճիւղին կողմէ՝ 150, ընդհանուր գումար՝ 41,192 տոլար 2։

Հոկտեմբեր 23ին հանգանակուած է.— Փրովիտէնս՝ 6000 տոլար, Փէթըրսըն 1061 տոլար, Հէյվըրհիլ՝ 700, Գրաֆթըն՝ 410, Պրիճփորդ՝ 575, Նիւ Հէյվըն՝ 125, Սթէմֆըրտ՝ 100, Նիւպիրորդ 190, Միտվիլ՝ 150, Ինտիըն Օրչըրտ եւ Սփրինկֆիլտ՝ 451 տոլար 50, Հոփուէլ 102։

Ուրեմն, համագումար 52,091 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի տակաւին։

Ինչպէս կը տեսնէք, ամենամեծ գումարը տուած է Նիւ-Եորք, 10,150 տոլար, ինչ որ չափազանց յատկանշական է, նկատի առնելով այդ քաղաքին բացառիկ հանգամանքը։

Ամերիկայի երեսփ. ժողովին որոշումները

Ամերիկայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը որոշած է Էջմիածին հաղորդել երեսփ. ժողովին որոշումները։ Այս առթիւ, հեռագրով հաղորդուած է կաթողիկոսին, թէ երեսփ. ժողովը իր բացարձակապէս կը մերժէ հոգեւոր գերագոյն խորհուրդին «անարդար վճիռը՝ ի մասին մեր հոգեւորականներու կախակայման»։

90,000,000 կարմիրներ պիտի քուէարկեն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհուրդներու ընտրութեան առթիւ, որ կը սկսին նոյեմբեր 10ին, քուէարկութեան պիտի մասնակցին 90 միլիոն քաղաքացիներ, տասը միլիոն աւելի՝ երեք տարի առաջուան ընտրութիւններէն։ Այս տասը միլիոնը մեծ մասով երիտասարդներ են, որդիներն եւ աղջիկները կուլակներուն որ օգտակար գործ կը կատարեն խորհրդային իշխանութեան համար։ Մասնաւոր կանոնագրով մը քուէարկութեան իրաւունք տրուած է անոնց, ինչպէս եւ շատ մը կուլակներու եւ անոնց ընտանիքներուն որ ապացուցած են իրենց հաւատարմութիւնը։

Որ եւ է ընտրութիւն վաւերական չի կրնար համարուիլ, եթէ իրաւասու ընտրողներուն հարիւրին 50ը չէ մասնակցած։ Ընտրութիւնները նոյեմբեր 10ին սկսելով, պիտի վերջանան յունուար 10ին, իսկ համագումարը պիտի բացուի յունուար 15ին։ 986 պատգամաւորներ պիտի ընտրուին համագումարին համար, որ գերագոյն իշխանութիւնն է ամբողջ երկրին, համաձայն խորհրդային սահմանադրութեան։ Գիւղական խորհուրդները իրենց անդամները պիտի ընտրեն նոյեմբեր 10 — դեկտեմբեր 28, քաղաքային կեդրոններու խորհուրդները՝ նոյեմբեր 20 — դեկտեմբեր 10։ Այս տեղական խորհուրդները պատգամաւորներ կ'ընտրեն շրջանային խորհուրդներուն համար, որոնք իրենց կարգին ներկայացուցիչներ կ'ընտրեն։ Նահանգային համագումարներու պատգամաւորներն ալ նոյն ձեւով կ'ըտրուին, իսկ այս համագումարները պատգամաւորներ կ'ընտրեն ամբողջ Միութեան համագումարին համար։ Այս ընդհանրական պատգամաւորներուն անուանումը պիտի կատարուի դեկտեմբեր 30 — յունուար 10։

Այս առթիւ ըսենք թէ Խ. Հայաստան պիտի ընտրէ 23 պատգամաւոր, Վրաստան՝ 31, իսկ Ազրբէյճան՝ 36, համաձայն բնակչութեան թիւին։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Կիլիկիոյ մէջ լքեալ գոյքեր ու կալուածներ ունեցող Լիբանանցի կամ Սուրիացի սեփականատէրերուն պահանջի պատճէնները ղրկուած են Էնկիւրի, վերստին քննուելու համար Թրքական կառավարութեան կողմէ։ Կը կարծուի թէ ժողովներ տեղի պիտի ունենան Էնկիւրիի մէջ, նոյեմբերի ընթացքին, վերջնականապէս կարգադրելու համար տարիներէ ի վեր առկախ մնացած խնդիրը։

Անգլիան ալ կ'ուզէ զինուիլ

Նախկին նախարար մը, Ուինսթըն Չըրչիլ, անցեալ օր ճառի մը մէջ մատնանշելով գերմանական վտանգը, ջանաց ապացուցանել թէ անբաւական են Անգլիոյ զինուորական պատրաստութիւնները։ «Հակառակ այնքան բացորոշ ազդարարութեանց եւ դասերու, ամբողջ տարին ոչինչ եղաւ զօրացնելու համար մեր օդանաւային ուժերը։ Գերմանիա կը զինուի գաղտնապէս, ապօրինաբար եւ արագօրէն։ Այդ ահռելի եւ անողոքելի պատրաստութիւնները քօղարկելու համար է որ կ'երկարաձգէ սարսափի տիրապետութիւնը։ 1935ը չվերջացած, Գերմանիոյ օդանաւային ուժը պիտի գերազանցէ մերինը։ Չխօսինք իր առեւտրական վիթխարի օդագնացութեան, օդանաւորդներու եւ օդանաւերու ահագին պահեստի մասին. օդանաւեր որոնց մեծ մասը աւելի արագընթաց են քան ամէնէն արագընթացը մեր օդանաւերուն։ Նկատի առնելով Պերլինի կառավարութեան հոգեկան վիճակը, այն արագութիւնը որով կը մթագնի Եւրոպայի հորիզոնը եւ մեր յանձնառութիւնները, ապշեցուցիչ կը գտնեմ որ մեր հայրենակից վարիչները ամիսներ կ'անցընեն առանց թեթեւցնելու ահաւոր պատասխանատուութեան մը բեռը. ապշեցուցիչ կը գտնեմ որ խորհրդարանին անդամները իրենց ազգային պարտականութենէն առաջ կը յարգեն իրենց կուսակցութեան կարգապահութիւնը։ Ամբողջ Եւրոպան թնդաց երբ Պօլտուին յայտարարեց թէ մեր սահմանները կ'երկարին մինչեւ Հռենոս։ Վստա՞հ ենք թէ Գերմանիոյ ներկայ վարիչները չպիտի պատասխանեն հետեւեալ ազդանշանով. — Մեր թիրախը Թէյմզն է»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻՔԱՅԷՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտ. 27ին, Պելճիքայ ընկ. կուսակցութեան համաժողովը արտակարգ նիստ մը գումարեց Պրիւքսէլի «Ժողովուրդի Տան» մէջ, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար կարգ մը կարեւոր անդամներու մասին, որոնք օգտուելով իրենց դիրքերէն եւ չարաչար գործածելով իրենց վստահուած պաշտօնները, անձնական շահեր հետապնդած էին։

Քննիչ յանձնախումբին տեղեկաբեր՝ «Ներկուսակցական կեանքը», որ ուղղամիտ եւ անաչառ քննադատ մըն է, եւ մեծ համակրանք ու ժողովրդականութիւն կը վայելէ ընկերվարական շրջանակներու մէջ, համագումարին ներկայացուց յանձնախումբին քննութեան արդիւնքը։ Այդ քննութիւնը երեւան հանեց թէ՝ արդարեւ կարգ մը պատուիրակներ միջամուխ եղած են սեղանատորական գործերու, եւ կատարած շատ մը շահադիտութիւններ, վնաս պատճառելով Աշխատանքի Դրամատան, եւ իրենց ապահովելով նիւթական շահեր։ Ամբաստանութեան տակ գտնուած անդամներուն գլխաւորներն են.— Խուսար Անսէլ, պետական նախարար, Պալթազար՝ երեսփոխան, Ֆրանսուա՝ ծերակուտական, Վան Ռըմուրթըլ, Պրիւքսէլի Թաղապետութեան խորհրդական, եւ ուրիշներ։

Ցիշեալ պատուիրակներուն պատասխանատուութիւնը թէ անհատապէս եւ թէ հաւաքօրէն հաստատուած ըլլալով, համաժողովը երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, անոնց մասին հետեւեալ պատիժները տնօրինեց։

Անսէլ պարտաւոր է անմիջապէս հրաժարիլ կուսակցութեան վերապահեալ ամէն տեսակ ելմտական ու տնտեսական աշխատանքներէ, պահելով սակայն իր քաղաքական հանգամանքը։

Պահանջել Ֆրանսուայի անմիջական հրաժարումը իբր ծերակուտական, եւ զայն բացարձակօրէն հեռու պահել տնտեսական գործերէ։

Կուսակցութեան ծոցէն հեռացնել Աշխատանքի Դրամատան երկու վարիչ պատուիրակները՝ տ'Ասսէլտ եւ Վիլէօրինկ։

Հաւաքական պարսաւանք ուղղել դրամատան բոլոր վարիչներուն, մանաւանդ Պալթազարի եւ Վան Ռուսպրօէքի դէմ։ Համաժողովը աւելի կամ նուազ կարեւոր պատիժներ եւս տնօրինեց կուսակցութեան ուրիշ քանի մը անդամներու մասին։

Այս բոլոր վճիռները ամենախորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին համաժողովի անդամներուն վրայ։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրը, որ առաջինէն ոչ նուազ կարեւոր էր, նկատողութեան առնուեցաւ համագումարին յաջորդ նիստին մէջ, որ գումարուեցաւ կիրակի օր։

Ինչպէս նախորդ մէկ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի, առնէ մը ի վեր Պ. Սփաք երեսփոխանին նախաձեռնութեամբ կազմուած էր ձախերու խմբակցութիւն մը, որուն շուրջ համախմբուած էին կուսակցութեան բոլոր դժգոհ տարրերը։ Ասոնք կողմնակից էին աւելի խիզախ գործունէութեան մը, ըլլայ տիրող կառավարութեան հանդէպ, ըլլայ դասակարգային պայքարներու մէջ, ի հարկին գործակցելով համայնավարներուն եւ անոնց հետ կազմելով միացեալ ճակատ։

Վերոյիշեալ խմբակցութիւնը իր գաղափարները տարածելու եւ իր նպատակին հասնելու համար, հիմնած էր Action Socialiste անունով թերթ մը, խմբագրապետութեամբ Սփաքի։ Այդ թերթը խստօրէն կը քննադատէր կուսակցութեան ղեկավարներուն թոյլ ու տատանոտ քաղաքականութիւնը, միւս կողմէ բուռն պայքար մը կը մղէր սէնտիքաներու գործունէութեան եւ գործակցական կազմակերպութեանց դէմ, մանաւանդ նշաւակելով ու ամբաստանելով աշխատութեան դրամատան ղեկավարները։

Թեր ու դէմ բուռն վիճաբանութիններէ ետք, եւ լսելով Պ. Սփաքի կուռ ու հաշտարար պաշտպանողականը, համաժողովը հետեւեալ որոշումները տուաւ, հիմնուելով տեղեկաբեր Պ. Վանտէրվէլտի հեղինակաւոր միջամտութեան վրայ։

Ամէն որ ազատ է վիճաբանիլ կուսակցութեան ներքին կազմակերպութեանց կողմէ մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներու մասին։

Բացարձակապէս արգիլուած է քննադատել կուսակցութենէն դուրս համաժողովներու կողմէ տրուած որոշումները։

Անձնական յարձակումներէ զատ, ամէն անդամ ազատ է վիճաբանիլ ընկերային հարցերու եւ գաղափարական խնդիրներու շուրջ։

Կուսակցութեան ամէն անդամ իրաւունք ունի անհատապէս իր ջանքերը տրամադրել կուսակցութենէն դուրս գտնուած կազմակերպութիւններու, յաղթանակ տալու համար ընկերվարական կուսակցութեան տեսակէտները։

Ընդհ. ժողովը առանց զիջելու համագումարին, իրաւասու է անհատական կամ հաւաքական միջոցներ ձեռք առնել ամէն անոնց դէմ որ կը մեղանչեն կուսակցութեան կանոններուն եւ սկզբունքներուն դէմ։

Պ. Վանտէրվէլտ համերաշխութեան սրտառուչ կոչ մը ուղղելով բոլոր հին ու նոր, տարէց եւ երիտասարդ անդամներուն, համաժողովը վերջացաւ խանդավառ ցոյցերու մէջ։

Ներկաները զօդանակէ մղուած միահամուռ ոտքի ելլելով, սկսան միաբերան երգել «Միջազգայինը» եւ իրարմէ բաժնուեցան լաւագոյն տրամադրութիւններով։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՏԵՐԵՒ ՄԸ ՅՈՒՇԱԳՐԵՍ

«ՄԷԿ ՀԱՅ ԱՒԵԼԻ ՊԱԿԱՍ»

Ընդհ. Պատերազմի շրջանին, Պոլիս տուն մը կանուխ կը ձերբակալեն ողբ. եղբայրս՝ Սենեքերիմը։ Ըլլալով Գաաթէմունիի երկրգ. վարժարանի տնօրէն, Պոլիս եկած էր անցընելու իր արձակուրդի շրջանը։ Ալ վերադառնալու մտադրութիւն չունէր։ Բացարձակապէս կ'անգիտանայինք իր ձերբակալման պատճառները։

Կը վազեմ մեր քաղաքին երեսփոխան իթթիհատական Քեազիմ պէյին եւ իր միջամտութիւնը կը խնդրեմ։ Հետեւեալ առտու կանուխ՝ միասին կ'երթանք ոստիկ. տնօրէն Պէտրի պէյի։ Պէյը դեռ արթնցած չէր։ Ո՞վ գիտէ, գիշերն ի բուն, որքա՜ն հայաջինջ ծրագիրներ յղացած եւ գործադրած էր իր մեծաւորներու՝ Թալէաթներու, Ազմիներու, Աղիզներու եւ ուրիշ ոճրագործներու ջոկերին հետ։ Վերջապէս կ'արթննայ։ Զէյթէյանի մը կատարեալ, մարդասպանի ցայտուն գիծերով։ Կը սարսափիմ այս հայասպան գազանին տեսքէն։

Քեազիմ՝ կը մօտէ Պէտրիին առանձին։ Երկու վայրկեանի խօսակցութենէ ետքը, կը վերադառնայ եւ կը պատմէ ինծի եղբօրս ձերբակալման պատճառը։ Գաաթէմունի Երկր. վարժարանի իր դրասենեակի դղրոցէն գտած էին գրպանի փոքր ատրճանակ մը։ Գաաթէմունիի պատերազմական ատեանը զինքը կը կանչէր դատի ենթարկուելու համար։ Երեւակայեցէք։ Ըլլալ գիւղի մը մէջ, երկրագործական վարժարանի տնօրէն, ունենալ գրպանի ատրճանակ մը, արձակուրդով Պոլիս երթալ եւ դպրոցին մէջ գրուած աննշան ատրճանակի մը համար ձերբակալուիլ ... Ըստ Քեազիմի, անկարելի եղած էր համոզել Պէտրին, եղբայրս ազատ արձակելու համար։ Բացարձակ էր եղբօրս կորուստը։ Այնպիսի պահու մը, երբ Զանկըրիի մէջ մտաւորականները մէկիկ մէկիկ կը խողխողուէին, երբ Գաաթէմունիի կուսակալ՝ Բէչիր փաշան պաշտօնանկ ըլլալով, Հայերը տեղահանելու հրահանգով, հոն կը ղրկուէր Էնկիւրիի արիւնարբու կուսակալ Աթըֆ, ի՛նչպէս եղբայրս անվտանգ պիտի կրնար ճամբորդել Գաաթէմունի՝ Էնկիւրի – Զանկըրի ցամաքային ճամբով։

Պէտք էր համակերպիլ. ուրիշ ճար չկար։ Հետեւեալ օրը եղբայրս կը ճամբեն Հայտար Փաշայէն՝ ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ։ Իրեն հետ թղթակցելու եւ հեռագիր փոխանակելու գաղտնի տարազ մը կը հաստատենք մեր միջեւ։ Վերջապէս եղբայրս, արիւնաներկ ճամբաներէն անցնելով, շնորհիւ բարեկամ զինուորականի մը ձեռք առած միջոցներուն, անվտանգ կը հասնի Գաաթէմունի, ուր կը բանտարկեն զինքը։ Կ'անցնին վեց ամիսներ եւ ոչ մէկ դատավարութիւն։ Ցետոյ Աթըֆ զինքը կարաւանին մէջ խառնելով, Գաաթէմունիի Հայերուն հետ միասին կ'աքսորէ Տէր Զօր։ Մեր պրպտումներուն հետեւանքով կը հասկնանք թէ՝ ատրճանակի խնդրոյ առթիւ, Պէտրին եղբօրս թուղթերը յանձներ է Պոլսոյ պատերազմական ատեանին եւ ինքնագլուխ աքսորեր է եղբայրս, «մէկ Հայ աւելի պակաս ըլլայ» Թալէաթեան սկզբունքին հետեւելով։ Եղբայրս կանչուած չէր Գաաթէմունիի պատերազմական ատեանէն։ Պոլսոյ պատերազմական ատեանն ալ հետեւանք տուած չէր այս աննշան խնդրոյն եւ թղթատարը դասակարգած էր։ Մինչ անդին, անմեղ Հայորդի մը բանտին մէջ կը հիւծէր, որո՞ւ հոգ։

Ապրիլեան սա յուշերը մեզի կը ցուցնեն թէ՝ մեր թշնամիները վրէժխնդրական որպիսի սեւ մաղձով մը լեցուած էին դարերէ ի վեր իրենց տունն ու բոյնը շինող եւ շէնցնող Հայերուն դէմ։ Սե՛ւ հոգիներ։

Ցիշել այս ամէնը, պատմել սերունդէ սերունդ՝ նուիրական պարտականութիւն մըն է բոլորիս համար։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՆՈՒԲԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի ակադեմական եւ Ֆաշականութեան մեծ գաղափարաբանը՝ Ֆրանչէսքօ Քոփոլա շատ կարեւոր յօդուած մը ունի եւրոպական հանդէսի մը մէջ։ Այդ գրութիւնը ամենամեծ ուշադրութեան արժանի է, որովհետեւ կը բնորոշէ Իտալիոյ մտահոգութիւններն ու ձգտումները եւ այդ՝ շատ յստակ ու անվերապահ կերպով։

Իբրեւ պատասխան այն մեղադրանքներուն որ զանազան կողմերէ կ'ուղղուին Իտալիոյ հասցէին, Ֆրանչէսքօ Քոփոլա կ'ըսէ թէ «Իտալիա առաջնակարգ ուժ մը եւ եւրոպական քաղաքականութեան ու պատմութեան վարիչներէն մին է՝ անկախ Ֆրանսայէն ու Գերմանիայէն, եւ թէ, հետեւապէս, ան ոչ Ֆրանսայի եւ ոչ ալ Գերմանիոյ կողմը կը բռնէ, ունի իր սեփական շահերը, զանոնք աշխարհի եւ ամէնէն առաջ Եւրոպայի մէջ պաշտպանելու համար ունի իր հանճարը, տէր է սեփական եւրոպական գիտակցութեան եւ եւրոպական պատասխանատուութեան։ Մէկ խօսքով, ունի իր սեփական ուղեգիծը եւ, հետեւաբար, իր քաղաքականութիւնը»։

Ցօդուածագիրը, յետոյ խօսելով իտալական ձգտումներու մասին, կը շարունակէ.

«Իտալիոյ համար առաջին պատմական անհրաժեշտութիւնն է իր ծաւալումը ծովէն անդին. ծաւալում՝ տնտեսական եւ քաղաքական ուժի, ծաւալում՝ մշակոյթի։ Բայց ասիկա կ'ենթադրէ, մէկ կողմէ, ազատ Իտալիա մը, եւ, միւս կողմէ, Եւրոպայի արժանաւորութեան եւ աշխարհի մէջ անոր քաղաքակրթութեան պաշտպանումը։

Այս երկու առաջադրութիւններն ալ կապուած են, անշուշտ, Եւրոպայի մէջ արդարութեան, հաւասարակշռութեան եւ կարգ – կանոնին։

Ահա, ուրեմն, կ'ըսէ Ֆրանչէսքօ Քոփոլա, Իտալիոյ եւրոպական քաղաքականութեան անմիջական նպատակները, որոնք պարտադրութիւնն են անոր պատմական անհրաժեշտութեան»։

Ու հեղինակը յետոյ արագ վերլուծումը կ'ընէ Իտալիոյ մասին Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան քաղաքականութեան, եւ, հաստատելէ վերջ թէ Մուսոլինիի երկիրը պատերազմէն ոչ մէկ շահ ունեցաւ բացի այն ազատութենէն զոր ձեռք ձգեց Աւստրօ-Հունգարիոյ քայքայումովը, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիոյ դանուբեան քաղաքականութեան նպատակը կամ, աւելի ճիշդ, պատմական օրէնքը կրնայ միմիայն հետեւեալը ըլլալ. — «Պատերազմէն ձեռք ձգուած շահը ամէն գնով պաշտպանել, այսինքն՝ երբեք թոյլ չտալ որ Աւստրօ-Հունգարիոյ տեղ հաստատուի, Իտալիոյ հիւսիս – արեւելեան մեծ ուժ մը ճնշումը կամ սպառնալիքը»։

Այն հարցման թէ ի՞նչպէս կրնայ երեւան գալ այդ ուժը, Ֆրանչէսքօ Քոփոլա կը թուէ Իտալիոյ համար հետեւեալ երեք վտանգները.— Աւստրիոյ միացումը Գերմանիոյ, Դանուբեան համաձայնութիւնը (խորհրդաժողով) եւ համասլաւեան Ռուսիա մը։

Ասոնցմէ առաջինը՝ ըստ յօդուածագրին՝ ամէնէն տիրականը ու մօտն է։ Հակառակ անոր որ Տոլֆիւսի սպանութենէն վերջ մեղմացուած է, այսուհանդերձ, մերձաւոր ապագայի մը համար ան կրկին գոյութիւն ունի։ Իսկ ասիկա Իտալիոյ համար կը նշանակէ — «Նախ՝ վերահաստատումը զինուորական մեծ ուժի մը՝ իր սահմաններուն վրայ՝ որ աւելի բռնապետական է քան էր Աւստրօ-Հունգարիան. մեծ գերմանական ուժ մը որ ցեղապաշտ է, պատերազմասէր եւ յարձակողական, եւ իր ճնշումը պիտի բանեցնէ Պրէննէրի վրայ՝ Վերին Ատիճէի հովանքն ի վար, եւ, Քարինթիայի կողմէն, Թրիէսթէի եւ Միջերկրականի վրայ։ Այս սպառնալիքը միանգամայն ճակատային է՝ ուղղակի իտալական ապահովութեան դէմ, եւ, սպառնալիք մը՝ կոնակէն՝ ծովէն անդին իտալական որ եւ է ծաւալում անդամալուծելու համար։ Ասիկա անխուսափելի խափանումը պիտի ըլլայ դանուբեան դաշտին մէջ իտալական տնտեսական եւ քաղաքական թափանցումին, կորուստը բազմաթիւ դիրքերուն որոնք մինչեւ այդ տրուած են ի նպաստ Աւստրիոյ, Հունգարական բարեկամութեան բնիկ օտարացումը, եւ, ի վերջոյ, Արեւելքի ճամբուն վրայ Գերմանիոյ ուժեղ մրցակցութեան անմիջական եւ վճռական վերադարձը։

Երկրորդ վտանգը,— Դանուբեան խորհրդաժողովը կամ համաձայնութիւնը — աւելի նուազ վտանգաւոր է Իտալիոյ համար, որովհետեւ աւելի դժուար իրականալի է։ Ասիկա արդիւնքն է Ֆրանսայի քաղաքականութեան, որ պատերազմէն վերջ ուզեց միացնել Աւստրիան, Հունգարիան, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլաւիան, Ռումանիան եւ նոյն իսկ Լեհաստանը։ Այս ծրագիրը ատեն ատեն կրկին երեւան կը հանուի. վերջերս Թարտիէօ արծարծեց զայն՝ դանուբեան Եւրոպայի տնտեսութեան բարելաւման համար։

Երրորդ վտանգը — Համասլաւեան Ռուսիոյ վերադարձը — աւելի հեռու է քան երկրորդը, որովհետեւ համայնավարութիւնը բացասական ազդեցութիւն կը ներգործէ Հարաւային Սլաւներու վրայ եւ որովհետեւ Ռուսիոյ համար գոյութիւն ունի ճափոնական վտանգը։

«Եւ սակայն, կ'աւելցնէ Ֆրանչէսքօ Քոփոլա, եթէ հարկ է ապագային նայիլ պատմականօրէն եւ ոչ թէ միայն ամէնօրեայ եւ անմիջական քաղաքականութեան տեսակէտէ, ներելի չէ հաշուի չառնել զայն։ Որովհետեւ, թոյլատրելի չէ նկատի չառնել որ Ռուսիա մը — պատերազմիկ եւ համասլաւեան, ուժեղացած պետական մէկ վարիչի մականին տակ կամ նոյն իսկ իբրեւ խորհրդային — կրնայ վերստին ձեռք առնել իր աւանդական քաղաքականութիւնը Եւրոպայի մէջ — պատմական ելք դէպի Հարաւարեւելք եւ Միջերկրական ծով»։

Այդպիսի Ռուսիա մը այլ եւս իր ճամբուն վրայ պիտի չգտնէ գործող Աւստրօ-Հունգարիա մը, այլ հաւաքում մը փոքրիկ պետութեանց, որոնց միջեւ կան եւ սլաւականներ, եւ որոնք, հաւանաբար, դառնան իր [illegible] ու զինակիցները։

Այս կերպով, կը շարունակէ Ֆ. Քոփոլա, վերածնեալ համասլաւական եւ կայսերապաշտ Ռուսիոյ առաջ ճնշումը վաղը կրնայ անմիջականօրէն, եւ կամ, աւելի հաւանաբար, բալկանեան եւ Եուկոսլաւեան յառաջխաղացումով գալ մինչեւ Ալպեաններ եւ Ադրիական ծով»։

Ցօդուածագիրը իբրեւ եզրակացութիւն կ'ըսէ թէ Իտալիա պարտաւոր է պայքարիլ ու մեկուսացնել այս երեք վտանգները։ Անոնց ամէն մէկուն համար ան կրնայ զինակիցներ եւ բարեկամներ գտնել։ Սակայն, իր միակ ու անփոփոխելի զինակիցներն են Աւստրիան՝ Տոլֆիւսի աւանդութիւններով, եւ Հունգարիան։

Զմոռնանք, սակայն, որ իտալական այս ձգտումներուն դէմ կայ Եուկոսլաւիան, որ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ ըլլալով, նոյնքան վճռականօրէն կ'ընդդիմանայ Իտալիոյ ծաւալումին, դէպի դանուբեան դաշտերը։

Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ատրճանակով..

Տասն մը Մոլլաբայազիտ գիւղի մէջ։ Գիւղական խորհուրդին նախագահն է կոմունիստ Սարգիս Գրիգորեան, որ ըստ Խորհ. Հայաստանի տուած տեղեկութիւններուն (կարդալ 10 եւ 12 հոկտեմբերի թիւերը), երկար տարիներ ահ ու սարսափի տակ պահեր է գիւղին ամբողջ բնակչութիւնը։ Խեղճ գիւղացիները կը դողային այս մարդուն իշխանութեան տակ ու կը հեծէին։

Կոմունիստ երիտասարդական միութեան անդամներէն Ռուբէն Կարապետեան միակը կ'ըլլայ, որ կը ծառանայ բռնաւորին դէմ, կ'ամբաստանէ զայն կառավարութեան առջեւ, կը մերկացնէ Սարգիս Գրիգորեանի կեանքը,— ըստ այդ ամբաստանութիւններուն, Սարգիս Գրիգորեան միշտ կը զինուէր, կը շարժէ հարկատու գիւղացիները, կը հրամայէ մէկ անգամէն վճարել տուրքերը որոնք կառավարական օրէնքով վճարելի են երեք մասնավճարով, ով որ կը մերժէ վճարել, ատրճանակով կը սպառնայ եւ կը գանձէ անպայման։ «Վարչարարութեան տենդ» ունի, կ'ըսեն ամբաստանողները, սակայն այդ տենդը ցոյց կուտայ իր գրպանին համար։ Գանձած դրամը կը պահէ, երկու տարուան ընթացքին կ'իւրացնէ 2.579 ռուբլի պետական դրամ։

Կոմունիստ երիտասարդներէն Ռուբէն Կարապետեան կը պայքարի, կ'ուզէ գիւղը փրկել այս մարդուն սարսափէն։

Ի վերջոյ, տրուած տեղեկագիրներուն վրայ, պաշտօնէ կը հեռացնէ Սարգիս Գրիգորեանը, որ կ'ուզէ «մէջտեղէն վերցնել» իր թշ-

---

ԷՋԵՐ ՀԱՅԴՈՒԿԱՅԻՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (36)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Կ'արժէ եւ իր պատմութիւնը օր մը լոյս աշխարհ բերել։ Թող արար աշխարհ հասկնայ թէ հայ կինն ալ իր պատիւը փրկելու համար գիտցած է ոչ միայն մեռնիլ, այլ եւ բռունցք բարձրացնել։

Ու դառնալով ըսի.—Սիրելի Խամէ, իմ տառապանքիս քոյրիկ, քու պատմութիւնդ զիս կը նուաստացնէ քեզ հանդէպ։ Ուրախ եմ, Հայ իգական սեռը քեզմով եւ քու նման շատերով, բարձր տեղ կը գրաւէ պատմութեան մէջ։ Ուրախ եմ որ քեզ նման կնոջ մը կը հանդիպիմ եւ այս այնպիսի ատեն մը որ դեռ մենք մեռնողներ ենք։ Ով գիտէ, օր մը կը ծագի մեր պայծառ ու ջերմ արեգակը, եւ կը բերէ մեր ցանկացած ազատութիւնը։ Ուստի, որչափ որ հնար է կը ջանամ քեզի հետ ապրիլ, մխիթարել ու մխիթարուիլ, անհոգ եղիր, իմ հերոս քոյրիկ։

— • —

ՈՑՍԷԼ ԽԱՐԱՆ

Հինգերորդ օրը հազիւ Սալնոյձորէն դուրս ելանք, Դըլսա – Խըզըլան, Մարաթուկի տարրոտ հարթ դաշտի մը մէջ, ուր կայ մահմետականներու յատուկ ուխտատեղի մը, Ոյսըլ Խարանին։ Ձիւնը այլ եւս չկայ, օդը տաք է եւ չոր արեւը։ Ազատած անասուններ ալ ջարդուելէ ազատեցան։

Վրանները բաց են. կ'երեւի երկար մնալու միտք ունին։

Հոս հաշիւ ըրին, եւ 400 տուն պակսած գտան. 200 տնուորներ արդէն Ալվառինջէն չմտանկցեցան է – լին։ Իսկ 200 տուն ալ ճամբան ցրտի ու անօթութեան զոհ գացին։

Հոս Խամէն փնտռեցի. անոնց տունը մեր տունէն հեռու մնացեր է։ Ինքը իբրեւ հովիւ, ոչխարներ արածելու տարած է։

Վառելիք հաւաքելու պատրուակով շուանը առի ու դաշտ գացի։ Ցախեր ու ծղօտներ հաւաքելով գացի Խամէն, որ երկար լացած էր, իր մխիթարութիւնը լացի մէջ փնտռելով։ Նեղացայ ու ըսի.— Եթէ պիտի լաս, ալ քու տեսութեան չեմ գար։ Ըսաւ. — Որչափ կրնամ չեմ լար, բայց պարագաները կը ստիպեն լալ, լալ որչափ կարելի է։ Մտիկ ըրէ սա պզտիկ պատմութիւնս.

— Գիտես, Հաճոյի Եղօն ալ պաշտած է (ձիճին). ան ալ էլի հետն է։ Եղանի թէ անանկ Հայ մը պատած չըլլար։ Ու խեղդուեցաւ հեծեծանքի մէջ։ Ճանապարհին դեռ Գիթլիս չհասած, երկու անգամ հանդիպեցաւ ինծի.— «Աղջի Խամէ, գիտես, դուն ինծի համար ես, երբ գիւղ մը հասանք տեղաւորուեցանք, պատա կը ղրկեմ քու աղայիդ քով եւ քեզ ինծի կնութեան կ'առնեմ։ Լաւ չէ՞, դուն Հայ, ես Հայ. ինչո՞ւ Քիւրտ մը քեզ առնէ, ես կ'առնեմ»։ Ես խնդացի այդ ցնորած արարածին վրայ. ծանօթ ըլլալով իր կատարած վատութեանց չգիջանեցայ նոյն իսկ պատասխանել։

Երբ Գիւզալ Տէրէի ձորը, օր մը մեր վրանը ու անոնցը քով քովի դրուած էին, ամէն բան օգնեց ինծի եւ միասին դատուեցանք։ Եղեկոյեան ամէն մարդ քուն մտաւ. ես սովորականին պէս կրակս վառ կը պահեմ։ Ուշ ատեն էր քովս եկաւ, ես ալ կարծեցի թէ, իբրեւ Հայ, պիտի խօսինք մեր հոգերու մասին, սակայն ան ըսկաւ բերանը ալ բերել.— «Է, Խամէ, դրամ ունի՞ս որ մեր հարսնիքի ծախքերը հոգանք. ես ունիմ, գուցէ մաս մը պակսի, ան ալ դուն կը հոգաս»։ Ես դարձեալ մնացի պաղարիւն։ Երկար ու բարակ խօսելով, եզրակացուց թէ այդ գիշեր քովս պիտի մնայ։ Դարձեալ պաղարիւնս պահեցի, ու հանդարտօրէն ըսի.— Եղօ՛, մարդկանց ու տարերային այս տառապանքը քի՞չ կուգայ մեզ նման անտէր ու անօգնական կնոջ մը։ Նկատէ որ այս գազան էլ ու աշխարհը մեր արիւնը խմողները դեռ մինչեւ այսօր դալս ու ոչ ոք խորհեցաւ իմ հանդէպ ի գործ դնել այն, ինչ որ դուն իբրեւ Հայ կը խորհիս ընել։ Քեզ նման Հայու մըն ալ հանդիպեցայ անցեալները, բայց ան իբրեւ Հայ խնդեցաւ եւ մխիթարեց, թէ կ'անցնին այս գոլոամ օրերը եւ զգոյշ մնացիր որ ուրիշի ծուղակը չիյնաս։ Իսկ դուն, որքան լակոտ, սատկէ կորսուէ առէ, եթէ ոչ աղային լուր կուտամ։ Այսպիսի լիրբ Հայերու ըլլայներու մասին, կ'արժէ լալ։

Այստեղ վերջացաւ Խամէի պատմութիւնը։

Դարձեալ կը մխիթարեմ, ու ցախս խուրձը առած էլ կը դառնամ։

Երկու դոյլ առած ջուրի կ'երթամ, երբ Եղոյի աղան, Տահար, առջեւս կտրեց եւ ըսաւ.— Մուսա՛, երկու ոսկի քու քով պահ դրուած է, տուր պէտք ունինք։

— Ի՞նչ երկու ոսկի, աղա, կը հարցնեմ։ Ըսաւ թէ Ամարը պահ տուած է (խօսքը Եղոյի մասին է)։ Պահ մը սարսռացի. այս լակոտը զիս փորձանքի՞ կ'ուզէ բերել։ Ցետոյ հարցուցի.— Ըսա՞ւ թէ որտեղ դրամները տուած եմ Մուսային։ — Այո, ըսաւ թէ Գիթլիս տուած է։

— Լաւ, աղա, երբ Գիթլիս մտանք, անիկա ոչխարներու հետ դաշտ մնաց արածել տալու, իսկ ես ժողովրդի հետ քաղաք մտայ։ Ձեր տունը եւ մերը երբեք իրարու չհանդիպեցան, Գիւզալ Տէրէն մտանք հինգ օր ամբողջ, դարձեալ իրար չտեսանք ու տակաւին զայն տեսած չեմ, բացարձակ սուտ է խօսքը։

— Իրաւ է, ըսաւ Տահար, Գիթլիսի մէջ մենք իրար չտեսանք։ Ինչ որ է, հիմա կ'առնեմ քովդ կը բերեմ։

Ես տուն հասայ, ուր Տահար ու Ամար եկան։ Երբ Ամարի աչքերը իմ աչքերուս հանդիպեցան, սկսաւ լալ, արդէն ամէն բան յայտնի եղաւ։ Ըսի.— Դուն ո՞րտեղ երկու ոսկի պահ տուիր իմ քով, իսկ ինք հայերէն պատասխանեց.— Ի՞նչ ընեմ, խօսք տուած էի տասը ոսկի տալու իմ փրկութեան համար, չորս ոսկի կանխիկ վճարեցի, մնացած դրամներով զէնքեր ու հագուստներ առի։ Հիմա դրամ կ'ուզէ, չունիմ տալու. զիս վերջը համար սուտ խօսեցայ։

— Քու հոգիդ փրկելու համար ուրիշի հոգին առնել կուտաս, սորված ես այդ բանը։ Ու ըսի բոլորի ներկայութեան.— Նախապէս խոստացեր էր տասը ոսկի տալ, երբ ունէր այդքանը միայն չորս ոսկի տուած է, մնացածը փճացուցեր է, հիմա դրամ չունի տալու Տահար աղային. իմ քովս դրամ ձգած չէ։ Սուտ խօսեր է, որպէսզի Տահար աղան չլքէ զինքը, ահա ամբողջ խնդիրը։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

...նամին Օդոստոս 14ին, առաւօտ, ...սարանակի երեք հարուածով գետին ...կը փռէ երկրատարքը

...Հոկտեմբերի սկիզբը տեղի կ'ունենան ...նոյ զատավարութիւնը, եւ ոճրա– ...րածը կը դատապարտուի գնդակա– ...հարութեան

...Պատմութիւնը այսպէս է, գրուած ...Պատմութիւն գրելու շատ ձեւեր կան: ...հրուած ձեւով այս պատմութիւնն ալ, ...ակայն, բառական պայծառ հայելի ...է խորհրդային ընկերային կեան–...ն:

Պետական Օփերան

Պետական Օփերայի գլխաւոր բե– ...մադրիչ. Բուրջալեան, հետեւեալ ...յայտարարութիւնները ըրաւ Խորհ. ...Հայաստանի.—

Պետական Օփերայի այս տարուան ...շրջանը բացուած է Հոկտեմբեր 15– ...ին Ալմաստի ներկայացումով, որ ...առաջին անգամ անցեալ տարուան ...վերամշակման է ենթարկուած Օփե– ...րային աշխատանքները այս տարի ...կը կատարուին աւելի ծաւալուն եւ ...ընդարձակ գետնի վրայ: Յաջողանկը ...ապահով է.

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլա– ...լով պիտի տանք պարի ներկայա– ...ցումներ, ինչպէս Լէյլէի Կարմիր ...Ծաղիկը, ու պիտի ներկայացնենք ...նոր Սանփոնեանի Քաջ Նազարը, ...Մէն Տիգրանեանի Անուշը, Ռիմսկի ...Կորսակովի Ցարսկայա Նեվեստա ...(Ցարի Հարսնացուն) եւ քանի մը այլ նոր օփե– ...րաներ, անցեալ տարի ներկայաց– ...ուածներուն կարգին

[illegible]

...ատուղ նոր ուժեր հրաւիրելու ժա– ...մանակ դժուարութիւններու կը հան– ...դիպինք, այդ դժուարութիւնները կը ...կայանան միայն ու միայն բնակարա– ...նային հարցի մէջ: Դեռ պատկան ...մարմինները չեն կրնար գոհացում ...տալ բնակարանի բոլոր պահանջնե– ...րուն հարց մը որուն մասին կ'արժէ ...խօսիլ, քանի որ երբ գործէն մեծ ...ուժեր կը հրաւիրենք, կը մերժեն մեզ՝ ...բնակարան չգտնելուն համար.

Ակսուած է եւ արագ թափով յառաջ ...կ'երթայ Պետական Օփերայի շէնքին ...շինարարութիւնը,— այդ շէնու– ...թեան նպատակն է ստեղծել թէքնիք ...յարմարութիւններ օփերայի եւ պարի ...ներկայացումներու համար:

Օփերայի ամբողջ դերասանական ...խումբը ներկայիս կը գտնուի Երեւա– ...նի մէջ եւ կը մասնակցի փորձերուն: ...Խումբը կ'աշխատի ներկայիս Ալմաս– ...տի, Քաջ Նազարի եւ Ցարսկի վրայ:

...Գալով հանդիսատես աշխատաւո– ...րութեան, մխիթարական է պարա– ...գան, Աշխատաւորութեան մէջ հետ– ...զհետէ կ'աճի հետաքրքրութիւնը երա– ...ժշտական բարձր արուեստին եւ օփե– ...րային մասին:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

— • —

Գիտութեանց Ակադեմիայի Անդր– կովկասեան մասնաճիւղի ներկայա– ցուցիչներ Գ. Գրճիկեան եւ Շ. Գեգե– նաւոյի ընկերակցութեամբ. ...ւն ամսոյս 11ին Երեւան հասաւ ծանօթ ակադեմական Գեւան Իվանովիչ Մեշ– չանինով, որ պիտի ուսումնասիրէ Գիտութեանց Ակադեմիայի հայկա– կան բաժին մը ստեղծելու խնդիրը Երեւանի մէջ:

Նոյն գիտնականը, Խորհ. Հայաս– տանի թերթին խմբագրին այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ը– րաւ.

«Վերջերս Թուրքիա այցելեցի: Մը– նացի մէկ ամիս: Անկարա գացեր էի խորհրդային պատուիրակութեան հետ մասնակցելու արեւելեան լեզուագի– տական համաժողովին: Այդ համա– ժողովին կը մասնակցէին աւելի քան, 800 պատգամաւորներ: Համաժողովի բոլոր աշխատանքներուն ներկայ էին կառավարութեան բոլոր անդամները:

Թուրքերը մեծ ուշադրութեան ա– ռարկայ դարձուցած են լեզուի եւ պատմութեան ուսումնասիրութիւնը Թուրքերէնը կը համարեն հնդեւրոպա– կան լեզու: Այս աշխատանքները կը կատարուին խորհրդային լեզուագէտ– ներու գործնական օժանդակութեամբ եւ փրոֆ. Մառի ցուցմունքով: Էն– կիւրիի եւ Պոլսոյ թանգարանները հարստացած են նոր հաւաքածուն– րով: Վերջին երկու տարուան ընթաց– քին հրատարակուած են պատմու– թեան վերաբերեալ հետաքրքրական գործեր: Ներկայիս կ'ուսումնասիրեն 4500 տարի առաջ Հայաստանի մէջ հաստատուած հին բարելական թա– գաւորութիւնը».

"Հայաստանի բանաստեղծութիւնները„

Ճիշդ գրած ըլլալու համար, արձա– նագրենք որ Երեւանի մէջ կ'ըսեն Հա– յաստանի պոէզիան:

Եւ այդ անունով հատոր մըն է որ կը պատրաստուի, Դ. Սիմոնեանի հսկողութեան տակ:

Գործին մասին հետեւեալ յայտա– րարութիւնը կ'ընէ Դ. Սիմոնեան.— «Մինչեւ այժմ հայ բանաստեղծու– թիւնը ծանօթ է ռուս ընթերցողին բացառապէս Վ. Բրիւսովի Պոէզիա արմենի խմբի ժողովածուով, որ իր անժխտելի արժանիքներով մէկտեղ չի գոհացներ արդի պահանջները: Մեր կազմելիք ժողովածուն, օգտա– գործելով հանդերձ Բրիւսովի ժողո– վածուին մեծագոյն մասը, պիտի լը– րացուի ռուսահայ մինչյեղափոխա– կան քանի մը բանաստեղծներով, Թր– քահայ բանաստեղծութեան լաւագոյն նմուշներով եւ հայ խորհրդային բա– նաստեղծութեամբ

Ժողովածուին թարգմանութեան եւ հրատարակութեան բարձրորակ եւ անթերի ապահովելու համար, պայմանաւորուած ենք մաս– նագէտ թարգմանիչներու հետ: Թարգմանիչներու կազմին մէջ յի– շենք Տիխոնովը, Պաստերնակը, Սը– վերցովը, Անդակոլսկին, Շերվինս– կին, Լուգովսկոյը եւ ուրիշներ: Իր– րեւ գործին ծանօթ մարդիկ հրաւիր– ուած են նաեւ Վ. Բրիւսովի ժողովա– ծուի, ինչպէս եւ Նախունա եւ (պա– ցեանն ու Կ. Միքայէլեանը:

Գրքին գեղարդուիմը կատարած է նկարիչ Մ. Սարեան եւ Կոջոյեան:

Ժողովածուն պիտի ունենայ բա– նաստեղծներու մասին անհրաժեշտ ծանօթութիւններ եւ քննադատու– թիւն: Գրքին հրատարակիչն է Մոսկ– ուայի ծանօթ հրատարակչական տու– նը. Ակադ. Իա»

Սկսած ենք նիւթերու ընտրութեան: Թարգմանութիւններն ալ կը կատար– ուին մէկ կողմէ,—Ակեցով այդ գոր– ծին համար արդէն հասած է Երեւան:

Ղազարոսներ պատմութիւնը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն ֆրան– սական թերթերուն թէ «յարութեան» հետաքրքրական փորձեր տեղի ունե– ցած են վերջերս կարմիր մայրաքա– ղաքին արեան ներարկումի յառուկ հաստատութեան մէջ, փրոֆ. Բրու– խանէնկոյի մեթոտով:

Փրոֆ. Բրուխանէնկօ արուեստա– կան սիրտ մը շինած է, որ կը բաբա– խէ եւ արիւն կը ղրկէ երակներուն մէջ: Երբ նոր մեռած մարդու մը ե– րակներուն կապուի այդ արուեստա– կան սիրտը, յոյս կայ որ յարութիւն առնէ մարդը: Վերջերս ինքզինք կա– խելով անձնասպան եղած մարդ մը, մահէն երեք ժամ վերջ փորձի կ'են– թարկուի գիտնականներու ներկայու– թեան: Արուեստական սիրտը կը գոր– ծէ եւ մարդը կը սկսի շնչել, աչքեր, բանալ,— դժբախտաբար «երկրորդ կեանքը» երկար չտեւեց, հազիւ երկու վայրկեան

Դիտել կը տրուի որ մահէն մինչեւ յարութիւն փորձը շատ ժամանակ անցած էր, այնպէս որ յարութեան հաւանականութիւնը նուազած: Ընդ– հակառակն, երբ շուն մը, վերջին շունչը փչելէն քիչ վերջ, կ'ենթար– կուի յարութեան փորձին, փորձը կը յաջողի եւ սիրտը կը սկսի գործել բնական կշռոյթով:

Ու, կ'ըսեն, կը բաւէ միայն կատա– րելագործել սրսկայի յարութիւն առնեն բոլոր Ղազարոսները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ – ՊՈՒՏԱՓԵՇԹ

— o —

Հինգշաբթի օր Փարք տը Փրէնսի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Փարի – Պուտափէշթ ֆութպոլի մի– ջազգային առաջին մրցումը, նախա– ձեռնութեամբ Լիկ տը Փարիի եւ հո– վանաւորութեամբ L'Auto եւ Paris–Soir թերթերու:

Փորթ ՍէՆ Գլուիի եւ Փորթ Օթէօյի մէթրոները հաղարաւոր ժողովուրդ կը փոխադրէին դէպի դաշտ: Օթօնե– րու, օթօպիւսներու եւ օթօքարներու հաշիւր չկար: Ռատիկանութիւնը ա– շխուրժ կը հսկէր կարգապահու– թեան:

Մարզադաշտը տասը դռնակ ունի տոմսակ կտրելու համար եւ ժամը 1 եւ կէսին հաղարաւոր ժողովուրդ պոչ բռնած անհամբեր կը սպասէր անոնց բացուելուն:

Մրցումին ներկայ էին 40.000 հոգի, որոնց մէջ կը նշմարուէին բարձր պաշտօնատարներ, թերթերու անօ– րէններ, մարզական թղթակիցներ, որոնց կարգին նաեւ «Յառաջ»ի թղ– թակիցը. Ներկայ էին նաեւ օտար ժերթերու թղթակիցներ.

Ժամը ճիշդ 2.30ին առաջին անգամ դաշտ եկաւ Պուտափէշթի խումբը, եւ դաշտին մէջտեղ դիրք բռնելով բարեւի կեցան ի յարգանս ժողովուր– դին. Երեք վայրկեան վերջ, Փարիզն է որ մուտք կը գործէ բուռն ծափե– րու տակ:

Ժամը 2.40 անցած օրուան դատա– ւորը սուլիչը փչեց եւ երկու մայրա– քաղաքներու խմբապետները իրարու քով գալով ողջագուրուեցան:

Պուտափէշթի խմբապետը Փարիզի խմբապետին նուիրեց փոքրիկ դրօշակ մը:

Սովորական ձեւակերպութիւններ լրանալէ յետոյ, մրցումը սկսաւ Հունգարացիներու յարձակումով:

Առաջին հինգ վայրկեաններուն Հունգարացիները սկսան նեղել Փր– րանսական բերդը, բայց բերդապահը արթուն եւ ճկուն կեցուածքով գնդա– կը կ'ազատէր: Անկէց վերջը Ֆրան– սացիները սկսան իրենց խաղը ցուց– նել միշտ յարձակողական դիրքի մէջ գտնուելով: Առաջին խաղամասին 17րդ վայրկեանին Ֆրանսացի յառա– ջապահները սկսան նեղը դնել թէ՛ բերդապահը եւ թէ վերջապահները, այնպէս որ գնդակը երեք անգամ բեր– դին տախտակին գալով կ'ազատէր, բայց մրցողները գերկրկնակ պաշ– տպան մը բռնուած էին: Այնպէս որ անկարելի էր ազատումը: Փարիզի յառաջապահներէն Բէնէտի հրեշտակ ուժգին հարուածով մը գնդակը բեր– դէն ներս կը քշէ եւ կը նշանակէ կէտ մը, խլելով բուռն ծափեր:

Ասոր վրայ Պուտափէշթի խումբը առանց իր պաշարները կորսնցնելու կը սկսի խաղի: Վայրկեան մը չան– ցած աւա գնդակը կ'անցնի յառաջա– պահներուն ձեռքը եւ գեղեցիկ վազ– քէ մը կը մօտենան Փարիզի բեր– դին, ու իր յառաջապահներէն մին այնպիսի զօրաւոր հարուած մը կու– տայ որ բերդին ցանցը (ֆիլէ) պատ– ռելով գնդակը միւս կողմէն դուրս կ'ելլէ Այսպիսի դէպք հազուադէպ է ֆութպոլի մէջ:

Խաղը կը շարունակուի. գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը: 37րդ վայր– կեանին Պուտափէշթի յառաջապահ– ները զիկ-զակ վայրէջք մը ունենալով եւ վերջապահները չուարեցնելով գն– դակը բերդէն ներս կը նետեն: Եւ այս– պէսով առաջին խաղամասը կը լրա– նայ Պուտափէշթ 2, Փարիզ 1:

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, երկու խումբերը նորէն դաշտ կ'ելլեն եւ այս անգամ Փարիզն է որ յարձա– կողականի կը սկսի: Բայց քանի հա– կառակորդին բերդին կը մօտենան եա կը քշուին: Այս պահուն Պուտա– փէշթի բերդապահին՝ Լանժիրէի քաշած զօրաւոր «շիւթ»ը աղատեց, բայց գնդակով միասին վար ինկաւ, վիրաւորուեցաւ եւ հինգ վայրկեանի չափ խաղէն մէջ կաղաց: Փարիզի խումբը ուղեց առիթէն օգտուիլ, բայց վերջապահներէն մին միշտ օգնական կենալով անոր գնդակը կ'ազատէր: Հակառակորդ խումբը տեսնելով որ Փարիզի խումբը սկսաւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ, սկսաւ յարձակո– ղականի: Եւ այս յարձակումը ի զր– րեւ չելաւ: 20րդ վայրկեանին նշանա– կեցին կէտ մը որ բերդապահ Ալեքսը՝ ինք անգամ չգիտցաւ թէ ինչպէս եղաւ:

Երկու խումբերու խաղացողները միշտ իրարու եւ մէկզմէկ կը կտրեն, օրուան դատաւորը ազդարարութիւն– ներ կ'ուղղէ: Բայց ի զուր: Գնդակը միշտ գլուխով, ոտքով մէկ բերդէն միւսը կ'երթայ ու կուգայ: Հունգա– րացիները ճարտիկ խաղարկութեամբ մը միշտ կը շուարեցնէին Փարիզցի– ները եւ առիթ չէին տար որ գնդակը մօտէ իրենց ցանցէն ներս: Խաղը լրա– նալու տասը վայրկեան մնացած ատա Հունգարացիները կը նշանակեն կէտ մը.որ բնաւ չէր սպասուեր: Ժողո– վուրդը միաբերան կը պոռայ — «Ֆա– րեց», պատռելով դուրս ելլեր եւ նշա– նակէ կէտ մը»: Բայց ի զուր, Հուն– գարացիները առիւծի պէս կը պաշտ– պանեն իրենց բերդը: Խաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած ատա Պու– տափէշթ մօտենալով Փարիզի բեր– դին, նշանակէտ մըն ալ կը շահի, եւ այսպէս շարաշար պարտութեան կը մատնէ Փարիզը՝ 5—1ով:

Այս երրորդ անգամն է որ Պուտա– փէշթ յաղթական դուրս կուգայ, մին՝ 1933ին 4—0ով, իսկ երկրորդը՝ 1934– ին՝ 3—1ով, իսկ այս անգամ 5—1ով:

Խոստովանինք որ Պուտափէշթի խումբը երբեմն կոպիտ խաղարկու– թիւններ ունեցաւ: Այս վերջին յաղ– թութիւնը կը պարտին իրենց բերդա– պահին եւ քանի մը յառաջապահնե– րու: Բերդապահը միշտ գնդակին հետ ոճի պէս կը սողոսկէր գետնին վրայ:

Գալով Փարիզի խումբին, լաւ խա– ղարկութիւն մը ունեցան Սէօ, Լան– ժիլէ, Շրարիչ, Մէրէս, Ժօրտան եւ Ասոն: Փարիզի խումբին մաս կը կազմէին երեք օտարական խաղացող– ներ:

** Պուտափէշթ 1933 — 1934 տարե– շրջանին յաղթած է հետեւեալ մայ– րաքաղաքներուն առանց ո եւ է պար– տութիւն կրելու Պուտափէշթ Զագ– րէպ՝ 4 1ով Պուտափէշթ–Հոլանտ՝ 5 1ով Պուտափէշթ–Հռոմ՝ 4—2ով Պուտափէշթ – Պրիւն՝ 8—2ով:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Սէլանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 Հոկտ.).

— «Գերազանցապէս սրտայոյզ է այն իրն որ այս պահուս տեղի կ'ունե– նայ ամերիկահայ համայնքներու մէջ, Դաշնակցական հրապարակային ժո– ղովներու շուրջ:

Այս ժողովներուն նպատակն է հա– մաժողովրդական գետնի վրայ կազ– մակերպել՝ անոր անհրաժեշտութեամբ մը մասուան եւ երկարամեայ բան– տարկութեան դատապարտուած իրը անմեղ Դաշնակցականներու փրկու– թեան գործը: Եւ մեր գործիչները, այդ բազմամարդ ժողովներուն մէջ եռանդ կը բացատրեն այն պարագան– րը, որոնց ներքեւ գործուեցաւ պատ– մական անարդարութիւնը եւ ապա կը դիմեն ժողովուրդին, կոչ ընելով ա– նոր իր նիւթական օժանդակու– թեամբ կենալ Դաշնակցութեան կող– քին, որպէս ի կարելի ըլլայ գլուխ հանել վճիռներու բեկման եւ դատի վերաքննութեան ծանր բազմածախս ձեռ– նարկը:

Տասնօրեակի մը անցուդարձերուն մանրամասնութեանց միայն տեղեակ ենք եւ արդէն երեւան կուգայ համա– ժողովրդական սրտագին համակրան– քին տարողութիւնը: Հրապարակային ժողովները ոչ միայն կը գումարուին խուռն բազմութեանց ներկայութեան եւ բարձրօրէն խանդավառ տրամա– դրութեանց ներքեւ, այլ եւ կուտան նիւթական խոշոր արդիւնքներ: Դաշ– նակցութեան հանդէպ համաժողովր– դական խանդաղատանքի եւ իր բան– տարկեալներու անմեղութեան նկատ– մամբ տիրող ընդհանուր համոզումի արտայայտութիւն միայն կարելի է նկատել, օրինակի համար, զոհաբե– րութիւնը Ֆիլատէլֆիայ Հայերուն, որոնք մէկ ժամուան ընթացքին 6500 տոլար (շուրջ 700.000 տրախմի) կը հանգանակեն, յետոյ դուրսը 7000 տոլարի բարձրացնելու համար եւ կամ Ճէքսըր Շիքակոյի Հայերուն, որոնք նոյնպէս, մէկ անգամէն 2500 տոլար կը նուիրեն բանտարկեալնե– րու փրկութեան գործին: Եւ այսպէս, մեծ ու մանր ամերիկահայ բոլոր հա– մայնքներու մէջ: Տասնօրեակի մը ընթացքին արդէն, ինչպէս երէկ կը գրէինք, հանգանակուած է ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ տրախմիի մօտեցող գումար մը: Եւ այս ընթացքով, ժողովրդա– կան լայն խաւերու մօտ տիրող այս գմայլելի ոգեւորութեամբ, անկաս– կած է որ հանգանակութեան ընդհա– նուր արդիւնքը պիտի հասնի շատ պատկառելի գումարի մը:

Դաշնակցութեան հրապարակային եւ համաժողովրդական այս ձեռնարկի պսակուած նիւթական լայն յաջողու– թեան բարոյական արժէքն է, որ կը խանդավառէ մեզ ամէնէն աւելի. Ի– րո. քեռեւ այդ յաջողութիւնը, գե– րազանցապէս ամփոփելի ապացոյցն է այն ժողովրդականութեան, զոր Դաշ– նակցութիւնը կը վայելէ ամերիկահայ գաղութի խոշոր զանգուածներուն մօտ: Վայրերան պառաւներ եւ կար– միր – կտուց -թուրակներ, մինչեւ այսօր եւ վերջին մէկ տարուան ըն– թացքին մանաւանդ, հազար անգամ հազար խօսքերով անանկացած, ջախ– ջախուած ու մեռած հռչակեցին Դաշ– նակցութիւնը: Այլազան բանդագու– շանքներու կարգին ըսին, թէ Նիւ Եորքի ոճիրէն վերջ մանաւանդ, հայ ժողովուրդը երես դարձուցած է Դաշ– նակցութեան եւ կը դատապարտէ զայն իբրեւ ոճրագործ, եւն.:

Այնքան հալածուած ու զրպարտը– ւած մեր կուսակցութիւնը, հրապա– րակային ժողովներու եւ նուիրահա– ւաքութեանց այս վերջին ձեռնարկին պէտք չունէր անշուշտ հաստատելու համար հակադաշնակցական գեւահայր խառնիճաղանճի այս կարգի յիմարա– խօսութեանց ճիշդ հակառակը: Վեր– ջին մէկ տարուան ընթացքին, նոյն իսկ ամերիկահայ գաղութին մէջ — ու նաեւ այլ երկիրներու տակ —գա– նազան առիթներով ու բազմազան ձեւերու տակ ի յայտ եկած էր հայ ժողովուրդին իրական վերաբերումը Դաշնակցութեան հանդէպ: Այս վեր– ջին ձեռնարկը սակայն իբրեւ յաւել– ուածական եւ աւելի ջախջախիչ իրո– ղութիւն եկաւ զօրացնելու նախընթաց բոլոր փաստերն ու երեւոյթները:

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Անդրէաս– եան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւկին, ԳԵՂԱՄ –ՏՈՐՔ-ի:

ՕՐ. ՓՆԱՐԻԿ ՄՍԼԻՔԵԱՆ (Տէհրի)
եւ
ԸՆԿ. ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (Վիէն)
Նշանուած
1934 Հոկտ. 27

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (17)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՌՈԼԸՆՏ ՑԷՆԻԸԼ

— Զարան, եթէ Կլօրիայի շարժե– րու չհամաձայնիք:

Նաւապետ Նէլսըն կամաց մը մէկ ...էր ցուցնելով.

— Առանց հրամանի, նաւուն ճամ– բայ պիտի տամ եւ մինչեւ այդ մա– մին վնասը անոր հետ՝ Կլօրիան ծո– վուն բացերը պիտի ըլլայ:

— Ձեզի կրնայ հրամայել որ ետ դառնաք.

— Այն առեն առաջին անգամն ըլ– լալով ծեր եւ կռուազան ծովի շուն մը պիտի ըլլամ:

Դիմացի մարդը գլուխը շարժելով.

— Այդ բանը չեմ սիրեր, բայց ստիպուած եմ համաձայնիլ: Այս գի– շեր լինելով երթալով Սըր Ճօն Տէ– վիտսընի մասին տեղեկութիւն պիտի առնեմ, եթէ հասկնամ որ անկէց վախնալու բան մը չունինք՝ ծածկա– գիրով ձեզի անթել կ'ընեմ, անկէց վերջ երբ ուզէք կրնաք վերադառնալ.

— Ուրեմն կարգադրուեցաւ: Նա– ւապետ Նէլսըն գրպանէն սիկառ մը հանեց եւ ծայրը կտրեց. աթոռին վը– րայի մարդուն չհրամցուց, որովհե– տեւ գիտէր թէ չէր ծխեր:

Աթոռին վրայի մարդը գրպանէն թղթիկ մը հանելով իր ընկերոջ տը– ւաւ եւ ըսաւ.

— Սպիտակ Արծիւին ցանկին յա– ջորդ անձը:

Նաւապետը կարդաց անունը, գլխու հաստատական նշան մը ըրաւ. յետոյ լուցկիով մը թղթիկը վառեց եւ ա– նոր բոցերէն ալ իր սիկառը:

— Ե՞րբ. հարցուց:

— Այս շաբթուան ընթացքին:

— Մինչեւ այդ ժամանակը շատ պիտի տառ տայ

Աթոռին վրայի մարդը ժպտեցաւ եւ աչքերը փայլեցան դիւային հրճ– ուանքով մը:

— Կը յուսամ որ այդպէս կ'ըլլայ.

Նէլսըն:Տասնեւհինգ տարիներէ ի վեր կը տառապի արդէն:

— Իրմէ յետոյ մէկ հատ ե՞ւս կը մնայ

Միայն մէկ հատ, Նէլսըն:

— Անկէ յետո՞յ:

— Անկէ յետոյ Սպիտակ Արծիւը կը մեռնի

Նաւապետ Նէլսըն իր Թուքը կուլ տուաւ, յետոյ շուտ մը դառնալով,— իբր թէ պատուհանէն վար նայելու համար. աչքին արցունքները բաճ– կոնին թեզանիքովը սրբեց: Իսկա– պէ՞ս որ նաւապետ Օրլավ Նէլսընի պէս կարծրասիրտ ծերունի մը կու– լար: Այո՛, բաճկոնին թեզանիքները թաց էին:

— Ուրիշ միջոց չկա՞յ, հարցուց ա– ռանց գլուխը դարձնելու:

— Գիտէք թէ ուրիշ միջոց չկայ. Նէլսըն: Սկզբնաւորութեան առեն չհամաձայնեցա՞ք

— Այո՛, համաձայնեցանք, բայց կը խորհիմ որ ...

Աթոռին վրայի մարդը ոտքի ելաւ եւ դէպի նաւապետը յառաջանալով իր ձեռքը անոր ուսին վրայ դրաւ:

— «Կլօրիայ»ին մէջ գացէք, Նէլ– սըն. երկար ճամբորդութիւն մը պի– տի ընէք եւ կարծեմ կորսնցնելու շատ ժամանակ չունինք:

Սպիտակ Արծիւի մահուան համար մի ցաւիք ... ըլլալիքը պէտք է ըլլայ: Աղնիւ հոգի մըն էք դուք, Նէլսըն բայց գացէք, հեռացէք.

Ձեռքի սեղմում մը եւ տեսակցու– թիւնը վերջացած էր: Եզակի տեսակ– ցութիւն մը, գրեթէ անիմաստ, որու ընթացքին սակայն երկու անձերու մահավճիռն էր ստորագրուած:

— Նէլսըն՛

Նաւապետը որ սենեակէն դուրս ե– լած էր՝ ներս մտաւ:

— Նէլսըն, ծովին բացերը երթալով կը կարծէ՞ք թէ ՍԹէֆընի առողջու– թեան վրայ դէչ կ'ազդէ:

— Անշուշտ ոչ. ծովը հիւանդի մը համար ամենադեղեցիկ տեղն է:

— Ձեզ ուզեր որ աղոց առողջու– թիւնը խանգարուի. բայց կարծեմ ի– րաւունք ունիք թէ հիւանդի մը հա– մար ծովը ամենալաւ վայրն է:

— Ես գիտեմ, չէ՞. կեանքս ամ– բողջ ծովուն վրայ անցուցեր եմ:

— Գացէք Նէլսըն. գացէք:

Նաւապետ Օրլավ Նէլսընի Կլօրիայի քով հասնելէն կէս ժամ առաջ մաա– նաւոր նաւակով եկած այցելու մը, Կլօրիայի մէջ մտած էր:

Նաւապետը այցելուին մէջն ըլլալու մասին լուր չունէր. այնպէս որ հազիւ սանդուղներէն վեր բարձրա– ցած՝ ճամբայ ելլելու հրաման տը– ւած էր:

Սըր Ճօն Տէվիտսըն, որ ՍԹէֆըն Հայաթի խցիկին մէջ նստած էր, ոտ– քերուն տակը աղմուկ մը իմացաւ: Առաջին առթիւ կարեւորութիւն չտը– ւաւ, բայց երբ աղմուկն ու թրթռա– ցումը շատցաւ, շուտով ոտքի ելլե– լով դէպի վար նայեցաւ:

«Կլօրիա» զբօսանաւը ճամբայ ելած էր:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Այն իրիկունը երբ զբօսանաւ Կլօ– րիան սկսած էր ծովուն բացերը նա– ւարկել՝ գաղտնի ոստիկան քննիչ Փիրսըն օգնական – ոստիկանապետին գրասենեակը մտաւ: Հ. Ա. առօրեայ աշխատանքը գրեթէ լրացուցած՝ գա– ւաթ մը թէյ կ'առնէր:

— Բարեւ, Փիրսըն, ըսաւ գաղտնի ոստիկանին. քեզի չէի սպասեր տա– կաւին. գաւաթ մը թէյ կ'առնէ՞ք:

— Ձեզ մերժեր, պարոն: Ճիշդն ը– սելով, այսօր այնքան էի զբաղած որ կէսօրուան թէյս չկրցայ խմել:

— Հրամեցէք, ըսաւ Հ. Ա. թէյա– մանը ցոյց տալով. այդ դարակին մէջն են պնակներն ու գաւաթները:

Գաղտնի ոստիկան – քննիչ Փիրսըն դարակը երթալով գաւաթ մը եւ պը– նակ մը առաւ, յետոյ իր մեծաւորին մօտ երթալով գաւաթը թէյով լե– ցուց:

— Նստէք, Փիրսըն. Հանգստա– ցէք: Ստորագրեցէք, նամակ մը եւս ունիմ, անկէց յետոյ այսօրուան աշ– խատանքս լրացուցած կ'ըլլամ:

— Կրնա՞մ ծխել, պարոն:

— Անշուշտ ... իմինէս մէկ հատ առէք:

— Շնորհակալ եմ, պարոն: Ես շատ ունիմ:

Մինչ ոստիկանը իր սիկառը վառեց, Հ. Ա. վերջացուց իր նամակներուն ստորագրութիւնը: Վերջին նամակը պահարանին մէջ դնելով գոհունակ կերպով մը ըսաւ ժպտալով.

— Աշխատանքը լրանալէ վերջ շատ կ'ուրախանամ. վերջին նամակը պահ– արանը դրած ատենս կը զգամ որ տուն պիտի երթամ:

(Շար.

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ:

Հրազդան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8 30ին 32, Ավընիւ Կալլէնի սրճարանին մէջ:

ԳԷՂՎԻԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Ռիւ du Temple:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գառնեցեան Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Դպրոցարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

«ԽԱԺԱԿ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 7ին:

« Վռամեան » ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ.

« Աւտօ » խումբի ժողովը, վաղը կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին:

« Վարանդեան » խումբի դաս. ժողովը 5 Նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 7ին, Սէնթ – Անթուանի «Պառ Թէրմինիւս »ի մէջ:

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3·30ին

Salle Marronnièreի մէջ 28 Ave. Livry, Սեվրան:

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ԱՆԺԷԼԻ (դաշնակ:

Նախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

Հաղորդ. միջոց.— կար տիւ Նորէն շոգեկառք ժամը 2.35 եւ 2.45: Օթօպիւս՝ մէթրօ ժան ժօռէսի հրապարակէն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԱՂՔԱՏ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՐԲԵՐՈՒ

15 դեկտեմբեր 1934, շաբաթ երեկոյ ժամը 22ին

Salle de Fêtesի մէջ **30, rue du Casino, Enghien-les-Bains**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Առաջնակարգ նուագախումբ «ԱՐԻՍ»,

կը մասնակցի Պ. ԱԼԷՄՇԱՀի նուագախումբը՝

մասնակցութեամբ Օրիորդ ՓԻՒԼՓԻՒԼԵԱՆի

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
ՆՈՐ ՏՕՆՈՒԻ ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին Մատուռ – մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ եւ արտասանութիւն — Մուտք 2 փրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Վիէնի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ կողմէ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ

Կը խօսի ՀԱՅՐ Կ. ՏԷՐՄՈՆԵԱՆ Հայ լեզուի պատմութեան մասին:

Կը ներկայացուի Հայ Նամուսը եւ Գիւղական Հեռախօսը (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք:

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԳԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** — **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris 13: — Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél Gob 55.87 & Gla 15 - 70

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN
ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամեն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաղաքի եւ մարշան փօրենի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, PARIS — Tél. Archives 05 – 93

Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժինին մէջ)

ORCHESTRE S. PARIKIAN

Անկէ վերջ այլեւս հայկական բոլոր պարահանդէսները, երեկոյթները, խնճոյքները, հարսանեկան եւ նշանախօսութեան ընտանեկան հաւաքոյթները պիտի անցնին կատարեալ ոգեւորութեամբ մը եւ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆ, ծանօթ ջութակահարը, կազմած է ԸՆՏԻՐ ՕՐ – ՔԷՍԹՐ մը, խնամուած répertoireով, որուն մէջ կը մտնեն ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ նորութիւններն ու միեւնոյն ժամանակ ընտրուած morceaux de salonներ, եւ որ իր մէջ կը հաւաքէ Փարիզի ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն ժամանակաւորապէս զատուած նուագածուներ.

ORCHESTRE S. PARIKIAN բոլոր շրջանակներու մէջ փնտռուած միակ երաժշտախումբն է, որովհետեւ երաժշտական ամէն առաւելութիւններն ունենալէ զատ, ԴԻԻՐԱՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կը տրամադրէ իր օրքէսթրը:

Պայմաններու համար դիմել ուղղակի իրեն՝ **S. PARIKIAN, 43, Rue Descartes, Paris (5e), Tél. Odéon 91–84:**

Գ. Պ. ՓՈՒԱՆՔԱՌԷԻ և Լ. ՊԱՌԹՈՒԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձու – թիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ վաղը Կիրակի, 4 Նոյեմբեր 1934, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, հանդիսաւոր Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհան – գստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի Ռ. Փուանքարէի եւ Լ. Պառթուի մահուան առթիւ:

Սկզբնաւորութիւն Ս. պատարագի՝ ժամը 10, հոգեհանգստեան՝ ժամը 11.30:

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայրենակցական Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 13, Րիւ Փիէռ Քիւրի, Քրէմլէն - Պիսէթր: Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թաքեր-Հայքի Հայր. Միութեան Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Արաքսա ժողովասրահին մէջ 6 րիւ Փըթիթ Մօ տիւ Կարէւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամուհիներն ու համակիրները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Համազասպ Ենթակոմիտէի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Կիրակոս Աւետիքեանի եւ իր պարագաներուն իր հօր մահուան առթիւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱԺ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000

Գումար 111·411 թիւ, որոնք կը շահին 60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք ամբողջական թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր նամակ - ռամպուրսմանով **Contre Remboursement**:

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 — **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ԼԱՉՆՈՅ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԸՐ եւ ԲՐԻԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփն՝ անմրցելի գիներով:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հայերու համար

ՏԻԿ. ՓԸԹԻ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆի կողմէ Նոյեմբեր 5ին, իրիկուան ժամը 5ին, 14, Rue de Trévise, Փարիզ:

Բոլորին պարտքն է քաջալերել այս արի ֆրանսուհին, որ այնքան հետաքրքրական գեր կատարած է Բագուի ջարդերուն առթին:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները: Դիմել ամէն օր ժամը 2-3 Պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

Փօրթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) — 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Le Gérant: H. [illegible]

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱՋԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ :

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. — ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ և ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Զուիցերիա, Բելժիքա, Չեխոսլովաքիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 4 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2613

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՆԱՀԱՆՋ

Թղթակից մը նկարագրելով Մշակոյթի Օրը Պերլինի մէջ, որուն բանախօսին՝ ընկեր Ա. Արեգեանի կը վերագրէ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «... Հայրենիքի բաժանումը ռուսական եւ օսմանեան պետութիւններու միջեւ, պատճառ կ'ըլլայ այն բացառիկ իրողութեան որ Հայերս այսօր երկու գրական լեզու ունենանք: Այսօր սակայն Հայաստանի հողին վրայ գործածուող լեզուն արեւելահայերէնն է: Վերջ ի վերջոյ ան աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ, մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն: Բարբառները կրնան մնալ, բայց գրական լեզուն մէկ պէտք է ըլլայ»: (Յառաջ, 26 հոկտ.):

Վստահ ենք թէ թղթակիցը իր լսածն է որ գրի առած է: Հետեւաբար, խօսք չի կրնար ըլլալ վաւերականութեան մասին:

Մինչ ասոր համար ալ, շատ խոր եղաւ մեր զարմանքը՝ ճառի եզրակացութեան առթիւ.— «Մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք, իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն»:

Հի՞ն է այս խնդիրը,— երկու բարբառներ միեւնոյն ժողովուրդին մէջ: Եւ յաճախ արծարծուած՝ «Յառաջ»ի մէջ:

Տոքթ. Ա. Արեգեանի ճառը կուգայ հարցը նորոգել այնպիսի եղանակով մը, որ դուռ պիտի բանայ լուրջ թիւրիմացութեանց:

Չենք ժխտեր տարրական փաստերը մը,— լեզուն կը զարգանայ եւ կը ահրապետէ բուն հայրենիքին մէջ, ժողովուրդին միջոցաւ եւ պետական կազմակերպութեամբ:

Այս տեսակէտէն, այո, բախտը ժպտեցաւ արեւելեան հայերէնին: Պետութեան առաջին կորիզը կազմուեցաւ կովկասեան Հայաստանի մէջ, եւ այսօր ինչ որ ունինք իբրեւ հայրենիք, ամփոփուած է այնտեղ:

Այս իրողութիւնը հաստատելէ յետոյ, կրնա՞նք ըսել թէ՝ այն բարբառը որ կը գործածուի Ռ. Հայաստանի մէջ, խախտելու «աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ», հետեւաբար «մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք, իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն»:

Այսպիսի վճիռ արձակել ներկայ պայմաններուն մէջ, կը նշանակէ նահանջի ճամբան բռնել ինքնաբերաբար: Մինչ այն ատեն՝ Հայաստան փրկող լեզուներուն պէս, որոնք պատահմամբ Կովկաս գացած կամ հոն հաստատուած ըլլալով, մէկ անգամէն փոխեցին իրենց լեզուն:

Արդարեւ, այսօր չպիտի գտնէք արեւմտահայ գրագէտ մը կամ յօդուածագիր մը, որ ձուլուած չըլլայ, առնուազն «աէօնմէ» հայերէն մը իւրացուցած չըլլայ, Երեւան փոխադրուելէ յետոյ:

Թարբերգի Թոթովենցը ո՞ւր սորվեցաւ արեւելահայերէնը, անով գրականութիւն մշակելու, վէպ գրելու համար:

Այս մէկ օրինակը կրնայ բացատրել միւս բոլորը:

Եւ նահանջականութիւնը այնքան տիրական հանգամանք առած է որ, դերասան Ջանանը, դեռ քանի մը տարի առաջ, կը թելադրէր արեւելեան հայերէնի թարգմանել «Պաղտասար Աղբար»ը (կամ Պարոնեանի ուրիշ մէկ գործը): Այս առթիւ ալ, տեսութիւն մը հրատարակած էր՝ նոյն բարբառով:

Արդ, խօսելով միայն մեր ընկերներու մասին, երբ այնքան ամուր են քաղաքական տեսակէտներու առթիւ եւ միտքէ չեն անցըներ նահանջել այդ ճամբուն վրայ, ինչո՞ւ մէկ անգամէն վճիռ կ'արձակեն լեզուի հարցին մէջ:

Արդեօք անո՞ր համար որ, եղած-չեղած Երեւանն է, եւ միւս բոլոր առաջադրութիւնները ցնորք են:

Ինչպէս որ վերջին խօսքը չէ արտասանուած մեր քաղաքական ճակատագրի մասին, նոյնպէս ալ առկախ կը մնայ լեզուի խնդիրը:

Այսուհետ աւելորդ է խօսիլ մէկ եւ միւս բարբառի առաւելութեան, զարգացման կամ կենսունակութեան մասին:

Այդ խնդիրը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ:

Իրականութիւնը այն է որ, արեւմտեան հայերէնը նոյնքան իրաւունք ունի դառնալու գրական եւ պետական լեզու, որքան արեւելեանը:

Դժուար չէր ապացուցանել թէ՝ արեւմտեան հայերէնը նոյն իսկ բան մը աւելի է: Շատ աւելի ընդունակ արդի պահանջներուն համար, իր անպաճոյճ, ճկուն եւ մշտադալար հարստութեամբ, ներդաշնակութեամբ եւ մշակումով:

Այս հաստատումը կատարել՝ չի նշանակեր արհամարհել արեւելեան հայերէնը, որուն շարք մը առաւելութիւնները դժբախտաբար ոչնչացուած են եւ անընդհատ կը լղճուին ծոյլ եւ անկարող գրիչներու տակ (ինչպէս մեր մէջ):

Այնպէս որ, պաշտպանել մէկ — այն ալ արեւելեան — գրական լեզուի գործածութիւնը, կը նշանակէ պատ քաշել նոյն իսկ երկու լեզուներու զարգացման առջեւ:

Իսկ այդ խորհուրդը տալ արտասահմանի մէջ, Մշակոյթի Օրով, կը նշանակէ սերմանել վհատութեան, անխառնելի նահանջի ոգի մը, որ երբեք չի համապատասխաներ այս արմատախիլ ժողովուրդի կենսական շահերուն:

Ի՞նչ ունինք, վերջապէս, այս օտար ափերուն վրայ,— առանց ափ մը հողի:

Եւ լեզուն ալ ամէնէն զօրաւոր ազդակը չէ՞, անաղարտ պահելու համար այս հալածական բազմութեանց դիմագիծը:

Ունինք երկու թանկագին հարստութիւններ, որոնք սովորական գաւառաբարբառներ չեն:

Եթէ անոնց մէկը բախտաւոր է, երկրի մէջ ըլլալով եւ պետական իրաւունքներ վայելելով, միւսն ալ, իբրեւ տարագիր, աւելի քան երբեք արժանի է մասնաւոր գուրգուրանքի, իբրեւ ամէնէն ամուր ազդակը ազգային ինքնապաշտպանութեան եւ մշակոյթի:

Այս հիմնական սկզբունքէն դուրս, մնացեալը պիտի դառնար ակադեմական վիճաբանութիւն:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

»»»··«««

Գ. ՏՈՒՄԷՐԿ ՊԱՐԶԵՑ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց ուրբաթ օր, միջին բանաձեւ մը գտնելու համար: Ժողովը տեւեց երեք ժամ, տեղի տալով բուռն վիճաբանութեանց: Վարչապետը պարզելով իր ծրագիրը, ուժգնօրէն պաշտպանեց անոր իւրաքանչիւր կէտը: Այդ ծրագրին համաձայն, նախարարներուն եւ անոնց խորհրդականներուն թիւը պիտի ըլլայ առաւելագոյն քսան. վարչապետ նախարարական պաշտօն չպիտի ունենայ եւ պիտի կոչուի առաջին նախարար կամ նախարարապետ (ինչպէս Անգլիոյ մէջ): Երեսփ. ժողովը իր ընտրութենէն յետոյ ամբողջ մէկ տարի չպիտի կրնայ լուծուիլ, առանց ծերակոյտին հաւանութեան, յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին լուծումը կարելի է յայտարարել հանրապետութեան նախագահին կողմէ, առանց խորհրդակցելու ծերակոյտին հետ: Ծախսեր առաջարկելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի կառավարութեան: Եթէ կարելի չըլլայ ելմտացոյցը քուէարկել սովորական պայմանաժամին մէջ, հանրապետութեան նախագահը կրնայ, պետական խորհուրդին հետ խորհրդակցելով, մէկ տարուան համար երկարաձգել նախորդ ելմտացոյցը: Գալով պետական պաշտօնեաներուն, անոնք հաստատուն պաշտօն ունենալով, եթէ լքեն իրենց պաշտօնը, խզած կ'ըլլան իրենց պայմանագրութիւնը պետութեան հետ:

Վերջնական որոշումը պիտի տրուէր երէկ, շաբաթ: Հանրապետութեան նախագահը վերջին պահուն միջամտեց իբրեւ իրաւարար, ելք մը գտնելու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ներքին նախարարը յայտարարած ըլլալով իր քննութիւնները, տեղեկագիր մը կազմած եւ կարգ մը նոր պատիժներ սահմանած է, Ապահովութեան եւ ոստիկանութեան պաշտօնեաներու համար: Մասնաւորապէս կը մեղադրուի Ապահովութեան Տնօրէնը, որ արդէն պաշտօնանկ եղած է:

Նախարարական խորհուրդին վաւերացման յանձնուեցան կարգ մը որոշումներ, զէնքի վաճառման, գործածութեան եւ փոխադրութեան օրէնքներու մասին. (Այս նոր օրէնքները պիտի դառնան 1885ի եւ 1910ի օրէնքներուն (Առաջինը կը վերաբերի ժամուցին, երկրորդը՝ ընկերակցութեանց): Կ'առաջարկուի աւելի ազդու կանոններ սահմանել զէնքերու վաճառման համար եւ արգիլել զանազան կազմակերպութեանց ապաստաններուն:

∴ Պաշտօնապէս կը հերքուի այն լուրը թէ գիտուն կատարուած է խուզարկան վաւաւորութեան, պահանջելու համար Փավլիչի եւ Քվաթերնիքը, որոնք բանտարկուած են Թուրինոյի մէջ, իբրեւ կազմակերպիչները Մարսէյլի մահափորձին:

∴ Ոստիկանութիւնը Հունգարացի մը ձերբակալած էր վերջերս, անցագիրը կանոնաւոր չգտնելով եւ մանաւանդ հաստատած ըլլալով թէ Մարսէյլ կը գտնուէր հոկտեմբեր 9ին: Անծանօթ անձնաւորը, Հէրվին Եօզէֆ, որ զօր լեզու գիտէ եւ շատ սահուն Ֆրանսերէն կը խօսի, ասկէ օր անուշադրութենէ մը օգտուելով անհետացաւ: Պարոնի դատական չէնքէն: Ոչ գրամ ունի, ոչ ալ անցագիր. այնպէս որ ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ նորէն բռնել:

Անգլիոյ Աշխատաւորականներուն ջախջախիչ յաղթանակը Լոնտոնի մէջ

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցաւ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, շահելով 457 աթոռ: Ահաւասիկ վերջնական արդիւնքը Լոնտոնի եւ գաւառի մէջ — պահպանողականներ՝ շահ՝ երկու, կորուստ՝ 394, աշխատաւորականներ՝ շահ՝ 457, կորուստ մէկ, ազատականներ՝ շահ՝ 0, կորուստ՝ 56, անկախներ՝ շահ՝ 0 կորուստ՝ 6 զանազան՝ շահ՝ 0, կորուստ՝ 3:

Յաղթանակը ջախջախիչ է մանաւանդ ճարտարարուեստական կեդրոններու եւ Լոնտոնի մէջ. Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ոչ միայն կը պահէ իր ձեռքն եղած քաղաքապետութիւնները, այլեւ առաջին անգամ ըլլալով կը շահի շատ մը կարեւոր քաղաքներ: Լոնտոնի 28 թաղապետական խորհուրդներէն 15ը այժմ անցած են աշխատաւորականներուն ձեռքը, մինչդեռ ընտրութիւններէն առաջ միայն չորս թաղապետութիւններ կը գտնուէին իրենց իշխանութեան տակ: Մէկ խօսքով, Լոնտոնի քաղաքապետական խորհուրդին մէջ միակ տիրական ուժը աշխատաւորական կուսակցութիւնն է: Այս առթիւ ազատական թերթ մը գիտել կուտայ.— Դժուար է ըսել թէ աշխատաւորական կուսակցութիւնը այսօր աւելի զօրաւոր է քան 1931ին, բայց խոստովանինք թէ ամբողջ երկրին մէջ պահպանողականներն են որ ամէնէն ծանր վէրքերը կը ստանան:

Նոր խառնակութիւններ Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց, որուն համաձայն կառավարութիւնը ազդու զէնքեր կ'ունենայ, պայքարելու համար անոնց դէմ որ կը փորձեն խռովութիւններ յարուցանել բանակին, նաւատորմին եւ օդայնութեան մէջ: Ընկերվարականները հակառակ էին այս օրէնքին, որովհետեւ ոստիկանութեան իրաւասութիւն կը տրուի, կարգ մը պարագաներու մէջ, խուզարկութիւններ եւ գրաւումներ կատարելու, ինչ որ կը հակասէ սահմանադրութեան: Ընդհ. դատախազը կարճ կապեց վիճաբանութիւնները, մանաւորապէս ըսելով.

— Ձեզմէ տակ ունիմ համայնավար երիտասարդական միութեան մէկ շրջաբերականը, որ մանրամասն հրահանգներ կը պարունակէ, խռովութիւններ սերմանելու համար երիտասարդ նորագիրներուն մէջ: Մանրակրկիտ քննութիւններ կատարել տուի եւ կրնամ հաւաստել ձեզի թէ այդ շրջաբերականին հրահանգները մեռեալ տառ չեն մնար: Մեր կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս միւս պետութեանց մէջ, գոյութիւն ունին չարաշուք կազմակերպութիւններ որոնց միակ նպատակն է անհնազանդութեան, մարդասպանութեան եւ բռնութեան մղել զինուորները: Ժամանակ է որ մեր ոստիկանները ազատին այն արատաւոր արգելքներէն որ թոյլ չեն տար միջոցներ ձեռք առնել, երբ գիտեն թէ կը գտնուին ընկերային ծանր վտանգի մը առջեւ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի, նոյեմբեր 1 թուականով.— Ընկեր Ահարոնեանի վիճակը անփոփոխ է: Ապաքինումը դանդաղ կ'ընթանայ: Աջ աչքը, ձեռքը եւ մասամբ ալ ոտքը ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառեն: Հազիւ քանի մը բառերով կրնայ արտայայտուիլ:

Ամերիկեան խաղաղացի պէտք ճանաչուին

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Նիւ-Եորքի վերջերս օրէնք մը ընդունած է որուն համաձայն քաղաքական կամ կրօնական պատճառներով, 1933 Յուլիս 1էն առաջ Ամերիկա ապաստանողները Մ. Նահանգներու քաղաքացի պիտի ընդունուին:

Այս օրէնքէն պիտի օգտուին նաեւ բազմաթիւ Հայեր որոնց մէջ նաեւ այն երիտասարդները որ իբր ուսանող մտած էին Ամերիկա, ուսանողական շրջանը աւարտելէ յետոյ վերադառնալու պայմանով: Այս ուսանողներէն շատերը որոնք հիմա իրենց ծնողքը կամ պաշտպանը կորսնցուցած են, իրենց փափաքին համաձայն պիտի կարենան Ամերիկա մնալ, նոր օրէնքէն օգտուելով:

Պաղեստինի Հրեաները Եուէն կը բողոքեն

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի Արաբները որոշած են ընդհանուր գործադուլ հռչակել, վերանորոգելու համար իրենց բողոքը Պալֆուրի յայտարարութեան դէմ, որով Հրէական տուն մը կը հաստատուի: Կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Երկու բողոք եւ ձիւղաւանները ջուրերու տակ

Հալէպէն կը գրեն «Արդակ»ի (27 հոկտեմբեր).—

Քաղաքին մեծ մասը ողողուեցաւ Այէպի կողմէն յորդահոս խուժող հեղեղներէն եւ տեղացող անձրեւներէն: Աէպիրի շրջանները եւ մասնաւորաբար եկեղեցական ընկերութեան շէնքն ու շրջակաները ջուրերու տակ մնացին, պատճառելով նիւթական մեծ վնասներ: Հայկական հիւղաւանները ոչ միայն մնացին ջուրերու տակ, այլ եւ բազմաթիւ հիւղակներ քանդուեցան, անպատսպար թողլով բնակիչները:

Հիւսիսային շրջաններու մէջ, կը կարծուի թէ հեղեղներն ու ջուրերը մեծ վնասներ պատճառած են: Նմանը չտեսնուած յորդառատ անձրեւներ կուգան: Հիւղաւաններու անպատսպար ժողովուրդին վիճակը շատ ախուր է եւ խղճալի.

Իսկ «Եփրատ» կը գրէ.—

Թուրքիոյ մէջ հեղեղային անձրեւներէն գոյացած ջուրեր ողողեցին Հալէպը Կարեւոր վնասներ

Պալքանեան Խորհրդաժողովին որոշումները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ նոյեմբեր 2ին պալքանեան պետութեանց նախարարները ժողով գումարելով, ստորագրեցին Պալքանեան Համաձայնութեան կազմական կանոնագիրը: Ետքը յեկոյց մը հրատարակեցին որ կ'ըսէ.

— Պալքանեան համաձայնութեան մնայուն խորհուրդը չորս նիստ գումարելով Էնկիւրիի մէջ, քննեց օրակարգի խնդիրները եւ միջազգային կացութիւնը: Խորհուրդը այն եզրակացութեան եկաւ թէ խաղաղութիւնը վտանգուած չէ Պալքաններուն մէջ. իսկ եթէ վտանգուած է ուրիշ վայրի մէջ, պալքանեան համաձայնութիւնը միւս ազդակներուն հետ գործակցելով պիտի կրնայ տէր — տիրական դառնալ Պալքաններու կացութեան: Խորհուրդը գոհունակութեամբ արձանագրեց ուրիշ ոչ-անդամ պետութեանց հետ եղած յարաբերութիւններու բարւոքումը եւ յետոյ խմբագրեց կազմական կանոնագիրը, որուն տրամադրութեամբ համաձայնութիւնը պիտի ունենայ վարիչ խորհուրդ մը՝ բաղկացած չորս պետութեանց արտաքին նախարարներէն: Պիտի կազմակերպուին նաեւ մնայուն քարտուղարութիւն մը եւ տնտեսական խորհուրդ մը: Յաջորդ ժողովը պիտի գումարուի Պուքրէշի մէջ: Նախարարները մեկնեցան Էնկիւրիէն:

«Սատանան» սպանենց... խեղդելով մայրը

»»»··«««

Թուս ջլախտաւոր մը, ապահովաբար «բուհճի», անցի օր Պիլշիի ռուսական եկեղեցին ներկայանալով, հետեւեալ խոստովանութիւնը բրաւ տէրտէրին, կատարեալ հանդարտութեամբ.

— Այս գիշեր մայրս խեղդեցի: Շատ երջանիկ եմ: Սատանան սպաննեցի:

Քահանան հասկնալով թէ գործը խենթի մը հետ է, յանձնարարեց պահակներ երթալ: Մայրասպանը ըսաց նոյնութեամբ պատմեց ամէն բան: Քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ ճիշդ խօսած է: Մայրասպանը Վիքթոր Պրիքս, նախկին ճարտարապետ եւ 44 տարեկան, հետեւեալ ձեւով արդարացուց իր արարքը

— Մայրս քաղաքական էր, եւ՝ օրթոտոքս: Սատանային հոգին կը բնակէր մօրս մէջ: Աստուծոյ հրամանին հնազանդելով, ես պարտաւոր էի սպաննել զայն: Երբ, անոր մարմնին վրայ ծունկի գալով, կը սեղմէի վիզը, ամբողջ հոգիովս կ'աղօթէի եւ որքան կը սեղմէի, այնքան կ'ուրախանայի: Ես սպաննեցի սատանան: Զեմ զղջար, այլ երջանիկ եմ:

Հաստատուեցաւ թէ մարդը անհաւասարակշիռ է: Կը պատկանի ռուսական մեծ ընտանիքի մը որ Ֆրանսա եկած էր յեղափոխութենէն վերջը: Տաղանդաւոր ճարտարապետ էր եւ ոչ ժամանակ յատակագիծներ շինած է ժամանակին: Ութ օր առաջ, ռուսական եկեղեցին երթալով, քահանային պատմեր է թէ երկնային հաղորդութեան մէջ է քոյր Թերեզայի հետ, որուն քանի մը արձանիկները կը գտնուէին իր բնակարանին մէջ: Մայրը պատուական մըն էր:

40,000 քիլոմեթր քանի 13 ժամէն

Անգլիացի օդաչուներներ Ճօնս եւ Ուոլըր կատարեցին Անգլիա — Աւստրալիա երթեւեկի մրցանիշը, 13 օրէն, թռչելով 40,000 քիլոմեթր: Նախկին մրցանիշը կը պահէր Մէլրոզ, գաղթեալ անգլիացի, որ 8 օր եւ 9 ժամէն գացած էր Անգլիայէն Աւստրալիա: Այժմ տեւողութիւնը կ'ըլլայ 5 օր եւ 15 ժամ: Արագութիւնը եղած է 340 քիլոմեթր: Երկու օդաչուորդները չափազանց յոգնած էին. Անսահման ուրախութիւն կը տիրէ Անգլիոյ մէջ, որովհետեւ անցեալ շաբթու առաջին անգամ Մէլպուռն հասնող օդաչուորդներն ալ երկու Անգլիացիներ էին

Վերադարձի առեն, Ճօնս եւ Ուոլըր 40 վայրկեանէն կտրեցին Փարիզ — Լոնտոն հեռաւորութիւնը:

»»»··«««

ՍԹԱՎԻՍՔԻԻ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ երկրորդ պայմանաժամը հոկտ. 31ին լրացած ըլլալով, նոր պայմանաժամ պիտի խնդրուի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

29.- «Ըսմէթ փաշա, միայն կէս ժամ ունիք ձեր հայրենիքը փրկելու համար»

Մուսուլի հարցին վճռաբանութիւնը վերջ գտաւ Լորտ Քըրզընի ջախջախիչ յաղթանակով: Ըսմէթ չուառած էր այլեւս. խզումի մասին չէր կրնար մտածել. անգլիացի դիւանագէտին փաստերն ու վճռական տեղեկութիւնները պատառ պատառ ըրած էին անոր գայլի աւետարանը: Եւ խնդրին վերջնական լուծումը յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան: Այդպէսով վէճը միջազգային հանգամանք կը ստանար: Այդ հանգամանքը որոշ օգտակարութիւն ունեցաւ ապագային՝ Անգլիոյ շահերուն տեսակէտէն

Ցունուար 24ին լորտ Քըրզըն իր մօտ կանչեց Ֆրանսական եւ Իտալական պատուիրակութիւնները, յայտնելու համար անոնց թէ Մեծն Բրիտանիան «իր բոլոր ուզածները ստացած էր»:

Կը մնար ուրեմն դաշնագրին տնտեսական եւ ելմտական յօդուածներուն քննութիւնը: Ֆրանսա և Իտալիա մասնաւորապէս շահագրգռուած էին այդ խնդիրներով: Անշուշտ Անգլիան չէր կրնար բոլորովին անտարբեր դիրք մը բռնել եւ ստիպուած էր պահել դաշնակիցներու համերաշխութիւնը: Եւ սակայն լորտը կ'ճապարէր մեկնիլ: Դաշնագրին պատճէնը արդէն իսկ պատրաստ ըլլալով, անիկա առաջարկեց լիագումար նիստ մը կազմել յունուար 31ին: Թուրքերը պարտաւոր էին վերջնական որոշումի մը յանգիլ, որովհետեւ խորհրդաժողովը չէր կրնար յաւիտենապէս շարունակուիլ: Ուրեմն Ֆրանսա եւ Իտալիա վեց օր ունէին Թուրքերուն խօսք հասկցնելու համար:

Պէտք է չմոռնալ որ Անգլիոյ յաջողութիւնները խորհրդաժողովին մէջ, որոշ առումով մը «նուաստացուցիչ» էին Ֆրանսական ու Իտալական պատուիրակութիւններուն համար: Ձի՞ որ անոնք «իբրեւ բարեկամ» Լօզան եկած էին եւ յոյս ունէին աւելի՝ դիւրաւ համաձայնութեան մը գալու Ըսմէթին հետ: Սակայն եւ այնպէս յուսախաբ եղան:

Ցունուար 30ին Փուանքարէ, օրուան վարչապետը, Հավաս գործակալութեան միջոցաւ զեկոյց մը հրատարակեց, ըսելու համար թէ «յունուար 31ին Թուրքերուն ներկայացուելիք դաշնագիրը վերջնական վաւերաթուղթ մը չէր, այլ ապագայ խորհրդակցութեանց հիմ մը»:

Ֆրանսայի գլխաւոր պատուիրակը, Պոմփառ, անմիջապէս հեռաձայնեց վարչապետին: Որոշապէս յայտնի չէ թէ ան ինչ խօսակցութիւն ունեցաւ Փարիզի հետ, բայց կարելի է ենթադրել որ վախ յայտնեց թէ Անգլիա եւ Թուրքիա կրնային անջատ հաշտութիւն մը կնքել: Ատոր վրայ էր որ Փուանքարէ հերքել տուաւ հեռագրական գործակալութեան զեկոյցը:

Յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, յունուար 31, դաշնագիրը յանձնուեցաւ Թուրքերուն:

— Կամ կ'ընդունիք կամ կը մերժէք, ըսուեցաւ իրենց:

Ըսմէթ ութ օր պայմանաժամ խնդրեց: Պոմփառ եւ Կառօնի աղաչեցին լորտ Քըրզընին որպէսզի հաւանի այդ պայմանաժամին: Բայց լորտը վճռած էր Լոնտոն մեկնիլ փետրուար 4ի կիրակի օրը:

— Չեմ կրնար ժամ մը աւելի մնալ, ըսաւ արտաքին նախարարը:

Ու դաշնակից պատուիրակները նորէն սկսան իրար ուտել: Վերջին պահուն էր որ Թուրքերը ժամանակ ստացան մինչեւ փետրուար 4ի առտուն:

Այդ չորս օրուան ընթացքին պատուիրակութիւնները հեւիհեւ աշխատանքի լծուեցան: Թուրքերը հակառաջարկներ ըրին օտարականներու եւ քափիթիւլասիոններու հարցին մէջ. հատուցում պահանջեցին Ցունաստանէն եւ մերժեցին օտար ժենտարմներու վերաբերեալ յօդուածները: Այս եւ ուրիշ կարգ մը մանր մունր հարցերու մէջ Թուրքերը գոհացում ստացան: Կը թուի թէ դաշնակիցները ուրիշ ճար չունէին եւ չէին կրնար մետասաներորդ ժամուն խզում յառաջ բերել:

Դաշնակիցներու զիջումները Թուրք պատուիրակութեան հաղորդուեցան փետր. 3ին: Յաջորդ օրը ժամը 1.30ին Ըսմէթ ներկայացուց իր հակառաջարկները — Թուրքիան կ'ընդունէր Նեղուցներու համաձայնութիւնը, Թրակիոյ սահմանագծումը, Մուսուլի բանակցութեանց շարունակութիւնը (Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելէ առաջ), պատերազմին սկիզբները Անգլիոյ կողմէ գրաւուած երկու Թրքական մարտանաւերու հատուցման խնդիրը, փոքրամասնութեանց յօդուածները եւն.: Իսկ ելմտական ու տնտեսական հարցերու լուծումը կ'առաջարկէին «բաց թողուլ» ապագայ բանակցութիւններով կարգադրելու համար: Թուրք պատուիրակութիւնը այս խորամանկ առաջարկով կ'աշխատէր [illegible] Մեծն Բրիտանիոյ հետ, որուն պահանջները արդէն մեծ մասով գոհացում գտած էին: Թերեւս Մ. Քէմալ կը խորհէր որ աւելի դիւրին էր կարգադրութեան մը յանգիլ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ՝ առկախ մնացած տնտեսական ու ելմտական խնդիրներուն մէջ:

Լորտ Քըրզըն կրնա՞ր փորձուիլ եւ ընդունիլ Ըսմէթի լուծումը: Բնականաբար Անգլիոյ հանրային կարծիքը զինքը պիտի դատէր համաձայն այն դաշնագրին զոր պիտի ստորագրէր: Ամբողջ դաշնագրին մանրամասնութիւններով չպիտի զբաղէր անշուշտ, որքան ատեն որ Անգլիոյ շահերը պահպանուած էին այդ վաւերաթուղթին մէջ, մանաւանդ որ այդ մանրամասնութիւնները կիսական հանգամանք ունէին եւ կարեւոր չէին:

Այդպէսով լորտ Քըրզըն Լոնտոն պիտի վերադառնար յաղթական զօրավարի մը պէս: Սակայն անիկա չփորձուեցաւ Թուրքերուն այլապէս հրապուրիչ առաջարկէն: Իր դատը շահած էր արդէն. բրիտանական կայսրութեան հեղինակութիւնը վերահաստատուած էր Արեւելքի մէջ: Այդ հեղինակութիւնը պէտք է ամրապնդուէր նաեւ Արեւմուտքի մէջ. ուրեմն չէր արժեր զուաճանել դաշնակիցներուն: Այդ տեսակէտէն առաջնորդուելով լորտ Քըրզըն յայտնեց Պոմփառին եւ Կառօնիին թէ Անգլիան չպիտի ստորագրէ դաշնագիրը, եթէ Ֆրանսան եւ Իտալիան բացարձակօրէն ու ամբողջութեամբ համաձայն չըլլան անոր բովանդակութեան:

×

Փետր. 3ի եւ 4ի անցուդարձերուն մասին գաղափար մը կազմելու համար, կ'արժէ յիշել լորտ Քըրզընի պատուիրակութեան անդամներէն մէկուն յուշատետրին հետեւեալ նոթերը:—

Շաբաթ, փետր. 3.— Մեր վերջնական զիջումները գրի առինք եւ Թուրքերուն ղրկեցինք: Ամբողջ օրը խորհրդաւոր իրարանցում մը կայ, լորտ Քըրզըն երբեմն ջղայնացած է, երբեմն զուարթ: Ցերեկին իրեն եւ Համբլտը Ափէնաբրին հետ ճաշեցի: Վէնիզէլոսին ղրկեց զիս, Ցունաստանի հատուցումներուն մասին անոր հետ տեսակցելու համար: Երբեք չեմ ուզեր Վենիզէլոսին առաջարկել այն տեսակ զիջողութիւններ որոնց ես ալ համաձայն չեմ: Միտքս կուգան անոր Փարիզի օրերը երբ յաղթական էր. այսօր նուաստացած է: Ընդունեց բանաձեւս զոր Քըրզընին տարի: «Ֆարօքինակ բան, ըսաւ Քըրզըն, կ'երեւի դուն կրնաս այդ Կրետացիին խօսք հասկցնել»: Բարկացայ. Քըրզըն խնդաց. անիկա, չեմ գիտեր ինչու, կ'ատէր Վենիզէլոսը: Յետոյ Լօզան Փալաս գացի, բանաձեւը Պոմփառին ներկայացնելու համար: Վերջը Թուրքերուն գացի: Ըսմէթ — ի՜նչ շնորհքով է — միանուագ գումար մը կը պահանջէր: Քըրզընի քով եկայ նորէն. «Լաւ, Վենիզէլոս բարեկամիդ գնա եւ միանուագ գումար մը առաջարկէ», ըսաւ: Միխայլոփուլոսը տեսայ: Կատարեալ քաոս ամէն ինչ:

Երբ Ըսմէթին կ'երթայի, նրբանցքին մէջ Րիզա Նուրի հանդիպեցայ. աչքին ծայրովը ինծի նայեցաւ. մէկ կողմ կանչեց զիս եւ ըսաւ.— «Ինչո՞ւ անջատ հաշտութիւն չէք կնքեր մեզի հետ»: «Բրիտանական կայսրութիւնը անջատ հաշտութիւն չի կնքեր», պատասխանեցի: «Բայց նախընթացներ կան», ըսաւ: «Nous nous foutons des précédents», ըսի իրեն:

Կիրակի փետր. 4.— Առաւօտ մեր պայուսակները կապեցինք: Լարուած եւ տխուր, Թուրքերուն պատասխանին կը սպասենք: Ժամը 1.30ին ստացանք իրենց յուշագիրը: Կ'ընդունին Անգլիոյ գրեթէ բոլոր պահանջները, բայց առկախ կը ձգեն «քափիթիւլասիոններու եւ տնտեսական խնդիրները»: Ժամը 2.40ին Պոմփառ եկաւ. չուառած երեւոյթ ունի. կ'աղաչէ. երբ միտքս կը բերեմ իր [illegible] վարմունքը խորհրդաժողովին սկիզբը, արիւնս գլուխս կը ցատկէ. կը պաղատի որ Անգլիան տեղի տայ: Քըրզըն կը յիշէ նաւերուն եւ Մուսուլի խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան յղելու հարցերը: Պոմփառ, Բըմպոլտ եւ Մոնթանա Լօզան Փալաս կ'երթան Թուրքերուն հետ տեսակցելու: Կը վերադառնան 4ին եւ ժողով կը գումարեն Քըրզընի սենեակը: Ժամը 5.20ին կը կանչեն Ըսմէթը որ կուգայ 5.40ին: Այդ վայրկեանէն սկսեալ տեսարանը յուզիչ է եւ խառնաշփոթ: Ըսմէթ չուառած է. բազկաթոռին մէջ կը շարժուի, ճակատը կը սրբէ, թաշկինակով շրթունքները կը մաքրէ, տխուր եւ ջղագար կ'երեւայ: Քըրզըն անխռով նստած է. ճիշդ առջեւը նստած կը նօթագրեմ. Պոմփառ լաւ կը խօսի. Կառօնին չի կրնար խօսիլ: Յետոյ լորտը կը խօսի. անդրդուելի է, իր խօսքերուն մէջ փաղաքշանք կայ, զայրոյթ, սպառնալիք եւ հեղինակութիւն

— Կ'ուզեմ որ հասկնաք, Ըսմէթ փաշա, թէ իմ կարծածէս աւելին զիջեցայ ձեզի, կ'ըսէ անոր: (Սուտ է. իր կարծածէն աւելին շահեցաւ եւ շատ ինքն ալ գիտէ ատիկա) խաղաղութեան սիրոյն ըրի այս բոլորը. եթէ յաջորդ երկու ժամուան մէջ խաղաղութիւն չկնքէք, պատերազմ պիտի ծագի, Ըսմէթ փաշա, պատերա՛զմ. չենք կրնար սպասել. կը խնդրեմ որ ընդունիք»

Ատոր վրայ Ըսմէթ եւ Րիզա Նուր կը մեկնին: Ժամը 6.45ին Ըսմէթ կը վերադառնայ. կ'ընդունի մեր բոլոր պայմանները, բայց կը մերժէ տնտեսական յօդուածները: Քըրզըն աչքին ծայրովը Պոմփառին կը նայի. «[illegible]», ըսել կ'ուզէ: Պոմփառ եւ Կառօնի կը ռմբակոծեն Ըսմէթը՝ կոչերով եւ սպառնալիքներով. կը մեղքնամ այդ պզտիկ մարդուն. յորդոր ալ կը մեղմնայ. Ըսմէթ կը յամառի, անգամ մը բարկացաւ:

— Էնկիւրի պիտի երթամ եւ պիտի ըսեմ իմ ժողովուրդիս թէ լորտ Քըրզընի նախագահութեան տակ գումարուած խորհրդաժողովը պատերազմ կ'ուզէ, ըսաւ Ըսմէթ

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ պոռացին ամէնքը մէկ: Քըրզըն ժամացոյցին նայեցաւ,

— Ըսմէթ փաշա, միայն կէս ժամ ունիք ձեր հայրենիքը փրկելու համար, ըսաւ:

Ըսմէթ թաշկինակը բերանը տարաւ նորէն. աթոռին մէջ վեր, վեր կը ցատկէ. ճակատը քրտնած է— Je ne peux pas, je ne peux pas կը մրմռայ խեղճուկրակ. ցաւալի է. լորտը որ Ըսմէթը կը սիրէ, յայտնապէս ազդուած է: Կը ժպտի. կը նայի Պոմփառին:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, կը հարցնէ:

— Ցոյս չկայ, կը պատասխանէ Պոմփառ:

— Ցոյս չկայ, կը կրկնէ Քըրզըն: Կը մեկնինք. ամէնուն ալ քիթ-բերանը կախ է»:

×

Յաջորդ առտուն երբ լորտ Քըրզըն Փարիզ հասաւ, իր առաջին գործը եղաւ օրուան թերթերը աչքէ անցնել:

— Լորտ Քըրզընի յաղթանակը. կարդաց ան Ֆրանսերէն թերթի մը ճակատը: Իսկ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլը» կ'ողբար արտաքին նախարարին պարտութիւնը ու «Անգլիացի բանագնացներուն նուաստացնող [illegible]»: Սակայն հակառակ պահպանողական լրագրին բողոքին, գահլիճին բոլոր անդամները կայարան եկած էին զինքը դիմաւորելու:

Քըրզընի յաջողութիւնը արձագանգեց ամէն տեղ:

— «Գերմանացիները կ'ըսեն թէ Լօզանի մէջ Անգլիան եւ Թուրքիան նորէն բարեկամացան, կը գրէ լորտ Տ'Էպըրնոն իր յուշերուն մէջ: Քըրզըն հսկայ ծառայութիւն մը մատոյց ոչ միայն Անգլիոյ, այլ ամբողջ աշխարհին: Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի մտերմութիւնը ծանր սպառնալիք մըն էր. ան քանդեց այդ սպառնալիքը: Չիչերին կ'ընդունի թէ Մեծն Բրիտանիան մեծ յաջողութիւն ձեռք բերաւ խորհրդաժողովին մէջ եւ պիտի բարեկամանայ Թուրքերուն հետ»:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ԵՏ Կ'ԱՌՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ.— Նոյեմբեր 1ին հրատարակած էինք այս պատմութեան առաջին մասը. մինչեւ այստեղ ուր Պ. Մաքսիմովը ճամբան Միւնիր փաշայի հանդիպելով, կը տանի իր յարկաբաժինը: Միւնիր փաշան է որ կը շարունակէ.—

Մաքսիմով ժպիտ մը արձակելէ վերջ, ըսաւ.— Ա՞յս է քու «աէքրոտդ»: Ուրեմն մի մտատանջուիր, եթէ Անգլիացիները քեզ շատ նեղեն եւ նեղել տան, ձեզի համար դիմելիք միջոց մը կայ: Բայց, վստահ չեմ որ դուք չորս ձեռքով պիտի փարիք այս գործին: Եւ լուրջ կերպով աւելցուց.

— «Պէտք է յարգելի դեսպաններուն զեկոյց մը տալ, ըսելով որ «Հայերը Անատոլուի ամէն կողմը միքրոպի մը նման մեր մէջ մտեր ու տեղաւորուեր են: Մեզ հանգիստ չեն թողուր: Ամէն կողմ դէպքեր կ'ըլլան: Բռնութեան կը դիմեն: Անատոլուի ապահովութիւնը եւ հանդարտութիւնը խանգարուեցաւ:

Հայերը բազմաթիւ վայրերու մէջ կարելի չըլլար գալ, չպիտի ալ ըլլայ՝ այս պատճառաւ որոշեցինք Երզրումի եւն. կողմերը Պուլկարիոյ նման անկախ Հայաստան մը հաստատել եւ բոլոր Հայերը հոն հաւաքել...» Մի վախնար, հաղորդէ այս զեկոյցը: Յետոյ չուպուխդ վառէ, անկիւնէ մը դիտէ կացութիւնը. Միւսներուն չեմ խառնուիր, սակայն կը խորհիմ այն իրադարձութիւններուն մասին որ պիտի ըլլան, եթէ մեր «չօրպաճիդ» (դեսպանը) հաղորդէ այս լուրը մեր Վէհափառին (ցարին) որ բնաւ չի յօժարիր որ Կովկասի շրջակայքը այդպիսի պալար մը (չիպան) ըլլէ: Աւելորդ է ըսել թէ Անգլիացիները առանց մեզի որեւէ բան չեն կրնար ընել Անատոլուի Հայերուն մասին»:

Այն ատեն Մաքսիմովի այս խօսքերը իբր կատակ ընդունած էի եւ նոյն իսկ մոռցած, եւ կառքին մէջ յուշաբերած այս խօսքերս զիս մղեցին փորձելու Մաքսիմովի ինծի սովորեցուցած խարդախութիւնը, ապաւինելով Աստուծոյ եւ յանձն առնելով ամէն պատասխանատուութիւն:

Անմիջապէս Ֆրանսական դեսպանատուն երթալով, տեսի Պ. Բամպոնի.

— Սուլթանը հրամայելու վրայ էր բարենորոգումներու ծրագրին մասին իր ըրած առաջարկութեանց մեծ մասին, բայց երբ ձեր պալատ ղրկած յուշագիրին ետ շարիք, կասկածեցաւ ու երեւակայութիւնը բորբոքեցաւ: Եւ իր մօտ կանչելով զիս, ըսաւ.

— «Փոխանակ Անատոլուի մէկ մեծ հողամասին վրայ Հայոց անկախութիւն տալու, կը նախընտրեմ Երզրումի եւ Երզնկայի կողմերը բաւականաչափ տեղ զատելով, միւս նահանգներու Հայերը հոն փոխադրել եւ Պուլկարիոյ նման փոքր ծաւալով Հայկական իշխանապետութիւն (էմարէթ) մը հաստատել»:

Հետեւաբար, դեսպանները թող ա՛լ ետ առնեն իրենց ինծի ղրկած բարենորոգումներու ծրագիրը՝ այլ եւս պէտք մնացած չըլլալով անոր: Եւ հրամայեց ինծի որ դեսպանները Պապը Ալիի մէջ արտաքին նախարարին հետ բանակցելով եւ իրենց պետութեանց հետ թղթակցելով, իր ըսած իշխանապետութեան կազմութեան համար ծրագիր մը պատրաստեն:

Պ. Բամպոն իր սովորութեան համաձայն, ակնոցը շտկեց ու յետոյ ըսաւ

— Այս ըսածնիդ ըմբռնելի բան մը չէ. թէ ձեզի համար դէշ է եւ թէ մեր դիրքին ալ նոր տեսակ դժուարութիւններ ու տագնապներ բացած կ'ըլլայ. Թագաւորը այս ոչ բանաւոր եւ [illegible] սակար գրութենէն անպատճառ ետ կեցուցէք:

— Բայց, պատասխանեցի, [illegible] չեմ կարծեր որ անիկա իր որոշումէն ետ կենայ, մինչեւ որ իր կասկածներն ու մտատանջութիւնները փարատին: Գիտէք որ շատ յամառ է.

— Աղէկ. ի՞նչ ընելու է որ իր կասկածներն ու մտատանջութիւնը փարատին.

Գրպանիս թուղթերը ցոյց տալով ըսի.

— Նախ եւ առաջ իրեն ղրկուած թուղթերը ետ պէտք է առնել.

Դեսպանը քիչ մը մտածեց ու պատասխանեց.

— Ես, իմ կարգիս, անոնք ետ առնելու համար մեծ պատճառ մը, արգելք մը չեմ տեսներ: Նելիտովին ալ երթալ եւ անոր ալ յայտնեցէք ինծի ըսածնիդ: Եթէ ընդունի, ես ալ կը համակերպիմ: Եթէ երկուքս ալ ետ առնենք մեր տուած թուղթերը, բնական է որ Քըրրի ալ մեզի պիտի յարմարի: Միայն, ըսէք իրեն թէ Նելիտով եւ ես միայն Թագաւորին բարեկամական մղումին եւ խաթրին համար է որ ետ կ'առնենք:

Անկէ ռուս դեսպանատունը գացի: Երբ նոյն զեկոյցը ըրի, Նելիտով յուզուածութեամբ մտիկ ըրաւ զիս ու գոչեց.

— Այդ սխա՞լն ալ պիտի գործէ: [illegible] գլուխնիդ ժողվեցէք: Երնաւ տեղի չկայ այդ տեսակ առաջարկ մը ընելու: Թող այդ խօսքերը նոյնիսկ ըսած չըլլաք ինծի: Քանի որ Պ. Բամպոն իր տուած թուղթերը ետ կ'առնէ, ես ալ ահա ետ կ'առնեմ:

Ու ծրարները ձեռքս իջելով գրասեղանին վրայ նետեց: Իսկոյն Բամպոնի մօտ վերադարձայ: Ան ալ, [illegible] թուղթերս ալ տուէք ըսաւ ու իր [illegible] ետ առաւ:

Ի վերջոյ անգլ. դեսպանատունը գացի: Բամպոնի հրահանգին համաձայն, մասալը Քըրրիի կարդացի

— Այդ պարագային, ըսաւ, ոչ ինծի կը մնայ, ոչ գատ. Իմ ծրագիրներս ալ տուէք:

Այդ պահուն դիպուածով [illegible] ու հանգարտ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր: Ինծի հետ անուշ տեսնուեցաւ: Թէյ մեծարեց ու անուշ բաժնուեցանք:

ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն ու թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԴԱԶԻՆՉ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (37)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Արդէն ամէն բան յայտնի եղաւ, այն ատեն: «Երբ քեզ տեսաւ, սխալուեցաւ», ըսաւ Տահար: Յետոյ պատուիրեց որ տուն երթայ: Անոր մեկնելէն վերջ Տահարէն խնդրեցի որ չվռնտէ: Ըսաւ.— Ոչ թէ դրամի համար, այլ աղտոտ է. մերինները կը զզուին. դուն ալ Հայ ես, բայց մաքուր ես, ամէն բան սուղ է, իսկ ջուրը առատ է, ոչ ձեռք, ոչ երես կը լուայ:

Երեք օր վերջ, լսեցինք որ Տահար զայն վռնտած է, գինեքոր առնելէ յետոյ:

Չեմ ուրախանար, բայց արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ իր տեղը կը գտնէ. դաւաճանը եղբայրասպան Կայէնի նման կը դառնայ էլի կրակներու վրայ, եւ ամէնուն կողմէն ալ կը վտարուի:

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԵԶԻՏՆԵՐՈՒ ՍԱՏԱԼԱՀ ՊԷԿԻ ՔՈՎ

Երեք օր Գալլ խարանի առջեւ դադար ընելէ յետոյ, էլը շարժեցաւ: Անդուլ անդադար ճամբայ, օդը տաք է, անասունները ուտելիք ունին: Հասանք լեռնաշղթայի մը ստորոտը, որ Դըլշառ խըզալան եւ Տչէրէկը կը զատէ իրարմէ: Կ'ըսեն մըն է վտանգաւոր.— կրպանէ — քերէ:

Էլը դադար ըրաւ. երկար մնացինք հոն: Ամէն օր 10 — 20 զինուած ձիաւորներ կուգային ու հարեւանցի ակնարկ մը նետելով էլին վրայ, կ'անցնէին:

Քամիլ աղայի վրանը մտայ, առանձին նստած ծխախոտ կը մանրէր: « Լաւ որ եկար, եկուր սա ծխախոտը մանրէ »: Առի մանրեցի ու ըսի.— Աղա, երկար մնացինք հոս. ե՞րբ պիտի երթանք: Ըսաւ.— Մուսա, հոս մնալս հաճոյքի համար չէ: Սա դիմացի գիւղի լեռան ստորոտը կը տեսնե՞ս, ան Սատուլահ պէկի գիւղն է, ցեղով Եզիտի, մօտ 70 գիւղեր ունի, այս լեռնաշղթայի վրայ, բոլորն ալ լաւ սպառազինուած: Մեծ սարսափ թողած է Սատուլահ պէկ շրջակայ աշիրէթներու վրայ: Զարդի օրերը, Պշէրիկի շրջանի բոլոր արհեստաւոր Հայերը իրենց ընտանիքներով ապաստան է, առ այժմ իրենց հաշւոյն կ'աշխատին ցրուած անոր գիւղերուն մէջ: Արդ, մեր առջեւէն գացող էլերը Քէօր Հիւսէյնին փաշայի եւ Ազատոլ Մէճիտի էլերը եղած են: Մեզմէ աւելի ուժեղ ու սպառազինուած: Երկուքն էլերն ալ թալանուած են Սատուլահ պէկի կողմէ: Լաւ ձիեր, զէնքեր, թանկագին գորգեր, նոյն իսկ գեղեցիկ աղջիկներ առեւանգուած են, ահա ատոր համար է որ ստիպուած ենք հոս սպասել.

— Լաւ, ինչո՞ւ չդիմադրեցին թալանողները, քանի որ զէնք ունէին:

— Մեռա՛ւ, մեռա՛ւ մեր դիմադրական կարողը, քարն իր տեղ ամուր է, մենք ալ այժմ Հայերուն նման ենք, ի՞նչ փորձես, Մուսա:

— Քանի որ այդպէս է, իբրեւ չարեաց փոքրագոյն, պատգամաւոր մը ղրկէ Սատուլահ պէկին, կամ դուն ինքդ իբրեւ աղա քանի մը հոգիով գնա անոր քով, գիշեր մըն ալ հիւր կը մնաս իրեն, յետոյ իրեն կը պարզես կիրճէն անցնելու վտանգը եւ իր աջակցութիւնը կը խնդրես: Ան ալ աղա է, եւ վստահ եմ թէ սիրով կ'ընդունի ձեր առաջարկը: Ո՞վ ինչ լուր ունի թէ Քեամիլ աղան դիմում ըրած է Սատուլահ պէկին, ազատ անցնելու համար: Խնդիրը այն է որ փաշային եւ Ազատոլ Մէճիտի էլերը թալանուած, իսկ Քամիլ աղան ազատած անվնաս:

— Լաւ, ըսաւ, բայց նախընտրելի էր որ, այս առաջարկը մերինները ընէին, եւ ոչ թէ դուն, ես զիս մերիններուն աչքին առջեւ նուաստացնել չեմ ուզեր: Եթէ Հասօն գայ, ու ինծի ըսէ այն ինչ որ դուն ըսիր, սիրով կ'ընդունիմ.

— Լաւ աղա, ես Հասոյին ալ կրնամ ըսել այն ինչ որ քեզի ըսի

— Պայմանաւ որ Քամիլ եղածէն լուր չունենայ, չեմ ուզեր որ Հասօն հասկնայ թէ նախապէս ես եւ դուն խօսած ենք այդ մասին:

Կ'ընդունիմ Քամիլի առաջարկը եւ կ'երթամ Հասոյին:

Անոր ալ կը պատմեմ, ինչ որ վերը Քեամիլ աղային ըսած էի, Հասօն ալ համաձայն է,— բայց ի՞նչպէս հաւատամ թէ Քամիլ կը համաձայնի, ըսաւ Հասօն.

— Ձեր շահը կը պահանջէ այդ համաձայնութիւնը, վստահ եմ որ Քամիլ աղան ալ սիրով կ'ընդունի, շատ ալ խելացի ու մտածող կը տեսնեմ ես զայն, էլի շահն իր շահէն վեր կը բռնէ:

— Դէ լաւ, ըսաւ Հասօն, միասին երթանք Քամիլին:

— Ձէ, աղա, ես ի՞նչացու եմ որ զիս Քամիլ աղայի քով կը տանիս խնդրոյ մը համար, որ ձեզ աղաներուդ կը պատկանի, ես չեմ գար:

— Եկուր, Մուսա, հոս ալ աղամաղա փարա չըներ: Եւ թեւէս քաշելով գացինք Քամիլի վրանը: Հասօն պարզեց խնդիրը եւ աւելցուց.— ուրիշ ճար չկայ, լաւ է որ դիմում կատարենք քան թէ թալանուինք: Համաձայնեցան, եւ հինգ ձիաւորներ Քամիլ աղայի հետ եւ խոզ մըն ալ իբրեւ նուէր առնելով դիմեցին Սատուլահ աղային:

Երեկոյեան երեք ձիաւոր, երեք ջորի բեռցած աղցած պղտուրով, մտան էլին մէջ: Ըսին թէ Սատուլահ պէկի կողմէն կուգան, ձեր աղաները սիրով ընդունուեցան պէկի կողմէն, եւ այս գիշեր ի պատիւ աղաներուն հացկերոյթ մը կուտայ, ինչպէս եւ այս երեք բեռ պղտուրը, մէկը վար դրէք Քամիլ աղային, իսկ մնացած 2 բեռ բաժնեցէք էլի բոլոր անդամներուն հաւասար, այս գիշեր տաք կերակուր մը ուտելու համար:

Պղտուր ուտողներէն աւելի, ուրախ եմ որ իմ առաջարկս իր արդիւնքը տուաւ:

Առտուն աղաները եկան, Քամիլ աղան քթի տակէն կը խնդայ.— Եկուր, ըսաւ, Սատուլահի տուած նուէրէն քեզի բաժին հանեմ, պարկ մը տուած [illegible] ծխախոտ: Իբրեւ նուէր էր իրեն, ես ալ օգտուեցայ:

Էլը սկսաւ քալել: Կիրճին բերանը Սատուլահ պէկ 50 ձիաւորով կը սպասէր: Բոլորն ալ մէկ գոյն ձի հեծած, մէկ գոյն հագուած, ժիր ու կայտառ երիտասարդներ

Անցանք անվնաս, եւ մտանք Պշէրիկ ընդարձակ դաշտը: Երեք օր լեռնային համբորդելով հասանք Մուրատ գետ:

ԽԱՄԷԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Զուլով անունով գիւղի մը առջեւ վար դրինք բեռները, եւ վրանները ծղօտներ հաւաքելու գացի.

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԴԵԱՆ

(Շար.)

Գիշերային

— • —

Մութ բիբիչներ եւ բացուռ ակնա-
պիներն յու այս գիշեր

Այս գիշեր ցաւ ու գեհեն
Այս գիշեր խուլ հառաչներ,
Այս գիշեր խո՛ր, հոգեհան հրանդիւն-
ներ տարօրէն:

...իրենայ աստղն. եւ Քրիկեր չՔնաղ
աստղերը անհող

...ր տօչորին ռալսափով.
...ուսինն իր ցոլքն արտորնօք
...ր կը քաշէ, եւ կուլայ ծածկուած
ամպի մը բեւով:

...ր սուլէ հովն, ու յանկարծ կ'առնէ
պիքն ալ խոյանք,

...ժայռն իր նաւակը չուել.
...իքերը պարուն՝ ընդունմո՞յն կու-
տոյ յոյսի՛ն իր յորձանք:

...ր սուլէ հովն, եւ բշուառ սոխակին
երգն ամօքնած՝

Իր բոյնէն վար կը թափի ...
...լուէ դաշի. ղեռ հագի՞ւ իր ճրուագ-
ներն ըսկրսած:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Թատերական

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

— o —

Վերջերս Հռոմի մէջ տեղի ունեցաւ թատերական միջազգային Դ. համաժողովը, որ ամէն տարի տեղի կ'ունենայ նոյն քաղաքին մէջ՝ իտալական թագաւորական գիտական՝ ակադեմիին հրաւէրով:

Այս տարի քննութեան առարկայ եղաւ դրամատիք թատրոնի կացութիւնը. ժողովին կը մասնակցէին աշխարհի մեծագոյն թատերական դէմքերը,— Մեթերլինք, Հաուփթման, Աբէլ, Գէյնարտ, Ռոլան, Քրոմէլինք, խորհրդային մեծ դերասայց Թաիրով, Հովման, Հիլլառ եւայլն... Ներկայ էին նաեւ իտալացի բոլոր ականաւոր գրողներն ու ժամանակակից իտալական մտքի ներկայացուցիչները.

Համաժողովին բացումը կատարեց, կարճ ճառով մը, ակադեմական Ֆորլէզի, խօսեցան նաեւ Հռոմի կառավարիչն ու իտալացի մեծանուն թատերագիր Լ. Փիրանտէլլօ, որ նախագահն էր համաժողովին:

Փիրանտէլլոյէն վերջ, բոլոր պատուիրակներու անունով խօսեցաւ Մեթերլինք, որ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ եւ որուն պատասխանուեցաւ հռոմէական բարեւով: Մեթերլինք այսօրուան թատրոնը նմանցուց մանուկի մը որ կ'ապրի առանց սաղնապը, և եզրակացուց թէ, Իտալիա, որ անցեալ պատերազմէն յետոյ աշխարհին տուաւ ազգանշանն ու օրինակը պատմութեան մէջ անօրինակ վերածնունդի մը, նոյն ձեւով ալ այսօր նախանշանն ու օրինակը կու տայ թատրոնի ամբողջական վերածնունդի մը Իտալիա, բառ, թերեւս երկրորդ անգամն ըլլալով կոչուած է փրկելու նոյն այս քաղաքակրթութիւնը՝ որ այս պահուս բոլոր երկիրներու մէջ ենթակայ է աւելի մեայլ վտանգներու, քան անոնք որ թատրոնին կը սպառնան:

Յաջորդ օրը սկսան արտայայտութիւնները՝ ժամանակակից թատրոնի մասին: Տաք վիճաբանութեանց ընթացքին, բաւական հետաքրքրական կարծիքներ յայտնուեցան: Այսպէս, օրինակ, իտալացի ակադեմական Փոնթէմփէլլի, խօսելով ժողովրդային թատրոնի եւ անոր մեքենականացման մասին, ըսաւ թէ իրական ներկայացում մը գոյութիւն չունի, երբ յարաբերութիւնը հանրութեան եւ արտադրումին (շարժանկար, ձայնասփիւռ եւն.) միջեւ է. իրական ներկայացում մը գոյութիւն ունի միայն հանրութեան եւ դերասաններուն, հանրութեան ու պատահարի մը միջեւ՝ անկախ այն բանէն թէ՝ առիթը թատերական է կամ պատմական, հանդիսատեսներու աչքին:

Իտալացի ծանօթ քննադատ Սիլվիօ տ'Ամիքօ յայտնեց թէ ազիին առեղծուածին համար բաւարար չէ ձեւը: Ցուցական թատրոնը, իբրեւ չէնք՝ արդիւնք է յունական դրամի ձեւին: Թատրոնը կը կարօտի յարաբերական մտերմութեան մը: Իրական վերանորոգում մը կրնար սահմանել միայն բանաստեղծը:

Հաուփթման խօսեցաւ այն նշանաւորութեան մասին, զոր թատրոնը ունեցած է ժողովուրդներու կեանքին մէջ՝ բոլոր ժամանակներու ընթացքին եւ ըսաւ թէ թատրոնը գոյութիւն ունի ոչ միայն անջատ անձերու, այլ եւ ազգերու պատմական դէպքերը, պատերազմները եւ ազգերու գոյութիւնը: Գայթաքը ակն է ամէն բանի, որոնց վեհ ձեւն է թատրոնը: Թատրոնը ազգի մը համար իրական տօնախմբութիւն է:

Հունգարացի քննադատ, պատմաբան եւ դերասայց Անթոն Նէմէթ, խօսելով թատրոնի մասին՝ իբրեւ մշակոյթի եւ գիտութեան հաստատութեան, ըսաւ թէ թերեւս գոյութիւն չունի ուրիշ արուեստ մը որ այնքան ենթարկուած ըլլայ հոսէն թանթերմէի, որքան թատրոնն է: Շատ մը երկիրներու մէջ, շատ դիւրաւ մարդիկ քննադատներ, թատերագիրներ եւ դերասայցներ կ'ըլլան: Ան կողմնակից է սահմանելու թատերական գիտութեան հաստատութիւններ: Ըստ իրեն, այդ գործը կարելի է յանձնել համալսարանին:

Նաեւ հետաքրքրական չէր իտալացի գիտուն Տ'Ինօ Ալֆիէրի կարծիքը՝ ժամանակակից թատրոնի մասին: Ան կը գտնէ որ թատրոնը ամէնէն աւելի տաղնապը կ'ապրի այսօր: Ըստ իր տեղեկութեանց, իտալական պետութիւնը ամբողջ երկրին մէջ հասոյթ ունեցած է — 67 միլիոն լիր՝ թատրոններէն, 330 միլիոն լիր՝ շարժանկարներէ եւ 82 միլիոն լիր՝ մարզական ձեռնարկներէ: Միայն Հռոմ քաղաքին հասոյթ կնշուած է, անցեալ տարի,— 46 254 488 լիր՝ շարժանկարէ, 1.465.514 լիր՝ թատրոնէ, եւ 4 180.234 լիր՝ մարզական ներկայացումներէ:

Խորհրդային անուանի դերասայց Թաիրով երկարօրէն խօսեցաւ Խ. Ռուսիոյ արդի թատրոնի մասին: Ըսաւ թէ յեղափոխութենէն առաջ Ռուսիոյ մէջ թատրոնը յաճախ փակ էր տաղնապի պատճառաւ: Նոյն իսկ այնպէս կը կարծուէր թէ թատրոնը անտանելի կերպով մեռած է: Այսօր, սակայն, ան նոր ու աշխոյժ կեանքի մը նշաններ ցոյց կու տայ: Ձայնասփիւռը եւ շարժանկարը ոչ միայն հետու են անոր թշնամիները ըլլալէ, այլ եւ անոր ամէնէն ամուր գործակիցներն են եւ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԱԹՕԼ ՖՐԱՆՍԻ ՄԱՍԻՆ

— o —

Անաթօլ Ֆրանսի մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի գրական պարբերաթերթերը լեցուն են թերթօնիկ արտայայտութիւններով Թայիսի հեղինակին մասին:

Ահա Անրի տը Ռէնիէ.—

«Ըսէք, Անաթօլ Ֆրանսի մէջ, գրողը խոր հիացում կը ներշնչէ ինծի, չեմ կրնար ըսել թէ համակրանք կը զգայի իր անձին հանդէպ:

Մարդուն հանդէպ, որ Անաթօլ Ֆրանսն եղաւ, միշտ զգացեր եմ որոշ խորշանք մը, որուն չկրցայ յաղթել հիացումի այն զգացումով, որ կը ներշնչէր ինծի իր գործը: Պէտք է աւելցնեմ, որ եթէ ունեցանք մեն է ինծի կարդալ Անաթօլ Ֆրանսը, անյաղթելի ձանձրոյթ մը եւ տարօրինակ դիտացում մը կը զգամ լսելով զինք: Իր խօսակցութիւնը, անկապ, անյօդ եւ երկարաձիգ, իր չեզոքանութիւնները, խառնիխուռն ու չփոթ, իր վախվխուն վայելչախօսութիւնը, վերջապէս ամբողջովին խառնակեթօր իր խօսուածքը եւ բառերն իրար կապելու իր եղանակը փառտ մըն են թէ գիտական աձեւյունն մըն էր Անաթօլ Ֆրանսը.

Մորիս Պառէս եւս, իր յուշերուն մէջ, խօսելով Անաթօլ Ֆրանսի մասին, հիացում կը յայտնէ հանդէպ Աստուածներ ծարաւի են վէպին հեղինակին գրականութեան, սակայն կը վաւերացնէ ինչ որ վերը ըսուեցաւ անոր խօսելու արուեստին մասին.— «Խօսակցութիւնը, զոր կը կատարէ այն ազնուական զրողը որ Անաթօլ Ֆրանսն է, շատ բան պիտի շահէր՝ եթէ առաւելապէս զուարթանով մը, ու բովհետեւ միշտ եռ կը մնայ այդ խօսակցութիւնը եւ կը կաղայ»:

Ուրիշ առթիւ, կուտանք քաղուածքներ այն թերթօնիկ արտայայտութիւններէն, որոնք կատարուեցան վերջերս Անաթօլ Ֆրանսի գրականութեան մասին.

LIBIDO DOMINANDI

Արդի փիլիսոփաները կ'ընդունին, որ մարդկային հոգւոյն կազմութեան մէջ կարեւոր բաժին մը ունի ոչ միայն սեռային կիրքը, այլ եւ տիրապետութեան կիրքը (libido dominandi): Հարցը կը լուսաբանէ մեզ մասնաւորապէս օրերուն Երկրէ երկիր ահա կը սաւառնի այդ կիրքը, կը փոթորկէ զանգուածները, մոլեգնութիւն կը պատճառէ մեծ անհատականութիւններուն, կը սարսէ, կը ցնցէ, եւ կ'արձագանգէ պատմութեան մէջ

Եւ ահա նոյն կիրքը կը խօսի Ֆրանսայի երկնքին մէջ: Տիրապետութեան կիրքն է, որ, այլ անուններով, հեղինակութեան, իշխանութեան, կարգապահութեան եւ անհատական իրաւունքներու պահանջով, կը փոթորկէ Ֆրանսական կուսակցութիւնները:

Տումէրկ, ծերունի քաղաքագէտը, ժամանակէ մը ի վեր կը պնդէ թէ կարելի չէ պարզել աղդային եւ ընկերային քաոսը կառավարելու յատուկ հին գործիքով մը,— եւ կը պահանջէ իրաւասութիւններ, որոնք տիրական թափ մը սարսափ կուտան սմանց

Եւ կը վիճին, թեր ու դէմ, ընկերաբան ու քաղաքագէտ, բոլորը այս հարցին մասին:

Պատահարար մեր ձեռքն անցաւ մարաշխառ Լիօթէյի մէկ ճառը, որ կը լուսաբանէ նոյն այս հարցը:

Նախ գիտցէք հանգիտութիւնը ժամանակին ու միջոցներուն:

1917. Թշնամին գերակշռութեան առջեւ: Մանաւանդ օդային յարձակումներու վախը: Կապարէ ծանրութիւն մը հոգիներու վրայ: Դառն խօսքեր կառավարութեան մասին, որ կը մեղադրուի վճռականութեան պակասով, թուլութեամբ: Կարգապահութիւնը կը նուազի հետզհետէ. հեղինակութեան պահանջ մը կայ, մէկ ձեռքի, ղեկավարութեան միութեան կանչ մը:

Պատերազմական նախարար է մարաջախտ Լիօթէյ: Խորհրդարանի մէկ նիստին, ուր կը բարձրանայ եւ կը յայտարարէ.— «Կ'ապրինք պատերազմի բախտորոշ օրերուն մէջ, դէմ առ դէմ թշնամին. Ուստի կ'ուզենք, որ թոյլ տրուի մեզի աշխատիլ հանգստութեամբ: Մե՛ր խանդաբէք մեր գործը, թողէք որ կատարենք մեր պարտականութիւնը: Ես ձեզի կը խօսիմ աչք աչքի մէջ: Թոյլ տուէք որ բարձրաձայն ըսեմ ձեզի ինչ որ զուք կ'ըսէք առանձնութեան ժամանակ: Պէտք է որ, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու, փոխենք աշխատանքի մեթոտները:

Ամենայն պատրաստակամութեամբ, յայտարարենք թէ երկրին գերագոյն ճիգերու այս պահուն, ժողովուրդը, այն որ այնքան հաւատքով կը կռուի ռազմաճակատին վրայ, եւ այն որ նոյնքան եռանդով կը պայքարի ճակատին ետեւ, բոլորը ձանձրացած են խօսքերէն ու ճառերէն, վիճաբանութիւններէն ու խորհրդակցութիւններէն,— ժողովուրդը ծարաւն ունի վճռականութեան, հեղինակութեան, մէկ իշխանութեան, մէկ հրամանատարութեան:

Ուրեմն, վերջ տուէք ձեր հարցապնդումներուն,— ի՛նչպէս կ'ուզէք որ աշխատանքի ինքնամփոփման մէջ յանդգնութեամբ, առանց մտածելու ժամանակ ունենալու, պատասխանենք ձեր բոլոր հետաքրքրութիւններուն: Ձեր հարցումները որ կը կրկնուին ամէն օր այս բեմէն առջեւէն, կարծես մէկ նպատակ ունին, մեզի հասկցնել թէ կը գտնուինք դատարանի մը մէջ, ուր կ'ըսուի ու դատական խօսքը.— Ամբաստանեալ, ոտքի՛ ելիր: Ո՛չ, կառավարութիւնը ամբաստանեալ մը չէ, այլ հրամանատար մը,— տուէք իրեն այդ իրաւասութիւնը, որպէսզի ժողովուրդը եւս հաւատայ անոր վճռականութեան եւ հեղինակութեան...

ԿՈՉ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսացի գրական քննադատ մը, Անտրէ Բիյի, կ'ողբայ գրականութեան անկումը, ու տաղնապին մէջ կը մեղադրէ գրավաճառները, որոնք 6 ու 12 ֆրանքնոց հատորներով, անճաշակ եւ պատառ գովասանութեամբ հրապարակ կը նետեն ամէն գիրք, կը բաւէ որ գոհացնէ խանութին լաւերը:

Ինչպէս կը տեսնուի, գրական քննադատութիւնը աւլուած է հրապարակէն,— գրավաճառներն են որ կը տիրեն հրապարակին վրայ: Գրավաճառներու ճաշակն է, որ գրական սեռունդ կը շինէ հիմա:

Եւ այս՝ եթէ մեղքն է դրամագլուխին, մեղքն է նաեւ քննադատներուն, որոնք իրենց գրիչը ծախած են գրավաճառներուն:

Պէտք է եւ առնել այդ գրիչը, պէտք է վերադարձնել զայն, արժանաւորին, քննադատի կարմիր քղամիտը, որպէսզի փարիսեցիները քշուին հրապարակէն եւ փարատի տաղնապը: Մեռած է այն բարձր արուեստը, որ գրական քննադատութիւնն էր,— պէտք է վերակենդանացնել: Պէտք է վերստեղծել քննադատութեան սարսափը: Հրմուռ, խոր զարգացման տիրացած, ճաշակի ալ մասնագիտականները պէտք է, որ գործին գլուխն անցնին, եւ բոլոր անխնա՞յ, անզո՞ւթ:

Գրականութեան տաղնապ է ամբողջութեամբ, պաշտպանելու գրողներու բարձրութիւնը մաքրելու գրչի սարսափ: Քննադատութեան լաւագոյն յատկանիշներէն մին է անգթութիւնը,— ո՞վ անգթութիւն, մաքրէ հրապարակը քու մը արհամարհ թափիւ:

ՍԵՐԸ 1934ԻՆ

Ֆրանսական ակումբ մը, վերջերս, հետաքրքրական մրցում մը բացած էր,— մրցում կնոջական սիրային նամակներու:

Ժիւրին, քննելով այդ նամակները, ընկերային հոգեբանութեան զանազան հարցեր կը լուծէ եւ կը հաստատէ սիրոյ կրած յեղաշրջումը դարերէ ի վեր:

Հիմա կինն է, որ կը յաւակնի աւելի սիրել, եւ իրեն համար հերոսանք մըն է գրել ու խոստովանիլ իր սրտակութիւնը: Ժիւրին անդամներէն մին կ'արձանագրէ թէ յատինական յատկանիշն է որ երեւան կու գայ այդ ձեւի արտայայտութեամբ: Եթէ երէկ այրն էր, որ կը խոստանար ամէն հաճոյակատարութիւն, կ'արձանագրէր իր սիրոյն այրող կրակը, յուզուցած գիշերներուն տառապանքը, հիմա կինն է, կոյս աղջիկ, ամուսնացած ու լքուած գեղուհի, որ կը բանայ սիրտը սիրելիքին առաջին: Երէկ այրն էր, որ «Հրեշտակս», «Աստուածուհիս» կ'անուանէր իր սիրականը,— այսօր կը բաւականանայ մէկ տառ-բառով եւ հպանցիկ համբոյրով մը, իսկ հիմա կինն է, որ կ'աղաղակէ իր եարոյ՝— «իմ պաշտելիս, միա՞կ պաշտելիս, իմ կեանքս, իմ հոգիս, իմ գոյութեանս բովանդակ իմաստը»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան, երգահան — դաշնակահարուհին որ ծանօթ է փարիզահայ գաղութին գեղարուեստական հանդէսներուն իր բերած մասնակցութեամբ, կը պատրաստուի տալ նուագահանդէս մը 1 դեկտ.-ին Շոփէնի սրահին մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

Միքայէլ Բ. թագաւոր

— o —

Միքայէլ Բ. Քուիք, թագաւոր հաւայեան գնչուներու, վերջերս Չեքոսլովաքիա (Ռումանիա) գնաց նախագահելու գնչուներու մէկ համաժողովին

Երկու տարի առաջ թագաւոր հաւակուած էր Վարշաւայի մօտ գումարուած համաժողովի մը մէջ: Բոլոր պատգամաւորները սմանք ստապագրութեամբ, սմանք էլենց մուրը կոխելով, հաստատագիր մը տուած են թագաւորին, որ կը յաջորդէ այդ վաւերաթուղթով, իր հօր, Գէորգ Քուիքի: Հայրը շատ ծերացած ըլլալով, թագաւորական թագն ու գահը յանձնեց տղուն:

Միքայէլ Բ. յաղթանդամ մարդ մըն է, յիսունեայ բայց կորովի: Բաւական զարգացած է, եւրոպական բազմաթիւ լեզուներ գիտէ:

Ունի սպայակոյտ, նախարարաց խորհուրդ (վարչապետը իր ազգականն է, Ռուտոլֆ Քուիք):

Իր առաջին նախարարին պաշտօնն է յարաբերութիւն մշակել աշխարհի չորս անկիւնները ցրուած գնչուներու կազմակերպութեանց հետ.

Միքայէլ Դ. եւ իր կառավարութիւնը կը նստին Լեհաստանի մէջ: Թագաւորը ունի բանակ մըն ալ, իր անհնազանդ հպատակներուն համար: Թագաւորը ամէն երկրի մէջ ունի փոխանորդ մը, որ իր փոխանորդն է անդամներուն վրայ:

Միքայէլ Բ. ունի նաեւ կաթսայի գործարան մը, ուր կ'աշխատին 450 գնչուներ

Թագաւորը միայն հպատակներ չունի,— առանց հողի՝ ան կ'իշխէ գնչուներուն վրայ: Բայց կ'ըսեն թէ կը մտածէ պետութիւն մը հիմնել Հնաստանի Ասիոյ մէջ, Գանգէսի եզերքը, ուր սկսած է գնչուներու պատմութիւնը: Միքայէլ Բ. մտադիր է շուտով համաժողով մը կատարել աշխարհի Գանգէս, Լաւամեյաւսրիլու նպատակով այդ հարցը: Այդ առթիւ պիտի անցնի Ռումանիայէն եւ Փոքր Ասիայէն, այցելութիւն մը տալու համար իր գաղութներուն, որոնք մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը սարքելու համար անհող եւ անհայրենիք վեհապետին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

— • —

«ՀԱՅ — ԲՈՅԺ», ժողովրդական առողջապահութեան եւ առողջապահութեան. Թիւ 2 (Նոյեմբեր), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մի կլլեր (ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ), Խնամք տալ տկարներուն (ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ, Հայաստանէն), Հայ հիւանդները (ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ), Երբ կօշիկներ կապը կը քակեմ, կը ցաւի հոս ... (ՏՈՔԹ. Ե. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ), Բժիշկին աղօթքը (ՄՈՒՍԱ ԻԳՆ ՄԱՅՄՈՒՆ), Նկախայինը շրիւր փոխեցէ՛ք (ՄԵՆԾ ՀԱՅՐԻԿ), Մանչուն ոտքերը ծուռ են (ՏՈՔԹ. Ծ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան՝ Ֆրանսա՝ 20 ֆր., արտասահման 25 ֆրանք.

Դիմել Dr. CH. AIVAZIAN, 17, Rue Dameame, PARIS:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (19)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ԲՕԼԸՆՑ ՑԷՆԻՔԼ

— Ձեզի համար այդպէս է, բայց ոչ ինծի համար, պարոն. յարեց գաղտնի ոստիկան Փիրսըն:

— Այո, Փիրսըն. ինչ որ ճիշդ եւ արդար չէ:

— Պարոն, շահեկան տեղեկութիւններ ունիմ ձեզի հաղորդելիք:

— Լուրերը ինծի համար միշտ շահեկան են, Փիրսըն .. ի՞նչ լուր ունիք.

— Մնաց Հէնրի Մէյսընի խնդրին մէջ պարագայ մը նշմարեցի, որ մեզ դէպի մարդասպանը պիտի առաջնորդէ.

— Այդ լուրը անշուշտ որ շահեկան է... եւ արժանի վարձատրութեան:

— Երեւան հանեցի որ շատ կանուխ, ան իր կեանքը Աւստրալիայի մէջ անցուցած է:

— Իմացած եմ որ ապրելու գեղեցիկ երկիր է Աւստրալիան, Փիրսըն

— Կրնայ ըլլալ, պարոն... Ձեզ դիմեր, որովհետեւ ոչ եղած եմ ոչ ալ երթալու փափաք ունիմ: Ինչ որ է պարոն, Մէյսըն, ժամանակին այդ տեղ կ'ապրէր: Գիտենք որ Տէյվիսն ալ անկէց եկած էր, քանի որ ինքզինքը Աւստրալիայէն հանգստեան կոչուած կը ձեւացնէր: Կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, Ճէքըրպ Սթաւըլէրին ալ Աւստրալիայէն եկած է եւ արդէնօրի աւելի վաստահ ըլլամ, միւս երկու անուններուն հետ Հրեայի անունն ալ միասին ղրկեցի Սիտնիի ոստիկանութեան: Հ. Ա. ձեռքերը չփեց, որ գոհունակութեան նշան մըն էր:

— Շարունակեցէք, Փիրսըն, ձեր բացատրութիւնները մտիկ կ'ընեմ՝ առանց բաժնելու ձեր տեսակէտները, կրնամ հետեւութիւններ հանել սակայն:

Ոստիկան-քննիչը ուրախացաւ, որովհետեւ իր գոհունակութիւնը բացէն արտայայտած էր:

— Այն վայրկեանին, պարոն, երբ իմացայ որ Մէյսըն առանց Աւստրալիա ապրած է, մտածեցի թէ եթէ Հրեան ալ ապրած է հոն, ուրեմն կ'ունենանք երեք սպաննեալներ միեւնոյն վայրէն եկած: Հոս այս երկրին մէջ անոնք միասին գործած չեն, բայց անպատճառ Աւստրալիայի մէջ անոնք միասին ապրած պէտք է ըլլան: Երեքն ալ ծերունի են, հետեւաբար կ'են-թադրեմ որ մարդասպանը դեռ նոր կեցաւ Անգլիա գալ: Բայց մարդասպա՞նը... միւս երեքէն մին պատառ խաղ մը խաղացած ըլլալու է անոր, միասին բարեկամ եղած միջոցին: Աւստրալիոյ ոստիկանութիւնը անշուշտ պիտի կարենայ տեղեկութիւններ հաղորդել այս երեքին մասին, եւ վստահ եմ որ այդ տեղեկութիւններէն պիտի հասկնանք անոնց գործակցութիւնը եւ Սպիտակ Արծիւի մարդասպանութեանց գաղտնիքը: Ուստի անթելով խնդրեցի Սիտնիի իշխանութիւններէն որ մանրամասնօրէն տեղեկագրեն այդ երեք մարդոց անցեալի մասին, նմանապէս տեղեկագրեն այն անձերու մասին որոնք ժամանակին անոնց հետ բարեկամացած են: Երբ պատասխան ստանանք, պարոն, վստահ եմ որ այս գաղտնիքին կէսը լուծած պիտի ըլլանք:

Հ. Ա. որ յուշատետրին վրայ կարգ մը նօթեր կ'առնէր, Փիրսընի խօսքը լրանալէ վերջ գլուխը վեր առնելով.

— Այդ անթելին մէջ Սպիտակ Արծիւի մը մասին բան մը յիշեցի՞ք:

— Ոչ, պարոն, մոռցայ այդ կէտը. մտածեցի նորէն հեռագրել, յետոյ խորհեցայ որ խնդիրը կը բարդացնեմ:

— Այդ մասին ալ իմացնելու էք եղեր. բառ Հ. Ա.: Հոգ չէ, պատասխան մը ստանալէ վերջ, դարձեալ անթել մը կ'ընենք: Փիրսըն, եթէ անտէութիւններդ ճիշդ են, ուրեմն այս սպանութիւնները անծանօթի մը կողմէ եղած վրէժխնդրութեան արդիւնք են

— Ես ալ միշտ այդպէս մտածած եմ, պարոն:

— Եւ կը կարծէք թէ մարդասպանը սպաննեալներուն ընկե՞ր եղած է իրենց Աւստրալիա գտնուած միջոցին:

— Բնականաբար. եթէ եզրակացութիւնս ճիշդ է:

— Այդ կէտին մէջ ձեզի հետ համաձայն չեմ, ըսաւ Հ. Ա.:

— Կրնա՞մ հարցնել թէ, ինչու պարոն:

— Զոհերուն տարիքին պատճառով, որովհետեւ եթէ ոճրագործը սպաննեալներուն ընկերը եղած է իրենց երիտասարդութեան առեն՝ ուրեմն կը հնացած պէտք է ըլլայ ինքն ալ ծերունի մըն է:

— Ինչո՞ւ համար ոչ, պարոն:

— Սովորական բա՞ն է որ ծերունիներ մէկը ոճիր գործէ:

— Սովորական չէ, պարոն... բայց այս ոճիրները անսովոր են:

— Համաձայն եմ, Փիրսըն, թէեւ չեմ կրնար հաւատալ որ այդ տարիքը ունեցող մէկը այս տեսակ կարգ մը ոճիրներ գործէ: Կրնամ հաւատալ որ թշնամի մէկը սպաննած ըլլայ, բայց չեմ կրնար ըմբռնել շարք մը ոճրագործութիւններու:

— Շարք մը չէ, պարոն:

— Մի մոռնաք թէ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւնները դեռ չեն վերջացած, որքան ատեն որ այդ թռչունը փակցուած կ'ըլլայ սպաննեալի կուրծքին վրայ՝ համոզուած եմ թէ առիկա յաջորդին համար ազդանշան մըն է, երբ վերջին անձն ալ սպաննուի, անոր վրայ Սպիտակ Արծիւը չպիտի գտնենք, եւ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւն ըլլալը չպիտի հասկնանք.

— Ու եթէ չհասկնանք որ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւն մըն է, եւ մարդը չձերբակալենք իր վերջին ոճիրը գործելէ առաջ, ծանր կացութեան մը պիտի մատնուինք, ըսաւ ձէք Փիրսըն:

— Կ'ընդունիմ որ մեծ դժուարութեան պիտի մատնուինք:

— Կրնա՞մ հարցնել, պարոն, որ եթէ մարդասպանին հետ մէկը ըլլալու հաւանականութիւնը չկայ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ տեսակէտներուս համաձայն կը գտնուիք:

Հ. Ա. մատիտին ծայրովը սեղանին զարնելով.

— Կը խորհիմ որ, թերեւս մարդասպանը մօտաւոր ազգականական կապեր ունէր մէկու մը հետ եւ անոր պատմեց սպաննեալներուն կողմէ իրեն հանդէպ եղած անիրաւութիւնը, երբ անոնք Աւստրալիա միասին էին: Մարդասպանը երդում ըրաւ անոնցմէ վրէժ լուծել, բայց այդ ատենները իր միջոցները կը պակսէին, որոշումը գործադրելու համար, ու երբ իր միջոցները կը պակսէին, որոշումը գործադրելու համար, ու երբ իր միջոցները նպաստաւոր դարձան, իրեն չարիք գործողները ամէնքն ալ Աւստրալիայէն մեկնած էին: Անոնց չկրցաւ հետեւիլ որովհետեւ բաւական դրամ չունէր թերեւս, եւ սակայն վրէժի ըղձացումը իր մէջը միշտ վառ կը մնար:

(Շար.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած ՖՐ. Կ.ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի, ժամը 3ին ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին մէջ

Ծախսերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի ընդարձակ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենապէս ծանօթ արուեստագէտներ

Հետաքրքիր անակնկալներ: Գին 15 ֆրանք:

կարելի է նախօրօք տոմսեր վարձել Հեռաձայն՝ Prov 95 61 եւ 34-81

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի խակական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09 - 95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H Khatchadourian et Denielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԺԱՄԱՑՈՅՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

16, Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).

կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւլն:

կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ:

խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին

Contentieux Général

B. ARDITTI - G. TISSOT

Վաճառականներ! եթէ ՓԱՐԻԶԻ բնքումով դժուարութեան մէջ կը գտնուիք, դիմեցէք մեզի, խորհրդակցութիւնը ձրի է: Ընկերութիւններու կազմութիւն, Լիքիտասիօն, **amiable** *կամ* **judiciaire**, *դատական հետապնդում բոլոր դատարաններու առջեւ:*

CABINET CAUMARTIN 58, Rue Caumartin, Paris

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38

[illegible]

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

23, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ դիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier. Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris 13: Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 **& Gla.** 15-70

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

ԿՈՒԶԷ՞Ք ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ ՏԻՒԶ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱՐԱՐ

Գոյնը օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ թէյի կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Թ. ՏԱԼԱՔԻՒԹԼԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70–89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐՁԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Etude de Me BERNARD WAHE

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 69

[illegible]

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ քաղաքութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ ժառանգութեան, բաժանորդութեան եւ մարշան փորենի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, PARIS Tél. Archives 05- 93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժինին մէջ)*

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՀԱՆԴ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100 000	10.000.000
100	50.000	5 000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10 000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10 000.000

Գումար 111.411 թիւ, որոնք կը շահին 60.000 000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր նամակ - ռամպուրսմանով

Contre Remboursement:

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, ուղարկել ոչինչ նամակ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 Métro: Passy

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ՎԶՆՈՑ (ՔԱՇ - ՔՈԼ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Գնել միմիայն ճանչցուած վաճառատունէն

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Մեր տոմսակով եկողին կ'ընենք զեղչ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերու մասին

ՏԻԿ. ՓԸԹԻ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆի կողմէ Նոյեմբեր 5ին, իրիկուան ժամը 5ին, 14 Rue de Trévise, Փարիզ:

Բոլորին պարտքն է քաջալերել այս արի ֆրանսուհին, որ այնքան հերոսական դեր կատարած է Բաղէշի ջարդերուն առթիւ:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ընթրիքները: Դիմել ամէն օր ժամը 8-3 Գ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 89 թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Metro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 6 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2644

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

»»» · · «««

Պ. Տումէրկի Վերաքննութեան Ծրագիրը ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

»»» · · «««

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՆ ԻՐԵՆՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Վճռական օրեր են Ֆրանսայի համար: Ուրբաթ օրուան խորհրդակցութենէն յետոյ, նախարարական խորհուրդը շաբաթ օր ալ արտակարգ նիստ մը գումարելով, մեծամասնութեամբ վաւերացուց Պ. Տումէրկի վերաքննութեան ծրագիրը, որուն հիմնական մասերը հաղորդած էինք արդէն: Նիստը հազիւ բացուած, վարչապետը յայտարարեց թէ երկար խորհելով, համոզուեցաւ թէ կարելի չէ փոփոխել իր ծրագիրը: Հետեւաբար, խնդրեց որ արտօնութիւն տրուի մեծամասնութեան ներկայացնելու զայն: Հանրապետութեան նախագահը ջերմապէս շնորհակալութիւն յայտնեց: Խօսք առաւ միայն Պ. Մառքէ, Աշխատանքի նախարարը, որ վերջերս բաժնուած էր իր իսկ հիմնած նոր – ընկերվարական կուսակցութենէն. եւ իր քուէն տուաւ Պ. Տումէրկի ծրագրին: Փոքրամասնութիւնը կը կազմէին վեց արմատական նախարարները, որոնք յայտարարեցին թէ կը վերապահեն իրենց ազատութիւնը՝ երեսփ. ժողովին լուծման վերաբերեալ կէտի մասին: Ուրեմն, պայքարը պիտի շարունակուի խորհրդարանին մէջ: Այս միջին ճամբան գտնուեցաւ շնորհիւ արտաքին նախարար Պ. Լավալի եւ պատերազմական նախարար Մարաջախտ Փէթէնի թախանձանքներուն: Երկուքն ալ պարզելով միջազգային կացութեան ծանրութիւնը, խնդրեցին արմատական նախարարներէն որ չխզեն ազգային միութիւնը: Պ. Տումէրկ ալ յորդորեց համբերել, որով Էռիօ եւ իր ընկերները չուզեցին ստանձնել զինադուլը խզելու պատասխանատուութիւնը:

Այս համաձայնութենէն յետոյ, պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ վերաքննութեան ծրագիրը, եւ շաբաթ ժամը 6·30ին Պ. Տումէրկ խօսեցաւ իր եօթներորդ ճառը, ձայնասփիւռին առջեւ: Այս անգամ մեծ փոփոխութիւն մը կը զգացուէր իր շեշտին մէջ. նախկին հայրական զրոյցին յաջորդած էր վճռական եւ յանախ վիրաւորական լեզու մը, ուր տիրական տեղ մը կը գրաւէին «ես»ը, «կ'ուզեմ»ը, «կը պահանջեմ»ը:

*** Լոնտոնի մէջ կը գնահատեն Պ. Տումէրկի ծրագիրները, միեւնոյն ատեն զովելով հեղինակին կորովը: Այս առթիւ գիտել կու տան թէ՝ 15 տարիէ ի վեր Ֆրանսա 25 դահլիճ ունեցած է, այսինքն միջին հաշուով ութ ամիս մէկ հատ: Ինչպէս կարելի է երկիր կառավարել այս անկայուն վիճակով, կը հարցնեն Լոնտոնի մէջ:*

Վերաքննութեան Ծրագրին գլխաւոր կէտերը

Ինչպէս գրած էինք, վերաքննութեան ծրագրին առաջին յօդուածով, նախարարներու եւ անոնց խորհրդականներու թիւը պիտի ըլլայ աստատուելի քանակով, առանց հաշուելու վարչապետը: Պ. Տումէրկի նպատակն է վարչապետը ազատել նախարարական պարտականութիւններէ եւ ստեղծել պաշտօն մը որ համապատասխանէ Անգլիոյ Առաջին Նախարարի պաշտօնին (Նախարարապետ):

Երկրորդ յօդուածով, հանրապետութեան նախագահին իրաւունք կը տրուի լուծելու երեսփ. ժողովը: Առաջին տարուան համար, այդ լուծումը չի կրնար վճռուիլ առանց ծերակոյտին հաւանութեան. իսկ յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին, հանրապետութեան նախագահը կրնայ լուծել ժողովը, առանց նախապէս առնելու ծերակոյտին հաւանութիւնը: Կը նշանակէ թէ վարչապետը իրաւունք ունի լուծում պահանջելու, երբ դահլիճի տագնապ ծագի եւ ինք հրաժարելու ստիպուի:

Երրորդ յօդուածը կը վերաբերի պետական պաշտօնեաներուն: Այդ յօդուածին համաձայն, պետութիւնը հաստատուն պաշտօն կ'ապահովէ աշխատողին համար, բայց կ'ապացուցէ թէ երբ պաշտօնեաները իրենց գործը լքեն առարկայական պատճառներով կամ խորհրդակցաբար, խզած կ'ըլլան իրենց կապը՝ պետութեան հետ: Ուրիշ խօսքով, արգիլուած է պետական պաշտօնեաներու գործադուլը, որ աղդու սպառնալիք մը եղած է մինչեւ այսօր:

Չորրորդ յօդուածով, ծախսեր առաջարկելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի կառավարութեան: Ուրիշ որ եւ է առաջարկ անընդունելի է, եթէ երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը նախապէս համաձայնած չեն: Երբ տարեշրջանի մը նախահաշիւը քուէարկուած չէ յունուար 1էն առաջ, հանրապետութեան նախագահը կրնայ երկարաձգել նախորդ նախահաշիւը, ամբողջ տարուան կամ անոր մէկ մասին համար, խորհրդակցելով Պետական Խորհուրդին հետ:

Այս ծրագիրը ներկայացնելէ յետոյ, Պ. Տումէրկ ծանոյց թէ խորհրդարանին բացումէն անմիջապէս վերջը պիտի պահանջէ երեք ամսուան ժամանակաւոր նախահաշիւ մը քուէարկել 1935ի համար: Այս պարագան դէնք մը պիտի դառնայ ընդդիմադիրներուն համար, քանի որ վարչապետը կ'ուզէ պատրաստ վարկ ունենալ եւ Վերսայլ երթալ, այսինքն վերաքննութիւնը կատարել բուն նախահաշիւին քուէարկութենէն առաջ: Այդ պարագային դրամ կ'ունենայ իր արկղին երեսփ. ժողովը լուծելու եւ նոյնիսկ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար.

Խորհրդարանը կը բացուի այսօր, երեքշաբթի: Ծրագիրները սեղանի վրայ են, բայց առաջին նիստը պիտի յատկացուի հանգուցեալ Պարթուի եւ Փուանքարէի փառաբանութեան: Բուն օրակարգը վաղը:

Ծանր պատիժ լրտես աղայի մը

Գէլֆորի բանակի մատակարարը, Ֆրոժէ, որ կ'ամբաստանուէր թէ զինուորական գաղտնիքներ ծախած է գերման լրտես Քրաուսի, շատ ծանր վճիռ մը ստացաւ երէկ,— Հինգ տարի բանտարկութիւն, 5000 Ֆր. տուգանք, տասը տարի զրկում քաղաքացիական իրաւունքներէ, տասը տարի բնակութեան արգելք: Լրտես Քրաուս (Հեհ) դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան եւ 3000 Ֆր. տուգանքի: Որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Դատապարտեալ աղային եղբայրը սպառնացած «շան պէս սատկեցնել» վկաները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻ ՃԱՌԸ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

»»» · · «««

Կը սպառնայ ի հարկին լուծել երեսփ. ժողովը

Ահա գլխաւոր մասերը՝ Պ. Տումէրկի շաբաթ օրուան ճառին, որուն համար պատճէնները տպած են կարգ մը աջակողմեան թերթեր, պատերը փակցնելու կամ ցրուելու համար.—

— « Կառավարական վերանորոգում, լաւ կազմակերպուած եւ տեւական հեղինակութիւն մը միակ ազդու միջոցն է համախմբելու, միացնելու եւ գործի մղելու այն բոլոր տարրերը որ ընդունակ են չեզոքելու տնտեսական կացութիւնը: Արդ, կառավարական հեղինակութիւնը գրեթէ գոյութիւն չունի: Այս գրեթէ չգոյութեան հետեւանքը եղած է տկարացումը եւ երբեմն նոյնիսկ խանձարութիւնը մեր հանրային մեծ վարչութեանց, որոնք օրէ օր աւելի անտէր կը դառնան: Եթէ այսպէս շարունակուի, շուտով պիտի հասնինք անիշխանութեան: Եւ դուք պիտի ըլլաք անոր առաջին զոհերը: Ուրեմն, ամէնէն առաջ դուք պիտի ուզէք որ կառավարական հեղինակութիւնը վերանորոգուի եւ լաւ կազմակերպուի անյապաղ: Կ'ըսեն թէ մեղաւորը մարդիկ են եւ մասնաւորապէս այն մարդիկը որ ձեզ կը ներկայացնեն խորհրդարանին մէջ, եթէ կառավարական հեղինակութիւնը աստիճանաբար տկարացած է: Պէտք է ըմբռնել ընդհանրացումներէն: Խորհրդարանին մէջ կան արժէքաւոր մարդիկ որոնք կ'ուզեն լաւ ծառայել ձեր շահերուն եւ ունին պետական մարդու բոլոր յատկութիւնները: Բայց անոնք ցրուած են բազմաթիւ խումբերու եւ կուսակցութեանց մէջ որոնք խորհրդարանը կը վերածեն գեղջկիտակի մը (քալէիտոսքոփ): Անոնք իրենց ժամանակը կ'անցընեն փոխադարձաբար կուռելով նուաճելու համար իշխանութիւն մը ուր անկարելի է լաւ կամ օգտակար բան կատարել, անգամ մը որ տիրանան անոր: Յաճախ իրենց համար դժուար է յետադային այդ իշխանութիւնը պահպանել այն սադրանքներէն կամ բուռն ճնշումէն զորս կը կատարեն ուրիշներ՝ իրենց տեղը անցնելու համար »:

Վարչապետը բացատրելով թէ այս բոլորին պատճառը սահմանադրութեան կարգ մը թերութիւններն են, շեշտեց թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է վերաքննել զայն եւ յարմարցնել արդի պահանջներուն: Ապա ուժգնօրէն յարձակեցաւ « արհեստով խռովարարներու », « փոքր կոմիտէներու քաղաքագէտներուն », « տակնուվրայութեան կուսակիցներուն » եւ մասնաւորապէս ընկերվարական – համայնավար ճակատին վրայ, յայտարարելով թէ միայն անոնք են որ դիկտատուրա կ'ուզեն:

— « Եւ սա՞նք են որ խաւարակուռ եւ մաքիավէլեան ծրագիրներ կը վերագրեն ինծի: Ես կ'ուզեմ անդարձ հեռանալ քաղաքական կեանքէն, բայց նախապէս լրացնելով գործս: Ուստի, պիտի գործադրեմ սահմանադրութեան տուած միջոցները, յաջողելու համար: Ըսել կ'ուզեմ թէ ի հարկին բուն խակ երկրին պիտի դիմեմ, որպէսզի յայտնէ իր կամքը: Այդ խորհրդակցութիւնը չի կրնար կատարուիլ հանրաքուէով: Մեր սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած չէ հանրաքուէն: Ֆրանսայի մէջ կարելի է միայն նոր ընտրութիւններ կատարել: Ես չեմ ուզեր երեսփ. ժողովը լուծելու միջոցին դիմել. բայց չպիտի վարանիմ դիմելու, եթէ հարկադրուիմ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ է արագ շարժիլ: Կարելի չէ շատ ուշացնել դէպի Վերսայլ ճամբորդութիւնը: Ահա թէ ինչու խորհրդարանին բացումէն անմիջապէս վերջը պիտի պահանջեմ ժամանակաւոր նախահաշիւ մը քուէարկել քանի մը ամսուան համար: Եթէ մերժեն ճիշդ ժամանակին քուէարկել այդ վարկը, կը նշանակէ թէ խորհրդարանը ոչ միայն հակառակ է վերաքննութեան, այլեւ չուզեր որ ես միջոց ունենամ ժողովուրդին կարծիքը առնելու այս ծանրակշիռ հարցի մասին »:

Այնուհետեւ Պ. Տումէրկ մանրամասնօրէն պարզեց 1875ի սահմանադրութեան գլխաւոր թերութիւնները: «Այդ սահմանադրութիւնը մշակող եւ քուէարկող ազգ. ժողովին մեծամասնութիւնը հանրապետական չէր: Այդ սահմանադրութիւնը թոյլ կու տար հանրապետութենէն միապետութեան անցնիլ, փոխելով միայն մէկ բառ — « հանրապետութեան նախագահ»ին տեղ դնելով « Թագաւոր»: 1884ին էր որ յատուկ տրամադրութեամբ ճշդուեցաւ թէ կառավարութեան հանրապետական ձեւը չի կրնար վերաքննութեան ենթարկուիլ: 1875ի սահմանադրութիւնը քուէարկող մեծամասնութեան միապետական դիտումները կը հաստատուին նաեւ այն իրողութեամբ որ զանց առած են խօսիլ վարչապետի մասին եւ կը յիշեն միայն նախարարները: Հարկ է դարմանել այս թերութիւնը »:

Այսպէս պարզաբանելով եւ պաշտպանելով իր առաջարկած փոփոխութիւնները, Պ. Տումէրկ եզրակացուց.

— «Իմ ծրագիրներէս ոչ մէկը կրնայ վտանգել ժողովրդապետական վարչաձեւը: Անոնց բոլորին նպատակն է ամրացնել, տեւականացնել այդ վարչաձեւը, անկարելի դարձնել անձնական իշխանութիւնը եւ դիկտատուրան: Անձնական իշխանութիւնը եւ դիկտատուրան կը ծնին անկարգութենէն, անիշխանութենէն, երբ երկիր մը դէպի անդունդ կ'առաջնորդուի անկարողներու, անխոհեմներու, հասակներու կամ բռնաբարող մարդոց կողմէ: Երբ դիկտատորները երեւան կուգան, իրենց նպատակին հասնելու համար ոչ սահմանադրութեան կը դիմեն, ոչ ալ օրինականութեան: Կը պատռեն կամ կը բռնաբարեն զանոնք: Խորհրդարաններէն ալ արտօնութիւն չեն խնդրեր, այլ կը գոցեն զանոնք, բրտօրէն փողոց եւ երբեմն բանտ նետելով անոնց անդամները: Սերտեցէք մեր պատմութիւնը եւ պիտի համոզուիք: Տիրող չարիքը դարմանելու համար ես միայն եւ միայն խորհրդարանական, սահմանադրական միջոցներ գործածեցի, եւ այդպէս ալ պիտի շարունակեմ »:

Ճառին մնացեալ մասը ջերմ կոչ մըն է հայրենասիրութեան եւ միութեան: Աւելի ուժ տալու համար իր խօսքին, վարչապետը յիշեց նոյեմբեր 11ը (զինադադար), երբ Ֆրանսայի ամբողջ ժողովուրդը, ծեր, երիտասարդ կամ գիւղացական, կը համախմբուի յիշատակարաններուն առջեւ, յարգելու համար մէկուկէս միլիոն մեռեալները որոնց զոհողութիւնը փրկեց հայրենիքը, որոնք իբրեւ եղբայրներ միացան խրամներու մէջ,— հարուստ եւ աղքատ, աշխատաւոր թէ մտաւորական, քաղաքական բարեկամ թէ թշնամի: «Ֆրանսացինե՛ր, զաւակները Ֆրանսայի հողին, ցեղին եւ անոր անցեալին, կը թախանձեմ ձեզ նորէն իբրեւ եղբայրներ ներկայանալ նոյեմբեր 11ին, որ փառքի, սուգի եւ խաղաղութեան »:

Մարսէյլի մահափորձին հետեւանքները

— · —

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց կարգ մը նոր պատիժներ, համաձայն Ներքին Նախարարին ցեկուցման: Այսպէս, Պ. Պէօթուան, Ապահովութեան տեսուչը որ պաշտօնանկ եղած էր, բայց կը պահէր իր թոշակը, իբրեւ անպաշտօն նահանգապետ, զրկուեցաւ այդ իրաւունքէն. Պ. Պէօթուան Մարսէյլ գացած եւ վաւերացուցած էր Ալեքսանդր թագաւորին ընդունելութեան առթիւ ձեռք առնուած միջոցները: Ուրեմն, պատասխանատու կը համարուի: Առժամապէս կախակայուեցաւ Պ. Սիսթէռոն, Ապահովութեան Տեսչութեան ընդհ. տնօրէնը, եւ պիտի դատուի: Տեղեկագիրը մեղադրանքներ կը պարունակէ նաեւ արտաքին նախարարութեան մասին, որուն կ'իյնար ընդունելութեան արարողական մասը, եւ դատական նախարարութեան մասին, որ դաւադրութեան մը գոյութիւնը գիտնալով հանդերձ, անմիջապէս դատական քննութեան չէ ձեռնարկած:

Միեւնոյն նիստին մէջ, պաշտօնանկ եղաւ Հօթ Կառոնի նահանգապետը, որ չէ կրցած զսպել Սպանիացիներու ցոյցերը՝ Թուլուզի մէջ: Այսպէս, Քաթալոնիոյ յեղափոխականները իրենց դրօշը պարզած են Թուլուզի քաղաքապետարանին վրայ. ցոյցեր կատարած են սպանիական դեսպանատան դէմ եւն.: Միւս կողմէ, նահանգապետը Սպանիոյ յանձնել տուեր է քաղաքական փախստականները, խախտելով ապաստանի օրէնքը

*** Հռոմի Ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը նոյեմբեր 3ին Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան դիմելով, խնդրեց Ֆրանսայի յանձնել երկու խրուաթ գործիչները, Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք, որոնք բանտարկուած են Թուրինոյի մէջ:*

Մարսէյլի մէջ բանտարկուած Խրուաթները նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուեցան: Չորեքշաբթի օր դէմ դիմաց պիտի հանուին Փարիզէն կանչուած վկաներու հետ:

Խրուաթ ահաբեկիչ մը, Գրանեմիր Եէլէչ, Նիւ Եորքէն իտալական նաւ մը նստելով, յաջողած է նաւէն հանել:

*** Պուքրէշի մէջ ձերբակալուեցաւ խրուաթ ահաբեկիչ մը, որ մասնակցած է Եուկոսլաւիոյ մէջ կատարուած կարգ մը մահափորձերու: Կ'ըսուի որ եւ է մեղսակցութիւն Մարսէյլի սպանութեան մէջ: Կեղծ անուն մը առած ըլլալով, ինքնութիւնը չէ ճշդուած տակաւին:*

«Ձերբակալեցէք ամբողջ Փանոսեան ընտանիքը»

— oo —

Այսպէս կ'աղաղակէր, ուրբաթ օր, Տիկին Նայտա Սոմմէր, ոստիկանութեան հաղորդելով հետեւեալ պատմութիւնը.— Գոհարեղէնի միջնորդ եմ, քանի մը օր առաջ վաճառականներ ինծի յանձնեցին 350,000 ֆրանքի գոհարեղէն, ծախելու համար: Ամենայն Սրբոց (Մեռելոց) օրը Տիկին Վիրժին Փանոսեանի տունը գացած էի, (15 Քոնտորսէ փողոց) երբ թեթեւ տկարութիւն մը զգացի: Տիկին Փանոսեան ճերմակ փոշի մը լեցուց բաժակիս մէջ, ըսելով.— « Սքանչելի դարման է, անմիջապէս կ'աղէկնաք »: Քիչ յետոյ, երբ տունէն ապուշցած վիճակ մը ունէի, Տիկին Փանոսեանի աղջիկը, Ժոզէֆին, պահանջեց իրեն յանձնել գոհարեղէնները: Յետոյ իր նշանածը, Մորիս Կուիյօ, յանձն առաւ տուն տանիլ զիս: Երբ սանդուղէն վար կ'իջնէինք, յանկարծ զգացի որ զիս կը հրէին: Ինկայ կռնակի վրայ եւ թեւս կոտրեցաւ: Այդ օրէն ի վեր, գոհարեղէնները կը գտնուին Փանոսեան ընտանիքին մօտ, որ խորացուցած է զանոնք, օգտուելով իմ անհանգստութենէս եւ անկումէս»:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը անմիջապէս խուզարկութիւն կատարելով, Փանոսեաններու տան բազմոցին տակէն գտաւ գոհարեղէններուն մեծ մասը: Բայց պակաս էին երեք թանկագին քարեր, 100.000 Ֆր. արժողութեամբ: Խուզարկութիւն կատարուեցաւ նաեւ Մորիս Կուիյոյի բնակարանը եւ ձեղնայարկի մը մէջ գտնուեցան թանկագին քարեր: Բայց հարիւր հազարի գոհարեղէնները դեռ չեն գտնուած.

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Տիկին եւ Օրիորդ Փանոսեանը եւ նշանածը, իբրեւ գող եւ գողօնապահ, բայց երեքն ալ անմեղ կը ձեւանան:

Սուրիոյ Խորհրդարանը փակուած

»»» · · «««

Սուրիոյ մարզպանը անորոշ պայմանաժամով դադրեցուց Սուրիոյ երեսփ. ժողովին նիստերը: Այս առթիւ մարզպանը զեկոյց մը հրատարակելով, բացատրութիւններ կու տայ իր վարչական տնօրինութեանց մասին: Կ'ըսէ թէ ընդդիմադիրները կը շարունակեն խանգարել կառավարութեան աշխատանքները, թէ անոր եւ հոգատար իշխանութեան կը վերագրեն տնտեսական տագնապին պատասխանատուութիւնը, թէ յատկապէս տեղեկատու գիւտն մը հաստատուած է, նպատակաւոր լուրեր տարածելու համար, թէ այդ միեւնոյն տարրերը կ'ուզեն նոյնքան խառնակ վիճակ մը ստեղծել որքան 1933ին, երբ հարկ եղաւ դադրեցնել խորհրդարանին աշխատանքները:

—— · ——

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼՈՒ մարմաջ եւ մասնագիտութիւն ունէր Սիլվէսթըր Մաթուշքա, որ այժմ կը դատուի Վիէննայի մէջ: Կամուրջ մը կամ կառախումբը օդը հանելէ յետոյ, ինք ալ կը խառնուէր աղատարարներուն, զոհերը փրկելու համար… երեք ծանր արկածներ պատճառած է, 1931էն ի վեր: Ամէնէն վտանգաւորը կատարած է Պերլին – Պազէլ գծին վրայ, երբ 109 հոգի վիրաւորուեցան: Կը կարծուի թէ Վիէննայի մէջ դատուելէ յետոյ պիտի յանձնուի Գերմանիոյ: Ճարտարագէտ է, ընտանիքի պատուական հայր, եւ սակայն, առանց վերապահութեան յայտարարեց դատարանին մէջ.— « կեանքի մէջ իմ միակ հաճոյքս է տեսնել կառախումբի մը տապալումը գիծերէն վեր եւ լսել մահամերձներուն հառաչները եւ վիրաւորներուն ճիչերը »:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ պուլկարական դեսպան նշանակուեցաւ նախկին ընկերվարական նախարար մը, Պ. Տիմօ Քազազով, որ մահուան սպառնալիքի ենթարկուած էր Մակեդոնացիներուն կողմէ, իբրեւ ջերմ կուսակից Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մերձեցման: (1923 – 24ին մեծապէս օգտակար եղած է հայ գաղթականներուն):

ԵՕԹԸ ԴԻԱԿՆԵՐ գտնուեցան Փէթրիչի մէջ (Պուլկարիա), որ Մակեդոնացիներուն միջնաբերդն էր: Կը հաստատուի թէ բոլորն ալ սպաննուած են մակեդոնական կազմակերպութեան հրամանով:

ՓԱՐԻԶ – ՎԻԷՆՆԱ ճէպընթացը Շվարցախի կայարանը հասած ատեն, գծին վրայ գտնուեցաւ Տոտա անուն սերպի մը դիակը. Անմիջապէս ձերբակալուեցան ուրիշ երկու Սերպեր, որոնք միեւնոյն վակոնը կը գտնուէին եւ քիչ առաջ բուռն վէճ մը ունեցած էին: Երեքն ալ Զագրէպ կ'երթային: Չէ ճշդուած քաղաքակա՞ն թէ քրէական սպանութիւն է այս դէպքը:

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ...

(ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՋՆՋՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

»»»··«««

Պատահօրէն եղաւ այնպէս, որ Հայոց Ազգ. Սահմանադրութեան ջնջումը զուգադիպեցաւ Ռուսիոյ անդամակցութեան Ազգաժողովին:

Աշխարհը չի հետաքրքրուիր մեզմով. մեր նկատմամբ գործադրուած անիրաւութեանց մէջ ան չի տեսներ իր բարոյական պատկերը. շատ ենք փոքր՝ իրեն իբր հայելի ծառայելու համար...

Սակայն մենք կը տեսնենք իր պատկերը, ու մեր նկատմամբ գործադրուած անարդարութեանց կանգունով արդարօրէն կը չափենք իր բարոյականը:

Բազմաթիւ դաշնագիրներով ճըշդուեցան եւ նուիրագործուեցան փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Պատերազմէն վերջ ամբողջ գրականութիւն մը մշակուեցաւ այս հարցին շուրջ: Ցատկապէս Ազգաժողովը հարցին իրաւագիտական մշակումին եւ անոր միջազգայնացումին մէջ հսկայական դեր ունեցաւ: Փոքրամասնութեանց վերաբերող բոլոր միջազգային (յետպատերազմեան) դաշնագիրները մշակուած եւ կնքուած են Ազգաժողովի անմիջական մասնակցութեամբ: Այս հաստատութեան դիւաններուն մէջ այսօր նման ծրագիրներու ամբողջ դէզ մը կայ:

Եթէ թուղթի վրայ նուիրագործուած իրաւունքը ուժ է, ապա երբեք մանրամասնութիւնները այնքան ուժգնապէս պաշտպանուած չէին, որքան Ազգաժողովի հիմնադրումէն ի վեր: Ու միաժամանակ, հակառակ այս յաղթանակին, իրականութեան մէջ, փոքրամասնութիւնները երբեք այնքան տրորուած չէին, որքան Ազգաժողովի հիմնադրումէն ասդին:

Բացարձակապէս տեսանելի են այս զոյգ բանաձեւումներէն թէ մէկը եւ թէ միւսը:

Ու հոս է արդի աշխարհի բարոյականկործանումին բովանդակ պատկերը:

Իրաւունք, բարոյական արժէքներ, դաշինքներ եւ ուխտեր,— այս ապրանքը գին չունի այլեւս: Ու ճիշդ այդ պատճառով ալ առատութեան եղջիւրէն այնքան դիւրութեամբ կը յորդի:

Ահա մեր Սահմանադրութիւնը: Աւելի քան փոքրամասնացած Թրքահայ ժողովուրդի իրաւունքներու վերջին նուիրական տախտակը: Մասունք մը, որ անուղղակի ձեւով պաշտպանուած եւ իբրեւ անմերժելի սկզբունք տեղ գտած էր նաեւ Լօզանի դաշնագրին մէջ: Էնկիւրիին հաճելի չեկաւ այդ Սահմանադրութիւնը: Դահիճը առաւ զայն եւ նետեց իր ոտքերուն տակ: Ու վարուեցաւ այնքան գաղանաբար, որովհետեւ գիտէ թէ մեր աշխարհը այլեւս բարոյական չունի. յարգանք չունի դէպի իր խօսքը եւ իր ստորագրութիւնը:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի ջնջումը, ճիշդ է, անորակելի գազանութիւն է մեր նկատմամբ, բայց եւ թուք մըն է բովանդակ քաղաքակիրթ մարդկութեան երեսին. այն աշխարհի որ յառաջ դաշինքներով իր վրայ առաւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութիւնը եւ այդ դաշինքներու տակ դնել տուաւ նաեւ Թուրքիոյ ստորագրութիւնը:

Թուք մըն է մատնաւորաբար իր զինակցի՝ Ռուսիոյ երեսին:

Գիտակցաբար թէ դիպուածօրէն այնպէս եղաւ, որ Էնկիւրիի այս գաղանային արարքը, ինչպէս ըսինք, զուգադիպեցաւ Ռուսիոյ անդամակցութեան Ազգաժողովին: Եթէ այդպէս չըլլար, եթէ այս գաղանութիւնը տեղի ունեցած ըլլար անդամակցութենէն տարի մը առաջ, միամիտներ պիտի ըսէին.

— Թուրքը պիտի չյանդգնէր այսքան լրբենի արարք մը գործել, եթէ երբեք Ռուսիան Ազգաժողովի մէջ գտնուէր:

Ու թերեւս նոյնը պիտի ըսէին նաեւ Ազգաժողովի հասցէին, եթէ երբեք Թուրքիան մաս չկազմէր անոր.

— Թուրքիան չէր յանդգներ նման լրբութիւն գործել, եթէ Ազգաժողովի կազմին մէջ գտնուէր. Ազգաժողովը կը պարտադրէր անոր յարգել հայ փոքրամասնութեան իրաւունքները:

Այսօր Թուրքիան... անդամ է Ազգաժողովին:

Անդամ է Ազգաժողովին... նաեւ Ռուսաստանը:

Պատրանքի տեղ չմնաց ոչ մէկուն եւ ոչ միւսին համար:

Հայութեան հիասթափութիւնը սոսկալի Ազգաժողովի նկատմամբ կատարեալ ողբերգութեան փոխուեցաւ այն օրէն ասդին, երբ Թուրքիան Ապրիլ 24ի գործադրիչը, արտակարգ մեծարանքներով ընդունուեցաւ Ազգաժողովէն ներս: Թուք նետելով անոր բոլոր յանձնառութեանց եւ ստորագրութիւններուն վրայ, դահիճը անցաւ մեր Դատի վրայէն եւ ընդհանուր ծափահարութեանց եւ փառաբանանքներու մէջ եկաւ ու բազմեցաւ մեր տապանաքարին վրայ:

Գէշ էին բոլորը, հասկցանք. բայց ահա Ռուսիան, դրօշակակիր արդարութեան դաւանանքի մը եւ բարեկամն ու զինակիցը Թուրքիոյ: Ու նաեւ մեր ներկայացուցիչը, պետութեան մը — Հայաստան — որ մաս կը կազմէ զինք [illegible] Խորհրդային Միութեան:

Իր հայանուն մանկլաւիկները աշտակերտօրէն յուզուած կը թուին Թուրքիոյ գաղանութեան առիթով: Գոհ են, որ Ռուսիան այսօր բազմած է Ազգաժողովի մէջ: Երէկ չէին հաւատար անոր, որովհետեւ հոն Ռուսիան չկար, մինչ այսօր կը հաւատան, որովհետեւ հոն է իրենց սիրեցեալը: Ու միայն կը հաւատան, այլեւ վստահ են, որ իրենց չափ Թուրքիոյ գաղանութենէն ազդուած է նաեւ ան, տէրն ու պաշտպանը մեր հայրենիքի: վստահ են, որ Քրեմլը իր պատուիրակին միջոցով տէր պիտի կանգնի մեզի, երբ մանաւանդ Պոլսոյ պատրիարքարանը խզած չէ իր կրօնական կապը Էջմիածնի հետ, հաստատութեան մը, որ կը վայելէ եղեր Մոսկուայի լիակատար պաշտպանութիւնը:

Հաշիւ պէտք է պահանջել այս պոռնիկ քարոզչութեան համար:

Պէտք է պահանջել, որ այս սրիկաները արժեցնեն իրենց խօսքը: Թող հանեն իրենց սիրեցեալը եւ Ազգաժողովի ամպիոնէն, ի լուր աշխարհի, դէթ քանի մը բառով հնչեցնեն հայութեան բողոքը գործուած գազանութեան դէմ:

Շուար ժողովուրդի մը հաւատքին հետ պոռնկաբար չխաղալու համար, այսքան «գործ» այս վարձկան սրիկաներէն պէտք է պահանջել:

(Խմբագրական «Ցուաքեր»ի)

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՒՌՈՒՍ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԽՄԲ.— Այս կարեւոր յօդուածին հեղինակն է պուլկար հեղինակութիւն մը, փրոֆ. Կէնով, որ կ'աշխատակցի Միրի —

Մենք, սարսուած այն դէպքերէն որոնք տեղի կ'ունենան մեր շուրջ, միայն առեն առեն կը նկատենք այն բոլորը որոնք ուրիշ երկրամասերու մէջ կը կատարուին:

Երկու տարի առաջուան ճափոնեւչին պատերազմը, Մանչուրիոյ կազմութիւնը եւ Մայր. Արեւելքի մէջ ռուսեւճափոն յարաբերութեանց արդիւնքները մեր ուշադրութիւնը սաստիկապէս այդ ծայրամասը կը քաշեն ատենէ մը ի վեր:

Եւ սակայն, արեւելեան մեծ հարցը միայն հեռաւոր ու ծայրագոյն Արեւելքը չէ որ կ'ընդգրկէ, այլ ունի նաեւ երրորդ մը, Միջին Ասիոյ տիրապետութիւնը: Աշխարհի դիւանագիտական պատմութեան մէջ այդ հարցը նոր չէ: Ան տարածական քաղաքականութեամբ, մէկը հարաւէն՝ Հնդկաստանէն, միւսը հիւսիսէն՝ Կովկասէն, Ուրալէն եւ Սիպիրէն կուգան բախիլ Միջին Ասիոյ երկար գծին վրայ, որուն մէկ ծայրն է չինական պատը, իսկ միւսը՝ Կասպից ծովը:

Գերակայութեան նպատակով այդ երկու պետութեանց տարած պայքարները քանի մը անգամ մինչեւ պատերազմ կրնային երթալ: Իրաւախոհութիւնն ու նոյն պետութիւններուն այլ գործերը պատճառ եղան որ պայքարը մինչեւ արիւնահոսութիւն չընթանայ: Վերջերս, սակայն, հոն կրկին որոշ լարուածութիւն մը կը նկատուի, որ, ապահովաբար, ոչ-հեռաւոր ապագային պիտի յանգի նոր բախումներու շրջանի մը: Որովհետեւ հարցը կը վերաբերի երկու մեծ պետութեանց հսկայ շահերուն. այդ պետութիւնները մրցակիցներ են ոչ միայն որպէս ապագայ տիրակալները այդ լայնատարած հողերուն, այլ եւ իբրեւ ընդդիմադիրներ ընկերային – քաղաքական աշխարհահայեացքներով որոնք, թէեւ հանդարտ այժմ, պատերազմի մը պիտի յանգին ապահովաբար:

19րդ դարու երկրորդ կիսուն, Անգլիա եւ Ռուսիա քանի մը անգամներ Պոլսէն մինչեւ Դեղին ծով սուր բախումներ ունեցան: Նիքոլա Ա.ի օրերուն (1825—55) կը սկսի Ռուսերու մուտքը, հարաւէն, ամբողջ Ասիոյ մէջ: 1829ին, Պարսկաստանի հետ հաշտութիւնը Թիւրքմէնչայի մէջ, Ռուսիան դարձուց Կովկասի ու Կասպից ծովու տէրը: 1847ին, երբ ցարը զօրավար Մուրավիէվը նշանակեց արեւել. Սիպիրի կառավարիչ, արագօրէն սկսաւ ռուսական յառաջխաղացումը դէպի Չինաստան եւ Մեծ Ովկիանոս: 1858ին, Ռուսերը գրաւեցին բոլոր նահանգները՝ Ամուրի մօտ: 1860ին, կոմս Իգնատիեւ, երբեւ ռուսական դեսպան Պոլիս երթալէ առաջ, Փեքինի դեսպան էր, ուր ստորագրեց դաշնագիր մը՝ Չինաստանի հետ որ Ռուսիոյ համար շատ նպաստաւոր էր. 1875ին, Ռուսիա գրաւեց Սախալինը:

1860էն, Ռուսիան սկսաւ թափանցել չինական Թուրքեստան՝ յառաջանալով Թեն Շան լեռներու երկու կողմերէն: Միանգամայն, ան արագօրէն յառաջացաւ Արալեան ծովու աւազանը Իրանի դաշտային բարձունքներէն: Քսան տարուան մէջ ան հասաւ մինչեւ Աֆղանիստանի սահմանները՝ գրաւելով Խիվան եւ Պուխարան. Զօրավար Չերնաեւ գրաւեց Սիր Տարիայի հովիտը, իսկ 1865ին Թաշքէնտ. անկէ վերջ, զօրավար Ռոմանովսքի գրաւեց Սամարղանդը, որ երբեմնի մայրաքաղաքն էր Լէնկթիմուրի: Զօրավար Սքոպելեվի կողմէ, 1872ին, Խիվայի վերագրաւումը պատճառ դարձաւ Անգլիոյ կողմէ բողոքներու: 1878—79ին է որ, Աֆղանիստանի մէջ, երկու հակառակորդ պետութիւններ բախեցան: Ռուսիա, 1877—78ին յաղթած ըլլալով Թուրքիոյ, ամբողջ Արեւելքի իսլամ բնակչութեան վրայ մեծ ազդեցութիւն ձեռք ձգած էր: Պարսկաստան հարկադրուած էր անոր ձգել Մերվը, որ Հնդկաստանի բանալին է եւ զոր գրաւեց զօր. Քոմարով 1884ին. Անգլիա բողոքեց, խօսուեցաւ, նոյն իսկ, երկու դարաւոր թշնամիներու միջեւ պատերազմի մը մասին, բայց Ալեքսանդր Գ. եւ Կլատսթոն հաշտարար տրամադրութեամբ շարժեցան ու վէճը լուծուեցաւ:

1858ին, անգլ. խորհրդարանը բրիտանական կայսրութեան միացուց Հնդկաստանը: 1877ին, Վիքթորիա թագուհին առաւ Հնդկաստանի կայսրուհի տիտղոսը, Հնդկաստան դարձաւ անգլ. ամէնէնարժէքաւոր գաղութը, կամ, ինչպէս կ'ըսեն, անգլիական թագին ամէնէն թանկագին մարգարիտը: Հնդկաստանը դարձաւ աշխարհի մէջ բրիտանական մեծութեան հիմը եւ անգլիական արտաքին քաղաքականութեան առանցքը: Անկէ այն մեծ նշանակութիւնը զոր Լոնտոն կուտայ Հնդկաստանի ու այն բոլոր հարցերուն որոնք կապ ունին այդ երկրին պահպանման՝ իբրեւ անբաժան մասը բրիտանական տիրակալութեան: Անգլիա ամէն տեղ կը ձգտի Հնդկաստանը պահպանելու,— թէ Պալքաններու, թէ Նեղուցներու, թէ Իրանեան ու Թիպէթեան բարձրաւանդակներու եւ թէ ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Միշտ միեւնոյն նպատակով է որ տարաւ Ղրիմի պատերազմը, Պերլինի Վեհաժողովին մէջ փճացուց Սան Սթեֆանոյի Պուլկարիան, իսկ այս դարու սկզբնաւորութեան յառաջ բերաւ ռուս-ճափոնական պատերազմը: Ռուս-ճափոնական պատերազմ անխուսափելի դարձաւ թերեւս ոչ թէ անոր համար որ 1897ին Ռուսերը գրաւած էին Փորթ-Արթուրը, այլ որովհետեւ 1902ին Նիքոլա Բ. Փեթերհոֆի մէջ ընդունեց մեծ պատուիրակութիւն մը ղրկուած Տալայ Լամայի կողմէ ու Թիպէթը ինկաւ Ռուսիոյ ցարին իրական իշխանութեան ներքեւ: Ու, միեւնոյն ժամանակ, Լասայի մէջ, Թիպէթի կառավարութիւնը, ռուսական ազդեցութեան ներքեւ, մերժեց կապ հաստատել Հնդկաստանի անգլ. կառավարիչին հետ: Լոնտոնը վախցաւ, որ իր ամէնէն արժէքաւոր գաղութը կը վտանգուի, որովհետեւ 18րդ դարուն Մոնկոլները անցեր էին Հիմալայեան եւ իջած էին Հնդկաստան: Նոյն բանը կրնար կրկնուիլ եւ այժմ.

Անգլիացիները կանխելու համար նման կարելիութիւն մը, աճապարեցին ճափոնի հետ իրենց զինակցութիւնը կնքելու, որ Միքատոյի կառավարութեան ձեռքերը ազատեց եւ բարոյապէս պատրաստեց ռուսեւճափոնական պատերազմը: Այդ դէպքերու միջեւ գոյութիւն ունեցող հանգիտութիւնը շատ բացորոշ է: Մանչուրիոյ մէջ Ռուսերու պարտութիւնը գոնէ առժամապէս մեղմացուց Հնդկաստանի համար ռուսական վտանգը: Աւելին,— Գերմանիոյ զօրացումը, որ իր համաշխարհային քաղաքականութեամբ միաժամանակ կը սպառնար եւ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ շահերուն, մօտեցուց Ռուսիան եւ Անգլիան, ու անոնք 1907 օգոստ. 31ի դաշնագրով, զինակիցներ դարձան, իրենց այս վէճերուն որոշ լուծում մը տալով:

Երկու պետութիւնները Թիպէթի համար ճանչցան չինական գերիշխանութիւնը ու անոր հողային ամբողջութիւնը, յանձն առնելով, երկուստեք, չմիջամտել անոր ներքին գործերուն: Աֆղանիստանի համար Ռուսիա ընդունեց որ ան ամբողջովին դուրս կը մնայ իր ազդեցութենէն, հետեւապէս կը մտնէ անգլ. ազդեցութեան տակ: Ինչ կը վերաբերի Պարսկաստանի, ան բաժնուեցաւ երկու ազդեցութեանց շրջանակներու,— հիւսիսայինը կ'ըլլար Ռուսիոյ ազդեցութեան ներքեւ, իսկ հարաւայինը՝ Անգլիոյ: Այս ձեւով, Անգլիա իրեն ենթակայ կը դարձնէր բոլոր այն շրջանները որոնք մաս կը կազմեն Պարսից ծոցին ու կը մտնեն այսպէս կոչուած Հնդկաստանի «գիտական սահմաններուն» մէջ: Այս «գիտական սահմաններ»ը կը պարփակեն Հնդկաստանի դրացի բոլոր շրջանները,— Պարսից ծոցի շրջակայքը, Պելուճիստանը, Աֆղանիստանը, Պիրմանիան եւն., որոնք կրնան թշնամիին ճամբայ տալ դէպի հնդկական հողերը:

Պատերազմն ու այն կացութիւնը որուն մէջ գտնուեցաւ Ռուսիան՝ իր յեղափոխութենէն վերջ, անգլիա-ռուս պայքարին ժամանակաւոր դադարման պատճառ եղան: Ռուսական նոր քաղաքականութիւնը վերջնական ձեւ առաւ 1917ին, Ստալինի եւ Թրոցքիի պայքարով: Թրոցքի կ'ուզէր հաստատել մնայուն յեղափոխութիւն մը, [illegible] թէ ընկերային յեղափոխութիւնը կարելի է այն երկիրներուն մէջ, որոնք յառաջացած դրամատիրութեամբ մը ճարտարարուեստացած են: Հետեւապէս, բոլշեւիկ կառավարութիւնը պէտք է շարունակէ Կոմինթերնին հետ, իր գործունէութիւնը դրամատիրական պետութեանց բանուորներուն միջեւ ու յեղափոխութիւն յառաջ բերէ:

Ստալին հակառակ տեսակէտ ունէր: Անոր համար պարզ էր որ կատարելապէս երազատեսութիւն է Եւրոպայի մօտաւոր բոլշեւիկացման մասին խորհիլ: Ատիկա ոչ միայն անկարելի է, այլ եւ վտանգաւոր, որովհետեւ կրնայ յառաջ բերել Ռուսիոյ դէմ համաձայնութիւն մը, եւ կամ, առ նուազն, պատճառ դառնալ անոր մեկուսացումը շարունակելու եւ ուժեղացնելու: Այդպիսի քաղաքականութիւն մը պէտք է աւելի վերջի թողուլ: Բոլոր ուշադրութիւնները պէտք է կեդրոնացնել երկրին ճարտարարուեստականացման, որպէսզի ան [illegible] տնտեսական մեծ ուժ մը [illegible] աւելի վերջ դրամատիրական [illegible] թեան ուժեղ մրցակիցն ըլլայ [illegible], ըլլալով Ասիացի մը. [illegible] Ռուսիա պէտք է իր ուժերը լարէ [illegible] դէպի Ասիա, ուր պիտի գտնէ աւելի յարմար պայմաններ՝ գործելու համար՝ քան Եւրոպայի մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, այդ պայքարին մէջ Ստալին յաղթեց: Ռուսիա իր ուժերը ուղղեց դէպի ճարտարարուեստականացում եւ Ասիոյ [illegible] լութիւնը: Եթէ դեռ եւս [illegible] անոր ճարտարարուեստականացման քաղաքականութեան արդիւնքները [illegible] տարակոյս չկայ, սակայն, որ ան ուժեղացած է Ասիոյ մէջ: Այն դժնդակ տարիներուն, զորս Չինաստան ապրեցաւ, Ռուսիա փորձեց բոլշեւիկացնել երբեմնի երկնային կայսրութիւնը: Զան-Քայ-Շէկ, սակայն, [illegible] յետոյ հեռացաւ այդ գործէն եւ [illegible] մունիստ նախկին ծրագիրը [illegible] ձախողեցաւ: Բայց, բոլշեւիկները իրենց ենթակայ պահեցին արեւմտեան նահանգները — Հօ-Հան, Ան-Կի, Քեանկ-Սի, Հու-Հան, Հու-Փէ, Սէ-Զուէնի մէկ մասը: Տոքթ. Քոֆրիկ, Պուտափէշթի «Փէշթի Նափլօ» թերթին մէջ այդ վայրերու բնակչութիւնը 50—60 միլիոն ցոյց կու տայ, իսկ Փերշերոն, «Էխօ» [illegible] մէջ՝ 100 միլիոն:

Նուազ նշանակութիւն չունի բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը Միջին Ասիոյ մէջ, այդ բացատրութեամբ հասկնալով այն ընդարձակածաւալ հողամասը որ կ'երկարի Կասպից ծովուն եւ Չինաստանի եւ Սիպիրի ու Հիմալայեաններուն միջեւ: Ատոր մաս կը կազմեն այն շրջանները որոնք կը գտնուին Կասպից եւ Արալեան ծովերուն շուրջ Պարսկաստանը, Աֆղանիստանը, Պելուճիստանը, ներքին ու արտաքին Մոնկոլիան, եւ չինական Թուրքեստանն ու Թիպէթը: Անժխտելի է որ բոլշեւիկները շատ բան ըրին եւ կը շարունակեն ընել՝ զարթեցնելու համար բոլոր իսլամ բնակչութիւնները որոնք կը բնակին այդ հսկայ տարածութեան վրայ Կովկասցիներ, Վրացիներ, [illegible], Թաթարներ, Թիւրքմէններ, Պուխարացիներ, [illegible], Զուվաշներ, Իւզպէկներ, Պարսիկներ, Աֆղաններ, Թիպէթցիներ, Մոնկոլներ եւն.,— կը մղուին դէպի նոր կեանք մը՝ կոմինթերնի գործակալներուն կողմէ: Այս բոլոր ցեղերը ցարիզմի ատեն գերիներ կը զգային ինք զիրենք. իսկ այսօր պայքարի կը հրաւիրուին ընդդէմ եւրոպական դրամատիրական շահագործողներուն: Միանգամայն, բոլշեւիկները անոնց տուած կամ խոստացած ազատութիւն եւ անկախութիւն ինչպէս կ'ըսէ Փերշերոն, (նման [illegible]) կիզակէտ եւ խմբերու շրջանին այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ Միջին Ասիոյ մէջ, երեւան կուգայ դրացի երկիրներու մէջ եւ այսօր աւելի [illegible] ժով, որովհետեւ Մոսկուան այլեւս տէրն է Հնդկաստանի եւ Չինաստանի ճամբաներուն եւ փութկոտօրէն կը պատրաստուի իր աւելի յառաջ թափանցման:

Վ. Փ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՑԻՆՔ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (38)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»·

Ետեւէս հասաւ Հասօ՛ էլի փորձառուն: Ըսի.— Աղա, մինչեւ ե՞րբ այս երկար ճամբորդութիւնը, լեցուն հայ գիւղեր կան. դուք ալ ուրիշներու նման տեղաւորուեցէք որ եւ է գիւղի մը մէջ: Հասօն ըսաւ.— Մենք Ալվառինջ գիւղը եղած ատեն, դիմում ըրինք մութէսարրիֆին, Մշոյ գիւղերու մէջ տեղաւորուելու համար: Ան մեզի «վէսիքա» տուաւ Միտիաթի վրայ. ըսաւ, մաս մը ապստամբ Հայեր (Ասորիներ) կը գտնուին հոն, կ'երթաք կը ջարդէք եւ կ'իւրացնէք անոնց շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները: Սա դիմացի լեռները՝ Միտիաթն է, հետեւաբար մէկ-երկու օր մնաց մեր ճամբորդութեան, ալ անկէ յետոյ հանգի՞ստ կ'ընենք:

Կը զարմանամ թէ այդ ապստամբ Հայերը ինչո՞ւ տեղական աշիրէթները չկոտորեցին եւ անոնց ջարդի գործը մնաց սա սատկածներուն, որոնք արդէն ընկճուած կ'երեւան, սակայն, կը զգուշանամ բան մը աւելցնել:

Էլը զարմանք. հոն ինծի գուժեցին Թամէի առեւանգումը:

Էլի կիները գիւղ կ'երթան գնումներ ընելու եւ ցորեն աղալու: Թամէի տերուհին Աթէշ Փարիշան զայն ալ միասին կը ղրկէ ցորեն աղալ տալու: Միտիաթի Տէրէ Վէրի աշիրէթապետ Սուլէյման աղայի 20 ձիաւոր դուլամները գիւղը կ'ըլլան, կը դիմաւորեն «մուհաճիր» կիները, կը կառակեն ու «կեավուր» կ'անուանեն զանոնք: Հա՞յ էք դուք, կ'ըսեն: Կիներէն Զայթուն իբրեւ Հայ կը ճանաչնէ Թամէն: Անմիջապէս կը կաշկանդեն խեղճը եւ ձիու մը վրայ հեծցուցած կը փախցնեն դէպի Միտիաթ:

Թամէի առեւանգումի լուրը ոչ ոք հետաքրքրեց: Անոր հոգ ու ցաւակցութեան ինծի մնաց, քանի որ անոր արիւնը կը կրեմ, ան իմ ցեղին կը պատկանի. անոր համար որ խեղճ կինը իր փրկութիւնն ու մխիթարութիւնը իմ մէջս կը փնտռէր: Կը զայրանամ, կը մոլեգնիմ, բայց այդ բոլորն ալ խեղճ Թամէին օգուտ մը չունին:

ՄԻՏԻԱԹԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Անցանք Մուրատ գետը եւ բարձրացանք Միտիաթի լեռները: Լեռը աշխարհ մըն է, ցանցառ կաղնի անտառներ ունի: Էլը դիմաւորեց Շիւքրի աղան եւ խոստացաւ 100 քարայրներ տալ մուհաճիրներուն տեղաւորուելու համար, ձմրան երեք ամիսները:

Օձապտոյտ ծորակէ մը մտանք Շիւքրի աղայի գիւղը՝ Փրխվա եւ տեղաւորուեցանք քարայրները:

Միտիաթ ընդհանրապէս կը կոչուի Տէրէ Վէրի եւ իր աշիրէթը այդ անունով կը կանչուի: Երկու ցեղախումբերու բաժնուած է: Մէկը՝ Մալա Խանը, որ այս Շիւքրին է, միւսը՝ Մալա Սիւլէյման: Վերջինը յարած էր կառավարութեան եւ ուժի տեսակէտէն տկար կը մնար Շիւքրի աղայէն: Իսկ Շիւքրին կառավարութեան հակառակ էր եւ կ'ապրէր տեսակ մը անկախ: Այս երկու ցեղախումբերը թշնամի էին իրարու եւ գաղանի նման իրար կը ջարդէին:

Իսկ բուն Փրխվա Շիւքրի աղայի գիւղը երկու պապերու կը պատկանէր: Մալա Խանը որ Շիւքրին է, եւ Մալա Փուրթի: Այս երկու պապերը տարիներու ընթացքին երբեմն մէկ կողմը, երբեմն միւս կողմը պահած են աղայութիւնը:

Այն ատեն աղայութիւնը Շիւքրիի կողմը կը մնար եւ Փուրթիններ ենթարկուած էին սաստիկ ճնշման: Զոռելով Շիւքրիի հարուածներուն ձգած էին իրենց քարայրները ու անցած Դէրբալէ անունով գիւղ մը, մէկ ժամ հեռու Փրխվայէն: Դէրբալէի աղան էր Ամինօ, իսկ տէրը՝ Համտուլլահ պէկ [illegible] Արաբ եւ ազդեցիկ կը բնակէր [illegible]

Ուրեմն մուհաճիրները Փուրթիններու ձգած քարայրները բնակեցան:

Այս աշխարհը զարմանալի առաջ փորուած քարայրներ ունի, արուեստականօրէն ձեւի բերուած: Տեղ տեղ քարայրներու վրայ բարձրացած «քէօշկ»եր կ'երեւան

Գիւղերու մեծամասնութիւնը ոչ ջուր եւ ոչ ալ ինքնահոս ջրհորներ ունի: Անձրեւի ջուրի հորեր եւ ջրամբարներ ունին թէ մարդոց եւ թէ անասուններու համար:

X

Մահմէտ, կօշկակարութեան մասին յայտնած էր Փրխվայի մէջ: Խեղդուած եմ գործի մէջ: Նոյնպէս, դրացի գիւղերէն գործ կուգայ: Աշխատանքիս փոխարէն կ'առնեմ, ցորեն, ալիւր, պլղուր, իւղ, եւ այլն. առատ է ամէն բան մեր տան մէջ, փախելու չափ կ'ուտենք ու կ'երկնենք:

Անդին մուհաճիրները, 10 արծաթի մէկ կոտ ցորեն կը գնեն, ու գարին հինգ արծաթի, իսկ մէկ կով 10 արծաթի, մէկ էշ 15—20 արծաթի կը նան ծախել: Մուրացիկները կը հասնին մինչեւ Մալա Սիւլէյման աղայի գիւղը: Թամէն մուրացիկ մուհաճիրները տեսնելով կը հետաքրքրուի եւ իմ ողջ ըլլալս լուր կ'առնէ: Մուրացիկ Քիւրտը կը վարձատրէ եւ կը պատուիրէ.— Առանց ուրիշ տեղ մը մուրալու, ուղղակի գնա եւ Մարգարէն ինծի նշան մը բեր, դարձեալ կը վարձատրեմ քեզ:

Քիւրտ մուհաճիրը եկաւ մեր տունը եւ գաղտնի ըսաւ.— «Ես գացի Թամէն, զիս վարձատրեց որ քեզմէ նշան մը տանիմ իրեն»: Ի՞նչ նշան տամ որ Թամէն կարենայ ճանչնալ: Միայն իմ հայերէն անունս սորվէ եւ գնա ըսէ.— Մարգարը շատ բարեւ ունի քեզի:

Մերինները չարաչար կը գործածէին զիս: Մինչեւ մութը կոխելը [illegible] անդադար կը գործէի: Անկէ յետոյ չուանը առած անտառ կ'երթամ [illegible] բերելու, վառելու համար, երբ [illegible] նը վար կը դնեմ, զոյգ գոյլերը ձեռք [illegible] կուտան ջուր բերելու:

Այս բանը նկատած էր Այշէ (Շիւքրի աղայի հօրեղբօր աղջիկը [illegible] որ չզիմանալով ըսաւ.— Դուք [illegible] մարդը չարաչար կը գործածէք, [illegible] կ'աշխատի ու դուք կը վայելէք. [illegible] առանց կրակի կը մնաք, մինչեւ որ [illegible] գործը լմնցնէ եւ երթայ ցախեր բերելու, անկէ գալուն պէս ջուրի կը ղրկէք. նկատեցէք որ ձեր ընկերներէն [illegible] անասուններէն զրկուեցան ծախելով [illegible] կարի գնելով, իսկ դուք ցորեն [illegible] կ'ուտէք, դեռ մարդուն յարգը չէք գիտեր. անոր մասները [illegible] ոչ լաւ կերցնել, ոչ ալ հագցնել [illegible]

— Այսպէս է եղեր մեր [illegible] աշխատի եւ ատոր համար ալ [illegible] զայն, ըսաւ Հասօն:

— Լաւ, ըսաւ Այշէն, կուգայ [illegible] եւ կը գլխաւորէ ձեր բրածին համար

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԹԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իր դաստիարակներու փրկութեան համար

ԽՄԲ. — Շաբաթ օր հաղորդած էինք Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին հանգանակութեան արդիւնքը, որ կը գերազանցէ ամէն ակնկալութիւն: Այժմ կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները հանգանակային ժողովներու մասին, որ կը շարունակուին.—

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Հոկտ. 14.— Ունեցանք բազմամարդ եւ փայլուն հրապարակային ժողով մը: Հանգանակուեցաւ 9 50 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՈՒՍԹՐ, Հոկտ. 14.— Իկըլս Հոլին մէջ տեղի ունեցաւ բազմամարդ ժողով: Խօսեցան ընկերներ Գասպար Իփէկեան եւ Վարդգէս Ահարոնեան: Հանգանակուեցաւ 3000 տոլար. Հանգանակութիւնը կը շարունակուի յաջող:

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆ, Մէս., Հոկտ. 14. — Ուոթըրթաունի եւ Պէլմոնթի կոմիտէներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով. Խօսեցան Հայր Ղեւոնդ վարդ. Մարտուգեսեան եւ Գ. Թաթիկեան: Հանգանակուեցաւ 2100 տոլար: Կ. Խաչը հանգանակութեան մասնակցեցաւ 175 տոլարով: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՓՐՈՎ. եւ ՎՈՒՐՎԼԻԹ, Ն. Ծ.— Խուռն բազմութիւն մը ներկայ եղաւ հրապարակային ժողովին: Հանգանակուեցաւ 1080 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի

ՔԸՄԲՐԻՃ, ՄԷՏՖԸՐՏԻ եւ ՍԸՄԸՐՎԻԼԻ կոմիտէներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով: Հանգանակուեցաւ 1001 տոլար, զոր կը յուսանք բարձրացնել 1500 տոլարի:

ԼԻՆ, Հոկտ. 14.— Ժողովը անցաւ շատ յաջող. Խօսեցան Ջոր. Սեպուհ եւ տոքթ. Ա. Բաբսեղեան: Սրահին մէջ հանգանակուեցաւ 831 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՔԻՍՏԸՆ, Հոկտ. 14.— Մեր փոքրիկ գաղութին մէջ կայացաւ հանգանակային ժողով: Խօսեցան Լ. Ներսէսեան եւ Փափազեան: Հանգանակուեցաւ 550 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՔԼԻՎԼԷՆՏ, Հոկտ. 14.— Իր ընկերներու պաշտպանութեան գործին համար հանգանակուեցաւ 563 տոլար:

ՄԻԼՖԸՐՏ, Հոկտ. 14.— Նայթս աֆ Քոլոմպիւս սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հանգանակային ժողով: Խօսեցաւ ընկեր Մանտալեան: Հանգանակուեցաւ 671 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Ժողովէն յետոյ կազմուեցաւ նաեւ ութ հոգինոց Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ մը:

ԷՐԸՆ, Հոկտ. 14.—Ունեցանք շատ յաջող հրապարակային ժողով մը: Հանգանակուեցաւ 472.45 տոլար:

ԳՐԻՆՖԸՐՏ, Հոկտ. 14.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Հանգանակուեցաւ 191.64 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՆԻՒՍԱՆ ՀԱՐՊԸՐ.— Շատ քիչ հոգիներ կան այստեղ, որոնք կատարեցին իրենց պարտականութիւնը՝ բանտարկուած ընկերներու պաշտպանութեան համար: Հանգանակուեցաւ 70 տոլար

ՓՐՈՎԻՏԸՆՍ, Հոկտեմբեր 21.— Ունեցանք խանդավառ հրապարակային ժողով, որուն նախագահեց գործ. Սէպուհ: Խօսեցան ընկերներ Ա. Միքայէլեան եւ Գ. Իփէկեան: Իր բանտարկուած ընկերներու պաշտպանութեան համար հանգանակուեցաւ 6000 տոլար: Մանրամասնութիւնները կը ստանանք շուտով:

ՓԱԹԸՐՍԸՆ, Հոկտ. 21.— Այսօր ունեցանք հրապարակային յաջող ժողով. Խօսեցաւ ընկ. Զաւէն Մաթիլեան: Հաւաքուեցաւ 1061 տոլար:

ԳՐԻՃՓՈՐԹ, Հոկտ. 21.— Ունեցանք շատ փայլուն հրապարակային ժողով: Իր ընկերներու պաշտպանութեան համար Գրիճփորթը տուաւ 575 տոլար, ՆԻՒ ՀԷՅՎԸՆ՝ 125 տոլար, ՍԹԷՄՖԸՐՏ 100 տոլար:

ՊՐԱՔԹԸՆ, Հոկտ. 21.— Կայացաւ խանդավառ հրապ. ժողով փոքրաթիւ մեր գաղութին մէջ: Խօսեցան ընկերներ Մանտալեան եւ Աստուր: Հանգանակուեցաւ 410 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի դուրսը:

ՀԷՅՎԸՐՀԻԼ, Հոկտ. 21.— Ունեցանք փայլուն հրապարակային ժողով: Խօսեցան տոքթ. Ա. Բաբսեղեան եւ Գ. Թաթիկեան: Հանգանակուեցաւ 700 տոլար:

ՀՕՓՈՒԷԼ, (Վիր.), Հոկտ. 21.— Մեր ժողովին խօսեցաւ ընկ. Լ. Ներսէսեան: Հանգանակուեցաւ 102 տոլար.

ՆԻՒ ԲԸՏՖՈՐԴ, Հոկտ. 21.— Ունեցանք հրապ. ժողով: Խօսեցան ընկերներ տոքթ. Ա. Բաբսեղեան եւ Գ. Թաթիկեան: Հանգանակուեցաւ 190 տոլար

ՄԻՏՎԻԼ, (Փէն.), Հոկտ. 21.— Հանգանակուեցաւ 130 տոլար՝ բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար:

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏԻ եւ ԻՆՏԻԸՆ ՕՐՉԸՐՏԻ քոյր կոմիտէներուն հրապարակային ժողովը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, Օրչըրտ: Խօսեցաւ ընկ. Վերածին: Հանգանակուեցաւ 451.50 տոլար, որուն 231.50 տոլարը նուիրեցին Սփրինկֆիլտի Հայերը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԷՆ

Հակառակ բոլոր լաւատես լուրերուն, Թրքական կառավարութիւնը կը շարունակէ շահատուրք պահանջել փոքրամասնութեանց դպրոցներէն: Այսպէս, հազարական ոսկի պահանջուած է Կէտիկ Փաշայի եւ Գում Գափուի ազգ. դպրոցներէն, մինչդեռ անոնց վիճակը այնքան ծանր է որ ուսուցիչները 6—7 ամսական առնելիք ունին:

Ազգ. վարչութիւնը յանձնախումբ մը կազմած է, շահատուրքի խնդիրը ուսումնասիրելու եւ պատկան իշխանութեան մատուցուելիք ագերսագիր պատրաստելու համար: Յանձնաժողովին եզրակացութիւնը այն է թէ շահատուրքը շահ ընել կ'ենթադրէ, իսկ մեր վարժարանները ոչ մէկ կերպով եւ ոչ մէկ շրջանի մէջ շահ չըներ, քանի որ դատ ահագին բաց ունին, այնպէս որ նոյն իսկ կառավարութիւնը կըթական նպաստներ կը յատկացնէ:

⁂ Պոլսոյ Հայերն ալ մեծ շուքով տօնակցեցան Թրքական հանրապետութեան 11րդ տարեդարձի հանդէսներուն:

Պատրիարքական շրջաբերականին համաձայն Պոլսոյ թաղերու բոլոր եկեղեցիներուն մէջ սկսելով պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցիէն, մաղթանքներ եղան: Պատրիարքի ներկայացուցիչ Եզնիկ Ծ. վրդ. քահանայի մը հետ կուսակալութեան պաշտօնատունը երթալով յայտնեց Պատրիարքին շնորհաւորութիւնները եւ մաղթանքները:

Կուսակալին ներկայացան նոյնպէս վարչութեան ներկայացուցիչները, յետոյ Թաքսիմ մասնակցելով, Բեյօղլուի Թաղ. Խորհուրդին անդամներուն հետ օթօներով գացին Թաքսիմի Ցուցարձանը որուն վրայ զետեղեցին ծաղկեպսակ մը, «Հայ հայրենակիցներ» վերտառութեամբ: Գիշերը լուսաւորուած էին Պատրիարքարանը, Ազգ. Հիւանդանոցը, Գալֆ. որբանոցը, բոլոր եկեղեցիներու եւ դպրոցներու դուռները:

Բերայի եկեղեցիին փողոցին ծայրը կանգնած էր կամար մը «Միութիւնը զօրութիւն է» վերտառութեամբ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Ամերիկայի Երեսփ. Ժողովը (օրինաւոր) իր վերջին նիստին մէջ հետեւեալ բանաձեւերը քուէարկեց.—

Լսելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը եւ հաշուեքննիչ մարմնի տեղեկատուութիւնը, նաեւ Երեսփոխաններու կարծիքները, ի մասին իր միամեայ պաշտօնավարութեան, Երեսփ. Ժողովը կը գտնէ որ

1. Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը պահած է գոյութիւն ունեցող թեմերը եւ յաջողած է կազմել նոր թեմեր:

2. Կեդր. Վարչութիւնը գործադրած է նախորդ Երեսփ. Ժողովի որոշումները իր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ:

3. Հակառակ ճարտարարուեստական տագնապին եւ տնտեսական անձկութեան, Կեդր. Վարչութիւնը յաջողած է ապահովել կարեւոր եկամուտ մը եւ խնայողաբար հաւասարակշռած է իր պիւտճէն:

Վերոյիշեալ նկատումներով Երեսփ. Ժողովս իր խոր գնահատութիւնը կ'արձանագրէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան մասին:

Գ. Խ. Գապայեան առաջարկեց որ Երեսփ. Ժողովս յանկայս իր հաւանութիւնը յայտնէ եպիսկոպոսի աստիճանին բարձրացնելու Հայր Մարտուգէսեանը եւ յանձնարարէ Կեդր. Վարչութեան որ միջոցներ ընձեռէ անոր օծումին:

Ժողովը յանկայս եւ միաձայնութեամբ իր հաւանութիւնը յայտնեց Գ. Գապայեանի առաջարկին:

Պատրին երեսփոխաններէն Գ. Ցարութիւն Թաշճեան 100 տոլարի խոստում ըրաւ ի հաշիւ Հայր Մարտուգէսեանի ճանապարհածախսին:

ՆՈՐ ԹԵՐԹ

Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ ռուսերէն թերթ մը, «Էխօ Բօյրրի», իբրեւ վրաց սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան արտասահմանեան բիւրոյի օրգանը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզ—Պուտափէշթ մրցումին առթիւ որուն լրիւ մանրամասնութիւնները տուինք առաջին առթիւ, ֆրանսական բոլոր թերթերը կը գրեն թէ Հունգարացիները խիստ Ֆութպոլի ուսուցիչներ են, եւ գեղեցիկ դաս մը տուին Փարիզցիներուն: «Լ'Օթօ» մեծ տառերով հետեւեալ խորագիրը տուած էր.— «Փարիզ փլաւ Պուտափէշթի առջեւ»: Մանրամասնօրէն նկարագրելէ յետոյ մրցումը կ'աւելցնէ.— «Ֆութպոլի այս նորեկ վարպետներուն խաղարկութիւնը կը կարծենք թէ դաս մը եղաւ մեր խաղացողներուն»:

⁂ Հունգարական Ուժբէսթ Ֆութպոլի խումբը շաբաթ գիշեր մրցեցաւ Զուիցերիոյ Շօ-տը-Ֆոնտի մէջ եւ չարաչար պարտութեան մատնեց զուիցերիական խումբը 8—1ով: Ուժբէսթ խումբին մօտ կը կազմեն վեց այն խաղացողները, որ Պուտափէշթի ազգային խումբէն խաղացին Փարիզի դէմ: Զուիցերիական թերթերը կիրակի օրուան իրենց սպօրի բաժնին մէջ մեծ գովասանքով կը խօսին անոնց խաղարկութեան վրայ.

⁂ Րուանի մէջ տեղի ունեցաւ, 12.000 հանդիսատեսներու ներկայութեան, Նորմանտիի եւ Ալզասի զատուած խումբերուն մրցումը, որ շատ հետաքրքրական էր: Երկու խումբերը միշտ իրար կորզել ջանացին, բայց երկու կողմի բերդապահները եւ վերջապահները արգելք հանդիսացան:

Նիքօլա եւ Ռիօ Ֆրանսայի ազգային խումբին յառաջապահները, որոնք Նորմանտիի խումբին մաս կը կազմէին պարտութեան մատնեցին Ալզասի խումբը, 3—1ով: Բերդապահն էր ծանօթ Լօզը:

⁂ Նիմի մէջ տեղի ունեցաւ Sud-Est Ֆրանսացիներու եւ Ֆրանսական խումբերու միջեւ խաղացող օտարականներու միջեւ մրցում մը: Ֆրանսացիները յաղթական ելան 3—1ով:

⁂ Գերմանական բրկլիի խումբ մը որ Լիոն եկած եւ մրցած էր Լիոնէսի բրկլիի խումբին դէմ, 0—0ով հաւասար մնաց:

⁂ Վէլոտրոմ տ'Իվէրի տնօրէնութիւնը Մեռելոցի առթիւ կազմակերպած էր հեծելանիւի մրցում մը: Մրցողներն էին Ֆրանսայի շրջանի ախոյեանը՝ Անթօնէն Մաներ եւ համաշխարհային ախոյեան պելճիքացի Շառլ Քաէրց: Մրցումը բաժնուած էր երեք մասի: Ա. մրցում— մէկ քիլոմէթր (ժամական հաշուով): Առաջին հանդիսացաւ Քաէրց, 1 վրկ. 7 երկվ. 2/5, երկրորդ՝ Անթօնէն Մաներ, 1 վրկ. 10 երկվ. 4/5: Բ. մրցում,— Եօթը քիլոմէթր 500: Մինչեւ չորս քիլոմէթր 570 իրարու հետ երկու հակառակորդները կը մրցին, բայց Քաէրց չշարունակելով, Անթօնէն Մաներ յաղթական կը հռչակուի: Չորս քիլոմէթր 570 մէթր ճամբան կտրելով 5 վայրկ. 57 երկվ. 1/5էն: Գ. մրցում,— 15 քիլոմէթր: Այս մրցումն ալ Ֆրանսացին կը շահի կտրելով 16 վայրկ. 12 երկվ. 3/5, իսկ պելճիքացին ետ կը մնայ շրջան մը՝ 168 մէթր: Այս կերպով Ֆրանսայի ախոյեանը պարտութեան կը մատնէ համաշխարհային ախոյեանը՝ Շառլ Քաէրցը 2—1ով:

⁂ Թունուզի մէջ տեղի ունեցաւ պօքսի poids coq (աքաղաղի ծանրութիւն) համաշխարհային ախոյենական մրցում մը: Մրցողներն էին Ամերիկացի սեւամորթ Ալֆոնսօ Պրաուն եւ Թունուզցի Եունկ Փէրէզ: Սեւամորթը, որ երեք տարի է կը պահէ այդ տիտղոսը, այս անգամ ալ չարաչար պարտութեան մատնելով իր հակառակորդը եւ 10րդ շրջանին զգետնելով, օրուան դատաւորներուն կողմէ նորէն համաշխարհային ախոյեան հռչակուեցաւ:

⁂ Իտալիոյ մէջ ալ մրցումները կը շարունակուին միեւնոյն թափով. Մանաւանդ Իտալիոյ ազգային խումբի զատուած ֆութպոլիստները միշտ փորձերով ու խաղերով կը պրաղին.

Պատրաստութիւնները մեծ են, այն յոյսով թէ պատւով դուրս պիտի գան Անգլիոյ մէջ:

⁂ Նոյ. 1ին տեղի ունեցաւ հեծելանիւի մեծ մրցում մը, որուն մասնակցեցան միայն իտալացի հեծելանուորդ «աստղ»երը: Այս մրցումին հեռաւորութիւնն էր 100 քիլոմէթր: Առաջին հանդիսացաւ Օլմօ, 100 քիլոմէթր ճամբան կտրելով 2 ժամ 34 վրկ. 10 երկվրկ.էն, շահելով 46 կէս: Երկրորդ՝ Ալֆրէտօ Պինտա, որ երեք անգամ համաշխարհային ախոյեան եղած է:

Մրցումը լքեցին Կուէռա, Գամուցօ, Պէրկամաշի, Փիօմէնթէսի եւ Ճիուսթէլլի, ինչ որ զարմանք պատճառած է հեծելանուորդներուն

⁂ Հինգշաբթի օր Կուէռա պիտի կոտրէ հեծելանիւի մրցանիշը, որ 1929էն ի վեր կը պատկանէր Ալֆրէտօ Պինտայի, յետոյ անցաւ Ֆրանսացի Ռիշարի:

⁂ Պոլսոյ մէջ, Ֆութպոլի ախոյենական մրցումի մը ընթացքին, (Կալաթա-Սէրա, Ֆէնէր-Պահչէ), Կ. Սարայի բերդապահը Ավնի աչքին ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած է յուսահատական վիճակի մէջ:

⁂ Պէրնի մէջ ալ տեղի ունեցաւ միջազգային մրցում Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ: Հոլանտա յաղթական ելաւ 4—2ով:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԿՈՂԸ ԽՈՐԹ ԷՐ

— o —

Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (16 հոկտ.).

— «Բոլշեւիզմը Հայաստան բերողները օրակարգէն աւելի ցած էին, ատոր համար հայ մարքսիստական կուսակցութիւնը, ղեկավարութեամբ Բ. Իշխանեանի եւ Դ. Անանունի, սոցիալիստ յեղափոխականներու հայկական խառնուածը յանձինս Վ. Մինախորեանի եւ Ա. Խոնդկարեանի, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծառացան բոլշեւիզմի դէմ:

Հայոց մէջ ռուսական բոլշեւիզմի դրօշակակիրները հանդիսացան մարդիկ, որոնք ոչ մէկ կապ եւ հարազատութիւն ունէին հայ ժողովուրդին հետ: Անծանօթ միանգամայն հայ իրականութեան, հայ երկրին, մեր առանձնայատուկ պայմաններուն, պատմութեան, լեզուին, գրականութեան եւ մեր քաղաքական ձգտումներուն

Այս անծանօթները, ռուս ապրանքը (բոլշեւիզմ) ուսերնին դրած, կուգային Ռուսիոյ խորերէն, Սիպերիայէն, Հիւս. Կովկասէն, Ղրիմէն, Թուրքեստանէն եւ Անդրկովկասի զանազան մասերէն, ըլլալով խառնածիններ թաթարի, մոնղոլի, ռուսի, չէչէնի, օսի եւ վրացու մինչեւ իրենց եօթը պորտը: Անոնց մեծ մասը, բնական է, հայերէն չէր գիտեր, կատարեալ բաբելոն մը գաղափարներու, վարք ու բարքի, ուծացած ու այլասերած հոգով եւ միտքով: Հեգնանքով կը յիշէին միայն որ իրենց հօրմէ կամ մօրմէ Հայ են, գիտեն — ՀԱՅՐ ՄԵՐ, ԽԱՉԱՍՏԱՆ, ԽԱՉ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ եւն.:

Խոշորագոյն մասը խառնածին, տգէտ եւ անկիրթ, ռուսական տարրական դպրոցներու քանի մը դասարան միայն տեսած:

Եւ ասոնք կուգային Հայոց աշխարհ «նոր» գաղափարով — ռուսական բոլշեւիզմով:

Բնական է, ինչպէս բոլոր ժողովուրդներ, նոյնպէս մեր ժողովուրդը պիտի մերժէր ընդունիլ այս խառնածին տարրը եւ անոր օտար գաղափարները:

Նոյնն է վիճակը նաեւ գաղութներու մէջ: Կիսակիրթ, տգէտ, անծանօթ մեր պատմութեան, մեր անցեալին ու ներկային, մեր իրականութեան եւ դժուարին կացութեան:

Գաղթաշխարհի բոլշեւիկ կամ բոլշեւիկամիտ Հայերու 90 առ հարիւրը Հայաստանի հողը չէ տեսած, հայ հայրենիքն ու ժողովուրդը չի ճանչնար, առաւել եւս ռուս բոլշեւիզմը եւ անոր էութիւնը:

Վստահաբար այս տարրը պարարտ հող մըն է բոլշեւիզմի:

Ու բոլշեւիկները գիտեն թէ ուր պէտք է երթալ եւ ուր սերմանել իրենց սերմը:

Բոլշեւիզմի չափանիշը արդէն յայտնի է — Մեր երկիրը չտեսած, մեր ժողովուրդին անծանօթ եւ բոլշեւիզմի էութեան խորը չթափանցող մէկը միայն կրնայ համակիր ըլլալ բոլշեւիզմին — անգիտակցաբար կամ խաբուած:

Այս է ընդհանուր ճշմարտութիւնը»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԷՄԷՐԷԿԻՒԼԷՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վիէն, 29 Հոկտ.— Ստորագրեալներս կը հրաժարինք Կէմէրէկիւլերալինաց Հայր. Միութենէն, բաւ համարելով ցարդ տարուած ապարդիւն աշխատանքները: Մենք չենք ուզեր գործիք դառնալ Վերաշինացի խոզովակով: Ստորագրեալներէս Հ. Թորոսեան կը հրաւիրէ վարչութեան միւս անդամները որ գան ստանան այն բոլոր գոյքերը որ իր քով կը մնան տարիներէ ի վեր, իբր քարտուղար:

Հ. Թորոսեան, Կ. Մարգարեան, Ս. Անդոնեան, Գ. Այանեան, Կ. Արգարեան, Գ. Նազաչեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

LA VIE ET LA CULTURE ARMENIENNES à Alep au XVII siècle.— Conférence par Mgr. Ardavazt Surméyan, archevêque d'Alep. 1934. PARIS. Prix 5 frcs.

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (20)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԵԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Վերջապէս մահուան անկողնին մօտ եղելութիւնը կը պատմէ իր մօտաւոր ազգականներէն մէկուն, թերեւս իր զաւկին, եւ կտակ կ'ընէ որ իր վրէժը լուծէ առնէ. Այս տուեալներուն վրայ յենելով, Փիրսըն, հաւանական է որ ոճրագործը երիտասարդ մըն է: Անձնապէս կը կարծեմ թէ այդպէս է, որովհետեւ ընդունելով նոյնիսկ որ ծերունի մը ըլլայ ոճրագործը, պարմանի երիտասարդի մը մասնակցութիւնը անկարելի է ժխտել: Այս խնդրին մէջ այնքան հանդ վառնուած է որ նոյնատեսնինոց մարդէ մը գրեթէ անկարելի է սպասել:

Քննիչ — ոստիկան Փիրսըն համար այնքան ալ համոզիչ չէին այս ենթադրութիւնները, բայց չուզեց իր մեծաւորին առարկել, ինքը համոզուած էր որ մարդասպանը ծեր մէկն է, բայց կը խորհէր նմանապէս թէ օգնական — ոստիկանապետի տեսութիւնը թերեւս ճիշդ էր եւ պէտք էր բոլոր պատեհութիւնները օգտագործել: Քիչ մը մտածելէ յետոյ ըսաւ.

— Լաւ է որ այդ ուղղութեամբ պրպտումները շարունակեմ մինչեւ որ անթելիս պատասխանը ստանամ:

— Անշուշտ, Փիրսըն, միշտ այդ ուղղութիւնով մտածէ: Լաւ եւ ճարպիկ գաղտնի ոստիկան մը բնաւ ուրիշներու ենթադրութեանց չապաւինիր: Անոնց բառերը մտիկ կ'ընէ, նկատի կ'առնէ, յետոյ է որ իր գաղափարներուն հետ կը բաղդատէ եւ ըստ այնմ կը գործէ:

Հ. Ա. իր ստորադասները աշխատցնելու այդ կերպն էր որդեգրած, կ'ուզէր որ անձնապէս ամէն դէպքին իր տեսակէտը կը յայտնէր, բայց չէր փափաքէր որ անպատճառ այդ ուղղութեամբ գործէին, որովհետեւ ինք անոնց մեծաւորն էր:

— Մինչեւ աստուած անթելիս պատասխան մը կ'առնենք, միեւնոյն ատեն պրպտումներն ալ կը շարունակեմ, պարոն:

Ոստիկան-քննիչը երթալու համար ոտքի ելաւ, այլեւս ըսելիք չունէր, գիտէր որ իր մեծաւորը կ'ուզէր մեկնիլ:

— Թերեւս կէս-գիշերին անգամ մը հոս հանդիպիմ, Փիրսըն. եթէ կարեւոր բան մը պատահի, գրասեղանիս վրայ երկտող մը ձգեցէք:

— Շատ լաւ, պարոն:

Եւ մինչ քննիչ-ոստիկանը դրան մօտ հասած էր՝

— Միջանկեալ, Փիրսըն, Սըր Ճօն Տէվիսընը հետապնդող պաշտօնեաներէն ի՞նչ լուր:

— Լաւ պարոն, Ուիլիըմսը...

Փիրսըն խօսակցութիւնը ընդհատեց, որովհետեւ դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, ըսաւ Հ. Ա.:

Ոստիկան մը ներս մտաւ, ներողութիւն խնդրելու ձեւով օգնական-ոստիկանապետին նայեցաւ, յետոյ դառնալով Փիրսընին.

— Պարոն քննիչ, Սմիթ վարն է: Ըսի իրեն թէ օգնական-ոստիկանապետին մօտ կը գտնուիք, բայց ըսաւ որ կարեւոր տեղեկագիր մը ունի ձեզի տալիք, ատոր համար եկայ լուր տալու ձեզի որ շուտ իմանաք անոր վարը սպասելը:

— Սմիթը այն անձերէն մին է որ կը հետապնդէ քիչ առաջուան ձեր յիշած անձնաւորութիւնը, պարոն, ըսաւ Փիրսըն իր գլխաւորին դառնալով: Ուիլիըմսը կէսօրին կը հսկէ, յետոյ Սմիթը:

— Երթալէ առաջ կ'ուզեմ իմանալ թէ Սմիթը ի՞նչ ունի ըսելիք, վեր կանչեցէք զինք, Փիրսըն:

Շատ լաւ, պարոն. Ըսաւ դառնալով ոստիկանին.

— Ըսէք Սմիթին որ անմիջապէս օգնական-ոստիկանապետին գրասենեակը գայ:

Ոստիկանը մեկնեցաւ, եւ երկու մարդիկը տեղերնին նստան:

— Սմիթը իր պարտականութիւնը Ուիլիըմսէն պիտի առնէր ժամը վեցի ատենները: Ցետոյ ժամացոյցին նայելով — հիմակ 8.15ն է, բան մը պատահած է որ ժամանակը լրանալէն առաջ հոս եկած է:

— Հըմ. ըրաւ Հ. Ա.:

Գաղտնի ոստիկան Սմիթ այն անձերէն էր որոնք կ'ուզեն իրենց ներքը եղած խնդիր մը անմիջապէս պէտք եղած տեղը հաղորդել, երբ իրեն կը հրամայուէր բան մը տեղեկագրել՝ այդ բանը կ'ընէր առանց ձեւակերպութեան.

— Պարոն, Ուիլիըմսը պարտականութիւնը ինծի պիտի փոխանցէր ժամը 6ին, բայց նկատելով որ այդ անձնաւորութիւնը այդ ժամանակէն առաջ կրնայ տունէն դուրս ելլել, որոշուեցաւ որ Ուիլիըմս ամէն կէս ժամը անգամ մը ինծի հեռախօսով տեղեկացնէ: Ժամը երեքին տասը մնացած ինծի հեռաձայնեց որ այդ անձնաւորութեան մեքենավարը ինքնաշարժին մէջ անոր դրան առջեւ կը սպասէ:

— Այո, մոռցայ ձեզի յիշեցնել Փիրսըն, թէ ըսաւ ինծի որ գիւղ մեկնելու դիտաւորութիւն մը ունէր... Շարունակէ Սմիթ:

Հ. Ա.ն էր որ ընդհատեց ոստիկանին խօսքը:

— Հազիւ Ուիլիըմս այս խօսքերը իմացած շարունակեց Սմիթ — ըսի իրեն որ եթէ մարդը Լոնտոնէն դուրս ելլէ եւ եթէ հեռաւորութեան պատճառաւ չկարողանամ զինքը փոխադրել, առաջին իսկ պատեհութեամբ ինծի հեռախօսէր, որուն համաձայն յետոյ ընելիքնիս մասին պիտի մտածէինք: Այդ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ժամը երեքին քսան մնացած եւ տասը վայրկեան առաջ Ուիլիըմսը հեռախօսով հետեւեալը հաղորդեց... Գրայթընէն:

— Գրայթընէ՞ն, բացականչեց օգնական — ոստիկանապետը:

— Այո պարոն. ահաւասիկ տեղեկագիրը: Գրի առի այնպէս ինչպէս ինք ըսաւ եւ թուղթը սկսաւ կարդալ:

— «Սըր Ճօն Տէվիսըն տունէն դուրս ելաւ ժամը ճիշդ երեքին հինգ մնացած: Մեքենավարը ճամբեց եւ կառքը ինք վարեց: Ինծի եղած հրահանգին համաձայն, իմ տրամադրութեան տակ եղած կառքին մէջ մտնելով իր ետեւէն սուրացի: Սըր Ճօն Լոնտոնէն մեկնեցաւ Գլաֆամ, Մօրտըն եւ Սըթթըն ճամբով: Առանց որ եւ է տեղ մը կենալու ուղղակի Գրայթըն եկաւ եւ իր կառքը սահմանագլուխին մօտ կառատան մը մէջ դրաւ: Ցետոյ ծովափը գալով նաւակ վարձու առաւ մէկու մը հետ տեսնուեցաւ. մարդը նաւակը բերաւ եւ Սըր Ճօն մէջն առնելով սկսաւ թիավարել:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԽԱԺԱԿ խումբի ժողովը, այսօր երեքշաբթի, ժամը 7ին։

ՌՈՍՏՈՄ, ԻՇԽԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲ ենթակոմիտէներու եւ ՔՐԻՍՏԱ – ՓՈՐ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։

ԳԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէջ, այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբէն անկախ պատճառներով Նոյեմբեր 3ի պարահանդէսը յետաձգուած է Դեկտեմբեր 22ի Շաբաթ երեկոյեան։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանէն (Մարսէյլ) Մանուկ Մակարեան եւ պարագաները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Գ. Վաղարշակ Ոսկանեանի եւ իր ընտանիքին, իրենց որդւոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Մարսէյլ, 31 Հոկտ. 934

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը ստանձնէ հայերէնի դասեր՝ փրանսական նախակրթարան կամ լիսէ յաճախող աշակերտներուն համար։ Կ'աւանդանէ, իր նոր մեթոտով, ընթերցում, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, շարադրութիւն, բառագիտութիւն եւ գրականութիւն։ Ամբողջական ըլլալու համար հայեցի դաստիարակութիւնը՝ շրջան մը վերջ կը սկսի աւանդել նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։

Լիսէ յաճախող հայ աշակերտներուն համար անհրաժեշտ է սորվիլ հայ լեզուն՝ քանի որ փրանսական կառավարութիւնը ընդունած է հայերէնը՝ պաքալորեայի քննութեանց մէջ իբր օտար լեզու։

Պայմաններու համար դիմել գրաւոր. **N. BECHIKTACHLIAN, 17, Rue Damesme,** PARIS (13e):

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000 Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ	50 փր.
1000 Ծրարներ »	50 »
1000 Առեւտրական քարտ	40 »
1000 Պահարան, ճերմակ	40 »
100 Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով	50 »
1000 Թուղթիկ – ծանուցում	35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ

ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ԳՐԱԿԸ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

17, Rue Damesme – PARIS (13e) կամ հեռախօսել՝ **Glacière 15 – 70**

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով. Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ դիրք, չքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ ԼԻՈՆԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ։*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մեթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19 Rue Damesme, Paris 13: Մեթրօ՝ Tolbiac

Tel Gob [illegible] & Gla [illegible]

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պղպղուած կաթէ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գին։

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ. Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մատթէոսեան եւ Այլըճեան ընտանիքներն իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի եւ «Աապագայ»ի խմբագրութեանց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հրջ. վարչութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղին, Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Հրջ. վարչութեան, Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Անկիէնի մասնաճիւղին, Փարիզի Տիկնանց Կարմիր Խաչի, Անկիէնի մասնաճիւղին, Դպրոցասէրի պաշտօնէութեան եւ սանուհիներու, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Անկիէնի Հայերէնի դասախօսութեան մասնակցող աշակերտութեան, ազգականներու, բարեկամներու եւ պաշտօնակիցներու, որոնք՝

ՀԱՅԱՑԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ եւ վշտալի մահուան առթիւ փութացին իրենց ցաւակցութիւնները յայտնել անձամբ կամ գրաւոր։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբեր 20ին պիտի սկսինք ծախել մեր նոր օրացոյցները «Վասպուրական» օրացոյցը։ կազմուած է նոր բովանդակութեամբ (*կենսագրական, աշխարհագրական, եւ այլն բաժիններով*)։ Ապսպրանքի համար դիմել,

*A Mardirossian*ի, *Poste Restante Colbert, Marseille:*

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 – 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները։ դիմել ամէն օր ժամը *2-3* Գ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի, 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փորձ ս'Օպլէյանէն առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie.*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար փր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000

Գումար 111·411 թիւ, որոնք կը շահին 60·000·000 փր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2 2 կամ 4 4 կամ 10 10 եւ կամ 20 20 համեմատութեամբ.

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր հօրբը - ռամպուրսմանով

Contre Remboursement :

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ. Նշանակել ճիշդ հասցէ

Նամակները գրել փրանսերէն կամ ռուսերէն

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Երեւանի խաղողի օղին մեծաշնորհքը ստացած ըլլալով, նրաւարուկ [illegible]

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով՝ անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld des Vignes, MARSEILLE Téléphone. COLBERT 58-10

Կեդրոն՝ առեւտրի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine 09-95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M H Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԵԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ։

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներու ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, բաթանթի եւ մարշան փորէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives** 05 93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժնին մէջ)*

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ :

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(Métro: TOLBIAC)

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2645

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՇԱՏ Է ԱՒՈՒՐՆ ՉԱՐ ԻՒՐ,,

»»» · · «««

Ընկեր մը, քանի մը շաբաթ առաջ, շօշափելով Համահայկական կազմակերպութեան խնդիրը, կ'առաջարկէր Ազգային Միութիւնը իրականացնել «Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ»:

Ահա իր երեք յօդուածներուն եզրակացութիւնը, իր իսկ բառերով.

— «Պիտի շարունակե՞նք ցարդ եղածին պէս անօգուտ հրաւէրներ կարդալ ազգի պառակտուած հատուածներուն, պառակտիչ խմբակներէն մինչեւ ուղն ու ծուծը մամոնային կուլ գացած առաջնորդները այլասերածները եւ անհոգի *լըվանթէն*ները, թէ նախապէս պիտի ընտրենք աւելի կտրուկ ճամբայ մը, որ դիւրացնէ համընդհանուր միութիւնը, ազգային ինքնուրոյն գոյութեան եւ անկախ ու ազատ հայրենիքի հիմնական նպատակներուն հանդէպ: Հարցը ձեւակերպել այսպէս, կը նշանակէ զայն լուծել այս յօդուածի խորագրի հիման վրայ: Այն է՝ պարտադրել ազգային միութիւնը Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ:

... «Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ դէպի ազգային միութիւն» նշանաբանը պէտք է ուղեցոյց ծառայէ մեր կուսակցութեան ներքին քաղաքականութեան, որովհետեւ անոր լայն ու ամբողջական կիրառումով միայն կարելի է հաշուեյարդարի ենթարկել ներքին ճակատը, բոլշեւիկ-ռամկավար-աղայական բլոր հակայեղափոխական, յետադիմական «միացեալ»ները եւ զալափարական անդիմադրելի շունչով վարակել հայկական վտարանդի զանգուածները ի պատրաստութիւն այն արիւնոտ մարտին՝ որ անգամ մը եւս ցեղը կոչուած է վարելու՝ իր գոյութեան եւ ազատութեան համար, առաջնորդութեամբ մեր կուսակցութեան»: (Վ. Շամիրեան, *Յառաջ*, 17 հոկտ.):

Այս առթիւ, մեր աշխատակիցը կը յիշէր նախընթաց պարագաներ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դիմած է գիկտատուրայի: եւ ինքնախաբէութիւն կը համարէր հաւատալ երիտասարդական կազմակերպութեանց չէզոքութեան, քանի որ գիրքերը շատոնց կըզուած են, բուն իսկ բոլշեւիկներու ազդարարութեամբ,— «Ո՛վ որ մեզի հետ չէ, մեզի դէմ է»:

Ընկեր, անմիջապէս, որ մինք չունինք հրապարակային վիճաբանութիւն մը բանալու: Այդպիսի փորձ մը պիտի դառնար ակադեմական մարզանք: Այսինքն պերճանք:

Այս բոլոր հարցերուն մէջ, մենք ունինք միայն մէկ հիմնական մտահոգութիւն,— Կարելի եղածին չափ խտացնել, զօրացնել եւ բազմապատկել գաղութներու կազմակերպական ցանցերը, ապահովելու համար անոնց ԴԻՄԱՆԱԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ: Ուրիշ խօսքով՝ ինքնապաշտպանութիւնը:

Արդ, կարելի՞ է պնդել թէ այսօր ունինք միայն երկու ճակատ,— Դաշնակցական եւ Հակադաշնակցական: Կամ՝ ազգային եւ բոլշեւիկեան:

Մինչեւ որ այս հարցին ճիշդ պատասխանը չտանք, դժուար է ո՛ր եւ է լուծում գտնել այն տագնապին, որ կը խռովէ գաղութները, տարէ տարի՝ ի վեր:

Մեր կարծիքով, Դաշնակցականն ու Հակադաշնակցականը կազմութեան մէկ երեսն է միայն: Եւ եթէ կ'ուզէք՝ ոչ ամէնէն կարեւորը:

Մնացեալը՝ ամբողջ ողբերգութիւն մըն է: Վէր՝ բոլոր վճիռներէն եւ օրէնքներէն.

Եթէ մեր հայրենիքին մէջ ըլլայինք միայն այդ երկու ճակատներով, դիւրին էր ելք մը գտնել: Նոյն իսկ տիրակալութիւն կամ դիկտատուրա հաստատել:

Բայց, ո՞ւր ենք այսօր: Ո՞ւր կը գտնուի այն 700—800,000ը, որուն անունով կը խօսինք բոլորս ալ, թէեւ անոր բուն համրանքն անգամ չենք ստուգած:

Ի՞նչ խօսք որ Դաշնակցութիւնը ամէնէն իրական ուժն է, այս անսահման քաոսին մէջ: Ամէնէն հզօր խարիսխը՝ որուն գիտակցաբար կամ բնազդաբար կը կառչին անհամար բազմութիւններ, յանուն հայրենիքի եւ ազատութեան:

Բայց, Դաշնակցութիւնը ամէն բան չէ: Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ, Դաշնակցութիւնը ինքն ալ չըլլայ ունի ստրջերուն, իսկ իր ճամբուն վրայ ամէնէ յորձանքներ ու ժայռեր, որոնց հետեւոր նմանութիւն անգամ չունին մեր երկրի պայմաններուն հետ:

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ մեր անապատ կորովին մէկ մասը ամլութեան դատապարտուած է, այս պեղոտաներուն վրայ, որ կ'երկարին Լոնտոնէն մինչեւ Պուէնոս Այրէս, եւ Պուքրէշէն մինչեւ Միացեալ Նահանգները — 20-25 օրուան ճամբայ:

Ո՛ր եւ է ժողովուրդի մէջ ալ, տասնապատիկ աւելի հզօր կազմակերպութիւն մը չպիտի կրնար աւելի մեծ յաւակնութիւններ ունենալ, եթէ ունենար մեր այսօրուան կացութիւնը:

Այս հաստատումը կը նշանակէ ոչ թէ ընկրկում կամ դասալքութիւն, այլ հասուն գիտակցութիւն տարողութեան եւ հնարաւորութեանց:

Եթէ համաձայն ենք այս կէտի մասին, այն ատեն կը դիւրանայ մեր ճամբան:

Այն ատեն բոլորս ալ յստակօրէն կ'ըմբռնենք թէ ի՛նչ կրնանք ընել եւ ինչպէս պէտք է դուրս հանել շատ մը առաջադրութիւններ: Այսպէս, նոյն պատմութիւնն է որ պիտի շարունակուի:

«Շատ է աւուրն չար իւր»: Ի՞նչպէս ըսենք որ՝ նոր ամպեր չկուտակուին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

— ∞ —

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԱՑԱՐՈՒԻՆ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ

3,600,000 ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ, ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ ՈՒԺ ԿՈՒՏԱՆ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻ

Երէկ տեղի ունեցաւ խորհրդարանին բացումը: Երկու ժողովները ալ անցան մեծարանքի ցոյցերով, ի յիշատակ Աղեքսանդր թագաւորին, Պ. Պարթուի եւ Պ. Փուանքարէի: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները: Այս արարողութիւններէն անմիջապէս վերջը, ելմտական յանձնաժողովը նիստ գումարեց, քննելու համար առժամեայ վարկերու խնդիրը: Անհրաժեշտ է ժամ առաջ վերջացնել այս խնդիրը, որ երեսփ. ժողովին քննութեան պիտի յանձնուի հինգշաբթի օր: Եթէ չքուէարկուի, կը նշանակէ թէ մեծամասնութիւնը հակառակ է սահմանադրութեան վերաքննութեան: Այն ատեն անխուսափելի կը դառնայ երեսփ. ժողովին լուծումը, եթէ Պ. Տումէրկ չուզէ հրաժարիլ:

Նախարարական խորհուրդն ալ նիստ գումարեց երէկ: Կացութիւնը այնքան փափուկ էր որ, ժամէ ժամ կը սպասուէր արմատական նախարարներու հրաժարման:

Ինչպէս ձախերը, աջերն ալ շարժման մէջ դրած են իրենց ամբողջ ուժը, յաղթանակը շահելու համար: Այսպէս, երկուշաբթի օր Պ. Տումէրկի ներկայացաւ պատուիրակութիւն մը, որ կը ներկայացնէ 30 կազմակերպութիւն՝ 3,600,000 անդամներով,— նախկին պատերազմիկներ, գիւղացիներ, գործարանատէրներ, կալուածատէրներ, առեւտրականներ, պանդոկապետներ եւն.: Պատուիրակութիւնը այս բոլորին անունով գիր մը յանձնեց, որով համամտութիւն կը յայտնէ վարչապետին ծրագրած չորս հիմնական փոփոխութիւններուն (լուծում երեսփ. ժողովի, ելմտացոյցի խնդիր, անջատում գործադիր եւ դատական իշխանութեանց, պետական պաշտօնեաներու կանոնագիր): Կ'առաջարկուի նաեւ բարեփոխել ընտրական օրէնքը եւ վերակազմել տնտեսական ազգ. խորհուրդը:

ՆՈՐ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մարսէյլի հարցաքննիչ դատաւորը չորս վկաներ կանչած էր Փարիզէն, դէմ դիմաց հանելու համար խրուաթ ամբաստանեալներուն հետ: Մէկը՝ «Թէժինա» պանդոկին տնօրէնն է, միւսները՝ պանծապետուհին, դռնապանը եւ զինուորական: Ասոնք արդէն հարցաքննուած էին Փարիզի մէջ: Առաջին անգամ լսուեցաւ պանծապետուհին, տիկին Նիքօլ, որ յայտարարեց թէ նոյնինքն Պէնէշ-Փոսփիշիլն էր որ պանդոկ եկաւ ուրիշի մը հետ: Երբ ահաբեկիչ Քէլէմէնի լուսանկարը ցոյց տուին, վկան յայտարարեց թէ ճիշդ այդ մարդն էր ամբաստանեալին ընկերը, եւ թէ պանդոկ եկաւ Սուք անունով: Երկուքն ալ պանդոկը պառկեցան սեպտեմբեր 30էն սկսեալ եւ մեկնեցան հոկտեմբեր 6ին: Ուրիշ մարդ մը որ պանդոկը չէր բնակեր, ամէն ատոր կուգար եւ նախաճաշ կ'ընէր անոնց հետ: Վկան դանազան լուսանկարներու մէջէն ճանչցաւ Քվաթէրնիքը, այլ անուամբ Քրամէր, որ այժմ բանտարկուած է Իտալիոյ մէջ: Միւս վկաներն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրին. Ուրեմն կը հաստատուի թէ Քվաթէրնիք Փարիզ կը գտնուէր մահափորձէն քանի մը օր առաջ:

⁂ Ֆրանսական իշխանութեանց պահանջման վրայ, հոկտեմբեր 27էն ի վեր Վիէննայի մէջ ձերբակալուած կը մնայ գեր-գնդապետ Փէրչէվիչ: Պելկրատի թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ՝ Աղեքսանդր թագաւորին սպանութեան հրամանը տուած է Տոքթ. Փավէլիչ, խրուաթական կազմակերպութեան վարիչը, իսկ գեր-գնդապետ Փէրչէվիչ Եանքա Փուսթայի մէջ (Հունգարիա) վիճակով ընտրած է երեք ահաբեկիչները: Բայց բուն ահաբեկիչը, Քէլէմէն կամ Կէորկիէվ ընտրուած է Փավէլիչի կողմէ: Ահաբեկիչը Քվաթէրնիքի հետ Իտալիայէն գացած է Ցիւրիխ, ուր երկուքը մէկ սպասած են Հունգարիայէն եկած խումբին: Ֆրանսական կառավարութիւնը պահանջած ըլլալով Փէրչէվիչը, Աւստրիոյ դատական նախարարութիւնը համապատասխան ատեանին քննութեան յանձնած է խնդիրը:

Ինչո՞ւ օդը կը ձգէր շոգեկառքերը

Գրած էինք թէ Փէշթայի մէջ (ոչ թէ Վիէննայի) կը դատուի տարօրինակ մարդ մը, Սիլվէսթր Մաթուշքա, որ բան-գործ բրած էր շոգեկառքեր գիծէն դուրս հանել, պայթեցնել եւ գիտել տեսարանը: Դատադահին մէջ խռնուած էին երկու հարիւր հոգի, որոնց հարիւրը թղթակիցներ էին, ամէն ազգէ: Ամբաստանեալը ատեան հանուեցաւ ձեռնակապով եւ ոտքերէն շղթայուած: Դատավարութեան նիւթն էր Պիաթորպանիի շոգեկառքի արկածը, որուն զոհ գացին 22 հոգի: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ իր յանցանքը, միեւնոյն ատեն պատմելով թէ 1931 օգոստոսին ալ փորձած էր գիծէն հանել Պերլին-Պազէլ ճեպընթացը: (Այս դատն ալ առանձին պիտի քննուի, Գերմանիոյ մէջ): Ամէն բան խոստովանելով, ամբաստանեալը յայտարարեց թէ կը գտնուի Լէօ կոչուած չար ոգիի մը անդիմադրելի ազդեցութեան տակ: Բազմաթիւ բժիշկներ ամբաստանեալը քննելով այն եզրակացութեան եկած են թէ կը կեղծէ. մանաւանդ որ, շատ լաւ կրթութիւն ստացած է: Հունգարացի է եւ ծնած՝ 1892ին: Բացի մայրենի լեզուէն, հիմնովին գիտէ գերմաներէն եւ սլովաքերէն եւ քիչ շատ կը խօսի բոլոր եւրոպական լեզուները: Արդէն դատապարտութիւն մը կրած է 1931ին: Ահա թէ ինչ պատմեց դատավարութեան առաջին օրը.

— Երբասէս կը ցաւիմ Պիա-Թորպանիի ճեպընթացը գիծէն հանելուս համար, բայց ես գործեցի Լէօյի անդիմադրելի ազդեցութեան տակ: Այդ ոգին մէկ վայրկեան հանգիստ չէ ձգած զիս: Ուզեցի պայքարիլ իր չար ազդեցութեան դէմ, բայց ամէն անգամ որ ճիգ մը կը փորձէի, Լէօ աւելի հզօր կը հանդիսանար քան ես: Կեանքիս մէջ հինգ հոգի ճանչցած եմ որոնք Լէօ կը կոչուէին: Ցեռոյ ճանչցայ չար Լէօն որ ինծի գործել տուաւ ինծի: Այդ Լէօներէն երկրորդը, Լէոն ժԳ. պապը ուզեց բարիք ընել ինծի, բայց սատանան զիս մղեց դէպի երրորդ Լէօն, Փէշթայի մագնիսացնողը, որուն փորձերուն ներկայ էին 400 փրոֆէսէօրներ եւ ուսանողներ:

Դատը շարունակուեցաւ երէկ: Ամբոխը սմա՞հ կ'ազդարէր:

Մ. Քեմալ, Թուրքիոյ հոգերը եւ... հրաժշտութիւնը

Նոյեմբեր 1ին, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին վերաբացման առթիւ, Մ. Քեմալ խօսեցաւ իր «գահաճառը»: Պարզելէ յետոյ երկրին տնտեսական եւ ճարտարագործական յառաջդիմութիւնը, Մ. Քեմալ շարունակեց, միշտ կրկնելով «ընկերնե՛ր, ընկերնե՛ր»:—

«Երկրին շինութեան եւ բարեզարգման ծրագիրը գործադրուած է առանց կասեցման, մեծ նախանձախնդրութեամբ: Այսօր շինուելու վրայ եղած երկաթուղիները 500 քիլոմէթրը կ'անցնին: Եւ անոնցմով որոնք վերադնուած են, պետութեան պատկանող մեր երկաթուղիները կը գլեն կ'անցնին 5000 քիլոմէթր:

Կարելի է զօրեղապէս յուսալ որ՝ պետութեան հասոյթները պիտի իրականանան համաձայն նախատեսութեանց: Թրքական դրամը կը պահէ իր ամուր արժէքը: Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս քաղաքականութեան եւ պիտի շարունակէ ապագային ալ նոյն քաղաքականութիւնը: Արդիւնի փոխատուութեան երրորդ մասը, նախընթացներուն պէս այս տարի ալ, գոցուեցաւ նախատեսուածին համաձայն:

«Կեանքի առողջութիւնը ազգին, եւ երիտասարդութեան ու պզտիկ, կենսական անհրաժեշտութիւն ունեցող խնդիր մըն է, որուն կ'ընծայենք մեծ կարեւորութիւն

«Գիտէք թէ ինչ կարեւորութիւն կ'ընծայէ ազգը մշակութային խնդիրներու: Այս խնդիրներու առաջին գծին վրայ կը գտնուի այն աշխատանքը որ կը կատարուի սրտանց կառուցանելու համար թուրք պատմութիւնը մաքրական հիմերու վրայ, եւ տալու թուրք լեզուին իրեն արժանի տեղը: Կրնաք ապահով ըլլալ այժմէն թէ այս ջանքերը պիտի յանգին գեղարդիւնք արդիւնքներու: Գիտեմ թէ որքան կը փափաքիք որ ազգային երիտասարդութիւնը յառաջդիմէ գեղարուեստի գետնի վրայ: Այս նպատակը կ'իրականանայ: Սակայն եւ այնպէս թրքական երաժշտութիւնն է որ պէտք է առիթ ունենայ ձեր առաւելիք այս ջանքերուն առաջին գծին վրայ գտնուի: Իր սեփական յեղաշրջման նշան մըն է՝ իր երաժշտական յեղաշրջման մէջ ազգի մը ցոյց տուած հասկացողութեան կարողութիւնը: Այն երաժշտութիւնը որ մեզի լսել կը տրուի այսօր հեռու է պատուաբեր ըլլալէ մեզի: Պէտք է գիտնանք ասիկա որոշապէս: Անհրաժեշտ է հաւաքել գեղեցիկ բացատրութիւնները ու պատմուածքները որոնք կը յայտնեն ժողովուրդին ներքին զգացումներն ու մտածումը եւ զանոնք գործածել համաձայն արդիական երաժշտութեան բնդհ. կանոններուն: Այս կերպով է միայն որ՝ թուրք ազգային երաժշտութիւնը կրնայ բարձրանալ եւ տեղ գրաւել տիեզերական երաժշտութեան մէջ:

«Միջազգային քաղաքական աշխարհը անցեալ տարի զբաղեցաւ ապահովութեան խնդրով եւ հետեւաբար ամէն երկիր անձնուէց իր սպառազինումները: Զանազան ամբարնդել ազգ. պաշտպանողական ուժը, Հանրապետական կառավարութիւնը ոչինչ խնայեց միջազգային գործակցութեան ճամբուն մէջ ինքզինքը պահպանելու համար եւ այս՝ յանուն խաղաղութեան:

Մեր ազգին տիեզերականօրէն ծանօթ հանգամանքն է իր հաւատարմութիւնը հանդէպ իր յանձնառութեանց: Պալքան Համաձայնութիւնը բարեկամական վաւերագիր մըն է հիմնուած պալքան պետութեանց յարգանքին վրայ՝ իւրաքանչիւրին գոյութեան համար:

«Բացայայտ է թէ՝ այս համաձայնութիւնը մեծ արժէք ունի խաղաղութեան մէջ ազգ. սահմանագլուխներու պահպանման համար: Մեր ազգը համակրութեամբ ողջունեց էնկիւրի գումարուող պալքանեան համաձայնութեան խորհուրդին արդիւնաւոր աշխատանքը

Ճարտարագործական տագնապը Փարիզի մէջ

Բանուորական թերթերը կը գրեն թէ Սիթրօէն գործարանը, որ վերաբացուեցաւ երկուշաբթի օր, չորս օրուան դադարէ յետոյ, նոյեմբերի առաջին եւ երրորդ շաբաթները պիտի բանեցնէ 40, իսկ միւս շաբաթները 32 ժամ: Առայժմ խօսք չկայ աշխատավարձքի կրճատման մասին, բայց շարունակ բանուորներ կ'արձակուին: Միայն երկաթի ճիւղէն 30 բանուորներ արձակուեցան առջի օր:

Տրլաժի բանուորները, որոնք բանի արձակուրդ կ'անցընէին քանի մը օրէ ի վեր, երկուշաբթի օր առացան իրենց աշխատավարձը: Այս առթիւ հաղորդուեցաւ թէ գործարանի աշխատանքները պիտի վերսկսին նոյեմբեր 12ին: Շաբաթական աշխատանքը պիտի տեւէ 35 ժամ: (Երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝ օրական 8.45 ժամ): Միեւնոյն ատեն ազդարարուեցաւ թէ մօտերս կրճատումներ պիտի ըլլան, հետեւաբար այն բանուորները որ կրնան գործ գտնել ուրիշ տեղ, պէտք է անմիջապէս բաժնուին, սպասող չմնալու համար: Այս խնդիրը կապ ունի 6—700 բանուորներու հետ, որոնք վկայական ստացած չըլլալով, մեծ դժուարութիւններ պիտի կրեն գործազրկութեան նպաստ առնելու համար.

Հալէպի ողողումներուն վնասները

Պէյրութի Լ'Օրիան թերթը կը գրէ.—

Հալէպի եւ շրջակայքին մէջ հոկտեմբեր 25ի հեղեղին պատճառած վնասը հինգ միլիոն ֆրանքէն աւելի կը նկատուի: Միմիայն Հալէպի ելեկտրականութեան ընկերութիւնը 600 հազար ֆրանքի վնաս ունեցաւ: Պէտք է ըսել որ անցեալ տարի Ընկերութիւնը քաղաքապետութեան ուշադրութեան յանձնած էր ողողման հաւանական վտանգը, բայց քաղաքապետութիւնը կարծես սպասեց որ հեղեղը ինք գայ գծելու համար քարտէսն այն վայրերուն ուր պաշտպանութեան աշխատանքները պէտք է կատարուէին

Հայկական հիւղաւաններու մէջ 33տնակներ ջուրերուն տակ մնացին, ոչ մէկ զոհ:

Այգիի մէջ Հալէպէն եկող ինքնաշարժ մը հեղեղին հոսանքէն քշուած է եւ հեղեղատի մը մէջ ինկած: Ինքնաշարժին վարիչը, որ Քիւրտ մըն էր, մեռած գտնուած է յաջորդ առտու, իսկ իր ինքնաշարժը ամբողջովին ջարդուած:

Հալէպ-Պապ ճամբուն վրայ ինքնաշարժ մը շրջած է: Վարիչը իր գիտակցութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, երկու ճամբորդներէն մին տեղն ու տեղը սպաննուած է:

Ամէն տեղ, Հալէպի շրջակայքին մէջ բազմաթիւ զոհեր եւ նիւթական մեծ վնասներ եղած են:

⁂ Ականատես մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Հինգշաբթի օր ժամը 16ին մեկնեցայ Հալէպէն, օդը շատ գեղեցիկ էր: Հալէպէն հազիւ 10 քիլոմեթր հեռացած յանկարծ երկինքը մթնեց եւ ջրհեղեղը յիշեցնող անձրեւ մը սկսաւ տեղալ որուն նմանը չեմ յիշեր տեսած ըլլալ: Ճա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ-ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

Օրէ օր մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ Ֆրանսայի ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց գործակցութիւնը:

1920ի Թուրի համաժողովի հերձուածէն վերջ, առաջին անգամն է, որ քով-քովի կուգան երկու կուսակցութեան ղեկավարները, Սէնի ջուրերուն յանձնելով երէկի թունոտ, մոլեգին ու յաճախ արիւնահեղ պայքարները:

Թողունք անցեալին մէջ կատարուած փորձերը, Մոսկուայի հռչակաւոր 21 պայմանները, մէկ ճակատի ձախողանքները եւ կանգ առնենք այսօրուան համագործակցութեան վրայ:

Միացեալ ճակատը,— կատարուած իրողութիւն— յանկարծակի, մօդական ուժերու դրդումով չէր որ հասունցաւ:

Երկու հիմնական պատճառներ ճակատագրական դեր խաղացին այդ մերձեցման մէջ:

Առաջինը՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ սոց. դեմոկրատ կուսակցութեանց խորտակումն ու ջլատումն էր ֆաշական հեղեղին մէջ, երկրորդը՝ Ֆրանսայի 1934 փետր. 6ի արիւնահեղ դէպքերը:

Բ. Միջազգայինի երկու կարեւոր թեւերը (գերմանական եւ աւստրիական) դարձան տարադիր, այնպէս ինչպէս իտալական, ռուսական եւ ուրիշ բռնատիրական կարգերու տակ հիւծող ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Արտաքին դէպքերն ու անոնց ողբերգական վախճանը, ի վնաս բանուորական կազմակերպութեանց, Ֆրանսայի մէջ խոհեմութեան ճամբան հարթեցին: Եւ Ֆրանսայի բանուորական կուսակցութիւնները կանգ առին անխուսափելի երկընտրանքի մը առջեւ,— կա՛մ միացում կամ անէացում:

Անտարակոյս, այս հոգեբանական մերձեցման մէջ մեծ դեր խաղացին Ֆրանքոռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ Խ. Միութեան մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Խ. Միութիւնը, պայմաններու բերումով, ուզէր թէ չուզէր, Ֆրանսայի մէջ հանրային նպաստաւոր կարծիք ստեղծելու համար պէտք է յենարաններ որոնէր: Եւ այդ լաւագոյն յենարանը դարձաւ միացեալ ճակատը:

×

Ի՞նչ է միացեալ ճակատի բուն նպատակն ու առաջադրութիւնը:

Երկու բառով կարելի է ըսել.— Ազգային գետնի վրայ միասնական պայքար ֆաշականութեան դէմ:

Սակայն, 1934 յուլիս 27ին, երկու կուսակցութեանց լիազօրներու միջեւ կնքուած դաշինքը կը պարտադրէ նաեւ հետեւեալ յանձնառութիւնները.—

1.— Միասնաբար կազմակերպել պայքար մը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, շարժման մէջ դնելով բոլոր միջոցները՝ կազմակերպութիւն, մամուլ, գործիչներ, երեսփոխաններ եւն.:

Այս միացեալ գործունէութեան նպատակն է.—

Ա.— Շարժման մէջ դնել ամբողջ բանուորութիւնը ընդդէմ ֆաշական կազմակերպութեանց, անոնց զինաթափութեան եւ լուծման համար:

Բ.— Ժողովրդապետական ազատութեանց պաշտպանութիւն, համեմատական ընտրութիւն եւ Երեսփ. Ժողովի լուծում:

Գ.— Պայքար պատերազմի պատրաստութեան դէմ:

Դ.— Տումէրկի կառավարութեան հրամանագիր – օրէնքներուն դէմ:

Ե.— Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ֆաշական ահ ու սարսափին դէմ:

2.— Այս պայքարը պիտի մղուի հրապարակային ցոյցերով, հաւաքական միթինկներով, հակացոյցերով, կարելի եղածին չափ շատ վայրերու մէջ, ապահովելով մասնակցողներուն ինքնապաշտպանութիւնը:

Եթէ այս ցոյցերու ընթացքին, մէկ կամ միւս կուսակցութեանց անդամները կռիւի բռնուին ֆաշականներու հետ, միւս կողմի կուսակիցները պէտք է օգնութեան հասնին:

3.— Այս միացեալ գործունէութեան ընթացքին, երկու կողմերը փոխադարձաբար ետ պիտի կենան յարձակումներէ եւ քննադատութիւններէ այն մարմիններուն եւ գործիչներուն հանդէպ, որոնք ուղղամտաբար կը մասնակցին աշխատանքին:

Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը պահէ իր կատարեալ անկախութիւնը ներքին կուսակցական աշխատանքներուն մէջ: Ինչ կը վերաբերի միացեալ գործունէութեան արտայայտութեանց, անոնք պէտք է նուիրուին միմիայն հաւաքական նպատակին եւ չվերածուին հակաճառութեան, երկու կուսակցութեանց գործելակերպի եւ վարդապետութեան մասին

4.— Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն յանձն կ'առնէ կարգադրել իր կազմակերպութեան ծոցին մէջ ծագած վրիպումներն ու թերացումները:

Ահա, իրենց գործունէութեան յատակագիծը:

Հինգ ամիս տեւող կենակցութիւնն ու գործակցութիւնը երկու կուսակցութեանց մէջ ալ ստեղծեց ջերմեռանդ հաւատացեալներ: Քաղաքական կուսակցութեանց միացեալ ճակատէն վերջ՝ փորձեր կը կատարուին նաեւ Արհեստակցական Միութեանց երկու թեւերու համագործակցութեան: Ժամանակի խնդիր է այս երկու միութեանց մերձեցումը:

Միացեալ ճակատի հսկայական ցոյցերուն ու հաւաքոյթներուն մէջ, այժմ շա՛տ կը խօսուի երկու բանուորական կուսակցութեանց վերջնական միացման մասին: Մէկ կուսակցութիւն, մէկ Միջազգային եւ մէկ Արհեստակցական Միութիւն,— կ'աղաղակեն պաշտօնական մարմիններ ու անուանի գործիչներ: Թէ ի՛նչ համեմատութիւններ ու ծաւալ կը ստանայ եւ թէ որքան անկեղծ է այս շարժումը,— ցոյց պիտի տայ մօտաւոր ապագան

Երկու կողմերն ալ, վարանումով ու խարխափումով, ճամբայ ելան, նոյն իսկ յաճախ թերահաւատ ու անվստահ, սակայն, իրենց գործակցութեան ընթացքին տեսան ու զգացին, որ աշխատաւոր զանգուածները ամուր փարած են միասնական գործունէութեան եւ ծարաւի են, պահանջ ունին այդպիսի անխարդախ միութեան մը:

Կան թերահաւատներ ու քննադատողներ աւելորդ միակողմանի, սահմանափակ ու նեղ կը գտնեն միացեալ ճակատի սահմանները եւ կ'առաջարկեն չսահմանափակուիլ միմիայն բանուորական ճակատով, աւելի տարածուիլ ու ընդգրկել քաղքենի միջին դասակարգն ու գիւղացին: Ուրիշ խօսքով, հանրապետական կամ ժողովրդական ճակատ կազմել, գործակցելով արմատական – ընկերվարականներուն եւ թոյլ չտալ որ անոնք նետուին ֆաշական կուսակցութեանց գիրկը:

Ցամենայն դէպս, Ֆրանսայի մէջ պարարտ է գործակցութեան գետինը, բայց անորոշ են անոր հետեւանքներն ու տալիք պտուղները: Կարելի չէ նախատեսել թէ այս միացեալ գործունէութիւնը կրնա՞յ առաջնորդել մինչեւ երկու կուսակցութեանց վերջնական միացման, ինչպէս եւ դժուար է ըսել թէ այս միացեալ ճակատը քաղաքական դէպքերու բերումով սոսկ խանգրուան մըն է, նեղ ու սահմանափակ: Ան կրնայ ծաւալիլ ու հասնիլ մինչեւ իր տրամաբանական վախճանին: Կրնայ պատահիլ հակառակն ալ, — որոշ կենակցութենէ վերջ, դարձեալ բաժանուած ու հերձուած..

Այժմ, ինչ որ ուշագրաւ է, Ֆրանսայի միացեալ ճակատը կը սկսի աստիճանաբար դուրս գալ ազգային սահմաններէն եւ միջազգային կերպարանք ստանալ: Վարակիչ խոովք մը կայ երկրէ երկիր, կուսակցութենէ կուսակցութիւն

Բ. Միջազգայինին յարող քանի մը կուսակցութիւններ, Ֆրանսականին հետեւողութեամբ կազմած են միացեալ ճակատ, անգամ տարագրութեան մէջ, իսկ կան ալ որ նոյն իսկ դէմ են միացեալ ճակատին:

Սկանտինաւեան երկիրներէն Նորվեկիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը տարիներէ ի վեր միացեալ ճակատ է կազմած արդէն համայնավարներու հետ: Սակայն, թէպէտ Նորվեկիոյ ընկերվ.ները միացան ազգայնօրէն, հեռացան միջազգայնօրէն, դուրս գալով Բ. Միջազգայինի անդամակցութենէն: Իսկ լեհական ընկերվարական կուսակցութիւնը բոլորովին դէմ է միացեալ ճակատին, տակաւին հասունցած չհամարելով այդ հարցը. Դեռ ուրիշներ, կը ձեւակերպեն իրենց վերաբերմունքը:

Ահա, այսպիսի պայմաններու մէջ է որ կուսակցութենէ կուսակցութիւն կ'արծարծուի գործակցութեան հարցը: Քննութիւն, վերապահութիւն եւ վերաբերմունք:

Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու ներկայացուցիչներու խորհրդակցութիւնը Բրիւքսէլի մէջ, 15 հոկտ.ին, երկու Միջազգայիններու գործակցութեան հարցը շատ զուսպ բառերով է միայն շօշափած, այն ալ մասնակի խնդիրներու շուրջ: Սեղանի վրայ դրուած չէ գործակցութեան խնդիրը իր ամբողջ ծաւալով ու խորութեամբ, նկատի ունենալով անցեալի դառն փորձերն ու դասերը: Սակայն, միացեալ ճակատը իր այս նախնական ձեւին մէջ անգամ, խորհրդակցութեանց ու բանակցութեանց լայն պատեհութիւններ է ստեղծած այս երկու միջազգային աշխատաւորական մարմիններու միջեւ: Ո՞ւր կը յանգի: Մօտ ապագային, անտարակոյս, յայտնի կ'ըլլայ:

Կասկած չկայ, որ այս կապակցութեամբ, հեռուէն ու մօտէն, կ'արծարծուին ու կը քննուին բազմաթիւ խնդիրներ, որոնք մեզ կը շահագրգռեն թէ՛ կուսակցական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻՌՈՒՍ ՊԱՅՔԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ասիոյ մէջ, բոլշեւիկ գործակալները կը քարոզեն վարդապետութիւն մը, որ չափազանց հեռու է մարքսիզմէն, բայց առլցուն է ատելութեամբ մը՝ դէպի եւրոպական դրամատիրութիւնը, ինչպէս սատարութեամբ, որպէսզի ծառայէ Կոմինթէրնի գաղափարներուն: Միջին Ասիոյ մէջ բոլշեւիկեան թափանցումը կ'ընթանայ երկու ուղղութեամբ,— մէկը դէպի Սէն-Քիեանկ (չինական Թուրքեստան), միւսը դէպի արտաքին Մոնկոլիա Թափանցումը միանգամայն տնտեսական ու քաղաքական է՝ մանաւանդ Մոնկոլիոյ մէջ: Ըստ ամերիկացի Օուէն Լաթիմօրի, որ մէկն է Միջին Ասիան քաջ կերպով ճանչցողներէն, Մոնկոլիան ամբողջ ծայրագոյն Արեւելքի ճակատագրին բանալին է: Նուազ կարեւոր չէ չինական Թուրքեստանը, որ, տարածութեամբ, Ֆրանսայէն չորս անգամ մեծ է: Ռուսիան արդէն իսկ զայն կապած է Սիպիրի հետ երկաթուղագիծով (այսպէս կոչուած՝ «Թուրքսիպը») եւ ամբողջ տնտեսութիւնը դէպի իրեն դարձուցած է: Ռոժէ Լէվի կը գրէ թէ մինչ 1924ին այդ շրջանին առեւտուրը Ռուսիոյ հետ՝ միայն երեք միլիոն րուբլիի կը հասնէր, 1931ին ան բարձրացած է 45 միլիոնի եւ դէպի յառաջ կ'ընթանայ: Անգլիա յուսահատական ճիգեր կ'ընէ ազդեցութիւնը վերահաստատելու համար հոն, բայց, Լէվի այն կարծիքին է թէ այդ ճիգը զուր է, որովհետեւ չինական Թուրքեստանը դարձած է երկրորդ արտաքին Մոնկոլիա մը, այսինքն ինկած, վերջնականապէս, բոլշեւիկեան ազդեցութեան տակ: Բոլշեւիկները իրենց նպատակներուն համար քանի մը միջոցներ ի գործ կը դնեն՝ վերջնականապէս տիրելու մօտ Միջին Ասիոյ: Իրենց առաջին գործն է միջինասիական նահանգները (Սիպիր) որ եւ է հաղորդակցական միջոցներով կապել մանաւանդ եւրոպական Ռուսիոյ հետ: Հոն զարգացնել տնտեսական բոլոր ուժերը ու զանոնք ծառայեցնել տնտեսական այն պատերազմին զոր կը մղեն եւրոպական պետութեանց դէմ: Մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձուի հարաւային մշակութեանց վերակերտումին եւ բնական հարստութեանց օգտագործմանը:

Երկրորդ, բոլշեւիկները կը զօրացնեն իրենց զինուորական ուժերը կամ կ'օգնեն տեղական պետութեանց զինուորական ուժերու զօրացման, որպէսզի զանոնք օգտագործեն դարձեալ արեւմտեան պետութեանց հետ իրենց պայքարին մէջ: Այս տեսակէտէն՝ ինչպէս արեւելեան Սիպիրի, նոյնպէս եւ ամբողջ Միջին Ասիոյ մէջ մեծ եռանդով աշխատանք կը կատարուի:

Երրորդ, բոլշեւիկները շատ վարպետօրէն կ'օգտագործեն բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը որուն համար հոն ոչ քաղաքական եւ ոչ ալ աշխարհագրական սահմաններ կան: Ան հաւասար յաջողով դիւրին կ'անցնի թէ Կասպից եւ Արալեան ծովերէն եւ թէ Հիմալայաններէն՝ Հնդկաստան հասնելու համար:

Փերչերոնի կարծիքով, Միջին Ասիոյ մէջ բոլշեւիզմի դէմ պայքարը շատ դժուարին է: Ցաճախ, կ'ըսէ ան Անգլիոյ ոչինչ կը մնայ ընել բայց եթէ օգտագործել, տեղական կրօնամոլ ազգերու մօտ, բոլշեւիկներու անհաւատութիւնն ու որ եւ է կրօնքի հանդէպ անոնց կատարած հալածանքը: Բայց, Մոսկուայի վարիչները շատ հետեւողական չեն իրենց հակակրօնական քաղաքականութեան մէջ, անոնք շատ դիւրաւ կը փոխեն իրենց այդ քաղաքականութիւնը եթէ միայն արդիւնքներ ձեռք ձգեն այդ փոփոխումով: Անոնք, որ այնքան անհաշտ թշնամիներ են քրիստոնէական կրօնքին, բոլորովին հանդուրժող են Մուհամմէտի, Պուտտայի հետեւորդներու նկատմամբ... Եւ որքան հեռաւոր նահանգներ երթաք, ուր աւելի ընդդիմութիւն կը գտնէ բոլշեւիկեան ազդեցութիւնը, այնքան շատ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան անոնք կրօնքի հանդէպ: Այդ քաղաքականութիւնը, այդպէս, բոլշեւիկներուն համար յաճախ քաղաքական քարոզչութեան մեծ միջոց մը կը դառնայ:

Միջին Ասիոյ կացութեանը համար նուազ նշանակութիւն չունին նաեւ երկու այլ փաստեր,— ռուս-թրքական բարեկամութիւնը եւ զինակցութիւնը ինչպէս նաեւ Մուստաֆա Քէմալի ճիգը՝ կազմելու համար, Մոսկուայի մղումով, համաթուրանական կամ համիսլամական պլոք մը, Թուրքիան՝ որպէս թուրանական ցեղ, միացնելով միւս իսլամական ցեղերուն:

«Քրեմլինը, կ'ըսէ Փերչերոն, կ'ուզէ հիւանդ մարդուն (Թուրքիոյ) դէպի կեանք դառնալու եւ իր վրան ինկած եւրոպական բժիշկները, մանաւանդ Անգլիացիները իրմէ հեռացնելու փափաքին»:

Նոյն հիման վրայ է որ — Արեւելքի դրամատիրականօրէն օգտագործումի Արեւմուտքի դէմ,— կապեր հաստատուեցան Մոսկուայի եւ արտաքական պետութեանց, մանաւորապէս Հիճազ – Նէճիրի միջեւ, եւ դաշնագիրներ ստորագրուեցան Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ: Այսօր, այս երկու պետութիւնները, մանաւանդ Պարսկաստանը, բացայայտօրէն հակաբրիտանական են: Պարսկաստան Անգլիոյ հետ վէճ ունի Պախրէյնեան կղզիներու մասին, իսկ վերջերս տեղի ունեցած անգլեւպարսիկ վէճերը շատ յատկանշական են:

«Աֆղանիստան, կ'ըսէ Փերչերոն, դառնալով դէպի Մոսկուայէն, կ'անհանգստացնէ անգլիական Հնդկաստանը»: Իսկ Ռոժէ Լէվի կ'աւելցնէ — «Լոնտոնի մէջ հասկնալի ու արդարանալի խրախուսում ստեղծեց ռուսական ազդեցութեան զօրացումը այն նահանգներուն մէջ, որոնք կը շրջապատեն Հնդկաստանը»:

Տպաւորութիւնը այն է, որ Միջին Ասիոյ մէջ դանդաղ բայց տեւականօրէն կը հասունանայ նոր ու մեծ վէճ մը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, որ, հաւանաբար, աւելի սուր ըլլայ քան ինչ որ եղած է ցարականութեան շրջանին, որովհետեւ այժմ հարցը չի վերաբերիր միայն երկու քաղաքականութեանց, այլ երկու աշխարհներու բախումին:

Անգլիա, իր պահպանողականութեամբ, պիտի մնայ վերջին ու ամէնէն զօրաւոր նեցուկը պուրժուական աշխարհին: Ան իրապէս խաղաղասիրական քաղաքականութիւն ունի ու միայն ի վիճակի է պայքար կազմակերպելու համայնավարութեան դէմ, որ կը զօրանայ Միջին Ասիոյ մէջ: Բայց այդ պայքարը շատ դիւրին պիտի չըլլայ, որովհետեւ Ռուսիա դժուար խոցելի է աշխարհի այդ մասին մէջ: Ռուսիա միայն խոցելի է միայն երեք կէտերէ,— Ծայր. Արեւելքի մէջ, ուր կը յառաջանայ Ճապոն, Սեւ ծովու մէջ (առնէ Նեղուցներու նշանակութիւնը Անգլիոյ համար) եւ արեւմուտքի մէջ՝ Լեհաստանի եւ Գերմանիայէն:

Ասիոյ մէջ նոր յարաբերութեանց բայց մանաւանդ Միջին Ասիոյ մէջ անգլեւռուս յարաբերութեանց խնդիրը վերլուծման առարկայ է ոչ միայն ամենօրեայ մամուլին կողմէ, այլեւ լուրջ պարբերաթերթերու մէջ: Փաստ է, այսօր, որ Հնդկաստանի հիւսիսական սահմաններ այլեւս գոյութիւն չունին, որովհետեւ անոնց [illegible] կը տարածուի բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը Թիպէթի հոգւոյն [illegible] բաղձութիւնը փաստօրէն գոյութիւն չունի՝ բոլշեւիկեան գործակալներու թափանցման պատճառաւ. Աֆղանիստանը կը հեռանայ անգլիական ազդեցութենէ, իսկ Պարսկաստանը բացայայտօրէն թշնամական է դէպի Անգլիան: Ամբողջ անգլեւռուս 1907ի համաձայնութիւնը ջնջուած է ի վնաս Անգլիացիներուն: «Փրաւտա» թերթը իր 12 հոկտ.ի թիւով կը գրէր թէ՝ «[illegible] Միջին Ասիոյ համայնավարական հանրապետութիւնները իրենց կազմութեան տասնամեակը պիտի տօնեն»:

Թերթը հպարտութեամբ կ'ընդգծէ այդ հանրապետութեանց յառաջդիմութիւնը եւ կ'աւելցնէ — «Ան ցոյց կուտայ որ Միջին Ասիոյ մէջ արագացած է բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, ինչպէս նաեւ յաջողած է ազգութեանց քաղաքականութիւնը որ կը կիրարկէ Մոսկուան: Այդ ազգութիւնները կրցան, Սովետ Միութեան շրջանակին մէջ, իրենց հոգերու ազգային յատկանիշները պահել»:

Ասիոյ մէջ, բոլշեւիկները միանգամայն պաշտպաններն են կրօնքին եւ հովանաւորները ազգայնութեան. Ահա հիմքը այն քաղաքականութեան զոր անոնք ի գործ կը դնեն հոն

Բայց, պէտք չէ աչքէ հեռացնել ասիական զարթօնքն է ասիական ազգերու.— 400 միլիոն Չինացիներ, նոյնքան Հնդիկներ, 100 միլիոն Մոնկոլներ, 60 միլիոն Արաբներ եւ 40 միլիոն Պարսիկներ Բոլշեւիկները անոնց մէջ արթնցուցին ինքնավար կեանքի գիտակցութիւնը: Անոնց քաղաքական ձերբազատման զարգացումը պիտի շարունակուի եւ պիտի ստեղծէ միջազգային բոլորովին նոր յարաբերութիւններ, որոնց մասին կարելի է այժմէն խօսիլ: Այժմ ստոյգ է միայն անգլեւռուս բախումին մերձեցումը, որ, եթէ տեղի ունենայ, ամբողջ աշխարհի վրայ իր անդրադարձումը պիտի ունենայ, ինչպէս եղած է միշտ երբ Անգլիա պայքարի մտած է իր որ եւ է մէկ զօրեղ թշնամիին դէմ.— Նափոլէոն Ա., Նիքոլա Ա. եւ Վիլհելմ Բ.:

Կ. Փ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ [illegible].

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՑԻՆՁ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (38)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Երեկոյեան չուանը առի սովորականին պէս անտառ մտայ, առջեւէս մէկը խոշոր խուրձ մը չալկած կուգայ: Ցեռայ նզօն էր (Ճրճրի), որպէս Հայ մեղքցայ, հարցուցի իր վիճակի մասին, ըսաւ որ Քիւրտ մը Ըհմէ Մըմըքին զիս քովը ծառայութեան առաւ, անասուններու տակը կը մաքրեմ, եւ վառելու փայտ կը բերեմ ու կ'այրեմ. թէեւ գոհ չեմ, բայց ի՞նչ ընեմ:

— Լաւ է, ըսի, հոս գտնուելու խնդիր չկայ, պէտք է ապրիլ երկար տեսակ մը կով, մինչեւ տեսնենք ինչ կ'ըլլայ, մինակ թէ լռեցուէ եւ մաքրուէ:

Կօշկակարութեանս լուրը հասած է Շիւքրի աղային: Երկու զինուած Քիւրտեր ղրկած, զիս իր քով կ'ուզէ: Գացի տեսայ, մօտ 28 տարեկան համակրելի երիտասարդ մըն է: Օճախի առջեւ փալասի մը վրայ երկնցած, քրտավոր:

Առջեւը նուբբ ու վառվռուն երիտասարդ մը կայնած, պատրաստ հրամանի սպասելու:

Զիս տեսնելով հարցուց.

— Դո՞ւն ես կօշկակար Մուսա մուհաճիրը:

— Այո, աղա ես եմ:

— Ես կը սիրեմ արհեստաւոր մարդիկը, Հայ ըլլայ թէ կեավուր: Ի՞նչ ալ ազատած ես:

— Ոչ աղա, ես մինակ եմ:

— Դէհ լաւ, ես քեզի կին մը գտնեմ: Նայէ հոն, մէկը որ հաց կը պատրաստէ, միւսը որ ամաններ կը լուայ, (ցոյց կուտայ տան կողմը), ատոնցմէ որը որ սիրես, քեզի կուտամ: Անոնք ալ քու ցեղէդ կը պատկանին:

— Շնորհակալ եմ, ի՞նչ ընեմ որ, կին մը ես ալ կրնամ ճարել, բայց հայրը, եղբայրը, եւ ուրիշ ազգականներ ո՞վ կրնայ տալ ինծի:

— Օ՜, այդ լաւ բողոք մըն է, անցիր մոռցիր, այն որ գնաց ալ ետ չի գար: Սա երիտասարդը կը տեսնե՞ս (ցոյց կուտայ), կայնողը, այս ալ Հայ է: (Առօրի ըսել կ'ուզէ): Երկու ժամ այստեղէն հեռու է անոնց գիւղը, Խըլըթէ, 1000 տունէ բաղկացեալ, բոլորն ալ արհեստաւոր էին, մեծ մասը ոստայնանկ, երկաթագործ, ճօշկակար, զինագործ, պայտար, հիւսն, որմնադիր, ժամագործ, ատաղձագործ: Եւ այդ բոլորը գիւղին տէրը՝ աղան, այս տղու հայրը՝ Բենեամին էֆէնտին էր: Գիւղացիք ալ աշիրէթներու նման զինուած էին: Ամբողջ վեց օր ու գիշեր, գերմարդկային ճիգով կռուեցան անթիւ զօրքի ու աշիրէթի դէմ, ու պահեցին գիւղը իրենց տրամադրութեան տակ: Եթէ չհատնէր անոնց փամփուշտները, դեռ երկար պիտի դիմանային եւ շատ զոհեր պիտի խլէին: Գիշեր մը կռուող ուժը ճեղքեց շղթան, ու անցաւ բուն Միտիաթ, միացաւ հոն կռուող միւս Ասորիներուն: Եւ գիւղը մնաց զօրքի ու աշիրէթի ձեռքը: Զարդեցին եւ անխնայ վառեցին կին ու երախաներ: Ես այս երիտասարդ Աղիզօն եւ իր եղբայրը՝ Զարջիզ իրենց կիներով ազատեցի: Ինձ նման ուրիշներ ալ շատեր ազատեցին: 7—8 հազար ժողովուրդէն հազիւ 200 ազատուածներ եղան: Զարդեցինք Խըլըթէն, ջարդած եղանք բոլոր Տէրէ Վէրին: Այսօր մեր խոփերը մաշած ու հատած են, շինող ու նորոգող չկայ: Եւ մնացած ենք առանց վար ու ցանքի: Մեր լողն ու կացինը նոյնպէս, մեր իշու եւ ջորիի սմբակները երկարած են եւ արդէնք կ'ըլլան քալելու, նոյն իսկ շնորհք չունինք իշու մը եղունգը կտրելու: Մտադրած եմ այս գարնան ազատուած Խըլըթցիները դարձեալ հաւաքել տալ իրենց գիւղը, եւ մէկը միւսի հետ ամուսնացնել, որ շուտ շուտ աճին բազմանան, տիրանան իրենց արհեստին եւ ազատեն մեզ այս տառապանքէն: Դարձեալ Աղիզօն անոնց աղա պիտի կարգեմ ու քեզ ալ կին մը տալով Խըլըթէ պիտի ղրկեմ:

Հաճութիւն կուտամ անոր բոլոր բառերուն

— Անցնինք այս ցաւալի լուրերը, դարցողը ետ չի գար: Մուսա, դուն «պատռոնաւոր» (փամփշտակալ) կարել գիտե՞ս:

— Այո, աղա գիտեմ, բայց պէտք եղած կաշիները չունիմ:

— Լաւ, ես ամէն ինչ քեզի կուտամ: Եւ Զարջիզին պատուիրեց — Գնա տուն, այն կաշիէ տոպրակը եւ պաճկոնը բեր: Գերմանական ապրանք են, հրաշալի պաճկոն կտրել կուտայ եւ կաշիներն ու տոպրակը որ իրեն փամփշտակալներ շինեմ: Կը մեղքնամ եղած ապրանքները պատռելու: 500 ղրշ.ի ապրանք փճացնել 50 ղրշ.ի փամփշտակալի համար, բայց Քիւրտը գնահատել չի գիտեր, այլ միշտ շինածը քանդել ու փճացնել: Շիւքրի աղային կ'ըսեմ,—Իմ շինած փամփշտակալին չես խառնուիր, ինչպէս ուզեմ այնպէս կը պատրաստեմ: «Լաւ, ըսաւ, պայմանաւ որ լաւ ու յարմար ըլլան»: Եւ կաշիներն առած դուրս եկայ:

Ինծի միացաւ Զարջիզ: Հարցուցի անոր,— Շիւքրին ըսաւ թէ երբ ձեր գիւղի կռուող ուժերու փամփուշտը լրացաւ, գիշեր մը շղթան ճեղքեցին ու գացին միացան միւս կռուող Ասորիներուն. կրնա՞ս այդ մասին բան մը ըսել ինծի: Աղան պատմեց թէ Տէրէ Վէրի աշիրէթին մէջ հինգ կտոր ասորի գիւղեր կային, Քիւրտ գիւղերով շրջապատուած, անոնք բոլորն ալ ջարդուեցան, ինչպէս մեր գիւղը: Իսկ բուն Միտիաթի մէջ իրարու վրայ ունէինք 14 գիւղեր զուտ Ասորի: Պատերազմին տուինք զօրք ու պարքն: Իսկ երբ Թուրքերը քրիստոնեաներու զէնքերը առին եւ անոնք թապուրի վերածեցին, ճակատէն փախան շատերը եւ ջարդուեցան [illegible] տուները Միտիաթի 14 գիւղեր զգացին վտանգը ու հաւաքուեցան երկու գիւղերու մէջ, Տօրէ ու Էնվարդէ: Իրենց եղած չեղածով, անկախութիւն հռչակեցին Խաշ-Զարի գլխաւորութեամբ: Լաւ պատրաստուած էին: Ամբողջ երեք ամիս երկու վաշտ զօրք, որոնց միացած Տէրէ Վէրի եւ ուրիշ աշիրէթներ, պաշարեցին Տօրէն ու Էնվարդէն: Թրքական թնդանօթը չկրցաւ օգտակար [illegible] որովհետեւ տուները բոլոր քարաշէն էին ու թաղուած հողի տակ [illegible] Տօրէի ու Էնվարդէի միջեւ կային [illegible], այնպէս որ այդ գեղերը տակի ճամբով կրնային զօրք ու [illegible] տեղէ տեղ փոխադրել: Երկու գիւղերու հողերը կը վարէին, կը ցանէին եւ այնպէս կ'ապրէին: Շատ զոհեր եղան, թէ զօրքի եւ թէ աշիրէթի կողմէ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԲԵԱՆ

(Շար.)

ՈՐՈ՞Ի ՀԵՏ Է ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկայի երեսփ. ժողովի վաւերացման առթիւ, ազգ. կեդր. վարչութիւնը կազմած ընդարձակ տեղեկագիր մը, որ կ'ապացուցանէ թէ կազմակերպուած թեմերուն մեծամասնութիւնը օրինաւոր իշխանութեան հետն է: Ստորեւ կ'ամփոփենք այդ տեղեկագրին գլխաւոր մասերը.

Առաջնորդական վիճակիս կազմակերպական բովանդակ կացութեան անդրադառնալէ առաջ, աւելորդ չենք համարեր անցողակի տալ այստեղ կարգ մը ամփոփ դասաւորում, որպէսզի որոշ, Ամերիկահայ գաղութի խախտուող մեծամասնութեան կամքը ակնյայտ եւ եթէ արտայայտուեցաւ ի նպաստ կեդրոնական վարչութեան տեսակէտներուն եւ, ժողովրդական այդ անառարկելի համակրութենէն զատ, կարեւոր ազդակ մը եղաւ յարաբերութիւններու կարգադրման տեսակէտէն:

Ամերիկայի հայ գաղութը, 1933ի սեպտեմբերէն առաջ ունէր ընդամէնը 65 եկեղեցական հոգաբարձութիւն կամ թեմեր: Ասոնցմէ 11ը գրեթէ կազմալուծուած ըլլալով, անուանական գոյութիւն ունէին: Իսկ Հարաւային Ամերիկայի թեմերը սեպտեմբերի երեսփոխանական ժողովէն աւելի քան մէկ տարի առաջ խզած էին իրենց վարչական կապը, Ցիֆթ Էվրօպա Առաջնորդարանին հետ: Հետեւաբար Ղեւոնդ արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեան օրով փաստօրէն մեր կազմակերպուած թեմերու ընդհանուր թիւն էր 50: Սեպտեմբերի երեսփոխանական ժողովին հրաւիրուած էին մասնակցելու այս 50 հոգաբարձութիւնները միայն. իսկ ասոնցմէ 42ը միայն երեսփոխաններ ղրկած էին երեսփոխանական ժողովին Արք. սեպտեմբերի երեսփոխանական ժողովի առաջին եւ երկրորդ նիստերուն իսկ յայտնի եղաւ որ յիշեալ 42 հոգաբարձութիւններէն կամ թեմերէն 26ը մեզ հետ էին, հետեւեալները.

Նիւ Եորք — Մայր եկեղեցի, Բինկհէմթըն, Պրուքլին, Լորէնս, Միլուոքի, Թրոյ, Գրինսֆիլտ, Մեսինա, Նիւ Պրիթըն, Նիագարա Ֆոլս, Սիրաքիւզ, Սաութ Պոլթ, Հէմիլթըն, Սէյնթ Քեթրինս, Լովել, Հուայթինսվիլ, Տէյթըն, Հավանա, Ս. Լուիզ, Հարթֆըրտ, Իսթըրն Օրէյնճ, Նորթհ Էնտովըր, Փեթըրսըն, Սփրինկֆիլտ, Ուէսթ Փուլմըն եւ Ուէսթ Ֆիլատելֆիա: Իսկ մեզ հետ չէին, կամ թէ հիմա պիտի ըլլար ըսել, Առաջնորդ Ղեւոնդ արք.ի հետ էին 11 թեմերը.—

Ուոթըրթաուն, Նիւ Եորք Ս. 30րդ փողոցի եկեղեցին, Նիւ Եորք Ս. Խաչ, Փրովիտէնս, Րէյսին, Ուստր, Թորոնթօ, Րէյսին, Եունիըն Սիթի, Նըուարք, եւ Տիթրոյթ – Հայլենտ Փարք: Այս վերջին թեմի երեսփոխանները ոչ մէկ կողմի ժողովին մասնակցեցան. Իսկ Եունիըն Սիթիի երեսփոխաններէն մէկը մեզ հետ մնաց, միւսն ալ գնաց Մարթինիք պանդոկի սրահը: Այս թուական փաստերով, 1933ի սեպտեմբերին գումարուած պատմական երեսփոխանական ժողովին մէջ, Ղեւոնդ արք. իրեն կողմնակից ունէր ինն ու կէս թեմ միայն, մինչդեռ մեր 26 թեմերուն: Յետագային այս թեմերէն միայն Ուէսթ Ֆիլատելֆիան դասալիք եղաւ (թէեւ իր մէկ երեսփոխանը այսօր իսկ մեզ հետ է այս ժողովին մէջ): Սեպտեմբերի երեսփոխանական ժողովէն յետոյ մեզ հետ միացան եւ կամ նոր կազմուելով կեդրոնական վարչութեան ենթարկուեցան 26 թեմեր եւս.—

Գոթըրն, Շիքակօ, Քլիվլէնտ, Թուսոն, Տիթրոյթ (Հայլենտ Փարք), Ֆրէզնօ, Քնոշա, Իսթըրն Հարպըր, Լին, Միլֆորտ, Նիւ Հէյվըն, Փրովիտէնս, Փուխմըքէթ Սէնթըր, Ֆոլս, Րէյսին, Եունիըն Սիթի, Ուստր, Ուաշինկթըն, Ութըրթաուն, Գրինֆորթ, Րիչմընտ, Թորոնթօ, Կուէլֆ, Փոնթիաք, Ֆրէնքլին – Վունսաքէթ, Ուաքէկըն եւ Սան Փաւլօ: Այս հաշուով այժմ կեդրոնական վարչութեան ենթակայ հոգաբարձութիւններու կամ թեմերուն թիւը կը հասնի 51ի:

Մեր ստացած վիճակագրական տեղեկութիւններուն համաձայն, մեր հոգաբարձութեանց հետ կապուած տրատու անդամներուն թիւն է մօտաւորապէս 7000 շունչ, իսկ մեր եկեղեցիները յաճախող ժողովրդեան, այլ խօսքով համակիրներու թիւն է աւելի քան 45,000, որ ըսել է ամբողջ ամերիկահայ գաղութին ստուարագոյն զանգուածը:

Անցեալ տարուան Երեսփոխանական ժողովէն յետոյ ստեղծուած կացութիւնը առիթ դարձաւ որ Մայր Աթոռը բացասական վերաբերմունք ցոյց տայ մեր գաղութի ստուար մեծամասնութեան հանդէպ, թշնամական դիրք բռնելով հայրենասէր ժողովուրդի կազմակերպութեան արտայայտիչ հանդիսացող կեդր. Վարչութեան դէմ: Եւ ցաւալի է ըսել, որ Էջմիածնի հետ բարի յարաբերութիւն ստեղծելու նպատակաւ մեր թափած ջանքերը մինչեւ այսօր մնացած են ապարդիւն: Հակառակ ասոր, սակայն Կեդր. Վարչութիւնս առաջին օրէն իսկ աշխատեցաւ Մայր Աթոռը լուսաբանել մեր գաղութի ազգային կեանքը յուզող դէպքերու ծալքերուն մասին, ուստի եւ այդ նպատակաւ կանոնաւորապէս Էջմիածին ղրկեց բազմաթիւ բողոքագիրներ եւ տեղեկագրութիւններ

Այսպէս, անցեալ տարուան Երեսփ. Ժողովի օրն իսկ, Կեդր. Վարչութիւնը եւ Երեսփ. Ժողովի Դիւանը, առանձին հեռագիրներով, Վեհափառ Հայրապետին հաղորդեցին Երեսփ. Ժողովի որոշումը ի մասին Առաջնորդ Ղեւոնդ արք.ի հրաժարեցման:

Սեպտ. 20ին Կեդր. Վարչութիւնը Էջմիածին ղրկեց իր առաջին տեղեկագիրը, որուն յաջորդեցին Նոյ. 10ի մեր բողոքագիրն ու Երեսփ. Ժողովի տպագրեալ արձանագրութիւնները

Յունուար 3ին, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցինք Վեհափառ Կաթողիկոսին, Տ. Ղեւոնդ արք.ի եղերական սպանութեան առթիւ:

Բողոքագիրներ եւ տեղեկագիրներ, որոնց թիւը մէկ երկոտասնեակի կը հասնի, հետզհետէ Մայր Աթոռ ղրկուեցան, այն յոյսով թէ ուշ կամ կանուխ Էջմիածինը պիտի բանար իր խցած ականջները եւ լսէր մեր ձայնը: Ցաւալի է ըսել, որ Մայր Աթոռը խուլ եւ համր մնաց մեր բողոքներու առջեւ(?) տակաւին...

Վերջապէս ներկայ տարուան յուլիս 23ին Վեհափառ Հայրապետը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին միջոցաւ խզեց իր լռութիւնը, Տօքթ. Արգարեանի ուղղուած հեռագրական հաղորդագրութեամբ մը թելադրելով որ լուծուի մեր Վարչութիւնը: Աւելորդ է ըսել որ Կեդր. Վարչութիւնը չէր կրնար ընդառաջ երթալ նման անարդար առաջարկի մը, հոգ չէ թէ ան նոյն իսկ դրկուած ըլլար վճռականօրէն մերժելու Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ կաթողիկոսի անունով իրեն ներկայացուցած այդ թելադրութիւնը եւ իր այս վճռականութիւնը Վեհափառ Հայրապետին յայտնեց յուլիս 27 թուակիր հեռագրով մը, միանգամ ընդմիշտ յայտարարելով թէ Կեդր. Վարչութիւնը կը շարունակէ իր գործը:

ԶՕՄ

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՕՆԱՐԻ

— ο —

Անցեալ հինգշաբթի երեկոյ, Ֆլաբիայի մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը ի պատիւ Պ. Քրաֆթ Պօնարի, որ Փարիզէն կ'անցնէր Հոլանտա երթալու համար դասախօսելու նպատակով:

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը, առիթէն օգտուելով հացկերոյթ մը կազմակերպեց, ի պատիւ այս Զուիցերիացիին, որ այնքան աշխատեցաւ որբերու համար եւ հայկական դատը արծարծելու նպատակով:

Հացկերոյթին կը նախագահէր Պ.Ա. Խատիսեան, որ գրաւատական քանի մը խօսքերով ներկայացուց հիւրը եւ անոր գործունէութիւնը, աւելցնելով նաեւ իր գնահատութիւնը Զ. Ո. Միութեան կեանքին մասին: Յետոյ խօսք տուաւ Զ. Ո. Միութեան նախագահին, ընկ. Շ. Նարդունիի, որ Քրաֆթ Պօնարի մէջ ողջունեց Զուիցերիան ոչ միայն իր Հայասէրի բնութիւնով, հայկական պատասանի մը պատմութիւնով, այլ եւ ազատութեան դասական աւանդութեամբ, որմէ ներշնչուած է նաեւ Զ. Ո. Միութիւնը,— արդարեւ, ըսաւ ընկ. Նարդունի, ինչպէս Զուիցերիոյ ազգային հերոսը մերժեց ողջունել Գէսլէրի գլխարկը, այնպէս եւ Զ. Ո. Միութեան նուիրագործած մեծ եւ հերոս մեռելները մերժեցին բարեւել Ֆէսը, մեռան յանուն ազատութեան: Եւ վերջապէս ողջունեց Զուիցերիան, որ կը մնայ հաւատարիմ իր աւանդութեան,— լլլեց մեզ Եւրոպացիներուն նման:

Այնուհետեւ խօսեցան Պ. Հայկ – Արամ Քիպարեան, Պ. Հայկ Սամփանեան, Պ. Լեւոն Շիրեան:

Ճաշի ընթացքին տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ (Տիկ. Գաբրիէլեան, Պ. Բ. Տէօվլէթեան, ընկ. Ե. Գրիգորեան): Ի վերջոյ Զ. Ո. Միութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Արշաւիր Խանէտանեան, որ ներկայացուց Պ. Քրաֆթ Պօնարի գործը եւ որբահաւաք աշխատանքը:

Պ. Քրաֆթ Պօնար, խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ յետոյ ներկայացուց Ժընեւի Հայաստանեան կացութիւնը: Թելադրեց ուժ տալ այդ փոքրիկ Հայաստանին, — Թող այդ փոքրիկ չէնքը Ազգերու Դաշնակցութեան պատգամաւորներուն յիշեցնէ շարունակ Հայոց Ներկայութիւնը: Զուիցերիան հիմա ազգերու ժամադրավայր մըն է դարձած, ամէն ազգ կ'ուզէ ոտքի տեղ մը ճարել այնտեղ, որպէսզի յիշեցնէ իր երկրին կեանքը,— հապա Հայաստա՞նը:

Ներկայացուց «Հայաստանի» ծանր կացութիւնը, օտարներու համակրանքին չէզոքումը եւ վերջապէս աւելցուց թէ վերջերս հրատարակած է գրքոյկ մը, որով Զուիցերիոյ ժողովուրդին եւ քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութեան կը յանձնէ Հայոց Թշուառ գաղութներու կացութիւնը:

Յետոյ ներկայացուեցաւ սինէմայի ժապաւէն մը, Ապրիլին առնուած հացկերոյթէ մը, ուր կ'երեւէր հիւրը, Պ. Քրաֆթ Պօնար եւ Պ. Ա. Խատիսեան:

Այս առթիւ Պ. Հ. Սամփանեան 100 Ֆր. նուիրեց Զ. Ո. Միութեան:

Զօմական

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ըմբշամարտ

ԼԻՈՆ, 2 նոյեմբեր.— Հոկտ. 31ին Փալէ տ'Իվէռի ընդարձակ սրահին մէջ կազմակերպուած էր միջազգային ըմբշամարտ մը: Մրցումները դասաւորուած էին հետեւեալ ձեւով.— 1. Pouveroux Ֆրանսացի՝ Զուիցերիացի A. Zvahlenի դէմ: 2. Bianconi Ֆր., «Հունգ. ախոյեան» S. Karoly դէմ: 3. Մանուկեան՝ Հայ, Պուլկար H. Syoeffի դէմ, 4. R. Michot Ֆր., «Ռումանիոյ ախոյեան» S. Novotnyի դէմ. 5. H. Deglane Ֆր., «աշխարհի ախոյեան» Ամերիկայի ծովային ախոյեան S. Arnoldի դէմ

Առաջին մրցման Զուիցերիացի Զըվալէն բաւական ճարպիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ, սակայն Փուվէռու վերջին վայրկեաններուն աշխուժանալով յաջողեցաւ յաղթանակը շահիլ:

Երկրորդ խաղարկութեան Հունգարիոյ ախոյեան ու Ֆրանսացի Պիանքոնի դէմ դիմաց են: Ֆրանսացի ըմբիշը լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ, քանիցս հակառակորդը զգետնելով, սակայն յաղթանակը շահեցաւ Հունգարացին շնորհիւ իր քանի մը առաւելութիւններուն: Երրորդ մրցողն էր Մանուկեան Պուլկար Սթոյէվի դէմ: Մանուկեան ծնած է 1902ին Սուրիոյ մէջ, պատերազմէն առաջ ծնողքին հետ կը մեկնի Ամերիկա, կը մտնէ համալսարան մը ու հոն կը սկսի մարզական ասպարէզին հետեւիլ. 19 տարեկանին կամաւոր կը գրուի ամերիկեան բանակին մէջ մէկ տարուան համար: Զինուորութեան մէջ մարմնական փորձերով բաւական կը կատարելագործէ իր ճիւղը: Զինուորական շրջանը լրացնելէ վերջ Պոսթընի եւ Նիւ Եորքի մէջ կը մրցի շատ մը առաջնակարգ ախոյեաններու հետ: Անցեալ տարի Պոսթընի մէջ մրցելով հռչակաւոր Զպիշքօի հետ յաղթած է 28 վայրկեանէն: Յաճախ ամիսներով շարժուած մէջ 4—5 մրցումներ կ'ունենար: Մինչեւ այսօր ունեցած է 700 մրցում որոնց շնորհիւ մարմնին բոլոր մասերը կարծրացած են ժայռի պէս:

Ահա դէմ դիմաց պուլկար մարզիկին հետ: Մանուկեան ունի շատ ճարպիկ խաղարկութիւն մը, ձեռքի եւ ոտքի արագ շարժումներ: Երկու հաւասար ուժեր կ'ուզեն իրարու ոտք եւ ձեռք յոգնեցնել, յանկարծ իրարմէ կը զատուին, երբ Պուլկարը հազիւ մրցումի նոր պիտի սկսէր: Մրցումի ամբողջ տեւողութեան յաղթանակը Մանուկեանի կողմն էր: Երբ 30 վայրկեանը լրանալով զանգակը հնչեց, երկու ախոյեանները իրար կրկած գետինը մագլցելու վրայ էին, արդիւնքը յայտարարուեցաւ հաւասար.

Չորրորդ մրցումին Ֆրանսացի Միշօ եւ ռումանացի ախոյեան Վովոտնի բաւական ժամանակ հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, սակայն Ռումանիոյ ախոյեանը յոգնելով խաղը կորսնցուց եւ յաղթանակը տարաւ Ֆրանսացին. Աշխարհի .Բ. ախոյեան Տէքլան (Ֆրանսացի) ու ամերիկացի ծովային ախոյեան Առնըլտի խաղարկութիւնը բաւական հետաքրքրական եղաւ. Սկզբնական շրջանին գրեթէ հաւասար էին, սակայն ամերիկացին սկսաւ կորսնցնել, եւ երկու շրջանին ալ շահեցաւ Տէքլանը, պահելով իր տեղը իբրեւ աշխարհի երկրորդ ախոյեան:

⁂ Ներկաներէն Պ. Հայկ Սամփանեան 100 Ֆրանք նուիրեց Զօմին:

Մ. Տէր Պետրոսեան

Թրքախօսութեան դէմ

Հալէպի Պատանիները միութիւն մը կազմած են, պայքարելու համար Թրքախօսութեան դէմ: Այս առթիւ յօդուածագիր մը դիտել կուտայ «Արդարեւ»ի մէջ.—

Հայաստանեայց եկեղեցին դարձած է Թրքախօսութեան բեմ, մեր հինաւուրց եկեղեցիի կամարները կը արձագանգեն ամէն օր Թուրքերէնի բարբարոս հնչիւններուն տակ:

Դպրոցներ կան այստեղ, որոնց աշակերտները իրենց աշակերտներուն հետ տաճկերէն կը խօսին, իսկ ղուրաը, փողոցը, քեմըն ու արճաբանները ուղղակի Թուրքիա է ամէնէն սառին տեսակէն: Եւ մտածել որ այս ազգը առնուազն պահ մը ունին թըրքական եռթայանին, առնուազն մէկ հատիկ սիրելի թըրքական անյաղ ախորժակին: Եւ կրկին առյաւէտ մտածել որ այս «Հաւատցիներուն» անբունդ պիտի պատրաստեն, գաղութներու մէջ Հայը Հա՞յ պիտի պահեն:

Դժբա՜խտ ժողովուրդ, դժբախտ ճակատագիր:

Անցէք հայաշատ փողոցներէն ու մանաւանդ քէմբերէն. Թուրքերէն լեզուն պիտի խլացնէ ձեր ականջները, արճիճի մը նման պիտի փակի ձեր հոգիին ու պիտի հալածէ ձեզ. պիտի յուսահատիք, ձեր առամները պիտի կճռտէք, պիտի լաք ու պիտի կատղիք լսելով հայ մանուկի բերնէն ջարդարարի վայրենի լեզուն, պիտի դժգաք, պիտի զզուիք լսելով «Նայիրեան աղջիկներու» բերնէն Թուրքերէն կոշտ բարբառը:

ՍԱՄԹՈՒԼ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 30 ԺԱՄ

— • —

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (17 հոկտ.).

— «Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան այս տարուան համագումարը Սան Ֆրանցիսկոյի մէջ, միաձայնութեամբ ընդունած է շաբթական 30 ժամ (օրական 6 ժամ եւ շաբաթը 5 օր) աշխատանքի ծրագիրը: Գայմանաւ որ շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքի համար գործաւորները ստանան այնքան, որքան կը ստանան այժմ 40 ժամուան համար:

Նկատի ունենալով ռազմական այն տրամադրութիւնները, զորս երեւան կը բերէ վերջերս ամերիկեան կազմակերպուած աշխատաւորութիւնը, կարելի չէ կասկածիլ, որ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը բուռն եւ անտեղիտալի պայքար պիտի մղէ իր այս ծրագրին իրականացնելու համար:

Դեռ անցեալ տարուան սկիզբին Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը դրած էր շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքի պահանջը բոլորի համար: Եւ այդ նպատակով ալ օրինագիծ մը մտցուեցաւ Քոնկրէսի մէջ: Սակայն, նախագահ Րուզվէլթի վարչութիւնը միջամտեց եւ առաջ քշելով էն-Ար-էյի իր հռչակաւոր ծրագիրը՝ հարկադրեց գործաւորները մէկդի դնել իրենց պահանջը այն հիման վրայ, որ էն-Ար-էյի միջոցով անոնք պիտի ստանային այն, ինչ որ կը սպասէին շաբթական 30 ժամուան ծրագրի կիրարկումէն:

Շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքի պահանջին գլխաւոր շարժառիթը քանի մը միլիոն անգործներու համար տեղ բանալն եւ գործ հայթայթելն է: Քանի որ այդ նպատակին չհասաւ կամ շատ չնչին չափով հասաւ էն-Ար-էյը, գործաւորները այժմ կրկին առաջ կը քշեն իրենց սկզբնական ծրագիրը եւ այս անգամ շատ աւելի վճռական կերպով:

Բոլոր նշաններէն դատելով՝ նախագահ Րուզվէլթին համար չափազանց դժուար պիտի ըլլայ այս անգամ ետ մղել այդ առաջարկը, եթէ միայն այդ առաջարկին փոխարէն անոր համազօր նոր ծրագիր մը դարձեալ մէջտեղ չդնէ: Հազուադէպներու գործաւորներուն համար Րուզվէլթի վարչութիւնը քանի մը օր առաջ արդէն շաբաթական 36 ժամուան աշխատանք սահմանեց: Ասիկա ցոյց կուտայ որ ան դէպ մասամբ գիջելու տրամադրութիւն ունի:

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, գործատէրերը բուռն կերպով կ'ընդդիմանան գործաւորներու պահանջին: Անոնք կ'ըսեն թէ շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքը 40 ժամուան վճարումով ապրանքներու գները պիտի բարձրացնէ, այսու հետեւանքով աւելի քիչ ապրանք պիտի ծախուի, որով արտադրութիւնը ընդարձակելու փոխարէն, աւելի պիտի սահմանափակուի եւ անգործներու թիւն ալ պիտի շատնայ: Սակայն, անոնք կը մոռնան, որ եթէ քանի մը միլիոն անգործներ գործ ստանան եւ գործաւորներն ալ շարունակեն նոյնքան աշխատավարձ ստանալ, այդ պարագային ապրանքներու պահանջք եւս պիտի շատնայ:

Ամէն պարագայի տակ այս մասին վճռական քայլեր եղած թէ ըլլան Նոյեմբերի ընտրութիւններէն առաջ: Նոյ Քոնկրէսն է, որ նախագահ Րուզվէլթի հետ միասին, կամ գործացուց պիտի տայ գործաւորներուն եւ կամ ուրիշ կերպով մը պիտի փորձէ լուծել անգործներու շարաթաստիկ հարցը»:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (21)

Ս Պ Ի Տ Ա Կ   Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Չկրցայ հասկնալ թէ աս ինչ խաղ էր, բայց որովհետեւ աչքերովս կը տեսնէի նաւակին՝ որ եւ է պատճառ չտեսայ ուրիշ նաւակ մը վարձելու եւ անոր հետեւելու: Բայց զարմացայ տեսնելով որ նաւակը հասնելով կամուրջին ծայրը հասած՝ ուղղուեցաւ ծովուն բացերը: Վերջապէս նաւակը տեսողութենէս կորսուեցաւ եւ իրեն չհետեւելուս համար պզզացի Դեռափը նստայ եւ պատուիրեցի Սըր Ճօն Տէվիտսընի կատարուելիք գրած էր, պարզ նաւակով մը գացած էր, ուստի ուշ կամ կանուխ պիտի վերադառնար: Մտատանջարար յիսուն վայրկեան վերջը զինքը տանող նաւակը վերադարձաւ, եւ ի մեծ զարմանս ինծի, Սըր Ճօն Տէվիտսընը անոր մէջը չէր: Անմիջապէս նաւավարը հարցափորձեցի եւ կարգ մը դժուարութիւններէ յետոյ յաջողեցայ իմանալ որ անիկա Սըր Ճօն Տէվիտսընը տարած է անձնական զբօսանաւու մը մէջ, Կլօրիա անունով, մարդը զբօսանաւը ինծի ցոյց տուաւ եւ աւելցուց որ բաւական ընդարձակ նաւ մըն է: Նաւավարը բաւ ինծի զարմանալ թէ՝ այդ անձնաւորութիւնը իրեն պատուիրած է որ երթայ զինքը առնէ ժամը մը ուշին: Տովեղը ձգելով քաղաքը գացի, թէյ մը առնելու համար, յետոյ քիչ մը պտըտեցայ եւ ժամը եօթ եւ կէսի առեններ դարձեալ ծովափ գացի: Նաւավարը որ Սըր Ճօն Տէվիտսընը առնելու պիտի երթար՝ կը պատրաստուէր մեկնիլ: Անհապարեցի մարդուն հետ խօսակցութիւն մը ունենալ, իր քով հասած միջոցիս մարդը զարմացուցի բացականչութիւն մը ըրաւ. իր ակնարկին հետեւելով տեսայ որ զբօսանաւը դէպի ծովուն բացերը կը նաւարկէր, քիչ վերջ անհետացաւ: Կատաղութենէ վերադարձայ, Սըր Ճօնին ինքնաշարժը տակաւին հոն էր, ուրեմն զբօսանաւուն հետ էր գացած: Ձեզի կատարուածէն կը հեռաձայնեմ եւ մինչեւ կէս գիշեր կախուած պիտի մնամ, եթէ հրահանգ մը ունիք, ըրէք այս թիւով.— Գրայթըն 22330: Այդտեղ տեղեկագիրը կը վերջանար:

Ռասիկան Սմիթ տեղեկագիրը կարդալէն վերջ, ձեզ Փիրսըն իր գլխաւորին նայեցաւ: Հ. Ա. գլխովը շարժում մը ըրաւ. Փիրսըն դառնալով Սմիթի.

— Շատ աղէկ, Սմիթ, հիմակ գացէք, պէտք եղած հրահանգները վերջը կուտամ ձեզի, ըսաւ:

— Շատ լաւ, քնիէ:

Սմիթ դուրս ելաւ: Փիրսըն դարձաւ Հ. Ա.ին որ հեռախօսով երկու հարցում ըրաւ եւ պատասխանը առնելով ընկալուչը տեղը դրաւ:

— Անհնապարտօրէն տարօրինակ է, մըմնջեց քնիէ Փիրսըն

— Տարօրինակ չէ… խօսեցաւ է, յարեց Հ. Ա.:

— Չեմ հասկնար, պարոն, ըսաւ Փիրսըն

Հ. Ա. տխուր ժպիտով մը.

— Չէք հասկնար, Փիրսըն… կը տեսնէ՞ք, կը մտածէի կնոջ մը մասին որ այդ անձնաւորութեան հետ Րիճընդ փողոցին մէջ գիշեր մը խօսակցեցաւ:

Այս խօսքերուն վրայ քննիչ – ոստիկան Փիրսըն աւելի այլայլեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Սըր Ճօն Տէվիտսըն Կլօրիա զբօսանաւը մտնելուն պէս, անմիջապէս գնաց Սթէֆըն Հայամթի խցիկը եւ տեսաւ որ ցամաքը իր տեսողութենէն կը բաժնուէր:

Բոլորտիքը նայեցաւ, Օր. Հայամթը չէր երեւար, միայն երկու նաւաստիներ մէջտեղն էին: Առաջացաւ. Հաստ նաւապետին կամրջակին սանդուխին առջեւ, եւ փոքր վարանումէ մը վերջ սանդուխէն վեր ելաւ:

Սըր Ճօն հոն հասած միջոցին նաւապետ Օրլաֆ Նէլսըն վար իջնելու վրայ էր: Իրարու հանդիպեցան: Սըր Ճօն չափազանց բարկացած էր որ նաւուն հրամայած էր շարժիլ, առանց իրեն ցամաք երթալու պատեհութիւն տալու: Նաւապետ Օրլաֆ Նէլսըն ապշահար եղաւ տեսնելով իր նաւուն մէջ այն մարդը, որուն մասին ապահով էր թէ Լոնտոն իր բնակարանին մէջ կը գտնուի:

— Նաւապետ, կրնա՞մ հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէ այս առանձնայական խաղը,— ճամբայ ելլել առանց ինծի իմացնելու:

Սըր Ճօն կատաղութենէն եւ ջղայնութենէն կը դողար:

Նաւապետ Նէլսըն, որ Սըր Ճօնը տեսնելով երեք քայլ ետ ընկրկած էր, հազիւ կրցաւ գոչել.

— Եւ կրնա՞մ հարցնել թէ որ դըժոխքէն կուգաք:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց: Ոչ մէկը միւսին հարցումին չպատասխանեց: Առաջին առթիւ նաւապետը գտաւ ինքզինքը:

— Իմացա՞ք, պարոն, կ'ըսեմ թէ ո՞ր դժոխքէն կուգաք:

Սըր Ճօն իր թուքը կուլ տուաւ հասկցաւ որ բացառիկ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, եւ այնպէս ջղայնանալով կացութիւնը կրնայ գէշ հետեւանքներ ստանալ.

— Պ. Սթէֆըն Հայամթի խցիկէն կուգամ, ըսաւ:

Նաւապետ Նէլսըն իր թուքը չկլլեց, դարձաւ եւ տախտակամածին մաքուր կամրջակին վրայ թքաւ, որ կը նշանակէր թէ ինքնիրմէ դուրս ելած էր, այնքան սաստիկ էր բարկացած, եթէ ուրիշ մէկը այսպէս բան մը ըրած ըլլար՝ անկասկած վար կը նետէր:

— Դժոխք, բացագանչեց. յետոյ դէպի Սըր Ճօնը քայլ մը առնելով, դժոխք, ըսաւ դարձեալ: Ես ձեզ Լոնտոն կը կարծէի:

Սըր Ճօն որ խորհելու ժամանակ չահած էր, ըսաւ.

— Նաւապետ, կարծեմ անսովոր բան մը պատահած է հոս. կը խորհիմ որ նաւուն մէջ ըլլալէս տեղեկութիւն չունէիք:

— Անշուշտ ոչ, պատասխանեց խռժռաձայն Օրլաֆ Նէլսըն:

— Պ. Հայամթի առողջութեան մասին կը կասկածէի, ուստի խորհեցայ Գրայթըն գալ եւ տեսնել թէ ի՞նչպէս կ'ընթանայ իր վիճակը:

Նաւապետը գլուխը շարժեց: Պատասխանելէ առաջ մտքին մէջ շատ մը խորհուրդներ ունէր: Իր հետ ունէր մէկը որմէ կը յուսար որ հեռացած էր: Ի՞նչ պէտք էր ընել. վստահ չէր բոլորովին: Մէկ բանի միայն վստահ էր — երկրի վրայ ոչ մէկ զօրութիւն զինքը պիտի կարենար ցամաք հանել: Վտանգաւոր բան մը ըրած էր, այսպէս զբօսանաւուն մէջ մտնելով: Նաւապետը մտածեց պատուիրել ծառային Օր. Զարային խցիկին դուռը կղպել, այս վերջինին նորա գտնուած միջոցին:

(Շար.

կառակ այս աննախընթաց անձրեւին, շարունակեցի ճամբաս մինչեւ Գորմ էլ Սոզրա որ Հալէպէն 23 քիլոմեթր հեռու է եւ ուր կը գտնուի ռոտիկան գին – ուորներու պահականոց մը։ Հոս կ՚ուզէի կանգ առնել, սակայն պահականոցը ջուրին տակ մնացած էր։ Ջուրը մէկ մեթր բարձրութիւն ունէր եւ ինքնաշարժիս անիւները կը ծածկէր։

** Ողողումները Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ աւելի ծանր վնասներ պատճառած են, Թրքական շրջանին՝ քան թէ Հալէպի մէջ։

Ճէպէլ Իպրահիմ փաշայի շրջանէն երկու գիւղեր Արմուլու (250 տուն), եւ Եուճան, ինչպէս նաեւ Ժառուպլու եւ Խոռէմ պէյ գիւղերը ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած են։ Տուներ փլած են բայց դեռ չի գիտցուիր մարդկային զոհերուն թիւը. Հեղեղը իր հետ քշած տարած է ծառեր, կարասիներ եւ անասուններ։

»»» · · «««

ՔԱԼԷ–ՊՐԻՍԷԼ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ երէկ հարիւր քիլոմէթր տեղ քալեց ինքն իր գլխուն, վայրաշարժը գիծէն դուրս ելած ըլլալով։ Միայն մեքենավարը մեռաւ եւ ուղեւոր կին մը վիրաւորուեցաւ։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ, ԻՇԽԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲ ենթակոմիտէներու եւ ՔՐԻՍՏԱ – ՓՈՐ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէ, վաղը հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

ԸՆկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ԼԻՈՆի «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին «Զարդարեան» Գրադարանը, 181 Գուրս Լաֆայէթ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբէն անկախ պատճառներով Նոյեմբեր 3ի պարահանդէսը յետաձգուած է Դեկտեմբեր 22ի Շաբաթ երեկոյեան։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ՚ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի ընդարձակ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

Կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեղափոխիչ անակնկալներ: Գին 15 ֆրանք:

Կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-61

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑԵՐՈՐԴ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ Եւս մի հին թատերգութիւն», Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ՝ «Սայեաթ Նովա» (վերջ), ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. դեսպանը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւններ, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, Թ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն։ Գիրք եւ մամուլ, Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ։ Խմբագրութեան կողմից, Ցանկյուած՝ Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը», Նկարներ։

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները։

S. VRATZIAN

13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis – Robinson (Seine), France:

«Վէմ»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, **17 Rue Damesme**, PARIS (13e):

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՄԵՏԱՔՍԵ (քաշ - քոլ) ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՐԴԵԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ ստանալի է լուսանկար մը երեկոյ՝ անձրեւի գիներով

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ.

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, բաժանքի եւ մարշան ֆորեյնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives** 05-93

Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժինին մէջ)

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գներ։

Կ՚ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տ. Մուշեղ Մուրատեանի (Վիէն) եւ Օր. Քնարիկ Մելիքեանի (Տէսին) որ 50 ֆրանք նուիրեցին մասնաճիւղիս իրենց նշանախօսութեան առթիւ։

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Կ՚ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները. Դիմել ամէն օր ժամը ... է Գ. ԹՈՓԱԼԵԱՆի 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine*

Փորձ ունեցողներէն առնել ... թիւ ... կամ իջնել *Faiencerie*.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբեր 20ին պիտի սկսինք ծախել մեր նոր օրացոյցները «Վասպուրական» օրացոյցը։ Կազմուած է նոխ բովանդակութեամբ (կենսագրական, աշխարհագրական, եւ ուրիշ բաժիններով)։ Ապսպրանքի համար դիմել *A Mardirossianի, Poste Restante Colbert, Marseille*։

Les Gaines de J. Roussel Paris

166, Boulᵈ Haussmann

63, Boulevard Malesherbes

177, Regent Street, London W. 1

ԱՐԴԻՒԱԿԱՆ ԳՕՏԻՆԵՐ ԼԱՆՋԱՊԱՆՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՎԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	Ֆրանք	Գումար ֆր
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000

Գումար 111·411 թիւ, որոնք կը շահին 60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ։

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր Envoi - ռամպուրսմանով Contre Remboursement.

Հետագային ապսպրանքներու ժամանակ, նշան տալ ...

Նամակները գրել Ֆրանսերէն կամ ռուսերէն։

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

CABINET de Mᵉ V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) **Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38**

... Ասոր խորհրդակցութիւնը ձրի է։

ԿՈՒԶԷ՞Ք ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՌԱՔԻ ՏԻՒՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

Ամէն օր ... որ ձեր ուզածին պէս կը ձերմկնայ եւ ըմպէ կուտայ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՐԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐՁԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) ... Rue Damesme PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՓՈՐՁԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱՑԵԴՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ ։

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԱՄՍԱԿԱՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	15 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
8 Novembre 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2646 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՏԱՀՈԳ ՖՐԱՆՍԱՆ

Բախտորոշ օրեր են Ֆրանսայի համար: Օրեր՝ խոր մտահոգութեանց եւ համատարած ջղագրգռութեան:

Ամէնէն հարեւանցի ընթերցողն ալ պիտի կրնայ գաղափար կազմել, այս մասին, հետեւելով օրուան լուրերուն:

Մէկ օրէն միւսը նոր ամպեր կուտակուեցան, եւ այսօր է որ պիտի պարզուի ամբողջ կացութիւնը:

Փորձենք վերլուծել անոնց իմաստը եւ մանաւանդ ծանրութիւնը, արագ ակնարկ մը նետելով.

X

Շատոնց է որ վարչաձեւի, կարգուսարքի տագնապ մը կ'անցնէ այս երկիրն ալ:

Ներքին խմորումները, տնտեսական հոգերը, դրացի պետութեանց յեղափոխութիւններ կամ վերակազմութիւններ հետքեր ձգեցին բացայայտ նա՛եւ այս երկրին մէջ:

Արիւնալի պատերազմի մը յաղթանակը բաւական չէր, պահելու համար դիրքերը: Բաւական չէր, մանաւանդ, բազմութիւնները կշտացնելու համար, հոգեկան թէ նիւթական:

Զանազան բանաձեւեր եւ գիտելիքներ գէշ-աղէկ տեւեցին քսան տարի: Չէին կրնար աւելի երկար տեւել, առանց չեշտակի դէպի աջ կամ դէպի ձախ դառնալու:

Եւ պայքարը սաստկացաւ աջին ու ձախին միջեւ: Այն աստիճան որ, արդէն վերածուեր է վճռական ոյժամարտի մը, ճակատ ճակատի եւ բոլոր միջոցներով:

Պ. Տումէրկի վերակազմութեան ծրագիրը՝ հանգոյցն է այդ վճռական պայքարին

Հանրապետութեան նախկին նախագահը պաշտօնի կոչուեցաւ իբրեւ բարոյական հմայք, խաղաղութիւն քարոզելու եւ կարգ մը չարիքներ դարմանելու առաջադրութեամբ:

Այս իսկ ըմբռնումով, իր իշխանութիւնն ալ կը համարուէր առժամեայ: Տեւակ մը փոխանցման շրջան, խաղաղեցնելու համար հանրային կարծիքը:

Իրականին մէջ հիմնական վերափոխութիւն մըն է որ կը փորձէ վարչապետը: Ուրեմն, անցորդ մը չէ, կարգ մը ընթացիկ աշխատանքներ կատարելու եւ քաշուելու համար. այլ մէկը որ կ'ուզէ նոր շրջան մը բանալ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ

Ծերունին գործի ձեռնարկեց աստիճանաբար: Ամէն բանէ առաջ՝ լիազօրութիւն պահանջեց պիւտճէն հաւասարակշռելու համար:

Փոթորիկը չուշացաւ նոյն իսկ այս գործողութեանց ընթացքին: Թոշակներու կրճատումը ոտքի հանեց պետական պաշտօնեաները, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կազմակերպուած ըլլալով, կրնան ջլատել պետական մեքենան:

Բայց, Պ. Տումէրկ առաջին օրէն իսկ ամուր յենարան մը ապահոված էր:

Ոչ միայն իր դահլիճը կը խտացնէր, կը մարմնացնէր երկրին գլխաւոր ուժը, բանակն ու քաղքենի-դրամատիրական զանգուածը, այլ իր կռնակն ունէր — եւ ունի — նախկին պատերազմիկները, իրենց միլիոնաւոր բազմութեամբ:

Տակաւին անցեալ օր, այդ բազմութիւնը իր ետեւէն քաշելով ուրիշ ուժեր — գործարանատէր, առեւտրական, հողատէր, կալուածատէր եւն. — կը խրախուսէր վարչապետը, յանուն 3,600,000 անդամներու:

Այս պայքարին մէջ, իրեն հետ էր նաեւ Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութիւնը — արմատական-ընկերվարական — որոշ կէտերու մէջ համաձայն ըլլալով իր ծրագրին, բայց առաւելապէս նկատի ունենալով միջազգային կացութիւնը:

Այս էր որ կը կոչուէր քաղաքական-կուսակցական զինադուլ, եւ որ արդէն վտանգուած է:

Արմատականները մինչեւ որոշ կէտ մը միասին քալել յետոյ, այլ եւս չեն ուզեր շարունակել ճամբան, որպէսզի հակասած չըլլան իրենց սկզբունքներուն:

Յուսահատած է նոյն ինքն Էռիօ, որ իր ճարտասանութեամբ եւ հեղինակութեամբ յաջողած էր միջին բանաձեւ մը ընդունիլ տալ իրենց կուսակցական համագումարին մէջ:

Երեքշաբթի օր, նախարարական խորհուրդի պատմական նիստին մէջ, ա՛ն էր որ յայտարարեց թէ այլ եւս չեն կրնար գործակցիլ, եւ առաւ քալեց իր հինգ ընկերներուն հետ:

Ո՞ւր է ելքը այս տագնապին: Այսօր վերջնապէս պիտի խզուի՞ զինադուլը, միեւնոյն ատեն ձգելով դահլիճը: Կամ արդեօք նոր կարկտա՞ն մըն ալ պիտի ճարուի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ [illegible] երթալ:

Այս հարցերուն պատասխանը կ'իմանանք այսօր — վաղը: Բայց անոնք չեն որ պիտի լուսաբանեն կացութիւնը:

Բուն հարցը այս է, — ո՞վ պիտի յաղթէ, ա՞ջը թէ ձախը: Ֆրանսան պիտի շարունակէ՞ այսպէս տարուբերիլ նախարարական տագնապներով եւ ներքին խռովութիւններով — շատեր քաղաքացիական պատերազմ կը նախատեսեն — թէ փոխելով կարգ մը օրէնքներ, պիտի ունենայ իր հեղինակաւոր իշխանութիւնը: Այսինքն ամուր թաթ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ոչ միայն օրուան դէպքերը, այլ եւ «մշակուած» օրէնքներն անգամ այդ հեռանկարը կը ցուցնեն:

Այդ կ'ապացուցանէ նաեւ համայնավար-ընկերվարական միացեալ ճակատը, որ կ'ամրապնդուի օրէ օր, ամէն բանէ առաջ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկ:

Մնաց որ, Պ. Տումէրկ բան չծածկեց իր նոյ. 3ի ճառին մէջ, պարզելու համար հետապնդուած քաղաքականութեան ուղղութիւնը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐՆ ՔԱԼԵՑԻՆ

Պաշտօնական հրաժարում կը սպասուի այսօր

»»» · · «««

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է ՈՐ ԱՄԲՈՂՋ ԴԱՀԼԻՃԸ ԻՅՆԱՅ

Երէկ դիտել տուած էինք թէ ժամէ ժամ կը սպասուի արմատական նախարարներու հրաժարումը:

Այդպէս ալ եղաւ, թէեւ այսօրուան յետաձգուած է բուն հրաժարականի մատուցումը, շնորհիւ Հանրապետութեան նախագահին միջամտութեան:

Պատմենք դէպքը այնպէս ինչպէս նկարագրուած է թերթերու մէջ:

Նախարարական խորհուրդը նիստ ունէր երեքշաբթի օր: Ձեռնարկողէն՝ օրակարգը սովորական նիւթ մըն էր: Նիստէն առաջ, երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, Պ. Էռիօ խօսակցութիւններ ունեցած էր իր պաշտօնակիցներուն հետ, ելք մը գտնելու համար: Ոմանք կը մեղադրէին զինքը իբրեւ շատ աջ գացած. ուրիշներ՝ ընդհակառակն: Պահ մը Պ. Էռիօ շուարեցաւ, բայց յետոյ բոլորն ալ համոզուեցան թէ այլեւս անկարելի է գործակցիլ Պ. Տումէրկի:

«Ուրեմն կը վռնտէ՞ք մեզ...»

Երեքշաբթի առտու, նախարարական խորհուրդին մէջ, երբ սովորական օրակարգը սպառեցաւ, Պ. Էռիօ ոտքի ելլելով յայտարարեց.

— Բարեկամներս եւ ես գիշերը լուսցուցինք, քննելու համար մեր առջեւ դրուած տագնապալի խնդիրը: Ուղղամտութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ. Պ. Նախագահ, յայտնել թէ մեզի համար անկարելի է ընդունիլ առժամեայ ելմտացոյցը եւ հետեւիլ ձեր ծրագիրներուն:

— Այս պայմաններուն մէջ, պատասխանեց Պ. Տումէրկ, ես ալ նոյնիման բացորոշապէս պիտի ըսեմ թէ քանի որ այլեւս համաձայն չէք ինծի հետ, ձեր պարտականութիւնն է ձգել երթալ:

Այս խօսքին վրայ արմատական նախարարները ոտքի ելան եւ Պ. Էռիօ բացագանչեց.

— Ուրեմն կը վռնտէ՞ք մեզ:

— Ո՛չ. չեմ վռնտեր. դուք էք որ ձգել երթալ կ'ուզէք: Ձեր վրայ պիտի իյնայ զինադուլի խզման պատասխանատուութիւնը:

Ցուցումը իր գագաթնակէտին հասած էր: Հանրապետութեան նախագահն ալ միջամտեց, միտքերը հանդարտեցնելու համար: Արմատական նախարարները յարակից սենեակ մը քաշուելով, որոշեցին անմիջապէս ստորագրել իրենց հրաժարականը: Պ. Էռիօ ինքնահոս գրիչը հանած՝ կը պատրաստուէր գրելու, երբ վրայ հասաւ Պ. Լաւալ, արտաքին նախարարը, անուշի կապեց գործը եւ ներս հրաւիրեց արմատական նախարարները: Այնտեղ Հանրապետութեան նախագահը դիտել տուաւ թէ որքան անպատեհ բան պիտի ըլլար նախարարական տագնապով մը նսեմացնել խորհրդարանին վերաբացումը. մանաւանդ որ նիստը յատկացուած էր Ֆրանսայի հողին վրայ սպաննուած Թագաւորի մը յիշատակին: Անհրաժեշտ գտնելով որ դահլիճը իր ամբողջ կազմով ներկայ ըլլայ Երեսփ. Ժողովի նիստին, խնդրեց գաղտնի պահել այս անցուդարձը եւ վերջնական որոշումը յետաձգել հինգշաբթի օրուան (այսօր): Այդպէս ալ որոշուեցաւ.

Կարելի՞ էր գաղտնի պահել այս բոլորը: Կէսօրէն յետոյ նիստ ունէր խորհրդարանի արմատական խմբակցութիւնը, Թղթակիցները անխնայ կը հետապնդէին նախարար թէ երեսփոխան, եւ իրիկուան թերթերը ժամը 5ին նոր յաւելուածներ հրատարակելով, կը ծանուցանէին արմատական նախարարներուն հրաժարումը:

Կացութեան վտանգաւոր կողմերը

Թերթերը կը գրեն թէ՝ նախարարական խորհուրդը երկու ծանր պահեր անցուց: Մէկը այն էր երբ Պ. Լաւալ պնդեց թէ արմատական նախարարները կարեւոր դիտումներ ըրած էին եւ թէ առժամեայ ելմտացոյցի խնդիրը քննուած չէր նախարարական խորհուրդին մէջ Իսկ միւսը՝ միջադէպ մըն էր Պ. Էռիոյի եւ մարաջախտ Փէթէնի միջեւ: Պատերազմական նախարարը զայրանալով եւ խօսքը Պ. Էռիոյի ուղղելով պոռաց.

— Եթէ քաշուիք, դաւաճանած կ'ըլլաք հայրենիքին:

Շատեր այս արտայայտութենէն այնպէս կը հետեւցնեն թէ մարաջախտը ինք պիտի ստանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը, եթէ Պ. Տումէրկ հրաժարի վերջնապէս

Այսօր, հինգշաբթի, անխուսափելի կը համարուի դահլիճին ամբողջական հրաժարումը: Հաւանական ընտրելիներ են Պ. Ֆլանտէն՝ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը եւ Պ. Լաւալ: Բայց երկուքն ալ յարմար չեն նկատուիր այս պահուն, միակ թեկնածու համարելով Պ. Տումէրկը: Հարցը այն է որ, եթէ արմատականները բոլորովին բաժնուին, Պ. Տումէրկ չպիտի կրնայ իշխանութիւնը պահել միայն իր կուսակիցներուն ապաւինելով: Այդ պարագային անխուսափելի պիտի դառնայ Երեսփ. Ժողովին լուծումը:

Մինչ այս մինչ այն, չափազանց ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած են քաղաքական շրջանակները: Թերթերը կը գրեն թէ գաւառներէն բազմաթիւ նախկին ռազմիկներ, աջակողմեան եւ Ֆաշական կազմակերպութեանց անդամներ Փարիզ կը համախմբուին: Կը վախցուի որ փողոցային ցոյցեր ալ սարքուին, նման Փետր. 6ի դէպքերուն: Առջի օր ընկերվարական եւ համայնավար պաշտօնաթերթերը նոյնիմաստ ազդարարութիւններ հրատարակեցին, այս պատահականութեան առթիւ: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, Էլիզէի պալատին, Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտի շէնքերուն պաշտպանութեան համար:

Եգիպտոսի դահլիճին տագնապը

Ամսէ մը ի վեր տագնապի մատնուած էր Եգիպտոսի դահլիճը, Թագաւորին հիւանդութեան եւ անգլիական նոր մարզպանին հետ ծագած վէճի մը պատճառաւ: Դահլիճէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Եահեա փաշա հրաժարած ըլլալով, Թագաւորը Նէսիմ փաշայի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Նէսիմ փաշա ընդդիմադիր է եւ հաւանական է որ մեծ դժուարութեանց հանդիպի:

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

«ՐԷՔԸՐՏ»ԻՆ «ՌԸՔՈՌ»Ը

— o —

Թուրքիոյ ազգ. ժողովի վերաբացման առթիւ, Մ. Քէմալ ռումբ մը եւս պայթեցուց, իր տարեկան ճառով:

Դիտել տուաւ թէ՝ «թրքական երաժշտութիւնը պատիւ չի բերեր մեզի»: Եւ առաջարկեց բոլոր գեղեցիկ երգերը հաւաքելով, «մշակել համաձայն արդիական երաժշտութեան ընդհ. կանոններուն»:

Ճառը արտասանուեցաւ Նոյեմբեր 1ին: Նոյն իրիկունն իսկ, Էնգիւրիի եւ Պոլսոյ ռատիոյի կայանները վերջ տուին «ալաթուրքա» երաժշտութեան:

Ներքին գործավարն ալ հաստատեց այս «դիքթ»ը, ջնջելով բոլոր յայտագիրները: Այսուհետեւ «արեւմտեան երաժշտութեան հմուտ անձերու կողմէ պիտի նուագուին միայն թրքական այն կտորները որոնք արեւմտեան արուեստով եղանակաւորուած են»:

Թերթերը կը գրեն թէ՝ պատրաստութիւններ կը տեսնուին «եւրոպական եւ եւրոպականի վրայ շինուած երաժշտութիւն տալու, յատուկ նուագախումբի մը միջոցաւ»:

Չէ՞ք նախանձիր Թուրքերու այս բախտին:

Ֆէսէն, գաֆէսէն, պրաքալան տառերէն, «ճաշմաք»էն, Սուլթանէն, խալիֆայէն, հարէմէն եւ շէյխերէն յետոյ, տեսակ մը «շարքի»ն ալ բանգարան կը նետուի: Մէկ հրամանով: Եւ քանիերորդ անգամ:

Ուրեմն «շարքի՞»ն ալ մեռաւ:

Այո. Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքի ձեռքով: Բայց կ'ապրի Թուրքիայէն դուրս. — ամէն ուր որ Հայ ու Հայնոց կը գտնուի.

Եւ պիտի ապրի մինչեւ որ արտասահմանի վերջին Հայնոցն ալ մարի:

Չէ՞ք հաւատար: — Հանդիպեցէք Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի, Աթէնքի, Ֆիլիպէի, Պուքրէշի, Քոնսթանցայի, Պէյրութի, Հալէպի կամ Պուէնոս Այրէսի եւ ուրիշ հազարաւոր քաղաքներու հայկական թաղերը, սրճարանները, գրասրահները: Նոյնիսկ տուներն ու ժամուն բակը.

Ո՞ր «շարքի»ն կ'ուզես: Ի՞նչպէս կ'ուզես, — երգո՞վ, նուագախումբո՞վ, «կրամաֆոն»ո՞վ: Աչքերդ գոց մտիր Հայնոց մը եւ կը գտնես ուզածդ:

Եթէ շատ աճապարանք ես, լայներէն լրագիր կարդա:

Ահա քեզի «Հայրենիք» մը: Երէկ ստացայ — ճիշդ այն պահուն երբ Մ. Քէմալ կը յայտարարէր թէ «թրքական երաժշտութիւնը պատիւ չի բերեր մեզի»: (Այսինքն Թուրքին):

Խոշոր ազդ մը՝ չորրորդ էջին վըրայ, — «Եկէք եւ լսեցէք» (21 Հոկտ.):

Լսեցէք յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ.

[illegible]

Երգողը՝ Տէնիզ գըզը Էֆթալիա Սատլի հանըմ: (Հարցուցէք Պոլսեցիներուն. քանի մը տարի առաջ Փարիզ ալ եկաւ):

Այս երկրորդը շատ աւելի... բանաստեղծական է, վա՛հ.

[illegible]

Եւ անոնց տակը՝
Կոմիտաս վարդապետ.

[illegible]

Համեստ՞ւկ: Ոչ, ո՛չ. ծանուցում է: Մեր Արմէն Վահէն նոր «րէքորտ»ներ (տիսք) ստացեր է Պոլսէն, եւ յանձնել տեղ մը վարձելով չորրորդ էջին վըրայ, ուզածին պէս թխե՛ր է:

Նայէ՛ այս, Գալո՛ւստ:

Թերթիս «Յառաջ»ն ալ վիրաւած է երբեմն:

Բայց այս մէկը... իսկապէս կը կոտրէ «րէքորտ»ը, այսինքն «ռըքոռ»ը:

Վ.Ա.Հ.

ՄԻՇՏ ՕՏԱՐՆ Է ԱՋՔԻ ՓՈՒՇ

»»» · · «««

«Մաթէն» կը գրէր երէկ, հաստկէկ տառերով եւ երեք սիւնակի վրայ. —

«Ֆրանսա բնակող ամէն օտարական չի կրնար որ եւ է գործ ստանալ եթէ չունի աշխատանքի տոմս մը որ կը տրուի աշխատանքի նախարարութեան կողմէ:

Արդ. այդ նախարարութիւնը, որ երկու տարի առաջ օրական միջին հաշուով տասը տոմս կուտար, այսօր, երբ գործազրկութիւնը կը տիրէ անողորմաբար, միջին հաշուով կուտայ օրական 17 հատ:

Ողջմտութեան դէմ արհամարհանք չէ՞ այս: Ֆրանսան ամբողջ աշխարհի կերակրելո՞ւ համար ստեղծուած է: Խելքի դէմ չէ՞ աւելցնել օտարականներու արտօնագիրները, երբ գործ չի գտնուիր Ֆրանսացիներու համար: Ո՞ր շահուն կը ծառայեն դիւրացնելով օտար բանուորներու գործածութիւնը, ի վնաս ազգային բանուորութեան:

Առաջին անհրաժեշտ միջոցն է այլեւս մէկ հատ աշխատանքի տոմս չտալ օտարականի մը, ցորչափ գործազուրկ Ֆրանսացիներ կան»:

Արմատական երեսփոխաններու յուզումնալից ժողովը

Ինչպէս ըսինք, արմատական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները ժողով գումարեցին կէսօրէն յետոյ: Օրուան մթնոլորտը փոթորկեց նոյն ինքն Պ. Էռիօ, պատմելով առտուան անցուդարձը եւ նախընթաց դէպքերը: Բացատրեց թէ ինչպէս միջին ճամբայ մը գտնուած էր Երեսփ. Ժողովի լուծման մասին, որպէսզի արմատական նախարարները պահեն իրենց ազատութիւնը: Եւ ահա երկու նոր պարագաներ երեւան եկան. — Առաջին՝ առժամեայ ելմտացոյցը, երկրորդ՝ վարչապետին շաբաթ գիշերուան ճառը՝ ուղղուած ժողովուրդին: «Այժմ ձեզի կ'իյնայ ստանձնել պատասխանատուութիւնը», եզրակացուց Պ. Էռիօ: Այնուհետեւ սկսան վիճաբանութիւնները, շատ յուզումնալից մթնոլորտի մը մէջ: Ժողովականներուն մէկ մասը կ'առաջարկէր ամէն գնով պահպանել զինադուլը, սպառելով բոլոր հաշտարար միջոցները: Իսկ ուրիշներ կը պահանջէին կարճ եւ կտրուկ ընթացք, համաձայն վերջին համագումարի որոշման: Երբ ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ աւելի պիտի պարզացնէ կացութիւնը:

Բանաձեւը հաստատելով հանդերձ պետական վերակազմութեան անհրաժեշտութիւնը, կը մերժէ որ եւ է քայլ որ կրնայ վնասել հանրապետական վարդապետութեան: Ապա, մերժելով առժամեայ վարկերը, կը պահանջէ անմիջապէս քննութեան ենթարկել բուն ելմտացոյցը եւ կարելի եղածին չափ շուտով լրացնել անոր քուէարկութիւնը:

Ծերակոյտին ձախակողմեան խմբակցութիւնն ալ (արմատական) 3ի դէմ 97 ձայնով հաւանութիւն յայտնեց իր դիւանին, որ Պ. Տումէրկի դիմելով, դիտողութիւն ըրած էր անոր վերակազմութեան ծրագրի մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ՊԱՀԱՆՋ ՄԸՆ Է

Զրկուած պետական հովանաւորութենէ եւ օժանդակութենէ, սարսափելի հայութիւնը ինքն է որ պիտի ըստանձնէ իր պահպանութեան հոգը, եթէ կը մնայ հաւատարիմ իր ազգային ըմբռնումներուն եւ այնքան թանկագին աւանդութիւններուն։

Ճիգը որ յայտնաբերուեցաւ այս ուղղութեամբ գաղթահայութեան մէջ, կ'ապացուցանէ այս ժողովուրդի բարձր զոհաբերութիւնը։

Ճիշդ է թէ ինքնօգնութեան եւ ինքնապահպանման պահանջը հաւասարապէս արձագանգ չգտաւ հայութեան բոլոր խաւերուն կողմէ։ Գլխաւորաբար հայ աշխատաւոր, մանր սեփականատէրն ու արհեստաւոր տարրն է որ ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ կը հոգայ ազգային բազմազան կարիքները։ Այս նոյն տարրն է որ կը կազմակերպէ, կը ղեկավարէ ամէն տեսակի միութիւնները, կը հոգայ անոնց նիւթական եւ բարոյական բոլոր պահանջները, կանգ չառնելով որ եւ է զոհողութեան առջեւ։

Հայ հարուստը, ինչպէս միշտ, մեր վտանգի ներկայ շրջանին ալ չառաջնորդուեցաւ իր պարտականութեան գիտակցութեամբ։ Ան ընդհանրապէս մնաց խուլ եւ անտարբեր բոլոր կոչերու հանդէպ։ Լաւագոյն պարագային, իր չնչին զոհաբերութիւնը կ'ընէ իբրեւ ողորմութիւն։

Այս պատճառով ալ վերջին տասնամեակին, մեր բոլոր ձեռնարկներն ու կազմակերպութիւնները արդիւնք եղան գլխաւորաբար օրուան անմիջական կարիքներուն։ Ուրիշ խօսքով շարժեցանք եւ կազմակերպուեցանք օգնելու համար բնութեան աղէտի, տեղափոխութեան եւ անգործութեան հետեւանքով յառաջ եկած թշուառութեան զոհերուն։

Նուազ զգայուն, աշխոյժ եւ խանդավառ եղանք ընդհանրապէս այն բոլոր ձեռնարկներուն հանդէպ, որոնք թէեւ նուիրուած մեր գոյութեան պահպանման ծանր աշխատանքին, իրենց առաջադրած աշխատանքներով աւելի հիմնական պահանջներէ կը բխէին։

Օրուան յատուկ այս շրջապատին մէջ ամէնէն շատ տուժեց կրթական գործը, իր բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Մարդկային գոյութեան փաստը, ուրիշ խօսքով ֆիզիքական գոյութեան խնդիրը, իր ահաւոր սաստկութեամբ, շուքին մէջ ձգեց մտաւոր զարգացման նոյնքան ծանրակշիռ պահանջը։

Անմիջապէս մեր ապիկարութեա՞ն եւ իրական արժէքներու սխալ գնահատութեա՞ն վերագրել այս իրողութիւնը, թէ մնել անկախ, ուրիշ պատճառներու — խնդիրներ են անլուծ, որոնց իրական գնահատութիւնը ոչինչ կը փոխէ բուն կացութենէն։

Ո՞վ կրնայ ժխտել թէ ամէն պարագայի մէջ, այս ժողովուրդի անսահման զոհաբերութիւնը վերջին տարիներուն եղաւ գլխաւորաբար նպաստամատոյցներու, բարեգործութեան եւ ողորմութեան պահանջները թեթեւցնելու համար։

Իրականութեան դէմ չմեղանչելու համար, պէտք է արձանագրել սակայն թէ շատ մը միութիւններ իրենց նպատակներու մէջ տեղ տուին նաեւ կրթական աշխատանքին։ Բազմաթիւ կրթասիրացներու հետ հայրենակցականները այդ նպատակով ալ ունեցան յատուկ դրամագլուխներ։ Ըրին ու կ'ընեն օժանդակութիւններ դպրոցներու եւ կրթական զանազան ձեռնարկներու, մասնաւորաբար Սուրիոյ եւ Պալքանեան գաղութներու մէջ։

Սակայն ասոնք, ինչպէս նաեւ բոլոր այս միութիւնները որ գոյութիւն ունին պատերազմէն առաջ, եթէ իրենց գոյութեան ընթացքին չանտեսեցին կրթական ձեռնարկներուն նպաստելու անհրաժեշտութիւնը, ատիկա եղած է եւ է մէկ աննշան մասը իրենց աշխատանքներուն։ Առայժմ համար չենք ուզեր քննադատել որ եւ է կազմակերպութիւն, ծանօթ ըլլալով իրենց գոյութեան անմիջական պահանջներուն։

Այս տեսակէտէն բացառիկ կարեւորութեամբ մը կը ներկայանայ Հայ Կրթական Հրատարակչական Համազգային Միութիւնը։

Իր հիմնադիրները մտահոգ վերը մատնանշուած իրողութենէն, ինչպէս նաեւ հայ կրթական գործի հանդէպ ընդհանուր անտարբերութեան հիւանդութենէն, որու շնորհիւ հայ լեզուն եւ գիրը կը դառնար աստիճանաբար անհաղորդ եւ անմատչելի հայ նոր սերունդին, արտակարգ համարձակութեամբ մը եւ վճռականութեամբ մը 1928 Մայիս 28ին Գահիրէի մէջ կը կազմեն վերոյիշեալ ընկերութիւնը։

Այս միութեան աստիճանական զարգացման եւ տարածման մասին խօսելէ առաջ, արձանագրենք թէ իր գոյութիւնը մեր ժամանակի հրատապ պահանջէն էր որ կը հիմնաւորուէր։

Իր նպատակը, սահմանուած կրթական եւ հրատարակչական ձեռնարկներու, աւելի ճիշդ հայ դպրոց ու դասագիրք ապահովելու, օտարութեան մէջ ծնած հայ մանուկին ու պատանիին իրական գնահատութեան տուրքն է հայ մշակոյթին—խեղդուած ու անտեսուած — օրուան իրարանցումներու մէջ։

Այս կրկնակի նկատումներով, իրաւունք ունինք ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆը նկատել մէկը այն լաւագոյն ձեռնարկներէն, վերջի 15 տարիներու ընթացքին, մեր ժողովուրդի խոնարհ դասուն կողմէն, ի նպաստ հայ ընդհանուր մշակոյթին

Այս տեսակէտով ալ Համազգայինը պէտք է դառնայ իրապէս համազգային միութիւն մը, որուն իւրաքանչիւր անդամի զոհողութիւնը կրնայ նկատուիլ իրական տուրք մը հայ կրթութեան եւ հրատարակութեան տեւական արժէքին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Վերջին թղթակցութեանս մէջ գրած էի Պերլինի մէջ տօնուած «Մշակոյթի Օրուան» մասին։ Տոքթ. Արտ. Աբեղեան կ'ուզէ ճշդել թէ իր մտքէն չէ անցած արեւելահայերէնը իբրեւ ընդհանուր գրական լեզու ընդունիլ, որովհետեւ ինքն արդէն այն համոզումն ունի որ աւելի կատարեալ է արեւմտահայերէնը իբրեւ ուղղակի շառաւիղը գրաբարին։ Իսկ ընտանիքներու մէջ հայերէն խօսելու մասին՝ ան կը շեշտէ թէ անխուսափ պարտականութիւն է այդ ամէն հայ ծնողքի։

Տ. Տ.

"ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ,,

ՆՄԲ.— Մարսէյլի մահափորձին առթիւ, միջազգային մամուլը վերջերս շատ կը խօսի ոչ միայն Խրուաթ Ուսթաշիներու (ըմբոստներ), այլ եւ Մակեդոնական կազմակերպութեան մասին. մանաւանդ որ ահաբեկիչ Գելեմէնը հռչակուեցաւ Մակեդոնացի (Կէորկիէվ)։ Այդ կարգի ուսումնասիրութիւն մը կը քաղենք այս տեղեկութիւնները.—

Երբ վերջերս մակեդոնացի քոմիթէճի մը, Մարսիլիոյ մէջ, սպաննեց Ալէքսանդր Թագաւորն ու նախարար Պարթուն, ոստիկանները թեւին վրայ տեսան նանի մը, որ կը ներկայացնէր գանկ մը (մահուան խորհրդանշանը) եւ երկու բառով արձանագրութիւն մը — «Մահ կամ ազատութիւն»։ Եւ անմիջապէս տակը՝ չորս տառեր — «Վ. Մ. Ռ. Օ.»։

Ի՞նչ կը նշանակէր այս արձանագրութիւնը։ Շատերուն համար նորութիւն մըն էր այս, խորհրդաւոր գաղտնիք մը։

Քառասուն տարի առաջ, երբ դեռ մահիկը կը տիրապետէր Մակեդոնիոյ վրայ, խումբ մը կտրիճներ, հրեղէն այդ չորս տառերուն սարսափը կ'իջեցնեն վար Մակեդոնիոյ լեռներէն, դաշտերուն մէջ, ուր Թուրք զապթիէները արիւնը կը ծծէին դժբախտ գիւղացիներուն։ Մակեդոնիոյ հարստահարուած ժողովուրդին ներկայացուցիչներն էին անոնք, որ կը զինուէին, հայդուկ կ'արձանագրուէին, լեռ կը բարձրանային, ուխտելով վրէժ լուծել Թուրք հարստահարիչէն։ Սերպեր, Յոյները եւ Պուլկարները, իրենց ուրիշն ծայրով, յաջողեր էին արդէն շահիլ թափուած արեան վարձատրութիւնը,— օտար լուծէն ազատագրուած էին շատոնց։ Մակեդոնիան եւս, ահա, կը հետեւէր նոյն ճամբուն, ազատութեան արիւնոտ ճանապարհին։

1893ին էր, խումբ մը մակեդոնացի երիտասարդներ, յեղափոխական գաղափարներով տոգորուած, կը հաւաքուին Սելանիկի մէջ։ Այստեղ հիմը կը դրուի յեղափոխական կազմակերպութեան մը։ Բայց, ինչպէս խօսք մը կ'ըսէ թէ երբ մինակ է Անգլիացին, կ'ապրի մեկուսի, բայց երբ երկուք կ'ըլլան, կը կազմեն անպայման մարզական ակումբ մը, այնպէս ալ երբ մինակ է Մակեդոնացին, հրաբուխ մըն է, բայց երբ երկուք կ'ըլլան, իրար կը սպաննեն։ Արդարեւ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը հիմնուելով՝ կը սկսին եղբայրասպան կռիւները։

Մակեդոնացիին արձակած գնդակը չի վրիպիր երբեք, դժբախտաբար այդ գնդակները յաճախ գործածուեցան ոչ թէ թշնամիին դէմ, այլ իրարու դէմ։

Յաջորդ տարին, Ռէզանի մէջ, Օխրիտա լճին վրայ, տեղի կ'ունենայ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան առաջին համագումարը։ 1895ին համագումար մը եւս Սոֆիայի մէջ։ Այստեղ կը խմբարով կը պահանջուէր սահմանափակ ինքնավարութիւն մը Մակեդոնիոյ համար Թուրքիոյ հովանաւորութեամբ։

Մակեդոնիա այն երկիրն է, ուր ցեղերը իրար խառնուած են թնճուկի մը նման,— այնտեղ կ'ապրին Սլաւներ, Յոյներ, Ռումէններ, Ալպանացիներ, Սպանիայէն փախած Հրեաներ, Թուրքեր, եւ վերջապէս սլաւացած Ռումէններ, Թրքացած Ալպանացիներ, յունացած Սլաւներ, եւայլն,— կատարեալ խառնուրդ ցեղերու։

Ահա այսպիսի երկրամասի մը վրայ իրաւունքներ բանաձեւելու ատեն, մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը կ'իյնար այս կամ այն ազդեցութեան տակ։ Սոֆիայի մէջ հրաւիրուած համագումարէն, պուլկարական ազդեցութեամբ, ծնաւ մակեդոնական նոր կոմիտէ մը Վրխովիստ։ Այս կոմիտէն կ'ուզէր յեղափոխութիւնը վարել դուրսէն,— անոր հակառակ՝ կազմուեցան ուրիշ կոմիտէներ, որոնք կը պահանջէին գործել զէնքի ուժով եւ երկրին մէջ։ Ահա այս տեսակէտին յարած հայդուկներն էին, որ հիմը դրին Վ. Մ. Ռ. Օ. քառատառ գաղտնի կազմակերպութեան (Վաթրէշնա Մակեդոնսկա Ռէվոլուցիոնա Օրկանիզացիա, — մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւն)։

Անոնք իրենց պայքարին իբրեւ խորհրդանշան ընտրեցին գանկը եւ ծանօթ խօսքը.— «Մահ կամ ազատութիւն» (Սվոպոտա իլի սմրթ)։

Այս կոմիտէին հիմնադիրները կը կազմէին չորրորդութիւն մը,— Դամիան Գրուեւ, Կոցէ Տէլչեւ, Խրիսթօ Մաթով, Փ. Թոշեւ։ Այս չորսէն միայն Մաթովն էր, որ մեռաւ իր անկողինին մէջ, միւսները ինկան թրքական գնդակներու տակ, առանց նոյնիսկ տեսնելու Թուրքերու քաշուիլը Մակեդոնիայէն։

Եւ սակայն հայդուկները կը բազմանային, երիտասարդները մէկը միւսէն ետեւ լեռ կը բարձրանային, մակեդոնացի գիւղացիներու աջակցութեամբ եւ անկանոն կռիւներով կը նեղէին թրքական իշխանութիւնը

Հայդուկներ եղան, որ մինչեւ իրենց յառաջացած տարիքը՝ վար չիջան լեռներէն, ապրեցան թափառական, «զէն ի ձեռին» եւ մարտական երգը իրենց շրթներուն մէջ։ Տուն մը հայդուկներու այդ երգերէն, որ կը պատմէ թէ ինչպէս Նենչօ լեռներու մէջ կռուեցաւ մինչեւ եօթանասուն եօթը տարեկան.

Նենչօ թափառեցաւ լեռներուն մէջ
Ամբողջ եօթանասուն եւ եօթր տարի.
Բազմաթիւ կռիւներ մղեց.
Եօթանասուն եւ եօթր վէրք ստացաւ,
Շատ սուր ծախեց իր կեանքի։

Շուտով մակեդոնացի յեղափոխականներու կազմակերպութիւնը ճիւղ արձակեց ամէնէն խուլ գիւղերուն մէջ անգամ։ Կազմուեցան տեղական կոմիտէներ, յեղափոխական շունչ տրուեցաւ երիտասարդութեան, գործիչները կը շրջէին երկրին մէկ ծայրէն միւսը, գիւղի մը մէջէն հազիւ մեկնած՝ յանկարծ կը յայտնուէին հեռաւոր գիւղի մը մէջ։ Տեւչեւ գաղտնագան ծպտումներով կ'երեւի մէկ մը հոս, մէկ մը հոն, վերջապէս ուր որ հարկ կը տեսնուի,— երբեմն վալաք վաճառականի պէս հագուած, երբեմն ալպանացի հովիւի կերպարանք մը առած։ Թուրքերը ի զուր կը հետապնդեն այս յեղափոխականը, որ յանկարծ կը կորսուի, յանկարծ մէջտեղ կը ցցուի, առտուն հոս է, իրիկունը հոն եւ ամէն տեղ։ Այնպէս որ Թուրքերը զայն, կ'անուանեն «Թռչող սատանայ»։ Տեւչեւ կը գործէ անդադար, լեռներու մէջ կամ համեստ խանութի մը ետեւ, ժողովներ կը գումարէ եւ երիտասարդութիւնը կը խանդավառէ։ Ժամանակ մը կուգայ, երբ ամբողջ երկիրը յեղափոխական ցանցով մը պատած է արդէն։

Կոմիտէն, իր ռոմանթիզմով եւ պէսպիսութիւններով, կը գրաւէ երիտասարդութեան սիրտը։ Խումբեր կը կազմակերպէ ամէնուրեք։ Խումբերը կը բաղկացան տասնական հոգիէ, որոնք իրենց խմբապետէն զատ ուրիշ որ եւ է մէկը չեն ճանչնար,— եւ իրենց խմբապետին կը հնազանդին ամենայն հաւատարմութեամբ։ Նորընտիր երիտասարդ հայդուկը իր երդումը պարտաւոր է կատարելու խաչաձեւ դրուած սուրի մը եւ ատրճանակի մը վրայ։ Կազմակերպութեան անխզելի աւանդութիւնն է պատժել (սպաննել) այն որ կը մատնէ կամ կը դաւաճանէ, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու կամ խղճալու։ Կոմիտէն, որուն կեդրոնը Սելանիկ կը գտնուէր, Սոֆիայի մէջ գաղտնի կը հրատարակէ, խմբագրել, պաշտօնաթերթ մը, զոր յեղափոխականները ձեռքէ ձեռք կը խլեն, իրենց տնայնագործուած վերարկուներուն մէջ պահած՝ կը ցրուեն ամէն կողմ։ Այդ թերթը կը վարէր Սոֆիայի ամէնէն մեծ բանաստեղծը, Փէյօ Եավորով, զոր ոմանք կ'անուանեն «Պուլկարիոյ Պայրըն»։

Այսպէս կազմակերպութիւնը կը դառնայ պետութիւն մը պետութեան մէջ,— Թերեւս պետութենէն վեր կազմակերպութիւն մը։ Իր սուրհանդակները աւելի ապահով եւ աւելի արագ կը շրջէին Մակեդոնիոյ մէջ, քան սուլթանին ձիաւորները։

Կոմիտէն, թշնամի, բարեկամ, բոլորէն կը գանձէ մասնաւոր տուրք մը։ Ով որ չի վճարեր, կը զարնէ արագ եւ կտրուկ։ Յուսախաբում չկայ։

Կոմիտէին ձեռքը կը տեսնուի շուրջ ամէն տեղ։ Գիշերը չիջած՝ անծանօթ ձեռք մը կը սպաննէ այն Թուրք պաշտօնեան, որ կը բախի կոմիտէին գործունէութեան։ Այս սարսափին տակ, Թուրք հողատէրը «ճրի» իր հողերը կը բաշխէ գիւղացիներուն։ Կը բաւէ, որ սուրհանդակը նամակ մը հասցնէ իրեն,— վրան գանկ մը եւ երկու բառ «Մահ կամ ազատութիւն»

Երբեմն հրացանները կը խօսին գիւղերու հրապարակներուն վրայ,— կռիւ մըն է կը սկսի Թուրք զապթիէներուն եւ մակեդոնացի հայդուկներուն միջեւ։

Ու շարժումը կը ծաւալի հետզհետէ աւելի։ Կազմակերպութեան մէջ կը մտնեն ուսանողը, ուսուցիչը, գիւղացին, գրկեալները, նոյն իսկ աւազակները։ Մակեդոնական լեռները թատերաբեմ կը դառնան անոնց կռիւներուն։ Ազգային տարազ հագած, ամբողջ կուրծքը փամփուշտներով զարդարած, հրացան, ատրճանակ, սուր, կը շրջին լեռնէ լեռ։ Երբ դադար կ'առնեն, ամբողջ ոչխար մը շամփուրի վրայ անցուցած, կը խորովեն, ու կրակին շուրջը նստած, կը ճաշեն, օղիին շիշը բերնէ բերան պարպելով ...մը համար։ Սուլոց մը ոտքի կը հանէ բոլորը, — ի զէ՜ն, եւ ահա դիրք բռնած են ժայռերուն ետեւը։

Կոմիտէին անդամներէն ոչ մէկը կրնար մտքէն անցընել թէ իրենց հայդուկային այս կռիւներով պիտի յաջողէին Թուրքերը վտարել երկրէն։ Սակայն եւ այնպէս կը կռուէին՝ վառ պահելու համար յեղափոխութեան եւ ազատագրութեան կրակը երիտասարդութեան հոգւոյն մէջ, խորհելով միաժամանակ որ թերեւս Եւրոպան յօժարի միջամտել։

Այդ յոյսով անոնք շարունակեցին կռիւը, որ կը պատկերազարդուէր յաճախ հրդեհներով, առեւանգումներով, թալանով Թուրքերու կողմէ

Կոմիտէն, սակայն, կռիւը շատ անգամ տարաւ նաեւ երկրին սահմաններէն դուրս։ Արդարեւ, օր մը կոմիտէին կողմէ Պուքրէշի մէջ զոհուեցաւ ռումէն փրոֆէսոր մը, Միխայլեանու, որ քննադատած էր մակեդոնական կազմակերպութեան տեսակէտները։

Իսկ Մակեդոնիոյ մէջ կը շարունակուէր անխնայ արիւնահեղութիւն մը,— 1903ին, մակեդոնական ապստամբութեան տարին, 132 կռիւներու ընթացքին, որոնց մասնակցեցան 30 հազար թրքական զինուորներ ընդդէմ 4,200 մակեդոնացի յեղափոխականներու, սպաննուեցան 4000 Թուրք զինուորներ եւ 500 յեղափոխականներ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— o —

ՀՈԿՏ. 9Ի ԴԷՊՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— «LE MONDAIN» ԹԵՐԹ, ՀԱԿԱՀԱՅ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Հոկտեմբեր 9ի դէպքը, շատ ծանր ու դէշ տպաւորութիւն մը թողուց ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ. Ամէնուն բերանն է եւ օրուան խօսակցութեան նիւթ, քաղաքական նպատակներով գործադրուած այս մահափորձը։

Ամէն մէկը իր ուզած կամ փափաքած ձեւով կը չափէ ու կը ձեւէ եւ յաճախ իյնալով ծայրայեղութեանց մէջ

Այսպէս, ոչ միայն ժողովուրդի մէջ, դէպի օտարականները եղած բարեացակամ տրամադրութիւնները պակսած են, այլ եւ պաշտօնական շրջանակները զգալի խստութիւն կը ցուցնեն։

Ցեղական իշխանութիւնները հետզհետէ կը պրկեն օղակը։

Գրեթէ վրիպում մը, անուշադրութիւն մը դէպի օրէնքն ու ընկերական սովորութիւնները, կը բաւեն որ ինքզինք գտնէ ոստիկանութեան մէջ, օրին մէկն ալ կ'առնէ թուղթը ձեռքը։

Հանրակառքի մէջ թէ այլուր, մարդիկ ցժկամութեամբ կը պատասխանեն երբ հասկնան թէ օտարական է. Հանրակառքերու մէջ եղած խօսակցութիւնները օտար լեզուներով անհաճութիւն կը պատճառեն.

Մարսէյլի մէջ կան, մօտաւորապէս 250.000 օտարականներ։

Անոնք որ քանի մը տարի առաջ ոստիկանական տեսարաններու մէջ արձանագրութիւններ ձգած են, նոյն իսկ ոչինչ դէպքի մը համար, կը կանչուին ոստիկանատուն, եւ կ'առնուին իրենց ինքնութեան թուղթերը

Ենթակաները մեր աչքերուն առջեւն են ամէն օր։

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ՝ օտարականներու վրայ կազմակերպուած հակողութիւնը դիւրացնելու համար, քանի մը հայ լրտեսներ գործի լծուած են։

Տիրող տրամադրութիւնը փարա-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (39)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

«Ամբողջ երկու ամիս անկարող որ եւ է բան ընելու, ձգեցին հեռացան» (*).

Տուն դարձայ Շիւքրիի տուած ապրանքներով։ Ամբողջ մէկ շաբաթ աշխատեցայ, մէկ տապանի վրայ 5 կարգ փամփշտակալ կարեցի, ճիշդ Ֆէտայիի սիստէմով եւ տարի յանձնեցի։ 250 փամփուշտ լեցուցինք եւ հագցուցի աղային։ Կը խնդենար այս գեղեցիկ տարազը տեսնելով։

Զարզիր կը կանչէ.— Գնա Մուսա մուհաճիրին շապիկ վարտիկ մը նուէր բեր եւ իբրեւ վարձք կոտ մը ցորեն տուր։ (Մէկ կոտ ցորենը 15 արծաթի կը ծախուէր)։

Երբ տուն հասայ, մերինները շապիկ վարտիկն ալ առին, ըսելով թէ Հասանը չունի, թող ան հագնի, բայց Այշէն բողոքեց.— Երբ Շիւքրին իմանայ, կը նեղանայ, մի առնէք։ Բայց անօգուտ, առին եւ չտուին։

ԵՂԲՕՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մուհաճիրները սպառելով իրենց թալանը, սկսան գողնալ տեղացիներու գարին, որ դուրսը մասնաւոր հորերու մէջ պահուած էր։ Նոյն իսկ իրարու տուն կը մտնէին գիշերով եւ գեղեցիկ գործեր, ամաններ կը գողնային։

Գիշեր մը մեր Մահմէտը եւ Շէքօ ալ երկու թեւ առած դուրս գացին. զգացի որ գողութիւն պիտի ընեն։ Ուշացին. տան մէջ փոփոխուք կայ ու մութին մէջ բաներ մը կը դառնայ։ Այշէն ալ իմացեր է. բայց ձայն չի հաներ։ Առտուն ինծի հարցուց.— Ի՞նչ անցուդարձ էր գիշերը տան մէջ։ Ըսի թէ ես լուր չունիմ, քնացած էի։

Ամարի (Եղօ) ազայի տունէն թանկագին գորգ մը կորսուած է։ Իրարանցում է տան մէջ, Ամարին ալ կը հարցնէ կորսուած գորգի մասին, ան բոլոր ժողովուրդի ներկայութեան յաղթականօրէն կ'ըսէ.— Գողը քու տունէդ է, ուրիշ տեղ մի փնտռեր, քու կինդ ծրարեց դրաւ բակը, Մահմատէ Ալօն եկաւ տարաւ։

Այս պատմութիւնը որ գորգէն աւելի ազայի սիրտը խոցեց, քանի որ կ'ըսէին թէ իր կինը Մահմատին սիրականն է։ Ազան ապտակելով Ամարը, միջադէպը կը փակէ։ Բայց կինը իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգայ եւ կը բողոքէ Մահմատին.— Եթէ Ամարը չսատկեցնես ա՛լ քեզ չեմ սիրեր։

Մահմէտ կ'ընդունի սիրականին առաջարկը։ Օր մը երբ Ամար առանձին անտառ կ'երթայ ցախերը բերելու, Մահմէտ ետեւէն կ'երթայ եւ քարայրի մը մէջ տանելով երկու ատրճանակի գնդակ կը պարպէ անոր գլխուն, եւ տեղն ու տեղը կը մեռնի։

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ազաներուս գողցած գարին, թեւան մը մէջ պահուած է անկողիններու տակ։ Այշէն այդ գաղտնիքը գտած է եւ ինծի ըսաւ.

— Ազաներդ թեւ մը գարի պահած են անկողիններուն տակը։ Գողութիւն է, դուն ալ գիտես չես ըսեր։

— Չէ Այշէ, չէ, ես բան մը չեմ գիտեր, գուցէ այն գարին իմ աշխատանքէն աւելցածն ըլլայ։

— Ձես կրնար համոզել, գողցած են եւ օր մը անոր լուրը կ'առնենք։

Գարնան կը մօտենանք։ Տեղացիները իրենց դաշտին մէջ դուրսը եղած հորերը տուն կը փոխադրեն, գարնան ցանքը սկսելու։

Այշէի եղբայրները՝ Հասանօն ու Ազատին, իրենց զէնքերով ու էշերով հորին վրայ գացին, հորը բանալով աւլած սորած գտան։ Անմիջապէս լուր տուին Շիւքրի աղային թէ գարին գողցուած է։ Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ։ Մահմատ կեծկը դրաւ։ Այշէն լուր տուաւ եղբայրներուն, մեր տունը պաշարեցին եւ թեւ մը գարի երեւան հանեցին։ Ամէն բան պարզուեցաւ։

Մերինները մէկ թեւ գարի բերած էին, սակայն ուրիշներ առեր տարեր են եւ կուժը կոտրեցաւ ազաներուս գլխուն։ Շիւքրին բռնեց անոնց չորս եզները, 2 կովը եւ ձին եւ սպառնաց գիւ ալ առնել անոնցմէ։

Շիւքրի ազան զզուանքով կը նայէր մուհաճիր Քիւրտերուն։ Օր մը Քեամիլ ազան կանչելով, կը պահանջէ 30 հնչուն ոսկի, մուհաճիրները երեք ամիս տեղաւորելուն համար, «հակառակ պարագային իմ ուզած եղանակով կը գանձեմ»։

Այսպէս թէ այնպէս, Հայերուն արիւնը ծծող մուհաճիրները, քերելով իրենց վզին ետեւը, վճարեցին 30 հնչուն ոսկին։ Շատ մը տուներ այս պատճառաւ ձգեցին Քեամիլ ազան եւ ուրիշ տեղ գացին։

Դառնացած են մուհաճիրները։ Տեղացիներ «կեավուր» կը կոչեն զանոնք։ Այս ցաւը մեծ երազներ արթնցուցած է անոնց մէջ, նոր յոյսերով կ'օրօրուին։

Միտիաթի Հայերը ջարդելու ծրագիրը երազ եղաւ Քիւրտ մուհաճիրներուն, եւ հիմա իրենք են որ կը ջարդուին, կը կողոպտուին եւ անօթի կը սատկին

Օր մը, յունուարի վերջերը Քեամիլ ազան իր ծերակոյտով ժողով մը ունեցեր է։ Զիս ալ կանչեց եւ ըսաւ.

— Մուսա՛, տղաս, կը տեսնե՞ս, Հայերէն ալ դէշ եղանք, կը թալուինք ու ձայն չենք կրնար հանել։ Մեծ սխալ գործեցինք ռուսական արշաւանքին դիմադրելով եւ ձգելով մեր վաքին թանր. Թէեւ Այաշկերտի մեր Հայերը չկրցանք ջարդել, բայց մեր ճամբու վրայ հանդիպած Հայերուն ալ լեցինք։ Այս բոլորը յանուն իսլամի։ Մենք կը խորհէինք թէ ձգելով մեր Հայերը հողն ու ջուրը, ջարդելով իսլամ աշխարհի մէջ, մեծ առաւելութիւն մը գտած կ'ըլլայինք, սակայն երազ եղաւ եւ այսօր այն առաւելութեան փոխարէն «կեավուր» կը կոչուինք։ Ինչ որ է, այդ չէր որ քեզի պիտի ըսէի։ Նայէ, տղաս, կար ատեն մը, որ փրկութիւնը մեր ձեռքն էր Մուսա, եւ մենք փոխանակ քանի մը ազատելու, ... Իսկ այսօր բախտի դարձուածքով ամբողջ այս էլին փրկութիւնը քեզ կախում ունի։ Մենք միայն քեզ կը փրկեցինք, իսկ դուն բոլորս կը փրկես եթէ հալալ կաթ կերած ես։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այդ Ասորիները պահեցին իրենց անկախութիւնը մինչեւ որ Արարայի գերմանական ճակատը խորտակուեցաւ եւ Անգլիացիները մտան Մուսուլ։ Ասորիները ձգեցին Տօրէն ու էնվարգին, անցան Մուսուլ եւ միացան Անգլիացիներուն։ Ասորիներն են որ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ կը տարուբերին, եւ կը ջարդուին։ Անիրաւ աշխարհը դեռ այդ ազգ մը Ասորիներուն գլուխ դնելու տեղ մը չգտաւ...

...ելու համար յիշեմ պարագայ մը։ ...ջրանացի լրագրող մը, որուն հետ ...քէ-ագէկ յարաբերութիւն ունէի, ...աջի օր, արձաքանի մը մէջ բարեւ ...Կրկնեցի անգամ մը եւս, ՀԸ-...

— Ինչպէս թէ, Հայերը ի՞նչ ըրին

Այս անգամ գառնալով պատասխա-

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, կուզաք մեր ...նր եւ մեր տան մէջ մեզ անհան-...ցում կ'ընէք (կ'ակնարկէ հոկտ. 9ի ...վքին)

— Բայց այդ բոլորին մէջ Հայերը ...գործ ունին, բարեկամ, ահա ...ութիւնն ալ, ապաննողն ալ մէջ-...ն են։

— Միգի համար ամէնը մէկ է, Հայ ...քէ այլազգի, ահերիք է որ օտա-...կան է։

Ինչպէս այլ առիթով ըսած ենք, ...ր այլընտակիցներուն կը թելա-...ք ըլլալ զգոյշ եւ արթուն։

Գործի անզգուշութիւն մը, օրինա-...կան մը բաւական է որ բաղ-...ռաջնի գժուարութիւններու մատ-...րին

Անկի պերճախօս փաստ մը.—

Clic-Clac, բանուած անորաշա-...ի քինախնդրութենէ մը, Մար-...ի Le Mondain թերթին հոկտ. 24ի ...րին մէջ, հետեւեալ հակահայ ...առորաքրած է

...կարգ, ընթերցող, եւ դատէ, ...ինչպէս կը հասկնան մեզ, հակա-...մեր խոր ցաւին, տառապանքին, ...կիր աշխատանքին, եւ նաեւ ...ր չնաբար գործունէութեան ։—

«Մարսէյլի մէջ Հայերը մօտ երե-...ն հազար են, եւ ամէն օր ալ կու-...ն Անոնք կօշկակարներ են, ճաշա-...պաններ, դերձակներ եւ որմնա-...դիրներ, բայց ոչ յաճախ երկրագործ-...ներ կամ Ռուսահանտոյցի աշխատաւոր-...ներ

Անոնք, կամաց-կամաց կը տիրա-...պետեն տեղական վաճառականու-...թեան. Լաւ ծախել գիտեն։ Բայց գի-...տեն նաեւ անձնկութիւն կամ դատա-...ւորն ապաշխարութար կատարել։

Անոնք կը ջանան չկորսնցնել իրենց ազգութիւնը։ Ունին իրենց եկեղեցի-...ները, իրենց քահանաները, իրենց թերթերը եւ իրենց լեզուն։ Վաճառ-...ւոնք ցից կը թափեն միաբանելու ...կանգուն մնալու։

Անոնք չեն ուզեր ձուլուիլ եւ հալիլ ...մեր ցեղին մէջ։ Անոնք կ'ամուսնանան ...միայն իրենց հետ, եւ շատ քիչ ան-...գամ փրանսուհիաց, կ'ըլլան

Անոնք կորսնցուցին իրենց եպիսկո-...պոսը, բարձր եւ բազմահմուտ մարդ մը էր, լաւ, կ'ուզեն որ իր մարմինը ...փոխադրուի Փրատոյի Հայոց եկեղե-...ցին մէջ։

Դաղափ մըն է այս, որ կ'ուզէ պե-...տութեան մէջ պետութիւն մը կազ-...մել։

Իրաւէս, մեր օրէնսդրութիւնը կը բոյլատրէ՞ Ֆրանսայի մէջ, օտարա-...կաններու կազմակերպել գոյութիւնը։

Հարց կուտանք մենք մեզի, ոչ մի-...այն անձկութեամբ, այլ եւ տեսակ մը ...զգացումով, որ այս լաւ ծննդագոր-...ծող եւ յարաճուն Անգլիացիները, օր մը ...ի զան բռնելու Ֆրանսացիներուն.

— «Միրն է տունը, դուք էք որ պի-...տի ելլէք երթաք։

Վրդովիչ է այս»։

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։

ՀՐԱՉԵԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Երեւանի կառավարութեան մէջ կատարուեցան հետեւեալ փոփոխու-թիւնները

Կազմուեցաւ «Տեղական արդիւնա-բերութեան գործավարութիւն» մը, որ պիտի վարէ անունդի, ինչպէս եւ ծանր ու թեթեւ արդիւնաբերութեանց գործերը։ Այս գործավարութեան բա-ռեղծումով, կը ջնջուին ծանր եւ թե-թեւ արդիւնաբերութեանց գործավա-րութիւնները։

Տեղական արդիւնաբերութեան գոր-ծավար նշանակուեցաւ Յովսէփեան Արմենակ։

Ելմտական գործավարը եւս փոխ-ուելով, այս պաշտօնին կոչուեցաւ Սարգիս Այմազեան։

Գետական նախագիծերու վարչու-թեան նախագահ նշանակուեցաւ Հայկ Ջալլաթեան։

ԴԱՎԱԼՈՒԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Դավալուի մէջ տասը տարիէ ի վեր կը գործէ հասարակածային հիւան-դութեանց բուժակայան մը։ Հոկտեմ-բեր 19ին փոքրիկ հանդէսով մը կա-տարուեցաւ հաստատութեան տասա-նամեակը։ Խօսողները պարզեցին թէ ի՛նչ մեծ դեր կատարած է այս բու-ժակայանը ջերմախտի դէմ պայքարին մէջ եւ կրադիւսի գործարանին աշ-խատաւորներուն առողջութեան հա-մար։

Առողջապահական գործավարու-թիւնը, իբրեւ գնահատութիւն, 3000 րուբլի արժէքով կահորայք նուիրեց։ Կայանին վարիչը բժիշկ Սաղոյեան ստացաւ 1200 րուբլի դրամական պարգեւ, արժակուրդի արտօնութիւն գիտական ուսումնասիրութեան հա-մար։ Կայանին բժշկուհին Լ. Խաթա-ճանեան ստացաւ 500 րուբլի դրամա-կան պարգեւ։ Միւս գիտական աշխա-տաւորներուն եւս տրուեցաւ 1500 րուբլի

Հանդէսին ներկայ էին առողջապա-հական գործավարը՝ Գեւոնդեան, փոխանորդը՝ Փիրումեան եւ այլ պաշտօնատարներ

⁂ Հաշմանդամներու համար Երե-ւանի մէջ Լենինի փողոցին վրայ բա-ցուած են շինել մատենոր տուն մը 50 մահճակալով։ Շէնքը պիտի ունենայ բաղնիք, ճաշարան, ակումբ եւ գրա-դարան։

ԼՈՌԻԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Դրած էինք թէ քաղաքակրթութեան պատմութեան թանգարանին կողմէ, Ա. Լիսիցեանի ղեկավարութեամբ գիտական յանձնախումբ մը ղրկուած էր Լոռի, մարդաբանական քննու-թիւններ կատարելու նպատակով։

Յանձնախումբը վերջացուցած է արդէն իր աշխատանքները։ Արշաւա-խումբը առատ նիւթեր գտած է Դե-բեդ գետի աջ եզերքի շրջաններուն մէջ. բոլոր այդ նիւթերը պատմա-կան արժէք կը ներկայացնեն։ Կա-տարուած են մարդաբանական քննու-թիւններ 500 չափահաս գիւղացինե-րու վրայ, արձանագրելով կարեւոր պարագաներ, որոնք կը պարզեն ոչ միայն Լոռիի բնակչութեան ֆիզիքա-կան նկարագիրը, այլ եւ ծագումը։ Մարդաչափական այդ տուեալներուն համաձայն, Լոռիի ժողովուրդը իր մարմնակազմութեամբ կը տարբերի հարաւային Հայաստանի բնակիչնե-րէն, եւ անպայման իր մէջ մտած են ցեղային տարբեր տարրեր։

Ծրագրուած է ազգագրական եւ մարդաբանական նման արշաւախումբ-բեր կազմակերպել, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի այլ շրջաններու բնակչութիւնը։ Բոլոր այդ աշխա-տանքները աւարտելէ վերջ, հաւաք-ուած նիւթերով պիտի կազմուի ցու-ցահանդէս մը։

ԲՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՀԵՏ

Բնախօսներու համագումարին պատ-գամաւորներէն փրոֆ. Լեւոն Օրբէլ-եան, փրոֆ. Բերիտաշվիլի, ակադե-միկոս Պալադին, փրոֆ. Կոշտոյեան, փրոֆ. Բողէնկով, փրոֆ. Զբարսկի, փրոֆ. Գրօպէր, ընկերակցութեամբ համագումարի քարտուղար փրոֆ. Մեզնիկեանի, վերջերս այցելութիւն մը տուին Ս. Տէր Գաբրիէլեանի, որ խնդրեց պատգամաւորներէն յայտնել իրենց տպաւորութիւնը Հայաստանի մասին։

Փրոֆ. Օրբէլեան գոհունակութիւն յայտնեց կատարուած շինութեանց եւ Երեւանի բարգաւաճման մասին, այն-քան որ Հայաստանի մայրաքաղաքը, բառ, կրնայ կազմակերպել ա-ւելի լուրջ եւ գիտական համագու-մարներ։ Ու փափաք յայտնեց, որ 1935ին Մոսկուայի մէջ հրաւիրուած բնախօսներու միջազգային համագու-մարին պատգամաւորները գան այցե-լեն Հայաստան.

Ս. Տէր Գաբրիէլեան ողջունելով այդ առաջարկը, աւելցուց որ Երեւան գան մանաւորաբար օտար երկիրնե-րու պատգամաւորները, որպէսզի տեսնեն թէ ֆիզիքական բնաջնջման մատնուած երկիր մը, ըստ ոմանց բարբարոսներու երկիրը, ի՛նչպէս բնդունակ է տալու մեծ արժէքներ։

Այս առթիւ փրոֆ. Օրբէլեան դի-տել տուաւ կարեւոր պարագայ մը.—

Հայաստանի երիտասարդ գիտնա-կաններէն շատերը կը մեկնին Ռուսիոյ կեդրոնական քաղաքները, լրացնելու իրենց մասնագիտական պատրաստու-թիւնը։ Պէտք է ամէն կերպով աշխա-տիլ որ այդ մեկնող ուժերը կապուին Հայաստանի հետ։ Իսկ Հայաստանի մէջ ապրող գիտնականներու համար ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ ա-նոնք չկտրուին գիտական նորութիւն-ներէ, հետեւին նորութեանց, ամէն կերպով աշխատին ձոխացնել իրենց գիտական պաշարը

Ս. Տէր Գաբրիէլեան յայտնեց թէ ամէն ջանք կը թափուի այդ ուղղու-թեամբ, միաժամանակ աւելցուց որ 2—3 տարի վերջ ամէն կարելիութիւն կը ստեղծուի ցոյց տրուած պահանջ-ներու համար։

Փրոֆ. Բողէնկով առաջարկեց, որ Հայաստանի մէջ հիմնուին փորձնա-կան բժշկութեան աշխատանքներ,— մանաւորաբար ջրաբուժական, բը-նաբուժական, կլիմայաբուժական հարցերու վերաբերեալ։

⁂ Պատգամաւորներու խումբ մըն ալ այցելեց Ա. Խանջեանի։

⁂ Լենինկրատի պատգամաւորներէն փրոֆ. Եզրաս Հասրաթեան, որ որբ-անոցներէն յառաջ եկած երիտասարդ գիտնական մըն է, հետեւեալ յայտա-րարութիւններն ըրաւ Խորհ. Հայաս-տանի.—

«Գիտնականները ընդհանրապէս կատարուած նուաճումներուն կը ծա-նօթանան գրականութեան միջոցով։ Համագումարը, սակայն, աւելի կա-րեւոր միջոց մըն է կատարուած նը-ւաճումները ծանօթացնելու կենդանի խօսքով։ Համագումարը կը նպաստէ ոչ միայն աւելի լայն չափով ծանօ-թացնելու գիտական աշխատանքները, այլ եւ գիտունները իրարու հետ։

Երեւանի մէջ գումարուած բնա-խօսներու այս ժողովը ցոյց տուաւ մանաւորապէս որ Վրաստանի բնա-խօսները գնահատելի աշխատանքներ կատարած են ջիղերու եւ գնդերներու բնախօսութեան հարցերուն մէջ։

Երեւանի բժիշկներուն եւ գիտնա-կաններուն համար այս համագումարը առիթ մըն է ծանօթանալու գիտու-թեան զանազան նուաճումներուն հետ։ Մեր համագումարը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց Արդնիի հան-քային ջուրերուն ուսումնասիրու-թեան վրայ»։

⁂ Փրոֆ. Հասրաթեան մինչեւ հի-մա պատրաստած է աւելի քան 30 գի-տական աշխատութիւններ, մասնաւո-րաբար ջղային կեդրոնական դրու-թեան հարցերուն վրայ, որոնք լոյս տեսած են հայերէն, ռուսերէն եւ եւ-րոպական լեզուներով։ Ներկայիս կ'աշխատի կարեւոր գործի մը վրայ, — «Ջղային դրութեան փլասթիք-թէն»։

⁂ Լենինկրատի բժշկական համալ-սարանի դասախօսներէն փրոֆ. Մու-շեղ Դուրմիշեան համագումարին մէջ կարդաց դեկոյց մը «արդի բժշկու-թեան տագնապ»ին մասին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր շարունակուեցան Ֆրան-սայի զանազան վայրերու մէջ փրո-ֆէսիոնէլ խումբերուն Ազգ. ըրջանի ախոյեանական մրցումները

Ահա, արդիւնքը.—

Սթատ Քոլոմպի մէջ մրցեցան՝ Ռա-սինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ։ Փարիզի խումբը մեծ յաղթանակ մը տարաւ 5—1ով։ Սթր-րազպուրկի մէջ, Ռասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Միլհուզ։ Այս վերջինը յաղթուեցաւ 4—2ով։ Ռուպէի մէջ, Էքսէլսիոր Աթ-լէթիք Գլիւպ եւ Ռէտ Սթար Օլէմփիք։ Փարիզի խումբը որ լաւ կազմով ճամ-բայ ելած էր պարտուեցաւ 2—0ով։ Քանի մէջ, Սփօրթիվ Գլիւպ Նիմ եւ Օլէմփիք տը Մարսէյլ։ Այս վերջինը որ չորս տարիէ ի վեր միշտ յաղթա-կան դուրս կուգար, այս անգամ պար-տուեցաւ 3—0ով։ Լիլի մէջ, Ֆութ-պոլ Գլիւպ Սէթ եւ Սփօրթինկ Գլիւպ Վ.Ֆ. ԱէԹի խումբը յաղթեց 2 ...ով, ու այս կերպով ընդհ. դասաւորման մէջ կը յառաջանայ, այնպէս որ մինչ մրցումներուն նոր սկսած ժամանակ ամէնէն յետին էր, հիմա 11րդն է եւ ունի 10 կէտ։ Մոնփէլիէի մէջ, Օլէմ-փիք Ալիզա եւ Օլէմփիք Մոնփէլիէ, այս վերջինը յաղթուեցաւ 3—1ով։ Ալէի մէջ, Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ եւ Օլէմփիք Ալէ։ Սէշոյի խումբը որ ան-ցած կիրակի պարտուեցաւ Սթրազ-պուրկէն, այս անգամ չարաչար պար-տութեան մատնեց իր հակառակորդը 5—0ով։ Նիմի մէջ Սթատ Ռէնէ եւ Սփօրթիվ Գլիւպ Նիմ։ Նիմ պարտուե-ցաւ 2—1ով

Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի եւ Գլիւպ Ֆրանսէ որ Փարիզի փրոֆէ-սիոնէլ խումբերուն երկրորդ դասա-կարգին կը պատկանին, առաջինը Ռասինկ Գլիւպ Լէնէն ջախջախուե-ցաւ Սէն Մանտէի Զուիցերիացինե-րուն դաշտին վրայ 6—0ով, իսկ երկ-րորդը՝ Սփօրթիվ Վիլէօրպանէն 4—2ով։

Ուրեմն Փարիզի խումբերէն միայն Ռասինկ Գլիւպն է որ յաղթանակ տա-րած է։ Ընդհ. դասաւորման մէջ մէկ կէտի տարբերութիւն ունի Սթրազ-պուրկէն եւ Սէշոյէն։

⁂ Այս կիրակի օրուան ամէնէն հե-տաքրքրական մրցումները պիտի ըլ-լան Ռասինկ Գլիւպ Փարիի ընդդէմ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթի եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ— Ֆութպոլ Գլիւպ Միլ-հուզի դէմ։ Այս հետաքրքրական մր-ցումը Փարիզի խումբին համար փորձ մըն է, վասնզի յառաջիկայ կիրակի, 18 նոյեմբեր Սթատ Գոլոմպի մէջ պիտի մրցի անգլիական նշա-նաւոր խումբերէն Արսէնալի դէմ, որ մեծ համբաւ ունի թէ Անգլիոյ եւ թէ արտասահմանի մէջ։

⁂ Վէլոտրոմ տ'Իվէրի մէջ ալ ան-ցի ունեցաւ հեծելանիւի մեծ մրցում մը Ֆրանսացի նշանաւոր հեծելան-ուորդներու միջեւ։ Այս մրցումին կը մասնակցէին Անտրէ Լըտիւք, Մորիս Արչամպօ, Անթոնէն Մաներ, Ռոժէ Լափէպի, Մորիս Րիշար, Ժորժ Սփէ-չէր, Լուվիօ, Տրոկօ եւն.։ Մէկ ժամ «ամերիքէն» մրցումը չահեցաւ Մանե-եր — Լըտիւք։ Ամէնէն հետաքրքրա-կան էր Անթոնէն Մաներ եւ Մորիս Րիշարի միջեւ տեղի ունեցած մրցու-մը։ Հինգշաբթի օրուան համաշխար-հային ախոյեան պերճերացի Շարլ Փոէլզի վրայ իր տարած յաղթանա-կէն քաջալերուած, Մաներ առաջարկ կարդացած էր Րիշարի, բայց հիշդ հակառակը պատահեցաւ։ Րիշար շատ դիւրութեամբ յաղթեց իր հակառա-կորդին։ Մրցումին տեւողութիւնն էր չորս քիլոմէթր արագ երթալ։ Րիշար 90 մէթր եւ ձգեց Մաներ եւ չորս քի-լոմէթր տեւողութիւնը կտրեց 5 վրկ. չորս երկվրկ էն

⁂ Կիրակի օր նոյնպէս տեղի ունե-ցաւ Փարիզի մէջ «Թրիփօրթէօր»ներու 14րդ ախոյեանական մրցումը։ Այս մրցումին կազմակերպիչն էր 30 քիլոմէթր։ Մրցողները ամբողջ Փա-րիզի շրջանը ընելու, Փարիզի դանե-րէն անցրնելու պարտաւոր են։ Դուռ-ներուն առջեւ հազարաւոր ժողո-վուրդ կը ծափահարէին մրցողները։ Առաջին հանդիսացաւ Սուլիման ա-նուն երիտասարդ մը, երեսուն քիլո-մէթր ճամբան կտրելով մէկ ժամ 22 վայրկ. եւ մէկ երկվրկ.էն։

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԼ

Սրիկայութիւն

— ⁂ —

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 հոկտ.).

— «Ազգային իշխանութեանց զօրա-ւորագոյն կռուաններէն մէկը — կը-րթական գործն է։

Ոչ թէ մէկը, այլ առաջինը։ Առա-ւելաբար այս գործն է, որ ցեղմու-թիւն կը ստեղծէ իր շուրջ եւ իրր խո-զեկան շաղախ կը ծառայէ ցիրուցան հայութեան համար։ Ոչ թէ զու-գահեռաբար աշխատելով, այլ ուղ-ղակի ազգ. իշխանութեանց ձեռքէն այդ գործը առնելով, կը ձշանակէ, վերջնապէս հմայաթափ ընել այդ իշ-խանութիւնը հաւաքակ աչքին եւ ի-բաւապէս վտանգել անոր գոյութիւնը ստաքին առջեւ։

Ճիշդ այս աշխատանքին լծուած է Բարեգործականը։ Մասսայ սերունդին կրթութիւն ջամբելու խարդախ քօղին տակ, ան կը կրծէ ազգ. իշխա-նութեանց հիմերը եւ յայտնապէս կը վտանգէ անոնց իրաւական գոյու-թիւնը։

Ահա երկու բառով իր ծրագիրը.

— Եթէ կ'ուզէք որ քանի մը ոսկիով օգնութեան գամ կրթութեան գործին, այդ գործը առէք ազգ. իշխանու-թեանց ձեռքէն եւ զայն յանձնեցէք ինծ, միաժամանակ Բարեգործականի Մասնաճիւղ հաստատելով նպատրն-կայ վայրին մէջ

Մամուլը Բարեգործականի այս ստորին խաղին մէջ կ'ուզէ առաւելա-պար կուսակցական դաւ տեսնել։ Մինչդեռ եղածը անկէ շատ աւելի ստորին արարք մըն է։ Խորքին մէջ այս սրիկայութիւնը ոչինչով կը տարբերի այն միւս սրիկայութենէն, զոր կը գործեն Պոլսոյ Թուրք Լուսա-ւորչականները՝ Հայոց ազգային Պատրիարքարանը վնասելով ... քէ-մալական ջիւպի։

Այո՛, ճիշդ եւ ճիշդ այս սրիկայու-թիւնը։

Որովհետեւ այսօր, ազգ. իշխանու-թիւնը վտանգելով եւ իրաւապէս ճանչցուած համազգային հաստատու-թենէ մը անոր իրաւունքները փոխա-րինելով մասնակի եւ չճանչցուած կազմակերպութեան մը՝ մենք մեր այդ իշխանութեանց գլխուն կը բարձ-րացնենք ռամկավար քիւպներու շէն-քը, վազը, փոքրիկ հալածանքի մը պարագային, «ռամկավար»ի փոխա-րէն իբրեւ քիւպի իրաւատէր ճանչ-նալու համար այն հիւրընկալը, որ մատ շարժել գիտէ։

Անհնար է չպոռալ ու չծառանալ այս գազիր խաղին դէմ։ Ամէն է լաւ համակերպութեամբ դիտել, թէ ինչ-պէս Բարեգործականի վարձու սրի-կաները քանի մը ոսկի իրենց ձեռքն առած գաղութէ գաղութ կը պտտին՝ բշտառութեան տակ կորացած ա-ռամնարանից զանգուածները ազգ. իշ-խանութեանց դէմ հանելով եւ բեկ-բեկուած ժողովուրդի մը իրաւական վերջին կռուանը քայքայելով։

Այսքան զեհերէն եւ այսքան որ-բեկայարար միայն Թուրքը խաղցած է մեր ժողովուրդի խղճին, պատուին եւ անոր իրաւունքներու վերջին մնա-ցորդներուն հետ։

Ցակաւին երէկ, ռամկավար բշտա-ռական մը, որ կանոնաւորապէս եր-կու բառ եզել չի գիտեր, կրթական քննիչ տիտղոսին տակ յանդգնեցաւ Սուրիա մեկնիլ եւ փորձել ...ծ գա-ղութի մը ազգ. իշխանութիւնը քայ-քայել՝ քանի մը հարիւր ոսկի վատ-նելով։

Ահա այլ ակամ մը Սելանիկի մէջ, դպրոց դպրոցի դէմ հանելով։

Նոյնը ու ատորին խաղը Աթէնքի մէջ։

Կատարեալ պաշըպողութիւններ Կիպրոսի մէջ։

Առուծախ Դամասկոսի մէջ։

Եւ այս ամէնը յանուն ազգի՜ եւ յանուն հայրենիքի՜...

Պէտք է վերջ գտնէ այս դաւը։ Այս կարգի սրիկայութիւնները կրնան յաջողութիւն գտնել Պոլսոյ եւ Երե-ւանի մէջ, բայց ոչ գաղթաշխարհի։

Տակաւին «թուրք Լուսաւորչական»-ներ չգարձանք՝ ազատութեան մէջ քէմալական քիւպներու լուծը անմր-ռունչ կրելու համար»։

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Անգամ մը ծովուն բացերն ելլելէն ետք այս գէղքին վրայ պիտի խո-սէր, որպէս թէ դիպուածով եղած ըլլայ. Եթէ հիմակ հօս դառնար եւ Սըր ձոնը ցամաք հանէր՝ Զառա այնքան պիտի ջղայնանար որ այլ եւս նաւը ճամբայ չպիտի կարենար հանել։ Մէկ բան վստահ էր. Սըր ձոն նաւուն մէջ ակած էր եւ հոն ալ պիտի մնար։

— Լաւ, նաւապետ, դարձեալ Սըր ձոնն էր խօսողը. հիմակ որ եղելու-թիւնն իմացաք, անշուշտ եւ կը դառնաք եւ զիս ցամաք կը հանէք

Դանդաղօրէն նաւապետ Նէլըըն գը-լուխը օրօրեց, ըսելով.

— Կը ցաւիմ, Սըր ձոն, հիմակ ձեզ ցամաք չեմ կրնար հանել։

Սըր ձոն այնպիսի արտայայտու-թիւն մը ունեցաւ որ կարծես լամբին էր ուզեր հաւատալ

— Ուրեմն չէ՞ք ուզեր զիս դուրս, ցամաք հանել։

— Ոչ։

Բայց.

— Հոս եկէք։

Նաւապետը ընդմիջելով Սըր ձոնին խօսքը եւ ձեռքէն բռնելով տարաւ նա-ւուն յառաջամասը.

— Առջեւ նայեցէք, Սըր ձոն, Կլօ-րեան ի՞նչպէս կը կտրէ ջուրին ալիք-ները.

Սըր ձոն նայեցաւ, թէեւ չէր գի-տեր թէ ինչու։

— Ուրեմն, ըսաւ նաւապետը.

— Ուրեմն, յարեց Սըր ձոն։

— Սըր ձոն, արագութեան մասին գաղափար չունի՞ք։

— Նաւու արագութեան մասին գա-ղափար չունիմ։ Ինչո՞ւ կը հարցնէք։

— Սա է թէ, այս պահուս երեսուն հանգոյց արագութեամբ կ'երթանք, երբ ճնշումը չատնայ, արագութիւնը մինչեւ 35ի պիտի աւելցնենք։ Այդ-քան արագ կրնայ երթալ, որովհետեւ Կլօրիան զրահաւոր վերածուելէ ա-ռաջ թորփիլահալած մըն էր։

— Տակաւին չեմ հասկնար թէ այս ամէնը ի՞նչ կը նշանակէն, ըսաւ Սըր ձոն, որ նաւապետ Օրլավ Նէլըընի մտային հաւասարակշռութեան մասին սկսած էր տարակուսիլ։

— Քիչ յետոյ պիտի հասկնաք, Սըր ձոն, պատասխանեց նաւապետ Նէլըըն որուն աչքերը ուրախութեամբ կը բո-ցավառէին։ Կը նշանակէ որ եթէ մե-քենավարը արագութիւնը երեսուն եւ ինը հասցնէ, յաջորդ տասը ժամը նոյնն եւ հինգի վրայ պիտի մնանք եւ բոլոր այդ ժամանակամիջոցին նաւուն ցուուկը դէպի Ջրանցքը ուղ-ղուած պիտի ըլլայ։

Սըր ձոն բարկացոտ շեշտով մը ը-սաւ նաւապետին.

— Լո՞ւրջ կ'ըսէք։

— Ոչ մէկ ատեն այսչափ լուրջ եմ եղած. լաւագոյն կերպով պատաս-խանեց նաւապետ Նէլըըն

— Բայց ատիկա ընդվզեցուցիչ է։

Նաւապետը ուսերը ցնցեց։

— Անմիջապէս օրիորդ Հայաթին պիտի դիմեմ։

— Օրիորդ Հայաթը անհանգիստ է, Սըր ձոն, կը վախնամ թէ զինքը չկըր-նաք տեսնել։

— Սուտ էք, նաւապետ։ Իմ նաւ մտած ատենս կատարելապէս առողջ էր։

Նաւապետ Նէլըընին դէմքը կար-մրեցաւ, աչքերը սծզալի նայուածք մը ստացան։

— Սըր ձոն, իմ կամրջակիս վրայ ոչ ոք զիս ստախօս կոչած է, առանց պատժուելու։ Ձեր պարագան նկատի կ'առնեմ, որովհետեւ ձեր զգացում-ներուն ծանօթ եմ, բայց այլ եւս մի՛ կրկնէք ատիկա, վասնզի այս կամր-ջակը նուիրական է։ Խնդրեմ տախ-տակամածը (կէօվէրթէ) գացէք։ Հա-ւատացէք ինծ, Սըր ձոն, շատ կը ցա-ւիմ որ այս ճամբորդութեան ընթաց-քին մեզ հետ միասին կը գտնուիք։

Իր վերջին խօսքն բսելով նաւապետ Նէլըըն եաեւ դարձաւ եւ անիւի խցի-կէն ներս մտաւ։

Սըր ձոն յիմարի պէս կեցած, ըղ-ձաց որ տրուած հրամաններուն հը-նազանդելէ եւ վարը տախտակամածը երթալէ զատ ուրիշ ելք չկար։ Սկսաւ անհրաժեշտէն վար իջնել, բայց այս ան-գամ բոլորովին տարբեր տրամադրու-թեամբ։ Չէր կրնար ըմռնել թէ ինչո՞ւ նաւապետը մերժած էր զինքը ցամաք փոխադրել։

Դիմաւոր տախտակամածը երթա-լով սրահ մտաւ եւ անմ՛... ...կս զան-գը զարկաւ։

— Հաճեցէք յայտնել Օր. Հայաթին որ կ'ուզեմ հիմակ զինքը տեսնել, ը-սաւ սպասաւորին։

— Կը ցաւիմ, պարոն, բայց Օր. Հայաթը այս իրիկուն ոչ ոք չի կրնար տեսնել.

— Ինչո՞ւ համար։

— Պատճառը չեմ գիտեր, պարոն։ Միայն գիտեմ թէ ինծի այդպէս է հրամայուած։

Հրամայուա՞ծ, ուրեմն մարդը հը-րահանգ ունէր։ Սըր ձոն ձեռքովը նշան ըրաւ մարդուն որ մեկնի։ Անո-րոշ վիճակի մը մատնուած էր։ Ինչ տխմար էր որ այս մարդոցը հետ խառնուած էր. եւ այս ամէնը գեղե-ցիկ կնկան մը համար։ Ամէն պարա-գայի մէջ օրիորդը չէ՞ր գիտեր որ իրմէ բանի գաղտնի կը պահուէր ին-քը։ Նաւը մտած ատենը ան կատա-րելապէս առողջ էր։ Ի՞նչ էր այս յանկարծական տկարութիւնը։ Իրմէ հեռու մնալու պատրուա՞կ մը ար-դեօք։ Անպայման ուրիշ բան չէր կը-նար ըլլալ։ Ուրեմն ան ալ դաւադրու-թեան մասնակից էր։ Որովհետեւ Սըր ձոն սկսաւ հաւատալ որ Կլօրիային այսպէս յանկարծական շարժման մէջ դրուիլը կը նշանակէր թէ կ'ուզէին զինքը Անգլիայէն հեռացնել, որուն միակ չարժառիթ կը դառնէր Սպիտակ Արծիւին կորսուիլը, խորհելով որ ինքը առած էր զայն, եւ ուրեմն ի-րենց ապահովութեան մասին կը մը-տահոգուէին։ Որով այն եզրակացու-թեան եկաւ թէ անոնք Սպիտակ Ար-ծիւի անիրներուն մէջ մասնակցու-թիւն մը ունին։ Ծուղակը ինկած էր, ան ալ իր իսկ ձեռքով։ Ոչ ոք խոր-բած էր որ «Կլօրիա» վերադառնայ, ինչ որ ալ ըլլար ամէն գնով պէտք էր Զարա Հայաթը տեսնել. անիկա պէ-տէ խնդիրը պիտի պարզէր։ Եւ քանի որ սպասաւորը անոր քով չէր երթար, պիտի խնդրէր Սթէֆըն Հայաթը խը-նամող հիւանդապահուհիէն, որ օ-րիորդին մօտ երթալով ըսէր թէ ին-քը կը փափաքէր անոր հետ խօսիլ։

Սթէֆըն Հայաթի խցիկին դրան զարկաւ. փոքրիկ խասակցութենէ մը վերջ հիւանդապահուհին ըսաւ թէ հիմակ պիտի երթայ տեսնէ Օր. Հա-յաթը։ Պարզ էր որ ան օրիորդին են-թադրեալ անհանգստութենէն տեղե-կութիւն չունէր։

— Ներս եկէք, բժիշկ, ներս եկէք։

Սթէֆըն Հայաթի տկար ձայնը ե-կաւ խցիկէն որ զինքը կը կանչէր

(Շար.)

Նոր օրէնք ցոյցերու եւ զէնքերու մասին

»»»··«««

Կառավարութիւնը Երեսփ. Ժողովին յանձնեց երկու նոր օրինագիծներ, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն կացութեան ծանրութիւնը։

Առաջին օրինագծով՝ սահմանափակումներ կը դրուին հրապարակային ցոյցերու դէմ։ Ո՛ եւ է անհատ որ կ'ուզէ ցոյց մը կազմակերպել հրապարակի վրայ, պարտաւոր է նախապէս հաղորդել քաղաքապետութեան, որ ի հարկին ոստիկանութեան հետ խորհրդակցելով, միջոցներ ձեռք պիտի առնէ բարեկարգութեան պահպանութեան համար։ Ի հարկին պիտի արգիլուի ցոյցը, եթէ կրնայ խանգարել անդորրութիւնը կամ խախտել երթեւեկը։ 1848ի օրէնքը պիտի յարմարցուի նոր պայմաններուն եւ աւելի ծանր պատիժներ պիտի սահմանուին։ Խիստ պատիժներ պիտի տրուին մանաւանդ անոնց որ ցոյցեր կը սարքեն խախտելով օրինական տրամադրութիւնները կամ որ եւ է ցոյցի կը մասնակցին զինուած։ Օրինագիծը պատասխանատու կը նկատէ այն խմբակցութիւնները որ արգիլուած կամ չարտօնուած ցոյցեր կը սարքեն, ինչպէս եւ անոնց վարիչները։ Ծանր պարագաներու մէջ, կառավարութիւնը կրնայ վարչական հրամանագրով մը լուծել այն ընկերակցութիւնները որ կը ձգտին ձախողեցնել օրէնքը, կազմակերպուած դիմադրութեամբ։

Երկրորդ օրինագիծը կը վերաբերի զէնքերու շինութեան, վաճառման եւ գործածութեան։ Այս մասին օրինագիծ մը ներկայացուած էր 1934 մայիսին, բայց պարագաները կը ստիպեն փոխել զայն։ Նոր օրինագիծը սկզբունքով կ'արգիլէ զէնքերու ներածումը եւ կը ճշդէ անոնց շինութեան եւ վաճառման վերաբերեալ տրամադրութիւնները։ Ամէնէն կարեւոր պարագան այն է որ, այսուհետեւ ոչ ոք պիտի կրնայ զէնք մը գնել առանց ոստիկանական արտօնութեան։ Անոնք որ արդէն զէնք ունին, պարտաւոր են միեւնոյն արտօնութիւնը ստանալ։

Ամերիկեան ընտրութիւնները

——·——

Նոյեմբեր 6ին տեղի ունեցան Մ. Նահանգներու ընտրութիւնները, Երեսփ. Ժողովը ամբողջովին, իսկ Ծերակոյտին մէկ երրորդը նորոգելու համար։ Նախորդ Երեսփ. Ժողովին կազմն էր 435, որոնց 315ը ռամկավար, 113ը հանրապետական, միւսները զանազան։ Իսկ Ծերակոյտը ունի 96 անդամ, որոնց 60ը ռամկավար, 35ը հանրապետական. Միեւնոյն ատեն պիտի ընտրուին 33 նահանգապետներ, որոնց լրջանը լրացած է եւ որոնց 24ը ռամկավար էին, 8ը հանրապետական։ Դեռ չենք յիշեր փոխ-կառավարիչները, դատաւորները եւայլն։

Ընտրութեանց առաջին օրն իսկ բացորոշ էր ռամկավարներուն, ինչպէս եւ նախագահ Րուզվէլթի յաղթանակը։ Քուէարկութեանց կը մասնակցէին մօտ 30 միլիոն քաղաքացիներ։ Իբրեւ առաջին քաղաքացի, իր պարտականութիւնը կատարեց նաեւ նախագահ Րուզվէլթ, իր մօրը բնակած գիւղն երթալով եւ այնտեղ ձգելով իր քուէն, ինչպէս կ'ընէ երեսուն տարիէ ի վեր։

Ընտրութեանց առթիւ խռովութիւններ ալ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ։ Փէնսիլվանիոյ մէկ շրջանին հանրապետականները գնդացիրի կրակի բռնեցին ռամկավարները։ Երեք հոգի սպաննուեցան եւ քսան հոգի վիրաւորուեցան այս յարձակումէն, որ խուճապի մատնեց գիւղաքաղաքը։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս հանրապետական առաջնորդներ։ Սիթլի մէջ ալ (Միսուրի) երկու հոգի սպաննուեցան, երկու հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ ուրիշներ ալ խոշտանգուեցան, մոլեռանդներու կողմէ որոնք չէին ուզեր որ սեւամորթները քուէ տան։ Շիքակոյի մէջ, ճիշդ քուէարկութեան պահուն առեւանգուեցաւ սեւամորթ մը, տոքթ. Քինկ, որ թեկնածու ներկայացած էր Ծերակոյտին համար։

Փարիզի գերմանական դեսպանին հաւաստիքները

Լոնտոնի գերմանական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան դիմելով, յայտարարած էր թէ իր կառավարութիւնը պիտի յարգէ Սարի հանրաքուէի ազատութիւնը։ Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին դիմելով, նոյն հաւաստիքները տուաւ։ Պ. Լավալ պատասխանեց թէ Ֆրանսա չի կրնար հրաժարիլ դաշնագրով իր վրայ դրուած պարտականութիւններէն, եւ հերքեց զինուորական տնօրինութեանց կամ տեղափոխութեանց լուրերը։ Դեսպանը յանուն իր կառավարութեան յայտարարեց թէ չպիտի խախտեն հանրաքուէի համար նշանակուած պայմանները։ Պ. Լավալ գոհունակութեամբ արձանագրեց այս յայտարարութիւնը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազրիէլ – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

— oo —

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէջ, այսօր հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին։

ՔԵՆԹԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

ԸՆԿԵՐ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» Գրադարանը 181 Cours Lafayette։

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կոմիտէն ենթակոմիտէի ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չաւուշի եւ Խանասորի մասին։

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, (Նոյեմբեր 11)։ Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փոքր տ'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի սրահին մէջ

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicêtre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկսեռ աշակերտներու կողմէ։ Մուտք 3 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ Եռակատի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ

120, Bld. Bellevilleի au Progrès սրահներուն մէջ, 24 նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տարեկաններուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն) — Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄՆԵՑ, — Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, — Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ, — Երախայից շորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ. – ՀԱՅՐԻԿ, — Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ։

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ։

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 Ֆրանք, արտասահման 25 Ֆրանք։

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԻՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐՍԷԼ, Օր. Օսմ. — 35։
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Օ. Պ. — 35։
ԻՒՋԷՍ, Գ. Պ. — 105.
ԿԱՐՏԱՆ, Լ. Գ. — 78։
ԼԻՈՆ, Գ. Զ. — 70։
ՊԵՐԼԻՆ, Ե. Տ. Մ — 50։ (Թիւր.ի հաշւոյն, Համպուրկ)։
ԳՈՒՔՐԷՇ, Շնորք — 200։
ՍԷՆ ՔԼՕՏ, Ռուս — 65։
ՕՇ, Ր. Փ. — 70։
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Մ. Կ — 70։
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ — 231։
ԹՈՒՆՈՒԶ, Վ. Ե — 100։
ԼԱՆՍԱՔԵՐ, Կ. Ա. — 35։
ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ), Գործ - 288
ՏԷՍԻՆ, Գործ — 420։ (Հայ-Բոյժի վճարեցինք 60 ֆրանք)։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ — 910։
ՊՈՒՐԺԷ, Ե. Էվ. — 35.
ԹԻԼՈՒԶ, Ցար — 70։
ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԷԿ, Տիկ. Տ. Ղ — 70։
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, Ա. — 210։ (Հայ Բոյժի վճարեցինք 140)։
ԻՍԻ, Ս. Գ. — 40։
ՇԱԼԷԹ, Քէչիչ — 105։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Կ. — 170։ Ի հաշիւ Զ. եւ Գ.ի Մոնթէվիտէօ։
ՓՐԱԿԱ, Պառ — 80։
ՀԻՆԱՑՏԱ, Ս. Մ — 50.70։
ԹՈՒԼՕՆ, Փամպ — 210։
ՕԼՆԻ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Բարսեղ — 35։
ՓԻԷՐՖԻՕ, Վարդ — 35։
ԼԸ ՄԱՆ, Զաք — 70։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վէզինի (Լիոն) Սահակ – Մեսրոպ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 27, Place de la Piramide, Salle Luboz։

Տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Զէնկիլէրցիներու Հայր. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, «Հայ Ակումբ»ին մէջ։

Երգ, նուագ եւ արտասանութիւններ եւ զաւեշտ մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի։

Մուտքը ազատ է։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ – ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ

ՑԱՅՏԱԳԻՐ 2 ՆՈՅ.էն 8 ՆՈՅ.

FILMS RECOMMANDES

MARIGNAN. **Caravane** (Charles Boyer, Annabella).

MARIVAUX. **Une femme chipée** (Elvire Popesco)

MOULIN ROUGE. **Si j'étais le patron** (Fernand Gravey, Max Dearly)

EMPIRE. **Sidonie panache** (Bach, Florelle)

IMPERIAL. **Le prince de minuit** (Henry Garat)

OMNIA CINE INFORMATIONS. **Actualités mondiales — Les vieux Moulins de chez nous — L'apprenti sorcier**

VICTOR HUGO. **Amok —Série 7**

ROYAL. **Chansons de Paris — L'accordeur**

BARBES. La garnison amoureuse — Les deux papas

BELLEVILLE. Princesse Czardas — Deux picon grenadine

CAPITOLE. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

DEMOURS. Le dernièr milliardaire — Les malabars

EXCELSIOR. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

FEERIQUE. Arlette et ses papas — Obsession

LECOURBE. Arlette et ses papas — Obsession

LOUXOR. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

LUTETIA. Amok — Série 7

LYON. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

MAGIQUE. Arlette et ses papas — Obsession

MAINE. Arlette et ses papas — Obsession

METROPOLE. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

MONTPARNASSE. Arlette et ses papas — Obsession

MOZART. L'Or — Paris music - hall

PALAIS DES GLACES. Arlette et ses papas —Obsession

PATHE ORLEANS. Arlette et ses papas — Sur scène: Prior et ses joyeux provençaux

REGAMIER. Arlette et ses papas — Obsession

ROCHECHOUART. Le scandale —Gaicha, fleur du Japon

SAINT CHARLES. Arlette et ses papas Obsession

SAINT MARCEL. Le dernier milliardaire — Sur scène: Joe Rossi, accordeoniste

SELECT. L'Or — Paris music -hall

BANLIEUE

ALHAMBRA D'ASNIERES. Sapho — Au coeur du Pacifique

CASINO DE CLICHY. Poliche — Ça colle

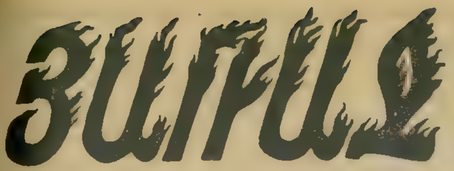
COLOMBES. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

KURSAAL AUBERVILLIERS. Je ne suis pas un ange — Club de minuit

KURSAAL BOULOGNE. La porteuse de pain — Escale à Madère

OLYMPIA DE CLICHY. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

PATHE CINEMA PALACE (Boulogne) Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 9 Novembre 1934

Ֆրանսա եւ գաղութներ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Անգլիա, Եգիպտոս, Ջր. երկիրներ [illegible]	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	300 ֆրանք	100 ֆրանք	

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2047 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱԼԻՔԻՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Երկու պատկեր՝ երկու փարթամ քաղաքներէ: Մէկը՝ Փարիզէն, միւսը՝ Պերլինէն: Երկուքն ալ միեւնոյն մտահոգութեամբ, — սերունդի փրկութիւն:

Պերլինի թղթակիցը պատմելով «Հայ Երիտասարդ» Միութեան վերջին դասախօսութիւնը, այսպէս կը բաժնէ տարագիր բազմութեանց «հայկականութեան» տարրերը. —

1. Անոնք որ քառասունը անցած են: Ասոնք «մինչեւ գերեզման կը պահեն իրենց ազգն ու հայրենիքը»:

2. Անոնք որ պատանի էին երբ ստիպուեցան հեռանալ հայրենիքէն եւ այժմ 25–35 տարեկան են: Մեծ դեր կ'իյնայ այս երկրորդ խումբին:

3. Այսօրուան պատանիները, որոնց աչքը բացուեցաւ օտար ափերու վրայ:

4. Անոնք որ օտար հողի վրայ ծնան, — «արմատախիլ բայց որ [illegible] յիշատակներ հայրենի»: Ամէնէն դժբախտ սերունդը, «որ օտար ծնած է եւ օտար կը մեծնայ»:

Տասուրպապէս նոյն խնդիրը կը շօշափէր, կիրակի օր, Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը, — «Ինչ շահեցանք եւ ինչ կորսնցուցինք Ֆրանսայի մէջ»:

Ուրիշ առթի վերապահելով շահը, խօսինք մասնաւորապէս կորուստի մասին.

Օրուան դասախօսը, գրագիտուհի Պերճուհին է որ իր կարգին կ'ազդարարէ.

— «Քանի մը տարի եւս այսպէս, եւ մենք հազիւ թէ ունենանք պատանիներ կամ երիտասարդներ որ հայերէն խօսին: Դասընթացքները կամ նախակրթարանները շատ քիչ բան կը փրկեն. երկրորդական վարժարաններու վրայ հազիւ կրնանք մտածել. եւ ահա ամբողջ սերունդ մըն է որ կ'երթայ մեր ձեռքէն, տանելով իրեն հետ մեր ոսկեղէն լեզուն, մեր գեղեցիկ սովորութիւնները, մեր հայրենի ոգին, մեր ազգային հպարտ գիտակցութիւնը»:

Անինք, սակայն, կորուստ ֆիզիքական կորովի, եւ շատ ալ գեղեցիկ աւանդութեանց:

Կանգ առնենք միայն առաջին կորուստին վրայ, — լեզու եւ ազգային դիմագիծ, Պերլինի հետ կապը պահելու եւ որոշ եզրակացութեան մը յանգելու համար:

×

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն պատգամաւորութիւն մը, որ կը կրկնուի տարիներէ ի վեր, եւ արդէն դարձած է առած մը.

— Մէկէն 15 տարեկանը կը հալի մեր աչքերուն առջեւ: Մէկէն տասնըհինգը դպրոցը կը տանի, 15էն վեր՝ փողոցը:

Այս պատկերը իրականութիւն է այսօր, տասը տարի վերջը:

Անշուշտ բոլորովին յուսահատական չէ պատկերը: Դեռ հազարաւորներ ունինք 15էն վար, որ պահած են իրենց ազգային դիմագիծը: Առնուազն խեղճուկ հայերէն մը, «գ»ներով խորթացած: (Ֆրանսացիները «գ» կ'արտասանեն իրենց «է»ով կամ հայկական «ռ»ն. օրինակ՝ «Յառաջ»):

Եւ սակայն, անվիճելի է նահանջը: «Ամբողջ սերունդ մըն է որ կ'երթայ մեր ձեռքէն»:

Ի՞նչ ընել: Արտասուել եւ հառաչե՞լ: Կամ կորուստը անխուսափելի համարելով, բախտի՞ն ձգել: «Ճակատի գիր» ըսել եւ յանձնուի՞լ:

Այդպիսի ընթացք մը՝ պիտի նշանակէր ինքնասպանութիւն: Արդ, մեր ամբողջ պատմութիւնը վկայ՝ թէ այս ժողովուրդը չուզեր, չի կրնար անձնասպան ըլլալ:

Ան զարկեր ու զարկեր հալածուեցաւ, խոշտանգուեցաւ, կոտորուեցաւ եւ ցիր ու ցան եղաւ, բայց երբեք մտքէն չանցուց այդ անփառունակ ելքը, — ինքնասպանութիւն:

Նոյն իսկ 1915ի աշխարհասասան սարսափներուն մէջ, ան հաստատ վաղուան ու իր ճակատագրին:

Եւ այդ օրերուն, շատ քիչ բան կախում ունէր իր սեփական կամքէն, իր կարողութենէն եւ աշխատանքէն:

Իսկ այսօր, ընդունելով հանդերձ բոլոր դժուարութիւնները — յաճախ անհնարին եւ անյաղթելի — շատ բան կախում ունի մեր կամքէն ու ճիգէն. Դանէ կորուստը սահմանափակելու համար

Այդ պարտականութիւնն է որ կ'ազդարարեն ե՛ւ Փարիզէն ե՛ւ Պերլինէն: Այդ պարտականութեան ազդանշանն է որ, 1922էն ի վեր կը յիշեցնեն մեր բոլոր կազմակերպութիւններն ու թերթերը: Աւելի բարձրաձայն, մէկ տարիէն միւսը:

Եւ այդ կոչն է որ մենք խտացուցեր ենք մէկ բառի մէջ, — ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ: Այսինքն՝ ծրագրեալ եւ կազմակերպուած աշխատանք:

Քանի որ բոլորս ալ գիտակցութիւնն ունինք վտանգին, գաղթին, եւ կը տառապինք անոր մղձաւանջին տակ, ի՛նչպէս պիտի կրնանք հեռացնել որ եւ է դասալքութիւն կամ թուլութիւն:

Ի՞նչպէս պիտի կրնանք արդարանալ պատմութեան առջեւ:

Պերլինի «Երիտասարդ» Միութիւնը նշանախօսք մը կը հնչեցնէ, — 1. Հայերէն խօսիլ ամէն տեղ: 2. Արծարծել ցեղային հպարտութիւնը (կամ գիտակցութիւնը):

Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր շատ աւելի ցիրուցան ենք եւ յիսուն տարուան պանդխտութիւն անցուցած, մարդիկ չեն յուսահատած գալիքէն, եւ կարելին կը փորձեն զայն սահմանափակելու, հեռացնելու կամ յետաձգելու համար:

Ինչո՞ւ ժամանակէն առաջ պիտի ծերանար Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի տակաւին թարմ, երիտասարդ գաղութը, կծկուելով կրաւորական պատեանին մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ՅՈՒՍԱՀԱՏԵԼՈՎ, ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

»»»··«««

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ Պ. ՓԻԷՐ ԼԱՎԱԼ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՁԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

»»»··«««

Եղաւ ինչ որ անխուսափելի կը համարուէր քանի մը օրէ ի վեր: Արմատական նախարարներու ծանօթ յայտարարութենէն եւ անոնց խորհրդարանական խմբակցութեան բանաձեւէն յետոյ, որոնց մասին գրած էինք երէկ, Պ. Տումէրկի համար ուրիշ ելք չէր մնար եթէ ոչ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել:

Այդպէս ալ բրաւ, երէկ առտու, հինգշաբթի, նախարարական խորհուրդին ներկայացնելով իր պատճառաբանեալ հրաժարականը: Հետեւողական ըլլալու համար, մերժեց նոյնիսկ ներկայ ըլլալ երեսփ. ժողովին, որ նիստ ունէր կէսօրէն վերջը:

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ այս բոլորը.

Արմատական նախարարներու եւ երեսփոխաններու բացորոշ յայտարարութենէն յետոյ, որով կը մերժէին ընդունիլ առժամեայ վարկ առաջարկելու ծրագիրը, պահանջելով ամբողջ հիմնացոյցին քուէարկութիւնը, նախարար, երեսփոխան, ծերակուտական, հանրապետութեան նախագահ, հին ու նոր երեւելիներ աջ–ձախ ինկան, զերագոյն ճիգ մը փորձեցին, որպէսզի ելք մը գտնեն: Բայց անօգուտ: Ոչ արմատականները տեղի կուտային, ոչ ալ Պ. Տումէրկ: Ամբողջ օրը անընդհատ երթեւեկ մը տեղի ունեցաւ դէպի վարչապետարան: Պ. Տումէրկ այլեւս անյոյս կը գտնէր որ եւ է զիջում կամ սակարկութիւն: Ներքին նախարար Պ. Մառշանտօ (արմատական) ջանաց համոզել իր ընկերները, որպէսզի միջին ճամբայ մը գտնեն: Անոնք մերժեցին, կանգ առնելով առջի օրուան բանաձեւին վրայ: Կ'ըսուի թէ Պ. Տումէրկ վերջին պահուն յանձն առած է յետաձգել սահմանադրական վերանորոգութեան ծրագիրը, մինչեւ կանոնական հիմնացոյցին քուէարկութիւնը. պայմանաւ որ նախ քուէարկուի իր պահանջած առժամեայ նախահաշիւը, որպէսզի տրամադրելի վարկ ունենայ տագնապի պահուն: Կ'ըսուի, նաեւ թէ յօժարած է փութացնել քաղաքական ընկերակցութեանց զինաթափութեան ձեռնարկը, յետաձգելով ազգ. ժողովին գումարումը: Բայց տեսնելով արմատականներուն վերջնական որոշումը, անխախտ մնացած է իր որոշման վրայ:

Հինգշաբթի օրուան խորհրդակցութիւններէն եւ բանակցութիւններէն յետոյ, Պ. Տումէրկ պաշտօնատունէն իր բնակարանը երթալու պահուն, երբ իմացաւ արմատականներուն որոշումը, հետեւեալ յայտարարութիւնը բրաւ.

— «Այժմ կացութիւնը պարզ է: Պատասխանատուութիւնները ճշդուած են: Ես շատ հանգիստ եմ. Գիտեմ ինչ պիտի ընեմ, եւ պիտի ընեմ: Մնաց որ, միշտ կանխաւ յայտնած եմ իմ մտադրութիւններս: Վաղը առտու ժամը 10ին նախարարական խորհուրդին պիտի երթամ, նոյնքան հանդարտ որքան հիմա կը տեսնէք: Բնականաբար, քանի որ նախարարները կը լքեն զիս, երեսփ. ժողովին չպիտի ներկայանամ կէսօրէն յետոյ:

— Բայց բաւ էիք թէ ձգել երթալէ առաջ, սահմանադրութեան տրամադրած բոլոր միջոցները պիտի փորձէք:

— Այո, բայց երեսփ. ժողովին լուծումը պահանջելու համար, դահլիճ մը պէտք է, իսկ նախարարները կը լքեն զիս: Ես չեմ կրնար փոքրամասնութեան դահլիճ մը պահել: Ան ատեն պիտի մեղադրեն թէ դիկտատուրա կը հաստատեմ

— Ձեր խօսքը պիտի չըսէ՞ք երկրին, անթելի միջոցաւ.

— Պէտք չէ չարաչար գործածել լաւ բաները: Ես ձգել-երթալուս պատճառները պիտի պարզեմ հրաժարագրիս մէջ:

Այս անցուդարձի միջոցին, արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր նոր վարչապետի մասին, — Պ. Լավալ, արտաքին նախարարը, որուն գլխաւոր արժանիքն է չափաւորութիւնը:

Կը կարծուի թէ նոր վարչապետը պիտի կրնայ առժամապէս վարել գործերը, դահլիճին մէջ առնելով նախորդին մեծամասնութիւնը, առանց Պ.Պ. Էռիոյի եւ Թառտիէոյի: Հաւանական չէ որ ազգայնականները մեծ դժուարութիւններ յարուցանեն, եթէ մարաջախտ Փէթէն հաւանի մնալ իբրեւ պատերազմական նախարար:

Մինչ այս մինչ այն, արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած են Փարիզի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Ծանր դէպքերէ կը վախցուի մասնաւորապէս Նոյ. 11ին (զինադադար), երբ իրենց տարեկան ցոյցը պիտի կատարեն նախկին ռազմիկները եւ հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, Էթուալի հրապարակին վրայ: Գնդ. տը լա Ռօք, կէս–փաշական Հրեղէն խաչի նախագահը, հետեւեալ յայտարարութիւնը բրաւ.

— «Մեր դիրքը կախում ունի կացութեան ընթացքէն»: Աւելցուց թէ «ռնրագործութիւն» պիտի ըլլար խափանել Տումէրկի ձեռնարկած գործը եւ խրախուսել ընկերվարական–համայնավար միացեալ ճակատը: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ բրաւ նաեւ Ժոռժ Լըպէք, նախկին ռազմիկներու ազգ. միութեան նախագահը.

— «Կը սպասենք: Մեր դիրքը կախում ունի դէպքերու ընթացքէն»:

»»»··«««

ՍԻԹՐՕԷՆ ԿԸ ԿՐՃԱՏԷ ԻՐ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Սիթրօէն հաստատութիւնը կրճատած է 15րդ թաղամասի (Ժաւէլ), Սէնթ–Ուէնի, Քլիշիի եւ Լըվալուայի բանուորներու մէկ մասին աշխատավարձերը: Քլիշիի մէջ կրճատումները կը հասնին բանուոր գլուխ օրական 2 ֆր. 10ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՆՉԵՐԸ

— o —

Ժամանակ ունի՞ք հետեւելու՝ ձեր բնակած երկրի կուսակցական պայքարներուն:

Անշուշտ մէկ–երկու թերթ կը տեսնէք: Ինչպէս եւ գոյնզգոյն [illegible] ցինկեր՝ պատերու վրայ:

Բայց, կը կարդա՞ք զանոնք, խմբագրելու համար թէ ո՛ւր կ'երթաք:

Եթէ չեն բաւեր «Յառաջ»ի քաղաքական լուրերը, ես ալ օգնեմ ձեզի:

Մանաւանդ որ, ամէն Հայ նախ եւ առաջ ... քաղաքագէտ է, իսկ օրերը՝ «յղի են»:

Ահաւասիկ «Իմանիթէ»ն.— կեդրոնական օրկանը՝ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան:

Տարին քանի մը անգամ հանգանակութիւն կը կատարէ այս թերթը, կամ բացը գոցելու, եւ կամ քաղաքական պայքար մը յառաջ տանելու համար: Եւ ամէն տարի պատկառելի գումարներ կը նուիրէ, առնուազն մէկ միլիոն ֆրանք:

Վերջին պայքարին ծանուցումը նոր առիթ մը եղաւ, նորէն հիշեցնելու [illegible] ազդանշանը, — «Մի՛ քիչ փող».

Եւ ի՞նչ սրտառուչ խորագիրներով.

— Տումէրկը այս կ'ընէ, այն կ'ընէ, կը հալածէ, դիկտատուրա պիտի հաստատէ, օգնեցէ՛ք, որպէսզի կարենանք պայքարիլ:

«Ամէն օր պատճառներ կ'ըլլան, հետզհետէ աւելի ուժգին, փաշական [illegible] կոչէ: Ձեր կուսակցութեան տրամադրեցէք միջոցներ, որպէսզի կարենայ դիմադրել այս վճռական օրերու ծանր պահանջներուն: ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԷՔ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ»:

Գումարը հասած է արդէն 150,000 ֆրանքի:

Բայց այս չէ կարեւորը:

Պաշտօնաթերթը Նոյեմբեր 7ին ամբողջ էջ մը — չորրորդը — յատկացուցած էր կուսակցութեան մէկ յայտարարութեան, խորագրի համար գործածելով որ եւ է [illegible] ամէնէն խոշոր տառերը:

Միայն խորագիրները կ'արտատպեմ (կոչը ուղղուած է Պ. Տումէրկի դէմ).

«Դէպի դիկտատուրա.— Հիթլէր իբրեւ օրինակ կը ծառայէ.— Ոտքի՛ ընդդէմ յետադիմութեան եւ ֆաշիստութեան. Պայքարեցէք աշխատանքի համար, գործազուրկներուն օրուան հացը ճարելու համար, պաշտպանելու համար [illegible] պաշտօնեաները, մանր առեւտրականներն ու արհեստաւորները, եւ երիտասարդութիւնը. Միացէ՛ք պայքարելու համար պատերազմ սարքողները, իրականացնելու համար զինաթափութիւնը.— Միութիւնը [illegible] Զգուշացէ՛ք [illegible] — կեցցէ՛ խաղաղութեան [illegible] թշնամիներուն դէմ.— Համախմբուինք այն Ֆրանսան որ կը [illegible] կ'աշխատի եւ [illegible] Յառա՛ջ դէպի ժողովրդական ճակատ»:

Միւսները, ազգայնական – փաշական ի՞նչ կը մնան, այս մարտական [illegible] վրայ:

Ընդհանրապէս: [illegible] մըն ալ անոնց [illegible], առաջին արիւ:

Մինչ այդ, [illegible] համայնավար եւ ընկերվարական օրկաններ քանի մը օրէ ի վեր նոր [illegible] կ'ողղեն իրենց [illegible]:

— «Արթու՛ն կեցէք. Փաշական կազմակերպութիւնները [illegible] կը տեսնեն: [illegible] միջոցներ ձեռք առէք, համաձայն ձեզի [illegible] հրահանգներուն»:

Արդարեւ, օրուան լուրերն ու կանչերը իրար կը լրացնեն:

Վ.Ա.Հ.

«Ես իմ պարտքս կատարեցի»

»»»··«««

Գ. Էրիօ, որմէ կը սպասուէր տագնապին լուծումը եւ որ յուսահատած է իր կարգին, պատասխանելով եղած հարցումներուն, բացատրեց թէ ոչ մէկ հոսանք այնքան զոհողութիւններ բրաւ զինադուլը պահպանելու համար, որքան արմատական կուսակցութիւնը: «Յանցանքը մերը չէ, եթէ մեզի ներկայացուցին այնպիսի բանաձեւեր որոնք ընդունելի չէին: Առժամեայ [illegible] մասին ոչ լուր ունեցած ենք, ոչ ալ թոյլ տուին որ վիճաբանինք: Քաղաքական կեանքի մէջ մարդ կրնայ ըլլալ ճարպիկ կամ քաջ: Մեր վերջին համագումարին մէջ, ես կրնայի ճարպիկ ըլլալ եւ չհետաքրքրուիլ [illegible] որոշումով, յետոյ քուէարկուած բանաձեւին ետին ապաստանելու համար: Եւ չուզեցի այս դիւրին ընթացքը բռնել: Անդամ ըլլալով համերաշխ կառավարութեան մը եւ մինչեւ վերջը հաւատարմօրէն ծառայելով անոր, չվախցայ մեղադրանքներէ, հաշտարար ոգի քարոզելով եւ ջատագովելով զինադուլի եւ միութեան քաղաքականութիւնը: Կարելի չէ ստորագնահատել արմատականներուն հերոսական ճիգը եւ անոնց վրայ ձգել ուրիշներու պատասխանատուութիւնը:

Ի՞նչ կը խորհին զանազան հոսանքներ

Ընթերցողները ծանօթ են արմատականներու բռնած ընթացքին: Անոնց խորհրդարանական խմբակցութեան ժողովը, որ շատ յուզումնալից հանգամանք ունէր, խզած եղաւ զինադուլը: Ընկերվարականները, որոնք բուռն պայքար կը մղէին դահլիճին դէմ, համայնավարներուն հետ ձեռք ձեռքի, անշուշտ գոհ են անոր անկումէն: Կուսակցութեան վարիչ մարմնի առջի օրուան նիստին մէջ, Գ. Ֆրոսար առաջարկեց մասնակցիլ նոր կառավարութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ ձախակողմեան դահլիճ մը կազմել, այլապէս նորէն աջակողմեան խմբակցութիւնները պիտի վարեն իշխանութիւնը: Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը կը քննէ այս խնդիրը:

Աջակողմեան հոսանքները կը շարունակեն համախմբել իրենց ուժերը, օգնութեան կանչելով բազմաթիւ ազգայնական միութիւններ:

Նախագահ Ռուզվէլթի ջախջախիչ յաղթանակը

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգներու ընդհանուր ընտրութեանց մէջ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ ռամկավար կուսակցութիւնը: Այս յաջողութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մըն է նախագահ Ռուզվէլթի վարած քաղաքականութեան համար: Ահաւասիկ առաջին անգամ ստուգուած թիւերը — երեսփոխանական ժողով (435 անդամ), ընտրուած են 309 ռամկավար, 98 հանրապետական: Ծերակոյտ (մէկ երրորդի՝ 32 անդամներու ընտրութիւն) — հանրապետական՝ 3, ռամկավար՝ 18: Ծերակոյտին ամբողջութիւնը հաշուելով, ռամկավարները կ'ունենան 68 աթոռ, հանրապետականները՝ 23: Նորընտիր 34 նահանգապետներէն 21ը ռամկավարներ են: Ծանօթ ընկերվարական գրագէտ Էփթըն Սինքլէր, որ իր թեկնածութիւնը դրած էր Քալիֆորնիոյ նահանգապետութեան համար, պարտուեցաւ, շահելով միայն 676,000 քուէ, մինչ հակառակորդը շահած էր 877,770: Ընտրութեանց հետեւանքով սպանուեցան տասը հոգի: Վիրաւորներուն թիւը 200ը կ'անցնի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՄԵՐ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Պերլինի «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը իր շաբաթական հաւաքոյթներէն մէկը նուիրած ըլլալով «Մշակոյթի Օրուան», կիրակի 28 հոկտեմբերին, երիտասարդները հաւաքուած էին: Ինչպէս իրենց հրաւիրագիրը «կեցցէ հայ ցեղը» բարեւով կը վերջանայ, նոյնպէս ալ տղաքը իրար կ'ողջունեն «կեցցէ հայ ցեղը» գոչելով: Եւ կը հրճուի մարդ, տեսնելով այն ազնուութիւնը որ կը տիրէ անոնց մէջ:

Միութիւնը ունի մօտ մէկ տարուան կեանք իր այս ձեւով եւ շարունակութիւնն է նախկին ուսանողական Միութեան. իր ժամանցը հոգածութեան առարկան հայկական մշակոյթն է: Նպատակն սերունդը կապել հայ կեանքին, ոգեկոչել հայ փառաւոր անցեալը անոր մէջ, վերջապէս ըլլալ առք եւ վեհանձն հայ մարդ եւ պաշտպան հայ ցեղի: Իսկ ցեղը չեն ընդունիր մարդաբանօրէն, այլ իբրեւ «հոգի եւ սիրտ»: Ուրեմն «հայ ցեղ» ըսելով կը հասկնանք հայ հոգիի եւ սրտի անցեալի եւ բարքի համադրութիւնը: Աչքի առջեւ ունենանք երեք բառ,— ցեղ, ազգ, ժողովուրդ, առանց ամէնէն հինը եւ ամէնէն ազնիւը, անաղարտը ցեղն է: Այդ ցեղայնութիւնն է ահա, զոր կ'ուզեն արծարծել նոր սերունդին մէջ: Երբ լաւ խորհուրդով մը անդրադառնանք այս բացատրութեան իմաստին, հոն պիտի գտնենք մեր հին հայկական «արի արանց» ոգին եւ ոչ մէկ նժանողականութիւն «ցեղ» բառի նորագոյն, եւրոպական բացատրութեան: Եւ յետոյ ո՛վ է պատասխանատուն մեր այս վիճակին — ոչ ոք, ո՛վ դատաճանեց մեր դատին— ոչ ոք: Միայն եւ միայն օտարասանութիւնը եւ օտարոտին. վերջապէս մեր ոչ-ցեղայնութիւնը պատճառն է այս ամէնուն: Բայց ամփոփենք «Միութեան վարիչ» Գ. Տիրայր Թըրունճեանի խօսքերը՝ «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը կը նուիրէ իր հաւաքոյթը Մշակոյթի Օրուան այն համոզումով թէ հայ երիտասարդութեան ուսերուն կը ծանրանայ ազգին ապագան: Մեր հայրերն ու պապերն ալ կը տօնէին Սահակ Մեսրոպի տօնը, բայց անոնց համար այդ տօնը ունէր հրաշալիքի, եկեղեցական ծիսակատարութեան բնոյթ եւ միայն գրի գիւտի նշանակութիւն. Մենք կը միացնենք Սահակ — Մեսրոպի աւանդական տօնին «Մշակոյթ»ի գաղափարը, ընդհանրացնելով գրի գիւտին տարողութիւնը: Մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն իրարու հետ պէտք չէ շփոթել: Քաղաքակրթութիւնը անցողակի բան մըն է, բայց մշակոյթը տեւական է ցեղին հետ: «Ցեղ»ը մենք չենք հասկնար մարդաբանական իմաստով, ցեղ ըսելով կը հասկնանք հոգի եւ սիրտ: Մենք անոր մէջ կը դնենք մշակոյթի եւ ստեղծագործական կարողութեան իմաստը. այսպէս ցեղը եւ մշակոյթը կը նոյնանան իրարու հետ. առանց ցեղի մշակոյթ չկայ. մշակոյթը ցեղին արտացոլումն է: Ահա այդպէս պէտք է հասկնալ մեր միութեան բարեւը՝ «Կեցցէ հայ ցեղը»:

Այսօր մեր առջեւ ունինք հսկայ պարտականութիւն մը, հայ սերունդին օտարացման դէմ պայքարն է այդ: Ի՞նչ է սակայն հայկ. իրականութիւնը: Աշխարհի չորս կողմը ցրուած է հայ ազգը. մենք անոր մէջ կը զանազանենք չորս տարիքներ.

Ա.— Անոնք որ քառասունը անց են. ատոնց կորսուելու ամէնէն քիչ վտանգ կը սպառնայ, դրովհետեւ ապրած եւ տառապած են անոր համար: Մինչեւ գերեզման չեն կրնար մոռնալ իրենց ազգն ու հայրենիքը:

Բ.— Անոնք որ պատանի էին երբ ստիպուեցան հեռանալ հայրենիքէն. ատոնք 25—35 տարեկաններն են. ամէնէն գործունեայ դասը հայ գաղթականութեան: Այս երիտասարդներն են որ կրեցին գաղթականի ծանր բեռը, ապրեցան անապատներուն մէջ, նշմարեցին նշոյլը ազատութեան արշալոյսին, բայց ստիպուեցան հեռանալ իրենց սիրած հայրենիքէն՝ յոյսը իրենց սրտին: Ահա այս դասն է որ առաջնորդներ պիտի տայ նոր սերունդին, ազգային ոգիով:

Գ.— Այսօրուան պատանիները, որոնք թէեւ ծնան հայրենի հողին վըրայ, բայց հասակ նետեցին օտար երկիրներու մէջ՝ թոյլ յիշատակ մը միայն պահելով: Անոնց աչքը բացուեցաւ դուրսը եւ շլացաւ օտար քաղաքակրթութենէն:

Դ.— Ամէնէն դժբախտ սերունդը մշակութային տեսակէտով կը կազմեն այն փոքրիկները որոնց աչքը առաջին անգամ օտարութեան մէջ արեւին լոյսը տեսաւ: Այս սերունդը արմատախիլ բոյս մըն է, չունի յիշատակներ հայրենի. չի կրնար խօսիլ իր մայրենի լեզուն: Ան օտար աշխարհ ծնած է եւ օտար կը մեծնայ:

Եւ ահա հոս է որ կը սկսի մեր պայքարը: Կա՞յ աւելի մեծ պարտականութիւն քան օգնել այս սերունդին: Որո՞նք են սակայն այն միջոցները, որոնց շնորհիւ հայ երիտասարդը պիտի կրնայ դիմադրել օտարացման վտանգին.

ա) Հայերէն լեզուն:

բ) Ազգային հպարտութիւն:

Թէ լեզուն կ'ազդէ մարդուս նկարագրին վրայ, անժխտելի է: Եթէ կ'ուզենք հայ նկարագիր ունենալ, պէտք է հայերէն խօսինք ու կարդանք: Պէտք է մեր պատմութիւնը հայ լեզուով սորվինք: Եթէ հայ մը օտար լեզուով գրքէ մը սորվի իր երկրին պատմութիւնը, օտարի մը հասկացողութեամբ պիտի մօտենայ իր ազգին ճակատագրին: ԱՄԷՆ ՏԵՂ, ՈՒՐ ՈՐ ԸԼԼԱՆՔ, ՀԱՅԵՐԷՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻՆՔ:

Երեւակայեցէք որ նստած էք օտար ընկերներու հետ եւ կ'առաջարկուի որ ամէն մէկը իր լեզուով երկու խօսք ըսէ. Անգլիացին պիտի արտասանէ Շէյքսփիրէն, Ֆրանսացին Ռասինէն, Իտալացին Տանթէէն, Գերմանացին Կէօթէէն, իսկ դո՞ւն: Եթէ չգիտնաս քու լեզուդ, եթէ չկարենաս քու մայրենի լեզուովդ երկու խօսք արտասանել, գետնին տակ պէտք է անցնիս: Եւ վստահ եղիր որ օտարները նողկանքով պիտի նային քեզի: Լեզուն է ազգի մը առաջին յատկանիշը:

Երկրորդ կէտը ազգային հպարտութիւնն է: Ինչպէս Անգլիացին, Ֆրանսացին, նոյնպէս մենք կրնանք հպարտ ըլլալ մեր ցեղով: Ես բերել տուի Փարիզէն այս պատկերները. ահա Սահակն ու Մեսրոպը, որոնք կերտեցին հայ գիրը եւ տուին բարձր գրականութիւն մը: Ահա Զուարթնոց եկեղեցին իբրեւ տիպար հայ ինքնուրոյն ճարտարապետական ոճին: Ահա Կոմիտասը իբրեւ մարմնացումը հայ բնիկ երգին: Ահա Այվազովսկին իբրեւ հայ նկարչութեան ներկայացուցիչը, իսկ ամէնէն վեր կը տեսնէք Հայաստանի քարտէսը, մեր հայրենիքը, մեր բոլոր յոյսերու կեդրոնը. Ասոնք բաւական են արդէն մեզի ազգային հպարտութիւն ներշնչելու: Ուր որ ալ ըլլանք, ինչ յարկի տակ ալ գտնուինք, երբեք չպիտի ծածկենք մեր ազգութիւնը: Գիտակցօրէն մենք մեզ պիտի կոչենք Հայ: Չպիտի քծնինք կամ լռենք: Այս կերպով աւելի վստահութիւն պիտի ներշնչենք նոյն իսկ մեր հակառակորդին:

Եթէ այսօր մենք «Կեցցէ հայ ցեղը» կ'ըսենք, առիթ մեզի համար նպատակակէտ մը եւ առաջադրութիւն մը կը նշանակէ: Իսկ եթէ պահենք եւ զարգացնենք մեր լեզուն եւ ապրինք ազգային հպարտութեամբ, պիտի հասնինք վերջնական ազատութեան եւ այն ատեն մեր բարեւը ներքին մեծ գոհունակութիւն մը պիտի արտայայտէ. «Կեցցէ հայ ցեղը»:

Ոգեւորիչ այս խօսքերէն վերջ խնամուած դասախօսութիւն մը բրաւ Գ. Մ. Արութիւնեան հայկ. ճարտարապետութեան մասին:

Հայկ. ճարտ. գլխաւոր յատկանիշն է՝ քառակուսի յատակագծի վրայ գմբէթ: Սիւներու գործածութիւն չկայ. հոն Հայերը գմբեթաշինութեան մէջ այնքան առաջ գացած էին որ չառ մը աւերակներէ կարելի է հետեւցնել թէ անոնք նախ գմբէթ կը շինէին եւ յետոյ յենապատերը կը կառուցանէին: Նոյնպէս շինակերպը յատկանշական է հին Հայոց մէջ. հրաբխային կարծր քարերէն կը պատրաստէին տախտակներ որոնք ճարտարօրէն իրարու վրայ կը դրուէին, պատեր կը շինուէին զուգահեռաբար դրուած այս քարէ տախտակներուն միջանցքը լեցնելով շաղախով մը որուն բաղադրութիւնը աւելի կը նմանէր այսօրուան «ցիմենթօ»ին: Մինչեւ այսօր չի մնացած շինութեան համար նախ տախտակէ կաղապարը կը պատրաստեն եւ վերջը բետ(?) փափաքի քարէ տախտակներ կը փակցնեն պատին իբր զարդ կամ դիմացկունութիւնը շատցնելու համար: Հայաստանի մէջ քարէ տախտակները այդ երկու դերը միասին կը լրացնէին, առաւելութեամբ որ պատը կազմող երկու բաղկացուցիչ տարրերը այսինքն քարէ տախտակները եւ շաղախը, մէկը միւսէն անջատ, բաւական էին արդէն շէնքին կառուցուածքը պահպանելու: Այսպէս կան հայկ. եկեղեցիներու աւերակներ որոնց պատի քարերը անհետացած են բայց շաղախը մնացած է եւ պահպանած եկեղեցիին կառուցուածքը: Կան ուրիշներ ալ որոնց շաղախը ամբողջապէս հատած է, սակայն քարէ զուգահեռական պատերը կը պահեն շէնքին ձեւը, հակառակ շաղախին կորուստէն յառաջ եկած պարապութեան: Ասով պէտք է բացատրել այն մեծ դիմացկունութիւնը զոր ցոյց տուած են հայկ. շէնքերը հակառակ 1000—1400 տարուան հնութեան, երկրաշարժի եւ աւերածութեանց.

Հետաքրքրական են նաեւ որմնաքանդակներն ու որմանկարները. անոնք կը ներկայացնեն կենդանիներ եւ բոյսեր: Հայերը իրաւամբ կոչուած են գմբեթաշինութեան վարպետները: Երբ 990ին երկրաշարժէ վնասուեցաւ Այա-Սոֆիան, Անիէն բերին Տրդատ ճարտարապետը, որ իր հմտութեամբ կրցաւ վերականգնել հսկայ գմբէթը, մինչ բիւզանդական ճարտարապետներ չէին յաջողած: Հազար տարի է անցեր այդ թուականէն եւ դեռ կանգուն է Տրդատի գործը:

Վրաստանի մէջ ալ կան հայկ. ոճով շինութիւններ, բայց Հայաստանի տեղ(?) կողմն եղած է եւ Վրաստանը սոացող(?):

Գմբէթաւոր կառուցուածքներ կը հանդիպինք առաջին անգամ Հայաստանի մէջ. Ռաւէննայի գմբէթաւոր շէնքը, ինչպէս կ'ապացուցանէ Սթրժիկովսկի, պէտք է շինուած ըլլայ հայկ. ներշնչումով, թերեւս ալ հայ վարպետներու կողմէ: Հին արեւելեան արուեստին օրրանը պէտք չէ փնտռել Եւրոպայի մէջ, այլ հայկական բարձրաւանդակին վրայ, ուր արեւելեան ժողովուրդ մը ամփոփուած իր լեռներուն մէջ կրցաւ բիւզանդական արուեստի ըմբռնումներուն իրական պատկերներ տալ: Հայաստանէն է որ ազդուած է Եւրոպական գմբեթաշինութեան մէջ: (Յիշեց այստեղ Թորամանեանի, Բասմաջեանի եւ Սթրժիկովսկիի աշխատանքներն ու երկերը):

Արդ, իրաւունք ունինք ազգային հպարտութիւն զգալու մեր այս արժանիքներուն համար:

Գ. Շաւարշ Յարութիւնեանի «Հայ ապրիլ» արտասանութիւնը ինչպէս եւ «Միթեանակ» եւն. նուագները շնորհ մը աւելցուցին հանդէսին: Յետոյ ներկաներէն տոքթ. Արտ. Աբեղեան հետաքրքրական ծանօթութիւններ տուաւ պատէն կախուած պատկերներուն մասին, թանկագին յիշատակներ եւ գիտելիքներ հաղորդելով երիտասարդութեան.

[illegible]

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Զօրաւոր ապրումի յիշատակներ երբեմն կը կապուին սրահի մը պատերուն, բեմին, անկիւնի մը անձուկ զարդին: Ո՞ր երաժշտասէր չունենար այսպիսի տպաւորութիւններ, երբ նորէն գտնուի Սալ Կավօ(?) Աչքը կ'երթայ դարձեալ սա պզտիկ կապոյտ լոյսին, որուն վրայ սեւեռած մնացեր էր անհամբեր օր մը, մեծ օր մը: Նորէն կը տեսնէ դեկավարին «փանգա»(?)ը, եւ անդիմադրելիօրէն աչքին առջեւ կուգան Շովինեանները(?), Քաւէնները(?), Վօլֆերը(?), իրենց տիրապետող կամ նրբօրէն արտայայտիչ շարժումներով: Կը վերապրիս ժամուանդ առաջին ունկնդրութեան պատումի պահերը. Ռավէլի մը կամ Սթրավինսկիի մը նոր գործը պիտի նուագեն. բոլոր գիտակցութեամբդ լարուեր ես միտքը՝ թերեւս Անծանօթէն նոր գետին մը պիտի կցէ իր սահմաններուն, պիտի ստեղծէ նոր արժէք մը՝ որուն մէջէն հոգիները անհախընթաց յուզումներով պիտի հոսին...

Բաղդատութեան այս եզրը անհրպատ(?) է անշուշտ Պարթեւեանի համար: Եթէ քննադատը ինքզինքը դնէ այդ մակարդակին վրայ, մեր երիտասարդ հեղինակը բաւական հեռուները պիտի մնայ: Կայ սակայն մեր ժողովուրդին միջին հասկացողութեան աստիճանը: Քննադատը հոս բաւական վարերն է, եւ ալ մինչեւ իր ակունքը կը հասնին տափակ երգեր, թանկոներ, օփերէթներ, ծուռ-մուռ թափթփուքներ: Այդ միջին մակարդակէն դիտուած՝ Պարթեւեան կ'երեւայ շատ վերերը, եւ իր աշխատանքը՝ նուիրագործուած եւ պարկեշտ աշխատանքներու(?) վրայ հիմնուած՝ կը ստանայ դաստիարակիչ դեր մը:

Ուրեմն դատաստանը կ'ըլլայ նպաստաւոր կամ աննպաստ՝ դիտող դիրքին բարձրութեանը համեմատ: Հակառակ կարծիքները շատ անգամ ուրիշ դատողիչ(?) չունին: Ցաւալի է միայն, որ անհարգար(?) դատաւորումներ կ'ըլլան երբ քննադատ մը այսինչ հեղինակին կը նայի շատ վարերէն, իսկ ուրիշի մը համար բազմաթիւ աստիճաններ վեր կ'ելլէ...

Սակայն այս բոլորին քով երաժշտութիւնը կայ, իր անցեալ փառքերով ու ներկայ պրպտումներով: Մեծ հեղինակները ժամանակի ընթացքին յաջորդեր են իրարու, տալով մեզի դարձերու շարք մը, ուր բիւրեղացեր են արուեստի դասական խաչուրներ(?), հետզհետէ ձուլուած արուեստագիտութեամբ (թէքնիք):

Փայփայող գովեստներէն կամ դժուարահաճ վճիռներէն աւելի հետաքրքրական է որոշել թէ ո՞ւր է հիմա Պարթեւեանի երաժշտական մտածումը, ո՞ր շրջանին կը կապուին իր «զգեցնակը»(?) եւ արուեստագիտութիւնը, ի՞նչքան հեռու է ան մեր օրերէն:

Եթէ Variationsները եւ «Մայր արաքսի աթերք»ը(?) զանազանման տարբական(?) պարտականութիւններու կը նմանէին, իր վերջին կտորներուն մէջ կ'ուրուագծուի ձգտում մը դէպի César Franckի եւ Vincent d'Indyի չըխանին(?) ըմբռնումները (Գեղջկական շարք. 2. Հովիւներ՝ լերան վրայ, 3. Խրախճանք):

Հոն ի յայտ կուգայ մտածում մը՝ փակմէն յառաջ, լուրջ, առարկադրուած եւ մշտահաս(?) անուշութիւն. յաճախ կրօնական մթնոլորտ, հակում՝ դէպի զուտ երաժշտութիւն. յղկուած ձեւեր դասուած զարգացումներ: Նոյն իսկ փոխանցումներ իր կենսունակութիւնը կը զգայ անդրդուելի կարգապահութեան մը տակ: Այս ամէնը՝ անշուշտ որոշ չափով եւ երբ նպատակ, առանց լիովին ցոլացնելու ակնարկուած շրջանին ձեւի եւ ներդաշնակութեան բոլոր կարելիութիւնները:

Որքան ալ գովելի ըլլայ ջանքը, պէտք է խոստովանիլ թէ այն խօսքը եւ միջնորդը(?) իրենց կատարեալ արտայայտութեան համար են արդէն անցեալին մէջ: Արուեստը շատոնց անցեր է ուրիշ գետիններու: Պարթեւեանի ներթերն իսկ (Հովիւ, Ցայգաթիթեռ, Հով) աւելի ապաւորապաշտ հակում մը ունին: Ես կը յուսայի զոր օրինակ, որ իր հովիւները աւելի անմեղունակ, նախնական ըլլային ու տարուէին անմիջական զգայնութիւններով: Սակայն անոնք լեռը չհասած՝ կարծես մոռան ու մնացին քարայրի մը մէջ եւ ծնրադիր աղօթեցին, մինչդեռ դուրսը թերեւս արեւ էր, գալար եւ բոյր էր.

Այսպէս, Պարթեւեան դեռ չէ մտած քսաներորդ դարէն ներս: Այդ ամէն աղքին յարաբերաբար կարճ շրջան մը ունինք, հազիւ քանի մը տասնեակ տարի. բայց ինչքան արմատական նորութիւններ կան հոն, ինչ յեղաշրջումներ, ինչ յանկարծական ոստումներ՝ հոգիին մէջ բեւեռն… միւսը.

Նախ քան Ցրավինսկիի անկրկ… թիւնները, ինչպէս կ'ըսէ M. Bouch…, «Կործանէն հետազոտ մտածում… ծփուն, յարափոփոխ զգայնութիւն… հարազատ հասածը մեր ներքին… ւորութեան. անմիջական ապաւորու… թիւններ, նրբին հպանցումներ, ծփա… ծանուտ ցոլացումներ: Կայ Աթթու… վինակի զգայնը, ուր հակառակ… հասանքը իր գաղափարներուն կը հաս… նի, ուր կեանքը եւ բնութիւնը իրենց… տարերային հմայքէն կը բխին… ենթագիտակցական խորքերը, բոլ… բարոս ուժերը կը պոռթկան… բէն, ատայալով ամէնէն հասարակ… օրէնքներն իսկ. Կան անզրիմադրելի… բացարձակ զուութեան փորձեր… դեռ այնքան ուրիշներ: Իսկ այս ամէ… նուն համրնթաց՝ միշտ… թէքնիքը:

Թերեւս առարկողներ ըլլան թէ ա… տենէ մը ի վեր ծայրայեղութիւններ… վերջացած են, թէ հիմա վերադարձ… մը կը նշմարուի դէպի չափաւորու… թիւն, պարզութիւն, մէկ խօսքով… դէպի դասականութիւն: Ինչ… ըլլան մեր երաժիշտները… անփոփոխ արժէքներով գրաւիչ…

Արդարեւ, կարծես կամքակցու… թեան շրջան մը կը սկսի: Միայն… պէտք է գիտել, որ այս ձգտումը… նշանակեր նուաճուած գետիններէն… վերադառնալ ու վեր հանել փոշիներ… հին հեղինակներու հնակերուն… նոր գտականութիւն մը պիտի… է իր ոգին վերածնի նոր եւ… բարձր մակարդակներու. վրայ… ոգին կը յատկանշուի ժամանակի… նականութեամբ: Ան կը պահանջ… միութիւն, գործածութեան միջոց… կանութիւն, դժուարահաճ եւ նրբ… զատ ընտրանք, տիեզերական արտա… յայտութիւն. Բայց այս յատկութիւն… ներ իրենց որոշ սահմանները չու… նին. անոնց իմաստը հետզհետէ կը… Այս տեսակէտով, մտքը պէտք… ծայրայեղ հասանքներուն պարապ… վաւերական արժէքներուն, անոնց… կերտած նոր իմաստներուն, մտած… ման նոր զարթնումներուն:

Ո՞վ կը հաւատայ այսօր թէ իմպրե… սիոնիզմը… Ան իր… կարանիւններուն մէջ արդէն… նախկին… հիմնական… Այնչափ… խրախուսացնելու համար կը… քանդել մօտին ամէնէն… երեւակայութեան… մեր… Իսկ ինչ որ… պէս նկատուած էր… ինչպէս… եան երկրաչափութիւնը, այդ… թեան մէջ կը ստանայ իրական դեր… մը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ… ըլլան ընթերցքեան կորութիւնները… բուն ստեղծողը պէտք է… գրաւուած ամբողջական գետինէն… Գիտի մաղթէի որ Հայ երաժիշտը… համէր մինչեւ այժմէական… մինչեւ մօտին ներկայ սահման… իր Հայու ձեռքերովը խլէր հոյա… տառ մը՝ Վաղուան Գեղեցիկէն:

Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՔ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (40)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Պէտք է գիտնաս որ ռուսական բանակը առայժմ կը մնայ Մուշ եւ Պիթլիս, եւ կ'ըսեն թէ անոր հրամանատարը Հայ մըն է: Իսկ մենք մոռցուած ենք մէկ ամիսէն ձգել այս անիծուէ(?) հողն ու ջուրը, երթալ յանձնուիլ ռուս կառավարութեան, յայտնել մեր հաւատարմութիւնը ու երթալ տիրանալ մեր վաթանին, մեր հողին ու ջրին, մեր սիրելի Ալաշկերտին: Դուն ես որ մեր եւ ռուս կառավարութեան մէջ հաշտարար դեր պիտի կատարես: Երբ Մարաթուք լեռը հասնինք, դուն լաւ վալադներով գիշեր մը կ'անցնիս Թուաց(?) սահմանը, Պիթլիս: Ընկերներդ եռ կուգան, իսկ դուն մեր սըւած ցանկերով(?) կը ներկայանաս կառավարութեան, կ'առնես մեր ազատ մուտքի հրամանագիրը եւ կուգաս կը գտնես քու վալադներդ այնտեղ ուր առաջին անգամ ձգած ես: Հրամանագիրը առնելուդ պէս, գիշեր մը էլը կը վերցնենք ու կ'անցնինք Թուային միանալու.

Այս բարի լուրերը լսելուս՝ սիրտս կը տրոփէ, չեմ գիտեր, վի՞ս կը փորձեն, որպէսզի պատրուակ մը բռնելով մեռցնեն: Բայց եթէ գիս պիտի սպաննեն, ո՞վ է բռնած իրենց ձեռքէն: Պատասխանեցի.

— Աղաներ, կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը որ կապ ունի ժողովուրդի մը փրկութեան հետ, բայց կ'աղաչեմ, չըլլայ միտքէ անցընէք թէ ռուսական բանակ երթալով դէպի ազատութիւն երթալ կը փորձեմ, պէտք է գիտնաք որ ես Թուաի մէջ ալ ըլլամ նոյնն եմ ինչ որ հոս, քանի որ հոն ալ չպիտի կրնամ գտնել իմ սիրելիներս: Ուրեմն, կ'երթամ ռուս հրամանատարին, յաջողիմ թէ ոչ ետ կուգամ ձեզ լուր բերելու, պայմանաւ որ ինդիրը ծածուկ մնայ, ոչ ոք լուր չունենայ:

Կ'որոշուի ապրիլին ձգել Փըրխվան եւ դառնալ դէպի Հայրենիք: Գուցէ կարելի ըլլայ իմ պարագաներէս որ եւ է մէկը ողջ գտնել: Լեցուած նոր յոյսերով կը սպասեմ ապրիլին:

×

Շիւքրի աղան պաշտօնապէս վճռած է գիս առնել մուհաճիրներէն եւ կը սպասէ այն օրուան երբ Փրխվան պիտի ձգենք: Քեամիլ աղան գիս ազատելու համար Հասանի հետ խորհեցան: Երբ օր մը Շիւքրին գիւղէն բացակայ էր, Հասանը տունը առնելով, գիս ալ մէկտեղ գիշերանց պիտի փախցնէ Դերսիմ, Ամինօ աղայի քով, ուր կը գտնուին Շիւքրիի ընդիմադիրները: Ու երբ ապրիլին էլը Փրխվան ձգէր, մենք ալ Դերսիմէն ձգելով պիտի երթայինք միանալու էլին:

Խաղաղ գիշեր մը ձգեցինք Փրխվան եւ բեռները կապելով ձգեցինք հեռացանք: Առաջուան նման ոչ բեռ ունինք ոչ բեռնակիր, ամէն բան թեթեւցած է: Օձապտոյտ ձորի մը մէջէն մէկ ժամ ճամբորդելով հասանք խիտ ծառաստանի մը մէջ, Շղաէ(?) Դերսիմ:

Անդին բլուրի մը վրայ գիւղ կ'երեւայ: Կը լսուի շուներու հաչոց, յետոյ մարդոց խօսելու եւ քրքիջի ձայներ: Դադրեցաւ շուներու հաչոցը, ամէն մարդ քուն մտաւ. ձերինները ալ քնացան: Ես տարուած եմ բնութեան հրաշալիքներով: Երկինքը իր բազմահազար աստղերով ու երկիրն իր միլիոնաւոր զոհերով: Ծառաստանի թաւուտներու մէջ կանուխէն սկսած է թռչունի մը վու-վուն, ամէն տարի… կուգայ քանդել իմ դառնացած հոգիս, աչքիս կուգան այգեպանութեանս գիշերուան չարանչարան ընկերներն ու մտերիմները որոնք աւա՜ղ ալ չկան ու չկան:

Արշալոյսին, կարգ մը զինուած մարդիկ շրջապատեցին մեզ, — Դերսիմցիներ էին: Տունին մանրամասնութիւնը,— ըսելով որ Շիւքրի աղայի հալածականներ ենք, թէ կօշկակար Հայ մը ունինք որուն աշխատութեամբ կ'ապրինք եւ թէ Շիւքրին մեր այդ արհեստաւոր Հայը մեզմէ խլել ուզելուն պատճառաւ, ձգեցինք Փըրխվան ու գիշերով փախանք, երբ ան գիւղէն կը բացակայէր:

Մարդիկ անմիջապէս լուր տուին գիւղի Ամինօ աղային եղածի մասին: Կուգայ Ամինօն, կարճահասակ լեցուն ու եռանդուն մարդ մը, բարի նայուածքով եւ սակաւախօս: Անոր ուշադրութիւնը իմ կողմն է: Մօտենալով հարցուց, — Ընտանիք ունի՞ս: — Ոչ, աղա, բան մը չունիմ: — Հայ ըլլալուդ համար մի կասկածիր, կրնաս միւս Հայերուն հետ դուն ալ խաղաղ անցնիլ: Մերիններէ քիչ մը դժգոհեցան, երբ լսեցին: Ու դառնալով իրեններուն ըսաւ.— Լաւ եղաւ, այս անգամ կօշկակարը մեր կողմն անցաւ:

Ու Հասանը կանչելով ըսաւ.— Եկէք ձեզի տուն մը ցոյց տամ, մաքրեցէք եւ հոն փոխադրուեցէք:

Ցոյց տուաւ իր քէօշկի տակի քարայրը, որ իր յարդանոցն էր: «Անտառէն կրնաք վառելափայտ առնել եւ ջուր՝ 200 քայլ հեռու ջրհորէ մը, մեր սեփական հորերն են: Ուրիշի հորերէն չփորձէք ջուր առնել եւ զազութիւն չընէք»:

Տունը դասաւորելով, անմիջապէս գործիքներս բացի ու գործի սկսայ:

Դերսիմցիները շատ բարի են, մանաւանդ Ամինօ աղան: Նորէն կեանքը սկսաւ ժպտիլ: Զրի հաց ու թան: Աշխատանքս շատ է, ինչպէս եւ վաստակս: Մինչեւ արեւը մարը մտնէ անընդհատ աշխատանք: Հերիքը ձգած, չուանը առնելով անտառ կ'երթամ ցախ ու փայտ կը շալկեմ. տունը վառելիք չկայ: Անտառէն դառնալով զոյգ սափորով ջուրի կը վազեմ: Այս բանը նկատած է Ամինօն, քանի մը անգամ աղաներուս զգուշացուց թէ չարաչար կը տանջէք Հայը. Սակայն լսող չեղաւ:

Օր մը երկու կիներ ձաւար ծեծելու համար մեր տունը եկան, ուր հաստատուած էր ցորեն ծեծելու սանդ… Կիներու ուշադրութիւնը իմ կողմն է… Իմ սիրտս ալ կը թրթռայ անոնց վըրայ: Կը խորհիմ թէ անոնք ալ Հայեր են, իմ ցեղակիցներս, իմ միս ու արիւնս:

Տեսայ թէ ինչպէս արցունքի կաթիլներ կ'իյնային անոնց աչքերէն: Գործը լմնցնելէն յետոյ մէկը կարճահասակ կլոր դէմքով, լայն ու… ծառ աչքերով, քիչ մը անհամարձակ մօտեցաւ ինծի ու քիւրտերէն հարցուց.

— Եղբայր, դուն Հա՞յ ես:

Պատասխանեցի հայերէն.

— Այո, քոյր իմ, Հայ եմ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԻՆՉ ՇԱՀԵՑԱՆՔ ԵՒ ԻՆՉ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

— o —

Տր. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

...

Փարիզի ժամանակը քաջալերուած այս արտայայտութիւններէն, յայտարարեց յաջորդ կրոյց դասախօսութիւնը Նոյեմբեր 9ի կիրակին։ Դասախօսն է Տիկ. Էլէն Բիւզանդ։

ԱՐՓԻ

Միսաք Մեծարենցի մահուան 25ամեակը

— o —

Նոյ. 2ին Պոլիս, Սամաթիոյ եկեղեցին ուխտավայր մը դարձած էր, երիտասարդ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի մահուան 25ամեակին առթիւ։ Այս առթիւ պատարագեց եւ քարոզ մը խօսեցաւ Գէորգ արք. Ասլանեան, որ իբրեւ հայրենակից տեղեկութիւններ հաղորդեց անոր մանկութեան մասին։ Ետոյ թաղումութիւնը քալելով գերեզմանատուն գնաց, ուր ծաղկեպսակներ դրուեցան Միսաքի դամբարանին վրայ։ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ յանձնախումբ մը կազմուած է ...

... բիչներ ընդարձակ վերլուծումներ ըրին, եւ Մեծարենցին նախանձողներուն դէմ հակառակեան, տողերն ու տուները կշռուած այն թերթին մէջ մինչ ամբողջ վեց սիւնակ իրենց ատպարէզ ունենալով։ Այս ասպնջական ... Նուիրումը որ կ'ընծայէր հայրս, խորհիլ կուտար ինծի որ՝ արդեօք Զօհրապի գուշակութի՞ւնը կը սկսէր իրագործուիլ, թէ «մի դարմանք, Բէշեան օր մը քերթուած պիտի սկսի գրել.»

Աւանդական կեանք

Կիրակի օր, 4 Նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը։

Ժողովը միաձայնութեամբ գնահատեց վարչութեան անցեալ տարուան գործունէութիւնը մանաւանդ բաշխս օգնութեան նպաստի համար, որ ուսանողներու ամենամեծ ծառայութիւնը մատոյց շնորհիւ հայ գաղութի աջակցութեան։ Ետոյ ժողովը իր շնորհակալութիւնները յայտնելով վարչութեան այն անդամներուն որ միութենէն կը հեռանան իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ, անցաւ 1934—35 տարեշրջանի վարչութեան ընտրութեան։ Ընտրուեցան Պ. Սարգիս Գալայանեան (նախագահ), Օր. Արաքսի Թաշճեան (ատենադպիր), Պ. Պ. Նուպար Երէցեան, ...

...

ՍԱՄՈՒԼ

Կռուողի պայքար

...

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑՆՐՈՐԴ թիւր հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Ց. ԻՐԱԶԵԿ՝ Եւս մի հին թատերգութիւն», Ց. ԶԱՒՐԵԱՆ՝ «Մայեաթ Նովա» (վերջ), ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անցք. դեսպանը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւնները, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն։ Գիրք եւ մամուլ, Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Ց. ԶԱՒՐԵԱՆ։ Խմբագրութեան կողմից, Ցաւելուած՝ Վ. Եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը», Նկարներ։

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները։

S. VRATZIAN
13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis — Robinson (Seine), France:

«Վէմ»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, 17 Rue Damesme, PARIS (13e)։

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (23

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Այնպէս կը թուէր որ Սթէֆըն Հայաթ գինքը խնամող բժիշկին անձին հանդէպ գաղափար չունէր. Թերեւս ...

... այնպէս չէ՞։

Սըր Ճօն գլուխը շարժեց։

— Ինչո՞ւ ծովուն բացերը կ'երթանք։

...

1,500,000 բանուորներ կը տօնեն խորհրդային յեղափոխութեան տարեդարձը

Նոյ. 7ին զօրաւոր ցոյցերով տօնուեցաւ խորհրդային յեղափոխութեան 17րդ տարեդարձը։ Մոսկուայի աւանդական զօրահանդէսին ներկայ էին աւելի քան մէկուկէս միլիոն հանդիսատեսներ։ Այս տարի կրճատուած էին յեղափոխական պաստառները եւ Կարմիր Հրապարակին վրայ, Լէնինի դամբարանին դիմացը կ'երեւար միայն հետեւեալ վերտառութիւնը.— «Բանուորներ բոլոր երկիրներու, միացէք»։ Այս տարի անգլիերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ չինարէն լեզուներուն վրայ աւելցած էր սպաներէնը, քանի որ Սպանիան յեղափոխութեան հնոց մը դարձած է ամիսներէ ի վեր։ Ըստ սովորութեան Ստալին աչքէ անցուց զինուորները, իսկ պատերազմական գործավար Վորոշիլով փառաբանեց կարմիր բանակը, շեշտելով անոր խաղաղասիրական հանգամանքը։ «Ընկերվարութեան յաղթանակը Խ. Միութեան մէջ՝ կը քաջալերէ բոլոր երկիրներու բանուորներուն պայքարը դէպի ազատութիւն»։ Հանդէսին զինուորական մասը տեւեց երկու ժամ։ Այս տարի զինուորական ցոյցէն աւելի, ուզած էին ներկայացնել խորհրդային իշխանութեան շինարարագործական յաջողութիւնները եւ հասարակական տնտեսութեան բարիքները։ Ամբողջ տօնակատարութիւնը, որ սկսած էր առտուան ժամը 10ին, դեռ չէր վերջացած ժամը 5ին։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԵՆ

Գրած էինք թէ Փարիզի գերմանական դեսպանը Ֆրանսայի արտաքին նախարարին դիմելով, հաւաստիքներ տուած է Գերմանիոյ ուղղամտութեան մասին, Սարի հանրաքուէին առթիւ։ Պերլինի հեռագրական գործակալութիւնը դիտել կու տայ թէ՝ Աժանս Հավաս լաւ չէ պատկերացուցած կացութիւնը, հաղորդելով այս տեսակցութեան լուրը։ «Ուրախալի է որ Պ. Լավալ հերքած է այն լուրերը թէ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնուին, ի հարկին Սարի նահանգը մտնելու համար. բայց միւս կողմէ հաստատած է թէ Ֆրանսա ի հարկին արտօնուած է եւ պարտաւոր է զինուոր ղրկել, բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը, ինչպէս եւ հանրաքուէի ազատութիւնը ապահովելու համար։ Այս տեսակէտը բնականաբար անընդունելի է Գերմանիոյ համար։ Մեր դեսպանը այս պարագան դիտել տուած է նախարարին եւ խնդրած է որ խօսակցութիւնները շարունակուին։ Ան գիտէր որ հրահանգներ պիտի գան իրեն, ինչպէս եւ Լոնտոնի, Հռոմի եւ Պրիւքսէլի գերմանական դեսպաններուն։ Այս հրահանգները մանրամասն պատճառաբանութեամբ կը յանձնարարեն բողոքել ֆրանսական զօրքին գործածութեան դէմ՝ Սարի մէջ եւ կը պարզեն գերմանական տեսակէտը՝ այս հարցի մասին։

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Իտալիա

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ՝ Սարի հարցին մէջ, Իտալիա պիտի հետեւի Անգլիոյ բռնելիք ընթացքին, համաձայն Լոքառնոյի դաշնագրին։ Ֆաշական կառավարութիւնը որ եւ է անջատ քայլ չպիտի առնէ։ Միեւնոյն ատեն, ցորչափ նոր իրողութիւն մը չստիպէ արտայայտուելու կամ գործել, իտալական կառավարութիւնը մէկ կամ միւս կողմը չպիտի բռնէ։ Հռոմի մէջ կը կարծեն թէ Սարի խնդիրը աւելի դիւրութեամբ պիտի լուծուէր, եթէ Գերմանիա քաշուած չըլլար Ազգերու դաշնակցութենէն, խախտելով Զօրքերու դաշինքը։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ մեծ յաղթանակ մը չեն նախատեսեր Գերմանիոյ համար, յունուար 13ի քուէարկութեան առթիւ։ Ամէն պարագայի մէջ, հարիւրին հարիւր չի կրնար ըլլալ այդ յաջողութիւնը։ Այնպէս կ'երեւայ թէ, վերջ ի վերջոյ ոչ յաղթող պիտի ըլլայ, ոչ ալ պարտեալ։ Եթէ Գերմանիա մեծ յաղթանակ մը տանի, այն ատեն միեւնոյն թափով պիտի դառնայ դէպի Աւստրիա։ Ու այժմ Գերմանիա չուզեր կորսնցնել Իտալիոյ բարեհաճութիւնը. Ատոր կը վերագրուի Աւստրիոյ ներկայ խաղաղութիւնն ալ։

Զինուորութիւնը դպրոցէն պիտի սկսի

Ի գործադրութիւն անցեալ սեպտեմբերին հրատարակուած հրամանագիրներու, Իտալիոյ կրթական նախարարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր դպրոցներու տնօրէններուն, յանձնարարելով որ անմիջապէս եւ առանց վարանման աշխատին իրականացնել առաջադրուած նպատակները։ Մասնաւոր քննիչ նշանակուած է, դպրոցականներու զինուորական կրթութեան համար։ Նախարարը կը պատուիրէ որ բոլոր տեսակի դպրոցներուն մէջ տարածուին ձեռք առնուած միջոցները եւ բացատրուի անոնց կարեւորութիւնը, «որպէսզի աւելի եւ աւելի արծարծուի դպրոցականներու ոգին եւ հիացումը իտալական փառապանծ բանակին հանդէպ եւ անոնք ուրախութեամբ պատրաստուին զինուորական նոր դաստիարակութեան համար, ի սէր հայրենեաց»։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԺԱՄ

Իտալիոյ գործարանատէրներու եւ բանուորներու դաշնակցութեանց ներկայացուցիչները պայմանագիր մը ստորագրեցին, շաբաթական աշխատանքը 40 ժամուան վերածելու համար, որքան հնար է։ Այս որոշումը տրուած է իբրեւ դարման մը գործազրկութեան տագնապին։ Գործատէրերը եւ բանուորները անդամավճար պիտի տան մասնաւոր սնտուկի մը, օգնելու համար այն բազմանդամ ընտանիքով բանուորներուն որոնց վաստակը պիտի պակսի, աշխատանքի ժամերու կրճատումով։ Պայմանագիրը սկզբունքով կը ջնջէ յաւելուածական աշխատանքը, բայց մասնաւոր պարագաները նկատի կ'առնուին։ Քննութիւններ կը կատարուին կիներու եւ մանուկներու փոխարէն այրեր աշխատցնելու համար։

Իտալիոյ գործազուրկներուն թիւը 900.000ի կը հասնէր սեպտեմբերի վերջը, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազրիէլ – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ

— oo —

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին.

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

ԸՆԿԵՐ ԱՇՈՏ ԱՐՇՐՈՒՆԻ։

ԼԻՈՆի «Վարանդեան» Կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան Գրադարանը» 181 Cours Lafayette։

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չաւուշի եւ Խամբէկի մասին։

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, (Նոյեմբեր 11)։ Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐՇՐՈՒՆԻ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Յակոբ Յովհաննէսեանի բնակարանին մէջ։

ԱՐԱՄ Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

Ուխտագնացութիւն Անծանօթ Զինուորին Լիոնի մէջ

Մասնակցութեամբ Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին
ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ 16ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
11 Նոյեմբեր, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը **1.30**ին
Թափօրը կը մեկնի Փլաս տը Թէրոյէն

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերներն ու համակիրները, մանաւանդ հայ երիտասարդութիւնը, որ գայ մասնակցիլ թափօրին։ Ժամը 1ին պատրաստ ըլլալ 45 Rue Bonnel։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Գործ.— 1200։
ԹՈՒԼՈՆ, Թ. Տ.— 70։
ՆԵՍԹԱԼԱ, Գ. Ճ. 35.50.
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ն. Կ. 35։ (Բարեմիջոցաւ)։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Համբ.— 20։
ՓՈՒԱԹԻԷ, Շ. Մ. 35

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ – Փրատայի Ս. Թարգմանչաց Մայր – եկեղեցիի կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նորոգ վախճանեալ Տ. Գրիգորիս եպիսկ. Գալֆայեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վէզիլի (Լիոն) Սահակ – Մեսրոպ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 27, Place de la Pyramide. Salle Luboz։

Տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութիւն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Զէնկիւէրցիներու Հայր. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, «Հայ Ակումբ»ին մէջ։

Երգ, նուագ եւ արտասանութիւններ եւ զաւեշտ մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՈՍԿԵՐՆԵԱՆի։

Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. Կարեւոր օրակարգ։

ՍՈՒՋԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Ch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա ու գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
10 Novembre
1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2048

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ ԿԸՆԵՆՔ

Ի՞նչ բան կը պակսի այսօր, կուռ, տոկուն եւ ծաւալուն ցանցի մը վերածելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան գործը՝ գաղութներու մէջ։

— Կամք եւ աշխատանք, ամէն բանէ առաջ։

Երկուքն ալ, թէեւ չեն պակսիր, բայց չունին պահանջուած թափն ու տարողութիւնը։ Թող ըլլան։ Պարտի։

Բազմաթիւ արգելիչ պատճառներ կան, արտաքին թէ ներքին։ Այնքան հանրածանօթ, որ աւելորդ պիտի ըլլար մանրամասնութեանց մէջ մտնել։

Արտաքին պատճառներուն գլխաւորը՝ մեր ցիրուցան վիճակն է Սփիւռքին՝ երկրագունդի բոլոր ցամաքներուն վրայ, մէկը միւսէն անծանօթ միջավայրերու մէջ եւ ենթակայ բազմազան իշխանութեանց։

Եւ յետոյ՝ ապրուստի հոգը։ Աշխարհի վրայ մնա՞ց վայր մը, որ մեր գլուխը քարին չզարնենք, պատառ մը հացի եւ չոր բարձի մը համար։

Մանաւանդ որ, իւրաքանչիւր երկրի ժողովուրդը ինք անօթի, միշտ ծուռ կը նայի եկւորին։

Ամէնէն չէնն ու բարեացակամը կը համարուէր այս երկիրը,— բայց չուտ փոխուեցան ժամանակները։

Ինչ կը վերաբերի ներքին խոչընդոտներուն, անոնց մեծագոյն մասը հետեւանք է նորէն, կամքի եւ աշխատանքի թուլութեան։

Ընդունինք թէ չափազանց շատ կը գրագինք ամէն — չափելով։ Կուզենք ճակատիլ ամէն հարցի առթիւ, կամ դատ տալ փոխադարձաբար։

Հետեւա՞նքը,— անհագին ժամանակ եւ եռանդ կը սպառի բիւզանդական վէճերու համար։ Տարիները կ'անցնին անվաստակ, բազմաթիւ բարի առաջադրութիւններ կը յետաձգուին կամ կը փլին կիրքերու տեղատարափին տակ։ Եւ պատակառմը, այլասերումը, ներքին կազմալուծումը աւերներ կը գործեն ամէն տեղ։

Արդ, անդարմանելի, անյաղթելի՞ են արտաքին թէ ներքին դժուարութիւններն ու խոչընդոտները։

Ոչ։ Պէտք է մերել աչքով տեսնել իրականութիւնը, բայց զգուշանալ ախտաւոր չափազանցութիւններէ։

Անհիմն յոռետեսութիւնը եւ վայրերան կանչերն ալ պակաս չարիք չեն գործեր։

Նոյն իսկ պիտի բաղէինք թէ՝ արտաքին անյարմարութիւնները այնքան ալ սեւ չեն, որքան կ'երեւան մեզի։

Այստեղ ալ շատ բան մեր ձեռքն է։ Եթէ աւելորդ նկատութիւններ կը կրենք, յաճախ մերն է մեղքը,— ագխառութիւն կամ ապիկարութիւն։

Ամէնէն դժկամակ երկիրն ալ, մեզմէ ուրիշ բան չի պահանջեր, եթէ ոչ պակաս գլխու ցաւ պատճառել։

Այդ վերապահումէն դուրս, ազատ ենք մեր ներքին կեանքը ձեւակերպելու համաձայն մեր պայմաններուն։

Վկայ՝ բոլորովին նոր գաղութներու կազմակերպութիւններ՝ 1922էն ի վեր։

Ամէն պարագայի մէջ, մեր սրտեսութենէն եւ լրջութենէն կախում ունի առաւելագոյն օգուտը քաղել, տուեալ պայմաններուն մէջ։

Մենք ոչ մէկ առեն հրաշք չենք սպասած, ինչպէս քաղաքական կեանքի մէջ, նոյնպէս այս տարրական հոգերուն առթիւ։

Կազմակերպուիլ, փորձել կարելին՝ սահմանափակելու համար օտարութեան չարիքները։

Ահա, երկու բառով, մեր ուղեգիծը։

Ի՞նչ նոր բան կ'ըսենք այսօր։ Մենք, իբրեւ Դաշնակցական, ի՞նչպէս կրնանք դիւրացնել, արդիւնաւորել այս ուղղութիւնը։

— Կարելի եղածին չափ կարճ կապելով ներքին վէճերը։

Հաւատացա՞ծ ենք այս կամ այն ձեռնարկին օգտակարութեան. կրնա՞նք զայն գլուխ հանել մեր սեփական ուժերով կամ աջակցութեամբ համակիրներու.— այդքանը բաւական է, որպէսզի մէկգի դնենք բոլոր վարանումները եւ անմիջապէս փարինք աշխատանքի։

Պատմութիւնը կը վկայէ թէ թանկագին յաջողութիւններ ունեցած ենք միշտ, ամէն անգամ որ հետեւած ենք այս ճամբուն։

Ամէն տեղ ալ, չօշափելի գործն է որ չարժման մէջ կը դնէ բազմութիւնները։

Աշխատէ, հանրօգուտ գործ մը երեւան բեր,— ժողովուրդը քեզի հետ է։

Թող ապիկարներ, ապուշներ կամ գժտացածներ սկսայ կճըռեն եւ թոյն սրսկեն։ Ի՞նչ փոյթ։ Մէկ, երկու, տասը,— յետո՞յ։

Ներելի չէ որ եւ է խարխափում կամ վարանում յառկապէս մեզի համար, քանի որ ամէնէն մեծ պարտականութիւններն ու պատասխանատուութիւններն ստանձներ ենք։

Եթէ ուրիշները կը յամառին ջուր ծեծել սանդին մէջ, մենք ինչո՞ւ ժամավաճառ ըլլանք խելք սորվեցնելով անոնց։

Գո՛րծ, գո՛րծ,— եւ բոլորին ալ պատասխանը տուած կ'ըլլանք։

Ինչպէս, երկրի մէջ, Փիզիքական գետնի վրայ, գաղութներու մէջ ալ ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր հոգը կ'իյնայ մեր վրայ։

Այս չի նշանակեր դիկտատուրա։ Ոչ ալ ամուլ յաւակնութիւն։

Պիտի հասնինք ուր որ կրնանք։ Պիտի կատարենք ինչ որ կը սպասուի մեր փորձառութենէն, ձեռնհասութենէն, եռանդէն, կազմակերպական տաղանդէն։

Մենք աշխոյժի, հաւատքի եւ կենդանի գործի ցուրենը պիտի ցանենք մեր անցած ճամբաներուն վրայ, ուրիշներուն ձգելով ոռճն ու մնացեալը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՏԵՒԵՑ ՄԻԱՅՆ 24 ԺԱՄ

Պ. ՖԼԱՆՏԷՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ՀԻՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Պ. Պ. Տումէրկ եւ էռիօ իրար կ'ամբաստանեն

Այս անգամ շատ կարճ տեւեց նախարարական տագնապը։ Պ. Տումէրկի հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, հանրապետութեան նախագահը կարգով իր մօտ հրաւիրեց յարմարագոյն թեկնածուները։ Առաջինը Պ. Լավալն էր, եւ կը կարծուէր թէ անմիջապէս պիտի ընդունի։ Բայց ան մերժեց, յայտարարելով թէ արտաքին գործերու նախարարութեան հոգերը կը բաւեն։ Ժխտական պատասխան տուաւ նաեւ Պ. Պուիսոն, Երեսփ. Ժողովին նախագահը։ Կը խորհուէր նաեւ մարաջախտ Փէթէնի մասին, բայց ան չատոնց մերժած էր։ Այն ատեն պալատ հրաւիրուեցաւ Պ. Էթիէն Ֆլանտէն, հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, որ կարճատեւ խորհրդակցութենէ մը յետոյ գործի ձեռնարկելով, յաջողեցաւ նոր դահլիճը կազմել կէս գիշերին։

Իրականին մէջ, նոր վարչապետը հին դահլիճն է որ վերակազմեց, քանի մը փոփոխութիւններով։ Դուրս ձգուած դէմքերուն մէջ կը գտնուին մարաջախտ Փէթէն եւ Թառտիէօ, որոնք չեն ուզած բաժնուիլ Պ. Տումէրկէն։ Առաջինին տեղ պատերազմական նախարար նշանակուեցաւ Զօր. Մօռէն, իսկ երկրորդին տեղ՝ իբրեւ անպաշտօն նախարար՝ Պ. Լուի Մառէն։ Էռիօ կը մնայ դահլիճին մէջ, դարձեալ իբրեւ անպաշտօն նախարար։ Արտաքին նախարարութիւնը պիտի վարէ Պ. Լավալ։ Դուրս կը մնայ նաեւ նախկին ընկերվարական Մառքէ, աշխատանքի նախարարը, որ չատերու կողմէ թեկնածու կը համարուէր վարչապետութեան. Դատական նախարար Լէմէռի, որ դեռ նոր պաշտօնի կոչուած էր եւ բուռն յարձակումներու կ'ենթարկուէր ձախակողմեան մամուլին կողմէ, նմանապէս դուրս կը մնայ նոր դահլիճէն։ Նախկին նախարարներէն ոմանք իրենց պաշտօնները փոխած են։ Այսպէս, Մանտէլ, որ ներքին նախարար էր, նշանակուած է առեւտրական, իր տեղը տալով Պ. Մառսէլ Ռէնիէի, դարձեալ արմատական։ Աշխատանքի նախարարն է Պ. Ժաքիէ, նմանապէս արմատական, որ առաջին անգամ նախարար կ'ըլլայ։

Նոր նախարարներէն եօթը արմատական են,— Էռիօ, Ռուա, Մանտէլ, Քայլ, Ռենիէ, Քէօյյ եւ Պէռթրան։ Երկուքը՝ ձախակողմեան հանրապետական,— Ֆլանտէն (վարչապետ) եւ Փիէթրի (ծովային նախարար)։ Միւսները կը պատկանին զանազան հոսանքներու։ Անկուսակցական է միայն Պ. Լավալ։ Վեց հոգի առաջին անգամ է որ նախարար կ'ըլլան։

Ո՞վ է նոր վարչապետը, պ. Ֆլանտէն

Նոր վարչապետը, Պ. Փիէռ — Էթիէն Ֆլանտէն, ծնած է 1889ին, Փարիզ։ Աւարտած է իրաւագիտական համալսարանը եւ եղած է փաստաբան՝ Փարիզի վերաքննիչ ատեանին առջեւ։ Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1914ին Իօնէն, միշտ վերընտրուելով։ Ճարտար օդանաւորդ է եւ 1914ին գործօն դեր կատարեց, մասնակցելով Իզէռի կռիւներուն։ Վարած է զանազան պաշտօններ՝ պատերազմական նախարարութեան մէջ։ Անդամ էր այն յանձնաժողովին որ խմբագրեց օդագնացութեան միջազգային պայմանագրութիւնը, հաշուեթեան դաշնագրի պատրաստութեան առթիւ։ Օդանաւային նախարարութեան խորհրդական էր 1920 յունուարէն 1921 յունուար, յետոյ ընտրուեցաւ նախագահ Փարիզի Աէրօ — Քլիւպին։ 1922էն ի վեր Ֆրանսայի առաջին պատուիրակն եղած է օդագնացութեան միջազգային յանձնաժողովին մէջ։ Զանազան պաշտօններ վարած է հիւսիսային Ափրիկէի մէջ 1919ին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ 1922ին եւ Ուաշինկթընի նաւային խորհրդաժողովին մէջ։ Երեսփ. Ժողովին փոխ — նախագահն էր 1928—1929։ Առեւտրական նախարար եղաւ 1924ին՝ Ֆրանսուա Մարսալի դահլիճին մէջ, յետոյ 1929ին եւ 1930ին՝ Թառտիէօյի կազմած երկու դահլիճներուն մէջ։ 1931 — 1932 ելմտական նախարար էր Լավալի դահլիճին մէջ եւ 1932ին՝ դարձեալ Թառտիէօյի դահլիճին մէջ։ Վերջապէս հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը վարէր Տումէրկի դահլիճին մէջ

⁂ Զօր. Մօռէն, պատերազմական նախարարը, հանգստեան կոչուած էր անցեալ տարի։ Պատերազմի շրջանին վարած է շատ կարեւոր պաշտօններ, մասնաւորապէս իբրեւ հրամանատար ծանր եւ հեռաձիգ հրետանիի։ Անմիջական եւ մտերիմ գործակիցն էր Զօր. Պիւայի։

Նոր դահլիճին առաջին ձգտումը

Դահլիճը կազմելէ անմիջապէս վերջը, Պ. Ֆլանտէն հետեւեալ յայտարարութիւնն բրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.—

« Զինադադարը կը շարունակուի։ Ցաջողեցայ շուրջս հաւաքել այնպիսի մարդիկ որոնք, վստահ եմ, խանդավառութեամբ պիտի ծառայեն Ֆրանսայի եւ հանրապետութեան եւ պիտի մոռնան կուսակցական տարակարծութիւնները, ձգտելու համար մէկ նպատակի.— Նոյն սրտով պայքարիլ թշուառութեան և գործադրկութեան դէմ, վերահաստատել տնտեսութիւնը, պահպանել հանրային ուժերը, երկրաքաղաքացնել և վերակազմել պետութիւնը։ Կը յուսամ թէ երկիրը համակրանքով պիտի ընդունի կառավարութիւն մը զոր ջանացի կազմել նուազագոյն ժամանակի մէջ, որ անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէ եւ Երեսփ. Ժողովին պիտի ներկայանայ երեքշաբթի օր »։

Արդարեւ, նոր դահլիճին կազմութիւնը տեւեց միայն 12 ժամ։

Տխուր յուզումը եւ փոխադարձ մեղադրանքներ

Ամբողջ Փարիզը յուզման մատնուած էր օրերէ ի վեր, իսկ հինգշաբթի օր ջղագրգռութիւնը այնքան մեծ էր որ, զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան, ինչպէս գրած էինք։ Երբ նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ, Պ. Պ. Տումէրկ եւ Էռիօ արդէն իրենց գրպանը դրած էին հրաժարականները։ Նիստը հազիւ բացուած, Պ. Էռիօ յայտարարեց թէ չի կրնար ընդունիլ առժամեայ ելմտացոյցի մը քուէարկութիւնը։ « Ես կը քաշուիմ, բայց իմ արմատական պաշտօնակիցներս ազատ կը ձգեմ իրենց որոշման մէջ »։

— Դուք կուսակցութեան պետն էք, գիտել տուաւ Պ. Տումէրկ եւ եթէ կը քաշուիք, ի հարկէ ձեր պաշտօնակիցներն ալ ստիպուած են ձեզի հետեւելու։

Ասոր վրայ, արմատական վեց նախարարներէն չորսը քաշուեցան, եւ վերջնական ձեւ տուին Պ. Էռիօյի խմբագրած հրաժարագրին։ Մանտէլ, որ փորձած էր մէջին ճամբայ մը գտնել, նախընտրեց առանձին հրաժարիլ, իսկ Լամուռէօ բացակայ էր հիւանդութեան պատճառաւ։ Քառորդ ժամ վերջը ժողովը վերջացաւ եւ Պ. Տումէրկ Էլիզէի պալատը երթալով, հրաժարականը ներկայացուց։ Ցետոյ հետեւեալ կոչը հրատարակեց, ուղղուած Ֆրանսայի ժողովուրդին

« Հարկադրուեցայ ձգել իշխանութիւնը։ Կը խնդրեմ բոլոր հայրենակիցներէս պահպանել հանդարտութիւնը որ անհրաժեշտ է լուծելու համար ներկայ դժուարութիւնները, ի շահ երկրին եւ անոր ապահովութեանց »։

Մամուլը միեւնոյն ատեն հրատարակեց երկու հակառակորդներուն՝ Պ. Տումէրկի եւ Պ. Էռիօյի հրաժարագիրները, որոնք փոխադարձ մեղադրանքներ կը յայտնեն անկեղծ դառնութեամբ։ Տեղի անձկութեան պատճառաւ, երկու նամակներուն իմաստը միայն կուտանք.

Պ. Տումէրկ գիտել կուտայ թէ՝ Պ. Էռիօ իր կուսակցութեան համագումարէն լիազօրութիւն ստացած էր համաձայնելու, բայց մերժեց գործակցիլ, եթէ քուէարկութեան դրուէր առժամեայ ելմտացոյցը։ Ուրեմն կարելի չէր շարունակել զինադադարի դահլիճը, մանաւանդ որ երեսփ. ժողովի արմատական խմբակցութիւնն ալ նոյնիմաստ բանաձեւ մը կը քուէարկէր եւ արմատական նախարարները կը հրաժարէին.

Պ. Տումէրկ իր մեղադրանքները աւելի չեշտակի դրաւ՝ մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը, ուր կ'ըսէ թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին իր հակառակորդներուն կողմէ, դահլիճը ձգելու համար նոյ. 15ին։ Այս առթիւ ծանր մեղադրանք մը կ'ուղղէ արմատականներուն դէմ,— «Մարդիկ որ պատասխանատու են այն քաղաքականութեան որ յանգեցաւ փետրուարի խռովութեանց եւ անգէն վեթերաններու մահուան»։ (Հերքուեցաւ այս կէտը)։

Իսկ Էռիօ իր հրաժարագրին մէջ մասնաւորապէս կը մեղադրէ Պ. Տումէրկը՝ կարգ մը օրինազանցութեանց համար։ «Դուք ուղղակի դիմեցիք ժողովուրդին եւ անթելի միջոցաւ ճառ խօսելով անոր առաջարկեցիք էապէս քաղաքական կարեւոր բարենորոգումներ որոնց մասին կառավարութիւնը բան չէր գիտեր ձեր ճառէն առաջ»։ Իրենց տեսակէտները պարզելէ յետոյ, Պ. Էռիօ կը շարունակէ.— « Ձենք հասկնար թէ ինչո՞ւ կ'ընդդիմանաք կանոնական ելմտացոյցին քուէարկութեան, զոր դուք անձամբ այնքան ուժգնօրէն յանձնարարեցիք փետրուար 27ին։ Ներկայ երեսփ. ժողովի ձեր կառավարութեան տուաւ ամէն ինչ որ ուզեց ան։ Նոյնիսկ իր իրաւասութեանց մէկ մասն ալ զիջեցաւ։ Ճիշդ է, կ'ըսէք թէ դուք որոշած չէք անմիջապէս լուծել երեսփ. ժողովը, բայց կ'ուզէք տեւապէս պահել անոր կարելիութիւնը, սպառնալիքը։ Երեսփոխաններուն վախը այն չէ որ իրենց ընտրական շրջանները պիտի վերադառնան, այլ այն ամօթը որ ժողով պիտի գումարեն ճամբուելու եւ խռովութեանց կրկնակ սպառնալիքին տակ »։

⁂ Ինչպէս գրած էինք, ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հսկէր բարեկարգութեան։ Թեթեւ ցոյցեր տեղի ունեցան մեծ հրապարակներուն վրայ եւ 50—60 հոգի ձերբակալուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՐ ԻՆԸ ՎԱՌԵՆՔ
ՍԵՒ ԻՆԸ ՓՐԿԵՆՔ...

— o —

Ոչ համերգ է, ոչ թատերախաղ, ոչ ալ... «պրոպոկացիա».

Վաւերական պատմութիւն։

Գիտէք որ ինը հայ ամերիկահայ աշխատաւորներ դատապարտուեցան Նիւ Եորքի մէջ, Ղեւոնդ արք.-ի սպանութեան պատրուակով։

Գիտէք նաեւ որ, այս ինը զոհերուն բարեկամները վերաքննութեան դիմած են, աջակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, որ հանգանակութիւն մըն ալ բացած է, այս նպատակով։

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր սեւ է մարդ կամ հոսանք, այսպիսի պարագայի մը մէջ։

Առնուազն՝ բարեացակամ չէզոքութիւն, սպասելով որ արդարութիւնը երեւան ելլէ։

Այսպէս չեն մտածեր, սակայն, մեր կարմրուկները։

Երբ անխիղճ ու անարդար վճիռը արձակուեցաւ, անոնք ծափ ու ծնծղայ զարկին եւ խրախճանքներ սարքեցին, տեսնելով թէ «աշխատաւորական դասակարգի» զանգուածներու ճնշման տակ, այդ դատապարտութիւնը եկեղեցական իրականացման նիւթական Մատթէոս Լէյլէկեանին ու Նշան Սարգսեանը» ։ (Բանուոր)։

Իսկ երբ վերաքննութեան ձեռնարկուեցաւ, նոյն «Բանուոր» — «օրկա՞ն ամերիկահայ բանուորութեան— գրեց անհեթեթ չնականութեամբ.

— « Խորհրդային Հայաստանի բարեկամ՝ Հակադաշնակ Ժողովրդական Մարմինը պէտք է գլխաւորէ պայքարը Դաշնակցութեան դէմ, ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄ ԵՒ ՎՃՌԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԵՐԹԵՐ ՊԷՏՔ Է ՍՏԻՊԵՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, ՄԵՐԺԵԼ ԴԱՏԱՎՃԻՌԻ ՎԵՐԱՆԿԱՏԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌՆՈՒԻԼԸ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԱՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՅԱՊԱՂ »։ (22 օգոստ.)։

Հազուադէպ զուգադիպութեամբ մը, այս միջոցին վերաքննութեան խնդիր ունին նաեւ ինը ամերիկեան սեւամորթներ, որոնք երեք տարի առաջ մահուան դատապարտուած են Սքոցպորոյի մէջ. չեմ գիտեր ի՞նչ անունով։

Ուաշինկթընի դաշնակցային բարձրագոյն ատեանը անցեալ տարի բեկանելով այս մահավճիռները, հրահանգեր է վերաքննել դատը։

Բայց Ալապամայի նահանգի բարձրագոյն ատեանը մերժած է վերաքննութիւնը, «ինը սեւերները անգամ մը եւս ելեկտրական աթոռին մօտ ուղարկելով»։

Նոյն «Բանուոր»ն է որ կը հաղորդէ այս տեղեկութիւնները։

Արդ, մեր կարմրուկ աղմկարարները չեն ուտեր, չեն խմեր, եւ միմիանոր խմբագրական մը շարադրելով, ողորմութիւն կ'աղաղակեն։ Ու կը յայտարարեն յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան.

— « Տխուր դատակարգը լաւ թմրած է, որ ինը ազատներու մահուամբ պիտի նշանակէ նոր դարագլուխ մը աւելի քան 12 միլիոն սեւամորթ ժողովուրդին։ Այս գիտակցութեամբ ան կ'ուզէ տեղի չտալ բոլոր փաստերուն եւ միլիոնաւորներու բարձրացած բողոքներուն

Արդարեւ ինը սեւամորթ ազատներու դատը՝ դատն է բանուոր դասակարգին եւ 12 միլիոն սեւամորթ ժողովուրդին։ Այդ ինը ազատները այլեւս սովորական անհատներ չեն, այլ միլիոնաւոր տանջուածներու խորհրդանիշներ» (9 Հոկտ.)։

Ուրեմն, թող վառին — աշխատի՛նք որ « զանգուածային ճնշման » տակ վառին — ինը հայ բանուորները, բայց փրկուին ինը սեւամորթ բանուորներ։

Աշխարհն կը փլի, կամ իրենց լեզուն կը չորնայ, եթէ սեւին համար պահանջուած արդարութիւնը խնդրեն նաեւ ճերմակին — իրենց հայրենակիցին համար։

Ի՞նչ կ'ըսէք, այս կապելիք ապուշները գլխո՞վ կը մտածեն թէ սոլով

Վ.ԱՀ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

1935Ի ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլիական կառավարութիւնը, 1922ի եւ 1930ի ծովային խորհրդաժողովներուն անուանապէս հաւանած էր ծովային հաւասար ուժեր ունենալ՝ իր երկու մրցակիցներուն՝ Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի հետ։

Հակառակ ատոր, սակայն, ան, փաստօրէն կը ձգտի իր ձեռքերուն մէջ պահել ծովային գերիշխանութիւնը կամ առաջնութիւնը։

Անգլիական նաւատորմին գլխաւոր ուժերուն գլխաւոր խարիսխը, 1925էն ասդին, Սինկափուրն է. Վերջին տարիներու ընթացքին, Ծայր. Արեւելքի կացութիւնը սրուած ըլլալով, բրիտանական կառավարութիւնը արագացուց Սինկափուրի խարիսխին շինութիւնը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ 1935ին եւ ոչ թէ 1940ին, ինչպէս կ'առաջարկուէր։ Այդ խարիսխի շինութեան հետ, կը շինուի նաեւ Փորթ–Տարուինի խարիսխը՝ թեթեւ ուժերու համար, Աւստրալիոյ հիւսիս–արեւմտեան եզերքը։

Այս երկու նոր խարիսխները, միանալով նախապէս գոյութիւն ունեցող Անգլիոյ Հնդկ. եւ Խաղաղական ովկիանոսներու խարիսխներուն (Սէյլան կղզին, Գոմպէյ, Սիտնէյ, Բլանտ) կը ստեղծեն ծովային բացառիկ ուժ մը՝ Խաղաղականի աւազանին մէջ բրիտանական իշխանութեան պահպանութեան համար, եւ, միանգամայն, այդ աւազանին արեւմտեան մասին մէջ թշնամական որ եւ է շարժման դէմ գործելու համար։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է այն որ անգլիական ծովային խարիսխներու դրութիւնը եւ ծովային պաշտպանելու հաղորդակցութիւնները կը կրկնապատկուին ներկայիս, ոչ–նուազ հզօր օդային կայաններու դրութեամբ մը եւ կայսերական օդային գիծերով։ Թղթատարական–ճամբորդի օդային գիծը, որ այսօր այլեւս իրար կը կապէ Անգլիան ու Հնդկաստանը, պիտի շարունակուի դէպի Աւստրալիա՝ այս տարուան վերջաւորութեան։ Միեւնոյն ատեն, գոյութիւն ունի կայսերական օդային ուրիշ գիծ մը, որ հիւսիսէն դէպի հարաւ կը կապէ ամբողջ ափրիկեան երկրամասը եւ Լոնտոնը՝ Քէյփթաունի։ Կը նախատեսուի, նաեւ նոր օդային գիծեր հաստատել Ափրիկէի արեւմտեան ծովեզրը՝ համապատասխան՝ բանուկ կամ պահեստի ծովային ճամբուն։ Բոլոր այս գիծերը ունին ռազմագիտական առաջնակարգ արժէք։ Անոնք կ'ապահովեն օդային ուժերու արագ թռիչքը՝ բրիտանական որ եւ է վտանգուած կէտը կամ, Ափրիկէի, Աւստրալիոյ թէ Ասիոյ մէջ հաւանական պատերազմի մը վայրը։ Այդ գիծերը ապահովուած են օդային հրաշալի խարիսխներով եւ բազմաթիւ օդակայաններով։

Բրիտանական կայսրութիւնը, իր այժմու օդային այս անօրինակ կազմը ստեղծելէ առաջ հիմը դրած խարիսխներու կազմակերպութեան մը, որ իր նմանը չունի եւ որ իրեն կարելիութիւն կու տայ իր օդային ուժերը արագօրէն տանելու, որ եւ է պատերազմի ատեն, իր տիրապետութեան տակ գտնուող որ եւ է տեղ մը՝ օգտուելով, միշտ, օդային խարիսխներէն։ Շատ մը տեղեր, օդային խարիսխները կը գտնուին ծովային խարիսխներու տեղը, ու, կարծես, կը կրկնեն զանոնք։ Սինկափուրի հզօր խարիսխին հետ, որ այժմ կը կառուցուի, Մալաքքայի Թերակղզիին մէջ, կը շինուին շուրջ 40 օդակայաններ՝ զանազան տեղերու մէջ, նպատակ ունենալով մեծ թիւով օդանաւեր հասցնել հոն՝ ի հարկին։

Անգլիա, ուրեմն, կը ձգտի ընդլայնել իր օդային եւ ծովային խարիսխները՝ որոնք իրար կը լրացնեն, եւ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ովկիանիայի հաղորդակցութիւնները։

Անգլիա, ճիշդ այդ ձեւով, բայց աւելի ծածուկ ու վերապահօրէն, կը զօրացնէ նաեւ իր Ատլանտեանի խարիսխներու դրութիւնը՝ ընդդէմ իր գլխաւոր մրցակցին՝ Միաց. Նահանգներու։ Անգլիա Ատլանտեանի հետեւեալ ծովային խարիսխները ունի,— Հալիֆաքս, Պերմուտա, Թրինիտատ, Ճամայիքա։ Ասոնք շատ լաւ խարիսխներ են՝ թեթեւ ուժերու համար, որով կրնան ծառայել իբրեւ նեցուկ–վայրեր։ Այդ խարիսխները մասնաւոր նշանակութիւն պիտի ունենան, սակայն, ոչ միայն ծովային ուժերու միացման համար, այլ եւ որպէս խարիսխներ օդային տորմիղին։

Նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին Անգլիոյ եւ Քանատայի միջեւ օդային հաղորդակցութիւն հաստատելու։ Արդէն իսկ օդային փորձեր կը կատարուին բրիտանական կառավարութեան հովանաւորութեամբ։ Գերմուտաներէն (կղզի) մինչեւ Լոնտոն օդային հաղորդակցութիւնը ոչ թէ զբօսաշրջիկ պիտի ծառայէ, այլ ռազմագիտական մեծ արժէք պիտի ստանայ։

Ատլանտեանի մէջ ապագայ պատերազմի մը պատրաստութիւնը, ինչպէս բոլոր, կը կատարուի աւելի ծածուկ կերպով, քան Խաղաղական ովկիանոսի մէջ խարիսխներու կառուցումը։

Անգլիական ամէնէն ուժեղ նաւեր, Ատլանտեանի տորմիղին, զբաղեցման այցելութիւն տուին ամերիկեան նաւահանգիստներուն։ Ատոր բացայայտ նպատակն էր ուսումնասիրել այն վայրը, որ ապագայ պատերազմին թատրը պիտի ըլլայ։

Ապագայ նաւային խորհրդաժողովին, Անգլիա կտրուկ կերպով պիտի ընդդիմանայ, եթէ առաջարկուի կամ փորձուի արգելք ըլլալ ծովային թէ օդային խարիսխներու կառուցման եւ ամրացման, աշխարհի որ գօտիին մէջ ալ ըլլայ։

Կարելի է անվարան ըսել որ, Ճափոն դեռ ոչ–պաշտօնապէս բանաձեւած ցանկութիւնը, որով կ'ուզէ տկարացնել եւ պարզել Սինկափուրի խարիսխը, Անգլիոյ ամենակտրուկ մերժման պիտի բախի։ Ընդհակառակն, հիմքեր կան կարծելու թէ Անգլիա պիտի օգտուի Ճըխտէն Ուաշինկթընի դաշնագրին այն համաձայնութեամբ որ դրուած էր զանազան տորմիղներու կազմի մասին,— իբրեւ հետեւանք Ճափոնի կողմէ դաշի մը՝ զոր պիտի բացատրենք իր կարգին,— եւ ինք ալ, իր կարգին պիտի հրաժարի դարձեալ Ուաշինկթընի դաշնագրի այն կէտէն որով կ'արգիլուէր Խաղաղականի ճշդուած գօտիներուն մէջ նոր խարիսխներու շինութիւնը եւ պիտի ուզէ առիթէն օգտուիլ՝ Հոնք–Քոնքը ամրացնելու իրաւունքը ապահովելու համար։

Միանգամայն, վստահութեամբ կարելի է ըսել թէ ամերիկեան կառավարութիւնը եւս եթէ ուզէ Անգլիայէն պահանջել որ Ատլանտեանի իր ծովային խարիսխները զինաթափ ընէ, պիտի հանդիպի նոյն վճռական մերժման անգլիական ծովակալութեան կողմէ։

Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ սուր վէճի նիւթ պիտի դառնան, ամէն բանէ առաջ, զանազան տեսակի նաւերու չափերն ու անոնց թիւը.

Մեծն Բրիտանիա, որ իր տորմիղի համար բազմաթիւ նեցուկ–կէտեր ունի, պատերազմական բոլոր հաւանական թատրերուն համար, կրնայ համեմատաբար սահմանափակ չափերով ծովային պատերազմական միութիւններու շինութիւնը յանձն առնել եւ անոնցմով բաւարարուիլ։ Միեւնոյն ատեն, պաշտպանելու համար իր համաշխարհային ծովային տիրակալութիւնը, ան ստիպուած է կարելի եղածին չափ մեծ թիւով նաւ մարտանաւեր ունենալ։ Այդ էր պատճառը որ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ անգլիական կառավարութիւնը առաջարկեց նուազեցնել նաւերու անջատ տարողութեանց չափը՝ 35.000էն 25, նոյն իսկ 22 հազարի, իսկ անոնց թնդանօթները 16 մատնաչափէն (1 մատնաչափ՝ 16 մմ.) 12 մատնաչափի։ Ան առաջարկեց նուազեցնել նաեւ անջատ տարողութիւնները ուրիշ պատերազմական նաւերու, ինչպէս եւ անոնց թնդանօթներուն չափը։

1930ին, Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովին, Մեծն Բրիտանիա հասանելի առժամեայ ձեւական զիջումի մը՝ սահմանափակելով, մինչեւ Լոնտոնի դաշնագրին կողմէ ճշդուած ժամանակաշրջանի լրացումը, իր յածանաւերու տորմիղին կազմը իջեցնել 50ի։ Բայց, իրականին մէջ, անգլիական ծովակալութիւնը երբեք հրաժարած չէ իր հին պահանջէն։

Ան իր այդ պահանջը պիտի կրկնէ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին, բայց, հիմքեր կան կարծելու թէ պիտի հանդիպի ամերիկեան պատուիրակութեան վճռական ընդդիմութեան։ Յածանաւեր չեն կրնար պաշտպանել ծովային առեւտուրը ընդդէմ սուզանաւերու եւ օդանաւերու յարձակումներուն, բայց միեւնոյն ատեն, անոնք կը ներկայացնեն յարձակման առաջնակարգ զէնքեր, որոնք հրանալիօրէն կրնան փճացնել թշնամին առեւտրական նաւերը, կտրել անոր հաղորդակցութեան գիծերը, յանկարծ յարձակիլ անոր նաւահանգիստներուն եւ ծովեզերեայ զանազան խոցելի վայրերուն վրայ։ Անգլիական ծովակալութիւնը աւելի առաջ առաջարկած էր 70 յածանաւ ունենալ՝ իբրեւ նուազագոյն պաշտպանութիւն։ Իրականին մէջ, յածանաւերուն դերը կը բացատրուի ոչ թէ պաշտպանութեամբ, այլ յարձակողականութեամբ։ Ատոր համար է որ անգլ. ծովակալութիւնն ու մամուլը կողմնակից են անոնց թիւը բարձրացնելու։ Ըստ, արդէն, թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը բուռն կերպով պիտի ընդդիմանայ ատոր։ Ու եթէ Անգլիացիները պնդեն, կրնայ անյաջողութեան մատնուիլ նաեւ յառաջիկայ խորհրդաժողովը, ինչպէս որ եղաւ Ժընեւինը։

Ականակիր նաւախումբերու խնդիրը ապահովաբար դժուարութիւններ պիտի յառաջէ։ Բրիտանական ծովակալութիւնը մասնաւոր դժգոհութիւն մը չունի նախաճշդուած տարողութեանն՝ (150.000 թոն), իբրեւ ընդհանուր չափ՝ թէ անգլիական եւ թէ ամերիկեան այդ դասակարգի բոլոր նաւերուն։

Բայց, եթէ Ֆրանսա եւ, անոր հետեւելով, Իտալիա մերժեն ընդունելու տորմիղներու սահմանափակումը, կրնայ ըլլալ որ Անգլիա առաջարկէ իրենը աւելցնել։

Որոշապէս կարելի ըլլայ հասկնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ բրիտանական տեսակէտը ընդծովեաներու մասին՝ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին։ Հարկ է յիշեցնել այն առաջարկը զոր Անգլիան բրած է բոլոր խորհրդաժողովներուն՝ ուզելով ամբողջովին վերցնել կամ զանոնք նուազագոյն տարողութեան մը իջեցնել։ Շատ հասկնալի է թէ ինչու Լոնտոն դէմ է սուզանաւին, քանի որ ինք ծովային մեծ առեւտուր ունի, իսկ սուզանաւը մեծ վտանգ մըն է ատոր։ Տարակոյս չկայ թէ անգլիական առաջարկին չպիտի ընդդիմանան Ճափոն եւ Ֆրանսա, որոնք ամենամեծ թիւով սուզանաւեր ունին։

Ք.

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

Mineur պատարագին առթիւ

Եկեղեցի։

Հոյակապ բառ մը ինքնին. կրօնական եւ միաժամանակ ազգային հաստատութիւն մը մեզ համար։ Ներհրդաւոր՝ նոյն իսկ երբ խօսակցութեան մը մէջ նմանօրինակ իմաստով գործածուի (եթէ այս բառերը ընես, եկեղեցի մը շինած պիտի ըլլաս)։

Այս մտածումները եւ տարիներով անոր համար սիրով տարած ծառայութիւններս մղեցին զիս խորհելու թէ ինչո՞ւ չունենայ ան, երգուած պատարագներէն զատ ուրիշ նոր պատարագ մը։

Նկատելի է անշուշտ՝ թէ Եւրոպացիք ունին բազմաթիւ պատարագներ ոչ միայն ձայնական՝ այլ դեռ բազմաձայնակ գործիական երաժշտութեամբ ճոխացուած։ Եւ եթէ կարելի է, ունենալ գէթ ներկայ երգուածներէն աւելի ուսումնասիրուած նոր՝ քայլ կրօնական երաժշտութեամբ գրուած պատարագ մը, ես որ եւ է պատճառ չեմ գտներ սիրով տանելու զայն եկեղեցիէն ներս։

Նպատակս մեր աւանդութիւնները վտանգել չէ երբեք, երբ անոնց պահպանողներէն մին եղած եմ ցարդ եւ տեղն է որ հրապարակաւ յայտնեմ զայս ներկայ երիտասարդութեան, որ չի հետաքրքրուիր մեր շարականներովը, մեր այդ գոհարներովը, մեր այդ շատ բարձր ու գեղեցիկ բանաստեղծութիւններովը։ Եւ երբ Եւրոպացին չունի այդ, անոնք պէտք է որ մեր հպարտութիւնը հանդիսանան։ Մեր նախահայրերը անոնցմով ճոխացուցեր են մեր եկեղեցին, պատճառ մը ունի՞նք զանոնք կորսնցնելու։ Եւ Եւրոպացին կը հիանայ դեռ մեր եկեղեցական ընդհ. արարողութիւններուն վրայ՝ որոնց կարեւորութիւնը, ա՜ւաղ, օր քան օրէ կը ցնդի մեր մէջ, երբ գնահատելու կարողութիւններ հետզհետէ կ'անհետանան։

Անդրադառնալով նիւթիս, կը ստիպուիմ բոլորին նկատառման յանձնել՝ թէ պատարագը կազմողը երգը չէ՝ այլ բառերն են։ Եւ դեռ կայ թիւ–պատարագ (messe–basse) որ հաւատացեալին համար այնքան հաւասարժէք է որքան գործիական երաժշտութեամբ գրուած ճոխ պատարագ մը։ Եւ հաւատացեալը Ս. Հաղորդութեան կ'արժանանայ թիւ–պատարագով ալ։

Այսպէս, 1931 տարին գրեթէ ամբողջութեամբ աշխատեցայ պատարագը եղանակաւորելու եւ այն տարուան 27 դեկտ.ին երգեցինք մեր եկեղեցին մէջ եւ յաջորդող 28 յունուարին Մասսէյի եկեղեցին, միաձայն ձեւին տակ։ Պատարագս առաջին անգամ միաձայն երգելու մտածումս ժողովուրդին վարժութեան ենթարկելու փափաքս էր։

Սոյն արարողութիւններէն անմիջապէս յետոյ ձեռնարկեցի պատարագս բազմաձայնելու գործին, եւ ենթարկելով ծանօթ երաժիշտ Գ. Գ. Ալէմշահի քննութեան, արդէն տրամադրեցի «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբիս, որուն անդամներուն գնահատելի դրհողութեան շնորհիւ եւ հոգ. հովիւ Քէպապեան սրբազանին եւ Պատ. Հոգաբարձութեան կողմէ տրուած արտօնութեան հետեւանքով, պիտի կարենանք երգել զինադադարին 16րդ տարեդարձին առթիւ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք հանդիսութեանց եւ հոգեհանգստեան պատարագին առթիւ։

Պատարագիս կազմութեան ձեւին մասին պատշաճ համարեցի քանի մը ծանօթութիւններ տալ ժողովուրդին։

Նկատի ունենալով միօրինակ եղանակով պատարագի մը ձանձրալի բնոյթը, նախասիրեցի եղանակներու (gamme) պէսպիսութիւններ շաղկապել։ Այդ շաղկապումներուն մէջ ուշադիր եղայ Եւրոպականներուն կապակցութիւններուն՝ որոնք ցարդ mineur եղանակին վրայ եղանակաւորուած կը կարդացուին, եւ սրբասացութիւններուն՝ որոնք հաճելի կերպով ձայնադրուած են արդէն։ Ուշադիր եղայ սարկաւագին երկար տեւողութիւն ունեցող մասերուն (Առաջնորդ, Գոհութիւն ևն.), անփոփոխ պահելու համար զանոնք։ Պատարագիչին համար՝ որուն դերը աւելի առօրեայ է քան երգել, շատ պարզ ոճ մը նախընտրեցի, մանաւանդ անոր կարճ տեւողութիւն ունեցող աղօթքներուն մէջ, իսկ մնացեալները հինը յիշեցնող պարզ եղանակաւորումներով գրեցի, միաժամանակ դիւրացնելով երգեցիկ խումբին գործը։ Երաժշտական ուրիշ պատճառներ ալ դեռ կան, նախ ընթերցելու, պատարագիչին համար, բառ կարելւոյն պարզ ոճ մը։

Խնամք դրի պահելու գրուածքին բառական իմաստը, եղանակաւորելով պատարագը, անոր արտասանութեան ձեւը երբ հիմ բռնելով։ Սա կը պարտադրէ զիս խնդրել յարգոյ ժողովուրդէն, ի ձեռին ունենալու պատարագի գրքոյկ մը, անոր բառական կազմութեան ուշադիր ըլլալու համար։ Անձնական փորձառութեամբս գիտեմ թէ սխալ բառերով երգող դպիրներ ալ դեռ չեն պակսիր։

Բառական իմաստին պահպանման սոյն նախանձախնդրութիւնս սատարած է ինծի՝ պատարագին ընդհ. տեւողութեան, երբ աւելորդ խաղարկութիւններով, իմաստին արտայայտութիւնը պահել գրեթէ անկարելի է։

Գեղարուեստին անհատականութեան առջեւ տկար ըլլալու է ըսելու՝ թէ ասկէ յառաջ չըլլար։ Միայն կարողներ իրաւասու են բաղդատականներ ընելու հիներուն հետ, վերլուծելու որ եւ է նոր գրուածքի մը գեղարուեստական արժէքը։

Բարեկամներէս մին մէջ կը բերէր քննադատութեան մասին խօսուած վճռաբանութեան մը պահուն, չեմ գիտեր որ օտար իրաւաբանին գեղեցիկ մէկ խօսքը. «Քննադատութիւնը գեղարուեստ մըն է, որուն խորը պէտք է թափանցել։ Ինչ մարդը խորհուրդ։ Որովհետեւ ապա կամ նպատակաւոր կարծիքները յաւակնութեան գլխաւոր խոչընդոտներն են»։

Հոգեկան որպիսի մեծ գոհացում գտած եմ, երբ պատարագիս որ եւ է մասին համար հարցում բրած են եւ ես կրցած եմ պատասխանել։ Եւ որքա՞ն սիրուն է այդ սկզբունքը. ուղղակի գործ ունենալ ենթակային հետ, բացատրուիլ եւ իրար հասկնալ, տարբերու բառեր, որոնք կրնամ բռնել նոյն իսկ՝ թէ փրկելիք դերն ունին։

Ինծի հարց տուին թէ ինչ պատճառով կը խորհիմ պատարագս երաժշտական դատաստանի ենթարկել։ Շատ պարզ է։ Երբ գործս եկեղեցական է, կը նկատեմ թէ ինքնին ազգային է. եւ երբ ազգային է՝ բոլորը հետաքրքրող գործ է։ Սոյն հետաքրքրութիւններուն ձեռնհասները բնականաբար երաժիշտներն են։ Եւ երբ անոնք անծանօթ չարտայայտուին պատարագիս մասին, ժողովուրդին դեռ մնայ վարժութեան փնտռել։

Անժխտելի իրականութիւն մըն է թէ մարդուն ամէնէն հաճելի բաները իր վարժութիւններն են։ Բայց նոյնքան անժխտելի իրականութիւն է ըսել նաեւ թէ վարժութիւնները հետզհետէ կը կազմուին մարդուն մէջ. Երբ օրինակները կոկիկ բայց պզտիկ բացատրողներն են, կը խորհիմ, օրինակ հարցնել թէ ո՞ր չափու վրայ շինուած եւ ադաւր կօշիկը դէթ քանի մը սանձանգիստ չէ բրեր կրողը. Այսպէս անկարելի չէ որ պատարագս իր առաջին օրերուն առ հասարակ ականջներու հեշտ չհնչէ, բայց այդ երբեք չի նշանակեր թէ անկարելի է իւրացնել զայն։ Ահա հոս է երաժիշտին եւ ժողովուրդին դերերուն տարբերութիւնը։ Երաժիշտը շատ աւելի դիւրին կը տեսնէ երաժշտական գրուածքի մը որպիսութիւնը եւ այդ միայն պատճառաւ փափաքող եմ որ երաժիշտները արտայայտուին։ Հետեւաբար, երբ նպատակաւոր է անոնց կարծիքը, փափաքող եմ ժողովուրդին համբերատար, ունկնդրելու, գտնելու նաեւ իր վարժութիւնը տարբեր պատարագով ալ. Այդպէս մը յառաջդիմութեան կարեւոր ազդակներէն են նաեւ յարգանք եւ հնազանդութիւնը։ Կօշկակարը իր առումը պէտք չէ տայ ինքզինքին խօսելու՝ կարծիք յայտնելու գիտական մասին եւ այսպէս շարունակաբար։ Սա ինքնագիտակցութիւն է եւ անհրաժեշտութիւն ազգային գոյութեան։

Պատարագս կաթողիկոսին հաւանութեան ենթարկելու մտածումս հին է. բայց երբ խորհեցայ երաժշտական դատաստանի ենթարկել զայն, յարմար նկատեցի բոլորովին յանգած գործ մը ներկայացնել։ Եւ երբ մանաւանդ խիստ վստահաբար գիտեմ թէ եկեղեցիներուն մէջ տարիներէ ի վեր երգուած եւ արդէն վարժութիւն…

ԷՋԵՐ ՀԱՅԴԱԶԻՆՔ ՄԱՐՏԱՓՆԵՐԷՆ (41)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ– (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Անոր ծով աչքերը արցունքով ուռեցան դարձեալ։ Խեղդուած էր անցեալի տառապանքով ու ցոհերով։ Փորձեց խօսիլ, սակայն հեկեկանքը խեղդեց զինքը։ Ես շարունակեցի.

— Ի՞նչ է անունդ, քոյրիկ։

— Ֆիտան է, բայց կը ներես որ հայերէն չեմ գիտեր։ Իսկ մայրիկս դեռ կը պահէ այդ լեզուն։ Մայրս լսած է ձեր մասին։ Արդ, կ'աղաչեմ եղբայր, հանդիպիս անգամ մը մօրս, մեծ փափաք ունի ձեզ տեսնելու, ձեզմով մխիթարուիլ կ'ուզէ։

— Կուգամ, կուգամ։ Բայց ի՞նչպէս կրնամ գտնել.

— Մայրս Գերա Մագօ կը կոչեն։ Գիւղին հացթուխն է։ Հրապարակ որ մտնես, ուղղակի մօրս թոնիրի քով կը տանի քեզ։ Մնաս բարով ըսելով դուրս ելաւ ընկերոջը հետ։

Ֆիտանի հետ այդ օրը տեսնուելս դէշ տպաւորութիւն թողուց աղանե–բուս վրայ։ Թէեւ ինծի բան մը չըսին սակայն թթուած ու քթով–պնչով կը խօսէին հետս։

ԳԵՐԱ ՄԱԳՕՆ

Երեկոյեան գործս լմնցաւ։ Վաւեռաթայս ունէինք այդ օրը, ուստի որոշեցի Գերա Մագօն գտնել։ Փողոցի ուղղութեամբ կը յառաջանամ, պզտիկ տնակի մը քով, հաստատուած թոնիրի մը կողքին, կարճ ու կլոր, 60ի մօտ, առոյգ ու կտրիճ ծերուկ մըն է Գերա Մագօն, հացթուխը։ Անոր ճակատ ու ականջներու վրայ փռուած մազերը, խանձած ու գեղնած էին։ Կը բարեւեմ հայերէն, անակնկալի բերելով զինքը։ Կը ցնցուի ու ձեռքի անգխոցը վար կը ձգէ թոնիրի մէջ։ Ու դառնալով ինծի, կը չափէ ոտքէս մինչեւ գլուխս, ու քիւրտերէնով կ'ըսէ.

— Աղաո՛ս, Հայ ձեւանալով, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, սատկէ, կորսուէ աս–կէ։

— Ըսել կ'ուզեմ թէ դուն Գերա Մագո՞ն ես։

— Հա, ես Գերա Մագօն եմ, ի՞նչ գործ ունիս։

— Ձէ՞ որ ես ալ Գերա Մագօ փրկուող Հայն եմ։

— Սուտ կը խօսիս։

— Ճիշդ կը խօսիմ։

— Չեմ հաւատար։

— Կը հաւատացնեմ։

Անմիջապէս ձեռքս բռնելով մտանք քովի տնակը, որ իրեն կը պատկանէր։

— Ի՞նչ է անունդ, Հայ տղայ։

— Մարգար Մ. Բարխեան։ Հայրենիքս Մուշ, ծննդավայրս՝ Ալվառինջ գիւղ։

— Դարձեալ չեմ հաւատար, մինչեւ որ «Հայր մերը» չլսեմ։

Եւ սկսայ «Հայր մեր որ յերկինս ես», մինչ ինքը երեսը կը խաչակնքէր։

Ու բռնելով իմ գլուխս սեղմեց իր կուրծքին եւ անյագ ու կարօտով ըսկսաւ համբուրել երեսներս։ Կ'ըսէր.— Իմ Գեւոն առողջացաւ ու գիրկս կը գտնուի, թող իր ոսկորները հանգիստ ըլլան։ Նոյնպէս թող հանգիստ ըլլան մօրդ ոսկորները, որ ան այժմ կը վայելես մօր մը գուրգուրանքը։ Ասկէ վերջ քու լուալ, կարել, ուտել–խմելը, քու մօր հոգուն պարտք թող ըլլայ։

Երբ ուզեցի իր անցեալին ծանօթանալ, ըսաւ.— Պատմութիւնը երկար է, մինակ այսչափ գիտցիր, որ ես ալ Մշեցի եմ ու Փողրկով գիւղացի. բռնակալութեան շրջանին ձգելով մեր օճախը, ամուսինս Խաչօյի եւ երկու տարեկան տղուս՝ Գեւոյի հետ փախանք Գշերիկ եւ Սասնի անունով հայ գիւղ մը բնակեցանք։ Ամուսինս կարիճ աշխատող, մասւ ծառայ տեղացիներուն քով։ Ես ալ ամառ ժամանակ անոր եռեւէն հասկաքաղ կ'ընէի, այսպէս, տարը տարուան մէջ 50 քիլէ ցորեն աւելցուցինք։ Այդ օրերուն մէջ ցորենը սղեց, քիլէն 2 ոսկիի։ Ծախելով մեր 50 քիլէ ցորենը, 100 ոսկիի տիրացանք։ Գնեցինք տուն եւ արտեր, եղանք ոչխարի ու տաւարի տէր, եւ պէտք ունեցանք ուրիշներ աշխատցնելու։ Գեւոյէն զատ ունեցայ երկու աղջիկ եւս, մեծը Ֆիտան, առաջացի պատուաւոր ընտանիքի մը զաւկին հետ ամուսնացուցի։ Իսկ պզտիկն է Անահիտ։ Տղաս Գեւօն ամուսնացաւ, հարսի ու թոռան տէր ալ եղայ։ Ամուսինս մեռաւ առանց աչքը եռեւ մնալու.

Ահա վրայ տուաւ աշխարհակործան պատերազմը։ Տղաս զինուոր տարին, ուրիշներու հետ գնաց ու ալ չեկաւ։ Ահա յաջորդեց ջարդ ու կոտորած, քանդեցին, կողոպտեցին, տարին ինչ որ ունէինք։ Ամէն մարդ գլուխ առած կը փախչէր։ Փեսաս Թումէն Ֆիտանի հետ դէպի Տէրէվէրի փախած էին։ Լուր չունիմ անոնց ազատման մասին։

Իրիկուն մը հարսս, Անահիտը եւ երկու թոռներս, Մարիամ ու Տարօն հետս առած սարսափահար փախանք գիւղէն։ Գացինք պահուեցանք ցորենի արտերու մէջ։ Կէս օրուան ատեն խումբ մը ձիաւոր Քիւրտերէ բռնուեցանք։ Անահիտը գրկէս կորզեցին, առին ձիու քամակին ու փախցուցին, չեմ գիտեր ուր տարին, ուրիշ մը հարսս գետնաքարշ կը տանէր, ու ան չի ձգեր գիրկը բռնած երկու տարեկան տղան, իմ սիրելի Տարօնը։ Փորձեցին տղան հարսիս գիրկէն խլել, ան աւելի սեղմած սրտին՝ օգնութեան ճիչեր կը թողուր։ Խլեցին տղան հարսիս գիրկէն ու երկու զաղաններ պզտիկիս ոտքերէն բռնած քաշեցին ու երկուքի վերածեցին իմ անմեղ Տարօնը, յետոյ կտորները նետեցին մօրը աչքին առջեւ։ Այս ահաւոր տեսարանին առջեւ կը մարիմ կ'իյնամ։ Երբ սթափեցայ, գիտէի էր ոչ ոք կար, հարսս ալ տարեր էին, կողքիս ծառած կը մնար վեց տարեկան թոռս Մարիամ, իսկ առջեւս՝ Տարօնիս մարմնին քուած երկու կտորները։ Կ'առնեմ կտորները ու գինին «Եազմայ»ին մէջ փաթթելով կը փոս մը մէջ, իսկ Մարիամը ...կելով կը դիմեմ լեռ։ Կը հասնիմ Տէր Սլաւէ, ուր գտայ փեսաս թռմին ու աղջիկս Ֆիտանը, որոնք Ամիրի Աղայի շնորհիւ փրկուած էին եւ այժմ անոր կը ծառայեն, իսկ ինծի ալ անոնց շնորհիւ տուած է այս տնակը եւ գիւղի հացթուխի գործը։

— Օ, Գերգէ, այս ի՞նչ գուլում էր որ եկաւ, ու տակն ու վրայ բրաւ մեզ

— Զուլում, զուլում էր, տղաս, պատմութեան մէջ չտեսնուած բան. չեմ ուրանար, բայց բոլ կը խնդրեմ ան ի՞նչ տառապանք էր որ դարեր ի վեր կը դառէինք, ու դարուն բուռնակ, դառն կը դառէինք։ Ան ի՞նչ տարի կը նստէինք։ Ան ի՞նչ զուլումներ էր երբ Միրզա բէկ Ցարզալինց Օհանը ընտանիքի աչքի առջեւ գետերէն եւ ձեռքերէն կապելով, փայտերը վրան թոնիրի մէջ, ու փայտերը վրան ունելով ողջ–ողջ խորովեց։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

կոած բազմաթիւ երգեր Ս. Էջմիածնի [illegible] չամուսնութեան չեն ենթարկուած, եւ [illegible] տեղի մը չնկատեցի պատարագիս [illegible] նախ քան անոր վաւերացումը։

Արդ. գիտակից թէ որ եւ է եղանակ կարելի է ըստ ճաշակի եւ կա[illegible] թեան պաշտօնապէս, կարելի [illegible] կը նկատեմ պատարագիս մայր [illegible] մանակին քննադատութիւնը եւ կ'ը[illegible]

Ա — Եթէ պատարագիս մէջ բնա[illegible] տեղ կայ, բարեփոխեցէք։

Բ — Եթէ գրուի պատարագէն որ եւ է [illegible], ու իմ գրածէս աւելի [illegible] յաջողակ ու հետաքրքրական ըլ[illegible] այլ կտորը հիմնայէս փոխենք, [illegible] գործին ամբողջութեան։

Գ — Եթէ պատարագս ամբողջութեամբ ներկայիս երգուածներէն [illegible] նուազ արժէք ունի, ամբողջութեամբ մէկ կողմ թողունք, [illegible] թող գրուի եւ թո՛ղ ունենանք։ [illegible] ունինք ուրիշ՝ նոր պատարագ. որ [illegible] երաժշտականներէն [illegible] ընդունուած։

Իր վերջացնեմ խօսքս, [illegible] ունենալու [illegible] գործնական երաժշտու[illegible] պատարագներ [illegible] մեր փրկիչը՝ եկեղեցին.

ՆՇԱՆ Ց. ՍԵՐԳՈԲԵԱՆ
Երաժշտապետ
Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

— • —

Անգլիական թերթ մը դիտել կու տայ, որ քաղաքական սպանութիւններ կը ծաւալին այս վերջին տարիներուն ընթացքին։ Եւ կը ներկայացնէ վիճակագրութիւն մը, որ կուգայ լրացնել նախապէս մեր տուած մէկ վիճակագրութիւնը.

0 յունիս 1903ին, Պելկրատի արքայական պալատին մէջ կը սպանուին Աղեքսանդր Օպրենովիչ թագաւորն ու Տրակա թագուհին.

914ին, Աւստրիոյ գահաժառանգը, արքիդուքս Ֆրանց Ֆէրտինանտ կը սպաննուի Սերայեվոյի մէջ

28 յունիս 1928ին, ահրալ երեսփոխան մը, խորհրդարանին մէջ, կը սպաննէ Ռատիչը, խրուաթ կուսակցութեան առաջնորդը

1934 Հոկտ. 9ին Մարսէյլի մէջ կը սպաննուի Ալեքսանդր թագաւորը, խրուաթ յեղափոխականներու ձեռքով։

Մակեդոնական կազմակերպութեան վարիչներէն Թոտոր Ալեքսանդրով սպաննուեցաւ 1924ին ներքին դաւաճանութեամբ։ Իր ընկերը, Իվան Միխայիլով, երդում ըրաւ լուծել վրէժը։ Նումր մը հակառակորդ գետին տապալէլէ վերջ, հետապնդեց նաեւ զօրավար Փրոթոկերովը։

Մանկամարդ կին մը, Մէնջիա Քարնիչէւ, Վիէննայի մէջ թատրոնին մէջ սպաննեց Փրոթոկերովի մէկ բարեկամը, Փանիցա։ Ութ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ [illegible] հիւանդութեան պատճառով՝ ներման արժանացաւ։ Միխայիլով, խանդավառուած կնոջ ընթացքէն, ամուսնացաւ հետը. 1926ին վերջերս Պուլկարիայէն Թուրքիա փախան։

1928ին, զօրավար Փրոթոկերով սպաննուեցաւ օր ցերեկով։ Իր հետեւորդը եւս, Պալտարով, սպաննուեցաւ Վառնայի մէջ։ Քանի մը օր առաջ, Սոֆիայի քաղաքներուն մէջ սխալմամբ կը սպաննուի մարդ մը, որ կը նմանէր Պալտարովի։

1933 նոյեմբերին, Սինայայի կայարանին մէջ սպաննուեցաւ ռումէն վարչապետը, Տուքա, ռումէն նացիներու (Երկաթեայ պահակ) կողմէ, որոնք յարաբերութիւն կը մշակեն Պերլինի հետ։

Գերման վարչապետը, Ռաթընաու, ընկերվարական Թուսիոյ հետ պաշտօնակցութեան կողմնակից. սպաննուեցաւ խումբ մը նախկին սպաներու կողմէ։

Լեհ պետական դէմք մը, Կապրիէլ Նարուդովիչ, երբ բացումը կը կատարէր նկարչական ցուցահանդէսի մը, սպաննուեցաւ ատրճանակի երեք գնդակով։ Մարգարտաճար կ'ուզէր սպաննել նաեւ Փիլսուտսկին։

Տումէր սպաննուեցաւ Ռուսի մը կողմէ

Ճափոնի մէջ, 1931ին կը սպաննուի ապատական նախարար Համակուչի։ 1932ին կը սպաննուին ելմտական նախարարը, Ինուցէ, եւ պարոն Թաքումա Տան։ 1932 մայիսին կը սպաննուի վարչապետը Ինու Քայ։ Այս սպանութիւնները կատարուած են այն պատճառաբանութեամբ թէ ճափոնական քաղաքականութիւնը չատ թոյլ ու տկար կ'առաջնորդուի։

Եղերական վախճան մը ունեցաւ նաեւ Շանկ–Ցօ–Լին։ Նախկին հովիւ մըն էր այս, որ յետոյ աւազակ դարձաւ, օր մըն ալ Մանչուրիոյ ընդհանուր հրամանատար։ Երբ կ'աշխատէր օտար դրամագլուխ գտնել, ընդդիմակելու համար չինական երկաթուղիները, ճափոնացիները օդը կը հանեն այն շոգեկառքը, որով կը ճամբորդէր չինացի հրամանատարը։

Անգլիոյ մէջ, Իրլանտացի մը կը սպաննէ Սըր Հէնրի Ուիլսընը։

Վերջապէս կը սպաննուին Տոլֆուս, Զօր. Շլայխէր եւ կինը, Ռոէմ եւ գերման «200 դաւադիրները»։

Բոլոր այս սպանութիւնները կատարուած են քաղաքական հաշիւներով։

Ո՞րն է ճիշդը

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը կ'ստանանք Պոլսոյ Աղքարարէն։ Այս առթիւ ըսենք թէ միայն Յառաջն էր որ վարանեցաւ հրատարակել ակնարկուած լուրը։—

«Բազմավէպ» եւ ուրիշ հայ թերթեր վերջերս մասնաւոր հրճուանքով ծանուցին թէ հայերէնը իբրեւ քննելի օտար լեզու ընդունուած է Ֆրանսայի պաքալօրէայի քննութեանց մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ կրթական նախարարին մէկ գիրը՝ ուղղուած Գ. Զատիկեանին։

Կը ցաւիմ յայտնելու թէ խնդիրը պարզ թիւրիմացութեան մը կը վերաբերի։

Արդարեւ, ըստ կանոնի, թեկնածու մը, Ֆրանսերէնէն զատ, պէտք է գիտնայ նաեւ երկու օտար լեզու, մէկը պարտադիր, միւսը՝ կամաւոր։ Պարտադիրն է՝ անգլիերէն կամ գերմաներէն, իսկ կամաւոր՝ իտալերէն, սպաներէն, յունարէն եւն.։

Արդ, հայերէնը պարտադիր լեզուներու կարգը չէ անցած, ինչպէս որոշակի կ'երեւի նաեւ կրթական նախարարին պաշտօնագրէն։

Եղածը այն է որ, իբրեւ երրորդ կամաւոր լեզու, թեկնածուն կրնայ հայերէն լեզուի քննութիւն տալ, եթէ հնարաւոր ըլլայ ձեռնհաս քննիչ մը ընկերացնել քննիչ յանձնաժողովին։

Մինչդեռ ասիկա նորութիւն չէ, այլ գոյութիւն ունի հինգ տարիէ ի վեր։ Արդարեւ, 1929 փետր.ին հրատարակուած կառավարական որոշում մը կը յայտնէ թէ, երկու պաշտօնական լեզուներէն զատ, թեկնածուները կրնան քննութիւն անցընել նաեւ արաբերէն, թուրքերէն, չին, հայերէն եւ այլ լեզուներէ, եթէ քննիչ յանձնաժողովը կարենայ այդ լեզուներուն մասնագէտ անձ մը ունենալ։

Հետեւաբար, թիւրիմացութեան մէջ են «Բազմավէպ» եւ միւս հայ թերթերը որոնց գործը այնպէս մը ներկայացուցին որ որպէս թէ հայերէնը իբրեւ պաշտօնական լեզու ընդունուած է պաքալօրէայի մէջ։ Պէյրութի Սէն Ժօզէֆի տնօրէնութիւնը հինգէն ի վեր ուզած է որ այսպէս ըլլայ եւ այս ուղղութեամբ ալ դիմումներ կատարած է, բայց ցաւ է ըսել որ ո եւ է դրական արդիւնք չէ քաղած։ Այս անգամ ալ, հայ թերթերու լուրին վրայ, երբ կը դիմէ քօմիսէրութեան, բարձր քօմիսէրը կը պատասխանէ թէ այդ տեսակ բան մը չկայ։

Կարծ՝ հինգ տարի առաջ, ուրիշ լեզուներու կարգին հայերէնին համար ալ եղած համեմատաբար համեստ կարգադրութիւն մըն է որ այս անգամ կը ներկայացուի իբրեւ նոր եւ մեծ յաջողութիւն մը։

Պէյրութ Տ.Լ.

Մշակոյթի Օրը

— • —

ՇԱՎԻԼ.— Մեր գաղութը, անցեալ շաբաթ երեկոյ տօնեց Հայ Մշակոյթի Օրը մատուռ–մանկապարտէզի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի մասնաճիւղին. Շավիլի հայ հասարակութենէն աւելի քան 100 հայրենակիցներ ժամանակին լեցուցած էին սրահը. ներկայ էին նմանապէս «Համազգային» կեդր. վարչութեան անդամները։ Կը նախագահէր Գ. Բերբերեան։ Փոքրիկ օրիորդներէ կազմուած խումբ մը հնչեցնել երգեց, «Մի մեծաբանչ դու լեզու», «Թէ հայրենեաց», «Ազատութեան այն վառ աչքը», եւ ուրիշ երգեր։ Մեներգեցին Օր. Գաղիկեան «Ես յաւեց մի անուշ ձայն» եւ Օր. Նազիկեան «Ո՜հ ինչ անուշ»։ Այս վերջինը յաջողութեամբ արտասանեց նաեւ Սիամանթոյի «Եղբայրը եղբօրը» բանաստեղծութիւնը։ Արտասանեցին նմանապէս Գ. Գ. Ադարեա Տէրմէնճեան եւ Օր. Սար–եան (Աղբիւր)։ Օր. Զապէլ Տէր–Մէնճեան եւ Օր. Նազիկեան երգեցին «Այլուրիւ»։ Երգող եւ արտասանող բոլոր աղջիկները Ֆրանսական վարժարաններու աշակերտներ են եւ Ֆր[illegible]

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի օփերան

Քանիցս գրած ենք Երեւանի Օփերային այս տարուան խաղացանկին եւ մշակած ծրագրին մասին.

Այս անգամ Երեւանի Օփերայի տնօրէնն է, Գ. Յովհաննէսեան, որ հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ «Խորհ. Հայաստան» թերթին.—

Այսօր (21 հոկտ.) կը բացուի պետական Օփերայի երրորդ թատերաշրջանը երաժիշտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերայով

Այս թատերաշրջանին, մենք պիտի բեմադրենք երկու հայկական օփերա, «Անուշ»ը եւ «Քաջ Նազար»ը։ Մեծ յաղթանակ մըն է այս մեր օփերային համար։

Այս տարի հիմը դրինք պարերգային ներկայացումներու։

1934—35 թատերաշրջանը կը տարբերի միւս թատերաշրջաններէն անով որ այս տարի մեծ կարեւորութիւն պիտի ընծայուի ինչպէս գեղարուեստական ստեղծագործութեանց, նոյնպէս եւ ստեղծագործական մեթոտի խնդիրներուն։

Վերին մարմիններու տուած որոշման համաձայն, հայկական (ինքնուրոյն) օփերաներու ստեղծման գործը յանձնուած է Օփերայի ղեկավարութեան, որ արդէն շօշափելի աշխատանք կը կատարէ կարգ մը երաժիշտներու հետ։

Ինքնուրոյն օփերաներու նիւթերը պէտք է ներկայացնեն թէ մեր պատմական անցեալը եւ թէ արդի (?) հարցեր։

Միաժամանակ պարերգային թատրոնի համար կատարուած են որոշ յանձնարարութիւններ։ Համոզուած ենք որ մեր երաժիշտները կը գրեն այնպիսի գործեր, որոնք վայել են մեր դարաշրջանին

Այս տարի յանձնարարութիւն տրուած է փրոֆ. Կուշնարեանին ու Ցարօ Ստեփանեանին, որպէս օփերա գրեն, եւ Բարխուդարեանին ու Խաչատրեանին, որ պարերգային թատերախաղեր պատրաստեն։

«Անուշ»ի եւ «Քաջ Նազար»ի բեմադրութիւնը մենք կը համարինք մեծ նուաճումներ մեր օփերային համար. Օփերայի տնօրէնութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է այդ օփերաները բեմադրելու համար գեղարուեստական լաւագոյն պայմաններու մէջ։ Լայն ժողովրդականութիւն վայելող «Անուշ» օփերան պիտի բեմադրէ Արմէն Գուլակեան, արտաքին ձեւաւորումը յանձնուած է նկարիչ Մ. Արուտչեանի խնամքին, բեմավարն է Ս. Շաթիրեան, պարերու վարիչը՝ Վ. Արիստակէսեան։

«Քաջ Նազար» կատակերգական օփերան պիտի բեմադրուի Ա. Բուրջալեանի կողմէ, արտաքին ձեւաւորումը յանձնուած է նկարիչներ Մ. [illegible]

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՆԿԱՑԻ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

«Հայրենիք» դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 հոկտ.).

— «Խորհրդային Սնկան Էջմիածնի միջոցով Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանին ուղարկած է նոր գրութիւն մը, որով նոր ազդարարութիւն մը կ'ընէ «եկեղեցական կարգապահութեան դէմ մեղանչող» ամերիկահայ այն հոգեւորականներուն, որոնք յանդգնած էին մատնանշել Էջմիածնի ապօրինի եւ գայթակղեցուցիչ ընթացքը ամերիկահայ թեմի գործերու հանդէպ։

Էջմիածնի միջոցով խօսող Սնկան կը սպառնայ, որ խիստ պատիժներու պիտի ենթարկէ իր հրահանգներուն չենթարկուող հոգեւորականները։

Ըստ երեւոյթին, Էջմիածնի հեղինակութիւնը իբր քաղաքական զործիք արտասահմանի մէջ գործածող խորհրդային ոստիկանութիւնը մոռցած է իսպառ թէ՝

ա) Էջմիածինը հոգեւոր իշխանութիւն մըն է միայն, հիմնուած զուտ բարոյական հեղինակութեան վրայ.

բ) Էջմիածինը անէ ֆիզիքական ուժ չունի պատժական խիստ միջոցներ կիրարկելու այն հայ հոգեւորականներու հանդէպ, որոնց ետեւ կանգնած է ժողովուրդը.

գ) Պատժել ուզած հոգեւորականները իրենց հետ ունին ամերիկահայ գաղութի մեծագոյն մասը եւ ենթարկուած են ամերիկահայ օրինաւոր ներկայացուցչական մարմին. ժողովին ու անկէ կանոնաւորապէս ընտրուած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան։

[illegible]

Իբրեւ ապացոյց այն ծիծաղելի վիճակին, որուն մէջ խորհ. Սնկան դրած է Էջմիածինը, կրնայ ծառայել ամերիկահայ վերջին Երեսփ. Ժողովին կողմէն յայտնուած մասնաւոր գնահատութիւնը այն երկու հոգեւորականներու գործունէութեան, զորս Էջմիածին Սնկայի հրամանով փորձեց կարգալոյծ ընել վերջերս։

Փոխանակ փութացնելու իր խոստացած քննիչի առաքումը, փոխանակ ծայրայեղ զգուշութեամբ, թաքթով ու անկողմնակալութեամբ շարժելու, Էջմիածին կը շարունակէ մէկը միւսէն աւելի գրգռիչ գրութիւններ հասցնել ամերիկահայ գաղութին, այն ալ ժողովուրդի մեծագոյն մասին կողմէ պախարակուած Մամբրէ վարդապետին միջոցով, կարծես աւելի եւս բորբոքելու համար կիրքերը եւ անկարելի դարձնելու համար հայ եկեղեցիի միութեան վերահաստատումը։

Ինչպէս կ'երեւի, որքան ատեն որ Էջմիածին խորհրդային կառավարութեան ձեռնածու կը շարունակէ մնալ եւ կը ծառայէ պառակտիչ դեր կատարել արտասահմանի եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, ամերիկահայ գաղութին (մեր խօսքը հարկաւ անոր պարկեշտ ու ազգասէր մեծամասնութեան մասին է) ուրիշ բան չի մնար, բայց երբ իր խղճին մտօք եւ ազգի ու եկեղեցիի գերագոյն շահերուն համաձայն վարել իր տեղական գործերը, մինչեւ որ Էջմիածինը իր գլխուն տէրը դառնայ եւ ի վիճակի ըլլայ խաղաղութեան ու երկպառակութեան անհամաձայն տեղ չինելու դեր մը կատարել մեր գաղութներու մէջ»։

տարի վրացական օփերա մըն ալ։

Այս թատերաշրջանին, Երեւանի օփերային մէջ աշխատանքի հրաւիրուած է Սվերդլովի Օփերային գլխաւոր բեմադրիչը Պիրատեան, որ վերջերս մեծ ծառայութիւններ մատոյց Սվերդլովի Օփերային։ Պիրատեան նշանակուած է գլխաւոր բեմադրիչ եւ երաժշտական բաժնի վարիչ։ Հրաւիրած ենք նոյնպէս Նախոնտովը (ընտրերգու պարիտոն), Պլատոնովան (mezzo–սոփրանօ), երկրաչափերգներէն՝ Սոկրատեանը (թէնոր), Բարայեան (գունեղ սոփրանօ), Բեկուկինը (ճնարերգու թէնոր)։ Հրաւիրած ենք նոյնպէս չնորհալի բեմավար Ս. Շաթիրեանը։

Գործիքային նուագախումբը կին մէջ կան Վալպուրգեան գիշեր («Ֆաուստի վերջին մաս»), Կարապի լիճը, Կարմիր կակաչը։

Միաժամանակ պիտի տրուին հայկական ազգագրական պարեր։ Պարերու գլխաւոր վարիչն է Գրինեւսկայ։ Այս տարի իբրեւ պարի վարիչներ հրաւիրած ենք Թէյնդէն եւ Արիստակէսեանը, ինչպէս եւ ռուսիա պարող Սեմենովան։

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

— • —

ՎԻԷՆ, 6 նոյ. (Յառաջ).— Հակառակ տեղատարափ անձրեւին եւ զանազան արգելքներու, Խ. Կ. Խաչի երեկոյթը տեղի ունեցաւ ու յաջող ձեւով ժամանակին սրահը լեցուեցաւ։ Գ. Կ. Փէհլիվանեան քանի մը խօսքով պարզեց երեկոյթին նպատակը եւ հրաւիրեց Հ. Կ. Տէրմոյեանը, որ խօսեցաւ հայ լեզուին պատմական շարքին եւ այլասերման մասին։ Բացատրեց թէ չարիքին գլխաւոր պատճառը մեր անտարբերութիւնն է։ «Զգարմանանք երբ օր մը մեր շուրջը տեսնենք օտարալեզու սերունդ մը բոլորովին անծանօթ եւ անզգայ հայ ցաւին եւ հայ պատմութեան հանդէպ»։ Այս գեղեցիկ բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ «Հայ նամուսը» եւ «Գիւղական հեռախօս» փոքրիկներ Զ. Բայրեանի, Գ. Գարունեանի, Կ. Զարդարեանի կողմէ։ Բոլորն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Երգեցին ընկերներ Մ. Մուրատեան, [illegible]

Գ. Մանուկեան

«ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ»

[illegible]

150 [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (24)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Ես կը կարծեմ որ տգեղ բան մը կայ այս ամէնուն մէջ, եւ մտադրած եմ [illegible]

Նես կարգ մը բաներ տեղի կ'ունենան այս նաւուն մէջ, զորս դուք չէք [illegible]

[illegible]

(Շար.)

«Այս թուրքա» նուաճութեան փոխարէն

Գրած էինք թէ՝ Մ. Քէմալի հրամանով ջնջուած է «ալա թուրքա» երաժշտութիւնը, «որ պատիւ չի բերեր մեզի»։ Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

«Ալաթուրքա» երաժշտութեան արգիլքին վրայ, անթեւր միայն եւրոպական եղանակներ կը տարածէ։ Անթելի վարչութիւնը սկսած է նուագախումբեր կազմել Պոլսոյ եւրոպական երաժշտութեան վարժ նուագախումբերէ եւ այս գործին համար երաժշտանոցին ու քաղաքապետական նուագախումբին օժանդակութեան պիտի դիմէ։

«Կազէլ»ներու եւ ընդհանրապէս «ալաթուրքա» եղանակներուն արգիլքը միայն պաշտօնական հաստատութիւններու համար է։ Զբօսարաններու եւ սրճարաններու մէջ առաջուան նման կրնայ շարունակուիլ նուագումը, մինչեւ որ նոր հրահանգ մը գայ ներքին գործավարութենէն։

Միւս կողմէ, երաժշտանոցը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, ծրի նուագահանդէսներ տալու եւ ժողովուրդը երաժշտութեան վարժեցնելու համար։ Մասնաւոր աշխատանք կը թափուի թրքական «մոթիվ»ներով եւրոպական երաժշտութիւն մշակելու, այսպէսով ազգային երաժշտութիւնը կազմաւորելու համար։ Երաժշտանոցը արդէն 20 նուագահանդէսի պատրաստութիւն լրացուցած է։

Հակալքօլական «Կանանչ Մահիկ» միութիւնը անսահման ուրախացած է այս որոշման վրայ, որովհետեւ «ալաթուրքա» երաժշտութիւնը օղիի սպառման ամէնէն զօրաւոր ազդակը կը նկատուի։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Քեռի խումբի ժողովը, այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, (նոյեմբեր 11)։ Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Յակոբ Յովհաննէսեանի բնակարանին մէջ։

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չաւուշի եւ Խանասորի մասին։

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ին ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր

ՕԹԷԼ ՔԼԱՐԻՃի շքեղ սրահներուն մէջ

74, Avenue des CHAMPS-ELYSÉES, Paris. (16)

Հովանաւորութեամբ Տիկ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԴԱՓԱՄԱՃԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՃԱԶ ԵՒ ԹԱՆԿՈՅԻ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐ

Նուագախումբ R. Sloutsky, Caveau Caucasienէն, Kansas պարեր Mlle. Suzy Mlle. Simon եւ Mlle Janineի կողմէ, զանազան նոր եւ ինքնատիպ պարեր։

Զանազան անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 30 ֆրանք Ուսանողներու 20 ֆրանք։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փոքր տ'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի սրահին մէջ

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicètre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկսեռ աշակերտներու կողմէ։ Մուտք 3 փր.

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է կեդրոն վայրի մէջ տուն մը, պարապ խանութով, որ յարմար է ամէն տեսակ առեւտուրի եւ կը գտնուի բազմամարդ շուկայի մէջ։ Դիմել Morène, 11, Rue Torte, առաջին յարկ, Մարսէյլ։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17 Rue Damesme PARIS (13e)

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ ԿՐՆԱ՛Ք ՍՈՐՎԻԼ

ԵԹԷ ԸՆՏՐԷՔ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ԹԻՒՐԶԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ – ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ

(Պաքուի երաժշտանոցէն)

Հաւատարմօրէն կը կիրարկէ ջութակահարութեան երեք մեծագոյն վարպետներուն՝ Auerի, Sevcikի եւ Fleschի նորագոյն մեթոտները։ Տարիներու փորձառութիւն

Առանձին եւ խմբակային դասեր՝

ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՕԼԻՆԻ, ՍՕԼՖԷԺԻ ԵՒ ԱՐՄՈՆԻԻ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Դրել՝ H. KURKDJIAN, 7, Rue Papère, MARSEILLE

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստենք թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ։

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ.

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՊԱՌԻԿ, ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ, ԺԱՄԸ 9—18.30

Mr. LECORNU, 7, rue Paul Lelong, Paris

Métro: Bourse, Téléphone Gutenberg 40-37

Կարելի է դիմել նաեւ մեր հայ ներկայացուցչին՝

Mr. PATRIKի, 19, Rue Damesme, Paris (13) Մէթրօ Tolbiac, Tél. Gob. 55-87

ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

1º VILLIERS Sur MARNE (Վիլիէ Սիւր Մառն)ի հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 13 ՔԻԼՈՄԷԹՐ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ (GARE DE L'EST) 15 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ, ՈՒՂԻՂ ՈԹՕՊԻՒՍ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՏՐԱՍՏ, ՋՈՒՐ, ԿԱԶ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԿՈՅՈՒՂԻ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ։

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԳԻՆ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԵԹՐԸ 25 ՖՐԱՆՔ

ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ **Վ Ե Ց** ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝ Mr. LECORNU, 7, RUE PAUL LELONG, PARIS. ԻՍԿ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԴԻՄԵԼ՝ RESTAURANT DAGOBERT, 1, AVE. DE JOINVILLE A NOGENT S/MARNE.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

2º VERSAILLES (Վերսայլ)ի մօտ գտնուած հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 22 ՔԻԼՈՄԷԹՐ ՀԵՌՈՒ,

իսկ **St. REMY-les-CHEVREUSES** կայարանէն 1500 մեթր հեռու։

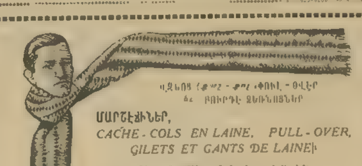
ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԵԹՐԸ **5** ՖՐԱՆՔ ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԱՐԴԷՆ ԳՆԱԾ ԵՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

1936 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՃԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ST. REMY–LES–CHEVREUSES ԿԱՅԱՐԱՆԸ,

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇԱՀԱՒՈՐ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՆ ՉԵՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ ԱՅՍ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

ՄԱՔՈՒՐ ԲՈՒՐԴԷ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՈՒԱԾ ԵՒ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷԺԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ օգտակար եղած է ընել մը երևալ՝ անմրցելի գիներով։

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատի ունեցէք որ Մորթի եւ կաշիի JULIEN վաճառատունը, 8, Rue St. Claire, MARSEILLE, Նոյեմբեր 10 — 15, հարիւր Փրանքէն վեր ապրանք գնողներուն նուէր պիտի տայ մէկ chevreau – couleur.

JULIEN վաճառատունը միակ ներկայացուցիչն է Chateau Renault համբաւոր վաճառանիշին։

Այցելութիւն մը բաւական է համոզուելու համար մեր զեղչեալ գիներուն։ Կրնաք դիմել նաեւ Մարսէյլի մեր տան ներկայացուցիչ Պ. ՏԱՃԱՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆի, 45, Ave. Chartreux, MARSEILLE.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ փաստաբաններու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ։

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաղաքի եւ մարշան փաքենի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS Tél, Archives 05—93

Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժինին մէջ)

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՈՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ ՏԻՒԶ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆՎԱՐԱՆ ԱՆՈՐԺԱՐԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ներմնայ եւ քէյֆ կուտայ։

Ֆրանսայի համար արտոնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՐԵԱՆ

8, Rue Saffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՀԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	Ֆրանք	Գումար Ֆր.
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100.000	10.000.000
100	50.000	5.000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10.000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10.000.000
Գումար 111.411 թիւ, որոնք կը շահին 60.000.000 Ֆր.		

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։ Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ։ Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ճոճրր - ռամպուրսմանով

Contre Remboursement։

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, Նշանակել ճիշդ հասցէ.

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Schavarch Missakian

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Bleue — PARIS (IX)

Téléphone Gierière 15.70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

Օտար Երկիրներ : 200 ֆրանք 100 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 11 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Annee № 2619

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋԱՀ ՄԸ՛Ն ԱԼ, ՄԵՆՔ ՎԱՌԵ՛ՆՔ...

»»» • • «««

Այսօր, զինադադարի առթիւ, ջահաղնացութիւն մը պիտի կատարուի Փարիզէն Պրիւքսէլ եւ փոխադարձաբար:

Փարիզի մէջ առնուած կանթեղ ջահ մը վառելով Ֆրանսայի Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ, պիտի փոխադրեն Պրիւքսէլ, հասնելով կէսօրին:

Նոյն ձեւով, Պրիւքսէլի մէջ, Պելճիքայ Անծանօթ Զինուորին դամբարանին վրայ վառուած ջահ մը պիտի փոխադրուի Փարիզ:

Երկու ջահերն ալ իրենց տեղերը հասած պիտի ըլլան երեկոյեան, եւ նոյն ժամուն արարողութիւններ պիտի կատարուին երկու մայրաքաղաքներուն մէջ, արծարծելով մշտավառ բոցը:

Միասնականութիւն մը, որ ինչքան ալ քաղքենի-գրամատիրական, մինչեւ իսկ ֆաշական երեւայ, չի կորսնցներ իր մարդկային հանգամանքը:

Բոլոր արտաքին կեղեւներէն դուրս, նկատի առնենք միայն մէկ բան,— յարգանք մեռելի յիշատակին:

Անշուշտ պետութեանց վարիչները ուրիշ բաներ ալ ունին իրենց մտքին մէջ, երբ ամէն տարի նոր խելք մը կը մտածեն, զինադադարի տարեդարձին առթիւ, աւելցնելով արարողութեանց եւ ձեւակերպութեանց շուքն ու շքեղութիւնը:

Ի՞նչ փոյթ: Մենք առնենք միայն ոգին — յարգանք մեռելին, անծանօթ զինուորին — եւ մեր կարգին ամփոփուինք երկիւղած յուշերու մէջ: Գոնէ մէկ վայրկեան:

Մեզմէ, մեր ժողովուրդէն աւելի, ո՞վ այնքան կապուած է մեռելներու, եւ ո՞վ այնքան երախտագէտ՝ անոնց յիշատակին:

Ջոհը զոհ է ամէն տեղ, ռազմադաշտին վրայ սպաննուած ըլլայ թէ աքսորի ճամբուն վրայ: (Թուրքն ալ իրրեւ զինուոր կամ զինուորցու տարաւ ջարդեց մեր բազմութիւնները, ահաբեկ՝ վաղուան հեռանկարէն):

Արդ, եթէ օրուան հզօրները, արքաներ, զօրավարներ կամ ծովակալներ պատերազմի ոգին, զարնելու եւ հպատակեցնելու յաղթանակն է որ կը փառաբանեն այսօր, մենք առնենք զինադադարին բուն իմաստը:

Մենք, այս միջազգային տօնակատարութեան առիթով, ճիգ մը, հզօր թռիչք մը փորձենք, գերագոյն իմաստութեան — ինքնապաշտպանութեան ջահը վառելու համար գաղութէ գաղութ եւ մինչեւ Երեւան:

Եթէ անոնք, օտարները, կը ձգտին հին կամ նոր պատերազմի արահետները լուսաւորել իրենց բոցավառ ջահերով, մենք ձեւակերպենք մեր խաղաղութեան պատերազմը,— ինքնապաշտպանութիւն:

Որովհետեւ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, տարիները կ'անցնին սրընթաց — աւելի շուտ քան մեր հայրենի երկինքին տակ — իսկ մենք օրերը իրիկուն կ'ընենք վէգ խաղալով:

Տակաւին քանի՞ տարի այսպէս:

Եւ, ո՞ւր հասնելու համար ...

×

Ինքնապաշտպանութեան նոյն ազդանշանն է որ կը հնչեցնեն վեթխարի ուժեր, — յարաճուն սպառազինութեամբ:

Նորերուն նորը, յեղափոխական «աննախընթացը»,— Խ. Միութիւն, ամէն տարի, նոյ. 7ին, իր յաղթանակի տարեդարձին առթիւ, ամէնէն առաջ կարմիր բանակի նուաճումներն է որ կը պանծացնէ:

Ան, ամէն տարի, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, օրուան տօնին ամէնէն պատկառելի բաժինը կը յատկացնէ զօրահանդէսին: Ճշմարիտ զօրաշարժ՝ ահարկու սպառազինութեամբ,— թնդանօթներով, հրասայլերով, գրահապատներով, քիմիական կատարելագործութիւններով եւ օդանաւերով:

Եւ ամբողջ երկու ժամ՝ մէկ-երկու միլիոն քաղաքացիներ կը թրծուին զէն ու զրահի ահարկու տպաւորութեան տակ:

Անշուշտ բարի է այս բոլոր ցուցադրութեանց նպատակը, — խաղաղութի՛ւն: Ինչպէս այն միւս երկիրներուն մէջ որ կը կոչուին քաղքենի - դրամատիրական, ֆաշական, աշխարհակալ եւն.:

Մէկ բան բսել կ'ուզեն Մոսկուան, ինչպէս միւսները, — Մինչեւ մեր ակռաները զինուած ենք, ուժ ունինք, պատրաստ ենք, մի՛ փորձէք չափուիլ:

Ինչո՞ւ կ'արձանագրենք այս պարագան, — ապացուցանելու համար թէ՝ հզօրին հզօրն իսկ ապաւինած է իր սեփական ուժին: Այսինքն պատրաստ է որ եւ պատահականութեան հանդէպ:

— Ուրեմն, մե՞նք ալ պատրաստուինք:

— Մի՛ խեղաթիւրէք: Ըսել կ'ուզենք՝ բարոյական սպառազինութեան փորձ մը կատարենք, տիրապար եւ ամէն բանէ վեր բռնելով ինքնապաշտպանութեան ջահը, միշտ վառ՝ գաղութէ գաղութ, ձեռքէ ձեռք փոխանցելով զայն:

Թող չարունակուին վէճերը — վարդապետութեան, ազդեցութեան կամ իմաստութեան: Աշխարհը դամբարան պիտի դառնար առանց գաղափարներու ընդհարման:

Բայց,— չմոռնանք որ կորսնցուցեր ենք տուն-տեղ, հող, ջուր, երկինք եւ արմատ:

Ուրեմն, ամէնէն բուռն կամ անխուսափելի գրոհին տակն ալ, կանգ պիտի առնենք տեղ մը, կարճ պիտի կապենք վէճերը, բոլորս գլխուն վերեւ բարձրացնելով փրկարար ջահը,— ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Այդպէ՞ս է որ, մենք տօնած կ'ըլլանք իսկական զինադադարը,— մեր իսկ բարիքին համար:

Եւ այդ կրնայ ըլլալ մեր ամենախոր յարգանքը այն անհամար զոհերուն որոնց հետքերն իսկ չատոնց կորսնցուցած ենք:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

»»» • • «««

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

■■■■■■■■

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ

Նոր դահլիճը իր առաջին ժողովը գումարեց ուրբաթ օր, նախարարական բոլոր փոխանցումները կատարուած ըլլալով: Նախ կարգադրուեցաւ կառավարութեան մասնակցութիւնը՝ զինադադարի տօնակատարութեան որ տեղի կ'ունենայ այսօր: Անցնելով բուն օրակարգին, որոշուեցաւ յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի յառկապէս ուսումնասիրէ եւ ծրագիր մը կազմէ, իբրեւ դարման տնտեսական տագնապին, ներկայացնելու համար խորհրդարանին: Արտաքին, ներքին, աշխատանքի եւ հողագործական նախարարներուն յանձնարարուեցաւ խորհրդակցիլ եւ ծրագիր մը մշակել նախագահութեամբ Պ. Էռիոյի, *ՕՏԱՐԱԶԳԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼՈՒ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ*: Իսկ ելմտական նախարարին պաշտօնն յանձնուեցաւ ծրագիր մը կազմել, ճշդելու եւ սահմանափակելու համար խորհրդարանին իրաւունքը՝ նոր ծախքերու մասին: (Մօտաւորապէս Պ. Տումէրկի ծրագիրը):

Նախարարական խորհուրդը նոր նիստ մը պիտի գումարէ հինգշաբթի առտու, եւ իր քաղաքական ծրագիրը խմբագրելով, պիտի ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին վաւերացման, իսկ կէս օրէն յետոյ պիտի կարդայ երեսփ. ժողովին մէջ:

Այս առթիւ ըսենք որ՝ թէեւ արմատականները կը պահեն իրենց դիրքը, մէկ աթոռ ալ աւելի ունենալով, բայց նոր դահլիճը աւելի դէպի աջ կը հակի քան իր նախորդը:

.. Նոր դահլիճին կազմութիւնը որոշ մեղմացում յառաջ բերաւ ազգայնական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ: Սակարանը ամուր էր: Պ. Ֆլանտէն, նոր վարչապետը, կը յուսայ որոշ մեծամասնութիւն ապահովել, գլուխ հանելու համար իր ծրագիրները: Ձախակողմեան հոսանքները թերահաւատ են, աչքի առջեւ ունենալով դահլիճին կազմը, եւ կը պահանջեն որ Պ. Ֆլանտէն ճշդէ իր դիրքը ֆաշականութեան հանդէպ:

Ինչպէս կ'երեւայ, նոր դահլիճը առ այժմ յետաձգած է պետական վերակազմութեան կամ սահմանադրական վերաքննութեան խնդիրը, նախ եւ առաջ ելմտացոյցը քուէարկել տալու համար: Այս հարցին մէջ, իւրացնելով հանդերձ Պ. Տումէրկի ծրագրին մէկ մասը, կը բաժնուի անկէ: Այսպէս, փոխանակ առժամեայ վարկ պահանջելու (երեք ամսուան համար), պիտի առաջարկէ ժամ առաջ քուէարկել կանոնական ելմտացոյցը: Լուրի մը համաձայն, Պ. Ֆլանտէն հաւաստած է Պ. Էռիոյի թէ չպիտի կատարէ որ եւ է ձեռնարկ որ ընդունելի չէ խորհրդարանին համար:

Օտար մամուլը վերապահ է առայժմ, մանաւորապէս անգլիականը:

Զինադադարի տօնակատարութիւնը

Այսօր, 11 նոյեմբեր, զինադադարի տարեդարձին առթիւ, մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է ոչ միայն տօնակատարութեան շքեղութիւնը ապահովելու, այլեւ բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Արարողութեանց մէջ տիրական դեր պիտի կատարեն նախկին ռազմիկները,— անոնք որ ամփոփուած են Ազգ. Միութեան դրօշին տակ: Միւս կողմէ, նախկին ռազմիկներու 27 ընկերակցութիւններ ցոյց մը պիտի կատարեն Պաստիյի հրապարակին վրայ:

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Պրիւքսէլի պաշտօնական արարողութենէն յետոյ, Լէոփոլտ Գ. թագաւորը ջահ մը պիտի վառէ Պելճիքայ անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ, յետոյ ջահը պիտի յանձնուի Ֆրանսայի նախկին ռազմիկներու որոնք զայն Փարիզ պիտի բերեն: Ջահը մէկ նահանգէն միւսը պիտի փոխանցուի նախկին ռազմիկներու տեղական ընկերակցութեանց կողմէ: Վալէնսիէնի մէջ, Պրիւքսէլէն հասած Ֆրանսայի նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւնը պիտի հանդիպի պելճիական պատուիրակութեան մը, որ Փարիզէն ճամբայ ելած պիտի ըլլայ, Պրիւքսէլ տանելու համար Ֆրանսայի անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ վառուած ջահ մը: Նոյն իրիկունն իսկ, երկու ջահերը հասած պիտի ըլլան, մէկը՝ Պրիւքսէլ, իսկ միւսը՝ Փարիզ, բոցավառութեան աւանդական արարողութիւնը կատարելու համար:

⁂ Շաբաթ գիշեր, հսկում կատարուեցաւ Յաղթական կամարին տակ, նախկին ռազմիկներու Ազգ. Միութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին, ի յիշատակ Ալեքսանդր Թագաւորին: Ներկայ էր նաեւ հանրապետութեան նախագահը, նախարարներով եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներով: Այս առթիւ փառաւոր թափօր մը կազմուած էր, իսկ Յաղթական Կամարը սեւերով ծածկուած:

Մէկ միլիոն ֆրանքի գողութիւն մը

Սթավիսքիի գործ մը եւս, թէեւ ոչ նոյն համեմատութեամբ:

Բաւական ատեն հետապնդուելէ յետոյ, ոստիկանութիւնը անցի օր ձերբակալեց ահազանոր մը, Ժոզէֆ Կոլտէնպէրկ Լէվի, որ վարիչն է «Սոսիէթէ Սիւէտւա Ֆինանսիէռ» ընկերութեան: Եղբայրն ալ հսկողութեան տակ առնուեցաւ իբրեւ մեղսակից:

Այս ընկերութեան հետ կապուած են ուրիշ խմբակցութիւններ, որոնց գլխաւորն է «Աղէտեալ գործարանատէրներու» խմբակը: [illegible] կ'ըսէ թէ ընկերութիւնը վստահութեան չեղծում գործելով, հարիւր միլիոն ֆրանք չորթած է: Ընկերութեան վարչական խորհուրդի նախագահն է դեր-ծովակալ Տիւմէնիլ, որուն ձերբակալութիւնը կը պահանջէ «Իւմանիթէ»: Անցի օր խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ ընկերութեան գրասենեակներուն մէջ, ծովակալին ներկայութեամբ: Ամբաստանալին համաձայն [illegible] բուն աղէտեալներուն դրամը գործածուած է անձնական չահի... Ժոզէֆ Լէվի վեց միլիոն ֆրանքի անհատական պարտք մը վճարած է, շնորհիւ առանց ձգուած գումարներու, կեղծ մուրհակներ հանուած են, 1,125,000 եւ 600.000 ֆրանքի գումարներ դանձուած են ընկերութեան կողմէ, ի հաշիւ երկու գործարանատէրներու, բայց ոչինչ վճարուած է անոնց եւն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

— ० —

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացայ Պերլինէն.—

ԲԵՐԼԻՆ, 8 նոյեմբեր.— «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 26ի թիւին մէջ այլ կը տեսած Տ. Պ. ստորագրութեամբ մի տեղեկատուութիւն, նուիրուած Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ Բերլինում հոկտեմբեր 20ին կազմակերպուած հանդէսի նկարագրութեան. Տեղեկատուութեան այն հատուածի մէջ, որ վերաբերում է տեղւոյս Գաղթ. Միութեան վարչութեան խնդրանքով իմ կարդացած բանախօսութեանը Հայ լեզուապատմութեան մասին, ասուած է ի միջի այլոց. «... Վերջ ի վերջոյ ան (պետելեանհայերէնը) աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ, մենք ալ եւրոպահայերս արեւելահայերէնը գործածենք իբրեւ միակ գրական լեզուն: Բարբառները կրնան մնալ, բայց գրական լեզուն մէկ պէտք է ըլլայ»:

Պարտք եմ համարում յայտնել, որ ինձ վերագրուած այդ խօսքերը, ոչ իսկ մէկ հատիկ բառ նրանցից, չեն արտասանուած իմ կողմից: Բացարձակապէս անկարելի բան է, որ ուրիշ ունկնդիրներ — գաղութի նոյնպ մեծամասնութիւնը ներկայ էր բանախօսութեան — նման համեզում կազմած լինեն իմ ասածներից: Ցաւել պէտք է աւելին չատ, որ «Յառաջ»ի տեղեկատուն ոչ միայն հիմնովին ծուռ է հասկացել իմ արտայայտած շատ պարզ մտքերը, այլեւ պէտք է տեսնել՝ առանց վերստուգելու մամուլին յանձնել ինձ վերագրուած անհեթեթութիւնները եւ մոլորութեան մէջ նետել Յառաջի ընթերցողներին, մինչեւ իսկ խմբագրին: Այսպէս, անրացառելի մնալ այդ առթիւ նրա գրած «Երկու խօսքը» («Յառաջ», 4 նոյ.), որ հիմնուած է այն վստահութեան վրայ թէ՝ «յիշողականը իր լսածն է որ գրի առած է: Հետեւաբար, խօսք չի կրնար ըլլալ փաստաբանութեան մասին»: Ինչու՞մ եմ կրկին՝ խօսք չէ կարող լինել, ընդհակառակն, *անփութութեան* մասին: Այս այսպէս լինելով՝ պէտք չէ մնում այստեղ բառ էութեան անդրադառնալ խմբագրա-[illegible] հիմնական տեսակէտներին, որոնց — եւ դեռ աւելին — համամիտ ենք մենք միանգամայն:

Յառաջ [illegible] թեան մէջ մի ուրիշ անհեթեթութիւն եւս վերագրուած էր ինձ. «Վանեցի [illegible]» Ի՞նչպէս է որ անտես է առնուած — պէ՞տք է որ նա նոյնչափ եւ դեռ աւելի «խոր զարմանք» պատճառէր Յառաջի խմբագրին եւ ընթերցողներին: Որպէս թէ ես իմ խօսքիս վերջում յանձնարարած լինեմ ծնողներին՝ «գոնէ որոշ չափով» հայերէն խօսել իրենց զաւակների հետ: Տեղեկատուի կողմից չակերտների մէջ առնուած բառերից հայերէն քիչ-շատ հասկացող ամէն մի ընթերցող այն համոզումը պիտի կազմէ թէ իբր ես ասած լինեմ՝ ծնողները օրուան մէկ մասը միայն հայերէն պիտի խօսեն իրենց զաւակների հետ: Իմ շատ պարզ ու որոշ յորդորը եղել է — ինչպէս միշտ եւ ամէն առիթով — որ ծնողները իրենց զաւակների հետ մի'շտ եւ հանապազ միայնակ հայերէն խօսեն, դէթ որոշ չափով հակակշռելու համար դրսի՝ մեր կամքից անկախ՝ տարրալուծիչ ազդեցութիւնները: Ցոյց տուել եմ պատմական եւ երկրաբանական բին եւ՝ յիշողութեան մէջ կանչելով անմահ Արովեանի ծանօթ խօսքերը՝ թէ'ղ, այո, ջանասիրութեամբ սորվի՛ն օտար լեզուներ, բայց եւ զաւակները իրենց մայրենի եւ հայրենի լեզուի վրայ, թող սիրազան պարտք համարեն հայերէնի զարգացիչ ուսումը:

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

Երկու խօսք փակելու համար Թիւրիմացութիւնը

Ակնարկուած թղթակցութիւնը երեւցաւ «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 26ի թիւին մէջ. «Երկու խօսք»ը՝ նոյեմբեր 4ին: Թղթակիցը ճշդում մը գրկած էր որ եկած օրն իսկ հրատարակութեան տրուեցաւ (տես նոյեմբեր 8): Եւ ահա բուն իսկ մեր աշխատակցին՝ ընկեր Ա. Աբեղեանի հերքումը:

Tout est bien qui finit bien!

ԽՄԲԱԳԻՐ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կ'իմանանք թէ քանի մը օր առաջ խորհրդակցութիւն մը կատարուած է մասնակցութեամբ Գաղթ. երկու գրասենեակներու, Բարեգործականի եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի, հայ գաղթականներու կացութեան մասին, իբրեւ հետեւանք օրուան դէպքերու: Որոշուած է հաւաքական դիմում կատարել ձեռնհաս իշխանութեան: Այս մասին զեկոյց մը պիտի հաղորդուի մամուլին:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՊՈՒՔՐԷՇ ՀԱՍԱՒ

Մոսկուայէն Վարշաւա եւ յետոյ Պուքրէշ հասած է Գարեգին արք. Յովսէփեան, իբրեւ կաթող. պատուիրակ: «Արազ» կը գրէ թէ պատուիրակը Վիէննա եւ յետոյ Փարիզ հանդիպելով, պիտի երթայ Ամերիկա, լուծելու համար ծանօթ վէճերը:

«Արթուն կացէք» եւ ... աւխայական թերթ

Ֆրանսայի Եկեղեցաց Հայադաւանաց Միութեան հասցէով կոչ մը հրատարակէ.—

« Արթո՛ւն կացէք: Երկիրը հանդարտութիւն եւ բարեկարգութիւն կ'ուզէ: Ոճիր մը կը պատրաստուի հայրենիքին դէմ: Մենք թոյլ չպիտի տանք որ գործուի: Մենք պատրաստ ենք Միացեալ Ճակատի եւ Քարթէլի ձեռնարկներուն դէմ»:

⁂ Ազգայնական թերթերը կը գրեն թէ մօտերս «Ֆրանսայի Տան [illegible] [illegible]» ական ամսագիր մը պիտի հրատարակեն, որ պիտի կոչուի «Արքայական Ապրհանդակ» (Քուրիէ Ռուայեալ): Կոմսը զուգեր եւ Փարիզի կոմսը, որոնք արքայական ժառանգորդներ կը համարուին, իրենք պիտի խմբագրեն եւ ստորագրեն քաղաքական եւ ընկերաբանական յօդուածները «Ֆրանսայի արքայականներուն պիտի փոխանցեն առանց միջնորդի»:

Ինչ կ'անցնի կը դառնայ Պերլինէն Փարիզ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ հարկ պիտի ըլլայ յետաձգել Սարի հանրաքուէն, նկատի ունենալով միջազգային կացութիւնը: Այս առաջարկը բացորոշապէս դրուած է Փարիզի հեղինակաւոր դեսպան Պ. Փոլիթիսի կողմէ, որ կարեւոր պաշտօն ունի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ:

Փարիզի գերմանական դեսպանը երկրորդ անգամ այցելեց արտաքին նախարար Պ. Լավալի, խորհրդակցելու համար այս չարաբաստիկ հարցի մասին: Լոնտոնի գերմանական դեսպանն ալ նոյն պաշտօնը կատարեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին մօտ: Քանի մը օրէ ի վեր, հանրաքուէի մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին Հռոմի մէջ, մասնակցութեամբ Սարի Ամերիկացի կառավարիչին. բայց կը թուի թէ ծանրութեան կեդրոնը նորէն Փարիզ փոխադրուած է:

Մինչ այն մինչ այն, հրատարակութեան տրուեցաւ Սարի կառավարիչին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՆԹԷՈՆ

Մուտքի սրահը Պանթէոնի։

Բանուած անքաւ մթութեան ու խորքին մէջ արշալոյս։ Խորհուրդներու սանդղագործութիւն՝ որուն վրայ հրեշտակները կը զուարճան իմաստութիւնը մահուան դինովութեան։

Սրահին առաստաղը խուժան, խառնուած երկինքին ու երկինքը ձուլուած այս միակ դահլիճին մէջ. Այս վայրէն, այս կամարներուն ներքեւէն ու սիւներուն շուրջէն ճախրանք մը պիտի հասնի վերնադաւառ։ Երեւակայութեան մեր զգայարանքը կ'իմանայ մեծ թափահարումը յաւերժական խորհուրդին։

Առեանը ունի երկու բեւեռներ. լռութիւն եւ անշարժութիւն։

Եւ կ'անցնի ամբոխը դարպասներէն բազմագոյն գոռում – գոչումներով։

Լռութիւն եւ աղմուկ կը փորձեն յարձակիլ իրարու վրայ։ Երկուքն ալ կուռ ու կենդանի եւ երկուքն ալ անպարտելի։ Ազատման սահման մը կայ։ Երկուքն ալ կը յորդին սակայն ոչ մին եւ ոչ միւսը կը յորդի իրմէ դուրս։

Եւ մահասրահը ահա։

Պարզ իր սարքաւորումով, պարզ ու խոր իր իմաստի նրբանցքներով։ Փաստերէն մին մարդուն մէջ հաստատելու աստուածայինը։ Ինչպէս աստուածաշնչական երաժշտութիւնը եւ բանկերուն ծագումին որոնումը՝ նոյնպէս ճաշակի հրաշքներ կ'ապացուցանեն մարդուն մէջ գոյութիւնը աստուածութեան մասնիկի մը։

Սրահին խորքը բարձրէն մինչեւ գետին կը հասնի երկար քառանկիւն Ֆրանսական մեծադրօշ մը։

Գոյներու անմրցելի ներդաշնակութեան երրորդութեան շուրջ ամբողջ պատմութիւն մը ընթեռնելի, ամբողջ երեւակայութիւն մը բեւեռագիր եւ ամբողջ տրամներ, տրամներ, տրամներ …

Տրամնե՛ր՝ որոնց կապարէ վերջին արարները կը զարնուին ամբողջ մարդկութեան, մինչեւ ամէններու կուրծքերուն ..

Մեծադրօշին ետեւ լո՛յս, լո՛յս, լո՛յս։ Խորանալոյս, տաճարալոյս, ժողովալոյս։ Լո՛յս, կապո՛յտ լոյս, լո՛յս ճերմա՛կ լոյս, լո՛յս, կարմի՛ր լոյս։ Ամբողջ խորքը կը պսպղայ եռագոյն ճառագայթներու մէջ։ Կարծես բիւրեղէ ըլլար այդ մեծադրօշը եւ իր լոյսերը ընդունէր երեք երկինքներէ։ Ընդունէր իր լոյսերը կարծես, ազգային խորանը, Պանթէոնի խորքէն, ընդերքներէն, դամբաններէն։

Խորունկը սրահին, աջին ու ձախին, մինչեւ յատակ ինկած են սեւ քօղեր որոնք իրենց լոյսը կ'առնեն լուսազարդուած վեհադրօշէն։ Այս մահուան դրօշները որոնք խառնուած են բոլոր գոյներուն՝ կը պատգամեն անխուսափելի պարտութիւնը մարդուն։

Կախուած է, աւելի առաջ, մանիշակագոյն սգաքող մը։

Կը տեսնուի տակաւին սիւն մը, յանկարծ աւարտող, որուն վրայ կը վառին լիարուն խունկեր, իրենք իրենց վրայ դարձող ծուխի գուլաններով։

Ծաղիկ է ամբողջ յատակը սրահին։ Փունջ մը ծաղիկ, կարաւան մը ծաղիկ, գիւղ մը ծաղիկ, դրախտ մը ծաղիկ։

Կիսագունդ մը ծաղիկներու, որոնք կը մեռնին մեռեալին հետ, որոնք կը թօշնին լռութենէն եւ մանաւանդ սրահին երեք չորրորդ մթութենէն։

Մթնոլորտին մէջ զանգակներ, անհունին մէջ հեռաւոր ու մօտաւոր ոսկի աստղեր։ Կապոյտ, բարակ մշուշի մը մէջ կը փայլփլին աճիւններ։ Ցրտացած անհուն մը կայ։

Վար են ծռած կամարներէն ոգիներ ու կը դիտեն մեռեալը՝ հանգչող ծաղիկներու լճին մէջ։ Կը թափին աստղածաղիկներ, տանջածաղիկներ, ոսկի շուշաններ ու մեռելածաղիկներ։

Ահաւոր յիշատակ մը կը պայթի ուղեղներու մէջ։ Հերոսներ, նահատակներ, նահատակներ, հերոսներ, նահատակներ, զոհեր, զոհեր, վկաներ …։ Ազգ ազգի վրայ, դէ՛մքեր ···

Անթիւ թուական 1914—1918 ·

Անհունէ անհուն …

Երկինք մը բացուած է Պանթէոնի մէջ։ Երկինք գիշերային ու մեռելական հանդէսի երկինք։

Եւ կ'անցնի հանդիսատես ամբոխը ամպերու որոտումներուն մէջէն։

Մահուան հրեշտակը քիչ մը ամէնուն կը դպի իր ծանր ծղիներով։

Ու մեր աչքը նայուածք նայուածքի ետեւէ կ'արձակէ այս տեսիլքին վրայ։ Կ'ուզէ գրկել, պարուրել ու պարփակել ամբողջ անհունը այս սգակերտումին։

Ու յոգնած կը փակուի մեր աչքը։

Լոյսերու պատկերազարդութիւն մը որ յարաշարժ իր նկարները կը ցուցադրէ ....։

Ոսկի խորք ... մանիշակագոյն լոյս ... Եւ հականիշը այս տեսիլին, մանիշակագոյն խորք ու ոսկի լոյս որ կը դառնայ ... սեւ խորքի մը մէջ փոքրիկ ճերմակ խաչ մը կը դողայ ... լոյսէ զանգակ մը որ ովկէանոսի մը վրայ կը թափէ իր ձայնական արծաթ ալիքները ... Դրօշակներ կ'անցնին հորիզոնին ցանկապատէն ...դրօշակներու հրդեհ ... վերջալոյս մը կը փոխանայ ... Աստղերը կը նահանջեն ... բանակներ կը քալեն ամպերու տակէ ..

Ողբերգութիւն մը կը լայննայ ..

Ամբոխը կ'անցնի ու միշտ ամպերէն կը թաւալին որոտումները։

Պանթէոնի սրահ։

Առեանին երկայնքին, յայսկոյս ու յայնկոյս, դէմ դիմաց եւ անշարժ, մանաւանդ անշարժ, կեցած են բարեւի՝ աւագ պահակազօրքերը հանրապետութեան։ Անշարժ անոնց կեցուածքը բարեւողի, անշարժ, անտրտունջ ու անքթիթ այդ արձանացումը կարծել կուտայ որ անոնք ուրուականներն են հին դրակոններու, հուսարներու, հին կոլերու, Ֆրանքներու, կելտերու, ասպետներու, դիւցազուններու, որոնք թափած իրենց վրայէ հողերը, դուրս են ցատկած ու եկած են քարանալու, ժայռանալու յարգանքի պարտականութեան մէջ։

Օ՛, խաւարամերձ այդ մթութեան մէջ անոնց անդրշիրմեան հերոսութիւնը, այդ կեցուածքը, թառամող ծաղիկներուն առջեւ, մեծ խորհուրդին առջեւ, Մահուան կայսրութեան առջեւ . .

Ձեռքերը պինդ կողերուն, գլուխը շեշտ ու նայուածքը կարծրացած։

Ու լռութիւն, ու խունկ, ու մութ ու լոյս, ու դրօշ, ու զինուորներ, ու մեռեալ, ու երկինքներ ...

Ու կը գոռայ եւ կը գոռայ, խուլ կը վժժայ ամբոխը։ Մեր կռնակէն Փարիզի կէսօր կը հրէ, խուժէ։

Երկինքէ մը դուրս կ'ելլեմ կարծես,
Ձեռքս աստղ մը ունիմ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Հայ ժողովուրդը, որ դարաւոր փորձութիւնների բովից միշտ անաղարտ եւ բարձր է պահել իր պայծառ ու ժպտուն հաւատը դէպի իր պատմական ճակատագիրը, դէպի վիրաւոր, արիւնաքամ, բայց միշտ վերածնող արդարութեան յաղթանակը, այդ փորձութիւնների ժամին չէ որ պիտի դաւաճանէ ինքն իր, տարամերժօրէն երես դարձնելով իր ազգային լաւագոյն աւանդութիւններին։

Նա եղել է եւ պիտի մնայ արդարութեան եւ իրաւունքի դժուարին, բայց դէպի լաւագոյն հորիզոններ թեւակոխող ճամբորդը։ Նա եղել է եւ պիտի մնայ քաղաքակրթութեան, իրաւահաւասար կարգերի, իմաստուն, արդարադատ հասարակական կազմի յամառ ու անձնուէր վաստակաւորը···

Եւ նա այսօր էլ, ինչպէս միշտ, խորապէս համոզւած է որ այս տխուր ժամանակները, այս տառապանքները դարձեալ կ'անհետանան իրենց հեղինակների հետ, ինչպէս անհետ կորել են այնքան ուրիշները, եւ կը մնայ ազգերի մեծ եղբայրութիւնը՝ քաղաքակրթութեան, ազատութեան եւ արդարութեան համար։

X

Հայ ընկերվարականներին հնազանդւող աղանդները, շահամոլ կղերը եւ իրենց դիրքից ու եկամուտից զրկւած սարսափով բռնւած գրագէտները միշտ մեղադրում են ապազգայնութեան մէջ։

Հի՞ն պատմութիւն։

Մեր ժողովուրդը տգէտ է, բռնութեան տակ բթացած, այդ պատճառով նոր ուղղութեան հակառակորդները յաջողութիւն են ձեռք բերում, հաւատացնում են միամիտներին, որ ընկերվարականները դէմ են ազգութեան, դէմ են կրօնի։

Այո՛, մենք դէմ ենք կրօնի անունով շահագործութիւններ անողներին, բայց յարգանքով ենք վերաբերւում դէպի ամէն տեսակի ներքին, անկեղծ հաւատ, ու թողնում ենք որ գիտութիւն սովորեն անհատները եւ դրա համեմատ էլ վերագնահատեն իրենց հաւատն ու համոզումները։

Իսկ ազգութեան գաղափարին մենք ոչ միայն դէմ չենք, այլ ջերմ պաշտպան, նրա համար զոհւելու պատրաստ.

Միայն մեր հասկացած ազգն ու ազգութիւնը տարբեր է կղերի, ազնուականի եւ բուրժուայի ըմբռնած ազգութիւնից։

Գ. ԽԱԺԱԿ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

"ՊԱՏԱՆԴԸ,,

Comédie Françaiseը իր ընդհանուր փորձերու շարքը վերսկսաւ յայտնի բանաստեղծ եւ թատերագիր Քլօտէլի մէկ գործով։

« Պատանդը » նոր գործ մը չէ։ Լիւնյէ Փօ 1912ին զայն բեմադրած է իր վրան «Oeuvre» թատրոնին մէջ, տալով երեք ներկայացում միայն։

Գործը Ֆրանսայի առաջին բեմին վրայ երեւալէ առաջ սակայն, երկար եւ յաջող շրջան մը բոլորած է գաւառական բեմերուն վրայ։

Անցեալ օր հեղինակին ամբողջ գործերուն նուիրագործումն էր որ կը կատարուէր դասական բեմին վրայ, իր ազնուական ոճով եւ ճաշակով, անոր մթնոլորտին արժանի «Պատանդ»ին նշանակելի խաղարկութեամբ։

Պ. Փօլ Քլօտէլ — նախկին Ֆրանսական դեսպան Ուաշինկթընի, եւ այժմ Պրիւքսէլի — գրական եւ դիւանագիտական աշխարհին ականաւոր դէմքերէն մէկն է այսօր։

Իր թատերական գրականութիւնը մօտ քառասուն եւ հինգ տարիներու անցեալ մը ունի, որու ընթացքին ան տուած է բազմաթիւ ուշագրաւ գործեր, ինչպէս «Փոխանակութիւնը», «Ատլասէ կօշիկը », « Ոսկի գլուխը », «Պրոտէւս»ը եւն. եւն.։

« Պատանդ »ը Ֆրանսական յեղափոխութեան վաղորդային շրջանը կը բնորոշէ, իր բոլոր գեղեցկութիւններով եւ տգեղութիւններով, անպաճոյճ, աղամանդի նման հատու եւ անոր պէս ազնիւ ոճի մը մէջ ձեւաւորուած, հոգեկան քամնելի ողորումներու հանդիսատես ընելով մեզ։

Տեղ տեղ ողբերգութիւնը կը հասնի իր ամէնավերջին սահմաններուն, անշնչելի դարձնելով մթնոլորտը։

Երկու դասակարգերու ընդհարումէն առաջ եկած այդ տրամը ամէն յեղափոխութեան վաղորդայնի ան խուսափելի երեւոյթն է, ուր երէկուան զրկուածը, անանունը կուգայ իր նոր տիրող իրաւունքները եւ քմայքները պարտադրել յաղթուածներուն։

Ազնուականուհի մը, Օր. Սինյը տը Քուֆօնթէն իր գիւղացի կալուածպանը Թիւռլիւրի անձին մէջ կը գտնէ մարմնաւորուած նոր իրաւատէրերու ցանկութիւններն ու երազները։

Նախկին ագարակի ծառան — յետագային Պարոն Թուռէն — Թիւռլիւր — գղեակին մէջ ապաստանած պապը յեղափոխականներուն յանձնելու սպառնալիքին տակ կը տիրանայ Օր. Տը Քուֆօնթէնի մարմնին՝ եթէ ոչ հոգիին եւ սրտին, որոնք կապուած են իր ազգական Ժորժ տը Քուֆօնթէնին։

[illegible], ողբերգական կացութիւններու օղակումներ մահուան մէջ կը միացնեն սակայն երկու ազնուական հոգիները, մինչդեռ երէկուան գիւղացին գղեակին մէջ կ'ընդունի Լուդովիկոս ԺԸ.ի այցելութիւնը, որուն հաւատարմութեան երդումը զինքը պիտի բարձրացնէ կոմսութեան աստիճանին։

Պարոն Թիւռլիւրի դիմագիծը Ռամպրանտ մը կենդանագիրներուն խստութիւնը եւ ճշգրտութիւնը ունի իր լոյսի եւ ստուերի խաղերուն մէջ, որովհետեւ այդ հողին զաւակը, անտաշ ու պահանջկոտ, իր հոգիէն կ'արտացոլէ երբեմն վեհանձնութեան կամ կարեկցութեան շող մը։

Պ. Լըտու իր տաղանդին բոլոր կարելիութիւններով օժտեց Պարոնին տիպարը, որ իր տգեղութիւններուն մէջ իսկ գեղեցիկ էր։

Տիկին Մառի Վանթուրա — խաղին միակ կինը — իր զգայնութեան բոլոր լարերով թրթռաց դերի մը մէջ՝ որ կը պահանջէ արուեստագիտական արտակարգ բնութիւն եւ ըմբռնում։

Անոնց շուրջը Պ. Պ. Հէրվէ, Լը Թուա, Լաֆոն, Պաքէ, Լը Կօֆ եւ Պալփէթր կը կազմէին Մոլիէրի Տան լաւագոյն ուժերուն տպաւորիչ մէկ խմբաւորումը։

ՎԱՐՊԵՏԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի Concerts Pasdeloupի շաբաթական ունկնդրութիւնը նուիրուած էր ամբողջապէս Ֆրանսացի հռչակաւոր վարպետ երաժիշտ եւ հեղինակ Կապրիէլ Ֆօռէ, իր մահուան տասնամեակին առթիւ։

Կ. Ֆօռէի երաժշտութիւնը իր մտածումի յստակութեամբ, արտայայտութեան ձեւերուն վայելչութեամբ, զգացումին հոյակապ վերելքներով ինչպէս իր անմահ «Requiem»ը, կամ անզուգական քնքշութեամբ — ինչպէս «Dolly»ն— կայ եւ պիտի մնայ Ֆրանսական ոգիին և ճաշակին ամենայատկանշական արտայայտութիւնը։

Չափի ու կշիռի գերազանց ըմբռնում, երաժշտականութիւն մը՝ առանց պոռոտախօսութեան, կը փորձուիմ ըսել առանց աղմուկի, եւ պերճանք մը ներօրէն ձեւաւորուած նախադասութիւններու, ահա Ֆօռէի արուեստին բարձր հմայքը, որ շատերուն համար անմերձենալի կը մնայ։

Տիկին Մարկրիթ Լօն — վարպետին մտերիմ գործակիցը— Օփերա Քոմիքի բեմէն կարդաց Ֆօռէի արուեստի մասին կարճ բայց շահեկան ուսումնասիրութիւն մը։

Տիկնոջ դպրոցին հետեւող երկու աշակերտուհիներ — զգայնիկ արուեստագէտներ արդէն — եկան դաշնակի վրայ նուագելու — չորս ձեռքով— Ֆօռէի «Dolly»ն, հինգ կտորներէ բաղկացած suite մը, որուն թարգմանութիւնը երկու շնորհալի աղջնակներուն կողմէ եղաւ խորապէս տպաւորիչ։

Ֆօռէի երաժշտութեան եթերային հմայքը անցնելով այդ կոյս հոգիներու երկինքէն, առաւ հոն իր վսեմութեան ճշգրիտ յատկանիշը։

Թատրոնը վերնայարկերէն մինչեւ առաջին շարքերը՝ երկար դղրդաց ծափերու տակ, չորս անգամ բեմ կանչելով փոքրիկ արուեստագիտուհիները։

Յայտագիրը կը պարունակէր վարպետին գլխաւոր գործերէն կտորներ՝ ինչպէս «Pélléas et Mélisande»ի նախերգանքը, հմայլելի Ballade դաշնակի եւ երաժշտախումբի համար, ուր տիկին Լօն՝ վարպետ եւ զգայուն դաշնակահար՝ վարպետին դասական երաժշտութեան բոլոր հպանցիկ երանգաւորումները գիտցաւ գերազանցօրէն արժեցնել, արժանանալով կիրթ հասարակութեան մը ջերմ գնահատանքի ցոյցերուն։

«Requiem»ը — իր եօթը մասերով — երկնային ներշնչումով ու դաշնաւորութեամբ եղաւ լուսապսակել անմոռանալի ցերեկոյթը։

Ֆօռէ այդ տխրական գործը հեղինակած է 1877ին, որուն համար Լուի Հիլլմէն գրած է թէ «վարպետին ամենէն յուզիչ եւ վերջնական յղացումներէն մէկն է»։

Դասական հեղինակները նոյնպէս գրած են «Requiem»ներ, որոնց նկարագիրներէն տարբեր է Ֆօռէի ստեղծագործութիւնը։ Այստեղ միշտ կը յայտնուի անոր երազուն, կիրթ ու համեստ նկարագրին յատկանիշներով, անբացատրելի փոխանցական կարօտութեամբ, եւ հոգիները թովելու մագնիսականութեամբ։

Ֆօռէի արուեստին գաղտնիքը եւ արժանիքն է սա։

Ամբողջ յայտագիրը վարեց հռչակաւոր ղեկավար Պ. Ալպէր Վօլֆ, որ 1909էն սկսած Օփերա Քոմիքի երաժշտախումբը վարած է մեծ հեղինակութեամբ։

1925էն ան կը գտնուէր արդէն Փասդըլուի երաժշտախումբին գլուխը, Իր տաղանդը գնահատուած է երկու աշխարհամասերուն մէջ։

Հաճոյք մըն է զինքը դիտել՝ իր ղեկավարութեան պահուն

Գիտէ համարձակիմ ըսել՝ թէ միայն իր երկու ձեռքերուն եւ տասը մատներուն — երբեմն հազիւ նկատելի — շարժումները դիտելով կարելի է հասկնալ երաժշտական նախադասութիւն մը, միջանկեալ մը, արձագանգի մը ամբողջ արժէքը եւ հմայքը։

Ալպէր Վոլֆ դասական հեղինակներու գործերէն սկսած բոլոր երաժշտական գլուխ–գործոցները կը վարէ անգիր, աչքերը գամած իր ճպոտին տակ ուշադիր 80 արուեստագէտներուն, որոնք մէկ հոգիի պէս կը թրթռան իր մէկ մատին ցուցմունքով։

Իր ղեկավարութեան տակ հեղինակներուն ամբողջ ներքին աշխարհն է որ կը բացուի ծալք – ծալք, գեղեցկութիւններուն իւրաքանչիւրը շեշտուած, արժանաւորուած։

Մեծ երաժիշտ մը եւ մեծ ղեկավար մըն է այսօրուան Քոնսէր Փասդըլուի պետը։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

— Քալիֆորնիոյ մէջ տաճար մը շինած են, որուն բոլոր պէտքերը հանած են ծառէ մը, որ 20 քիլոմէթր հեռու էր։ Կը կարծուի թէ այս ծառը 6 դարէ աւելի կեանք ունի։ Հազիւ շաբաթ մը կրցած են տապալել եւ ամիսներ վրան աշխատելով կրցած են գործածել։

ՏԻՊԱՐ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻԻ ՄԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

Հայ իգական սեռէն կարեւոր դէմք մըն ալ անհետացաւ, համալսարանի մէջ լուրջ ուսում առած դայեակ – մանկաբարձուհի մը, որ թէեւ չէր սիրած անունովը յայտնուիլ, պարծենալ, սակայն արուեստին քաջալաւ կիրառութեամբը հանրածանօթ էր հայ եւ օտար, մանաւանդ ռուս շրջանակներու։

Օրիորդ Սանդուխտ Եղիազարեանն էր այն, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ համեստութեան ու խոնարհութեան իսկական տիպար ըլլալով, կը գործէր լուռ, անշշուկ, եւ այնպիսի արդիւնաւոր ճարտարութեամբ, որ իր քառորդ արժանիքը հազիւ ունեցող մը, արդի [illegible] ցուցամոլիկ դարուն մէջ, անամէջ անձնագովութեան ծանուցիչ շառաչիւններով պիտի ողողէր հրապարակը։

Օր. Սանդուխտ Եղիազարեան ճշմարիտ նուիրուած մըն էր իր կոչումին եւ միայն իր խղճմիտ ու անձնուէր գործունէութեամբն էր հպարտ։

Պարզ, անսեթեւեթ, բնաւորութեամբը համբոյր, քաղցրալեզու ու միշտ ժպտադէմ, բարիք ընելու սիրահար, կը ծառայէր իր հիւանդներուն, կ'օգնէր ծննդաբերողներու տառապանքին, կը սրբէր արցունքներ, առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան, եւ առանց որ եւ իցէ ակնկալութեան, գթութեան քոյր մըն էր բառին իսկական առումով։

X

Ծնած էր 1866ին, Վասպուրականի աշխարհի մէջ, Այգեստանի զուարթ ու կենսաբաշխ երկինքին տակ, հայրենակից ըլլալով անմահանուն Խրիմեան Հայրիկին։

Ճանչցած էի զինքը Փարիզի մէջ 1924ին եւ լսած էի թէ շատ փոքր տարիքին դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր մայրը, եւ պաշտպան ու հոգածու ունեցած էր հօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ղեւոնդեան, որ զայն կ'առնէ կը տանի իր քով Ալէքսանդրապոլ, ուր ազգային վարժարանին մէջ Սանդուխտ կը ստանայ տարրական կրթութիւնը, բայց աւելի յետոյ դարձեալ հօրաքրոջ հոգատարութեամբ կը փոխադրուի Տփխիս եւ հոն պետական միջնակարգ ուսումնարանը յաճախելով կ'ըլլայ շրջանաւարտ լաւագոյն վկայականներու տիրանալով, ինչպէս կը գրէր ինծի իր սնիւ բարեկամս Պ. Ա. Վաչեան, որ [illegible] եղած է Օր. Եղիազարեանի արուեստի կարողութեանց։

Հազիւ ուսումնարանը թողած, կը սկսի հետեւիլ Տփխիսի մանկաբարձութեան եւ հիւանդապահութեան դասընթացքի, որու մէջ աւելի կատարեալ եւ առողջ հմտութիւն ստանալու համար կ'ուղեւորի Մոսկուա եւ կ'արձանագրուի կայսերական համալսարանի մանկաբարձութեան ճիւղին

Երկու երեք տարի վերջ ամենայաջող քննութիւնը անցընելով կը ստանայ վկայական եւ կը նշանակուի առաջին կարգի մանկաբարձուհի եւ հիւանդապահուհի։

Թէեւ բազմազիմի պահանջներ եւ դժուարին պայմաններ կը ստիպէին իրեն վերադառնալ Տփխիս եւ այնտեղ գործել, Սանդուխտ կը մնայ Մոսկուա եւ կուրծք տալով ամէն տեսակ գրկանքի եւ խոչընդոտներու, կը յաջողի դառնալ մանկաբարձուհի Մոսկուայի հռչակաւոր «Կինէկէլով» կընարուժական հիւանդանոցին, զոր ինչպէս պատմած է ինծ Օր. Ս. Եղիազարեան, կը ղեկավարէր փրոֆ. Սինէգիրով մեծանուն մանկաբարձապետը։

Ամբողջ 28 տարի կը պաշտօնավարէ այս հիւանդանոցին մէջ եւ այն աստիճանի մեծ կարողութիւն ցոյց կուտայ որ վարիչ – բժշկապետը զինքը իրեն օգնական կը կարգէ եւ իր բացակայութեան ժամանակներուն բազմաթիւ հիւանդները անոր խնամքին կը յանձնէ, զայն կոչելով «փոքրիկ ճարտար Հայուհի»։

Բազմերամ ծննդաբեր կիներ Սանդուխտի շնորհիւ լոյս աշխարհ կը բերեն իրենց երախաները, կանացի շատ հիւանդութիւններ կը բուժուին անոր աչալուրջ ու անձնուէր խնամածութեամբ։

X

Բացի նախընթաց ճիւղէն՝ Օր. Եղիազարեան իրեն մասնագիտութեան տարրկայ կ'ընէ նաեւ շուէտական մարմնամարզը եւ առ այս միջոց մը կ'երթայ Շուէտ, տեղին վրայ ուսանելու այդ կարեւոր ճիւղը որու մէջ ալ կ'ունենայ մեծ հեղինակութիւն

Բայց դէպքեր, ինչպէս շատերուն՝ Օր. Սանդուխտին ալ կը հարկադրեն տեղահան ըլլալ։ Ուստի կը թողու Մոսկուան, կու գայ Փարիզ եւ ռուս Ֆրանսական կառավարութեան յատուկ արտօնութեամբ կը հաստատէ՝ գեղեցկութեան դարմանատուն մը (Institut de beauté) եւ կ'ընդունի խումբ մը ռուս եւ օտար աղջիկներ, որոնք այսօր շնորհիւ իրեն լաւ դիրք ունեցած են

Իր դարմանատունը փակելով հանդերձ Սանդուխտ կը հնարէ զանազան անուշահոտ օծանելիքներ, որոնք Փարիզի մէջ շատ շատ ընդունելութիւն գտած են եւ կը ծախուին «Արաքս» անունով։

Երկու երեք անգամ ճամբորդած է Նիւ Եորք եւ հոն ալ կրցած է իր մասնագիտութիւնները մեծապէս արժեցնել, այլ սակայն անողոք հիւանդութիւն մը հոն զինքը կ'ենթարկէ վիրաբուժական ամենալուրջ գործողութեան, որուն հետեւանքը թէեւ կ'ըլլայ յաջող, բայց կը տկարացնէ իր կազմը։

Տասը տարի կեանք կ'ունենայ այս գործողութեան վրայ, եւ այս շրջանին անխոնջ աշխատող մը կ'ըլլայ դարձեալ, թէ իբրեւ մանկաբարձուհի եւ թէ իբրեւ գեղեցկագիտութեան դասատու կամ ուսուցչուհի։

Ինչպէս ըսի նախապէս, ճանչցած էի զինքը 1924 թուականէն ի վեր, եւ մօտէն գիտակ եղած իր մասնագիտական կարողութեան եւ երբեմն ալ իբրեւ բժիշկ դարմանած ըլլալու պատիւն ունեցած էի։

Բարի էր բառին կատարեալ իմաստով եւ հիացումս էր գրաւած, երբ կը դիտէի որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին ու տկարութեան, մանաւանդ անորոշ վիճակին, աշխատութենէ ետ չէր մնար ու կը ջանար օգտակար ըլլալ ուրիշներու իր կարողութեան չափով։

Այս բազմազբաղութեան մէջ յոգնած՝ սկսաւ հիւանդանալ, հիւծիլ ու խօլ փոխադրուեցաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցը։

Հոն վայելեց — հայ եւ օտար բարեկամ եւ բարեկամուհիներու — մանաւանդ իր աշխատակից Օր. Կալիոնի իշխանավայել օժանդակութիւնը եւ գիտական ամէն կերպ դարմանները, բայց չկրցաւ բուժուիլ ու մեռաւ. Չին, մեծ պարապ մը թողլով իր ետին։

Շատերը չիմացան անոր մահը, բայց յուղարկաւորութիւնը եղաւ մեծ շուքով։

«Վերածնունդ» ([illegible]) ռուսերէն թերթը գրուատալից սիւնակներ նուիրեց անոր յիշատակին, ողբալով անոր մահը։

Այո, մեռաւ Օր. Եղիազարեան, բայց կ'ապրի ան իր գործովը, մանաւանդ այն բարեգործութիւններով որոնց շնորհիւ շատ ուսանողներ կրցան իրենց դրամական անձուկ վիճակը թեթեւցնել մէկէ աւելի անգամներ։

Օր. Սանդուխտ Եղիազարեան 70 տարեկանի մօտ էր, Արդեօք պիտի ունենա՞յ հետեւողներ իր բարի սրտին եւ բարի նպատակին։

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ

Կը քնանաս փոքր թռչնակ,
Ու չես գիտեր որ լուսնին տակ իմ ա[…]գին
Կը թեւածէ բոյնիդ եզրին վայ[…]
Դեղնորակ շիւղ մըր կապտորա՛կ կը- տուցին

Կը քնանաս նեշտագին,
Մոռցած թեւիս թէ օրուան մէջ բի[…] երկար
Կա՛յծն եղայ ես անուրջիդ բո՛ց […]դէն
Թեթեւան աբրշիւ՛ խաղաղ ճա[…] սիրակար

Կը քնանաս, ո՛վ հոգիս.
Գողցած մտքիս մրմռածումները ծա[…]
Որ քեզ համար ես մարգարէ՛ն քաղ[…]ցի

Կը քնանաս, երազիս
Կանթեղ՛ն անմար, շողը կարմիր եդեմի.
Լո՛յսն անբաւ իմ կուրծքին խո՛ր անդունդին

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱԳԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐ

Ու կիրակին քաղցումներու արտասուքով օծուելէ վերջ,

Երկուշաբթի առաւօտուն արեւախանձ հորիզոնէն՝
Բացեղ ամառն հուր ու մոխիր վար կը տեղայ,
Գործաւորներ խոցուած կեանքի նիրանիմերէն,այլայլ՛ած տալէն.
Կ'երթան բսպառ ու շար ի շար դէպի անդունդ կամ զոռզոթա՛յ:

Երկուշաբթի առաւօտուն մշուշին մէջ մռայլ ու թաց՝
Կուլայ արեւն աշնան կոյսին հետ հերարձակ,
Գործաւորներ ինչպէս մեռել գերեզմանէն դեռ նոր ելած՝
Կ'երթան լռին նորէ՞ն մեռնիլ սրլառով կըրակ:

Երկուշաբթի առաւօտուն քամին ինչպէս խօլ երիվար՝
Կը վրնջէ ձըմլած խայթող մըտրակին տակ,
Գործաւորներ ձիւնի ծըփուն պատանքն հագած մունջ ու մըթար՝
Կ'երթան կըրկէս յօշոտուելու երկաթակուռ ժանիքներու մոլուցքի՛ն
տակ:

Երկուշաբթի առաւօտուն ծաղի ու ծուփի մէջ հեշտալի՝
Կը պըսակուի գարունն ինչպէս չըքնաղ աղջիկ,
Գործաւորներ յառնող կեանքի մը բզգեցած լոկ ցընցոտի՝
Կ'երթան դուռ դուռ ցանել բուռ բուռ շա՜նք ու մըրիկ,

Կիրակի օր մոմերու տակ մեռնելու համար վերջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Երեւանի պետական թատրոնը

— • —

[illegible]

Նկարչական կեանք

— • —

[illegible]

ՅԱՌԱՋ-Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԿԱՏՈՒ

Պզտիկ կատու մը ունիմ,
Դեղին, ճերմակ մազերով,
Ընկերս է ան մտերիմ
Հետը խաղամ օրերով:
Ձերթար քովէս բոլոր օր,
Կը կերցնեմ ես անոր
Պանիրով հաց կամ կարագ,
Կ'ուտէ սիրով ու արագ:
Բայց երբ թոք տամ ես իրեն
Խելք թռի՛ գլուխէն,
Կը քըսուըտի լափելէն,
Մը՛ռ, մը՛ռ, մը՛ռ, մը՛ռ երգելէն:

ԱՂ ՄՆԱՑԱՑ

Արձակուրդը լմնցաւ,
Դպրոց կ'երթամ ես անա՛.
Սրտիս մէջը չունիմ ցաւ,
Պիտի երգեմ լա՛,լա՛,լա՛:
Գոգնոցըս ալ կարօտցայ:
Տեսէք ի՛նչպէս ես մեծցայ
Կարմիր գոգնոցս ալ հագայ,
Շա՜տ վայելուչ ալ չեղա՞յ:
Շա՜տ բարի եմ ես հիմա,
Փողոց, մ'ողոց ա՛լ չկայ,
Մանկապարտէզ ես կ'երթայ,
Պիտի յլլամ քա՛ջ տղայ:

ԱՐԱԶՍ

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(առամնաբոյժ)

և

Պ. ԱՆԴՐԷԱՍ ՈՍԿԵԱՆ

(ատամնաբոյժ)

Նշանուած

Վանա 28 Հոկտ. 1934, Փարիզ

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՐԱՃԱՆԵԱՆ

և

ՆՈՒՊԱՐ ԳԱՋԱՋԵԱՆ

Ամուսնացած

3 Նոյ. 1934, Տեսին

ԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

վին տուեալ բաշը եւ սարսից հրապարակը: Ո՛չ, կ'ըսեն յաւատես քննադատներ, — այդքան մը ռոմանթիզմի անհրաժեշտ էր, նոյն իսկ ապահովութիւն մը ապագային համար: Արուեստագէտին բարձրացման ճամբուն մէջ, գեղեցիկ վկայութիւն մըն է սկսիլ ռոմանթիզմով, որպէսզի արուեստը հասնի իր ասպարէզին դասականութեան ամէնէն գեղեցիկ փթթումով:

Լաւագոյն արուեստին անձնական արժանիքն այն է, որ կը սկսի ռոմանթիզմով եւ կը վերջանայ դասականութեամբ, կը սկսի երիտասարդութեամբ եւ կը վերջանայ չափահասութեամբ:

Արուեստի յեղափոխական ռոմանթիզմ ալ այդ չէ՞ որ կը հաստատէ, խելացի երիտասարդութիւն է որ կը հանդարտի եւ իմաստութիւն կը հագնի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրք, Ե. տարի, 1935, գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական եւ երգիծական բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով:

Ամէն տեղի համար 20 Ֆրանք:

Հասցէ M $ M. Barsamian, 30, Rue Drouot, Paris (9):

ՍԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՔ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (42)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

— Ան ի՞նչ զուլում էր, որ Մուսաբէկ [illegible]

Տակաւին կան մարդիկ (Հայեր) որ բէկի մը կամ աղայի մը լուծին տակ, աղատ մնացեր են արտաքին հարուածներէ, կլլեր են բէկի կամ աղայի հասցուցած դառնութիւնները, [illegible]

[illegible]

Գնդակներու տարափին տակ չալկած պայուսակը, մռայլ վառուած գիւղի խոպաններու մէջ: Առաջին խո[illegible]

[illegible]

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած տեղեկագիր մը, որ յայտնութիւններ կը պարունակէ «Գերմանական Ճակատ»ի գործունէութեան մասին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այս կազմակերպութիւնը մէկ շառաւիղն է հիթլէրական կուսակցութեան եւ պարզապէս գերմանական կառավարութեան ծրագիրն է որ կը հետապնդէ, ջանալով իր ազդեցութեան տակ առնել Սարի յետին բնակիչը եւ այդ հողամասը կցել Գերմանիոյ: Իրենց նպատակին հասնելու համար, Գերմանական Ճակատը շարժման մէջ դրած է բոլոր արդիական միջոցները — ռատիօ, շարժանկար, մարզանք, գրօսարշաւ եւն.: Տեղեկագրին համաձայն, սպառնալիքներ ալ պակաս չեն:

Եուկոսլաւիա պիտի ամբաստանէ Հունգարիան

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ՝ լուրի մը համաձայն, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը Աղեքսանդր Թագաւորին սպանութեան պատասխանատու պիտի հռչակէ հունգարական կառավարութիւնը, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտի 11րդ յօդուածի Բ. հատուածին: Տրուած լուրին համաձայն, խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին պիտի ներկայացուի Նոյեմբեր 20ին: Գլխաւոր մեղադրանքը այն է թէ Հունգարիա թոյլ տուած է որ գաւազրութիւններ սարքուին իր հողին վրայ: Ազգերու Դաշնակցութեան վերաբերեալ յուշագրին մէջ կ'ըսէ — «Ազգերու Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր անդամի բարեկամական պարտականութիւնն է Ընդհ. Ժողովի կամ խորհուրդի ուշադրութեան յանձնել որ եւ է պարագայ որ կրնայ ունի միջազգային յարաբերութեանց հետ եւ կը սպառնայ միջազգային խաղաղութեան կամ ազգերու բարւոք յարաբերութեանց»: Բողոքը պիտի ներկայացուի միայն Եուկոսլաւիոյ կողմէ, անոր ուղղակի ու՛ չպիտի տան ոչ Փոքր Համաձայնութիւնը, ոչ ալ պալքանեան միութիւնը, որոնց երկուքին ալ անդամ է Եուկոսլաւիա:

Պուլկարական ոստիկանութիւնը Պելկրատ ղրկեց Աղեքսանդր Թագաւորի ահաբեկիչին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը: Հաստատուած է թէ ահաբեկիչին բուն անունը ոչ Քէլեմէն է, ոչ ալ Վլատիմիր Չէրնոզէնսքի, այլ Վէլիչքօ Տիմիթրի Քէրին, ծնած 1897ին եւ անդամ Մակեդոնական կազմակերպութեան: Հայրը, քոյրերը եւ եղբայրները կը գտնուին Պուլկարիա: Ահաբեկիչը երկու անգամ դատապարտուած է, իսկ 1928ին մահուան դատապարտուած՝ իբրեւ սպանիչը երեսփոխան Տիմովի: Անգամ մը ներում ստանալով, 1931ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ օրագրող Թոմալիվչի սպանութեան համար: Նորէն ներում ստացաւ, 1932 յունուարին, եւ մէկ ամիս յետոյ Հունգարիա ղրկուեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան կողմէ, իբրեւ մարզիչ խրուած յեղափոխականներուն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐԷՆ ԱՒԵԼՑԱԾ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, նոյ. 3ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 347,804, որոնց 275,118ը այր եւ 72,686ը կին: Անցեալ շաբթուան վրայ աւելցած են 3821 հոգի, իսկ անցեալ տարուան նոյն շաբթուան վրայ՝ 110,233 հոգի:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՐԱՄ Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՈՋԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այսօր կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Սուրիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	-
Ամերիկա	300 »	160 »	—
Այլ երկիրներ	300 ֆրանք	160 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 13 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2050

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ «ԱՆԿԱՆՈՆ» ՀՈԳՍԵՐԸ

Մտորմամանութիւններ կը պակսին այն խորհրդակցութեան մասին որ կատարուած է անցեալ շաբթու, հայ գաղթականներու վիճակին մասին.

Գիտենք, միայն, որ համաձայնութիւն գոյացած է հաւաքական ձեռնարկի մը մասին.

Այս սուրբական համաձայնութիւնն ալ մեծ բան է, ներկայ պարագաներուն մէջ։

Չէ՞ որ ուրախանար, իմանալով որ չորս հաստատութիւններ,— Ազգ. Երկու պատուիրակները, Բարեգործականը եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնը — կրցեր են մէկ սեղանի շուրջը հաւաքուիլ, եւ միջոցներ խորհիլ

Մենք ալ պէտք առնենք մեր խորհրդածութիւնները, այդ միջոցներու մասին։ Հարցը այնքան բարդ է որ, ինչքան արծարծուի այնքան լաւ, կ'արժէ

X

Ի՞նչ կարելի է ընել, հաւաքական ձեռնարկի մը առթիւ։

Նախ, երբեք չմոռնանք թէ՝ որ եւ է օրէնք չի կրնար փոխուիլ մեր սեւ աչքերուն համար։

Միւս կողմէ, օգնականները այնքան պրկուած են որ, նոր դահլիճին առաջին գործը եղաւ յանձնախումբ մը կազմել, «օտարազգիներու ներգաղթի մասին միջոցներ ձեռք առնելու եւ Ֆրանսացի բանւորութեան առաջնութիւն տալու համար»։

Յանձնախումբին կազմն իսկ արժանի է ուշադրութեան,— անդամներ՝ արտաքին, ներքին, աշխատանքի եւ հողագործական նախարարները, նախագահ՝ Պ. Էռիօն, որ դեռ քանի մը ամիս առաջ, Լիոնի մէջ, գիտել կու տար թէ Ֆրանսա չի կրնար թէ՝ իր դռները կղպել եւ թէ օտարազգիները։

Այս բոլորին վրայ, իր կարգին սեւ քող կը փռէ նաեւ տնտեսական ճգնաժամին մեծ մասը, պարբերաբար գրգռելով հանրային կարծիքը՝ օտարազգիներու դէմ

Արտաքին Ֆրանսական մամուլը այնքան զբաղած չէր օտարականներով, որքան այս անգամ իբրեւ հետեւանք Մարսէյլի ոճիրին եւ տնտեսական յարաճուն տագնապին։

Արդ, երբ օտարականներու խնդիր կ'ըսենք, պէտք է աչքի առնենք ունենալ երկու կարեւոր պարագաներ.— 1. Անոնք որ կ'եր ... եւ կուգան աշխատանքի համար.— 2. Անոնք որ այստեղ բնակած են հակառակ իրենց կամքին, իբրեւ քաղաքական փախստականներ։

Զախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն առաջինները, անոնք թէ երկիր ունին եւ թէ պաշտպանութիւն՝ վերադառնալու, իրենց ուզած ատեն։

Առ նուազն երկու միլիոն օտարական կը հաշուեն Ֆրանսայի մէջ, եւ անոնց մէկուկէս միլիոնը՝ բանուոր։

Երկրորդ մասը զանցառելի քանակութիւն մը կը ներկայացնէ, մեծ մասով Ռուսեր եւ Հայեր (մօտաւորապէս 200,000 եւ 60,000)։

Աւելի կարեւոր կէտ մը,— Առաջին շարքէն միշտ կրնան գալ, համաձայն փոխադարձ պայմանագրութեանց։ Երկրորդ շարքէն՝ գալիք չկայ։ Թէ Հայը եւ Ռուսը իրենց նանսէնեան թուղթերով բոլոր դռները իրենց առջեւ գոց կը գտնեն տարիներէ ի վեր։ Իսկ այս միջոցին չկամութիւնը աւելի չէ չատուած է։

Ուրեմն, խօսելով մեր մասին, վախ չկայ որ նոյն իսկ տասը հազար գաղթականներ աւելնան Ֆրանսայի համբաւքին վրայ, առանց արտաքին նախարարութեան հրամանին

Կը մնայ վաղուց եկած եւ հաստատուած գաղթականներու խնդիրը։ Ասոնց մէջէն ալ, անշուշտ բուն բանուորներու պարագան է ամէնէն ստիպողականը.

Ստիպողական անոր համար որ, կան մէկէ աւելի հոգեր,— 1. Անկանոն թուղթի խնդիր,— 2. Գործազրկութիւն, — 3. Նպաստի խնդիր։

Արդ, հաւաքական ձեռնարկ մը ամէնէն աւելի առաջին կէտին վրայ պիտի ծանրանար, խնդրելով խնդիրը հաշուեյարդարի ենթարկել վարչական կարգադրութեամբ մը.— այլ եւս չհետապնդել այսպէս կամ այնպէս եկածները, բայց քրէական պարագաներէն։

Գոնէ Պ. Էռիօն կ'ըմբռնէ թէ ինչո՛ւ այսպէս եղաւ — ինչո՞ւ այստեղ ինկանք բոլոր կարելի եւ անկարելի, օրինաւոր թէ ապօրէն միջոցներով։

Մանաւանդ որ, գնաց Էնկիւրին ու Մոսկուան ալ տեսաւ, եւ իմացաւ թէ «բանը ինչումն է»։

Միւս երկու պարագաներն ալ կախում ունին նոյն վարչական կարգադրութենէն, իբրեւ նոյն հանգոյցին ուրիշ երկու օղակները։

Նախարարական խորհուրդը ապահովաբար պիտի առաջարկէ սահմանափակել ներգաղթը եւ հետզհետէ նուազեցնել, իրենց երկիրները դրկել օտար բանուորները։

Երկու պարագաներն ալ շատոնց «լուծուած» են մեզի համար, քանի որ ոչ խմբովին մէկ երկիրէն միւսը երթալու իրաւունք ունինք, ոչ ալ մեր երկիրը վերադառնալու։

Կանք եւ կը մնանք ուր որ քշուեցանք, հակառակ մեր կամքին, եւ շնորհիւ ամբողջ աշխարհքի մը ապիկարութեան եւ դաւաճանութեան։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք իրաւունք չունինք ամէն բարեացակամութիւն ուրիշէն սպասելու, իսկ տարրական պարտականութիւններ մոռացութեան տալու։

«Անկանոն»ներէն շատ շատերը իրենց արհեստական անհոգութեան մեղքն է որ կը քաշեն։ Եւ երբ տարիներով կը կրկնուի նոյն բանը, բարեացակամ տրամադրութիւններն ալ բնականօրէն կը պակսին.

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՑՈՅՑԵՐ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԱՌԹԻՒ

»»»··«««

«ԿԵՑՑԷ՛ ՏՈՒՄԵՐԿ», «ԱՆԿՑԻ՛ ԷՌԻՕ»

Հակառակ անձրեւոտ օդին, կիրակի օր շարք մը ցոյցեր տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, զինադադարի տարեդարձին առթիւ։

Շաբաթ օրուան հանդիսութենէն յետոյ, որ ամբողջովին նուիրուած էր Ալեքսանդր Թագաւորի յիշատակին, կիրակի օր կատարուեցաւ բուն զինադադարի պաշտօնական արարողութիւնը, որուն կը մասնակցէր ամբողջ պետական աւագանին։ Այս առթիւ տեղի ունեցաւ աւանդական զորահանդէսը եւ նախկին ռազմիկներու թափօրը։ Իրիկունը Պրիւսէլէն հասաւ այն ջահը որ վառուած էր Պելժիքայ Անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ, եւ զոր բռնած էր կոյր ռազմիկ մը։ Միեւնոյն ժամուն Ֆրանսականն ալ կը հասնէր Պրիւսէլ։

Տօնակատարութիւնը նոյն հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բոլոր մասերուն, ինչպէս միւս երկիրներու մէջ։

Ցոյցեր ալ պակաս չեղան այս տարեդարձին առթիւ, մանաւանդ որ քաղաքական հորիզոնը մռայլ է։ Ընկերվարական – համայնավար միացեալ ճակատը մեծ թափօր մը կազմած էր Գամպէթի մօտ, մասնակցութեամբ նախկին ռազմիկներու։ Իրենց թերթերը կը գրեն թէ ցոյցին կը մասնակցէին հարիւր հազար աշխատաւորներ, բողոքելու համար պատերազմին դէմ։

Ցոյցերու ընթացքին թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ Պ. Փօլ Մաուշան, քաղաքապետական ոստիկանութեան տեսուչը, երբ կը փորձէր վար առնել լամբարի մը ձողէն կախուած կարմիր դրօշը։ Կէսօրէն յետոյ ցոյց մը կատարուեցաւ Պ. Էռիօյի դէմ, մեծ պանդոկի մը առջեւ, ուր սովորաբար կ'ընթրէր նախկին վարչապետը։ Պ. Էռիօ Լիոն կը գտնուէր, բայց ամբոխը պարտք սեպեց աղաղակել — «Անկցի՛ Էռիօ։ Հրաժարեցէք»։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները։ Իսկ Ժ. Զ-ի հակակրական ցոյց մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Պ. Տումէրկի, նախաձեռնութեամբ Հրեղէն Խաչի, Սրբազան Հայրենասէրներու եւ ուրիշ ազգայնական կազմակերպութեանց, նախկին վարչապետին բնակարանին առջեւ, Ավէնիւ Ֆօշ։

Նոյն դէպքեր պատահեցան Լիլի մէջ, ուր միաժամանակ ցոյց մը կազմակերպած էին ընկերվարականներն ու համայնավարները, իբրեւ ճառախօս ունենալով Փօլ Ֆօռն ու Մարսէլ Քաշէնը։ Թերթերը կը գրեն թէ քսան հազար զինուորեալներ եւ 40,000 համակիրներ կը մասնակցէին այս ցոյցին, որ տեղի ունեցաւ անկարգութեանց։ Ապահովութեան Ցեռութեան պաշտօնեաներէն Տէ-հօ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, իսկ ուրիշ մը չարաչար խոշտանգուեցաւ բազմութեան կողմէ.

Լիոնի մէջ, պաշտօնական ընդունելութեան ատեն, որուն կը նախագահէր Պ. Էռիօ, նախկին ռազմիկներու ընկերակցութեանց նախագահը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ այլ եւս չպիտի հանդուրժեն սեղանաւորական նոր դայթակղութեան մը եւ կը պահանջեն աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել, այս տխուր երեւոյթները դարմանելու համար։ Պահանջ դրուեցաւ նաեւ որ կառավարութիւնը հսկողութեան տակ առնէ զէնքերու վաճառումը եւ արգիլուի Գերմանիոյ վերազինումը։

Մէկ խօսքով, բոլոր ցոյցերը կապ ունէին օրուան խնդիրներուն հետ։ Ձախակողմեան հոսանքները իրենց բոլոր ճառերուն եւ բանաձեւերուն մէջ կը բողոքէին հրամանագիր – օրէնքներուն դէմ, պատերազմի եւ ֆաշականութեան դէմ, միեւնոյն ատեն համակրանք յայտնելով Սպանիոյ յեղափոխականներուն։ Ձախակողմեան նախկին պատերազմիկներն ալ չէչտելով իրենց խաղաղասիրութիւնը, կը յայտարարէին թէ պիտի պաշտպանեն հանրապետական ազատութիւնները «որոնց համար զոհուեցան մեր պատուած մեռելները»։

Անգլիա՞ն ալ վտանգ է Սառի համար

Այս միջոցին Լոնտոն կը գտնուի Պ. Ռիպէնթրոփ, Հիթլէրի մտերիմը, որ պիտի տեսակցի Անգլիոյ վարիչներուն հետ, անոնց կարծիքները շօշափելու համար զանազան հարցերու մասին։ Զրոյցի մը համաձայն, ամէն բանէ առաջ պիտի հաւկցնէ թէ Գերմանիա ինքզինքը ազատ կը զգայ Վերսայլի դաշնագրին զինուորական տրամադրութիւններէն։

Այս առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լոնտոնի մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ, Սառի հանրաքուէին առթիւ։ Կը վախցուի որ խռովութիւններ ծագին, հետեւաբար Անգլիան ալ պարտաւոր է զգուշութիւններ ձեռք առնել, մաս մը զինուոր դրկելով։

Թուրքիա նոր օդանաւ կ'ապսպրէ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թրքական կառավարութիւնը 36 սաւառնակներ ապսպրած է Ֆրանսական գործարանի մը։ Իւրաքանչիւր անգամին 12 հատ յանձնելով, երեք բաժնով պիտի վերջանան այս օդանաւերը, յառաջիկայ տարուան ընթացքին։

50ը ի՞նչպէս 15,000 կը դառնայ

Անատոլուի գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Մոսկուայէն.—

ՄՈՍԿՈՒԱ, 5 նոյեմբեր.— Շարունակելով իր շինարարական ծրագիրը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը որ մէկ մասն է Անդրկովկասի համադաշնակցութեան, Արաբկիրի մօտ շինած է 15,000 տուն, հաւաքելու համար այն Հայերը որոնք ներկայիս արտասահման կը գտնուին եւ երկիր պիտի վերադառնան

ԽՄԲ.— Լուրին ճարտարութիւնը իմանալու համար, կը բաւէ կարդալ «Խ. Հայաստանի» հետեւեալ տեղեկութիւնը (23 հոկտեմբեր).—

Արտասահմանից ներգաղթող հայ աշխատաւորների համար Նոր Արաբկիրի մօտ կառուցուելու է 50 բնակելի շէնք։ Նախագիծները եւ պլանաւորումը պէտք է աւարտին նոյեմբերի մէկին։

Կարմիր թռուցիկ՝ ռումբերու մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ նոյեմբեր 10ին աղգ. ժամանադարանին մէջ պայթեցան երկու պզտիկ ռումբեր, մէկը՝ ընթերցասրահին, միւսը՝ գաւիթին մէջ։ Երկուքն ալ թխուած էին համայնավարական թռուցիկներով, այնպէս որ երբ պայթեցան, թուղթերը ճաթն աջ ու ձախ։ Թէեւ մարդ չվիրաւորուեցաւ, բայց խուճապի մատնուեցան այցելուներն ու պաշտօնեաները։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս փակեց շէնքին դուռները եւ խուզարկութեան ենթարկեց բոլոր այցելուները, բայց չկրցաւ գտնել այս նորահնար դաւադրութեան հեղինակները։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ,— ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

— oo —

Կիրակի օր հաղորդած էինք թէ Մոսկուա – Վարշաւայի ճամբով Պուքրէշ հասած է Գարեգին արք. Յովսէփեան, Էջմիածնի նոր պատուիրակը։

Այս առթիւ Պուքրէշի մեր թղթակիցը կը գրէ նոյեմբեր 7 թուականով.—

Կաթող. պատուիրակը երկու շաբաթ Ռումանիա մնալէ յետոյ պիտի մեկնի Վիէննա, Փարիզ ու անկէ Ամերիկա։

Վերադարձին մտադրութիւն ունի այցելել նաեւ միւս հայկ. գաղութները մասնաւորապէս Եգիպտոս, Սուրիա, Յունաստան եւայլն։ Անշուշտ անաչառօրէն պիտի գործադրէ իր առաքելութիւնը, այլապէս իր այցելութիւնը վերքը խորացնելէ զատ ուրիշ բանի օգտակար պիտի չըլլայ։

Դարձեալ մեր թղթակիցն է որ կը գրէ, երկրորդ նամակով մը.

Ձեր թղթակիցը տեսակցեցաւ կաթող. պատուիրակին հետ, որ շատ զգոյշ եւ վերապահ է։ Ամէնէն անմեղ հարցումներուն անգամ չպատասխանեց, խուսափելով յառաջ գալիք ապաւորութիւններէ եւ պատասխանատուութենէ։

Պիտի մնայ երկար ժամանակ Փարիզ, Եգիպտոս եւ Ամերիկա, ի վերջոյ Երուսաղէմ պիտի երթայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու։

Իր հեղինակութիւնները կը տպուին Երուսաղէմի մէջ, մեր ուղղագրութեամբ։

«Արաք»ի եւ «Ցառաջ»ի եւ տեղական թերթի մը թղթակիցները միեւնոյն ձեւով մնացին առանց գոհացումի։ Իր յուութիւնը շատ պերճախօս է։ Անմեղ եւ շատ անմեղ հարցեր տրուած էին, բայց իզուր։ Բարեացակամ էր, սիրալիր եւ համակրելի։ Տպաւորութիւնը այն է, որ եռանդուն է ու իր դերին գիտակից, բայց ստիպուած է վերապահ ըլլալ։

*** Պուքրէշի «Արաք»ը հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Գարեգին արք. ի մասին.—

Գարեգին արք. աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր կը պրպտէ հայ մանրանկարչութիւնը, իբրեւ գեղեցիկ արուեստներէն մէկը հայ արուեստին։ Հայ մանրանկարչութեան պատմութեան ամբողջական կայուած պիտի մնայ իր անունը, այն ուսումնասիրութեանց համար որոնցմով գիտական աշխարհին անծանօթ աշխարհ մը պարզեց կամ դիւրացուց գիտնականներու աշխատանքը։

Լոյս ընծայած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, հայ մանրանկարչութեան եւ մենագրական նիւթերու մասին։ Յիշենք «Գրչութեան Արուեստը հին Հայոց մէջ», «Հաղբատի գրչոցի մի գլուխ գործոց», «Սեւանի Առաքելոց վանքին հարաւային դուռը», «Տիրացու Յովհաննէս նկարիչ ժԸ. դարում», «Գրիգոր մանրանկարիչ եւ Ծոփաց տունը», «Խաղբակեանք», «Վախտանգ որդի Ումեկայ եւ նրա տոհմը», «Մխիթար Այրիվանեցի», «Թովմաս Մեծոփեցու կեանքը»։

Այս արդէն տպագրուած ուսումնասիրութիւններէն զատ պատրաստ ունի իր երկարամեայ զննութեանց արդասիքը՝ վիթխարի երկ մը, «Հայ Մանրանկարչական Արուեստը», բաղկացած մօտ 1600 էջերէ, զոր պիտի տպագրէ Լէնինկրատի Կուլտուրայի Ակադեմիան։ Այս երկէն զատ պատրաստ են, տպագրուելու համար, «Գարուն հայ հնագրութեան» երկու հատորները, ինչպէս նաեւ «Խաղբակեանք կամ Պռոշեանք Հայոց Պատմութեան մէջ» մենագրական ուսումնասիրութեան երկրորդ եւ երրորդ հատորները։

Գարեգին արք. ծնած է 1867ին, Մարաղայի մէջ, եւ վարդապետ ձեռնադրուած է 1894ին։ Համալսարանական կրթութիւն ստացած է Գերմանիոյ մէջ։ Բացի մատենագրական աշխատութիւններէն՝ զբաղած է նաեւ կրթական գործունէութեամբ, երկար տարիներ պաշտօն վարելով Գէորգեան Ճեմարանի մէջ իբր ուսուցիչ եւ տեսուչ։ Ներկայիս մէկն է Գէորգոյն հոգեւոր խորհուրդի 4 մնայուն անդամներէն՝ Գէորգ, Արտակ եւ Արսէն եպիսկոպոսներու հետ, միեւնոյն ատեն առաջնորդ Ռուսաստանի թեմին։

Գարեգին Արք. ցարդ ճանչցուած է նաեւ իբր ջերմ հայրենասէր։ Այն սակաւաթիւ բարձրաստիճան հոգեւորականներէն եղած է որոնք սիրով բաժնած են հայ ժողովուրդին տառապանքները հայրենի հողին վրայ։ Հայաստանի անկախութեան հռչակման նախօրեակին մղուած կռիւներուն մէջ ան յաճախ գտնուած է կռուողներուն հետ եւ քաջալերած է զանոնք իրենց օրհասական պատերազմին մէջ։ Սարդարապատի կռիւները, որոնք ճակատագրական դեր խաղացին անկախութեան հռչակման մէջ, զինքն ալ դտած են ռազմադաշտը, խաչը ձեռին, զինուորներուն քովն ի վեր։ Ան մասնակցած է նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման յաջորդող դժնդակ շրջանի մռայլ ճիգերուն, միշտ մնալով հայ հողին վրայ։ Ընկեր, ի դէպ, թէ ինքն էր մէկը այն յանձնախումբին, որ պաշտօն ունէր հայ դրօշին գոյները զատելու, առաջնորդուելով պատմական ու գեղագիտական տուեալներէ։ 1920ի աշնան կռիւներուն ան դարձեալ հայ ժողովուրդին հետ էր, այս անգամ Կարսի մէջ, ուր եւ գերի ինկաւ Թուրքերուն ձեռքը։ Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ալ միշտ մնաց հայ ժողովուրդին հետ, շարունակելով իր մասնակցութիւնը բերել մշակութային աշխատանքներու։

ՄԵԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ 60ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր տօնուեցաւ Ֆրանսայի Առեւտրական Աշխարհագրական Ընկերութեան 60ամեակը, շքեղ հացկերոյթով մը որուն կը նախագահէր Հանրապետութեան նախագահը։

Ներկայ էին, նախարար Պ. Լուի Մարէն, գաղթային եւ առեւտրական նախարարները, մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփէրէ, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահը, քաղաքապետը, ոստիկանութեան վերատեսուչը, գաղթային նահանգապետները, Փարիզի առեւտրական սենեակի նախագահ Պ. Կարնի եւ առեւտրական դատարանի նախագահը, ինչպէս նաեւ Ֆրան... լոր առեւտրական սենեակներու նախագահները։ Եւ օտար ըլլալով կը նաէցէր միայն Հայ Տնտեսական կեդրոնին տասը հայ անդամներ բաղ... պատուիրակութիւն մը, որուն միացած էր Ֆրանսահայ կամաւորներու նախագահը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

''ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ,, ԵՒ Պ. ԹՐԱՆՔՈՒ ԵԱՇԻ ՃԱՌԸ

»»»··«««

Մշակոյթի Օրը Պուքրէշի մէջ՝ անցեալ եւ նախանցեալ տարիներ,— միջազգային հանգամանք առած էր: Միշտ ալ ներկայ կ'ըլլային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ռումէն հանրային դէմքեր, ինչպէս նախկին վարչապետ փրոֆ. Եորկա եւն.: Շնորհիւ այս հանդիսութիւններուն մեր մշակոյթը կարողացանք ծանօթացնել բազմաթիւ օտարականներու եւ ռումէն հանրային կարծիքին:

Այս տարի ալ բացառիկ կերպով տօնուեցաւ այս «Օր»ը Հոկտ. 28ին: Բայց նախ քան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ տարօրինակ դէպքերու շարք մը որոնք ըլլալով բնորոշ, կ'ուզեմ քանի մը տողով ներկայացնել ընթերցողներուն:

Անկէ քանի մը ամիս առաջ Գ. Սիրունի եւ իր քանի մը գեղարուեստասէր բարեկամները պատրաստուեցան աննախընթաց շուքով տօնելու Մշակոյթի Օրը: Ամիսներ առաջ յայտարարուեցաւ թէ մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի կազմէր այս հանդէսին կազմակերպումը

Որոշուած էր բացառիկ հանգամանք տալ տօնին: Այն՝ օրը պիտի երգէր հայ յայտնի թէնոռ Գ. Արմէն Թօքաթեան, որ այդ առթիւ մասնաւորապէս պիտի հրաւիրուէր. հանդէսը տեղի պիտի ունենար Աթէնէէի մէջ, որ միայն արքայական հանդէսներու վերապահուած է. ներկայ պիտի ըլլար հաւանաբար Կարոլ Թագաւորը իր նախարարներով. հրաւիրուած էին ռումէն բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ մտաւորականներ: Մեր մշակոյթի ծանօթացման եւ ազգ. քարոզութեան տեսակէտէն լաւագոյն առիթն էր, բայց ...

Այս բանը ականջը կը հասնի այստրուան հոգաբարձուներէն ոմանց որոնք մէկ մէկ նամակ կը գրեն (ճիշդ այսպէս) բոլոր մշակութային Միութեանց, հրաւիրելով խորհրդակցական ժողովի, տօնելու համար Մշակոյթի տօնը: Ժողովը տեղի կ'ունենայ եւ որպէսզի չըսուի թէ կը խաչաձեւենք — իրենք էին խաչաձեւողները — «Րաֆֆի»ի ներկայացուցիչները կը միջին եւ կը կազմուի խառն յանձնախումբ մը:

Յանձնախումբը գործի կ'անցնի եւ օր մըն ալ ժողովուրդը կը հրաւիրեն Տալլէսի սրահը, տօնելու համար Մշակոյթի Օրը

Արդարեւ, Հոկտ. 28ին կիրակին, Տալլէսի փոքրիկ սրահը կը յորդէր Մուտքը ազատ էր:

Առջեւի աթոռներուն վրայ բազմած են մասնաւոր հրաւիրեալներ: Ռումէն թերթերու քանի մը ներկայացուցիչներ հապճեպ նօթեր կ'առնեն: Մէկը կը հարցնէ ինծի թէ հայկ. գաղութին կողմէ կարեւոր անձնաւորութիւններ ներկա՞յ են: Անկարեւոր մարդիկ «կարեւոր» կը ներկայացնեմ եւ կուտամ քանի մը անուններ ...Հոգ չէ, մարդիկ վերջ ի վերջոյ «կարեւոր» չեն ծնիր:

Ժողովուրդը կը հոսի անընդհատ. կարգադրիչ յանձնախումբի երիտասարդ անդամները շուարած են:

— Գ. Թրանքու Եաշը պիտի գայ, աթոռ չկայ:

Արդարեւ քանի մը վայրկեան յետոյ ներս կը մտնէ Գ. Թրանքու Եաշ, հայասէր նախարարը, որ ծափերով կ'ողջունուի ներկաներու կողմէն. Գ. Թրանքու Եաշ իրեն յատուկ բարեպաշտութեամբ կը համբուրէ առաջնորդին ձեռքը:

Առաջնորդը բեմ կ'ելլէ եւ կը խօսի, նախ կամաց, հիւանդ մարդու մը նման, ապա կը սկսի բարձրացնել ձայնը, կը սկսի շարժիլ, ոգեւորուիլ, մոռնալով որ ինք միշտ «հիւանդ» է:

Առաջնորդին կը յաջորդէ Գ. Թրանքու Եաշ, որուն ճառը կուտամ առանձին: Ծափեր երկա՜ր, երկա՜ր:

Բեմ կ'ելլէ Գ. Օննիկ Պէրպէրեան:

Այստեղ քիչ մը կենանք, ըսելիքներ ունիմ:

Թ. Պէրպէրեանի երէց որդին նորութիւն մըն է մեր գաղութին համար. հակադաշնակ հոգաբարձուներ զինքը Եգիպտոսէն բերին իբր վարժարանի տնօրէն, պայմանաւ որ իրենց մասի շարժումին հետեւի: Սակայն երեւոյթներէն դատելով սխալած են, վասնզի Գ. Պէրպէրեան իր պաշտօնին գլուխը եկածին պէս պահանջած է որ իրեն յատկացնեն տնօրէնութեան մասնաւոր սենեակ: Ոչ ոք իրաւունք չունի իր քով գալու առանց սպասաւորին կողմէ իրեն իմաց տալու, ոչ ոք, ոչ իսկ հոգաբարձութեան ատենապետը: Ի՞նչ հարուած այն հոգաբարձուներուն որ կը կարծեն թէ ուսուցիչները իրենց ծառաներն են, որոնց հետ կարելի է իրենց ուզածին պէս վարուիլ: Գ. Պէրպէրեան յամառ եւ յարատեւ մարդու մը տպաւորութիւնը թողուց վրաս: Իբրեւ բանախօս, չափազանց երկարաբան էր: Հասարակութիւնը սկսաւ ձանձրանալ եւ եթէ հոգաբարձուները կամաց մը ժամացոյցը չցուցնէին, դեռ երկար պիտի խօսէր:

Քանի մը խօսք ալ գեղարուեստական բաժնի մասին:

Կոմիտաս երգչախումբը մէջ ընդմէջ կ'երգէր. յիշատակելի են երգչախումբի ղեկավար Գ. Botezի բացառիկ յատկութիւնները: Արդարեւ այս օտար երաժիշտը Հայէ մը աւելի լաւ հասկցած է հայ երգին թաքուն ծալքերն ու հոգին. իր ճարտար ձեռքին մէջ 40 հոգինոց երգչախումբը խաղալիկ մըն է կարծես, ինչ որ չկրցան ընել եկող գացող ղեկավարները, կրցաւ ընել Գ. Պոթէզ, գերազանց յաջողութեամբ:

Նորէն լսեցինք Օր. Սվաճեանի քնարական ձայնը: Կը ցաւինք սակայն որ միայն այսպիսի բացառիկ առիթներու կը լսենք զինքը: Բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ իր ձայնը խոստմնալից է, պայմանաւ որ յարատեւէ:

Ազգ. Թատրոնի դերասանուհի մը արտասանեց քանի մը հայ բանաստեղծներու գործերէն թարգմանութիւններ: Գ. Կ. Գալճեան լալկան շեշտերով արտասանեց:

Բոլոր ասոնք լմնալէ յետոյ ժողովուրդը մեկնեցաւ, ըսենք, գոհ տպաւորութեան տակ:

Օրուան տօնին առթիւ ռումէն մամուլը վեր հանեց հայ մշակոյթին արժէքները:

ԲԱՆՈՒՈՐ

Ահաւասիկ Գ. Թրանքու Եաշի ճառը.—

«Ամէն տօն զոր հայ ժողովուրդը կը տօնէ այս ասպնջական հողին վրայ, չի կրնար մեր մտքին մէջ չարթնցնել եւ այն հոգեկան կապը զոր դարերը թրծած են ընդմէջ հայ եւ ռումէն ժողովուրդներուն: Նախ այն դարաւոր կենակցութիւնը զոր անոնք ունեցած են այս հողին վրայ, եւ այդ առթիւ ստեղծուած անքակտելի եղբայրութիւնը ընդմէջ հալածական ժողովուրդի մը որ եկած ապաստան գտած է այս ափերուն վրայ, եւ ասպնջական ժողովուրդի մը՝ որ դարերով տեսած է եկուորներուն ազնուութիւնը իրենց նոր հայրենիքը շէնցնելու համար:

Հոգեկան կապը որ շաղախուած է հայ եւ ռումէն երկու ժողովուրդներուն միջեւ, նաեւ այն հասարակաց տառապանքին համար է զոր երկու ժողովուրդները կրեցին դարերով օտար լուծի տակ, եւ այն պայքարին համար զոր մղեցին անոնք դարերով թօթափելու օտար լուծերը:

Եղբայրացած իրենց դարաւոր կենցաղին մէջ, տառապած միեւնոյն գերութեամբ, ու երկուքն ալ հաւասարապէս ազատագրուելու ձգտած, երկու ժողովուրդներն ալ ի վերջոյ հասան իրենց ցանկութեանց,— Ռումանիան գտնելով իր միութիւնը եւ ազատագրուած տեսնելով այսպէս զանազան լուծերու տակ տուայտող իր զաւակները, ու Հայ ժողովուրդը դարաւոր տառապանքէ ու մարտնչումէ յետոյ ստեղծելով իր անկախութիւնը:

Իսկ ինչ որ աւելի անքակտելի կը դարձնէ երկու ժողովուրդներու հոգեկան կապը ոչ միայն ազնուութիւնն է զոր հայ տարրը թափեց այս հողին վրայ, այլ եւ արեան տուրքը զոր ան տուաւ իր որդեգրած այս հայրենիքին՝ ի հնումն պաշտպանելով անոր հողը թշնամի ոտնձգութիւններէ եւ ի վերջոյ կռուելով անոր ամբողջացման համար:

Ի զուր չէ որ երկու ժողովուրդներու գրականութիւնն ու արուեստը կը ներկայացնեն ակներեւ հանգիտութիւններ: Եթէ ճիշդ է որ մշակոյթները հայելին են ժողովուրդներու հոգեկան կեանքին՝ բնական է ուրեմն որ եւ ռումէն գրականութիւնն ու արուեստը հաւասարապէս ցոլացնեն կեանք ու սուգ, կարօտ ու ազատութեան տենչ: Բաղդատեցէք ռումէնական «Դօյնա»ները Հայ «Պանդխտական» երգին հետ, ու երկուքին մէջ ալ պիտի գտնէք նոյն կսկիծը ու միեւնոյն ատեն ժողովրդական երգերուն մէջէն կարծես կ'անցնի միեւնոյն կարմիր թելը: Ու որքան խորհրդաւոր է զուգադիպութիւնը որ հայ երգի տաղանդաւոր տարածիչը Լեւոն Եղիազարեան գնաց թաղուիլ Պրաշովի մէջ ռումէն երգչի մը Անտոն Մուրէշանուի շիրմին առընթեր:

Ինծի համար բացառիկ հրճուանք է ժամանակցիլ հայ մշակոյթի տօնին պանծացման նուիրուած այս հանդիսութեան, եւ զգալ հայ ժողովուրդին հոգիին հպումը իմ հոգիիս հետ: Նման հպում մը դեռ վերջերս ունեցայ երբ Անգլիա այցիս՝ Մանչեսթրի հայ եկեղեցիին մէջ հայ հոգեւորական մը իր օրհնութիւնը կուտար ինծ հայ բառերով: Կարծես դարերն էին որ կ'արթննային իր աղօթքին մէջ: Ու նման երանութիւն մը նաեւ Փարիզ, հայ եկեղեցին այցիս, երբ դարձեալ հայ ծերունի ու հերոս հոգեւորականը կը մրմնջէր իր հայրենի մաղթանքը:

Ուրիշ բան չունիմ աւելցնելիք բայց եթէ հոգեկան գոհունակութիւնս յայտնել այն ճիգերուն առթիւ զորս իր հայրենի հողին վրայ հայ ժողովուրդը կը չափէ վերականգնելու համար, ու մաղթել որ Հայերը անխախտ պահեն իրենց հոգիին մէջ երկու զգացում,— նախ անվերապահ նուիրում ռումէն հայրենիքին՝ ընծայելով անոր իրենց սէրն ու աշխատանքը, եւ սէր ու աջակցութիւն նաեւ հայ հայրենիքին համար՝ որպէսզի ան իր վերջնական բարօրութիւնը գտնէ»:

ՖՐԱՆՍԱՆ՝ ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ

»»»··«««

ԽՄԲ.— Որբերու ագարակի ծրագրին առթիւ, ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր Գ. Գ. Փափազեան, իբրեւ մասնագէտ գիւղատնտես: Այդ ուսումնասիրութեան բնագիրը մեզի յանձնուած ըլլալով, պիտի հրատարակենք պարբերաբար, մանաւանդ որ շահեկան գիտելիքներ կը պարունակէ Ֆրանսայի տնտեսական – հողագործական վիճակի մասին.—

Հարցը բարեխղճօրէն պարզելէ առաջ, նախ պէտք է քննել, շատ հարեւանցի, երկրագործական աշխարհի սա վերջին տարիներուն մէջ կրած արժէքներու ելեւէջը:

Ֆրանսան ուր կ'ապրինք, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, ամէնէն ուշ ազդուեցաւ այս տագնապի գալարումներէն: Եւ շատ բարեյոյս ազդակներ կան, որ մեզ կրնան ապահովցնել թէ ամէնէն կանուխ պիտի կարենայ գտնել իր հաւասարակշռութիւնը

Ուրեմն, երբ իբր օրինակ այս երկրին երկրագործական երկու մեծ արտադրութիւններուն՝ միսի եւ ցորենի վերջին քանի մը տարիներու կրած գիներու ելեւէջը եւ անոնց պատճառները քննենք, բաւական յստակ կերպով պիտի կարենանք ճանչնալ այս երկրագործական գեղեցիկ երկիրը, ուր թերեւս պիտի ընտրենք մեր գործունէութեան կեդրոնը:

Միսի արտադրութիւնը բաժնուած է երեք մասի. Ա. արջառ, Բ. ոչխար, Գ. խոզ

1920–27. Ֆրանսայի երկրագործը առանց բացառութեան դրամ շատ շահած է, որովհետեւ այդ շրջանին՝ շուկային վրայ ամէն տեսակ արտադրութիւն կրնար ծախուիլ: Միայն 1927ին է որ կը սկսի շահերու աստիճանական կայունութիւնը: Առաջին անգամ ըլլալով արջառի գինին անկումը 1927ին կը տեսնենք, 25–30 առ հարիւր. Այս անկման պատճառները հետեւեալներն եղած են:

Ինչպէս գիտէք, պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի արջառը կոտորակուած էր, որով մսի սպառման համար մեծ ներածում տեղի կ'ունենար: Երկրագործը, աշխատող ձեռքի պակասութեան պատճառաւ, օգտուելով կենդանիներու վաճառման գնի բարձրութենէն, իր մշակելիք հողերուն մէկ մասը մնայուն կամ տաժամկէտ մարգագետիններու վերածեց եւ արջառներու քանակը ազգային կարիքներու բաւարար աստիճանի մը հասցուց: Միանգամայն կառավարութիւնը մասցու արջառներու եւ կտրուած մսի, արտասահմանէն Ֆրանսա անջատ մուտքի արտօնութիւնները շարունակեց, որով հրապարակը ողողուիլ սկսաւ:

1927–28, 1928–29 տարիներուն արջառի մսի անկման պատճառներէն մէկն ալ կարելի է համարել խոտի սովի պատճառը: Առաջին տարուան օդի խիստ խոնաւութիւնը եւ երկրորդ տարուան օդի խիստ չորութիւնը պատճառ եղան հունձքի անբաւարարութեան, եւ հետեւաբար կենդանիներու մէկ մասին անժամանակ վաճառման.

Ցեղոյ սկսնակ երկրագործներէն շատեր, չգիտնալով տնտեսական տագնապի պատճառած աւերները, որպէսզի կարենան իրենց դրամական վճարումներուն դիմադրաւել, ծախեցին իրենց արջառին մէկ մասը. եւ ահա վերոյիշեալ պատճառներով 1929ի վերջերը Ֆրանսական ազգային արջառին թիւին վրայ զգալի պակասներ տեղի ունեցան:

Իբրեւ հետեւանք այս պակասին, միայն 1930–31ի շրջանին, կը տեսնենք արջառի մսի գնին զգալի բարձրացում, որ դժբախտաբար յարատեւ չըլլար եւ տարուէ տարի մինչեւ 1933 անասուններուն թիւը շատ բաւարար քանակի մը հասնելով, գիները կը հասնին տագնապի համեստ գիներուն:

ՈՉԽԱՐԻ ԳԻՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ֆրանսան իր պէտքին բաւարար ոչխար չունի, եւ տարուէ տարի կը նուազի անոնց թիւը: Պատճառները բազմաթիւ են եւ երկար պիտի ըլլար զանոնք քննել: Բայց հակառակ ոչխարի քանակին պակասութեան, ինքն ալ գիներու անկում ունեցաւ, որովհետեւ գոյն սպառող բնակչութիւնը հորթի եւ եզի միսերուն գիներուն նուազութենէն օգտուելով, մէկ կողմ ձգեց ոչխարի միսը, որ վերջ ի վերջոյ ստիպուեցաւ հետեւիլ անոնց գիներուն:

Սոյն օրէնքէն բացառութիւն կազմեց միայն ագարակի ամէնէն որկրամոլ կենդանին, խոզը: Անոր մսին գինը միշտ խոշոր ելեւէջներ ունեցած է. պատճառը թէ հոգեբանական է եւ թէ բնախօսական Ինչպէս գիտէք, խոզը բազմածին է, մինչեւ 14 ձագ կ'ունենայ, եւ միջին հաշուով ամսական 10–12 քիլօ կ'աւելնայ: Մատղաշ խոզ մը 10–12 ամիս, առաւելն մէկ ու կէս տարեկանէն աւելի չի պահուիր. որով բաղդատաբար այն կարճ ժամանակաշրջանին խոզաբոյծները կրնան հրապարակին վրայ մեծաքանակ խոզի միս հանել: Անոր գինը կամ շատ բարձր է եւ կամ շատ վար. որովհետեւ որ եւ է շրջանի մը, երբ Ֆրանսայի բոլոր ագարակատէրերը կը տեսնեն որ խոզի միսը շահաբեր գնով մը կը ծախուի, ամէնքը մէկ կարծես համաձայնած կ'ըլլան մեծաքանակ խոզի միս հասցնելու, եւ ահա մէկ-մէկ ու կէս տարի վերջը գիները թաւալգլոր կ'իյնան եւ միանգամայն բոլոր խոզաբոյծները անհագին վնասներու կ'ենթարկուին: Անոնց մէկ մասը, մանաւանդ անփորձները, կամ շատ հարստանալու համար իրենց գլխուն ուտողները կը յուսահատին, եւ կը լքեն խոզաբուծութիւնը, վայելելու համար ուրիշ կենդանաբուծական ճիւղի մը եռանդէն: Եւ ահա ճիշդ այս շրջանին, շրջահայեաց ուրիշ ագարակատէրեր, շատերու թշուառութեան պատճառ եղող խոզաբուծութեան մենաշնորհը խոշոր գումարներ կը վաստկին: 1929–30ի շրջանին խոզի մը բարձրագոյն գինին հասած է, 10 Ֆր. ողջ կենդանիին քիլօն: 1931ին գիները երթալով կ'իյնան եւ 32ի կէսէն սկսեալ կը բարձրանան, հասնելու համար 933ին 8 Ֆր.ի:

Իբր եզրակացութիւն, անասնաբուծութեան տագնապին պատճառները եւ դարմանները հետեւեալներն են —

Ա.— Ազգային արտադրութեան բաւարարութիւնը տեղական սպառումին: Շնորհաւորելի ձեռներէցութիւն մը որուն դարման միայն կարելի է նշմարել սպառման յաւելում, ինչ որ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Բ.— Տագնապի պատճառը.— կենդանական արտադրութեանց գիներուն ահաւոր անկումը: Այժմ եզին միսը 1928ին բաղդատմամբ 80 առ հարիւր գնի անկում մը կրած է: Ճարպը՝ [illegible] առ հարիւր, որովհետեւ բուսային իւղերը աւելի աժան գնով գտնուող կուտան ճարտարարուեստին: Այս պատճառներով գիւղատնտես մը իր ծախելիք իւրաքանչիւր եզին վրայ 300–400 Ֆր. եւ մէկ ոչխարէն 60 Ֆր. կը կորսնցնէ. Ասոր դարմանումն ալ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Գ.— Տագնապի պատճառները — Անգործութեան բերումով սպառման նուազում: 1931ի սպառումը 1929ի բաղդատմամբ 20 առ հարիւր նուազած է, միայն 1932ին քիչ մը բարելաւում կը նշմարուի: Բացառութիւն կը կազմէ միայն խոզի միսը, որուն սպառումը աժանութեան համեմատ կը շատնայ: Այս պատճառին բարելաւումն ալ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Դ.— Տագնապի պատճառ.— Կտրուած կամ ալ ողջ անասուններու ներածումը: Օրինակ մը տալու համար Ֆրանսան 1931ին 3 միլիոն կենդանի (թէնթալ) 1800 միլիոն արժէքով մը ներածած է: Կառավարութիւնը 1931էն ի վեր արգելն մսի ներածումը սահմանափակած, բաժնեցուցակի ենթարկած է (քօնթէնժանթըման)

Եւ ահա այս միակ դարմանն է որ Ֆրանսայի անասնաբոյծին շունչ առնել սկսաւ, որուն շնորհիւ կրնայ իր արդիւնքը եթէ ոչ լայն չափով, գոնէ բաւարար կերպով շահիլ: Ֆրանսայի անասնաբոյծները աւելի գոհացուցիչ արդիւնք պիտի կարենան նշմարել երբ յաջողին իրենց կենդանիներուն վաճառումը ապահովաբար ընել փափաք մը որ բաւական դժուար է իրականացնել:

Ցորենի արժէքին տագնապը.— Ցորենի գնի տագնապը աշխարհի տնտեսական տագնապին գլխաւոր մէկ պատճառն է: Եթէ միացեալ նահանգներու, Քանատայի հարաւային Ամերիկայի ցորենի մեծ արտադրիչները չնչանկանային՝ անոր գնին արտակարգ անկումին բերումով, աշխարհ այս վիճակին չէր հասներ: Կեդր. Եւրոպայի մէջ ցորենի տագնապը մշտական աղբիւրը եղած է տնտեսական տակնուվրայութեան, եւ անով Եւրոպայի գլխին միշտ քաղաքական եւ ընկերային խառնակութիւններ կը խմորուին:

Բարեբախտաբար Ֆրանսա ամէնէն վերջն է որ ցորենի տագնապէն ազդուեցաւ. 1914ին Շիքակոյի մեծ շուկային մէջ ցորենը կը ծախէին կեն-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (43)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Շամիլի հետ պայուսակը առած կը դառնայինք, երբ լսուեց ձայն մը առնին: Գաղոյի կին Մուղրէն էր, «Գադօ, Դադօ, օճախդ մարի, անդին ձիերը թալանուեցան, տաղին ալ դրամներդ գողցուեցան»:

Իրարանցում է Գաղոյի վրանի մէջ. Գաղօն ու իր երկու կիները, Նազէն եւ Մուղրէն դրամներու սուգին մէջ են, գողցուածը արծա՞թ է թէ ոսկի: Երբ ստուգեցին որ արծաթ է եւ չնչին բան մը, կռիւ մը ծայր տուաւ Գաղոյի երկու կիներուն միջեւ: Նազէն կ'ըսէ որ, դրամը Մուղրէն է գողցած, եթէ օտարը առնէր, փոխանակ արծաթը առնելուն, ոսկին կ'առնէր եւ ինչո՞ւ ամէնը չառնէր: Ու խօսքէն կ'անցնին բռունցքի եւ իրարու մազ կը քաշեն: Ահա մէջ կը նետուի Գաղօն եւ կը սկսի անխնայ հարուածել երկուքն ալ, ըսելով.

— Քաֆիր, դրամն ալ իմն է, ձիերն ալ, տարին, տարին, ձեզի ի՞նչ, դեռ երկուքն ալ շատ է մնացեր, կերէք ու նստէք

Ու միջադէպը փակուեցաւ:

Ամէն օր կ'երթամ գանձս նայելու. անշարժ կը մնայ: Օր մը գիշերանց գացի հանեցի, համրեցի 80 արծաթ մէճիտ էր: Դարձեալ թաղեցի: Անկարելի է որ այսչափ դրամ վրաս պահեմ. լաւագոյնը այն է, առնել այս դրամը եւ փախչիլ Ամինոյի քով եւ ապրիլ Գերա Մագոյի մօտ: Բայց չէ՞ որ անդին դէպի ռուս բանակ երթալու խնդիր մը կայ, ուր ես մեծ երազներ կը տեսնէի: Աղջիս գիրկը կը դառնամ, գուցէ պարագաներէս որ եւ է մէկը ողջ կը գտնեմ:

Աղանկրո՞ւն տամ այս դրամը: Օ՛, այդ անկարելի է, աչքս դեռ սեւ է ու արիւնը չճացած անոր մէջ. ձգեմ որ թաղուա՞ծ մնայ: Ոչ, Քամիլ աղային տամ, ան փրկեց զիս, բարին լայն առումով: Բայց վստա՞հ ըլլա՞մ թէ Քամիլ լսելուն պէս Գաղոյին լուր չի տար: Այո, շա՜տ կը պահանջէ որ Քամիլ լաւ եւ տիրանայ դրամին: Կը խորհիմ, կը տրամաբանեմ եւ կ'որոշեմ դրամէն քանի արծաթ առնելով վաթսունը Քամիլին տալ:

Ամէն բան կարգի դրած եմ, քանի արծաթ զատած եմ, եւ քուրջերուս մէջ պահած, մնացածը թաղուած կը մնայ:

Օր մը մօտ կէս օրուան Քամիլ աղայի վրանը մտայ, ինք միայնակ նստած ծխախոտ կը մանրէր: Ըսի.— Տո՛ւր, աղա, ես աւելի լաւ կը մանրեմ: Տուաւ: Լմննալէն յետոյ ըսի. — «Աղա, բան մը պիտի ըսեմ, կ'աղաչեմ որ զիս գող չանուանես: Ձեզ խնդրանք այդ անուանը: Բայց բախտի բերմամբ առիթ ունեցայ ընել, բան մը որ ոչ կեանքիս մէջ ըրած եմ, եւ ոչ ալ ընելու միտք ունէի»: Անմիջապէս զգաց ու խնդալով ըսաւ.— Մի գուցէ Գաղոյի դրամները առիր: —Այո, աղա, եւ այդ դրամները քեզի կը յանձնեմ, այդ պարագան դուն միայն գիտցիր, ես ինչ կ'ուզես ըրէ, միայն թէ ես չերեւամ խնդրին մէջ:

— Լաւ ըրած ես, ըսաւ, արդէն անոր խնդիրը փակուեցաւ այն ատեն, երբ Նազէն ու Մուղրէն ծեծկուեցան:

— Այն ատեն, ես դէպի Ռուսէք կ'երթամ ձիուն սրօտր փոխելու, դուն ալ եկուր ան կողմը եւ առ դրամները:

Քիչ մը մէջ, իր ապայի վրայ համրեց վաթսուն արծաթ մէճիտ: Հինգ արծաթ տուաւ ինծի, «առ քեզ ծախսէ, երբ լմնցաւ նորէն կուտամ» ըսելով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԱՐԴ

Այսպէս թէ այնպէս, Մուրատ գետը հուն տուաւ: Անցանք միւս կողմը ու վրանները բացուեցան, վրան չունեցողները հիւղակներ շինեցին: Ես աղաներուն հիւղակէն դատ, առանձին հիւղակ մըն ալ ինծ շինեցի: Ցուրտ եւ յուլիսի տաքերն են, Պչերկայ դաշտին մէջ վրան ձգած է Ալագեազի ժողովուրդը, հետեւանքը դէշ կը տեսնեմ: Վայրը ճահճային է, ուռիներ ու եղէգներ երկինք կը սլանան: Ցորեկը սարսափելի տաք ու տօթ է, գիշերներ ցուրտ ու շաղ կ'իջնէ, անուրդի պակաս կը լրացնեն խակ պտուղներ ուտելով,— Թութ, խնձոր, եւայլն:

Ես կը նախընտրեմ անօթի մնալ, ու պտուղ ուտելէ կը զգուշանամ: Եռացած ջուր մը խմեմ: Հիւանդութեան նշաններ կ'երեւան, սաստիկ ջերմ կայ ժողովուրդին մէջ:

Ինծի կը պարտադրեն երթալ Թութ հաւաքել, իսկ ես Մահմէտը կը համոզեմ որ հետս գայ, գործիքներով մեր սին շրջակայ գիւղեր կօշկակարութեան ելլենք, թէ հաց կը գտնենք ուտելու, եւ թէ տան համար ալ բան մը կը հասցնենք: Համաձայնեցանք եւ գործիքներով Զըլըք գիւղ գացինք (Հոն ուր առեւանգեցին դժբախտ Եամէն): Մտանք շէյխ Ամուրիի բակը: Մահմէտ պատմեց արհեստս: Շէյխը գործիքներս քննեց եւ թանապուրով կշտանալէ յետոյ, սկսայ գործի: Մինչեւ մութը կոխեց: Յաջորդ օրն ալ գործեցինք: Երբ լմնցաւ, շէյխը տուաւ կէս կոտ գարիէ ալիւր, ոսկի մը պղպեղ, գլուխ մը իւղ եւ 5 գարիէ հաց: Գործիքներս շէյխին եղբօր կինը՝ Թաւլէն (այրի) բռնեց, «վաղը եկէք ինծի աշխատեցէք» ըսելով:

Տուն դարձանք: Ամէն տուն հիւանդ ունի: Մեր ալ Հասանն ու իր կինը հիւանդ են:

Երկու տեսակ ցաւ կը գործէ, մէկը ջերմն է, տաք ու պաղ կ'ընէ, միւսը փորլուծ: Այդ իրիկուն, փոխելու չափ հաց ու փիլաւ կերանք:

Առտուն Մահմէտի հետ Զըլըք դարձանք, եւ խաթուն Թաւլէի տունը գործի սկսանք: Կէս օրուան հացէն վերջ Թաւլէն մեր քովն է: Գեղեցիկ ու բաւական ալ կատակաբան, կը հետաքրքրուի ըսելով

— Ինչո՞ւ քու խօսածդ քիւրտերէնը չի նմանիր մուհաճիրներու խօսածին այլ կը նմանի Թուրքի մը խօսածին. դուն այս մուհաճիրներէն չես, դուն Թուրք կամ Հայ ես, աւելի լաւ է հարցնեմ, որովհետեւ Թուրքերն ալ Քիւրտերու նման արհեստի հմուտ չունին, դուն Հայ ես, Հայոցին Հայ եմ.

— Ոչ, խաթուն չէ, ես Թուրք եմ, հայրս Թուսերը սպանեցին, ես մօրս հետ քիւրտերուս քով գացինք. Այս երիտասարդը որ կը քնանայ, իմ քեռիս է:

— Լաւ, կը զարմանամ որ այս գեղեցիկ արհեստով դուն մնացեր ես. դժբախտ կը պատիս քիւրտերուն մէջ. Անցիր հոս, Արմատին (գայմագամլըք) որ դրամին մէջերը լեցնեն Ար- հետաւոր չմնաց, բոլոր Հայեր էին բոլորն ալ ջարդեցին, ու իրենք զիրենք ջարդած եղան, այսօր կը սասչին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

...ներկայ դրամով 90 Ֆր.ի։ ...ջնակներ 1919–20ի շրջանին ...կենդինարը մինչեւ 250 ...ցորեն ծախեցին։ Անհատ – ...ֆրանքի ... իրենց ... տեղին ... չատ արտադրել, առանց ... անհրաժեշտ ...

...կորմէ Եւրոպա ջանաց խնա – ...ցորեն, ինքը արտադրել։ ... մեքենաւոր աշխատաւորներ ... ցորենով եւ անհատ – ... երկրագործական պարագերով, ... տարին ... 1929ի Ամերիկայի մեծ փլուզումէն 1930էն 1931 տարիներուն Ֆր... ցորենի արտադրութեան բաց ... բայց ... կառավարու... ... միջոցներուն, մի... ... քանակը ... Ֆրանսայի երկրագործին ցորենը ...60 ֆրանքի ծախուեցաւ։ 1932—933ին, ցորենի Ֆրանսական ...թիւնը ներքին սպառման ... աւելի եղաւ եւ գծ ... ցորենի կենդինարը 85—90 Ֆր.ի ... Երկրագործը պիտի ... կառավարու – ... օգնութեան եկաւ. ... ցորենը երեք մի– ... Ա. ... Մէկ մասը ... Բ. – Սպառումը ... մը ամբարելով յաջորդ ... վերապահել։ Եւ վերջապէս ... վերջերս ցորենը պաշտօնապէս ... 115 Ֆր.ի պարտադիր գի– ... Երկրագործը խուսա– ... Թէեւ կան կարգ մը ... որոնք շատ դժ– ... պիտի վերնան, որով– ... կապուած են բոլոր եր– ... բարոյական ընդհա – ... եւ իրենց մարդ – ... համերաշխութեան հետ. Եթէ ... երկրագործին համար հաստատ– ... օրէնքներէն օգտ – ... կարգին վրայ պի– ... կեղեքիչները եւ խարդախ ...

...հետ համեմատութեամբ ... գիները, որով աւե – ... քննութեան ...

ԴԻՄԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ուսումնասիրելու նպատակով Հայաստանի հողը. Երեւանի երկրաչափի կայանը խորհուրդ տալով պիտի հիմնուի նաեւ չարժադրանական հաստատութիւն մը։ Ծրագրուած է 1935ին երկրաչարժի կայաններ հիմնել Լենինականի եւ Դիլիջանի մէջ։ Հայաստանի բնապատմական թանգարանը խորհուրդ տալով պիտի հիմնուի կենդանաբանական հաստատութիւն մը, բուսաբանական եւ կենդանաբանական հատուածներով։ Այդ թանգարանին մէջ կը գտնուի Հայաստանի բուսաբանական եւ կենդանական աշխարհի նմոյշներուն արժէքաւոր հաւաքածոն։ Պիտի հիմնուի նաեւ քիմիական աշխատանոց մը։

Ակադեմիայի հայկական բաժանմունք 1935ին պիտի աշխատի գլխաւորաբար Հայաստանի բնական հարստութեանց ուսումնասիրութեամբ։

Մանկավարժական ճիւղը

Մ. Սանթրոսեան, «Խորհ. Հայաստանի մէջ (26 Հոկտ.), կը ներկայացնէ Հայաստանի ուսուցչական տողնայի եւ մանկավարժական հիմնարկութեան մը անհրաժեշտութիւնը.—

Մանկավարժներու եւ պատրաստուած ուսուցիչներու պակասը սուր տագնապ մը առաջացած է Հայաստանի մէջ։ Կը պակսին մասնաւորապէս մանկավարժական բարձրագոյն կրթութեան տէր ուսուցիչներ միջնակարգ վարժարաններու համար։

Կրթական շինարարութիւնը, գիւղերու մէջ պարտադիր եօթնամեայ ուսման ծրագիրը, ինչպէս եւ միջնակարգ (տասնամեայ) վարժարաններու ցանցին ծաւալումը պատճառներ են, որ առաջնուէր մանկավարժ ուսուցիչներու տագնապը։ Առանց հաշուելու բանուորական համալսարաններու, արուեստանոցներու եւ միջնակարգ վարժարաններու տնօրէնի պաշտօնը, միայն միջնակարգ վարժարաններու յառաջ բարձրագոյն կրթութեան տէր ուսուցիչներու պահանջը, յառաջիկայ 3 տարիներու ընթացքին, կարելի է ներկայացնել հետեւեալ թիւերով.—

1621	հոգի	1934—35
2183		1935—36
2755		1936—37

Այս պահանջին դիմաց մենք ունինք մօտ 300 ուսուցիչներ, որ բարձրագոյն կրթութիւն ունին, եւ նոյնքան ալ ... ուսուցիչներ (եղթակ... գութեամբ մանկավարժական դասընթացքներու հետեւած

Միակ բարձրագոյն վարժարանը, որ կրնայ որոշ չափով գոհացնել այս պահանջը, պետական համալսարանն է, որ այս տարի չրջանաւարտ չի տար, բայց գալ տարիներու ընթացքին իր շրջանաւարտներուն մէկ մասը կրնայ տրամադրել ուսուցչական ճակատին։

Այս կացութիւնը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ միջնակարգ վարժարաններու համար։ Մեր դպրոցներուն քիչ թէ շատ ծանօթ ամէն մարդու համար գաղտնիք չէ այն, որ մեր դպրոցական աշխատանքներու որակին բարձրացման գլխաւոր արգելքն է որակեալ ուսուցիչներու պակասը։

Այս թերութենէն մեկնելով, Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ բացուեցաւ 4 տարեչրջանով մանկավարժական հիմնարկութիւն մը (վարժապետանոց), որուն նպատակն է ուժեր պատրաստել մեր միջնակարգ վարժարաններուն եւ բանուորական համալսարաններուն համար։ Մանկավարժական հիմնարկութիւնը պիտի ունենայ 4 ֆաքիւլթէ հետեւեալ դասընթացքներով.—

1.— Պատմա-գրական ֆաքիւլթէ.— Դասընթացքներն են՝ պատմութիւն, Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, Ռուսաց լեզու եւ գրականութիւն։

1.— Բնագիտական-ուսողական.— Դասընթացքներն են՝ բնագիտութիւն եւ ուսողութիւն (մաթեմաթիք)։

3.— Բնագիտական – բնապատմական.— Դասընթացքներն են՝ կենսաբանութիւն, տարրաբանութիւն, աշխարհագրութիւն

4.— Մանկավարժական – մանկաբանական.— Դասընթացքներն են՝ մանկավարժութիւն, նախակրթութիւն։

Առաջին իսկ տարուան մէջ բոլոր այս դասընթացքները հաստատելը դժուար ըլլալով, այս տարի բացուած են միայն 1.— պատմութեան, 2.— Հայոց լեզուի եւ գրականութեան, 3.— Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան, 4.— ուսողութեան, 5.— մանկավարժութեան դասընթացքները։

Դժուարութիւններէն մէկն ալ կը կազմէր չէնքի հարցը։ Բայց ամէնէն մեծ դժուարութիւնը՝ ուսանող գտնելն էր։ Դասընթացքները ուշ բացուեցան, ամէն ուսանող մտած էր այս կամ այն դպրոցը։ Բայց վերջապէս կարելի եղաւ գտնել 167 ուսանող, որոնք հիմա կը կազմեն առաջին դասարանը։ Պետական համալսարանէն վարժապետանոց առնուած են 55 ուսանողներ, որով ընդհանուր թիւը կը հասնի 222ի։ Դասախօսական կազմը գէշ չէ։

Սակայն սխալ է կարծել թէ դասախօսները կանչելով, ուսանողները ընդունելով, կը լուծուի վարժապետանոցի հարցը։

Վարժապետանոցին բացումը կատարուեցաւ շատ աննպաստ պայմաններու մէջ։ Վարժապետանոցին ճաշարանը, գիշերօթիկը եւ դասարանները ցրուած են քաղաքին 5 տարբեր կէտերուն մէջ։ Դասախօսութեանց մէկ մասը կը կատարուի պետական համալսարանին մէջ, մէկ մասը հանքաբանական աշխատանոցին մէջ։

Վարժապետանոցի շէնքը կարելի չեղաւ աւարտել, որովհետեւ շինութեանց նիւթերը կը մատակարարուին «թէյի դգալով»։ Եւ ուսանողները տեղաւորուած են այս ու այն կողմ։

Ընկերութեան մշակական քարտուղար Տիկ. Քամիլ Ֆլամարիոն այս առթիւ յայտնեց թէ Փարիզի հայ գաղութին այս մասնակցութիւնը արժանի է շնորհակալութեան, ինչ որ կը պարտինք մեր պաշտօնակից առատաձեռն Պրոֆ. Լեւոն Աստուրեանի ջանքերուն։ Համգուեցայ ամուսինս ինչպէս նաեւ ես, մեզ համակիր եղած ենք Արեւելքի այս ժողովուրդին, որ իր իմացական արժանիքներով այնքան ուշագրաւ տեղ մը բռնած է եւ այնքան տառապած։ Հայաստանը փոքր է աշխարհագրական քարտէսին վրայ, բայց մեծ է իր պատմութեամբ։

Պ. Լեւոն Աստուրեան գրաւոր պէս պատասխանեց Ֆրանսայի հոչակաւոր գիտնականուհիին այս համակրական արտայայտութեան, խորապէս զգածուած, իր եւ Հայոց շնորհակալութիւնները յայտնելով

Նիստը լման չարունակուեցաւ բուն օրակարգին։ Կրօշնլաթայի մէջ Ֆրանսական պատուիրակութեան կատարած գիտական աշխատանքներու մասին շահեկան բանախօսութիւն մը կատարեց նախագահ Պ. Հայէր, իսկ Պրոֆ. Լիօ խօսեցաւ Մօն – Պլանի վրայ կատարած իր աշխատանքներու մասին։

Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— o —

Սուրէնն Շահվերդեան նշանակուեցաւ Հայաստանի կրթական Ա. ...ի գործավար, իսկ Գէորգ Արոյ ... փոխ – գործավար ... Պալեան նշանակուեցաւ տե...ական արդիւնաբերութեան փոխ – գործավար։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Դրած էինք թէ Մոսկուայի գիտութեանց ակադեմիային Անդրկովկասեան մասնաճիւղին կապուած Հայաստանի բաժին մը պիտի հիմնուի Երեւանի մէջ։ Գիտութեանց Ակադեմիային Հայաստանի բաժնին պիտի ...ուի տնօրինութիւնը Երեւանի ... մը գիտական հաստատութիւն – ...ուն, մասնաւորապէս երկրաբանական հիմնարկութիւնը, որ պիտի կազմակերպէ հողագիտական բաժին մը

ՀԱՅԵՐԸ ԱՍՏԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Աստեղագիտական Ընկերութիւնը հանդիսաւոր նիստ մը ունեցաւ նոյ. 7ի չորեքշաբթի գիշերը, Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնին մէջ, որ լեցուած էր ամբողջովին։

Նախ կատարուեցաւ ներկայացումը ընկերակցութեան նոր անդամներուն որոնց մէջ կային նաեւ Փարիզի հայ գաղութէն Տիկ. Ա. Էգնաեան, Տիկ. Աննա Միշէլ եւ Պ. Վահէ Էգնաեան, Ժ. Խաչերեան, Լեւոն Կիւմիւշկէրտեան, Ա. Համբարձումեան, Ժան եւ Եդուարդ Միրաքեան, ...եան եղբարք, Մինաս Մինասեան, Վահրամ Մոսոիչեան, Առնակ եւ Եդուարդ Սեդրաքեան։

Վասպուրականի ձեռնատետրին խանձակը

ՉԸԼՍԻ (Մ. Նահանգներ), 2 Հոկտ.— Ցառաջիկայ ապրիլ ամսուն, 1935, կը լրանայ Վասպուրականի արժէքը յատկանշող եւ պարծանքը կազմող մէկ դրուագի քսանամեակը,— ապրիլեան Հերոսամարտը։ Որոշած ենք այս առթիւ գրքոյկ մը լոյս ընծայել, որ օրուան պատմական նշանակութեան բնորոշումին հետ, կարենայ տալ նաեւ Վասպուրականը ընդհանրապէս վերլուծող եւ կշռադատող գրութիւններ։ Կը խնդրենք Վասպուրականցիներէ եւ ոչ–Վասպուրականցիներէ որ գրութիւնով մը պատմական, յեղափոխական, քաղաքական, նպաստեն մեր այս ձեռնարկին։ Գրութիւնները մեր ձեռքը հասնելու են մինչեւ 1935 փետրուար 1։

Իսկ «Ապրիլեան Հերոսամարտը» տօնակատարի մը մէջ — 3 կամ 5 տուն — յուզագոյն բնորոշող եւ պատկերացնող անհատին 25 տոլարի նուէր մը պիտի տանք։ Տօնակատարի քննութիւնը պիտի յանձնուի ձեռնհաս յանձնախումբի մը։

Համա-Վասպուրականցիներու
Ընդհ. Միութեան Կեդր. Մարմին
Հասցէ — 102, P. O Box, Chelsea, Mass. (U.S.A.).

— ԴԵԹ կռապաշտական շրջանին Հայերը այնքան պատուամէտ էին, որ ունէին քուրմեր եւ քրմուհիներ։

— ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԻ աստղերէն Պէլլայի Վէրոյի, հագիւ 3 տարեկան արդէն չահած է իր կեանքը ապահովագրելու եւ մինչեւ իր հասունութեան վկայականը առնելու չափ դրամ

— Շարժապատկերի աստղերէն Ճէյմի Տուռն ամէն անգամ կառքածհայելիի մը մէջ կը նայի, երբ կը խաղայ։

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

— • —

Աթէնքի «Նոր Օրը» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (1 նոյ.).

— «Առանց ոգեսելու ոյ ֆառոյդ դայ անցնի անփոփոխելի կարծիք կազմելու համար արդի Թուրքիոյ մասին, սխալած չենք ըլլար, եթէ ուզենք հաւատալ թէ կատարուած անբնական յեղաշրջումը մեծապէս յաջողած է իր առաջադրութեան մէջ։ Այսօրուան իրականութիւնը, թուրք յեղափոխութեան վարիչներուն նախատեսածէն աւելի է։ Անիկա խոստովանիլը պէտք չէ ամօթ ըլլայ մեզի համար։

Թուրքիա մեր ժողովուրդին թշնամին է։ Դարերով կեղեքելէ, կողոպտելէ, ջարդելէ եւ մեր օճախներէն տեղահան ընելով օտար ափերու վրայ ցրելէն հասնելիքներու պէս մեզ սրբուելէ յետոյ, տակաւին կը զբաղի մեր ժողովուրդով, անոր հանդիսութեան ու խաղաղ օր ցոյց չտալու համար։

Ոչ մէկ առիթ չի փախցներ ճշմարտութեան եւ ճգնը դնելու հեյլէն կառավարութիւնը, որպէսզի մեր ապատութիւնը կապտուի, մեզ ցոյց տայ եւրոպացիներուն բարեկամութեան արգելք եւ մեզ վարկաբեկ ընէ յաչս եւրոպականութեան։

Հաւատի տրամադրել գիտենք որ վերջերս արտաքին նախարարութեան մօտ կարծիք դիմում կատարուած է արեւմտեան Հայու մը իբր թէ կասկածելի «գործունէութիւն» ով հետաքրքրուելու եւ վերջ տալու անոր կոգմէ կատարուող նախաքնով փրոփականտին։ Անծանօթ չէ մեզի թէ արտաքին նախարարութիւնը պատկան ապառարկութիւններուն միջոցաւ քննութիւն բացած եւ անազին թղթածրար մը կազմած է։ Հաւանական է որ խնդրոյ առարկայ անձին խիստ ազդարարութիւն ալ եղած ըլլայ։

Այս եւ ասոր նման ուրիշ դէպքեր ցոյց կուտան թէ Թուրքիա կը շարունակէ հետեւիլ մեր բոլոր շարժումներուն, կը շարունակէ հալածել մեզ մինչեւ անգամ օտար հողերու տակ, օգտուելով մեզ հիւրընկալող երկիրներու բարեկամական տրամադրութիւններէն։

Այս բոլորը գիտնալով եւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածելով մէկտեղ, մեր պարտականութիւնն է ուշի ուշով հետեւիլ թուրք յեղաշրջման զարգացման բոլոր փուլերուն, ծանօթանալ Թուրքիոյ տնտեսական ու առեւտրական պայմաններուն, ներքին վարչական կազմակերպութեան եւ մշակութային կեանքին։

Երբ բշնամին չէ որ պիտի ընենք անիկա։ Ընա խիբեք։ Աշխարհագրականօրէն Թուրքիա եւ Հայաստան դրկից են։ Հարկադրուած են միշտ քով քովի ապրելու, բարեկամ ըլլան թէ բշնամի։ Այս հայեցակէտէն, ծանր յանցանք է մեր տգիտութիւնը դրացի երկրին ուժին, տնտեսութեան, ելեւմտական միջակին եւ մշակութային արժէքներու մասին։

Միակ երկիրը, որու մասին պարտաւոր ենք շատ բան գիտնալ, Թուրքիան է, որովհետեւ միակ երկիրը, որուն հետ մինչեւ վերջ լիր դրկից քով քովի պիտի ապրինք, Թուրքիան է»։

ՈՂԻՄՊՈՍԸ ՊԵՐԼԻՆ՝ ՔԱԼԵԼՈՎ

Մօտերս Գերմանիոյ Դիլրայոյն մարզական խորհուրդը, նման չտեսնուած եւ դժուարին գործի մը պիտի ձեռնարկէ։ Վաղուց բանակցութիւններ սկսած են եօթը երկիրներու մարզական մարմիններու հետ (Յունաստան, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա, Հունգարիա, Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա եւ Գերմանիա)։ Ինչպէս յայտնի է, 1936ի համաշխարհային ողիմպիական մրցումները այս անգամ Գերմանիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան (Պերլին) եւ ատոր համար կ'ուզեն անակնկալ մը սարքել։

Ողիմպիականի Միջազգային Յանձնախումբը որոշած է Մարաթոնի չէնք մը չինել եւ այն բոցը, որ պիտի բռնէն Ողիմպոս լերան ստորոտէն, 3000 մարզիկներու ձեռքէն պիտի անցնի եւ պիտի վառի, մինչեւ որ 1936ի ողիմպիական մրցումները լրանան եւ աշխարհ հասկնայ թէ Պերլինի միջազգային ողիմպիական մրցումը ծեր Ողիմպոսէն բոցավառուած է եւ անոր յիշատակը կը ջանայ թարմացնել։

Բոցավառ ջահը ճամբայ պիտի ելլէ Ողիմպոսի ստորոտէն դէպի Աթէնք – Սելանիկ (հեռաւորութիւն 1041 քիլոմէթր)

Պուլկարիա, (Սոֆիա), 138 ք. մ., Եուկոսլավիա 501 ք. մ., Հունգարիա 381 ք. մ.։ Աւստրիա 206 ք. մ., Չեխոսլովաքիա 290 ք. մ., Գերմանիա (Պերլին) 252 ք. մ.։ Ընդամէնը 2939 քիլոմէթր ճամբայ պիտի երթայ Ողիմպոսէն բոցը։ Ամէն մէկ մարզիկը պէտք է վազէ միայն 1000 մէթր, եւ պէտք է փոխանցէ միւսին, որ կը սպասէ իրեն։ Ոչ թէ ջահը պիտի փոխանցէ, այլ այդ ջահէն կրակէն պիտի վառէ իր ջահը եւ այնպէս ճամբայ պիտի ելլէ։ Այսպէս, Յունաստանը պիտի ունենայ 1041 մարզիկ, որոնք պիտի վազեն 1000ական մէթր։ Այս վազքին մասնակցողներուն պիտի տրուի մէյմէկ վկայական եւ նուէր մըն ալ յիշատակի համար։

Մարզիկները 15 վայրկեանէն աւելի պէտք չէ որ ուշանան։ Եթէ ուշանան ջահը արդէն մարած կ'ըլլայ։ Հաշիւ եղած է թէ վերջին մարզիկը Պերլինի մարզադաշտը պիտի մտնէ օգոստ. 1ին կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Առաջին ջահակիրը, որ մարզադաշտ պիտի մտնէ, անմիջապէս պիտի վառէ «Մարաթոնի չէնքին» ջահը, որպէսզի տեւէ մինչեւ մրցումներուն վերջը։

ՕՐ. ԱՐՏԵՄԻՍ Մ. ՍՏԱՄՊՕԼԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ Մ. ԳԱՐԱՄԱՃԵԱՆ

Նշանուած

11 Նոյ. 1934. Փարիզ

ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (25)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԵԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ամուսնացա՞ք դուք, Ֆրէնք, ...ին, ինծի բան մը կ'ուզէք որ այնքան ...էր էք որ Սպիտակ Արծիւին ...ները կը վստահիք այսպէս եր...ու անձերու։

...դօրէն եւ ծեր մէկու մը հա... գլուխ ջանքով մը, աթոռին վրայ ...ը, իր ուսին վրայ դրուած ձեռ... վերցնելով, մէկ կողմ հրեց։

— Այնքան ալ արտառոց բան չէր ...ծօրձ, բայց, միայն ձեզի ... ... թէ այս երկու ոստիկան...րու կը մնուրեմ որպէսզի Սպիտակ Արծիւին այս ատեն մէջ մտնելը արգի... կամ իմ մօտ գալէն առաջ սպան... Եթէ դուք երթաք եւ հարցնէք ...ձեզի պիտի պատասխանեն թէ ...ինդրին խորերը մտած չեմ, թէ ...Սպիտակ Արծիւի պատմութիւնը միա... կը սանձէ. այդպէս հաւատացնել ... ես անոնց... Թէ ծերունի մը ...քերուն մէջ կապկապելով այս տար– տամղիւցին հարցումներու՝ գրեթէ խելայաւած է։ Ամէն պարագայի մէջ, սակայն ան որ կը համարձակի գիշերանց, առանց հարցնելու այս տունէն ներս մտնել՝ առաջին անգամ կը սպաննուի, ու յետոյ կը հարցնեն թէ ինքը Սպիտակ Արծի՞ւն էր... Անոնք երկուքն ալ այնքան կը փախաքին չահիլ հազար ոսկին։

— Տէր Աստուած, բայց դուք խելացի էք, Ֆրէնք, չատ խելացի։ Արդէն հոն ալ միշտ մեր խմբակին գլուխն էիք։

— Շնորհակալ եմ, բայց աթոռին վրայ նստող մարդը։

— Բայց հակառակ այդ բոլորին՝ ինքզինքս հանգարտ չեմ զգար, Ֆրէնք, շարունակեց այցելուն։ Ձեր նախազգուշութիւնները կրնան շատ լաւ եղած ըլլալ կամ ոչ... բայց ասիկա նոյն խնդիր մըն է որ կարգաւորելու չատ բարձր է։ Եա որ եւ է կառավարչական միջոց ձեռք չեմ առած, եթէ առած իսկ ըլլայի՝ չեմ կարծեր որ ձեզ պէս ապահով զգայի ինքզինքս։ Ֆրէնք, անկեղծօրէն խօսելով մահէն կը սարսափիմ եւ լրջօրէն կը մտածեմ երթալ ոստիկանութեան իմացնել։

—Անիծեալ յիմար, գոչեց Ֆրէնք, եւ աթոռէն վեր ցատկելով՝ կատղած եւ գողդողուն՝ կեցաւ իր այցելուին առջեւ։ Անիծեալ յիմար, կրկնեց, չէ՞ք խորհիր թէ ոստիկանութեան երթալ ի՞նչ կը նշանակէ, ամբողջ պատմութիւնը մէջտեղ կ'ելլէ... անկէ վերջ դուք եւ ես ո՞ւր պիտի երթանք։

Միւսը ուսերը ցնցեց։

— Որքան ատեն որ Սպիտակ Արծիւը մեզ չպիտի կրնայ բռնել, ի՞նչ կարեւորութիւն կ'ունենայ ուր ըլլալնիս։

Ֆրէնք ինքզինքը զսպելու գերագոյն ճիգով մը ըսաւ.

— Ճօրճ, ոստիկանութեան երթալդ լաւ չպիտի ըլլայ։ Ձեզի հիմակ կը խոստովանիմ որ կարծուածին չափ անհոգ չեմ այս խնդրի մասին, եւ գլուխս կորսնցուցած չեմ։ Ոչ, բարեկամս, տակաւին ատեն է անիկա, դուրսի երկու գաղտնի – ոստիկաններէն զատ բոլորովին ծոյլ ու անգործ նստած չեմ։ Մտիկ ըրէք. Սպիտակ Արծիւը կրցաւ ձեռք ձգել Սթալպէրկը, Տէյվրարն ու Մէյսոն, բայց տակաւին չկրցաւ բռնել, եւ շատ հաւանաբար առաջին անգամ մենք զինքը ձեռք անցնենք։

— Զինքը մե՞նք ձեռք անցրնենք։ Բայց ի՞նչպէս։

— Նայէք, Ճօրճ, որ ձեզի բան մը ըսեմ, բան մը որ մտադրած էի ոչ ոքի ըսել։ Ձեզի պիտի ըսեմ որովհետեւ կը տեսնեմ որ դուք ինծմէ աւելի կը սարսափիք, եւ մանաւանդ եթէ չըսեմ ձեզի, կրնայ պատահիլ որ քիչ առաջ թելադրածիդ նման յիմարութիւն մը ընէք... եւ ոստիկանութեան երթաք։

Երկուքն ալ կրակին մօտ դէմ դիմաց նստան։

— Անկէց զատ, չարունակեց խօսող մարդը, նստելէն յետոյ, դուրսի երկու մարզիկներէն զատ, վարձած եմ ոչ – մասնագէտ գաղտնի ոստիկան մը, մէկը որուն կրնամ վստահիլ։ Այս անձը հետազօտութեան կ'աշխատի Սպիտակ Արծիւին ապրած տեղը երեւան հանել։ Խելացի եւ խորամանկ մարդ մը, եւ իր տրամադրութեան տակ ուզած դրամը ունի։ Օրուան որ եւ է ժամուն լուր մը կը սպասեմ, որով պիտի իմացնէ մեր մարդուն բնակած վայրը։ Այդ լուրը առած վայրկեանիս իսկ դուրս պիտի ելլեմ եւ Սպիտակ Արծիւը պիտի բռնեմ. կ'ընդունիմ որ այլեւս երիտասարդ չեմ, բայց այնիւխօսք որ բազուկս քսան կամ աւելի տարիներու առաջուան ուժը ունի, եւ դուք պէտք է յիշէք, Ճօրճ որ այն ատենները կ'ըսուէր թէ եթէ ես բանի մը ձեռնարկեմ, ձեռքէս չի խուսափիր։ Հիմակ որ ծրագիրս ձեզի վստահեցայ, ուրեմն ձեզ ալ կրնամ որպէս ընկերակից հետս առնել... թշնամին պէտք է միասին ջախջախել. մէկ բանի վստահ եմ... երկուքս ալ չենք կրնար զինքը փախցընել։

Այցելուին դէմքին վրայ պարզ կ'երեւար որ իր ընկերոջ ծրագրին յաջողութիւնը այնքան ալ կարելի չէր։ Իւրին էր պատմել Սպիտակ Արծիւը սպաննելու պատմութիւնը, եթէ գտնուէր, բայց թէ ո՞ւր գտնել։ Բան մը կար սակայն, որ իր բարեկամը կը մոռնար, Սպիտակ Արծիւը մինչեւ հիմակ ինքզինքը ցոյց տուած էր որպէս չ-փազանց խորամանկ մէկը։

Մայրաքաղաքի ամբողջ ոստիկանութիւնը չարաթէ մը ի վեր եռեւէն ինկած է, եւ չէ կրցած գտնել զինքը, եւ ոստիկանները յիմարներ չեն. հետեւաբար բնաւոր մէկը չի կրնար սպասել որ փողոցի հասարակ մարդ մը այդ գործին մէջ յաջողի։

— Լաւ Ճօրճ, ի՞նչ կը խորհիք, կ'ուզէ՞ք ինծի հետ միասին գալ, ըսաւ տանտէրը, տեսնելով որ այցելուն երկար ատեն լուռ կը մնար։

— Անշուշտ, ձեզ հետ միասին պիտի գամ... եթէ ձեր մարդը իր թաքստոցը կարենայ գտնել։ Բայց անկեղծօրէն խօսելով չեմ կարծեր որ կարենայ գտնել։ Ես տակաւին վստահ եմ որ մեր լաւագոյն գործը կ'ըլլայ ոստիկանութեան դիմել եւ ըսել թէ ով է այդ մարդը։ Ոչ մէկ կերպով պարտաւոր չենք մեր անձերը անոր հետ հասցնել։ Մենք...

— Ցիմար մի ըլլաք, գոչեց միւսը, բան մըն ալ չենք կրնար ըսել, առանց մեր անձերը անոր հետ խառնելու։ Նոյն իսկ եթէ ստենք, քիչ ատենէն անոնք եղելութիւնը մէջտեղ պիտի հանեն։

(Շար.)

Հայոց այս մասնակցութիւնը արժէք ունէր անոր համար որ, մէկ օր առաջ վերոյիշեալ բոլոր Առեւտրական սենեակներու նախագահները, իրենց տարեկան ընդհանուր ժողովը գումարելով Փարիզի Առեւտրական Սենեակին մէջ, շարք մը սեղմումներ սահմանած են Ֆրանսայի մէջ հաստատուած օտար առեւտրականներու, խանութպաններու եւ աշխատաւորներու դէմ: Փարիզի Առեւտրական սենեակի նախագահ Պ. Կարնիէի եւ նախարար Պ. Լուի Մարէնի փափկանկատ կարգադրութեամբ, որոշուած էր որ շաբաթ օրուան հանդիսութեանց մասնակցի նաեւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնը, իբրեւ Ֆրանքօ-հայկական ձեռնարկ մը, որպէսզի ցոյց տրուի ֆրանսական Առեւտրական սենեակներու քանի մը հարիւր նախագահներուն, որ վաղն իսկ կը վերադառնան իրենց կեդրոնները, կարելի ըլլայ տարբեր աչքով նայիլ հայ առեւտրականին, խանութպանին եւ աշխատաւորին:

Ճառախօսութեանց ընթացքին, նախարար Լուի Մարէնէ վերջ, ընկերութեան ընդհանուր քարտուղարը, Զօր. Գրիսօ Տէմայէ, հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց ֆրանսական առեւտրական պատուիրակութիւնները, որոնց մէջ նաեւ միակ օտար կազմակերպութիւնը, Հայ Տնտեսական Կեդրոնը, որուն յայտնեց ֆրանսական առեւտրական կազմակերպութեանց բարեհաճակամութիւնը:

Աւելի քան հազար սպանութիւն

Գուրկատի զինուորական ատեանը չորս տարի բանտարկութեան դատապարտեց սպայ մը եւ երեք տարի՝ բժիշկ մը, որոնք օգնած էին Իվան Միխայլովի եւ կնոջը դէպի Թուրքիա փախուստին: Այս առթիւ ընդհ. դատախազը խօսեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան գործունէութիւնը, յայտնելով թէ աւելի քան հազար մարդ սպաննել տուած է 1924էն ի վեր:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԱՄԼԱՑՄԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ հռչակումէն ի վեր, (1933 նոյեմբեր 24), միայն Գերլին-Մօապիտի հիւանդանոցին մէջ գործողութեան ենթարկուեցան են 111 այրեր:

103ՐԴ ՏԱՐԻՆ ՄՏԱԾ ֆրանսացի գիտնական մը, Տոքթ. Կէնիօ, որ այժմ կը բնակի Նանսի եւ տարիներով եղած է նախագահ Փարիզի բժշկական ակադեմիային: Ծնած՝ 1832ին, միշտ քաջառողջ է եւ լաւ ախորժակ ունի: Ամէն օր ոտքով պտոյտ մը կը կատարէ եւ իր երկարակեցութիւնը կը վերագրէ մեթոտիկ շնչառութեան,— խոր շունչ մը քաշել, յետոյ ամբողջովին պարպել:

ԲՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց մենաշնորհի վերածել ծխախոտը, որ երկրին գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է, ինչպէս Ցունաստանի մէջ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ կառավարութիւնը անհրաժեշտ մեքենաները գնեց Եւրոպայէն, շաքարի երկու գործարաններու համար:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուած էր Էնկիւրիի մէջ, որոշած է պալքանեան դրամատուն մը հաստատել:

ՓԱՐԻԶԻ կարեւոր փողոցներէն մէկը Պ. Տումէրկի անունով կոչելու համար, խնդրագիր մը պիտի ներկայացուի քաղաքապետական խորհուրդին:

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ բացումը տեղի ունեցաւ Բագուի մէջ, խորհրդային յեղափոխութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ.

ՇԻԼԼԷՐԻ ծննդեան 175րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Վայմարի մէջ: Ներկայ էր Պ. Հիթլէր եւ իր պրոպականտի նախարարը՝ Կէօպէլս, որ ճառ մը խօսելով ըսաւ.— «Եթէ Շիլլէր մեր շրջանին մէջ ապրած ըլլար, ապահովաբար մեր յեղափոխութեան բանաստեղծ-ախոյեանը պիտի ըլլար: Մենք միշտ կ'ըսպասենք իր մեծ յաջորդին:»

Տէր եւ Տիկին Սալգիս Սարգիսեան, Պ. Պ. Նարոյէան եւ Աբրահամ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Նորտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սուֆիա Սարգիսեան եւ զաւակունք (Ուստր), Այրի Տիկին Աննա Գինոսեան (Խարբերդ), Այրի Տիկին Մարիամ Սարգիսեան եւ զաւակունք (Ուստր), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալեան (Կարտան), Այրի Տիկին Հայրապետեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գզիրեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Ուլունեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Աննա Միսաքեան, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, Սէն Լուիի Ակումբի ենթակոմիտէին, Քղիի Հայր. միութեան, բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, եղբօրկնոջ, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի

(Ծնեալ Աբրահամեան 53 տարեկան, Դատեմցի, Խարբերդ)

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 29ին, Սէն Լու Կրան Փէնի իր բնակարանին մէջ:

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Ս. Փիէռի գերեզմանատունը:

Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԹԱՇՃԵԱՆ, փոխան ծաղկեպսակի, 40 ֆրանք կը նուիրէ Համազգայինի Սէն Լուիի մասնաճիւղին:

Ա. Զ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐԸ ՊԱՀԵՑԷՔ ԿՐՆԱՔ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ ՇԱՀԻԼ

Կ. Խաչի 1 ֆրանքնոց ընկալագիր-նուիրատոմսերը, որոնք կը կրեն խաչի նշան մը, այսուհետեւ պարգեւներ պիտի շահին իբր թոմպոլայի տոմս: Ամէն անգամ որ անոնցմէ հազար հատ ծախուի, պիտի կազմակերպուի թոմպոլա մը: Շահելիք պարգեւներն են՝ գինիներ, շոքոլաներ եւ որոշ քանակութեամբ զանազան նպարեղէններ: Երկու հանգոյց միանգամայն, ՕԳՆԵԼ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ եւ ՇԱՀԻԼ ՕԳՏԱԿԱՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ:

Պահեցէք այսուհետեւ ձեր նուիրատոմսերը եւ սպասեցէք թոմպոլայի արդիւնքին, որ պիտի ծանուցուի թերթերուն միջոցաւ:

(Կ.Խ.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէն Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու կողմէ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ՝ ԱԲՐԱՀԱՄ, ՍԱՐԳԻՍ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՆԵՐՈՒՆ, իրենց մօր՝ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ — 1935 — Ա. ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՃՈԽ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Դիմել M. et M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot, PARIS (9e)

Ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի վարչութեան, Լ. Գեւոնեան, 17, Rue Damesme, Paris

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ-ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ

ՑԱՅՏԱԳԻՐ 9 ՆՈՅ.-ԷՆ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DEMOURS PATHE. Amok — Série 7
LUTETIA PATHE. Si j'étais le patron (Fernand Gravey)
MOZART PATHE. Amok — Série 7
SELECT PATHE. Princesse Czardas
SAINT MARCEL PATHE. Amok (Attraction)
LOUXOR PATHE. Le dernier milliardaire La 5e empreinte
LYON PATHE. Le dernier milliardaire (Attraction)
ROCHECHOUART PATHE. Le dernier milliardaire
EXCELSIOR PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
METROPOLE PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
CAPITOLE PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
BARBES PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
FEERIQUE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
LECOURBE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
MONTPARNASSE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
PALAIS DES GLACES PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
RECAMIER PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
SAINT CHARLES PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
PATHE ORLEANS. Le scandale (Gaby Morlay)
BELLEVILLE PATHE. Lac aux dames — La femme en homme
MAINE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
MAGIQUE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
SEVRES PATHE. Lac aux dames — La garnison amoureuse

BANLIEUE

COLOMBES PATHE. Le dernier milliardaire
OLYMPIA DE CLICHY. Le dernier milliardaire
PATHE CINEMA PALACE (Boulogne) Le dernier milliardaire
CASINO DE CLICHY. Princesse Czardas
KURSAAL AUBERVILLIERS. Arlette et ses papas
KURSAAL BOULOGNE. Le grand jeu
ALHAMBRA D'ASNIERES. Arlette et ses papas

FILMS RECOMMANDES

MARIGNAN PATHE NATAN. Caravane (Charles Boyer, Annabella)
MARIVAUX PATHE. Tartarin de Tarascon (Raimu)
IMPERIAL PATHE. Le prince de minuit (Henry Garat)
EMPIRE PATHE — NATAN. Le prince de minuit (Henry Garat)
MOULIN ROUGE PATHE. Un homme en or (Herry Baur)
MAX LINDER PATHE. L'Orage (Film russe)
OMNIA CINE INFORMATION. Actualités mondiales — L'Opera de Paris
VICTOR HUGO. Si j'étais le patron (Fernand Gravey)
ROYAL PATHE. Rapt d'enfant — Dollar et whisky

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 14 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2851

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒԱՆՇԱՆ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

Ամէն անգամ որ կը խօսինք մեր ներքին հոգերու մասին, բանտարկանէն մինչեւ պրոցականը, տնտեսականն ու ֆիզիքա-կանը, մեքենաբար կը ցցուի թուանշաններու հարցը.

— Որքա՞ն: Հարիւրին քանի՞ն: Ո՞ւր ինչքան: Ո՞րը այսքան...

Եւ թուանշանները խոյս կու տան:

Անշուշտ շատ ունինք թիւեր, ձեռքի տակ, ասդին-անդին, գրասենեակներու, գիրքերու կամ թերթերու մէջ:

Բայց, անոնց մեծ մասը քարացած, ժամուտ կապած, աւանդ... ծերացած են: Այսինքն՝ չեն համապատասխաներ ոչ իրականութեան, ոչ ալ օրուան պահանջին, առաջադրուած հարցի լուծման:

Օրինակ, ո՞վ պիտի կրնար մասը բարձրացնել եւ յայտնել Ֆրանսայի գաղութին համրանքը: (Անշուշտ մօտաւորապէս: Բացարձակ ճշդութիւնը չնորք է նոյն իսկ ամենակարող, կազմակերպուած պետութեանց մէջ):

Հարցումը մանրելով, կրնա՞ք ըսել Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի կամ Վալանսի հայկական գաղութներուն թիւը:

«Յառաջ»ի հրատարակութեան առաջին տարիներուն, մեր թղթակիցներն ու աշխատակիցները բաւական օգնեցին, երեւան հանելու համար իւրաքանչիւր գաղութի մարդահամարը:

Այնուհետեւ բազմաթիւ տեղափոխութիւններ կատարուեցան: Ամբողջ քաղաքներ պարպուեցան եւ ուրիշներ ուռեցան: Բանուորները պակսեցան եւ արհեստաւորներն ու մանր առեւտրականները յաճախեցան:

Յետոյ, նոր կարաւաններ եկան, եւ ուրիշներ ճամբայ ելան դէպի աւելի հեռուները: Կամ վերադարձան իրենց նախկին վայրերը:

Մէկ խօսքով, 10-12 տարի վերջը, ոչ միայն համրանքը փոխուեցաւ, այլ եւ ընդհանուր դիմագիծը:

Այն աստիճան որ, ազգային կոչուած հաստատութիւններն անգամ շատ աղօտ գաղափար ունին բուն կացութեան մասին:

Հարցուցէք, օրինակի համար, թէ ի՛նչ հիման վրայ 60-70,000 կը հաշուեն Ֆրանսայի գաղութը, 20-25,000 հազար՝ Փարիզն ու Մարսէյլը (զատ-զատ), կամ երկու հարիւր հազար՝ Սուրիա-Լիբանանը,— եւ պատասխանի փոխարէն պիտի լսէք թոթովանք:

Նոյն հարցումը կրնաք ուղղել սա 800,000ի մասին, որ առածի կարգ անցած է (իբրեւ համրանքը արտասահմանի գաղութներու):

Խոստովանինք թէ բոլորս ալ նախընտրած ենք դիւրին —կամ աւելի մօտիկ— ճամբան: Կը սիրենք հալովել բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ փոխանցուած թիւեր:

Ինչպէս որ, զինադադարի շրջանին, 1,200,000 կորսնցնելէ յետոյ, տակաւին չորս միլիոն կը հաշուէինք մեր համրանքը:

Անշուշտ սխալ չէք հասկնար այս գիտողութեան ոգին: Թերեւս աւելի ենք այսինչ գաղութին մէջ, եւ պակաս՝ ուրիշ տեղ մը: Հարցը այն է որ, նոյն իսկ պաշտօնական, իրաւասու շրջանակները շատ քիչ յօգնութիւն կը կրեն, մօտաւոր եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Գիտենք որ ձեռնարկներ եղած են, տարիներ առաջ, Մարսէյլի մէջ: Պալքանեան երկիրներու մէջ ալ փորձուեցաւ քանի մը անգամ: Սուրիա-Լիբանանի առաջնորդները պարբերաբար վիճակագրութիւններ կը հրատարակեն: Իսկ այս միջոցին փորձ մը կը կատարուի Հալէպ: Ամերիկայի մէջ, սկսելով Պուէնոս Այրէսէն:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ մեծ ըլլան դժուարութիւնները, անյաղթելի չեն: Կը բաւէ որ ըմբռնենք թէ՝ ո՛ր եւ է ձեռնարկի յաջողութիւնը, նոյն իսկ մեր քաղաքական դատին հիմնաւորումը առաւելապէս կախում ունի թիւերու գիտութենէն:

Թուանշաններն են որ, շարժանկարի մը պէս պիտի պարզեն մեր շահն ու կորուստը: Անոնց շնորհիւ միայն կրնանք իմանալ թէ ո՛ւր կ'երթանք: Առանց թուանշանի կրնա՞ս չափել հանրային վէրքի մը, պահանջի մը խորութիւնը եւ զայն դարմանելու կարողութիւնդ, բարոյական կամ նիւթական միջոցներդ:

Ահաւասիկ ամէնէն հրատապ հարցը,— բանուորական:

Տրտունջներ, բողոքներ, աղերսներ ամէն կողմէ: Անշուշտ արդար, եւ արժանի ուշադրութեան:

Եւ սակայն, ո՞վ կը յաւակնի գիտնալ թէ՝ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ համեմատութիւն, ի՞նչ ծաւալ կը ներկայացնէ մտոնանշուած պարագան:

Ո՞վ կրնայ պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն.— Քանի՞ գործազուրկ բանուոր ունինք ամբողջ Ֆրանսայի եւ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ: Քանի՞ հոգի զրկուած են օրինական նպաստէն: Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն «անկանոն»ները:

Այս գլխաւոր հարցումներէն կը ծագին ուրիշ բազմաթիւ հարցեր, որոնք նմանապէս կապ ունին թուանշաններու հետ:

Եւ թուանշաններն են որ պիտի ապացուցանեն ոչ միայն թշուառութեան, այլ եւ բարօրութեան աստիճանը: Չէ՞ որ, տարիներու ընթացքին, հազարաւորներ փրկուած են վարձու բանուորութեան գերութենէն:

Թուանշան ժողվեցէք, ընկերներ, որքան կը թոյլատրեն ձեր միջոցները: Մէկ թուանշանը, գաղութի մը թուական պատկերը շատ աւելի տեւական արժէք ունի, քան տասը նկարագրութիւն հանդէսի եւ խնջոյքի, որոնք իրարու կը նմանին եւ մասնաւոր յօգնութիւն կամ արժանիք չեն պահանջեր:

Մանաւանդ այս պաղոտաններուն վրայ, մենք թուանշաններու միջոցաւ պիտի կրնանք հետեւիլ արմատախիլ բազմութեանց հետքերուն, եւ պահել զանոնք, չափելով շահն ու վնասը, երեւան հանելով խոցելի կէտերը:

Միայն թուանշանն է որ չի խաբեր:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒ

Երէկ, երեքշաբթի, Ֆլանտէնի դահլիճը առաւ երկու անգամ նիստ գումարեց, երկրորդը՝ նախագահութեամբ հանրապետութեան նախագահին, եւ վերջնապէս կազմելով իր յայտարարութիւնը, կէսօրէն յետոյ կարդաց Խորհրդարանին մէջ: Յայտարարութիւնը կարճ էր եւ գլխաւորաբար կը ծանրանար տնտեսական խնդիրներու վրայ, պահանջելով նիւթացոյցին անյապաղ քուէարկութիւնը, աւելի ազատութիւն՝ առեւտրական փոխանակութեանց համար եւն.: Անշուշտ դահլիճը ամէն բանէ առաջ միութիւն—գինադուլ— կը յանձնարարէ, հետեւողութեամբ Պ. Տումէրկի, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել իր առաջադրութիւնները, (տես աւելի վարը): Պ. Ֆլանտէն առ այժմ որոշ մեծամասնութիւն մը ապահոված է, բայց դժուար է ըսել թէ որքան պիտի կրնայ տեւել այս մեծամասնութիւնը կամ զինադուլը:

Արդարեւ, «դահլիճներու ջարդը» զարմանալի համեմատութիւններ առաւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 1932 յունուար 1էն ի վեր: Այսպէս, 1932ին — Ֆրանսա ունեցաւ չորս դահլիճ,— Լավալի, Թառտիէօյի, Էրիոյի եւ Պոնքուրի: 1933ին՝ երեք դահլիճ,— Տալատիէ, Սառօ եւ Շոթան: 1934ին՝ երեք դահլիճ,— Տալատիէ, Տումէրկ, Ֆլանտէն: Ուրեմն տասը դահլիճ 34 ամսուան մէջ. այսինքն միջին հաշուով հարիւր օր իւրաքանչիւր դահլիճի համար:

⁂ Երեսփ. ժողովի սեղանին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ հարցապնդումներ, ներքին, արտաքին եւ տնտեսական հարցերու մասին: Հարցապնդումներէն մէկը կը վերաբերի օտար բանուորներու խնդրին:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

»»» · «««

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ Ֆլանտէնի դահլիճին գլխաւոր հոգերը.—

Նոր դահլիճին երկու գլխաւոր գործերը պիտի ըլլան կարելի եղածին չափ շուտ քուէարկել տալ նիւթացոյցը եւ միջոցներ խորհիլ տնտեսական տագնապին դէմ պայքարելու համար: Շատ քիչ բան կը մնայ Պ. Տումէրկի բարենորոգումներու ծրագրէն: Երեսփոխանական ժողովի լուծումը յետաձգուած է անպայման ժամանակով, փոխադարձ համաձայնութեամբ: Կարգ մը քայլեր կրնան առնուիլ վարչապետի պաշտօնին լաւագոյն կազմակերպութեան համար, բայց ոչ Պ. Տումէրկի առաջադրած ատիճանով: Պետական պաշտօնեաներու կազմական կանոնագրի փշոտ խնդիրը հաւանական չէ որ նորէն ձեռք առնուի ներկայ պարագաներուն մէջ: Ինչ որ կը մնայ իբրեւ բարենորոգչական, ծախքերու մասին երեսփոխանական ժողովի նախաձեռնութեան իրաւունքը «որոշելու եւ սահմանափակելու» խնդիրն է: Ելմտական նախարարը պիտի ուսումնասիրէ այս խնդիրը: Բացայայտ է որ այս բարենորոգման համար վէրսայլ երթալու պէտք չկայ. կը բաւէ բանաձեւ մը մտցնել ելմտական օրինագծին մէջ եւ քուէարկել նիւթացոյցին հետ: Այս առթիւ նիւթացոյցին վիճաբանութիւնը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, որովհետեւ Պ. Ժաքիէ, որ այժմ նախարար է Ֆլանտէնի դահլիճին մէջ, տակաւին քանի մը օր առաջ նիւթացոյցի տեղեկաբերն էր եւ իբր այդ շատ խիստ քննադատութիւններ կ'ուղղէր մինչեւ հիմա տիրող ելմտական քաղաքականութեան մասին: Իր տեղեկագրին երկրորդ հատորը, որ բաժնուած է երեսփոխաններուն, խստօրէն կը ձաղկէ վերջին տարիներու մեթոտները, մէջն ըլլալով վիճակահանութիւններ սարքելու եւ նոր դրամներ կոխելու միջոցները:

Նիւթացոյցի ներկայ մակարդակը, 47,500,000,000 ֆրանք, վար կը մնայ վերջին տարիներու որ եւ է նիւթացոյցէ. բայց արդէն իսկ առեւտրական եւ ճարտարագործական կազմակերպութիւններ կը բողոքեն թէ այդ գումարը վեր է երկրին կարողութենէն եւ թէ կարելի չէ ելմտական որ եւ է վերակազմութիւն, մինչեւ որ նիւթացոյցը պարկեշտօրէն չհաւասարակշռուի եւ տուրքերը չթեթեւնան: Այս դժուարին պարագաներուն մէջ է որ պիտի ներկայացուի նիւթացոյցը, բայց նախնական աշխատանքները յառաջացած ըլլալով, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ քուէարկութիւնը վերջացնել նոր տարիէն առաջ:

Կառավարութիւնը յանձնախումբ մը կազմեց, որպէսզի միջոցներ առաջարկէ, տնտեսական տագնապի լուծման մասին: Պ. Ֆլանտէնի աշխատանքին այս մասը կը զուգադիպի շատ գէշ պահու մը: Տնտեսական տագնապը առնուազն այնքան գէշ է որքան որ եւ է ատեն, իր ծագումէն ի վեր: Կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ գրեթէ ամէն ճիւղի մէջ.— ածխահանք, մետաղագործութիւն, հիւսուածեղէն, հողագործութիւն: Օտար հրապարակները կը կծկուին, իսկ ներքին շուկան անդադար կը թուլնայ, գնելու կարողութեան նուազումով: Պ. Ֆլանտէն հակառակ է ֆրանքին գինը կոտրելու եւ կը նախընտրէ աժան գիներու քաղաքականութիւնը: Կը յուսայ այս գործը գլուխ հանել աւելի ազատ տնտեսավարութեամբ մը:

Դահլիճին միւս հոգն է օտարներու ներգաղթը սահմանափակելու եւ ֆրանսական բանուորութեան նախապատուութիւն տալու խնդիրը: Գործազրկութեան պաշտօնական ցանկերը վտանգաւոր յաւելում մը կը ցուցնեն.— Հարիւրին 35, մէկ տարիէն պակաս ժամանակի մը մէջ: Գործազրկութիւնը հաւանաբար կառավարութեան ամէնէն ծանր հոգերէն մէկը պիտի դառնայ ձմրան ընթացքին, մանաւանդ որ ապրուստի գները աժանցնելու փորձերը ձախողած են:

▬▬▬▬

ՆՐԵՔ ՀՈԳԻ ԱՆՀԱՑԱՆ, չորրորդ մը ատացած վէրքերէն մեռաւ, հինգերորդը ծանրապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ Շէքպուրի մէջ, օդանաւ մը կրակ առած ըլլալով:

ՀՐԵԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ թիւը, որ 1893 էր Փերլինի մէջ, 1932ին, իսկ 916ի հասած էր 1933ին, այժմ իջած է 366ի

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ պիտի լուծուի, կ'ըսեն Պոլսոյ թերթերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՆԷ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ...

— o —

Ամերիկայի «Բանուոր»ը կը շարունակէ խիզախօրէն մարտնչիլ, եկեղեցական աթոռէն փրկելու համար իր սեւամորթները, որոնք վերաքննութեան դիմած են:

Միեւնոյն ատեն, նոյն թերթը նոյն քայքեան արդարադատութենէն կը պահանջէ անյապաղ գործադրել Նիւ Եորքի իննը հայ աշխատաւորներուն տրուած վճիռները,— երկու մահապատիժ, եօթը՝ 10-20 տարի բանտարկութիւն:

Մինչեւ անգամ կը յանձնարարէ «պանզուածային մեծածաւալ ցոյցեր եւ երթեր» սարքել, խափանելու համար վերաքննութեան ձեռնարկը:

Պիտի առաջարկէի յոռեկայս ծափահարել դասակարգային գիտակցութեան այս խորախորհուրդ եւ աննախընթա՜ց գիտակցութիւնը, երբ ձեռքս անցան «Բանուոր»ի վերջին թիւերը:

Ինչե՜ր, ինչե՜ր: Բայց ո՞ր մէկը:

Նախ՝ աւելի երկար, «պոյով-պօսով» խմբագրական մը եւս՝ ինը սեւամորթներու փրկութեան համար:

Յետոյ, ուխտ մը եւ ապառնագիր մը, տաղաւոր եւ շանթարձակ, փրկելու համար Գերմանիոյ հանրային վայր առաջնորդը, Թէլման, որ բանտարկուած է:

Աչքերը գոց, ժանիքները ցցուն, բռունցքը սեղմած, «Բանուոր»ի պատկառ բանաստեղծը կը մռնչէ (11 հոկտ.).

Մենք խօսք կու տանք
Կարմիր Թէլման,
Կուզանք քեզի աշխարհի ամէն կողմերէն,
Ու կ'ազատենք քեզ...
Մենք կուգանք մեր սրտերուն ռումբերով,
Մեր երկաթէ քայլերով,
Մեր սուրերով,
Մեր հուրերով,
Մեր Օրերով,
Կարմի՜ր, կարմի՜ր դրօշներով կու գանք
Եւ կ'ազատենք քեզ,
Թէլման,
Ու
Գերմանիան

Իսկ «երթէ թէլմանը ապանե՞ն»... (19 հոկտ).

Եթէ նացիները Թէլմանը այրեն.
Կամ դահիճին կացինը իյնա հերոսի վզին
Ու կամ եթէ աանջանքի յամանելուն մէջ հայի անոր հրեղէն հոգին,
Նացիները թող սարսափին
Եթէ Թէլմանը մեռնի,
Թէլմանը կ'ապրի...
Ու մեր սրտերուն մէջ նոր Թէլմաններ կը ծնին
Նոր բանակներ կը քալեն,
Նոր վրէժներ կ'ուռին
Ու մենք ալ կ'ալրենք,
Կ'այրենք
Ֆաշիզմը վարակախտաւոր...

×

— Ինչո՞ւ կը ծաղրես, պրոլետարական գրականութիւն է: Յետոյ, համաշխարհային յեղափոխութեան թրթռիչքը ոչ սահման կը ճանչնայ, ոչ ալ ցեղ:

— Չեմ ծաղրեր, միայն թէ, ընկեր, համարձակութիւնս, ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ, այս արի պատնէշ քաջերը երբեմն ալ բարեհաճէին յիշել հայկան պրոլետարիատը, եւ, կամացուկ մը —ի՞նչպէս ըսեմ— առանց բաշերը ցցելու եւ մռնչելու, սանկ պզտիկ մը կնէին «ընկեր» Քէմալն ու Ըամէթը, որոնք ըստ հովանեաւ կոմկուսի... յամեսայն դէպս... այսու ամենայնիւ... հետեւաբար եւ բնականաբար.

ՎԱՀԻ

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

9 դատապարտեալներու պաշտպանութեան համար

»»» · «««

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ ԳՈՒՄԱՐԸ ՀԱՍԱԾ ԷՐ 66.924 ՏՈԼԱՐԻ

Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի հոկտեմբեր 24 — նոյեմբեր 1 թիւերը: (Ինչո՞ւ այսքան ուշ...): Բոլորն ալ կը պարունակեն խրախուսիչ մանրամասնութիւններ՝ ծանօթ հանգանակութեան մասին որուն գումարը նոյեմբեր 1ին հասած էր 66,924 տոլարի:

Հրտաքն Քաունթի մէջ հանգանակուած է աւելի քան 4000 տոլար, Պոսթընի մէջ՝ 3565, Լորէնսի մէջ՝ 1300, Ֆրէզնոյի մէջ՝ (Քալիֆորնիա) 1200 եւն.: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Անգլիա եւ Ճափոն զաղտնի չուենի

Ատենէ մը ի վեր շրջագայող զրոյցներ շրջան կ'ընեն, Անգլիոյ եւ Ճափոնի յարաբերութեանց մասին: Այդ զրոյցներուն համաձայն, բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ եւ Ճափոնի միջեւ, գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար: Այս լուրերը կրկնուած ըլլալով, Պ. Մաքտոնըլտ հարկ զատեց պաշտօնական հերքում մը հրատարակել: Վարչապետ կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգները տեղեակ են կատարուած բանակցութեանց, ինչպէս որ Ճափոնցիներն ալ գիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ: Ուրեմն, սխալ է թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին քաղաքական եւ ռազմական հարցերու մասին, կ'եզրակացնէ Պ. Մաքտոնըլտ:

Ամերիկա վերցուց բոլոր արգելքները

Մ. Նահանգներու գանձային նախարարութիւնը նոյեմբեր 12ին ջնջեց դրամագլուխի արտածման մասին հաստատուած բոլոր արգելքները: Այսուհետեւ Ամերիկացիները պիտի կրնան դրամ ղրկել կամ վարկեր փոխանցել օտար երկիրներ, առանց նախապէս առնելու կառավարութեան արտօնութիւնը: Մէկ խօսքով, դրամական փոխանակութեան գործողութիւնները ազատ են այսուհետեւ: Միայն ի զօրու կը մնայ ոսկիի եւ ոսկեայ երաշխաւորուած մուրհակներու արտածման արգելքը:

Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանին ձերբումը

ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս գերմանական թերթ մը գրած էր թէ Իսքէնտէրունի նաւահանգը Թուրքիոյ պիտի վերադարձուի եւ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին այս մասին

Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է Պոլսոյ թերթերուն մէջ.—

«Կարգ մը թերթեր հրատարակեցին գերման թերթի մը այն լուրը, որ կ'ըսէ թէ Իսքէնտէրունի նահանգի վարչաձեւի մասին կիսապաշտօնական բանակցութիւններ սկսած են Էնկիւրիի մէջ: Այս լուրը ամբողջովին երեւակայական ըլլալով, թացարձակապէս որ եւ է հիմ չունի: Այդ հարցը զոր մէջնտեղ հանած է «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ», ինդրոյ առարկայ անգամ չէ եղած:

Միւս կողմէ, Թուրք կառավարութիւնը չէ դադրած յայտարարելէ թէ գոհ է իր սահմաններէն, եւ թէ վերջին ամիսներու անոր ամբողջ գործունէութիւնը որոշապէս հաստատած է որ այս խնդրին մէջ ամբողջովին դէմ է վերաքննութեան: Միեւնոյն ատեն, Թուրք հանրապետութեան ամենաբարձր օրկանները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

»»»··«««

Այժմ տեսնենք թէ, բրիտանական տեսակէտին ինչ կը հակադրէ Ամերիկան, որ ծովային ուժեղ պետութիւններէն մէկն է։

Միացեալ Նահանգները մէկ որոշ տեսակէտ ունին այս մասին։ Կ'ուզեն ու կը պնդեն ի զօրու պահել ուժերու այն համեմատութիւնը, որ հաստատուած է Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովներուն կողմէ՝ ծովային գլխաւոր պետութեանց միջեւ։ Այդ փոխյարաբերութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, ամերիկեան նաւային տորմիղը կը դնէ հաւասար անգլիականին, ու ճափոնականէն գերադաս։ Ճափոնականին եւ ամերիկեանին միջեւ, մարտանաւերու, սուզանաւերու եւ յածանաւերու համար նախատեսուած է 3.5 համեմատութիւնը (3 ճափոնականին դէմ 5 ամերիկեան)։ Ինչ կը վերաբերի թեթեւ յածանաւերու եւ ականակիրներու՝ Լոնտոնի խորհրդաժողովը նախատեսած է, ամերիկեան տորմիղին՝ ճափոնականին հանդէպ, 10·7 համեմատութիւնը։ Նոյն խորհրդաժողովի որոշմամբ, ընդծովեաններու համար երկու պետութեանց միջեւ հաւասարութիւն մը ընդունուած է։

Այս համեմատութիւնները, սակայն, ցարդ յոկ թուղթի վրայ գոյութիւն ունեցան։ Ամերիկեան տորմիղը քանակութեամբ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովի գծած համեմատութեան հասաւ միայն մարտանաւերու դասակարգին մէջ (այդ դասակարգէն 15 ամերիկեան միութիւն՝ ընդդէմ 9 ճափոնականին)։ Սուզանաւարժ դասակարգին մէջ, ամերիկեան եւ ճափոնական ուժերը գրեթէ հաւասարած են ներկայիս (թէ Ճափոնի եւ թէ Ամերիկայի մէջ 4 պատրաստ եւ 2 սպառնալի միութիւններ—unité)։ Ուաշինկթընեան տիպով յածանաւերու տեսակէտէն, Մ.Նահանգները ունին պատրաստ եւ կամ աւարտելու մօտ 15 միութիւն՝ ընդդէմ ճափոնական 12 միութեան։ Ներկայիս, Միաց. Նահանգներու թեթեւ յածանաւերու դաշը հեռու կը մնայ ճափոնական նոյնանման դասէն։ Աւելի լաւ չէ, փաստօրէն, եւ ականակիր նաւերու եւ ընդծովեաններու պարագան։ Լոնտոնեան ծովային դաշնագրի պայմանաժամին լրանալուն մօտ, Միաց. Նահանգները պիտի ունենան մօտաւորապէս այդ դասու 46 նոր միութիւններ։ Մնացեալները աւելի կամ նուազ հինցած պիտի ըլլան, թէեւ անոնցմէ ոմանք պիտի արդիականացուին։ Ինչ կը վերաբերի Ճափոնի, ան ներկայիս ունի 104 նաւեր այդ դասակարգէն, որոնց 62ը բոլորովին նոր են, շինուած պատերազմէն յետոյ։ Իսկ Լոնտոնի ծովային դաշնագրի պայմանաժամին լրացումէն վերջ Ճափոն պիտի ունենայ 26 նոր միութիւններ եւս, այսինքն՝ ընդամէնը 88, առանց հաշուելու հինցածները։

Սուզանաւերու կողմէ, ամերիկեան տորմիղը քանակի տեսակէտէ քիչ մը կը գերազանցէ ճափոնականը, բայց, եթէ նկատի առնենք որակն ու նորութիւնը, ամերիկեան սուզանաւերը ետ կը մնան ճափոնականներէն։

Ամերիկա ունի 82 պատրաստ սուզանաւեր, որոնց 36ը արդէն իսկ տարիքի հասած պայմանը անցած են։ Ճափոն ունի 70 սուզանաւեր, որոնց միայն 7ը «ծերացած» են։ Այս տարի Միաց. Նահանգները 12 սուզանաւեր կը շինեն, իսկ Ճափոն՝ 15։

Այս բոլորէն երեւան կուգայ որ ամերիկեան եւ ճափոնական ուժերու փոխյարաբերութիւնը փաստօրէն շատ հեռու չէ դաշնագրի կողմէ նախատեսուածէն։

Երբ պարզուեցաւ որ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովը յաջողութեան որ եւ է յոյս չի ներշնչեր, ու, միւս կողմէ, Անգլիա ու Ճափոն բացայայտօրէն կը ցանկան իրենց ծովային ուժերը հասցնել այն սահմանին որ նախատեսուած է Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովին կողմէ, Մ. Նահանգները վճռապէս բռնեցին զին. ծովային բռնադատել չինութեանց ուղին։

Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը եղաւ Ուոլվէյթի արտակարգ ծրագիրը։ Երկրորդ քայլը՝ այսպէս կոչուած Ուինսընի օրէնքը, զոր խորհրդարանը ընդունեց 27 մարտին, կը նախատեսէ ամերիկեան ծովային ուժերը հասցնել դաշնագրային նախատեսութեանց սահմանին։ Ուինսընի օրէնքը չի կրնար փոխել, մինչեւ Լոնտոնի դաշնագրի կողմէ նախաճշդուած պայմանաժամը, ամերիկեան եւ ճափոնական նաւային կազմերու փոխյարաբերութիւնը։ Այսուհանդերձ, Ամերիկայի ձեռքը կուտայ իրական զէնք մը՝ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին համար, որուն մէջ Մ. Նահանգները կրնան իրենց վճռականութիւնը ցոյց տալ՝ մօտ ատենէն ոչ թէ թուղթի վրայ, այլ իրապէս ունենալու համար այն պաշտպանողական նաւերը զորս երկու նախկին խորհրդաժողովները արտօնած են իրեն։

Յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին, ինչպէս ըսինք, ամերիկեան տեսակէտին առանցքը պիտի կազմէ ներկայ համեմատութեանց պահպանումը, ընդդէմ ճափոնականին, որ կ'ուզէ նաւային եւ ամերիկեան տորմիղներու միջեւ հաւասարութիւն մը, ինչպէս եւ անգլիականին, որ կը ցանկայ որոշ ընդլայնում մը գնել յածանաւերու մէջ։ Ամերիկա վճռապէս դէմ պիտի ըլլայ նաեւ այն առաջարկին որ կը նախատեսէ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին կողմէ ճշդուած անհատական տարողութեանց գերաչափին նուազումը՝ զանազան տեսակի նաւերու։ Մ. Նահանգները կը չարունակեն մնալ 35,000 թոնօ տարողութեամբ մարտանաւեր շինելու տեսակէտին վրայ։ Նաւեր, որոնք պիտի ունենան 16 ռեւմինոց զէնքեր, իսկ առիկա բացորոշապէս դէմ է անգլիական այն առաջարկին, որով կ'ուզուի յածանաւ [illegible] դասակարգին պատկանող միութիւններու ճշդուած չափը նուազեցնել։ Ներկայիս, Ամերիկա կը շինէ, բացառապէս, յածանաւեր որոնք ունին Ուաշինկթընի դաշնագրով որոշուած գերագոյն տարողութիւնը, — 10,000 թոն՝ գործունէութեան գերագոյն արագութեամբ։

Անգլիա Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի մէջ, բազմաթիւ ծովային խարիսխներ ունի որոնք լաւագոյնս կրնան պաշտպանուիլ՝ թիւով շատ բայց չափով համեմատաբար սահմանափակ միութիւններէ, եւ, հետեւաբար, իր շահը կը պահանջէ գործողութեան սահմանափակ շրջաններ։ Ամերիկայի ծովային ռազմագիտութեան նպատակները կրնան իրականանալ ընդհակառակն, միայն գործունէութեան ծաւալի գերագոյն ասպարէզներու ընդլայնումով։

Ամերիկա բուռն կերպով պիտի ընդդիմանայ նաեւ սուզանաւ փոխադրող նաւերը վերցնելու կամ տոնհատապակ ծովային սաւառնորդութեան ամբողջական վերացման մասին Ճափոնի կողմէ ըլլալիք առաջարկին, որովհետեւ կը խորհի թէ իր լաւագոյն զէնքն է ու կրնայ հաւանական թշնամին գերազանցել այդ ուղղութեամբ։ Նոյն ընդունելութեան պիտի արժանանայ անգլիական այն առաջարկը — եթէ առիկա գայ յառաջիկայ խորհրդաժողովին, — որ կը նախատեսէ մեծ պետութեանց օդային տորմիղներու [illegible]

Ամերիկա պիտի չուզէ նաեւ շարունակել այն որոշումը որ կ'արգիլէ Խաղաղական ովկիանոսի մէջ իրեն ենթակայ կղզիներու վրայ խարիսխներ շինել։ Ծովային Նախարար Սուոնսըն դեռ մայիսին յայտարարեց թէ Ուաշինկթընի մէջ կնքուած բոլոր համաձայնութիւնները կապուած են իրարու եւ թէ անոնցմէ մէկին ջնջումը կ'ենթադրէ միւսին ջնջումը եւ միւսներուն։ Ուրիշ խօսքով, եթէ ջնջուի նաւային կազմերու համեմատութիւնը, ինք ալ Խաղաղականի մէջ նաւային խարիսխներու շի՞նութեան պիտի ձեռնարկէ

Ամերիկա շատ նպաստաւոր կացութիւն մը չունի Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի մէջ։ Ներկայիս, ամերիկեան տորմիղը միայն մէկ գործողութեան խարիսխ ունի Խաղաղականի մէջ, — Փիըլ Հարպըր՝ Հաւայի կղզիներուն մէջ։ Այդ խարիսխը Սան Ֆրանչիսկոյէն 2089 ծով. մղոն հեռու է (Սան Ֆրանչիսկօ Խաղաղականի մէջ ամերիկեան ծովային ուժերու միջնապահ խարիսխն է), իսկ Փիլիպպեան կղզիներու Փավիթէ ծոցէն 4,770 մղոն։ Արդ, շատ պարզ է որ Ամերիկա, Ճափոնի հետ պատերազմի մը պարագային, չի կրնար պաշտպանել Փիլիպպեան կղզիներն ու Հաուամ կղզին ու գործել ճափոնական ուժերուն կամ այն կղզիներուն դէմ որոնք կը գտնուին Խաղաղականի արեւմտեան կողմը, — երբ մանաւանդ զինակից չունենայ։ Ամերիկա կը ձգտի օդային ուժերով զօրացնել այն «նեղ տեղերը» որոնք կը դժուարացնեն իր ծովային ուժերու գործունէութիւնը

Միանգամայն, կառաց օրէն կը զօրացնէ իր օդային տորմիղը որ աշխարհի առաջինն է եւ քանի մը անգամով աւելի է ուրիշ որ եւ է պետութեան ծովային ուժէն՝ թուապէս։ 1926ին խորհրդարանը ընդունեց օրէնք մը, ըստ որուն ամերիկեան ծովային սաւառնակներու թիւը 1000 կը նախատեսուի (իսկ ցամաքային պատերազմ. սաւառնակներունը՝ 1800)։ 1931ին այդ թիւը լրացած էր փաստօրէն։ Իսկ Ուինսընի օրէնքը նախատեսեց ծովային սաւառնակներու թիւը բարձրացնել ծովային տորմիղի գերագոյն չափի մակարդակին, — չափ մը զոր կը նախատեսէ այդ օրէնքը։ Ծովային Նախարարութիւնը բացատրեց թէ առիկա կը նշանակէ շինել, հինգ տարուան ընթացքին, 1184 նոր սաւառնակներ։ Արդ, Ամերիկա կ'ունենայ 2184 ծովային օդանաւեր եւ առիկա, անշուշտ, գերազանց է ճափոնականէն, ու Ամերիկա պիտի պահէ այդ գերազանցութիւնը։ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան վարիչները կը խորհին թէ Ամերիկա ժամանակի ընթացքին պիտի հաւասարակշռէ այն թերին որ կայ այժմ, ամերիկեան եւ ճափոնական տորմիղներու փոխյարաբերութեան միջեւ, ընդծովեաններու եւ ծովային խարիսխներու տեսակէտէն, շնորհիւ վերեւ յիշուած այդ ակին

Օդանաւորդութեան արագ զարգացումը, ռմբակոծման առաւելութիւնները եւայլն հետզհետէ կը նուազեցնեն ճափոնական նպաստաւոր դիրքը՝ Խաղաղականի մէջ։ Ճափոն-ամերիկեան պատերազմի մը ընթացքին, օդանաւերու գործածումը հետզհետէ աւելի հաւանական կը դառնայ։ Բայց, խօսելով այսօրուան մասին, դեռ Ամերիկա սահմանափակ կարելիութիւններ ունի, օդային ու ծովային տեսակէտէ, Ճափոնի դէմ։ Արդ, Ամերիկայի գլխաւոր գործն է, — որքան կը սրուի ճափոնական թափանցումը եւ ուժեղացումը Մայր Արեւելքի մէջ — գտնել զինակիցներ։ Ամերիկա փորձեց Անգլիոյ հետ գինակցիլ, պատերազմի ատեն անոր խարիսխներէն օգտուելու համար Խաղաղականի արեւմտեան մասին մէջ։ Այդ փորձը նպատակ ունէր պաշտպանել ամերիկեան շահերը Մայր Արեւելքի մէջ, որոնք, ատենէ մը ի վեր, վտանգուած են։ Ամերիկա, իր հիմնական դժուարութիւններուն դէմ կրնայ փնտռել եւ կը փնտռէ ուրիշ օժանդակներ, քանի որ չի կրնար Անգլիոյ հետ համաձայնիլ՝ շահերու հակադրութեան պատճառաւ։

Այդ օժանդակները կամ ազդակներն են, Ամերիկայի Խաղաղականեան ռազմագիտութեան համար, այն շրջումները զորս ինք կը հաստատէ ասիական երկիրներու հետ, որոնք առաւելապէս կամ զոհերն են ճափոնական զինապաշտ քաղաքականութեան։

Ք.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ) — Հոկտ. 31ին տեղի ունեցաւ Հայեւգերման Միութեան հաւաքոյթը։ Գ. Շէֆըրի հաւլուական գեկուցումէն վերջ բանախօսեց Տոքթ. Փաուլ Ռորպախ, Հայեւգերման Միութեան նախագահը, նիւթ ունենալով «Հայերու նշանակութիւնը արեւելքի մշակութային զարգացման համար»։

Հին օրերէն ծանօթ այս ծերունազարդ հայասէրը, որ քանի մը անգամ Հայաստան այցելած է Ժամանակին եւ մինչեւ վերջերս (1932) յաճախ Թուրքիա գտնուած, խօսեցաւ հետեւեալ իմաստով. —

Կլիմայի բերումով հնդեւրոպական ցեղերը իրենց բնագաւառներէն Սեւ ծովի հիւսիսային շրջանը տարածուելու անհրաժեշտութիւն մը զգացին եւ ցրուեցան աշխարհի զանազան կողմերը։ Իրենց աչքին ինկաւ մանաւանդ Արեւելքի մէջ զիզուած առասպելական հարստութիւնները եւ սկսան արշաւել դէպի այդ երկիրները։ Այդ արշաւող ցեղերուն մէջ էր հայկականը, որուն «պարմէնեան» անունը այնտեղի ժողովուրդները տուին. Ինչպէս կ'ապացուցանէ Պէհիստունի քարամայրի Դարեհ թագաւորին արձանագրութիւնը։ Արմէնները անցած ըլլալով Պալքանները, Տարտանէլը, վերջապէս Փռիւգիա եւ Կապադով-կիա, տիրեցին հայկականտրամադրութեան-ականին եւ խառնուեցան միջնաւոր Արեւելքի բնիկներուն, մանաւանդ Խալտերուն։ Առով պէտք է բացատրել ցեղային խառնուրդը հայկական դիմագծին։ Բայց, Հայերը դրոշմեցին այդ երկիրը իրենց մշակոյթով, լեզուով եւ ճախ ճարտարապետութեամբ

Կ'ենթադրուի թէ այդ դէպի Արեւելք արշաւը՝ հիւսիսէն, տեւեց երկար ժամանակ մինչեւ բիւզանդական կայսրութեան անկումը, զանազան փոփոխակներով

Միւս կողմէ հարաւէն եւ Ասիոյ խորերէն սեմական թէ մոնկոլական ցեղերու տիրապետութիւնը, վերջապէս իսլամութիւնը՝ իրենց հետ բերին հակահոսանք մը՝ արշաւ արեւելքէն դէպի արեւմուտք, այսպէս արաբական, սելճուքեան, Լէնկթիմուրեան եւ Թրքական արշաւները, որոնք հասան մինչեւ Եւրոպայի սիրտը՝ Վիեննա։ Եւ այս բարբարոս շարժումներուն թատերավայր դարձաւ միջնաւոր Հայաստան աշխարհը, յաճախ հարկատու իշխանութիւն մը միայն ներկայացնելով եւ քիչ ատեն ինքնիշխան, ուրիշ նոյն ճակատագրի ենթակայ ժողովուրդներ անհետացան ժամանակի փոշիին տակ, բայց Հայերը դիմացան զարերուն՝ շնորհիւ իրենց մշակոյթին։ Միւս կողմէ Հայաստանը նպաստակակէտ չէր այս վերջիններուն համար, այլ ճամբուն վրայ գտնուող երկրամաս մը։ Ընդունած ըլլալով, իբր առաջինը, քրիստոնէական բարձր կրօնը, Հայերը ունեցան կրօնական ճոխ գրականութիւն մը եւ այդպէս իրենց շրջապատէն անջատ այլ դիմադրական բացառիկ յատկութեամբ մը զրահուած ապրեցան մինչեւ հիմա։

Եւ սակայն եթէ Թուրքիա դիպուածով մը դեռ տէր կը մնայ այսօրուան սահմաններուն, այդ չի նշանակեր թէ տիրապետութիւնը իր ընթացքը չի շարունակեր զարձեալ։ Այս տեսակ հարցերու մէջ 50—100 տարին ոչինչ է։ Նկատեցէք Պոլսեցեան երկիրներու անջատումը, Սուրիան եւն. եւն.։ Եւ աշխարհի երեք մեծութեանց վրայ կասկածով կը նայիմ՝ Ճափոն, համայնավար Ռուսիա եւ քէմալական Թուրքիա, որովհետեւ ոչ մէկ ակզբնական մշակութային վերելք կը նկատեմ հոն. որովհետեւ պարտադրուած քաղաքակրթութիւն մը կը տիրէ այնտեղ եւ ամէն ինչ կեղծ եւ անհիմն է։ Մեծն Պետրոս մօրուքը եւ փափախը փոխել տուաւ ստիպման տակ եւ այսօր կը տեսնենք ծայրայեղ հակահարուածը ... Իսկ Քէմալ ամբողջ աշխարհի մշակոյթի ակերը կը համարի Թուրք ցեղէն եւ այս անպարծութեամբ կը դատափառեր ամբողջ սերունդ մը բայց ի՞նչ կ'ըլլայ ասոր հետեւանքը . .

Անգամ մը Նորատունկեան բսեր է. — Եթէ կարենամ օր մը Թուրքիոյ մէջ գլխարկով պտտիլ, այն ատեն կը հաւատամ Թուրքիոյ յառաջդիմութեան։ Եւ եղաւ որ 1932ին Էնկիւրի գացի եւ աչքովս տեսայ թէ ինչպէս ճաշարանին մէջ Թուրք կինը նստած կը սիգարանէր, եւ էրիկ մարդիկ գլխարկ կը դնէին, բայց ամէն բան կեղծ էր եւ չինծու։ Մնաց որ գլխարկը արդիւնք է իսլամական կրօնի պաշտամունքին — Նամազին — իբր լայն եզրերուն պատճառով մանաւանդ։ Քէմալ այլապէս կրօնքը առաւ ժողովուրդէն, բայց չտուաւ անոր ուրիշ մը. Ժողովուրդը անցուայ կոյր մըն է հոն եւ անհատականութեան կապուած իշխանութեան դէմ ձայն չի կրնար հանել։

Վերջապէս առանց սեփական մշակոյթի եւ կորթնած միմիայն զէնքի ուժին, կարելի չէ տեսականօրէն իշխել եւ պիտի գայ այն օրը երբ Հայերը իրենց սեփական հայրենիքին մէջ դարձեալ պիտի շարունակեն իրենց բնատուր մշակութային աշխատանքը»։

Այս բանախօսութենէն վերջ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան, որոնք ցոյց կուտային ներկաներուն հետաքրքրական ըլլալը թէ Հայերուն եւ թէ Գերմանացիներուն համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

[illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Նոյեմբեր 4ին կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ «Վռամեան» ենթակոմիտէի սարքած զաւախական երեկոյթը ներկայ էին բացի ընկերներէն նաեւ բազմաթիւ համակիրներ։ Ընկեր Սուրխանեանի բացման խօսքէն վերջ, ձեռնարկին ընտրուեցաւ ընկ. Յ. Դաւիթեան եւ յանկարծ երգուեցաւ «Մշակ բաւ . . . ».

Քանի մը երգերէ եւ զուարթ խօսակցութիւններէ վերջ, խօսք տրուեցաւ ընկ. Ա. Արծրունիի, որ մօտ մէկ ժամ պարզեց Դաշնակցութեան գործունէութիւնը, բացատրեց Դաշնակցականի անհրաժեշտ յատկութիւնները եւ իր խօսքը վերջացուց խոստ կարեւոր յայտնութիւններով

Ընկեր Խ. Դաւիթեան երգեց «Երկէ եամա» եւ ուրիշ ժողովրդական երգեր։ Ընկ. Խ. Արզումանեան երգեց «Միզաւոր է Դաշնակցութիւն», իսկ ընկերներ եւ համակիրներ «Կուսեցէք տղերք», «Կարկուտ տեղաց», «Մեր հայրենիք» եւ ուրիշ շատ մը ազգային ու ժողովրդական երգեր։

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Ազգին որ խանդավառ ճառով մը թուեց Դաշնակցութեան կատարած գործերը իրականութեան մէջ. Խանասորէն մինչեւ Սարդարապատ, Մուշ, Վասպուրական, Ուրֆա եւ ուրիշ շրջաններու հերոսամարտերը։ Ի վերջոյ քանի մը դրուագներով շեշտեց Դաշնակցականի յատուկ զոհողութիւնն ոգին, կարգապահութիւնն ու կորովը։

Ընկերոջ խօսքը նոյնպէս խանդավառեց ներկաները։

Բաժակաճառեր խօսուեցան ու կենացներ պարպուեցան Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, աշխարհի ընկերներու եւ ղեկավար մարմիններու կենաց.

Խօսք տրուեցաւ նոյնպէս համակիր եւ չէզոք ներկաներուն։

Ընկեր Ազգին կատարեց չորս նոր ընկերներու երդման արարողութիւնը, իսկ ընկ. Արծրունի դրուագներ պատմեց նոր օրերու Դաշնակցական հերոսութեանց մասին ու ողջունեց նոր ընկերներու մուտքը։

«Վռամեանի» վարչութեան կողմէ կարդացուեցաւ ցանկը այն վեց հին ընկերներու, որոնք զանազան պատճառներով ցարդ չէին կրնար մասնակցիլ կուսակցական գործօն աշխատանքներուն։ 10 ընկերներու յաւելումը «Վռամեան» ենթակոմիտէին առաջնեց մեծ ոգեւորութիւն ու երեկոյթը վերջացաւ տաք մթնոլորտի մը մէջ։

Ներկայ

ԵԶՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (44)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

«Մա քեռիդ ինչո՞ւ հետդ կը պտըտցնես, քանի որ գործ չի գիտէ. էշ մը կամ ջորի մը չէ որ զարծիքներդ վրան բառնաս, ու դուն ալ վրան հեծնես, մինակ բերանիդ բրդուճին կ'ընկերանայ։ Եթէ մինակդ ըլլայիր, ես հաւկիթ կը տապկէի քեզի, իսկ երբ քեռիդ կայ, թանապուր կեփեր։

Իրաւունք ունէր Ռամիլէն. միայնչէր գիտեր որ Մահմէտ անբան անասուն մը, ճիւաղ մըն էր, բայց եւ իմ փրկիչը։

X

Իրիկունը էլը դարձանք։ Քիւրտերը խոտի նման թափած են իրարու վրայ, ութ հոգի մեռած են, հազիւ 24 ժամ հիւանդ ըլլալով։ Մարմինները ածուխի պէս սեւցած են։

Նոյն գիշերը Մահմէտն ալ հիւանդացաւ եւ ես կօշկակարութեան չկրցայ երթալ։ Տունը հիւանդներուն կը նայիմ։ Երկու օր վերջ ես ալ փորքըշուք առի։ Իմ հիւղակիս մէջ, թոնիր մը բացի եւ ազուոր կրակ մը շինեցի։ Ես տեսած էի, երբ մենք ամառ ժամանակ այդ ցաւը կ'առնէինք, հօրեղբօրս կինը՝ Շուշան, բնածին բժիշկ մը, ցանէ կամ թիթրենի ծուխով լուանք կ'ընէր.

Իրիկունը թոնիրս մինչեւ վեր թիթրենիով լեցուցի, մերկացայ, անկողինս վրաս առած ծուխին վրայ կայնեցայ։ Մօտ կէս ժամ։ Անկէ յետոյ, թոնիրը ուարի ճիւղերով լեցուցի եւ անոր չոգիով քրտնեցայ։ Այսպէս շարունակեցի երեք օր անընդհատ, առտու իրիկուն։ Մարմնոյս վրայ սկըսան երեւալ մանր մանր բղրուճներ, կ'եռար ամբողջ մարմինս, երբ կը դպէի բղրուճներուն, կը պատռէին եւ դեղին նօսր հեղուկ մը կը քաշուէր։ Մէկ շաբաթ վերջ առողջացայ։ Բնաւ պառուղ չկերայ. չամիչը որ մուհաճիրներուն գլխաւոր սնունդը կը կազմէր եւ ամէն բանէ աժան էր, բերանս չառի, եռացած ջուր կը խմէի եւ խարկած ցորեն կամ գարի կ'ուտէի իբրեւ սնունդ։

Անդին ամբոխը կը հալէր. առաջին օրերը տասով քանով օրական մեռնողներ կային, եւ զանոնք հողին յանձնելու սիրտ կ'ընէի։ Երբ մեռնողներու թիւը հասաւ ութսունի, հարիւրի, ալ մեռնողը տեղին վրայ կը մնար։ Դամբանային լռութիւն կը տիրէր էլին մէջ։ Անասունները անտէր արածելու կ'երթան։ Շատերը կ'երթան տեղացիներու անասուններուն միանալու եւ կը կորսուին անհետ։ Կան որ դաշտի մէջ կը մնան, առանց վրաններր զատելու, ուրիշներ տղմուտին մէջ կը խրին ու հոն կը սատկին։

Քամիլ աղան իր ծերակոյտով Ալամանին փախած է։ Մարդ դրկեցին լուր տալու Ճարդի ժողովին։ Կէս օրէն վերջ թուրք բժիշկ մը հիւղակները այցելեց, քանի մը ոգիներ ալ քննեց ու բռաւ.

— Դուք բոլորդ ալ վարակուած էք, ոչ ոք ողջ պիտի ազատի եւ ձեր այս ցաւը պիտի տարածէք տեղացիներուն։ Այս աշխարհը պիտի ջնջուի այս ցաւէն, որուն քօլերա կ'ըսեն։ Եթէ չհեռանաք բարձր լեռ մը, բոլորդ կը մեռնիք։

Եւ ջիէն ու բերանը բռնած նեռուեցաւ ձիուն վրայ ու փախաւ։

Քամիլ աղան յանձնարարեց վաղ առտու բեռները կապել եւ հեռանալ. Ով որ կրցաւ ոտքի կենալ եւ ինչ որ կրցաւ ազատել, շարժման մէջ դրուեցան։ Կար բնտանիք մը որ կէսօրէ էին, միւս կէսը հիւանդ. ողջերը առին ինչ որ կրցան եւ հիւանդները անոնք ձգելով հեռացան։

Մերիններս փախէն ոտքի ելած են, իրենց միացած են երկու փեսաները, Խրոբբն ու Սլօն, եւ Հասանի մօրաքրոջ տղան՝ Մըստօն, զաղան հայակերը, որ ունի տասը ոչխար, չորս եզ, երկու կով, երկու էշ։ Կինը եւ աղջիկը հիւանդ են, իսկ Մըստօն մեռնելու մօտ։ Առանց բոլորի ցաւը վրան ինկած է, — բեռ կապել, բառնալ, հիւանդներուն նայիլ, որ անասուններէն վար չիյնան եւն.։ Վերջապէս ճամբայ ինկանք։ Տեղին վրայ մնացողները հեռացողներէն շատ են։

Ցուլիսի տաք. Պշերկայ դաշտին մէջ եւ Ալագեաղ ապրողները մամի պէս կը հալին, ճամբան տաք ու փոշի։ Ճամբու պուրճներ տանձի նման թափած են, մեծ, պզտիկ, «պուտ մը ջուր» ըսելով հոգի կուտան։

Կէս օրէն վերջ գիւղի մը քով դադար ըրին։ Գիւղացիները արգիլեցին իրենց հորէն ջուր առնել։

Մըստոյի ազգականները երբ տեսան որ Մըստօն լքած ենք, բողոքեցին. — Եթէ չերթաք Մըստօն բերելու, անոր անասունները արջառ — ոչխարները պիտի առնենք ձեզմէ։

Գէշք տեսան զիս եւ Մահմէտը ետ ղրկելու։ Մէկ մէկ եզ հեծած ետ դարձանք։ Մըստօն օրերով լքուած է եզեր իր կնոջմէն իսկ, անկողնի վրան մէջ, բնական պէտքի մէջ շաղախուած, գիւղ կը հոտի։ Քիթ ու բերանս փակած՝ անկողնի մը մէջ փաթթեցինք։ Արդէն խօսելու լեզու չունի։ Կապեցինք եզան կռնակին, մէկ քայլափոխին վար կ'իյնայ փոշինեբուն մէջ. արդէն փոշին ծեփած էր անոր քիթ-բերանը, նոյն իսկ աչքերու մէջ։ Նորէն բռնցնել, նորէն վար իյնալ. անանկ որ Մահմէտի հոգին քթին հասաւ։ Վերջին իյնալուն երկու ոտքերէն բռնած քաշեցինք եւ փոսի մը մէջ նետեցինք։ Մեռած կարծեցինք, բայց յանկարծ սկսաւ խոխռալ, եւ չհասկնալիք բաներ մը բսել։

Մահմէտ ճամբու երկու կողմերը նայեցաւ, եկող-գացողին եւ չուանի օղակ մը անցուց անոր կոկորդին։ Ջուանին մէկ ճիւղը ինծի տուաւ եւ միւսը ինք բռնեց.

— Քաշէ՛, բսաւ, լմցնենք. հոգին ալ տայ։

Ես հրաժարեցայ, ան սարսափելի նայուածք.

— Կը կարծես թէ քի՞չ Հայեր բոպանեց, կը խնայե՞ս, քեզ պիտի միացնեմ անոր հետ։

Ակամայ չուանը առի եւ ուժով մը քաշեցի։ Ջուանին հետ մնաց անոր կոկորդին վրայ։ Եւ եզները հեծնելով ետ դարձանք։

Մահմէտ պատմեց թէ ճամբան մեռաւ, ծեգեցինք եկանք. Մըստոյի ազգականներէն Աւմէտէ Օսմին, բար ու բրիչ առած ձին նստաւ, զիս ալ միասին առնելով դարձաւ եւ Մըստօն թաղելու։ Կը սարսափիմ երբ Մըստոյի կոկորդի չուանի հետքը տեսնէ, ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ. Մարդուն քրտինքի մէջ հասանք հոն ուր Մըստօն ձգած էինք։

— Հոս է, աղա, բսի, փոսին մէջ։

— Լաւ, բսաւ առ բահ ու բրիչ, գնա անոր տեղ մը բաց, ես ալ Ախմէտին կ'երթամ զնումներ ընելու. մինչեւ իմ գալս լմցած կ'ըլլայ։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ՀՕԿԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

»»»· ·«««

Ընթռացացում, զեղծում, վտարում եւ... այլօք

ԼԻՈՆ.— Մասնաւոր ապրիլէ մը քաղի կը հաղորդեն այս «զաղտնի» շրջաբերականը, զոր հրատարակու – թեան կուտանք նոյնութեամբ, պա – հելով լեզուական եւ ուղղագրական ձեւերն ալ: Կ'իմանանք թէ Լիոնի շրջանի Ժողովին մէջ ուր կեդրոնի լիա– զօրները քննութիւն կը կատարէին, «կրիտիկա– յան» զարսեր է ալ, կողմերը իրարու ... ու քաշեր են։

ՊՐԶԱՒՆԵՐԱԿԱՆ ԹԻՒ 10

ՀՕԿԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒՆ

— • —

Սիրելի ընկերներ,

ԱՆԿԱՄՈՆՆԵՐ

...

շուննեը ներկայացնելով որպէս հա– կաշեմոկրատական եւ ժառայի ար– յամադրութիւններուն հակառակ:

«Մասսան», որու անունով այնքան յաճախ սիրած են խօսիլ յէշակները ու իրենց խմբակը, այդ ժողովին կը ներկայանար մասնաճիւղի մէկ չոր – րորդն անգամ չներկայացնող խմբա– կով մը, որ հոն բերուած էր Հօկեան հասկացողութեան արտա բերող անո– րակելի յետին մաքերով:

Իր անվերջ պոռչտուքներով, բռ – ղոտնալիքներով եւ վերջ ի վերջոյ ծեծով ժողովը պայթեցնող այդ «մասսան», կուզար մէկ բան միայն ապացուցանելու. այն որ՝ զայն ղե – կավարող տարրերը հիմնովին ան – տեսած են անոր Հօկեան զաղափարա– կութիւնը եւ զայն առաջնորդած են անիշխանական, հակակարգապահա – կան, հակահօկեան ուղիներով ու ան– ջատողական, կազմալուծող ...

...

Կեդր. Վարչութեան լիազօրը խո– րապէս յուզուած վերոյիշեալ ժողովի այս խեղապէս ողբալի տեսարանէն, բոլոր միջոցները սպառած կը նկա – տէր եւ համաձայն մեր Ծրագիր- Կա– նոնագրի յօդ. 33ի տրամադրութեան, լուծուած կը յայտարարէր Լիոնի «ԶՕ– ՐԱՒԵՍ» մասնաճիւղը եւ կը հեռանար սրահէն:

Կեդր. Վարչութիւնը հիմնուած այս բոլոր տեսակներու եւ իր ձեռքի տակ գտնուած շարք մը խիստ ծանրակշիռ փաստաթուղթերու վրայ,

ՈՐՈՇԵՑ

1.— Հաստատել լիազօր ընկ. Հ. Գալճեանի կարգադրութիւնը եւ լուծ– ուած յայտարարել ՀՕԿի Լիոնի «Զօ – րավէս» մասնաճիւղը

2.— Խստիւ վտարել ՀՕԿի շարքե – րէն Պօղոս Արզումանեան, Մուրատ Մուրատեան, Միհրան Միքայէլեան, Վարդգէս Շահմէլէնտեան եւ Ռուբէն Մակարեան, որոնք ոչ միայն ան – ձամբ անսաստած են Կեդր. Վարչու– թեան որոշումները, այլ եւ իրենց ...

...

մէջ քննելով 1933 մարտ 8ի որոշումով եւ տարուան մը կախակայումով պատ– ժուած ընկերներ Աչքըրացեանի, Կա– րապետ Շամլեանի, Գէորգ Հիւսեանի, Մովսէս Ղահամեանի եւ Անդրոնիկ Քէչիշեանի 11 հոկտ. 1934 թուակիր գիմումը, միաձայնութեամբ որոշեց վերահաստատել իրենց Հօկեան բոլոր իրաւունքներու մէջ:

Ընկերներ,

Անշեղ կանգնած Հօկեան գծի վրայ եւ գիտակից մեր ստանձնած պարտա– կանութիւններուն, վճռական հարուած տուինք այն վտանգաւոր շարժումին, որ կը խմորէր Լիոնի մէջ ՀՕԿի հիմ– նական սկզբունքներուն ներհակ գոր – ծունէութիւն մը տանող խմբակի մը կողմէ:

Գարտք կը զգանք խոստովանելու որ շատ արդար էին այն քննադատու– թիւնները որոնք կ'ուղղուէին մեզ յա– ճախ շարք մը մասնաճիւղերու կողմէ, ի վեր հանելով մինչեւ հիմա Կեդր. Վարչութեան յայտնաբերած ներողա– միտ ոգին եւ համբերատար տրամա– ...

...

ՍԱՄՈՒԼ

ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Պուքրէշի «Արագը» հետեւեալ խոր– հրդածութիւնները կ՚ընէ այս խորա – գրով խմբագրականի մը մէջ (8 նոյ.).

— «Ռումէնիոյ հայ հոգեւորականու– թիւնը չկարենալ յաւերժացնել իր յատկութիւնները զաղութներու հանրային կեանքին վրայ ու սահմա– նափակուի իր հոգեւոր դերին մէջ, ողջէնոյն ան չկարենայ աւելի երկար շարունակել իր գործօն մասնակցու– թիւնը զաղութներու կրթօտ պայքար– ներուն մէջ, անհրաժեշտ է ամէնէն առաջ էջմիածինը սանձել իր ժամա– նակավրէպ յատկութիւններուն մէջ: Մոռնալով որ հայ ժողովուրդը վա– ղուց է թօթափած կղերին լուծը. ու ...

...

քերէն շատերը պիտի խնայուէին, կա– րապետ Մազլումեան մը ամբողջ տաս– ներկու տարի չպիտի բզքտէր յունա– հայութիւնը, կամ Ռուբէն Մանաս– եան մը պատուհաս պիտի չդառնար Միջագետքի հայութեան գլխուն:

Էջմիածինը իր յատկութեանց մէջ կ'ամրանայ այն պարզ պատճառով որ զաղութները իրենք են որ իրենց վիզը կ'երկարեն անոր լուծին: Մեր շատ մը թեմերուն մէջ այնպէս են խմբագրուած թեմական կանոնա– դրութիւնները որ էջմիածնին տրուած են բացառիկ իրաւասութիւններ՝ ոչ միայն հոգեւոր գործերու վրայ հս– կողութիւն կիրարկելու, այլ եւ միջա– մուխ ըլլալու թեմին վարչական գոր– ծերուն մէջ ալ: Ամերիկայի եւ Փալի– փօրնիոյ թեմերուն մէջ, օրինակի ...

...

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՎՐԱՆ, (Յապաղած) — Նոյեմ– բեր 4ին կիրակի Համազգայինի Սէվ– րանի մասնաճիւղը կատարեց իր բաց– ման հանդէսը:

Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավա – րութեամբ Գ. Ն. Սերգոյեանի երգեց «Ով մեծազանչ դու լեզու»: Օրուան նախագահ Գ. Սեդրակ Սաատեան մանրամասնօրէն պարզեց մշակոյթի նշանակութիւնը: «Ունինք երեք մեծ եւ յիշատակելի օրեր՝ Վարդանանց, Թարգմանչաց տօն եւ Մայիս 28ը: Բայց տօներու տօնն է Թարգմանչաց տօնը, որովհետեւ եթէ մենք չունե – նայինք մեր գիրը, չպիտի ունենայինք Վարդանանցը եւ ոչ ալ Մայիս 28ը»:

Փառաբանելով հայ գիրը, գրակա – նութիւնը, մանաւանդ ... հայ երգին կարեւորութիւնը: Յետոյ գիտել տուաւ — Բարեգործականը կը կարծէ թէ Համազգայինը իրեն մր– ցորդ մըն է: Բարեգործականը իրեն ...

...

Քէօսէեան Զարենցի «Հայաստանին» եւ «Զինուոր եմ», Յակոբ Քէօսէեան «Թէ իմ այեւոր», Կարապետ Գարա – մանուկեան «Ես Հայ եմ», Գեորգ Ոսկանեան «Զգէ, մի չիներ»: Մէջ ընդ մէջ Կոմիտաս երգչախումբը կ'երգէր ժողովրդական երգեր: Օր. Անժէլ Թօրթինաեօ դաշնակի վրայ յաջողա– պէս նուագեց քանի մը եւրոպական կտորներ: Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Գ. Ս. Տէր Թով– մասեան, որ զլուսաւորեց բուն հայ մշակոյթին եւ բացատրեց Համազգա– յինի դերը: «Համազգայինը նախընտ– րեց մօտենալ ժողովուրդի հանրա– ... մէկ ֆրանք անդամավճար: Համազգայինը հիմնուած է 1928 Մա– յիս 28ին Եգիպտոսի մէջ, երկու տարի վերջ ...

...

եւ տակաւին քիչ կը գտնէն»: Օրուան նախագահը շնորհակալութիւն յայտ– նելով Գ. Ն. Սերգոյեանին, երգչա – խումբի անդամներուն եւ Օր. Անժէ – լին փակուած յայտարարեց հանդէսը, Կոմիտաս երգչախումբի «Բամ Փորո– տան»ով, զոր ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց:

Ներկաները մէկ ժամու չափ հայ– կական եւ եւրոպական պար պարելով ... սրահէն

Թ. Նալպանտեան

Յ. Գ.— Գրադարանիս գիրքեր նը– ւիրուած են Գ. Գ. Բալուեան 20 կտոր, Ա. Խաչատրեան 9 կտոր, Գ. Ե. Գարամա– նուկեան 16 կտոր, «Դրօշակ»ի խմ – բագրութիւն 25 կտոր, Գ. Ս. Գար – սամեան 26 կտոր, Թ. Նալպանտեան 26 կտոր, Ս. Վրացեան 1 գիրք եւ մէկ ...

...

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

... Travaux publics (E.T.P.) ... ingénieur architecte ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (26)

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԷԼ

...

անէնէն հաճոյքը պիտի ունենամ իր սրտին մէջ դնդակ մը պարպելու: Ե– կուր ծօրճ, անցած տարիներուն եւ ձեզ կամ հինգէն մէկը բնաւ նկուն չթողուցի, ասկէ վերջն ալ չպիտի ձգեմ.

— Բայց Սպիտակ Արծիւը միւս ե – րեքը սպաննեց, պնդեց ծօրճ:

...

(Շար.)

յայտնած են թէ Թուրքիոյ համար չաղատագրուած հողամասի մը խնդիր գոյութիւն չունի։

Եւ վերջապէս, վստահ որ այս մասին որ եւ է հերքումի չպիտի ենթարկուինք, կրնանք աւելցնել թէ Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանութիւնը որ եւ է ատեն եւ որ եւ է ձեւով բանակցութեան չէ ձեռնարկած ի մասին Իսքէնտէրունի անփոփոխելի կանոնադրութեան։

Անգլիա զինուոր պիտի ղրկէ՞ Սարի համար

Երկուշաբթի օր ուշադրաւ հարցապնդում մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։ Աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ նպաններ կը զինուորագրուին, Սարի համար։ Գ. Մաքտօնըլտ պատասխանեց թէ եղածը կամաւոր գործողութիւն մըն է։ « Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը յանձնարարած էր գիւրացնել Սարի յանձնաժողովին գործը, յաւելուածական զինուորներ տրամադրելով հանրաքուէի միջոցին։ Ասոր վրայ կարգ մը նախկին սպաներ գործի համար դիմում կատարեցին մեզի. մենք ալ գոհացանք այդ խնդրագիրները հաղորդելով Սարի յանձնաժողովին »։ Հարցապնդող երեսփոխանը գոհ չմնալով, ուզեց գիտնալ թէ Անգլիա զինուոր պիտի ղրկէ՞ հանրաքուէի գործողութեանց ատեն։ Վարչապետը կրկնեց թէ Անգլիա երբեք պարտաւոր չէ զինուոր ղրկելու եւ թէ կառավարութիւնը պատասխանատու չէ իրենց կամքով արձանագրուած անգլիացի սպաներու եւ զինուորներու համար։

Հակառակ այս բացատրութիւններուն, Լոնտոնի մամուլին մէկ մասը կը շարունակէ ազմկել այս հարցին շուրջը, Անգլիոյ «չէզոք մեկուսացումի» քաղաքականութեան դէմ համարելով զայն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՐՍԵՍԱԿԱՆ կարեւոր ցանկ մը երեւան հանուեցաւ Պուքրէշի մէջ։ Ձերբակալուեցան օգանաւային վարչութեան կապուած երկու լուսանկարիչներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, առեւտրական մը փողոցէ փողոց հետապնդելով սպաննեց յայտնի գործարանատէր մը, Գ. Կապրիէլ Թիւս, որ կալուած մը ծախու առած էր իր մօրմէն։ Ամբոխը քիչ մնաց բզիկ բզիկ պիտի ընէր մարդասպանը, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ։

ՌՈՒՍԱՆԻ քարահանքերու եւ հանրօգուտ շինութեանց վարչութեան մէջ խոշոր գեղծումներ երեւան հանուած ըլլալով, հինգ հոգի ամաստանութեան տակ առնուեցան։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ԱՀԱՐԵԿԻՉ ՄԸ ձերբակալուեցաւ Պուքրէշի մէջ։ Վրան գտնուեցան կարգ մը նամակներ՝ Իվան Միխայլովէն։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ ուրիշ կասկածելի մարդ մը, որ կը թափառէր արքայական դղեակին շրջակաները։ Վրան գտան դղեակին քարտէսը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ « Վարանդեան » կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 181, Cours Lafayette, « Զարդարեան » Գրադարանը։ Նիւթ՝ Ի՞նչու Դաշնակցական եղանք։

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳՕՑԱՃԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին համակիրները։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ « Ակնունի » ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ, 15 նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Գ. Փիլօեանի սրճարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։ Նիւթ ունենալով՝ Հայ կեանքը, ներկայ քաղաքական կացութիւնը, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղի տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 22ին։ Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Պարսկա – կովկասեան Հայր. Միութեան

8 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ

Նկատի ունենալ այս թուականը։

ՋԻՆ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ. Կամ. Մարտիկ Միութեան կողմէ

15 դեկտեմբեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Petit-Journalի մեծ սրահին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԶՕՐ. ՊՕՂՈՍԵԱՆի

Նախկին զօրահրամանատար Կիլիկիոյ գրաւման բանակին

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու սատարացման եւ քծնեքներու մասնակցութեան՝

Դաշնամուրի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄԳԱՉ

61, Rue Plandre, Paris (9)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար։

Ամիսը 15 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Սարան Պետրոսեանի, որ իր Թոռան Պետրոս Պետրոսեանի ծննդեան առթիւ 100 ֆրանք նուիրեց միութեանս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 18ին, յետաձգուած է։ Հանդէսի օրը կը յայտարարուի մօտ օրէն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 15 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 5ին, Café Noaillesի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— խորհրդակցութիւն տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսի շուրջ։

Գործ կը փնտռէ

ՏԻԿԻՆ մը գործ կը փնտռէ տան մէջ իբրեւ վարժուհի կամ մանկապարտիզպանուհի, գիտէ անգլերէն եւ հայերէն։

Դիմել « Յառաջ »ի վարչութեան։

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը առանձնէ պահել, pensionով երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ։

Դիմել խմբագրութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հալէպէն Եղիա Թովմասեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Թորոս Թովմասեան (մօտ 52 տարեկան, Քիւրու Զայի ենթակայ Արմաան գիւղէն), որ հինգ ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ եւ կը թղթակցէր իր որդւոյն հետ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի առաջնորդարանին, 3, Rue Venture, Marseille։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեանց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի։ Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրիւ տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը « Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեքսանքի կողմէ, քովերը 3ական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարները։

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50։

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւսեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռօման՝ Ս. Գիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Գայաճանեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպեա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Գլիտա՝ Գ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Ե. Աղնաւորեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօշխանեան, Հալէպ՝ Խորէն Պէրք – Քէօսէեան, Պաղտատ՝ Խորէն Անտոնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Տոքթ. Գ. Կարապետեան, Աղստան՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն « Նոր Օր », Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատուները։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 18-70

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 15 Novembre 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.-

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2652

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Թ՛ՈՒՐՔՆ ԻՍԿ ՆԵՏԵՑ ԱԼԱ «ԹՈՒՐՔԱ»Ն ...

Երկու շաբաթէ ի վեր, օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէինք նոր շարժումի մը մասին,— «ալա թուրքա» երաժշտութեան ջնջումը՝ Թուրքիոյ մէջ:

Այս անգամ ալ ազդանշանը արձակեց Մ. Քէմալ, ինչպէս միշտ: Նոյ. 1ին, Ազգ. Ժողովի վերաբացման առթիւ, «Կազի»ն իր ատենական ճառին մէջ շօշափելով նաեւ մշակոյթի վերաբերեալ խնդիրները, կը յայտարարէր.

— «Գիտեմ թէ արեան կ'ուզէք որ ազգին երիտասարդութիւնը յառաջանայ գեղարուեստի գետնին վրայ: Այս նպատակը կ'իրականանայ: Սակայն եւ այնպէս բոլորական երաժշտութիւնն է որ պէտք է առնուազն մեծ տառերով այս ջանքերուն առաջին գծին վրայ գտնուի: Այն երաժշտութիւնը որ մենք լսել կը տրուի այսօր, պատուաբեր չէ մեզի համար: Պէտք է որոշապէս գիտնալ ասիկա: Անհրաժեշտ է հաւաքել գեղեցիկ բացատրութիւնները ու զգացումները որ կը յայտնեն ժողովուրդին ներքին զգացումները ու մտածումը եւ զանոնք դաշնաւորել համաձայն արդիական երաժշտութեան ընդհանուր կանոններուն: Այս կերպով միայն թուրք երաժշտութիւնը կրնայ յառաջանալ եւ տեղ գրաւել տիեզերական երաժշտութեան մէջ »:

Ծափերն արձագանգները դեռ չէին մարած երբ, նոյն իրիկունն իսկ, անթելի կայաններու յայտագիրներէն ջնջուեցան « ա լա թուրքա » եղանակները:

Ներքին գործավարը ընդհանրացուց արգելքը, եւ այժմ պաշտօնատուութիւններ կը տնտղեն, արեւմտեան արուեստով երգեր ու եղանակներ մշակելու համար:

Այդ օրէն ի վեր, ամէն օր քայլ մը կ'առնուի դէպի նոր շարժումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, « ա լա թուրքա »ն պիտի վտարուի ոչ միայն պաշտօնական նուագահանդէսներէն, այլ եւ ժողովրդական զբօսավայրերու մէջ:

Ինչպէս ամէն բացառիկ ձեռնարկի առթիւ, այս անգամ ալ պաշտօնական բերաններ կը խօսին յանուն ժողովուրդին, թարգմանելով անոր սիրտն ու հոգին:—« Այդ մելամաղձոտ եւ մեղկացուցիչ եղանակները չեն խօսիր ժողովուրդի սրտին »:

Ուրեմն, Թուրքն իսկ պիտի մոռնայ իր անունով մկրտուած «աման»երն ու «ամանաններ»ը, հռչակաւոր «ա լա թուրքա»ն, յարգելով արեւմտեան երաժշտութեան:

Տարակոյս չկայ թէ ժողովուրդի մը հոգին չի փոխուիր հրամանագիրներով:

Դարաւոր սովորութիւններ, ճաշակներ, վարժութիւններ չեն ջնջուիր մէկ օրէն միւսը: Մանաւանդ որ, «ա լա թուրքա»ն իսկապէս թրքավարի է,— համապատասխան՝ Թուրքի խառնուածքին: Նոյն իսկ սիրոյ գաղափարական արտայայտութեան պարագային:

Չէ՞ք դիտած դէմքի, ձեռքի, ոտքի, ամբողջ մարմնի այնքան բնորոշ — թրքավարի — արտայայտութիւնները, երբ երգիչը կամ նուագածուն կը հնչեցնէ որ եւ է «ա՛խ» կամ «ամա՛ն»...

Եւ սակայն, հերիք է որքան մենք մեզ մխիթարեցինք նախապաշարումներով եւ քարացած կանոններով: Ցաճախ բռնի պարտադրուած փոփոխութիւն մը՝ կամաց-կամաց կը ստեղծէ նոր հոգեբանութիւն:

Վարչական կարգադրութեամբ, հրամանագրով ու կախաղանով նետուեցան ֆէսն ու քօղը, «գաֆէս»ն ու «ֆէրաճէ»ն:

Արդ, այսօր, տասը տարի վերջը, կ'ընա՞ք պնդել թէ բոլոր Թուրքերը պիտի նախընտրէին ֆէս դնել եւ Թրքուհիները՝ քօղ կապել, եթէ յայտարարուի թէ ամէն մարդ ազատ է իր ճաշակին հետեւելու:

Յիշեցնենք անգամ մըն ալ, ինչ որ մեր տեսակէտն եղած է սկիզբէն ի վեր,— Այս բոլոր շարժումները, հասուն, առհաս, խմորուն, յախուռն, բռնի, յաճախ ծիծաղելի՝ խոր հետքեր ձգած են եւ պիտի ձգեն թրքական կեանքին մէջ, զայն թարմացնելու, վերանորոգելու, արդիացնելու տեսակէտով:

Այդ բոլոր շարժումները կրնան աւելի թթուեցնել Թուրքը, բայց օգտակար են իրեն՝ Թուրքին համար:

Միայն այս պարագան բաւական էր, որպէսզի սթափէինք, մեր աչքերը չփէինք, եւ — օրինակ առնէինք:

Տակաւին քանի՞ տարի պիտի օրօրուինք մեր նախապաշարումներով, ընդհանրապէս խախուտ գիտելիքներով:

×

Ներողութիւն. չեղեցանք նիւթէն:

Ըսել կ'ուզէինք թէ՝ երբ Թուրքը ինք, վարչական կարգադրութեամբ կամ ինքնաբերաբար, կը նետէ, կը վտարէ իր իսկ նուիրականութիւններն ու արտադրութիւնները, մենք տակաւին քանի՞ տարի անբաժան շալակի մը պէս մեր վրայ պիտի կրենք, երկիրէ երկիր պիտի փոխադրենք ինչ որ Թուրքերէն է կամ Թրքական:

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է տեւէ մեր պանդխտութիւնը, մեր անջատումը Թուրքիայէն, որպէսզի մեր ազգային գիտակցութիւնը, արժանապատուութիւնը այնքան զարգանան որ,—

1. Թուրքերէնը մրցումի չելլէ մեր մայրենի լեզուին հետ, այս պողոտաներուն վրայ.

2. «Շարքի»ները եւ «ա լա թուրքա» եղանակները տեւ-տեղ հիւլեան մեր ընտանիքներուն եւ հանդէսներուն մէջ:

Ի՞նչն է որ կը պակսի մեզի,—լեզո՞ւն թէ երգը, ճաշա՞կը թէ եղանակը:

Այդ ո՞ր ժողովուրդն է որ յարգ ու պատիւ ունեցեր է աշխարհի առջեւ, անտեսելով, արհամարհելով կամ լքելով իր սեփական ստեղծագործութիւնը: Իր իսկ վարկն ու արժանապատուութիւնը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ 118Ի ԴԷՄ 423 ՁԱՅՆՈՎ

»»»··«««

Իր գործունէութեան ուղեգիծը

Ինչպէս գրած էինք, Ֆլանտէնի դահլիճը երեսփ. ժողովին ներկայացաւ երեքշաբթի օր եւ կարդաց իր յայտարարութիւնը: Իր ծրագիրը Տումէրկի ծրագիրն է, այն տարբերութեամբ որ վիճելի խնդիրները կը յետաձգուին առայժմ: Յայտարարութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց Պ. Ֆլանտէն ինքը, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Պ. Փէռնօ,— երկուքն ալ նոր դէմքեր՝ այս գործին մէջ: Ընթերցումէն եւ հարցապնդումներու քննութենէն յետոյ, Երեսփ. ժողովը վստահութիւն յայտնեց 118ի դէմ 423 ձայնով:

Ահաւասիկ յայտարարութեան գլխաւոր մասերը.

— « Զինադուլը կը շարունակուի: Ձեզի ներկայացող կառավարութիւնը ատոր արտայայտութիւնն է: Զինադուլը ներկայ պարագաներուն մէջ կը նշանակէ գործ: Հետեւաբար մենք ձեզի կ'առաջարկենք.— Միութիւն՝ գործի համար եւ գործ՝ միութեամբ, Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան համար: Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ: Մենք վայն պիտի պահպանենք նկատելով թէ ժողովուրդներու խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի զօրութեամբ եւ արդարութեամբ: Մենք կ'ուզենք զօրաւոր ըլլալ անոնց հանդէպ որ կը յաւակնին խռովել ներքին կամ արտաքին խաղաղութիւնը: Մենք պիտի զարգացնենք մեր գինակցութիւնները եւ բարեկամութիւնները: Պիտի զօրացնենք մեր ազգային պաշտպանութիւնը: Եւ, միջազգային գետնի վրայ, արդարութիւն պիտի փնտռենք Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ: Մենք հանրապետութիւնը պիտի պաշտպանենք յեղափոխութեան կամ դիկտատուրայի բոլոր ձեռնարկներուն դէմ: Եւ պիտի յաջողինք, բոլորին ապահովելով անկախ, արագ, անողոք եւ ամբողջական արդարութիւն մը, օրէնքի հզգրիտ շրջանակին մէջ: Ոչ առանձնաշնորհներ պիտի թոյլատրենք, ոչ ալ ապահարկութիւններ: Գործադիր իշխանութեան հեղինակութեան վերահաստատումը անհրաժեշտ կը թուի մեզի, ինչպէս բոլոր Ֆրանսացիներուն: Ատոր համար պայման է ունենալ հաստատուն կառավարութիւն մը: Եթէ ապացուցուի որ, խորհրդարանական հիմնարկութեանց ներկայ շրջանակին մէջ, անկարելի է ապահովել հաստատուն կառավարութիւն մը, չպիտի վարանինք դիմել սահմանադրութեան արամադրած միջոցներուն »:

Յայտարարութիւնը յետոյ « ազգին երախտագիտութիւնը » յայտնելով Պ. Տումէրկի կատարած գործին համար, կ'անցնի ելմտական եւ օրինական հարցերուն: Ելմտացոյցին բացը առօրինաբար կրճատուած է: « Պիտի խնդրենք ձեզմէ կանոնի տակ առնել եւ սեղմօրէն սահմանափակել խորհրդարանական նախաձեռնութիւնը՝ ծախքերու մասին եւ 1935ի ելմտացոյցը քուէարկել կարելի եղածին չափ շուտ:

Փողոցի մէջ բարեկարգութիւնը պահպանուեցաւ, հակառակ ցաւալի դրգռումներու եւ դրդումներու: Շուտով պիտի ներկայացնենք օրինագիծներ որոնց շնորհիւ կանոնի տակ պիտի առնուին թափօրներն ու ցոյցերը եւ զէնքեր պահելու իրաւունքը: Հանրապետութիւնը անձնատուր չպիտի ըլլայ քաղաքական խմբակներու բռնութեանց առջեւ: Պետական ծառայութիւնը իր իրաւունքներուն հետ զորս պիտի յարգենք եւ պիտի ամրապնդենք, կը բերէ պարտաւորութիւններ որոնց շատերը արդէն իսկ սահմանուած են օրէնքով եւ որոնց խիստ գործադրութիւնը պիտի պահանջենք: Բայց օրինական պարտաւորութիւններ ամբողջ պարտականութիւնը չեն ներկայացներ: Մեզմէ իւրաքանչիւրը լռելեայն կը յարգէ պատուոյ կանոն մը: Մենք զայն պիտի ճշդենք պետական ծառայութեանց մէջ, նոյն ինքն պաշտօնեաներուն գործակցութեամբ: Պետական բարենորոգումը շատ մեծ եւ անհրաժեշտ գործ մըն է որմէ կախում ունի վարչամեքենին ճակատագիրը: Վարչապետական պաշտօնի կազմակերպումը կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ քանի մը օրէն, եթէ քուէարկէք անհրաժեշտ վարկերը:

Այդ ձեւով պիտի ապահովուի հրամանատարութեան անհրաժեշտ միութիւնը՝ կառավարութեան մէջ: Բայց պետական ամէն բարենորոգում կ'ենթադրէ նաեւ վարչական եւ դատական, նահանգային եւ համայնական բարենորոգում: Ատոնց վերաբերեալ օրինագիծները պիտի ներկայացուին 1935ի սովորական նստաշրջանին սկիզբը: Նոյն նստաշրջանին երկրորդ մասին մէջ անշուշտ պիտի ուզէք քննել ընտրական բարենորոգման ծրագիրը, որպէսզի արտակարգ նստաշրջանը կարելի ըլլայ վերապահել 1936ի ելմտացոյցին քննութեան »:

Տնտեսական հարցերու մասին, կառավարութիւնը որոշած է հետզհետէ դիմել « կազմակերպուած ազատութեան », որպէսզի կարելի ըլլայ գարման գտնել գործազրկութեան եւ տնտեսական թուլութեան: « Բռնազատեալ տնտեսավարութիւնը անանկացած է ամէն տեղ: Մեր ծրագիրը գլուխ հանելու համար՝ կը խնդրենք ժամանակ տալ: Չկայ մոգական գաւազան մը՝ տագնապին վերջ տալու համար: Անհրաժեշտ է գեղչել տոկոսի սակը, օգնելով գործերու վերաբացման, բայց այդ ալ հրամանագիրներով չի կատարուիր: ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՎՐԱՅ ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵԼ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՁԻ ԿՐՆԱՆ ՏԵՂԻ ՏԱԼ ՈՐ ԵՒ Է ԱՌԱՐԿՈՒԹԵԱՆ: Մեր առաջին կառավարական գործը ատոր կը վերաբերի: Ատով մենք ուզեցինք ապացուցանել բանուոր դասակարգին թէ հանրապետական կուսակցութեանց միութիւնը կը ծառայէ միայն իր բարիքին: Հողագործութիւնը կը տառապի արտադրութեանց վաճառման նուազումէն, որ սահմանափակելով ժողովուրդի ամէնէն ստուարաթիւ մասին գնելու կարողութիւնը, ամէն օր կը ծանրացնէ տագնապը: Պէտք է առողջացնել հրապարակը »:

Յայտարարութեան մնացեալ մասը ջերմ կոչ մըն է զինադուլի շարունակութեան: « Օգնեցէք մեզի, որպէսզի վերահաստատենք ազգային վստահութիւնը, թեթեւցնենք ընտանիքի հայրերու անձկութիւնը: Ֆրանսա հարիւր միլիոն բնակիչ ունի իր կայսրութեան մէջ, որ կրնայ անսահման զարգանալ անտեսապէս: Այնտեղ ամէն մարդ կը տքնի իր հացին համար, բայց նաեւ իտէալի մը համար: Այն իտէալը որ միշտ ոգեւորած է բոլոր Ֆրանսացիները, կը ձգտի մեր զաւակներուն կտակել լաւագոյն կեանք մը չէն հայրենիքին մէջ: Այդ է մեր նպատակն ալ: Միանանք՝ անոր հասնելու համար »:

Նախարարական յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, տեղի ունեցան բազմաթիւ հարցապնդումներ: Կառավարութիւնը յանձն առաւ անմիջապէս պատասխանել, եւ ատոր շնորհիւ էր որ դգալի մեծամասնութիւն շահեցաւ առաջին առթիւ:

ՑՈՅՑԵՐԸ ՈՒ ԹԱՓՕՐՆԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Նախարարական խորհուրդը երեսփ. ժողովին ներկայանալէ առաջ, շարք մը խնդիրներու կարգին, որոշեց ցնոր տնօրինութիւն արգիլել որ եւ է թափօր կամ ցոյց՝ փողոցներու մէջ: Այս որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ, խաղաղեցնելու համար կիրքերը: Կառավարութեան տեսակէտն այն է թէ Ֆրանսա աւելի քան երբեք պէտք ունի խաղաղութեան մէջ աշխատելու եւ թէ որ եւ է քաղաքական վէճ պէտք չէ մինչեւ փողոց իջնէ, կարգը խանգարելով եւ անվստահութիւն ներշնչելով արտասահմանի:

Ամերիկա յուսահատած է զինաթափութենէն

Պ. Հըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, շատ կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ Նոյեմբեր 13ին: Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները այլեւս չեն յուսար որ ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյանայ զինաթափութեան համար եւ պիտի ջանան առանձին համաձայնութիւն մը կնքել, զէնքերու առեւտուրը միջազգային հսկողութեան ենթարկելու համար: Այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարուին միւս պետութեանց հետ: Ամերիկեան կառավարութեան կարծիքով, մեծ քայլ մը առնուած պիտի ըլլայ, եթէ միջազգային պայմանագիր մը կնքուի զէնքի եւ ռազմանիւթի շինութեան եւ վաճառման մասին:

Վիճակախաղերը նորէն արգիլուեցան Անգլիոյ մէջ

Առենէ մը ի վեր վիճաբանութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վերցնելու կամ թեթեւցնելու համար վիճակախաղերու արգելքը: Այս առթիւ, հոգեշահ քարոզներ խօսուեցան մասնաւորապէս Լորտերու ժողովին մէջ, արքեպիսկոպոսներու եւ եպիսկոպոսներու կողմէ: Նոյեմբեր 13ին, երեսփ. ժողովը 38ի դէմ 206 ձայնով ընդունեց կառավարութեան մէկ օրինագիծը, որ կը ձեւափոխէ վիճակահանութեանց եւ խաղերու վերաբերեալ օրէնքները: Նոր օրէնքով ալ, արգիլուած են բոլոր տեսակի վիճակախաղերը, մեծ ըլլան թէ փոքր: Արգիլուած է, նաեւ, լուրեր տարածել օտար վիճակահանութեանց մասին: Լրագիրներն ալ չպիտի կրնան այնպիսի մրցումներ սարքել որոնց հիմը բախտախաղն է:

«Ալաթուրքա»ն անձն ցեղէ պիտի վտարուի

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

« Ալաթուրքա » երաժշտութիւնը որ պաշտօնական նուագահանդէսներէ շատոնց դուրս հանուած էր եւ վերջերս ալ անթելէն դուրս նետուեցաւ, իր ոտքերը Պոլսէն ալ պիտի ժողվէ, ինչպէս կ'երեւայ: Այսպէս, Պոլսոյ քաղաքապետական ընդհ. ժողովի անդամներէն ոմանք կը պատրաստուին առաջարկ մը ներկայացնել՝ նուագ դրնուած հանրային վայրերուն մէջ արգիլելու համար զայն մելամաղձոտ ու մեղկացուցիչ եղանակները որ ժողովուրդին հոգիին չեն խօսիր »:

Երաժշտանոցին մէջ տենդագին գործունէութիւն մը սկսած է «ալաթուրքա» երաժշտութեան տեղը լեցնելու համար: Ազգային ժողովրդական - երգերը սկսած են վերակազմուիլ եւ եղանակաւորուիլ մօտալուտ երգահանդէսներու եւ անթելի համար: Անթելը քանի մը օրէ ի վեր այլեւս սրտակեղեք «ախ»երն ու «աման»ները մէկդի թողած է եւ «ալաթուրքա»յին բացը կը լեցնէ բացառիկ միջոցներով, սպասելով որ ազգային երաժշտութեան յայտագիրը ամբողջանայ:

Զինադադարի տօնը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 12 Նոյ. (Յառաջ)—Այս տարի ալ, Զինադադարի տօնին առթիւ, Զափահաս Որբերու Միութիւնը ուզեց, յանուն հայ գաղութին, իր յարգանքի բաժինը տանիլ Անծանօթ Զինուորին, որ կը հանգչի կոտնիթեայ հսկայ դամբարանին մը տակ, Լիոնի հասարակաց պարտէզին մէջ:

Անհամար բազմութիւն մը — Նախկին ռազմիկներ, հաշմանդամներ, պէտ, իտալացի, ռուս եւ հայ գաղութներու պատուիրակութիւնները իրենց դրօշներով ու քառասունըհօթը Միութիւններ եւ Ընկերակցութիւններ կը մասնակցէին հսկայ թափօրին որ, ժամը 2ին, նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ, սկսաւ յառաջանալ:

Վաղուան անորոշութիւնը եւ տնտեսական ծանր տագնապը կարծես կը ճնշէին ճամբու երկայնքին երկու կողմերը հաւաքուած ժողովուրդին վրայ. Ու բոլորը յարգալից ակնածանքով կը բարեւէին — կին, ծեր, երիտասարդ թէ երեխայ — իրենց ծանօթ թէ անծանօթ դրօշները, որոնք, թերեւս, թաթխուած էին իրենց ազատութեանը համար մարտնչող քաջարիներու այնքան թանկագին արիւնով:

Թափօրը, նախ, կանգ առաւ Թօնի Զաւակներու յիշատակարանին առջեւ. Կարճ բայց յուզիչ արարողութիւն մը: Ցիտապետ Սէլիէ, որ 16 տարի առաջ երբ Գերմանացիները Ֆրանսայի ռազմական գծերէն ներս կը մտնէին հաշտութիւն խնդրելու համար, հնչեցուցած էր « Cessez le feu — կրակը դադրեցուցէք »ը, լիաթոք, խոր լռութեան մը մէջ, փողահարեց այնքան հաճելի եղանակը, մինչդեռ, անդին, թմբկահարները կը զարնէին « Aux Morts » սարսռազդեցիկ եղանակը:

Բոլոր դրօշակները գլուխն ունենալով, թափօրը յառաջացաւ դէպի Մահարձանը որուն առջեւ տեղի պիտի ունենար վերջնական արարողութիւնը: Հոն էին զինուորական, քաղաքային թէ կղերական իշխանութիւնները: Բոլոր պատուիրակութիւնները գետեղեցին իրենց ծաղկեպսակները — որոնց կարգին Զօմերունը՝ փաթաթուած գոյն եռագոյններով — գիրիմին առջեւ, որմէ վերջ, աւանդական մէկ վայրկեան լռութիւնը պահելէ յետոյ, թափօրը կը ցրուէր, անգամ մըն ալ կատարած ըլլալով իր ցարատականութիւնը հանդէպ Անծանօթ Զինուորին:

.. Իսկ մենք, Հայերս, ապեղանի մը դնելով մեր խոցոտ վէրքին վրայ, կը հեռանայինք խիստ յուզուած, յուսալով որ, օր մը, մեր սիրելի հայրենիքին մէջ, պիտի կրնանք այդ գերագոյն յարգանքը տանիլ Հայ Անծանօթ Զինուորին

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆ նշանակուեցաւ Պ. Վ. Փօթէմքին, որ նախապէս պաշտօնավարած է Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ: Ծնած է 1878ին: Յեղափոխութենէն առաջ պատմութեան ուսուցչապետ էր Մոսկուայի համալսարանին մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը ունկնդրութեան ընդունեց Հիթլէրի մտերիմ գործակալը, Պ. Ֆօն Ռիպէնթրոփ, որ Լոնտոն գացած է մասնաւոր պաշտօնով: Խօսակցութիւնը գաղտնի կը պահուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Թուրք հանրապետութեան տարեդարձին զուգադիպեցաւ պալքանեան համաձայնութեան խորհրդաժողովը: Այդ խորհրդաժողովին վայրն ու թըւականը ճշդուած էր մայիսին: Թուրքիա, անտարակոյս, անոր թուականը ժամանակաւորապէս բերած կապած էր իր տօնին, որպէսզի հանդիսութեանց առիթով իր զինուորական ուժը ցոյց տայ իր բարեկամներուն:

Ժընեւի մէջ, ուր որոշուած էր խորհրդաժողովի վայրն ու թուականը, ճշդուած էր նաեւ ուրիշ կէտ մը,— խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենար, երբ ուխտը վաւերացուած ըլլար զայն ստորագրող պետութեանց օրէնադիր մարմիններուն կողմէ:

Այսպէս կամ այնպէս, կը տեղծուէր, ուրեմն, քաղաքական նոր օրկան մը, որուն առաջադրութիւնները կամ պարտադրած յանձնառութիւնները դեռ մինչեւ այսօր կը մնան մառամբ միայն լուսաբանուած:

Ծանօթ է որ այդ օրկանը բաւական ծանր երկունք մը ապրեցաւ: Կը յիշուի այն սուր վիճաբանութիւնը որ ծայր տուաւ Յունաստանի մէջ՝ Պալքանեան Ուխտի շօշափած պարտաւորութեանց եւ դաղտնի նպատակներու մասին: Վենիզէլոս, քօղազերծելով հարցը, մամուլի նիւթ դարձուց Իտալիոյ դէմ որ եւ է յանձնառութեան տակ յմտնելու իր տեսակէտը: Ու յայտնուեցաւ որ պալքանեան ուխտը արտապալքանեան առաջադրութիւններ ու նպատակներ ունի: Յունաստանի քաղաքական շրջանակներու մէկ մասին դժգոհութիւնը աւելի լատցաւ, երբ պարզուեցաւ թէ Յունաստան բաւական մեծ վտանգի տակ կը դնէ իր ծովեզերքները՝ իր ուխտակիցներէն որ եւ է մէկուն ի նպաստ շարժելու համար, բայց ատոր փոխարէն ոչ մէկ ապահովութիւն կը ստանայ իր ծովեզերքներու մասին: Այդ էր պատճառը, որ Յունաստանի ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը, ուխտը վաւերացնելէ առաջ, կառավարութենէն պահանջեց գաղտնի համաձայնագրին պատճէնը՝ կցուած պաշտօնական դաշնագրին: Այդ պահանջին գոհացում չտրուեցաւ ու ծերակոյտը ստիպուեցաւ վաւերացնել այն որոշ յայտարարութեամբ թէ՝ Յունաստան որ եւ է պարագայի մէջ պատերազմի պիտի չմղուի արտապալքանեան պետութեան մը հետ, որ պիտի գործէ առանձին կամ պալքանեան պետութեան մը հետ՝ ընդդէմ ուխտը ստորագրող չորս պետութիւններէն մէկուն: Պարզ խօսքով, եթէ Իտալիա առանձին կամ Պուլկարիոյ հետ յարձակի Թուրքիոյ կամ Եուկոսլավիոյ վրայ, Յունաստան պիտի չօգնէ անոնց:

Այս կերպով, ուրեմն, Յունաստան կը սահմանափակէր իր պարտաւորութիւնները Պալքաններէ ներս. ու այդ է պատճառը որ ուխտին տրուեցաւ պալքանեան հանգամանք:

Հակառակ ատոր, սակայն, Յունաստանի քաղաքական նոյն շրջանակները դեռ բաւարարուած չեն Թուրք ու հանրային կարծիքէն նկատելի մաս մը այն համոզումը ունի թէ ուխտին նպատակները կ'անցնին պալքանեան սահմանները: Մանաւանդ որ յայն օրէնսդիր մարմիններու առջեւ Ցալտարիսի կառավարութեան տուած մեկնութիւնը հաւանութիւն չգտաւ դաշնագիր միւս պետութեանց կողմէ:

Յունաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող այս համոզումը վերջերս տեղ գտաւ նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ.

Եւ այդ քանի մը պատճառներով:

Այսպէս, Աղեքսանդր Թագաւորի թաղման ներկայ եղան Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները: Հոն, մասնակցութեամբ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարար Եվթիչի, նիստ մը գումարեցին ու հրապարակ հանեցին երկու դեկոյցներ: Համաձայն այդ դեկոյցներուն, «չորս երկիրներու կառավարութեանց միջեւ գոյութիւն ունի գաղափարական նոյնութիւն մը՝ Մարսիլիոյ դէպքի ու անոր կապուած քաղաքական հարցերու շուրջ»: Այդ երկու դեկոյցները, որոնք նման էին իրարու, Եւրոպայի մէջ արժանացան մեկնութեան մը որ չափազանց ուշագրաւ է: Այսպէս, «Թան» արձագանգն ըլլալով տիրող կարծիքի մը, գրեց թէ այդ դեկոյցները կ'ապացուցանեն «քաղաքական հաստատամտութիւն մը որ պաշտօնապէս յանձնառութեան տակ կը դնէ այն բոլոր պետութիւնները, որ կը կազմեն խնդրոյ առարկայ խմբաւորումները (պալքանեան եւ Փոքր Համաձայնութեան), Ռումանիա, Յունաստան, Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա: Հանդիսաւոր հաստատում մը այն պարտաւորութեանց, որ այդ պետութիւնները իրարու կը կապէ, եւ շարունակումը այն քաղաքականութեան, զոր գծած էին Մարսիլիոյ ոճրին երկու մեծ զոհերը» եւ այլն

Այսպէս, ուրեմն, այդ դեկոյցները կուգային անգամ մը եւս բնորոշել թէ պալքանեան եւ Փոքր Համաձայնութեան ներքին համաձայնութիւնը միեւնոյն ատեն արտապալքանեան հանգամանք ունի, ու կը հետեւի Ֆրանսական քաղաքականութեան՝ ի խնդիր խաղաղութեան զինեալ պահպանումին:

Այս պարագան այնքան բացորոշ է, որ Յունաստանի մէջ կրկին խնդրոյ առարկայ եղաւ, եւ արտաքին նախարար Պ. Մաքսիմոս ստիպուեցաւ յայտարարելու թէ՝ «Յունաստան Պելկրատի մէջ ոչ մէկ նոր յանձնառութեան տակ մտած է որ դուրս ըլլայ պալքանեան ուխտէն եւ թէ գոյութիւն ունի միայն մէկ գործակցութիւն՝ երկու խմբաւորումներու միջեւ որոնք իրարմէ անջատ կը մնան եւ իրարմէ տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն»:

Ուշագրաւ է որ թէ Եուկոսլաւիոյ եւ թէ Ռումանիոյ մէջ հետաքրքրութիւն եւ իրարանցում յառաջացին ուխտն ու խորհրդաժողովը: Բայց, Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցաւ շատ նշանակալից բան մը: Այսպէս, խորհրդաժողովէն առաջ դրուեցաւ թէ ազգ. ժողովը բացառիկ նիստ մը պիտի գումարէ եւ թէ նիստը դռնփակ պիտի ըլլայ: Էնկիւրիէն տրուած կաղապարեալ հեռագիրներ զանազան մեկնութիւններ տուին: Առաւ մըն ալ, յանկարծ, քանի մը Թուրք թերթեր բակլան իրենց բերնէն հանեցին՝ յանձնառութեանց վաւերացման մասին խօսելով. Էնկիւրի վրդովուեցաւ ու «պատժեց» թերթերը, տասնական օր դադարման դատապարտելով:

Որպէսզի ընթերցողին համար աւելի որոշ ըլլայ այս բոլորին ներքին ծալքը, հոս մէջ բերենք, թարգմանաբար, մաս մը այն թղթակցութենէն, զոր պուլկարական «Զամփանա» թերթը ստացած է Պոլսոյ իր թղթակիցէն: Թղթակիցը, խօսելով «Էնկիւրիի խորհրդակցութեանց գաղտնիքներու մասին, կ'ըսէ թէ ազգային ժողովի գաղտնի նիստը Պոլսոյ մէջ ժամանուր հետաքրքրութիւն առեղծեց, թէ նախ կարծուեցաւ որ արտակարգ որոշման մը մասին է, եւ նոյնիսկ վրդովիչ զրոյցներ սկսան շրջիլ. Թէ հետաքրքրութիւնը աւելցաւ Պոլսոյ թրքական թերթերու փակումովը՝ այդ գաղտնի ժողովի մասին: Յետոյ, թղթակիցը կը շարունակէ.— «Հոս շրջան ընող զրոյցներու համաձայն, գաղտնի ժողովին մէջ Ռիւշտի պէյ դեկոյց մը տուած է այն հանդիպումներու մասին, զորս ինք ունեցած է միւս երեք արտաքին նախարարներուն հետ եւ երեսփոխաններուն ներկայացուցած է, առ ի վաւերացում, այն դաշնագիրները որոնք արդիւնք են Պելկրատի մէջ գոյացած համաձայնութեան: Թէ ինչ են այդ դաշնագիրներուն բովանդակութիւնները, դժուար կարելի է հասկնալ: Համաձայն շրջան ընող զրոյցներուն, յիշեալ դաշնագիրները կը վերաբերին պալքանեան համաձայնութեան երկիրներու զինուորական գործակցութեան ... Հոս կարգ մը շրջանակներ չեն կարծեր որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը յանձն առած ըլլայ բաներ որոնք, զինքը կը մղեն անժամանակ բախումներու: Որովհետեւ, կ'ըսեն անոնք, Թուրքիա այժմ աւելի քան երբեք պէտք ունի խաղաղութեան՝ իր ճարտարարուեստական հնգամեայ ծրագիրը իրականացնելու եւ ծրագրեալ բարեկարգութիւնները գլուխ հանելու համար: Նոյն շրջանակներու համաձայն Թուրքիա պալքանեան համաձայնութեան կը մասնակցի ոչ թէ Թրակիան ապահովելու իր փափաքէն մղուած, քանի որ վերջինս ապահովուած է Թուրքեւհելլէն համաձայնութեամբ, այլ, ինչպէս ըսած է Ռիւշտի պէյ ազգ. ժողովին մէջ, ազգային շահերու ընդհանուր քաղաքականութեան բերումով»:

Թէ ի՞նչ են այդ շահերը,— որոշ չէ: Ստոյգ է, միայն, որ, ինչպէս կը գրէր «Հաքիմիէթի Միլլիէ», «Թուրքիոյ համար Եուկոսլաւիոյ բաժանումը վտանգ մըն է ոչ միայն Պալքաններու, այլեւ՝ Եւրոպայի խաղաղութեան»:

Պարզ է թէ ինչո՛ւ Թուրքիա այնքան նախանձախնդիր է Եուկոսլաւիոյ միասնականութեան: Անիկա կ'ուզէ որ Պուլկարիոյ կռնակին «ուժ մը գոյութիւն ունենայ», որպէսզի իր կռնակը ապահով ըլլայ: Եւ, մասնաւ՝ սերպեւպուլկար մերձեցումէն, ամէն ջանք կը թափէ որ Պելկրատը շարունակէ թշնամական վերաբերում ցոյց տալ Սոֆիայի: Իր այդ ցանկութիւնն էր պատճառը որ Թէվֆիք Ռիւշտի Ալեքսանդր Թագաւորի Թաղման օրերուն Պելկրատի մէջ խաղեր փորձեց՝ օգտագործելով աչառակիցէն Մակեդոնացի մը ըլլալը եւ ջանալով Պելկրատը դրդել Սոֆիայի դէմ: Այսուհանդերձ, ոչ միայն չյաջողեցաւ, այլ եւ ոչ մէկ պալքանեան պատուիրակութիւն այնքան մեծ յարգանք արժանացաւ, որքան պուլկարականը:

Անդրադառնալով Էնկիւրիի խորհրդաժողովին, սխալած չենք ըլլար, ապահովաբար, եթէ ըսենք թէ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, համաձայնութիւնը պալքանեան չէ: Որովհետեւ, անիկա տեսակ մը գործակցութիւն է Փոքր Համաձայնութեան եւ պալքանեան ուխտը ստորագրող պետութեանց միջեւ: Կամ, ինչպէս Թիթուլեզքու յայտարարեց Պոլսոյ մէջ, «դադրած է ապահովութեան համար պարզ զինակցութիւն մը ըլլալէ, եւ վերածուած է քաղաքական կազմակերպութեան մը»:

Աւելին,— առեղծուած է «գրեթէ մեծ պետութիւն մը», միշտ Թիթուլեզքուի բացատրութեամբ

Որո՞ւ դէմ, սակայն. Պուլկարիո՞յ, — իմաստ չկայ: Կը նշանակէ արտապալքանեան ուժերու դէմ՝ որոնք դէմ են ներկայ գոյավիճակին: Իսկ սթաթուքոյի պահպանման առաւելապէս կողմնակից են Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, եւ Թուրքիա:

Ի հարկէ, մեզ չահագրգռողը առաւելապէս Թուրքիան է: Այդ է պատճառը որ մենք չխօսեցանք Էնկիւրիի խորհրդաժողովի օրակարգին անտեսական եւայլ խնդիրներու մասին: Ատոնք, իրականին մէջ, կը ծառայեն միայն աչքերու փոշի փչելու: Իսկ խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած են, անտարակոյս, քաղաքական մեծ խմբաւորումները եւ հաւանական բախումները:

Այս կերպով, ուրեմն, Թուրքիա ինքզինքը դրած կ'ըլլայ չէզոք ու խաղաղ մնալու այն շրջանակէն դուրս, զոր մինչեւ քանի մը տարի առաջ իր քաղաքական տրամադրութը կ'ուզէր պայծնել:

Իսկ ատիկա արդիւնք է այն մտահոգութեանց, որոնց «ոտնաձայնը կ'առնէ» մօտէն թէ հեռուէն:

Այդ մտահոգութեան, արդիւնքն է, դարձեալ, ռազմական — խոյամական այն միւս խմբաւորումը զոր կ'ուզէ գլխաւորել եւ որու մասին հարկ է առանձին խօսիլ:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴՐՕՇԸ

Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին գլխաւոր օջախը կը կազմէր, ինչպէս գրեցինք, Սելանիկը: Մասնաւորապէս պուլկար դպրոցներն էին, որ կը խմորէին շարժումը: Գրեթէ ամէն դպրոցական, երբ 14 տարեկան կ'ըլլար, կը մտնէր յեղափոխական կազմակերպութեան մէջ: Դպրոցը այսպէս կը դառնար ոչ թէ «ուսման յարկ» մը, այլ նախ քաղաքական հնոց մը,— ուսուցիչ եւ աշակերտ աւելի կը պրպտէին մակեդոնական դատով, Թուրքին դէմ ապստամբութիւն մը կազմակերպելու հարցով, քան թէ ընթերցանութեամբ կամ դրամարժութեամբ: Յաճախ լուրջ վիճաբանութիւններ կը առեղծուէին,— ի՞նչպէս հետապնդել մակեդոնական դատը, յեղափոխութեա՞մբ թէ բարեշրջութեամբ:

Բարեշրջութեան կողմնակիցները կը հաւատային թէ մակեդոնական դատը լուծելու լաւագոյն ձեւն է բացատել որ ժամանակը հասունցնէ, մինչ այդ անհրաժեշտ կը գտնէին եռանդուն քարոզչութեամբ մը եւ դպրոցներու ցանցով միացնել բոլոր սլաւ տարրերը

Յեղափոխութեան կողմնակիցները կը պնդէին թէ նպատակին հասած ատեմ մը աւելի մեծ ազդեցութիւն կը գործէ քան թէ բոլոր դպրոցական դասագիրքերը եւ հռետորական ճառերը: Եւ սակայն, այս հոսանքին ներկայացուցիչները համոզուած էին որ անօգուտ է վառօդը պայթել օդը հանելով զօրանոց մը կամ կառավարչատուն մը,— լաւագոյն յեղափոխութիւնը այն է որ կրնայ վնասել օտար դրամագլուխի ներկայացուցիչներուն: Վասնզի, կ'ըսէին անոնք, երբ օտար դրամագլուխը վնաս կրէ, դրամատէրներու աղաղակէն շլսուող կ'արթննան ու կը շարժին եւրոպական պետութիւնները:

Զինեալ գործունէութեան կողմնակից էին ոչ միայն Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխութեան Կոմիտէի մարդիկը, որոնց կեդրոնն էր Սելանիկ, այլ եւ Վրխովիստները, որոնց կեդրոնն էր Սոֆիա:

Վրխովիստներու կողմէ, Զօր. Ցոնչեւ 400 հոգինոց ուժով մը կ'անցնի սահմանը եւ կը ճակատի Թրքական ուժերուն դէմ: Սելանիկի կոմիտէն կը մերժէ մասնակցիլ շարժման, չուզելով փառքի որ եւ է բաժին տալ իր մրցակիցներուն: Ու թոյլ կուտայ որ Ցոնչեւի զինուորները առանձին կռուին Թուրքերուն հետ: Արիւնահեղ կռիւ մը տեղի կ'ունենայ: Թուրքերը կը յաղթեն: Շարժումը կը ձախողի: Մակեդոնիոյ ընդհ. ապստամբութեան յոյսը կը ցնդի: 3000 մակեդոնացի գիւղացիներ, խոր ձմրան մէջ, կը ստիպուին փախչիլ Թրքական եաթաղանին առջեւէն: Լեռները կ'ապաստանին բոլորը, սակայն չեն ազատիր, եւ կը մեռնին աննկարագրելի տառապանքներու մէջ.

Այս անգամ Սելանիկի կոմիտէն է, որ կը նետուի ասպարէզ: 1 յունուար 1903ին, Իվան Կարմանովի նախագահութեան տակ, կոմիտէն խորհրդակցութիւն մը կը կատարէ եւ կ'որոշէ կազմակերպել ընդհ. ապստամբութիւն մը: Ուժերը չցրուելու համար, կ'ընտրեն կռիւի սահմանափակ դաշտ մը, բախումին տալու համար իր յրիւ սաստկութիւնը: Կոմիտէն յարմար կը նկատէ, այսպէս, կռիւը սկսիլ Մանասթըրի վիլայէթին մէջ, որովհետեւ այստեղ բնակչութիւնը մեծ մասամբ յայտած էր շարժման եւ յետոյ լեռնոտ էր վայրը, նման գործողութիւններու շատ յարմար:

Կը մնար ճշդել օրը: Երկրորդ ժողով մըն ալ կը գումարուի Սմիլէվոյի մէջ, ուր կը ճշդուի օրը,— Ս. Եղիայի տօնին օրը:

Սակայն նախ քան այդ գործողութիւնը, կ'որոշուի յեղափոխութեան վարագոյրը բանալ Սելանիկի մէջ արեան շաբաթով մը:

28 Ապրիլին, դժոխային մեքենայ մը կը պայթի, նաւահանգիստին մէջ, Ֆրանսական «Կուադալքիվիր» նաւուն վրայ: Նաւը կը քանդուի գրեթէ բոլորովին: Յաջորդ օրը, իրիկուան դէմ ահաւոր որոտումով մը օդը կ'նլլէ քարիւղի ամբարը: Նոյն պահուն կը մարին քաղաքին բոլոր լոյսերը: Այս մթութիւնը յատկապէս կը առեղծուի, որպէսզի մեծ ըլլայ սարսափը՝ երբ պայթին ռումբերը: Արդարեւ, քաղաքը հազիւ կորսուած խաւարին մէջ, ամէն կողմէ կը լսուին ռումբերու ահաւոր որոտումներ,— կարծես երկինքէն ռումբ կը տեղայ: Այսպէս ռումբ կը նետուի վալիին «Քոնաքին» վրայ, ռումբեր կը պայթին երեք մեծ օթեարաններէ, ռումբ մը կը գոռայ գերմանական վարժարանէն, ռումբ մը կ'որոտայ եւրոպական մեծ պանդոկէ մը: Աւելի կարեւորը սակայն,— կոմիտէն որոշած էր միաժամանակ օդը հանել Սելանիկի Օսմանեան Պանքան, ուր դրուած էին քաղաքին եւ ամբողջ նահանգին դրամագլուխները: Ֆամիթէճիները, որոնց մէջ պուլկար ուսանողներ, գաղտնօրէն ստորերկրեայ ճամբայ մը բացեր էին մօտակայ խանութէ մը նկուղէն մինչեւ Դրամատան տակը: Այնտեղ զետեղեր էին դժոխային ահաւոր մեքենայ մը: Ու մինչ ծանօթ իրիկունը, քաղաքը կը ցնցուէր ռումբերու տեղատարափին տակ ա... կը պայթի դրամատան դժոխային մեքենան: Երկրաշարժ մը, եւ օդը կը ցնդի հսկայ դրամատունը փշրուած,— սարսափելի որոտումը կը դղրդացնէ ամբողջ թաղերը. Կարծես ամբողջ Սելանիկն էր, որ կը կործանէր. Ցնցումը այնքան սաստիկ էր որ դրամատան հետ կը քանդուի նաեւ դիմացի գերմանական ակումբը: Զոհերու թիւը եւս նշանակալից էր. բազմաթիւ Եւրոպացիներ,— Աւստրիացիներ, Զուիցերիացիներ, Գերմաններ կը թաղուին աւերակներուն տակ: Խուճապ մը կը սկսի քաղաքին բնակչութեան մէջ,— փախչող փախչողի: Քիչ յետոյ, ռումբերու ձայնը մարելէ վերջ, կը փրթի կատաղութիւնը իսլամներուն, որոնք կ'ուզեն ջարդ մը փոխ-վրէժ կատարել: Հազիւ կարելի կ'ըլլայ՝ առաջքն առնել անխուսափելի ջարդին:

Սելանիկի կոմիտէն, այս ահաւոր ցոյցով, իր այցաքարտն էր որ կը ներկայացնէր Եւրոպայի, որ անտարբեր կը մնար Պալքանեան դատին:

Եւ ահա կուգայ կը հասնի Ս. Եղիային օրը: 2 Օգոստոսին, Մանասթըրի լեռներուն վրայ կրակներ կը վառին, — ապստամբութեան ազդանշանն է, որ կը տրուի:

Կոմիտէն այնքան վստահ է իր յաջողութեան մասին, որ պաշտօնապէս կը հաղորդէ Արեւելեան Երկաթուղիներու Վարչութեան թէ, «յեղափոխութիւն յայտարարուած ըլլալով, մարդկային անմեղ զոհերու պատճառ չդառնալու համար, կը խնդրուի ընդհատել ճամբորդներու փոխադրութիւնը»: Հակառակ այս յայտարարութեան, թրքական իշխանութիւնը անակնկալի կուգայ եւ պահ մը խուճապի կը մատնուի դէպքերուն առջեւ:

Առաջին երեք շաբաթներու ընթացքին, ապստամբութիւնը կ'ընթանայ յաջողութեամբ,— բոլոր դիրքերուն վրայ ապստամբները կը տօնեն իրենց յաղթանակը:

Սոֆիայի Ֆրանսական դեսպանը, Պուրկաթէլ, կը տեղեկագրէ Փարիզ արտաքին նախարարութեան.— «Մակեդոնացիները բանակցութեան ձայն չեն ուզեր լսել այլ եւս: Անոնք ուխտած են զոհել իրենց կեանքը, եւ այս ձեւով կրնան գործել ամէն ոճիր, ինչպէս ամէն հերոսութիւն»: Արդարեւ Մակեդոնացիներու անձնազոհ կռիւը, իր թափով եւ հերոսութեամբ, վեր կը մնար Եւրոպացիներու ըմբռնողութենէն:

Մակեդոնացիներու գերագոյն հերոսութեան մասին կը վկայեն Եւրո-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (45)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ·· (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Ուրախացայ. տեղը աւազոտ էր, խեղոյն հորը բացի եւ Մասոն գլորեցի մէջը, ծածկեցի ու դեռ Ահմէտը չեկած, կամաց կամաց հասայ վըրաններու մէջ, գիտեցի անոնք որ տեղին վրայ մնացեր են: Ահա Սէյկոյի հիւղակը, այս այն հրէշն է որ անոր Մկրոն ոչխարի պէս մորթեց, տասը դրշ.ի փոխարէն: Երկու տղաքները 10–15 տարեկան եւ կինը օրեր առաջ մեռած ուռած էին ու ինք ալ մահուան հետ կը կռուէր, վրաս կը նայի, լեզու չունի խօսելու: Հիւղակի դրան առջեւ կապուած երկու լաւագոյն եզներ կը քաշեմ եւ առջեւս առած կը քշեմ: Ահմէտ Այմատինէն եկաւ միացաւ ինծի. ճանչցաւ եզները. «Լաւ ըրիր բերելդ, ուրիշներ պիտի առնէին»: Եզան վրայ հեծած հասանք վրանները, սակայն Թամիլ աղան գըրաւեց եզները:

ՄԱՐՄԱՐԻՈՆ

Դժնդակ պայմաններու տակ ամիս մը ճամբորդելով հասանք Դըլշա Ըղալան, Մարմարիոնի տակ: Հայկական գիւղ մըն է այս. (Միացեալը դպրոց մը ունէր, շէնքը դեռ ամուր կը մնար եւ Ջիլանցի աշիրէթներ կը բընակէին մէջը).

Դէպի ռուսական բանակ երթալու միտք ունինք: Արդէն հասած ենք Մարաթուկի ստորոտը: Թամիլ աղայի 1200 տուներէն չորս հարիւր եօթանասուն տուն մնացած էր: Վրանները բացին, օդը քիչ մը փոխուած է. ջուրն ալ լաւ է, սակայն դեռ շատ հիւանդներ ունինք.

Մերինները վրան չունէին, արեւի դէմ չմնալու համար խնդրեցին Թամիլէն որ արտօնէ գիւղ երթալ, շէնքի մը մէջ բնակիլ, մինչեւ քիչ մը լաւնան, դարձեալ գան միանալու էին: Զորս տուրերը,— Հասան, իր երկու փեսաները, իր հօրեղբայր Բշտան,— բեռները կապեցին դէպի գիւղ, Մարմարիոն: Ես ալ դարձեալ որ կը տանջուիմ: Հասանք գիւղ, լաւ եւ ամուր շէնքերը լեցուած են Ջիլանցիներ: Գիտաքանց տան մը մէջ տեղաւորուեցան: Տանիքներ արջառ ունին, զոր Հիւսէին կ'արածէ. ընդամէնը 15 հոգի են, բոլորն ալ հիւանդ: Մէկը ջուր կ'ուզէ, մէկ չորպա, ուրիշ մը թան, ջուրէն զատ բան չկայ: Երկու սափորով ջուր կը կրեմ, աղբիւրի վրայ Ջիլանցիներ տեղեկութիւններ կ'ուզեն կը հարցնեն թէ ո՛ր աշիրէթին կը պատկանինք: Կը խուսափիմ պատասխանելէ, որովհետեւ իմ խօսած քրտերէնս զիս կը մատնէ: Դիմացինները «խուլ է, համր է» կ'ըսեն ու կը հեռանան ինծի: Երբ ներս մտան, մեր հիւանդները տեսան, քիթ-բերան բռնած փախան:

Վիճակս անասելի է, ես հոս մնալով կեանքս վրայ կուտամ: Որոշեցի փախչիլ:

Առտուն արշալոյսին, սափորներն առի դուրս գրի, ուղղուեցայ դէպի վրանները: Ճամբան Աղբրցի Չորեպաններ փորձեցին զիս ձերբակալել, փախայ. չկրցան զիս բռնել. արեւը ծագեցաւ, հասայ վրանները եւ Թամիլ աղային պարզեցի եղելութիւնը

— Լաւ ըրիր որ փախար, թող լաւնան գան հոս, կ'ուզես նորէն զիս անոնց քով.

Կը ցաւիմ որ գործեցինք հոն մընացին:

Յաջորդ օրը Մահմէտ եկաւ եզ մը հեծած զիս առնել տանելու, սակայն Թամիլ աղան չտուաւ եւ Մահմէտ պարպ պարպով ետ գնաց:

Լրացաւ երկու ամիս, որ Մարմարիոնի տակ այդ աղուոր ջուրի վրայ ենք: Կարաւանը դէպի Պչերեկ դարձաւ ճամբու պաշար բերելու: Թամիլ աղան անցաւ Մարաթուկ, Հաճի Մուսաբէկի տղան տեսաւ, եւ դէպի Մարաթուկ անցնելու տեղ ուզեց եւ սիրով ընդունուեցաւ:

Կարաւանը դարձաւ, օր աւուր ձգելով մեկնումը: Աղաղ տասուօտ մը տասը ոտափկաններ, որոնց գլուխը անցած էր հայակեր Սէյման Ջամուշ, բոլորն ալ ծանօթ դէմքեր, պարտադրեցին Թամիլին որ առնելով իր մարդիկը ետ դառնայ, հակառակ պարագային բանի պիտի քշուի Մերտին, անկէ ալ Գոնիա:

Յաջորդ օրը վրանները քակուեցան եւ ամէն մարդ իր գլխուն ճարը փընտռեց, հինգ-տասնով իրարու ընկերացած ձգեցին հեռացան: Թամիլ աղան իր մօտ ազգականներով ընդամէնը 18 անուրներ ետ դարձանք դէպի Միթրաթ.

Հասանք Մուրատ գետ, հոն ուր էր կը ջարդուէր: Տեղեկացանք որ դարմազումը կերով վառել տուած է բոլոր անոնք որ մեր հեռանալէ վերջ տեղին վրայ մնացած էին,— մեռածներ, ողջեր, հիւանդներ, վրաններ, հիւղակներ, բոլոր քուրջերով մէկտեղ:

ՆՈՐԷՆ ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

Անցանք Մուրատ գետը եւ հասանք Մըթըրէ անունով հայկական գիւղ մը, որուն տէրը Արիֆ էֆ. ջարդած էր գիւղացիները եւ գրաւած անոնց կարողութիւնը: Պատասուն երիտասարդներ վար դրած է իր վարուցանքի համար, իր հարէմին մէջ քսան հարսնտիր հայ կին ու աղջիկներ կ'ապրին:

Մեռած է Արիֆ էֆ. անոր յաջորդած է իր տղան, Նուրի էֆ. 25 տարեկան կծու կնամոլ:

Այցելեց մեզի, ծանօթացաւ մեր վիճակին եւ իր գիւղին մէջ տեղ տըւաւ մեզի:

Նուրի էֆ. տեսած է Թամիլի քոյր Դիլպարը, սարուած անոր սիրով, տուր համար տեղաւորեց մեզ: (Դիլպար ամուսնացած էր): Ամէն օր Թամիլին եւ իր փեսին հացը այդ կուտայ իր դիւանի մէջ եւ ինք կը բացակայի: Դիլպար համակերպած է Նուրի էֆ.ի եւ քիչ մնաց որ անոր կինը դառնար: Թամիլ զգալով իր գլխուն ձգեց Մըթըրէն եւ բարձրացանք լեռ, մտանք Տէրվէրի, եւ հասանք Դիրպալէկ, Ամինօ աղայի քով, որ տեղաւորեց մեզ: Ես դարձեալ դասն Գերա Մազոն եւ վայելեցի անոր երնամքը:

X

1916 դեկտ.ին մտանք Դիրպալէկ եւ հոն գտայ նախկին աղայիս աղջիկեղբայրը՝ Հիւսէյինը, որ լալով պարանոցիս փաթթուած մրմռաց.— Բոլոր մեր փախուստէն յետոյ մեռան բոլոր մեր ընտանիքը, նոյնպէս ամէն անոնք որ Մարմարիոն մեր հետ եկան, մնացին Հասան ու Մահմէտ: Մախեցինք բոլոր անասունները, գորգերը եւ կարասիները, ամառ գինով: Ու մէկ մէկ եղ հեծած էյի եռաչէն եկանք ու չկրցանք դոնել: Թըլամէ գիւղին մէջ դողցան մեր հեծնելիք երեք եզներն ալ եղբայրներս մահամերձ վիճակով հասան Դիրպալէկ: Ես կը մուրայի զանոնք պահելով. ինկած էին, քաղուն կարօտութիւն չունէին: Օր մը Մահմէտ դողցաւ Մըլայ Եսաւին այծը ամորթեց:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԱՆ

(Շար.)

[illegible]

Ազատամրութիւնը իրապէս վերջ գտած էր,— 200 գիւղեր հիմնայատակ կործանած էին, 70,000 մակեդոնացի գիւղացիներ թափառական կը շրջէին երկրին մէջ, 30,000 հոգի փախած էին Պուլկարիա։

Այո՛, խաղաղութիւն կը տիրէր Մակեդոնիոյ մէջ, բայց գերեզմանի խաղաղութիւն...

Եւ սակայն Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխութեան կոմիտէն հեւ հասած էր նպատակին։ Եւրոպա համոզուած էր որ վէրք մը կայ պալքանեան այդ երկրամասին վրայ, վէրք մը որ կը խռովէր իր հանգիստը։ Փեթեր-պուրկ եւ Վիեննա կը համաձայնին եւ կը մշակեն Մուրցշթէկի ծրագիրը։ Մեծ պետութիւնները բարենորոգում կը պահանջեն Մակեդոնիոյ համար։

Այդ բարենորոգումը, սակայն, պիտի վիժէր շուտով հայկականին նման։

Հ.Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իր բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար

»»» · ««««

«Հայրենիք»ի վերջին թիւերէն կ'արտատպենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Ինչպէս գրած էինք երէկ, մինչեւ նոյ. 1 հանգանակութեան ընդհ. գումարը հասած է 66.924 տոլարի։

ՐԻՉՄԸՆՏ, հոկտ. 22.— Ունեցանք հրապարակային ժողով. ատենապետ ընկ. Փափազեան. բանախօսեց ընկ. Լ. Ներսէսեան։ Իւր ընկերներու պաշտպանութեան համար հանգանակուեցաւ 305 տոլար։

ՄԵՍԻՆԱ, հոկտ. 23.— Ունեցանք հրապարակային ժողով։ Խօսեցաւ ընկ. Ա. Սայաթեան։ Հանգանակուեցաւ 330.50 տոլար իւր բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար։

ՑԻՉԲԸՐԿ, Մէն.— Իւր բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործի համար հանգանակուեցաւ 100 տոլար։

ՄԻՏԻՍԸՆ (Մէյն).— Այստեղ միայն քանի մը Հայեր կը բնակին, որոնք իւր բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար կը նուիրեն 35 տոլար։

ՀԸՏՍԸՆ ՔԱՈՒՆԹԻ, Ն. Ճ., հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային մեծ ժողով։ Ատենապետեց ընկ. Գամամճեան. խօսեցան ընկերներ Տէր Մանուէլեան, Բստիկեան եւ Միքայէլեան։ Հանգանակուեցաւ աւելի քան 4000 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ԳՈՍԹԸՆ, հոկտ. 28.— Տեղի ունեցաւ Գոսթընի, Մ. Գոսթընի եւ Րոգզպըրիի կոմիտէներու մասնակցութեամբ հրապարակային ժողով։ Ներկայ եղաւ խուռն բազմութիւն։ Ատենապետեց ընկ. Լ. Տաղլեան։ Նախագահեց Զօր. Սեպուհ։ Խօսեցան ընկերներ Ց. Տէր Յովհաննէսեան, Վ. Ահարոնեան եւ Գ. Իփէկեան։ Խօսեցան նաեւ Միջնորդներէն կառավարչական թեկնածուները՝ Գ. Ճէյմս Քըրլի (դեմոկրատ) եւ Կ. Պէյքըն (հանրապետական)։ Հանգանակուեցաւ 3565 տոլար։

ԼՕՐԷՆՍ, հոկտ. 28.— Ժողովին խօսեցան Տոքթէօրներ Ն. Տ. Մ. Թաշճեան եւ Ա. Արէլեան։ Հանգանակուեցաւ 1300 տոլար։

ՖՐԷԶՆՕ, (Քալիֆ.), հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային ժողով։ Հանգանակուեցաւ աւելի քան 1200 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի դուրսը։

ՓՈՒԹԱՔԷԹ, հոկտ. 28.— Ունեցանք խանդավառ հրապարակային ժողով։ Խօսեցան ընկ. Կ. Թանտըճեան եւ Հայր Ղեւոնդ Մարգուէլեան։ Հանգանակեցինք 1200 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի դուրսը։

ՉԸԼՍԻ, հոկտ. 28.— Երեկոյեան ունեցանք հրապարակային ժողով։ Խօսեցան ընկերներ Վ. Ահարոնեան եւ Գ. Իփէքեան։ Հանգանակուեցաւ 800 տոլար։

ՓՈՐԹԼԸՆՏԻ եւ ՊԻՏԻՖՈՐՏԻ կոմիտէներու հրապարակային ժողովը անցաւ շատ լաւ։ Խօսեցան ընկերներ Վերածին եւ Գարեգին Տէր Սահակեան։ Մէյնի նահանգապետը, Լուիս Պրէն, որ նախապէս խոստացած էր խօսիլ մեր ժողովին, Ամերիկեան Լէճընի Գաւառ. ժողովին մէջ իր ունեցած զբաղման հետեւանքով ուշացած ըլլալուն, հեռագրով մը իր ցաւը յայտնած էր որ անձամբ ժողովին պիտի չկրնայ ներկայ ըլլալ։ Հանգանակուեցաւ 720 տոլար։

ԼՈՎԷԼ.— Ունեցանք հրապարակային ժողով։ Խօսեցան ընկերներ Տոքթ. Ն. Տ. Մ. Թաշճեան եւ Տոքթ. Ա. Արէլեան։ Հանգանակուեցաւ 473 տոլար։

ՄԱՆՉԷՍԹԸՆ, Ն. Հ., հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային ժողով կէսօրէն վերջ։ Ներկայ էր գաղութին ազգայնական հայութիւնը։ Խօսեցան ընկերներ Վարդօ Ինճէեան, Ց. Գասպէկեան եւ Ա. Կեավուրեան։ Հանգանակուեցաւ 212 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ՖՐԷՆՔԼԻՆ – ՎՈՒՆՍԱՔԷԹ, հոկտ. 28.— Ժողովին խօսեցաւ ընկեր Մանտալեան։ Հանգանակուեցաւ 105 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ԵՈՒԹԻՔԱ, Ն. Ե.— Մեր փոքրիկ գաղութին մէջ եւս կատարուեցաւ հանգանակութիւն։ Արդիւնքը՝ 104 տոլար։

ՆԻՒ ՔԷՍԸԼ.ՓէՆ— Ժողովին խօսեցաւ ընկ. Գ. Թոփալեան։ Հանգանակուեցաւ 83 տոլար։ Կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ մը։

ՔԼՈՎԻՍ — Իւր բանտարկեալ ընկերներու պաշտպանութեան համար Քլովիսի (Քալիֆ.) մէջ հանգանակուած է 100 տոլար։

ՀԱՎԱՆԱ (Քուպա), հոկտ. 30.— Ժողովրդական հանդէսով մը տօնեցինք Դաշնակցութեան 44րդ տարեդարձը։ Ատենապետեց ընկ. Ջանթիկեան. խօսեցան ընկերներ Բարսեղեան, Երմէքեան եւ Արսլանեան։ Մեր իւր բանտարկեալ ընկերներու համար հանգանակուեցաւ 261 տոլար։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

Ո՞Վ ԸՍԱՒ ԹԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՋԱՐԴԱՐԱՐ ԵՆ

Այս գրութիւնը կ'արտատպենք «Ճիւմհուրիյէթ»էն (9 Նոյ.), իբրեւ զուարճալիք.—

Մէն Գրէս անուն 80նոց ցեղած մը, Փարիզի Ժուռնալ թերթին մէջ յօդուած մը գրած էր Թուրքիոյ դէմ։ Կարգ մը ընկերներ հարկ եղած պատասխանը տուին։ Աստր նման գիրք մը կը գտնուի սեղանիս վրայ։ Տէյկաս անուն Ֆրանսացի հարիւրապետ մը «Ցաղթանակի թեւերուն տակ» վերնագրով յօդուած մը կցած է գիրքի մը, զոր անէ առաջ գրած էր Զանաք Գալէի եւ Գալիպոլիներու մէջ կռուող ֆրանսական բանակի շարժումներու մասին։

Ցիշելէ յետոյ թէ արեւելեան բանակը Պուլկարներէն խլեց 80,000 գերի, 100 թնդանօթ, 10,000 ձի եւ 20,000 փոխադրական զանազան կենդանիներ, հեղինակը կ'ըսէ թէ այս յաղթանակը Դաշնակիցներուն առջեւ բացաւ Պոլսոյ դուռները եւ կը պատմէ ֆրանքօ-անգլիական բանակներու հրամանատար ծանօթ Ֆրանշէ տ'Էսփերէի յաղթական մուտքը Պոլսոյ մէջ. «Յաղթական դաշնակիցները չկրցան կրկնել Սուլթան Մահմուտին բրածը եւ չհամարձակեցան խոյամութենէն տզատել Այա Սոֆիայի այդ գեղեցիկ շէնքը զոր մարդիկ նուիրած են Ցիսուսին։

Այս ձեւով իր մոլեռանդութեան ատրճանքը ցուցնելէ յետոյ, հեղինակը կը յարձակի Փիէր Լօթիին վրայ՝ Թուրքերը գովելուն համար. «Թեթեւսոլիկ (զիւպպէ) եւ ստախօս Փիէր Լօթին ամենամեծ դէմքութիւնը ըրաւ Ֆրանսայի, «լաւ Թուրքեր» հէքեաթը կլլեցնելով մեզի։ Լաւ Թուրքը միայն գրողներու երեւակայութեան մէջ ապրած էր»։

Համաձայն հարիւրապետ Տէյկասի, որ կը թուի թէ զինադադարին Պոլիս եկած եւ մեր մէջ ապրած է, լաւ Թուրքերը հանճոյք կը զգան եղեր «ջարդելով անմեղներ որոնց միակ յանցանքն է իրենց Աստուծոյ երկրպագել»։

Ֆրանսացի սպան, շարունակելով խաչակիրի իր մոլեռանդ հոգիէն բխող այս տեսակ բարբանջանքներ եւ զրպարտութիւններ, կ'ըսէ. «Թուրքերը Պոլսոյ մէջ մեզ դիմաւորեցին իրենց ցեղին յատուկ կեղծաւոր քէնով մը եւ ատելութեամբ։ Աստր փոխարէն, իրենց տուները ֆրանսական, անգլիական, իտալական եւ հելլենական դրօշ զարդարող Յոյները, Հայերը եւ Եահուտիները ծափերով ընդունեցին մեր զինուորները»։

Կը կարծեմ թէ այդ սպան գործնապէս կրակի մօտ եւ հետեւաբար կռուած ըլլայ հերոս ցեղիս զաւակներուն դէմ։ Որովհետեւ եթէ այդ ըլլար, պիտի ըսէր թէ Թուրքը ոչ թէ կեղծաւոր, այլ ընդհակառակն տղամարդ է, ոչ թէ ջարդարար, այլ ընդհակառակն վեհանձն է, ինչպէս կ'ըսեն Սէյտիւլպահրի մէջ իր ոտքը եւ թեւը կորսնցնող Զօր. Կուրօն եւ նման Ֆրանսացիները։

Եթէ Թուրքը ջարդարար ըլլար, մէկ հատիկ քրիստոնեայ չէր մնար Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Ալպանիոյ մէջ որոնք դարերով մնացին իր սուրին տակ։ Այդ ազգերը որոնք այսօր անկախ պետութիւններ են, տղամարդ եւ վեհանձն Թուրքին շնորհիւ է որ կրցան պահել իրենց գոյութիւնը։ Այնպիսի ատեն մը երբ միայն ուժը կը տիրապետէր եւ Եւրոպան կը դողար իրմէ, Թուրքը չջնջեց խիղճերու, հաւատալիքներու եւ ազգութեանց։ Փօքրամասնութիւնները զորս մենք հարիւրաւոր տարիներ առաջ պահպանեցինք հզօրութեամբ, քաղաքակիրթ աշխարհը դեռ հիմա կ'աշխատի պաշտպանել Ազգերու Դաշնակցութեամբ, եւ չի յաջողիր։

Հարիւրապետը կ'ուզէր որ ցնծութեամբ ընդունէինք թշնամի զօրքերը որոնք Պոլիս մտան եւ հազարումէկ ծայրայեղութիւն գործեցին։ Եթէ հիւսիսային Ֆրանսայի քաղաքները ոտնակոխարութեամբ ընդունէին պատերազմի ատեն հոն մտնող գերման զինուորները, հարիւրապետը կրնար ուզել որ մենք ալ նոյն ձեւով դիմաւորէինք զիրենք։

Այս ամառ, երբ Կալաթա Սարայի սկաուտներուն հետ Մարսիլիա գացինք, մաքսատան սատիկ. զինուոր չավուշ մը մեծ համակրանքով ընդունեց մեզ եւ ընկերոջը հետ խօսելով շարունակ գովեց Թուրքերը։ Եւ երբ մեր խումբէն մէկը սիկարա մը հրամցուց, չավուշը ըսաւ իր ընկերոջ.

— Տեսա՞ր, նայէ թէ Թուրքերը որքա՜ն լաւ մարդիկ են։

Այս չավուշը ընդհ. պատերազմին կռուած է Զանաք Գալէի մէջ, թըրթուշնի հարուած մը կերած է. գերի ինկած եւ տարիներով ապրած է Անատոլուի մէջ։ Հակառակ ասոր սիրած է Թուրքերը, որովհետեւ մաքուր սրտով ժողովուրդի պաւակ մըն է, խակակամ հերոս մը։ Ան, հարիւրապետ Տէյկասի նման խաչակիր մը չէ որ 15 տարի յետոյ իր թունաւոր տողերով քէն ու ատելութիւն սերմանէ ազգերու միջեւ»։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ երկու գրութիւնները, նոյ. 10 եւ 12 թուականներով.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանին վարչութիւնը վերակազմուած է հետեւեալ կերպով. Նախագահ՝ Առաքել Զաքրեան, փոխ-նախագահ՝ Սահակ Տէր Թովմասեան, քարտուղար՝ Վազգէն Անդրէասեան, փոխ-քարտուղար եւ հաշուակալ՝ Վրթանէս Փափազեան, գանձապահ՝ Կարօ Խուպէկեան, անդամներ՝ Մկրտիչ Մալումեան, Հայկազուն Աբէլեան, Միհրան Քիւրքճեան, Մեսրոպ Աստուրեան, Վահրամ Էլմայեան, Սպանդար Սարաֆեան։

* Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջ. վարչութիւնը քննելով Փարիզի մասնաճիւղի եւ նախորդ նշանակովի շրջ. վարչութեան միջեւ տեղի ունեցած տարակարծութիւնները եւ այդ առթիւ եղած հրապարակային զանազան արտայայտութիւնները, լսելով այս մասին մանուածաբար Փարիզի մասնաճիւղի ներկայացուցիչներուն տեղեկութիւններն ու բացատրութիւնները, կը հաստատէ որ՝

Ա.— Փարիզի մասնաճիւղը կազմուած է համաձայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագիր-կանոնագրի եւ իր ներկայ կազմով ան կը նկատուի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան ենթակայ օրինաւոր մասնաճիւղը։

Բ.— Եղած թիւրիմացութիւններն ու անկանոնութիւնները հարթելու համար նախորդ նշանակովի Շրջ. վարչութեան օրինական ձեռնարկները եղած են անտեղի եւ անիմաստ։

Այս հաստատումներով Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնն ու Փարիզի մասնաճիւղը կատարեալ համաձայնութեամբ եղած թիւրիմացութիւնները կը նկատեն վերջացած եւ կ'որոշեն վերակազմել Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի մասնաճիւղի չորս ներկայացուցիչներու յաւելումով։

Ի դիմաց Ֆրանսայի Շրջ. Վարչ.
Նախագահ՝ Ա. Զաքրեան
Քարտուղար՝ Վազգէն Անդրէասեան

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՒԷ ՄԸ ԿՕ ՔԻ ԸՄ ՖԸԼԸՆԸ»

»»» · «««

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 Նոյ.).

— «Հիւսիսային Սուրիա (Գամըշլու) հաստատուած ֆրանսախօս մեր հայրենակիցներն են որ կ'ըսեն. Պաւէ մը կօ քի ըմ ֆըլըն՝ «Մեր հայրերը ըսին թէ մենք Հայ ենք», ու իրենց լեզուով ալ, մեր խորագիրը։

Եւ տարիներ տարիներ, շարունակ, հայրերու կողմէ աւանդուած այս բառերը, բաւական եղած են անոնց ինքնաճանաչումին։

Այսպէս, ցեղային գիտակցութիւնը դարերու ընթացքին, մտածումով մը միայն տոկացեր է դարերու կարմիր զարհուրանքին դէմ, մնացեր է անխեղդ ու անզգեռնելի դաժան միջավայրի մը յարապիրկ շղթաներուն մէջ։

Մինչեւ այսօր ալ մեծ եղեռնէն քսան տարի վերջ տակաւին, անապատներէն յաճախ հայ տղաներ կուգան որոնք իրենց անունն իսկ չեն գիտեր։ Ոչ մէկ ուրիշ անցեալի յիշողութենէն. բայց իրենց տէրերու բարկութեան պահուն արտասանուած մէկ բառ՝ էրմէն, երբեմն անարգանքի իմաստով նոյն իսկ, բաւական կ'ըլլայ անոնց մէջ արթնցնելու ցեղային լուրիւրդի անբացատրելի սարսուռները։

Հայ ժողովուրդը տիրացաւ այդ ժառանգին։

Հիւս. Սուրիոյ շրջանին մէջ մօտ 5000 է թիւը ֆրանսախօս Հայերուն, որոնք կեդրոնացած են բնդհանրապէս Գամըշլուի մէջ։

Քանի մը տարի առաջ համազգային հանգանակութեամբ մը հաւաքուած գումարներով Թէլպրաքի մէջ երկու գիւղեր հիմնուեցան։ Խնամատարական մարմինը կազմուած էր մեծ մասամբ գործին անտանկ եւ ապիկար մարդոցմէ որոնք այդ գործին կազմակերպութիւնը յանձնեցին անբարեխիղճ ձեռքերու։

Ընտրուած վայրի անպատեհութեանց եւ անյարմարութեանց մասին եղած դիտողութիւնները որոշ մարմիններու եւ ներկայացուցիչներու կողմէ, անտեսուեցան դիտումնաւոր եւ նպատակաւոր։

Որքան կը յիշենք հազարաւոր անգլ. ոսկի ծախս մը եղաւ... վասն ոչնչի։

Հողին բնական ամլութեան եւ անձրեւներու չգոյութեան պատճառով, հետեւանքն այն եղաւ որ երկու տարի վրայէ վրայ այնքան տքնաջան եւ տաբալայման աշխատանքով հերկուած ու ցանուած բնդարձակ ցանքերը փըճացան։

Անկէ վերջ լքուեցան գիւղերը եւ գիւղացիները գացին իրենց օրապահիկը ճարելու այս ու այն աղայի հողին վրայ իբրեւ մշակ։

Սպառուած գումարին հետ սպառեցաւ նաեւ հետաքրքրութիւնը մեծ ազգին դէպի այդ Հայերը։ Աշխատանքէ կարօտիլուն ալ տակաւին քանի մը օր առաջ առիթ եւ ժամանակ ունեցաւ այցելելու այդ շրջանները, տեսնելու համար իր լքուած հօտը։

Այսօր սակայն անոնք դարձեր են արդէն ինքնաբեր այդ շրջանին մէջ։ Նաեւ հաց մը ճարելէ վերջ, անոնք անցեալի շինեցին իրենց եկեղեցին։ Ոչ մէկ արտասահմանեան մամուլ թուղթ ստացան։ Նոյն անտարբերութիւնը ցոյց տուին նաեւ Սուրիոյ կեդրոնները։

Եկեղեցին շէնքն էր որ կը ծառայէր իբրեւ դպրոց իսկ հիմա որ 300 աշակերտներ ունին անոր կը կառուցանեն եւ դպրոցը։

Միակ մարմինը որ՝ ցարդ հետաքրքրուեր է այս շրջանով ընդհանրապէս եւ Գամըշլուի շրջանով մասնաւորապէս, Ս. Օ. Խաչն է։ Այս ձեռնարկին առթիւ եւս, ինչպէս մեր աշխատակիցը կը տեղեկացնէ մեր այսօրուան թիւի թղթակցութեամբ, Ս. Օ. Խաչը իր նիւթական եւ դրական աջակցութիւնն է ցոյց տուած»։

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՈԼԸՆՏ ՑԷՆԻԸԼ

Սըր Ճօն լոգարան մանելէն քանի վայրկեան յետոյ արդէն հագուած էր, եւ տեսնենք օդը իր հետ ինչ կը բերէ խորհելով դուրս ելաւ։

Մասնեց նախորդ օրուան նաւապետ Օըլաֆ Նէլըընի խցիկին մէջ ունեցած հաշի մասին, եւ ընդունեց որ իսկապէս պատուական ճաշ մըն էր։ Յետոյ սկսաւ ուխտին քիչ մը աւելի խմել, եւ թերեւս այնքան շատ ընտանալուն պատճառը ուխտին էր, բայց անիկա այնքան ուխտին նպատակի մը համար խմած էր,— խորհելով թէ զօրաւոր ըմպելի կը բանայ նաւապետին բերանը եւ կը յուսար այդպիսով իր երկրային աչքերուն առջեւ երկինքի դուռները բացուած տեսնել։ Եւ սակայն նաւապետ Նէլըըն ուխտին քուրի պէս կը խմէր եւ բնաւ չէր ազդուեր։ Գէթ սպանելու գացած տանն, այդ եղած էր իր համոզումը։

Խօսած էին, օ՜հ, որքան խօսած էին եւ սակայն բոլոր այդ խօսակցութեան ընթացքին չկրցաւ նաւապետ Նէլըընին բերանէն բան մը առնել Զարա Հայաթի, իր եղբօրը, կամ «Կլօրիա»ի յանկարծական մեկնումին մասին. բոլոր ուղղակի հարցումները դիւանագիտական հրաշալի դարձուածքով մը կը փախէր։ Նախապէս Սըր Ճօն նաւապետին խօսքերը շատ քիչ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէր, եւ սակայն անիկա լաւ զրուցող մըն էր, փոթորկալից ծովու պատմութիւններ ունէր, որոնց անձանձրոյթ եւ երկար ատեն կրնաս ունկնդրել։ Նաւապետ Օըլաֆ Նէլըըն իր ծովային կեանքը սկսաւ Շուէտական առագաստանաւի մը մէջ պզտիկ հասակէն, որովհետեւ ծնունդով Շուէտացի էր, յետոյ Անգլիա գաղթեց, լեզուն սորվեցաւ, յետոյ զարմեալ առագաստանաւի մը մէջ մտաւ։ Վտանգալից կեանք մը անցուցած է. իր արկածախնդրութիւնները այնքան շատ են, որ պատմելու համար շաբաթներ պէտք են։ Սակայն անոնք որ Սըր Ճօնի պատմեց ուխտին խմելու ատեն այնքան շահեկան էին որ նշանաւոր վիպագրողը գրեթէ միւս բոլոր բաները մոռցաւ եւ այս յանդուգն ու կարգապահ նաւաստիներուն ծովուն վրայ ունեցած վտանգալից ճամբորդութիւններու մասին մտածեց։ Վերջապէս այն համոզումին եկաւ թէ նաւապետ Օըլաֆ Նէլըըն ինչ որ ալ եղած ըլլայ՝ ան քաջ մարդ մըն էր, անընկճելի ոգիով եւ լաւագոյն ու փորձառու նաւապետ մը։

Սըր Ճօն երբ սրահ մտաւ, տեսաւ որ նախաճաշը պատրաստ է եւ սպասաւոր մըն ալ կը սպասէր։

— Բարի լոյս, մատակարար, ես առաջի՞նն եմ, հարցուց։

— Ոչ, պարոն, վերջինն էք։

— Ո՞հ։

— Քիչ մը բրինձ ապուր կ'ուզէ՞ք, պարոն։

— Շնորհակալ եմ։

— Յետոյ ձո՞ւկ թէ խոզի երշիկով հաւկիթ կ'ուզէք, կամ երկուքն ալ կ'ուզէ՞ք, պարոն։

— Միայն ձուկ կ'ուզեմ, մատակարար, ըսաւ Սըր Ճօն, յետոյ խնդալով աւելցուց. կարծեմ տակաւին չեմ վարժուած այսպէս կոչուած «նաւու ախորժակին»։

— Այդպէ՞ս է պարոն, ըսելով մատակարարը մեկնեցաւ։

Սըր Ճօն նախաճաշը դեռ չէր վերջացուցած, երբ մատակարարը նորէն մտնելով ըսաւ.

— Օր. Հայաթին յարգանքները, պարոն, ուրախ պիտի ըլլայ եթէ նախաճաշէրնիդ լրանալէ յետոյ, նաւուն տախտակամածին վրայ զինքը տեսնելու երթաք։

— Շնորհակալ եմ, մատակարար, խնդրեմ ըսէք Օր. Հայաթին որ քանի մը վայրկեանէն իր մօտ պիտի ըլլամ։

Սըր Ճօն սկսաւ անճապարանքով նախաճաշը լրացնել. կը փափաքէր տեսնել օրիորդը որ գիշեր մը առաջ իր խցիկին մէջ բանտարկուած էր։ Նախորդ իրիկուան պատահարներու մասին ի՞նչ պիտի ըսէր։ Արդեօք նաւուն եւ զանազան հրաման առա՞ծ էր, որ ինք կարենար ցամաք ելլել։ Պիտի բացատրէ՞ր թէ ինչու նաւապետը ճամբայ հանած էր նաւը, թէ պարապ պատճառաբանութիւն մը պիտի գտնէր։ Ասոնք եւ ասոնց պէս կարգ մը հարցումներ կը փափաքէր ուղղել Կլօրիա գրօսանաւուն գեղեցիկ տիրուհիին։

Նախաճաշը լրանալէն վերջ երբ Սըր Ճօն կը պատրաստուէր վեր՝ տախտակամածը ելլել, սրահին ծայրէն դուռ մը բացուեցաւ եւ հիւանդապահուհին ներս մտաւ։ Սըր Ճօն եռին դարձաւ եւ բարեւելէ յետոյ հիւանդին մասին հարցուց։

— Այս առաւօտ շատ աւելի լաւ է, Սըր Ճօն, լաւ նախաճաշ մը ըրաւ։ Տարօրինակ արագութեամբ կ'ապաքինի այդ երիտասարդը։ Եթէ իրիկուն իր հետ խօսած միջոցիս քիչ մը զարմացայ, կ'աշխատէք անկողնին մէջ նստիլ, նոյնը կրկնեց այս առաւօտ ալ։

— Հըմ, վերջը պիտի խօսիմ անոր հետ, ըսաւ Սըր Ճօն ժպտալով։ Այժմ ներեցէք, հիւանդապահուհի, երթամ, իր քոյրը պիտի տեսնեմ։

Հրաշալի առաւօտ մըն էր, արեւին ճառագայթները կը փայլէին, երկինքը գոց կապոյտ գոյն մը առած էր։ Առաւօտեան այդ գեղեցկութիւնը մէկ բանով կը խանգարուէր, ան ալ ուժգին հովն էր որ ծովը քիչ մը կը փոթորկէր։

Սըր Ճօն թեքերը ուռեցուց, յետոյ սկսաւ իր հիւրը փնտռել, որ գրեթէ մէկ անզամէն աչքին զարկաւ, նստած էր աթոռի մը վրայ, արեւուն մէջ եւ գիրք մը կը կարդար։

Եւ որովհետեւ հոն իրենցմէ զատ ուրիշ մէկը չկար, եւ աղջիկն ալ գիրքը կարդալով էր զբաղած, պատեհութիւնը ունեցաւ ուրեմն Զարա Հայաթի մասին իր անմիջական տպաւորութիւնը առնել։

Այո, աներկբայ էր որ ան իր մինչեւ այժմ տեսած բոլոր կիներուն գեղեցկագոյնն էր։ Գլուխի ոսկեայ վարսերէն սկսեալ մինչեւ նուրբ եւ փափուկ ոտքերը կատարելապէս համաչափ էին։

Կարելի՞ էր միթէ որ այնքան գեղեցիկ կերպարանքին եւս, այդ կատարելապէս մարմնին ներսը նենգ եւ չարամիտ սիրտ մը պահուըտած ըլլար։ Իր աչքերը կ'ըսէին թէ կարելի բան չէ, բայց սիրտը գիտէր որ բացատրութեան կարօտ շատ մը բաներ կային, որոնք դեռ անլոյծ կը մնային։

(Շար.)

ԻՑԱԼԻԱ – ԱՆԳԼԻԱ ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ երէկ, Լոնտոնի մէջ: Խաղը այնքան հետաքրքրութիւն շարժած էր որ, Իտալիայէն Լոնտոն գացած էին 10,000 հոգի, իսկ Լոնտոնի մէջ 90,000ի կը հասնէր սկիզբէն ի վեր: Փարիզէն ալ բազմաթիւ մարզիկներ գացած էին, առաջնորդութեամբ պաշտօնեայ դասակարգի խումբերուն: Մանրամասնութիւնները վաղը:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ դիւանատուներէն մէկ մասը բռնուեցաւ պուլկարական ոստիկանութեան կողմէ: Այս առթիւ երեւան հանուեցան նաեւ բազմաթիւ զէնքեր, ռումբեր եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ:

ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԸ, Կրաթիչէֆ, որ մեղսակից կը համարուի խռովարարներու դաւադրութեան եւ Հունգարիայէն Ռումանիա փախած էր, ձերբակալուելով յանձնուեցաւ Եուկոսլավիոյ:

ՑԹԱՎԻՑՔԻ ՑԱՆՋՆԱԺՈՂՈՎԻՆ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ դեկտեմբեր 31: Երրորդ երկարաձգումն է այս:

Առջի օր դէմ դիմաց հանուեցան Գայոնի քաղաքապետը՝ Կառա եւ «Հավրոնթէ»ի տնօրէնը, Տիւպարի: Այս առթիւ նոր եւ աւելի ծանրակշիռ յայտնութիւններ երեւան հանուեցան առաջին ամբաստանեալին դէմ:

2500 ԹՈՒՐՔԵՐ Քոնսթանցայէն պիտի փոխադրուին Պոսոսթօ եւ Մերսին: Վերջին մէկ ամսուան ընթացքին 25,000 Թուրքեր հասած են Թուրքիա:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ հանելու համար երկու դաւեր սարքուած են Փարիզ – Տէօնքէրք ճամբուն վրայ: Առաջին դաւը երեւան հանուեցաւ նոյեմբեր 8ին, երբ գործաւոր մը դիտեց որ երկաթ ձող մը սղոցուած է ռելսի մը մերրի վրայ: Հակառակ հաստատուած հսկողութեան, նոյն ձեռնարկը երկրորդ անգամ կրկնուած էր նոյեմբեր 11ին: Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս խորհրդաւոր դաւադրութեան մասին:

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՏՈԼԱՐ արժողութեամբ ոսկի եւ գոհարեղէններ գտնուեցան Մոսկուայի մէջ, ստորերկրեայ երկաթուղիի շինութեանց առթիւ: Բոլորն ալ խնամով պահուած էին սնտուկներու մէջ, յեղափոխութեան օրերուն: Իսկ Լէնինկրատի մօտ, Լատոկայի լիճին մերձակայ անտառին մէջ, երեւան հանուեցան բազմաթիւ հազուագիւտ դրամներ, որ կը պատկանին 11րդ դարուն: Այս թանկագին գանձը կը բաղկանայ 11,000 կտորներէ, որոնց մէջ կան իտալական, դանիական, չեխական, սաքսոնեան, ինչպէս եւ արեւելեան դրամներ:

ՏՈՒՄԷՐԿ–ԷՈՒԻՕ միջադէպ մը կը գրաղեցնէ մամուլը, նախորդ գահերէն հրաժարումէն ի վեր: Տեղական թերթ մը Տումէրկի բերնով մեղադրանքներ գրի առած էր Գ. Էրիոյի դէմ: Այս վերջինը գայրանալով զեկոյց մը հրատարակեց, ուր բացորոշապէս կը հաստատէ թէ նախորդ վարչապետը կ'ուզէր Մաք Մահոնի օրինակին հետեւիլ, նախապէս առժամեայ վարկ մը ապահովելով եւ յետոյ Երեսփ. Ժողովը լուծելով: Երբ այս յայտնութիւնը ցոյց տուին, Գ. Տումէրկ յայտարարեց թէ իր խօսակցութիւնը սխալ արձանագրած են եւ թէ չպիտի պատասխանէ Գ. Էրիոյի վերագրումներուն:

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ պիտի տօնուի յառաջիկայ գարնան: Տօնակատարութեանց յայտագիրը պիտի կազմուի Նոյ. 21ին, մասնակցութեամբ բոլոր պաշտօնական եւ անհատական հաստատութեանց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ առեւտրական պայմանագրութիւնը ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ: Այս դաշնագրին համաձայն, Թուրքիայէն ուղղակի դէպի Յունաստան արտածումներուն հարիւրին 50ը պիտի վճարուի յունական ապրանքներով, 20ը այն երկիրներու ապրանքներով որ շահաւոր են Յունաստանի համար, իսկ մնացեալ 30ը դրամով.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՐԾՒԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՈՒԹԵԱՆ դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Քաշանի սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մշօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 181, Cours Lafayette. «Զարդարեան» Դպրաշարանը: Նիւթ՝ Ի՞նչու Դաշնակցական եմ:

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳՕՑԱՃԵԱՆ: Կը հրաւիրուին համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ, 15 նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Գ. Փիլոեանի սրճարանի սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ: Նիւթ ունենալով Հայ կեանքը, ներկայ քաղաքական կացութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը: *Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

17 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը

Horlogeի շէնք ու մեծ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Orchestre «La Renaissance»*ի, փրոֆէսէօր* V. Matheo*ի եւ Գ. Սոնիանի* (champion des danses professionnelles):

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՈՒՍ ՔՈԼՈՆԳ, Նաշ. — 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Արմ. — 694:
ՎԵՋԻՆ, Դ. Կ. — 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Գ. — 140:
ՔՐԵՍՓԻՆ, Կ. Ֆ. — 35:
ՍԷՆ ՔԼԷՐ, Գ. Ս. — 35:
ՔՐԷՕՋՕ, Յ. Ա. — 35:
ՓՐԻԷՍԹ, Ս. Շ. — 70:
ԱՆԻԷՌ, Ղ. Մ. — 140:
ՌՕՄԱՆ, Ս. Գ. — 105 25

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ազգ. կեդր. վարչութիւնս քաղաքիս բոլոր հայրենակցական միութիւններր հրաւիրած է 18 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ազգ. առաջնորդարան, խորհրդակցելու եւ վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար կարգ մը կարեւոր հարցերու մասին: Ուստի կը խնդրուի իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն իր կողմէն գրաւոր կերպով լիազօրուած երկու անդամներ ղրկել սոյն նիստին: Եթէ կան Հայր. Միութիւններ որոնք չեն ստացած հրաւիրագիր՝ կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել:

Ազգ. կեդր. վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ բժշկական դասախօսութիւն ընկերուհի Սաթենիկ Մալխասեանի բնակարանին մէջ, Sentier de la Roux, Bagneux. *18 Նոյեմբեր Կէս օրէ ետք ժամը 3ին:*

Կը խօսի՝ Բժ. ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 18ին, յետաձգուած է: Հանդէսի օրը կը յայտարարուի մօտ օրէն:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 15 Նոյեմբեր, հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 3ին, Café Noailles*ի սրահին մէջ: Օրակարգ.— խորհրդակցութիւն տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսի շուրջ:*

Գործ կը փնտռէ

ՏԻԿԻՆ մը գործ կը փնտռէ տան մէջ իբրեւ վարժուհի կամ մանկապարտիզպանուհի, գիտէ անգլերէն եւ հայերէն

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pension*ով, երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ:*

Դիմել խմբագրութեան:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԵՂՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԻՆՍԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ տարեկան պարահանդէսը՝ տեղի կ'ունենայ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 12

8, Rue Jean-Goujon*ի* գեղեցիկ սրահին մէջ

կը խնդրուի բոլոր Միութիւններէն նկատի առնել սոյն Թուականը

Մանրամասնութիւնները յաջորդով պիտի յայտարարուին.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՌՈՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ-ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ Մ.ՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17ին ԹՕԼՊԷՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ՝ ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՖԻՕՏՕՐՕՎՆԱՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— *Մի՛ կլեր, ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ,— Խնամք տարեկաններուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ* (Հայաստանէն).— *Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄՆԵՑ,— Երբ կոշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻԲՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ չորսը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.*

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը *Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք:*

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑԵՐՈՐԴ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկէն առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ «Ուս մի հին թատերգութիւն», Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ՝ «Մայկոբ Նովար» (վերջ), ՋՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. զինուորը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւնները, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, *Թ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն: Գիրք եւ մամուլ, Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ.* խմբագրութեան կողմից, Յաւելուած՝ *Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»,* Նկարներ:

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները:

S. VRATZIAN
13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis – Robinson (Seine), France:

«Վէմ»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, 17 Rue Dameme. PARIS (13e):

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ
ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000 Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ	50 ֆր.
1000 Ծածրիչ »	50 »
1000 Առեւտրական քարտ	40 »
1000 Պահարան, ճերմակ	40 »
100 Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով	50 »
1000 Թուղթիկ – ծանուցում	35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ
ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՄԱՄՈՒԼ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
17, Rue Dameme – PARIS (13e) կամ հեռաձայնել՝ Glacière 15 – 70

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քննիչներու մասնակցութեան՝

Դաշնամուրի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄԳԱՋ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:

*Ամիսը՝ **15** ֆրանք:*

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով: Քուրոն եւ սպիտ. ատամնաշար՝ շատ մեղմ. գրամէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում: Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ: Կ'ընդունի 9 – 12 եւ 2 – 7

126, Boulevard Sérurier, Paris (19e)

Métro: Danube Autobus: M. & BH.

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ ջուր, ելեկտրականութիւն, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու բացառիկ գիներ 5 տարի պայմանով.*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մեթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 87**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13e) Մեթրօ՝ **Tolbiac**

Tél Gob 55-87 **& Gla** 15-70

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մեթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ **ODÉON 76–22**

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ձեր տան մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մտաւոր ըլլալով, հրամմեցէք խմելու

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58 16

Կեդրոնատեղի Փարիզի շրջանակին եւ կեդրոնի շրջաններու.

EMILE VIAL. 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09 - 95.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Demirjian 24, rue Assalit Nice (A. M.)

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մեթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3 —
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լօգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարօնի բոլոր տեսակներ 1.75

KUSMI-THÉ

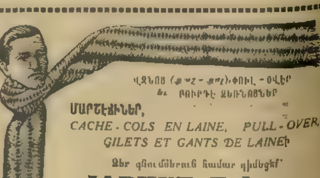
Եթէ կ'ուզէք իսկական եւ համով թէյ խմել, պահանջեցէք ձեր նպարավաճառէն համբաւաւոր KUSMI վաճառանիշով ռուսական, սէյլանի, չինական, ֆրանսական, անգլիական եւ զանազան տեսակի թէյերը:

Մեծաքանակ ապսպրանքներու համար դիմեցէք մեր միակ հայ ներկայացուցիչին՝ **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, PARIS (13e)

Tél. GOB. 55–87

Նմոյշները կը տրուին ձրի

ՎԶՆՈՑ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ

եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՒՆԵՐ,

CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER,
*GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Մեր տրամադրելի է ընելու մեր եւ մեր անձնական գիներով:

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ ժառանգական, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաղրական դատերը, կուտայ certificats de coutume, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN 17 Rue Damesme PARIS (13e)

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
16 Novembre
1934

ԺՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2653

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԵՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

»»»· ·«««

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ հաւաքական ծրագիր մը մշակուած է Էնկիւրիի մէջ, վերջնապէս հաշուեյարդարի ենթարկելու համար Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութիւնը, որ ահ ու սարսափ կը սփռէր 1894էն ի վեր:

Պուքրէշի անհամբերութեան եւ համատարած գործողութիւնները, խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւններն ալ այդ կ'ապացուցանեն:

Երեւութապէս, այդ գործողութեանց նպատակն է երեւան հանել Մարսէյլի դէպքին բոլոր ծալքերը, քանդելով Խրուաթներու գաղտնի ցանցերը եւ կաշկանդելով բոլոր պատասխանատուներն ու մեղսակիցները:

Բայց, կը թուի թէ իրականին մէջ, շատ աւելի ընդարձակ է ծրագիրը: Վճռական հարուած մը պիտի կրէ նաեւ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը, քանի որ հաստատուեցաւ թէ Մարսէյլի ոճրագործը Մակեդոնացի մըն էր, երկու անգամ մահուան դատապարտուած եւ յետոյ Խրուաթներուն միացած:

Արդէն օրէնքէ դուրս հռչակուած՝ իր իսկ երկրին՝ Պուլկարիոյ մէջ, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը անհնարին կացութեան մը մատնուած էր ամիսներէ ի վեր, երբ ծագեցաւ Մարսէյլի դէպքը:

Գ. Կէօրկիեւ, Պուլկարիոյ նոր դիկտատորը, այնքան խիստ միջոցներ տնօրինած էր որ, նոյն ինքն Իվան Միխայլով, կազմակերպութեան ահարկու հրամանատարը, հարկադրուեցաւ Թուրքիա փախչիլ իր կնոջը հետ — նոյնպէս ահաբեկիչ — եւ այժմ կը գտնուի Գասթէմունի (եթէ ճիշդ են տրուած լուրերը):

Նոր կառավարութեան առաջին գործը եղաւ պաշարման տակ առնել եւ ոչնչացնել Մակեդոնացիներուն միջնաբերդը կամ արծուեբոյնը, Փէթրիչի գաւառը: Գործողութիւն մը, որուն չէր համարձակած դիմել պուլկարական ուրիշ ոեւէ է դահլիճ:

Այս գործողութեան տարօրինութիւնն ու ծանրութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ՝ Փէթրիչի գաւառը պետութիւն մըն էր պետութեան մէջ: Պետութեան պաշտօնեան չէր կրնար անվտանգ ոտք կոխել այնտեղ, եւ պուլկար զինուորը չէր կրնար գնդակ արձակել անպատիժ:

Թառած՝ անմատչելի բարձունքներու վրայ, ծանօթ՝ այդ երկրամասի բոլոր գաղտնիքներուն, կոյս անտառներէն մինչեւ անդնդախոր ձորերն ու ահարկու քարայրները, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը կը գործէր տիրաբար, իր ցանցերը տարածելով ամբողջ երկրին մէջ:

Եթէ որ եւ է թղթակից ուզէր տեսակցիլ հրամանատարին հետ, կ'ընդունուէր միայն աչքերը կապելու պայմանով, ինչպէս եղաւ «Թայմզ»ի թղթակցին, 1924ին:

Չկար պետական պաշտօնատուն մը, ուր իր «աչքը» չունենար Կազմակերպութիւնը:

Յաճախ, Կազմակերպութիւնը ինքն էր զսպանակը այս կամ այն պաշտօնատան կամ պաշտօնեային:

Տուրքեր կը գանձէր ոչ միայն բուն Փէթրիչի շրջանին մէջ, ուրիշ պարտականութիւններ ալ դնելով բնակիչներուն վրայ, այլ եւ տարբեր վայրերու մէջ, ուր որ կրնար հասնիլ իր թաթը: Բաժին ունէր ծխախոտի կամ արմտիքի բերքէն, եւ պարբերաբար կը դիմէր մեծագումար հանգանակութեանց, որոնց շատ քիչերը կը համարձակէին ընդդիմանալ: (1924ին քսան միլիոն լեվա պահանջեցին Սոֆիայի Հրեաներէն, իսկ ութ միլիոն՝ Հայերէն, նախապէս կազմելով իւրաքանչիւր հարուստի վճարելիքը):

«Յառաջ»ի ընթերցողները պարբերաբար մանրամասն տեղեկութիւններ ստացած են այս ահարկու կազմակերպութեան կեանքի եւ գործունէութեան մասին, եւ նոր շարքի մը կը հետեւին այս միջոցին:

Ուրեմն, մենք պիտի ամփոփուինք անոր վերջին տարիներու կեանքին վրայ:

Կազմակերպութիւնը հարկադրուած էր անկարելին փորձել եւ ելք մը գտնել, Մակեդոնիոյ համար, որ մեծ պատերազմէն վերջը բաժնուեցաւ Եուկոսլավիոյ եւ Յունաստանի միջեւ:

Այդ գերմարդկային պայքարին մէջ, Մակեդոնացիները ի զուր քարին կը զարնէին իրենց գլուխը: Բոլորովին անպատ էր քաղաքական կացութիւնը:

Որ եւ է յեղափոխական-դաւադրական ձեռնարկ՝ անմիջապէս տեղի կու տար ոչ միայն դրացիներու, այլ եւ մեծ պետութեանց դեսպաններու բողոքին: Նոյն իսկ սպառնալիքներ պակաս չէին: (Սերպիական բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէր երկու ժամէն Սոֆիա խուժելու, եթէ աւելի մեծերը արտօնէին):

Այս պայմաններուն մէջ, ներքին վէճերը, պառակտումներն ու տեսակէտի տարբերութիւններն ալ թունաւորեցին մթնոլորտը: Եւ ահռելի ջարդ մը, կատաղի եղբայրասպանութիւն մըն էր որ սկսաւ մանաւանդ 1924ին, երբ Ներքին դաւադիրներ սպաննեցին Կազմակերպութեան վարիչը, Թոտոր Ալէքսանտրով:

Այդ օրը, վրէժխնդիրները քանի մը ժամուան մէջ ոչնչացուցին բոլոր դաւադիրները, Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն մինչեւ խմբագիրներն ու գործիչները, եւ միայն մէկ պատասխանատու վարիչ յաջողեցաւ պրծիլ, լեռնէ լեռ իյնալով:

Յետագային, սպաննուեցաւ նաեւ նոր վարիչը, Զօր. Փրօթոկէրէվ, եւ գերագոյն պետ հռչակուեցաւ Իվան Միխայլով, որ կը գործէր մինչեւ իր փախուստը:

Եղբայրասպանութիւնը այնուհետեւ ալ շարունակուեցաւ անողոքաբար, Կազմակերպութեան երկու թեւերուն միջեւ: Օր չէր անցներ որ մէկն ու մէկը չիյնար Սոֆիայի փողոցներուն կամ գաւառի մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

12,000 ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ, ՄԷԿ ՀԱՐՈՒԱԾՈՎ

»»»· ·«««

8000ը վար դրուած են առժամապէս

»»»· ·«««

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քանի մը օրէ ի վեր, Ռումանիոյ Ապահովութեան տեսչութիւնը եւ ոստիկանութիւնը լարած էին իրենց բոլոր ուժերը, հետապնդելու համար մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականները: Այս գործողութիւնը յանգեցաւ անհամար ձերբակալութեանց, որոնց նմանը չէ տեսնուած Ռումանիոյ մէջ: Ահաւասիկ օրուան լուրերը, քաղուած՝ զանազան աղբիւրներէ.—

ՊՈՒՔՐԷՇ, 14 նոյեմբեր (*Հավաս*).— Նմանը չտեսնուած հետապնդումներ եւ ալտուք տեղի ունեցան այսօր, մասնակցութեամբ ոստիկանութեան, ոստիկան - զօրքին եւ բանակին: Քաղաքին կեդրոնը զինուորներու շղթաներ բռնած են գլխաւոր փողոցները, մինչ ոստիկանները ինքնութեան թուղթ կը հարցնեն անցորդներուն: Անոնք որ չեն կրնար անմիջապէս ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը, ոստիկանութեան կեդրոնը կը փոխադրուին: Այս վիթխարի գործողութիւնը տարածուած էր ամբողջ Ռումանիոյ մէջ, երեւան հանելու համար բոլոր կասկածելիները եւ անկանոնները: Տասներկու հազար ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան: Ութ հազար հոգի առժամապէս վար դրուեցան: Պուքրէշի մէջ վար դրուած կասկածելիներուն թիւը այս իրիկուն կը հասնէր երկու հարիւրի: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ օտարականներ որոնց ինքնութեան թուղթերը անկանոն են եւ որոնք Ռումանիա մտած են խարդախութեամբ: Արդէն իսկ հաստատուած է թէ շատերը պատկանած են կամ տակաւին կը պատկանին խրուաթական կամ մակեդոնական ահաբեկչական կազմակերպութեանց:

Այս աննախընթաց գործողութիւնը որոշուեցաւ իբրեւ հետեւանք խոթր օտար նշանաւոր ահաբեկիչներու ձերբակալութեան, որ տեղի ունեցած էր վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին:

⁂ *«Ժուռնալ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ նոյն թուականով.*—

Ապահովութեան Տեսչութիւնը այսօր ձերբակալեց երկու խրուաթ ահաբեկիչներ, Անտրէ Ռատիչէֆ եւ Թէոտոր Սէվա, որոնք բնակած են Եանքա Փուսթայի հռչակաւոր ագարակին մէջ (խրուաթ դաւադիրներու բոյնը, Հունգարիա): Այդ կեդրոնին փակումէն յետոյ, կազմակերպութեան բոլոր անդամները հարկադրուեցան փախչիլ, հետապնդուելով ոստիկանութեան կողմէ: Անոնք Ռումանիա ապաստանեցան և ձերբակալուելով փոխադրուեցան Պուքրէշ: Քննութիւնները կը շարունակուին: Երկու կալանաւորները Եուկոսլավիոյ պիտի յանձնուին:

Պուլկարիոյ Քէօսթէնտիլ քաղաքին եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կատարուած քննութենէն յետոյ, պուլկարական ոստիկանութիւնը մակեդոնացի կնոջ մը քով գտաւ մեծ քանակութեամբ զէնքեր, պայթուցիկներ եւ ռազմանիւթ: Երեւան հանուեցաւ նաեւ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան մը կորիզը: Ոստիկանութիւնը կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարեց: Կարգ մը անդամներ Ռումանիա փախած ըլլալով, լուր տրուեցաւ այդ երկրի ոստիկանութեան եւ ամէն միջոց ձեռք առնուեցաւ փախստականները բռնելու համար: Ընդհանուր ալտուք մը տեղի ունեցաւ այսօր, Պուքրէշի գլխաւոր փողոցներուն մէջ: Արդիւնքը շատ գոհացուցիչ կ'երեւայ: Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ ոստիկանութեանց սերտ գործակցութեան շնորհիւ, կը յուսացուի ոչնչացնել ահաբեկչական բոլոր կեդրոնները եւ անմիջապէս ձերբակալել կասկածելի մարդիկը:

⁂ *Դարձեալ Պուքրէշէն կը հեռագրեն անգլիական թերթերու.*

Քաղաքը սպառազէն բանակատեղի մը դարձած է: Այսօր ձերբակալուեցան 3000 մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականներ, որոնց մէջ կը գտնուին հինգ հարիւր կիներ: Պուքրէշի ամբողջ պահակազօրքը շարժման մէջ դրուած էր, օգնելու համար ոստիկանութեան: Ամենամեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ ձերբակալուած անձերու անուններու մասին: Այս առտու կանուխ ոստիկանութիւնը եւ զինուորները բռնեցին քաղաքին փողոցները: Ամէն անցորդ պարտաւոր էր իր անձնագիրը ցուցնել: Բոլոր սրճարաններն ու ճաշարանները խուզարկուեցան եւ ամէն յաճախորդ հարկադրուեցաւ ապացուցանել իր ինքնութիւնը: Ժողովուրդը բաւական խուճապի մատնուեցաւ, վախնալով թէ զինուորական դաւադրութիւն մը տեղի կ'ունենայ:

Միայն ուշ ատեն ճշդուեցաւ թէ աննախընթաց գործողութեան նպատակն էր գտնել եւ ձերբակալել բազմաթիւ մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականներ, որոնք Պուքրէշ ապաստանած էին, Ալեքսանդր թագաւորին սպանութենէն յետոյ:

»»»· ·«««

ԼԻԹՎԻՆՈՎԻ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ մասին զրոյցներ կը շրջին առենէ մը ի վեր: Կ'ըսուի թէ իրեն պիտի յաջորդէ արտաքին գործավարութեան բարձր պաշտօնատարներէն Սթամանիակով: Գլխաւոր պատճառն է՝ արտաքին գործավարին եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ տիրող տարակարծութիւնը՝ յեղափոխական քարոզութեան մասին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. ժողովին լուծման լուրերը կը հաստատուին: Հեռագրի մը համաձայն, արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին նոր ընտրութեանց համար:

ՀՌՈՄԻ ֆրանսական դեսպանը, որ Փարիզ կանչուած էր, իր պաշտօնատեղին կը վերադառնայ մասնաւոր հրահանգներով: Շուտով արտաքին նախարարն ալ Հռոմ պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ (ինչպէս ծրագրած էր հանգուցեալ Պ. Պարթու):

Հ.Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
Իր բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար

ԳՈՒՄԱՐԸ ՀԱՍԱԾ Է 75.941 ՏՈԼԱՐԻ

Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի նոյեմբեր 2 – 6 թիւերը, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՏԻԹՐՈՅԻԹ, նոյեմբեր 5.— Երէկ ցերեկին ունեցանք հրապարակային ժողով: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը: Խօսեցան ընկերներ զօր. Սեպուհ, Գասպար Իփէկեան եւ Կ. Թանտրճեան: Հանգանակուեցաւ 8000 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՓՈՆԹԻԱՔ, Միչ.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Խօսեցան զօր. Սեպուհ, Գ. Իփէկեան, Թանտրճեան եւ Տոքթ. Քէշիշեան: Հանգանակուեցաւ 700 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԻՍԹ ՓՐՈՎԻՏԵՆՍԻ մեր հայրենակիցները եւս կատարեցին հանգանակութիւն՝ իրենց անմեղ բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար: Հանգանակուեցաւ 245 տոլար:

ՊՐՈՒՔԼԻՆ, հոկտեմբեր 28ին ընտանեկան համեստ խնջոյք մը տեղի ունեցաւ մեր հայրենակիցներէն մէկուն բնակարանին մէջ: Նուագածու Պ. Պաղտասար Պաղտասարեան յայտարարեց, որ իրեն արուեստ նուէրները ինք կ'ուզէ յատկացնել իր բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին: Հաւաքուեցաւ այդ նպատակին համար 72 տոլար:

Նոյեմբեր 24ին հանգանակութեան գումարը հասած էր 67,241 տոլարի: Տիթրոյիթի եւ Փոնթիաքի գումարներն ալ հաշուելով (8000 եւ 700), մինչեւ նոյեմբեր 6 ընդհ. գումարը հասած կ'ըլլայ 75,941 տոլարի, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է ներկայ պայմաններուն մէջ:

Այս որոշումները տրուած են Էնկիւրիի մէջ

Իտալական աղբիւրէ կը հաստատեն թէ՝ պալքանեան վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, յատկապէս քննեց ահաբեկչական կազմակերպութեանց խնդիրը եւ համապատասխան որոշումները տուաւ, անոնց ոչնչացման համար: Այդ որոշումներու հիման վրայ է որ, միաժամանակ խիստ հետապնդումներու ձեռնարկեցին Եուկոսլավիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ ոստիկանութիւնները սերտ գործակցութեամբ: Իբրեւ առաջին քայլ, ապահով. տեսչութեանց գործունէութիւնը կրկնապատկուեցաւ բոլոր սահմանակից երկիրներուն մէջ: Թէեւ Պուլկարիա անդամ չէ պալքանեան համաձայնութեան, բայց նոյն եռանդով փարեցաւ այս մաքրագործման աշխատանքին: Այդ գործունէութեան առաջին արդիւնքն եղաւ Անտրէ Ռատիչէֆի ձերբակալութիւնը Ռումանիոյ մէջ: Այս Խրուաթը, որ վտանգաւոր ահաբեկիչ մըն է, Յանկարծ Հունգարիա փախած, ուր մը խրուաթ յեղափոխական կեդրոնին մէջ գտնուած եւ յետոյ Ռումանիա մտած է կեղծ անցագրով: Քիչ յետոյ ձերբակալուեցաւ երկրորդ փախստական մը, ինչպէս գրուած է վերը:

Միեւնոյն ատեն, պուլկարական ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները, երեւան հանեց բազմաթիւ թուղթեր, զէնքեր եւ ռազմանիւթեր, մասնաւոր տուներու մէջ: Ձերբակալուեցան բազմաթիւ կասկածելիներ, որոնց կարգին խրուաթ գործիչ մը, Տոքթ. Վարքովիչի, որ Պուլկարիա ապաստանած էր Մարսէյլի մահափորձէն անմիջապէս վերջը: Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց նաեւ բազմաթիւ գաղտնարանի զէնքեր: Այսպէս, մակեդոնական կազմակերպութիւնը, որ այսօրէն հալածուած է, իր հետքերը կորսնցնելու համար խմբովին սպաննել տուեր է բազմաթիւ այրեր և կիներ որ կրնային վտանգաւոր դառնալ: Գիւղի մը մէջ երեւան հանուած է փոս մը, ուր լեցուած էին 14 կիներու եւ մանուկներու դիակները, բոլորն ալ սպաննուած: Կ'ըսուի թէ հարիւրներու կը հասնի այս կարգի սպանութեանց թիւը:

Օտեսայի թուրք հիւպատոսը վիրաւորուած

Պոլսոյ թուրք թերթերը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակեն Մոսկուայէն, նոյեմբեր 9 թուականով.—

Երէկ գիշեր, առտուան դէմ, Օտեսայի մեր փոխ հիւպատոսը Զէքի պէյ վիրաւորուեցաւ անծանօթ թափառաշրջիկի մը գնդակէն: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Զէքի պէյի վէրքը թէեւ ծանր չէ, բայց պէտք տեսնուած է բժշկական գործողութեան ենթարկել զայն:

Մոսկուայի փոխ հիւպատոս Ֆուատ պէյ ճեպընթացով Օտեսա մեկնեցաւ, դէպքը քննելու համար:

Երկրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Երէկ հաղորդուած էր թէ Օտեսայի մեր հիւպատոս Զէքի պէյ վիրաւորուած է ձախ ուսէն, իր բնակարանի առջեւէն արձակուած գնդակով մը: Զէքի պէյ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, պէտք տեսնուած ըլլալով գործողութեամբ դուրս հանելու գնդակը: Առողջական վիճակը վտանգաւոր չէ:

Ստոյգ է թէ գնդակը քաղաքական նպատակով չէ արձակուած: Դեռ յայտնի չէ թէ եղածը մասնաւոր ձեռնարկ մըն է թէ ոչ: Գնդակ արձակողը գինով վիճակի մէջ ձերբակալուած է ժողովուրդին կողմէ, եւ փաստօրէն տեղւոյն վրայ, յանձնուած է ոստիկանութեան: Մոսկուայէն հրամայուած է շատ խորունկ քննութեանց ձեռնարկել:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

*Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Ազգ. վիճակահանութեան Բ. տարեշրջանի Գ. շերտին վիճակահանութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, այս անգամ թէ պարգեւները փոխուած են եւ թէ քաշելու ձեւը: Այսպէս, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւին տեղ հաստատուած է **2,500,000**, կրճատուած են մէկ միլիոնի պարգեւները, ջնջուած են շարքերը (սէրի) եւայլն:*

Ահաւասիկ վիճակահանութեան արդիւնքը.—

241.601 թիւը շահած է **2.500.000** ֆրանք:

Հետեւեալ հինգ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է **1,000,000** ֆրանք, 782,018, 928,850, 961,581, 129,182 եւ 672,712:

Հետեւեալ հինգ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է **500,000** ֆրանք, **232,999, 853,809, 262,287, 376,346, 453,792**.

5307 վերջացող թիւերը շահած են **100,000** ֆրանք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԵՐԷՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Պուքրէշի «Արազ»ին մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը կ'ամփոփենք այս պատմական տեղեկութիւնները.—

Ըմբռնելու համար այն դերը պէտք է գիտնալ որ այդ օրերուն Հայերն էին գլխաւոր միջնորդը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի վաճառականութեանց միջեւ, եւ հայկ. կարաւաններն էին որ կը կատարէին ապրանքներու փոխանակութիւնը ընդմէջ Եւրոպայի եւ Ասիոյ: Պուքովինան եւ Մոլտովան, իրենց աշխարհագրական դիրքով, կ'իյնային յաճախ այդ կարաւաններու ճամբուն վրայ: Այնպէս որ հայ առեւտրականները անծանօթ մը չէին ռումէն առաջին իշխաններուն՝ որոնք հիմնեցին Մոլտովան ու Վալաքիան, որովհետեւ բացի կարաւաններէն որ պարբերաբար կ'անցնէին ռումէն հողերէն, հայ գաղթականութեան կորիզներ ալ սկսած էին կազմուիլ Մոլտովայի զանազան կէտերուն վրայ, նոյնիսկ Մոլտովան դեռ իշխանապետութեան չվերածուած: Արդարեւ Տրակօշ-Վօտա 1352ին է որ հիմնեց մոլտովական աթոռը, մինչ 1350ին Հայերը եկեղեցի իսկ ունէին Պօթօշանի մէջ, Ձէթաթէ-Ալպայի մէջ շատ աւելի առաջ, իսկ Եաշի մէջ պիտի ունենային 1395ին.

Կարելի չէ Ռումանահայ առեւտրական անցեալի մասին խօսիլ, ու քանի մը խօսք չընել «Հայ Կարաւաններուն» վրայ,— տեսակ մը դասական բացառութիւն ռումէն երկիրներու առեւտուրի պատմութեան մէջ: Այդ պատմութիւնը գրող բոլոր հեղինակները (Հաշտէու, Եօրկա, Անճէլէսքու, եւայլն) համերաշխ են վկայելու համար որ Հայերն էին ամէնէն ճարպիկ միջնորդները Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ առեւտրական կապ ստեղծելու եւ պահպանելու համար: Եւ այնպիսի շրջանի մը երբ շատ նախնական էին հաղորդակցութեան միջոցները մասնաւորաբար Արեւելքը Արեւմուտքի կապող ճամբաներուն վրայ, եւ մանաւանդ երբ այդ ճամբաները անապահով էին ու միշտ հրոսակներու յարձակման վտանգին ներքեւ, Հայերը բնականաբար մեծ խումբերով պիտի ճամբորդէին մէկ երկրէն միւսը, ու քաղաքէ քաղաք: Ասկէ է որ ծնունդ առին կարաւանները, ու դարերով նկատուեցան ամէնէն ապահով միջոցը առեւտուրի համար, մինչեւ որ ծովու ճամբան Արեւելքը կապեց Արեւմուտքի:

Կարաւաններուն անհրաժեշտութիւնը անոր համար էր նաեւ որ արտադրողը ինքը ստիպուած էր շուկայ փնտռել: Չէր բաւեր արմտիք հասցնել, արջառ բուծանել կամ կերպաս հիւսել՝ անհրաժեշտ էր նաեւ վաճառել զանոնք, գտնել անոնց լաւագոյն շուկան: Ռումէն երկիրներու մէջ մանաւանդ, ուր առատ էին արմտիքն ու արջառը եւ ուր կազմակերպուած չէր դեռ արտածումը տեղական ուժերով, օտար վաճառականներու պէտքը զգալի էր: Օտար միջնորդներուն պէտք կը զգային մանաւանդ երկրին իշխանները, պօյարները, ագարակատէրները, որոնց սեփական կալուածներուն վրայ գիւղացին կը հասցնէր արջառ եւ արմտիք, եւ որոնց արտադրութիւնը պիտի չգտնէր՝ եթէ չգտնուէր յարմար շուկայ մը զանոնք սպառելու համար: Հայերն էին այն օրերուն ամէնէն ճարպիկ միջնորդները որոնք պիտի փոխադրէին երկրին ապրանքները այլուր եւ դուրսէն պիտի բերէին երկրին պէտք ունեցածը:

Զարմանալի չէ հետեւաբար երբ Մոլտովայի հին իշխաններէն երկուքը, Ալէքսանդր-չէլ-Պուն (1400—1432) եւ Շթէֆան-չէլ-Մարէ (1400—1432) իրենց երկրին վաճառականութեան նպաստելու համար Լեհաստանի հայ վաճառականները հոն ապրող Գերմաններուն հետ մէկտեղ հրաւիրեցին իրենց երկիրը, խոստանալով անոնց շարք մը առեւտրական բացառիկ արտօնութիւններ: Անոնք սիրով ընդունեցին եղած հրաւէրը եւ խումբով գաղթեցին Մոլտովա եւ Պուքովինա: Ալէքսանդր-չէլ-Պուն նոյն իսկ մասնաւոր հրովարտակով մը, որ 1407 հոկտ. 8 թուականը կը կրէ, արտօնութիւններ տուաւ Լէմպէրկէն եկող հայ եւ գերման առեւտրականներուն:

Հայ առեւտուրը ամէնէն առաջ զարգացաւ Պուքովինայի մէջ, Սէրէթ Սուչավա եւ Չէրնովց:

Սուչավայի Հայերը շնորհիւ իրենց ստացած իշխանական արտօնութիւններուն, արեւելքի հետ իրենց ունեցած ծանօթութեան եւ իրենց ունեցած վաճառականական ընդունակութիւններուն՝ կարճ ժամանակի մէջ իրենց համար ստեղծեցին նիւթական նախանձելի կացութիւն: Անոնք սկսան ընդարձակ առեւտուր արեւելքի զանազան ապրանքներու, մեծ զարկ տուին եղամաճառութեան եւ խաղավաճառութեան, սկսան պարապիլ կաշեգործութեամբ եւ խաղախորդութեամբ, եւ միջնորդի դեր կատարել Պուքովինայի եւ շրջակայ երկիրներու առեւտուրին միջեւ: Սուչավայի եւ ընդհանրապէս Պուքովինայի մէջ կաշիի առաջին գործարան հիմնողը Հայերն էին եւ կը պատրաստէին գլխաւորաբար կարմիր կաշի հունգար ազնուականներու գործածած կարմիր կօշիկներուն համար: Ասկէ զատ մեծ քանակութեամբ ծխախոտ կը ներածէին Պուքովինա եւ Աւստրիոյ զանազան նահանգները, երբ դեռ ծխախոտը մենաշնորհի ենթարկուած չէր: Անասնավաճառութեամբ կարենալ պարապելու համար՝ Հայերը ստիպուած էին ունենալ սեփական արօտավայրեր, այնպէս որ Սուչավայի Հայերը շուտով կալուածատէր դարձան, առանց գինով ձեռք ձգելով գիւղեր, ագարակներ եւ արօտավայրեր: Եղաւ ատեն մը, երբ Պուքովինայի խոշոր կալուածատէրերուն մէկ երրորդը Հայեր էին:

Պուքովինայի սոյն երեք գլխաւոր կեդրոններէն յետոյ՝ բուն Մոլտովան է որ հայ առեւտուրին թատր կը դառնայ: Մոլտովայի մէջ Հայերը «Եօթը Քաղաք» շէնցուցած են, կ'ըսէ աւանդութիւնը: Եօթը այդ ոստաններէն մէկը Սուչավան է, միւս վեցը բուն Մոլտովայի մէջ է որ կ'իյնան,— Պօթօշան, Հօթին, Տօրօհօյ, Եաշ, Վասլիուի եւ Կալաց: Մոլտովայի այս քաղաքներուն Հայերն են եղած, մանաւանդ ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, գլխաւոր առեւտրական տարրը, ինչպէս կը վկայեն բազմաթիւ ռումէն պատմիչներ:

Սուչավայէն յետոյ Պօթօշանն է եղած հայ առեւտրականներուն գլխաւոր կայանը: Աւելին. գրեթէ հայ առեւտրականներն են որ շէնցուցած են քաղաքը: Փրոֆ. Եօրկա իր «Պօթօշանեան Արձանագրութիւնք» երկին յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ թէ «1530ին Պօթօշանի մէջ կը գտնենք լաւ կազմակերպուած հայ գաղութ մը, որովհետեւ տօնավաճառի քաղաք մըն էր Պօթօշան, եւ Մոլտովայի մէջ տօնավաճառի վայր մը առանց Հայու կարելի չէր ըմբռնել այն ատեն»:

ԺԴ., ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ առեւտրական լաւագոյն միջնորդները համարուելէ յետոյ, Հայերը տակաւ իրենց ոտքերուն տակէն կորսնցուցին հողը: Մինչեւ այդ ատեն ապրանքներու փոխանակութիւնը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ տեղի կ'ունենար ցամաքային ճամբով, ըլլալ Մոլտովայէն եւ Գալիցիաներէն անցնելով: Երկու ճամբուն վրայ ալ հայ կարաւաններն էին մեծագոյն միջոցը փոխանակութեան: Բայց երբ Պոլսոյ գրաւումէն եւ Ամերիկայի գիւտէն յետոյ բացուեցաւ ծովու ճամբան, սկսաւ տակաւ չքանալ նաեւ հայ կարաւաններուն դերը, ծովային հաղորդակցութիւնը ըլլալով աւելի արագ, աւելի ապահով եւ աւելի աժան

Այս տեղատուութեան մէջ դեր խաղացած է նաեւ մրցակցութիւնը:

Նախ Ցոյներն են եղած իրենց մրցորդները, մանաւանդ այն շրջանին երբ Մոլտովայի եւ Վալաքիոյ իշխանական գահերը Բ. Դուռնէն սկսան գնել Ֆէնէրցի Ցոյներ որոնք իրենց արբանեակներն ալ սկսան բերել ռումէն ժողովուրդը լաւ մը ծծելու համար: Ցոյն վաճառականներ ալ կը սպրդէին այդ արբանեակներուն մէջ, ու իրենց առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլար հայ առեւտրականը ջախջախել: Եթէ չյաջողէր պարկեշտ մրցումը՝ իրենց կռիւը կը մղէին իշխանին հովանիին տակ: Ու որպէսզի ռումէն ժողովուրդը պաղեցնեն հայ տարրէն՝ Ցոյները կը դիմէին կրօնական մոլեռանդութեան զէնքին: Սկսան Հայերը իբր հերետիկոս ցուցնել իրենց զաւանակից օրթոտոքս Ռումէններուն, եւ տեսակ տեսակ զզուելի առասպելներ յօրինել ու տարածել հայ բարքերու շուրջ: Ֆէնէրցի յոյն իշխանները Հայերէն խլեցին նաեւ Մոլտովայի նախկին վօյվօտներուն տուած առանձնաշնորհները, ինչպէս հողատէր դառնալու իրաւունքը, որպէսզի բոլորովին ջլատեն հայ առեւտուրը: Պայքարի այս ձեւերը անշուշտ որ իրենց դերը ունեցան եւ կասեցուցին հայ վաճառականութեան թափը, մանաւանդ Վալաքիոյ մէջ՝ ուր աւելի գերիշխան էին Ցոյները քան թէ Մոլտովայի կողմերը:

Այդ վաճառականութիւնը բոլորովին պիտի ամլանար յետոյ, երբ ասպարէզ պիտի գային Հրեաները: Տարբեր պայքարի իրենց ձեւերը՝ բայց աւելի հուժկու էին անոնք իբրեւ առեւտրական մրցորդ: Նաեւ, ասորեկրեայ պայքարի մը գինով էր որ անոնք կրցան հայ առեւտուրը ջլատել՝ մինչ առանձին անշան դեր մը միայն ունէին իրենց ռումէն երկիրներու մէջ, եւ ինչպէս կ'ըսէ փրոֆ. Տօքթ. Անճէլէսքու, ԺԷ. դարու վերջաւորութեան Հրեաները կը յիշուին պարզապէս իբր «օրէնտար», այսինքն իբր ագարակապան Հայերու մօտ, մասնաւորաբար Եաշի եւ Պօթօշանի մէջ:

Հետաքրքրական է զուգակշիռը զոր ռումէն հռչակաւոր պատմաբան Հաշտէու կ'ընէ, «Պինելէ Փուպլիքոյի» մէջ (1883), ռումէն երկիրներու առեւտուրին մասին խօսելով.

«Ութ կամ ինը դարու ընթացքին՝ Հայերը, Ցոյները եւ Հրեաները հետզհետէ յաջորդեցին իրարու առեւտուրի ասպարէզին մէջ: Տարօրինակ է սակայն որ այս երեք ժողովուրդներու իւրաքանչիւրին յարաբերական դերակայութիւնը կը համապատասխանէ ռումէն ժողովուրդի պատմութեան որոշ դարաշրջաններուն: Հայկական առեւտուրը տեւած է մինչեւ 1600, այսինքն ռումէն ցեղի փառքի շրջանին: Ցունականը 1600էն 1800, երկու դար, ասարճանական տկարացումով: Հրէական վաճառականութիւնը 1800էն սկսեալ չեմ գիտեր թէ մինչեւ երբ...: Ռումէն կեանքի մեծութեան օրերուն ոչ Հրեան, ոչ Ցոյնը,— ոչ տասնակը, ոչ բազեզը,— չէին կրնար արմատ բռնել Տրակօշի կամ Նէկրու Վօտայի պարտէզներուն մէջ: Երբ ազգային առաքինութիւնները տկարացան, Քիր Եանին (յոյնը) կամ վարպետ Մօրիցը (Հրեան) սկսան տակաւ սպրդիլ, իբրեւ հետեւանքը առեղծուած կաշառակերութեան շրջանին, եւ յետոյ իրենք դառնալով չարժաւոր կաշառակերութեանց առաւելի ցայտուն նոր շրջանի մը: Ժլատ, բայց պատուաւոր, օտար բայց ցմիշտ անջատուած թէ իրաւանին մէջ եւ թէ գաղափարով իր սկզբնական հայրենիքէն, այլամերժ բայց ոչ քարոզիչ եւ ոչ ալ թշնամի տեղական կրօնքին, շահագէտ բայց ոչ գող,— Հայը չէր կրնար իր առեւտուրով ռումէն ժողովուրդի անբարոյացման նպաստել: Ֆէնէրցի (յոյն) առեւտրականը մեծապէս անբարոյացուց մեր ժողովուրդը...: Հրեան մահն է Ռումանիոյ՝ զոր հոգեվարք վիճակի մէջ առաւ Ցոյնին ձեռքէն»:

Բայց հայ առեւտուրի վերջնական քայքայման մէջ մեծ դեր խաղացին նաեւ Հայոց շնորհուած քաղաքական իրաւունքները անցեալ դարու կէսերուն: Առեւտուրն էր եղեր Հայոց զբաղումը Կալիցիայէն մինչեւ Պալքան, ու Ղրիմէն մինչեւ Թրանսիլվանիա, որովհետեւ թափառական ժողովուրդ մը ապրանք տանիլ բերել կրնայ մէկ երկրէն միւսը, ու քաղաքէ քաղաք: Այդպէս է որ Հայերը Մոլտովայի մէջ առեւտուրով սկսան: Բայց անոնք տուն տեղ ըլլալէ, քաղքի մը կապուելէ յետոյ ալ ստիպուած էին առեւտուրը ընել իրենց միակ ապաւէնը, որովհետեւ երկար ատեն տեղական օրէնքները իրենց զլացան հողատէր դառնալու իրաւունքը: Եւ հակառակ անոր որ հայկական կարաւաններուն դերը վաղուց չքացած էր՝ իբր առեւտրական հաղորդակցութեան միջնորդ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ եւ չնայելով նաեւ որ նախ Ցոյները, յետոյ ալ Հրեաները վտանգաւոր եւ մահացու մրցորդներ դարձած ըլլային հայկական առեւտուրին համար, Հայերը երկար ատեն առեւտուրով զբաղեցան բացառապէս՝ երբ մանաւանդ Ֆէնէրցի Ցոյներու տիրապետութեան օրով Հայերը զրկուեցան քաղաքական եւ քաղաքային իրաւունքներէ,— մասնաւորաբար կալուած գնելու, պաշտօնատար դառնալու եւ նման իրաւունքներէ:

Այնպէս որ երբ 1858 օգոստոս 19ի Փարիզի դեսպանախորհուրդը Հայերն ալ ներմուծեց այն քրիստոնեայ տարրերուն շարքին՝ որոնք քաղաքական իրաւունքներ պիտի վայելէին Մոլտովայի եւ Վալաքիոյ մէջ, Հայերը վաղուց զրկուած մրցումի դիմանալու հնարաւորութենէն եւ մանաւանդ զզուած առեւտրական ասպարէզէն, բռնկան գնել հասութաբեր կալուածներ, ագարակներ, մշակելի հողեր, իրենց առեւտրական դիրքերը բոլորովին զիջելով այլեւս Հրեաներուն:

ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 11 Յոյ.— Ամիսէ մը ի վեր, Պրիւսէլի մէջ, քանի մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուած է Երիտասարդաց Միութիւն մը, որուն նպատակն է յարաբերութեան սերտ կապեր հաստատել գաղութի անդամներուն միջեւ եւ ստեղծել մտերմական մթնոլորտ մը:

Այս նպատակաւ մշակուած է առժամեայ ծրագիր մը, ազատ՝ քաղաքական եւ կրօնական հանգամանքներէ: Գործունէութեան գլխաւոր սկզբունքը հիմնուած է Միութեան անհատական ուժերուն վրայ, կարելի եղած չափով օգտագործելով Պրիւսէլի Հայ երիտասարդական ուժերը:

Միութիւնը իր առաջադրած նպատակին հասնելու համար, պիտի կազմակերպէ հանդէսներ, բանախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոյթներ, նուագահանդէսներ, զբօսական պտոյտներ, մարզանքներ (թէնիս, ֆութպօլ, բանակում եւլն.): Մարզանքի մրցումներ պիտի հաստատուին Պրիւսէլի եւ Անվէրսի Երիտասարդական Միութեանց անդամներուն, ինչպէս նաեւ տեղական օտար կազմակերպութիւններուն միջեւ:

Միութեան կրնան անդամակցիլ Պրիւսէլի բոլոր Հայերը, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան:

Միութիւնը իր պիւտճէին ներած չափով պիտի ջանայ ունենալ մնայուն հաւաքատեղի մը քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ, ուր անդամները դիւրութիւն պիտի ունենան հաւաքուելու եւ իրարու հետ մօտէն շփում ունենալու:

Անդամակցութեան պայմանները դիւրամատչելի են ամէնուն համար: Կան գործօն անդամներ, պատուոյ անդամներ եւ պաշտպան անդամներ՝ տարբեր անդամավճարներով: Ոչ եւ է խտրութիւն պիտի չդրուի քիչ կամ շատ վճարող անդամներուն միջեւ, որով Միութիւնը զերծ պիտի մնայ անհատական ազդեցութիւններէ եւ դասակարգային պայքարներէ, որոնք յաճախ դէպի կազմալուծում կ'առաջնորդեն մեր Միութիւնները

Մինչեւ այսօր ինքնաբերաբար Միութեան անդամ արձանագրուած են մօտաւորապէս ութսուն հոգի, ինչ որ Պելժիոյ պէս պզտիկ գաղութի մը համար, իբր սկզբնաւորութիւն, նշանակելի յաջողութիւն մըն է:

Առժամեայ վարչութեան անդամներն են՝ Մ. Միսաք (ատենապետ), Լ. Սարուխան ատենադպիր, Տ. Քաբաքճեան (գանձապահ), Վ. Սարգիսեան եւ Ս. Քարամ, խորհրդական անդամներ: Ամէնքն ալ ժիր ու գործունեայ երիտասարդներ:

Երիտասարդաց Միութիւնը պէտք է հոգ տանի նաեւ հայ մշակոյթի պահպանման, պարբերաբար դասախօսութիւններ ու վիճաբանական ժողովներ կազմակերպելով հայ լեզուի, գրականութեան եւ ազգային ու-կուսակցական հոսքերու չափէն վեր պահելու համար գաղութին մէջ հայ ոգին եւ առողջ դաստիարակութիւնը:

Միութիւնը իր անդրանիկ հանդէսը տուաւ Նոյեմբեր 10ին, Պրիւսէլի Գեղարուեստից Պալատի սրահներէն մէկուն մէջ: Մուտքը ազատ էր անդամներուն եւ ոչ-անդամներուն համար հաւասարապէս:

Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ: Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Անվէրսի Երիտասարդաց Միութեան անդամներուն խմբովին մասնակցումը, իբր համակրանքի արտայայտութիւն քոյր Միութեան կողմէ.

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը բաւական յաջող անցաւ: Մասնաւոր գնահատութեան արժանացան տաղանդաւոր թաւջութակահար Պ. Մովսիսովի նուագած ընտիր կտորները, որոնք գեղարուեստական բարձր վայելք մը պատճառեցին ներկաներուն: Ցիշեալ արուեստագէտը Մոսկուայի Բազմարուեստեան վարժարանի նախկին աւարտականներէն է, եւ մեծ համբաւ կը վայելէ ռուս եւ օտար շրջանակներուն մէջ:

Պարերը սկսան կէս գիշերին եւ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտեան ժամը չորսը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Սրտանց յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք առժամեայ վարչութեան անդամներուն:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՒՆԻ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆ

Ճափոնի առեւտրական եւ ճարտարարուեստ. նախարարութիւնը պատրաստած է մասնաւոր վիճակագրութիւն մը, որմէ կը յայտնուի, որ Ճափոն ունի 67,318 գործարան, հարիւրին 31,6 համեմատութեամբ հիւսուածեղէնի յատուկ: Հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ կիները կը կազմեն 81,7 առ հարիւրը, այսինքն 881,459: Ճափոնական ամբողջ ճարտարարուեստին մէջ գործաւորներու թիւն է 1,735,511, որուն 848,307ը այր, 887,207ը կին: Վիճակագրական այս պատկերով, Ճափոն այն միակ երկիրն է, ուր կին գործաւորները աւելի են այր գործաւորներէն:

Նոյն վիճակագրութեան համաձայն,— ընդունելով որ իրական պատկերէն շատ պակաս ցոյց կուտայ,— հիւսուածեղէնի 881,459 գործաւորներու մէջ 140,471ը պատանիներ են: Այս տղաքը բոլորն ալ կուգան գաւառներէն, իրենց աշխատավարձը շատ անչան է, իսկ սնունդը բոլորովին անբաւական: Նկատի առնելով որ անոնք կ'աշխատին նախնական գործարաններու մէջ եւ կը բնակին մութ եւ ապառողջ խրճիթներու մէջ, զարմանալի չէ եթէ անոնք մեծ մասամբ հիւծախտի զոհ կ'երթան:

Ճափոնցի կաթոլիկները աշխատանքի եւ նպաստամատոյց ընկերութիւններ կազմած են այս դժբախտ տղոց համար: Թօքիոյի ուսանողները եւս նպաստամատոյց ընկերութիւններ կազմած են մայրաքաղաքի «կարմիր արուարձանին» համար: Միւս կողմէ, հակառակ կառավարական խստութեանց, համայնավարութիւնը մտած է այս բանուորներուն շրջանակներն, ինչ որ կը դժուարացնէ օգնութեան գործը:

ԷՋԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (46)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Ցաջորդ օրը գտան եւ սաստիկ ծեծ մը քաշեցին Հասանին եւ Մահմէտին. երկու օր վերջ մեռան ու մնացին անթաղ:

Ի՞նչ կրնամ ընել, արդարութիւնը ուշ կանուխ իր տեղը կուգայ, ինչ որ ցանեն, այն ալ կը հնձեն: Տանտիրուհին ահէ բաղկացեալ բնտանիք մը, տարին չորցուած մարեցաւ եւ մոխիր դարձաւ. տուր ալ փառք:

Սովը սաստիկ է. մէկ կոտ ցորենը 25 արծաթ մէճիտ կ'արժէ, իսկ գարին 15: Հայերու աւարթալանը շատոնց լմնցած է: Քամիլ աղան կայէ գաւառ պօքներու տեղ արտեներ հաղած է. մէկ մի մնացած է, հայրենի յիշատակ:

Կէս օր ժամանակ, բնտանիքի անդամները տունէն կը բացակային, ան գիտէ որ մուրալու գացած են. Ի՞նչ կրնայ ընել: Անօթի փորը աղա չի ճանչնար:

Պերօ Մաղօն օրական հաց մը կուտայ ինծի, ըսելով.— Աղայիդ տուր, թող հասկնայ որ Հայերը իրարու օգնելէ յետոյ, իրենց թշնամիին ալ օգնել գիտեն:

ՇՈՒՇԱՆԸ ԿԱԶԱՏԵՆՔ

Մուհաճիր Քիւրտերը առվայլուկ գայլերու պէս խումբ խումբ կը լեցուին Դերսիմէն: Ամէնէն շատ նեղութիւն կը պատճառեն Պերօ Մաղոյին: Հացթուխ է, սակայն անխնայ կը հարուածէ իր քով մուրացկանութեան գացողը: Այդպէս պատուիրած է Ամինօ աղան:

Շէխոյին մէկ ջորին սատկած էր ու փողոց նետուած: Մուհաճիր Քիւրտերը վրան խոյանալով սկսան բզկտել, ամբոխը թանձրացաւ, սկսան իրարու գլուխ ճեղքել: Կերան նոյն իսկ աղիքներն ու կաշին: Տեղացիները կը սոսկան եւ դռները կը գոցեն անոնց առջեւ:

Քամիլ աղայի տունը հաւաքուած են իր բոլոր մտերիմները: Պաղօն գտնելով ինծի ըսաւ.

— Մուսա, մենք երթալով կը բարականանք, իսկ դուն կը հաստրնաս. այդ կերած - խմածդ ի՞նչ է:

Քամիլ աղան պատասխանեց իրեն.

— Միղք էր այս պզգին որ ջարդեցինք, անոնք Աստուծոյ այս արեւուն տակ ապրելու իրաւունք ունէին. տեսէք, պառաւ կին մըն է եւ հրաշքով ազատած (խօսքը Պերօ Մաղոյի մասին է) եւ եղած է հացթուխ այս գիւղին, որ մեր ցեղակիցներունն է, օրական 3 տան հաց կը թխէ, 30 հաց կ'առնէ, երեքական 90 ղրշ. օրական կը շահի: Իսկ Մուսան անոր ցեղակից, հոս իրար գտան, իբրեւ մայր ու տղայ իրարու կ'օգնեն: Մուսան օրական երեք անգամ կուշտ հաց կ'ուտէ, Պերօ Մաղոյի շնորհիւ. բնական է կը հաստրնայ, իսկ մենք որ կանանչ կ'ուտենք, կը բարականանք.

Քալաչ Ամինօ աղային խնդրեց որ հացթուխութիւնը Մաղոյէն առնէ իրեն տայ: Ան խառնեց ժպիտով: «Այս Քիւրտիստանի մէջ երկու Հայեր իրար գտած իրարու կ'օգնեն: Իսկ մենք ցեղակիցներ ըլլալով մէկմէկ, չենք համարձակիր տեղացիի մը տուն մտնել. երէկ սատկած ջորիին վրայ մուրացկանները իրար կը սպաննէին, իսկ տեղացիները քաշելով իրենց դուռները կը գոցէին»:

Ուրախութիւնս չափ չունի, որ մեր ջարդարարները իրենց ջարդուած բերնով կը գովէին մեր արժանիքները:

Քամիլ աղայի ձին ջուրը տարի, վրան հեծած կը դառնայի: Պերօ Մաղոյի քով մուհաճիր կին մը տեսայ, գլուխ գլխի կը խօսէին: Զարմացայ. Պերօ Մաղօն որ մուհաճիրները կ'ատէ, ի՞նչպէս այս կնոջ հետ անուշ անուշ կը խօսի: Վերադարձայ Պերօ Մաղոյի քով: Ձիս որ տեսաւ ուրախ ժպիտով մը ըսաւ.

— Եկուր տղաս, քեզի հայրենակից կին մը գտայ. Քիւրտերը բռնի առեր տարեր էին:

Ներս մտայ. Ֆիտանի հետ Թրիքի կրակով կը տաքնար: Երկուքն ալ ոտքի ելան: Ես ապշած եմ եւ ինքզինքս ելած: Այդ նիհար ու դալկացած կինը նետուեցաւ վրաս, համբուրեց զիս եւ լալով ըսաւ.

— Արեւուդ մեռնիմ, Մարգար, ի՞նչպէս ազատեցար եւ մինչեւ հոս հասար. երա՞զ է թէ իրականութիւն:

— Ո՞վ ես դուն, շուտով ըսէ, կը հարցնեմ եւ կուլամ:

— Նայէ չճանչցա՞ր, գուցէ ճանչնաս:

— Անկարելի է, ես ցնցուած եմ, ըսէ. ո՞վ ես:

— Ես Ֆասզիւղի Գրրօ Մակարի աղջիկ Շուշանն եմ, Նշոյ Աստուրի նորընծայի հարս, Մխիթարի կին (այժմ Ամերիկա), քու հօրեղբօրդ աղջիկ Ալմաստը (այժմ Հայաստան), իմ հօրեղբօրս Մոսոյի կինն էր: Մենք խնամիներ ենք: Ցիշէ որ, երբ այգիները կը հաւնէին, ձեզի կուգայի եւ կը վայելէի, մինչեւ այգեկութք, աղջիկ էի այդ ատեն: Երբ դուն գիշերները այգին պահելու կ'երթայիր, ես եւ կինդ Բերսան մէկտեղ կը պառկէինք:

Ցիշեցի բոլորն ալ ու թափեցի տաք ու առատ արցունքներ, վերյիշելով այն թանկագին օրերը, այն օրուան աչքը, որ աւա՜ղ անցաւ չուքի նման:

Նստանք, Պերօ Մաղօն սեղան պատրաստեց, Շուշանը լաւ մը կերակրեց, անոր գլուխը տաք ջուրով լուաց, սանտրեց ու փոխեց անոր քզքտած ճերմակեղէնները: Եւ Շուշան սկսաւ իր պատմութիւնը.—

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, եղբայրս Մխիթար գիւղապետ էր, եւ կը գտնուէր Հասան Գալէ: Պատերազմի օրերը, 1914 փետրուարին դասալիք տուն դարձաւ, որովհետեւ զինքը առած եւ ամելէ թապուրի վերածած էին: Զօրքեր մը հայ զինուորներ միայն եղբայրս ազատած էր, ճամբայ շինելու պատրուակով գործի կը դրկեն ձորի մը մէջ, յետոյ ուրիշ թուրք ջոկատ մը եւս կը ղրկեն զանոնք ջարդել տալու, բայց եղբայրս ազատած տուն եկած էր:

Մեր տան ախոռի մսուրին տակ պահարան մը շինած էր. ամբողջ հինգ ամիս այդ պահարանին մէջ ապրեցաւ:

Ցուլիս 15ին, երբ մեր ջարդը սկսաւ, մայրս զիս ալ եղբօրս քով պահեց, կը լսենք օտար ձայներ մեր տան մէջ: Անոր կողոպտումէն ու աւերումէն կը հասնի մեր ականջին: Երբ ամէն բան կողոպտուեցաւ եւ տունը պարպուեցաւ, սկսան պեղումներ կատարել մեր տան չորս կողմը եւ գտնուեցաւ մեր պահարանը.

Հանեցին մեզ դուրս մեր կալին մէջ. եղբայրս բզիկ բզիկ ըրին, զաւ զաւ իսկ կտրտելով թեւերն ու ոտքերը, իսկ զիս Սասունցի Ճնպաշին անձնեց Սէլման Ջավուշին տարաւ: Այս վերջինը զիս տանելով ըսաւ.— Ի՞նչ էի երկար կը փնտռէի քեզի: Ամբողջ հինգ դէյեր դաղանի բժահանդէն սատար կայ դարձած էր:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԱՆ

(Շար.)

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

— օօ —

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐ - ԲՈՂՈՔ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԴԷՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէն-եան Գրասենեակի Վարչական Խոր-հուրդը ետեւեալ բանաձեւը քուէար-կեց հայ գաղթականներու մասին, իր ... 30ի ժողովին մէջ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՐՑ. — « Նկատի ... հայ գաղթականներու իրա-... մարմիններու արտայայտած ... թէ հայ գաղթականներու ... փոխադրութիւնը յատ-... իրենց մէկն է հայ տա-... րներու հարցին,

... խնդրում Նանսէնեան Միջազգա-... Գրասենեակին շարունակել իր ... ակցութիւնները այդ ուղղու-թեամբ ».

... թիւ անհրաժեշտ կը գտնենք ... ութեան յանձնել կարեւորու-... գործ կատարին, այս հարցին, ... Տանըմարքայի, Յու-... ներկայացուցիչները, երբ, ... Դաշնակցութեան Խորհրդա-... Զ. յանձնախումբին մէջ, ... թեան կ'առնէր գաղթականնե-... հարցը: Պուլկարիոյ ներկայացու-... ի մէջ այլոց, Նանսէնեան Գրա-... նեակին ուշադրութիւնը կը հրա-... հայ եւ ռուս գաղթականներու ... ութիւնը չուառափոյթ կառա-... անհրաժեշտութեան վրայ, որ-... անոնց խնայածին, որքան կա-... է, իր կառավարութեան ձեռք ... միջոցները տեղացի աշխա-... ութիւնը պաշտպանելու նպա-...

Նախագահին հրաւէրով, Պ. Բաշալ-... Վարչական Խորհուրդին հաղոր-... հայկական մարմիններէ առած ... մը տեղեկութիւններ Յունաս-... եւ Պուլկարիայէն Երեւան փո-... գաղթականներու ներկայ ... ութեան մասին: Ըստ այդ տեղե-... թեանց, կը թուի թէ հայ գաղ-... կանները, աշխատելու եւ իրենց ... ընտանիքին ծառայելու բաղձանքէն ... մղուած, կրնան շահիլ իրենց ապ-... Խորհրդային Հայաստանի ... ճիշդ է թէ ապրուստը դիւրին ... Հայաստանի մէջ, սակայն զրկանք-... որոնց կ'ենթարկուին ճիշդ ինչ-... այլ երկիրներու տարագիրները, ... է նաեւ, նկատի առնելով ... Խորհրդային Հայաստան շինարա-... թեան շրջան մը կը բոլորէ դեռ: ... Հակառակ տարածուած զր-... ոյցներուն, սովի խնդիր չկայ: Հե-... ճիշդ չէ ըսել թէ Երեւան ... ուած բոլոր հայ գաղթական-... կը փափաքին փախիլ, Հայաստանէն: Փախած են միայն ա-... որոնք չունէին նկարագիրը՝ ըն-... յամառ աշխատանքներու տա-... Ուրեմն, բացառութիւններ են ... եւ արդէն իրենց թիւը, որ ... 6-700, չատ աննշան է ... մինչեւ այժմ փոխա-... գաղթականներու բազմու-...

Հակառակ այն դժուարութիւննե-... կը պատճառէ ներգաղ-... բնակարանի հարցը, Հա-... կառավարութիւնը մտադիր ... շարունակելու ներգաղթը ... գարնան: Ինչպէս անցեալ ..., իր կողմէ ներկայացուցիչ ... Նանսէնեան Գրասենեակին օժան-դակութեամբ, պէտք հակէ նոր ներ-գաղթողներու փոխադրութեան: Մին-չեւ այժմ աւելի քան 15,000 գաղթա-կաններ արձանագրուած են Յունաս-տանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, եւ նոյն-քան մը բազմութիւն կը կազմեն Ֆրանսա գտնուող գաղթականները, որոնք կ'ուզեն Հայաստան երթալ:

Պ. Թաֆայէլ կը կարծէ թէ կարելի չէ այս հարցը քննել ավորական չա-փանիշով: Արդարեւ պէտք չէ երբեք մոռնալ, թէ ժամանակաւոր է տարա-ջականութիւնը զոր կարգ մը երկիր-ներ կուտան հայ գաղթականներուն, հետեւաբար անհրաժեշտ է խորհիլ կանոնք փոխադրելու մասին:

Այս պայմաններուն մէջ, Վարչա-կան Խորհուրդը պարտք կը դնէ իր ընդհ. քարտուղարին վրայ հետամտ-դել խնդիրը եւ քննել ներկայացուած թելադրանքները, հայ տարագիրնե-րու ներգաղթը վերսկսելու մասին:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ. — Ահա բանաձեւը, զոր ըն-դունած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ժե. խորհրդաժողովը այս հարցին մասին.—

« Ընդհ. ժողովը... չահագրգռու-թեամբ կ'արձանագրէ կարգ մը կա-ռավարութեանց կողմէ կատարուած վտարման դէպքերը, որոնք հետզհե-տէ աւելի յաճախակի կը դառնան, նոյն իսկ աննշան յանցանքներու հա-մար, եւ գաղթականներու այս վտար-ման հետեւանքով յուրջ կացութեան մը կը մատնուին դրացի պետու-թիւնները,

Ուստի կը հրաւիրէ կառավարու-թիւնները որ չվտարեն գաղթական-ները իրենց երկրէն՝ առանց նախա-պէս վիզա ստանալու սահմանակից երկրի մը համար »:

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ այն տեղեկագրին վրայ, որով Նանսէնեան Գրասենեակը կը ներկայացնէր կարգ մը կառավարութեանց այլեւս սովո-րական դարձած վտանգաւոր կար-գադրութիւնը, որուն համաձայն գաղ-թականները կը վտարուին իրենց եր-կրէն առանց նախապէս վիզա տրուե-լու անոնց որ կարենան ուրիշ երկիր մը երթալ:

Վերջացող տարւոյն մէջ մինչեւ 30 յունիս, Նանսէնեան Գրասենեակը տեղեկացաւ միջամտել վտարման ա-ւելի քան 2,000 դէպքերու առթիւ:

Կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, Վարչական Խորհուրդը միաձայնու-թեամբ ընդունեց հետեւեալ բանաձե-ւը.—

« Նկատելով որ հետզհետէ կ'աւել-նայ վտարման ենթարկուած գաղթա-կաններու թիւը,

Նկատելով որ անկարելի է վտար-ման ենթարկուած գաղթականներուն համար, առանց վիզայի, ուրիշ եր-կիր մը երթալ,

Համաձայն Ազգերու Դաշնակցու-թեան ԺԴ., ԺԴ. եւ ԺԵ. Ընդհ. ժո-ղովներու բանաձեւերուն, խնդրուած ըլլալով կառավարութիւններէն չվտարել որեւէ գաղթական, որ վիզա չունի ուրիշ երկիր մը երթալու,

Նկատելով որ դժուարութիւն մը կը ստեղծէ վտարման այս անօրինու-թիւնը դրացի երկիրներու համար,

Նկատելով որ անել կացութեան մը կը մատնուին գաղթականները վտար-ման այս կարգադրութիւնով, որուն գործադրութիւնը օրինապէս անհնար է կատարել,

Վերջապէս, գաղթականաց վերա-բերեալ՝ միջկառավարական խորհր-դակցական յանձնախումբին Ե. եւ Զ. նիստերու բանաձեւերուն համաձայն, որոնք կը յանձնարարեն վտանգա-ւոր գաղթականներու մասին վտար-ման կարգադրութիւնը փոխարինել ներքին պատիժով մը եւ կ'արձանա-գրեն թէ պատժական իրաւաբանու-թեան սկզբունքները անհաշտ են այն կարգադրութիւններուն, որոնք կը կատարուին գաղթականներու մասին, վտարման հրամանին հնազանդելու անկարելիութեան պարագային,

Նանսէնեան Միջազգային Գրասեն-եակի Վարչութիւնը պարտք կը դնէ իր անօրէնին վրայ, խորհրդակցելէ վերջ միջկառավարական յանձնա-խումբին հետ, հրաւիրել կառավարու-թեանց ուշադրութիւնը այն ծանր ան-պատեհութիւններուն եւ դժուարու-թիւններուն վրայ, զորս կը ստեղծէ գաղթականներու վտարման սովորա-կան կարգադրութիւնը,

Եւ կը խնդրէ Յանձնախումբին նա-խագահէն, որ այս հարցը Զ. յանձ-նաժողովին ուշադրութեան յանձնէ յ' 35 տարուան սկիզբը »:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարսէյլ (Յառաջ) — «Ընկեր Կա-րօ» ենթակոմիտէի անդամները պա-րահանդէսին անմիջապէս յետոյ, կազ-մակերպած էին ընկերահամակրական երեկոյթ մը, նոյ. 3ին, Bar Terminusի մէջ.

Ներկաներուն մէջ, երիտասարդնե-րու կողքին, կային նաեւ տարիքոտ ու ալեւոր համակիրներ՝ հին օրերու գործունէութեամբ խանդավառ:

Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընկեր-ները վերջին ծայր կարգապահ եւ օ-րինակելի վիճակի մը մէջ, ամէն աշ-խատանք տարած էին, երեկոյթին ա-ւելի փայլ մը տալու համար:

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մշակ Բան-ուորով» որ ունկնդրուեցաւ յոտն-կայս:

Բացման խօսքը րաւ ընկեր Ս. Փօյաճեան, պարզելով ենթակոմիտէ-ին գործունէութիւնը—«Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէին քանի մը համեստ ըն-կերներու ազնւական աշխատանքով, Մարսէյլի ու շրջաններու կուսակցա-կան քոյր ենթակոմիտէներու մէջ իր արժանի տեղը գրաւեց: Մենք վստահ ենք իւրաքանչիւր ընկերոջ բարոյա-կան ու նիւթական զոհողութեան վրայ եւ կը յայտարարենք թէ մեր ընկեր-ները ունին խոր համոզում, անկեղ-ծութիւն, եւ ամուր կառչած են Դաշ-նակցութեան դաւանանքին:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ազգին որ յաջորդաբար պարտակա-նութիւններ դրաւ բոլոր սեղանակից-ներու եւ ընկերներու վրայ, որպէսզի աւելի հաճելի դարձնեն երեկոյթը:

Երեկոյթին մասնակցեցան ընկեր-ներ Մութաֆեան իր արտասանու-թեամբ, Փ. Փօյաճեան իր մեներգով, ընկ. Մանուկեան արտասանութեամբ: Իսկ բոլոր ներկաներ եւ ընկերներ ազ-գային եւ յեղափոխական խմբերգնե-րով թնդացուցին սրահը: Դաւաճնե-րը պարպուեցան Դաշնակցութեան գծկամար մարմիններու կենաց ու հիմնադիրներու յիշատակին: Այս ջերմ մթնոլորտին մէջ Սերաստացի հերոս Մուրատի շրջանի ընկերներէն Համբար աղան պատմեց Մուրատի կեանքէն առնուած դրուագներ զորս երիտասարդ ընկերները լսեցին յափշ-տակուած:

Յետոյ խմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ա. Արծրունի, որ գեղեցիկ ճառով մը բացատրեց Դաշնակցականի արժէքնե-րը եւ Դաշնակցականի առանձնայատ-կութիւնները, թելադրեց ընկերներուն որ ամէն կերպ աշխատին դառնալ տի-պար Դաշնակցականներ:

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Պօղոս Հիւսեան որ ազնւորուած բազմաթիւ ընկերներու եւ համակիրներու ներկա-յութենէն իր գոհունակութիւնը յայ-տնեց «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէին վարչութեան, չեշտեց թէ գեղեցիկ ա-ռիթ մը ստեղծեցին միասնաբար խան-դավառուելու, երիտասարդ ընկերնե-րը յեղափոխական դաստիարակու-թեամբ մարզելու, կրթելու համար:

Երրորդ խօսողն էր ընկ. Ազգին որ յայտարարեց. «Ընկերներ, ծանօթ եմ ձեր աշխատանքին, ձեր կարողու-թեան ու ձեզմէ իւրաքանչիւրէդ կը պահանջեմ որ մէյ մէկ ընկեր աւել-ցնէք «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ներկայ թիւին վրայ»: Ընկերները ի-րենց գոհունակութիւնն ու համա-ձայնութիւնը յայտնեցին այդ առթիւ:

Ապա տեղի ունեցաւ երկու նոր ըն-կերներու երդման արարողութիւնը:

Կէս գիշերէն անց էր երբ երեկոյթը փակուեցաւ.

Ն. Մանուկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանս, 13 նոյ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Զինադադարի 16րդ տարեդարձին առթիւ Վալանսի քաղաքապետութիւնը հրաւիրած էր Ազգ. Միութիւնը իրենց մասնակցու-թիւնը բերել, Անծանօթ Զինուորի դամբանի այցի առթիւ կազմուելիք թափօրին: Վարչութիւնը պատասխա-նելով եղած հրաւէրին, մասնակցեցաւ թափօրին, աւելի քան 50 կազմակեր-պութիւններու կողքին: Այս առթիւ չնորհաւորելի է Վարչութեան ան-դամներուն եւ դպրոցի ուսուցչու-թեան տարած աշխատանքը: Թափօ-րին կը մասնակցէին 30է աւելի աշա-կերտներ, մաքուր հագուած եւ բոլո-րին ձեռքը թաւշ ծաղկեփունջեր: Ա-ջեւէն կը քալէր սեւաչեայ 14-15 տա-րու պատանի մը, բարձր բռնած հայ-կական եռագոյնը: Ողին պայծառու-թիւնը գրաւիչ գեղեցկութիւն մը կու-տար տարագիր եռագոյնին ծալքե-րուն, որ կը ցոլացնէն հայ ժողովուր-դին ղարերու խրոխտ կամքը: Երկու աղջիկներ բռնած արուեստական ծաղ-կեպսակ մը, վրան հայկական եւ ֆրան-սական եռագոյն ժապաւէններով, կը քալէին համաչափ, ընկերակցու-թեամբ վարժուհիին որ կը հսկէր աշա-կերտներուն:

Մէկ ժամէ աւելի տեւող այս թա-փօրին մէջ, որ անցաւ Վալանսի գլ-խաւոր հրապարակներէն եւ պողո-տաներէն մինչեւ Անծանօթ Զինուորին դամբարանը, ուշադրութիւն գրաւեց Հայոց համեստ մասնակցութիւնը, որ արձանագրուեցաւ տեղական թերթե-րուն մէջ:

Սուրհանդակ

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

Քալիֆօրնիոյ «Ասպարէզ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրակա-նի մը մէջ (12 հոկտ.).

— « Նիւ Եորքի ծանօթ դատավա-րութեան առթիւ, Դաշնակցական մա-մուլին պարզած տեսութիւններուն,— « Բոլորին մէկ պատասխան » խորա-գրով, Ռամկ. պաշտօնաթերթ «Ապա-գայ»ի խմբագրական չարքին մէջ սու-տը, խարդախութիւնը, զրպարտու-թիւնը և մոխատանդ նենգութիւնը ստ ուսի տուած գիրար կը հրմշտկեն, ինչ որ Ռամկ. խմբագիրներու փէշակն է եղած միշտ:

«Ապագայ»ի արդիեցուցած բազ-մաթիւ նենգութիւններէն մէկուն մա-սին կ'ուզենք խօսիլ այս անգամ:

Նոյն խմբագրականներու չարքին Գ.-ին մէջ «Ապագայ» ստանցուցած է նենգութիւն մը, այն յոյսով որ անոր տակ ծածկուած բուն աշմարտութիւնն անծանօթ է ընթերցողի

Այդ թերթը (18 սեպտ.) իր բան-սարկութիւններու եւ նենգութիւննե-րու չարքին կը արդեցնէ նաեւ հե-տեւեալը.

— « Մոռցէք եւ ներեցէք այս «պզ-տիկ աննշան մեղքերը» եւ հարցուցէք թէ ի՞նչ տեսակ «մաքրակրօնութեան» մղուած այդ մարդիկը (Դաշնակցու-թիւնը. «Ա.») քանի մը տարի առաջ խօսակցութեան մտան Մոսկուայի հետ: Չեկան չկա՞ն այն ատեն: Չե-կան չէ՞ր գործած իր ոճիրներն ու բռնութիւնները Հայաստանի մէջ, ի-րենց կոտորուած ընկերներուն աւր-ուականը երբ այսօր իբր թէ կը տանջէ գիրենք, չէ՞ր ընկերանար իրենց, երբ գացին խօսելու այդ արիւնոտ ձեռքերով մարդոց հետ »:

Ու, «Ապագայ»ի հաշուով, ասիկա կարելի է...« եթէ կարելի ըլլայ մի-այն բան մը, փոխարինութիւն մը ձեռք բերել... կուսակցութեան հա-մար»:

Նենգամտութիւն եւ բանսարկու-թիւն կոչեցինք այս պնդումները: Արդարեւ, ուրիշ վերագրում չենք կր-նար ընել, երբ հաստատ գիտենք թէ Ճշմարտութիւնը գիտնալով հանդերձ, ան կը դիմէ այսպիսի ստորնութիւն-ներու:

Անմիջապէս յայտնենք թէ Մոս-կուայի հետ պարզ խօսակցութիւն չէ որ եղած է, այլ բանակցութիւն: Ու այդ բանակցութիւնը յանգած է նիւթի մը, երկու պատուիրակութիւն-ներու կողմէ ստորագրուած է համա-ձայնութիւն:

Անմիջապէս յայտնենք, դարձեալ, որ համաձայնութիւնը ստորագրուե-լէն քիչ յետոյ, անոր բովանդակու-թեան ծանօթացած են Ռամկ. Կեդր. Վարչութեան անդամները եւ դատած են օգտակար եւ նպատակայարմար մեր ազգային շահերու տեսակէտէն, բայց բնաւ Դաշնակցութեան կու-սակցական շահերու տեսակէտէն: Ընդհակառակն: Անմիջապէս յայտնենք նաեւ, որ այդ համաձայնութիւնը Մոսկուա չէ հաստատած եւ ոչ ալ պաշտօնապէս ու գրաւոր մերժած՝ իրեն յատուկ նենգաւոր գիտումնե-րով:

Այնքան մը օգտակար նկատուած է այդ համաձայնութիւնը, որ Ռամկ. Կեդր. Վարչութիւնը կամովին ցան-կութիւն յայտնած է միասին դարձեալ դիմելու բանակցութեան, ինչ որ տե-ղի ունեցած է եւ որուն արդիւնքը ե-ղած է դարձեալ մերժում:

Այդ համաձայնագրի բովանդակու-թիւնն էր. — Հայաստանի անկախու-թեան պաշտպանութիւնը՝ խորհրդա-յին վարչութեան տակ, որքան ատեն որ Ռուսաստանը կը մնար խորհրդա-յին: Հայաստանի սահմաններու լայ-նացում այնքանով, որ բաւարար բը-լար հայ ժողովուրդը ամբողջու-թեամբ տեղաւորելու: Անմիջապէս ձեռնարկել ներգաղթի՝ գաղթահայու-թիւնը ամբողջապէս փոխադրելու համար Հայաստան:

Ասոր փոխարէն Դաշնակցութիւնը յանձն կ'առնէր, բացի բոլշեւիկեան դաւանանքէն, ամէն տեսակի զոհո-ղութիւն եւ զիջում: Նոյն իսկ կազ-մակերպութիւնը լուծել խորհրդային սահմաններուն մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը խօսք ու բանակցեր է եւ պիտի բանակցի յետ այսու ալ, բոլորի հետ, իբրեւ կոզմ — «ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ», բայց բնաւ ԿԱՐ ԳԾՈՎ պանոնք չողոքորթելու եւ ա-նոնց ոտքերուն առջեւ փռուելու ցան-կութեամբ »:

ԱՆԳԼԻԱ ՍՊԱՌԱԶԷՆ

Տէյլի Թելէկրաֆ կը գրէ թէ գալ տարի անգլիական բանակին թիւը պիտի աւելցուի մեծ չափով: Այս տարուընէ, կ'աշխատին արդէն բա-նակը օժտել գիտական նորագոյն կա-տարելագործութիւններով: Աւելի քան 5 միլիոն սթերլին պիտի բաշխուի պիւտճէին վրայ, ուղղակի կազմա-կերպուի արշաւախումբ մը:

Իր գինուորական ճամբաներուն վը-րայ, պիտի աւելցուին զօրաբաժիննե-րու թիւերը, եւ անոնց պիտի տրուին պարենաւորման եւ ապաստանութեան դիւրութիւններ: Մայր հողամասին վրայ, Անգլիոյ մէջ երկու զօրաբա-ժիններ պիտի օժտուին մեքենայական սպառազինութեամբ:

Օդային պաշտպանութեան ծակա-տին վրայ եւս, Անգլիա կ'աշխատի նոյն մտահոգութեամբ: Պարթեւի ար-ցեւութիւնը Լոնտոն, յետոյ Զօրավար Վէյկանի ճամբորդութիւնը Լոնտոն ուրիշ նպատակ չունէին, բայց եթէ խորհրդակցիլ ինքնապաշտպանու-թեան ծրագրի մը մասին, որուն հա-մաձայն Անգլիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Հոլանտա միասնաբար պիտի կռ-ուէին թշնամի յարձակման մը պա-րագային: Այս ծրագրով, Անգլիա կը վաւերացնէր Պալտուինի խօսքը թէ Մեծն Բրիտանիոյ սահմանները կը սկսին Հռենոսէն: Հոլանտա յուղեց մնալ այս ծրագրէն: Սակայն որոշ է թէ Անգլիա, Պելճիքա եւ Ֆրանսա պիտի միացնեն իրենց օդային նաւա-տորմը եւ պիտի կռուին համաքաբար: Անգլիա, այս նպատակով, 2 միլիոն սթերլին յատկացուցած է օդանաւա-յին ուժերու յաւելման

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց առջինեկ զաւկին, ԱՐՄԵՆՈՒՀԻի (ՆԷՕ Շամոն)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թրգմ. Ս. ՀԱՅԿԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

... քայլերով դէպի կարգա — ... աղջիկը յառաջացաւ. բայց տա-... իրեն չմօտեցած՝ աղջիկը գը-... դիրքին վրայէն վեր առնելով ... ղինքը. դիրքը ձեռքէն վար, ... աղջիկ ինկաւ եւ ոտքի ել-... բարեւելու գրութեան մէջ մը — ... խորհելով որ անիկա չատ մը ... բաներ պիտի ըսէ իրեն:

— Բարի լոյս, Օր. Հայաթ:

Սըր Ճօնին ձայնը հաճելի էր եւ ... կարծէք «Կլօրիա» պրոսա-... մէջ հրաւիրուած հիւր մը ըլ-...

— Բարի լոյս, Սըր Ճօն, պիտի նս-... հարցուց աղջիկը յուղումէն ... ձայնով մը եւ թծիշկին ... նայուածքէն իր դէմքը կար-...

Սըր Ճօն ուրիշ աթոռ մը առաւ, որ ... կանխաւ եւ իրեն հա-... դրուած էր:

— Թերեւս լաւ կ'ըլլայ որ նստինք, ըսաւ:

Զարա Հայաթ դարձեալ նստաւ իր աթոռին վրայ: Սըր Ճօն ալ հանդարտ կերպով նստաւ իրենին վրայ: Վայր-կեան մը երկուքն ալ լուռ մնացին. երկուքն ալ անկապակած խօսակցու-թեան նիւթ մը կը փնտռէին:

Առաջին առթիւ աղջիկը խզեց լը-ռութիւնը.

— Կը խորհիմ որ լաւ քնացաք, Սըր Ճօն:

— Այնքան լաւ որքան բանտարկեալ մը կրնայ, պատասխանեց Սըր Ճօն, խոժոռադէմ:

— Օհ, ըսաւ աղջիկը եւ աւելի կար-միրեցաւ:

Սըր Ճօն չխօսեցաւ, այլ սպասեց: Զարա Հայաթի պատեհութիւն պիտի տար առանց հարցնելու իր բացա-տրութիւնները տալու, եթէ ատ կը փափաքէր:

Դարձեալ լռութիւն. յետոյ ըսաւ.

— Ո՞հ, Սըր Ճօն, ի՞նչ կրնամ ըսել:

— Այդ է որ անձկութեամբ կ'ու-զեմ իմանալ... Ինչ կրնաք ըսել:

— Պատահածը չկրցայ արգիլել... ես ինքս չէի գիտեր որ նաւը ճամբայ ելած էր: Երբ իմացայ, ես...

— Բանտարկուած էիք, ամբողջա-ցուց, Սըր Ճօն:

Այս տեսակ արտայայտութիւն մը գրօսանաւուն տիրոջ հանդէպ՝ կրնար մեծ ցասում պատճառել. Զարա Հա-յաթ պարզապէս խնդաց:

— Սըր Ճօն ես բանտարկուած չէի, բառին ներկայ իմաստով, տարր պատճառը նաւապետ Նէլսընը ինծի բացատրեց եւ իր բացատրութիւնները կատարելապէս գոհացուցիչ գտայ:

— Կրնա՞մ հարցնել թէ ինչ էր բա-ցատրութիւնը:

- Կը ցաւիմ որ չպիտի կրնամ պա-տասխանել, Սըր Ճօն:

-- Ինչո՞ւ, ըսաւ Սըր Ճօն, շփոթած:

— Ասիկա մեր խնդրին հետ կապ չունի. ինծի պատահած դէպքը ձեզի պատահածին հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի: Խնդիրն այն է որ Կլօրիայով կը ճամբորդէի առանց ձեր կամքին, ու — րանց համար չեմ գիտեր ինչ կերպով պէտք է ձեզմէ ներողութիւն խնդրեմ:

Գիշերուան մը հանգիստէն վերջ, հիմակ Սըր Ճօն այլ եւս ներողութիւն պէտք չէր զգար: Երէկ գիշեր բար-կութենէն կատղած էր, իսկ հիմա բո-լորովին հանդարտած. աւելին. գիւ-ղանը լաւ էր իրեն համար, կ'ուզէր նաւուն մէջ մնալ եւ գաղտնիքը ամ-բողջութեամբ իմանալ:

Անշուշտ նաւապետ Նէլսընին ծո-վուն բացերը նաւարկելը պարզ քմա-հաճոյքի մը արդիւնքը չէր, ու երբ անբաղձալի հիւր մըն ալ տեսաւ անոր մէջ, չհամարձակեցաւ ետ դառնալ եւ զինքը ցամաք հանել...

Ուրեմն նաւուն մէջ մնալով խրողու-թեան վերահասու պիտի ըլլար:

— Օր. Հայաթ, ըսաւ մտերմական շեշտով մը, առաջին անգամ այս ըն-թրսանաւը այցելեցի պարզ անոր հա-մար որ ինծ նկար մը ցոյց տուին եւ շատ փափաքեցայ այդ տիկնոջ հետ յարաբերութիւնս շարունակել: Ըկայ, նաւէն մեկնած միջոցիս նաւագ մը ա-փիս մէջ երկտող մը դրաւ, այդ երկ-տողը փոքր նախազգուշութենէ մը կը բաղկանար, «դիս բոլորովին մի՛ լը-քէք», անոր տակը երկու սկզբնատա-ռեր կային «Զ. Հ.»: Այդ երկտողէն այնպէս հասկցայ որ այդ բառերը քաղաքավարական սովորական հրա-ւէր մը չէին, այլ այդ երկտողը գը-րող չատ գեղանի տիկինը կը զգար որ ինքը չատ մեծ նեղութեան մը մատ-նուած է: Այնպէս որ թոյլ տուէք խոս-տովանելու թէ, իրիկուան իմ վերա-դարձս բացարձակապէս այդ տիկինին նպաստը տեսնելու փափաքս չէր, այլ տեսնել տիկինը, ինքը եւ զինքը այդ նեղութենէն ազատելու միջոցներու մասին մտածել: Կը յուսայի որ խօ-սակցութենէ մը վերջ այդ տիկինը ինծի պիտի վստահէր եւ զիս նկատէր իբրեւ իր բարեկամը: Երէկ գիշեր պատեհութիւնը չունեցայ տիկինը տեսնելու, որովհետեւ իր եղբայրը քննելու գործով զբաղած միջոցիս գրօսանաւը ճամբայ ելաւ ու երբ ըսի թէ կ'ուզէի նաւուն տիրոջը հետ տես-նուիլ ինծ պատասխանուեցաւ թէ տի-կինը անհանգիստ է. կ'ընդունիմ թէ այսպէս բռնի կերպով փախցուելս համար չատ բարկացած էի, եւ սա-կայն զգացի եւ հիմակ ալ կը զգամ որ տիկնոջ տիկինին յանցանքը չէր: Արդ. կ'ուզեմ ըսել այդ տիկինին որ, այդ խնդիրին քննութիւնը յետագային ու-րիշ առիթի մը ձգելով, տիկինին ներ-կայ մտահոգութենէն եւ նեղութենէն ազատելու միջոցներու մասին ներկա-յիս միասին խօսինք:

Սըր Ճօն խօսքը վերջացնելէ յետոյ տեսաւ որ իր խօսքերը դիմացի աղ-ջըկան վրայ մեծ ազդեցութիւն գոր-ծած էին: Անոր շրթներուն վրայ տա-մուկ բոց մը կար եւ շրթները թե-թեւօրէն դողդղալով յարեց.

— Սըր Ճօն, չեմ կարծեր որ կեան-քիս մէջ երբեք այդքան ազնիւ ու ը-պաւորիչ խօսքեր լսած ըլլամ, որուն համար սրտագին շնորհակալութիւն-ներս, վասնզի հիմակ կը հասկնամ թէ այս կեղծ ու պատիր աշխարհին մէջ գոնէ մէկ անկեղծ բարեկամ ունիմ: Բայց, Սըր Ճօն, բացարձակապէս կը դժուարանամ հասկնալ թէ ինչ բան է որ ձեզի մտածել կուտայ թէ ես տագնապի մը մէջ կը գտնուիմ:

Աղջիկը լռեց եւ շեշտակի անոր աչ-քերուն մէջ նայեցաւ պատասխանի մը համար:

(Շար.)

2,226 վերջացող թիւերը շահած են **50,000** փրանք:
7,724 վերջացող թիւերը շահած են 25,000 փրանք:
2,015 վերջացող թիւերը շահած են **25,000** փրանք:
915 վերջացող թիւերը շահած են **10,000** փրանք:
42 վերջացող թիւերը շահած են **1000** փրանք:
0 վերջացող թիւերը շահած են **100** փրանք:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԵՆԺԻՈՆ դահլիճին տագնապը կ'երկարաձգուի, քաղաքական եւ տնտեսական պատճառներով: Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Գ. Ժաւփոտի:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, Մոսկուա պիտի երթայ առեւտրական նախարարը, Գ. Մառշանտօ, դեկտեմբերի սկիզբը: Հրաւէրը Մոսկուայէն եկած է:

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԱՌԹԻՒ, միայն Ֆրանսայի անթիլի հայաններէ չէին հաղորդած արարողութեանց մանրամասնութիւնները: Թղթատարական նախարարը պատժեց պատասխանատու պաշտօնեան:

ՆՈՐ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ հանուած էր Ռուանի մէջ, ինչպէս գրած էինք: Ամբաստանեալներու թիւը արդէն հասած է 11ի, մէջն ըլլալով գեղծումները մատնանշողը:

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ 276 նամակները աճուրդով ծախու հանուեցան առջի օր :Վելթին պահուն, 100 հատը վար դրուեցան, ազգ. դիւանաթուղթերու վարչութեան պահանջին վրայ: Մնացեալը ծախուեցաւ 150.000 փրանքի: Ամէնէն բարձր գինը, 43,000 փրանք, տրուեցաւ սիրահարական նամակի մը որ ուղղուած է Ժոզէֆինի: 21,000 փր.ի ծախուեցաւ ստորագրութիւն մը, երբ Նափոլէոն 16 տարեկան էր: Ժոզէֆինի մէկ նամակը՝ երկու էջ՝ ծախուեցաւ 5100 փրանքի եւայլն:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ 14րդ ցուցահանդէսը կը բացուի այսօր, ուրբաթ, Կռան Փալէի մէջ, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, լորտ Կեմպսըն Իտըն պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ պարզապէս բարեկամական խօսակցութիւն մը ունեցած, ինք եւ արտաքին նախարարը, Հիթլէրի մտերիմ գործակալին՝ Ռիպէնթրոփի հետ: «Ոչ քաղաքական, ոչ ալ սպառազինութեան խնդիր յուզուեցաւ»:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՐԾՒԻ ենթակոմիտէութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Թաշեանի սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մլէօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ Արզումեան խումբի ժողովը նոյեմբեր 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Կղեմէս Մկրտիչեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 181, Cours Lafayette, *«Զարդարեան» Գրադարանը: Նիւթ՝* Ինչու Դաշնակցական եղանք:

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ: Կը հրաւիրուին համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 18 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ-Ժիւլիէի Վրէժ խումբը եւ Փրիվայի ու շրջանի բոլոր ընկերները, 18 նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Սէն Ժիւլէի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԻՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 337 *Ֆրանք:* *Կարգադրեցինք.*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի եւ շրջանի Հայր. Միութեան տեղական ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, 32 Ave. des Gobelins, *մէթրօ՝ Կօպըլէն, կը հրաւիրուին նոյն հայրենակիցները: Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն:*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

17 նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէն Թ'էթիէնի Դուրեան Գրադարանին մէջ, կը խօսի՝ Հայր Աբիս Վարդանեան, *նիւթ՝ Հայ լեզուի ծագումն ու զարգացումը:*

Կը հրաւիրուի գաղութին հայութիւնը:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	140 ֆրանք	70 ֆրանք	
	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ SAMEDI 17 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année N° 2654

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

»»» · · «««

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւնները Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութեան վերջին տարիներու կեանքի մասին:

Ուրեմն, մտաւորականներու, հին և նոր գործիչներու ամբողջ շարանը մը գլխատուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին Ոգանդ մը, որուն հանդէպ կառավարութիւնը անզօր կը մնար մինչեւ անցեալ տարի, երբ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան, Թագաւորին միջամտութեամբ:

Անցեալ շաբթու, Պուլկարի զինուորական ատեանին առջև, երբ սպիտակ մը եւ բժիշկ մը կը դատապարտուէին իբրեւ մեղսակից Իվան Միխայլովի փախուստին, ընդհ. դատախազը քանի մը տեղեկագիր մը կարդաց:

Համաձայն այդ զեկոյցին, 1924էն ի վեր, ներքին եղբայրասպանութեան զոհ գացած են աւելի քան հազար հոգի: Այս անհատներէն 624ը կ'ամբաստանուէին իբրեւ կուսակից համաձայնութեան քաղաքականութեան, 220ը՝ իբրեւ հետեւորդ Փրոթոկերովի, 40ը՝ իբրեւ կուսակից Իվան Միխայլովի եւ աւելի քան 200 հոգի՝ իբրեւ սովորական անդամներ Փէթրիչի եւ Քէօսթէնտիլի գաւառներուն մէջ:

Այս արհաւիրքը — ճշմարիտ եղերակերութիւն — չէր կրնար անվթար պահել երբեմնի հզօր Կազմակերպութիւնը:

Երբ Կէօրկիեւի դահլիճը հասաւ վերջնական հարուածը տալու, բաւական հարթուած էր ճամբան: Այսինքն, Կազմակերպութիւնը ոչ նախկին հմայքն ունէր, ոչ ալ նոյն հնարաւորութիւնները Մանաւանդ որ, նոր կառավարութիւնը նոյն իսկ Պուլկարիոյ փրկութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէր Մակեդոնական Կազմակերպութեան ոչնչացումը, որպէսզի կարենայ լեզու գտնել Եուկոսլավիոյ հետ:

Այդ քաղաքականութիւնը տիրապար յառաջ կը տարուէր, երբ գնդակը որոտաց Մարսէյլի մէջ, անշնչացնելով Եուկոսլավիոյ Թագաւորն ու Ֆրանսայի արտաքին նախարարը: (9 Հոկտ.):

Եթէ կը յիշէք այդ օրերու լուրերը, պիտի նկատէք որ կարգ մը իրազեկ թերթեր առաջին առթիւ մահափորձը վերագրեցին Մակեդոնացիներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, իրար խառնուեցան Խրուաթն ու Մակեդոնացին: Ի վերջոյ ամբաստանուեցաւ Խրուաթ «Ըմբոստներու կազմակերպութիւնը (Ուսթաշա), բայց Մակեդոնացիներն ալ կրկին սեւ ցանկը անցան: Մանաւանդ որ հաստատուեցաւ թէ բուն ահաբեկիչը նախկին Մակեդոնացի մըն է:

Այդ օրէն ասդին, պալքանեան երկիրներու կառավարութիւնները ձեռք ձեռքի տուած են, եւ կը փորձեն միեւնոյն քարով երկու թռչուն զարնել, — ոչնչացնել թէ՛ «Ուսթաշա»ն եւ թէ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը:

Որոշումները չատոնց տրուած էին, Պելկրատի մէջ, Աղեքսանդր Թագաւորին յուղարկաւորութենէն անմիջապէս վերջը:

Այս առթիւ հրատարակուած երկու զեկոյցները ուշագրաւ էին նաեւ այն տեսակէտով որ՝ թէ Փոքր Համաձայնութեան եւ թէ Պալքանեան Ուխտին անդամները, հինգ պետութիւններ (մէկը՝ Թուրքիան) միջազգային գետնի վրայ կը դնէին խնդիրը:

Ըսել կ'ուզէին թէ՝ սովորական դէպք մը չէ Մարսէյլի սպանութիւնը, եւ եթէ բոլոր պետութիւնները չգործակցին ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, կացութիւնը կրնայ ծանրանալ եւ վտանգաւոր դառնալ խաղաղութեան համար:

Այս տեսութիւնը աւելի ձեւաւորուեցաւ Ժընեւի մէջ, պալքանեան պետութեանց մնայուն խորհուրդին գումարման առթիւ: Եւ հետապնդումներն ալ աւելի մեթոտիկ եւ ծաւալուն հանգամանք առացին:

Այսօր այլեւս տարակոյս չկայ թէ ծրագրեալ գործունէութեան մը պիտի հետեւին պալքանեան երկիրները եւ Թուրքիա, ոչնչացնելու համար երկու կազմակերպութիւնները:

Այս ոստիկանական գործունէութեան հետ, այլապէս ուշագրաւ է միւս ձեռնարկը, — Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարին ամբաստանագիրը դէպի Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ դնելու համար դաւադրութեան ամբաստանագիրը:

Եթէ յաջողի այս ձեռնարկը, — եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բացնէ պալքանեան պետութեանց տեսակէտը, միջազգային քննութիւն կազմակերպելով եւ պատասխանատուներ (պետութիւններ) փնտռելով, դժուար է գուշակել թէ ինչ նոր կնճիռներ կրնան ծագիլ:

Առ այժմ թողունք այդ հարցը, ամփոփուելով Մակեդոնական Կազմակերպութեան շուրջը:

Ուրեմն, այս անհարկու Կազմակերպութիւնը զարհուրելի տագնապի մը մատնուած է այս միջոցին, իբրեւ հետեւանք ներքին եւ դուրսէն սարքուած հետապնդումներու:

Տակաւին չենք յիշեր բուն իսկ իր ծոցին մէջ բացուած ահաւոր վէրքը, որ տարիներէ ի վեր կը կրծէ իր յաղթանդամ եւ հուժկու մարմինը:

Պիտի կրնա՞յ դիմանալ այս հարուածներուն: Պիտի կրնա՞յ կանխել վերջալոյսը.

Կարելի չէ վճռական պատասխան տալ այս հարցերուն: Յեղափոխական եւ դաւադրական կազմակերպութիւնները մէկ օրէն միւսը չեն մեռնիր: Կը տկարանան, կը ձեւափոխուին, բայց չեն փոշիանար:

Հարցը այն է որ, այս քառասնամեայ կազմակերպութիւնն ալ յետնապահ փնտռեց հզօրներու մօտ, մեծ մայրաքաղաքներու մէջ, որոնք իրենց հետ կրնան ըլլալ որքան ատեն որ ընդունակ ըլլայ հպատակներ հանելու կրակէն.

Ամէն պարագայի մէջ, ճակատագրական շրջան մըն է որ կը բոլորէ «Օրիմ»ը: **Շ.**

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԶՐԿՈՒԻՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԷՆ

Երէկ Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը. — Հայերու եւ Ռուսերու գործազրկութեան նպաստը դադրեցուցին: Կը խնդրուի դիմումներ կատարել:

Կը սպասենք մանրամասնութեանց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԺԸՆԵՒ ԿԸ ՏԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

»»» · · «««

Ամբաստանութիւններ՝ պետութեանց դէմ

Պ. Եէվթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, Նոյեմբեր 15ին Պելկրատէն ճամբայ ելաւ դէպի Ժընեւ, միասին տանելով իր կառավարութեան յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքին առթիւ կատարուած քննութեանց մասին: Կը կարծուի թէ նախարարը պիտի առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին օրակարգը անցընել Հոկտեմբեր 9ի մահափորձին միջազգային պատասխանատուութեանց խնդիրը: Եուկոսլավիոյ կառավարութեան կատարած քննութիւնները, որ կը շարունակուին հինգ շաբաթէ ի վեր, այն եզրակացութեան յանգած են թէ Հունգարիա ուղղակի եւ անուղղակի պատասխանատու է Մարսէյլի դէպքին, քանի որ խրուաթ ահաբեկիչները հունգարական հողի վրայ կը գործէին կառավարութեան գիտութեամբ, մինչեւ մահափորձին պատրաստութիւնը

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւններն ալ իրենց կարգին պիտի պահանջեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը քննէ այս խնդիրը, համաձայն Ուխտի տրամադրութեանց: Եուկոսլավիա իր առաջարկին ուժ տալու համար պիտի ներկայացնէ հետեւեալ փաստերը, որոնք հաստատուած են Փարիզի, Մարսէյլի, Պելկրատի եւ Սոֆիայի մէջ.

Սեպտեմբեր 24ին, Ցիւրիխի մէջ, վիճակով կ'որոշուին Մարսէյլի ահաբեկիչները: Հունգարական գիւղի մը մէջ տեղի կ'ունենայ վերջնական վիճակահանութիւնը, ի ներկայութեան Փէրչէվիչի, որ լիազօր պատուիրակն էր «Ուսթաշի»ներու գերագոյն պետին՝ Փավէլիչի: Վիճակը կ'իյնայ Փոսպիշիլի, Ռայիչի եւ Միյօ Քրալի (երեքն ալ բանտարկուած Մարսէյլի մէջ):

Սեպտեմբեր 25ին, Փավէլիչի պատուիրակը, Միյօ Պզիք, մեկնելու հրամանը կը տանի ուխտաւորներուն: Սեպտեմբեր 26ին նշանակուած ահաբեկիչները Ցիւրիխ կ'երթան հունգարական անցագրով: Սեպտեմբեր 27ին Ցիւրիխի կայարանին մէջ իրենց կը սպասէ Փավէլիչի գործակալը, ահաբեկիչ Քվաթէրնիք, որուն կ'ընկերանար Ցիմիթրի Կէօրկիէվ, այլ անուամբ՝ Քելէմէն կամ Քէրիմ, որ իրեն հետ եկած էր Իտալիայէն: (Բուն ահաբեկիչը որ մեռաւ): Քվաթէրնիք ունէր Փավէլիչի մէկ նամակը, որ գործողութեանց վարիչ կը նշանակէր զինքը: Միեւնոյն օրը, հինգ ահաբեկիչները Լոզան կը հասնին, ուր իրենց հունգարական անցագիրները կը փոխուին չեխական անցագիրներու հետ: Սեպտեմբեր 29ին, դաւադիրները Փարիզ կ'անցնին Էվիանի եւ Թոնոնի ճամբով:

Հոկտեմբեր 6ին, Քվաթէրնիք, Փոսպիշիլ եւ Ռայիչ Ավինեօն կ'երթան, ուր կը հանդիպին խորհրդաւոր Փեթարի եւ նոյնքան խորհրդաւոր խարտեաշեր կնոջ մը, որուն ինքնութիւնը ճշդուած է:

Հոկտեմբեր 8ին դաւադիրները իրար կը գտնեն Էքսի մէջ, ուր Քվաթէրնիք աջակցութեամբ խորհրդաւոր Փեթարի եւ խարտեաշահեր կնոջ, Կէօրկիեւի եւ Միյօ Քրալի հրահանգներ կուտայ, յաջորդ օրուան համար: Հոկտեմբեր 9ի առաւօտ Փեթար ռումբեր եւ ատրճանակներ կուտայ Կէօրկիեւի եւ Միյօ Քրալի: Քանի մը ժամ վերջը Կէօրկիեւ կը կատարէ ահաբեկումը:

Այս ամբողջ ամբաստանութիւնը ապացուցանելու համար, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը միասին կը տանի թեւ մը փաստաթուղթ: Պելկրատի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ձեռնարկին, եւ կը յուսան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի ուզէ բարոյական գոհացում տալ Եուկոսլավիոյ, որպէսզի կարելի ըլլայ ոչնչացնել բոլոր խռովարար տարրերը:

Հռապարակային ամբաստանութիւն մը եւս

«Նովոսթի», Պելկրատի կիսապաշտօնական օրկանը, գրեւ կուտայ խմբագրականի մը մէջ.

— «Մեր ժողովուրդը եւ մեր կառավարութիւնը կը պահանջեն որ կատարելապէս լուսաբանուի Մարսէյլի ոճիրը: Մեր դաշնակիցները համաձայն են այս պահանջին, մէջն ըլլալով Փոքր Համաձայնութիւնը եւ պալքանեան Ուխտին անդամները: Այս ուղղութեամբ որոշումներ տրուած են Պելկրատի մէջ եւ հրատարակուած՝ երկու խմբակցութեանց զեկոյցներուն մէջ: Այնտեղ յիշատակուած է թէ ճշմարտութիւնը խեղդելու որ եւ է փորձ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ: Պատասխանատուութիւնները, որոնք օրէ օր աւելի կը յստակին, կը ծանրացնեն մահափորձին առըողութիւնը՝ միջազգային տեսակէտով. Հաւանաբար անոր համար որ կարգ մը պետութեանց մէջ, կը ջանան ծածկել գործին բուն հանգամանքը, որովհետեւ կը մերժեն յանձնել յանցաւորները եւ հաստատել սպանութեանց բուն ներշնչողները եւ անոնցմէ օգտուողները: Միթէ է որ անգլիացի պետական մարդիկ երկիւղներ յայտնեցին ամբողջ ճշմարտութեան յայտնութեան մասին: Անոնց եւ կարգ մը անգլիական թերթերու կարծիքով, ճշմարտութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր պիտի ըլլայ միջազգային յարաբերութեանց համար եւ ձգտեալ վիճակը աւելի պիտի ծանրանայ: Եթէ մահափորձին բուն ներշնչողները պիտի խնայուին, կը նշանակէ թէ պէտք է անպատիժ մնան եւ շարունակեն միեւնոյն մեթոտները եւ միեւնոյն միջոցները գործածել: Ուրեմն Եւրոպան անձեռնմխելի պիտի ըլլայ անոնց առջեւ, իր անհաւասարութեամբ եւ անբարոյականութեամբ: Այս կերպո՞վ պիտի թեթեւնայ միջազգային յարաբերութեանց լարումը: Ոչ: Այն ատեն Եւրոպան պիտի դառնար թատերաբեմ մը, ուր բոլոր ոճիրները պիտի արդարանան, իբրեւ քաղաքական գործողութիւն»:

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ սահմանափակման մասին մշակուած կանոնաւորական ծրագիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ

— • —

Ապահովաբար շատ քիչեր գիտեն որ Ռամկավարները ամենընդհանուր են իբրեւ ազգասէր, իբրեւ եկեղեցասէր, իբրեւ համբերաշխասէր, իբրեւ ճշմարտասէր եւ այս բոլորէն վեր՝ իբրեւ Հայաստանասէր:

Զգիտցողները լուսաբանելու եւ թերահաւատները համոզելու համար, պարտք սեպեցի տակէ տակ շարել շարք մը շօշափելի փաստեր.—

1. «Արեւ», ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, Նոյեմբեր 7ին արտատպած էր «Յառաջ»ի Հոկտեմբեր 20 թուակիր խմբագրականը, «Օրուան թոհ ու բոհին մէջ», իր չիլ հաշիւներուն յարմարցնելու համար:

Ոչինչ: Թող կարդան եւ տպածեն:

Այս առթիւ, խմբագրութիւնը պարտք սեպեր է հրապարակաւ շնորհակալ ըլլալ «Յառաջ»ը:

Խնդրեմ, շնորհակալ ըլլաք դուք ալ.—

«ՅԱՌԱՋ ՀԱՅ ԱՊԱԿԵՆՁԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՉԻ ՕՐԿԱՆԸ»:

2. Նոյն թերթը կ'առնէ Աթէնքէն գրուած թղթակցութեամբ մը (26 Հոկտեմբեր)

— «Դաշնակցական շրջանակներէ բխած տեղեկութեան համաձայն, բանտարկեալ Նիկոլի սպաննութեան վրայ, Բիւրօն սոխաւած է Ջամալեանը Աթէնք ղրկել, կարելին եւ անկարելին ընելով ազատելու համար»:

3. Նոյն կուսակցութեան Փարիզի թերթը կը գրէր երկու ամիս առաջ, իմացած ըլլալով թէ Խորհրդային կառավարութիւնը մեծագումար մը պատրաստեր կը բաշխէ Արեւելքի մէջ, Փաղաքական քարոզչութեան համար.

— «Թուարբեր» թերթը շարքին մէ՞ջն է գերման մաքերով Եգիպտոսի մէջ հրատարակուած թերթերուն:

Ամէն ամսեգլխու ստացուած չէ՞ք մուծ խոզովակէ՝ ուրկէ՞ կուգայ եւ ի՞նչ ծառայութեան փոխարէն): (Ապագայ, 15 սեպտեմբեր):

4. Նոյն հոսանքին եւ առաւարակ «միացեալ» խառնիճաղանճին ուրիշ մէկ արբանեակը, Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս»ը, կը պատմէր Հոկտեմբեր 21ին.

— «Նախկին «Երեւանեան Հանրապետութեան» վարչապետ Պ. Հ. Օհանջանեան ժամանած է մայրաքաղաք: Եւրոպայէն Եգիպտոս տանող շատ կարճ ճամբաներ կային. սակայն նախընտրած է Պուքրէշէն անցնիլ: Արդեօք նոր աէրոպլա՞ն կան ստութիւնք»:

5. Նոյն հոսանքին բոլոր թերթերը, Ամերիկայի «Պայքար»էն եւ անոր անգլերէն շաբաթաթերթէն առնելով, վերջերս գրեցին թէ ոստիկանութիւնը Եգիպտոսի մէջ գտեր եւ ձերբակալեր է Ղեւոնդ արք.ի «տանձրորդ ռմբագործ», փախստական Գ.Ռ.: (Սուտ):

.. Այսօր եւս ժամանակ ունենալ այսքանը եւաւաքելու:

ՎԱՀԷ

Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը

»»» · · «««

Արտաքին նախարար Պ. Լավալ առջի օր զեկոյց մը կարդաց նախարարական խորհուրդին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը պիտի գումարուի նոյեմբեր 21ին, եւ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Սարի հանրաքուէն, ուստի կառավարութիւնը կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ: Նախարարը նոյն զեկոյցը կրկնեց Երեսփ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, մանաւորապէս ծանրանալով Սարի հարցին վրայ: Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, Պ. Լավալ վերջնապէս ճշդեց Ֆրանսայի դիրքը: Ըստ թէ կառավարութեան միակ նպատակն է ապահովել քուէարկութեան ազատութիւնը: «Ֆրանսա որոշած է խաղաղասիրութեամբ եւ առանց յետին միտքերու կատարել իրեն յանձնուած պարտաւորութիւնները եւ պաշտպանել իրեն վստահուած շահերը»:

Նախարարը չուզեց խօսիլ դէպի Հռոմ ճամբորդութեան ծրագրի մասին, սպասելով Իտալիոյ պատասխանին:

Միայն յայտնեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել Պ. Պարթուի քաղաքականութիւնը, ապահովելու համար երկու երկիրներուն եւ ուրիշ պետութեանց գործակցութիւնը՝ խաղաղութեան պահպանման համար: «Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ իր զինակցութեանց եւ բարեկամութեանց»:

Մ. Նահանգները պիտի ցրտապեհեն օդին մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմական նախարարը իր նախահաշիւին մէջ կը պահանջէ անհրաժեշտ վարկերը տրամադրել, 800 նոր օդանաւեր շինելու համար: Այս 800էն 500ը պիտի բռնեն հինցած - մաշած օդանաւերու տեղը, իսկ 300ը պիտի աւելնան եղածին վրայ: Այս յաւելումով, Մ. Նահանգներու զինուորական օդանաւերուն թիւը պիտի բարձրանայ 2400ի, գերազանցելով միւս բոլոր երկիրները:

Այս շինութիւնները բացառիկ ծախքեր պիտի պատճառեն, բայց կառավարութիւնը չուզեր ընկրկիլ, նկատի առնելով միւս պետութեանց զինարշաւը:

Նոր օդանաւերուն մեծ մասը պիտի յատկացուին Խաղաղականի ծովեզերքին պաշտպանութեան

Թուրքիա գաղթականներ կը տեղաւորէ Թրակիոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գաղթականներուն Թրակիոյ մէջ տեղաւորումը գիւրութեամբ առաջ կը տարուի: Թրակիոյ մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ այս գործին համար խորհրդակցութեան հրաւիրած էր Էտիրնէի, Քըրքլարէլիի եւ Թէքիրտաղի կուսակալները: Այս առթիւ զեկուցում բրած է Չորլուի գայմագամը որուն շրջանակին մէջ 10 հազար գաղթականներ տեղաւորուած են: Յայտնի եղած է որ այս գաղթականները նոր հիմնուած գիւղերու մէջ տեղաւորուած են կառավարութենէն միայն հող ու բնակարան ստանալով: Անոնք Ռումանիայէն եկած գաղթականներն են որոնք այնտեղ իրենց ինչքերը ծախած էին:

Այս տարի եկած գաղթականներուն թիւը 100 հազար է: Քոնսթանցայէն այս օրերս կը սպասուին 700 գաղթականներ որոնք այս տարուան եկողներուն վերջին խումբը կը կազմեն: Այս 100 հազար գաղթականները եկած են ոչ միայն Ռումանիայէն, այլեւ Պուլկարիայէն, Եուկո - Սլավիայէն, Կիպրոսէն, Ատրպէյճանէն, Սուրիայէն եւ Իրաքէն:

Հակառակ իրենց կրած ճնշումներուն, Պուլկարիայէն եկող գաղթականները քիչ են, որովհետեւ, կը գրէ «Ճումհուրիէթ», պուլկար կառավարութիւնը անոնց արգիլած է կալուած ծախել եւ միասին դրամ բերել:

Յառաջիկայ գարնան գալիք գաղթականներէն 30.000 հոգին ալ Թրակիա պիտի տեղաւորուին: Այս մասին հիմակուընէ պատրաստութիւններ կ'ըլլան: 1935ին տեղաւորուելիք գաղթականներուն համար, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովէն 5 միլիոն ոսկիի յատկացում պիտի ուզէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

»»»··«««

«Նիւ Եորք Թայմզ»ին թարգմանելով, ամբողջութեամբ հրատարակեցինք Ուոլթըր Տիւրանթիի թղթակցութիւնը Երեւանէն այն մասին, թէ ինչպէս «Հայաստան կը ծաղկի Խորհրդային իշխանութեան տակ»:

Թղթակցութիւնը հետաքրքրական է ոչ թէ իր պարունակած նորութեանց կամ ճշմարտութեանց համար, որոնք դժբախտաբար կը բացակային, այլ վրդովեցուցիչ յերիւրանքներուն եւ անճշդութիւններուն համար, որոնք ամերիկեան թերթի թղթակցին յայտնապէս ներշնչուած են Խորհրդային կառավարութեան կողմէ՝ պրոպագանդի նպատակներով արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ:

Այդպիսի վրդովիչ յերիւրանք մըն է, օրինակ, Տիւրանթիի յայտնած այն միտքը, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան Դաշնակցական կառավարութիւնը, Թուրքիոյ պաշտպանութիւնն ունենալու համար, Թուրքիոյ թողուց Հայաստանի այն մասը, ուր կը գտնուի Արարատ լեռը:

Երեւանի մէջ Տիւրանթի տեսակցած է ոչ միայն խորհրդային «վարչապետ» Ա. Տէր Գաբրիէլեանի, այլ եւ ուրիշ ղեկավար համայնավարներու հետ, որոնք, երբ թէ փաստացի տեղեկութիւններ տալով օտար թղթակցին, Խորհրդային կառավարութեան յանցանքներն ալ նետած են իրենց ատելի Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ: Անոնք պարզապէս օգտուած են այն հանգամանքէն որ ամերիկացի թղթակիցը անծանօթ է մեր պատմութեան եւ կրնայ հալած իւղի տեղ ընդունիլ իր լսածը:

Եթէ Տիւրանթի առարկայական ու անկողմնակալ կերպով ուսումնասիրէր մեր մօտիկ անցեալը եւ ոչ թէ այնքան աններելի կերպով հաւատք ընծայէր համայնավարներուն, պիտի տեսնէր՝

ա) Որ 1920 Թ. աշնան Թուրքիա յարձակում գործեց Հայաստանի վրայ՝ Խորհրդային կառավարութեան նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ.

բ) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը իր համայնավար գործակալներու միջոցով նոյն 1920 Թ. սարքած մայիսեան ապստամբութեամբ քայքայեց հայկական բանակը եւ հող պատրաստեց Թուրքերու յարձակման համար.

գ) Որ Թուրքերուն օգնելու համար Խորհրդային կառավարութիւնը գրաւեց իր զօրքերով Ղարաբաղը, Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը եւ սպառնական դիրք բռնեց Ղազախի ճակատի վրայ՝ ստիպելով հոն պահել հայկական զօրքերու մէկ մասը այն ատեն, երբ անոնք բոլորն ալ պէտք էին Թուրքերուն դէմ.

դ) Որ կամաւորներու անուան տակ Խորհրդային կառավարութիւնը հայկական բանակի մէջ մտցուց Թուրքիոյ ի նպաստ աշխատող բազմաթիւ վարձկաններ, որոնք կոտրեցին հայկական զօրքերու դիմադրական ուժը եւ պատճառ եղան որ անոնք առանց կռիւի յանձնեն Կարսը.

ե) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը, թրքական յարձակման շրջանին Հայաստան ղրկեց Լեգրանի գլխաւորութեամբ մեծ պատուիրակութիւն մը, որ զինուած հսկայական գումարներով ներսէն սկսաւ քայքայել հայ պետական մեքենան, ընկճել հայ դիմադրական կորովը եւ օգնել իրենց բարեկամ Թուրքերուն:

Վերջապէս, զ) որ Ալեքսանդրապոլի մէջ, ուր հաշտութիւն պիտի կնքուէր Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, Խորհրդային կառավարութեան մէկ ուրիշ պատուիրակութիւնը Մտիվանիի գլխաւորութեամբ ամէն ջանք թափեց, որ Թուրքերը բոլոր կարելի ծանր պայմաններ պարտադրեն Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան, թէեւ համայնավարները այն յոյսն ունէին, թէ ատելի Դաշնակցական կառավարութիւնը տապալելէ ետքը իրենք պիտի կրնան Թուրքէն պզտիկ զիջումներ կորզել եւ այդ կերպով իրենց վարկը բարձրացնել հայ ժողովուրդի աչքին: Բայց, ինչպէս յայտնի է, վերջէն այդ պզտիկ զիջումներն ալ չկրցին կորզել Թուրքէն եւ գացին Կարս, ուր վաւերացուցին Ալեքսանդրապոլի չվաւերացուած դաշնագրի այնքան ծանր ու անարդար պայմանները Հայաստանի սահմաններու վերաբերմամբ:

Փաստ է, որ Դաշնակցական կառավարութիւնը երբեք չվաւերացուց Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը, մինչդեռ Խորհրդային կառավարութիւնը վաւերացուց զայն Կարսի մէջ գէթ այն մասով, որ Հայաստանի սահմաններուն կը վերաբերէր:

Յերիւրանքի եւ անճշդութեան ուրիշ օրինակ մը.— Համայնավարները այնպէս մը տպաւորած են ամերիկացի միամիտ թղթակիցը, որ իբր թէ Խորհրդային իշխանութեան օրով է միայն որ Հայաստան սկսած է օգտուիլ իր ջրային եւ ելեկտրական ուժէն, մինչդեռ առիկա ճիշդ չէ: Ցարական եւ ապա Դաշնակցական ազգային կառավարութեան օրով արդէն Հայաստան ունէր ելեկտրական կայաններ եւ ջրակայաններ, այնպէս որ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչնչէն չէ որ գործ սկսած է:

Անճշդութիւն մը եւս.— Համայնավարները հաւատացուցած են ամերիկեան թղթակցին, թէ Խորհրդային կառավարութեան Հայաստան մտնելէն առաջ՝ Երեւանի բնակչութիւնը միայն 40,000 կը հաշուուէր, մինչդեռ այժմ 120,000 է, եւ իբր թէ ինքը՝ Խորհրդային իշխանութիւնն է որ տեղատուած է այդ յաւելեալ ամբողջ բազմութիւնը: Մինչդեռ իրականին մէջ Դաշնակցական ազգային կառավարութեան օրով 1920 Թ. Երեւան արդէն ունէր 120,000ի հասնող բնակչութիւն մը, որ մեծապէս պակսեցաւ, երբ բոլշեւիկները տիրացան քաղաքին: Պէտք եղաւ աւելի քան 10 տարի, որպէսզի Երեւանի բնակչութիւնը հասնի 1920 Թուի բարձրութեան:

Ուրիշ անճշդութիւն մը.— Համայնավարները ամերիկեան թերթի թղթակցին այնպէս են ներկայացուցեր կացութիւնը, որ իբր թէ Հայաստան ամբողջ Խորհրդային Միութեան աչքի լոյսն է, որ իբր թէ Մոսկուա ամէն տարի հսկայական գումարներ կը ծախսէ Հայաստանի վրայ, շատ աւելի քան կը ստանայ Հայաստանէն: Մինչդեռ իրականին մէջ, ինչպէս ցոյց կուտան պաշտօնական թիւերն իսկ, Հայաստան Խորհրդային Միութեան ամէնէն խորթ զաւակն է եւ անկէ տասնապատիկ աւելի Մոսկուա դրամ կը ծախսէ Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի վրայ: Միեւնոյն ատեն փաստ է, որ Մոսկուա անխնայ կերպով կը թալէ Հայաստանը եւ Խորհրդային Միութեան ուրիշ շրջաններու պէտքերուն կը յատկացնէ Հայաստանի ներքայ մեծագոյն հարստութիւն եղող պղինձը եւ բամպակը: Գաղտնիք չէ, որ Մոսկուա յանձնեց նոյնիսկ ամերիկեան Նիըր Իսթ Րիլիֆի Հայաստանի բերած կաշին ու հացը 1921 Թ. Թուրքաստանի սովին:

Վերջապէս, ահա եւ ամենամեծ կեղծիքը, զոր համայնավարները կլլեցուցած են ամերիկացի միամիտ թղթակցին.— իբր թէ «Խորհրդային կառավարութիւնը բերած է Հայաստանի բան մը, զոր ան չէ ունեցած դարերէ ի վեր— այն է՝ խաղաղութիւն, ապահովութիւն եւ անկախութիւն ունենալու զգացում»:

Եթէ Տիւրանթի գէթ թեթեւ ծանօթութիւն մը ունենար Կովկասի Հայոց պատմութեան, պիտի գիտնար, որ կովկասեան Հայաստան ցարական կառավարութեան ձեռքն իյնալէն յետոյ, աւելի քան ամբողջ դար մը վայելած է ներկայէն ոչ նուազ խաղաղութիւն ու ապահովութիւն, իսկ ցարական շրջանին տնտեսապէս ալ անհամեմատ աւելի բարւոք վիճակ մը ունեցած է: Սակայն, ոչ ցարերու օրով եւ ոչ ալ Խորհրդային կառավարութեան ժամանակ Հայաստան չէ ունեցած եւ չունի անկախ ըլլալու այն զգացումը, որու մասին կը խօսի Տիւրանթի, քանի որ թէ այն ատեն եւ թէ այժմ Հայաստան կը կառավարուի օտարի գերագանց ուժով, ամբողջովին ենթակայ օտար բանակի մը միահեծան կամքին:

Ցաւալի է, որ ամերիկեան մեծ թերթի ծանօթ թղթակիցը, ինքը այնքան աններելի դիւրութեամբ մոլորուելէ ետքը, թոյլ կուտայ իրեն համայնավար պղտոր աղբիւրներէ սատացած իր բացայայտօրէն անճիշդ տեղեկութիւններով մոլորեցնել նաեւ ամերիկեան հանրային կարծիքը:

(Խմբագրական «Հայրենիք»ի)

ԱՆՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔ.- ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հոգեխռով վիճակի մէջ, ձգելով կրկին ամէն սրբութիւն, կամրջակէն վեր կը մագլցիմ

Koutoubiaն, ալիտակ կարապի մը նման, քարափին կռթնած, տակաւին կը բեռնաւորուի: Քառորդ մը եւս ու նաւը կը սուլէ: Դանդաղ գնացքով մը կը բաժնուինք Մարսիլիայէն, մեր երկրորդ հայրենիքէն, ի խնդիր երրորդ հայրենիքի մը որ, ապահովաբար վերջինը պիտի չըլլայ...

Ձէ՞ որ հարազատէն մինչեւ օտարը հայմաթլօզ կը կոչէն մեզ, քաղաքակիրթ բռնաներու վերածելով ազգ մը, որուն յանցանքը եղած է անհաւասար զուպարին մէջ նետուիլ, առանց սակարկելու իր արեան գինը...

Ու, ալիտակ կարապը կը հեռանայ, ճերմակ թաշկինակները հետզհետէ կը փոքրանան, կը հալածին վհատեցնելով էութիւնս, ողջալու, լալու, փոթորիկի մը մատնելով հոգիս, որուն խորութեանց ոչ ոք կրնայ թափանցել:

Ի՞նչ ճակատագիր է աս. ոչ մէկ ազգ պանդուխտ բառին իմաստը այնքան լաւ գիտէ քան Հայը: Ազգեր կան որոնք բառն անգամ չեն գործածեր: Մինչդեռ Հային պատմութիւնը կարծես յծորդուած ու նոյնացած է անոր հետ, եւ, ինծի կը թուի որ մեր մեծագոյն չարիքը եւ դժբախտութեան ակնաղբիւրը հոս է: Դարէ դար մեր պատմութեան ու կեանքին հետ անբաժան ու սերնդէ սերունդ եղած է հոգեբանութիւն մը, ժողովուրդի մը համար որ Արարատէն մինչեւ Տաւրոս, իր անշիջելի կնիքն է թողուցեր:

Շոգենաւը բաց ծովն ելած է այլ եւս. երկինքն ու ջուրը մեր հորիզոնը կը կազմեն: Կամրջակի բազրիքին կըթնած, ձեռս ի ծնօտ, լուռ կը դիտեմ շուրջս որ երջանիկ ազգի մը դուարթ զաւակներէն կազմուած է: Ո՛չ ոք մելամաղձոտ երեւոյթ մը ունի, իրենց միակ մտածումը կեդրոնացած է դրամի եւ կնոջ վրայ: Ինծի նման օտարութեան չէ որ կ'երթան, այլ կ'երթան հաճոյքով վայելելու իրենց հայրերուն բռնեցքին արդիւնքը, պապենական ժառանգը չահագործելու:

×

Ամէն անգամ որ կը սեւեռեմ ծովերուն կապուտակ ու անեզր ջուրերուն վրայ ճամբորդել, լեզապատառ ճիչ մը, հոգեկան դառնութիւն մը եւ մահուան յաճախանքը կ'ունենամ, հոգիս հողը կ'ուզէ, կենսատու ու արգաւանդ հողը կ'ուզեմ որուն ընդերքէն երփներանգ կեանքն է որ առանց տատանումի ու անօրօր կը վերընձիւղի. հողը՝ որ կեանք կուտայ ու գիտէ նոյնպէս մահը ծածկել, այն հողը՝ որուն արգանդէն Արարատն ու Տաւրոսը դուրս ժայթքած են, եւ, ուրկէ անցան Արմէնները ափռոցուցած մարմարին յուռթի լեռներուն, այգիներուն յորդ գինինե՛րն այն հողը կ'ուզեմ, ուր իմ ցեղիս բուն մը քաջերը, իրենց արիւնով Սարդարապատն ու Դարաքիլիսէն կերտեցին, եւ կարօտն ունիմ այն հողին որուն վրայ արեւին առաջին հառագայթները կ'ողջունեն Արարատի բարձունքին վրայ հանդչող հերոսներուն շիրիմները. Հողը, հոգը գեղեցիկ որուն վրայ կանգնեցան Վահագնի եւ Անահիտի մեհեանները, հողը վերջապէս՝ որուն վրայ ու որուն հետ հայ շինականն իր հոգին կուտայ:

Ծո՛վ, դուն ան չես որուն ծիրանիէն կարմրիկ եղեգնէն ելաւ ծուխով եւ որուն մէջէն հուր մազերով պատանին կը փայլէր արեգակէ աչքերով: Դուն իմ աշխարհիս ծովերը չես հրաշափառ, ոչ Սեւանն ես եւ ոչ ալ Բզնունեացը, այլ ծովն ես բռնեցքի քաղաքակրթութեան եւ քու վրայէդ էր որ Աղեքսանդրներ, Անիբալներ, Կեսարներ եւ Նափոլէոններ իրենց յաղթական բանակներով անցան: Որքա՞ն ալ խոր ու անթափանց ըլլաս, դուն ապիճ մըն ես յարաշարժ որ ամէն հզօրի առջեւ ծունկի կուգաս, կը հիւրընկալես զայն ու յետոյ ծոցիդ մէջ կ'անհետացնես: Դարերով դուն ծեծեցիր Հայոց ծոցը, ամէնի կոհակներովդ ու ի վերջոյ Դաշանց թուղթերով չորրորդ անգամ կործանեցիր հայրենիքս:

Արմէնները կ'ատեն ծովը, վասն զի իրենց սեւահեր ու սեւաչուի քոյրե-

բուն թիթեղներուն մէջ կը տեսնեն խորութիւնն ու յատակը իրենց ցաւի ծովերուն:

Ժամակ[ա]ն 17 մղոն կը կտրէ նաւը: Սպանիոյ խաղաղաւոր ու ճերմակաբորբ եզերքը քերելով է որ կ'անցնինք Ճիպրալթարէն, հեռուէն Գարսելոնայի լոյսերը ջուրին վրայ երկար շիւներ կը գծեն, բեկբեկ ու յարաշարժ: Այս այն քաղաքն է, ուր տարին անգամ մը համաշխարհային մաքսանենգներն ու անիշխանականները իրենց ժողովները կը գումարեն եւ ուրկէ կը ստանան իրենց գործունէութեան ուղեցոյցը: Այսօր, ան հրաբուխի մըն է վերածուած, ծայրայեղ ազատականութեան ոգիով մըտարրոր.

Ի՞նչ լաւ է այսպէս, միայնակ գիտել հեռուն գիշերին մէջ, ծովուն վրայ ժամերով... Կը յիշեմ որ այսպէս մտացածին ու ինքնամփոփումի ժամեր ունեցած եմ պատերազմի կատաղի տարիներուն եւ սակայն այն ատեն ճակատագիրը անատոյգ էր տակաւին ու յոյսը գերագոյն զօրավիգն էր մեր կեանքին: Սալըմպազարի փոսերին մէջ, ուր երկու ամիս, յանուն Հացին, յանուն ապագայ հայրենիքի դաղափարին, ես ալ րեցայ կողք կողքի, Մակեդոնացի Պուլկարին, Ղալաթացի Յոյնին եւ Գասթամոնուցի Թուրքին հետ: Տaukայօզ կը կոչէին զիս, իրենց ընտանիքներուն եւ սիրահարներու նամակները կը գրէի ու ձենս գիշերով կ'երթայի հրաշէկ փոսերին առջեւ խորհրդածելու, լալու եւ խանդավառուելու, ցեղիս ճակատագիրը ապրելով: Քանի քանի գիշերներ, ծնօղքիս արօրեւոյ վիճակը իմ կացութիւնս զիս մղած են մեծագորդ ոճիրներ յղանալու, Թաաջօլինքով մը ըլլալու, եւ ճարճատող բոցերուն առջեւ յիշելու որ կրակը սրբութեանց սրբութիւն է, թէ պապերս իրաւամբ զայն պաշտեր են: Հիմա, չարքով, այս բոլորը կուգան կ'անցնին մտքես առջեւէն... Սկիւտարի վերջալոյսները կը յիշեմ, կը յիշեմ Ջարիֆեանը, Պէրայէրանը ուրկէ չվկայուած՝ նոճիի ծառ մը տնկեցինք, ուր Տիկ. Զապէլ Եսայեան (որ հիմա միջազգայնականութիւն կը քարոզէ) մեր ազգասիրական ջիղերը գրգռեց: Որքան փոխուած են մարդիկ եւ իրք: Կ'անցնին այս բոլորը խառն ի խուռն, ու կը սեղմուի սիրտս, կ'այլայլուի անօրր հոգիս, վար կ'իջնեմ սանդուխէն, «Մեղեդինե՛րը» ձեռքիս. հեւալով, դրքէ՛ չնչած, անէծք կը մռմռամ... Անէծք բոլոր անոնց որ Ասիացիներու ուղեցին Արեւմուտքի ռոմանթիք պատմուճանը հագցնել:

×

—Բայց ինչո՞ւ կը շտապէք, կ'ըսէ կին մը որ Հայ ըլլալս չի գիտեր:

Անակնկալ եկած՝ մէկէն կը սթափիմ ու գիրքը կը թողեմ ձեռքէս, կը ծախեմ կ'առնեմ զայն եւ ահա անխուսափելին:

— Օտարակա՞ն էք, պարոն:

— Այո՛, տիկին, Հայ եմ:

— Հա՞յ... իմ ամուսինս ալ Կիլիկիա գտնուած է եւ լսած եմ Հայոց մասին:

— Ուրախ եմ, տիկին, որ ձեր ամուսինը Կիլիկիա գտնուած է: Մեզ որ անփառունակ ու պարտուած վերադարձաք եւ խորտակեցիք ձեր իսկ ձեռքով Ֆրանսական հմայքը Արեւելքի ժողովուրդներուն մէջ:

— Կառավարական հրաման էր,

պարոն:

Ձեմ ուզեր այլեւս ընդմիջել, վայրկեանի մը մէջ սաւառնեցաւ կը տարած Ջինդաղաղարի խանդավառութեան, երբ Փոքր Ասիոյ մէջ գաղթական ժողովուրդը Ֆրանսացիներու պնդումով կը շտապէր նաւերը լեցուիլ, Կիլիկիան լքելու մտքով Ու, երբ վերապրող հայութիւնը գունդագունդ իր հայրենի ժառանգը կուգար վայելել, անդին մեր գիւղացիներ կը փորէին: Կը զգայի ինքզինքս, կը տեսնէ կինը որ տուայտանքի մէջ եմ ու ճակատս կնճռոտ, յանկարծ կը հեռանայ ինձմէ, իր ինկերուհիներուն քանիի մը փափսալով.

Կրկին կ'անդրադառնամ, հոգիս կը լլկուի ու ալ բառ չեմ կրնար գտնել սիրելու Մայրը Արիէնը ու անհայրենիքական ցամքած արիւնը մեր մարմնոյն վրայ փակած կ'ուզեն յաւերժացնել իրենց մակարոյծ եւ անօգուտ գոյութիւնը, մարդիկ որ ոչ խարհ չեն ճանչցած եւ իրենց սխալութիւններով նոյն իսկ ուղեցին սանդղը տարակոյսի տակ դնել:

Ինչքան արդար էր մեռնիլ մեր լեռներուն վրայ քան թէ գալ ու բոլորին պէս փշուր մը հացին դերին դառնալ աւելի լաւ էր դամփռին պէս ճակատէն կռուիլ էդ գայլին հետ քան թէ գալ ու բողացած Եւրոպային ծառայել...

Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Ատամնապ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայաստանի Կարմիր Խաչը 1933ին ունէր 29,890 անդամ, 1934ին՝ 72,000

Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց եւ արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ, Կարմիր Խաչը 1933ին ունէր 606 առողջապահական կայան, 1934ին՝ 797:

Կարմիր Խաչի Երեւանի կախանց հիւանդանոցը, որ ունի 42 մահճակալ, 1933ին սպասարկած է 3,430 հիւանդի, իսկ 1934ին՝ 4,487 հիւանդի: Նոյն հիւանդանոցին կից բուժարանը սպասարկած է 1933ին՝ 1,132 հոգիի իսկ 1934ին՝ 4,600 հոգիի:

Կարմիր Խաչի Երեւանի ատամնաբուժարանը 1933ին խնամած է 2 770 հոգի, 1934ին՝ 4,870:

Սեպտեմբեր 15էն ի վեր Երեւանի մէջ բացուած է հիւանդապահութեան դասընթացք մը, որուն կը հետեւին եւ կարի գործարաններուն մէջ, ոչ 30 հոգի, այլ հիմնարկութեանց բանուորուհիներէն 32 հոգի: Հիւանդապահութեան վերապատրաստութեան դասընթացքներուն կը հետեւին 52 հոգի: Նման դասընթացքներ բացուած են նաեւ Լէնինականի հիւսուածեղէնի եւ կարի գործարաններուն մէջ ուր հիւանդապահութեան կը հետեւին 80 բանուորներ եւ բանուորուհիներ:

«Պատրաստ երկրի առողջապահութեան պաշտպանութեան» չքանշանով վարձատրուած են 357 հոգի:

ՄԻՔ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԷԿ ԱՆՏԻՊ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Սուրէն Մարկոսեան վերջերս Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան դիւանին մէջ գտաւ Միք. Նալբանդեանի մէկ անտիպ ձեռագիրը: Այս ձեռագիրը, կէս պրակէն քիչ մը աւելի, զեկոյց մըն է, զոր գրած է Միք. Նալբանդեան Պոլսոյ հայ համայնքին մասին, ռուս կառավարու-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՅԻՆՔ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (47)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

«Հինգ օր վերջ, երբ ալ ուժասպառ ինկայ, զիս ղրկեց Նորշէնի տունը, ուր լեցուն էին ինծի նման դժբախտ հարս ու աղջիկներ: Թէ Խասգիւղի, թէ շրջակայ գիւղերու կարաւաններ կը գտնուէին, գեղեցիկ հարս ու աղջիկներ վար կը գրուէին, անցնող զարծող զօրքին ու ոստիկանին գոհացում տալու: Իսկ ծերերը, մանուկները եւ տգեղները եւ անկարողները կը լեցնէին մարագներու մէջ, ու ողջ ողջ կ'այրէին:

Երբ Ալաշկերտի ու Մալազկերտի գաղթականները մտան Մուշ, եւ կիներ առնել տանելու պահանջ չառաջաւ, այն ատեն, Սիւլէյման չաւուշ ծախու հանեց իր ձեռքին տակ եղած 300է աւելի կիներ ու աղջիկներ: Մուհաճիր Քիւրտեր կը մտնէին մեր մէջ, իրենց հաւնած հարս ու աղջիկներ կ'ընտրէին, կը սակարկէին Սիւլէյման չաւուշի հետ: Գինը կը վճարէին ու կ'առնէին կը տանէին:

Ես ալ Մալազկերտցի մոլլայի մը կողմէ գնուեցայ: Զիս առնելով ծրոնք գիւղ տարաւ: Անհաշիւ արջառ – ոչխարներ ունէին, 18 անձէ կը բաղկանար անոնց ընտանիքը:

Ռուսական բանակը երբ Գալաճուխէն նահանջեց, մենք ալ դարձանք Մալազկերտ: Ցուռնուարի վերջերը երբ ռուսական բանակը անակնկալ սկսաւ յառաջանալ, ամէն բան տեղին վրայ մնաց, 18 անձէն մոլլան, իր եղբայրը ու ես երեք ձի հեծած ազատեցանք: Ահագին հարստութեան հետ 15 անձի ալ կորուստ ունեցանք: Դժբախտ մըլլան երեք ձիերը ծախեցին կերանք: Ես յղի էի, 10 օր առաջ տղայ մը ունեցայ, որ շուտով մեռաւ: Ես ալ մեռնելու էի, եթէ բարեբար ձեռք մը չհասնի: Արդ, կ'աղաչեմ Մարգար, զիս փրկելու միջոց մը գտէք, չեմ ուզեր բաժնուիլ ձեզմէ »:

Անմիջապէս Պերա Մագոյի հետ խորհրդակցութեան կը նստինք: Շուշանը ինծի իբրեւ քոյրս կը ներկայացնեմ, բողոքելով Ամինո աղային եւ եա կը պահանջեմ, խօսք կուտամ որ երբ Քամիլ աղան Տէր – Ալաւէ ձգէ, հեռանամ, եւ ծառայեմ իրեն:

Յաջորդ օրը Ամինոյի դիւանն եմ, եւ առանձին գտնելով զայն բողոքս պարզեցի.

— Կը պաղատիմ, աղա, ամբողջ երեք տարի ընտանիքիս դրկէն առեւանգուած քոյրս այսօր գտայ, հոս է, մեռնելու դատապարտուած, մոլլայի մը կինն է, երէկ զիս տեսաւ, լալով գիրկս ինկաւ, լսելով «եղբայր, ազատէ զիս, ալ քեզմէ զատուիլ չեմ ուզեր, եթէ պիտի մեռնինք, մեռնինք իրարու հետ»: Ես անկարող ու անտէր, քու ազնուութեան դիմելով կը պաղատիմ, աղա, ազատէ քոյրս, քեզի աղնիւ խօսք կուտամ, մուհաճիրները երբ այս տեղը ձգեն, քու քովդ կուգամ եւ քեզ կը ծառայեմ:

— Լաւ, բայց Ամինօն, ինչպէ՞ս կրնանք մէկու մը օրինաւոր կինը եւ առնել:

— Կը վստահեցնեմ, աղա որ այս երեք տարի քոյրս անոր քով իբրեւ կին կ'ապրի, բայց տակաւին «մարդ» (պսակուած) չէ, չնայած որ տղայ մըն ալ ունեցեր են:

— Հիմակ եկուր միասին երթանք: Շեխոյի քարայրի դուռն ենք: Ամինօն նախ Շեխոն կանչեց եւ ըսաւ — Դուրս հանէ այն մուհաճիրները որ քու քարայրիդ մէջ կը մնան: Դուրս ելան մոլլան, իր եղբայրը եւ Շուշանը: Շուշան զիս տեսնելուն պէս, լալով պոռալով վրաս նետուեցաւ.— Եղբայր, եղբայր: Ես ալ կուլամ եւ կը կանչեմ.— Քոյր իմ, քոյր իմ: Ու երկար կ'ողջագուրուինք:

Մոլլան աչքերը չորս բացած, ապուշ ապուշ կը նայի:

Ամինօն դադրեցուց մեր լացը եւ դառնալով մոլլային ըսաւ.

— Մոլլա, որչա՞փ ատեն է որ այս հայ կինը քու քովդ կը պահես:

— Երկու – երեք տարի է:

— Զաւակ ունեցա՞ծ էք այդ կնոջմէն:

— Այո, տղայ մը եղաւ, շուտով մեռաւ.

— Այս կնոջ «մարդ» ըրա՞ծ ես, վըկայական ունի՞ս: Մոլլան կակազելով «այո» մը ըսաւ, իսկ Շուշան դառնալով մոլլային պոռաց.

— Սուտ կը խօսիս, ինչու «մարդ» եղած չենք, մօտ երեք տարի է իբրեւ «խարաբա» մը, անհարազատ քովդ կը պահես, եւ ապօրինի պզտիկ մըն ալ ունեցանք: Աղա, կ'աղաչեմ յանուն Մուհամմէտ Մարգարէին, զիս ազատէ եւ թոյլ տուր եղբօրս միանալու: Ասկէ վերջ կտոր կտոր կ'ըլլամ, ու եղբօրմէս չեմ բաժնուիր, ազատեցէք, մեռցուցէք զիս, ալ ասկէ վերջ մոլլային հետ ապրիլ չեմ ուզեր:

Մոլլան կատղեցաւ.— Ես դրամով քու կեանքդ փրկեցի, կը վայլէ՞ որ այս նեղ օրերուն զիս լքես:

— Ես քեզի չպաղատեցայ որ դրամով կեանքս փրկես, զուլումն էր որ զիս մատնեց քու ճանկերուդ մէջ, եթէ տակաւին կը շարունակուի այդ զուլումը, թող վերջ տայ իմ կեանքիս, դարձեալ քեզի հետ չպիտի գամ եւ եղբօրմէս չպիտի բաժնուիմ

Ամինօն ըսաւ.— Լըլլար, արդէն օրէնքով դու դատապարտուած ես, որ առանց «մար»ն ընելու կինը քովդ կը պահես: Կինդ թող երթայ իր եղբօր հետ: Իսկ դուն Շեխօ, մոլլային «փիթիները» իր կոնակը տուր, եւ շուտով թող հեռանայ մեր գիւղէն:

Շուշանը տարինք Շեխոյի քով իբրեւ ծառայ, անոր կինն ալ քրիստոնեայ էր, Խըլաթէ գիւղի Ջորդի փշրանքէն, կըրօնքով Ասորի, անունը՝ Սառա:

ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻՄ ՄԷԿ ԷՇՈՎ

Շուշանի ազատման պարագան գէշ ազդած է Քամիլ աղային, որ դաժան դարձած է ինծի հանդէպ: Եթէ առաջուան նման էր սառնձին ըլլալ իմ բաժինս գնդակ մըն էր:

1917 մարտի կէսին Քամիլ ձգեց այլեւս Դէրոլաւէն: Նկատած էր որ իրեն չպիտի հեռուեմ: Մեկնումէն իրիկուն զիս առաւ եւ Ամինոյի դիւանը գացինք:

— Ամինօ աղա, ըսաւ Քամիլ, այս Հայը ազատեցինք, ու ասկէ վերջ ալ պիտի կրնանք զայն չահագործել, ուստի չեմ ուզեր որ ուրիշի մը բաժին ըլլայ. բերած եմ քեզի կը նուիրեմ, խէյրը տեսնես:

Ամինօն շնորհակալ ըլլալով, հրամայեց որ էշ մը տան Քամիլ աղային իր բեռները գետնէն փերցնելու.

Քամիլ աղան դառնալով ինծի ըսաւ եւ — Մուսա, ալ խաթըրէ տուր: աչքերը թաց հեռացաւ:

Առաւուն կանուխ քէօշկի առաջին կը դիտէի Քամիլի պարագան: Երէկ ուշադրութեամբ աղան կը սոնքար իր յաջորդութեան մէջ: Ընտանիքի բոլոր անդամները ձիով կը ճամբորդէին, իսկ այն որ բոլորին կռնակը բեռ կապած կ'երթան. Կ'երթան մոլորուած ու չուար, չեն գիտեր ո՛ւր:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐՔԵԱՆ

(Շար.)

թեան Պոլսոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչին յանձնարարութեամբ, 22 դեկտ. 1881ին (հին տոմարով):

Ձեռագիրը յանձնուած է Աշոտ Յովհաննիսեանի, որ Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի կաճառին պատմութեան բաժնին յանձնարարութեամբ կը զբաղի Միք. Նալբանդեանի գործունէութեան լիակատար հրատարակութեամբ եւ այս տարի տպագրութեան կը յանձնէ Նալբանդեանի անտիպ գործերը մէկ հատորով:

Միաժամանակ Սուրէն Մարկոսեան հանած է կարգ մը արժէքաւոր վաւերաթուղթեր, որոնք, կը գրէ Խորհ. Հայաստան, «լոյսին կը մերկացնեն ցարական կառավարութեան եւ Դաշնակցութեան գաղտնի յարաբերութիւնները ռուս-տաճկական պատերազմի նախապատրաստութեան շրջանին (sic !) եւ միաժամանակ ցոյց կուտան Դաշնակցութեան դերը իբրեւ ցարական աշխարհակալութեան գործակալ: Այս նիւթերը կառավարութեան յանձնարարութեամբ կ'ուսումնասիրուին ներկայիս, հրատարակութեան տրուելու համար»:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

— o —

Հոկտեմբեր 29ին Երեւանի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ ճարտարապետներու առաջին համագումարի կազմակերպութեան համար: Այս նպատակով մասնաւոր յանձնախումբ մը կ'աշխատի գործակցութեամբ կրթական գործավարութեան [illegible] բաժնի վարիչ Լ. Ափինեանի:

Յանձնաժողովին նախագահ Սահինեան ծրագիր մը ներկայացուց, առաջարկելով այս առթիւ մամուլին մէջ յօդուածներ հրատարակել ճարտարապետութեան մասին, դասախօսութիւններ կատարել դպրոցներու եւ գործարաններու մէջ, եւայլն: Խօսեցան նոյնպէս Ա. Վշտունի, Մ. Մազմանեան, Շեկոյեան եւ ուրիշներ:

Յանձնաժողովը կը բաղկանայ հետեւեալներէն.— Սահինեան, Զոհրաբեան, Յ. Պօղոսեան, Ա. Վշտունի, Միրզոյեան, Քոչարեան, Արազեան, Գրիգորեան, Համբարձումեան, Գ. Մուշեղեան:

«ՆԱԽԱՏՕՆԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅ»

Ինչպէս ժամանակին, թագաւորները սովորութիւնն ունէին իրենց ծննդեան կամ գահակալութեան տարեդարձի նախօրեակին խնջոյքներ տալու ժողովուրդին, այնպէս ալ խորհրդային կառավարութիւնը «հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» տարեդարձի նախօրեակին առատ շուկաներ կը բանայ երկրին մէջ, որպէսզի ժողովուրդը վայելէ եւ փառք տայ... Լէնինին.

Այսպէս Հայաստանի ներքին առեւտուրի գործավարը կը յայտարարէ թէ «նախատօնական շուկաներ» պիտի բացուին քաղաքներու մէջ, որպէսզի մինչեւ տօները եւ տօնական օրերուն կուշտ ու կուռ ուտէ ժողովուրդը, եւ հայթայթէ իր բազմազան պահանջները: Այդ շուկային կը մասնակցին գրեթէ բոլոր առեւտրական կազմակերպութիւնները: Մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի նոյնպէս մշակութային առեւտուրին, որ պիտի կազմակերպուի Երեւանի, Լէնինականի, Ղարաքիլիսայի եւ բանուորական այլ կարեւոր քաղաքներու մէջ:

Նախատօնական շուկան պիտի կազմակերպուի այս ձեւով.— 1. Ազատ վաճառում քաղաքներու մէջ, 2. Բանուորներու առատ պարէն տալ, 3. Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց շուկայի ծաւալում:

Ազատ վաճառման համար շուկայ պիտի հանուին 200,000 ռուբլի արժէքով կերպաս, 280,000 ռուբլի արժէքով հագուստեղէն, 150,000 ռուբլի արժէքով օճառ, մեծ քանակութեամբ արդիւնաբերական ապրանք, 350,000 ռուբլի արժէքով պահածոյ: Շուկայ պիտի հանուին նոյնպէս 20 թոն դդմած (մուրաբա), 200 թոն խաղող, 140 թոն պտուղ, 50 թոն խաղէն, 350,000 ռուբլի արժէքով ծխախոտ, մօտ 100 թոն միս, իւղ, պանիր, երշիկ, եւայլն:

Բանուորներուն առատ պիտի հայթայթուի պանիր, իւղ, դդմած, մրգեղէն, թէօմպէքի (նարկիլէ ծխելու համար), միս, հաւկիթ, բանջարեղէն:

Դպրոցականներուն համար ալ շուկայ պիտի հանուին զանազան քաղցրաւենիքներ եւ հրուշակային (հէլվա) ապրանքներ:

Առատ պարէն տրուած է նաեւ ուսանողական ճաշարաններուն, բազմացնելու համար ճաշերու տեսակները եւ բարձրացնելու համար անոնց որակը:

ՓԱՆՈՍ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գալ տարի նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեան կը թեւակոխէ իր ստեղծագործական կեանքին 40րդ տարին: Այս առթիւ, Երեւանի կերպարուեստագէտներու համագումարի նախօրեակին, երիտասարդ գրող Գ. Մահարի կ'ողեկոչէ վաստակաւոր նկարիչին վերելքի ճամբան:

Թէրլէմէզեան իր նկարչական կրթութիւնը ստացած է նախ Լէնինկրատ, յետոյ Փարիզ, մրցանակներ խլելով: 1913ին Միւնիխի ցուցահանդէսին կը մասնակցի եւ ոսկի շքանշան մը կը ստանայ: Ուսումնասիրութեան համար կը ճամբորդէ երկրէ երկիր,— այսպէս Վանէն Թաւրիզ, Եւրոպա, Ամերիկա, Պոլիս, Պարսկաստան: Ահա թէ ինչո՛ւ հարուստ են իր նիւթերը, եւ, ինչպէս քննադատ մը գրեր է, կարծես աշխարհի պատկերն է որ կը ներկայանայ առջեւդ, երբ կը նայիս իր ամբողջական գործերուն:

Այդ գործերէն յիշենք Նիակարան, Ռումէլի Հիսարի արշալոյսը, Քուրանի ընթերցումը, Չէլէպի Սուլթան Մահմուտի դամբարանը, Սեւանը, Մասիսները, Բժնի գիւղը, Երեւանի առաւօտը, Պատերազմի արհաւիրքները, Հոմերոսի երգը, Ուղտերը, Ալլահվերդիի պղնձաձուլարանը, Ղափանը, Հարուածայինները, Նոր Երեւանը, եւայլն:

Գ. Մահարի յետոյ մէջբերումներ կ'ընէ անգլիացի, ֆրանսացի, թուրք, վրացի քննադատներէ, որոնք հիացումով կը խօսին Թէրլէմէզեանի տաղանդին մասին:

ՀՈՂԱԾՈՒԽԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրած էինք թէ հողածուխի կամ կիզահողի հանքեր գտնուած են Հայաստանի մէջ: Այս հանքերուն մասին Խորհ. Հայաստան կը գրէ (2 նոյ.) —

Առաջին անգամ եւ զանազան միջոցներով հողածուխ երեւան հանուած է Աղբարայի շրջանին մէջ, Թափա գիւղին մօտերը (400 թոն):

Գալ տարի հողածուխի արդիւնաբերութիւնը պիտի կատարուի մեքենայով, ժամանակաւորապէս Աղբարայի, Բասարգեչարի եւ Ստեփանաւանի շրջաններուն մէջ: Հողածուխի պաշարը այստեղ կը նախատեսուի 150 հազար թոն (խոնաւութիւնը 35 առ հարիւր):

Բասարգեչարի հողածուխի հանքերուն մէջ ջուրը քաշելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ուժ ջրհան: Աղբարայի շրջանին մէջ ալ հողային աշխատանքներն են, որ ծանր են, որովհետեւ անհրաժեշտ է ուղղել Արփաչայ գետը,— մօտ 65,000 ռուբլի ծախք կ'ենթադրուի:

Ճարտարագէտ Գանկեւիչ, խօսելով Հայաստանի հողածուխի արդիւնաբերութեան զարգացման հեռանկարներուն մասին, կը գրէ թէ ծրագրուած է յառաջիկային հիմնել հողածուխի գործարաններ Աղբարայի, Ստեփանաւանի եւ Բասարգեչարի մէջ:

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լէնինականի պետական թատրոնը, որ կը կոչուի երկրորդ կամ Մռաւեանի անունով, իբրեւ վարիչ ունի Վ. Մ. Աճէմեան, որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Խորհ. Հայաստանի (28 հոկտ.).—

Անցեալ տարուան Մեծապատիւ Մուրացկանները, Սէր եւ խարդաւանք գործերուն բեմադրութիւնը անհերքելի յաջողութիւն գտաւ, եւ այդ յաջող բեմադրութիւնը մղիչ-ազդակ մը դարձաւ մեր թատրոնի զարգացման:

Այս թատերաշրջանին, որ 7րդն է, խաղացանկը կազմեցինք նկատի առնելով երեք կարեւոր հանգամանք — Ա. Ուշադրութիւն դարձնել եւ առաջնութիւն տալ հայկական թատերախաղերուն, Բ. Մեծցնել դասական գործերու շրջանակը, Գ. Զօրանալ ժամանակակից թարգմանական լաւագոյն գործերը:

Այս կէտերը աչքի առջեւ ունենալով, մեր խաղացանկը կազմեցինք այսպէս.— Հայ հեղինակներու գործերէն Շահնամէ (Ջանան), որմէ զատ նոր գործեր պիտի տան Դ. Դէմիրճեան, Ե. Բահաթուր, Ն. Զարեան, Վ. Վաղարշեան:

Ջանանի գործին բեմադրութեան համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարենք: Մոսկուայի թանգարաններէն նիւթեր կը հաւաքենք բեմայարդարումի համար: Արտաքին ձեւաւորումը պիտի կատարէ Շերիշեւ, երաժշտութիւնը կը գրէ Ս. Բարխուդարեան:

Մտադիր ենք բեմադրել նաեւ Շիրվանզադէի Քաոսը, զոր ես եմ թատերախաղի վերածած: Յետոյ պիտի բեմադրենք Թումանեանի Անուշը: Ուքրէն թատերագիր Իվան Կոչէրգայի աշխատութիւնը, Ժամագործը եւ հաւը, որ մրցանակի արժանացաւ Մոսկուայի մէջ: Մեր թատրոնին առաջին նոր բեմադրութիւնն ալ պիտի ըլլայ այդ խաղը:

Անցեալ տարուան մեր խաղացանկէն կրկնուելիք բեմադրութիւններն ալ զատորոշած ենք նոյն սկզբունքով.— Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները, Շիլլէրի Սէր եւ խարդաւանք, Գորքիի Յատակումը, Կիրշոնի Դատը, Բաղդասարեանի Մարոքը, եւայլն:

Վերակազմած ենք թատրոնին երաժշտական կազմը: Թիֆլիզէն եւ Երեւանէն հրաւիրած ենք վաստակաւոր երաժշտական ուժեր: Իբրեւ երաժշտական մասին ղեկավար այս տարի մեզ մօտ պիտի աշխատի երիտասարդ երաժիշտ մը՝ Տէլեմաք Աւետիսեան:

Լէնինականի մեր թատրոնը օժանդակութիւն ցոյց կուտայ նաեւ Ղարաքիլիսայի թատրոնին:

Լէնինականի Պատանեկան Թատրոնը եւս պիտի առնենք մեր հովանաւորութեան տակ: Այդ թատրոնին պիտի տանք երիտասարդ դերասաններ եւ դերասանուհիներ:

Նոր ուժեր պատրաստելու համար, մեր թատրոնին կից պիտի բանանք ուսումնարան մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible] կը հեռագրեն Երեւանէն թէ հոկտեմբեր 29ին, երեկոյեան ժամը 10ին, երկրաշարժի ցնցումներ զգացուած եղան: Վնասներ չկան:

❊ Գալ տարի Հայաստանի գիւղատնտեսական բարձրագոյն վարժարանը կուտայ 130 շրջանաւարտ, որոնք անմիջապէս պիտի ղրկուին գաւառները:

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ՈՐԲԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Որբասէր Հայուհիներու նախաձեռնութեամբ կազմուած է Հայ Որբերու Պաշտպան ընկերակցութիւն մը, ընդ առաջ երթալով Որբասէր հասարակութեան փափաքին:

Վարչութիւնս վստահ ըլլալով սրտցաւ հայրենակիցներու օժանդակութեան, գիմումներ պիտի կատարէ անդամագրուելու համար:

Հիմնադրական առաջին ժողովը տեղի ունեցած է 20 հոկտ. 1934ին: Վարչութեան անդամներն են.— Տիկիններ Ա. Մ. Տէր Աթանասեան, Ա. Յ. Մալաքեան, Լ. Թ. Արապաճեան, Թ. Յ. Թուչեան, Օ. Յ. Արուեան, Շահէ Քէնէ. Աբէլեան, Երուանդ Սէլեան, Յովհաննէս Կէօնճեան, Տիրան Թէքէեան

(Կնիք)

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՀԱ ՔԵԶԻ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Գուա-Քոլոմպ.— Ընդառաջ երթալով ձեր «Թուանշաններ ժողովեցէք» խմբագրականին, սիրով կը պատասխանեմ շրջանիս մասին: Գուա-Քոլոմպ ունի մօտ 110 ընտանիք Հայ: Անոնց 100 ընտանիքը մինչեւ 1930 բանուորութեամբ կ'ապրէին, իսկ 10ը իրենց արհեստով: Երբ գործազրկութիւնը սաստկացաւ, շատեր սկսան առեւտուրով ու մաս մըն ալ արհեստով զբաղիլ: Ունինք սափրիչներ, կօշկակարներ, դերձակներ եւն: Այսօր հազիւ 60 ընտանիքներ կապուած են բանուորութեան: Անոնցմէ 20 ընտանիք կ'աշխատին, իսկ 40ը անգործ ըլլալով նպաստ կը ստանային: Մէկ տարիէ աւելի է որ կտրած են: Անոնք ալ կ'ապրին իրենց ընտանիքներուն կարի աշխատութիւնովը: Ուրեմն ներկայիս 110 ընտանիք ունեցող Գուա Քոլոմպի գաղութէն 40 ընտանիք անգործ են եւ զրկուած նպաստէ, իսկ մնացեալները մանր առեւտուրով ու արհեստով կը զբաղին:

ԱՆԻԷՌ.— Այս գաղութը ունի մօտ 200 հայ ընտանիք, որոնց կէսը առեւտուրով ու արհեստով իր օրապահիկը կը հանէ, իսկ 100 ընտանիք բանուորութեան կապուած են: Հարիւրէն երեսունը կ'աշխատի, 30ը ներկայիս նպաստ կ'առնէ, իսկ մնացեալը նպաստէ զրկուած ըլլալով, խեղճութեան մատնուած է: Նախապէս շատ էին նպաստընկալները, բայց վերջերս կարգ մը պատճառներով կտրեցին:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

— • —

Թէհրանի «Ալիք»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 հոկտ.).

— «Հանճարը՝ աշխատանք է, ասել է Գեօթէն:

Եւ արդարեւ, Դանտէն երբեք չէր տայ մարդկութեան «Աստուածային կատակերգութիւնը», եթէ 20 տարի անդուլ աշխատանք չը թափէր իր անմահական երկի վրայ:

Տոլստոյը իր «Պատերազմ ու խաղաղութիւն» հսկայ գործը եօթ անգամ վերամշակել է, նոր նոր հրատարակութեան տալը:

Գեօթէն իր «Ֆաուստի» վրայ աշխատել է երիտասարդութեան օրերից սկսած մինչեւ իր մահը:

Ֆրանսացի գրող Ռաբլէն գրել է իր «Պանտագրուէլ»ը 17 տարում:

Ռուս աշխարհահռչակ երգիչ Շալեապինը իր «Հոգի եւ դիմակ» յուշերի մէջ պատմում է, թէ որքա՞ն է նա տառապել եւ արտասուք թափել մինչեւ որ կարողացել է բազատր Իվան Գրոզնու տիպը հարազատօրէն ներկայացնել:

Բազմաթիւ նման օրինակներ կարելի է բերել մեծ գրողների ու մեծ արուեստագէտների կեանքից:

Այս է պատճառը, որ ստեղծուել են ազգային մեծ մշակոյթներ, որոնք զարկ են տուել համամարդկային մշակոյթի հսկայական զարգացման:

Այսպէ՞ս է արդեօք նաեւ մեր՝ Հայերիս մօտ:

Ցաւօք սրտի՝ ո՛չ...

Մեզ մօտ, մանաւանդ սկսնակ գրողների մէջ, նկատւում է չափազանց թեթեւամիտ ու անքարեխիղճ վերաբերմունք դէպի գրական խօսքը...

Դեռ հազիւ սովորած գրիչ շարժել, նա արդէն ձեռնում է գրականութեան ասպարէզը, առանց պատկերացնելու իրեն գրական աշխատանքների բոլոր դժուարութիւնները ու պահանջները:

Հազիւ մի-երկու փորձ կատարած, նա արդէն համարում է իրեն բանաստեղծ, վիպագիր, հրապարակախօս, դերասան եւայլն: Եւ իբրեւ այդպիսին պահանջում է իր տեղը, պատուաւոր տեղը հայ մամուլի, հայ գրականութեան մէջ, հայ բեմի վրայ...

Ցանկս չունենալով ո՛չ բնատուր շնորհք, ո՛չ պատշաճ մտաւոր պաշար, հայ սկսնակ գրողն ու դերասանը աշխատանք ու ջանք էլ չեն ուզում թափել, որպէսզի բաւարարած լինեն գեղարուեստի գէթ ամենատարրական պահանջներն ու օրէնքները...

Անպահանջկոտութիւնը՝ պարզապէս առասպելական է մեզ մօտ...

Սկսնակ գրողը մի վայրկեան կանգ չէ առնում ու իրեն հարց տալիս՝ արդեօք անելիք ունի՞ ընթերցողին թէ ոչ, արդեօք ինքը մի բան սովորե՞լ է, որպէսզի ուրիշին սովորեցնի, կամ իր ասելիքը ի վիճակի՞ է հաղորդելու ընթերցողին այնպիսի ձեւով, որ հաճոյք լինի նրա համար և նրան պատճառի հոգեկան հաճոյք:

Դրչի առաջին իսկ փորձը սկսնակ գրողը (երիտասարդ թէ հասակաւոր) շտապում է տպագրութեան յանձնել, միայն թէ օր առաջ իր ստորագրութիւնը տեսնի թերթի մէջ...

Տպագրելու տենչը այնքա՞ն մեծ է ու այնքա՞ն անզուսպ, ինքնաքննադատութիւնը այնքա՞ն մեռել մեր սկսնակ գրողների մէջ, որ վա՞յ այն խմբագրին ու թերթին, որ մերժեց տպագրել որեւէ բանաստեղծութիւն կամ յօդւած...»:

Ուրեմն կ'ունենանք Անիէռ-Գուա-Քոլոմպ 300 հայ ընտանիք, որոնց 150ը առեւտուրով ու արհեստով կ'ապրին, միայն 30 ընտանիք նպաստ կը ստանան, իսկ մնացեալ 120 ընտանիքը ի՞նչ կ'ուտէ, ինչպէս կ'ապրի՝ կրնաք գուշակել:

Գալով անկանոն թուղթ ունեցողներուն, Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի մէջ տասը հոգի կան որ ամէն ամիս կ'երթան կը ներկայանան Ոստիկանական վերատեսչութեան, ուր մէկ մէկ կնիք կը զարնեն եւ կը ճամբեն: Ամէնքն ալ 1928ին «Քրոնսիք» եկած են, խարուելով ժամարարներէն եւ մինչեւ այսօր ոչ գործ կրնան ունենալ, ոչ ալ ապրելու դրամ ունին: Ամէնքն ալ պատուաւոր մարդիկ են եւ ի զուր իրենց գլուխը քարին կը զարնեն:

❊ Անցեալ օր Նորէն Տըլամի գործարանէն շատ մարդ հանեցին, մօտ 300 հոգի Սիթրօէնի Քլիշիի գործարանն ալ մեծ կ'արձակէ: Այս գործարանը 1925—1930 կը բանեցնէր 3500 հոգի, եւ օրական 14 կառք կը հանէր, իսկ այժմ 400 բանուոր կը պահէ: Միակ մխիթարութիւնը այն է որ փողոցը մուրացող չունինք: Եթէ շատ խեղճ մէկը ունենանք, իսկոյն հանգանակութիւն կը կատարենք եւ կ'օգնենք:

Յակոբ Աղամեան

ԽՄԲ.— Կը թելադրենք մեր թղթակիցներուն, այս ուղղութեամբ տեղեկութիւններ հաւաքել իրենց շրջանին մէջ, որքան կը ներեն իրենց պայմանները:

Օրական 180 հազար ֆրանք նպաստ

Հարցումի մը պատասխանելով, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին աշխատանքի եւ գործազրկութեան յանձնաժողովի նախագահը յայտարարեց թէ օրական 180,000 ֆրանք նպաստ կը տրուի գործազուրկներուն, Փարիզ քաղաքին եւ Սէնի նահանգին մէջ: Միայն Փարիզ քաղաքին մէջ դեկտեմբերի համար նախատեսուած նպաստի գումարն է իբր 30 միլիոն ֆրանք:

Քաղաքապետական խորհուրդը հանրօգուտ շինութեանց ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստած է, գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար:

Այսպէս, 240 միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի կամուրջներու շինութեան, 220 միլիոն՝ ջուրի ճամբաներու նորոգման համար: Աւելի քան մէկ միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի փապուղին (մէթրօ) դէպի արուարձաններ երկարելու համար: Միեւնոյն ատեն աշխատանքներ պիտի կատարուին կայարաններու բարեզարդութեան համար եւ աստիճանաբար պիտի ջնջուին շոգեկառքի գիծերու վրայ բացուած ճամբաները, որոնք այնքան արկածներու պատճառ կ'ըլլան: Այս շինութեանց պիտի յատկացուի 480 միլիոն ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (29)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԹԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Որ և է ժառանգութիւն չունի՞ք, հարցուց Սըր Ճօն, եւ ուզեց ամբողջ ինքզինքը մէջտեղ հանել, սակայն առ այժմ այդքանով բաւականացաւ:

— Միակ ժառանգութիւնը զոր ունիմ ներկայիս, ան ալ սա է որ այս պահարանին մէջ կը գտնուի, հաւատ ձեր կամքին:

Արամանկօրէն ուղղակի պատասխանել խոյս կուտար, բայց Սըր Ճօն անոր օժիտը այնքան գիւրութեամբ թող տալու տրամադիր չէր:

— Կարծեմ, քիչ առաջ ձեզի բսի որ իմ խնդիրս պիտի թողունք հիմակ եւ ուղղակի միայն ձերինով: Իմ հանգէս կատարելու վստահութիւն չունի՞ք:

— Ի՞նչ բանի մէջ կասարելապէս վստահիմ ձեզի.

Այլեւս ղեկեւելու ատենը չէր. աւելի լաւ էր ուղղակի խնդիրին անցնիլ:

— Այդ Սպիտակ Արծիւի փոքր խնդրին մէջ, բսաւ:

— Սպիտակ Արծի՞ւ, չեմ հասկնար:

Յետոյ միտքին մէջ լոյս մը ծագածի պէս,

— Ո՜հ, բսել կ'ուզէք այն փոքրիկ արծիւը որ երէկ սրահին մէջ գտաք ու յետոյ միասին տարիք: Ըսէք, Սըր Ճօն, ի՞նչու համար տարիք անիկա:

Ի՞նչ կը փորձէր ընել. ինքը պաշտի՞ տե՞ղ կը գնէր. անպայման այդպէս էր: Վարը խցիկին մէջ վիրաւոր պառկողը, իր եղբայրը գրական ապացոյց մըն էր որ ձեւացուցածէն աւելի բան գիտէր:

— Հետոյ միասին տարի անիկա, որովհետեւ անոր հոս մնալը յարմար չգտայ, պատասխանեց:

— Բայց ի՞նչ անպատեհութիւն կար ատոր մէջ, Սըր Ճօն. ձեզի բսի որ իմս չէ. թէ եղբայրս հոս բերուած միջոցին անոր գրպանէն ինկած էր:

— Գիտեմ թէ այդ բաները ամբողջ ըսիք, Օր. Հայաթ:

— Ուրե՞մն:

— Դուք պէտք եղած ազնուութիւնը ցոյց չէք տար, Օր. Հայաթ: Արդեօք կը կարծէ՞ք թէ այդ փոքրիկ խորհրդանշանին պատմութիւնը չեմ գիտեր. թէ բնաւ թերթ չե՞մ կարդար, բնաւ իմացած չե՞մ Սպիտակ Արծիւին ոճիրները:

— Սպիտակ Արծիւի ոճիրնե՞րը...

Ցանկարծ կեցաւ աղջիկը եւ բժիշկը նկատեց որ ան իր յիշողութիւնը կը քրքրէր. վերջապէս կարծես փնտռածը գտնելով՝ ոտքի ցատկեց՝ դէմքի մահատիպ տժգունութեամբ: Սպիտակ Արծիւի ոճիրները, յարեց շնչահեղձ ձայնով մը, կ'ենթադրէք թէ Սթէֆըն... Ո՛հ, ո՛չ, կարելի բան չէ, այդպէս սարսափելի բան մը պէտք չէ մտքէ անցընել: Ըսէք ինծի, կը պաղատիմ, Աստուծոյ սիրուն, ըսէք որ չէք ուզեր ըսել թէ...

Դարձեալ կեցաւ աղջիկը եւ ուղղակի անոր դէմքին նայեցաւ, եւ ինչ որ անոր աչքերուն մէջ կարդաց, իրեն սրտաճմլիկ աղաղակ մը արձակել տուաւ. յետոյ նուաղած ինկաւ:

— Թշուառակա՜ն սրարած:

Սըր Ճօն եռեւ դարձաւ, ուրկէց եկած էր ձայնը: Իր դէմը գտաւ նաւապետ Ֆրլաֆ Նէլըրին, որուն դէմքին վրայ խոր վիշտ մը կար:

— Թշուառակա՜ն արարած, կրկնեց նաւապետը, չտեսա՞ք որ ան բնաւ չէր կասկածած:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Սըր Ճօն անկողնին մէջ կը քնանար: Ցանկարծ սաստիկ ցնցումէ մը արթնցաւ:

Բա՛ն մը կը պատահէր. իր խցիկին մթութեան մէջ բան մը չէր կրնար տեսնել, սակայն բնազդաբար զգաց որ տարօրինակութիւն մը կար:

Մթութեան մէջ ելեկտրական կոճակը փնտռեց, վար կոխեց, խցիկը լոյսով ողողուեցաւ, իր խցիկը պառկած ատեն ձգած վիճակին մէջ էր:

Ի՞նչ պատահած էր ուրեմն որ զինքը այդքան յանկարծական կերպով արթնցուց եւ բոլոր ջիղերը պրկուած:

Անկողնէն ելլելով մինչեւ խցիկին դուռը գնաց, վայրկեան մը սպասեց հոն, յետոյ բացաւ: Դուրսի նրբանցքը մարդ չկար. դուռը դարձեալ գոցելով, քիչ մը կեցաւ, դէմքին վրայ տարօրինակ արտայայտութիւն մը կար. բան մը պատահած էր, բայց ի՞նչ. այո, Կլօրիա գիտակցութիւնը պիտի կը կենար: Ուրեմն մեքենաներուն աշխատելէ դադրելն էր որ զինքը արթնցուցած էին: Դէպի անկողին երթալով բարձին տակէն ժամացոյցը հանեց. ժամը առտուան 3ն էր: Առպակին բացուածքին մօտ գնաց եւ վարագոյրը բացաւ. Թանձր ապակին ընդմէջէն հազիւ կրցաւ նշմարել որ լուսնակ գիշեր մը կար եւ ծովն ալ շատ հանդարտ էր:

Ինչո՞ւ Կլօրիան կեցաւ. արդեօք նաւահանգի՞ստ մը հասան. հանդարտ կարծած ծովը աւազանի ջո՞ւր էր միայն:

Վարագոյրը վար ձգելով գնաց աթոռի մը մօտ, որուն վրայ հագուստներն էր դրած, սկսաւ աճապարանքով հագուիլ. Տախտակամածը պիտի երթար եւ պիտի տեսնէր թէ ինչ պատահած է:

Տարօրը հազիւ հագած էր, ոտքերուն տակ դոփիւն մը զգաց. Նաւուն անիւը սկսաւ դառնալ. Կլօրիան կրկին կը շարժէր. այո՛, դէպի ետ. նախ յամրաբար, յետոյ աւելի արագ. դէմքը ապակիին մօտեցուց աւելի լաւ տեսնելու համար: Ջուրին մէջ տեսած սպիտակ գիծը ի՞նչ էր. սպիտակ գիծ մը որ կարծես նաւուն շուրջ տեսակ մը կիսաշրջանակ կը կազմէր, միշտ նաւուն հետեւելով. հիմակ նաւուն զուգահեռ ծեղլութեամբ. ահա նորէն յստակ կը տեսնուի, եւ ահա ամբողջովին աներեւութացաւ:

Տիմա՛ր, ինչ յիմար եմ, մտածեց, անմիջապէս հասկցած պէտք էր ըլլայի: Նաւուն ճեղքած ալիքն էր: Կլօրիան այլեւս ամբողջութեամբ դարձած էր. հիմակ եկած ճամբով դէպի ետ կը սուրար:

Վերադառնա՜լ, ինչո՞ւ:

Սըր Ճօն տարատը դարձեալ հանեց եւ փիժաման հագաւ: Տախտակամած երթալը անօգուտ էր հիմակ. երթար իսկ որ եւ է տեղեկութիւն չպիտի առնէր: Լաւագոյնն էր մինչեւ առաւօտ սպասել, որ ատեն բոլորին տրամադրութիւնն աւելի աղէկ պիտի ըլլար: Տասը վայրկեան յետոյ Սըր Ճօն դարձեալ խոր քունի մէջ մտած էր:

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւններ գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ յստակ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԻՆ անդամ ընտրուեցան Պ. Լէօն Պէրառ եւ մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփրէ, յաջորդելով հանգուցեալ աբբայ Պրէմոնի եւ մարաջախտ Լիոթէի: Առաջին աթոռին համար չորս անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ: Պ. Պէրառ նախկին նախարար մըն է, իսկ մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփրէ Սելանիկի դաշնակից բանակին հրամանատարը, որ 1918ի աշնան նեղքեց գերմանեւպուլկար ճակատը, եւ Պելկրատ մտաւ Նոյեմբեր 1ին, իսկ աւելի վերջը՝ յաղթական մուտք մը գործեց Պոլսոյ մէջ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վէճը կը շարունակուի սաստկօրէն, փոքրամասնութեանց իրաւունքի մասին: Աթէնքի մէջ բողոքի նոր ցոյցեր կատարուեցան, մասնակցութեամբ նախկին ռազմիկներու, ուսուցիչներու եւայլն: Ալպանական կառավարութեան հերքելով եղած վերագրումները, կը յայտարարէ թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, յոյն փոքրամասնութեան իրաւունքները յարգելու համար:

ԿԱՐՏԱՆԻ (*Մարսէյլ*) ածխահանքին մէջ փլուզում մը տեղի ունեցած ըլլալով, զոհ գացին երեք բանուորներ, մեկը՝ լեհ, երկուքը՝ իտալացի: (Հայ բանուորներու համար ալ գերեզման մը եղած է այս ածխահանքը):

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ բարձր պաշտօնեաներէն Սիրօ պատասխանատուութեան կանչուեցաւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ կարեւոր գումարներ ստացած է խաղարաններու կարգ մը միջնորդներէ, դադրեցնելու համար անոնց դէմ եղած հետապնդումները:

ԼԱ - ԿԱՌԷՆ - ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ դրամատան մը հաւաքիչները ինքնաշարժով կեդրոն կը փոխադրէին 90000 ֆրանք դրամ եւ 250,000 ֆրանք արժեթուղթ, երբ դաւադիրներ առերեւակ ի ձեռին յարձակելով, յափշտակեցին բոլորը մէկ եւ աներեւոյթացան:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ կարգ մը խրատաւութիւնները կրճատուեցան առջի օրուան նիստին մէջ, որ առաջ քուէարկելու համար նմտացուցը: Այսպէս, օրինագծի ո'ր եւ է յօդուած նմտական յանձնաժողովին չպիտի յղուի կամ չպիտի յետաձգուի, եթէ առաջարկը ներկայացնողը կառավարութիւնը կամ յանձնաժողովը չեն:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏՈՒՄԷՐԿ հինգշաբթի առտու կանուխ, ժամը 4ին մեկնեցան Փարիզէն, մասնաւոր ինքնաշարժով մը, որպէսզի ուշադրութիւն չգրաւեն: Իրիկունն իսկ հասան Թուրնֆէօյ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ *խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:*

ԱՐՄԻԻ ենթակոմիտէութեան պատասխանատուական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Թաշանի սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մշօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը նոյեմբեր 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Կղեմէս Մկրտիչեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 18 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Ժիւլիէի Վրէժ խումբը եւ Փրիվայի ու շրջանի բոլոր ընկերները, 18 նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Սէն Ժիւլիէի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Այրի Տիկին Եօժէն Գէորգեան եւ դուստրը Օր. Օլկա Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան (լրագրող) եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Միլոշ Սօքիկ (ազգ. երեսփոխան եւ խմբագրապետ «Բրաւտա» օրաթերթի) եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներ եւ բարեկամները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծհօր

Պ. ՍԱՀԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ (ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ)
(Նախկին հիւպատոս Հ. Հանրապետութեան)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, նոյեմբեր 9ին Վիէննայի մէջ, 62 տարեկան հասակին:

ՄԱՆՕԹ.— Հանգուցեալին մարմինը Վիէննայէն փոխադրուեցաւ Պելկրատ եւ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 13ին: Մասնաւոր մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՌՈՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ-ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ Մ.ՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ՔՕԼՊԷՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Նախագահութեամբ՝ իշխանուհի ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՖԻՕՏՕՐՕՎՆԱՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ *օրացոյց 1935*

Հրատարակութիւն *Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց Հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեաց Հարստութիւն հեղինակութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի: Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրատուներով, օրացոյցին ճակատը զարդուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը «Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեանաքի կողմէ, քովերը 3ական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նորյեղափոխականներունկարները:

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50:

Դիմել Karnik Antikian*ի*, 49, Rue Nationale, Marseille, *Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝* 51, Rue Mr. le Prince, *Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւսեան* 3, Rue Tellier, Decines. *Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Գիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Դայեաճեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւթիւնեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Գլիտա՝ Գ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Ս. Աղնաւուրեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօլիանեան, Հալէպ՝ Մուշեղ Գըրգ – Քէսէլեան, Գաղատա՝ Մուշեղ Անտօնեան, Գաղատա՝ Ա. Աղանիկեան, Գաղատա՝ Տօքթ. Գ. Կարապետեան, Աղատան՝* A. George, *Աթէնք՝ Գրատուն «Նոր Օր», Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատուները:*

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER HACOBIAN 17, Rue Damesme PARIS (13)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ *ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ*

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի օճեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենայգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեաաքրքիր անակնկալներ. Գին 15 ֆրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել: Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-01

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԶԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Դեր – Կոմսուհի Պընուա տ'Ազիի սրահներուն մէջ, 4,Rue Fabert, Paris (7), *18 նոյեմբեր, Կիրակի օր: Այս առթիւ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅ, ՔՕՔԹԷՅԼ, ՊԱՂ ՊՈՒՖԷ եւ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑՆԵՐ:*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

17 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը

Horlogeի շէնք ու մեծ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Orchestre «La Renaissance»*ի, փրոֆէսէօր* V. Matheo*ի եւ Գ. Ստեփանի* (champion des danses professionnelles):

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէվրանի Հայ. Կրթ. Միութեան սրահի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ 25 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին:

Կը նախագահէ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Գ. Ե. ԻՋԵՒԼԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

Գեղարուեստական ձոխ բաժին.— Օր. Անժէլ Ֆօրթինարօ (դաշնակ), *Արտասանութիւններ, երգ, պար հայկական տարազով, անակնկալներ հայ սկաուտներու կողմէ:* Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք

Հաղորդ.— Gare du Nord*էն շոգեկառք՝* 13.25, 13.50, 14.35, 14.45, Autobus Jean Jaurès*ի հրապարակէն:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նոյեմբեր 18 Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին, տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ Ս. պատարագի, Նորոգ հանգուցեալ Գերաշնորհ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյս Դպրաց դասու եւ հաւանութեամբ Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Կեդր. Վարչութեան՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, մասնաւոր պատրաստուած Եպիսկոպոսական մահարձանի առջեւ:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ հանգուցեալ Սրբազանի կենսագրական մասին կը քարոզէ իր ձեռնասուն Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայութիւնը անխտիր ներկայ ըլլալ:

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր.
Վարչութիւն

ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆԻ Դուրեան Գրադարանը, որ նորոգման համար փակ էր, վերաբացուեցաւ եւ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ Երեքշաբթի եւ Շաբաթ իրիկունները, ժամը 7էն 9ը: Տեղի պիտի ունենան հրապարակային դասախօսութիւններ եւ պիտի սարքենք հայերէն ու ֆրանսերէն դասաւանդութիւններու շարք մը: Փափաքողները կրնան դիմել Գրադարանի վարչութեան արձանագրուելու:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ԵՒ ԱՐՔԷՕՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

*Անցեալ տարուան նման այս տարի եւս «Ligue pour l'instruction des illetrés» ֆրանսական բարենպատակ ընկերութիւնը Պանեէօի Rue d'Arcueil*ի *դպրոցի մէջ եւս բացած է ֆրանսերէնի ձրի դասընթացք մը, որ տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 8.30էն 10:*

Անոնք որ անցեալ տարի յաճախեցին, տեսան թէ որքան գուրգուրանք ցոյց կը տրուի թէ ուսուցչին եւ թէ տնօրէնին կողմէ: Ուրեմն կ'արժէ որ մեր հայրենակիցները օգտուին այս պատեհութենէն:

Լեւոն Տօնիկեան

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone Glacière 15-70

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 18 Novembre 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	260 »	130 »	»
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2655

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱԿԱՏՈՎ ԵՒ ՏԻՐԱԲԱՐ

»»» · · «««

Նոր լուր մը չունինք Մարսէյլէն, այն հեռագրի մասին որ կը ծանուցանէր թէ պաշտօնական իշխանութիւնք դադրեցուցած է հայ եւ ռուս գաղթականներու գործազրկութեան նպաստը.

Տարակոյս չկայ թէ եղածը տեղական կարգադրութիւն մըն է, թերեւս ժամանակաւոր, ինչպէս կը պատահի երբեմն, երբ անտեղեակներ կը պարզուին:

Այս եզրակացութիւնը անոր համար որ, կառավարութիւնը առկախ չէ դրած իր ծրագիրը՝ օտար բանուորներու կացութեան կամ անոնց իրաւունքներու սահմանափակման մասին:

Իր առաջին յայտարարութեան մէջ, նոր դահլիճը միջանկեալ կերպով Ֆրանսայի բանուորին առաջնութեան իրաւունքը, իսկ բուն ծրագիրը պիտի քննուի երեքշաբթի օրուան ժողովին մէջ:

Այս խորհրդածութիւնէն չի հետեւիր թէ ի յառաջագունէ յուսահատ ենք: Մթնոլորտը նպաստաւոր չէ, վարդագոյն յոյսեր սնուցանելու համար:

Բայց — ինչպէս չեշտած ենք միշտ — աւելորդ է խուճապի մատնուիլ եւ վայրկեան կանչեր արձակել:

Ո՛րքան ալ սեղմումներ եւ զրկանքներ պարտադրուին, որոշ սահմանէ մը անդին չեն կրնար անցնիլ:

Ոչ երկրին օրէնքները թոյլ կուտան այդպիսի բան, ոչ ալ հանրային կարծիքը եւ բուն իսկ Ֆրանսայի տնտեսական շահերը:

Իսկ առանձնապէս Հայերու եւ Ռուսերու մասին, վարչական իշխանութիւնը հարկադրուած է նկատի առնել անոնց բացառիկ պարագաները:

Գաղթ մը քշուած է երկուքին առջեւ, եւ եթէ իրենց կամքէն կախում չունի վար առնել զայն, մեր կարողութենէն բոլորովին վեր է նոյն իսկ փոքր ճեղք մը բանալ:

Աւելի պարզ խօսելով, ոչ Հայը կրնայ իր տեղէն շարժիլ, ոչ ալ Ռուսը:

Գալով ներգաղթին — Ռուսը այդ իրաւունքէն ալ զրկուած է — նմանապէս կախում չունի մեր կամքէն:

Բոլոր երկիրներն ալ կը պահանջեն կամաց-կամաց [illegible]: Եւ սակայն, Երեւանն ալ տեղ չունի, կամ եթէ ունի՝ տուն չունի:

Ո՛ր եւ է երկրի ամէնէն թէժ հոսանքն ալ անզօր է այս կացութեան առջեւ:

Մենք իրենց դուռներն ինկանք իրենց իսկ ոճիրներուն հետեւանքով, եւ այսօր պատրաստ ենք հեռանալու, — եթէ ելքը իրենք ցուցնեն:

Կրնա՞ն բանի քշել մեզ, — ոչ:

Կրնա՞ն աշխատանքի բոլոր շուկաները փակել մեր առջեւ, որպէսզի անօթի մնանք: Դարձեալ ոչ:

Բայց, կը զրկեն օգնութիւնները, կէս-բաց, կէս-գոց դուռներ կը ցուցնեն, քիթ-բերան կ'ընեն, լուռ ուղտի կը վերածեն, եւ մեր երեսին կուտան օտարութիւնը:

Այստեղ է որ պիտի արժեցնենք մեր ընդունակութիւնը եւ աշխատանքը, չարիքը նուազեցնելու համար: Այստեղ շատ բան կախում ունի մեր կամքէն եւ կարողութենէն:

Գրեցինք թէ վերջերս խորհրդակցութիւններ կատարուած են, հաւաքական ձեռնարկ մը փորձելու համար:

Այդ խորհրդակցութեանց շնորհիւ, կազմուած է յուշագիր մը, որ պիտի ներկայացուի բոլոր պաշտօնական հաստատութեանց ստորագրութեամբ, (մէջն ըլլալով երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը):

Տեղեկութիւն չունինք յուշագրին բովանդակութեան մասին: Կը հաւատանք թէ ամէն պարագայ նախատեսուած է եւ շատ լաւ խմբագրուած:

Անշուշտ հին եւ նոր պատմութիւններէ աւելի, անոր մէջ ծանրացած են բուն գործնական հարցերու մասին:

Այսօրուան կառավարութիւնները սրտաշարժ կոչերէն եւ աղերսներէն աւելի, ականջ կուտան ամփոփ եւ թանձրացեալ առաջարկներու:

Այս առթիւ, անշուշտ պիտի ուզեն իմանալ թէ ինչքան բանուոր ունինք, ո՛ր ճիւղերուն մէջ բազմութիւն կը կազմենք, ո՛րքան է գործազուրկներու թիւը եւն:

Կրնա՞նք ի հարկին ապացուցանել թէ իբրեւ գաղութ ինչքան կը նպաստենք պետութեան եկամուտներուն, մեր վճարած տուրքերով եւ ուրիշ յանձնառութիւններով:

Մենք վստահ ենք թէ ամուլ չպիտի անցնի այս հաւաքական ձեռնարկը, եթէ լաւ պատճառաբանուած է: Մանաւանդ եթէ հետապնդուի ծրագրեալ գործակցութեամբ եւ եռանդով, փոխանակ բախտին ձգուելու, իբրեւ «ազգասիրական» տաղտուկ մը:

Մինչեւ հիմա տառապանքի եւ այլասերման հոգն ունէինք աչքի առջեւ: Ահա նոյնքան ծանր մղձաւանջ մը, — աշխատանքէ զրկուելու, ապրելու հարց:

Որ եւ է թուլութիւն կամ որ եւ է վէճ՝ այս ճակատին վրայ, պիտի ծառայէ ոչ միայն աւելորդ զրկանքներ պատճառելու, այլ եւ սաստկացնելու այլասերումը եւ վհատութիւնը:

[illegible] մը եւս, — այս տագնապն ալ կրնայ դուռ բանալ կողմնակի ձեռնարկներու կամ քաղաքական խաղերու, եթէ իրաւասու օրկաններ արթուն չգտնուին եւ տիրաբար չվարեն այս գործը:

Թոյլ չտանք որ առտուն կանուխ արթնցողը ծրագիր յղանայ եւ «յանուն ազգի» դիմումներ կատարէ: Նոյն իսկ բարեմտօրէն:

Հերիք է որքան տուժեցինք մեր «պաշտպանողաց» սովորութիւններուն հետեւանքով:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

1950ԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի նոյեմբեր 12ի նիստին մէջ, Ներքին գործավար Շիւքրի Գարա պէյ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, գաղթականներու տեղաւորման մասին, իբրեւ պատասխան զանազան հարցումներու: Ստորեւ կուտանք առաջին մասը, մնացեալը յետաձգելով երեքշաբթի օրուան.—

1923էն մինչեւ 1933, փոխանակութեան միջոցաւ Թուրքիա եկած են 99,709 տուն գաղթական, որ կ'ընէ 379,913 հոգի: Իսկ փոխանակութեան շրջանակէն դուրս ըլլալով եկողներն են 58,027 ընտանիք, 248,392 հոգի: Ընդհանուր գումարը կ'ընէ 157,736 տուն, 628,305 հոգի: Այս գաղթականներուն տրուած են 107,564 տուն, 16315 կալուած, 15201 խանութ, 6,230,971 արտավար հող: Ասոնցմէ դուրս են փոխանակուածներուն տրուած պոնօները, ընդամէնը 6 միլիոն ոսկի արժէքով:

1 Յուլիս 1933էն 1 յունիս 1934 եկող գաղթականներուն թիւն է 3018 ընտանիք, 15,319 անդամով: Ասոնցմէ 1383 հոգին եկած են Եուկո-Սլավիայէն, 4743՝ Պուլկարիայէն, 4284 հոգի Ռուսիայէն, 325՝ Սուրիայէն, 252՝ Երկոտասան կղզիներէն, 1112՝ Պարսկաստանէն, 9՝ արեւմտեան Թրակիայէն:

Գալով տեղաւորման, եկող գաղթականներէն 6397 հոգի տեղաւորուած են Թրակիա, 74՝ Էլազիզ, 15՝ Տիարպէքիր, 8881՝ զանազան նահանգներ, իսկ 2 հոգինոց ընտանիք մը ազատ թողուած է:

Շիւքրի Գայա պէյ յետոյ բացատրեց օրինական օգնութեանց հանգամանքը եւ ըսաւ թէ մինչեւ հիմա եկած գաղթականներուն հող տրուած է. միայն այս տարի եկողներուն հող չէ բաժ- չձեռնարկուեցաւ: Եկողները մեծ մասով մշակ (*րէնչպէր*) եւ երկնուած: Որովհետեւ, — շարունակեց, — հողի նոր բաշխումի դեռ բազարծ ըլլալով, տեղաւորումը այնպէս մը կատարուած է որ անոնց բնակելիք գիւղերը զօրանան: Լքեալ եւ պետական գոյքերէն անոնց հող տրուելով հանդերձ, թիւ 1505 օրէնքին համաձայն ալ հող բաշխուած է:

Ասկէ վերջ ամենակարեւոր խնդիրը՝ գալիք գաղթականներու հող գտնելու պարագան է. որովհետեւ տրամադրելի պետական շատ քիչ հող մնացած է: Օրէնքին նախատեսած մարգագետիններէն աւելին տրուած է գաղթականներուն, իբրեւ հող: Ասոր համար կը խորհինք չշահագործուած բայց տէր ունեցող հողերը գնել (*իսթիմլաք*) եւ գալիք գաղթականներուն բաժնել . . . :

Գործավարը յետոյ բացատրեց գաղթականներուն տուն ապահովելու համար հետապնդուած մեթոտը, եւ ըսաւ թէ պիւտճէի կարելիութեան չափով տուներ շինուած են: Երկու տարիէ ի վեր 250,000 ոսկի ծախսուած է արեւելեան նահանգներուն համար, 50,000 ոսկի ալ՝ արեւմտեան նահանգներուն համար: «Շնորհիւ մեր երկրի դիւրութեանց եւ այն հոգածութեան զոր բնիկները կը ցուցնեն գաղթականներուն, այսօր շատ աժան կը կատարուի տեղաւորումը: Այս ծախքը կրնանք 100 ոսկի հաշուել անձ գլուխ»:

Անատօլուի բնիկները իրենց տեղերը պիտի մնան

Վերջացող տարուան ընթացքին, խումբ խումբ անհատներ և ընտանիքներ Պոլիս կը գաղթէին, Կեսարիոյ եւ Եօզկատի շրջանէն: Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ այլեւս արգիլուած է այս գաղթը: Անցեալ շաբթու մաս մը բնիկներ Կեսարիա հաւաքուեր են գիւղերէն, Պոլիս երթալու համար, բայց թոյլ չէ տրուած շարունակել իրենց ճամբան: Պոլիսէն օդափոխութեան համար Կեսարիա գացած քանի մը ընտանիքներ ալ երբ կը վերադառնային, արգիլքի հանդիպեր են, բայց թիւրիմացութիւնը պարզուելով, արտօնուեր են շոգեկառք նստիլ:

«Յոյն հայրենակիցներ, կարգը ձերն է»

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» ն է որ կ'արձանագրէ այս խորագրին տակ.—

«Մեր հայ եւ հրեայ հայրենակիցները, եւ անոնց հետեւելով յոյն հայրենակիցները իրենց մէջ յանձնաժողովներ կազմեցին, Սաւառնակի Միութեան օգնելու համար: Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, մինչ Հայերը 10.000 ոսկի եւ Հրեաները ալ բաւական դրամ հաւաքած են, յունական յանձնաժողովը դեռ յիշատակութեան արժանի գումար չէ հանգանակած: Մինչդեռ Թուրքերէն յետոյ Յոյները Պոլսոյ ամէնէն բազմամարդ համայնքն են եւ կը համրեն շատ մը մեծահարուստներ:

Յոյն հայրենակիցները ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը սաւառնակ կրնան նուիրել բանակին եւ կասկած չունինք թէ պիտի նուիրեն, կը բաւէ որ հանգանակիչ յանձնաժողովը հիմնապէս գործի անցնի եւ նախ սկսի ոչ թէ աղքատներէն, այլ հարուստներէն:

Հելլէն եւ նոյն իսկ յոյն հարուստներ միլիոններ նուիրած են Յունաստանին: Կասկած չունինք թէ Պոլսոյ հայրենակից Յոյներն ալ չպիտի խուսափին իրենց երկրի ինքնապաշտպանութեան համար զոհողութիւն ընելէ »:

Թուրքիա նոր ընտրութիւններ կը կատարէ

«ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ»

Ըսմէթ փաշա պաշտօնապէս հաստատեց թէ կառավարութիւնը որոշած է նոր ընտրութեանց դիմել, «յանուն երկրի շահերուն»: Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը, որպէսզի «ազգին ձայնով, անգամ մը եւս հաստատուի կուսակցութեան եւ կառավարութեան ամբողջութիւնը»: Ազգ. Ժողովը ինք պիտի որոշէ իր լուծման թուականը: Սահմանադրութեան համաձայն, ան միայն իրաւասութիւն ունի այս որոշումը տալու, երկու երրորդի մեծամասնութիւն պահանջելով:

Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ընտրական օրէնքն ալ պիտի բարեփոխուի: Այսպէս, կը խորհուի թեկնածուներու միայն մէկ ցանկ կազմել բոլոր քաղաքներուն մէջ, Ջնջել թաղային քուէարկութեանց գրասենեակները եւ հաստատել կեդրոնական գրասենեակ մը՝ իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակի մէջ: Քուէները պիտի տրուին «այո» կամ «ոչ», այսինքն ցանկին թէր կամ դէմ, (ինչպէս հիթլէրական Գերմանիոյ մէջ).

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

»»» · · «««

ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐ.— ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐ.— ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին Հռոմի մէջ, ուր զանազան ծրագիրներ կը մշակուին առանձ մը ի վեր: Դեռ անցեալ շաբթու էր որ այնտեղ այցելից Հունգարիոյ վարչապետը, իսկ երէկ գիշեր Հռոմ հասաւ Աւստրիոյ վարչապետը, Տօքթ. Շուշնիկ. Արդէն Իտալիոյ մայրաքաղաքը հասած են Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակները, Երեքներու մասնախումբին հետ խորհրդակցելու համար Սարի հանրաքուէի կազմակերպութեան մասին: Եւ վերջապէս, պատրաստութիւններ կը տեսնուին արտաքին նախարար Պ. Լավալի այցելութեան համար.

Սարի հանրաքուէի մասին խորհրդակցութիւններն սկսած են արդէն: Գերմանացիները մեծ դժուարութիւններ յարուցին առաջին օրէն: Իրենց պատուիրակը անգլերէն ճառ մը խօսեցաւ, որ շատ յուսալից չէր: Անոր պատասխանեց Ֆրանսական պատուիրակը, եւ հազիւ համաձայնութիւն գոյացաւ որ Ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութիւնները անմիջապէս ձեռնարկեն մանրամասնութեանց քննութեան:

Սարի խնդիրը յափրանց փափուկ է: Վերսայլի դաշնագրին համաձայն, եթէ Գերմանիա հանրաքուէն շահի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ նահանգը չպիտի յանձնէ, մինչեւ որ չկարգադրուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եղած դրամական եւ տնտեսական խնդիրները: Արդ, եթէ Գերմանացիները փորձեն Սարը վերագրաւել քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսական բանակին աջակցութեան պիտի դիմէ, արգիլելու համար, ինչ որ կրնայ տեղի տալ ծանր խռովութեանց: Ասոր համար է որ, Ֆրանսացիները կ'ուզեն անգլիական եւ իտալական զինուորներ ալ ունենալ իբրեւ գործակից:

Այս հարցին մէջ ալ, շատ բան կախում ունի Հռոմի խորհրդակցութիւններէն:

Գալով Աւստրիոյ վարչապետին այցելութեան, Մուսոլինի պիտի ջանայ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ: Իր ծրագիրն է Աւստրիայ անկախութիւնը ապահովել քանի մը ազգերու երաշխաւորութեամբ, եւ ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ, ինչպէս կ'առաջարկէ Ֆրանսա: Մուսոլինի կ'աճապարէ վերջացնել այս խնդիրը, որովհետեւ կը կասկածի թէ Սարի խնդիրը կարգադրուելէ յետոյ, Գերմանիա նորէն յարձակողական պիտի սկսի Աւստրիոյ մէջ:

Շատ աւելի կարեւոր են Ֆրանսայի հետ կատարուելիք բանակցութիւնները, որոնք ուշացան Պ. Պարթուի սպանութեան հետեւանքով: Երկու երկիրներու կառավարութիւնները նախ պիտի ջանան համաձայնութիւն մը գոյացնել ափրիկեան գաղթավայրերու մասին, որ մեծ դժուարութիւններ չի ներկայացներ: Ետքոյ պիտի կարգադրուին Հունգարիոյ վերաբերեալ հարցեր, իսկ ամէնէն փափուկը Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցման խնդիրն է: Պ. Լավալի ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի գլխաւորաբար այս նպատակով: Աւելորդ է ըսել թէ այդ մերձեցման խնդիրը մեծապէս բարդացած է այսօր, քանի որ Իտալիա չուզեր յանձնել [illegible]:

Մարսէյլի ոճիրին հետեւանքները

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՉՈՒԶԵՐ ՏԵՂԻ ՏԱԼ

Ազգերու Դաշնակցութեան Եուկոսլավ ներկայացուցիչը Փարիզի դեսպանին հետ ներկայանալով Պ. Լավալի, հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը պաշտօնապէս պիտի դիմէ Ա. Դ. խորհուրդին, որպէսզի քննութիւններ կատարուին, Մարսէյլի սպանութեան միջազգային պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար: Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Խորհուրդը մեծամասնութեամբ պիտի ընդունի այս դիմումը, յառաջիկայ շաբթու, սակայն քննութիւնը պիտի յետաձգուի յառաջիկայ յունուարին:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը ուշադրութիւն պիտի հրաւիրէ կարգ մը օտար պետութեանց, մանաւանդ Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ քաղաքական պատասխանատուութեանց մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, Պելկրատի կառավարութիւնը ամէն փորձ պիտի կատարէ, որպէսզի իրեն յանձնուին այն կալանաւորները որ կապ ունին Մարսէյլի սպանութեան հետ: Այսպէս, Փավէլիչը եւ Քվաթէրնիքը պիտի պահանջէ Իտալիայէն, Փէրչէվիչը՝ Աւստրիայէն, եւ ուրիշներ՝ Իտալիայէն, Աւստրիայէն եւ Հունգարիայէն: Կիսապաշտօնական «Նովօսթի» բացորոշապէս կ'ըսէ թէ Իտալիոյ երկարած բարեկամութեան ձեռքը չպիտի ընդունուի, մինչեւ որ Փավէլիչն ու Քվաթէրնիքը չյանձնուին:

⁂ Սոֆիայէն կը գրեն թէ պուլկարական ոստիկանութիւնը յաջողած է ձեռք անցնել Իվան Միխայլովի եւ իր գործակցին՝ Նաւթէվի գաղտնի թղթակցութիւնները, ինչպէս եւ մեծաքանակ ռումբեր, պայթուցիկներ եւ ռազմանիւթեր: Պելկրատի թերթերուն համաձայն, բռնուած թղթակցութեանց մէջ կապեր կ'երեւան Սոֆիայի Հունգարական դեսպանատան եւ Մակեդոնացիներուն միջեւ: Այս առթիւ թերթերը հարցումներ կ'ուղղեն Հունգարիոյ վարչապետին, որ քանիցս յայտարարած էր թէ որ եւ է կապ չունին Մարսէյլի սպանութեան հետ: Թերթերը ուրիշ օտար հաստատութեանց եւ անհատներու անուններ ալ յիշած ըլլալով, պուլկարական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հերքում մը հրատարակել:

Ամէն պարագայի մէջ, Եուկոսլավիոյ հանրային կարծիքը չէ հանդարտած եւ հատուցում կը պահանջէ Ալեքսանդր Թագաւորին սպանութեան համար:

Ամերիկայի մէջ ալ ապահովագրութիւն գործազրկութեան դէմ

Նախագահ Ռուզվէլթ ծրագիր մը կազմած է, գործաւորներու ապահովագրութեան մասին: Այս ծրագրով, աստիճանաբար պիտի վերցուի գործազուրկներուն նպաստ բաշխելու դրութիւնը, որ կը տեւէ մինչեւ հիմա:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ երկրորդ նստաշրջանը փակուեցաւ նոյեմբեր 16ին: Թագաւորը բացակայ ըլլալով, դատական նախարարը կարդաց գահաճառը, որ յիշելով քաղաքական դէպքերը եւ վերջին սպանութիւնները, գիտել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ.- ԱՐՁԱԿԱԳԻՐԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՏԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պոլսոյ մէջ հիմը դրուած է «Մշակոյթ» անունով մատենաշարի մը, որուն նպատակն է.— «Հետզհետէ լոյսին բերել անհետացող գծմքերու նշխարները (գեղարուեստական, պատմական ու մատենագրական երկեր, հին ու նոր վաւերագրեր ու նամակներ), ակգագրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ Արեւմտահայ արժէքաւոր մտաւորականներու հատորներէն դուրս ցան ու ցիր կամ բոլորովին ապատած երկերը, կենսագրական ծանօթութիւններով եւ լուսանկարներով ճոխացած։ Հրատարակել նաեւ Տարեգիրք, Հանդէս եւ չանհեկան գործերը ապրող մտաւորականներու»։

Այս լուրջ եւ դժուարին ձեռնարկին անօրինութեան կոչուած է մեր գրագէտ հայրենակիցը, Պ. Թ. Ազատեան։ «Մշակոյթ» մատենաշարին հրատարակելիք առաջին գործերը հետեւեալները պիտի ըլլան.— Տառեան գերդաստանի պատմութիւնը (անտիպ վաւերագրերով ու նամակներով), Ճէզայիրլեան Մկրտիչ Ամիրայի կենսագրութիւնը, Ն. Աշտարակեցի կաթողիկոսի կոնդակներն ու նամակները, Գար. Սրուանձտեանց Ծպսկ.-ի անտիպ էջերն ու նամակները իր կենսագրութեամբ, Մ. Զարիֆեանի քերթուածները, օրագրութիւններն ու նամակները։

Հրատարակուելիք այս առաջին երկերէն զատ, «Մշակոյթ» մատենաշարի ծրագրին մէջ կ'իյնան բազմաթիւ ուրիշ երկեր, մէկը միւսէն աւելի թանկագին ու արժէքաւոր։ Ձեռնարկողներուն աշխատանքին եւ զոհաբերութեան մասին որ եւ է տարակոյս չէ՛ր որ մեր միտքէն պիտի անցնէր։ Ու կը հաւատանք մանաւանդ, որ Պոլսոյ այս միջավայր մը միայն պիտի կրնար ի գլուխ հանել գէթ մէկ մասը այս ծրագրին։ Սակայն առաջին իսկ առթիւ մեր միտքը կը տանջէ բարոյական եւ նիւթական քաջալերութեան պակասին մղձաւանջը։ Չէ՞ որ նմանօրինակ ուրիշ ձեռնարկներ ալ, նուիրուած մեր մշակոյթի դարաւոր պատմութեան պահպանման, մեր գրականութեան եւ գեղարուեստի մշտավառ ջահերը կենդանի պահելու, չուտով դադրեր են հետաքրքրութեան տարրկայ դառնալէ, հեղինակները լքելով իրենց հոգերուն մէջ։ Կը վախնամ խորապէս, որ «Մշակոյթ» մատենաշարն ալ մէկ–երկու հատոր լոյս ընծայելէ յետոյ, օր մը մոռացութեան մատնուի։

Այս առթիւ ինչո՞ւ չյիշել հինգ տարիէ ի վեր իր գոյութիւնը պահող, Գաղթաշխարհի հրատարակչական միակ (գրական) ընկերակցութիւնը. Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներու, որ հազիւ կրցաւ իր համեստ *նպատակին մէկ մասը իրականութիւն դարձնել, հրատարակութեան տալով* ՈՒԹ *պեղեցիկ հատորներ (իններորդը մամուլի տակ). միրոնրու եւ հոգիներու խօսող Ընկերակցութիւն մը, որ տնտեսական տաղնապին հետեւանքով, ի՛նքն ալ աղղուեցաւ, եւ որուն մէկ քանի տարիներէ ի վեր հրատարակած վինճակագրութիւններուն փաստը վեր է որ եւ է մեկնութենէ։*

^

«Մշակոյթ» մատենաշարին առաջին հատորն է բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի արժակ երկերու հաւաքածոն, «ՈՍԿԻ ԱՐԻՇԻՆ ՏԱԿ»։

Քսանեւհինգ տարիներ առաջ մահի մը պէս հատող քնարերգակ Մեծարենցէն քերթուածներու երկու հատոր ունէինք. «Ծիածան» եւ «Նոր Տաղեր» (1907)։ Այս երկու հատորներէն դուրս կը մնային թիւով 11 քերթուածներ եւս, զոր գուրգուրանքով հաւաքած ու ամփոփած էր Թ. Ազատեան, բանաստեղծին կեանքին նուիրուած առաջին հատորի մը մէջ, 1922*ին։*

Միսաք Մեծարենց ստորագրած էր սակայն արժակ գրութիւններ ալ, «Իմէնադատութեան փորձ մը», «Գրական կենդանագիրներ ու քննադատականներ», «Գիւղական պատկերներ ու տեսիլներ», «Անգետ գրութիւններ», «Նամակագրութիւններ», եւ «Հայացումներ»։ *Ահաւասիկ այս էջերն են, որ կը կազմեն Մեծարենցի արժակ երգերու հաւաքածոն։ Հատորին մէջ կան քանի մը լուսանկարներ, իր մէկ նկարը՝ գծուած Գ. Մխիթարի կողմէ, ներածութիւն մը Թ. Ազատեանէ, եւ քանի մը աստնակ գաւառական բառերու ցանկը.*

Այս հատորով կորուստէ կը փրկուին անոր արժակ էջերը, սակայն չա՛տ քիչ բան կ'աւելնայ անոր գրական նկարագրին վրայ։ Ընթերցումէ մը վերջ, երբ կը փորձենք դասաւորել մեր տպաւորութիւնները, կուգանք այն եզրակացութեան, թէ վաղամեռիկ բանաստեղծը դրի առած է այդ էջերը զանազան առիթներով, իբրեւ պատասխաններ իր արուեստին ու գրականութեան չուրջ տեղի ունեցած անիրաւ կամ իրաւացի քննադատութիւններուն, մտահոգութիւնը չէ ունեցած դասաւորելու իր միտքերը, խնամելու իր ոճը, արդարացնելու իր նախադասութիւնը։ Արձակագիրը կը նսեմանայ Քերթողին առջեւ։ Բանաստեղծական խառնուածքը, ներշնչումը եւ թախիծը կրկին կը յայտնուին, երբ գանենք կը յայտնաբերէ արժակ քերթուածներու մէջ, ինչպէս Ցայգոյիթը (էջ 101—102), Ուրիշ տեսիլը (էջ 103), կամ Տկարին երգը (էջ 111)։ Երբ կը փորձէ ուրիշ դրական սեռի մը մէջ ինքզինքը բացատրել, հոն կը կորսնցնէ արուեստի ամէն մտահոգութիւն, բառերը կը դառնան յաճախ աններդաշնակ, ինչպէս օրինակ «Յետադարձ Բարեկենդանի» կամ «Անտիպ բանաստեղծ մը»ին մէջ։

Լեզուն եւ բառամթերքը նոյնպէս կը զանազանուին անոր արժակին եւ քերթուածներուն մէջ։ Եթէ անոնք ախորժալուր, ներդաշնակ ու երաժշտական են վերջիններուն մէջ, ընդհակառակն առաջիններուն մէջ կը դառնան անհարազատ, ինքնատպութենէ զուրկ. Անոնք կը կրեն արեւմտահայ գրականութեան այն ատենուան գրական վէճերուն դրոշմը, եւ բոլոր արուեստականութիւնները։ Մեծարենց իր հարազատ դաշտին վրայ չէ, երբ սահքուած է իր միտքերը զարգացնել արժակի մէջ։

Արժակներէն ոմանց մէջ յստակութիւն չունի Մեծարենց։ «Զրին ծաղր» հատուածէն նախադասութիւն մը.

— «Սակայն երբ հոսանքը պիտի անցնի կամուրջին տակէն, հոն ուր ժայռերու յախուռանքը կ'իյնայ, եւ սպիտակ գմբէթարդ Աստուածամայրը կը ժպտի անուշ, կամուրջին տակէն կը սահի անչչուկ, հանդարտած, եւ բարի Աստուածամայրը զինքը հրձուղատող ամրաբձուղէչ ու բազմաստեղ ծառերէն, տասերի խունկ մը՝ օրհնութիւն մը կը թօթուէ, որ կը հղոր չանայ իր դարաւոր անկողինին մէջ երկարած գետին ողորկ եւ դողդոջուն մարմինին վրայ՝ գրգիռ հոլանիս»։

Այս մասին կրնանք դիմել նաեւ իր վկայութեանց, թէ եւ Օֆէլիա Տ. Գասապեանի ուղղած մէկ նամակին մէջ 1907ին.

— «Ներկայ անհասկնալի բաներ կ'ըսեմ. գիրս ալ չէ՞ յայտներ արդէօք մտքիս տենդագին վիճակը. անհասկնալի՞ բաներ, զարմանալի չէ որ «Ծիածան»իս մէջ ալ գտած ըլլաս ատոնցմէ. որովհետեւ «Ծիածան» չէ ունեցած բաւականաչափ հասկնալի հանդամանք, այսինքն կենսական, հանրամատչելի, հոգեգրաւ յատկութիւններ»։

Հակառակ այս քանի մը վերապահումներուն, գուրգուրանքով կը թերթատենք Մեծարենցի արժակ էջերու հաւաքածոն, ամէնպէս ինչպէս քերթուածներու երկու հատորները, որոնք մեր բանաստեղծութեան եւ արուեստի բերին մատծումներու, նոր զգայութիւններու, հրաշալ պատկերներու, թարմութիւն, ինքնատպութիւն, խորութիւն եւ անկեղծութիւն։ Այս արժակ էջերէն ոմանք մանաւանդ կը լուսաբանեն իր հիւանդ հոգին ու մրտերիմ պահերը։ Մեծարենցի մանկութենէն ու պատանեկութենէն բաւականաչափ տեղեկութիւններ ունինք, որոնք դիւրութիւն կուտան մեզի կազմելու իր նկարագիրը եւ գրական անհատականութիւնը։ Անոնց վրայ աւելցուցէք իր որակով թանկագին երկերը, որոնց մէջ ա՛յնքան թափանցիկ կերպով կը նկատուի քերթողին վիրաւոր եւ կարօտաբաղձ հոգին։

Ցաւօրդ յղումով պիտի փորձենք գծել իր կեանքին ու արուեստին ամէնէն բարախուն երակները, որոնցմով միայն կրցաւ ան դառնալ մեր բանաստեղծութեան տաղանդաւոր ու ներշնչեալ ներկայացուցիչներէն լաւագոյնը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԺԱՄԸ ՏԱՍՆԵՆ ՎԵՐՋԸ... ՆԱՐՕՍ

Մեծաքաղաքի մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն որ եւ է երիտասարդ երբ գիշերուան ժամը 10էն վերջ աղջկան մը հետ բռնուի հասարակաց վայրերու եւ պարտէզներու մէջ, պարտաւոր է ապացուցանել թէ նշանածը կամ կինն է. այլապէս պիտի պատժուի... պատկուելով.

ՄԱՐԴՈՒՆ ՑԵՂԸ

ԽՄԲ.— Ճաշակ մը՝ ողբացեալ Հմայեակ Մաստիկեանէն, որ Պոլսոյ մէջ ցանեց իր տաղանդին ցոլքերը, սակայն դժբախտաբար գրիչը լքեց Փարիզի թոհ ու բոհին մէջ։ Կ'արտատպենք «Ճակատամարտէն» (1920 օգոստոս 22)։

Ուրիշ ուրիշ գրուածքներ ալ, որոնց լաւագոյն մասերը պիտի ներկայացնենք պարբերաբար։

Ա.

Դաշունեցին զայն տասն անգամ ու յափշտակեցին ձեռքէն այն էակը զոր իր կեանքին մէջ սիրած էր ամէնէն աւելի։

Հառկցաւ այն ատեն թէ այլեւս չէր կրնար ապրիլ իբրեւ մարդ։ Լաւ, ըմբոշխնեց սա մխիթարութիւնը թէ ազատագրուած էր այն շղթաներէն, որոնցմով կապուած ենք մենք երկրին։

Պառկեցաւ անշարժ՝ երկար ժամանակ հորի մը մէջ ուր նետած էին զինքը՝ կորատոուած գլուխներու ու մահամերձ մարմիններու հետ մէկտեղ, մինչեւ որ կակիծը, որ թափանցեց անոր սիրտն ու միտքը, փրցուց ջիղերը ու հովին տուաւ ինչ որ կար անոնց մէջ հոգեկէն, կաթեցուց արիւն աչքերուն, որպէսզի ալ չզանազանէ բարութեան գոյները եւ ձեւերուն արտաւ այնքան զօրութիւն որ կարենային խեղդել մէկ անգամէն։

Ու երբ յեռներու աճաւոր լռութեանը մէջ, ու երբ հոգիին սաստկացնող մեռութեանը դէմ կանգնեցաւ, թօթուելով վրայէն փերթերը դիակներուն, իր մէջէն արձակեց ամէն մեղկութիւն։

Այլեւս ոչ մէկ նոր վիշտ չպիտի խոցէր զինքը։ Պիտի ընթանար խոդոռելով կեանքը մինչեւ որ գտնէր այն զոր սիրած էր իր կեանքէն աւելի։

Բ.

Այսպէս անցկալ ճամբուն մէջտեղ, երբ արօտին մը պրկեց իր ուշադրութիւնը։

Զինուոր մը քրտնաթոր ու անհոգավառ, կը սուրար գիրկին վրայ աեղմած բան մը որ փաթթուած էր ծիրանի լաթի մը մէջ։

Վազեց ընդառաջ, բռնեց երիվարին փաթթոցած բաչերէն, աւելի արագ քան չամբը, ձունկի բերաւ զայն ու այն վայրկեանին երբ իր զարշաշարին տակ ...ութիւն ... մարդը, հագուստեւոր ու չաղաղուն մեռածներու տակ մը ինկաւ ոտքերուն տակ։

Արհամարհանքով անցաւ հրեց զայն ու գնաց դրուխը հանգչեցնելու դաշտաւոր ծառի մը հաստաբուստ կողքին վրայ։

Մահաժանգոյն, կանգնած մնաց այդպէս, մինչեւ որ ոտնաձայն մը առաւ։

Կին մը բոկոտն, արիւնլուայ կոշտրով ու անհունօրէն տանջուած, կ'երգէր եւ կ'օրօրէր դիակը իր զաւկին, որուն բերանը կառչած էր իր ծիծին։

Մօտեցաւ, նայեցաւ անոր ցաւագարած աչքերուն եւ կռնակը դարձուց։

Թողուց որ ինչպէս ինքը, չէքի ան ալ խելայեղ, սիրականի մը մահուան չարչարանքը ծոցին վրայ։

Գ.

Քալեց երկար ատեն եւ երբեք չյոգնեցաւ։

Իմացած էր թէ փարասխններով հեռու վայր մը՝ շրջապատուած անմատչելի ժայռերով ու անդատակ վիհերով, աւազակներ հիմնած էին Որջ մը, որուն ստորերկրեայ փապուղիներուն մէջ պահած էին այն բոլորը ինչ որ գողցած էին։

Անոնց մէջ կային մարդոց կողմէ ամէնէն աւելի սիրուած բաները։

Երբ մօտեցաւ, իրիկուն էր արդէն եւ հետզհետէ ջահերը կը բոնկէին հսկայ պարիսպներուն վրայ։

Ոչ մէկ ձայն կար. կիները կը քնանային խոնջէնքով ու այրերը մեկնած էին ամէն ուղղութեամբ, յայնաբաց ոնգունքներով, տոգորուած նոր գողօններու հրապոյրով։

Պէտք էր որ մարդը կողոպտէր իր նմանը։

Անցաւ անչչուկ պատերէն եւ տեսաւ պահապան մը որ կը ծեծաղէր ինքնիրեն՝ տարուած անտես երազ մը։

Հանեց իր զուրկը եւ անաղմուկ, մզեց զայն անոր կոկորդը մինչեւ երախակալը. յետոյ վառեց խարոյկ մը եւ կրակի տուաւ Որջը։

Ամէն կողմէ այն ատեն աղաղակներ սկսան բխիլ, բարձրանալ, ծաւալիլ։

Անասունները դարձան այսահար ու նետուեցան բոցերուն մէջ, չներերը, սիւները, կամարները կործանելէ առաջ՝ մերկացան իրենց գրասանդներէն ու գոյներէն եւ ճարճատիւներ երգելով միաբերան եւ վերջին անգամ, ինչպէս ժողովուրդ մը մահուան առջեւ։

Ու ծուխը, մեղքով ծնած մանուկներու միսին, եւ հոտը կիներու կիզծեքներուն ու ճարպին՝ լեցուց ամբողջ միջոցը։

Վերջալոյսին յանդիման բռնկող այդ հրդեհը նման էր խանդավառ արշալոյսի մը։

Այսպէս, երբ մոխրացաւ ամէն ինչ, գտաւ թաքուն վիրապները ու անոնց մէջ տեսաւ բիւրեղէ ամաններ, բեհեզաւոր թանկագին դիզօրներով, պաշտամունքի խայտարղէշ առարկաներ եւ ոպիններ սպիտակ, տակաւին կոյս, որոնք չէին ճանչցած սէրը ու անոր յոյսը։

Հետազօտ որովհետեւ բոլոր անոնց մէջ որոնք կը սիրուէին ամէն բանէ աւելի, չգտաւ այն որ սիրա՛ծն էր իբրեն ...

Դ.

Ու հետզհետէ զգաց թէ անխորտակելի կամք մը անձնազոհութեան, կը շարժէր, կը լեցնէր երակները այնպիսի ուժգնութեամբ, որ հրաշքն էր ու ընդունակ պայթելու։

Թափառեցաւ ու գինովցաւ ցաւին աճաւոր անյուսութեամբը, շրջեցաւ ու յղացաւ հզօր, կարմիր, բոցաշաւ՛նչ պատկերներ։

Պիտի բարձրանար լեռը, պիտի բանար տասը բերանները զայունահար իր վէրքերուն ու պիտի խեղդէր մարդկութիւնը անոնցմէ հոսող հրավառ արիւնովը։

Զրհեղեղի մը նման պիտի թափէր բոլոր քաղաքներուն վրայ հերոսատենչ հեղուկը իր մարմինին, անչափ... ժացնելով այն ինչ որ ... կարունակ նուիրագործած էր զարիքու մէջին։

Ներկուած անով, պիտի գլխիւ անդունդներու խորը՝ մարդոց ձեռքով ստեղծուած ամէն ինչ, պիտի ապականային ռճրագործ տենչանքները եւ ստութիւնը օրէնքներուն ու գեղեցկութեան. դահավիժող այս աստանդակ ... բուն հետ պիտի աղտաղարուէր կախկանդուած իր ցաւը։

Վասն զի այդ պահուն պիտի կնքէր մեռնողներու վերջին հէկեր եւ պիտի ճանչնար ձայնը անոր զոր խլած էին իր ձեռքերէն։

Ե.

Բայց արիւնը, որ լերան կատարին վրայ յորդեցաւ դալարենահար իր մարմինին տասը բերաններէն, չհասաւ իսկ մինչեւ ստորոտը։

Թայլամոլոր իջաւ սարերէն եւ տեսաւ ժողովուրդը առաւօտ մը եկեղեցիի, որ թագած գլուխը հողին մէջ, կուլար ու կուրծքը կը ծեծէր։

Հասկցաւ թէ անոր ալ գիրկէն խլած էին իր սիրական էակները, թէ իր կակիծն էր որ կ'արտասուէր հազար հազար աչքերով, կը փրփրէր կ'ալեկոծէր, կը մռնչանար, ինչպէս յոյժ բոցավառող անտառ մը։

Ու հոն լիայագ, ամփոփեց իր ամբոխ հոգին մէջ բովանդակ տառապանքը, ապրելու կամքը ու քաջութիւնը անոնց եւ անյաղթելի կերպով գինուած բարձրացաւ վերստին դէպի լեռ։

Ցեղի մը ցասումն էր որ բորբոքած պիտի թափէր այս անգամ հրաբուխի մը հասող հեղուկ հուրին պէս։

Երբ որ ամբողջ ցեղ մը լանկէ՝ բոց սարսափին մարդիկ. յանկարծ կրնան կանգնիլ վեր բոլոր անոնք որ մեռածին ողջ ու սիրուած ամէնէն, նետուեցան անծանօթ հորերու մէջ։

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՍԹԻԿՈՍԵԱՆ

Խաբեբն

Թռչնակի հանգոյն երգո՞վ առլցուն
Անո՞յշ աղջնակ.
Առուակի չուրքին զըւարթ եւ ծըփուն
Դուն երազախիւս ճարիկ՞ց ծըլարձակ

Աստղերու ծոցէն սնցնող դողակ...
Պաղպաջո՛ւն շողիկ,
Մարմնացած խաղաղ, եւ ...
Մարգարտանման լուսաշե՞ն երիկ

Ըզգո՞յշ, մի՛ անցնիր մարգերէն ...
Զի ծաղկունքն ամէն կը գգնան ...

Նրա՞նցն այտերուդ։

Ըզգո՞յշ, մի՛ դիտեր լճակին ...
Զի ալիք մ'յանկարծ կը ծըծէ ...

Կապո՞յտն աչքերուդ։

ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՈՐԱԳԵԱՆ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՀՐԱՆԴ ԱԼԵՔՍԱՆՔ

ԽՄԲ.— Այս երգիծանքը կ'արտատպենք Մ. եւ Մ. Պարսամեան եղբայրներու « ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ » տարեգրքի 1935ի հատորէն, որ նոր լոյս տեսաւ։ Այս առթիւ ուրախ ենք ծանուցանելու թէ՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, որ այս շարքը սկսաւ «Ցառաջ»ի մէջ, այսուհետեւ կանոնաւորապէս պիտի աշխատակցի մեր թերթին, իսկ « Ծաղրանկարներ»ը գրքի պիտի վերածուին նոր յաւելումներով.—

X

Հրանդ Ալեքսանքեան ծնած է Կոստանդնուպոլիս՝ Բանկալթիի ազգային գերեզմանատան մէջ։

Ծնածը ուրուական մըն էր։

Դայեակ Ազնէս տուատ եա եա փախած է յեղապատառ։

Ալեքսանքեան հասակ նետելով կատարելագործուած է իբրեւ փէրի՝ առանց սակայն մարդու վախ պատճառելու. ընդհակառակն ինքն է որ սարսափած է այս աշխարհիս ողջերէն ու առողջներէն։

Նախակրթարանի ու Կեդրոնականի պատերէն թափանցելով դասարան ու դպրոց է փախած։

Պոլսոյ ջարդին՝ ուրուականը սոսկումով կը փախչի Վոսփորի տիկերէն ու կ'ապաստանի Վանա։ Պուլկար կառավարութիւնը աղատ մուտք կը չնորհէ Ալեքսանքի, իբր մէկ ոգիին՝ Բիւզանդիոնի մէջ կոտորուած Հայերուն։ Այնտեղ սակայն ոչ ոք կը հետաքրքրուի իր ապրուստով։ Զինքը գերբնական կարծելով չէին խորհած որ ստամոքս մը ունի Ալեքսանք։ Օր մը միայն, գերասանապետ Թովմաս Ֆասուլեաճեանէն կը հրաւիրուի ճաշի՝ մէկ պնակ լուբիայով։ Ալեքսանք կը կազմնայ եւ իբրեւ քարիւղ կը մտնէ բէդրոլ փոխադրող «Մանթաշօֆ» նաւուն մէջ ու Սեւ Ծովը ճեղքելով կ'ելլէ Պաթում, անկէ ալ Թիֆլիզ։ Իր առաջին գործը կ'ըլլայ խօսիլ ռուսահայերէն։

— Պոլսում՝ ջարդ։ Վառնայում՝ քաղց, Պաթումում՝ դդում, Թիֆլիզում՝ քէյֆ... գնում եմ, գալիս եմ... կրիտիքական մոմենտ... Ես նկարիչ ինտէլիգէնտ... հէնց էնպէս... հէնց էսպէս... ընկեր ճան, ճան բալա... կեանքը եղաւ մի խաթաբալա...

Կովկասի մէջ ալ չգտնելով իր տաղանդին արժանի ընդունելութիւն օր մը կը յայտարարէ.

— Պոլսում մտադիր էի անձնասպանութիւն անելով վերջ տալ իմ կեանքին, Վառնայում էլ մտադրել էի անձնասպանութիւն անել. հիմի բոլորն հասած եմ համարում։ Խօսք կէս գիշերին, կը ջախջախեմ իմ գանկը...

Պատասխան կուտան ու կ'ըսեն իրեն.

— Լաւ է անգամ քան երբեք։

Հետեւեալ առաւօտ կը յայտարարէ.

— Վաղը կը մեռնիմ...

Պատասխան կուտան ու կ'ըսեն իրեն.

— Այսօրուան գործը վաղուան մի թողուր...

Ըսինք թէ ուրուական էր. ոչ կրնար անձնասպան ըլլալ, ոչ ալ մեռնիլ։ Տխուր անմահ մը։ Ցոյներու կարաւանի մը գլուխը անցնելով՝ փոխադրուած է Փարիզ։

Աներախտութիւնը սակայն իրմէ առաջ Փարիզ հասած էր եւ կը սպասէր Ալեքսանքի

Ալեքսանք բանթենի գերեզմանատան մէջ մէկիկ, մէկիկ կը թաղէ իր յոյսի փիղերը եւ ուղտերը։

Փարիզի մէջ կ'ըլլայ retoucheur *մեծաղիր լուսանկարներու, միամտաբար նկարելով զաւշեր ու ձորեր, լիճեր ու բանջարանոցներ։ Բարձունքներ չէ հյած վախնալով տաք ու պաղէն։*

Ամբողջ իր կեանքի ընթացքին նեղ առիթը ունեցած խուլոր հայելի մը եւ տեսածները վերարտադրէր՝ վստահաբար պիտի ըլլար պինդ մեծ ծաղրանկարիչ մը։ Թիֆլիզի մէջ, ժմեռ մը, իր մէկ երգը եղանակաւորած է։ Ամբողջ ամառուան մը տաքերուն երգած են այդ կտորը՝ գուարճանալով ու զովանալով։ Բառերը կարծուած են Եղիա Տէմիրճիպաշեանինը իսկ եղանակը կարծուած է Զայլքովսքիինը։ Անկէ ի վեր Տէմիրճիպաշեան ու Զայլքովսքի անմահացած ու չքաւորուած են իսկ բուն հեղինակը մնացած է անշուք.

Փարիզի մէջ իբր ազգային նկարիչ ստեղծած է պատկերներ ցեղին տառապանքէն ու յաղթանակներէն։ Օրինակ՝ « Հայկական Աղատամարտը», « Մահ կամ Աղատութիւն », « Հայ կամ Արքայութիւն », «Մայր Արաքսի» (ափերով ու կողերով), « Կռուեցէք տղերք», « Որբեր », « Կարկուտ Տեղաց », « Սասունցին պիտի լինի արեան ծով », «Ողբա՛ հայրենիք », «Հիմ՞ էլ չնկարել », « Զայն մը հնչեց », « Կոչնակդ հնչեցուր », « Զայն տուր, ո՛վ ծովակ», «Թնդանօթներ որոտացին», « Ա՛հ մօտեցան մահուան ժամերս», « Մեռանում եմ, աղնիւ ընկեր »։

Եթէ մեր մէջ՝ շատեր ջարդուած ու մեռած են առանց պատանքի, ու ոմանք ալ կռուելով մեռած են նոյնպէս առանց պատանքի. Ալեքսանք ալ այդ մեռնողներուն կեանքը նկարած է։ Եթէ զիրենք չէ անմահացուցած գոնէ անոնց պատանք մը չնորհած է իր նըկարիչի կտաւներով։

Հայկական երգարանի նկարիչը եղած է ան։ Ուրեմն զուր է պնդել թէ ներդաշնակութիւն ու երաժշտութիւն չունի իր եւ իր նկարներուն մէջ։

Սարքած է իր նկարներուն ցուցահանդէսը եւ երկու չարաթ ի զուր ըսպասած է այցելուներու։ Միակ հանդիսատես ունեցած է իր դանակից բարեկամը՝ իշխան Արշակունի, մէկ մըն ալ Արշունի սրբազանը որ լալահառաչ «պահպանիչ»ով մը փակած է նկարահանդէսը։ Ալեքսանք ողբային հեծութեամբ դետին է թափած պատկերները ու մէջը նստելով, ցուցամատը ճակտին, ռուսահայերէն հրամայած է որ լուսանկարեն զինքը, տակը գրելով.

Հ. Ալեքսանք Աստէր կուլայ,

Զըկայ բաղդ — «Մի՛ լա, մի՛ լա»։

Քանի մը անգամ մասնակցած է Անկախներու ցուցադրութիւններուն։ Այցելուներէն տասնեակ անձեր՝ փափաքած են գնել նկարներուն չքեղ շրջանակները։ Ալեքսանք այդ շրջանակները վարձքով առած ըլլալով չէ կրցած գոհացնել դիմողները։

Ալեքսանք իր նկարները ծախելու միայն մէկ միջոց է գտած. գանոնք ղնել վիճակահանութեան։ Ու կը գործէ այս ուղղութեամբ։ Ալեքսանք ինքզինքէն 2 — 3 թիւ գնելով՝ քանի անգամ է որ ինք կը շահի իր նկարները.

X

Հրանդ Ալեքսանք կոչուած է փառք դահճայութեան մլուկը — Թոթովախօսներ կուտեն «լ» գիրը։ Ասիկա նոր համար որ անգամ է Միութիւններուն եւ յաւէտ ներկայ է հայկական բոլոր ցերեկոյթներուն եւ երեկոյթներուն, ըլլայ ներկայացում, նուագահանդէս, երգահանդէս, համերգ ցուցահանդէս, միթինկ կամ ազատութեան դէս։

Ներկայ է երբեմն հանդամանքով իբր թատերական, երաժշտական ու նկարչական քրոնիկագիր։

Անգամ մը երեկոյթի մը կազմակերպիչները որոշած էին ոչ ոք ընդունիլ ձրի, մանաւանդ Ալեքսանքը։ Դրան առջեւ տոմսակ նայողներուն ալ խստիւ պատուիրուած էր այս պարագան։ Հանդէսը սկսելէն ու գուռները գոցուելէն վերջ մէկը ըսաւ.

— Այս հանդէսը իսկապէս բացառիկ է որովհետեւ Ալեքսանք ներկայ չէ...

Սխալ էր սակայն։ Ալէ մը նետել արուեստագէտութեան վրայ ... բառ էր հաստատակութեան բարձր ... նելու համար Ալեքսանքի ... քը։ Ու իրաւ այնտեղ էր Ալեքսանք առաջին կարգի աթոռներէն մէկուն վրայ՝ կոկոզավիզ։ Բայց ինչպէս եղա... էր որ մեծ օժիքը ձեռք չէր ... Résquilleur մըն է՞ր։ Ո՛չ։ Հապա՞ ... ինք՝ ուրուական մը միայն.

ԹԱՏՐՈՆ

ՕՖԷՆՊԱԽԻ «ՄԱՏԱՄ ՖԱՎԱՌ»Ը

— o —

Թէեւ երեւելի երգահան Օֆէնպախի գործերուն ամէնէն ծանօթներէն չէ «Մատամ Ֆավառ» օփէրա-գոմիքը, բայց անոր քիչ մը հինցած նիւթին հեղինակները — ՊՊ. Տիւրիւ եւ Շիվօ — ժամանակին, 1878ի առենները, յաջողած գուարճացուցած պէտք է ըլլան կէս դար առաջուան խաղաղ եւ քիչով գոհացող ժողովուրդը։

Օֆէնպախի երաժշտութիւնը, այս յօդուածագիրն ալ մինչեւ այսօր առէն գտած, ականջի մօտ, չատ ճարտար, ուրախ զաւաւորուած, չարք մը երգեր եւ առաջ եղանակներու կատարեալ բնականութեամբ իրար յաջորդելը, ցոյց կուտան անգամ մը եւս ուժեղ երաժիշտի մը անմահութիւնը, հակառակ տարիներու հոլովման եւ մանաւանդ հոգեբանական փոփոխման։

Թրիանոն Լիրիքի օրքէսթրը, Պ. Միլիօ Մօրսէի ղեկավարութեամբ, ներդաշնակ, տեւաւոր, կենդանի, սամբ-ֆէնի-մէօրով ընկերաբար խմբերգ պատրաստուած կարող երաժիշտներու մենեկրգներուն եւ միւսներուն։ Տիկին Իվօն Ֆաուշ եւ Տաճիկ Վինեօ — երկուքն ալ օփէրա-գոմիքէն — Ֆավառ ամոլին դերը կը կատարէին։ Փորձենք ամփոփել խաղը։

Ֆավառ եւ կինը կը փնտռուին Մօնպալէ մարքիզին կողմէ։ Տիկին Ֆավառ որ դերասանուհի-երգչուհի է, միեւնոյն գրած կատակերգութիւններ յաճախ կը խաղայ բեմի վրայ, զիպուածով իր ամուսինը — Ֆավառը — կը գտնէ պանդոկի մը չտեմարաներ մէջ։

Հազիւ թէ կծիկը դնելու կը պատրաստուին, Մօնսապլէի կողմէ զրկուած զինուորները պանդոկը կու գան, վերջին վար խուզարկութիւն կատարելու եւ Ֆավառը ձերբակալելու համար։

Տիկին Ֆավառ, ամուսինը կիկին չտեմարանին մէջ պահելով, պանդոկին սպասուհին կը ձեւանայ պանդոկապետին հետ համաձայնելով, եւ զինուորները կը զինովցնէ ատոտ գինի, երգ եւ պարով։

Զինուորները Ֆավառը չգտնելով կը մեկնին։

Միւս կողմէ Հէքթօր տը Գուափրէօ հազարապետ Քօթինիօրի աղջկան՝ Սիւզանի պարնուած, հօրմէն աղջկան ձեռքը կը խնդրէ, բայց Քօթինեաք յուզելով Սիւզանը տալ Գուափրէօի, այս վերջինէն կը պահանջէ որ ունենայ Տուէ քաղաքին մէջ բարձր պաշտօն մը, մինչեւ վստահ է որ չկրնար կարծանալ ձեռք ձգել։

Տիկին Ֆավառ որ (խաղին մէջ) հեռուանէն մըն է, ամուսինը ազատելէ առաջ, Գուափրէօն ճանչնալով, կը դիմէ մեծ անձնաւորութեանց Գուափրէօին համար խնդրելու Տուէի բարձր պաշտօնը եւ խորամանկութեամբ կը յաջողի։ Հազարապետ Քօթինեաք, տեղեկանալով խնդիրին, տրպուած է աղջիկը Գուափրէօի տալ իբրեւ կին։ Գուափրէօ, Ֆավառները ազատելուն համար, պանդոկէն մեկնած առեն զանոնք, իբր իր սպասաւորները, հետը կը տանի, միեւնոյն առեն ունենալով իր քովը Սիւզանը որ չուտով իր կինը պիտի դառնայ։

Երկրորդ արարին Գուափրէօ եւ կինը իրենց ապարանքին մէջ խնջոյք մը պիտի տան եւ ահա մարքիզ տը Մօնպալէ, ծեր կնամոլ մը, որ Գուափրէօի անօրէնն է, այս վերջինին գալով Տիկին Ֆավառը կը փնտռէ։ Տիկին Ֆավառ, որ դուրսեցիներուն դիմաց իբր սպասուհի է ճանչցուած, Մօնսապլէի քով ինքզինքը Տիկին Գուափրէօ կը ներկայացնէ։ Ահա մեր «Մեր-Կայանն»ը որ կը սկսի Մօնսապլէի աչմարիտ Տիկին Գուափրէօ-Ֆավառի զեղեցկութենէն տարուած։ Այս առենէն խնդկատակութիւնը կը սկսի, վերջ գտնելու համար միայն երրորդ արարին ծայրը ուր Մօնսապլէ ճշմարիտ Տիկին Գուափրէօն կարծելով Մատամ Ֆավառը — հետեւաբար գերասանուհին — կը ստիպէ զայն թագաւորին դիմաց բեմ ելլել... բուն Ֆավառին հետ։ Իսկական տիկին Ֆավառին հետ Գուափրէօ ժամանակին կը հասնին ամառնային թատրոնը ուր տեղի պիտի ունենայ ներկայացումը եւ խաղքութեան առջեւ կ'առնուի. Տիկին Ֆավառ — ճշմարիտը — մեծ յաջողութեամբ խաղալով դեր մը որ չենք գիտեր երբ սորվեցաւ։

Խիստ գեղեցիկ ձայներ կան «Մատամ Ֆավառ»ի դերասան-երգիչներուն մէջ։ Ցիշենք Պ. Մօրթօնը որ մարքիզ տը Մօնսապլէի ծիծաղելի դերը ուշիմութեամբ կատարեց։ Պ. Մաքս Մուլթիա վայելուչ Գուափրէօ մը եղած էր, Օր. Գրէկա գեղեցիկ Սիւզան մը, Պ. Քարլ Պիազօթէն — պանդոկապետը եղած էր — ինչպէս որ կ'երեւակայենք աւելի լաւն տարի առաջուան պանդոկապետները։ Պ. Վինիօ իր պարիթօնի հզօր ձայնով թէեւ քիչ մը խառնութեամբ կատարեց Ֆավառի դերը, բայց իր բնական, իր միմիքը եւ գեղեցիկ ձայնը ցինք առաջնակարգ արուեստագէտներու շարքը կը դնեն։

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ»

>>> :<<<

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ փրոֆ. Յ. Մանանդեանի մէկ նոր հետազօտական աշխատութիւնը, — Խորենացիի առեղծուածին լուծումը։ Գիրքը բաղկացած է հետեւեալ մասերէն. — «Աշխարհացոյցը եւ Մովսէս Խորենացին, 2. Խորենացիի առեղծուածին լուծումը, եւ իբրեւ յաւելուած՝ 3. Խորենացիի պատմութեան բառացաշարը, 4. Ուսումնասիրութեան գլխաւոր աղբիւրները ռուսերէն եւ գերմաներէն։

Փրոֆ. Մանանդեանի կարծիքով, Խորենացին իր պատմութիւնը գրած է Բագրատունիներու զօրացման շրջանին՝ Թ. դարուն մէջ։ Կանգնելով պատմաբանասիրական համեմատութիւններէ հանուած եզրակացութիւներու վրայ, Մանանդեան նախ կ'աշխատի ցոյց տալ, որ Աշխարհացոյցը եւս գրուած է Խորենացիի ձեռքով։ Մանաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնելով իր նիւթին վերաբերեալ կարգ մը հարցեր, փրոֆէսօրը գիրքին կցուած յաւելուածին մէջ կը քննէ Խորենացիի պատմութեան լեզուն, իբրեւ իր գլխաւոր տեսակէտներուն փաստ եւ օժանդակ աղբիւր։ Շատ հետաքրքրական է պատմաբանին այն թէզը թէ Խորենացին իր պատմութիւնը գրի առած է Բուղայի արշաւանքէն վերջ (852-855), թէ Խորենացին կը ներկայանայ Բագրատունեաց չրջանի տիրապետող դասակարգերուն քաղաքական համակրութեան, Բագրատունիներու յունասիրական օրիանթասիոնին արտայայտիչը իր պատմութեան մէջ։

Այս գործով, Խորենացիի առեղծուածը կրկին հրապարակ կը գրուի, բայց եւ այնպէս չատ հետաքրքրական են Մանանդեանի չօշափած հարցերը, եւ իր ուսումնասիրութիւնը կը մնայ Հայաստանի պատմութեան քննութեան բերուած լաւագոյն նպաստը։

⁂ Դեռ նոր լոյս տեսաւ նաեւ փրոֆ. Յ. Մանանդեանի մէկ ուրիշ աշխատութիւնը, — Աւատատիրութիւնը հին Հայաստանում։ Փրոֆէսօրը քննութեան ենթարկած է Հայաստանի հին պատմիչները եւ իր նիւթին վերաբերեալ բոլոր աշխատութիւնները, այսպէս հասնելով հետաքրքրական եզրակացութիւններու՝ հայկական աւատապետութեան մասին։

Ներածութենէն եւ աղբիւրներու մասին ընդհանուր տեսութենէն եւ մասնախօսութենէն զատ, հեղինակը կը պարզէ աւատապետութեան, նախարարութեանց ներքին էութիւնն ու փոխյարաբերութիւնները, ընկերային զանազան խաւերու նկարագիրը։ Շատ հետաքրքրական է այն գլուխը, ուր կը կատարուի հայ եկեղեցիին զասակարգային դէմքին բնորոշումը եւ Հայ եկեղեցիին կատարած դերին վերլուծումը, ինչպէս նաեւ «չինականներու եւ «ռամիկներու», արհեստաւորութեան եւ գիւղացիութեան նուիրուած մասերը։ Ի վերջոյ, փրոֆ. Մանանդեան կը պարզէ հայկական աւատապետութեան անկման պատճառները։

Նափոլէոնի ՍԻՐԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

— o —

Անցեալ օր Փարիզի մէջ աճուրդով ծախուեցան Նափոլէոնի սիրային նամակները, Նափոլէոնի տղուն մէկ ձեռագիրը եւ այլ վաւերաթուղթեր։

Ձեռագիրներուն աճէրը աճուրդի դրուած էր մեծ թիւով նամակներ, սակայն Ֆրանսայի Ազգ. Դիւանատան տնօրէնութիւնը արգելք դրաւ աւելի քան հարիւր ձեռագիրներու վրայ։ Այնպէս որ ծախուեցան միայն սահմանափակ թիւով նամակներ։

Այս աճուրդին առթիւ, Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն հաւաքածոյի սիրահար հարուստներ Փարիզ թափած էին, բայց յուսախաբ եղան, երբ տեսան որ արգիլուեցաւ բազմաթիւ նամակներու վաճառումը։

Ֆրանսացի հարուստները եւս ամէն ջանք թափեցին, որ օտարներուն ձեռքը չանցնին իրենց կայսեր նամակները, բայց եւ այնպէս աճուրդին մէջ յաղթեցին կարգ մը Ամերիկացիներ եւ Անգլիացիներ։

Ընդհանուր գումար, 150,000 Ֆրանքի ծախուեցան այն նամակները, որոնց վաճառումը արտօնուած էր Ազգ. Դիւանատան տնօրէնութեան կողմէ։

Ժամանակին, մենք այստեղ թարգմանաբար տուած ենք Նափոլէոնի սիրային կարգ մը նամակները։

Այդ նամակներէն, հետեւեալը, որ, առաջին անգամ տպուած էր կարգ մը յապաւումներով, ծախուեցաւ 46.300 ֆրանքի։ Նափոլէոն այս նամակը գրած է կախանդ թուղթի վրայ, առաջին կնոջը՝ Ժոզէֆինի ուղղեալ. —

«Մինչեւ իրիկուն, այնպէս կը յուսամ որ, Ռոմայի մը պիտի տռամամ քեզմէ։ Գիտե՞ս, իմ սիրելի Ժոզէֆինս, թէ ինծի ի՞նչ հաճոյք կը պատճառեն նամակներդ։ Վստահ եմ որ քեզի համար եւս հաճոյք մըն է նամակ գրելդ։ Այս իրիկուն պիտի մեկնիմ Թիրոլեան լեռները, դէպի Վերոնա, յետոյ Մանթուա, անկէ ալ՝ Միլան, ուր քեզմէ ստանամ համբոյր մը քեզմէ, տաք ինչպէս կը հաւտատես։ Զէ՞ որ դուն կեանքիս էութիւնն ես եւ սիրտս լեցնող զգացումը։ Ապահովաբար, դուն պիտի Միլան հասար ու ծանօթացար քաղաքին։ Ի՞նչ կ'ընես արդեօք այս պահուս։ Կը քնանաս, չէ՞։ Ափսո՜ս որ քովդ չեմ, որպէսզի ծծէի չունչդ, դիտէի գեղեց — կութիւնդ, ողողէի քեզ համբոյրներով։ Երբ քեզմէ հեռու եմ, ի՞նչ երկար կը թուին գիշերները. անհամ եւ տխուր։ Իսկ երբ քովդ եմ, ցաւ կ'ընեմ որ չարունակ գիշեր չըլլայ։ Մրնաս բարով, իմ գեղանի եւ բարի սիրականս, այնքան աննման եւ այնքան աստուածային։ Սիրառատ համբոյրներ ամէ՜ն կողմիդ, ամէ՜ն կողմիդ»։

Աճուրդի գրուած նամակներուն մէջ կար նաեւ Նափոլէոնի տղուն ձեռագիրը, — զատաստան մը իր հօր մասին. —

«Իր յիշատակներուն սխալները աղտուելու մէջ այնքան ճարտար, Նափոլէոն կը կարծէր թէ այդ սխալները կը նուազեցնէին իր փառքը՝ այնքան դիւրին դարձնելով իր յաղթանակները։ Թերեւս չկայ մէկը, որ այնքան փափաքած ըլլայ, որքան ինք, ճակատիլ լինին արժանի եւ հաւասար թշնամիներու հետ»։

Այս ձեռագիրը ծախուեցաւ 8.300 Ֆր.ի։ Իսկ 5.600 Ֆրանքի ծախուեցաւ Մարի-Լուիզի (Նափոլէոնի վերջին կնոջ) նամակը, որով կայսրուհին կարծես զամբանական մը կը կարդար Ս. Հեղինէ կղզիին վրայ չիջած մեծ մարդուն. —

«Թէեւ որ եւ է տաք զգացում չէի զգար իր մասին, սակայն չեմ կրնար մոռնալ որ հայրն էր զաւկիս։ Ու յետոյ, հակառակ կարծուածին, երբեք զէշ չէր վարուիր հետս, ընդհակառակն միշտ սէր ու գորով ցոյց կու տար ինծի, միակ բանը զոր կարելի է ցանկալ քաղաքական չահերու վրայ հիմնուած ամուսնութեան մը մէջ։ Ատոր համար չատ կը վշտակրիմ, ու բէեւ պէտք էր ուրախ ըլլալ որ քրիստոնէավայել ձեւով մը վերջ գտաւ իր դժբախտ կեանքը, այսուհանդերձ ես կը փափաքէի որ դեռ երկար ապրէր երջանկութեան մէջ, — միայն թէ ինձմէ հեռու ապրէր»։

Աճուրդի գրուած նամակներուն մէջ կան նաեւ Ժոզէֆինի նամակները, պատանի Նափոլէոնի (16 տարեկան) մէկ ձեռագիրը

ԿԵՑՑԷ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԸ

Պատմութեան զասագիրքերու մեղսակցութեամբ, Միջին Դարը տակաւին կը հենէ զասապարութեան մը տակ։ Արդարեւ, երբ կ'ոգեկոչուի Միջին Դարը, անմիջապէս մարդկային մտքին առջեւ կը պատկերանայ խաւարը։ Ազատականութեան յաղթանակէն, կամ Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն ի վեր Միջին Դարը հոմանիշ է խաւարի։

Եւ սակայն քրիստոնէութեան խեղագար եւ միահեծան տիրապետութեան դէմ մեր ըմբոստումը պատճառ մը չէր որ ուրանայինք Միջին Դարու մտաւորական վերելքը

Mercure de Franceի մէջ, Լըֆէվր տէ Նօէթ արժէքաւոր յօդուածով մը զասապարութեան սեւ կնիքն է որ կը վերցնէ Միջին Դարուն վրայէն, հաշուեկշիռն ընելով գիտական նորութեանց որ երեւան եկան պատմութեան այդ դժբախտ չրջանին. —

Հին Դարը, որ այնքան հարուստ է գրականութեան եւ արուեստի արտադրութիւններով, ընդհակառակն չափազանց աղքատ էր արդիւնաբերական միջոցներու եւ գործիքներու անսակէտով։ Տարիներ ու տարիներ հիներու գործնական օժիտը մնաց նոյնը, — այդ էր պատճառը, որ անոնք չկրցան յաղթահարել այնքան հարստութիւններ, չկրցան ստեղծել անտեսական կազմակերպութիւններ, եւ սոմը պարբերական հիւանդութիւն մը դարձաւ իրենց ընկերութեան համար։ Բիրտ եւ կոպիտ փոքրամասնութիւն մը, այս կացութեան մէջ, տէր կանգնելով արդիւնաբերութեան՝ կ'աչխատէր պաշտպանել իր գերիշխանութիւնը ամէնէն անգութ առանձնաշնորհներով եւ ընկերային չարաչահութիւններով, առանց կարգին՝ գերեզմանատեղին

Այս էր հին ընկերութեան զայանիքը, գլխաւոր պատճառը իր կեցած նըկարագրին։ Ահա գլխաւոր պատճառը անկման եւ կործանումին այնքան քաղաքակրթութիւններու եւ կայսրութիւններու, որոնք կ'ուզեցին (jalonner) պատմութիւնը մինչեւ Միջին Դար։

Միջին Դարու «խաւարին» հետ, ընդհակառակն, կը սկսի ճարտարագիտական արագ յառաջդիմութիւն մը, որ կը հարստացնէ մարդկային գործնական աչխատանքի սապարէզը։ Արդարեւ ծագում կ'առնէ ճարտարարուեստը։ Կենդանական, ջրարաշխական, օդային միջոցներով կը ստեղծուին չարժիչ ուժեր, որոնք կը դարձնեն առաջին անիւը արգի ճարտարարուեստին։ Ու երբ հետզհետէ աւելի կը ցայգանայ, կը բարդանայ, կը զօրանայ արդիւնաբերական գործիականութիւնը (outillage), անմրցելի, աւելի հզօր եւ աւելի խնայողական քան մարդկային մեքենան, այն առեն անօգուտ կը դառնայ գերեվաճառութիւնը։ Գերիներու ազատագրումը կը սկսի այս թուականին։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը (16 հոկտ.) իրենց առջինեկ զաւկին ԼԵՒՈՆԻ Պ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի։
Պրիւքսէլ

Այսպէս կը ծագի նոր աշխարհ մը առաւօտը, երբ եւ հետզհետէ զօրծիքներու եւ մեքենաներու չարունակական կատարելագործութիւնը կը բարելաւէ ձեռագործ բանուորին կեանքը եւ կը դիւրացնէ անոր ընկերային վերելքը

Լըֆէվր տէ Նօէթ գեռ կը մտնայ թուել յառաջդիմութիւնները բժշկական եւ փիլիսոփայական կալուածներու մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ 25ՆՈՑ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Փօլ Մօրան, խօսելով գրական նորահաս սերունդին — 25 տարեկաններուն — մասին, կ'աչխատի բանաձեւել անոնց ցանկութիւնները. —

Դրող մը նախ կը փնտռէ հրատարակիչ մը։ Բայց երեւակայեցէք անգամ մը, — սովորութիւն է տրանքալ՝ ներկայացնելով գրողներու նիւթական անհախանձելի կացութիւնը ներկայ տագնապին մէջ։ Խորհա՞ծ էք, սակայն, հրատարակիչներու մասին։ Մը հրատարակիչը կը համարձակի հրապարակ բերել նոր գրող մը, 25 տարեկան նորահաս վիպագիր մը։ Շատ ալ հետաքրքրական չէ նախ պարբերաթերթի մէջ տպել, անթելով կարդալ, չարժանկարի պատաւորին վրայ ցոյց տալ, յետոյ գիրքի վերածել որ եւ է նոր վէպ, քանի որ, այդ ձեւով, վէպը կը դառնայ թանգարան գրուած արտայայտութիւն մը։

Հրատարակիչներու տագնապը, որ այնքան կապուած է նոր գրողներու հակասութեանց, կ'առնէ հետզհետէ աւելի, որովհետեւ հիմա օրաթերթերը յաջին տեղ կուտան գրականութեան։ Այս պարագան, սակայն, օգտակար է նոր գրողներուն, — գիրքը ապրանք մըն է որ կը ծախուի ոչ միայն ներքին, այլ եւ արտաքին չուկային վրայ։ Ներկայ պայմաններուն մէջ, գիրքախտաբար, արտասահմանը չի կրնար գիրք գնել։ Կը մնայ միայն ներքին չուկան։ Վերջ, երկիրին ներսը օրաթերթն է որ կը տիրապետէ։ Ու նոր գրողներուն առջեւ կը բանայ տարածման յայն հորիզոն մը։

Պէտք է արձանագրել միայն, որ գրող մը օրաթերթի մէջ հրատարակել մըն է, սահ-տէր դառնալ առաջ՝ պարտաւոր է պատչաճիլ կուսակցութեան, որունն է թերթը։ Եւ ահա թերթն է որ իրեն կուտայ նիւթը եւ ոչ թէ, հին բարի օրերուն պէս, մուսան։ Պարբերաթերթ մը, սակայն, գրողին համար տուն մըն է, ուր կրնայ հանգչիլ, խորհրդածել եւ սպասել... մուսային։ Ահա թէ ինչո՛ւ ճաչակ ունեցողը, երբ գրականութիւն կ'ուզէ, կը հետեւի պարբերաթերթին։ Այդպէս կ'ըսեն զաւառի եւ արտասահմանի երիտասարդները։ Պարբերաթերթն է, որ հիմա կ'ապրեցնէ գրականութիւնը, չնորհիւ պարբերականին է որ կ'աճի եւ կը ծաղկի նորավէպը

Պարբերաթերթը, ճիշդ է թէ, սկսաւ մնալ գիրքին, որ ժանդրացուցիչ է։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եթէ միայն երեք անգամ ներկայ է այդ հաւաքոյթներուն՝ իր ներկայութիւնը կը բազմապատկուի Դպրոցասէրի սարքած հանդէսներուն։

Իր ամբողջ քառորդն ու քերականութիւնը տպառած է այս արբադրօրծարանին վրայ «վեցհազարեայ» յօդուածներ գրելու համար։ Շատ զնահատած է վիշեալ տան յաւէրժական անօրէնութիւնը որ իրեն յանձնած է դպրոցին գծագրութեան դասերը։

Իր չնորհիւ աշակերտուհիները, աջ ձախ ակնարկ մը միայն նետելով, քաղաքը կը գծագրեն արագիլներ, օձեր, մակարոյծներ, տզրուկներ ու յաւալիչներ։

Մէկ խօսքով՝ Ալեանաք Դպրոցասէրի քրոնիկագիրն է։ Տեսակ մը մասնագիտութիւն։ Եթէ ձեռքէն գայ, կը լեցնէ թերթերը Դպրոցասէրի զովքը հիւսող քրոնիկներով։

Օրինակ մը.

«Որբուհիները անոյշ երգերով արթնցած առաւօտուն եւ հանդէսի ամֆիթէատրոնի մէջ լուսացուցած գունաւոր ծղրուկներով։ Ցետոյ ոսկետակարփայլ արիւններով չորցուցին իրենց գիրուկ մարմինը եւ նախաճաշեցին մօտը ձիթապտուղներ

Տպաւորիչ էր իրենց «Հայր Մեր»ը։ Աշակերտուհիները աչխոյժ կերպով ուղղուեցան դասարանները՝ կարծես թռչնախումբ մըն էր որ գնաց թառիլ վարդենիի մը վրայ։

Հիւանդի կերպով գաս բանէն, սքանչելի կերպով գաս առին։

Ցամքը ու ներդաշնակ զանգիւններով հնչեց զանգակը։ Դէպի եղեմական պարտէզ։ Որբուհիները՝ մէկ մէկ ծաղիկ՝ Գողգոթայի կամ տխապատի, բուրաստանի վերածեցին այգին։ Ըսկսաւ խաղերու համերգը որուն կ'ընկերանար խոհանոցին մէջ խաշող անմահական ստխապուրը։ Կ'արժէ որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները այցելեն անգամ մը այս հաստատութիւնը՝ նախ քան իրենց ամուսնութիւնը»։

Հրանդ Ալեանաք պակաս-մը լրացնելու մտքով եղած է նկարչական քննադատ։ Գրած է իր եւ իր արուեստակիցներուն գործերուն վրայ։ Գոված է իր նկարները։ Այս չատ բնական է՝ քանզի հայր մը միշտ գեղեցիկ կը գտնէ իր զաւակները։

Եթէ ներկայացման մը ընթացքին տեսնէք մէկը վեցյարկանի օսլայուած օձիքով եւ ձեռքը թուղթ - մատիտ, մերթ ընդ մերթ զբաղած նօթագրելով՝ քաջ վստահ կրնաք ըլլալ որ ան Ալեանաք Հրանդն է։ Իսկ եթէ զինուածով քովը նստած ըլլաք եւ իր կարծիքը ուզէք դերասանի մը մասին՝ ան պիտի պատասխանէ ձեզի անալալի ու անփոփոխ.

— Միայն մի քանի օրից կարող էք իմանալ իմ կարծիքը՝ երբ կարդալու լինէք օրաթերթում իմ յօդուածը...

Ալեանաք եթէ դերասանուհիի մը վրայ զովեստի արժանի կէտ մըն ալ չգտնէ՝ բարեխիղճաբար կը գրէ.

«Տիկին Մելանի աչքի կը զարնէր մանաւանդ իր հայերէն մաքուր առոգանութեամբ»։

Արուեստագէտները գրած է միշտ իր անձնական բարեկամութեան նժարին վրայ. Բնաւ զէշ չէ գրած իր բարեկամներուն համար։ Ահա մարդ մը որ չէ դաւաճանած բարեկամութեան դէմ.

Տասը մատները մոմ ընելով՝ ձեռքերը այրած է.

X

Ծնած է Ալեանաքեան։ Պուլկարիոյ մէջ եղած է Ալեանաքով, Կովկասի մէջ Ալեանաքովսկի իսկ Ֆրանսայի մէջ Ալեանաք։ Խորապէս կը ցաւի որ Գաղղիոյ մէջ իր անուան մականունը չէ ընտրած Հրան տ'Ալեանաք ազնիւ եւ խելացի ձեւը։

X

Հրանդ Ալեանաք Դաշնակցական է երբ կը մտնէ խմբագրատունը... Ցառաջի։ Հնչակեան է երբ կը մտնէ անօրէնութեան սենեակը... Դպրոցասէրի։ Ռամկավար է երբ կը մտնէ գրասենեակը... Բարեգործականի։ Զէզոք է երբ կը մտնէ... անկողին։

Ու կը քնանայ խոմբալով՝ կռնակը դարձուցած բոլոր կուսակցութիւններուն։

X

Հրանդ Ալեանաք՝ դերասան Տրդատ Նշանեանի իբր հիւանդ «գէսիջ, դէնիզ» ամսական հազար ֆրանք սատանայր լսելով բսած է.

— Եթէ Նշանեանը փարակուել է մի թօքով՝ ես տառապում եմ, եւ թոքս ալ միասին, երեք ջիկեարներով...

Վերջ ի վերջոյ այս երկու թոքախտաւորները միանալով, իբրեւ արմատական դարմանում, հիմնեցին «Հայ կեանք» անունով թերթ մը։ Քանի մը ամիս վերջը իրենց հիւանդութիւնը ամբողջապէս փոխանցելով թերթին՝ իրենք քաջողջութեամբ դուրս եկան խմբագրական ասպարէզէն

Անկէ ի վեր հայ կեանքը կը տառապի հիւծախտէ.

X

Ալեանաք անգամ մը, զայրացած ու կրակոտ յօդուած մըն է գրած «Կոմիտասեան Ցանձնախումբ»ին դէմ որ միմիայն վարդապետին մասին կը հոգայ ու կը մոռնայ «վրձինի Կոմիտասներ» ընել... հիւանդանոց։

X

Անհրաժեշտութիւն մըն է այստեղ արձանագրել որ, օր մը, Հրանդ Ալեանաք ձեր տեղ Թամփեն հրէական չուկայէն անցած առեն գնած է 500 հատ հին ձեւի բարձր օձիքներ, խիստ կարծ գինով մը։ Այդ պատճառով, տարիներէ ի վեր իր վրայ կը կրէ բարձր օձիք։ Միակ բարձր բանը որ ունի, կ'ըսեն չարամիտներ։ Ալեանաք դեռ երկար չրջան մը պէտք չունի արդիական օձիքներու որոնք կարճ ու սուղ ըլլալու կրկնակ թերութիւնները ունին։ Ու արդէն վերջ՝ իր գրած օձիքներուն կաղապարը ստացած ըլլալով՝ կարելի չէ որ կարենայ զործածել կարճ օձիք։

Այդ երկար օձիքներուն է որ կը պարտի իր կեանքը.

Արտաշէս Ցովհաննէսեանի հետ ինքնաշարժի արկած մը կ'ունենայ։ Ալեանաք գլուխը կը քաշէ օձիքին մէջ ու կ'ազատի՝ մինչդեռ Արտաշէս կը վիրաւորուի իր քիթէն։

Կեցցէ՛ ուրեմն հին ու բարձր օձիքը։

Ինք արդէն, արուեստի եւ կեանքի մէջ, ժԸ եւ ԺԹ դարերու երկրպագու մըն է։ Ու երբ երկրպագու ծունկի եկած ըլլալով՝ չէ քալած ժամանակին հետ։

X

Իր կեանքէն զգայացունց լուր մը.

Լսեցինք որ Ալեանաք, վերջերս, թատրոնէ մը ներս մտած առեն օձիքը ձեռք է տուած։ Իրեն բսած են.

— Թաթրեկամ, դո՞ւն ալ դերասան ես որ առանց տոմսակի կը մտնես...

Պատասխանած է.

— Դրեթէ դերասան եմ. Հասարակական դործիչ եմ։

X

Ալեանաքի յանկերգն է.

— Քսաներհինգ տարուց ի վեր նկարում եմ եւ միաժամանակ ծառայում եմ հայ մամուլին...

Դեռ ո՛չ ոք այս յանկերգը չէ վերածած յոբելեանական քայլերգի։

X

Իբր homme des lettres կը մասնակցի լրագրողներու միջազգային Միութեան, թէեւ մինչեւ հիմակ ոչ մէկ հիւթեղ էջ է արտադրած։ Եւ սակայն անարդարութիւն է իրմէ սպասել կուռ ու կենդանի էջ մը։ Ուրուագծային յօդուածներ տուած է լրագրութեան. այսքան միայն կրնար ընել ուրուական մը։

X

Ահաւասիկ Ալեանաքի ուրուանկարը.

Դէմք՝ տարիքոտ սիրահարի։ Պատշէ գլխարկ. Appartement օձիք որուն մէջտեղը թառած է թիթեռնիկ փողկապ մը։ Ձեռնոց ու գաւազան։ Գունաւոր ծիլէ, վրայէն պօնժուր։ Նեղ ու կարճ տափատ։ Կոճակաւոր կօշիկներ՝ կանացի կրունկներով. վրայէն կէթր։

ԺԹ. դարու ոճով զգեստաւորեալ mannequin մը որ հանուած է հանդերձեղէններու վաճառատան մը ցուցափեղկէն.

Գինիի չիչերու զարդախից՝ որուն վրայ չինուած է երկայնավիզ Տօն Ժուանի մը գլուխը։

Ամէն բանէ աւելի սակայն՝ ան կը նմանի մարդաձեւ պալօնի մը որ չինուած է օձիքի մեծ փաբրիքէ մը կողմէ, իբրեւ ռէքլամ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

կուտայ թէ յեջօրէն ետ գացած է Եւրոպայի խաղաղեցման շարժումը: Զորրորդ նստաշրջանը կը սկսի Նոյեմբեր 20ին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ մասին բուռն ճառ մը խօսելով, Գ. Չըրչիլ դիտել տուաւ թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը պատերազմի պիտի յանգի: «Խաղաղութիւնը կ'ապահովուի միայն այն ատեն երբ մենք ամենամեծ ուժն ունենանք մեր կողմը: Եթէ մեր եւ մեր բարեկամներուն հաւաքական ուժերը գերազանցեն միւս կողմը, մէկի դէմ երեք կամ չորս համեմատութեամբ, այլեւս պատերազմ չի ծագիր»:

ՀԵՂԵՂԱՆՄԱՆ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐ կը տեղան Մարսէյլի, Նիսի եւ Թուլոնի շրջաններուն մէջ: Արկածներ ալ պատահած են: Միջերկրականը կատղած է.

ՀԱՑԸ ԵՒ ԿԱԹԸ 5 — 10 սանթիմ աւելի սուղ կը ծախուին քանի մը գաւառական քաղաքներու մէջ: Մամուլը կը պահանջէ որ Փարիզն ալ օգտուի:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Գ. ՖԼԱՆՏԷՆ շրջաբերական մը ուղղելով բոլոր նախարարութեանց, կը յանձնարարէ հսկել պաշտօնեաներու վրայ եւ պատասխանատուութեան կանչել թերացողները: Ամեն ամիս տեղեկագիր մը պիտի ներկայացուի թերացումներու եւ եղած տնօրինութեանց մասին:

Նոր գրողներուն համար՝ բախտ մըն է որ հրապարակ կուգան պարբերաթերթերու յաջողութեան շրջանին: Պարբերաթերթը, որ կ'իյնայ օրաթերթին ու գրքին միջեւ, գրականութիւնը կը հանէ սենեակներէն եւ հոգեբանական վերլուծումներու յանձախանքէն, կը նետէ կեանքին մէջ: Հիմա ճամբորդութիւնն է որ, ամէնէն աւելի կը ներշնչէ: Վաղը սակայն, գիտի ծաղկին երգիծանքը եւ գրաւէնը, որոնք պարբերաթերթի յատուկ սեռեր են քան թէ գրքի:

Գալով արդի 25նոցներու «ներքին» հարցերուն, — ծորահասներու մէջ կը նշմարուի սէր թուութեան, երկինքի, կենդանիներու եւ ծովու: Անոնք մեծերուն կը թողուն ոճի հոգը, ու կը գրաւէն միայն փարձառական ծանօթութիւններու հարուստ ցուցադրութեամբ մը: Անոնց ոճին տեղ ունին թոն մը: Եւ այս թոնը կուգայ պատմութեան հետ, ունայնականութենէն (nihilisme) եւ յոռետեսութենէն վերջ, գրականութեան տալու ճաշակը զուարթութեան, յաղթութեան, կեանքի սիրոյն

Ցուսահատութեան հիներու ճիչերէն վերջ, կեանքի դառնութեան մասին տարէցներու աղաղակներէն ետքը, ուրախալի է տեսնել կեանքը ողջունելու արդի երիտասարդներուն տարօրինակ ձեւը, — փառանքի, բռնութեան եւ ընկեր ային խառնաշփոթութեան առջեւ երիտասարդներու հեգնոտ եւ թրվռուն կեցուածքը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազբիւր – Սերոբ *խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը* 8.30ին, 32. Ave des Gobelins*ի սրճարանը Կարեւոր օրակարգ:*

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Դատական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուներու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագրի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր պատասխանատուութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման գատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Դաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ***ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ***

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru. Métro: Termes

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան ապրանքներ — գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Սուճուխ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարոնի բոլոր տեսակներ 1.75

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 60

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Մընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ՈՒՍՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի ճակատը ինկած զինուորներու Քօրնիշի յուշարձանին կազմակերպումը Հայ Արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այսօր, կիրակի առաւօտ ժամը 10.30*ին կը հրաւիրուի հաւաքակութիւնը:*

Ժամադրութիւն՝ ժամը 10.30*ին գառնուիլ յուշարձանին առջ, առնելով* 80, 83 *եւ* 99 *թիւ հանրակառքերը: Արարողութիւնը կը տեւէ հազիւ քառորդ ժամ:*

Ա Զ Դ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, իր որոշումով, այսօր, Մարսէյլի բոլոր մատուռներուն մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ առաջնորդ Գեր. Տէր ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ:

---

*ՄՕՏ ԱՊՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pension*ով, *երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ:*

Դիմել խմբագրութեան:

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻ

Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՐԻ

Դիմել ամէն օր (կիրակին մէջը) ժամը 3 - 7 բացի երկուշաբթի: 62, **rue de Rochefoucauld,** բակին խորը, Բ. յարկ աջ կողմ: Մէթրօ՝ Pigalle:

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնութեան ամէն յարմարութիւններով. Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի պայմանով:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7. Rue Paul Lelong. Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier. Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

17, Rue Damesme. Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tel Gob ..-87 & Gla 15-70

ԺԱՄԱՑՈՅՑ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

16. Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).

կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւլն: կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ: խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին:

Հայկական ժամադրավայր

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* **Danton: 52-73**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme PARIS (13e)

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ODEON 76-22

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ցիմնալոյ մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՍՈՆ ՕՂԻՆ

փորձեցէ՛ք դայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակեցէք յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL. 22. Rue Fontaine. St. Denis. Tél. Plaine: 09 - 95.

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H Khatchadourian et Demehan 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

33. Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

---

*LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉES*ի *Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին*

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինն **100** *ֆրանք*

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 ֆր.	գումար	10.000.000 ֆր.
10	,,	500.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
100	,,	100.000 ֆր.		10.000.000 ֆր.
100	,,	50.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
1.680	,,	5.000 ֆր.		8.400.000 ֆր.
3.360	,,	1.000 ֆր.		3.360.000 ֆր.
16.800	,,	500 ֆր.		8.400.000 ֆր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 ֆր.	գումար	300.000 ֆր.
20	հատ	7.500 ֆր.	,,	150.000 ֆր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22.100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1 2, 1 4, 1/10 եւ 1 20 ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Qaui de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտ ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու առաւարացման եւ քննադատներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄԳԱՉ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:

Ամիսը՝ 15 ֆրանք:

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ) ՓՈՒԼ - ՕՎԸՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE. PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Մեր յաճախորդներին է քնելու մը եւմը՝ անմրցելի գիներով:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՈՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ — ՌԱՔԻ ՏԻԻԶ — ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱՆՈՐԺԱՐԵՐ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

Գոլոռյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ներմնայ եւ բնիք կուտայ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԻՒԼԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլրուած կակուղ ՍԵՐ մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN. 46. Ave. de l'Isle. JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

TARTARIN DE TARASCON

D'APRÈS LE CHEF-D'ŒUVRE D'ALPHONSE DAUDET, ADAPTE ET RÉALISE PAR RAYMOND BERNARD

AVEC

RAIMU

CHARPIN

ET

SAINT - GRANIER

DIALOGUES DE MARCEL PAGNOL

PRODUCTION NATAN

AU

MARIVAUX

PATHÉ - NATAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.281

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 20 Novembre 1934

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2656

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԱՂԱՐԻԼ ԵՒ ԾՐԱԳՐԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

»»» · · «««

Քիչ անգամ կը հրատարակենք Մարսէյլի մեր թղթակցին առաջին տեղեկութիւնները՝ գործազրկութեան նպաստի դադարման մասին։

Ըսած ենք որ Ազգ. Վարչութիւնը առաջին դիմումները կատարած է, միեւնոյն ատեն լրջութեան հրաւէր մը ուղղելով։

Տակաւին կանխահաս է, խօսելու համար այդ ձեռնարկներու արդիւնքի մասին։ Բայց վստահ ենք թէ դրական եւք մը պիտի գտնուի, մանաւանդ երբ ձեռնհաս իշխանութեան ներկայացուի այն յուշագիրը որ կազմուած է Փարիզի մէջ, շարք մը մարմիններու եւ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն ստորագրութեամբ։ (Ըսէ՛ սակայն խմբագրուած է փաստացի)։

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը շեշտենք այն ինչ որ յիշեցուցած ենք բազմաթիւ առիթներով եւ ամիսներէ ի վեր,— ծրագրեալ եւ համախմբական աշխատանք։

Դժուարութիւնները վնասակար են միշտ, իսկ ներկայ պարագային կրնան յոնք չափելու անդ աչք հանել։ Մանաւանդ որ, նախարարական խորհուրդը ոչ միայն կը խորհի սահմանափակել օտար բանուորներու ներգաղթը, այլ եւ նուազեցնել եղածը։

Արդէն շատ իջած է օտար բանուորներու թիւը, ինչպէս կը հաստատէ նախարարական յանձնախումբը։ 1932ին 1,500,000 էր անոնց թիւը, իսկ այժմ 814,000։ Այս գումարին մէջ, տարահամարար առաւ հայեր ալ չէ հայ բանուորներուն թիւը.— այսինքն՝ կանգառելի քանակութիւն մը։

Այս հարցին մէջ ալ, շատ բան կախում ունի մեր լրջութենէն եւ աշխատանքէն։

Որ եւ է արգար դատ միշտ ելքի մը կը յանգի, երբ լաւ պաշտպանուի։

Մեր բացառիկ պարագան դժբախտութիւն մը, բայց միեւնոյն ատեն առաւելութիւն մըն է ներկայիս։ Կարգ մը թերթ ազդայնական քերթերու ամբոխավարական հրատարակութիւնները չեն կրնար վնասել մեզի, կը բաւէ որ արթուն եւ պազարիւն մնանք, եւ զգուշանանք ջղագրգիռ շարժումներէ եւ թեթեւամիտ արտայայտութիւններէ։

Ուրեմն, պազարիւն եւ ծրագրեալ աշխատանք, բոլոր պիտանի օրգաններու գործակցութեամբ եւ մեթոտիկ, ներդաշնակ կանոնաւորութեամբ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

»»» · · «««

1934ին 1,800,000 էին, այժմ ձագիւ 814,000

ՕՐԱԿԱՆ 1,800,000 ՖՐԱՆՔ ՆՊԱՍՏ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ

Նախարարական խորհուրդին կողմէ կազմուած յանձնախումբը, որուն նախագահն է Պ. Էռիօ, շաբաթ օր իր առաջին նիստը գումարեց, յատկապէս քննելով օտար բանուորներու խնդիրը։ Կատարուած քննութիւններէն երեւան կուգայ որ օտար բանուորներու թիւը, որ 1932ին 1,500,000 էր, իջած է 814,000ի։ Նախարարական յանձնախումբը միջոցներ կը խորհի աւելի նուազեցնելու համար այս թիւը, իբրեւ առաջին միջոց ֆրանսացի բանուորներուն գործ ճարելու։

Համաձայն նոյեմբեր 10ի վիճակագրութեան, Փարիզի մէջ արձանագրուած նպաստընկալ բանուորներու թիւն էր 94,525, իսկ արուարձաններու մէջ՝ 75,054, ուրեմն համագումար 167,579, Սէնի նահանգին համար։ Այս թիւերը անշուշտ փոփոխական են, քանի որ գործազուրկները ամէն օր կրնան գործ գտնել, բայց ընդհանուր թիւը միշտ կ'աւելնայ։ Գործազրկութեան նպաստի օրական գումարն է 1,800,000 ֆրանք, ինչ որ տարին կ'ընէ 648,000-000 ֆրանք։ Արդ, Փարիզ քաղաքին ելեւմուտքն է 4 միլիառ 29 միլիոն ֆրանք, ինչ որ կը նշանակէ թէ ահագին գումար կը տրամադրուի տեղացի եւ օտար բանուորներու նպաստին համար, հակառակ պետութեան մասնակցութեան։ Քաղաքապետական խորհուրդը լրջօրէն կը քննէ այս հարցը։

Ազգայնական թերթ մը այս տեղեկութիւններուն գլուխը դրած է հետեւեալ խորագիրը.— « ՄԻՆՉ 814,000 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԻՐԵՆՑ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՃԱՐԵՆ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ, 314.000 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԳՈՐԾ ԳՏՆԵԼ»։

Այս առթիւ, հարիւրին 10ի համեմատութեան խնդիրն ալ կը յուզէ, արմատական բարենորոգումներ պահանջելով։ Ձեռնհաս իշխանութիւնները կը հաւատեն թէ բացի շարք մը արհեստներէ որոնք միայն օտարներու յատուկ են, 10 առ հարիւրի կանոնը կը յարգուի միշտ։

⁂ Վարչապետ Պ. Ֆլանտէն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ « Փառի - Սուառ »ի.

— « Կառավարութեան առաջին գործը եղաւ լուծել գործազրկութեան այնքան բարդ խնդիրը։ Մենք կ'ուզենք առաջնութիւն ապահովել Ֆրանսացի բանուորներուն։ Այս պարագային պիտի ծագին օտարականներու ներգաղթի եւ ի հարկին վտարման խնդիրները։ Կայ նաեւ արձակուած բանուորներուն տեղ ուրիշներ գտնելու խնդիրը։ Ամբողջական կարգադրութիւն մը պիտի գտնենք եւ պիտի գործադրենք։ Խնդրեցի Պ. Էռիոյէն ժողովի հրաւիրել շահագրգռուած նախարարները եւ անոնց հետ որոշել ձեռնարկելիք միջոցները։ Կը յուսամ մինչեւ տասը օր ստանալ այդ ուսումնասիրութեան արդիւնքը։ Անմիջապէս յետոյ գործի պիտի ձեռնարկենք »։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ.— ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ.— ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ Մարսէյլի մեր թղթակիցէն ստացանք նամակ մը, որ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ հայ եւ ռուս գործազուրկներու նպաստի դադարման մասին։ Կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը —

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Նոյեմբեր 15, հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, Մարսէյլի նահանգային եւ քաղաքապետական իշխանութեանց որոշումով, դադրեցաւ Հայերու եւ Ռուսերու գործազրկութեան նպաստը։

Անսպասելի է այս անակնկալ հարուածը եւ շշմեցուցիչ։ Մանաւանդ երբ նրկատի առնենք որ եկածը ձմեռ է իր բոլոր արհաւիրքներով։

Լուրը կայծակի արագութեամբ շրջեցաւ ըլլալ հայ գաղութին մէջ։ Մարդիկ հասցէներ կը փնտռեն։ Ո՞ւր դիմեն։ Որո՞ւ։

Քանի մը օրէ ի վեր, առաջնորդարանը ջուրի նամբայ է դարձած։ Կ'երթան ու կուգան, ճար մը հայցելով։

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ Երեսփ. Ժողովը, կացութեան ծանրութեանը գիտակից, արտակարգ նիստ մը գումարեցին, մինչեւ լոյս, եւ տուին կարեւոր որոշումներ, անմիջապէս գործի լծուելու առաջադրութեամբ։

Այսպէս, Մարսէյլի բոլոր երեսփոխաններուն, ծերակուտականներուն, նահանգապետին, քաղաքապետին, նահանգային եւ քաղաքապետական ժողովներու անդամներուն նամակներ գրուեցան այս ուղղութեամբ։ Գրուեցաւ նաեւ վարչապետին։

Ազգ. վարչութեան նախագահը այցելեց նորէքին եւ աշխատանքի հաղորդութեանց տեղւոյս գրասենեակներու։ Իբրեւ արդիւնք բոլոր որ խօսակցութիւնը յուսալից հանգամանք ունեցեր է։

Ազգ. վարչութեան ատենապետին այն հայցումին թէ, այս հրահանգը Փարիզէ՞ն, թէ Մարսէյլի իշխանութեանց կողմէ եղած է, պատասխանը եղած է.

— « Մարսէյլէն, սակայն մեծ անարդարութիւն մը գործուած է հանդէպ Հայերուն եւ Ռուսերուն։ Դիմեցէք պատկան իշխանութեանց »։

Ազգ. վարչութիւնը որոշեց նաեւ, իր առանձին դիմումներէն զատ, համախմբար դիմում մը կատարել, ռուս գաղթականներու ազգ. միութեան հետ, առ որ անկ է։

Կիրակի օր, ազգ. վարչութիւնը ժողովի հրաւիրած էր բոլոր հայրենակցական Միութեանց վարչութիւնները, կամ ներկայացուցիչները, առաջնորդարանի մէջ, առաւելապէս բանուորական հարցերով զբաղելու համար։ Վերջին պահուն, այս անակնկալ հարուածը եւս իր օրակարգի նիւթ ընելով, միաձայն բոլոր միութեանց եւ թաղական խորհուրդներուն հետ, պիտի որոշեն առնուելիք առաջին քայլերը։

Չմոռնանք յիշել որ, այս անակնկալ հարուածին անմիջական ազդեցութեան տակ, քանի մը բարեմի՞տ թէ չարամիտ տղաք — համայնավարներ — որոշած են փողոցներուն մէջ ցոյցեր սարքել, հաւաքական երթ մը սարքել դէպի նահանգապետարան եւ քաղաքապետական։ Եւ թռուցիկ մըն ալ հանած են մէջտեղ, խաչաձեւելով, ազգ. իշխանութեան գործունէութիւնը։

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, արդէն, կարմիր սէնտիքայի առջեւ, տեղի կ'ունենան ցոյցեր, նառեր եւայլն։

Այս կացութեան առջեւ, ազգ. կեդրոնական վարչութիւնը հետեւեալ կոչը հրապարակ հանեց այս առաւօտ, առ ի գիտութիւն։

— « Մարսէյլի նահանգի մէջ հայ անգործներու նպաստը, տեղական իշխանութեան հրամանով դադրեցուած ըլլալով, ազգ. կեդր. վարչութիւնը անմիջապէս նոյնիսկ երէկ գիշերուընէ, որոշումներ տուաւ եւ պէտք եղած դիմումները կատարեց պատկան իշխանութեանց մօտ։

Ներկայիս կոչ կ'ընենք մեր յարգոյ հասարակութեան որ պաղարիւն մնայ եւ որ եւ է հրապարակային ցոյց կամ դիմում չընէ տեղւոյն իշխանութեան տուած հրահանգներուն դէմ, մեր բրած դիմումները չխանգելու համար, սպասելով նոր կարգադրութեանց »։

Ռուսիոյ թագաւորի Մարսէյլի դէպքին առթիւ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը յուշագիր մը կազմած է Մարսէյլի դէպքին առթիւ, ներկայացնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին։ Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ՝ յուշագիրը շատ երկար է, բայց չափաւոր եւ փաստացի։ Գլխաւոր նպատակն է ապացուցանել թէ Մարսէյլի դէպքին պարագաները խաղաղութիւնը վտանգելու հանգամանք ունին, հետեւաբար անհրաժեշտ է միջազգային քննութեամբ մը երեւան հանել ամբողջ ճշմարտութիւնը։ Յետոյ կը պատմէ գաւագրութեան բոլոր պարագաները, որոնց ամփոփումը տուած ենք արդէն։ Այս ձեռնարկին մէջ Եուկոսլաւիոյ ում կուտան Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կ'ուզէ որ լայն քննութիւն մը կատարուի եւ ամէն բան երեւան հանուի, քանի որ սպանութիւնը կատարուեցաւ իր հողին վրայ։

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Եուկոսլաւիոյ ձեռնարկը։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ միտքերու խաղաղեցման համար վնասակար կը գտնեն այս դիմումը։

Յուշագիրը յատկապէս Հունգարիոյ դէմ ուղղուած ըլլալով, այնտեղ ալ մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ։ Նովակալ Հորթի, Հունգարիոյ խնամակալը, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ թերթի մը.

— «Ես խորապէս համոզուած եմ թէ նոյն իսկ անոնք որ սուտ մեղադրանքներ կը տարածեն, անոնք շատ լաւ գիտեն բուն կացութիւնը։ Արժէք չունին այդ սուտ լուրերը. Հունգարիոյ պատիւը անխոցելի է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

«Քաւիւլն է ու կը դարձնէ աշխարհը»

ԲԱԳՕՒ, ՄԱՆԹԱՇԵՒ, ՏԷԹԷՐՏԻՆԿ, ՄՈՒՍՈՒԼ, ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ, ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԼԱ ԵՒ ԱՅԼՆ։ ՉԱՐՄԱՆԱԼԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՈՐ ՎԷՊԻ ՊԷՍ ԿԸ ԿԱՐԴԱՑՈՒԻՆ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ԱՂԷՏԸ

ՀՐԴԵՀ ՄԸ ԿՈՉՆՉԱՑՆԷ ԿՈՑԻՆԻԷՕԻ ԴՂԵԱԿԸ.— ՎՆԱՍՆԵՐԸ ԿԸ ՆԹԱԴՐՈՒԻՆ ՄՕՏ ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ.— ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՉԿԱՅ.— ՇԷՆՔԸ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ԷՐ.

ԼԸ ԿՕՏԻՆԻԷՕ, (Յատուկ) — Նոյեմբեր 17ին, շաբաթ, Կոտինիէօի գիւղակին մէջ, Գարակէօզեան Հօմի պաշտօնէութիւնը եւ տղաքը նախաճաշը արդէն վերջացուցած էին. ատենին մաքրութեան եւ քաղնիքի օր է։ Ըստ սովորականին պառ չկայ նոյն օրը, պաշտօնեաները թողուած են իրենց ընթացիկ աշխատանքի վայրերը. տղաքը կը դրաղին ատենին գործերով. Ժամը իննուկէս, ապա մէկ մասը բաղնիք պիտի մտնեն քիչ վերջը։

Գարաւէզը աշխատող երկու Ֆրանսացի պաշտօնեաներ մէջ այդ պահուն, — ժամը իննուկէս — յանկարծ կը նշմարեն թանձր ծուխէ գալարներ, որ կը բարձրանան դղեակին հիւսիս-արեւելեան սրահներէն ձեղնայարկէն։ Մինչեւ որ ջուրը կը հանեն դղեակ, արդէն բոցերը կը սկսին ժայթքել տանիքէն դուրս։ Մաս մը պաշտօնեաներ եւ չափահաս տղաք կը փարձեն մօտենալ կրակի վայրը։ Տեղի անյարմարութիւնը, ջուր սրսկելու անկարելիութիւնը եւ թանձր ծուխը կը ջլատեն իրենց ճիգերը։

Ժամը 10ին կը հնչէ ահազանգի փողը։ Փոքրիկ տղաքը կը մեկուսացուին անմիջապէս, բնակիչները կը դրաղին փրկելու իրենց կարեւոր գոյքերը, մաս մը տղաք կը ջանան ազատել վարչական թղթածրարները եւ տնտեսութեան գոյքերը։

Արդէն հեռախօս եղած է Վիլ-օ-Պէյսի, Վանսամի եւ Շաթօռէնի հրշէջ խումբերուն, որոնք կը հասնին մաս առ մաս։

Ժամը 11 – 12 կրակը անսովոր արագութեամբ գրաւած է ամբողջ դղեակի վերնամասը եւ ձեղնայարկերը։ Հիւսիսի հովը կը հրահրէ բոցերը որոնք կը թափին, կը լափեն ամբողջ կողնախարխ յատակները վերնայարկի։

Կ'իմացուին առաջին փլուզումները, ու հրակէզ գերաններ կը թաւալին երկրորդ յարկի վրայ, ուր են աղջիկ ննջարանները եւ կարգ մը պաշտօնէութեան սենեակները։ Արեւելեան անկիւնը բռնուած է։

Հրշէջ խումբերը պաշարած են արդէն դղեակը երեք ճակատէն։ Իրենց տրամադրութեան տակ ունին դղեակի լճակը, որ 500 մէթր հեռու է։ Քանի մը ինքնաշարժ ջրհաններ ջուր կը սրսկեն դղեակի բարձրութեամբ. պայթող պատուհաններէն ջուրի յորձանքը ներս կը խուժէ, բայց անկարելի կ'ըլլայ զսպել կամ մեղմացնել կրակի մոլեգնութիւնը։ Ամէն կողմէ կը փութան սատիկանական ուժեր եւ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը։

Կէսօրէն վերջ — Կրակը իջած է դասարաններու յարկը, հրդեհը մարելու կամ նոյնիսկ մեկուսացնելու ամէն յոյս կորած է, գետնայարկի գաւիթները մանել վտանգաւոր կը դառնայ, երբեմն ներքին պատեր եւ բարձր ծխնելոյզներ կը փլին. պատերէն քարեր կը թաւալին։ Կրակը, միշտ հովէն արծարծուած կ'իջնէ արդէն գետնայարկի ընդարձակ գաւիթները։

Վերահաս գիշերը աւելի եւս երեւան կը բերէ տեսարանի ահաւորութիւնը, դղեակի պերճակառոյց պատերը միշտ կանգուն են, բայց ամբողջ ներքնամասը բոցավառ հնոց մըն է. պատուհաններէն եւ տանիքէն բոցերէն լեզուներ ու հրացայտ ծուխի գալարներ կը բարձրանան. աւելի ուշ, ժամը 8-9, Կոտինիէօի դղեակէն կը մնայ հրավառ կմախքը միայն։ Հրշէջները կը շարունակեն թէեւ ջուր սրսկել, բայց բեկորները կը ծխան ամբողջ գիշերը։

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎ ԵՆ

Բարեբախտաբար դղեակի յարակից շէնքերէն մին ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ տղաքը ընդունելու. հոն կան անջատ խոհանոց, ննջարաններ, ճաշարան եւ ջուրի, ելեկտրականութեան եւ բաղնիքի յարմարութիւններ։

Շարաթ իրիկուն իսկ կարելի կ'ըլլայ տղաքը տաք խմիչք տալ եւ պառկեցնել անկողիններուն մէջ, որոնք պահանջը կը գոհացնեն լիովին։

Այսօր, կիրակի, արդէն կազմակերպուած է խոհանոցը եւ տղաքը պաշտպանուած են ցուրտին դէմ։

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Վնասները անհաշուելի են։ Բացի շէնքէն, հրոյ ճարակ դարձին դղեակի ամբողջ կահկարասին, անկողիններէն մաս մը, դասարանական պիտոյքները ամբողջութեամբ, Հօմի գրադարանը, թանգարանը, հանդերձատունը եւ դերձակատունը, կօշկակարատան կազմածները։ Պաշտօնեաները ամէնն ալ, առանց բացառութեան չափազանց զգալի, նոյնիսկ անփոխարինելի կորուստներ ունին։ Կրակին արագութիւնը, փլուզումները, պատերէն գահավիժող քարերը, շէնքի մանուածապատ անցքերը միացած ընդհանուր յուզումին թոյլ չտուին ազատելու ինչ որ հնարաւոր էր։ Բարեբախտաբար մառանը կարելի եղաւ պարպել մեծ մասով, ինչպէս նաեւ ճաշարանի կարեւոր սպասները։

Պայմաններու թոյլ տուած չափով կարելի պիտի ըլլայ նոյնիսկ մէկ երկու օրէն դասաւանդութիւնը կազմակերպել։ Հօմի տղոց բնական պայմանները անհոգ կրնան ըլլալ տղոց առողջութեան եւ ապահովութեան մասին։

ՀՐԴԵՀԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Այս պահուս կարելի չէ վճռական կարծիք յայտնել հրդեհի պատճառներու մասին.

Հրդեհին ծագած անկիւնը դղեակին ամէնէն անբնակելի մասն էր, պաշտօնական քննութեան կ'իյնայ այդ մասին հաւանականութիւնները ճշդել. Ամբողջ հրդեհի ընթացքին ոչ մէկ պաշտօնական աջակցութիւն զլացուեցաւ։ Վանտոմի փոխ-նահանգապետը, ոստիկանապետը անձամբ ներկայ էին, ոստիկաններ եւ հրշէջներ օգնեցին կահկարասիներու փոխադրութեան։ Ամէն ճիգ թափուեցաւ մեղմելու չարիքը, բայց ի զուր։

Զարաղէտ լուրը հաղորդուեցաւ անմիջապէս Նիւ Եորք, բարերարին, Պ. Միհրան Գարակէօզեանին, որ մինչեւ հիմա կրցաւ կուռելի յարատեւութեամբ կանգուն պահել իր հովանաւորած գործը։

Թերեւս իրաւունք պիտի ունենանք ըսելու,— Դղեակը մեռաւ, բայց կ'ապրի Հօմը։ — Փ. ՍԱՆ.

⁂ Հաւրտ Գարակէօզեան Հօմի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ այն հրդեհը որ փճացուցած է հաստատութեան մայր շէնքը, նիւթականէ զատ որ եւ է ուրիշ վնաս կամ արկած չէ պատճառած, եւ թէ հաստատութիւնը կը շարունակէ իր գոյութիւնը յարակից շէնքերու մէջ։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԸ կը շարունակէ բարձրանալ Լոնտոնի մէջ։ Փոքրաքանակի գիները 44 առհարիւր յաւելում կը ցուցնեն բաղդատմամբ 1914ի. մինչ 43 առհարիւր էր 1934 հոկտեմբերին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

»»»··«««

30.– Ինչո՞ւ ձախողեցանք Լօզանի մէջ

Լօզանի խորհրդաժողովին առաջին մասը վերջացաւ փետրուար 4ին։ Ըսմէթ Էնէրիւի Ազգային Մեծ ժողովին ներկայացուց դաշնագրին պատճէնը եւ առաջարկեց վաւերացնել զայն՝ «խաղաղութեան սիրոյն» եւ բացատրեց թէ կարգ մը խնդիրներ բարեփոխումներ պիտի կրեն հետզհետէ։

Արդարեւ, քանի մը շաբաթ ետքը խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ՝ Քըրզընի նախագահութեան տակ։ Ըսմէթի թելադրած բարեփոխումները այնտեղ քննուելէ յետոյ, երկրորդ խորհրդաժողով մը սկսաւ Լօզանի մէջ։

Անգլիոյ ներկայացուցիչը այս անգամ Սըր Հօրըս Րըմպոլտն էր։ Բանակցութիւնները տեւեցին Ապրիլէն մինչեւ Յուլիս։ Դաշնակիցները նոր զիջումներ ըրին «պարտուած» Թուրքերուն եւ սակայն Քըրզընի աւարը մնաց անձեռնմխելի։ Մեծն Բրիտանիան գոհացում ստացած էր ամէն կերպով. մանրամասնութիւններով թող զբաղէին միւսները։ Դաշնագիրը ստորագրուեցաւ Յուլիս 4ին, իսկ Էնէրիւի վաւերացուց զայն Օգոստոսին։

×

Ի՞նչ շահեցաւ հայ ժողովուրդը Լօզանի մէջ։ Բացարձակօրէն ոչինչ։ Մեր հզօր դաշնակիցները 1914էն մինչեւ 1921, պաշտօնական ու անպաշտօն ձեւերով իրենց բարեկամութեան...

...ցարձակ իրաւունք ունէինք պետական ազգ դառնալու եւ կազմակերպուած հայրենիքի մը տիրանալու այն պահուն՝ երբ օրուան յաղթականները կեղեքող ու հարստահարող պետութեանց հաշուեյարդարը կը կատարէին Եւրոպայի մէջ։

Ըսել կ'ուզենք որ մեր ջարդուած ու չարչարուած ըլլալու պարագան չէր որ պիտի ապահովէր մեր անկախութիւնը, այլ մեր իրական, չօշափելի արժէքը։ Ու եթէ Եւրոպան որոշ չափով ականջ տուաւ մեր պահանջներուն, պատճառը այն էր որ քաղաքակրթական արժէք մը տեսաւ հայ ժողովուրդին մէջ։ Ինչ կը վերաբերի մեր ջարդին, արիւնին, աւերակին, թշուառութեան, տառապանքին ու արցունքին, այդ ամէնը եւրոպական մամուլին «ոճիր – արկած ֆի աւեւ» նակները լեցնելու դատապարտուած մանրամասնութիւններ են. ոչ աւելի, ոչ պակաս։

Ուրեմն ինչո՞ւ պարտուեցանք այն ժամուն, երբ մեզմէ աւելի վար մակարդակի վրայ գտնուող ազգեր անկախութիւն ստեղծեցին։ Որովհետեւ յաղթական պետութիւններու սեփական շահերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ աւելի կենսական էին քան նահատակուած ժողովուրդի մը ազատագրումը։ Առոր համար էր որ մեր տառապանքը...

...յետոյ։ Պէտք է միանգամընդմիշտ ընդունինք որ հայ ժողովուրդը Սեւր կամ Լօզան չգնաց որպէս ատեւ ջարդուած էր, Նախատակուած էր Դաշնակիցներու փառքին համար։ Երբեք։

Եթէ նոյնիսկ որ եւ է աղէտ պատահած չըլլար մեզի 1915ին, մենք դարձեալ պիտի պահանջէինք մեր անկախութիւնն ու պատմական հողերուն վերադարձը։ Իբրեւ քաղաքակրթուած եւ իր ճակատագիրը իր միջոցներով վարելու ընդունակ ժողովուրդ, բա–

...րուն հետ պատերազմ ըրինք...

Եթէ սիրտ ունենայինք ծիծաղելու, պիտի ըսէինք որ մեր այսօրուան դժբախտութեանց պատասխանատուն Յունաստանի Աղեքսանդր թագաւորին ոտքը խածնող կապիկն էր։

Զարմանքի անտառէն Թագաւորը մեռցուց։ Յունաստան եւ կանչեց Կոստանդինը։ Ֆրանսան զայրացաւ որովհետեւ ան Գայզէրին փեսան էր եւ Իտալիոյ հետ գործակցելով ռազմամթերք ուղարկեց Մուսթաֆա Քէ–...

...Միջազգային քաղաքականութիւնը չափազանց անստոյգ է այսօր եւ անկարելի չէ որ երբեւ ներկայ դասա–...

...չունին։

Ուրիշներ այդ բարոյականով կը վարեն իրենց ազգը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ջ. Ռ. Մ.ի ագարակի ծրագրին անցնելէ առաջ, լրացնեմ առաջին գրութեանս մէջ պարզուած իրողութիւնները, ներկայացնելով նորագոյն կարելիութիւնները։

1934ի սկիզբները, մինչեւ մայիս–յունիս ամիսներուն՝ արջառի, ոչխարի եւ խոզի մսերու գիներուն վրայ խոշոր փոփոխութիւններ չտեսնուեցան, բացի եզանակային սովորական գիներու ելեւէջէն։ Յուլիս ամիսը բացի կեդր. Ֆրանսայէն՝ շատ երաշտ անցաւ, եւ այս պատճառով հիւսիսի եւ արեւելքի անասնաբոյծները մասնաւորաբար վնասուեցան։ Որովհետեւ անոնք վախնալով յառաջիկայ ամիս–...

...տի ըլլար, եթէ ապագային փոխանակ արու հորթեր չուկայ ղրկելու, մեծ մասով էգեր ղրկէր։ Այսպէսով հորթի արտադրութիւնը իր սովորական վիճակին հասցուցած պիտի ըլլար, եւ միանգամայն իր պահած արու հորթերը աշխատանքի համար պիտի կարենար գործածել։

1934ին՝ ոչխարի եւ խոզի միսերը բաղդատաբար աւելի կայուն գին մը ունեցան. ասոնց պատճառները արդէն նախապէս բացատրած էի։

ՑՈՐԵՆԻ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Ըստ երկր. նախարարութեան յայտարարութեան՝ Ֆրանսա 1933ին, ցորենի հունձք ունեցած է 98 ...

...գին որ կ'ուշանայ։ Ցորենի պարտադիր գինը երկրագործին բարօրութեան համար ստեղծուեցաւ, սակայն դժբախտաբար շատ անգամ անխիղճ մակարոյծները, չահատէր այլուր վաճառականներ կամ փոխապաններն են որ կը գողնան բարի եւ աշխատասէր երկրագործին իրաւունքը։ Որովհետեւ անոնք նեղը մնացած երկրագործէն գաղտնի կը գնեն պաշտօնական տակէն շատ նուազ գիներով, եւ նոյն ցորենը այլուրի կամ հացի ձեւին տակ ապառողին կը ծախեն պաշտօնական գնով։

Եւս պատերազմեան բարոյական անկումէն եւ ժողովուրդներու արտակարգ նիւթապաշտութենէն յառաջ եկած անդաստահութիւն մը եւ միանգամայն գողութիւն մըն է այս գործողութիւնը որ դժբախտաբար դիւրաւ չպիտի անհետանայ։

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

MINEUR ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

—○—

ԽՄԲ.— Ինչպէս ասկէ զրուցինք (Սերգոյեան), ինչպէս այս կը կրտսեր...

ԷՋԵՐ ՀԱՅՑԱՅԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (48)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ–– (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Ամինօ աղան իր խոստման համաձայն, գիս դաշտային աշխատանքի չի ղրկեր։ Դիւանին մէջ կը ծառայեմ։ ...

...դրամը Ամինօինն է, իսկ ես ոզջէսգի իր գործերը ամբողջ շինեմ, լաւ կակէ գնեմ, բացատիկ նուէրներ կը ստանամ— հաւ, հաւկիթ, իւղ, մածուն...

ԽԱՄԷՆ ՏՆՏՍՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՑԸ

ՄԱՐԳԱՐ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(Շար.)

...պահպանած ենք, թէ Եւրոպայէն կը պահանջ մեր արարողութեանց վրայ, թէ պատարագը կազմողը երգը չէ այլ բառերն են, նոր կօշիկը քանի մը օր անտանելի ըլլալէ վերջ կը վարժուինք եւայլն։

Տեղն է ըսել թէ իր ձեռնարկը մեր ազգութեանց դէմ է։ Ընդունինք պահ մը թէ, մեր պատարագը միօրինակ է, բայց պէտք է գիտնալ թէ անհատական եղանակ մը անգամ, երբ յաճախ արտայայտուի եւ կամ իր ոգիին գիտակից ղեկավարի մը ձեռքին տակ երգուի, կը գեղեցկանայ եւ կը կորսնցնէ իր միօրինակութիւնը։

Այս կարեւոր կէտին վրայ պէտք է որ կենդրոնացնէր իր ուշադրութիւնն ու երգիչներու ձեռնհասութիւնը եւ ոչ թէ մեր երգերը փոխելու յաւակնութիւնն ունենար։

Յետոյ կը յիշեմ պատարագ մը. ստար... քննադատութեան կցորդական մը որ Գ. Սերոբեանի երգերը լսած էր, ըսաւ ինծի օր մը. «Տարիներէ ի վեր լըսած եմ ձեր եկեղեցական երգեցողութիւնները, բայց կը ցաւիմ ըսելու որ շատ ազդեց ու անհաճոյ են»։

Բացատրեցի յարգելի կցորդականին թէ պատճառները եւ խոստացայ ցոյց տալ իր համոզումները։ Աւելի... ...

Արեւմտեան երգերն ու ղեկավարներն է ...երը, եւ ոչ թէ եկեղեցական երգերու մասին կիսկատար գաղափարներ ունենալով եղել պատարագ ...

Անցեալները Մասէյլի մէջ երգուած ...մինօր պատարագը՝ այն ալ միայն հայ եկեղեցական երաժշտութեան համար, ամօթ մը պիտի մնայ, որուն ... խնայել նոյնիսկ Գ. Գարթէւեան, որ երգեհոնով մասնակցած էր այդ երգեցողութեան։

Մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը ... ու Եկմալեանով զգալապէս բարեփոխուած է, պէտք է միայն երգել եւ ընդհանրացնել, եւ ո՛չ թէ զանոնք անտես առնել, եւ քմահաճ փոփոխութիւններ պարտադրել։

Այս ընթացքով պատճառ մը չկայ յարաբերելու նաեւ չարակամները որոնք խեղաթիւր հնութիւններ են թէ՛ ...ութեամբ եւ թէ երգեցողութեամբ եւ որոնցմէ շատ քիչեր ...ն կը հասկնան։

Կոմիտաս վարդապետ անգամ՝ որ ... երաժշտագէտ մըն է, չէ ... այնքան յանդուգն որքան կրցաւ ըլլալ Գ. Սերոբեան, ...

...

Աւուրցիչներով եւ ... ձեռք այսօր կը խոնարհինք անոր ...ին առջեւ, կը քալենք եւ պէտք է որ քալենք անոր գծած ճամբէն, եթէ կ'ուզենք հայ երգը ... ու ...

Գ. Սերոբեան երաժշտական հմ...

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

1950ԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ

ԽՄԲ.— Կիրակի օր հրատարակեր էինք Թուրքիոյ Ներքին գործավարին յայտարարութեանց առաջին մասը։ Այսօր կուտանք մնացեալը.—

Անցնելով հարցումի երկրորդ կէտին, Ներքին գործավարը ըսաւ.—

«Ճիշդ չէ թէ 10.000 գաղթականներ կը սպասեն Քոսթանցայի մէջ. լուրը չափազանցուած է։ Այս տարի եկող բոլոր գաղթականներուն թիւը 12,000 է։ Քոսթանցայի մէջ սպասող գաղթականներուն թիւը եթէ քիչ մը շատ եղաւ այս տարի, պատճառը այն է որ Պուլկարիոյ Տէլի Օրմանի Թուրքերը Ռումանիա գաղթեցին, մեր երկիրը գալու համար։ Ասոնց վրայ աւելցան Տօպրուճայի (Ռումանիա) Թուրքերը։ Վեց ամսուան ընթացքին 1337 հոգի եկան։ Երէկ հեռաձայնով հարցուցինք եւ հաստատեցինք որ Քոսթանցայի մէջ 100է աւելի գաղթականներ չկան, եւ ասոնք ալ շոգենաւով Պոլիս փոխադրուած են։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Ներկայիս մէկ միլիոն Թուրքեր կան Պուլկարիոյ մէջ։ Ամէնէն հոծ շրջանն է Տէլի Օրմանը, որուն բնակիչները կը լրացնեն իրական Թուրքին բոլոր յատկութիւնները։

Ռումանիոյ մէջ կան 400,000 Թուրքեր, որոնց մէջ են նաեւ կակաուզ կոչուած քրիստոնեայ Թուրքերը։ Եուկո-Սլաւիոյ մէջ կ'ապրին 800,000 Թուրքեր ինչպէս նաեւ ծննդով կարգ մը Թուրքեր որոնք սակայն փոխած են իրենց լեզուն, յարմարելով միջավայրին։

Ասկէ զատ, ուրիշ երկիրներու մէջ կան 20-30 միլիոն Թուրք ցեղին պատկանող անձեր, բայց անոնք դուրս են մեր նիւթէն։

Գործավարը ապա ըսաւ թէ Թուրք գաղթականութիւնն է եղած որ աշխարհի մէջ տարածած է քաղաքակրթութիւնը եւ աշխարհի սորվեցուցած է մարդկայնութիւնը։ Միւս կողմէ, Թուրքերը պատմութեան մէջ հոչակաւոր են իբրեւ երկիր մը գաղթավայր (fojoցի) դարձնող, եւ այս տեսակէտով ոչ մէկ պետութիւն կըրնայ մրցիլ անոնց հետ։ Թուրքը ուր որ գնաց, միասին տարաւ քաղաքակրթութիւն, շինարարութիւն եւ գիտութիւն։

Թուրքին երկրորդ յատկութիւնն է՝ իբրեւ գերի չապրիլ հոն, ուր ժամանակին տիրապետող եղած է իր դրօշակը։ Այս պարագան տեսնող նկատողներ կան, բայց ուժ նկատողներ ալ կան։ Ես մեծ արժանիք մը եւ ուժ մը կը նկատեմ այն պարագան որ Թուրքերը չեն կրնար գերի ապրիլ.

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 1950ԻՆ

Անդրադառնալով բնակչութեան խնդրին, Շիւքրիւ Գայա պէյ ըսաւ.— Թուրքիոյ բնակչութիւնը 30-35 միլիոնի պիտի հասնի 1950ին, եւ այս երեւոյթը ուղղակի արդիւնքն է մեր ազգի սեփական դրամագլուխին։ Արտասահմանի մեր արենակիցներուն իրենց կամքով կամ ուրիշ ազգակներու բերումով մեր երկիրը գալը՝ արժէքաւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ բնակչութեան յաւելումի տեսակէտով։

Թերթերը կը խօսին կարգ մը դէպքերու մասին. միայն սաչափ ըսեմ որ Թուրքիա, ինչպէս որ կը շահագրգռուի արտասահմանի ամբողջ մարդկութեամբ եւ մարդկայնական շարժումներով, նոյնպէս ալ բնականաբար կը շահագրգռուի իր եղբայր Թուրքերով։ Երբ ըսեմ թէ Ներկայ Թուրքերը ուրիշ երկիրներու իրենց հանդէպ ունեցած բարեկամութիւն— ները կը չափենք այդ տեղերու Թուրքերուն եղած վերաբերումներով. կարծեմ թէ ամբողջովին թարգմանը հանդիսացած կ'ըլլամ բոլոր ազգին եւ Ազգ. Ժողովին զգացումներուն»։

ԳՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Դ Ա Դ Ր Ա Ծ

«Երկու ամիս առաջ Թուրքերու արտագաղթի հոսանք մը ծայր տուաւ Պուլկարիոյ մէջ եւ խուժումի մը ձեւն առաւ. բայց մեր արտաքին գործավարութեան կատարած դիւանագիտական ձեռնարկներուն վրայ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ այս խուժումը դադրեցաւ ամբողջովին։ Պուլկար կառավարութիւնը մեզի հաղորդեց թէ արտագաղթը տեղական ազդեցութեամբ եղած է։

Այսօր քաղաքական թէ վարչական ամէն միջոց ձեռք առնուած է, արգիլելու համար զանգուածային գաղթը։ Բացառութիւն կը կազմեն մանր խումբերը, այսինքն անոնք որոնք իրենց ապրանքները ծախած են կամ ապրանք չունին եւ կամ ճամբայ ելած են արդէն։

Ինչպէս գիտէք տուաւ մեր ընկերը, ձմրան միջոցը եթէ գաղթականներ գան, շատ մեծ տառապանքներու պիտի ենթարկուին մեր երկրին մէջ, ուր խիստ ձմեռ կ'ընէ։ Հետեւաբար աւելի լաւ է որ գարնան գան։ Այս ձըմեռ մեր սպասելիք գաղթականներուն թիւը 100 ընտանիքէն աւելի ըլլալու չէ։ Անշուշտ եթէ որեւէ դէպք չծագի։

ԹՐԱԿԻԱ՝ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՎՐԱՅ

Եկող գաղթականներուն տեղաւորման վայրը Թրակիան է, որուն ամէնէն շատ կարեւորութիւն կուտանք, թէ՛ գիւղութեան, թէ՛ պէտքի տեսակէտով։ Միայն այս տարի 12.000 գաղթական տեղաւորեցինք Թրակիոյ մէջ։ Ընդհ. քննչութիւնը յարունակ գրաղած է այս գործով։ Կառավարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի գաղթականները արտադրող դառնան. Կարմիր Մահիկը 5000 ոսկի դրկած է անոնց, եւ խոստացած է նոյնչափ գումար մըն ալ դրկել։ Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Կարմիր Մահիկին.

Միւս կողմէ, շնորհակալութեամբ յիշեմ թէ մեր Տնտեսական գործավարութիւնը որոշած է 6000 թոն ցորեն դրկել, իբրեւ ուտելիք եւ սերմնցու գործածուելու համար։

Օրէնքը որ անցեալ տարի ընդունուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ, շարունակեց Գործավարը,— շատ կարեւոր տրամադրութիւններ եւ սկզբունքներ կը պարունակէ։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, անմիջապէս գործադրութեան անցնելու համար։ Երէկ իմացայ որ Պետական խորհուրդը ընդունած է օրէնքի մասին պատրաստուած կանոնագիրը։ Օրէնքը նախատեսած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ շուտով գործի պիտի ձեռնարկէ։

Հանրային կարծիքին եւ Ազգ. Ժողովին հաշիւ տուած ըլլալու համար, յայտնեմ թէ կառավարութեան ամենագլխաւոր քաղաքականութիւններէն մէկն ալ՝ բնակչութեան քաղաքականութիւնն է։ Եւ այս քաղաքականութիւնն է՝ արտասահմանէն գալիք գաղթականները կանոնաւոր մեթոտով տեղաւորել եւ անմիջապէս արտադրող դարձնել։ Յայտնեմ թէ այս նպատակով կատարուելիք քաղաքական խորհրդակցութեանց նախօրեակին կը գտնուինք»։

...ութեանց մէջ իր ապիկարութիւնը չուրանար, այլապէս ինչո՞ւ Գ. Ալեմշահի օժանդակութեան դիմէր դայն վերէն վար սրբագրել տալու։ Ան չէ ուզած խնայել Գ. Երգչապետին հեղինակի արժանապատուութեան եւ կատարած է հարկն ու պատշաճը։

Արդ երբ կ'ուզէ իր պատարագը երաժշտագէտներու դատաստանին յանձնել, հետաքրքիր է իմանալ թէ որո՞ւ գործը քննութեան պիտի ենթարկէ, ի՞ր թէ Գ. Ալեմշահինը։

Պատարագիչ քահանային եւ սարկաւագի դերի մասին ալ Գ. Սերոբեանի գիտցածը սխալ է եւ թերի։ Անոնց դերը ոչ միայն ազօթել է, այլ ազօթքը երգելով արտայայտելուն մէջն է։ Ասոր ամէն ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ունենայինք յատին ծէսէն.

Իբրեւ ունկնդիր ինծ հետ նաեւ ներկայ ժողովուրդը, պայծառ մնացինք տեսնելով պատարագիչ քահանան, որ լատին քահանայի մը նման կը մրմռար, եւ սարկաւագն ալ կ'երգէր մեռելական ու միապաղաղ։

Արդարեւ ողբալի է Գ. Սերոբեանի երաժշտական կարողութիւնը եւ ընդվզեցուցիչ իր յանդգնութիւնը։

Մենք կ'ուզենք հաւատալ թէ Փարիզի առաջնորդը եւ Հոգաբարձութիւնը պիտի ուզեն վերջ տալ այսպիսի ապօրինութեանց եւ չպիտի հանդուրժեն Կոմիտասի եւ Սերոբեանի քմահաճոյքներուն, որոնք մեր ծէսերը ու արարողութիւնները թերագնահատելու չափ յառաջ գացած են։

Վերջացնելով կ'ըսեմ թէ տաղանդներու հանդէպ յարգանք ու պաշտամ ունիմ, իսկ միջակութիւններու հանդէպ ալ արգահատանք։

Ա. ՔԷՉԷՃԵԱՆ
(Երգիչ)

ՍԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Յուսաբեր» կը բացատրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.)։

— «Այս ժողովով Ամերիկայի հայութիւնը ճիգ կ'ընէ մաքրել գետինը այն որոմներէն, զորս այնքան առատութեամբ ցանեց Ջէկյայի արժանաւոր գործակալը, սակայն ամերիկահայութեան անարժան առաջնորդը՝ Ղեւոնդ Դուրեան։

Պառակտելով գաղութը՝ Ջէկյան կը յուսար վերջնապէս քայքայել անոր հանրային կեանքը եւ անհնար դարձնել որ եւ է առեղծագործ աշխատանք։ Այս նպատակին պիտի ծառայէր նաեւ այն Կալանաւորը, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տիտղոսը կը կրէ, իր բնակավայրին մէջ վերջին պրոլետարիատի իրաւունքներն իսկ չունենալով։

Ջէկյան միայն չափով մը յաջողեցաւ իր առաջադրութեանց մէջ,—պառակտեց գաղութը, բայց անկարող եղաւ վերջնապէս քայքայել անոր հանրային կեանքը։

Ապացոյց — Ամերիկայի Հայոց Երեսփոխանական Ժողովը։

Հակառակ այն ծանր կացութեան, որ ստեղծուած էր մանաւանդ Դուրեանի սպանութենէն վերջ, Ազգ. Վարչութիւնը կրցաւ, այնուամենայնիւ, վերակազմել բոլոր թեմերը, ընտանեկան վիճակ հաստատել Առաջնորդարաններու մէջ, գաղութը խմբել Ազգ. Իշխանութեան շուրջ, կարելի դարձնել գումարումը Երեսփոխան. Ժողովի, մասնակցութեամբ 47 թեմերէ եկած 87 երեսփոխաններու։

Ոեւէ իշխանութիւն այսքան կարճ ժամանակի մէջ եւ այսքան դժնդակ պայմաններու տակ աւելին ըրած չէ։

Երեսփոխանական Ժողովը կուզայ վերջնապէս ձեւաւորելու այն ճիգը, որ սկսած է մինչեւ այսօր։ Եթէ մինչեւ Ժողովը կրնային խարխափումներ ըլլալ, Ժողովէն վերջ այդ խարխափումները անկարելի կը դառնան։ Ասկէ վերջ Ջէկյան գործ պիտի ունենայ ոչ թէ անկազմակերպ զանգուածի, այլ կազմակերպուած գաղութի մը հետ, որ թէ կառուցած ունի իր սահմանադրութիւնը, եւ թէ իշխանութիւն իր ձեռքերուն մէջ։

Այս տեսակէտով առանձնապէս ուշագրաւ է այն խմբատուն որոշումը, որ առած է Երեսփոխանական Ժողովը.

«Հաստատելով Կաթողիկոսի հեղինակութիւնը իբրեւ Հոգեւոր Պետ Հայոց Եկեղեցւոյ, Երեսփոխանական Ժողովը վերցուց Էջմիածինէն վարչական իրաւունքներ, սպահովող յօդուածները»։

Այս խմբատուն որոշումով Ջէկյայի առանձնութեանց դէմ ամէնէն առաջ կը պաշտպանուի ինքը Ամենայն Հայոց Կալանաւորը։ Դաղտնիք չէ, որ ամերիկահայ գաղութի Սահմանադրութեամբ Կաթողիկոսին տրուած վարչական իրաւունքներէն ոչ թէ Կաթողիկոսը կ'օգտուէր, այլ Ջէկյան։ Այս վերջինը այդ իրաւունքները գէնք կը ծառայեցնէր ամէնէն առաջ Հայ Եկեղեցիի դէմ, անոր իրաւազուրկ կրօնապետի միջոցով արտասահմանեան հայ գաղութները պառակտելու համար։ Կաթողիկոսի վարչական իրաւունքներու վերացումով Ջէկյան հարկադրուած պիտի ըլլայ հանգիստ ձըգել իր կալանաւորը եւ վերջ տալ անոր կռապակայլին արմիփինկին։

Իր նոր Սահմանադրութեամբ՝ ամերիկահայ գաղութը Կաթողիկոսի անձին մէջ կը տեսնէ Հայ Եկեղեցիի կրօնական պետը եւ կը ճանչնայ ու կ'ընդունի անոր կրօնական հեղինակութիւնը։ Բայց երբեք վարչական»։

(Travailleur Industriel) անգործ են, եւ գործ կը փնտռեն։

Գ. Այն այրի կիները, որոնց ժառժաւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մահացած եւ զաւակներու տէր են եւ 20նոց քարթ ունին բայց non travailleur.

Ե. Այն անգործները որոնք երկրագործութեամբ աշխատելու արամադիր են։

Զ. Աքսորեալներ, որոնք առանց ընրէական յանցանքի մէջ գտնուելու աքսորուելու վճռոյն ենթարկուած են։

Ծանուցմէ խուսափելու եւ դիմողները ըստ կարելւոյն օրինաւորապէս գոհացնելու համար, կը յանձնարարենք արուարձաններու մէջ գտնուողներուն իրենց թաղային խորհուրդներուն մօտ դիմում մը ընել, որոնց արդէն Ազգ. Կեդրոնական Վարչութենէն հարկ եղածը հրահանգուած է։ Իսկ Մարսէյլ քաղաքին մէջ ապրողները պարտաւոր են իրենց դիմումները կատարել միայն պատկանեալ հայրենակցական Միութիւններու միջոցաւ։

Կնիք)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնս նախապէս պատկան իշխանութեանց մօտ պէտք եղած դիմումները կատարելէ ու անոնց բարեացակամ տրամադրութիւնները չափելէ վերջ, ներկայիս կոչ կ'ընենք Մարսէյլի եւ Արուարձաններու հայ գաղութին, Թաղային խորհուրդներուն մանրամասն տեղեկագրելով Առաջնորդարան ներկայացնել եւ արձանագրել տալ.—

Ա. Բոլոր անոնք որոնք այլեւայլ պատճառներով ինքնութեան թուղթ չունին

Բ. Բոլոր անոնք որոնք թէեւ 20նոց ինքնութեան թուղթ ունին եւ աշխատելու իրաւունք ունենալով հանդերձ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ հետեւանքով ձերբակալուեցաւ վտանգաւոր ահաբեկիչ մը, Կրէտիչէֆ, որ 1932ին գիւղացիներու ապստամբութիւն մը սարքած էր Ծուկոսլավիոյ մէջ, եւ երկու ոստիկան-զինուորներ վիրաւորելով Աւստրիա փախած էր։ 1933ին յանձն առած էր սպաննել Սօֆիայի Ռահանգապետը, իսկ վերջերս պաշտօն ստացած էր Ծուկոսլավիա վերադառնալ երկու ընկերներու հետ։

ՉԷԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ծրագիր մը ներկայացուց խորհրդարանին, առաջարկելով 14 ամիսէն երկու տարուան վերածել զինուորութեան շրջանը։ Այնպէս կ'երեւայ թէ բոլոր հոսանքներն ալ պիտի քուէարկեն այս առաջարկը, նկատի առնելով երկրին պաշտպանութեան սկզբունքները։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԱՀԼԻՃԸ կազմեց Թէվֆիք փաշա Նէսիմ, ազգայնական տարրերով։ Արտաքին եւ երկրագործական նախարարն է Քամէլ պէյ, Ղպտի, որ երբեմն եղած է փոխ-նախագահ վերաքննիչ ատեանի։

40,0000 ՆԱՐԻՆՋ ցամաք հանուեցաւ Անգլիա, Հիթլէրի նկարը պարունակող թուղթերով։ Անգլիացիները մերժեցին գնել, զանոնք... թթու գտնելով։ Հաստատուեցաւ թէ բեռը կապուած էր Պերլինի համար, բայց սխալմամբ Լոնտոն հանուած է։

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (30

Ս Պ Ի Տ Ա Կ   Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Զգայացրիկ Զարա Հայաթը նաւապետ Նէլսոնին հետ միասին անոր խցիկը փոխադրելէն եւ հիւանդապահուհին մօտը հսկելու համար կանչելէն ի վեր ժամեր անցած էին։ Ցիշեց նաեւ սրահին մէջ նաւապետ Նէլսոնին ուղղած իր հարցումը թէ ի՞նչ ըսել ուզած էր. «Զէ՞ք տեսներ, ան բնաւ բան մը չէ կասկածեր» ըսելով. բայց նաւապետը ոչ եւ է բացատրութիւն չէր տուած, ըսած էր միայն որ վիճաբանելու ժամանակ չունի եւ իր կամրջակը պէտք էր երթար անմիջապէս, նաւուն ընթացքը դիտելու համար Սըր Ճօն մէկ ժամէ աւելի առանձին մնացած էր առանց իր ընկերոջ մասին բան մը գիտնալու։ Վերջապէս միտքը դրած էր ամէն գնով խօսակցութիւն մը ունենալ նաւապետ Նէլսոնին հետ ու նաւապետին կամրջակը բարձրացած միջոցին, սանդուխին վրայ նաւաստի մը հանդիպած էր որ իրեն հաղորդած էր նաւապետին հըրահանգը թէ, ոչ ոքի թոյլատրուած է կամրջակը ելլել։ Սըր Ճօն վիճարանած էր, խնդրած էր, մինչեւ իսկ բարկացած էր, անօգուտ, նաւաստի անդրդուելի կը մնար... որքան ատեն որ ինքը այդտեղ կը մնար, այդ սանդուղէն մարդ չպիտի կրնար վեր ելլել։ Սըր Ճօն սրահը վերադարձած էր. թերեւս Զարա Հայաթ առողջացած, գինքը տեսնել պիտի ուզէր։

Հիւանդապահուհին միայն տեսաւ ու ըսաւ թէ Օր. Հայաթ մտադրած է օրուան մնացեալ մասը իր խցիկին մէջ անցընել։ Նաւին վրայ գտնուողներուն ամէնքէն ալ յարաբերութենէ կտրուած էր եւ ցաւալի ան էր որ ոչինչ կրնար ընել, միայն համբերութեամբ սպասել մինչեւ Զարա Հայաթի կամ նաւապետին երեւումը

Սըր Ճօն այդ օրը ամբողջ մինչեւ իրիկուան ժամը տասներկը ի զուր սպասելէն յետոյ՝ յուսահատ անկողին մտած էր։

Ամբողջ այդ օրուան միակ դէպքը որ պատահած էր եւ Սըր Ճօնին մեծ զարմացում պատճառած՝ այն էր որ յիշած էր թէ իր ապսպրանքները իր բացակայութենէն չմտահոգուելու համար ուզած էր — եթէ նաւապետը թոյլատրէր — տունը անթել լուր մը դրկել։ Այսպէս լուր մը խմբագրած եւ սպասաւորի մը միջոցով նաւապետին խցիկը ղրկած էր. քանի մը վայրկեան վերջ ծառան վերադարձած էր միասին բերելով նաւապետ Նէլսոնէն տոմս մը. անոր մէջ նաւապետը կը գրէր — Սըր Ճօն, ես ինքզինքս թոյլ տուի անթել լուր մը ղրկելու ձեր տունը, ձեզ նաւուն մէջ գտնելէս ժամ մը վերջը. հետեւաբար ներփակ ձեր գրածը անօգուտ պիտի ըլլայ։ Սըր Ճօն պատասխանեց.— Առանց փողոցային հետաքրքրութեան կը փափաքէի ձեր ղրկած անթելին պատճէնը տեսնել։ Պատասխանը եկաւ, ճիշդ երկու բառով, պատճէնը ներփակուած է։ Սըր Ճօն կարդաց անթելը, որ իր անունով ղըկուած էր եւ հակառակ կամքին նաւապետ Նէլսոնին յանդգնութեան վըրայ խնդաց։ Անիկա ուղղուած էր իր մատակարարին, ուր կ'ըսէր. Քանի մը օր տունը չպիտի ըլլամ, բարեկամի մը զբօսանաւին մէջ պտոյտ կը կատարեմ, յետոյ իր անունը գրուած էր, սակայն նկատեց որ զբօսանաւին անունը յիշուած չէր հոն, արդ ինչպէս պիտի գտնէին զինքը եթէ ծանրակշիռ դէպք մը պատահէր։ Իրողութիւն մտահոգութիւնը փարատելու եւ փնտռտուքի չելլելու համար ահա թէ ինչ էր խորհած ճարպիկ Նէլսոնը։

Երեք անգամ երիտասարդ Սթէֆըն Հայաթը տեսնելու գացած եւ անոր առողջական առողջութեան վրայ հիացած էր. Սթէֆըն իր վիրաւորուելու մանրամասնութիւնը չէր փափաքած յայտնել, ինքն ալ բան չէր հարցուցած, իր առողջական վիճակը նկատի ունենալով։ Այսպէսով օրը իրիկուն եղած եւ գիշերը վրայ հասած էր։

Երկրորդ անգամ ըլլալով Սըր Ճօն արթնցաւ. խցիկին դրան կը զարնէին։

— Մտէք, գոչեց Սըր Ճօն։

Դուռը բացուեցաւ եւ նաւապետ Օրլաֆ Նէլսոն ներս մտաւ։

— Բարի լոյս, ըսաւ ան։

— Բարի լոյս, պատասխանեց Սըր Ճօն։

— Կարծեմ պիտի ուզէիք աւելի շուտ գիս դուրս շպրտել առկէց քան թէ ներս ընդունիլ, ըսաւ նաւապետը ժպտելով։

Սըր Ճօն անկողնին մէջ նստելու ձեւ մը առնելով,

— Այս նաւուն պատահարներուն վարժուեցայ այլեւս, ըսաւ։

Նաւապետը խնդաց յետոյ գոչեց.

— Ուրախ եմ որ չարացած չէք։

— Խնդրեմ սխալ չհասկնաք, առկաւին բացատրութիւն կը պահանջեմ, յարեց Սըր Ճօն։

— Բնականաբար... եւ պիտի տանաք... բայց ոչ այս պահուս։ Ու երբ այդ բացատրութիւնը առնաք՝ Սըր Ճօն, պիտի ըմռնէք թէ ձեր մեր մէջ գտնուելէն ի վեր տեղի ունեցած բոլոր դէպքերը պատահեցան որովհետեւ բացարձակ անհրաժեշտութիւն էր որ այդպէս ըլլային. եւ այն ատեն առաջին անգամ դուք պիտի ընդունիք թէ մեր մասին ունեցած ձեր բոլոր կարծիքները սխալ են եղեր։

— Երանի թէ այդպէս ըլլար, պատասխանեց Սըր Ճօն, համոզիչ չըշտով մը։

— Բայց ես այս խնդրի մասին վիճաբանելու համար չեկայ հոս, ըսաւ նաւապետը

— Շատ պարզ է, մրմնջեց Սըր Ճօն։

— Քիչ ատենէն Փլիմութ պիտի հասնինք։

— Իրա՞ւ, եւ հոն պիտի խարսխէք։

— Ա՛հ։

— Ուրեմն ես անկէց ցամաք կ'ելլեմ։ Դուք ուր կ'ուզէք հոն գացէք։

— Ա՛հ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք այդպէս, ահ, ահ ընելով։

— Ըսել կ'ուզեմ Սըր Ճօն որ ձեզ ցամաք հանելու միտք չունիմ։

— Ի՞նչ։

Սըր Ճօն ականջներուն չէր ուզեր հաւատալ։

— Կը կրկնեմ... ձեզ ցամաք հանելու մտադրութիւն չունիմ,

— Տէր Աստուած, բայց նաւապետ դուք...

— Սպասեցէք, բացատրեմ, ըսաւ նաւապետը ձեռքը վերցնելով.

— Այո եւ շուտ։

— Մտադրած եմ, Սըր Ճօն, ձեզ ցամաք չհանել, ճիշդ այն պատճառով որ Պրայթըն նաւարկած միջոցնիս ձեզ մերժեցի ցամաք հանել։

(Շար.)

«Աղա, էֆէնտի, փաշա» կը ջնջուին Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 16 թուականով.— Թուրք ժամուլը կը ծանուցանէ թէ երբ ընտանեկան անունները (մականուն) պաշտօնապէս ըն- դունուին յառաջիկայ տարուան սկիզբը, պիտի ջնջուին «աղա», «փաշա», «էֆէնտի» տիտղոսները։ Այս բոլորին փոխարէն պիտի գործածուի «պէյ», իբրեւ համազօր «պարոն»ի։ «Պէյ»ը պիտի գրուի անունին եւ մականունին միջեւ. Զօրավարներն ալ, որոնք փաշա կը կոչուէին, այսուհետեւ պիտի ճանչցուին միայն իրենց զինուորական աստիճաններով.

Հասնաքաք նոր մականուններէն շատերը պիտի առնուին թրքական հին բառերէն, որ գործածութենէ զադրած էին։ Այս կերպով ալ ուժ պիտի տրուի լեզուն թրքացնելու շարժումին։ Տնտեսական գործավար Ճէլալ պէյ իբրեւ մականուն ընտրած է «Պայար» (մեծ)։ Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ «Արաս» (երջանիկ)։

Տանր դէպքեր Աթէնքի մէջ

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած էր երէկ, Աթէնքէն, նոյ. 18 թուականով.—

Ռոյալիստները եւ ֆաշական խումբեր ուրբաթ օր յարձակեցան հանրա- պետական «Էլեֆթերոն Վիմա» թերթին խմբագրատան վրայ։ Բանուորները հերո- սաբար պաշտպանեցին թերթը։ Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ։ Հազար դն- դակ արձակուեցաւ։ Կռիւը տեւեց երեք ժամ։ Քառասունի չափ բանուորներ վիրաւորուեցան։

Ընկերվարական-Համայնավար միացեալ ճակատը նորէն ձախողեցաւ

Ընկերվարական կուսակցութեանց Գործադիր Կոմիտէն (Բ. Միջազգայինը) որ ժողովի նստած էր նոյ. 13-16, քննելու համար ընդհանուր ճակատի խնդի- րը, փակուեցաւ առանց եզրի մը յանգելու։ Փոքրամասնութիւն կը կազմեն Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու միացման կուսակիցները (Ֆրանսա, Զուիցերիա, Սպանիա, Իտալիա, Ռուսիա (սոց. դեմ.), Աւստրիա եւ Լեհաստանի Պունտը)։ Ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է, որ իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական կուսակցութիւն կրնայ համայնավարներուն հետ միացեալ ճակատ կազմել ո- րոշ հարցերու մասին, ինչպէս եղած է Ֆրանսայի մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ժողովին կը մասնակցէին ընկերներ Ս. Սասունի եւ Վահան Համբարձումեան։

Հայ առեւտրականի մը դժբախտութիւնը

—.—

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԿԸ ԴԻՄԷ ԵՒ ԿԸ ԽԱԲՈՒԻ.— ՎԱՐՁՈՒ ԱՆՍԸ ԵՒ ԶՈՔԱՆՉ.

«Մաթէն» հայ առեւտրականի մը ամուսնական դժբախտութիւնը կը պատ- մէր երէկ, առանց յիշելու անունը, միայն յայտնելով թէ 40 տարեկան է եւ կը բնակի քաղաքորդ թաղամասին մէջ (Պէլվիլի շրջան)։ Առեւտրականը ամուս- նական գործակալութեան մը կը դիմէ, որ 2500 ֆրանքի երկու մուրհակներ ստորագրել տալով, զինքը յարաբերութեան մէջ կը դնէ 24 տարեկան խար- տիշահեր աղջկան մը հետ։ Առեւտրականը շատ գոհ կը մնայ աղջիկէն, բայց կ'ուզէ անոր ծնողքն ալ տեսնել։ Այդ ալ կը կարգադրուի եւ նոյն իրիկունն իսկ աղջիկը ճաշարան կը բերէ իր հայրն ու մայրը։ Ապագայ աներն ու զոքանչը շատ լաւ կը կատարեն իրենց դերը։ Ամբողջ ութ օր, կերուխում եւ խրախ- ճանք։ Իրիկուն մը, աներ-պապան կը հասկցնէ թէ արեւմուտքի մէջ ազնո- ւութիւն է մատնի մը գնել նշանածին եւ թէ գործակալութիւնը ունի հատ մը, շատ ճաշակաւոր եւ աժան,— 1800 ֆրանք։ Վաճառականը անմիջապէս կը գնէ եւ նշանածին մատը կ'անցընէ։ Յաջորդ օրը, նշանածը այլ եւս չերեւար։Աներն ու զոքանչն ալ կ'անհետանան։ Վաճառականը կը դիմէ տրուած հասցէին, ուր կը պատասխանեն թէ այդպիսի վարձակալ չունին։ Փեսացուն կը դիմէ ամուս- նական գործակալութեան, յայտնելով թէ նշանածը անհետացած է իր ծնողքին հետ։ Գործակալութիւնը կը ջանայ մխիթարել, եւ եա կը պահանջէ իր մուր- հակները։ Քանի մը օր վերջը, երբ արտաքեկ մաե կուգար Պուլվառ Սեւաստա- փոլի վրայ, կը հանդիպի նշանածին, որ պարոնի մը թեւը մտած էր։—«Ո՞հ, օրիորդ, ո՞ւր էիք»։ — «Ներողութիւն, պարոն, ես նշանուած եմ»։ — «Բայց ինծի հետ»։ — «Ո՛չ, այս պարոնին հետ»։ — «Իսկ ձեր ծնողքին հասցէ՞ն»։ — «Ահա՞, ես ալ չեմ գիտեր. ես անոնց հանդիպեցայ ամուսնական գործա- կալութեան գրասենեակէն դուրս ելած ատեն։ Կը կարծէին թէ որբ եմ, եւ հայրիկ-մայրիկ եղան ինծի։ Պարզապէս իրենց փորը կշտացնել կ'ուզէին...»։

Խաբուած փեսացուն այժմ դիմած է դատարան, երկու նշանաւոր փաս- տաբաններ վարձելով, իսկ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ կեղծ աներն ու զո- քանչը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ՄԵՌԱՒ կարտինալ Կասփարի, որ Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչն եղած է 1914էն մինչեւ 1930 եւ 1929ին Պ. Մուսոլինիի հետ ստորագրեց Լատերանի համաձայնութիւնը։ 82 տարեկան էր եւ բազմաթիւ պաշտօններ վարած է, մեծ հեղինակութիւն շահելով։

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նոր դրամները կրելու են առանց աւանդական նշ- մանախօսքին,— «Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն»։ Այս առ- թիւ զրոյց տարածուած էր թէ հրապարակէն պիտի քաշուին, բայց ելմտական նախարարը պաշտօնապէս հերքեց, յայտնելով թէ եղածը զանցառութեան հե- տեւանք չէ, այլ յարմարութեան։ Հին հինգ ֆրանքնոցները պիտի հաւաքուին, երբ նոր դրամէն պատրաստ ըլլայ բաւական քանակութեամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. Լավալ ժընեւ մեկնեցաւ երէկ իրիկուն, մաս- նակցելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, թէեւ յետաձգուած է Սարի հարցին քննութիւնը։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԾԱԳԵՑԱՒ Իտալիոյ եւ Հապէշիստանի միջեւ։ Խումբ մը Հապէշներ յարձակեցան Կոնտարի իտալական հիւպատոսարանին վրայ։ Ընդհարման միջոցին, իտալացի պահակ մը սպաննուեցաւ եւ երկու հոգի վի- րաւորուեցան։ Իտալական գեսպանը անմիջական հատուցում պահանջեց։

ՅՈՒԼԻՍԻՆ մէջ կախուեցաւ Լոզանով, Բուլղարիոյ պաշտպանողական նա- խարարական շարժման պարագլուխ (1932)։ Համայնավարի մը մահապատժի գործադրութեան առաջին դէպքն է այս, վերջին ժամանակներս, որովհետեւ Պօրիս թագաւորը կը մերժէր վաւերացնել որ եւ է մահապատիժ՝ քաղաքական յանցանքներու համար։ Բուլկարիոյ միահեծան կառավարութեան նոր օրէն- քով այժմ մահապատիժներու վաւերացումը կը կատարէ գերագոյն ատեանը։

ԹՈՒՐՔԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը նորէն դիմեց Ազգերու Դաշնակցու- թեան, որպէսզի քննէն երկրին ելմտական եւ դրամական վիճակը եւ գեղչէն պատերազմական պարտքերու տարեվճարները.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ վերջին խուզարկութիւնները շատ լաւ արդիւնքի յանգեցան։ Նպատակն էր ե- րեւան հանել բոլոր այն օտարականները որ Ռումանիա մտած են խարդախու- թեամբ կամ հոն կը բնակին առանց արտօնագրի։ Վերջերս 70 գաղտնի տեղե- կագիրներ հասած էին, որոնք կը ծանուցանէին թէ բազմաթիւ ահաբեկիչներ մտած են Ռումանիա։ Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց երկու ժամ։ Հարիւր կասկածելիներ վար դրուեցան Պուքրէշի մէջ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32. Ave. des Gobelinsի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. գա- ղափոսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Պարսկա – կովկասեան Հայր. Միութեան

8 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ

Նկատի ունենալ այս թուականը։

ԵՐԱԽՍԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis-Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը առաջարկէ իր քով խնամել փոքր երախայ մը հինգ տարեկանէն վեր։ Երախան կըր- նայ յաճախել տեղւոյն ֆրանսական վարժարանը որ կը գտնուի անտառին մէջ եւ օժտուած է մանկավարժական վերջին մեթոդներով։

Մանրամասնութեանց համար դի- մել՝ Օր. Խանճեանի, 5, Ave. Payret – Dortail, Plessis-Robinson, (Seine).

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ, տէր եւ տիկին ընկ. Յ. Գալայճեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին ՍԱՌԻԿ ՄԱԹՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմա- ներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ Օրիորդ մը կը առաջարկէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայ- մաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Ցարու- թիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Ինչպէս տար աչամայքը, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ,— Երբ կոշիկէս կաղը քաշեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻԲՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ չորսը փոխեցի՞ր, ՄԵԾ – ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ։

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ։

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք։

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Dameame, PARIS.

Վարձու յարկաբաժիններ

ՎԱՐՁՈՒ Է Սէն Միշէլի եւ Օտէոնի մօտ յարկաբաժին մը, 7 փիէս, բնա- կարան եւ միեւնոյն ատեն գործատեղի գարծնելու իրաւունքով, պայլ 9 տարի, կեդրոնական ջեռուցիչ, լոգարան, ելեկտրականութիւն, sonnerie, պաղ պաղ եւ տաք ջուր սենեակներուն մէջ։

Տարեկան վարձք 4000 Ֆր.։Սենեակներու կարգաւորքի և զանազան գեաղ- մանց համար ծախուած 25.000 Ֆր.ի փոխարէն կը պահանջուի 10.000 Ֆր.։տ- կարևելի։Այցելելու եւ բանակցելու համար հեռաձայնել PIGALLE 67—69, ժամը 9—12 եւ 14—19։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատ- կերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մին- չեւ Ռուբինեանց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի Ալ- փոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական ու տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը « Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծ- ուած է Հ. Ալեանաքի կողմէ, քովերը 3ական նկարներով, օրացոյցին թերթե- րուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարներ

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ եր- կիրներ 5.50։

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձան- ներ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւ- սեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Պա- լուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէքեան, Կարտան՝ Լ. Գալայճեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալեքսան- Պլիտա՝ Պ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Ապա- պեկեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Ս. Աղնաւորեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Բէքէլեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լոլխանեան, Հալէպ՝ Նորէն Գրբէ – Տօքթ Պաղտատ՝ Նորէն Անտոնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Բանբ Գ. Կարապետեան, Աղատան՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն « Նոր Օր», խմբագր ատ՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագր տուները։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Clacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 21 Novembre 1934

ԺՈՒ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2657

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ «ՍԱԼԹԱՆԱԹ», ՈՉ ԱԼ ՄԱՐՋԱՆՔ

»»»· ·«««

Շատ հեռուները չերթալու համար, յիշենք թէ մասնաւորապէս 1934 յուլիս 25էն ի վեր, այս էջերուն վրայ պարբերաբար շարժած ենք հայ բանուորներու պաշտպանութեան խնդիրը:

«Ո՞ր գիծին», կը հարցնէինք այդ օրը, հարեւանցի նշանակելով անգործ բանուորներու պարագան.—

1. Մարդիկ որ գործ կը փնտռեն եւ չեն գտներ:

2. Ուրիշներ որ արժանի են գործազրկութեան նպաստի, բայց կը մերժուին:

3. Դեռ ուրիշներ որ յանցանք մը գործած, օրինական թերութեան մը մէջ բռնուած են եւ իրաւունք չունին աշխատելու:

4. Հարիւրաւորներ, որ տարիներէ ի վեր իրենց գլուխը քարին կը զարնեն, անկանոն թուղթերու պատճառով:

5. Վերջապէս աւելի դժբախտներ, որոնք Ֆրանսայէն հեռանալու հրաման ստացած են.

Այնուհետեւ ուրիշ հոգեր ալ ծագեցան, որոնք աճմտապատած են օրը օրին: Մեր պարագն եղաւ ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին, արթուն պահել հանրային կարծիքը եւ գործի մղել համապատասխան օրկաններ.

Մենք յաւակնութիւն չունինք մոգական դարման մը գտնելու, եւ ամէնէն աւելի կը մտահոգէինք ծրագրել, կազմակերպուած եւ հաւաքական աշխատանքի անհրաժեշտութիւնը:

Մարսէյլի գեղրէն վերջ, երբ աւելի պղտորեցաւ մթնոլորտը, կրկին եւ կրկին յիշեցուցինք սթափիլ եւ գլուխ գլխի տալ («Ջարդուց hավ մը կը փչէ...», 13 հոկտ.):

Նոյն ազդարարութիւնը պարբերաբար, երբ, տնտեսական տագնապին հետ, կը ծանրային Ֆրանսայի ներքին վէճերն ալ, յանգելով կառավարական փոփոխութեան.

Ճիշդ մէկ ամիս յետոյ, նոյեմբեր 13ին, յատկապէս յիշեցուցինք հաւաքական ձեռնարկի մը պահանջը, երբ նոր վարչապետը յանձնախումբ մը կը կազմէր, ծրագիր մը կազմելու համար օտար բանուորներու սահմանափակման մասին:

Այդ օրերուն էր որ իմացանք թէ խորհրդակցութիւն մը կատարուած է Բարեգործականի գրասենեակին մէջ, մասնակցութեամբ երկու «Օֆիս»ներուն եւ ուրիշ միութեանց, յուշագիր մը ներկայացնելու համար կառավարութեան.

Դժբախտաբար, դեռ որ եւ է ձեւով հաղորդուած չէ մամուլին, ոչ այդ խորհրդակցութեանց եւ ոչ ալ խմբագրուած յուշագրի մասին, որպէսզի կարելի ըլլար որոշ գաղափար մը կազմել:

Իրազեկներ կը հաւատան թէ լաւ է խմբագրուած յուշագիրը կը հաւատանք:

Բայց, յուշագիրը բոլոր անցեալ եւ ներկայ պատմութիւններէն զուրս, անոնց գլխուն վրայ, կը պարունակէ՞ թանձրացեալ փաստեր, չօշափելի եւ համոզիչ թուանշաններ, որպէսզի որ եւ է նախարարի համար պարզ ըլլայ մեր կացութեան պատկերը:

Մենք ոչ մակաբոյծներ ենք այս երկրին մէջ, ոչ ալ բեռ:

Իբրեւ փախստական եկանք — իրենց սոխուռեցան բանալ դռները — եւ քանի մը տարի չանցած, հազարաւոր տնտեսութիւններ հաստատեցինք, թէ առեւտրական շարժում ստեղծելով եւ թէ բազմազան տուրքեր վճարելով:

Իսկ մեր բանուորները իրենց արիւն-քրտինքը ծախու հանեցին ողորմելի գիներով, եւ այնպիսի գործերու մէջ որոնցմէ մինչեւ այսօր ալ խոյս կուտայ տեղացին:

Այս գիտակցութիւնը կը զօրացնէ մեր թեւերը, կուռ փաստերով հիմնաւորելու համար մեր դատը, որ զանցառելի պարագայ մը կը կազմէ ընդհանուր տագնապին մէջ:

Յուշագիրէն անկախ, մասնաւոր խօսակցութիւն մը նախարարական յանձնախումբի նախագահին հետ, մեծապէս օգտակար պիտի ըլլար: Պայմանաւ որ թուանշաններով խօսէինք,— ի՞նչ կը ներկայացնենք իբրեւ բանուոր, իբրեւ գործատուրկ, իբրեւ եկամուտի աղբիւր եւն.:

Մենք այն տպաւորութիւնն ունինք թէ խորհրդակցական ժողովը քիչ մը շատ է տարուած «սալթանաթ»ով եւ տխրաբար չէ կազմուած գործին:

Այլապէս, ինչո՞ւ այսքան պիտի ձգձգուէին չատ մը նախնական աշխատանքներ:

Ամէն օր որ պարապ կ'անցնի, կորուստ մըն է թանկագին պատեհութեանց: Եւ անհրաժեշտ է, գոնէ այս առթիւ, մէկդի դնել «ամաւթէօր»ի հոգեբանութիւնը, որովհետեւ պատահական փառ — ձանք մը չէ որ կը դիմաւորենք, այլ տեւական հոգ մը:

Ցաւոք, մէկ օրէն միւսը անակնկալներ կրնան պատահիլ, ինչպէս եղաւ Մարսէյլի մէջ:

Մենք չծածկեցինք մեր ուրախութիւնը, Փարիզի մէջ գոյացած համաձայնութեան մասին: Բայց, սկզբունքի համաձայնութիւնը ամէն բան չէ, եւ տնտեսական ձեւերով կացութիւն չի դարմանուիր:

Անհաւասիկ Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը գործի ձեռնարկեր է գնահատելի փութաջանութեամբ, եւ դիմումներ կը կատարէ: Բայց չէ՞ որ Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու ճակատագիրն ալ Փարիզի կապուած է: Այս քաղաքին մէջ կատարուած աշխատանքներէն եւ ձեռք բերուած արդիւնքէն կախում ունի միւս բոլոր ձեռնարկներուն յաջողութիւնը:

Այս առթիւ, անհրաժեշտ է, նաեւ, լսել բուն իսկ բանուորներու ներկայացուցիչները:

Այդ է լաւագոյն միջոցը, միեւնոյն ատեն կանխելու համար անպատասխանատու կամ տաքարիւն մարդոց մարզանքները, որոնք երբեք նպաստակի չեն կրնար ծառայել, մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ:

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգ. Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— •• —

ԿՈՐՈՇՈՒԻ ԳՈՐԾԵԼ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ.— Հայ գործազուրկներուն թիւը հազարի կը մօտենայ: Եթէ իւրաքանչիւր ընտանիք հաշուենք 4 – 5 անդամ, կ'ունենանք 4 – 5 հոգի՝ անստուգութեան մատնուած:

Երկար ատենէ ի վեր, բազմաթիւ ընտանիքներ գործազրկութեան նպաստով կ'ապրէին, կէս – կուշտ, կէս – անօթի: Առաջնորդարան դիմողներու վիճակը աննկարագրելի է: Ազգ. վարչութիւնը կարելին կը փորձէ, ելք մը գտնելու համար: Ընտանիքներ կան որոնք բառին լայն առումով անօթի են: Օրուան միակ խօսակցութիւնը գործազրկութեան նպաստի դադարումն է: Մարդիկ վաղուան հեռանկարէն շշմած՝ կը թափառին փողոցէ փողոց, միայն մէկ հարցում հոլովելով.— Ի՞նչ պիտի ուտենք վաղը:

Օրը օրին կը հաղորդեմ բոլոր տեղեկութիւնները, ի հարկին հեռագրով կամ հեռախօսով:

Այս առթիւ կը խնդրուի միշտ յիշեցնել որ մեր բանուորները զգուշանան անտեղի ցոյցերէ, չդժուարացնելու համար պաշտօնական մարմիններու աշխատանքը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Նոյ. (Յատուկ) — Ինչպէս ծանօթ է, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էր բոլոր հայրենակցական միութիւնները, 18 նոյեմբերին, միասնաբար խորհրդակցելու, դարմաններ ու ծրագիրներ մշակելու համար, զանազան այժմէական եւ կարեւոր հարցերուն շուրջ.

Այսպէս, այս հրաւէրին պատասխանած էին գրեթէ բոլոր հայրենակցական միութիւնները իրենց ներկայացուցիչներով: Յիշենք քանի մը անուններ. Քղիի, Տարօն – Տուրուբերանի, Զարասնճաքի, Սասնոյ Զարի, Բալուի, Վասպուրականի, Քէօբիւկի, Եւդոկիոյ, Հաճնոյ, Բարձր Հայքի, Բալու գաւառի, Ճմշկածագի, Ուրֆայի, Թօմարզայի, Կեսարիոյ, Թալասի, Գօլօնեցիներու հայրենակցական միութիւնները. Եւդոկիոյ վերաշինութեան միութիւնը, Կարբերդի եւ շրջակայից գիւղերու երիտասարդ միութիւնը, Խարբերդի Եղեկի գիւղի Առաջդիմական Միութիւնը, Խարբերդի Փերչէնց գիւղի ասոցիացիոն, ընկերութիւնը եւ ուրիշ զանազան կազմակերպութիւններ

Սրահը նեղ կուգար ներկայացուցիչներուն համար:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ, Պ. Սուրէն Արզումանեան, բացաւ ժողովը, մանրամասն յիշելով բոլոր ձեռնարկները զորս կատարեցին համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, եւ այն բոլոր գործերը որոնք պիտի կատարուին յետագային:

Յիշեց զանազան կարեւորութիւններ, եւ ատոնց կողքին դժուարութիւններ Ազգ. չեշտեց.

— «Սիրելի ներկայացուցիչներ հայրենակցական միութեանց, շնորհակալ ենք, որ մեզ պատուեցիք ձեր ներկայութեամբ, եւ այսպիսով մեզի եռանդ տուիք: Մենք ձեզ կանչեցինք հոս, որպէսզի միասնաբար դարման մը խորհինք, այս տարագիր բազմութիւններու համար, մօտենանք իրարու, եւ ճանչնանք իւրաքանչիւրինս պարզանքն ու պարտականութիւնը: Մենք ձեր աջակցութեան պէտք ունինք»:

Մանրամասն տեղեկատուութենէն յետոյ, կազմուեցաւ ժողովի օրակարգը

Զմռնամ յիշել, որ հայ անգործներու տրուած նպաստի դադարումը կը զուգադիպէր այս ժողովին: Ուստի, ժողովը ստացաւ աւելի կարեւոր հանգամանք: Տարբեր խնդիրներու համար սարքուած այս խորհրդակցական ժողովի օրակարգ անցուց նաեւ այս հարցը, որ ամէնէն կարեւորն է.

Ուրեմն, ժողովի օրակարգն էր,

ա) Անգործ բանուորներու նպաստին դադարումը: բ) Անկանոն ինքնութեան թուղթ ունեցողները: գ) Պ. Սահաթճեանի քով գտնուած 13-500 ֆրանք ապպային գումարը: դ) Դպրոցի հարց: ե) Ազգ. տուրքի խնդիր

Ամէնէն սրտիղական հարցին՝ նպաստի դադարման մասին, ժամը 3-30էն մինչեւ 6, տեղի ունեցան տաք եւ յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ. Զանազան միութեանց ներկայացուցիչները արտայայտուեցան եւ իրենց տեսակէտները մէջտեղ դրին: Ամէնուն բառերը կարելի է մէկ բառի մէջ ամփոփել,— ԴԱՐՄԱՆ, ԴԱՐՄԱՆ: ԱՅՍ ԱՆԱՐԴԱՐ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՄԻԱՍՆԱԲԱՐ, ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է»: Ոմանք յարմար դատեցին, Ազգ. Միութեան կողքին կազմել առանձին յանձնախումբ մը, այս գործով զբաղելու համար, իսկ ուրիշ ներկայացուցիչ մը առաջարկեց որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը միանայ կառամիր սէնտիքայի մէջ գործող բանուորական յանձնախումբին հետ, որպէսզի միացեալ ճակատով յառաջ երթայ գործը:

Ժողովականներու մեծամասնութիւնը դատապարտեց այս քայլը, համարելով վտանգաւոր, քանի որ սէնտիքան ամէն բանէ առաջ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ:

Հարցը քուէի դրուելով, մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ ազգ. իշխանութեան թողուլ այս խնդիրը, որպէսզի վերջացնէ իր աշխատանքները:

Եւ բոլորը համաձայն գտնուեցան որ ամէն միջոց փորձուի, մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Երկրորդ հարցն էր անկանոն թուղթ ունեցողներուն խնդիրը: — Հրաշեայ ԽՄԲ. — Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը թողունք այդ մասը, ինչպէս եւ ուրիշ տեղեկութիւններ:

***

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ բացուեցաւ երէկ Փէշթայի մէջ, մասնակցութեամբ 15 կառավարութիւններու: Այս պետութեանց մնայուն ներկայացուցիչներէն զատ, ուրիշ երկիրներ ալ մասնաւոր պատուիրակներ ղրկած են: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է երկու տարի եւս երկարաձգել ներկայ համաձայնութիւնը, մեղմացնել արտածման սահմանափակումները եւն.:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐԸ--ՆՈՒԱԶԵՑՆԵԼ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

»»»· ·«««

Նոր արտօնագիր չպիտի տրուի

Աշխատանքի նախարար Պ. Ժաքիէ հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ իր ծրագիրներու մասին.

— Առաջին հոգս եղաւ քննել գործազրկութեան խնդիրը, սուր եւ ցաւոտ խնդիր մը, քանի որ անարդարօրէն ապրելու միջոցներէն կը զրկէ մեծ թիւով հայրենակիցներ: Արագօրէն ուսումնասիրեցի խնդիրը, լուծում մը գտնելու համար անյապաղ: Այս հարցին ամէնէն կարեւոր երեւոյթներէն մէկը, որ արդարօրէն կ'րգբաղեցնէ հանրային կարծիքը, ֆրանսացի բանուորութեան պաշտպանութիւնն է եւ անտիրանմարդ եռացում օտար բանուորութեան: Այսօր մեր երկրին մէջ կան 800 000 օտար բանուորներ, բաժնուած բոլոր արհեստներուն մէջ, որոնք կը խնդրեն աշխատանքի շուկան, նիշդ այն պահուն երբ այնքան Ֆրանսացիներ գործ կը փնտռեն: Անշուշտ հարկ է խոստովանիլ թէ այս օտար բանուորներուն թիւը մեծապէս նուազած է 1930էն ի վեր, երբ կը հասնէր 1,300,000ի: Բայց տակաւին անբաւական է այս նուազումը: Արդէն իսկ միջոցներ կը խորհինք: Ինչպէս օր զանազան առաջարկներ ներկայացուցի նախարարական այն յանձնախումբին որ պաշտօն ունի ուսումնասիրելու այս խնդիրը: Յանձնախումբը միջոցներ փնտռեց արագօրէն եւ արդիւնաւորապէս ապահովելու համար օտար բանուորներու կրճատումը եւ սահմաններու աւելի սեղմ հսկողութիւնը: Ես որոշած եմ շատ խիստ վարուիլ օտարներու աշխատանքի արտօնագիր տալու գործին մէջ: ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ, ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ, ԱՅԼ ԵՒՍ ՈՐ ԵՒ Է ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ՏՐՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆՈՂ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ: Իսկ անոնք որ արդէն Ֆրանսա կը գտնուին եւ աշխատանքի վաւերացեալ պայմանագրութիւն մը ունին, անոնց արտօնագրի նորոգումը պիտի կատարուի յստակօրէն որոշուած եւ խստօրէն սահմանափակուած պայմաններու մէջ: Յետոյ, իւրաքանչիւր ձեռնարկի մէջ, օտար բանուորներու համեմատութիւնը պէտք է կրճատուի զգալապէս: Այսօր ճարտարագործութիւններ կան որոնք հարիւրին 80 օտարական կը գործածեն: Անթոյլատրելիքան է այս եւ պէտք է դադրի: Դեռ աւելին.ես վայր մը գիտեմ ուր օտարազգիներու համեմատութիւնը ֆրանսացի բանուորներու կրկնապատիկն է, մէջն ըլլալով սահմանամերձ շրջաններու բնակիչները: Այս զեղծումն ալ պէտք է դադրի: Մէկ խօսքով. որոշած եմ ֆրանսացի բանուորին պաշտպանութեան գործին գտնել կորովի եւ արի լուծումներ, որոնց եւ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքներուն շնորհիւ Ֆրանսացիք պիտի կրնան վստահ ըլլալ թէ օտար բանուորներէն վերջ միայն պիտի կրեն հետեւանքները տագնապի մը որ կ'երկարաձգուի եւ որ շարունակ ծանրացաւ վերջին ժամանակներս:

Պ. Ժաքիէ, որ Լիոն կը գտնուի, իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ քաղաքապետական խորհուրդի ժողովին մէջ.

— Քանի մը ժամէն նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնեմ մեր ծրագիրը՝ ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան մասին: Այս պահուս Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին 350,000 ֆրանսացի գործազուրկներ (ամբողջական) և 840,000 օտար բանուորներ: Հարկ է կարգի դնել մեր տունը: Մենք չենք ուզեր շատ բիրտ միջոցներ գործածել օտար բանուորներուն դէմ, բայց անհրաժեշտ է որ ուժ տանք մերիններուն: Կը կարծեմ թէ կառավարութիւնը քանի մը ժամէն պիտի ընդունի մեր առաջարկած միջոցները: Մեր ծրագիրը կը նախատեսէ հարցին բոլոր երեւոյթները: Օտար բանուորութեան մէ՛դարերեալ օրէնքը շատ մը բարեփոխումներու կը կարօտի:

Պ. Ժաքիէ այս առթիւ յայտնեց թէ հացին գինը լուրջ անկում մը կրնայ ունենալ միայն այն ատեն երբ ցորենի հրապարակը գտնէ իր նախկին ազատութիւնը: Մինչ այդ, Լիոնի մէջ հացին գինը հինգ սանթիմ պիտի զեղչուի այս շաբթու:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿՐՆԱՅ 5-6 ՄԻԼԻՈՆ

Զինուոր հանել զօրաշարժի ատեն

— —

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՅՈՅՑԻ ՏԵՂԵԿԱԲԵՐԻՆ
ԴՂՐԴԱԳԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արմ. ընկեր. երեսփոխան մը, Պ. Առչէնպօ, որ զինուորական ելմտացոյցի տեղեկաբերն է երեսփոխաններուներաժնեց իր տեղեկագիրը: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ տեղեկագիրը ջախջախիչ փաստեր կը պարունակէ Գերմանիոյ վերազինման մասին: Այսպէս, տեղեկաբերին տուած թիւերուն համաձայն, 1934ի աշնան Գերմանիոյ մնայուն զինուորները կը ներկայացնեն հետեւեալ ուժը.— Բուն բանակը՝ 300,000. զինուորութեան ընդունակ սամիկատութիւնը՝ 100,000. օժանդակ ուժեր՝ 80,000: Գումար՝ 480,000 զինուոր

1935ին այս ուժը պիտի բարձրանայ առնուազն 600,000ի, հետեւեալ համեմատութեամբ.— Կանոնաւոր բանակ՝ 400,000 (առանց հաշուելու օդային ուժը), զինուորցու սամիկանութիւնը՝ հարիւր հազար, օժանդակ ուժեր՝ հարիւր հազար: Այս մնայուն բանակին վրայ պէտք է աւելցնել հետեւեալ զինուորները, որոնք կազմ եւ պատրաստ են անմիջապէս դրօշի տակ առնուելու.
— պահեստի զինուորներ (բանակէն արձակուած) 300,000, երիտասարդ պահեստներ (հիթլէրական շարքերէն եւ պարտաւորիչ աշխատանքի ճակատէն) 400,000, տարեց պահեստներ (նախկին ռազմիկներ, 35 – 45 տարեկան) 1 միլիոն 400,000, կէս – զինուորական կազմակերպութիւններէն պաշտպան վաշտեր՝ 100,000 գումար՝ 4,900,000 1935ի մնայուն զինուորներն ալ հաշուելով (600,000), *համագումար 5,500,000 զինուոր, որոնք զօրաշարժի կրնան եռթարկուիլ քանի մը օրուան մէջ: Տակաւին կարելի է հաշուելաժամանակ կազմելու զինուորներու կամաւորները: Տեղեկաբերը կ'ըսէ թէ գերմանական օդագնացու —*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ - ՃԱՓՈՆԻ ԴԻՐՔԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով մենք տեսանք Թէ՝ Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովի ընթացքին։

Այժմ տեսնենք նաեւ Ճափոնը, որը հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր ուժերն ու յաւակնութիւնները եւ որ Թէ՛ իր ճարտարարուեստով եւ Թէ իր ցամաքային ու ծովային ուժերով կը փորձէ հասնիլ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի։

Ճափոնի դիրքը, ծովային խորհրդաժողովին առջեւ, շատ յստակ ու որոշ պիտի ըլլայ։ Կարելի է ըսել՝ աւելի որոշ քան՝ միւսներունը։

Ան, ամէն բանէ առաջ, մէկ ձգտում ունի,— Անգլիոյ նաւատորմին հաւասար նաւատորմ ունենալու իրաւունքը ձեռք ձգել։ Որով, կը ջանայ ամբողջովին փոխել (համեմատութեանց) այն դրութիւնը զոր հաստատեր էին, Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի խորհրդաժողովներուն մէջ, այնքան մեծ ճիգերով։

Ճափոնի այս ձգտումը զինուորական ու քաղաքական ի՞նչ նպատակներ ունի։

Պատասխանելու համար այս հարցումին, հարկ է արագ ակնարկ մը նետել Ճափոնի ծովային խարիսխներու կացութեան վրայ, որովհետեւ այդ կացութիւնը բանալին է Ճափոնի, ինչպէս նաեւ ուրիշ պետութեանց ծովային քաղաքականութեան բացատրումին։

Ճափոն խարիսխներ չունի Խաղաղական ովկիանոսի արեւելեան մասին մէջ։ Բայց արեւմտեան մասին մէջ, այն ճամբաներուն վրայ ուր կը միանան Ճափոնական կղզիները՝ ասիական երկրամասին, Ճափոնի ծովային ուժերու դիրքերը կը հիմնուին խարիսխներու բացառապէս զօրեղ դրութեան մը վրայ։

Նախ, հոս կը գտնուի Ճափոնական կղզիներու (Սասէպօ, Մայտուրու, Քուրէ եւ Օսքա) առաջնակարգ խարիսխներու հռչակաւոր քառանկիւնը։ Անկէ անդին կուգայ ամբողջ ցանց մը՝ շատ մը երկրորդական խարիսխներու՝ տարածուած մասամբ այն կղզիներուն մէջ որոնք կը գտնուին Ճափոնի եւ իր ասիական երկրամասին միջեւ ու մասամբ իր երկրամասերուն մէջ,— Օմինաթօ, Մաքուն, (Փեքատորեան կղզիներ), Ռիօ — Խւն (Նախկին Փորթ-Արթուր), Աօմուրի, Կէփու, Մուրօրան, Նացէ, Եաքօշի եւայլն։

Բոլոր այս խարիսխները, ունենալով բաւական զինուորական ուժեր, կ'ապահովեն Ճափոնի, Չինաստանի եւ Քորէայի միջեւ հաղորդակցութիւնն ու կապը, եւ, հետեւաբար, կը մերձենան այն վայրերուն, ուր կը գտնուին Ճափոնի համար այնքան անհրաժեշտ հում նիւթերը,— մանաւանդ՝ պատերազմի ատեն։

Միացեալ Նահանգներու ծովային ուժերը որ եւ է ձեւով չեն կրնար վտանգել այդ հաղորդակցութիւնը, քանի որ, անոնք, ինչպէս ըսինք նախորդ յօդուածով, փաստօրէն զուրկ են որ եւ է խարիսխէ՝ Խաղաղական Ովկիանոսի արեւմտեան մասին մէջ։ Իսկ Անգլիոյ կողմէ վտանգ մը կրնայ գալ միմիայն Թեթեւ նաւերու գործօղութեամբ մը, որ իբրեւ խարիսխ պիտի ունենայ Հոնկքոնկը։ Մեծ մարտանաւերը, որոնց խարիսխն է Սինկափուրը, պիտի չկարենան գործողութիւններ կատարել, որովհետեւ մեծ է տարածութիւնը՝ հնդկաչինական եւ արեւելեան – չինական ծովերուն մէջ (Սինկափուրէն Շանկհայ 14,000 ծովային մղոն)։ Իսկ երբեք չեն կրնար գործել ճափոնական ծովուն մէջ։

Ճափոն, հակառակ Ուաշինկթընի դաշնագրին արգելքին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման, որոնք կ'արգիլեն որ եւ է ծովային խարիսխ շինել եւ յիշեալ կղզիները ամրացնել, — այդ խարիսխներուն մէջ կը շինէ Թեթեւ զինուորական նաւեր, ինչպէս նաեւ օդակայաններ։ Նման խարիսխներ շինած եւ ամրացումներ արդէն իսկ կատարուած են Քոսոլ, Մալաքայ եւ Սայփան (Մարիաննեան խումբէն) կղզիներուն մէջ։ Պանինեան կղզիներուն մէջ կը գտնուի Ախասամարա խարիսխը որ շատ լաւ ամրացուած է։ Ճափոն, ամրացնելով այս կղզեխումբը, կ'ուզէ ոչ միայն եւ կամ ոչ այնքան պաշտպանել զանոնք որ եւ է յարձակման դէմ՝ արեւելքէն կամ հարաւէն, այլ՝ կը ջանայ կտրել Միաց. Նահանգներու կապը՝ ասիական երկրամասերու եւ Խաղաղականի արեւմտեան մասին ամերիկեան հողերուն հետ,— Փիլիպեաններն ու Հուամ։ Մինչ Փելին, Պանինեան եւ Մարիաննեան կղզիները, որոնք տարածուած են միջօրէական ուղղութեամբ, այդ հաղորդակցութիւնները կը կտրեն յարքին, Քարոլինեան եւ Մարշալ կղզիները, որոնք արեւմուտքէն արեւելք են տարածուած, անոնց վրայէն կ'անցնին Ֆլանէն։ Աւելին. այս կղզիները կրնան ծառայել իբր գործողութեան խարիսխներ՝ ճափոնական Թեթեւ ուժերուն՝ յածանաւերուն եւ ընդծովեաններուն համար, որոնք գործողութեան մեծ արագութիւն ունին ու պէտք է գործեն ընդդէմ ամերիկեան ծովային հաղորդակցութեանց՝ Հաւայի ինչպէս նաեւ Ալասքայի հետ։

Այս կերպով, ուրեմն, այս կղզիներու ամրացումը ճափոնական ռազմագիտութեան համար ոչ Թէ պաշտպանողական, այլ շատ գործօն ու յառաջընթաց նպատակի մը ծառայող ծրագիրին կը յենու։ Այս բոլորին եզրակացութիւնը պարզ է.— Ճափոնը իր տորմիղին ուժը հաւասարեցնելով Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ծովային ուժերուն եւ ձեռք ձգելով ռազմագիտօրէն շատ նպաստաւոր դիրք մը՝ Խաղաղականի արեւմտեան մասին մէջ, ապահոված կ'ըլլայ ինքնիշխանութիւն մը՝ այդ գօտիին մէջ։

Իսկ ասիկա կը նշանակէ, նախ, Ճափոնի հողային ապագայ ընդարձակումներուն համար կարելութիւններ ստեղծել (ի վնաս չինական հողերուն), ու նոյն պատեհութիւնները ապահովել ասիական երկրամասին վրայ ճափոնական յառաջխաղացման, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ դէմ պատերազմի մը պարագային։

Խաղաղականի այդ գօտիին մէջ Ճափոնի տիրապետութիւնը միանգամայն կը նշանակէ դիւրացնել, Ամերիկայի հետ պատերազմի մը պարագային, ճափոնական ծովային ուժերու կողմէ յարձակման գործողութիւն մը ամերիկեան գերիշխանութեան ենթակայ հողերու, եւ, առաջին կարգին՝ Փիլիպեաններու եւ Հուամի, իսկ յետոյ՝ Ալէութեան եւ Ալասքա կղզիներուն վրայ։

Խնդիր է Թէ, Ճափոնի ծովային քաղաքականութեան վարիչները պիտի համաձայնի՞ն որ եւ է զիջումի՝ հաւասարութեան մասին իրենց առաջարկին մէջ։ 1932ին, Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին, ճափոնական պատուիրակութիւնը, առաջարկեց հետեւեալը,— մարտանաւերու եւ յածանաւերու մասին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի միջեւ գոյութիւն ունեցող 5—5—3 համեմատութիւնը փոխել եւ ընել 11—11—8։ Միանգամայն, սակայն, հաւասարացնել Թեթեւ ուժերու տեսակները, որով Ճափոնի համար Լոնտոնի չափը աւելցնել (առաջարկը նախատեսէր երեք պետութիւններէն ամէն մէկին համար 150 հազարական Թոն յածանաւերու, 150 հազար Թոն ականակիրներու եւ 75000 Թոն ընդծովեաններու, մինչ Լոնտոնեան չափով Ճափոնի մասին հետեւեալը ճշդուած է,— 100.500 յածանաւերու, 105.500 ականակիրներու եւ 52.700 ընդծովեաններու)։ Ճափոն միանգամայն կը պահանջէր բոլորովին վերցնել սաւառնակները որոնք իր շահերու տեսակէտէն ամենավտանգաւոր նաւերն են, քանի որ անոնք կը նուազեցնեն արժէքը իրեն համար շատ նպաստաւոր ազդակին՝ հեռաւոր տարածութեան։

Ճափոնական առաջարկը կը նախատեսէր, նաեւ, բոլոր ծովային տարածութիւնները բաժնել անջատ գօտիներու, որոնցմէ ամէն մէկը ծառայէ որպէս տեսակ մը «ազդեցութեան շրջանակ»՝ այդ տեղի պետութեանց ծովային ուժերուն։ Այս առաջարկը կրկին սեղանի վրայ է։ Ուաշինկթընի ճափոն դեսպանը, որ Ամերիկայի առաջարկեց Խաղաղականեան ուխտ մը կնքել, կ'ուզէր այդ ովկիանոսի արեւմտեան աւազանը ճանչնալ իբրեւ ճափոնական ազդեցութեան շրջանակ, իսկ արեւելեան մասը՝ ամերիկեան. Ասիկա կը նշանակէ Ճափոնը ձգել «քակուած ձեռքերով»՝ Արեւելեան Ասիոյ երկիրներու տեսակէտէն, եւ անոր տալ ազատութիւն մը՝ չինական հողերու ապագայ գրաւման համար։ Որով, ոչ Ամերիկայի եւ ոչ ալ Մեծն Բրիտանիոյ համար ընդունելի է։ Երկու անգլեւսաքսոն պետութեանց համար նոյնքան անընդունելի է Ճափոնի այս առաջարկը որով կ'ուզէ (Թէեւ դեռ անպաշտօն) բոլորովին վերցնել կամ նուազեցնել Սինկափուրեան խարիսխը, եւ Փիլիպեաններու, ինչպէս նաեւ Հուամի ամրացումը սահմանափակել։ Մասին գոյութիւն ունեցող որոշումը երկարաձգել. ասիկա պիտի նշանակէր Անգլիայէն ու Ամերիկայէն պահանջել որ զինաթափ ըլլան որ եւ է լուրջ ձեռնարկէ՝ իրենց ծայրագոյն արեւելեան իշխանութեանց պաշտպանութեանը համար ու ապաստանիլ Ճափոնի բարեացակամութեան՝ այդ հողերու մասին։ Հետեւաբար, վստահօրէն կարելի է ըսել որ եթէ Ճափոն պաշտօնական հանգամանք տայ իր այդ առաջարկներուն, կտրուկ կերպով պիտի մերժուի։

Առոր փոխարէն, Ճափոն պիտի մերժէ պահել — ինչպէս կը պահանջէ Ամերիկան — Լոնտոնի համեմատութիւնը՝ յածանաւերու եւ ականակիրներու մասին, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ առաջարկը՝ ընդծովեաններու վերացման կամ նուազագոյն տարողութեան իջեցման մասին։

Եւ որովհետեւ Ճափոն ապահով կը զգայ ինքզինք, ապագայ պատերազմի մը Թատրին վրայ, իր ունեցած խարիսխներով, Թերեւս համաձայնի, մասամբ, Անգլիոյ այն առաջարկին, որով կ'ուզուի նուազեցնել զանազան դասի նաւերու ճշդուած չափերը։ Իսկ Ամերիկա բուռն կերպով դէմ է ատոր։ Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն Թէ Ճափոն նախաձեռնութիւնը պիտի վերցնէ Ուաշինկթընի դաշնագիրը ժխտելու նախ քան յառաջիկայ խորհրդաժողովի գումարումը։

Իսկ ասիկա պիտի նշանակէր որ ան վճռապէս կը մերժէ Ուաշինկթընի համաձայնութեան սկզբունքները եւ համեմատութեան դրութիւնը։

Գ.

ԱՆՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔ.- ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Բ.

Զանգակը կը հնչէ. սեղանատուն կ'իջնենք, նստած տարնեթէր, պէտ Թէ իրարու կպած, արմուկ արմուկի։ Մեղեդիներուն ալ հետ, անբաժան ընկերս այս օտար ու ծփուն քաղաքին մէջ։

Ակնոցաւոր ու միջին տարիքոտ մարդ մը որ հանդիպակաց կողմը նստած է, կը հետաքրքրուի Թէ ինչերէն կը կարդամ։ Կ'ըսեմ Թէ Հայ եմ եւ գիրքն ալ Հայերէն։ Եւ ահա, հարցումներու տարափը կը սկսի.

— Ի՞նչ եղաւ ձեր կառավարութիւնը.

— Սէվրի դաշնագիրով կառավարութիւնը Invalides մէջ է, իսկ հայկականը Արարատի ստորոտը։

— Ի՞նչու...

— Ի՞նչու... որովհետեւ, երբ պատերազմը շահեցաք, նոյն իսկ Հայոց մասնակցութեամբ, շուտով մոռցաք ձեր փոքրիկ դաշնակիցը. հարցուցէք ձեր Գ. Բ.ին...

— Զարմանալի է։

— Այո՛, պարոն, նոյնիսկ շատ զարմանալի։

Ու, դիմացէն Ֆրանսացած Իտալացի մը որ Հրեայի կերպարանք ունի,՝ անպատկառօրէն եւ սակայն իրաւացի՝

— Սակայն, դուք ալ ձեզ կառավարող եւ գիտակից ազգ մը չէք ըլլար։

Արիւնը գլուխս կը զարկէ, կը զսպեմ ինքզինքս եւ չարժեր պատասխանել քիչի, կ'ըսեմ։

— Ներողութիւն, Պարոն, ես ձեզ վիրաւորել չուզեցի, կ'ուզէ՞ք որ բացատրեմ միտքս, կ'ըսէ ու յարուած կը սկսի նկարագրել մեր պատկերազարդ պատմութիւնը։

— Մարսիլիացի եմ եւ կ'ապրիմ 25 տարիէ ի վեր այն Թաղամասին մէջ ուր ամփոփուած է հայութեան չքաւոր տարրը։ Յոմինիքէն, Փրթիթ Մառի, Ռիւ Պէնիւսո եւ Պէտնար տիւ Քուա։ Այս փողոցներուն մէջ է որ 77 ազգեր երկրագունդին զանազան մասերէն հաւաքուած, իրենց բնակութիւնը հաստատած են պանդոկներու եւ զանազան իջեւաններու մէջ։ Բացի Հայերէն, ոչ Չինացին, ոչ Իտալացին, ոչ Արաբը, ոչ Սպանիացին, ոչ Ռուսը, ոչ Փորթուկալցին եւ ոչ ալ Լեհը եւ Ալպանացին, նոյն իսկ Հրեան իրենց զաւակները փողոցը չեն Թափած, այն ալ կեղտի մէջ։ Բացի Հայերէն, որոնք երբեք ուրիշներու իրաւունքը յարգելու գաղափարը չունին, այս մարդիկը Փօնօներով եւ կամ արեւելեան նուագարաններով գրեթէ ամէն իրիկուն, կը գինովնան, կը պոռան, կը ճչան եւ ի վերջոյ ալ փցուն խնդրի մը համար կը կռուին։ Ու, ասիկա, տեղի կ'ունենայ գիտէ՞ք ժամը քանիի՞ն, տասնէն վերջ, երբ ոչ ոք իրաւունք ունի խանգարելու իր դրացիին քունն ու հանգիստը։ Ատոր համար է որ Արաբ մը եւ կամ Չինացի մը ժամը 10էն կը սկսին բանալ իրենց պատուհանները եւ անլուր հայհոյութիւններով, «Assez! sale race»! կը պոռան։

Զայն չեմ հաներ, ականջս կճրռելով։

Տիկին մը, որ դառնութիւնս հասկցած էր, զգալով որ վիրաւորուած արժանապատուութիւնս պէտք էր դարմանել, խօսակցութեան կը մասնակցի ու ինծ դառնալով.

— Բայց, վերջապէս, պատասխանեցէք, Պարոն, կ'ըսէ։

— Այո՛, Տիկին, այս պարոնը որ քիչ առաջ Թաղի մը բնակչութեան աղեղ կողմերը ցոյց տուաւ, կը մոռնայ որ ազգ մը իր տեսածներով չեն դատեր։ Ան մեր ժողովուրդին Թշուառ եւ գործարաններու մէջ բթացած մասը տեսած է եւ Թերեւս ալ իր դասակարգի մարդիկը. Մենք ալ այդ շրջակայքը կ'ապրինք եւ սակայն միւս յարկաբաժիններու բնակիչները չեն գիտեր Թէ մենք ո՞վ ենք, եԹէ դրան վրայ ազգանունս գրուած չըլլայ։

— Իրաւունք ունի պարոնը, կը ձայնեն չորս կողմէն։

Քաջալերուած կը սկսիմ բացատրել Թէ մենք Իտալիան Վիրգիլիոսով, Տանթէով եւ Կարիպալտիով կը ճանչնանք եւ ոչ Թէ Նափոլիի ժողովուրդով։ Յաջողած էի տրամադրութիւնները բարեփոխել, ու ցոյց տալով գիրքը որ Հայուն չէրտին քովն էր ՝ Ոսկեդարէն մինչեւ Մոյսէյ Արլէն, Մաքսուաճանէն մինչեւ Մամուլեան, Մախոխեանէն մինչեւ Լօրիս-Մելիքով Հայոց պատմութիւնը կ'աւանդեմ . .

Զօ՛ր է սակայն, երբ կառավարութիւն չունիս, մարդ չես այս անիծեալ աշխարհին վրայ...

Այսպէս աւարտեցաւ ճաշը. ես հաց չկերայ, այլ հացը զիս կերաւ։ Ու, կը շտապեմ դուրս նետուիլ հեռանալ, երթալ կամրջակին վրայ բոլորովին առանձնատուր մնալ մտածումներուս, փշրուած նոյն իսկ ազգային արժանապատուութեամբ կ'ուզեմ առանձնանալ, հեռանալ գիտող աչքերէ, հոգեկան տառապանքս երկարելու համար ու կը խորասուզուիմ ես իմ մէջս, ցեղիս մէջը։ Ո՛չ մէկ լոյս, ո՛չ մէկ կարկառ, ո՛չ մէկ մխիթարական երեւոյթ...

Մեր ճակատագիրը բաժնող ազգեր՝ կան, եւ սակայն, անոնցմէ ոչ ոք այնքան խղճալէ զուրկ եղած է քան Հայը։ Դարերու ստրկութեան անջնջելի կնիքը խարանուած է մեր հոգիին վրայ եւ դրամը Հայուն միակ իտէալը եղած է։

Կը մտածեմ որ, անէծք մը իջած է մեր վրայ եւ մենք այլասերածներ կրնանք արտադրել միմիայն։ Պիտի չունենա՞նք արդեօք հպարտութիւնը որ հանճարի մը ծնունդով, ամբողջ ազգ մը, յարգանքի կեցնէ ուրիշները։

Կը մտածեմ որ, դարերով կողք առ կողք ապրեցանք Ասորւոց, Բաբելոնացւոց, Պարսից, Վրաց, Աղուանից, Ֆրանկաց, Յունաց, Հռոմայեցւոց Թուրքին եւ Ռուսին, եւ սակայն երբեք չկրցինք ճանչնալ մեր հարեւանները։ Ոչ միայն չճանչցանք զիրենք այլ ինքզինքնիս եւս չճանաչցուցինք։ Ու ասիկա երկրորդ եւ ամէնազարհուրելի սխալն է մեր պատմութեան։

Նաւը կը սահի, Ճիպրալթարը կանցնինք եւ սակայն, ես անհետացող ազգերուն քաղաքակրթութեան հետքերը կ'ընդնշմարեմ այդ ցից ու քարքարուտ լերան վրայ։ Անիբալ իր փիղերով եւ Նիւմիտեայի այրուձիով այս տեղերէն անցաւ սասանեցնելու եւ կործանելու համար այն վիթխարի կայսրութիւնը որ Հռոմէն կը իշխէր, վայրկեանին երբ Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի ջուրերը միացնող նեղուցը կտրեց, ան զգաց Թէ իր հօր Ամիլքարի երդումը իրականացուց։ Եւ սակայն, պատմութիւնը կրկնեց որքան ռազմավար ու յաղթական երամար, ան չեղաւ եւ չունեցաւ նոյն անողոք վճռականութիւնը յաղթանակի դափնեպսակը խլելու ու չարաչար պարտուած գնաց մեռաւ իր սերնդէն Կարթագենէն, հեռու Բիւթանիոյ անշուք մէկ վայրին մէջ։

Այո՛, ազգեր եղան որ իրենց արշաւանքներով մինչեւ օրս կոթողներ կանգնեցին եւ իրենց հետ պատմութիւններն ոսկի տառերով արձանագրեցին գալոց սերունդներուն համար։

Կրկին, այս նեղուցէն անցան Արաբացիք, իրենց խալիֆաներով եւ սնուականժոյլներով երթալ փշրելու համար Փուաթիէի ճակատամարտին մէջ եւ սակայն այսօրուան Իսպանիոյ եւ Անատոլուփան հրաշալիքներ կը պարտին անոնց արշաւին։

Իսկ մենք, մենք Արարատէն մինչեւ Տաւրոս սրածեալ եւ ջարդուփշուր կոտորուած ազգի մը արգահատանքը միայն ունինք մեր եռեւ...

Ց. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Առաւմնարդ,

ՊԱՅՔԱՐ ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անցեալ երեքշաբթի օր, «Վաշխառութեան դէմ», Երեւանեան Ֆրէդուրկի Նախագահութեան տակ հրապարակային ժողով մը գումարուեցաւ երկար խորհրդակցութիւններ կատարուեցան ներկայացուցիչներուն հետ։ Այս առթիւ ծանօթ հռետորներ խօսք առին պաշտպանելու համար այն բոլոր տառապեալները, որոնք կը հեծեն պարտքերու ծանր տոկոսներուն տակ եւ կ'ապրին միշտ սպառնալիքի տակ, ցորչափ ազատ կը ձգուին հետապնդում կատարող փոխատու ընկերութիւնները որոնք մէկ շաբաթէն միւսը կրնան աճուրդով եւ չնչին գինով ծախել տալ կալուածները

Զորս ժամ տեւող այս վիճաբանութեանց իբր արդիւնք, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ հսկայական ցոյց մը կատարել յառաջիկայ դեկտ. 10ին Սալ Վակրամի մէջ, ճիշդ ժամը 8.30-ին։ Այն բոլոր հայրենակիցները որոնք կը գտնուին նոյն կացութեան մէջ, անշուշտ պիտի ուզեն լսել իրենց շահերը պաշտպանող հռետորներն ու երեսփոխանները։

Հ.

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (49)

ՔԱՆԱՑ ԼՍԻ·· (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Ճաշէն վերջ, խնդիրը դարձաւ Շուշանի սիրահարութեան շուրջ։ Նորէն Պերս Մազօն պաղատեցաւ.— Մի ըներ, աղջիկս, քանի որ անգամ մը ազատեցար այդ շուներէն, երկրորդ անգամ այդ երկաթէ օղակը վիզդ մի անցըներ

Շուշան առանց կարմրելու յայտարարեց.— Եթէ Մարգարը չուզէ ինծի հետ ամուսնանալ, ես ազատ եմ ուզածս ընելու։

Խօսք առաւ Ծամէն եւ ըսաւ.

— Իմ բախտակից ու դժբախտ քոյրիկ, դուն քու անտանելի վիճակիդ մէջ տեղի տուած ես անվայել սիրոյ մը, կը վստահեցնեմ որ դու հարազատ հօր մը զաւակ չես։ Անգամ մը համատարած սարսափին մէջ ճմլուեցար արեւահար վարդի մը նման, մեր ոսոխի կրունկներուն տակ, հիմա որ բախտը քեզ ազատեց, ալ ինչո՞ւ կ'ուզես նետուիլ նոյն փորձանքին մէջ։ Եթէ Նորէն Քիւրտ մը առնել կ'ուզես, ի՞նչ պակասութիւն տեսար քու առաջին քիւրտ ամուսինէն, կամ ի՞նչ առաւելութիւն պիտի գտնես այս նոր առածէդ։ Ոսոխը՝ ոսոխ է, միեւնոյն համն ու հոտն ունի։ Գալով Մարգարին քու հետ ամուսնանալու խնդրոյն, բացարձակապէս սխալ ու վտանգաւոր է։ Նախ որ Մարգար քեզ իբրեւ իր քոյրը ազատած է, իր ազնիւ միջնորդութեամբ։ Հետեւաբար կարելի չէ որ եղբայր մը իր քրոջ հետ ամուսնանայ։ Երկրորդ, դուն ունիս քու քիւրտ սիրահարը, ան չպիտի ներէ Մարգարին եւ կրնայ գնդակ մը բաժին հանել անոր. մոլորած քոյր, քիչ մըն ալ համբերէ եւ մի բաժնուիր այս տարուէ մթնոլորտէն։ Ո՞վ ըսաւ Թէ ամպոտ երկինքը միշտ ամպոտ պիտի մնայ։ Օր մը պիտի ծագի արեւը եւ շուքի նման պիտի անցնին այս գժբախտ օրերը, ողջ մնացողները պիտի դառնան իրենց ազգին գիրկը եւ պիտի արժանանան իրենց սիրելիներու գուրգուրանքին

Ի պատասխան այս բոլորին, Շուշան ըսաւ.

— Ես ամէն յոյս կտրած եմ, նոր ազգ ու սիրելիներ, առանց բոլորը լմնցան։ Եթէ այդ է ձեր վճիռը, մնաք բարով, ալ ոք իրաւունք ունի իմ գործիս խառնուելու։

Եւ ձգեց դուրս գնաց։

Երեք օր վերջ, իր աղա Շէխօն 18 արծաթ մէճիտ առնելով Համզայէն, Շուշանը կարգեց անոր հետ։

ԽԱՄԻՆ ՍԻՐԱԳԻՐԸ
ՄԵՐ ՓԱԽՈՒՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Առտուն երբ գործիքներս բացի ու սկսայ աշխատելու, Ծամէն քովս եկաւ դարձեալ թաց աչքերով։ Իր ցաւերը փարատելու եւ մոռացութեան տալու համար ըսի.

— Ես շատ կ'ամչնամ երբ դուն ասանկ կտրտած շորերով զիս տեսնելու կուգաս։

Պաղարիւն կերպով ըսաւ.

— Դուն զիս փորձի կ'ենթարկես, երբ սիրտս սեւ է, վրաս ինչ կ'ուզէ ըլլայ, անօգուտ է։ Տխուր է սիրտս, Մարգար, եթէ մինչեւ օրս, քու ազգ ըլլալը եւ ո՞ւր ըլլալը գիտնայի, հրաշք գործած կ'ըլլայի՝ ինծի ոչ քիւրտ չէրէկ, ոչ ալ անէծ ծնած տղայ — աղջիկ կը մխիթարէ, այլ միայն ազգ, ազատութիւն։ Մօտ օրերս մեր գիւղի կարաւանները Տիգրանակերտ կ'երթան միրգ ծախելու։ Ես ալ կ'երթամ կարաւանին հետ չամիչ ծախելու։ Այս առթիւ կ'իմանամ այն տեղի Հայերուն վիճակը, ամէն բան կը սուզեմ եւ դառնալով կը պատմեմ քեզի։

Հինգ օր մնալէն վերջ, քիւրտ ամուսինը եկաւ ու Ծամէն առնելով մեկնեցաւ իրենց գիւղը, Խըրէ։

X

Այս տարուբերումի մէջ, մտանք 1918 թուականը։ Քիւրտերը կը խօսէին Գերմանացիներու յաղթուելու մասին։ «Փրատները Մերտինի մէջ հայ որբեր կը հաւաքեն, հաց ու դրամ կուտան», կ'ըսեն։

Բան մը եղած է, բայց մենք չենք գիտեր.

Պերս Մազոյին խօսեցայ եղածի մասին։ Պատրաստուեցաւ, միացաւ կարաւանին եւ գնաց Մերտին։ Կարաւանը դարձաւ, իսկ Պերս Մազօն չկայ։ Քիւրտերը ըսին.— Երբ Մերտին մտանք, Պերս Մազօն շատ մը հայ բարեկամներ գտաւ ու անոնց հետ գնաց։

Բայց Ֆիտան (Մազոյի աղջիկը) կուլայ, կը բողոքէ։ «Դուն մայրիկս շարժման մէջ դրիր, ով գիտէ դուցէ սպաննեցին»։

Նոյն իրիկունը Ծամէն Տիգրանակերտէն եկաւ։ Տուաւ տեղեկութիւններ, Թէեւ այնքան լաւ չէ, բայց առաջուան նման ալ չէ։ Հայ եկեղեցին վերաբացուած է, շատ մը հայ կիներ, աղջիկներ, որբեր հոն կը բնակուին։ «Ուստի, նախորդ անգամուան ըսածիս պէս, ամէն բան պիտի պատրաստեմ, եկող շաբթու կարաւանին սպասէ, երկուշաբթի առտու Տէրտըլէն դուրս։ Երբ զիս տեսնես, հեռուէ կարաւանին։ Գիշերը ուր որ հանգիստ ընենք հասիր մեզի, մնացեալը մի մտածեր»։

Որոշուած օրը Տէրտըլէ եմ. կ'անցնի կարաւանը, Ծամէն անոնց մէջ է։ Ես ալ կարաւանի ետեւէն կ'երթամ։

Կէս օրին մօտ, Ծանասօր անուանով գիւղ մը հասանք։ Ճամբան գիւղի մէջէն կ'անցնի։ Երկու հեծեալ ոստիկաններ դէմս կարեցին, իբրեւ փախստական զինուոր զիս կալանաւորեցին, կաշկանդելով հագուստներէս։

Ծանասօրցիները հաւաքուեցան։ Մահմուտ Ճավուշ ճանչցաւ զիս, «այս մարդը ամէն տարի Ամենայի ջորիներուն համետները նորոգելու կուգար», ըսաւ ոստիկաններուն. Հայ կօշկակար մըն է, որ Դերսիմէ, Ամինօ աղայի քով կը մնար, եւ այժմ արհեստով կը զբաղէր։

«Հայ» անունը լսելուն պէս, ձեռքերս կաշկանդեցին եւ կապկպեցին ձիու սապանդակին։ Մինչեւ Կրլոէ, կապուած ձեռքերով տարին Հոն ոստիկաններէն մէկը, Տէրտէ անունով գիւղ մը գնաց, եւ մնացի մէկ ոստիկանի հետ։

— Ի՞նչ պիտի ընէք զիս, կը հարցնեմ ոստիկանին։

— Եթէ ընկերս չհասնի, քեզի Ըռտըվրէ զաւմաքամին կը տանիմ. իսկ եթէ եկաւ, զուցէ սպաննէ քեզի,— եթէ բախտաւոր ես, ընկերս չի հասնիր...

Անմատոյէ գիւղին դիմաց գետ մը վրայ ոստիկանը ձիէն վար իջաւ, հարտէսառ ըրաւ եւ իր կապոյտ վերարկուն կանաչներուն վրայ ձգելով բկաւ իր «Նամազը»։ Առթէն օգտուելով անմիջապէս գետը նետուեցայ, ճեղքեցի այն սոսկալի պարիսպը զոր գետին պուլը անկարգօրէն ուռիներ, սօսիներ, ութմատուներ եւ մորենիներ կը կազմէին գետին եզերքը՝ անտեսանելի դարձնելով գետին ընթացքը.

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐՔԵԱՆ

(Շար.)

ԹՂԹԱԿՑԱՆՆԵՐ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

ՄԵՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

— • —

Վիէն.— Յառաջի ծնունդէն ի վեր, անցնող տասը տարուան ընթացքին, պարբերաբար կը գրուի Վիէնի հայ գաղութի եւ կօշիկի գործարանին մասին: (Փոն Թ'էվէք):

Բայց, ոչ մէկ անգամ չէ փորձուած այդ մէկուն եւ միւսին լրիւ պատկերը.

Այս այդ փորձին կը ձեռնարկեմ, յուսալով որ «Յառաջ» մինչեւ կը յիշէ իր թղթակիցներուն, գիւղ բանուորական կեանքէն, գործարանէն ներսի գրել.

Ուրեմն, այս անգամ՝ գործարանէն դուրս.

Կօշիկի գործարանատէր Փ. Փէլ, տասը տարի առաջ 1923 — 24ին շինել տուած է մասնաւորապէս հայ բանւորներուն համար, երեք խոշոր շէնքեր գործարանէն հինգ վայրկեան հեռաւորութեան վրայ: Երկուքը երկերկու յարկ ունին, իսկ մէկը՝ երեք:

Այս երեք շէնքերուն մէջ կան բնակարաններ 55 ընտանիքի համար: Մէկ քանին երեքական սենեակներով, իսկ մնացեալները երկուական, մէկը, իբրեւ խոհանոց — ճաշարան, երկրորդը իբրեւ ննջարան.

Այդ 55 ընտանիքի բնակարաններէն, այսօր պարապ են միայն երեքը, իսկ մնացեալները բոլորն ալ բնակուած հայ ընտանիքներով:

Շէնքերուն առջեւ կայ նաեւ ընդարձակ պարտէզ մը, որուն վրայ հայ մանուկները հանգիստ կը խաղան ազատ ժամերուն: Իսկ ծնողները եւս հոն կ'անցընեն իրենց անգործ ժամերը, շատ անգամ իրենց ճաշերն ալ այս պարտէզին վրայ ընելով:

Բնակարաններուն իբրեւ վարձք կը վճարուի ամսական 45 ֆրանք, երկու սենեակի համար, իսկ 67 — 50 երեք սենեակներու:

Տուներուն մէջ ելեկտրականութիւն զետեղուած է առաջին օրէն: Բայց, բոլոր բնակարաններուն համար մէկ ժամացոյց գործածելով, ելեկտրականութեան վարձքերը շատ սուղ կուգային, որովհետեւ, քանի մը արհեստաւորներ (դերձակ, կօշկակար եւայլն) «մօթէօր»ներ տեղաւորած են իրենց մեքենաներուն քով եւ իրենց անկախին համար կ'աշխատցնէին երկրներու քանակէն: Իսկ, գործատէրը լոյսի ծախքը հաւասար կերպով կը բաժնէր բոլոր ընտանիքներուն վրայ:

Նկատի ունենալով այս հաւասար բաժանումը, ուրիշներ ալ ի հեճուկս սկսան ելեկտրականութիւնը գործածել իրենց զանազան պէտքերուն, (արդուկ, ջուր տաքցնել եւայլն) ու այսպէսով, իւրաքանչիւր ընտանիք, [illegible] ամսական 25—28 եւ մինչեւ 35 ֆրանք: Իսկ [illegible], 12—15 եւ մինչեւ 20 ֆրանք:

Ու այսպէսով, դժգոհութիւնները սկսան շատնալ: Անտանելի բան էր, ամէն ամիս, միջին հաշուով վճարել յիսուն ֆրանք մէկ լամբի համար: Քանի մը անգամ բողոք ներկայացնելէ վերջ, գործատէրը հրահանգ, այս տարի տեղի տուաւ եղած բողոքներուն, ու հինգ ամիս առաջ ժամացոյցներ դնել տուաւ բոլոր բնակարաններուն մէջ: Ներկայիս, ամէն ընտանիք, իր հաշւոյն ուզածին չափ կը վառէ, 5 — 7 ֆրանք վճարելով ամսական, անշուշտ բացի այն արհեստաւորներէն, որոնք մեքենաներ կը բանեցնեն.

Գործարանատէրը, ժամանակին ունեցած է նաեւ կահ — կարասիներ բնակարաններուն մէջ, բայց ի վերջոյ, անյարմարութիւններու պատճառաւ, ծախած է մեր հայրենակիցներուն աժան գնով, բացի վառարաններէն:

Ելեկտրականութեան ծախքին համար դժգոհութիւնը մեծ էր, բայց վերջապէս յաջողեցան այս խնդիրը կարգադրել.

Այժմ կայ երկրորդ դժգոհութիւն մը,— ջուրի հարցը: Բնակարաններուն մէջ ջուր չկայ, եւ կը բերուի 50էն 75 քայլ հեռուէն. Անշուշտ դժուար է բանւորին համար, մանաւանդ բազմանդամ ընտանիքի եւ երախաներու տէրերուն, յոգնած գործէն վերադառնալէ վերջ, 50 — 75 քայլ հեռուէն ջուր բերել, եւ հանել երկու երեք յարկ վեր:

Քիչ մը դժուար (ծախքը շատ) եւ խելք չհասնելիք բան ըլլալուն համար, այս մասին դեռ պաշտօնական դիմում մը, կամ բողոք չէ ներկայացուած մինչեւ այսօր: Բայց, պէտք է դիմել հաւաքաբար, թերեւս այս մասին ալ յաջողութիւն ձեռք բերուի:

Գաղութին այս ամփոփ կեանքը մէկ կողմէն օգտակար է ազգ. դիմագծի պահպանման տեսակէտէն: Որովհետեւ, փոքրիկները մինչեւ Ֆրանսական դպրոց յաճախելը, երբեք Ֆրանսերէն չեն գիտեր, ու միայն հայերէն կը խօսին: Իսկ Ֆրանսական դպրոց յաճախելէ վերջ, անոնք կ'երթան նաեւ հայկական գիշերային դասաւանդութիւններուն, ու այսպէսով չեն կորսնցներ իրենց մայրենի լեզուն: Այսօր, Վիէնի մէջ չենք կարծեր, որ գտնուի մէկ հատիկ հայ երախայ, որ հայերէն չգիտնայ ու միայն Ֆրանսերէն խօսի:

Իսկ վնասակար կողմն այն է,— Զանազան տեղացիներ իրար խառնուած ըլլալով, իրենց բնաւորութիւններն ալ անյարմար, յաճախ ալ երախաներու պատճառաւ, (քու երախադ իմինիս զարկեր է), կը պատահին անհամութիւն, բանակռիւ, ու երբեմն ալ կռիւ: Անշուշտ, հայ գաղութին համար պատուաբեր չեն, այս պարագաները:

Գործատիրոջ այս շէնքերուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներէն զատ, այս շրջանին մէջ կը գտնուին 75—80 ընտանիքներ եւս, իրարմէ հարիւրէն հինգ հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ: Ասոնց եւս մեծամասնութիւնը կ'աշխատի կօշիկի գործարանը, իսկ փոքր մաս մը զանազան գործարաններու մէջ: Այս բնակարաններուն վարձքերն եւս գրեթէ միեւնոյն են, բաղդատելով գործատիրոջ տուներուն վարձքին հետ: Ամսական 45—60 երկու սենեակի, երբեմն ալ երեք սենեակի, իսկ կան ալ որ կը վճարեն մէկ սենեակի համար 35 — 40 ֆրանք:

Ուրեմն, այս անգամ այսքան գործարանէն դուրսի կեանքէն: Յաջորդ անգամ գործարանէն ներս մտնելով, կուտանք աշխատանքի զանազան բաժիններու պատկերը, եւ հայ բանուորներու ճշգրիտ թիւը այս գործարանին մէջ:

ՓԱԼ—ԱՂԲԻՒՐ

ԽՄԲ.— Ջերմապէս կը յանձնարարենք մեր բանուոր - թղթակիցներուն, այս ուղղութեամբ վիճակագրութիւններ կազմել իրենց շրջանի կամ գործարանի մասին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՍԷՆԱԼ ՅԱՂԹԵՑ ՐԱՍԻՆԿԻ 3—0ՈՎ

— • —

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Սթատ Գոլոմպի մարզադաշտին մէջ մարզական մրցում մը: Այս մարզահանդէսին կազմակերպիչներն էին «Լը Ժուռնալ» եւ Ռասինկ Գլիւպ տը Փարի, հովանաւորութեամբ հանգստեան թոշակներու նախարարին եւ Փարիզի անգլիական դեսպանին: Ներկայ էին 35 հազար հոգի:

Մարզահանդէսին առաջին մասը յատկացուած էր ռըկպիի մրցումի մը, ուր մրցեցան Փէքփինեանց եւ Ռասինկ Գլիւպի խումբերը: Այս վերջինը պարտուեցաւ 12ի դէմ 8ով:

Այս մրցումը լրանալէ յետոյ, սկսաւ Ֆութպոլի մեծ մրցումը, որուն հանդիսատեսները անհամբերութեամբ կը սպասէին: Ժամը 2.30ին երկու խումբերը դաշտ մտան: Զանարձակը կը հնչեցնէ 2 երկիրներու ազգ. քայլերգները: Խաղը սկսաւ Անգլիացիներու յարձակումով:

Խաղին սկզբնաւորութենէն արդէն Ռասինկի բերդը պաշարման տակ առնուեցաւ, այնպէս որ անկարելի էր պաշտպանել: Հինգ վայրկեան անցած, Արսէնալի յառաջապահները փոքրիկ փասերով կը մօտենան եւ շուարումի մատնելով Ռասինկի վերջապահները զօրաւոր շիւթ մը կը քաշեն, բերդապահ Հիւղէն կ'ազատէ բռունցքով, բայց այս միջոցին գիծէն դուրս ելլելով մինչեւ իր տեղը գրաւելը գնդակը նորէն կ'անցնի անգլիացի յառաջապահներէն Մարշըլի որ ուժգին հարուածով մը կը նշանակէ առաջին կէտը

Այս նշանակէտէն վերջ Ռասինկ կը սկսի յարձակողականի, եւ գնդակը միշտ մէկ բերդէն միւսը կ'երթայ ու կուգայ: 13րդ վայրկեանին, Ռասինկի յառաջապահներէն Քէնէտի, Կալէժ եւ Վէյնանտ իրարու օգնելով եւ փասերով կը մօտենան անգլիական բերդին եւ կը գտնուին բերդապահ Մօսի հետ դէմ դիմաց, բայց Վէյնանտ 12 փասէն գնդակը կը քաշէ, առանց արդիւնք մը տալու: Ժողովուրդը կը սկսի սուլել

Ասոր վրայ գնդակը կ'անցնի նորէն Անգլիացիներուն որոնք զիկ զակ վայրէջքներով եւ միշտ գլուխի փասերով կը մօտենան Ռասինկի բերդին եւ վերջապահը շուարեցնելով Հիլ կը նշանակէ զօրաւոր շիւթով մը երկրորդ նշանակէտը: Ասկէ վերջ խաղը միեւնոյն թափով շարունակուեցաւ մինչեւ 25րդ վայրկեանը: Գնդակը միշտ Անգլիացիներուն ոտքն է: 32րդ վայրկեանին անգլիացի յառաջապահները կը մօտենան բերդին եւ Հիւղէն կ'ազատէ գնդակը, բայց գնդակով [illegible] Տասը վայրկեան վերջ դարմանուելէ յետոյ նորէն կուգայ եւ կը գրաւէ իր տեղը:

Այսպէսով առաջին խաղամասը կը լրանայ Արսէնալ 2, Ռասինկ 0:

Հինգ վայրկեան դադարէ վերջ մրցողները նորէն դաշտ կուգան: Այս անգամ յարձակողականը կը սկսի Ռասինկի կողմէ:

Քսան վայրկեան գնդակը նետուեցաւ մէկ բերդէն միւսը: Ահա Ռասինկէն աւստրիացի Ժորտան ալ կը վիրաւորուի եւ դաշտէն դուրս կ'ելլէ: Բայց քիչ վերջ նորէն իր տեղը կը գրաւէ: Ասոր վրայ Արսէնալի յառաջապահները կը մօտենան բերդին եւ կը նշանակեն երրորդ եւ վերջին նշանակէտը

Այս նշանակէտէն վերջ գնդակը միշտ Ռասինկի բերդին առջեւ է: Հիւղէն ինքզինքը ցուցնել սկսաւ: Բայց ամէն բան վերջացած էր:

Այս մրցումով Արսէնալ երրորդ անգամն է որ Փարիզ կ'այցելէ եւ յաղթական դուրս կ'ելլէ

Արսէնալի խումբէն են այն 7 խաղացողները որոնց չորսը մաս կը կազմէին այս խաղարկութեան.

Այս յաղթութիւնը մեծ է Արսէնալի համար այն իմաստով որ անցած հինգշաբթի Իտալիոյ ազգային խումբին դէմ, իսկ չորսն օր առաջ մեծ մրցում մը ունենալով անգլիական զօրաւոր խումբերէն Աստոն Վիլլայի դէմ, կիրակի օր օգնելով Փարիզ ժամանած եւ յոգնած դաշտ իջած են: Հասոյթը եղաւ 301.000 ֆրանք:

❊ Իսկ Լիլ որ նոր անցած խումբն ալ յաղթեց Սթօքհոլմի անջատուածներու խումբին 1—0ով, Լիլի մէջ:

❊ Ֆրանսա — Չեխոսլովաքիա հեծելանիւի ազգային խումբերու մրցումին մէջ որ տեղի ունեցաւ Վելոտրոմ տ'Իվէրի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Ֆրանսա յաղթական ելաւ:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆիլիպէ, (Յառաջ)— Ասկէ առաջ գրեցինք թէ Պուլկարիոյ հայաբնակ քաղաքներուն մէջ թաղականական ընտրութիւններ կատարուած են, բացի Ֆիլիպէէն, վերջին պահուն յետաձգուած ըլլալով:

Սոյն ընտրութիւնները վաւերացուած են: Ֆիլիպէի Թաղ. Խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի ունեցած է 4 Նոյեմբերին: Բայց, միայն չորս օր առաջ տեղեկացուցած ըլլալով պլըքի Թաղ. Խորհուրդը, ժողովրդական հոսանքը չէ մասնակցած: Վերջին պահուն Սոֆիայէն հրաման է եկած միայն պուլկարահպատակներով ընտրութիւն կատարել: «Պըզքճիները» միայնակ գտնելով իրենց զիրենք շարունակած են ընտրութիւն խաղալ, կարծելով որ մեծ թիւ մը կ'ունենան: Արդիւնքը այն է եղած, սակայն, որ 2128 ընտրողներէն միայն 893 քուէ տուած են, այն ալ՝ գինիի, գործի եւ այլ խոստումներով կամ «տուգանքի» սպառնալիքներով

Ֆիլիպէն զոր իրենց «բերդը» կը կարծէին, բաւական յուսախաբ ըրած է խեղճերը: Իսկ ընտրութիւնը, ինչպէս կ'երեւի, անվաւեր պիտի նկատուի [illegible] Թաղ. Խորհուրդներէն: Իսկ այժմ Թաղ. Խորհուրդներու ընտրութեան համար մասնակցութեան իրաւունք կը տրուի միայն պուլկարահպատակներուն: Կառավարութիւնը պուլկար եկեղեց. մարմինները եւս պիտի լուծէ եւ անոնց համար ալ ընտրական դրութիւնը պիտի վերցնէ: Հիմա կայ ուրեմն, կարծելու թէ պատրաստ է նաեւ հրամանագիր մը փոքրամասնութեանց Թաղ. Խորհուրդներն եւս նշանակովի ընելու մասին:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (Նոյ. 2ի).

—«Միանգամայն վստահելի աղբիւրներէ մեզի կը հաղորդեն, որ 1929 թ. մինչեւ 1933 թ., այսինքն՝ առաջին Հնգամեակի գործադրութեան շրջանին, Խորհ. Հայաստանի մէջ եղջիւրաւոր անասուններու թիւը 360 հազարէն իջած է 70.000ի.

Ասիկա կը նշանակէ, թէ հայ գիւղացիները, երբ տեսեր են որ խորհրդային կառավարութիւնը բռնի «համայնացման» կ'ենթարկէ իրենց անասուններն ալ, գերադասեր են մորթել եւ ուտել զանոնք, քան յանձնել կոլխոզներուն: Ու այդ բրեր են տեսակ չափերով, այն Ա.' աւելի քան 80 առ հարիւր:

Եթէ նկատի ունենանք, որ խորհրդային Միութեան միւս մասերու մէջ միջին հաշուով անասուններու կորուստը Հնգամեակի շրջանին եղած է 50—60 առ հարիւր, Հայաստանի մէջ կատարուած կոտորածը պէտք է նկատել ամէնէն բարձրը: Ու ասիկա թերեւս կարելի է բացատրել այն բանով, որ հայ գիւղացիք վրացի, թաթար կամ ռուս գիւղացիներէն շատ աւելի անհատապաշտ ու անկարգապահ են:

Անասուններու կոտորածի մասին մեր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր թիւերն ալ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներէ են եւ, ուրեմն, չեն կրնար չափազանցութիւն նկատուիլ:

Առաջին հնգամեակը, ինչպէս փաստերը ցոյց կուտան, խիստ սուղի է նստած խորհրդային փորձարկութեանց ենթակայ ժողովուրդներուն. անոնք ոչ միայն կորսնցուցած են իրենց անասուններուն կէսէն աւելին. այլեւ դատապարտուած են կիսաքաղց գոյութեան մը, իսկ տեղ-տեղ նոյնիսկ սովամահութեան.

Մեզ յայտնի են Ուկրայնայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ եղած մարդկային կորուստները (4—5 միլիոն), բայց մեզ յայտնի չէ տակաւին, թէ որքա՞ն մարդկային կորուստներ է ունեցած Հայաստանը՝ խորհրդային իշխանութեան կատարած համայնավարական վերջին փորձարկութեան շրջանին: Ամէն պարագայի, կարելի է վստահ ըլլալ, որ այն քանի մը հազար ներգաղթողներու փոխարէն, զորս խորհրդային կառավարութիւնը ներս բերաւ վերջին տարիներուն, քանի մը անգամ աւելի մեծ թիւ մը հայեր ալ մեռած են դատապարտուեր Մոսկուայի բռնկերային տնտեսական փորձարկութեանց հետեւանքով»:

ՖԻՐՏՈՒՍԻԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ արժէքաւոր ժողովածու մը, Ֆիրտուսիի ծննդեան հազարամեակին առթիւ.

Ժողովածուին մէջ կարեւոր մասը կը գրաւէ Կ. Մելիք — Օհանջանեանի ստուար եւ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը Ֆիրտուսիի մասին: Այդ ուսումնասիրութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ վեց գլուխներէն.—

1.— Ֆիրտուսին եւ իր դարը, 2.— Ֆիրտուսիի «Շահնամէ»ին սկզբնաղբիւր գրաւոր աղբիւրները հայ մատենագրութեան մէջ, 3.— Ֆիրտուսիի գիւցազներգած Իրանի առասպելական եւ վիպական մոթիւները Ագաթանգեղոսի եւ Բիւզանդի պատմագրութեան մէջ, 4.— Ֆիրտուսիի ստեղծագործական եղանակները Իրանի վիպաշխարհի գիւցազներգութիւնը գրած ժամանակ, 5.— Իրանի վիպական մոթիւներուն ասկաւութեան պատճառները հայ մատենագրութեան մէջ, 6.— «Շահնամէ»ի վիպական մոթիւները հայ գիւղացիին հոգեւոր աշխարհին մէջ

Ժողովածուին մէջ կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ունի նաեւ փրոֆ. Մ. Աբեղեան, — Շահնամէի առանաւորի չափը հայ բանաստեղծութեան մէջ: Գ. Լեւոնեան՝ «Ֆիրտուսին հայ գրականութեան մէջ», Շահ- [illegible] —Զալի հայ — իրանական ժողովրդական վէպը, զոր 1915ին Նարեկցի Գասպար Գողոսեան պատմած է Արտաշէս Բարսեղեանի: «Ռուստամ — Զալ» լոյս տեսած է Մելիք—Օհանջանեանի խմբագրութեամբ, յառաջաբանով եւ բառարանով: Ժողովածուին վերջը դրուած է ռուսերէն ամփոփում մը եւ յատուկ անուններու ցանկ մը:

Գիրքը պատկերազարդ է, արտաքին ձեւաւորումը կատարած է Ն. Դանչօ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու հայ սափրիչներուն ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ հայ սափրիչներու Միութիւն մը կազմուած է արհեստակցական գետնի վրայ: Վարչական կազմը հետեւեալն է.— Պ. Գ. Գ. Սեւփանեան՝ նախագահ, Ա. Երեմեան՝ փոխ — նախագահ, Բ. Աճէմեան՝ քարտուղար, Գ. Պաւլթեան՝ գանձապահ, Հ. Իշխանեան, Կ. Զարմեան եւ Ա. Գէորգեան՝ խորհրդականներ:

Այս առթիւ վարչութիւնս կը խնդրէ հայ արհեստակիցներէն որ իրենց կարելին ընեն աջակցելու համար Միութեան:

Արձանագրուելու կամ որ եւ է տեղեկութեան համար դիմել Միութեան առժամեայ կեդրոնը, Պ. Սեւփանեանի, 23. Bld. du Port—Royal, Paris (13):

Քարտուղար՝ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է ոչնչացնել բազմաթիւ խութեր որոնք ծախուն մակերեսէն ցած ըլլա- [illegible] նոր նաւահանգիստին ընդլայնման աշխատանքները:

Պիտի հանուի նաեւ 1925ին ընկղմած «Ափոլլոն» հրդեհուած նաւուն կմախքը որ կրնայ նեղութիւն պատճառել աշխատանքներու ընթացքին: Պէտք եղած նիւթերուն արժէքը կը գնահատուի 300.000 օ. ոսկի:

Մօտ օրէն պիտի բերուին հսկայ բեռնամբարձ գործիքներ, որոնք կրնան 50 թօն ծանրութիւն մը վերցնել 18 մեթր բարձրութեան մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (յ)

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Ու այժմ ձեր վրայ բաւականաչափ վստահութիւն չունիմ. միայն այսքանը կրնամ ըսել որ տակաւին քանի մը օր ձեզ չպիտի արտօնեմ որ Լոնտոն վերադառնաք: Անտարակոյս այս ամէնը ձեզի շատ խորհրդաւոր կը թուի. .

— Ոչ մէկ խորհրդաւորութիւն, ընդմիջեց Սըր Ճօն, կարծեմ երէկ Օրիորդ Հայաթին ըսածներս իմացաք

Նաւապետը գլուխը շարժեց:

— Այս եւ ասոր համար կը ցաւիմ, որովհետեւ ձեր ենթադրութիւնները ճիշդ չեն.

Սըր Ճօն ապշած էր.

— Նաւապետ Նէլսըն, կը սիրեմ ձեզ անոր համար որ զիս բանի բանտարկեցիք այս նաւին մէջ. դուք մարդ մըն էք .. Այս բառով շատ բան ըսել կ'ուզեմ բայց անշուշտ այնքան ալ թեթեւմիտ չէք ինծի հաւատալու համար թէ Օր. Հայաթին ըսածները հիմ չունէին: Թերեւս չէք գիտեր որ ռեւի արահին դաշնակին վրայ փոքրիկ Արծիւներէն հատ մը գտայ:

— Գիտեմ որ գտաք, Սըր Ճօն, գիտեմ նաեւ որ անիկա հետերնիդ միասին տարիք:

— Ուրե՞մն:

— Պատուոյ խօսք կուտամ որ Սթէֆըն Հայաթ ձեր օրիորդին ձեր յիշած մարդասպանութիւններուն հետ բնաւ որ եւ է կապակցութիւն չունի, նոյնիսկ շատ կը տարակուսիմ որ ան իր կեանքին մէջ որ եւ է զէնք ունեցած ըլլայ. Կեանքս գրաւ կը դնեմ որ, նոյնիսկ եթէ զէնք մը ունենայ, քսան եարտ հեռաւորութենէն յարդի դէզ մը չպիտի կրնայ խոցել: Հաւանաբար դիս չէք ճանչնար եւ հետեւաբար զուր տեղը շուտ կը սպառեմ: Ուստի մեր կարեւոր կէտին վերադառնանք, այցելութեանս նիւթին շուրջ, կ'ուզեմ որ պատուոյ խօսք տաք, որ նաւէն բացակայութեանս միջոցին, պիտի չփորձէք փախչիլ. քաղաքին մէջ որ եւ է մէկուն հետ չպիտի յարաբերուիք, կամ որ եւ է անցնող նաւի միջոցով նամակ կամ երկտող մը անգամ չպիտի ղրկէք: Կարճ, դրօսանաւին մէջ պիտի մնաք, որպէս Օր. Հայաթի կամաւոր հիւրը:

— Իսկ եթէ մերժե՞մ:

— Կը կարծեմ թէ այդ յիմարութիւնը չպիտի գործէք

Իսկ եթէ մերժէք, ուրիշ միջոց չպիտի ունենամ բայց եթէ երկաթ շղթայ զարնել եւ ձեզ խցիկին մէջ բանտարկել...

— Բայց ասիկա ընդվզեցուցիչ է:

— Թերեւս, եւ սակայն անհրաժեշտ.

— Ի հարկէ չեմ ուզեր շղթայակապ մնալ. միւս կողմէ սակայն...

Շղթայակապ մնալը անտանելի բան է, մանաւանդ առանց շարժում մը ընել կարենալու: Խորհուրդներուս հետեւեցէք, ինչպէս խելացի մէկը, որուն վստահ եմ: Երբեք մի վախնաք թէ այդպէս ընելով ձեր անունը անպատուուած պիտի ըլլայ. հաւատացէք որ անպատուուած պիտի չըլլաք Այս նաւին մէջ ոչ ոճրագործ կայ, ոչ ալ մեղսակից:

Սըր Ճօն այն տեսակ դրութեան մը մէջ էր որ կարծէք մէկը ատրճանակը գլխուն դրած պատասխանի կը սպասէր: Չէր ուզեր խցիկին մէջ բանտարկուած մնալ, մանաւանդ ամբողջ օրը: Նաւապետի խօսքերուն հաւատար կամ ոչ, մեծ տարբերութիւն մը չպիտի ընէր: Եթէ պատուոյ խօսք տար, պէտք էր պահել իր խօսքը, եւ Նաւապետ Նէլսըն այդ բանը գիտնալուն համար էր որ այդ ընտրութիւնը իրեն ձգեց: Ցամէնայն դէպս աւելի լաւ էր ազատ ըլլալ քան թէ շղթայակապ, ազատ եղած միջոցին նաւուն մէջ պիտի կրնար պտըտիլ եւ թերեւս կերպով մը կարենար այս խորհրդաւորութեան գաղտնիքը լուծել:

— Շատ լաւ, Նաւապետ Նէլսըն, պատուոյ խօսք կուտամ, ըսաւ ի վերջոյ:

Այս որոշումին վրայ Նաւապետը ժպտեցաւ, եւ այնպիսի տարօրինակ բան մը ըրաւ որուն Սըր Ճօն երբեք չէր սպասեր: Անիկա Սըր Ճօնին քով գալով երկու ձեռքերը անոր ուսերուն վրայ դրաւ:

— Ճօն Տէվիտսըն հիանալի անձնաւորութիւն մըն էք դուք, կ'առնեմ այն ձեւը եւ խօսքերը զորս քիչ առաջ պարտաւորեցայ ընել. հիմակ ձեզի մէկ խնդիրք ունիմ — երբ Զարային հանդիպիք, երէկուան պատահարին համար ձեւով մը ներողութիւն խնդրեցէք, ինչ կերպով կ'ուզէք ըրէք. միայն թէ իր եղբօրը մասին մտահոգ ըլլայ.

— Անտարակոյս ձեր խնդրածը պիտի կատարեմ, նաւապետ: Եթէ գիտնայի որ Օր. Հայաթ Սպիտակ Արծիւի ոճիրներուն անտեղեակ է, չպիտի երազէի անգամ ընել այն հարցումները որոնք երէկ ըրի: Կէտ մը կայ սակայն, ներկայ պարագաներուն տակ օրիորդ Հայաթը թերեւս բացարձակապէս մերժէ հետս որ եւ է խօսակցութիւն ունենալ:

Նաւապետ Նէլսըն իր ձեռքերը անոր ուսերուն վրայէն կամաց մը ետ քաշելով ըսաւ.

— Սըր Ճօն, եթէ ես ձեր տեղն ըլլայի պիտի տեսնէի որ անիկա այդ տեսակ մերժում մը չպիտի ընէ:

— Այդ դիտողութիւնը շատ չեմ հասկնար:

Նաւապետը ժպտեցաւ եւ իր աչքերը բարեկամական նայուածք մը սառեցան.

— Առաջին անգամ երբ ձեզ տեսնելու եկայ, ըսաւ, որպէսզի հետս գաք, նախապէս սովորեցայ ձեզի լուսանկար մը ցոյց տալ: Ձեզ հետաքրքրողը Սթէֆըն Հայաթը չէր, դուք կը փափաքէիք անոր քրոջը հետ ձեր յարաբերութիւնը վերանորոգել: Ձեր մտայնութեան եւս տեղեակ եմ, այն իրիկունը Րիճընդ փողոցին մէջ Զարայի հանդիպելէն եւ անոր հետ խօսելէն ի վեր երբեք չէք դադրած հրապուրուելէ... Ճի՞շդ եմ:

Սըր Ճօն չէր գիտեր թէ այս խօսքերուն վերջաւորութիւնը ո՞ւր պիտի յանգէր. սակայն գլխովը հաստատական նշան մը ըրաւ:

Կրկին անգամ ըլլալով Նաւապետը իր ձեռքերը անոր ուսերուն վրայ դրաւ: Բայց այս անգամ այնքան ծանր կը ճնշէին իր ուսերուն վրայ որ Սըր Ճօն Տէվիտսըն ստիպուած անոր դէմքին յառած մնաց:

— Ճօն Տէվիտսըն, թոյլ տուէք որ այժմ մէկ կողմ ձգենք ձեր տիտղոսը — եւ խօսինք այնպէս ինչպէս մարդը մարդուն: Ճօն Տէվիտսըն, կ'ուզեմ որ ըսէք ինծի թէ եթէ այս կասկածները ձեր մտքին մէջ չըլլային՝ արդեօք չպիտի՞ փափաքէիք որ Զարա Հայաթը ձեր կինը ըլլար:

(Շար.)

թիւը ունի 3500 — 4000 քաշքավարժ մեքենավարներ, բազմաթիւ ընտիր օդանաւերով: Ցետոյ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ սպառազինութեանց մասին: Քրուփի զինագործարանը կ'արտադրէ ծանր եւ թեթեւ թնդանօթներու չինութիւնը, կ'ուսումնասիրէ հեռաձիգ թնդանօթներ եւ հզօր հրասանդեր: Վառօդի գործարանն ալ կ'աւելցնէ արտադրութիւնը: «Քանի մը ամիս ալ, եւ Գերմանիա աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ քան 1914ին, կ'եզրակացնէ տեղեկագիրը: Շատ հեռու ենք Վերսայլի դաշնագրէն: Ֆրանսայի հակառակորդները պատերազմի կը պատրաստուին ուժգին թափով, երբեւ թէ շատ մօտ ըլլար: Ֆրանսայի համար հզօր եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը պահելով միայն կարելի է յուսալ թէ խաղաղութիւնը չպիտի վտանգուի »:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովներ

ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՄԷՋ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԸ

Ուշադրութիւնը վերսկսաւ Ժընեւի մէջ, շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն որ կը բացուին այս շաբթու: Զինաթափութեան խորհրդաժողովին գիւանը կը գումարուի այսօր, իսկ Ա. Դ. խորհուրդին ժողովը՝ հաւանաբար շաբաթ օր: Այս վերջինը իր օրակարգին վրայ ունի երկու կարեւոր խնդիրներ,— Սարի հանրաքուէն եւ Մարսէյլի դէպքը: Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարները, որոնք Փոքր Համաձայնութեան մնայուն խորհուրդը կը ներկայացնեն, խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Եուկոսլավիոյ պատրաստած յուշագրի մասին: Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը որոշած է արդարութիւն առնել: Այս ձեռնարկին մէջ իրեն ուժ կուտան ոչ միայն Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա, այլ եւ Ֆրանսա, Թուրքիա եւ ուրիշ երկիրներ: Կ'ըսուի թէ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի յանձնէ կարգ մը փաստաթուղթեր, ապացուցանելու համար թէ Հունգարիա մասամբ պատասխանատու է Մարսէյլի դէպքէն յառաջ Եուկոսլավիոյ մէջ կատարուած մահափորձերուն, քանի որ ապաստան տուած է օտար ահաբեկիչներու, հակառակ եղած բողոքներուն:

«Թայմզ» կը պահանջէ ոչնչացնել ահաբեկիչները

«Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ արդարացի գտնելով հանդերձ Եուկոսլավիոյ տեսակէտը, դիտել կուտայ թէ օրուան այս ժամուն այդպիսի խնդիր մը դնել Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ՝ պիտի ծառայէ պղտորելու ազգերու յարաբերութիւնները, մանաւանդ որ Եուկոսլավիա ամէնէն աւելի կը պնդէ իրեն յանձնել Փավէլիչը, որ Իտալիոյ մէջ ձերբակալուեցաւ մէկ ամիս առաջ: Այս վերապահումէն դուրս, «Թայմզ» համաձայն է որ հաւաքաբար միջոցներ ձեռք առնուին, «վերջնապէս ոչնչացնելու համար այն ահաբեկիչները որ ուրիշ երկիր կ'ապաստանին: Ահաբեկչական կազմակերպութիւնները սպառնալիք մըն են եւրոպական համերաշխութեան համար: Անթոյլատրելի են անոնց մեթոտները: Բացարձակապէս արդար է որ միջազգային ձեռնարկ մը կատարուի անոնց դէմ: Ինչպէս պատերազմը, ոճիրն ալ չի կրնար թոյլատրուիլ երբեւ միջոց քաղաքականութեան: Խնդիրը միջազգային է եւ պէտք է լուծուի միջազգային միջոցներով: Եթէ ձգուի որ կառավարութիւնները անհատապէս կարգադրեն այս անախորժ խնդիրները, հետեւանքները շատ ծանր կրնան ըլլալ: Բոլոր կառավարութիւնները կրնան հաւասարապէս թշնամիներ համարել քաղաքական մարդասպանները»:

Երկրաշարժ Մուշի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Մուշի մէջ (որ կը գտնուի Եղեր ... Քիւրտիստան): Ութ հոգի մեռած եւ շատեր վիրաւորուած են: Նիւթական վնասները շատ մեծ են: Իբր 150 տուներ կործանած են:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց մէկ միլիառ լիրի գանձատոմսեր հանել, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար: Տոկոսը պիտի ըլլայ 4 առ հարիւր: Հոկտեմբերին ելմտացոյցի բացն էր 715,000,000 լիր: Ելմտացոյցին տարեկան գումարն է 20 միլիառ լիր: Հանրային պարտքը 15 միլիառ կամ 17 առ հարիւր աւելցած է վերջին չորսուկէս տարուան ընթացքին:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ապահովելու համար, որոշուեցաւ աւելի զօրացնել Վիէննայի ոստիկանութիւնը եւ առ հասարակ ամբողջ երկրին պաշտպանողական ուժը: Այս որոշումը հետեւանք է Աւստրիոյ վարչապետին Հռոմ այցելութեան: Յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին, Վիէննայի ոստիկանութիւնը պիտի զօրանայ ամսական յաւելումներով: Այս ամսու ծառայութեան մտան 150 նոր ոստիկաններ, դեկտեմբերին պիտի արձանագրուին 300, յունուարին 300 եւ այսպէս շարունակ:

ԻԲՐԵՒ ԱՀԱԲԵԿԻՉ Նիսի մէջ ձերբակալուեցաւ Չեխ մը, Լատիսլաս Քիս, 40 տարեկան, որ այդ քաղաքը հասած էր հոկտ. 30ին եւ մատնանշուած՝ ոստիկանութեան կողմէ: Սենեակը խուզարկեցին, բայց բան մը չգտան: Հաւանական է որ վտարուի:

ՎՏԱՐՄԱՆ ՎՃԻՌ ստացած ըլլալով, անձնասպան եղաւ Իտալացի բանուոր մը, Լուիճի, Լիոնի շրջանին մէջ: Երկու գնդակ պարպեց գլխուն:

ՍՈՍԻԷԹԷ ՍՓԷՍԻԱԼ ՖԻՆԱՆՍԻԷՌԻ նախկին նախագահը, Շառլ Լէվի եւս ձերբակալուեցաւ 1,300,000 ֆրանք իւրացուցած ըլլալով ընկերութեան տոկոսներէն, խարդախ հաշիւներով: Նախապէս ձերբակալուած էր հօրեղբայրը, Ժոզէֆ Լէվի

45,000 ՎԵՐԵԼԱԿԻ ծառայողներ, գանձապաններ եւ գիշերապահներ կը պատրաստուին գործադուլ հռչակել Նիւ Եորքի մէջ. Կրնան եռեւամեայել 80–100 յարկ բարձրութեամբ շէնքերու բնակիչներուն վիճակը, եթէ որոշումը գործադրուի

ՓՈՂՈՑԱՅԻՆ ՑՈՅՑԵՐՈՒ եւ անհատական զէնքերու վերաբերեալ օրինագիծները ներկայացուեցան Երեսփ. Ժողովին: Կառավարութիւնը կը պահանջէ անյապաղ քուէարկել զանոնք

Մեզի կը հաղորդեն որ հոկտեմբեր 31ին Մանչէսթրի մէջ մեռած է փարիզաբնակ առեւտրական ՊԵՏՐՈՍ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Մանչէսթրի Հայոց եկեղեցիին մէջ եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, այսօր չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ

X

ԼԻՈՆԻ « Վարանդեան » կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Դրադարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ « Ռոստոմ » ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը 21 նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameme, PARIS 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
22 Novembre
1934

10րդ ՏԱՐԻ · 10e Année № 2658

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արդէն իսկ հրատարակուած են նախարարական խորհուրդին որոշումները՝ օտար բանուորներու կրճատման մասին:

Այդ որոշումները գործադրելի են անմիջապէս: Միեւնոյն ատեն, նախարարական յանձնախումբը պիտի շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, նոր միջոցներ — սեղմումներ — առաջարկելով:

Ամբողջ ծրագիր մըն է այս, եւ կը ձգտի նուազագոյն քանակութեան իջեցնել օտար բանուորներու թիւը:

Ուրիշ ատեն, երբ չէն էր երկիրը եւ գործարանները կը բանէին գիշեր - ցերեկ, աչքի չէր զարներ 1,500,000, նոյն իսկ երկու միլիոն օտարներու բազմութիւնը: Ընդհակառակն, վարձու ձեռքեր կ'որոնէին, այդ օրերուն, մինչեւ պալքանեան երկիրներու մէջ:

Շուտ սահեցան առատութեան տարիները, եւ հիմա 800,000 օտար բանուորներն անգամ շատ կը տեսնեն, առարկելով թէ 350 հազար տեղացիներ աշխատանք չունին եւ նպաստով կ'ապրին:

Նոր չէ այս հարցը: Տնտեսական տագնապին տեւականացումը եւ յարաճուն արտունջները, ինչպէս եւ ազգայնական հոսանքներու մղած պայքարը ուշ - կանուխ պիտի յանգէին սահմանափակումներու եւ սեղմումներու: Թէեւ, տագնապին բուն պատճառը բոլորովին ուրիշ բան է:

Տեղացիներու առաջնութեան եւ օտարներու նուազման առաջին քայլը առնուեցաւ 1932 օգոստոս 10ին, հարիւրին 10ի համեմատութեան օրէնքով:

Այդ օրէն ասդին, հազարաւոր օտարազգիներ հեռացան Ֆրանսայէն, կէս առ կէս պակսեցնելով թիւը:

Նոր տնօրինութիւնները կուգան աւելի պրկել օղակը, ոչ միայն ամրապնդելով 10 առ հարիւրի օրէնքը, այլ եւ սահմանելով շարք մը վարչական խստութիւններ.

Անշուշտ բոլորս ալ պիտի կրենք այդ խստութեանց հետեւանքները, ուղղակի կամ անուղղակի:

Հայկական տեսակէտով, նորեկներու (ներգաղթ) խնդիր չունինք: Շատոնց փակուած են դուռները՝ «Նանսէնեան [illegible]»: Եւ պէտք է բարիք մը համարել այս, համատարած չարիքին մէջ: Ամէն մարդ իր տեղը, ինչպէս կը յանձնարարենք տարիներէ ի վեր:

Ուրեմն, այսուհետեւ ո՛վ որ Ֆրանսա կուգայ, վաւերական անցագիր մը ճարելով, պիտի գիտնայ թէ չի կրնար վարձու աշխատաւոր դառնալ: Ոչ մէկ արտօնագիր՝ այդպիսիներու համար:

Կը մնայ արդէն եկած հաստատուած աշխատաւորներու խնդիրը, որ խիստ ալ լուրջ է եւ ծանրակշիռ:

Նախ անոր համար որ, բազմաթիւ անկանոնութիւններ ծաւալ կուտան մեզի: Երկրորդ, ամէն անգամ որ նոր օրէնք մը կը հրատարակուի կամ վարչական տնօրինութիւն մը կը հրամանագրուի, ատոր պաշտօնեաներ կա՛մ սխալ կը մեկնեն, կամ չափազանց եռանդէ վարակուած՝ աւելորդ նեղութիւններ կը պատճառեն:

Տարակոյս չկայ որ այս անգամ ալ այդպէս պիտի ըլլայ:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, արդէն իսկ սկսած են հետապնդումները, նախատեսուած կամ չնախատեսուած պարագաներու համար:

Առ այժմ զանց առնելով մանրամասնութիւնները, կը թելադրենք խուճապի չմատնուիլ, ճիշդ պատասխաններ տալ վաւերական հարցումներուն, յարգել օրէնքին տրամադրութիւնները, եւ սպասել կատարուած դիմումներու արդիւնքին:

Որքան ալ պրկուած ըլլան օղակները, վարչական իշխանութիւնը չի կրնար անտեսել մեր բացառիկ պարագան:

Քիչ անդին պիտի կարդաք լուր մը, որ կը հաստատէ մեր լաւատեսութիւնը:

Այսպէս կամ այնպէս — նորէն կը յիշեցնենք — մեր բռնած դիրքին եւ հաւաքական աշխատանքին կախում ունին շատ մը բարիքներ:

Մանաւանդ որ — նորէն կը յիշեցնենք այս պարագան եւս — այս երկիրն ալ կը գտնուի անսովոր վիճակի մը մէջ, ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով:

Միայն տնտեսական տագնապը չէ որ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ, այլ եւ քաղաքական կացութիւնը:

Ապացոյց՝ նախարարական խորհուրդի միեւնոյն նիստին մէջ հաստատուած երկու օրինագիծներ՝ հրապարակային ցոյցերու եւ զէնքերու մասին:

Դեռ ուրիշ ծրագիրներ ալ կան սեղանի վրայ, միեւնոյն առաջադրութեամբ

Երբ կ'ուզենք արժեցնել մեր բացառիկ եւ անել կացութիւնը, այդ չի նշանակեր թէ կրնանք վարուիլ ճիշդ այնպէս ինչպէս եթէ մեր տան մէջ ըլլայինք:

Երբ երկիր մը իր զաւակներուն համար անգամ կը սահմանափակէ շատ մը իրաւունքներ, այլ եւս աւելորդ է խօսիլ զանազան մարզանքներու մասին, ո՛ր կողմէն ալ կատարուին:

Այս կացութեան մէջ մեր ճամբան գտնելու համար, պէտք չէ սպասենք որ բարեկամական ազդարարութիւններ կամ յորդորներ ուղղուին մեզի:

Նոր տնօրինութեանց հետեւանքները հետզհետէ պիտի զգացուին:

Ուրեմն, ոչ թէ ջղագրգիռ կամ ուռուցիկ շարժուձեւեր պիտի փորձենք, այլ պիտի աշխատինք լրջօրէն ուսումնասիրել մեր կացութեան բոլոր երեսները, եւ մեթոտիկ, յարատեւ աշխատանքի լծուիլ, առաւելագոյն օգուտը քաղելու համար:

Եթէ կառավարելը նախատեսել է, թող ամէն քաղաքացի փորձէ տէր դառնալ իր գլուխին, փոխանակ զայն վարձու տալու առաջին հանդիպողին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԸ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

»»» · · «««

Յոյսկայ որ նպաստը վերահաստատուի խանի մը օրէն

Հայ Գաղթ. Գրասենեակի նախագահ Պ. Ա. Խատիսեան երէկ արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ միջազգային յարաբերութեանց դիւանի վարիչին հետ եւ դարման մը խնդրեց Մարսէյլի գործազուրկներուն համար: Պաշտօնատարը պատասխանեց թէ՝ նպաստի դադարումը միայն Հայերու եւ Ռուսերու չի վերաբերիր, այլ ընդհանուր օտարականներու, նկատի առնելով նիւթական միջոցներու անբաւականութիւնը: Կառավարութիւնը միւս օտարականներու հանդէպ իր վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ համաձայն կնքուած պայմանագրութեանց: Գալով Հայերուն եւ տարագիր Ռուսերուն, որոնք անկախ պետութիւն եւ փոխադարձ պայմանագրութիւն չունին, անոնց բացառիկ կացութիւնը յանձնուած է աշխատանքի նախարարութեան ուշադրութեան:

Այս առթիւ, նոյն պաշտօնատարը յանձնարարած է որ Հայերը նկատի առնեն երկրին վիճակը, հանդարտ կենան եւ չմասնակցին զանազան ցոյցերու, մանաւանդ որ այս հարցերու մասին տարբեր տեսակէտներ կան պաշտօնական շրջանակներու մէջ:

Պաշտօնատարը յոյս յայտնած է թէ քանի մը օրէն պիտի վերահաստատուի Հայերու եւ Ռուսերու նպաստը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մեծապէս պիտի կրճատուի անոնց թիւը

»»» · · «««

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախարարական խորհուրդը իր նոյեմբեր 20ի նիստին մէջ վաւերացուց մասնաւոր յանձնախումբին ծրագիրը՝ Ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան մասին: Պ. Լաւալ ներկայացուց մշակուած առաջարկները, որոնց նպատակն է.— 1. Միացնել ճարտարարուեստական եւ հողագործական բանուորութեանց վարչութիւնները.— 2. Աւելի խիստ հսկողութիւն մը կատարել սահմաններուն վրայ.— 3. Աւելի խստօրէն գործադրելով 1932 օգոստոս 10ի «օրէնքը» (հարիւրին 10), նուազեցնել օտար բանուորներու թիւը ճարտարարուեստի, վաճառականութեան եւ հողագործութեան մէջ:

Այս նպատակները իրականացնելու համար, ծրագրուած են կարգ մը տնօրինութիւններ որոնք վաւերացուեցան նախարարական խորհուրդին կողմէ: Այսպէս, նկատելով որ 350.000 Ֆրանսացի նպաստընկալ բանուորներ կը գտնուին 800,000 օտար բանուորներու դիմաց, ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ: ԻՍԿ ԱՐԴԷՆ ՏՐՈՒԱԾ ԱՐՏՕՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԻ ՇԱՏ ՄԱՆՐԱԿՐԿԻՏ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ մը: Մէկդի դնելով բացառիկ պարագաները որոնց գնահատումը աշխատանքի նախարարը պիտի ըլլայ, ԿՐՃԱՏԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄՈՎ ՈՐ ԵՒ Է ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ պիտի կրնայ նորոգուիլ ՄԻԱՅՆ ԱՅՆ ԱՏԵՆ ԵՐԲ ԱՆՈՐ ՏԷՐԸ ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲՆԱԿԻ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ. Եղանակի յատուկ մասնագէտներու խնդիրը պիտի քննուի յառաջիկային:

Գետութեան, նահանգներու եւ համայնքներու, հանրային հաստատութեանց եւ վարչութեանց անունով եղած բոլոր հանրօգուտ շինութեանց եւ հայթայթումներու համար, անհրաժեշտ ըլլայ թէ ուղղակի համաձայնութեամբ, բանուորները պիտի ըլլան Ֆրանսացի: Այս պարտաւորութիւնը պէտք է արձանագրուի յանձնառութեանց տետրակին մէջ: Եթէ, արհեստի մը համար, տեղաւորման գրասենեակները հաստատեն որ Ֆրանսացի բանուորութիւնը անբաւական է թէ տեղին վրայ եւ թէ երկրի ուրիշ մասերուն մէջ, կարելի է ընդունիլ սահմանափակ թիւով օտար բանուորներ: Ամէն պարագայի մէջ, այս թիւը չպիտի անցնի իւրաքանչիւր նահանգի եւ իւրաքանչիւր արհեստի համար աշխատանքի նախարարին հրամանագրով սահմանուած առաւելագոյն չափը

Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ փութով քուէարկել օրինագիծ մը, աշխատանքի քննիչներուն տալու համար հսկողութեան այն իրաւասութիւնները որ կը պակսին:

Գաւառական տնօրինութիւնները պիտի զօրացուին:

Գալով անհատական ճարտարարուեստական կամ առեւտրական ձեռնարկներու, հրամանագիրներ պիտի հրատարակուին ոչ միայն շահակիցներուն պահանջով — ինչպէս մինչեւ հիմա — այլ ի պաշտօնէ, որոշելու համար օտար բանուորութեան համեմատութիւնը, իւրաքանչիւր արհեստի եւ շրջանի համար, ամէն անգամ որ օտարներու թիւը աւելի է հարիւրին տասնէ չափէն: Եղած հրամանագիրները պիտի վերաքննուին, երբ հարիւրին 10էն աւելի համեմատութիւն մը նախատեսուած է:

Սահմանագլուխներու հսկողութիւնը հետզհետէ աւելի անհրաժեշտ ըլլալով, ներքին նախարարութիւնը իրաւունք ստացած է զօրացնելու զայն, աջակցութեամբ մաքսային իշխանութեանց: Միեւնոյն ատեն, ներքին նախարարութիւնը փոփոխումներ պիտի կատարէ ինքնութեան թուղթերու կարգ ու սարքին մէջ, դիւրացնելու համար օտար բանուորներու հսկողութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

Կառավարութիւնը որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել, ծանրացնելու համար պատիժները, երբ ենթական կ'անտեսէ արտաքսման վճիռ մը, ինչպէս եւ օտարականներու յատուկ ոստիկանութեան մասին:

Նախարարական յանձնախումբը պիտի շարունակէ այս հարցին ուսումնասիրութիւնը: ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ, ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԻՐԱՒԱՍՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼ ԱՅՍ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ եւ կը խնդրէ մասնաւորներէն համակերպիլ անոնց, յանուն ազգային շահերու:

ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՑՈՅՑԵՐՈՒ ԵՒ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

»»» · · «««

Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ՈՐ ԵՒ Է ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, ներքին նախարարը արտօնութիւն ստացաւ անմիջապէս երեսփ. ժողովին յանձնելու հետեւեալ առաջարկները

1. Օրինագիծ՝ զէնքերու ներածման, շինութեան, առեւտուրի, վաճառման եւ ստացման մասին:

2. Օրինագիծ հրապարակային ցոյցերու եւ համախմբումներու առթիւ ըլլալիք ազդարարութեանց մասին

Այս օրինագիծները նախապէս կազմուած եւ վաւերացուած էին Տումէրկի դահլիճին կողմէ: Այս անգամ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուած են զօրծադրութեան եղանակներու մասին:

Առաջին օրինագծին տրամադրութեամբ, փողոցներու մէջ որ եւ է ցոյց կատարելու համար, անհրաժեշտ է որ կազմակերպիչներ նախապէս արտօնութիւն ստանան. Եթէ անտառեն, կազմակերպիչները եւ վարիչները նախապէս պիտի ըլլան ոչ միայն պատժական, այլ եւ քաղաքային պատասխանատուութեան, յառաջ եկած նիւթական վնասներուն համար:

Միւս կողմէ, դատական իշխանութիւնը պիտի կրնայ լուծել պատասխանատու խմբակցութիւնը, եւ անոր գործունէութիւնը անմիջապէս դադրեցնելու համար, լուծումը հրամայող դատաւորը պիտի կրնայ առանց վերաքննութեան հրամայել որ փակուին անոր գրասենեակները եւ արգիլուի ո՛ր եւ է ժողով:

Օրինագիծը, միեւնոյն ատեն կ'արգիլէ, առաւելութեան կողմէ, ըլլալիք ազդարարութիւնները (հրաւէր՝ ցոյցերու եւն.), համաձայն քննիչ յանձնաժողովի յայտնած բաղձանքին

Գալով երկրորդ օրինագծին, զէնքերու շինութիւնը եւ առեւտուրը կանոնի տակ առնելով, կ'ենթարկէ վարչական իշխանութեան հսկողութեան: Արգիլուած է զէնք պահել առանց մասնաւոր արտօնութեան: Արդէն ունեցողներն ալ պարտաւոր են նոր արտօնութիւն ստանալ: Այս ձեւակերպութեան դուրս ձգուած են որսի հրացանները: Հաստուած պիտի վճարուի այն քաղաքացիէն որ ինքնաբերաբար կառավարութեան կը յանձնէ իր զէնքը, առանց արտօնութիւն ուզելու: Զէնքերու վերադրման եւ հսկողութեան ծախքերը հոգալու համար, հարիւրին 10 տուրք մը պիտի հաստատուի զէնքերու վաճառման վրայ, բացառութիւն համարելով որսի հրացանները:

ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԷ՞Ր

Շնորհալից յուզեր տարածուած ըլլալով, Սակաւաւոր Վերաքննութեան պաշտօնանկ եղաւ

Անցի օր, մինչ նախարարական խորհուրդը նիստ կը գումարէր, [illegible] շումներ առաջ շարք մը ծանրակշիռ հարցերու մասին, շնորհալից լուրեր տարածուեցան սահարանին մէջ: Այդ զրոյցներուն համաձայն, ծանր վէճեր ծագած էին նախարարական խորհուրդին մէջ, յանգելով զատական նախարար Պ. Փէնոյի հրաժարման: Զրոյցները բերնէ բերան տարածուելով հասած մինչեւ խորհրդարան, որ փոթորկեցաւ: Կառավարութեան անդամները ապշեցան, մանաւանդ որ դահլիճին նիստը ժամը 1ին վերջացած էր, մինչ այս լուրերը շրջան կ'ընէին ժամը 12ին:

Բնականաբար այս լուրերը ազդեցին գիներուն վրայ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ, խուճապը խափանելու համար: Պ. Մէթէն, Սակարանի մասնաւոր լիազօրը, պաշտօնանկ եղաւ, իբր պետերուն հաղորդած չըլլալով այս կասկածելի զրոյցները

Այս առթիւ ձախակողմեան թերթերը կը պնդեն թէ իսկապէս ծանր վէճեր ծագած են նախարարական խորհուրդին մէջ: Անոնց լուրերուն համաձայն, դատական նախարարը պահանջած է ձերբակալել կարգ մը կասկածելիներ, մասնաւորապէս Շոթանի նախկին գլխաւորը, Պ. Տիւպուա, իբրեւ մեղսակից «Սթավիսքի Սփէսիալ Ֆինանսիէր»ին: (Արդէն ձերբակալուած են այս ընկերութեան երկու վարիչները, Ժոլէֆ եւ Շարլ Լէվի): Իբրեւ թէ միւս նախարարները ընդդիմացած ըլլալով, դատական նախարարը սպառնացեր է հրաժարիլ

Գործազուրկներ կը պաշարեն եւ կը գրաւեն Քաղաքապետարան մը

»»» · · «««

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՎԱՐ ԿԸ ԴՐՈՒԻ

Վեց ամսուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով յարձակման ենթարկուեցաւ Սէն – Քանթէնի քաղաքապետարանը (հիւսիս – արեւելք):

Անցեալ յունիսին ցոյց մը տեղի ունեցաւ, որովհետեւ քաղաքապետութիւնը պահանջած էր որ իւրաքանչիւր գործազուրկ շաբաթը երեք ժամ աշխատի ճամբաներու շինութեան համար: Այս անգամ որոշուած էր կրճատել նպաստը: Ատոր վրայ 400 գործազուրկներ ժողով գումարելով խուժեցին դէպի քաղաքապետարան: Ոստիկանապետը առաջարկեց պատուիրակութիւն մը նշանակել: Ցուցարարները մերժ չըրին, պոռալով.

— Ո՛չ, ո՛չ, քաղաքապետը մեր քթին կը խնդայ, հերիք է որքան պատուիրակութիւն խաղացինք

Ոստիկանապետը յայտնեց թէ քաղաքապետը չէ եկած եւ խնդրեց սպասել, մինչեւ որ լուր տայ: Ցուցարարները նախ համակերպեցան, բայց յետոյ տեսնելով որ քաղաքապետը կ'ուշանայ, յարձակեցան դրան վրայ, խորտակեցին զայն եւ ներս խուժեցին, մինչ «Էնթէրնասիոնալ»ը կը թնդար: Ահռելի հրմշտուքին մէջ, ցուցարարները կանգ առին առաջին յարկը: Վերջապէս հասաւ քաղաքապետը (ընկերվարական): Ոստիկանապետը առաջարկեց որ պատուիրակութիւն մը ընտրեն: «Ո՛չ, ո՛չ, պոռացին ցուցարարները: Բոլորս մէկ պիտի ընդունուինք»: Հինգ – վեց անգամ բանակցութիւններ փորձելէ յետոյ, քաղաքապետը ճարահատ երեւցաւ ցուցարարներուն եւ սկսաւ յորդոր կարդալ, եղակի խօսելով: Բացատրեց թէ նպաստի գումարները սպառած են եւն.: Ցուցարարները առաջարկեցին դրամի տեղ ապրանք տալ: Այդպէս ալ համաձայնեցան: Նոյ. 29էն սկսեալ, 1500 գործազուրկներէն 160ը ուտելիք պիտի ստանան, դրամական կրճատումը փոխարինելու համար:

Ցոյցը տեւեց երեք ժամ: Քաղաքապետը գերի մնաց երկու ժամ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ, — 14. Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Այլացեղ ժողովուրդներու խառնուրդով կազմուած այս համեմատաբար նոր երկրին կիները, ֆիզիքական եւ հոգեկան կառուցուածքով իրարմէ մեծապէս տարբերելով հանդերձ, շատ կը սիրեն իրարու քով գալ, միութիւններ եւ համագումարներ կազմել, զբաղիլ ընկերային եւ քաղաքական հարցերով։ Ցօղուածագիրը՝ Գ. Ժիլպէռ Շինառ կ՚ըսէ,— «Ամերիկուհիներու մօտ հանրային աշխատանքներու ջիղը աւելի զօրաւոր է՝ քան այրերուն մէջ»։

Ասիկա կը բացատրուի այն բանով, որ ամերիկացի կիները ժառանգաբար ստացած են պատասխանատուութեան, վտանգի, նախաձեռնութեան զգացումները։ Այսպէս են եղած իրենց մեծ մայրերը, ամերիկեան ցամաքամասին վրայ առաջին անգամ ոտք դնող գաղթականներու կիները, որոնք ստիպուած էին, իրենց ընտանիքը եւ ինչքերը պահելու համար, շատ անգամներ զէն ի ձեռին կռուիլ կարմրամորթ ընիկներու հետ։ Այդ ընդարձակ ամայութիւնները չենցնողները շատ բան կը պարտին կիներուն, եւ ասիկա գիտնալով է որ, երախտագէտ հայրենիքը քանի մը տարի առաջ յիշատակարան մը բարձրացուցած է «Թահվիրայ մայրը» անունով։

Ամերիկուհիները իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են տասնըհիններորդ դարու ազատագրական բոլոր շարժումներուն։ Եղած են՝ գերութեան վերացման պայքարի առաջին շարքերուն մէջ, եւ կնոջ մը գրած մէկ գիրքը Տիկ. Սթօուի «Թովմաս աղբօր տնակը» — աշխարհին ցնցում յառաջ բերած է ի նպաստ գերիներուն։

Կիները եղած են նաեւ ոգելից ըմպելիներու դէմ բացուած կռուին ոգին։ «Գինեհատութեան քրիստոնեայ կիներու միութիւնը» յաջող արդիւնքներ ձեռք բերած է այս գետնին վրայ։ Կանացի կազմակերպութիւններն են՝ որ գլխաւոր հարուածը տուած են պոռնկութեան եւ ընկերային զանազան մոլութիւններուն։

Իգական սեռը, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, շատ կանուխ տիրացած է ուսման իրաւունքին։ Մօտաւորապէս մէկ դար առաջ, 1837ին, Մէրի Լիօլի անուն կին մը կը բանայ առաջին երկրորդական վարժարանը։ Իր օրինակը վարակիչ կը դառնայ, եւ քանի մը տարիներու ընթացքին, երկրին չորս կողմը կը բացուին համանման վարժարաններ։ Բայց, հակառակ ասոր, շատ վերջը ստացած են քուէարկելու իրաւունքը, եւ 1920ին, երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, տիրացած են այրերու հաւասար բոլոր քաղաքական իրաւունքներուն։

Բացի գիւղական շրջաններէն, ուր կիները կ՚իշխեն ագարակներուն մէջ՝ Ամերիկուհիները ընդհանրապէս չեն խառնուիր իրենց ամուսիններու գործերուն։ Տեղեակ չեն անոնց նիւթական վիճակին։ Թէ այրը, եւ թէ կինը կը պահեն իրենց անկախութիւնը, եւ եթէ ամուսնալուծումը վրայ չհասնի, շատ անգամ կը մնան իրարու ընկերներ՝ քան թէ ամուսիններ։

Սակայն, ուրիշ որ եւ է երկրի կիներէն աւելի, Ամերիկուհիները ազդեցիկ են ընտանիքին մէջ։ Անոնք չեն ուզեր, որ այրերը միջամտեն ըլլան ընտանեկան գործերուն։ Ներքնուր պատրաստել, տանը գործերը տեսնել, տղաքը դպրոց տանիլ եւ բժիշկին դառ, կը հասնին նաեւ հանրային շատ մը աշխատանքներու, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, Ամերիկուհի մը ընդհանրապէս անդամ է բազմաթիւ միութիւններու, քաղաքական, բարեսիրական, եւայլն։

Միւս երկիրներու իրենց քոյրերուն նման, ամերիկացի կիները եւս կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն տնտեսական շատ մը ճիւղերու մէջ. բայց իրենց մենաշնորհն է գրեթէ՝ ուսուցչութիւնը, մանաւանդ անոնց համար որ չեն ամուսնանար։ Ամերիկայի մէջ ուսանողութեան թիւը կը հաշուեն՝ մօտաւորապէս 25 միլիոն (5—17 տարեկան)։ Արդ, այս բազմութեան համար կան, հազիւ հարիւր հազար ուսուցչուհիներ, ի դիմաց հարիւր քառասուն հազար ուսուցիչներու։ Ուրեմն, այրերը կը կազմեն հարիւրին տասնըութը տոկոսը։

Շատ են համալսարան մտնող երիտասարդները, որոնք՝ մինչեւ այդ ուսում ստացած են միայն կիներէ։

Դպրոցները թէեւ անկախ վարչութիւններ ունին, բայց, մշտական հսկողութեանը տակն են աշակերտներու ծնողներէն կազմուած միութիւններուն, որոնց անդամները գլխաւորաբար մայրերն են։ Միութիւններու վարչութիւնները վարժարանի ուսուցչական կազմին հետ կը խորհրդակցին, կը վիճաբանին մանկավարժական նորագոյն ձեւերու մասին, շատ անգամ իրենց տեսակէտները պարտադրելով անոնց։

Մեծապէս փոխուած է նաեւ կիներու դատաւարակութեան կերպը։ Մշտական խմորման եւ յառաջդիմութեան նուիրուած այս ժողովուրդը, որդեգրած է ամենայեղափոխական նկատուած սկզբունքները։ Երկրորդական վարժարան մտած աղջիկ մը արդէն տեղեակ է այնպիսի նիւթերու՝ որոնք տասնըհինգ—քսան տարի առաջ ամօթ կը սեպուէին, եւ արգիլուած էին իրմէ մեծերուն անգամ։ Բայց, արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, սեռային կամ ընկերային հարցեր կ՚ուսումնասիրուին Ամերիկուհիներու կողմէ, ոչ թէ ախտաւոր հետաքրքրութեան մը գոհացում տալու, այլ՝ կեանքի պահանջներուն եւ պայմաններուն պէտք եղածին պէս ծանօթանալու համար։

Մեծ թիւ մը կը կազմեն երկրորդական ուսում ունեցողները, որովհետեւ, կարգ մը նահանգներու մէջ պարտադիր է անիկա։ Կ՚ըսեն թէ, քիչ ատենէն այդ օրէնքը պիտի տարածուի երկրի միւս նահանգներուն վրայ եւս։

Բարձրագոյն վարժարաններու, համալսարաններու, արհեստագիտական վարժարաններու 600.000 մանչերու դէմ՝ կան 400.000 աղջիկ ուսանողներ։ Կը հետաքրքրուին ամէն բանով, գիտութիւն, պատմութիւն, հոգեբանութիւն, բայց, ընդհանրապէս չեն խորացներ իրենց ուսումը եւ կը մնան մակերեսային։

Ծայր, իրենց ազդեցութիւնը զգալի եղած է աւելի տեղական՝ քան թէ համազգային քաղաքականութեան մէջ։ Ճիշդ է որ, անգամ են դատարաններուն, զանազան կուսակցութիւններու յանձնախումբերուն, բայց կարեւոր պաշտօններու համար, շատ քիչեր ընտրուած են ուղղակի։ Քանի մը տարի առաջ, Թեքսասի նահանգի կառավարիչ նշանակուած էր Տիկ. Ֆէրկըսըն, սակայն, եղաւ բերեւ փոխանորդը իր ամուսնոյն՝ որ արձակուած էր դատական ամբաստանութեամբ մը։ Եղած են նաեւ ծերակուտական եւ երեսփոխան կիներ, որ իրենց մեռնող կամ հիւանդ ամուսիններու տեղերը բռնած են՝ մինչեւ նոր ընտրութիւնները։ Քաղաքական կեանքի մէջ դեռ անփորձ ըլլալով, կիները մեծ սպառնալիք մը չեն այրերու գլխուն, եւ դիւրաւ կը պարտուին։ Տարիներու փորձառութեան պէտք ունին.

Ցիշենք կանացի կազմակերպութիւններէն գլխաւորները,— «Ամերիկեան Յեղափոխութեան Աղջիկները», «Համագաշնակցութեան աղջիկները» եւայլն։ Անդամները հարուստ խաւաղատւէրներ ըլլալով հանդերձ, չեն դադրիր ազգայնական ըլլալէ։ Գուրգուրանքով կը պահեն փառաւոր անցեալի եւ մեծ մարդերու յիշատակը։ Իրենց զաւակներուն կը սորվեցնեն հայրենիքի սրբազան դրօշին յարգանքը։ Գաղթականներուն համար կը բանան քաղաքային ուսման դասընթացքներ... Համաշխարհային խաղաղութեան իրենց փափաքը բացատրելու համար, կարելի է ըսել, որ Քուէյքըր, Հայրթիի եւ Կեդր. Ամերիկայի հանդէպ, Միացեալ Նահանգներու վերջին տարիներու ցիծող քաղաքականութիւնը գլխաւորաբար արդիւնք է կիներու հանրային կարծիքի ճնշման։

Տնտեսական ճիւղին դալով, տեսականօրէն բոլոր արհեստները բաց են իրենց առջեւ, բայց անկախ դիրքի մը հասնելու համար, շատերը երկարօրէն պայքարած են։ Հիմա, նախագահ Րուզվէլթի վարչութեան օրով, աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ կ՚ապրին։ Նոր նախագահը, գնահատելով կիներու կարողութիւնը, աշխատանքի նախարարութիւնը յանձնած է ամուսնացած կնոջ մը, որ կը պաշտէ աղջիկնութեան անունը, Օր. Փէրքինս։ Փորձը ապացուցած է, որ կին մը կրնայ այր մարդու չափ գործ տեսնել, որովհետեւ բոլորն ալ կ՚ընդունին, թէ Րուզվէլթի պայքարին մէջ, ամէնէն յոգնեցուցիչ պաշտօններէն մին Աշխատանքի նախարարութիւնն է։ Ուրիշ կին մը, Տիկ. Գրայըն Օուէն, Միացեալ Նահանգներու Քոփէնհակի դեսպանուհին, կրցած է իր շուրջի քաղաքական մարդոց յարգանքը շահիլ։ Այս փայլուն բացառութիւններու շնորհիւ, կիներու հանդէպ եղած նախապաշարումը հետզհետէ կ՚անհետանայ։

Ուրիշ երկիրներու մէջ եղածին պէս Ամերիկայի մէջ եւս, մեծ թիւով կիներ մուտք գործած են ճարտարարուեստէն, ազատ ասպարէզէն ներս, եւ իրենց աշխատանքը ճարելով, ամուսնութիւնը փափաքելի բան մը չնկատողները շատցած են։ Երկրին բարգաւաճ վիճակը նախ բոլորին ալ գործ հայթայթած է, այնպէս որ, երկու սեռերու մէջ մրցակցութիւնը այնքան զգալի չէ եղած։ Բայց, քանի մը տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական տագնապին պատճառաւ, սկսած են խորթ աչքով նայիլ իրարու։ Արդիւնքը այն եղած է, որ կիները սկսած են հասկնալ, թէ իրենց տեղը ընտանիքին մէջ է գլխաւորաբար։ Կարգ մը ընկերաբաններ կը խորհին, թէ որքան ծանրանայ տագնապը, այնքան պիտի շատնան ամուսնալուծումները, որովհետեւ գրամապէս նեղուած ամուսինները չպիտի կարենան գոհացնել իրենց կիներուն պահանջները։ Ճիշդ հակառակը կը պատահի, փառասիրու համար կիներու տարօրինակութիւնները։ Մտահոգ այրը իր մխիթարութիւնը գտած է տանը մէջ, երբ տեսած է, թէ բարգաւաճ շրջանի գրեթէ անտարբեր նկատուած կինը ինչպիսի քաջութեամբ կ՚աշխատի օգնել իր ամուսնոյն, կրճատելով ծախքերը, լծուելով նոյնիսկ ծանր աշխատանքներու։ Այրերէն աւելի՝ կիներն են որ ուժ կուտան նախագահ Րուզվէլթի ընկերային փորձերուն, անոր մէջ տեսնելով նոր կեանքի մը հեռանկարը։

Այրերու հաւասար իրաւունքներ ունեցող Ամերիկուհիները կը բաժնեն նաեւ պատասխանատուութիւնը եւ պարտականութիւնները։

Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԵՊՔԸ ՋԼԵՐՋԱՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԵՊՔԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Իզմիրլեան Պատրիարք կը խառնակէր կացութիւնը, երբ կառավարութիւնը կ՚աշխատէր մարել ծայրայեղութիւնները

Ճումհիւրիէթ այս խորագիրներուն տակ կը շարունակէ հրատարակել Փարիզի նախկին օսմանեան դեսպան Սալիհ Մունիր փաշայի յուշերը որոնց նախորդ մասերը տուած ենք օրը օրին։

Երբ Սասունի մէջ կատարուելիք քննութեանց եւ բարենորոգումներու մասին բանակցութիւնները կը շարունակուէին դեսպաններուն հետ, Պոլսոյ մէջ հայկական արիւնոտ ցոյց մը տեղի ունեցաւ։ Հայկական անմիտ, տգէտ եւ վար դասակարգէն խումբ մը անձեր, քօմիթէճիներու գրգռութեամբ եւ բարենորոգում ուզելու պատրուակով, փորձեցին բուռն ցոյց մը կատարել Պապը Ալիի առջեւ։ Զգացնելով համոզել պատրիարքը, ցուցարարները Պապը Ալիի ճամբան բռնեցին, իրենց առջեւ ունենալով պարզ քահանայ մը։

Այս ցուցարարները, որոնց թիւը մօտ 2000ի կը հասնէր, խուճ բռնուեցան հեծեալ ոստիկան զինուորներու ջոկատի մը հետ, որ կ՚ուզէր արգիլել իրենց յառաջխաղացումը Տիվան Եօլի ճամբէն, եւ ատրճանակով սպաննեցին ջոկատին հրամանատարը։ Ոստիկան զինուորներէն ալ հինգ հոգի վիրաւորուեցին։ Ցեառյ ցրուեցան, 60ի չափ վիրաւոր տալէ յետոյ։

Նոյն օրը հայկական ուրիշ խումբ մը ռումբերով եւ ատրճանակներով յարձակեցաւ իսլամներուն եւ կարգ մը պահականոցներու վրայ։ Երեք օր արիւնոտ ընդհարումներ տեղի ունեցան թաղերուն մէջ, իսլամ եւ հայ համայնքներու տգէտ դասերուն միջեւ։ 300է աւելի անձեր վիրաւորուեցան եւ 100է աւելի սպաննուեցան։ Բազմաթիւ Հայեր փախչելով գոցեցին իրենց խանութները։ Մօտ երկու հազար հոգի, մէջն ըլլալով նաեւ կիներ եւ տղաք, ապաստանեցան Գումգափուի Պատրիարքարանը եւ Ղալաթիոյ ու Բերայի եկեղեցիները։ Պատրիարքարան ապաստանող 550 հոգիէն 136ը զինեալ քօմիթէճիներ էին։

Կառավարութիւնը բուռն միջոցներով առաջքն առաւ ընդհարումներուն եւ ապահովեց կարգապահութիւնը։ Հակառակ ասոր, ինչպէս նաեւ կառավարութեան եւ դեսպաններուն կողմէ տրուած հաւաստիքներուն, մանաւորապէս Պատրիարքարան ապաստանողները չէին ուզեր դուրս ելլել։

Իզմիրլեան պատրիարք, փոխանակ հաւաստիքներ տալու Պատրիարքարանը եւ եկեղեցիներու մէջ փակուածներուն, ընդհակառակն վրդով կը տարածէր թէ իսլամները պիտի սպաննեն բոլոր Հայերը, եւ իրենց արենակիցներուն յուզումը չատցնող քօմիթէճիներուն հետ կը դիմէր դեսպաններուն եւ մանաւորաբար անգլիականին, օգնութիւն խնդրելով անոնցմէ։

Քօմիթէճիներուն նպատակն էր կասկածի մղել դեսպանները, յուզել Եւրոպայի հանրային կարծիքը եւ պետութիւններու հակակշիռին տակ ինքնավարութիւն եւ այլ առանձնաշնորհներ ապահովել Անատոլուի մէջ։

Ճիշդ է, դեսպանները իրար անցան։ Կարգ մը պատերու վրայ նաքքանքներ փակցուած էին որոնք իսլամները եւ Հայերը իրարու դէմ գրգռելու պատրաստակութիւն ունէին։ Անմիջապէս Թօփհանէի առջեւ եկան դեսպաններու յառաւելնաւերը։

Այսպէս, Համիտ պատրիարքին մօտ ղրկեց խորհրդական Արթին փաշան եւ կարգ մը «բիչ երեւելի» Հայեր, խրատ տալու համար անոր։ Միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ բարենորոգումները ամբողջովին պիտի իրագործուէին։ Բայց այս յորդորները որ եւ է ազդեցութիւն չունեցան։ Անիկէ յետոյ զինք կանչեց, եւ երդում ընել տալով կրօնքին եւ պատուին վրայ, ուզեց որ կարծիքը յայտնէ հայկական խնդրի մասին։ Հաւաստեց թէ չպիտի բարկանայ։ Ես ալ սա պատասխանը տուի.

«Իրողութիւնը սա է որ, ոչ միայն եւրոպական պետութիւնները լռեցնելու, այլ եւ Հայ թէ Իսլամ, Անատոլուի բոլոր բնակիչներուն բարիքին եւ ձեր պետութեան շահին համար անհրաժեշտ է որ առանց ժամանակ անցնելու եւ ամբողջովին կատարէք վարչական եւ դատական բարենորոգումները։ Իմ համոզումովս, հոս հոն մարթուող – կոտորուող Հայերուն մեծ մասը անմեղ է։ Բայց անոնց մէջ կան նաեւ քօմիթէճիներ, ոճրագործներ եւ դաւաճաններ զորս հարկ է կախել։ Ահա համեմատաբար քիչ թիւով այս անիծեալները փնտռելու, գտնելու եւ ծանր պատիժներու ենթարկելու է բայց անոնց չյարողները պաշտպանելու է եւ թող տալու չէ որ անոնց մազին դպչին. Պէտք է վճռապէս հրամայէք թէ իսլամ ըլլան կամ քրիստոնեայ, ձեր բոլոր հպատակներուն իրաւունքները պիտի յարգուին եւ թէ հանդարտ կեցող Հայերը դէպի պիտի մնան ամէն տեսակ յարձակումէ»։

Ասպաւէլ Համիտ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ խօսքերուս եւ բաւ. «Աստուած ողորմի հոգուդ, խօսքերդ ամբողջովին ճիշդ եւ հաւատարմական են։ Աստուած անպակաս ընէ քեզ»։ Ցետոյ յանձնարարեց որ Պատրիարքարան երթալով աշխատիմ գոհացնել Իզմիրլեանը, կրկնեմ Արթին փաշայի միջոցաւ տրուած խոստումները եւ յանձնարարեմ որ վերջ տայ քօմիթէճիներու գրգռութեանց, աւելցնելով որ, հակառակ պարագային խռովութեանց վախճանը աղէկ չպիտի ըլլայ։ Գալով թաղերուն խռովութիւններուն, անոնք փէտրվանով մը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս պիտի հաղորդուին Պատրիարքարան։

Ասոր վրայ Պատրիարքարան գացի։

*** «Ճումհիւրիէթ» այս առթիւ կը հրատարակած է Իզմիրլեան պատրիարքին լուսանկարը, սա արձանագրութեամբ. «Դաւանակից Իզմիրլեան պատրիարք»։

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՆՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Ցառաջիկայ դեկտ. 1 շաբաթ երեկոյ զաղութիս սիրուած արուեստագիտուհիներէն Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան պիտի տայ իր առաջին նուագահանդէսը, Սալ Շոփէնի մէջ։

Իր արուեստին մասին փափաքեցայ հակիրճ կերպով արտայայտուիլ, մանաւանդ համար մանաւանդ որ Օր. Ղազարոսեան շատ համեստ դրսեւորուած է, ցարդ Փարիզի մէջ նուագահանդէս սարքած չըլլալով։

Պոլսոյ մէջ անուանի վարպետներու աշակերտուհի վերջ, հինգ տարի առաջ կուգայ Փարիզ, եւ կ՚ընդունուի Պետական Երաժշտանոցը արձանագրեալ աշակերտուհի Ներդաշնակութեան ճիւղին, միեւնոյն ատեն շարունակելով դաշնակի ուսումը Լազար Լէվիի հսկողութեան տակ։

Տեսական երաժշտութեան գլխաւոր կէտերը իւրացնելէ յետոյ, կը սկսի արտադրել դաշնակի եւ երգի համար գողտրիկ կտորներ, որոնք արդէն մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն Պոլսոյ մէջ։

Ձեմ կրնար մանաւանդ գնահատութեամբ չյիշել իր առաջին պաշտօնական երեւումը Փարիզի բեմին վրայ անցեալ յունիսին տուած նուագահանդէսին մէջ, ուր նուագեց Պախի Տօք-սէրթօն, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, առանց երկար պատրաստութեան եւ որուն համար պէտք էր ունենալ մեծ ինքնավստահութիւն եւ յիշողութիւն։ Նոյն նուագահանդէսին ցոյց տուաւ ան իր մտացի ընկերակցութիւնը «Լոբիկնամուտ» անուն կոտորիս մէջ եւ արդէն իսկ շահեցաւ հանրութեան համակրութիւնը։

Իր անձնական նուագահանդէսն է որ պիտի տայ հիմա, շատ պատասխանատու եւ խնամեալ յայտագրով մը, ուր կ՚երեւին հին ու նոր գործերու քով Կոմիտաս վրդ.ի եւ Գէորգ Մինասեանի գործերը։

Բայց ինչ որ ամէնէն հետաքրքրականն պիտի ըլլայ ինծի համար, ...

ԲԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Թէ ինչպէս այդ պարիսպէն անցայ, չեմ յիշեր։ Ջուրին մէջ եմ, ջուրը խոր է, ափի մօտ լողալով զարիվար կ՚երթամ ջուրին հետ։ Որչափ վար երթամ, այնչափ դիւրա անառիկ կը դառնայ։

Ոստիկանը իմ փախած ուղղութեամբ հրացան կը բանայ, բայց ես 100 քայլ վարն եմ, զիս տեսնել անկարելի է։ Ինծի սարսափելի ճախճախուտի մէջ. օձը չի կրնար ճեղքել։ Հրացանի ձայնէն պուրակին մէջ վայրի խոզի խոնչիւն եւ չնայալի կաղկանձիւն կը լսեմ։ Իսկ ես կը սեղմուիմ անառիկ խառոչի մը մէջ, մինչեւ գոտեկապս ջուրի մէջ։

Շատոնց դադրած է հրացանի ձայնը, բայց չեմ կրնար տեսնել, ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ ցամաքին վրայ։ Սողալով դուրս ելայ ջուրէն խիտ պուրակի մը մէջ։ Շորերս հանեցի, քամեցի, ծրար մը լինելով գլուխս կապեցի եւ ջուրը նետուելով միւս կողմը անցայ։ Ասկէ կրնամ դիմացի կողմը տեսնել։ Մարդ չկայ, ոստիկանը գացեր է։

Կամաց կամաց պուրակին մէջէն լեռն ի վեր կը բարձրանամ։ Լերան գագաթն եմ։ Արեւը կամաց կամաց կը կորսուի։ Ու ես մոլորած կռունկ, ուր երթալս չեմ գիտեր։ Լերան վրայ շրջան մը ընելով, դաշտահովիտ մը մէջ գիւղ մը, աւելի ճիշդ գիւղաքաղաք մը կը տեսնեմ, բլրակի մը վրայ հոյակապ եկեղեցի մը, բրգաւոր ու զանգակատունով Սուրբ գիւղ մըն էր Ծրլըթէն, որու ջաղցի բեկորներէն Փրփրա Շիւքրի աղայի քով տեսայ երկու եղբայրներ, Աղիզօն ու Ջարջիզ։

Ապահովուած վար կուգամ. կամաց կամաց կը զգամ այն հարուածները որ ստացեր եմ փախուստ առնեն։ Այդ խոշոր գիւղաքաղաքի մէջէն հազիւ 20—30 տուներէ ծուխեր կ՚ելլէն։ Անոնք ջարդէ փշրանքներն են, այս ու այն աղայի քով ապաստանած, այժմ դարձած են չէնցնելու իրենց աւերած օճախները։

Գիւղին քովն եմ. աչքի կը զարնեն անխնամ մնացած այգին ու պարտէզը. Այդ ծով կանաչութեան մէջ, հազիւ նշմարեցի երեք կիներ, որոնք քաղով ու բրիչով, մուխը կոխած զետ կ՚աշխատին պարտէզներու մէջ։

Աղբիւրին վրայ եմ. Իբրեւ օտարական, զինուորական տարազս անոնց յիշել կուտայ զինուորութեան գացող իրենց երիտասարդները։ Վարանոտ քայլերով մօտեցան ինծի, ու արարիքէն հարցուցին ով ըլլալս։ Տուի պէտք եղած տեղեկութիւնը եւ խնդրեցի զիս Աղիզոյի քով տանիլ։ Կիները զիս առաջնորդեցին։ Թէեւ մուխը կոխած, ան նստած էր «Ալէքսէն» դէմ ու կը գործէր։ Տուի ծանօթութիւն եւ յայտնեցի փախուստիս մասին Արախութեանը ընդունեց զիս, —«Հոգ մի ըներ, բոռ, ես պահով Մերտին կը հասցնեմ քեզ. հոն մեր պատրիարքը՝ Մար Շիմոն բաւական ուժեղ է. Հազարաւոր որբեր հաւաքած կը խնամուին. ամէն ամիս մեզի ալ նպաստ կը ղրկէն. Ու առնելով զիս անցանք տան կողմը։ Այդ Հակայ չէնքը առանձին — առանձին սենեակներով, անոր ընդարձակ բակը եւ առջեւի խոպան պարտէզը կը վկայէին անցեալի 40 անձէ բաղկացեալ ընտանիքին փառաւոր կեանքը։

Ծալքէն յետոյ, Եռմակեղէնս կը փոխէ եւ կարել կուտայ կինոռներս որ մորենիի փուշերէն բզիկ – բզիկ եղած էին։ Դէմքիս ու ձեռքերուս վրայ ստացած վէրքերս կը դարմանէ ու կը հրաւիրէ զիս նշանտուքի մը մասնակցելու։ 109 հոգի ազատած են։ Բոլորն ալ քաջառողջ երիտասարդներ։ Կ՚ամուսնանան իրարու հետ, շուտով իրենց գիւղը լեցնելու համար։ Աղիզօն անոնց թէ աղան է եւ թէ կրօնապետը։ Կը կատարէ նշանտուքի արարողութիւնը։ Պէտք կը տեսնեն որ ես ալ հայերէն կրօնական բան մը երգեմ, ու թաղիքէ գլխարկս վար առնելով կը սկսիմ երգել, — «Նշանաւ ամենայաղթ խաչի քո»։ Շատ հաճելի եղաւ ներկաներուն։ Ի նշան շնորհակալութեան, բոլորը մէկէն, կնոջական նուրբ ձայնով բռկած երգել «Լէ՜, լէ՜, լէ՜, լէ՜» մինչեւ հարիւր անգամ։ Այս աշխարհին մէջ փոխանակ ծափահարելու կը լըլահարեն մարդը...

ՄԵՐՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երկու օր վերջ, Մայիս 15, Եզըրթցիներ իրենց ցանկը պիտի ներկայացնեն Մերտինի իրենց պատրիարքին, նպաստ ստանալու։ Երկու կորիճ եւ երիտասարդի հետ, արշալոյսին ճամբայ ինկանք դէպի Մերտին։ Երեկոյեան աւելի մայր մտած Ասորիներու Պատրիարքարանն եմ։ Երբ իմ «Արմէնիէն» ըլլալս հասկցաւ, զիս ղրկեց Հայոց եկեղեցին, որ երեք օր առաջ բացուած էր։

Հարիւրի չափ, 6—12 տարեկան որբեր ոչ անկողին ունին, ոչ հագուստ, ոչ ալ կանոնաւորութիւն։ Սխալ որբերը քննել, անոնց մեծամասնութիւնը ոչ իր անունը գիտէ, ոչ ալ իր ծնողքինը. Թրքական ու քրտական անուններ կուտան։ Մեծցի աղջիկ մը զատայ, 15 տարեկան, Քիմօ Ոսկեան, Գոմերցի։

Առտուն ամերիկեան կ. Թաչին գացի։ Դոնապանը Ասորի կին մըն՝ արգիլեց։ Անոր հասկցուցի «Արմէնիէն» ըլլալս։ Քովի սենեակէն վայելուչ հագուած երիտասարդ մը կանչեց. Անոր տառմեցի փախուստս։ Ձեռ զանապանին յանձնելով, առնդուղներէ մը վեր բարձրացաւ։ Քիչ մը վերջ դուրս ելաւ ու մատի ծայրով զիս կանչեց։

Ներս մտայ մաքուր սենեակ մը։ Հոն նստած էր 28 տարեկան կայտառ Ամերիկացի մը, Մըստըր Միլլէր. տնօրէն Կ. Թաչի մասնաճիւղին։ Նախ քան հարցուփորձը, մեքենան բերաւ եւ այդ տարազով նկարը քաշեց. Հարցուց թէ ինչ ազգի կը պատկանիմ։ Երիտասարդ Հայ թարգմանիչ Կարապետ, թէ կը թարգմանէր։ Ետք թէ անգլիերէնի դասեր կուտար եւ իր պարտուներու տեղեկութիւններ տուի իմ պատութեանս մասին, գաղթեցուցիչ ու փորձը, հարցարան մը բացաւ թէ թի մը վրայ ու յանձնեց Գ. Կարապետին, որպէսզի տեղեկութիւնները քաղելով անգլիերէնի վերածէ։

Ահա այդ հարցարանը.—

1. Ի՞նչպէս իմացաք 1914ի պատերազմը.

2. Հայերն ալ թրքական բանակին զինուոր տուի՞ն։ Եւ քանի՞ տարեկանէն սկսեալ։

3. Ի՞նչպէս կը կատարուէր զինուորագրութիւնը, խուժանի՞ն թէ ոստիկաններու միջոցաւ։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՒՄԲ ԽՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

ԱՆԿԱՆՈՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ քէմա–լականութիւնը, մօտ երկու տարիէ ի վեր անխնայ կը պրկէ օղակը Թուրքիոյ մէջ ապրող բոլոր օտարական–ներու դէմ, մերթ առաջնորդուելով ազգայնական տուեալներէ եւ մերթ ալ կրօնքին թաքուն, դաւադրական ծրա–գիրներէ:

Այսպէս, Հայերուն, Ցոյներուն եւ Հրեաներուն արդէն իսկ խախտած կազմակերպութիւններուն տի–րացած եւ զանոնք նիւթապէս ու ան–ձնապէս քամելէ յետոյ, կարգը երե–ւցած է «յաղթականներուն»՝ Ֆրան–սացիին, Անգլիացիին եւ ուրիշ–ներու:

Տակաւին երէկ, երբ Մարսէյլի Ա–ռեւտրական Սենեակի պատուիրա–կութեան նախագահը Գ. Ֆէլիքս Փր–...ա Թուրքիա կը դառնէր, միրա... քաղաքին չէր մոռնար յանձնարարել թէ պէտք է Պոլսոյ Ֆրանսական գա–ղութը դնել հաստատուն գետնի վը–րայ՝ անտեսապէս եւ բարոյապէս:

Երեւի այս ուղղութեամբ, իր առա–քելութիւնը ձախողած ըլլալու է, որ քանի մը ամիս վերջ, հակառակ փա–ռաւոր չուայլարանութիւններու, խումբ խումբ Ֆրանսացիներ Մարսէյլ կուգան, չկրնալով դիմա–նալ յարուցուած զանազան դժուարու–թիւններուն, մանաւանդ տնտեսական արգելքներուն:

Ինչպէս ծանօթ է, քէմալականու–թեան մշակած օրէնքին համաձայն, օտարականներուն արգիլուած են կարգ մը արհեստներ, որոնք վերա–պահուած են Թուրքերուն:

Անցեալ շաբաթներս երեք կարաւա–նով հոս եկան վաթսունի Ֆրանսացի–ներ, որոնք մօտայ գրեթէ կէս դարէ ի վեր, իրենց կեանքին տնտեսական կայուածքները Թուրքիոյ մէջ:

Վաթսուն հոգի են, առանց կինա...ըլլալ ... կամ երկու հա... հոգի: Մէկ խօսքով, ակիւղն է ...:

Այս ... տուն են զանազան տե–ղական թերթեր: Մանաւանդ պահպա–նողական օրկանը Լը Փըթի Մարսէյէ, որուն մէջ Լէօն Գանքալ, բոլորովին անօգի կերպով պանծացուցած էր Թուրքն ու Թուրքիան, տակաւին ե–րէկ

Միայն, համեմատաբար աւելի ա–զատամիտ Մարսէյյ–Մաթէն օրաթեր–թըն էր որ առաջին առթիւ արտա–յայտուեցաւ, սուր խայթոցներ, զը–պուած արտայայտութիւններ արձա–կելով:

Հատուած մը.

— «Թուրքերը կ'անգիտանան որ այս քայլերը չեն համապատասխաներ Թուրք–Ֆրանսական առեւտրական դաշնագրի ոգիին, եւ երկու երկիր–ներու մէջ ապրող իրենց հպատակնե–րու համար մշակուած կանոնագրու–թեանց: Ինչ որ պիտի ըլլար ուշ կամ կանուխ, եղաւ: Ֆրանսացիները կ'ին–նան նոր օրէնքի այս հարուածներուն տակ, եւ կը՞ ձգեն իրենց տեղերը վերադառնալու համար Ֆրանսա»:

Թիւրթը չարունակելով կ'ըսէ թէ նկարներուն վիճակը չափազանց ող–բալի է, հազիւ քանի մը հոգի կրնան առանց որ եւ է օգնութեան տուն տեղ ըլլալ եւ հաստատուիլ, իսկ միւնե՞րը

Ի՞նչպէս պիտի ապրին. ի՞նչ պի–տի ընեն

Այսպէս, տխուր գոյներով նկարա–գրելէ վերջ, կ'ըսէ նաեւ թէ, քաղա–քապետական եւ նահապետական մա–զովները դիմած են, առ որ անկ է, պէտք եղած օգնութիւնը կազմակեր–պելու համար:

×

Գրած էի թէ խորհրդակցական ժո–ղով մը գումարուած է, գործադրկու–թեան նպաստի դադարման եւ անկա–նոն թուղթերու խնդիրը քննելու հա–մար: Ազգ. Վարչութեան առենապետ անդամներ...նները հաղորդեց նաեւ այս մասին: Տեսնուած են պատկան մար–միններու հետ: Իրրեւ հետեւանք այս տեսակցութեանց, առենապետը թէ–լադրեց Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներուն կազմել եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան յանձնել ցանկը հետեւեալ հայրենակիցներուն.

1. Անոնք որ զանազան պատճառնե–րով ինքնութեան թուղթ չունին:

2. Անոնք որ թէեւ 20նոց ինքնու–թեան թուղթ ունին եւ աշխատելու ի–րաւունք ունենալով հանդերձ (էՆ–տիւսթրիէլ քառթը) անգործ են եւ գործ կը փնտռեն:

3. Այն պատանիները, որոնք հասած են տոմս առնելու տարիքին եւ սա–կայն ծնողքին կողմէ դժուար կ'ըլլայ այդ տոմսերը ձեռք ձգել:

4. Այն այրի կիները, որոնց գործա–ւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մա–հացած են եւ սակայն զաւակներու տէր են եւ քսաննոց տոմս ունին, որ աշխատաւոր չէ:

5. Այն անգործները որոնք երկրա–գործութեամբ աշխատելու տրամա–դիր են:

6. Անոնք որ առանց քրէական յան–ցանքի մէջ գտնուելու աքսորուելու վիճակին ենթակայ են:

Այս յիշուած մերուժիւններով թուղթ ունեցող բոլոր հայրենակից–ներուն ցանկը կազմելով, իւրաքան–չիւր ենթակային կացութեան համա–պատասխան քայլեր պիտի առնուին:

Միջ–հայրենակցական ժողովը յարմար գտաւ այս բոլորը եւ յանձ–նարարեց անոր, յարմար եղանակով յատուկ տանիլ աշխատանքը:

Օրակարգի երրորդ խնդիրն էր Գ. Սահաթճեանի մօտ գտնուած 13 հազար հինգ հարիւր Ֆրանքի ազգա–յին գումարը: Այս գումարը քանի մը տարի առաջ հանգանակուած էր միջ–հայրենակցական յանձնախումբի մը կողմէ դպրոցի մը գնման համար:

Տարիներէ ի վեր եկող գացող վար–չութիւնները եւ միջ–հայրենակցական յանձնախումբը կը պահանջեն այդ ազգային գումարը, եւ սակայն, Գ. Սահաթճեան միշտ խուսափողական պատասխաններ կուտայ: Միահա–մուռ բաղձանքով որոշուեցաւ միջ–հայրենակցական յանձնախումբ մը կազմել եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, հետապնդել այս խնդիրը, որ հանգանակուած էր դպ–րոցի մը շէնքի գնման համար եւ որ դարձեալ պիտի յատկացուի նոյն նը–պատակին:

ՀՐԱՁԵԱՑ

...Ֆրանսայով պաշտպանուածներին չորս որբերն են, Տարէի մը ձեւին տակ, ... որոնց վիճքը երեւան պիտի բերեն իրենց հեղինակ:

Երգան գիտեմ, Ովաննէս Տէր Գրի–գորեանէն յետոյ, որ շատ ծանօթ է արդէն Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ, Ֆոնարիկ Ղազարոսեան իգական սեռի պատկանող երկրորդ հեղինակը պիտի ըլլայ՝ եթէ յաջողի այս ճիւղին մէջ.

Այս չորս կտորներուն անուններն են՝ ա) Նախերգանք, բ) Թռչունը՝ Պտուղանքին առջեւ, գ) Ծուլութիւն, դ) Պարեհ ...

Անզգածաբար ըլլանք երկար խօսելով եւ թողունք առանց գնահա–տանք՝ ունկնդրին, բայց արդէն ա–նուններն բաւական թելադրիչ չե՞ն...

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ.Ի ՋԵԿՈՅՑԸ ԻՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Նոյ. 11ին, Գուբրէյի Ս. Հրեշտա–կապետ եկեղեցին պատարագեց կա–թող. պատուիրակը, Գարեգին արք. Յովսէփեան: Այս առթիւ կարդաց–ուեցաւ կաթողիկոսին կոնդակը՝ իր առաքելութեան մասին:

Գարեգին արք. բացատրելով կոն–դակին իմաստը, մանրամասնօրէն պարզեց հետեւեալ վեց կէտերը.—

Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իրաւասութիւն կուտայ Գարեգին ար–քեպիսկոպոսին հետաքրքրուիլ գաղութներու ե–կեղեցական գործերով, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչը Էջմիածնի գահա–կալին:

Բ. Իրաւասութիւն կուտայ իր լիա–զօրին չփման մէջ մտնել թեմական կազմակերպութեանց հետ, ի հարկին գումարելով թեմական պատգամաւո–րական ժողովներ՝ առաջնորդներու ընտրութեան համար:

Գ. Իրաւասութիւն կուտայ իր լի–ազօրին քննել արտասահմանի հոգեւոր պաշտօնէութեան շուրջ ստեղծուած պարագաները, թերացողները յորդո–րել, սաստել, ի հարկին պատժել՝ յանուն հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պե–տին:

Ե. Պաշտօն կը յանձնէ զարկ տալ գաղութներու մտաւոր կեանքին, բա–նախօսութիւններ կատարել զանազան գաղութներու մէջ, տարածելով սէր եւ գուրգուրանք դէպի հայ լեզուն, հայ արուեստներն ու հայ մշակոյթը:

Զ. Պաշտօն կը յանձնէ իր լիազօրին գաղութները հետաքրքրել Էջմիածնի նիւթական անձուկ վիճակով, եւ եր–կարօրէն կը ծանրանայ Էջմիածնի ա–թոռին նիւթական աջակցութիւն հաս–ցնելու անհրաժեշտութեան վրայ, յի–շեցնելով որ ոչ միայն նիւթապէս ճգ–նաժամ մը կ'անցընէ Էջմիածինը, այլ եւ Մայր Տաճարի շէնքին վտանգ կը սպառնայ՝ մանաւանդ նորոգու–թեան կարօտ ըլլալով եկեղեցւոյ կը–տուրը: Կը յիշեցնէ թէ Էջմիածինը գարերով կրցած է ապրիլ հայ ժողո–վուրդին լումաներով եւ կոչ կ'ուղղէ հայ գաղութներուն աջակցութեան հասնիլ այս անգամ ալ:

Ջանց ընելով ամբողջական ընթեր–ցումը՝ Գարեգին արք. վերլուծեց նաեւ, համառօտակի, բովանդակու–թիւնը երկրորդ կոնդակի մը, որով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը յայտնէր թէ այդքան տառապանքնե–րէ յետոյ հայ ժողովուրդը ունեցաւ վերջապէս իր սեփական հայրենիքը, եւ կը բացատրէր վերելքը զոր հայ ժողովուրդը կ'ունենայ իր հայրենի–քին մէջ, նախ տնտեսական մարզի վրայ, ստեղծելով ճամբաներ, ելեկ–տրական կայաններ, արդիւնաբերու–թեանց գործարաններ, եւն., եւ յետոյ մշակութային ասպարէզի մէջ՝ զարկ տալով թանգարաններու եւ մատենա–դարաններու, համալսարանի եւ դպ–րոցներու, թատրոնի եւ երաժշտութեան, պայքարելով անգրագիտութեան դէմ, եւ արդէն իսկ Հայաստանի բնակչու–թեան 90առ100ը դարձնելով գրագէտ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը բացատրէր իր կոնդակին մէջ թէ ըղ–ձալի է գաղութներուն ալ մասնակ–ցութիւնը Հայաստանի մտաւոր եւ նիւթական վերելքին, եւ կը յիշէր մասնաւորաբար Մելքոնեան կտակը՝ որ 30,000 անգլ. ոսկի բաժին հանած է Հայաստանի մշակութային աշխա–տանքներուն, քաջալերով հեղինակնե–րը իրենց պրպտումներուն մէջ եւ ար–ժանաւորելով անոնց երկերը, Պօղոս Նու–պարի կտակը՝ որ բուժարան մը կը պահէ իր կնոջ Մարի Նուպարի անու–նով, զանազան հայրենակցականներու նախաձեռնութեամբ ստեղծուած հիւ–ղաւաններ, Նուպարաշէն, Նոր Մա–լաթիա, Նոր Արաբկիր եւն.:

Կը յորդորէր ի վերջոյ գաղութները ամէն կերպով աջակցիլ հայրենի վե–րաշինութեան եւ այս առթիւ գա–ղութներու հոգածութեան կը յանձնէր Էջմիածնի ալ կարիքը՝ արտասահմանի աջակցութեան, թելադրելով այս առ–թիւ որ արտասահմանի հայութիւնը նախաձեռնութիւնը առանձնէ կառու–ցանելու հանրակառքի գիծ մը որ Էջ–միածինը կապէր Հայաստանի մայրա–քաղաքին:

. Նոյ. 15ին, կաթող. պատուիրա–կը հրապարակային բանախօսութիւն մը կատարեց ընդարձակ սրահի մը մէջ, Էջմիածնի ներկայ կացութեան եւ Հայաստանի շինարարութեանց մասին: Այդ բանախօսութեան ամփո–փումը պիտի տանք վաղուան թիւով:

ՍԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՏԸ

Սոֆիայի «Աղատ Խօսք»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրակա–նի մը մէջ (15 Նոյ.).

— «Երէօրէն կարդացէք հակադաշ–նակցական որ եւ է թերթ, ուշադիր լսեցէք հակադաշնակցական որ եւ է ճառախօս եւ մտիկէն հետեւեցէք հակադաշնակցական որ եւ է գործի եւ պիտի տեսնէք ու համոզուիք, որ այդ թերթը լեցուն է զարշելի սուտերով, այդ ճառախօսը կը սուտէ սանձարձակ եւ այդ գործը հիմնուած է ստութեան եւ խաբկանքի վրայ:

«Ցուսաբեր»ի փորձութիւնն ունե–ցած էր մէկ քանի թուոցիկ յիշատա–կութիւններով Թուելու հակադաշ–նակցական մամուլի ընդամէնը մէկ քանի չարթուան ընթացքին հրապա–րակած սուտերը եւ պատկերը զոր ձգած էր ուղղակի հրէշային:

Մէկը միւսէն զուեիկ սուտեր դրած–ցնելով հայ հանրութեան, հակադաշ–նակցական մամուլը միակ...տակ ունի անուանարկելու եւ քաղա–քական հետապնդումներու զոհ դար–ձնելու իր հակառակորդ կազմակեր–պութիւնը եւ ստեղծելու գրգռութեան թունաւոր մթնոլորտ մը, ուր անհը–նարին ըլլայ որ եւ է շինարար աշ–խատանք եւ կորսուի գործակցութեան որ եւ է յոյս ու փափաք:

Այո, մէկը միւսէն զուեիկ են այդ սուտերը եւ դիւային՝ սուտերով հե–տապնդուած նպատակը:

Որպէսզի կասկածելի դարձնեն Դաշնակցական թերթ մը, եւ գործը–ւած սպանութեան մը մեղսակից, կը գրեն թէ Աթէնքի «Նոր Օր»ի խմբա–գրատան մէջ խուզարկութիւն կա–տարուած է, մինչդեռ առասպել մըն է այդ խուզարկութեան այդ յերիւրան–քը:

Որպէսզի Դաշնակցութիւնը ամէն գնով մեղադրեն Դուրեան արքեպիս–կոպոսի սպանութեան մէջ, կը գրեն թէ ան սպաննած է Արամ Տէր Մա–նուէլեանը, որ «Հայրենիք»ի... նախկին խմբագիրն է եղած....

Որպէսզի շարք մը պետութիւններու թշնամութիւնը գրգռեն Դաշնակցու–թեան եւ անոր ականաւոր գործիչնե–րուն ու թերթերուն դէմ, գազրելիօ–րէն կը ստեն թէ գերման չէքերի կը գրկուին «Ցուսաբեր»ին եւ «Բիւրոյի անդամները խմբական պտոյտներ կը կատարեն Գերմանիա»...

Որպէսզի յուսահատեցնեն հայ հանրութեան Դաշնակցութիւնը ներկայացնեն իբ–րեւ... մատնիչ, սեւով սպիտակի վը–րայ կը ստեն թէ «Դաշնակցականնե–րը Պէյրութի մէջ ժողով մը տուած են Բարեգործականի մասին իբրեւ....«Բոլշեւիկ կազմակերպութեան» մը:

Որպէսզի Դաշնակցականներն ան–գամ գրգռեն իրարու դէմ, կը յերիւ–րեն այլանդակ սուտեր, որոնց համա–ձայն իբր թէ Դուրեան արքեպիսկ.ի սպանութեան համար մեղադրուողնե–րը... գիրար ծեծած են, իսկ «Դաշ–նակցական չէֆերու եւ Վ. Գարտաշ–եանի այրիին միջեւ ծանր վէճ մը ծա–գի ունեցած է», հոգ չէ թէ Վ. Գար–տաշեան ամուրի էր...

Որպէսզի Դաշնակցականներն ան–յանցանքը փաթթեն Դաշնակցութեան վզին, Տօքթ. Հ. Օհանջանեանի Գուբրէյ ժամանման առթիւ վերջին փողոցայինի նման հարց կուտան — «արդեօք նոր տեռորնե՞ր կան սար–քուելիք»:

Ոչ «Ցուսաբեր»ը, ոչ ալ մենք ու որ եւ է մէկը, ֆիզիքական հնարաւորու–թիւն իսկ չունինք. թող ըլլայ մէկ քանի տողերով եւ պարզ յիշատակու–թեամբ մը, թուելու հակադաշնակ–ցական թերթերու այլանդակ սուտե–րը, այնքան որ անհաշիւ եւ ամենօր–եայ են անոնք: Այլ սակայն հակա–դաշնակցական մամուլի տարածած սուտերը ապրիլը կը հանդիսանան հանրային չարիքի, որ կը սպառնայ տակաւ խաթարել ամէն բարոյական, խանգարել հանրային խաղաղութիւ–նը, անհնար դարձնել ամէն տեսակ շինարար աշխատանք, ալ աւելի խո–րացնել հայկական քաոսը եւ մշտա–պէս գրգռուած պահել հայ հանրու–թիւնը

ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳՈՂԵՐԸ ... «ԱԶԳԱՅՆԱՀԻ» ԵՆ ԵՂԵՐ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն.—

Այնճարի մէջ Ճերմակաւորեան չորս հայ գողեր, որոնք Պէյրութէն ձերբակալ էին Հիւսիսային Սուրիա, մանաւանդ ծրագրով եւ նպատակով:

Աֆրինի աւազակային գէպքր հե–տապնդող ժանտարմաներ երբ հետ–ուէն կը նշմարեն ինքնաշարժ մը, կե–ցած Այնճարէն քիչ հեռու բլուրի մը վրայ, կ'ուղղուին դէպի հոն եւ կը սկսին հարցաքննել վարիչը: Այս վեր–ջինը կը յայտնէ թէ քանի մը ճամ–բորդներ կը տանէր Այնճար, երբ յան–կարծ աւրուեցաւ մեքենան եւ ստիպ–ուեցաւ սպասել հոն: Կը կասկածին ժանտարմաները եւ կը խուզարկենինք–նաշարժը, որուն մէջէն կը գտնեն դրամարկղի գողութեան յատուկ կա–րեւոր գործիքներ, փամփուշտ, զէնք, եւն.: Վարիչը շղթայակապ կը տանին Այնճար, գիշերանց ուր արդէն իրարան–ցումն ու աղմուկը ծայր առած էր, հասած ըլլալով աւազակներու եւ ժանտարմաներու միջեւ տեղի ունե–ցող ընդհարման լուրը:

Այդ ամսուն ու իրարանցումը պատճառ կ'ըլլան որ Թաթուլեան եւ իր ընկերները ձախողին եւ առիթէն կ'օգտուի թողուլ իրենց սկսած գործը:

Հետեւեալ առաւօտ, լեռներու մէջ կը ձերբակալուին Թաթուլեան եւ իր ընկերները, որոնք Պէյրութի սաստ–կանութեան ծանօթ են իբրեւ նշանա–ւոր գողեր:

Այնճարի մէջ այս հայ գողերը եւ վա–րիչը կ'ենթարկուին ծանր եւ երկա–րատեւ ծեծի, խոստովանելու համար գանոնք: Այնճարի իշխանութիւնները մինչ այդ կը կարծեն որ երեք ինք–նաշարժները կողոպտող եւ ժանտար–մաներ սպաննող աւազակներն են այդ Հայերը: Հայ գողերը սակայն, տես–նելով որ իրրեւ ոճրագործ աւազակ–ներ կը մեղադրուին, նախամեծար կը համարին յայտնել իրենց բուն մեղքը: Եւ այսպէս փայտի ու բռունցքներու հարուածներուն տակ կը խոստովանին ամէն բան, աւելցնելով որ Հալէպի, Անտիոքի եւ Ալէքսանտրէթի մէջ չեն յաջողած իրենց նպատակին մէջ, ո–րովհետեւ հետապնդուած են Դաշ–նակներու կողմէ

Թաթուլեան, Գասպար Միհրան, Ցա–կոբ Արիկեան, Պետրոս Տրդատեան, Ցակոբ եւ փոքրիկ չըթայակապ բանտ կ'առաջնորդուին, սակայն, Սամուէլ Ջամուշ կը յաջողի փախչիլ իր հետ–քը: Այժմ այս վերջինը եւ ինքնաշար–ժի տէրը՝ Մօրիս Թէյլչեան, որ Հալէպ Համփիլէյի է, կը փնտռուին:

Ըստ «Էլ Ահրարի» Թաթուլեան Պէյ–րութի եւ շրջականներուն մէջ 70է ա–ւելի գողութիւններ բրած եւ քանիցս բանտարկուած էր եւ դեռ երկու տարի առաջ բանտէն ելած, լրացնելով բան–տարկութեան ժամանակաշրջանը:

Բանտէն ելլելէն վերջ, Թաթուլեան եւ իր ընկերները լծուած էին այդպի–սի գործի: Սահակեան փարմըսիի «Անամակալ Մարմին» անունով ժա–մանակ մը հրապարակ եկած, վերջը իբրեւ ծնողական ժողովի ներկայա–ցուցիչներ բանակցութիւններ վարե–ցին Առաջնորդարանի հետ եւն.: Նոյնպէս անոնք «Անդրանիկ» փութ–պոլի խումբի մարզաղաշտին վարիչ–ներն էին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (32)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԵԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԷԼ

Երբ Ճօն այս ուղղակի հարցումէն ...ինչեցաւ: Շատ բնական հարցում մըն էր. Ժամանակին ի՞նչն էր պատճառը որ ...ալի փողոցէն «Կլօրիա» զբօսանա–ւին մէջ եկած էր: Եթէ այս կաս–կածները ձեր մտքին մէջ չըլլային՝ ...անց՞ր պիտի փափաքէիք որ Զարա Հայաթը ձեր կինը ըլլար: Ասոր ի՞նչ պատասխանէր. իր ներքին զգացում–ները ի՞նչ էին: Կլօրիան նաւարկելէն ի վեր մէկը միւսին եւեւէն զննելը ...ինքան տարօրինակ կերպով տեղի ունեցաւ, որ խորհելու ժամանակ չու–նեցաւ: Սակայն հիմա որ հարցումը ...շատ պարզօրէն կ'ըսուէր՝ պիտի փա–փաքէ՞ր որ Զարա Հայաթ իր կինը ըլ–լայ, խորհեցաւ որ առոր միայն մէկ պատասխան կրնայ տալ — այո՛: Ինչ որ ալ ըլլային իր կասկածները, նոյն իսկ եթէ ապացոյցներով հաստատ–ուած ըլլային, դարձեալ, չպիտի կը–նար մոռնալ այն գեղադէմ օրիորդը, որուն պատկերը միայն, գլխուն եկած բոլոր բաներուն պատճառ հանդիսա–ցած էր: Բայց թէ նաւապետ Նէլսըն ինչո՞ւ այդ հարցումը բրած էր, չէր գիտեր: Գիտէր միայն որ անիկա յուրջ հիմնայթ մը ունէր, ուրեմն ինքն ալ պատշաճաւոր պատասխան մը պիտի տար:

— Նաւապետ Նէլսըն, ըսաւ աչքերը դիմացինին աչքերուն ուղղելով — ձեր հարցումին պատասխանելէ առաջ կ'ուզեմ ըսել որ ինծի նը վերապա–հեմ այս կասկածս զոր ունիմ հան–դէպ Սթէֆըն Հայաթի թէ միբրաւոր վիճակի մէջ նաւ բերուած միջոցին այդ դիւթիչուած սպանութեան մէջ ինքը մասնակցութիւն մը ունի կամ ոչ: Հիմա առնա ձեր հարցումիս իմ պատասխանս. իր եղբայրը եթէ նը–կայ մարդասպանն է եւ եթէ ան առանք ամէնք, դիտէ, դարձեալ ինծի համար մեծ պատիւ պիտի համարիմ եթէ Զա–րա Հայաթ ամուսնութեան՝ համար ձեռքը ինծի երկարէ:

Ու մինչ Սըր Ճօն խօսքը վերջացուց, նաւապետը երկու ձեռքերն ալ անոր ուսերէն բռնեց:

— Ճօն Տէվիսըրն, ըսաւ, եւ իր ձայնը յուզումէն կը դողար, ձեզի բան մը պիտի ըսեմ,— Զարա ձեր մասին կը մտածէ: Մի հարցնէք թէ ինչպէս գիտեմ. միայն գիտեմ, այսչափ: Հաւատացէք ծերուկի նաւաստիի մը խօսքին, որ այս աշխարհին մէջ անկէց աւելի լաւ, աւելի մաքուր եւ աւելի պատուաւոր աղջիկ տակաւին չէ ծնած: Ան ամէն կերպով յար–մար է աշխարհիս ամէնէն ազնիւ ճէնթլմէնին տանտիկին ըլլալու: Եթէ պարկեշտօրէն կը սիրէք զինքը, ինչպէս յայտնեցիք, ձեր ... խորհուրդները վանեցէք ձեր մտքէն, եւ որպէս կին առէք աշխարհիս ա–մէնէն քաղցր այս էակը

Սըր Ճօն ուզեց նաւապետ Օըլսիֆ Նէլըընին հարցնել թէ, որպէս Կլօ–րիային պարզ նաւապետը ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անձնական այդքան հետա–քրքրութիւն ցոյց կուտայ իր տիրու–հիին ապագային մասին, սակայն նա–ւապետը չուտ մը դարձաւ, գլխովը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ խցիկէն դուրս ելաւ:

ԴԻԼԻՒՆ ԺԳ.

Օգնական – ոստիկանապետ Հ. Ա. Տէյվըր հետաձայնով հրահանգեց որպէսզի գաղտնի ոստիկան Փիրսըն իրեն գրկեն շուտով. յետոյ նստաւ եւ ջղաձգօրէն սկսաւ իր աշխատա–սեղանին վրայ մատներով զարնել, մինչեւ Փիրսընին գալը:

— Զի՞ս ուզեցիք, պարոն:

Գաղտնի ոստիկան քննիչ Փիրսըն գրան սեմին առջեւ կեցած էր:

— Այո, Փիրսըն, ներս եկէք եւ նս–տեցէք: Կ'ուզեմ ձեզ հետ խօսիլ:

Փիրսըն դուռը գոցելէն յետոյ աթոռ մը առաւ եւ իր գլխաւորին սեղանին դիմացը նստաւ:

— Փիրսըն, այնպիսի բան մը ընելու վրայ եմ որ երկար ժամանակուան բարեկամական կեանք մը կրնայ խոր–տակել

— Իրա՞ւ պարոն, հետաքրքրուեցաւ Փիրսըն, բայց ոչ մտահոգ:

— Այո՛, ի բացակայութեան բա–րեկամի մը տունը պիտի խուզարկեմ, առանց անոր հաւանութիւնը առնելու:

— Հրամանագրով խուզարկութի՞ւն մը, պարոն:

— Ոչ, Փիրսըն, ոչ իսկ հրամանա–գ.ով խուզարկութիւն մը: Ուզածս –կութիւնս պիտի կատարեմ առանց հրամանի եւ արտօնութեան, եւ ինչ–պէս բսի, բարեկամիս բացակայու–թեան:

— Վտանգաւոր բան մըն է ձեր ը–նելիքը, պարոն, եթէ կը թոյլատրէք այսպէս ըսելու:

Հ. Ա. գլխով հաստատական պա–տասխան տուաւ:

— Գիտեմ, վտանգ մը եւ մեծ հա–մարձակութիւն մը:

– Այդ բանը բացարձակապէս ան–հրաժե՞շտ է, պարոն:

— Բացարձակապէս . ըստ իմ կարծիքիս

— Ձեր կարծիքը շատ հաւատալի–օրէն սխալ կ'ըլլայ, պարոն:

Հ. Ա. այս գովասանքին վրայ խնդալով,

— Շնորհակալ եմ, Փիրսըն, ըսաւ:

Փիրսըն ժպտեցաւ

— Վտանգաւոր քայլ մը պիտի առ–նեմ եւ կ'ուզեմ որ դուք ալ միասին ըլլաք ինծի հետ:

— Ե՞ս, պարոն: Եւ քննիչ ոստի–կանին ժպիտը շրթներուն վրայ սա–ռեցաւ:

— Այո, Փիրսըն, կ'ուզեմ որ բոլոր ընկերներուս որպէս վկայ ներկայ գտնուիք: Ոչ թէ յետագային իմ մա–սին վկայելու, այլ որպէսզի վստահե–ցնէք բարեկամս, եթէ հարկ ըլլայ, որ այն ինչ որ բրի բոլորը իր բարօ–րութեան համար էր:

— Շատ բարի պարոն, որ եւ է ա–տեն պատրաստ եմ ըսելու Սըր Ճօն Տէվիսըրնին այն ամէնը ինչ որ կը փափաքիք ըսել

— Ուրեմն գուշակեցիք:

— Դժուար գուշակում մը չէր, պա–րոն:

— Թերեւս ոչ, ըսաւ Հ. Ա. ժպտե–լով. մի կարծէք սակայն թէ անպայ–ման իմ հրահանգած բաներս պիտի պատմէք Սըր Ճօնին ... ոչ, միայն պիտի խնդրեմ ձեզմէ որ ճշմարտու–թիւնը ըսէք:

— Ճշմարտութի՞ւնը, պարոն. ա–րեմն դժուար գործ մը չէ ընելիքս:

— Հետս պիտի գա՞ք:

— Անշուշտ, պարոն:

— Այդ մասին «անշուշտ» չկայ, Փիրսըն: Ասիկա բոլորովին անպաշ–տօն խնդիր մըն է, եւ այս բանը մեր–ժելու բացարձակ ազատ էք:

— Կը հասկնամ պարոն, եւ սակայն կ'ուզեմ ձեզ հետ գալ:

(Շար.)

Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը

Երեքշաբթի օր բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը, ինչպէս եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը։ Նիստը բացաւ Գ. Պէնէշ, փառաբանելով Աղեքսանդր Թագաւորին եւ Գ. Պառթուի յիշատակը։ Ժողովը երկու վայրկեան ոտքի կեցաւ իբրեւ յարգանքի ցոյց։ Յետոյ խօսք առին Եուկոսլավիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները։

Դեռ պաշտօնական աշխատանքները չսկսած, Փոքր Համաձայնութեան նախարարները Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ վերջին անգամ աչքէ անցուցին Եուկոսլավիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքի մասին։ Բոլորն ալ ամուր պիտի տան որ դաւադրութիւնը լուսաբանուի ամբողջութեամբ եւ միջազգային քննութեամբ։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ ալ (գիւան), յարգանքի ցոյցեր կատարուեցան եւ յետոյ քննուեցան մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները։

Լոնտոնի մէջ յուսախաբութիւն կը տիրէ երկու ժողովներու ակնկալութեան մասին։

Ֆաշական դաւադրութիւն մը Մ. Նահանգներու մէջ

»»»··«««

ԴՐԱՄԱՏԷՐՆԵՐԸ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ԿԱՇԱՌԵԼ ՈՒԶԵՐ ԷՆ, 500,000 ԶԻՆՈՒՈՐՈՎ ՌՈՒԶՎԷԼԹԸ ՏԱՊԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Շանգալից գործ մըն ալ Մ. Նահանգներու մէջ ..

Խումբ մը դրամատէրներ — Սակարանի ջոջեր — երեք միլիոն տոլար եւ կէս միլիոն նախկին ռազմիկներ խոստանալով, առաջարկեր են նախկին պաշտօնատարի մը՝ Զօր. Պըթլըրի, Ուաշինկթընի վրայ քալել, տապալել նախագահ Ռուզվէլթը եւ ֆաշական կամ հիթլէրական իշխանութիւն հաստատել։

Զօրավարը մերժած է եւ գործը երեւան հանուած ըլլալով, արդէն իսկ հարցաքննութեան ձեռնարկուած է։ Առաջին անգամ հարցաքննուեցաւ զօրավարը, որ պատմեց թէ դաւադիրները հինգ անգամ տեսակցութիւններ ունեցան իրեն հետ, առաջարկելով ֆաշական դիկտատուրա հաստատել։ Ծրագրին համաձայն, դաւը գլուխ պիտի հանուէր առանց արիւնհեղութեան։ Գ. Ռուզվէլթ պիտի պահուէր, եթէ համաձայնէր ֆաշականութեան եւ պիտի գրուէր Իտալիոյ Թագաւորին կացութեան մէջ։ Իսկ եթէ մերժէր, պաշտօնանկ պիտի ըլլար։

Թուրքիոյ արտաքին գործավարին խօսքերը ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ եւ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ (այսուհետեւ՝ պայ) հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ պուլկարական ժամանակին, Սոֆիայէն անցած ատեն.

— « Յունաստանի հետ մեր սահմանները միայն վարչական են, իսկ իրականին մէջ որ եւ է սահման չկայ երկու երկիրներուն միջեւ։ Այս անգամ Անգարայի մէջ խառն յանձնաժողովներ կազմեցինք, որպէսզի ծխախոտի եւ չամիչի նման նիւթերու վաճառումը միասին կատարենք։ Մեր ապրանքները նոյն, շահերը նոյն ըլլալով բնականաբար նոյն են նաեւ մեր սիրտերը »։

Պուլկար լրագրողները հարցում ուղղեցին եւրոպական կարգ մը թերթերու այն հրատարակութեան մասին որուն համաձայն Անգարայի ժողովը քննած է Եգէականի վրայ պուլկարական ելքի խնդիրը եւ թէ ժողովին շրջանակներուն մէջ այլեւս որոշ թոյլատուութիւն կը տիրէ Պուլկարիոյ այս պահանջին մասին։

Էնկիւրիի վերջին խորհրդակցութեանց ատեն,— պատասխանեց Թ. Րիւշտի պէյ,— Միջերկրականի մէջ պուլկարական ելքի մը հարցը ոչ խնդրոյ առարկայ եղած է, ոչ ալ պիտի ըլլայ... Ասիկա այսպէս գիտցէք։ Մենք դէմ ենք դաշնագրերու վերաքննութեան. ասիկա քանի մը անգամ րսի ձեզի եւ նորէն կը կրկնեմ։ Այս խնդիրը դուք կը յարուցէք։

« Թուրքիոյ մէջ խոր համակրանք կայ Պուլկարիոյ հանդէպ. բայց դուք չարունակեցիք արծարծել այս ծովային ելքի եւ Թրակիոյ խնդիրը, ինչ որ պատճառ դարձաւ որ այդ համակրանքը նուազի եւ Թուրք հանրային կարծիքը խրուամբ վրդովուի։ Մենք կ'ուզենք բարեկամ ըլլալ Պուլկարիոյ եւ ասիկա բազմաթիւ անգամներ յայտարարեցինք. բայց Պուլկարիոյ հետ մեր բարեկամութիւնը երբեք Յունաստանի դէմ չպիտի ըլլայ։ Ասիկա մնապէս գիտցէք։ Մենք այս տեսակ բարեկամութիւն չենք ուզեր։ Մեր քաղաքականութիւնն է բարեկամ մնալ բոլոր հարեւաններուն հետ, բայց բնաւ չենք ուզեր այս բարեկամութիւնները հաստատել ո եւ է հարեւանի դէմ։

318 ԼԵՀ ՀՐԵԱՆԵՐ մէկ ամիսէ ի վեր կը թափառին Միջերկրականի վրայ։ Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս մերժեցին ընդունիլ։ Խեղճերը նաւախառ գացին Սելանիկ եւ Պիրէոն, բայց նորէն մերժուեցան։ Հիմա պիտի փորձեն Ռումանիա կամ Լեհաստան երթալ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Մաթուշքա, այն խելագարը որ ասիւրութիւն ըրած էր շոգեկառքեր պայթեցնել։ Մահավճիռը լսած ատեն բսաւ.— «Կը զգջամ ըրածիս։ Թոյլ տուէք որ աղօթեմ զոհերուս համար»։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel։

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
«ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԱՑ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

ԻՍԻ–ԼԷ–ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ « Զաւարեան » կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 24 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ « Ռազմիկ » խումբի ժողովը 22 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի օր, ժամը 8.30ին, ընկ. Փուշիկեանի բնակարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ « Վարանդեան » կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ « Ռոստոմ » ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը 21 Նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 2ին «Ռուբէն» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոնի «Արծիւ» կոմիտէն ցաւով կը ծանուցանէ

ԸՆԿԵՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱԶԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 18ին Ville de Versaillesի հիւանդանոցին մէջ, Versailles։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր առաւօտեան ժամը 8ին Վիլ տը Վերսայլի հիւանդանոցին մէջ։ Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իր բարեկամները։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Maison Pleyel, Salle Chopinի մէջ
8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ Հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré. Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատուները

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկ. Յ. Գալայճեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին ՍԱՌԻԿ ՄԱԹՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Société Savantesի սրահին մէջ։ 28, Rue Serpente. Մէթրօ Օտէօն։

Կը խօսի՝ Գ. ՆԱՄԻԹՕՔ, նիւթ՝ «Կովկասի անուանակոչութեան ծագումը»։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Համազգայինի անդամները եւ համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին, 24 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Գ. Մինաս Այթունեանի բնակարանը, 17, Rue Ampère, Cachan։

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Լիոնի Ֆրանսացիներուն եւ Լիոնահայութեան, որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին մասնաճիւղի սարքած պարահանդէսը

ԴՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՋԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 24ի Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9-30էն մինչեւ լոյս
«AUX PROGRES»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
120, Boulevard de Belleville — Métro: BELLEVILLE

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Առաջնակարգ օրքեստր։

Այս բացառիկ երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն սիրուած ուժեր իրենց ֆանթէզիներով, արտասանութեամբ, երգով, եւայլն։

Կը ներկայացուին Ա. Ռշտունեանի ''ԱՇՈՒՂԸ,,
եւ ''ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ,,Ը

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մեծն Տիգրան եւ Արտաշէս խումբերու կողմէ
24 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին
84 Րիւ Շափ, Գօն Թէաթրի սրահին մէջ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, բուրգեր, մարզանք, սկաուտական պատկերներ, եւայլն։

Պարեր՝ նուագով եւ ռատիոյով, կը ներկայացուի զաւեշտ մը։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 7 ՖՐԱՆՔ

Վարձու յարկաբաժիններ

ՎԱՐՁՈՒ է Սէն Միշէլի եւ Օտէօնի մօտ յարկաբաժին մը, 7 փիէս, խոհանոց եւ միեւնոյն ատեն գործատեղի դարձնելու իրաւունքով, պայ 9 տարի, կեդրոնական ջեռուցիչ, լոգարան, ելեկտրականութիւն, sonnerie, պաղ եւ տաք ջուր սենեակներուն մէջ։

Տարեկան վարձք 4000 Փր. ։Սենեակներու կարգուսարքի և զանազան յանձնման համար ծախսուած 25.000 Փր.ի փոխարէն կը պահանջուի 10.000 Փր. տեսակցելու եւ բանակցելու համար հեռաձայնել PIGALLE 67—69, ժամը 9—12 եւ 14—19։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 23 Novembre 1934

10e Année № 2659

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Շաբթուան ընթացքին հրատարակեցինք Թուրքիոյ Ներքին գործավարին զեկուցումը՝ արտասահմանի գաղթականներու տեղաւորման մասին:

Թերեւս առաջին անգամ է որ Թուրք նախարար մը հրապարակաւ փաստացի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ երկրի բնակչութեան եւ գաղթականներու տեղաւորման մասին, միեւնոյն ատեն պարզելով քէմալականութեան հիմնական քաղաքականութիւնը:

Անգամ մըն ալ 1928ին էր որ, «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ պաշտօնական տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ, թուական մանրամասնութիւններով: Այնուհետեւ կցկտուր տեղեկութիւններ միայն կ'երեւային, պարբերաբար:

Ի՞նչ նորութիւններ կ'իմանանք, Շիւքրի Գայա պէյի զեկուցումէն:

Ամէնէն առաջ՝ հիմնական ծրագիր մը.— կարելի եղածին չափ շէնցնել Թուրքիան, բազմապատկելով բնակչութիւնը:

Արտագրենք իր իսկ խօսքերը.

— «Կառավարութեան ամենագլխաւոր ծրագիրներէն մէկն ալ բնակչութեան բազմականութիւնն է: Որոշած ենք արտասահմանի գաղթականները մեթոտով բերել, տեղաւորել եւ անմիջապէս արտադրող դարձնել»:

Այս քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը պիտի կազմէ, առ այժմ, Թրքական Թրակիան, որ հոգի վերջին փշրանքն է եւրոպական ցամաքամասին վրայ.

Դարձեալ Շիւքրի Գայա ինքն է որ կը շեշտէ.

— «Եկող գաղթականներուն տեղաւորման վայրը Թրակիան է, որուն ամէնէն շատ կարեւորութիւն կուտանք, թէ դիրքի թեան, թէ պահանջի տեսակէտով: Միայն այս տարի 12.000 գաղթական տեղաւորեցինք Թրակիոյ մէջ: Մարզպանութիւնը շարունակ զբաղած է այս հարցով: Կառավարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի գաղթականները արտադրող դառնան»:

Այս առթիւ, Թուրքիոյ Ներքին գործավարը աւետիս մըն ալ կուտայ, առանց որ եւ է վերապահութեան.— Թուրքիոյ բնակչութիւնը 30 – 35 միլիոնի պիտի հասնի 1950ին:

«Ի՞նչպէ՞ս»: Հարցը այն է որ, եթէ իսկ խոստովանութեամբ, 1923էն 1933 հազիւ 628.305 հոգի կրցեր են փոխադրել ու տեղաւորել, իսկ այս բազմութեան 379,913 հոգին Յունաստանի հետ փոխանակուած Թուրքերն են:

Այս աւետիսին քով պէտք է դնել նաեւ շարք մը քմածին թուանշաններ, որոնք Պուլկարիոյ Թուրքերուն թիւը կը ներկայացնեն մէկ միլիոն, (փոխանակ 5 – 600,000ի), Եուկոսլավիոյ Թուրքերը՝ 800.000 եւայլն:

Գործավարը չէ մոռցած յիշել նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուած 20 – 30 միլիոն Թուրքերը, բայց անմիջապէս կարճ կապած է: «Անոնք մեր նիւթէն դուրս են»:

×

Ինչպէս քաղաքական – ընկերային բոլոր հարցերուն մէջ, գաղթականներու տեղաւորման քաղաքականութեան առթիւ ալ քէմալականութիւնը ինքնուրոյն եւ զարմանահրաշ յաւակնութիւններ կը սնուցանէ:

Քիչ առաջ յիշեցինք 30 – 35 միլիոն բնակչութեան պատմութիւնը: Շատ աւելի շռնդալից զուարճալիք մը գլորած է Շիւքրի Գայա.

— «Թուրք գաղթականութիւնն է եղած որ աշխարհի մէջ տարածած է քաղաքակրթութիւնը եւ աշխարհին սորվեցուցած է մարդկայնութիւնը (?): Միւս կողմէ, Թուրքերը պատմութեան մէջ հռչակաւոր են իբրեւ երկիր մը գաղթավայրի վերածող: Այս տեսակէտով, ոչ մէկ պետութիւն կրնայ մրցիլ անոնց հետ: Թուրքը ուր որ գնաց, միասին տարաւ քաղաքակրթութիւն, շինարարութիւն, գիտութիւն»:

Բայց, չզուարճանանք: Մեզի համար հիմնականը այս է,— Թուրքիան կը շարժի, Թուրքիան կը գործէ: Ան կ'ուզէ հիմնաւորել եւ ամրապնդել իր յաղթանակները, նոյն իսկ պատմութիւնը մեր ի վայր շրջելով եւ խեղկատակութիւններ քարոզելով:

Մնաց որ, այդ սոփեստութեանց եւ խեղկատակութեանց մէջ անգամ, ան կը գործէ որոշ մեթոտով մը: Եթէ հէքեաթներ կը պատմէ անցեալի մասին, չէ կորսնցուցած իրականութեան գիտակցութիւնը:

Օրինակ, ինչպէս Շիւքրի Գայա պէյի կարդացած թուանշաններն ալ կ'ապացուցանեն, գաղթականներու տեղաւորման «բարիքներէն» զրկուած կը մնան արեւելեան նահանգները:

Ներքին գործավարը չըսեր թէ Թուրքիոյ ո՛ր մասերուն մէջ տեղաւորուած են 1923–1933 փոխադրուած 628,305 գաղթականները: Բայց դիւրին է իմանալ գաղտնիքը, երբ նկատենք որ՝ 1933 յունիսէն 1934 յունիս փոխադրուած 15.319 գաղթականներէն Խարբերդ գացած են՝ միայն 74 հոգի, Տիարպէքիր՝ 15: (Խօսք չկայ Էրզրումի, Մուշի, Վանի եւայլն մասին):

Կը հետեւի թէ՝ քէմալականութիւնն ալ տակաւին ինքզինքը տանուտէր չզգար արեւելեան նահանգներուն մէջ, ուր բուեր անգամ կը սարսափին աւերէն եւ ամայութենէն:

Իբրեւ մխիթարութիւն չէ որ կը յիշենք այս պարագան, այլ իբրեւ իրականութիւն մը որ արժանի է լուրջ խորհրդածութեան:

Տարակոյս չկայ թէ Թուրքիա նորէն պիտի դառնայ դէպի արեւելք, երբ լրանան ծրագրուած երկաթուղիները եւ ուրիշ հաղորդակցական շինութիւններ եւ երբ վերջնապէս վերահաստատուի ապահովութիւնը, որ միշտ խախուտ է:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պահպանողական «Թան»ն անգամ կը քննադատէ տրուած որոշումները

Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց կառավարութեան նոր տնօրինութիւնները, օտար բանուորներու սահմանափակման եւ ուրիշ խստութեանց մասին, որոնց մանրամասնութիւնները հաղորդած էինք երէկ:

Աջակողմեան մամուլը մեծամասնաբար գոհ է եղած կարգադրութիւններէն. բայց նոյն իսկ այդ հոսանքին մէջ կան թերթեր որ կը քննադատեն զանոնք, իբրեւ անգործնական: Այս կարգէն է Թան, դրամատէրներու մեծ օրկանը, որ ուշագրաւ գրութիւն մը հրատարակած էր երէկ, «Օտարականները եւ Գործազրկութիւնը»:

Տեղի անձկութեան պատճառաւ, այսօր միայն մէկ մասը կուտանք, շարունակութիւնը յետաձգելով վաղուան:

Այդ յօդուածին համաձայն, 1911ին օտար աշխատաւորներու թիւն էր 528.000: Երբ տագնապը սկսաւ, 1930ի սկիզբը, անոնց թիւը հասած էր իբր մէկ միլիոն երեք հարիւր հազարի, «ինչ որ նոյն իսկ չէր լեցուցած պատերազմի պատճառաւ մեր աշխատաւորներու շարքին մէջ բացուած պարապը: Շատ մը օտարականներ [illegible] միջոցին, եւ հաւանական է որ այսօր հազիւ 800.000 օտար բանուորներ կան Ֆրանսայի մէջ: Եւ սակայն, այս թիւը շատ մեծ կ'երեւայ, եւ շատեր կը սիրեն զայն բաղդատութեան դնել մեր ամբողջական գործազուրկներու թիւին հետ,— իբր 356.000: Այս բաղդատութիւնը կատարելով, կը փորձուին եզրակացնել թէ կը բաւէ իրենց տեղերը ղրկել 356.000 օտարականներ, գործազրկութիւնը ջնջելու համար: Այսպէս մտածել՝ կը նշանակէ յախուռն գործել: Արդարեւ, անկարելի է օտար բանուորներուն տեղ ֆրանսացի գործազուրկներ դնել: Փորձը կը տեսնենք ամէն օր, երբ ճարտարարուեստական հաստատութիւններ կը դիմեն տեղաւորման գրասենեակներու, գործ առաջարկելով: Գործատէրերը իրենք ընդհանրապէս կը նախընտրեն ֆրանսացի բանուորներ առնել: Բայց շատ մը արհեստներու, մանաւանդ մասնագիտութիւն պահանջող արհեստներու համար, ֆրանսացի բանուոր չեն գտներ: Միւս կողմէ կան աշխատանքներ զորս մեր գործազուրկները չեն ուզեր ընդունիլ, ինչ որ դիւրահասկնալի է: Կրնա՞ք ստիպել գործատէր մը որ իբրեւ հասարակ բանուոր աշխատցնէ պաշտօնեայ մը, կամ Փարիզցի բանուոր մը գործի ղրկէ ագարակի մը մէջ:

Համաձայն 1932 օգոստ. 10ի օրէնքին, օտար բանուորներու գործածութիւնը սահմանափակուած է շատ մը արհեստներու մէջ: Այս սահմանափակումը ենթադրելի է արդէն, եւ սակայն վարչական իշխանութիւնը, բանուորական եւ գործատիրական կազմակերպութեանց կարծիքն առնելով, յետոյ երբեմն ստիպուած է աւելի բարձր համեմատութիւն մը նշանակել: Այդ կ'ապացուցանէ թէ մեր տնտեսութիւնը չի կրնար ձեռք քաշել օժանդակ բանուորներէ: Ենթադրելով որ բոլոր օտարազգիները վտարուին, գործազրկութիւնը չպիտի անհետանայ ատոր շնորհիւ. ընդհակառակն: Հակառակ տագնապին, բանուորութեան նուազութիւն մը պիտի զգացուի, եւ բազմաթիւ հաստատութիւններ դժուարութեան մատնուելով, գործազրկութիւնը թերեւս պիտի մեղմանայ կարգ մը կէտերու վրայ, բայց պիտի ծանրանայ ուրիշ կէտերու վրայ»:

Ինչպէս բոլորը, ստիպուած ենք վաղուան ձգել մնացեալը, տեղ ճարելու համար ուրիշ լուրերու:

«Էկօ Նուվէլ» եւս կը յանձնարարէ չափաւորութեամբ շարժիլ, եւ ոչ թէ բրտօրէն գործադրել տրուած որոշումները: «Կարգ մը ճարտարարուեստութեանց եւ մանաւանդ տաժանելի աշխատանքներու համար կայ օտար բանուորութիւն մը զոր անհրաժեշտ է պահել, որովհետեւ ֆրանսացի բանուորները այդպիսի աշխատանքներ չեն կատարեր եւ պատերազմէն առաջ ալ չէին կատարեր»:

Իսկ «Իւմանիթէ», համայնավար պաշտօնաթերթը, բողոքելով եղած կարգադրութեանց դէմ, կը հարցնէ.— «Ազգային բանուորութեան պաշտպանութի՞ւն. դնա բանդ: Երկաթուղիի բանուորներուն մէջ օտար բանուորներ կա՛ն: Եւ սակայն, 50.000 հոգի արձակուեցան հրամանագիր – օրէնքներով: Օտարականներ կա՞ն պետական պաշտօնեաներուն մէջ. եւ սակայն կառավարութիւնը այնտեղ ալ գործէ հանեց. Առնենք հանքագործները. վերջին տարիներու ընթացքին, հազարաւոր լեհ բանուորներ սահմանէն դուրս հանուեցան: Եւ ֆրանսացի բանուորը գործ չունի շաբաթը մէկ–երկու օր, երբեմն աւելի»

Համայնավարներ կառավարութիւն կը կազմեն Լիբանանի մէջ...

Պէյրութի թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Պէքաայի ժանտարմաները ձերբակալած են պոլշեւիկեան խումբ մը, որ գիւղացիներու մէջ ապստամբութիւն կը քարոզէր:

Կալանաւորներն են Սարգիս Գասապեան, Գառնիկ Գանտճեան, Կարապետ Ամուրեան, Սամի Էլիֆ: Ասոնց վրայէն գտնուած են 800 թռուցիկներ, որոնցմէ բազմաթիւ օրինակներ ցրուած են: Ժանտարմաներ երկաթուղիի մօտ վայրերու մէջ գտած են կարմիր դրօշակներ եւ նշանաբանաներ: Սաաթէ գիւղին մէջ, Անթուն անուն պոլշեւիկ մը ձերբակալուած է: Անոր բնակարանէն գտնուած է ծրար մը թռուցիկ, որոնց մէջ գրուած է թէ՝ պոլշեւիկեան կառավարութիւն կազմուած է Լիբանանի մէջ, իր իշխանութեան տակ:

«Գիներու դիկտատոր» կը գործէ

Ինչպէս ամէն բանի մէջ, գիներու համար ալ դիկտատոր մը ունի Գերմանիա: Այս իշխանաւորը, Կարլ Կէօրտէլէր սկսած է գործել խստօրէն: Նոյեմբեր 20էն իրաւասութիւն տուաւ տուգանքի դատապարտելու եւ ի հարկին բանտարկելու անոնք որ չեն համակերպիր նշանակուած գիներուն: Բոլոր արհեստներու եւ ճարտարարուեստութեանց մէջ Կէօրտէլէր ինք պիտի նշանակէ գիները, ունենալով ամենալայն իրաւասութիւններ: Գիները շատ բարձրացած են եւ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ ժողովուրդին մէջ, այնպէս որ դիկտատորը հարկադրուած է վճռական միջոցներ ձեռք առնել: Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ լիազօրներ նշանակուած են, ժողովուրդին գանգատները լսելու եւ տնօրինութիւններ ընելու համար: Մանաւանդ խիստ պատիժներ պիտի տրուին [illegible] գիները բարձրացնողներուն դէմ: Պատիժները այնքան ծանր են որ կրնան մինչեւ 4000 մարք տուգանքի կամ բանտարկութեան յանգիլ: Հարաւային Գերմանիոյ մէջ յանցաւորները կը ձերբակալուին եւ կեդրոնացման բանակատեղիներ կը փոխադրուին:

ԵԹԷ ՁԱԽՈՂԻՆ ՖՐԱՆՔԷԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ...

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԿՐՆԱՅ ԾԱՆՐԱՑՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւի մէջ շատ յոռետես են, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց առթիւ. որովհետեւ վճռելի հարցերուն վրայ աւելցած է աւելի ծանրակշիռ խնդիր մը, Մարսէյլի դէպքը:

Հռոմի ֆրանսական դեսպանը առաջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մուսոլինիի հետ, Աւստրիոյ վարչապետին տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ: Իտալացիները լուռ կը մնան այս բանակցութեանց մասին: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ ֆրանսական դեսպանը առաջին խօսակցութեանց մէջ իսկ շօշափած է Մարսէյլի դէպքին պատասխանատուութեանց խնդիրը: Միեւնոյն ատեն, դեսպանը ուզած է իմանալ թէ Իտալիա որքան ուժ պիտի տայ Հունգարիոյ պահանջներուն, դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին: Եթէ այս հարցը չպարզուի, դժուար է Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ, հետեւաբար եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցումը:

Միւս կողմէ, Եուկոսլավիոյ յուշագիրը կը մեղադրէ ոչ միայն Հունգարիան, այլ եւ Իտալիան, խռովարար ահաբեկիչներու գործունէութեան առթիւ: Կ'ըսուի թէ մեծ պետութեանց ճնշումին վրայ, Իտալիոյ դէմ եղած մեղադրանքները ջնջուած են: Եւ սակայն, Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ գաղտնիք չէ թէ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հետեւեալ մեղադրանքները բանաձեւած է Իտալիոյ դէմ.— Խրուաթական երեք կայաններ կը գտնուին Հռոմէն տասը մղոն հեռու, Ապրուցցէի նահանգին Ֆոնթէչչիօ, Սան Տէմէթրօ եւ Սան Լորէնցօ գիւղերուն մէջ: Իտալացիները ուժ կուտան Խրուաթիոյ անկախութեան շարժումին: Թէեւ Եուկոսլավիոյ յուշագրին քննութիւնը յունուարին յետաձգուած է, բայց կացութիւնը չի մեղմանար [illegible] եւ լուրջ վտանգներ կան խաղաղութեան համար: Եուկոսլավիա կը պնդէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քննութիւն կատարէ, յիշել տալով թէ 12 տարի առաջ, երբ իտալացի զօրավար մը սպաննուեցաւ Եանինայի մէջ, յոյն աւազակներու կողմէ, Իտալիա մարտանաւեր ղրկեց, ռմբակոծեց եւ գրաւեց Քորֆուն: Վախ կայ որ եթէ գոհացում չտրուի, Եուկոսլավիա զէնքի ձեռնարկէ Հունգարիոյ դէմ: Այն ատեն Իտալիա ուժ պիտի տա՞յ իր պաշտպանեալին: Ֆրանսան ալ օգնութեան չ'՞ պիտի հասնի Եուկոսլավիոյ: Իսկ Գերմանիա՞ն

Ուշագրաւ տեսակցութիւններ Ժընեւի մէջ

Հակառակ տրուած հերքումներուն, Ժընեւի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ Եուկոսլավիոյ յուշագիրը ոչ միայն բողոք մըն է, այլ եւ ամբաստանագիր մը՝ յատկապէս Հունգարիոյ դէմ: Թէեւ միայն Եուկոսլավիա ստորագրած է յուշագիրը, բայց ջերմապէս ուժ կուտան Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա: Կ'ըսուի թէ Ս. Միութիւնն ալ համակրական դիրք պիտի բռնէ: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ Պ. Լիթվինով անցեալ օր ամբողջ երկու ժամ խօսեցան այս եւ ուրիշ հարցերու մասին, եւ անգամ մը եւս ամրապնդուեցաւ ֆրանքօ-ռուս գործակցութիւնը: Պ. Լաւալ ուրիշ տեսակցութիւններ ալ ունենալէ յետոյ, Փարիզ վերադարձաւ, [illegible] համար.

Եուկոսլավիոյ յուշագիրը կը բաղկանայ 40 մեքենագիր էջերէ եւ ի հարկին հրատարակութեան պիտի տրուի: Այս պաշտօնագիրը կը ձգտի ապացուցանել թէ Մարսէյլի մահափորձը ձեռնարկուած եւ կազմակերպուած էր օտար ուժերու կողմէ, որոնց գլուխը կ'երեւայ Հունգարիա:

Այս ամբողջ խառնակութեան մէջ, առ այժմ երկրորդական գծի վրայ կը մնայ Սարի խնդիրը: Մինչ այս մինչ այն, Հունգարիան ալ կը պատրաստուի բողոքագիր մը ներկայացնելու, Եուկոսլավիոյ ամբաստանագիրն ծանօթանալէ յետոյ: Այդ պարագային իրեն ուժ պիտի տան Իտալիա եւ Աւստրիա:

❋ Հունգարիոյ ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ: Պ. Լաւալ եւս երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին հետ:

Հինգ Խրուաթներ ձերբակալուեցան Վանթիմիլի մօտ ([illegible]), անգլիական նաւու մը մէջ որ հասած էր Ալժէրէն: Ուրիշ երկու կասկածելիներ փախան

Դուրեան մրցանակը (120 ոսկի)

յանձնուեցաւ Հրաչեայ Աճառեանի

«Սիոն»ի վերջին թիւէն կ'իմանանք թէ Հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի անունով հաստատուած գրական մրցանակի առաջին երկամեակին առթիւ պարգեւը, 120 պաղեստինեան ոսկի, միաձայնութեամբ յատկացուած է Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի, որ ներկայացուցած էր բազմահատոր ուսումնասիրութիւն մը, «Պատմութիւն Հայերէն Լեզուի»:

Ներկայացուած գործերուն մէջ կը գտնուէր նաեւ մեր աշխատակից Կ. Բասմաճեանի «Հայկական դրամագիտութիւնը», որուն յատկացուելիք գումարը պիտի որոշուի յառաջիկայ երկամեակի մրցանակաբաշխութեան առթիւ:

Մրցանակի համար ներկայացած էին նաեւ հետեւեալ գործերը.— 1. «Հայ կանայք», Ե. Տէր Յակոբեանի (Նոր Ջուղա). 2. «Բելգիան եւ Հայերը», Ա. Սարուխանի (Պրիւքսէլ), 3. «Կայլակներ եւ փայլակներ», Գ. Մալաթեանի (Անվերս). 4. «Վ. Թէքէեան եւ ժամանակակից արեւմտահայ գրականութիւնը», Ե. Օշականի. 5. «Հոգեւոր կեդրոններ եւ Գլաձորի բարձր Դպրոցը», Գարեգին արք. Յովսէփեանի (Էջմիածին), 6. «Հայաստանի սեպաձեւ [illegible] պատմութիւնը», Փրոֆ. Ա. Խաչատրեանի (Երեւան):

❋ Միեւնոյն առթիւ (Թարգմանչաց տօն), տեղի ունեցած է Հանգուցեալ պատրիարքին դամբարանին բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ.

Ս. ԳՐՔԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ 1500ԱՄԵԱԿԸ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Ս. Գրքի թարգմանութեան 1500ամեակին առթիւ «յոբելինական տարի» հռչակած է 1935 թուականը, մասնաւոր կոնդակով մը, որ ուղղուած է Կիլիկիոյ երկու կաթողիկոսներուն եւ միւս հոգեւոր պետերուն: Կաթողիկոսը իրեն ներկայացուցիչ նշանակած է Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արք.-ը, որ միեւնոյն ատեն պիտի ըլլայ նախագահը արտասահմանի յոբելինական յանձնաժողովին:

Մ. Քէմալ կը զղջանայ դուրս ելլելուն

Էնկիւրիէն կը գրեն թէ Մ. Քէմալ յետաձգած է Պուքրէշի եւ Պելկրատի համար ծրագրած ճամբորդութիւնը: Յարմար չի նկատուիր որ «Գայլը երկրէն դուրս ելլէ», ցորչափ կը տիրէ Մարսէյլի մահափորձին պատճառած ջղագրգռութիւնը: Միեւնոյն պատճառով Մ. Քէմալ եւս կեցած է Մոսկուայի ճամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս յայտնի է, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Բ. Միջազգայինի Գործադիր Մարմնի ժողովը:

Նիստերը տեւեցին չորս օր, Նոյ. 13-16:

Ներկայ էին Պելժիայէն՝ Է. Վանտէրվէլտ, Տը Պրուքէր եւ Վան Ռոզպրոք, Տանըմարքայէն՝ Ա. Անտէրսէն, Գերմանիայէն՝ Վէլս եւ Կրիւմընէու, Անգլիայէն՝ Կիլիս եւ Քօնթրն, Ֆրանսայէն՝ Պլում, Պրաք, Լօնկէ, Կրիւմպախ եւ Ջիրոմսկի, Հոլանտայէն՝ Ալպարտա եւ Վիպաութ, Իտալիայէն՝ Մօտիկլիանի եւ Նէննի, Պաղեստինէն՝ Եարպլում, Լեհաստանէն՝ Լիպման, լեհական Պունտէն՝ Էրլիխ, Շուէտիայէն՝ Աքէրպէրկ եւ Լինտօթրօէն, Չեխօսլովաքիայէն՝ Սուքուփ եւ Վինթէր, Չեխօսլովաքիայի գերման հատուածէն՝ Հէյլէռ, Զուիցերիայէն Գրիմ, Սպանիայէն՝ Փրիէթօ եւ Տէլ Վայօ, Հունգարիայէն՝ Պիւխինկէր, Կանանց Միջազգայինի կոմիտէէն՝ Տիկ. Ալիս Փէլս, Ընկերվ. Երիտ. Միջազգայինէն՝ Վօլինք, Աւստրիայէն՝ երեք պատգամաւոր, Ռուս սոց. դեմոկրատիայէն՝ Տան եւ Աբրահամովիչ, Ռուս սոց. յեղափոխականներէն՝ Սուխօմլին, Վրաց սոց. դեմոկրատիայէն՝ Գվարձալաձէ, Հ. Յ. Դաշնակցութենէն՝ ընկ. Սեդ. Սասունի եւ տողերս գրողը.

Օրակարգի առանցքը կը կազմէին բանուորական միացեալ ճակատը եւ միջազգային քաղաքական կացութիւնը:

Սպանիոյ վերջին դէպքերու մասին հետաքրքրական եւ մանրամասն զեկուցում մը տուաւ Վէնսէն Օրիօլ, որ մասնաւոր պաշտօնով Սպանիա էր գացած:

Լըրուի կառավարութիւնը, հակառակ հանրապետական նշանախօսքերուն, միապետական տարրերուն հետ միացած, վայրագ միջոցներով կը ճնշէ Սպանիոյ յեղափոխական ըմբոստ զանգուածները, կը հալածէ ղեկավարները եւ գաղթային բանակի օգնութեամբ արեան մէջ կը խեղդէ Աստուրիան:

Օրիօլի զեկուցումէն յետոյ, Սպանիոյ նախկին ելմտական նախարար Փրիէթօն կարգ մը փաստական լրացումներ ըրաւ, մատնանշելով ընկերվարական, համայնավար եւ անիշխանական բանուորութեան հերոսական պայքարը: Տուաւ փաստեր, թիւեր եւ լայն տեղեկութիւններ:

Այնուհետեւ քննուեցաւ Սարի հարցը, յունուար 13ի հանրաքուէի հարցը:

Սարի ընկերվարական ներկայացուցիչ Մաքս Պրաուն ամփոփ զեկուցում մը տուաւ, նկարագրելով հիթլէրականներու անողոքին աշխատանքը, լրտեսական ցանցն ու գործադրուած ճնշումները:

Բ. Միջազգայինի Բիւրօն եւ Արհեստ. Միջազգայինի ներկայացուցիչները (Ժուհօ եւ ուրիշներ), խառն նիստ մը ունեցան եւ որոշեցին.

1. Սպանիոյ յեղափոխական աշխատաւորութեան նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն հասցնել:

2. Սարի հանրաքուէի ապահովութեան համար դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան, որ հիթլէրական բռնութեան ու հալածանքի դէմ միջոցներ ձեռք առնէ, Եւրոպայի խաղաղութիւնը չվտանգելու համար:

×

Ամէնէն շահեկան եւ երբեմն բուռն վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան երկու Միջազգայիններու համագործակցութեան շուրջ:

Նոյ. 15ին, Պրիւքսէլի մէջ, Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր՝ Բ. Միջազգայինի կողմէն, Քաշէն եւ Թօրէզ՝ Գ. Միջազգայինի կողմէն, հանդիպում մը ունեցած էին Սպանիոյ յեղափոխութեան յաջողութեան համար միացեալ ճակատ կազմելու եւ ֆաշականութեան դէմ պայքարելու նպատակով:

Թէեւ պաշտօնական հանգամանք չունէր այդ խորհրդակցութիւնը եւ մասնակի բնոյթ կը կրէր, «Իւմանիթէ»ն հրատարակեց ամբողջութեամբ երկուստեք վաւերացուած բանակցութեանց բնագիրը: Այս փութկոտութիւնը աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատէր, որ միացեալ ճակատը անոնց համար բացառիկ արժէք ունի եւ կ'ուզեն զանազան առիթներով բանուորական զանգուածներու միտքը նախապատրաստել:

Այդ բանակցութեան առթին Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր Գ. Միջազգայինի ներկայացուցիչներուն պատասխանած էին թէ «մենք լիազօրուած չենք միացեալ ճակատի մասին խօսելու: Շուտով կը գումարուի Գործ. Մարմնի ժողովը եւ բուն այնմ ձեզ կը պատասխանենք»:

Ահա այդ բանակցութեանց մասին էր որ Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր երկար բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տուին:

Լէօն Պլում նմանապէս զեկոյց մը կարդաց Ֆրանսայի բանուորական համագործակցութեան մասին եւ անհրաժեշտ նկատեց նոյն հիմերով եւ նմանօրինակ դաշինքով իրականացնել միացեալ ճակատը միջազգային գետնի վրայ:

Լայն վիճաբանութիւններ բացուեցան այս զեկուցումներուն շուրջ: Բազմաթիւ ներկայացուցիչներ խօսք առին քննելով համագործակցութեան կարելիութեան պայմաններն ու անհրաժեշտութիւնները: Մասնաւորապէս Սկանտինաւեան երկիրներն ու Անգլիան կը գտնէին, որ, նախ Գ. Միջազգայինի կողմէն ոչ մէկ առաջարկ կայ միացեալ ճակատի խնդիրը իր ամբողջական խորութեամբ ու ծանրութեամբ քննութեան նիւթ դարձնելու: Եւ, երկրորդ, Ֆրանսայի մէջ կատարուող փորձը, բաւարար չէ, քանի որ չգիտենք մինչեւ ո՞ր պիտի յանգի: Այսպիսով, մենք դեմոկրատիկ կարգերը ապահովելիք առկ չենք կրնար զոհել, նոյն իսկ վտանգելով անոնց գոյութիւնը: Հետեւաբար կան երկիրներ, որ ֆաշական ալիքը անհրաժեշտ կը դարձնէ զայն, իսկ կան երկիրներ ալ, որ համագործակցութիւնը Գ. Միջազգայինի հետ կը վտանգէ ժողովրդապետական կարգերն ու բանուորական ազատութիւնները:

Ի վերջոյ, յանուն Բ. Միջազգայինի, Գ. Միջազգայինին յղուեցաւ հետեւեալ նամակը, Քաշէնի եւ Թօրէզի միջոցով

Ահա այդ նամակը իր ամբողջութեամբ —

«Քաղաքացիներ,

«Հոկտ. 15ին, Պրիւքսէլի բանակցութեան ժամանակ, ձեզի յայտնեցինք թէ, Գործ. Մարմնի ժողովին կը տանինք ձեր առաջարկները:

Գործ. Մարմինը չորս օր տեւող վիճաբանութեան մը ընթացքին, զբաղեցաւ միջազգային բանուորութեան ընդհանուր վիճակով եւ Պրիւքսէլի մեր բանակցութեամբ: Եւ մեզ լիազօրեց, ձեզի հետեւեալ տեղեկութիւնները տալու.

Սպանիոյ բանուորութեան աջակցելու հարցը արդէն դրուած էր նախքան Գ. Միջազգայինի գործակցութեան հրաւէրը: Անկէ վերջ, մենք ստացանք Սպանիոյ կացութեան մասին լիակատար, հրահանգիչ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ Վէնսէն Օրիօլէն: Շուտով մամուլին պիտի յանձնենք: Գործ. Մարմնի ժողովին մէջ ալ, լսեցինք նմանապէս զեկուցում մը մեր երկու սպանացի ընկերներու՝ Փրիէթոյի եւ Տէլ Վայոյի: Եւ հիմնուելով այս զեկուցումներուն վրայ, կազմակերպեցինք օգնութեան գործը մեր ընկերներուն համար որոնք հալածանքի եւ սիրիք հետապնդումներու առարկայ են կառավարութեան կողմէ: Այդ սատարութիւն բանտարկեալներու առաջին շարքին մէջ կը գտնուի Քապալէռօն, որ անդամ է մեր Գործ. Մարմնին:

Դահիճներու ձեռքէն փրկելու համար զանոնք, մինչեւ այժմ եղած բողոքներն ու ցոյցերը, կազմակերպուած զանազան երկիրներու մէջ, եղած են բանուորական շարժման պայմաններուն համաձայն. Ասոր համար է, որ Ֆրանսայի մէջ ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները միասնաբար ցոյցեր կազմակերպեցին, մինչդեռ Պելժիայ մէջ, ուր համայնավարները աննշան թիւ մըն են, ընկերվարականները իրենք սարքեցին բողոքի միթինկներ, ուր խօսք առած էր նաեւ Բ. Միջազգայինի նախագահը: Քանի մը օր վերջ այդ ցոյցէն, պելժ ընկերվարականներու համագումարին մէջ, խանդավառ ցոյց մը տեղի ունեցաւ, Սպանիոյ մէջ գործադրուած խժդժութեանց դէմ:

Դուք Պրիւքսէլի բանակցութեան առթին, յայտնեցիք թէ յանձնառութիւն ունիք միայն Սպանիոյ բանուորութեան օգնութեան համար միացեալ գործակցութեան, առանց շօշափելու ընդհանուր միացեալ գործակցութեան խնդիրը.

Գործ. Մարմինը 18 եւ 19 մարտ 1933ի որոշումով, կը յանձնարարէր իր մասնաճիւղերուն տեղական — ազգային դաշինքներ չկնքել, նկատի ունենալով Բ. Միջազգայինի (1933 փետր.) դիմումը Գ. Միջազգայինին, ֆաշականութեան դէմ ինքնապաշտպանութեան դաշինք մը կնքելու մասին, մինչեւ Մոսկուայէն պատասխան ստանալը:

Բայց, անկէ վերջ, բազմաթիւ նոր դէպքեր եղան, ինչպէս Աւստրիան, ուր մեր Միջազգայինի տարբեր մասնաճիւղերը [illegible] տեղական դաշինքներ կնքելու, նկատի առնելով զանազան երկիրներու առանձնայատուկ պայմանները:

Մինչդեռ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ իրականացած է համագործակցութիւնը, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Չեխօսլովաքիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ մերժուած է մեր ընկերներուն կողմէ, ձեզ յայտնի պատճառներով

Այս պայմաններուն մէջ, 18 եւ 19 մարտ 1933ի որոշումը եւ մեր մասնաճիւղերուն դրուած արգելքը կը կորսնցնէ իր գոյութեան իրաւունքը եւ ամէն կուսակցութիւն ազատ կ'ըլլայ լիակատար անկախութեամբ շարժելու այս խնդրին մէջ»:

Այս նամակը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ, բացի վրացական ներկայացուցչէն.

Այս նամակը կարօտ է մէկ երկու փոքրիկ լուսաբանութեանց:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Բ. Միջազգայինի Գործ. Մարմինը:

Գ. Միջազգայինի համագործակցութեան առաջարկը Սպանիոյ նկատմամբ, մասնակի եւ սահմանափակ ճակատ մըն էր, կապուած դէպքերու յորձանքին հետ: Ինչ կը վերաբերի օգնութեան հարցին, իւրաքանչիւր երկրի բանուորական կազմակերպութիւն կը կատարէ իր պարտականութիւնը համաձայն իր տեղական պայմաններուն:

Գալով համագործակցութեան, միջազգայնօրէն հարցը տակաւին հասունցած չէ եւ այդ պատճառով իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական կուսակցութիւն ազատ է, ազգային գետնի վրայ, ինքնավար կերպով համագործակցելու կամ մերժելու: Ուրիշ խօսքով, միացեալ ճակատ՝ միջազգային գետնի վրայ — Ոչ: Իսկ ազգային գետնի վրայ — Յայած պայմաններուն:

Ժողովի փոքրամասնութեան կողմէ Լէօն Պլում կարդաց հետեւեալ յայտարարութիւնը (անշուշտ առանց քուէարկութեան դրուելու): Այդ փաստաթուղթը ստորագրուած է 7 կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ՝ ֆրանսական, զուիցերական, աւստրիական, սպանական, իտալական, լեհական Պունտ եւ ռուս մենշեւիկներ:

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ.—

«Ստորագրեալներս — Բ. Միջ. Գործադիրի պատգամաւորներ, — համոզուած ենք որ ներկայ պայմաններու մէջ, պատերազմի եւ ֆաշական վտանգը մէկ կողմէն, բանուոր դասակարգի ծոցէն բխող ինքնաբուխ պահանջը միւս կողմէն, պարտք կը դնեն Բ. Միջազգայինի վրայ որ նորէն 1933 փետր.-ի իր առաջարկը Գ. Միջազգայինին եւ հարցնէ թէ պատրա՞ստ է գործակցելու բոլոր կուսակցութեանց հետ, հաւասար իրաւունքներով, միջազգային հողի վրայ, պատերազմի դէմ եւ ժողովրդավար կարգերու պաշտպանութեան համար:

Ստորագրեալներս [illegible] գոհունակութիւն կը յայտնենք որ Գործ. Մարմինը ճանչցաւ իւրաքանչիւր կուսակցութեան անկախութիւնը, գործելու համաձայն իր երկրի պայմաններուն: Ջերմօրէն կը մաղթենք որ այն երկիրներուն մէջ ուր գոյութիւն ունի արդէն միացեալ ճակատ, կարճ ժամանակուան մէջ հնարաւորութիւն տայ Բ. Միջազգայինին նոր իրականացնելու թէ՝ ներկայ վտանգաւոր կացութեան փրկութեան եւ թէ իր միջազգային պայքարներու յաջողութեան համար»:

Ահա, ամփոփ պատկերը այն տրամադրութիւններուն, որ երեւան եկան ժողովին մէջ եւ վճռեցին համագործակցութեան ճակատագիրը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԷՊՔԸ ՉՎԵՐՋԱՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Իզմիրլեան Պատրիարք կը խառնակէր կացութիւնը, երբ կառավարութիւնը կ'աշխատէր մարել ծայրայեղութիւնները

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիրլեան Պատրիարք ընդունեց զիս: Անոր սենեակը կային սրածայր մօրուքով, սրածայր խոյրով խումբ մը երկաստարք եւ որպէս թէ անկախութեան կողմնակից Հայեր: Թագաւորին հրամանները հաղորդելէ յետոյ, Պատրիարքին ըսի.

«Օգտուեցէք այն բարեացակամութենէն զոր Թագաւորը կը ցուցնէ ձեզի: Օտարներու խոստումներուն մի վստահիք: Երբ իրենց գործը կարգադրուի, անոնք ձեզ ձեր գլխուն կը թողուն, կը մոռնան, ձեզ կը զոհեն: Ի զուր մի վազէք անկարելի երազներու ետեւէն, պատճառ մի դառնաք որ շատ մը անմեղ Հայեր ալ խառնուին յանցաւոր Հայերուն եւ չփոթութեան մէջ կոտորուին: Քոմիթէճիները պէտք է հրաժարին ըմբոստութենէ, բռնութենէ, եւ այլ եւս չխաղան ատրճանակի եւ ռումբի հետ, ինչպէս նաեւ դադրին փրցնելէ իրենց արենակիցները: Եթէ քոմիթէճիները մտիկ չընեն եւ յամառին ըմբոստութեան վրայ, ու մերժեն Թագաւորին խոստացած բարենորոգումները, պետութիւնը կեցցէ չպիտի բռնէ իրենց չփոթութեանց համար: Հայերը մեզի օտար չեն, այլ մեր երկրին աշխատասէր, ճարտար, արհեստաւոր եւ արտադրող արժէքաւոր տարր մըն են: Անոնք կարեւոր դեր մը ունին մեր տնտեսութեան մէջ: Հետեւաբար կը փափաքինք որ հանգիստ եւ ապահով ապրին եւ աշխատին մեր հանրային հարստութեան յաւելման համար»:

Իզմիրլեան Պատրիարք չընդհատեց խօսքս, այլ նոյնիսկ երբեմն երբեմն գլուխը կը շարժէր, իբրեւ հաւանութեան նշան: Երկու օր պայմանաժամ ուզեց, ինծի պատասխանելու համար: Երկու օրէն կրկին Պատրիարքարան գացի: Այս անգամ աւելի տխուր էր Իզմիրլեանի դէմքը: Նորէն ներկայ էին սրածայր մօրուքով եւ սրածայր խոյրով անձերը: Պատրիարքը յուսահատ շեշտով մը ըսաւ.

— «Թուրքերէն գրական լեզուն չեմ գիտեր, չեմ կրնար նուրբ խօսքեր ընել: Քիչ մը հայերէն խօսիմ, այս էֆէնտին թող թարգմանէ ձեզի»: Եւ ներկաներէն մէկը իբրեւ թարգման ներկայացնելէ յետոյ, շարունակեց.

«Հայերը երկար տարիներէ ի վեր ենթարկուած են զանազան տեսակ անիրաւութեանց եւ խժդժութեանց եւ Քիւրտերու փորձանքին: Կառավարութեան կողմէ իրական պաշտպանութիւն չեն գտած: Կարեւորութիւն չի տրուիր Պատրիարքարանի եւ հայ ժողովուրդի գանգատներուն. Խոստացուած բարենորոգումները չեղան եւ մեր վիճակը երթալով աւելի գէշ եղաւ: Երբ Հայերը Իսլամներուն դէմ դատ ունենան, դատերուն ընթացք չի տրուիր, անոնց իրաւունքը չապահովուիր: Շատ տեղեր յաճախ անպատիժ կը թողուին այն Իսլամները որոնք յարձակած են Հայերու ինչքին եւ անձին վրայ: Ընդհակառակն Հայերը կը պատժուին ամենափոքր պատրուակներով: Սարսափած Սասունի եւ այս անգամ ալ Պոլսոյ մէջ անոր ունեցած ջարդերու ահաւորութենէն, եւ վախնալով որ անոնք կը կրկնուին միւս կողմէ նկատելով որ կառավարական պաշտօնեաները անկարող են պաշտպանելու, կ'ապաւինինք պետութեանց պաշտպանութեան եւ անոնցմէ կը սպասենք բարենորոգումներ եւ կեանքի ապահովութիւն: Գիտցած եղէք որ ես բան մը չեմ կրնար ընել, այլեւս.

Սա պատասխանը տուի Պատրիարքին. «Ձեր բողոքներուն մէկ մասը ճիշդ եւ իրաւացի է. բայց մէկ մասը չափազանցուած է: Քանի կը շարունակուին քոմիթէճիներու գրգռութիւնները եւ յարձակումները, քանի հանդարտութիւն չէ հաստատուած երկրին մէջ, անկարելի է բարենորոգում ընել: Եթէ — ինչպէս կը յուսամ — պետութիւնները նոյնիսկ ուզեն ձեր խնդիրը գործնապէս ձեռք առնել, իրենց մէջ երկար բանակցութիւններէ յետոյ է որ պիտի որոշեն իրենց կատարելիք կամ ընել տալիք բաները: Ասիկա 4—5 օրուան խնդիր չէ, այլ ժամանակի կը կարօտի: Արդէն ցնորական է ձեր այս յոյսը, պարապ տեղը ժամանակ մի կորսնցնէք: Եթէ չօգնէք երկրին մէջ հանդարտութեան վերահաստատման եւ չկատարէք ձեր պարտականութիւնը, կը վախնամ որ Հայերու եւ Իսլամներու ներկայ յուզումը կրնայ աւելնալ եւ յորդիլ. Եւ հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, նորէն ջարդեր կ'ըլլան եւ արիւն կը թափուի»:

Այս խօսքերուս վրայ, Իզմիրլեան Թուրքերէն ըսաւ. «Ըլլալիքը կ'ըլլայ. մենք արդէն բոլորս որոշած ենք նահատակուիլ»:

«Եթէ ձեր նպատակը այս է,— գոչել տուի,— ոչ ոք կ'արգիլէ ձեզ անձնապէս նահատակ ըլլալէ: Բարի վայելում, նահատակուեցէք. Աստուած ձեզի հետ ըլլայ. բայց Անատոլուի հարիւր հազարաւոր Հայերը զոր կ'ուզէք քշել ձեզի հետ, կը հաւանի՞ն կամովին նահատակուելու: Եթէ չեն հաւանիր, ի՞նչ իրաւունքով կ'ուզէք զանոնք ալ բռնի նահատակ դարձնել: Լաւ խորհեցէք, մտիկ ըրէք իրատեսներ»:

Այս ըսելով հեռացայ Պատրիարքարանէն, միտքէս անիծելով Պատրիարքն ալ, շուրջի դաւաճաններն ալ:

Տարի մը չանցած, քոմիթէճիները յարձակեցան Ղալաթիոյ Օսմանեան դրամատան վրայ, եւ ռումբերով ու ատրճանակներով մարդ սպաննեցին: Շատ ալ զոհ տուին:

×

Քանի մը տարի յետոյ գտնուած էի Փարիզի մէջ: Հայ բարեկամներէս մէկը օր մը Հայ մը բերելով ներկայ-

---

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (51)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

4. Ի՞նչ կը պատահէր զօրակոչին չպատասխանող մէկուն մը, բանի միջոցներ կը գործադրէի՞ն եւ ի՞նչ եղանակով:

5. Գերմանացիները ալ կը մասնակցէի՞ն զինուորագրութեան գործին:

6. Ի՞նչպէս իմացաք բանակներու մէջ հայ զինուորներու զինաթափութեան մասին:

7. Ի՞նչ կ'ըլլային զինաթափ եղած զինուորները:

8. Ի՞նչ խորհեցաք ընել այդ առթիւ, ընդհանուր առմամբ:

9. Ի՞նչ էր ձեր վերին մարմիններու կարծիքը այդ սխալի դէմ:

10. Ի՞նչ կը խորհէին ձեր քաղաքական կուսակցութիւնները այդ մասին:

11. Ի՞նչով օժանդակեցիք Թրքական բանակի պարենաւորման գործին, ի՞նչեր վճարեցիք, (դրէ՛ մի առ մի անունները).

12. Կառավարութիւնը ի՞նչ կը վճարէր ի գին ձեր տուածներուն:

13. Ի՞նչպէս սկսաւ տեղահանութիւնը

14. Տեղահանուածները կրնայի՞ն իրենց հետ առնել իրենց կահկարասիները եւ դրամը: Եթէ ոչ, որո՞ւ կը յանձնէին եւ ի՞նչ կը ստանային:

15. Կը կողոպտուէի՞ն ճանապարհին, որո՞նք էին կողոպտողները, ոստիկաննե՞րը թէ խուժանը:

16. Կառավարութիւնը լուր ունէ՞ր կողոպտուելու մասին եւ ի՞նչեր կ'ընէր:

17. Տեղահանուածները ո՞ր ուղղութեամբ կը քշուէին: Ո՞վ էր առաջնորդը

18. Ի՞նչ էր անոնց քաշած չարչարանքը ճանապարհին, ձիւնի ու անձրեւի առեն ճամբան շարունակել կուտայի՞ն:

19. Քիւրտերը ի՞նչ դեր կը կատարէին տեղահանուած Հայերու հանդէպ:

20. Կայի՞ն վայրեր որ տեղահան չեղան: Անոնց գոյքերն ալ գրաւուեցա՞ւ:

21. Ջարդը ի՞նչպէս սկսաւ:

22. Ի՞նչ զէնքեր կը գործածէին ջարդի միջոցին

23. Կիներու, ծերերու եւ պզտիկներու հանդէպ ի՞նչպէս վարուեցան:

24. Ողջ ողջ այրուողներ եղա՞ն, ի՞նչպէս շէնքերու մէջ կ'այրէին, քանի՞ անձ մէկ շէնքի մէջ լեցնելով կ'այրէին.

25. Գերմանացին լուր ունէ՞ր այս հրկիզումէն եւ ի՞նչ կը խորհէր:

26. Հայերու կողմէն դիմադրողներ եղա՞ն

27. Ի՞նչ պայմաններու տակ Քիւրտերը վար կը դնէին քեզի նման երիտասարդներ:

28. Շա՞տ է թիւր անոնց որ կ'ապրին հարէմներու մէջ:

29. Այդ տեսակները իրենց ազգին գիրկը դառնալու փափաք ունի՞ն:

30. Բռնի իսլամացողներ եղա՞ն:

Այս հարցարանին պատասխանելու համար երեք օր աշխատեցայ, 105 էջէ բաղկացեալ տետրակ մը յանձնեցի:

Զիս վեր կանչեցին: Ժողովի նստած էին Մստր Միլլր, Տոքթ. Տառ, Միս Ֆնտկեան եւ Միս Նորտ, եւ ուրիշներ, ինծի ստորագրել տուին հարցարանը եւ զիս « զավլաք » նշանակեցին: Կ. Խաչի նշանով մը զարդարեցին ուսս եւ գլխարկս, պառկելու սենեակ մը իր բոլոր յարմարութեամբ, ուտել խմել եւ 3 հնգուն ոսկի ամսական:

Պաշտօնս է մուտքի դրան հսկել, եւ անախորժ ու կասկածելի մարդ ներս չառնել, Տոքթ. Տառի հետ քաղաք եւ այլ ուր երթալ, նոյնը Միսիոնար աղջիկներու հետ: Իրենք հեծնելիք ձիեր ունէին, ինծի ալ սպիտակ էշ մը տուին:

ԳԻՒԼԻԶԱՐԻ ՆՈՅԵՄԻ

Մայիսը լրացաւ, Մերտինի ու Լըճակայքի, Թըլ-էրման, Թըլ-էպիաթի Հայերը գանդագանդ ամառկան առնելու կուգան: Խումբ մը կիներու մէջ տեսայ Պերա Մազօն, որ զիս ճանչցաւ, եւ երբ հասկցաւ փախուստս, սկսաւ լալ, ինչո՞ւ ձգեցիր մերիններ եւ փախար: Հանդարտեցուցի եւ պատուիրեցի որ ամառկանը զանձելէ յետոյ, անմիջապէս մեկնի պզտիկներ բերելու:

Երկու օր վերջ տեսայ Գիւլիզարի Նոյեմի, քնիկ Բռնաշէն Եօլաս գիւղացի: Հայրը ծնած ու կրթուած Պոլիս, հիւրիէթին իր մօրը հետ դարձած երկիր: Տիգրանակերտի Ամերիկեան Կ. Խաչի մասնաճիւղին միջնորդութեամբ Նոյեմ անցած էր Մերտին, Պոլիս դառնալու որոշումով:

Ահա ինչ որ պատմեց Նոյեմին,— կոտորածին մայրս կարաւանին միացուցին, ու տարին Խասգիւղ, իր բախտակիցներու հետ մեռնելու համար: Ես, ոստիկանի մը կողմէ վար դրուեցայ: Բախտը զիս քշեց մինչեւ Տիգրանակերտ: Հոն մնաց ոստիկանը ու ես ինքնութիւնս պահելով իբրեւ Թրքուհի մը, ծառայութեան մտայ Թուրք պէյի մը տուն: 1918ին, Ամերիկեան Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը մտաւ Տիգրանակերտ: Միեւնոյն առեն բացուեցաւ Հայոց եկեղեցին, Եօզ. Տագլեանի տնօրէնութեամբ:

Անմիջապէս ձգեցի պէյի ծառայութիւնը եւ գացի եկեղեցին, ուր լեցուած էին իմ նման ծնողազուրկներ: Փնտռեցի մեր գիւղի ընկերները եւ միայն Գուլէ Մօսոյի աղջիկը Եղիսը գտայ, որ Խասգիւղ ամուսնացած էր:

Անկէ յետոյ Քիւրտերու քովէն փախաւ եկաւ Հըլոյի հարս Եամէն, զոր բռնի Մուհաճիր Քիւրտերու քովէն խլած տարած էին եւ մէկ տարեկան տղայ մը ունէր, զոր ձգած փախած էր: Ան տուաւ տեղեկութիւն քու ողջ ըլլալուդ մասին, ու ըսաւ.— Ես Մարգարին հանդիպար խանդարեցի, ու զայն Քիւրտերու քովէն ազատելու համար շարժման մէջ դրի. Մենք ալ փախուստը միասին կազմակերպած էինք: Որոշուած օրը միացաւ մեզի, սակայն հետիոտն կուգար կարաւանը հասնելու (կը ետեւէն, առանց մեզ հասնելու կը պատմէ ամբողջ եղածը): Երկու օր առաջ անոր քիւրտ ամուսինը մէկ տարեկան տղան գրկած եկած էր Հայոց եկեղեցին, կուլար, կը պաղատէր ու կ'ըսէր.— Կամ կինս տուէք, կամ զիս ալ հոս առէք, Հայ ըրէք:

Միւս օր Եամէն ինծի ըսաւ.— [illegible] հետ եւ դառնամ քիւրտ ամուսինիս հետ եւ պիտի երթամ Մարգարին մասին տեղեկութիւն մը առնելու: Եւ միանալով ամուսինին հետ գնաց անոր հետ

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 19 նոյ. (Յառաջ) — Ծզա-նակին հետ սկսան երեկոյթները եւ ներկայացումները: Անցած շաբաթ ի-րիկուան, Կ. Խաչի երեկոյթէն յետոյ կիրակի օր կէս օրէն վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ ներ-կայացուեցաւ Շիրվանզադէի «Պատ-ուի Համար», նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին: Նոյն ժամուն գնդակի մրցում կար հայկա-կան խումբերու միջեւ: Բայց դար-ձեալ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազ-մութիւն մը: Դերակատարները բո-լորն ալ բաւական յաջող էին: Ունկն-դիրներուս մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւեց Օր. Շնորհիկ Ճղիկեանը որ հակառակ իր փոքր տարիքին եւ առ-սահայ լեզուի հնչիւններուն, լիուլի կատարեց Մարգարիտի գլխաւոր դե-րը: Այս առթիւ Զ. Ռ. Միութեան

Վարդանեան, դասախօսելու համար Ե. դարու հայ լեզուի զարգացման մասին. Ներկաներուն կողմէ եղան զանազան հարցումներ, որոնց սիրով պատասխանեց: Ունկնդիր մը հարցուց թէ որո՞նք էին մեր նախնիքներուն նախընտրած գոյները: Հ. Արիս պա-տասխանեց.— Առէք եւ քննեցէք մեր նախնիքներէն մնացած ձեռագրերը եւ պիտի տեսնէք որ անոնց մանրանկար-ները պատրաստուած են երեք գոյնե-րով՝ կարմիր, կապոյտ եւ ոսկեգոյն: Ուրեմն մեր նախնիքներուն սիրած գոյները եղած են այս երեքը եւ այդ իսկ պատճառաւ Հայաստանի հանրա-պետութեան կառավարութիւնը զա-նոնք ընտրեց իբրեւ խորհրդանիշը Հայոց աշխարհի: Երկու ժամ տեւող դասախօսութեան եւ մտերմիկ զրոյց-ներու շնորհիւ ծանօթացանք շատ մը հետաքրքրական նիւթերու: Հ. Արիս ուրախութիւն յայտնեց որ փոքրա-թիւ գաղութին մէջ հիմներ ենք գրա-դարան մը, ներկաներուն թելադրեց բոլորուիլ անոր շուրջ եւ ներշնչուիլ,

... կ՛ըլլար, որ շատերը կը բացակայէին, հա-կառակ նախօրօք եղած յայտարարու-թիւններուն:

⁂ Կ. Խաչի մասնաճիւղը, նախորդ տարիներուն պէս, ժամանակին վերա-բացած է դպրոցը ուր կը յաճախեն 25—30 փոքրիկներ: Այս տարի ուսու-ցիչ նշանակուած է Պ. Հայկ Հայրա-պետեան որ կը դասաւանդէ միայն հինգշաբթի ամբողջ օրը, իսկ կիրակի մինչեւ կէս օր: Ուսուցիչը իր կարե-լին կ՛ընէ օգտակար հանդիսանալու, սակայն դժբախտաբար ծնողները շատ անտարբեր են այս գեղեցիկ ու օգ-տաշատ հաստատութեան հանդէպ: Անցեալ օր դպրոց գացի եւ զարման-քով տեսայ, որ ժամը 10ին կամ 10.30-ին դեռ քանի մը աշակերտներ նոր կուգային: Հարցումիս ի պատասխան ուսուցիչը դառնօրէն ըսաւ.— «Ես ...

փոքր գաղութ մըն է: Ունի երկու կը-մինոյի գործարան — առաջինը «Սո-սիէթէ Ժէնէրալ», կը բանեցնէ մօտ երկու հարիւր գործաւորներ: Այս գործարանին մէջ հայ գործաւոր չը-կայ: Երկրորդ գործարանը կը պատ-կանէր մեծահարուստ Վիրապեան եղբայրներուն որոնք երկար ժամա-նակէ ի վեր Ֆրանսա հաստատուած են: Այս գործարանը կ՛աշխատէին 18 հայ երիտասարդներ, որոնք Լը Միլ հաստատուած են 1925ին: Մեծամաս-նութիւնը ամուսնացած եւ 3-4 զա-ւակներու հայր: Պարագաները նկատի առնելով, բախտաւոր կը համար-ուինք: Այժմ կացութիւնը փոխուե-ցաւ: Վիրապեան եղբայրները իրենց գործարանը ծախեցին առաջին ընկե-րութեան: Ասոր վրայ նախկին պաշ-տօնեաները առիթէն օգտուելով, բա-կան պատրուակներով արձակել 8 — 10 տարուան բանուորներ: Եթէ այս-պէս շարունակուի, ... պիտի մատնուինք: Մինչեւ հիմա ան-գործ մեկ հոգի ունինք, որոնց մէկ ...

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգային Կեդրոնա-կան Վարչութիւնս նախապէս պատ-կան իշխանութեանց մօտ պէտք եղած դիմումները կատարելէ ու անոնց բա-ցատրական տրամադրութիւնները լս-ելէ վերջ, ներկայիս կոչ կ՛ընենք Մարսէյլի եւ Արուարձաններու հայ գաղութիս, Թաղային խորհուրդնե-րուն մանրամասն տեղեկագրելով Ա-ռաջնորդարան ներկայացնել եւ ար-ձանագրել տալ.—

Ա. Բոլոր անոնք որոնք այլեւայլ պատճառներով ինքնութեան թուղթ չունին.

Բ. Բոլոր անոնք որոնք թէեւ 20նոց ինքնութեան թուղթ ունին եւ աշխա-տելու իրաւունք ունենալով հանդերձ (Travailleur Industriel) անգործ են, եւ գործ կը փնտռեն:

Գ. Այն այրի կիները, որոնց գոր-ծաւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մահացած եւ զաւակներու տէր են եւ 20նոց քարթ ունին բայց non travailleur.

Ե. Այն անգործները որոնք երկրա-գործութեամբ աշխատելու տրամա-դիր են

Զ. Արտորեալներ, որոնք ուանց ...

Սալիհ Մունիր (ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ)

ԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ՓԼՉԵԼՈՒ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Ինչպէս գրած էինք, կաթող. պատուիրակ Գարեգին արք. Յովսէփ-եան նոյ. 15ին դասախօսութիւն մը տուաւ Պուքրէշ, Տալլէսի սրահին մէջ.

Արագաէն կը քաղենք հետեւեալ տողերը, այդ դասախօսութեան մասին.—

Բանախօսը նախ պարզեց Էջմիածնի ներքին կացութիւնը, զոր արդէն նկարագրած էր կիրակի իր քարոզին ...

... որ ի հարկէ դարձեալ շատ հա-մեստ են կարիքներու համեմատու-թեամբ: Իսկ Միութեան թեմերից, ... չէ, գրեթէ ոչինչ օգնութիւն է ..., որովհետեւ թեմական եկե-ղեցիներն ու համայնքները իրենք դժուարութեամբ կառավարուելու վիճակին մէջ են:

Էջմիածինը սփականութիւններէ զրկուած է, ըսաւ բանախօս արք., բայց զրկուած չենք. տեսէք, քաղցած մարդու երեւոյթ ունի՞մ ես: Կ'ապ-րինք հաւատացեալներու եւ մանա-ւանդ արտասահմանի օժանդակու-թեամբ:

Ոչ միայն մենք կ՛ապրինք, այլ եւ շնայելով Մայր Աթոռի սուղ միջոց-ներուն, վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին 10.000 ռուբլի ենք յատ-կացուցած կարիքաւոր գիւղական քա-հանաներուն: Անկէ զատ Էջմիածինը Արգարեան հիմնադրամէն նպաստներ յատկացուցած է արտասահմանի կա-րիքներուն

(Ակնարկութիւնը կը վերաբերի Հնդկահայ Հանգուցեալ Արգարի կը-տակին, որուն տարեկան եկամուտին մէկ երրորդը կը դառնայ Լոնտոնի կեդր. Ցանձնախումբի տրամադրու-թեան տակ, անոր հայեցողութեամբ բաշխուելու համար, եւ երկու երրոր-դը կը բաշխուի Ամենայն Հայոց Կա-թողիկոսի կողմէ՝ համաձայն հան-գուցեալ կաթողիկոսի օրով մշակուած ...

... պաշտօնական հաղորդագրութիւնը):

Մայր Աթոռին նիւթական վիճակին մասին իր հակիրճ տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, բանախօս արք.ը ըսաւ.

«Բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդ-ները կը գուրգուրան իրենց ազգային հնութեանց վրայ: Հայ ժողովուրդն ալ պէտք չէ անտարբեր մնայ դէպի իր պատմական չքեղ կոթողը որ Ս. Էջ-միածինն է: Հոգ չէ թող չըլլայ նա այնքան վիթխարի ինչպէս են Փարիզի Նօթր Տամը եւ Հռոմի Ս. Պետրոս. բայց Էջմիածնի փոշոտ քարերն ան-գամ մեզ համար նուիրականութիւն թող ըլլան եւ հոգածու ըլլանք զա-...

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՈԼԷՆՏ ՏԷՆԻԷԼ

— Ուրեմն խնդիրը կարգադրուած ...

— Ոչ, այսինքն բառին իսկական ...

(Շար.)

բողոքութիւնն ։ Երբ միջազգային կացութիւնը խաղաղի, «Կազիթ» պիտի ձեռնարկէ ճամբորդութեանց, առաջին անգամ պաշտօնապէս այցելելով Պելկրատ։ Կ'ըսուի թէ մինչեւ այն պատճառներով յետաձգուած է Ալպանիոյ թագաւորին այցելութիւնը դէպի Էնկիւրի։

Թուրքիոյ տնտեսական խաղաղականութիւնը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ներքին գործավարութիւնը մեծ աշխատութեամբ կը շարունակէ բնակչութեան աճումի եւ տեղաւորման քաղաքականութիւնը։ Գործավարութիւնը քաղաքական ձեռնարկներու սկսած է, օտար երկիրներէ Թուրք գաղթականներ փոխադրելու համար։ Կը յուսացուի թէ այս ձեռնարկները նպաստաւոր արդիւնք պիտի ունենան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի չորս կոմիտէներու ընկերահամախմբական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel։

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ «ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

»»»··«««

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, 24 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 2ին «Խամակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 25 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Դաւրեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

[illegible]

ՓԱՆԸԷՕ ՔՈՅՃԱՆԻ «Համազգայինի» ժողովը յետաձգուած է դեկտ. 2ին։

Դր. Կ. ԽԱՉԻ ԽՈՒՄԲԻ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, անդամուհիները եւ համակիր անդամուհիները այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 1.30ին իր Դպրոցի սրահին մէջ խմբանկարուելու համար։

Ցերեկ կ'ունենայ նաեւ ժողով կարեւոր օրակարգով։

ԳՐԱԿԱՆ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խարբերդցի Մարիամ [illegible] ելած է Փարիզ եւ ամուսնացած Գ. Մանուկի հետ։ Իր հասցէն իմացնել Յառաջի վարչութեան։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Société Savantesի սրահին մէջ։ 28, Rue Serpente. Մէթրօ Օտէօն։ Կը խօսի՝ Գ. ՆԱՄԻԹՈՔ, Նիւթ՝ «Կովկասի անուանակոչութեան ծագումը»

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի՝ հմուտ Հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ
24
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
24 Novembre
1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2680

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԱԼԵԿՈԾ ԵՒՐՈՊԱՆ

Երկու խնդիրներ, Սարի հանրաքուէն եւ Մարսէյլի մահափորձին քննութիւնը կը սպառնան ծանր փորձութեան մը ենթարկել Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Առաջին խնդիրը ուղղակի կապ ունի Ազգաժողովին հետ։

Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութեամբ, անոր յանձնուած է Սարի ժամանակաւոր վարչութիւնը եւ ան է որ պիտի կազմակերպէ հանրաքուէն, յառաջիկայ յունուարին։

Երկրորդը անակնկալ խնդիր մըն է, եւ կը սպառնայ նոր եւ աւելի ծանր բարդութիւններ ստեղծել, եթէ Եուկոսլաւիա պնդէ իր ամբաստանագրին վրայ։

Մինչեւ հիմա, կը կարծուէր թէ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը պիտի գոհանայ միայն յուշագիր մը ներկայացնելով եւ միջազգային քննութիւն պահանջելով։

Հիմա որ յուշագիրը ծրնեւ փոխադրուած է, եւ անոր պարունակութիւնը հաղորդուած՝ շահագրգիռ պետութեանց, պաղ հով մը կը փչէ Զուիցերիոյ լիճերէն։

Երեք – չորս օրէ ի վեր, Սարն իսկ մոռցուած է եւ դիւանագէտներն ու թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն այս փշոտ հարցին։

Յուշագիրը մէջտեղ չէ դրուած տակաւին։ Բայց անոր նախաբանը, խնդրագիրը, որ յանձնուեցաւ նոյ. 22ին, ինքնին իրական ամբաստանագիր մըն է ուղղուած ոչ միայն Հունգարիոյ, այլ եւ Իտալիոյ դէմ։

Եթէ հաւատանք իրազեկներու պատմութեան, վերջին պահուն կարելի եղած է կլորցնել ամբաստանագրին սուր կէտերը, եւ աւելի շատ ծանրանալ Հունգարիոյ վրայ, եղծրութեան բանաձեւի մը վերածելով Իտալիոյ վերաբերեալ մասերը։

Միւս կողմէ, կարելի եղած է համոզել որ յունուարին յետաձգուի յուշագրին քննութիւնը։ Անշուշտ այն մտահոգութեամբ թէ ժամանակ անցնելով կիրքերը կը մեղմանան։ Մանաւանդ որ, ճիշդ այս միջոցին բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, եւ արտաքին նախարարն ալ Հռոմ պիտի երթայ մօտերս, անձամբ լուծելու համար շարք մը խնդիրներ։

Այդ խնդիրներէն մէկն է, նորէն, Մարսէյլի մահափորձը։

Որքան ալ փափկութեամբ շարժին, Ֆրանսայի ներկայացուցիչները չեն կրնար լռութեան մատնել հոկտեմբեր 9ի սպանութեան պարագաները։

Մանաւանդ որ, Իտալիա չուզեր յանձնել երկու խրուած գործիչները, Տոքթ. Փավէլիչն ու Քվաթէրնիքը։ (Բոլորին կարծիքով՝ դաւադրութեան բուն կազմակերպիչները)։

Ֆրանսայի բանակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ ոչ միայն լուծել երկու երկիրներուն վերաբերեալ խնդիրներ, այլ եւ մերձեցում հաստատել Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, որոնք իրարու հանդէպ ճիշդ այն դիրքն ունին ինչ որ նախկին Աւստրիա-Հունգարիան եւ Սերպիան։

Մարսէյլի դէպքը աւելի լարեց յարաբերութիւնները։

Եուկոսլաւիա հաւասարապէս պատասխանատու կը հռչակէ Հունգարիան եւ Իտալիան, չեչտելով թէ ազատ ասպարէզ տուած են խրուած յեղափոխականներուն, տուն – տեղ ըլլալու եւ դաւադրութիւններ սարքելու համար։

Արդ, Հունգարիան արդէն աչքի փուշ է Եուկոսլաւիոյ համար, որովհետեւ դաշնագիրներու վերաքննութիւն կը պահանջէ։ Ուրիշ խօսքով՝ իր կորսնցուցած հողերը (Թրանսիլվանիա եւ Պուքովինա)։

Միեւնոյն ատեն, Հունգարիա հովանաւորեալն է Իտալիոյ, որ ոչ միայն զանազան համաձայնութիւններ կնքած է անոր եւ Աւստրիոյ հետ, այլ եւ ուժ կուտայ վերաքննութեան շարժումին։

Դեռ վերջերս էր որ Հռոմ այցելեց Հունգարիոյ վարչապետը, իսկ Աւստրիոյ վարչապետը նոր վերջացուց իր սիրալիր խօսակցութիւնները՝ Մուսոլինիի հետ։

Այժմ բուն հարցը այս է,— Ո՞ւր կրնայ յանգիլ յարաբերութեանց այս վիճակը, եթէ.— 1. Եուկոսլաւիա տեղի չտայ եւ ի հարկին ճնշում բանեցնէ Հունգարիոյ վրայ.— 2. Եթէ Ֆրանսա ուզէ պաշտպանել իր զինակիցը՝ Եուկոսլաւիան, իր ետեւէն քաշելով Ф. Միութիւնը (Եուկոսլաւիոյ կողքին են արդէն Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա).— 3. Եթէ Իտալիան ալ, իր կարգին, ճակատ կազմէ Հունգարիոյ, թերեւս նաեւ Գերմանիոյ հետ։

Ո՛ւր որ ալ յանգի այս կացութիւնը — կրնան վերջին պահուն հարթել կամ յետաձգել ընդհարման վտանգը — միջոցները հետզհետէ կը պատրաստուին նորութեան մը համար։

Կը թուի թէ՝ որոշ փոփոխութեան մը պիտի ենթարկուին քաղաքական աշխարհամասերու մասին տիրող համոզումներն ու կանոնները, իբրեւ հետեւանք այս բոլոր ցնցումներուն։

1914ի աշխարհամարտը յանգեցաւ պատերազմի, իսկ այս անգամ եթէ փոթորիկ մը չպայթեցաւ, այդ չի նշանակեր թէ ամէն վտանգ անհետացած է։

Այս մտահոգութիւններով, կարծողներ կան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերջ ի վերջոյ պիտի հարկադրուի միջազգային պայմանագիր մը կնքել, արգիլելու համար քաղաքական ահաբեկումը։

Այդ պարագային, հարկ պիտի ըլլայ վերաքննութեան ենթարկել, նաեւ, քաղաքական ապաստանեալներու օրէնքը։ (Յանցաւորները յանձնել–չյանձնել)։

Մարսէյլի դէպքէն ի վեր, այս խնդիրը կ'արծարծուի զանազան ձեւերով, իսկ պալքանեան խորհրդակցութեանց ընթացքին յատկապէս քննութեան ենթարկուած է, Թուրքիոյ նախաձեռնութեամբ, առանց եզրակացութեան մը յանգելու։

Ուրեմն, շատ բան կախուած է Եուկոսլաւիոյ բողոքին ելքէն։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՅԱՆՁՆԵՑ ԻՐ ԽՆԴՐԱԳԻՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

»»»..«««

ՈՒՂՂԱԿԻ ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ ԽԻՍՏ ՄԱՆՈՒՑԱԳԻՐՆԵՐ ՅԱՆՁՆԵՑԻՆ

Գ. Ֆոթիչ, Ազգերու Դաշնակցութեան Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը, նոյեմբեր 22ին ընդհ. քարտուղարութեան յանձնեց իր կառավարութեան խնդրագիրը՝ Մարսէյլի սպանութեան մասին։ Միեւնոյն ատեն առանձին ծանուցագիրներ յանձնեցին Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչները, ուժ տալով Եուկոսլաւիոյ ձեռնարկին։ Երկուքն ալ այս առթիւ կը շեշտեն թէ՝ Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան կողմէ մատնանշուած իրողութիւնները, իրենց բացառիկ ծանրութեամբ, ուղղակի կապ ունին Չեխոսլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ հետ, իբրեւ անմիջական դրացիները Հունգարիոյ, ինչպէս եւ կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան հետ։

Եուկոսլաւիոյ այս առաջին գիրը նամակ մըն է, հիմնուած Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 11րդ յօդուածին վրայ։ Մօտերս պիտի ներկայացուի բուն յուշագիրը, որ կը բաղկանայ 42 մեքենագիր էջերէ, բազմաթիւ գաղտնի տեղեկութիւններով ու փաստերով։

Ահաւասիկ նոյեմբեր 22ին ներկայացուած խնդրագրին ամփոփումը.—

Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը կը յիշեցնէ թէ յունիս 4ին «Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրած էր Հունգարիա հաստատուած կարգ մը ահաբեկիչ տարրերու եղեռնական արարքներու մասին, մատնանշելով այն աջակցութիւնն ու մեղսակցութիւնները զորս այդ նոյն տարրերը գտած են հունգարական կարգ մը իշխանութեանց քով»։

Արդ, Ալեքսանդր Թագաւորին եւ Պառթուի սպանութեան մասին կատարուած քննութիւնները կը ցուցնեն իր «այդ եղեռնական արարքը ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ, ՈՐՈՆՔ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԾ ԵՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՄԻՒԵՒՆՈՅՆ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ, ԻՆՉՊԷՍ ԱՌԱՋ ԵՒ ԹԷ ԱՅԴ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՇՆՈՐՀԻՒ Է ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾ Է ԳԼՈՒԽ ՀԱՆԵԼ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԵՐԵԼԻ ԱՐԱՐՔԸ»։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի յունիս 4ի նիստին մէջ, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ պատրաստ է ուղղակի բանակցութիւններով կարգադրելու երկու երկիրներու սահմաններուն վերաբերեալ խնդիրը։ «Հունգարական կառավարութիւնը մերժելով իր պատասխանատուութիւնը, պարտաւոր էր միջոցներ ձեռք առնել, զսպելու համար ահաբեկիչներուն տրուած աջակցութիւնը։ Այդ ոգիով էր որ բանակցութիւններ սկսան Հունգարիոյ հետ եւ յանգեցան յուլիս 21ի համաձայնութեան։ Հաստատուած է թէ մարդասպանին մեղսակիցներուն մէջ կան ահաբեկիչներ, որոնց մասին բողոքներ յայտնած էր Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը եւ հաստատուած է թէ ահաբեկիչները ոչ միայն օգտուած են Հունգարիոյ շնորհած ապաստանի իրաւունքէն, այլեւ անոր հողին վրայ բնակած են խմբովին, մինչեւ սպանութեանց նախորդ օրը։ Կատարուած քննութեանց արդիւնքը մանաւանդ ծանր եւ ակներեւ եղանակով մը կը ցուցնէ հունգարական կառավարութեան պատասխանատուութիւնը՝ կարգ մը եուկոսլաւ փախստականներու ահաբեկչական գործունէութեան ընծայուած օգնութեան եւ աջակցութեան համար»։ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը մանրամասն յուշագրով մը Ա. Դ. Խորհուրդին պիտի ներկայացնէ բոլոր տեղեկութիւններն եւ փաստերը։

Ծանուցագիրը բացարձակապէս անհրաժեշտ կը գտնէ որ մատնանշուած պատասխանատուութիւնները ճշդուին միջազգային ամենաբարձր ատեանին առջեւ, որովհետեւ խաղաղութեան համար չկայ աւելի մեծ վտանգ մը քան այն երբ ամբողջ ժողովուրդ մը կը զգայ թէ յանձին իր ամէնէն փառաւոր պետին՝ զոհ գացած է եղեռնական արարքներու որոնց պատասխանատուները կրնան անպատիժ մնալ»։

Ծանուցագրին վերջին մասը կը ձաղկէ «քաղաքական սպանութեանց կարգ մը մեթոտները, որոնց միակ զոհը Եուկոսլաւիան չէ եւ որոնք սոսկական անհատներու գործը չեն։ Եթէ այս մեթոտները անպատիժ պիտի գործադրուին որ եւ է ազգի լաւագոյն ծառայողներուն եւ խաղաղութեան ամէնէն ամուր նեցուկներուն դէմ, այլ եւս որ եւ է կազմակերպուած կառավարութիւն չի կրնար մնալ, ոչ ալ միջազգային կեանք, այլ վերադարձած կ'ըլլանք բարբարոսական շրջանի մը»։

Հունգարիոյ ներկայացուցիչը կը բողոքէ ուժգնօրէն

Ազգերու Դաշնակցութեան հունգարական ներկայացուցիչը այս ծանուցագրին ծանօթանալէ յետոյ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Գոհունակութեամբ իմացայ թէ Մարսէյլի գարշելի գործը յանձնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան անաչառ դատաստանին։ Մենք կ'ուզենք որ խնդիրը սախօղաբար քննուի եւ մեր կողմէ կարելին պիտի փորձենք որ գործին բոլոր ծալքերը ամբողջովին լուսաբանուին Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ։

Մեզ կը զարմացնէ եւ կ'ըմբոստացնէ Եուկոսլաւիոյ ծանուցագրին վերագրումները, դրպարտութեանց այն պայքարէն յետոյ որ յամառօրէն կը շարունակուի շաբաթներէ ի վեր։ Ես վճռապէս կը բողոքեմ այդ զրպարտութեանց դէմ։ Եուկոսլաւիոյ ծանուցագիրը իր բովանդակութեամբ եւ շեշտով ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մէկ նոր հանգրուանը քաղաքական կանխորոշ ծրագրի մը որ ուղղուած է Հունգարիոյ դէմ։ Անոր նպատակը բացորոշ է, ան կը ձգտի ուշադրութիւնը շեղեցնել մահափորձին բուն պատճառներէն եւ ժխտել Հունգարիոյ բարոյական ամբողջութիւնը, կարծելով թէ մեր երկիրը դիւրին որս մըն է իր զինաթափ վիճակին մէջ։ Ուժգնօրէն կը բողոքեմ այս ձգտումներուն դէմ, զանոնք համարելով միջազգային ահաբեկչութեան արարքներ»։

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագրով մը յիշեցուց Ֆրանսայի թէ դեկտեմբեր 15ի պայմանաժամը կը մօտենայ եւ պարտաւոր է 22.308.312 տոլար վճարել ի հաշիւ պատերազմական պարտքերու։ Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա որ եւ է վճարում չըներ 1932էն ի վեր, սկզբունքի խնդիրներ յարուցանելով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՈՆԴԱԿ ՄԸ ԶԱՐԺԵ՞Ր

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Մ. Քէմալ հետեւեալ քաղծանքը յայտնած է մամուլի տեսչութեան միջոցաւ.

— «Հանրապետութեան նախագահը կը խնդրէ իր լրագրական ընկերներէն որ գուսս թուրքերէն եղած գրութիւններու՝ լրատուական եւ խմբագրական սիւնակներուն մէջ, եւ ամբողջովին, առանց թերթին միւս էջերը անցնելու։ Այս կարգի գրութիւնները կը նան ըլլալ ինչպէս քաղաքական խմբագրականներ, նոյնպէս լեզուական յեղաշրջման օժանդակող տեսլականներ»։

Այս «քաղծանք»ը իրականին մէջ հրաման մըն է, քանի որ «Կազի»ն «իր բաղձանքներէն» կը սպասէ այնպէս շարժիլ ամէնէն ուշը մինչեւ հօրը օր»։

Այլեւս ո՞վ կը համարձակի առնել, այսքան փափկանկատ հրաւէր մը։

Կարդալով այս լուրը, անմիջապէս միտքս ինկաւ մեր մամուլը, իր խմբագրականներով եւ մնացեալով։ Ըսել կ'ուզեմ՝ իր լեզուով եւ շարադրութեամբ։

Առաւել կանոնի արթնցողը ոչ միայն տեսակէտ կը պարզէ, այլ եւ լեզու կը շինէ։ Հասկցի՛ր կը լլրէ։

Քանի՜ հոգի բան մը սորվեցան, օրինակ, Հայր Արսէն Ղազիկեանի դասերէն եւ սատերէն։

Քանի՜ հոգի ուզեցին բղբաձել «Մի՛ ԳՐԵՐ...» ը, զանէ ծուռն ու շիտակը զանազանելու համար։

Առէք որ եւ է թերթ եւ եթէ կը նաք՝ սորվեցէք ԱՊԱՅՈՒՑԱՆԵԼ, ԶԵԿՈՒՑԱՆԵԼ, ՄԱՏՈՒՑԱՆԵԼ, ՆԱՆՈՒՑԱՆԵԼ բայերուն խոնարհումը։

Մինչեւ հիմա կը գրէին՝ ԱՊԱՑՈՒՑԵՑ՝, ԶԵԿՈՒՑԵՑ՝ ՄԱՏՈՒՑԵՑ՝ ՆԱՆՈՒՑԵՑ՝

Կը թուի թէ տարիներու պայքարէ մը ծառայեր է եւ հիմա կը գրեն.— ԱՊԱՑՈՒՑԱՆԵՑ, ԶԵԿՈՒՑԱՆԵՑ՝ ՆԱՆՈՒՑԱՆԵՑ՝ ՄԱՏՈՒՑԱՆԵՑ։

Թշուա՞ռ «մեծատառ», որ տարբական ուշադրութեան մը պատմելէն ալ զրկուած են։

Քանի որ ոչ բերականութիւնը օգուտ ունի, ոչ ալ հրապարակային կոչը կամ սաստը, ես կ'առաջարկեմ օգտուիլ կոնդակներու «արժեքէն»էն եւ խնդրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն որ կոնդակ մըն ալ այս հարցին յատկացնէ։

— Ինչո՞ւ կաթողիկոսին դիմել եւ ոչ թերթերուն կառավարութեան։

— Որովհետեւ էջմիածինը գիտէ հայերէն լեզուի օրէնքներն ու կանոնները, գիտէ որ «մատուցանել»ին անցեալ կատարեալն է «մատոյց», իսկ Երեւանը ոչ միայն այդ բոլորէն «պէխապէր» է, այլ եւ առաջին պապակուրն է «զեկուցեց»ներու, «մատուցանեց»ներու եւ ուրիշ անհամար պատկերազարդ բարբարոսութեանց եւ տգիտութեանց։

Ինկայ որ դերերը շրջուած են։

Թուրքիոյ մէջ լեզու կը շինեն, մեր մէջ եղածն ալ կը քանդեն։

Թուրքիոյ մէջ հանրապետութեան նախագահը կը հսկէ նոյնիսկ յօդուածներու տեղաւորման, մեր մէջ ամէնէն պատասխանատու գրողն իսկ ամօթ կը սեպէ հոգ տանիլ բառի, բայի, շարադրութեան եւ քերականութեան։

Անշուշտ խելացին նորէն մենք ենք։

ՎԱՀԷ

Չեխոսլովաքիա վտանգ

Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը որոշեց խորհրդարանին ներկայացնել իր օրինագիծը, որով կը պահանջէ երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը։ Քննութիւնը պիտի սկսի դեկտեմբերին։ Այս առաջարկով, կառավարութիւնը կ'ուզէ զօրացնել բանակը, որ թէեւ թուաքանակով փոքր է, բայց լաւ կազմակերպուած եւ սպառազինուած։

Չեխոսլովաքիա մտահոգութեամբ կը դիտէ Գերմանիոյ վերազինումը, Լեհաստանի երկդիմի քաղաքականութիւնը, Գերմանիոյ բռնած դիրքը՝ Աւստրիոյ հանդէպ, Աւստրիոյ մէջ կատարուած միապետական քարոզութիւնները, եւ վերջապէս Հունգարիոյ պայքարը՝ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար։ Նախկին Հունգարիայէն ընդարձակ հողամաս մը կցուած է Չեխոսլովաքիոյ։ Այդ հողամասը լեռնային նեղ տարածութիւն մըն է Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ միջեւ. ուստի եթէ Հունգարիա եւ Լեհաստան միանան եւ Գերմանիան ալ իրենց հետ առնեն, հող յափշտակելու համար, Չեխոսլովաքիան անելի մը կը մատնուի։

Առաջարկուած օրինագիծը կ'ապացուցանէ թէ Չեխոսլովաքիա կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ որ եւ է պատահականութեան հանդէպ։

Ֆրանսա՞ն ալ պիտի աւելցնէ

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

Ատենէ մը ի վեր խօսքեր կան թէ Ֆրանսան ալ պիտի աւելցնէ զինուորութեան շրջանը, որ մէկ տարի է։ Հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, ձախակողմեան հոսանքները կը շարունակեն պնդել թէ լուրը ճիշդ է։

Աւջի օր, արմատական երեսփոխանները այս մասին հարցումներ ուղղեցին Գ. Ֆլանտէնի։ Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը առայժմ չի խորհիր աւելցնել զինուորութեան շրջանը, բայց, նոյնքան վճռականութեամբ գիտել տուաւ թէ չեն կրնար խոստանալ թէ յառաջիկային յաւելում չպիտի պահանջեն։

Միեւնոյն ատեն, պատերազմական նախարարը երեսփ. ժողովի զինուորական յանձնաժողովին ներկայանալով, պատասխանեց զանազան հարցումներու։ Այդ խորհրդակցութենէն յետոյ, որոշուեցաւ 800 միլիոն ֆրանքի մասնաւոր վարկ մը քուէարկել, նախկին զինուորներ վերստին արձանագրելու եւ մասնաւոր բանակ մը կազմակերպելու համար, իբրեւ օժանդակ ուժ արեւելեան եւ հիւսիսային սահմաններու։ Արմատականները կ'ուզէին միայն 350 միլիոն քուէարկել, բայց յետոյ համակերպեցան 800 միլիոնին, որուն մէկ մասը պիտի յատկացուի բերդերու զօրացման։

Ոչ միայն ցամաքի վրայ, այլեւ օդին մէջ

Օդանաւային նախարարն ալ իր կարգին յուսադրութիւններ տալով երեսփոխանական յանձնաժողովի օդանաւային յանձնաժողովին առջեւ, յայտարարեց թէ 1934ի համար քուէարկուած մէկ միլիառ ֆրանքի վարկին կէսը գործածուած է զինուորական օդագնացութեան համար եւ թէ հաւանաբար նոր վարկ մը պիտի պահանջէ մօտերս։ Այս առթիւ հաստատեց թէ Գերմանիա ընդարձակ ծրագիր մը կազմած է օդանաւային սպառազինութեանց համար եւ արդէն ունի հազար ընտիր օդանաւեր, առանց հաշուելու առեւտրական սաւառնակները որոնք կրնան ռազմականի վերածուիլ 48 ժամէն։ Բայց Ֆրանսան ալ ձեռքերը չէ ծալած։ Ֆրանսայի օդային տորմիղը այսօր ունի շարք մը հետապնդիչ սաւառնակներ որոնք կրնան 235 մղոն ճամբայ կտրել մէկ ժամուան մէջ։ Գալով ամրածիգ օդանաւերուն, նախարարը յայտնեց թէ Ֆրանսա հարկադրուած է մասնաւոր մեքենայ մը սարքել, որովհետեւ Պերլին աւելի հեռու է Ֆրանսական սահմանագլուխէն քան Փարիզ։ Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ եւ ժամանակին հետ պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

31.— Լորտ Քըրզընի վերջին գործերը եւ վախճանը

Անգլիոյ հանրային կարծիքը խանդավառութեամբ ողջունեց լորտ Քըրզընի վերադարձը։ Լոյտ Ճօրճի տապալումէն յետոյ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը երկու տարբեր ու շատ անգամ իրարու հակամարտ ուղղութիւններով վարելու վտանգը հեռացած էր այլ եւս։ Լորտը ինքն իրեն եւ գրեթէ առանց ակամայ կախելու Պօնըր Լոյի խորհուրդներուն, յաջողցուցած էր շատ կարեւոր խնդիր մը — Մուսուլի գրաւումը։

Պահպանողական մամուլին մէջ հատուածը որ ընդհանրապէս խոհեմութիւն կը քարոզէ եւ վտանգաւոր կը գտնէ արտասահմանեան յանձնառութիւնները, խստօրէն քննադատեց զայն, բայց ատիկա նախարարին քունը չփախցուց։

Լորտ Քըրզըն աւելի ինքնավստահ կեցուածք ունէր հիմա եւ տրամադիր էր նոր կռիւներ սարքելու։ Լօզանի խորհրդաժողովը վերահաստատեց բրիտանական կայսրութեան հեղինակութիւնը Արեւելքի մէջ — այս կարծիքը ունի Նիքըլսըն։ Կը մնար այդ հեղինակութիւնը ամրապնդել նաեւ Եւրոպայի մէջ։ Ու լորտ Քըրզըն հիմա պիտի ճակատէր «Ըսմէթէն ու Մ. Քէմալէն շատ աւելի զօրաւոր ու վարպետ հակառակորդի մը հետ»։ Այդ հակառակորդը Փուանքարէն էր՝ Ֆրանսայի վարչապետը որուն դէմ Քըրզըն բացաւ իր կեանքին վերջին պայքարը։

Ի՞նչ գործեր տեսաւ ան մինչեւ իր մահը։

×

Նախ պէտք է շեշտել որ Պօնըր Լոյի պահպանողական կառավարութիւնը շատ մեղմ ուղղութեան մը կը հետեւէր եւ տրամադիր չէր նոր վէճեր ստեղծելու։ Յունուար 4ի Փարիզի Հատուցումներու խորհրդաժողովին խզումէն յետոյ, Մեծն Բրիտանիան շարունակեց «շքեղ մեկուսացման» աւանդական քաղաքականութիւնը։ Անիկա չէզոք բայց յոռետես աչքով պիտի դիտէր գերմանական կայսրութեան քայքայումը։ Պերլին՝ Անգլիոյ միջամտութեան դիմեց դրացի պետութեան հետ իր վէճը կարգադրելու համար. Պօնըր Լօ բնականաբար որ եւ է քաջալերութիւն կամ խոստում չտուաւ Գերմանիոյ վարիչներուն։ Լորտ Քըրզըն որդեգրած էր իր ընելիքը. ակամայ չվախեց ո՛չ վարչապետին թոյլ քաղաքականութեան, ոչ ալ Պերլինի խնդրանքին։ Առանձին պիտի գործէր։ Պատճառներ ունէր այդպէս յանդուգն քայլեր առնելու. անհատական պատճառներ։

1923ի առաջին ամիսներէն սկսեալ, ան կը փայփայէր գլխաւոր իտէալ մը — Հնդկաստանի փոխարքայ եղայ, արտաքին նախարար եղայ, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ պիտի ըլլամ։ Ինչպէս ինքն ալ կը խոստովանէր, յիսուն տարի շարունակ խորհած էր այդ եռապատիկ փառքին մասին։ Բայց Լօզանի խորհրդաժողովէն յետոյ այդ իտէալին իրականացումը տեսակ մը մղձաւանջ եղաւ իրեն։

Ապրիլին Պօնըր Լօ հիւանդացաւ. Չէմպըրլէյն կամ Պալֆըր վարչապետ ըլլալու փափաք չունէին։ «Ինծմէ աւելի յարմար մէկը կա՞յ», կը մտածէր լորտը, «չկայ, չի կրնար ըլլալ»։ Ու երբ մայիս ամսուն վարչապետը սկսաւ բացակայիլ դահլիճին նիստերէն, անոր պաշտօնը փոխանորդաբար վարեց լորտ Քըրզըն։ «Այլեւս այլ եւս որոշ է դիրքս», մտածեց դարձեալ Քըրզըն։ Մայիս 19ին լորտը շաբաթական հանգիստի համար իր գիւղը գնաց։ 21ին՝ երկուշաբթի օրը, Պօնըր Լօ իրեն կ'իմացնէր թէ «հրաժարականը թագաւորին յանձնած է»։ — Սովորութիւն չէ նորին վեհափառութեան յանձնարարել յաջորդ վարչապետին անունը, բայց եթէ հրաժարականս ընդունի, այն ատեն անմիջապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնէ նոր դահլիճ մը նշանակելու», կը գրէր Պօնըր Լօ։

Այդ նամակէն քանի մը ժամ ետքը թագաւորին քարտուղարին կողմէ ուղարկուած հեռագիր մը զինքը Լոնտոն կը հրաւիրէր։ Այլ եւս տարակոյս չկար, վարչապետ պիտի ըլլար։

Յաջորդ օրը երբ լորտը Լոնտոն հասաւ, պալատական քարտուղարը յայտնեց թէ թագաւորը վարչապետութեան պաշտօնին պիտի հրաւիրէ Սթէնլի Պօլտուինը։ Անիկա կայսերական պալատն էր հիմա եւ կը տեսակցէր թագաւորին հետ։ Կարելի է երեւակայել փառասէր լորտին յուսախաբութիւնը։

Պօլտուինը ո՞վ էր, ո՞վ կը ճանչնար զայն, հանրային մարդ մըն ալ չէր, փորձառութիւն չունէր, աննշան մարդուն մէկը...

Ու լորտ Քըրզըն բազկաթոռին մէջ նետուեցաւ ու սկսաւ տղու մը պէս լալ։

Նիքըլսըն դիտել կու տայ թէ կայսերական քարտուղարը յանցաւոր չէր իր արարքին համար։ Իսկապէս որոշուած էր լորտ Քըրզընը վարչապետ նշանակել, սակայն երկուշաբթիէն մինչեւ երեքշաբթի առտու, զանազան դէպքեր պատահած էին։ Աշխատաւորականները բացատրած էին թէ իրենք՝ իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն, դժուար կացութեան մը պիտի մատնուէին եթէ օրուան վարչապետ նշանակուէր լորտերու ժողովին մէկ անդամը(*)։ Միւս կողմէ Պալֆըր հասկցուցած էր որ Քըրզըն խառնուածքով անընդունակ էր երկրին ճակատագիրը վարելու այս ժողովրդապետական դարուն։ Դիտողութիւն ըրած էին նաեւ ուրիշ ականաւոր պահպանողականներ։

Լորտ Քըրզըն չափէն աւելի ընկճուած էր. բայց յանկարծ սթափեցաւ, մոռցաւ իր դառնութիւնները, յիշեց իր ազգային պարտականութիւնը եւ յաջորդ օրն իսկ Պօլտուինին ուղարկեց շնորհաւորական նամակ մը։ Մայիս 27ին դարձեալ ինքն էր որ առաջարկեց Պօլտուինը նշանակել պահպանողական կուսակցութեան վարիչ։

(*) Լորտերու ժողովին անդամ մը երեսփոխան չի կրնար ընտրուիլ եւ հետեւաբար չի կրնար Երեսփ. ժողովի նիստերուն մասնակցիլ։ Նոյն իսկ «տիտղոսաւոր» վարչապետը զրկուած է այդ իրաւունքէն։ Այդ է պատճառը որ շատ մը ծանօթ հանրային գործիչներ, կը խուսափին ազնուական տիտղոսներէն, այսինքն լորտերու ժողովին անդամակցելէ, որպէսզի քաղաքական գործօն ասպարէզը չփակուի իրենց առջեւ։

×

Լորտ Քըրզընի եւ Լոյտ Ճօրճի հակառակութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը ռուսական խնդիրն էր։ Նախկին վարչապետը տրամադրութիւն ցոյց կու տար բոլշեւիկներուն հետ սիրաբանելու։ Արտաքին նախարարը չափազանց ուրախացաւ անշուշտ, երբ ազատական վարչապետին ռուսասէր քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ Ճենովայի խորհրդաժողովին մէջ։ Գերմանիա անջատ համաձայնութիւն մը կնքեց Ռափալլոյի մէջ՝ խորհրդային Ռուսաստանի հետ։

Լորտ Քըրզըն հակառակ էր նոյն իսկ 16 մարտ 1921ին Լոնտոնի մէջ կնքուած անգլեւռուս առեւտրական դաշինքին։ Անիկա բացատրութիւն կը պահանջէր Մոսկուայի վարիչներէն Անգլիացիներու բանտարկութեան կամ Միջին Արեւելքի մէջ կատարուած հակաբրիտանական քարոզութեանց մասին։ 1920ին Ռուսերը մահուան դատապարտած էին Անգլիացի մը։ 1923ին կաթոլիկ եպիսկոպոս մը գնդակահարուած էր Չեկայի հրամանով։

Լորտ Քըրզըն ծանուցագիր մը ուղարկեց Մոսկուա, 1923 մարտ 30ին, այդ անիրաւութեանց դէմ բողոքելու համար։ Չիչերին յանդգնական պատասխան մը տուաւ.

— Մի՛ մոռնաք Իրլանտայի, Հնդկաստանի կամ Եգիպտոսի մէջ ձեր կատարած քաղաքական սպանութիւնները։

Լորտ Քըրզըն Մայիս 2ին խմբագրեց աւելի սպառնական ծանուցագիր մը։ Ռուսիոյ հակաբրիտանական քարոզութիւնը շեշտելէ յետոյ, ան իր յայտնութիւնները փաստելու մտահոգութեամբ, յիշեցուց Մոսկուայի վարիչներուն թէ բրիտանական իշխանութիւնները Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Հնդկաստանի, Թուրքիոյ կամ անգլիական գաղթավայրերուն մէջ, «ձեռք անցուցած էին բոլշեւիկներու ծածկագիր հրահանգները»։

Դիւանագիտական պատշաճութեան հակառակ քայլ մըն էր որ առաւ լորտը. քննադատեցին զինքը թէ «փաստեր յիշելու պէտք չունէր»։ Բայց լորտ Քըրզըն չլսելու զարկաւ այդ քննադատութիւնները։ Իրաւունք ալ ունէր։ Մոսկուան շուարեցաւ. չէր կրնար խզում յառաջ բերել օրուան այդ ժամուն։ Բանակցութիւններ կատարուեցան ամբողջ մէկուկէս ամիս եւ յունիս 13ին Անգլիան եւ խորհրդային Ռուսաստանը գործը անուշի կապեցին։ Քըրզըն յաղթութիւն մը եւս շահած էր. կարգը եկաւ Փուանքարէին.

×

1923 յունուար 11ին Ֆրանսա եւ Պելճիքա գրաւեցին Ռուրի շրջանը եւ ստեղծեցին «հանքերու եւ գործարաններու միջդաշնակցային հսկողական յանձնախումբ մը», հսկելու համար Գերմանիոյ արդիւնաբերութեանց վրայ։ Ջէ՞ որ Հատուցումները երաշխաւորելու համար նախկին թշնամին գրաւի դրած էր իր բոլոր աղբիւրները։ Պերլին անմիջապէս բողոքեց այդ անիրաւութեան դէմ։

Հռենոսի Յանձնախումբը՝ որ Վերսայլի դաշնագրով նշանակուած մարմին մըն էր, դժուար կացութեան մատնուեցաւ։ Ամերիկեան անդամը հրաժարած էր արդէն։ Իսկ Անգլիոյ ներկայացուցիչը գրեթէ ձայն չէր կրնար ունենալ՝ փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով։

Ֆրանսա եւ Պելճիքա աշխատեցան որ Ռուրի եւ Հռենոսի ամբողջ շրջանը իրենց գրաւման ենթարկուած գօտիի մը վերածուի։ Անգլիա չէր կրնար հաւանիլ այդ կարգադրութեան, բայց որովհետեւ Փուանքարէ տիրական ձեռք մը ունէր այդ գործողութիւններուն մէջ եւ Ռուրը իրապէս գրաւուած էր, Լորտ Քըրզըն փորձեց միջամտել Պերլինի եւ Փարիզի միջեւ։ Վէճին առանցքը Հատուցումներու խնդիրն էր։ Եթէ Փուանքարէի նպատակն էր ապահովել անոնց վճարումը, իրաւունք չունէր սնանկացնելու պարտատէր մը որուն վրայ պահանջ ունէին նաեւ միւս դաշնակիցները.

Այդ նկատումով էր որ Լորտ Քըրզըն Գերմանիոյ առաջարկեց որոշ գումար մը խոստանալ։ Միացեալ Նահանգները համաձայն էին այդ տեսակ կարգադրութեան մը։ Մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի նշանակուէր, Հատուցումներու չափն ու վճարման եղանակները ուսումնասիրելու համար։ Փուանքարէ շատ դժկամութեամբ հաւանեցաւ այդ ծրագրին։ Անգլեւգերման համաձայնութեան մը վախը կը հալածէր զինք. Այդ թուականէն ետքն էր որ Ֆրանսա անգլեւսաքսոն ցեղերու դաշնակցութիւնը չէզոքացնելու համար բանակցութեան սկսաւ Ճափոնի հետ՝ քաղաքական դաշինք մը կնքելու նպատակով։

Կարեւոր դէպքեր պատահեցան այդ օրերուն։ Գերմանական մարքը թաւալգլոր անկում կրեց եւ երկրին տնտեսական ու առեւտրական կարգուսարքը հիմնովին յեղաշրջուեցաւ։

Օգոստոս 11ին, Քունոյի կառավարութեան անկումէն յետոյ, նոր վարչապետը՝ Շթրէզըման խիստ միջոցներ ձեռք առաւ բոլշեւիկեան վտանգը կանխելու համար։

Քըրզըն արժեցուցած էր իր տեսակէտները, Ֆրանսան այլեւս պիտի համակերպէր Հատուցումներու հարցին խաղաղ կարգադրութեան, քաջալերութիւն տուած էր Գերմաններուն, իրեն հետ էր միջազգային կարծիքը։ Դաշնակիցները պիտի խուսափէին սպառնական միջոցներէն։

Քաղաքական ուրիշ դէպք մը պատահեցաւ օգոստոսին Յունաստանի եւ Ալպանիոյ սահմանավէճը կարգադրելու համար Վերսայլի խորհրդաժողովը միջդաշնակցային մարմին մը նշանակած էր։ Ամսուն 23ին (1923) յանձնախումբին իտալացի անդամը՝ զօրավար Թէլլինի սպաննուեցաւ յունական հողին վրայ։ Մուսոլինի պահանջեց եւ անմիջապէս մարտանաւ մը ուղարկեց Քորֆու եւ ռմբակոծեց(**)։

Վէճը յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Լորտ Քըրզընի հմայքը շատ բան կորսնցուց այդ հարցին մէջ, որովհետեւ բազմաթիւ վարանումներ ունեցաւ եւ Մուսոլինիի յաղթանակէն ետքն էր որ անիկա յանկարծ հասկցաւ իր սխալը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան սնանկութիւնը։ Փուանքարէ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պօլտուինի հետ. երկու վարչապետները համաձայնութիւն գոյացուցին զանազան հարցերու շուրջ. տարակարծութիւն չկար այլեւս եւ Դաշնակիցներու համերաշխութիւնը ապահովուած էր։ Անգլիա պիտի վարէր եթէ ոչ հակագերման, գոնէ Ֆրանսայի նպաստաւոր ուղղութիւն մը։ Քըրզըն պարտուած էր, թէեւ տարին չլրացած ուրիշ յաղթութիւն մը ամոքեց իր դառնութիւնները։ Ինքն էր որ արգելք հանդիսացաւ Հռենոսը անկախ հանրապետութիւն մը հռչակելու Ֆրանսական ծրագրին։

(**) Իտալական մարտանաւերու ռումբերը սպաննեցին 16 հայ որբեր։

1924ի նոյեմբերի ընտրութիւններէն ետք երբ պահպանողականները նորէն իշխանութեան գլուխ անցան (այդ թուականէն տարի մը առաջ պարտուած էին), Պօլտուին արտաքին նախարար նշանակեց Օսթին Չէմպըրլէյնը։

Քաղաքական կեանքը այլեւս փակուեցաւ լորտին առջեւ. հոգեկան դառնութիւնները եւ վարչապետ չըլլալու պարագան մեծապէս ազդեցին իր քայքայուած առողջութեան վրայ. հազիւ երկու տարի ապրեցաւ ու մեռաւ 1925ի մարտին։ Իր աճիւնը ամփոփուած է այսօր աննշան գիւղի մը գերեզմանոցին մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՈՍԿԻ ՄԱՐԴ ՄԸ»
(UN HOMME EN OR)

...

Ֆաղի ընթացքին՝ հերոսը — Հարրի Պօռ — բնորոշում մը կ'ընէ.— «Նեքրումը քաջութեան ամենաբարձր արտայայտութիւնն է»։

Եւ այդ քաջութեամբ զինուած, ան կը յաջողի իր խախտող երջանկութիւնը հաստատել վերոյիշեալ հաւատամքին մաքուր պատուանդաններուն վրայ։

Կառավարական պաշտօնատան մը մէջ համեստ պաշտօնեայ, Փափօն, (Հ. Պօռ), շատ երիտասարդ կնոջ մը՝ Ժանէթի (Միւզի Վէռնօն) հետ ամուսնանալու տխրութիւնը ունեցած է, հասուն եւ անփորձ սիրով մը կապուած անոր։

Իր յատկութիւնները եւ հաճոյքները չափաւոր են, սահմանագծուած իր հաճելի բնակարանին չորս պատերուն մէջ, ունենալով երեք գլխաւոր նիւթեր, — իր կինը, T.S.F.ը, եւ իր ծխամորճը։

Երիտասարդ կնոջ մը հոգին ամբողջապէս լեցնելու անկարող այդ տարրերը չպիտի կրնային արգիլել Ժանէթը աւելի լայն ու հաճելի հորիզոններ երազելէ։

Երիտասարդ եւ հարուստ հետապնդողի մը խոստումները հաճոյքով կը լսուին, պատրաստելով անծանօթ հրապոյրներով եւ պատահարներով լեցուն կեանք մը։ Անկումը շատ մօտ է։

Բայց Փափօն տեսած է վտանգը։

Ժանէթ կ'ուզէ ապրիլ աշխարհիկ կեանքով, շքեղօրէն հագուիլ, կեանքին բոլոր հաճոյքները ճաշակել։ Լա՛ւ, ան պիտի ունենայ այդ բոլորը։

Փափօն նոր մարդ մը պիտի ըլլայ։ Ան կը սկսի իր ձեւափոխութիւնը իր հագուստներէն, զարմանք պատճառելով իր երիտասարդ կնոջ։

Գործարանային ձեռնարկ մը շահակից տնօրէն մը կը փնտռէ, որուն դրամագլուխով մը։ Փափօն առանց վարանումի իր բոլոր խնայողութիւնները կը դնէ հոն, եւ անպայման յաջողելու հզօր կամքին հետ։

Կարճ ժամանակի մէջ գործարանները բազմապատկուած են, եւ Ժանէթ այսօր գրեթէ երջանիկ է։

Ան երախտապարտ է իր ամուսնոյն ամենօրեայ հոգածութիւններուն համար։ Այդ բարոյական կապը [illegible] կը պաշտպանէ զինք յուսալից սիրահարին ցանկութիւններուն [illegible]։

Անզգուշութիւն մը՝ Փափօնի մէկ ընկերոջ կողմէ՝ [illegible] զոհողութիւններով եւ յամառութեամբ կազմուած երջանկութեան շէնքը փլցնելու վտանգին կ'ենթարկէ պահ մը։

Ժանէթ իր ժամադրութիւններուն ծանօթ բայց անգիտակից [illegible] ամուսինը անարժան կը գտնէ [illegible] եւ կ'արհամարհէ։ Ու այլ եւս [illegible] կը համարի ինքզինքը որ եւ է բարոյական կապէ Փափօնի հանդէպ։

Ան որոշած է այժմ հեռանալ իր սիրահարին։

Բայց Փափօն անխօս ու [illegible] կը հսկէ։

Սրճկոյթի մը ընթացքին, Փափօն [illegible] որոշուած պահէն քանի մը ժամ առաջ, իր սրահներուն մէջ հանդիպած երիտասարդ հակառակորդին, [illegible] կը հրաւիրէ առանձնասենեակ մը, եւ հոն, խօսակցութեան ընթացքին [illegible] — [illegible] երիտասարդ կին մը գրաւել [illegible], այլ ամենադժուարինը զայն պահել [illegible] ինք իր ամբողջ [illegible] յաջողած է մի միայն կարենալ պահելու համար իր կեանքին միակ սէրը եւ գոյութեան իրաւունքը՝ Ժանէթը ...

Քանի մը ժամ յետոյ, սիրահարը կայարանին մէջ, մեկնելու մօտ կառախումբին առջեւ ի զուր պիտի սպասէ Ժանէթի գալուն, եւ պիտի ուզէ հեռանալ...

Փափօնի լուսաւոր սրահները պարպուած են հրաւիրեալներէն։

Հեռախօսը կը թրթռայ, կը կանչէ։

Փափօն հանդարտ քայլերով կը մօտենայ, մինչդեռ Ժանէթ անձկութեան պահեր կ'ապրի։

— Ինչպէ՞ս... Ոչ, պարոն, ո՛չ... չեմ լսեր...

Եւ նոյն հանդարտութեամբ հեռախօսը կը փակէ։

— Ո՞վ էր, ի՞նչ կ'ուզէր ... կ'ըսէ Ժանէթ յուզուածէն դողահար. Փափօն բարի ժպիտ մը դէմքին կը մօտենայ թեւերը բաց։

— Ոչի՛նչ, ոչինչ սիրելիս, [illegible] սխալ մը...

Ժանէթ իր փոքրիկ գլուխը կը թաղէ Փափօնի լայն ու վեհանձն սրտին վրայ, վերջնապէս յաղթուած բարութեան, զոհաբերութեան եւ փափկանկատութեան այդ գերմարդկային արտայայտութիւններէն։ Ժանէթի երջանկութիւնը՝ պահ մը [illegible] թաւալելու վտանգին ենթարկուած, այլ եւս ապահով պահարան մը գտած է Փափօնի ոսկի սրտին մէջ։

Հարրի Պօռ՝ «Թշուառները»ու [illegible] Ժան Վալժանը եւ բազմաթիւ ժապաւէններու հերոսը իր անընդօրինակելի ու զմայլեցուցիչ մարդկային խաղով գրաւիչ է այս վերջին ստեղծագործութեան մէջ [illegible] կ'ապրի այնքան խորութեամբ, խղճմտօրէն, հաւատքով, որ անկարելի է [illegible]

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (52)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգոստոսին, կէս օր ժամանակ, ներս մտաւ համակրելի մարդ մը, մաքուր հագուած ու բամբ ձայնով մը բարեւեց. Բարեւեց անուշ հայերէնով մը, եւ ուզեց տնօրէնը տեսնել։

Նստելու համար աթոռ ցոյց կու տամ եւ կ'երթամ տնօրէնին լուր տալու։ Կ'ընդունի եւ կը ներկայացնեմ։

Քիչ վերջ Թարգման Գ. Կարապետ զիս կանչեց եւ ըսաւ.— Հիւրին համար մահճակալ մը աւելցուր քու սենեակիդ մէջ։

Կէս ժամ վերջ հիւրը քովս էր։ Խոտորջուրցի էր (Կարին), Տայք Միութեան կողմէ որոշուած յանձնախումբի անդամներէն, որ պաշտօն ունէր Կարնեցի որբեր հաւաքելու։ Յանձնախումբին կեդրոնը կը գտնուէր Հալէպ, եւ անդամները կը պտտէին զանազան քաղաքներ։ [illegible] բաժին կ'իյնայ Մերտինի շրջանը։ Ահա անոր տուած տեղեկութիւնները Հայաստանի եւ պատերազմի մասին (եւ նոր կը լսէի)։

— «Հաշտութիւն կնքուած է։ Համաձայնականները յաղթական ելան։ Իսկ Ռուսիոյ մէջ ցարը տապալեցաւ եւ առ այժմ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը կը տիրէ։ Գալով Հայաստանին, իր ազատութիւնը ձեռք բերաւ, մեր դարերու երազը իրականացաւ։ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմը դրուեցաւ 1918 Մայիս 28ին։ Մայրաքաղաքն է Երեւան։ Հայաստանի հանրապետութիւնը ունի իրեն յատուկ բանակ եւ խորհրդարան։ Ներկայացուած է դարերու շղթան։ Թուրք կառավարութիւնը յունիս 4ին մանուկ հանրապետութեան հետ կնքեց հաշտութեան դաշնագիր, եւ աշխարհի մեծ ու պզտիկ պետութիւններէն առաջ, ինք ճանչցաւ Հայաստանի հանրապետութիւնը իբրեւ անկախ պետութիւն։

Իսկ ես իբրեւ որբահաւաք ունիմ բոլոր պետութիւններէն վկայականներ, ի հարկին կրնամ ոստիկան եւս պահանջել գործս դիւրացնելու համար։ Ահա, սիրելի Մարգար, աւետիս մը, դարերու ընթացքին այդ տենչով մեռան շատ մը հազարաւորներ։ Այսօր ունինք մէկ միլիոն զոհերու արեան գինը, մեր ազատութիւնը, մեր մանուկ հանրապետութիւնը որ օրէ օր կը զարգանայ ու հաստատ կը նստի»։

Այս բոլորը հանդարտութեամբ մտիկ ըրի։ Բայց չեմ գիտեր ինչո՞ւ, կուլամ, եւ կապուած կը մնայ լեզուս։ Կապուած լեզուովս կը ցատկեմ տեղէս, կը համբուրեմ Թաթմանեանը, որ ինծի աւետած էր իմ հայրենիքիս փրկութիւնը։

Ինծի համար Ամերիկ. Կ. Խաչը, անոր առատութիւնը եւ վայելքը այլ եւս կարեւորութիւն չունին։ Հայաստա՛ն, հոն երթալ լծուիլ անոր դաշտ, բայց քաղքը աշխատութեան, շինել, ստեղծագործել եւ ծաղկեցնել։

ՊԵՐԱ ՄԱԳՕՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԽԱՄԷԻ ՄԱՀԸ

Օգոստոսի վերջերը, Պերա Մագօն պտտեց իր ընտանիքը, աղջիկը, փեսան եւ թոռնիկը եւ եկաւ մտաւ Ամերիկ. Կ. Խաչի գաղթակայանին մէջ, ուր արդէն 3—4 հարիւր կիներ, 200 որբեր պատսպարուած էին։

Պերա Մագօն առաւ խոհարարի պաշտօն, 8 ղրշ. օրականով, ողջ դրամ։ Ֆիտան անցաւ բամբակ մանելու գործին, 12 ղրշ. օրականով, Թումէն երեք էշերով քար կը կրէ հիւանդանոցի շինութեան (18 ղրշ.), բոլորն ալ կայանէն կ'ուտեն, կը խմեն եւ հոն կը պառկին։ Իսկ Մարիամ մտաւ դպրոց։ Ուրախ եմ այս կարճ ծերունին յաջողութեան եւ ազատութեան համար։

Պերա Մագօն տուաւ տեղեկութիւններ Խամէի մասին

— Խամէն Տիգրանակերտ միրգ ծախելու կ'երթայ տեղացիներուն հետ։ Կը գտնուի ընկերներէն եւ կ'երթայ Հայոց եկեղեցին։ Երեք օր վերջ անոր քիւրտ ամուսինը գրկած մէկ տարեկան տղան Տիգրանակերտ կ'երթայ, կուլայ, կը պաղատի, — «Կամ կինս տուէք կամ զիս ալ Հայ ըրէք»։ Խամէն նախ կը մերժէ ամուսինին միանալ, վերջը կը համակերպի ու ամուսնոյն հետ կը դառնայ Խզուրէ։ Գիշերը հիւր կը մնան Ամինոյի քով որ տեղեկութիւն կ'ուզէ քու մասին։ Ամինոն կ'ըսէ.— Մահմուտէ Զաւուշ (Խանասորցի) լուր ղրկած է թէ ոստիկաններ Մուսան ձերբակալեցին եւ Սըվէրէկ տարին։ Չեմ գիտեր Մուսան ինչո՞ւ մինչեւ Խանասոր գացեր է եւ հոն ձերբակալուեր։ Ֆըլըթցիներ ալ ըսեր են թէ Մուսան ազատած եւ Մերտին գացած է։

Խամէն շատ կուլայ այդ առթիւ։ Երկու շաբաթ կը մնայ ամուսնոյն քով։ Կ'ընէ անոր հետ քաղ ու քաղհանք։ Գիշեր մը ամուսինին առընթեռնակը առած կը փախչի։ Ամբողջ գիշերը կը քալէ եւ մօտ լուսնալուն Ջայուզէ գիւղին քով քարայրի մը մէջ կը պահուի։

Առտուն Ջայուզէի հովիւներ քարայրի կողքի ջրհորէն ջուր հանել կու տան եւ կը խմցնեն ոչխարներուն։ Դադարի ժամանակ քարայր կը մտնեն հանգստանալու եւ կը տեսնեն Խամէն։ Կ'ուզեն ձեռք ձգել, չի յանձնուիր։ Երբ կը փորձեն բռնի ձեռք ձգել կը քաշէ առընթեռնակը։ Մէկը գլխէն կը վիրաւորուի կ'իյնայ, միւսը ապշահար կը փախչի եւ հաւար կը փրցնէ։

Մինչ այդ, Խամէն քարայրը կը ձգէ եւ կը մտնէ անտառ։ Ջօրս կողմէն կը պաշարեն. ճարահատ կը մտնէ դիրք մը։ Հետապնդողները կրակով դիրքը կը նեղցնեն. կեանքի ու մահու պայքար։ Կը կռուի այդ անհնի բանակին դէմ, եւ ոչ դիրքը կը լքէ եւ ոչ ալ կը յանձնուի։ Վերջին փամփուշտը կու տայ իր ճակտին ու անշունչ կը յանձնուի դահիճներուն։

Տեղացիները զարմանքով կը խօսէին անոր մասին ու «Դէլի գուրտ» (Խենթ գայլ) անունը կու տային։

Ահա կին մը որ իր պատիւն ու կեանքը փրկելու համար, մաքառեցաւ լման չորս տարի, սպաննեց իր պատիւը բռնաբարողները, [illegible] դառնութեան բաժակը, եւ [illegible] սրտին, ինք իր ձեռքով վերջ [illegible] իր երիտասարդ կեանքին։

Այս կնոջ պատմութիւնը կուգայ նոր պսակ մը եւս աւելցնել հայ [illegible] սեռի ճակտին։ Թող անոր [illegible] պատմութիւնը ներշնչարան ըլլայ հայ բոլոր սերունդներուն։

Հանգիստ քու տառապած ոսկորներուդ եւ խոնջած գլուխիդ, սիրելի Խամէ։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՀԵՌԱՑՆԵԼ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք թէ պահպանողական Թանի անդամ, գործարանատէրներու եւ ռեստորանատէրներու օրկանը, կը քննադատէ կառավարութեան վերջին որոշումները՝ օտար բանուորներուն մասին. Ահաւասիկ վերջին մասը այդ յօդուածին —

Չենք կարծեր թէ որ եւ է մէկը կրնայ խորհիլ զանգուածաբար իրենց երկիրը վերադարձնել օտար աշխատաւորները, որոնց մեծ մասը մենք բերինք որ Ֆրանսա բերինք եւ ոչ թէ իրենք իրենց եկան։ Կասկած չկայ թէ բանուորական սէնտիքաները, յանուն համերաշխութեան, առաջինը պիտի ըլլան ընդդիմանալու անոնց վերադարձին. Եթէ համերաշխութեան այդ զգացումն իսկ չըլլայ, մարդկային ոգին իսկ պակսի, մեր օրէնսգիրները պիտի ստիպուէին նկատի առնել քաղաքական պարագաները։ Անհրաժեշտ է նոյնպէս աչքի առջեւ ունենալ միջազգային համաձայնութիւնները, որոնք կնքած ենք։ Այսուհանդերձ առաջարկները, զորս, օրինակ, Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը քննուած էր, ի վերջոյ եւ անուղղակի ձեւով պիտի յանգէին զանգուածաբար երկիր վերադարձնելու օտար աշխատաւորները։

Ելմտական յանձնաժողովի ներկայացուցած օրինագծին 2bis յօդուածին համաձայն, ճարտարարուեստի եւ առեւտրականութեան մէջ, այն գործատէրերը, որոնք օտար բանուոր կ'աշխատցնեն, անոնց տրուած աշխատավարձին վրայ 10 առ հարիւր տուրք մը պիտի վճարեն, ամէն մէկ օտար բանուորի հաշւոյն եւ օրական 3 ֆրանքէն պակաս չըլլալու պայմանով, եթէ այդ բանուորները Ֆրանսայի մէջ կը բնակին նուազ քան 10 տարիէ ի վեր։

Այս տուրքէն զերծ մնալու համար արտօնութիւններ կրնային տրուիլ այս կամ այն նահանգին, կամ համաձայն հիմնարկութեանց եւ արհեստներու, եթէ բաւական չէ Ֆրանսացի բանուորը։

Եւ որովհետեւ աշխատավարձերը միջին հաշուով օրական 50 ֆրանքէն պակաս են, օտար բանուորներուն աշխատավարձին վրայ 10 առ հարիւր աւելի պիտի վճարուէր անոնց. Ինչ ալ ներկայացնէ այդ տոկոսը, կը ծանրացնէ ծախքերը բոլոր հաստատութիւններուն, որոնք առանց ատոր ալ արդէն ճզմուած են տուրքերու տակ։ Ահա ատոր է, արդէն, որ կ'ուզեն հասնիլ անոնք, որպէսզի գործատէրերը ստիպուին ճամբել իրենց բոլոր օտար աշխատաւորները։

Եւ սակայն, շատ մը պարագաներու մէջ գործատէրերը արգելքի պիտի հանդիպին, որովհետեւ կը պակսի ֆրանսացի բանուորը։ Այն ատեն, չկարենալով տոկալ արժեգնոյն բարձրացման, պիտի ստիպուին կամ դադրեցնել իրենց գործը, կամ կրճատել աշխատավարձերը, ի վնաս ֆրանսացի բանուորներուն։ Այս անպատեհութիւնները սրբագրելու համար, թերեւս հարկ ըլլայ վերը յիշուած արտօնութիւնները (տուրքէ զերծ կացուցանել) դարձնել օրէնք։ Այդ պարագային, ինչո՞ւ տուրք դնել, ձեւակերպութիւններ ու դիւանական ծանրութիւններ ստեղծել։

Կառավարութիւնը, ինչպէս կը հետեւցնենք իր առաջին որոշումներէն, կը թուի թէ տրամադիր չէ հետեւելու այդ վտանգաւոր ուղղութեան։ Փոխանակ տուրքի ձեւեր հաստատելու, կը նախընտրէ վարչական ձեւով կարգադրել խնդիրը։ Այսպէս պիտի դադրեցնէ օտար նոր աշխատաւորներու մուտքը։ Աշխատանքի արտօնագիրներ տալու ատեն խիստ քննութիւն պիտի կատարուի։ Հակողութիւնը պիտի խստացուի։ 10 օգոստոս 1932ի օրէնքը պիտի բարեփոխուի, կամ պիտի գործադրուի որոշ սեղմումներով։ Հաւանաբար կրճատուի թիւը այն օտար բանուորներուն, որոնք աշխատանքի արտօնութիւն ունին, կամ փորձուի այլ աշխատանքներու մղել զանոնք։

Այստեղ մեզի թոյլ կուտանք հարցնել թէ օտար նոր աշխատաւորներու մուտքը բացարձակապէս արգիլելով որ եւ է անպատեհութիւն չի՞ ստեղծուիր։ Ժամանակէ մը ի վեր նուազած է արդէն օտար աշխատաւորներու մուտքը։ Բայց եւ այնպէս, կարգ մը աշխատանքներու, մասնաւորաբար հողագործութեան մէջ, անհրաժեշտութիւն կը զգացուի օտար բանուոր կանչելու։ Գալով ծրագրուած միւս միջոցներուն, կարեւոր է գիտնալ թէ ի՞նչպէս պիտի գործադրուին իրականին մէջ։ Յայտնի է թէ աշխատանքի վարչութեան իրաւասութիւնները աւելի եւս պիտի ընդարձակուին, բայց ատով ալ պիտի շատնան իրաւարարութեան ծանօթ սխալները։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ երբ կրճատուի օտար աշխատող բանուորներու թիւը, կը ծագի ուրիշ հարց մը։ Ի՞նչ պիտի ըլլան գործէ արձակուած այդ բանուորները։ Արդէն բաւական թիւով օտար բանուորներ կան, որոնք առանց ատոր ալ անգործ են եւ գործազրկութեան նպաստ կը ստանան։ Մարդկային սկզբունքներու եւ համաձայնութեանց տրամադրութիւններուն հակառակ է զանոնք թողուլ առանց նպաստի։ Կառավարութիւնը կրնայ զանոնք փոխադրել իրենց երկիրը, ճամբու ծախքերը աւելցնելով գործազրկութեան յատկացուած նպաստի գումարներուն վրայ։ Այս ձեւով, թէ խնայողութիւն մը կը կատարուի, եւ թէ աշխատանքի շուկան կը թեթեւնայ։

Ինչ ալ ըլլան միջոցները, որոնց ձեռք կը զարնէ կառավարութիւնը, պէտք չէ շատ հաւատք ընծայել թէ խնդիրը կը լուծուի արմատապէս։ Օտար բանուորներէն մաս մը իրենց երկիրը ղրկելով՝ աշխատիլ գործազրկութեան տագնապը դարմանել, կը նշանակէ զբաղիլ ախտանշաններով, բայց երբեք բուն հիւանդութեամբ։ Գործազրկութեան պատճառները եւ դարմանը այլ տեղ է։ Կարեւորն այն է որ ամէն գնով կարելի ըլլայ խուսափիլ այդ պատճառները աւելցնելէ, միւս կողմէ, աշխատանքի շուկան նուազեցնելու պատրուակով, նոր նոր ծանրութիւններ եւ նեղութիւններ յառեղծուին մեր տնտեսութեան համար, աւելի եւս կաղմալուծելով զայն։

...ծառայութեամբ գլխուն իր դէմքին լիքումը երր, նայուածքին անհուն տխրութիւնը, առանց վարակուելու եւ տարուելու վեհանձնութեան եւ ազնուութեան սահմանէ մը որ պաստառէն կը հոսի դէպի սրահը, աչքերէն ներս, դէպի հոգիները։

Մեծ արուեստագէտ մը եւ հոգեբան մըն է Հարրի Պօռ՝ ֆրանսական շարժանկարին փառքերէն մէկը։

Շնորհալի Սիւզի Վէռնօն արժանի խաղընկեր մը եղաւ՝ Ժանէթի դերին մէջ։

Այդ երկու գլխաւոր դէմքերուն շուրջը խմբուած են Փիէռ Լառքէ, Ժոզէֆին Կաէլ, Ժաք Մօռի, Քոխթեան Եօռ, եւն., շատ ներդաշնակ համադրութեամբ մը։

Ժապաւէնը որ կը ներկայացուի այս միջոցին Moulin Rougeի պաստառին վրայ, Փաթէ Նաթանի վերջին արտադրութիւններուն ամենայաջողներէն մէկն է. գնահատուած ամէն օր հազարաւոր հանդիսատեսներէ։ Հեղինակն է Ռօժէ Ֆէրտինանտ, իսկ բեմադիրը՝ Ժան Տրէվիլլ։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 Նոյ. (Յառաջ) — Գաղութը իր բոլոր խաւերով կը սպասէ կառավարական շրջանակներէ տրուելիք պատասխանին. Մինչեւ այս վայրկեանը, սակայն ոչ մէկ տեղեկութիւն ստացանք պաշտօնապէս թէ անպաշտօն.

Օրէ օր, զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան։ Յաճախ չափազանցուած եւ անտեղի։ Այս առթիւ ըսենք բոլորին, թէ որ եւ է հիմք չունի շրջան ընող զրոյցները, նպաստաւոր թէ աննպաստ։ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր բոլոր ուժով շարժման գլուխը անցած է, եւ կը սպասէ իր ձեռնարկներուն արդիւնքին.

** Կը տեղեկանամ թէ հայ անգործներու տրուած նպաստի դադարումը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգած է կառավարական շրջանակներու մէջ։ Շատեր բոլորովին անտեղի եւ անարդար կը գտնեն այս գործողութիւնը։ Կ'ըսեն թէ, այս որոշման մէջ ինքնագլուխ գործած են քաղաքապետարանի եւ նահանգային ժողովի դիւանը, առանց լուր տալու միւս անդամներուն։

** Հայ անգործներու տրուած նպաստին դադարման առթիւ ,Ալնուիքս Իւնիթէը, գործակցութեամբ Մարդու Իրաւունքներու պաշտպան ընկերակցութեան եւ ուրիշ բանուորական կազմակերպութիւններու, անցեալ կիրակի, Թափի Վէրի սրահին մէջ, կազմակերպած էր հրապարակային միթինկ մը։ Բաւական բազմութիւն խռնուած էր։ Խօսեցան Ալնուիքս Իւնիթէի եւ Մարդու Իրաւունքներու պաշտպան ընկերակցութեան ներկայացուցիչները, վեր հանելով այն անարդար որոշումը, որուն ենթարկուեցան հայ անգործ բանուորները

** Այն Յոյները, որոնք զրկուեցան նպաստի իրաւունքէն, կը պատրաստուին խումբ խումբ Յունաստան երթալ։ Մարսէյլի յունական հիւպատոսարանը արդէն սկսած է արձանագրութեան։

** Գ. Արամ Թիւրապեան նպաստի դադարման առթիւ բարեկամական դիմում մը կատարած ըլլալով Մարսէյլի երեսփոխան եւ նախկին քաղաքապետ Գ. Էօժէն Փիէռի, այս վերջինը անմիջապէս նամակ մը գրած է Մարսէյլի քաղաքապետին եւ անոր մասնաւոր ուշադրութեան յանձնած է խնդիրը։

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

Մեր Թաղերը

ՓՈՔՐ ՄՈՆՄԱՐԹՐ (Փարիզ) — Փոքր Մոնմարթր ունի 35 ընտանիք Հայ։ Երեսուն ընտանիք մինչեւ 1930 բանուորութեամբ կ'ապրէին, իսկ 5ը առեւտուրով։ Երբ գործազրկութիւնը սկսաւ, շատեր սկսան առեւտուրի։ Մնացեալները նպաստ կը ստանային, բայց այդ ալ դադրեցաւ։ Անօթի չմնալու համար սկսանք փողոցները առեւտուր ընել, իբրեւ շրջուն վաճառորդ։ Հազիւ չոր հացի մը դրամ կը շահէին։ Այդ ալ արտօնուած չէ եւ շաբաթը անգամ մը բռնի կը տանին, 4—5 ժամ կը պահեն եւ 60 ֆր. տուգանք կը գրեն։ Եթէ պատասխան տրւիր, լաւ ուրիշ մըն ալ կը քաշեն։ (Ես անձամբ կրեցի)։ Հիմա ունինք 9 գործաւոր, որոնց 6ը սափրիչ են, իսկ 3ը գործարան կ'աշխատին։ Ունինք նաեւ երեք նպաստընկալներ՝ 35 ընտանիքէն, բայց կը վախնանք որ այդ կը կտրեն։ Բարեբախտաբար փողոցը մուրացող չունինք։

Մ. Ցավուշեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Կիրակի օր, Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենան շարք մը կարեւոր մրցումներ Ֆութպոլի եւ հեծելանիւի։

Սթատ Քոլոմպի մէջ, փրոֆէսիոնել առաջին դասակարգին պատկանող Ֆութպոլի խումբերէն՝ Ռասինկ Գըլիւպ տը Փարի պիտի մրցի Սթատ Ռենէի խումբին դէմ։ Այս մրցումին եթէ Ռասինկ յաղթական ելլէ, շատ հաւանական է որ ընդհ. դասաւորման մէջ հաւասարի Սթրազպուրկի եւ Սէթ խումբերուն, որովհետեւ երկու կէտի տարբերութիւն ունի։ Կը թուի թէ Ռասինկ իր խաղին ձեւը եւ թէքնիքը փոխած պիտի ըլլայ, դաս մը առած ըլլալով անցած կիրակի համբաւաւոր Ֆութպոլի վարպետներէն՝ Արսէնալէն։

Իսկ Սթատ Պիւֆալօի Աէրզել Աթլէթիք տը Փառի ալ պիտի մրցի Ամիէն Աթլէթիք Գըլիւպի դէմ. Փարիզի խումբը որ մրցումներուն սկզբնաւորութեան շատ գէշ արդիւնքներով դուրս եկած էր մինչեւ հիմա, քաջալերուած է անցեալ կիրակի իր տարած յաղթութենէն 4—1, ընդդէմ Ֆութպոլ Գլիւպ Ռուանի (Կարմիր Աստղանշանէն)։ Տեսնենք այս անգամ ինչ արդիւնք պիտի շահի։

Մարսիլիոյ մէջ ալ պիտի մրցին երկու մեծ ու ժողովրդական խումբեր Օլէմփիք տը Մարսէյլ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթ։

** Իսկ Վելոտրոմ տ'Իվերի մէջ տեղի պիտի ունենայ միջազգային հեծելանիւի մեծ մրցում մը, որուն պիտի մասնակցին երեք երկիրներու՝ Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի ախոյեան վազորդներ, ընդամէնը 20 հեծելանուորդ։

Տեղի ունենալիք մրցումները հետեւեալ կերպով դասաւորուած են.— Ա. խմբովին վազք՝ 25 քիլոմեթր (100 շրջան)։ Բ. Հետապնդում՝ 4 քիլոմեթր (16 շրջան)։ Գ. 50 քիլոմեթր Ամերիքէն՝ (200 շրջան)։

Ահա մրցող հեծելանուորդները.— Ֆրանսացիներ՝ Անթօնին Մաներ (խմբապետ), Անտրէ Լըտիւք, Ռօժէ Լափէպի, Ժորժ Սփէչէր, Լուվիօ, Լը Տրօգօ, Ֆոյնիէ, Լը Կրէվիս, Բիկօ։

Օտարականներ.— Կուէռա (խմբապետ), Փիոմոնթէսի, Օլմօ, Տի Բաջօ, Գաէրց (համաշխարհային նախընտիր ախոյեան), Լօնկ, Ռօէլս, Ժան Աէրց, Գոքաէր, Փէյնաէր։

Ամէնէն հետաքրքրականը պիտի ըլլայ Անթօնին Մաներ (Ֆրանսայի Շրջանին յաղթականը) եւ Իտալացի Կուէռայի (Իտալիոյ շրջանին յաղթականը) հետապնդումի մրցումը, որովհետեւ երկու յաղթականները շատոնց է որ իրարու դէմ չեն ելած։ Իսկ երկրորդ կարեւոր մրցումն է Ֆրանսացի Մօրիս Արչամպոյի եւ Օլմոյի միջեւ տեղի ունեցած մրցումը։ Իտալացի Օլմօ որ դեռ երկու տարուան հեծելանուորդ մըն է, այս տարեշրջանին շատ մեծ փառքերու տիրացած է թէ՛ Իտալիոյ եւ թէ՛ արտասահմանի մէջ։ Առաջին անգամն է որ Փարիզ կ'այցելէ

Ֆրանսացի հեծելանուորդները երէկ եւ այսօր նախափորձերով կը պատրաստուին Պուա տը Պուլոնիի եւ Պուա տը Վէնսէնի մէջ այն դիտաւորութեամբ թէ յաղթելով օտար հեծելանուորդներուն պիտի խլեն յաղթութեան դափնին։

Մրցումին արդիւնքը պիտի ճշդուի այս ձեւով.— 2 կէտ յաղթականին, 1 կէտ պարտուողին եթէ մնացած է, իսկ եթէ մնացած չէ՝ 0։

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Սելանիկի «Հօրիզոն»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (15 Նոյ.).

— «Օրէ օր աւելի կը ծանրանայ Հիւսիսային Եպիրոսի (Ալպանիա) մէջ բնակող Յոյներուն վիճակը, այն բռնութեանց հետեւանքով, որոնց ենթարկուած են անոնք, ալպանական իշխանութեանց կողմէ։ Տարագիրները կը հասնին Յունաստան եւ քստմնելի բաներ կը պատմեն։ Հակայունական հալածանքը առած է սարսափելի համեմատութիւններ եւ կը շարունակուի սիսթեմաթիկ կերպով։ Բռնութեանց տեսակները ի գործ կը դնեն Ալպանացիները, անտանելի դարձնելով Յոյներու կեանքը։ Շատ մը տեղեր յունական դպրոցները փակուած են, իսկ դեռ եւս բաց մնացածներուն մէջ ալ արգիլուած է յունարէնի դասաւանդութիւնը։ Ուսուցիչներ, մտաւորականներ եւ երեւելիներ հարիւրներով կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին կամ կ'աքսորուին։ Ոմանք կը խոշտանգուին ու կը ծեծուին։ Մինչեւ անգամ սպանութիւններ եւ խոշտանգումներու հետեւանքով մեռածներ կան, կ'ըսեն հասած լուրերը։ Մէկ խօսքով ստեղծուած է դժնդակ կացութիւն մը, որ ուղղակի կը սպառնայ Ալպանիոյ յոյն փոքրամասնութեան գոյութեան.

Անկէ առաջ բացատրած էինք հակայունական այս հալածանքին գլխաւոր պատճառները, ըսելով որ ալպանական կառավարութիւնը կը ձգտի փճացնել միանգամ ընդմիշտ Հիւսիսային Եպիրոսի յոյն փոքրամասնութեան ազատագրական թաքուն տենչը եւ առ հասարակ եղծանել անոր ցեղային դիմագիծը։ Հարցը հոն է սակայն, որ ալպանահպատակ Յոյները, ցարդ, այդ գետնի վրայ, որ եւ է շօշափելի արտայայտութիւն չէին ունեցած։ Հետեւաբար եւ տեղի չէին տուած բնաւ ալպանական իշխանութեանց զայրոյթին։ Այս վերջինները ոչ մէկ հիմ ունին արդարացնելու համար իրենց սարքած հալածանքը։ Այդ է պատճառն ալ, որ անոնք կ'ուրանան օր-ցերեկով ի գործ դրուած հակամարդկային ճնշումները եւ կը յայտարարեն ընդհակառակն, թէ Ալպանացիներն ու Յոյները սիրով կ'ապրին իրարու հետ եւ մասնաւորապէս Յոյները դժգոհելու որ եւ է լուրջ պատճառ չունի՛ն. Անշուշտ, այս հաւաստիքներուն հաւատացողներ չկան, երբ կացութիւնը մերկապարանոց ցցուած կը մնայ ամէնուն առջեւ։ Իրողութիւնը այն է, որ ալպանական կառավարութիւնը պետական քաղաքականութիւն դարձուցած է հակայունական հալածանքը եւ անշեղ կը գործադրէ իր ծրագիրը։

Բայց, մինչեւ որ խելօքը հաշուէ, խենթը ջուրը կ'անցնի կ'ըսեն։ Մինչ, բացայայտ իրականութիւն է պաշտօնական Յունաստանին ցոյց տուած վերապահութիւնը, ազգին, արդէն աճապին զայրոյթ կը կուտակուի հելլէն ժողովուրդին մօտ, Ալպանիոյ դէմ։ Եւ կուտակուած այդ զայրոյթը կ'ունենայ իր արտայայտութիւնները, ցոյցերով, միթինկներով, բողոքներով եւ ծանրակշիռ սպառնալիքներով։

Ուշագրաւ են մասնաւորաբար այն պատրաստութիւնները, զորս նախկին ռազմիկներն ու յեղափոխականները կը տեսնեն, զէն ի ձեռին ալպանական սահմաններէն ներս անցնելու համար։ Ամէն կողմ արձանագրուած են հազարաւոր կամաւորներ, որոնք կը սպասեն պատժել Ալպանացիներն ու պաշտպանել իրենց հալածուած եղբայրները։ Ըստ երեւոյթին, չեղեալ շարժում մըն է որ ծայր պիտի տայ հելլէն-ալպանական սահմաններուն վրայ, որոնց պահպանման համար, ինչպէս գրուեցաւ, խիստ միջոցներ ձեռք առած է ալպանական կառավարութիւնը

Եթէ իրականանան հելլէն նախկին ռազմիկներու այս սպառնալիքները, կացութիւնը, հելլէն-ալպանական յարաբերութեանց տեսակէտով, ապահովաբար պիտի առնէ ծանրակշիռ դարձուածք մը։ Մանաւանդ որ Յունաստան գտնուող Հիւսիսային Եպիրոսցիները կը սպառնան տեղի չտալ մարդկային ոչ մէկ ոյժի առջեւ։ Հելլէն հանրային կարծիքի գրգռութիւնը այնքան մեծ է, որ մէկ օրէն միւսը կացութիւնը կրնայ կնճռոտիլ եւ լուրջ ցնցումներ պատճառել»։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Սիփան»ը անցեալ տարի, Նոյեմբերին հրաւիրուած էր Փարիզէն 100 քիլոմէթր հեռու Տիթիվիլ քաղաքի Ֆրանսացի Տիկնանց ընկերութեան կողմէ կազմակերպուած երեկոյթի մը մասնակցելու համար։ Տեղական երեք թերթերն ալ գովեստով խօսած էին «Սիփան»ի, հայ երգերու եւ պարերու մասին, որ «Յառաջ»ն ալ մանրամասն գրած էր։ Թէ Տիկնանց Միութիւնը եւ թէ տեղացի հասարակութիւնը գոհ մնալով «Սիփան»էն՝ այս տարի ալ հրաւիրած են եւ այսօր, շաբաթ, խումբին անդամներէն 25 հոգի ճամբայ կ'ելլեն առաջնորդութեամբ ղեկավարին, Գ. Սաքօ Յակոբեանի, իրենց հետ ունենալով փոքրիկ պարուհի Ռէժինան եւ Թաքուհի Գարեգինը.

Այս անգամ բացի իր յայտագրէն՝ «Սիփան»ը պատրաստած է Ֆրանսերէն կատակերգութիւն... մը, Ֆրանս. խմբերգներ, արտասանութիւններ

Հ.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Հայաստանցի Մանուկ, Լիոն.— Կը հրատարակուի պայմանաւ որ ստորագրէք ձեր իսկական անունով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (34

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ես չեմ մտահոգուողը, Փիէրըն, այլ կինս. Անիկա իր ամուսինին պաշտօնեաներու մասին ըսուածներէն շատ կ'ազդուի, մանաւանդ երբ հաւակիր բարեկամներ կ'երթան եւ անոր զանազան հարցումներ կ'ուղղեն, ատոր համար միշտ իրեն խորհուրդ կուտամ բնաւ չպատասխանել, ահա ատոր համար է որ կինս նեղ դրութեան կը մատնուի։

Գաղտնի ոստիկան — քննիչ Փիէրըն բան մը չըսաւ. վստահ չէր թէ իր գլխաւորը զինքը կը ծաղրէր թէ կատարեալ անկեղծութեամբ կը խօսէր։ Ինքնաշարժը կեցաւ։

— Ա՛հ, հասանք Փիէրըն։ Կը խորհիմ թէ խոհարարը տունը ըլլալու է. Հարցումներս խոհարարէն զատ Սըր Ճօնի ուրիշ որ եւ է ծառայի մը չեմ ուղղել։

Հ. Ա. մտածելու պէտք չունեցաւ, որովհետեւ դուռը բացողը նոյն ինքն խոհարարն էր։

Այս վերջինս հազիւ տեսած զանոնք ըսաւ.

— Միստր Տէյլիս Սըր Ճօն տակաւին իր գրասենեակի ճամբորդութենէն չվերադարձաւ։

— Գիտեմ, կամ կը գուշակէի թէ այդպէս պիտի ըլլար, Խոըմս։ Սակայն կ'ուզենք անգամ մը ներս մտնել եթէ կարելի է։

— Ի հարկէ, Գ. Տէյլիս։

Խոըմս ետ կեցաւ եւ Հ. Ա. ու Փիէրըն սրահը մտան։

— Հաճեցէք հիւրանոց մտնել, պարոն։ Այս պարոնները կը փափաքի՞ն արդեօք բան մը առնել։

Խոըմս գուշակեց որ ոգեկան — ոստիկանապետը կը փափաքէր իր հետ խօսիլ։ Իր, Խոըմսի սիրտն ալ քիչ մը անհանգիստ էր, ինքն ալ կ'ուզէր անոր հետ խօսիլ։

— Խմելիք բան մը չենք ուզեր, Խոըմս. եւ սակայն հիւրանոց պիտի երթանք եւ հոն քիչ մը պիտի շաղակրատենք, ըսաւ Հ. Ա. որ գիտէր թէ մէկուն տունը առանց արտօնութեան խուզարկել, եւ միաժամանակ անոր ուիսքին խմել, շատ մեծ համարձակութիւն պիտի ըլլար։

— Մտիկ ըրէք, Խոըմս, սկսաւ Հ. Ա. հանգիստ կերպով նստելէն վերջ. հետդ շատ անկեղծ պիտի խօսիմ ... տիրոջդ բացակայութենէն քիչ մը անհանգիստ եմ. Թէեւ այդպէս ըլլալու պատճառները ձեզ չեմ կրնար յայտնել, բայց հաւատացէք որ անոր բարիքին համար են անոնք։

Խոըմս, որ ոգեկան — ոստիկանապետին դիմաց կեցած էր, մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ զանոնք ու երբ Հ. Ա. խօսքը վերջացուց, ըսաւ.

— Ես ալ նմանապէս, պարոն, շատ անհանգիստ եմ։ Նկատեցէք, պարոն, որ Սըր Ճօն իր գրասենեակով պտոյտի մասին ոչ մէկ բան ըսաւ ինծի, ասկէց զատ հագուստ ալ չառաւ իր հետ։ Միայն զգացած պարագային ըսաւ որ քաղաքին մէջ պտոյտ մը պիտի կատարէ։

Հ. Ա. գլուխը շարժեց.

— Ճիշդ է, Խոըմս, եւ ուրախ եմ որ դուք ալ ինծի նման մտահոգ էք, ինչ որ այցելութեանս գլխաւոր պատճառը պիտի դիւրացնէ, որուն քիչ վերջ պիտի անդրադառնամ։ Նախ քան այդ կ'ուզեմ ձեզի քանի մը հարցումներ ուղղել։

— Հրամեցէք, պարոն։

— Այն նաւակը որ անցեալ գիշեր հոս Սըր Ճօնը տանելու եկաւ, զինքը որ եւ է ժամանակ տեսա՞ծ էիք։

— Երբե՛ք, պարոն։

— Կը խորհի՞ք թէ Սըր Ճօնը տեսած էր զինքը։

— Բացարձակապէս վստահ եմ, պարոն, որ ան ալ չէր տեսած։

Այդ միջոցին Ճէք Փիէրըն խօսակցութեան մէջ մտնելով.

— Երբ ըսիք թէ այդ մարդը իրեն կը սպասէր, այդ ատեն ի՞նչ ըրաւ ըսին Սըր Ճօն։

— Զինքը ներս առած ըլլալուս համար շատ բարկացաւ։

Ճէք Փիէրըն, հարցական կերպով յօնքերը պռստելով.

— Ինչո՞ւ զինքը ներս ընդունեցիք, ըսաւ.

Խոըմս անհանգիստ երեւոյթ մը ստացաւ.

— Ես,— այսպէս ըսած — զինքը ներս չառի... Հազիւ դուռը բացած էի, երբ մարդը ուղղակի ներս մտաւ, եւ ըսաւ թէ մինչեւ Սըր Ճօնը չտեսնէ դուրս պիտի չելլէ։

— Հը՛մ, մրմնջեց գաղտնի ոստիկան — քննիչ Փիէրըն եւ իր գլխաւորին նայեցաւ։

Հ. Ա. որ հասկցած էր այդ «հըմ»ին իմաստը, յարեց.

— Կը կարծէ՞ք Խոըմս, որ այդ նաւակը բռնի ազդած ըլլայ Սըր Ճօնին վրայ, այդ գիշեր զինքը միասին տանելու համար։

— Ո՛չ, պարոն, չեմ կարծեր։ Ես այդ բանը ինծի տարօրինակ թուեցաւ. այս նաւակը ապաժամ սրահն էր. Սըր Ճօն անոր քով գնաց, զայն դուրս հանելու յայտնի մտադրութեամբ. կարճ ժամանակ վերջ դուրս գալով ինծի ըսաւ որ մարդոց հետ միասին պիտի երթայ եւ գացին, որու միջոցին իրարու հետ բարեկամական կը թուէին։ Շատ զարմացայ։

— Յաջորդ առաւօտ վերադարձած պահուն ուր գացած ըլլալուն մասին բան մը ըսա՞ւ։

— Ոչ մէկ բան, պարոն։

— Մտազբաղ երեւոյթ մը ունէ՞ր։

— Ոչ, պարոն։ Միայն ըսաւ թէ պիտի փոխուի, լոգանք պիտի առնէ եւ պատուիրեց որ մինչեւ հագուիլը ճաշը պատրաստեմ։

Հ. Ա. Փիէրընին նայեցաւ.

— Ուրիշ բան չըսա՞ւ, հարցուց։

— Ոչ մէկ ուրիշ բան, պարոն, պատասխանեց պաշտօնեան։ (Շար.)

քալէ։ Եւ որովհետեւ զինարշաւ մը կը կատարուի բոլոր երկիրներուն մէջ, հաւանական է որ նախարարութիւնը նոր վարկեր պահանջէ յառաջիկայ տարւոյն համար։

Յարձակում Պէյրութի սպանիական հիւպատոսարանին վրայ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻՆ

Նոյեմբեր 15ին կէս գիշերէն վերջ, Պէյրութի սպանիական հիւպատոսարանին վրայ յարձակում մը գործուած է։ Քարեր նետուած են, ապակիները փշրուած եւ կարմիր գիրերով «կեցցէ համայնավար Սպանիա, անկցի աշխարհակալ Սպանիա», գրուած է դրան վրայ։

Կառավարութիւնը խիստ քննութիւն բացած է եւ փնտռտուքի սկսած։

«Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկը դիմում կատարած է սպանիական հիւպատոսին եւ հարցուցած.

— Ո՞վ կը կարծէք որ ըրած ըլլայ այս յարձակումը.

Հիւպատոսը կը պատասխանէ.

— Ապահովաբար համայնավարներ, եւ երբ «համայնավարներ» կ'ըսեմ, չեմ մտածեր Լիբանանցիներու մասին, որոնց մէջ գրեթէ համայնավարներ չկան, այլ կ'ակնարկեմ հայ գաղթականներուն որոնք կարգ մը կայաններու մէջ Մոսկովեան փրոփականտին ենթակայ են, փրոփականտ մը որ հետզհետէ կը զօրանայ։

— Ի՞նչ կրնայ ըլլալ պատճառը։

— Համայնավարները ուզեցին Սպանիոյ մէջ խառնակութիւններ ընել, սակայն ձախողեցան եւ պատժուեցան. այս պէտք է ըլլայ պատճառը։

»»»··«««

ՄԱՀՈՒԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ եղած է Ռումանիոյ վարչապետին, Պ. Թաթարէսքոյի, «Երկաթեայ պահակներու» կազմակերպութեան կողմէ, որ անցեալ տարի սպաննած էր վարչապետ Տուքան։

Պ. ՖԻԼԻՓ ԲԷՐԹԼՕ, արտաքին Նախարարութեան նախկին ընդհ. քարտուղարը եւ Արեւելքի բաժնին վարիչը, որ հանգստեան կոչուած էր, մեռաւ աղջի օր, 68 տարեկան հասակին մէջ։ Հանգուցեալը վճռական դեր կատարած է Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, մանաւանդ 1914ին, երբ պատերազմը դեռ չէր պայթած, եւ զինադադարի շրջանին, երբ յաղթականները դաշնագիր դաշնագրի վրայ կը դիզէին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Մոսկուա պիտի երթայ դեկտեմբերի առաջին օրերը։ Այս առթիւ, աղջի օր ունկնդրութեան ընդունեց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան վարիչը եւ օգնականը, Պ. Ռոզէնպերկ(?) Մուրատեան։

ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ մէջ երկու հազար բանուորներ ժողով գումարելով, բողոքեցին օտարամերժ պայքարին դէմ, «որ կը ձգտի հաւատացնել թէ օտարականները թշնամիներ են եւ կ'ուտեն գործաւորներուն հացը»։ Բանաձեւը կը յայտնէ թէ «մենք համերաշխ ենք մեր գաղթական եղբայրներուն հետ»։

ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ կը շարունակուի 7000 բանուորներու գործադուլը։ Նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւն մը ուզեց միջին ճամբայ գտնել, բայց հիւսուածեղէնի գործարանատէրները մերժեցին առաջարկուած պայմանները։

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՆ իբրեւ մականուն ընտրեց Ին Էօնիւ, ի պատիւ 1921 – 22ի ճակատամարտին։ Ինչպէս գրեցինք, արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտին ալ պիտի կոչուի «Արազ» (Արագ)։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ միացեալ ճակատի վարիչ մարմինը որոշեց սաստկացնել պայքարը, հրապարակային միթինկներով եւ ցոյցերով, ընդդէմ Ֆլանտէնի դահլիճին քաղաքականութեան, «որ կը ջնջէ մէկ դարէ ի վեր շահուած հիմնական իրաւունք մը»։ (Փողոցի ցոյցերու մասին)։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի բոլոր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel։

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
«ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

»»»··«««

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, 24 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 25 Նոյեմբեր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին «Դուրեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԸՆԿԵՐԱ – ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռոմանի Անդրանիկ խումբի կողմէ, 25 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ընկերվարականներուն սրահը։ Կը խօսի՝ ընկեր ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՕԵԱՆ (Վալանսէն), «Կարմիր ժամուց» նիւթին շուրջ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

Կը հրաւիրուի Ռոմանի երկսեռ հայ հասարակութիւնը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մեծն Տիգրան եւ Արտաշէս խումբերու կողմէ

24 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

84 Րիւ Շափ, Պօն Թէաթրի սրահին մէջ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, բուրգեր, մարզանք, սկաուտական պատկերներ, եւայլն։

Պարեր՝ նուագով եւ ռատիոյով, կը ներկայացուի զաւեշտ մը։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 7 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը ստանձնէ հայերէնի դասեր՝ ֆրանսական նախակրթարան կամ լիսէ յաճախող աշակերտներուն համար։ Կ'աւանդէ, իր նոր մեթոտով, ընթերցում, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, շարադրութիւն, բառագիտութիւն եւ գրավարժութիւն։ Ամբողջական ընելու համար հայեցի դաստիարակութիւնը՝ շրջան մը վերջ կը սկսի աւանդել նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն.

Լիսէ յաճախող հայ աշակերտներուն համար անհրաժեշտ է սորվիլ հայ լեզուն՝ քանի որ ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է հայերէնը՝ պաքալորիայի քննութեանց մէջ իբր օտար լեզու։

Պայմաններու համար դիմել գրաւոր, N. BECHIKTACHLIAN, 17, Rue Dameme, PARIS (13e)։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՕՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատուն, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատուններ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Համազգայինի» ժողովը յետաձգուած է դեկտ. 2ին։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն, անդամուհիներն եւ օժանդակ անդամուհիները վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1.30ին իր դարմանատան մէջ խմբանկարուելու համար։

Յետոյ կ'ունենայ նաեւ ժողով կարեւոր օրակարգով։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ֆլորիա» ճաշարանին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ։

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

դեկտեմբեր 22 եւ 23ին

Նախագահութեամբ Տիկ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆի

Foyer de la Musique Russeի սրահին մէջ

26, Rue Tokio Paris (16).

Պատրաստուեցէք «ՌՈՍՏՈՄ»ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Պիտի ներկայացուի՝ ***ՀԻՆ ԼԻՆԻ, ՆՈՐԸ ԼԻՆԻ***

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Դեկտեմբեր Կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle JEAN GOUJONի ՄԷՋ

8, rue Jean Goujon Paris. Մէթրօ՝ **Champs Elysées**

Արտասանող Օր. **Gisèle Aubry**ի կողմէ (Ֆօլի Պերժեռեն)

Ընտիր Ճազ–Պանտ։ Կը մասնակցի ԱԼԻՍ Նուագախումբը։

Ճոխ եւ գիւրամատչելի պիւֆէ Գին՝ 10 ֆրանք։

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Salle des Ingénieurs Civilsի ընդարձակ սրահներուն մէջ

19 Rue Blanche Մէթրօ՝ **Trinité**

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ

ԽՈՉԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 24ի Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս

«**AUX PROGRES**»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

120, Boulevard de Belleville — Métro: BELLEVILLE

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Առաջնակարգ օրքեսթր։

Այս բացառիկ երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն սիրուած ուժեր իրենց ֆանթէզիներով, արտասանութեամբ, երգով, եւայլն։

Կը ներկայացուին Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷի ''ԱՇՈՒՂ,,Ը

եւ ''ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ,,Ը

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէվրանի Հայ. Կրթ. Միութեան սրահի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ 25 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին։

Կը նախագահէ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Խ. ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Օր. Անժէլ Ֆօրրինարօ (դաշնակ), Արտասանութիւններ, երգ, պար հայկական տարազով, անակնկալներ հայ սկաուտներու կողմէ։ Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք

Հաղորդ.— Gare du Nordէն շոգեկառք՝ 13.25, 13.50, 14.35, 14.45. Autobus Jean Jaurèsի հրապարակէն։

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis–Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը ստանձնէ իր քով խնամել փոքր երախայ մը հինգ տարեկանէն վեր։ Երախան կրնայ յաճախել տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանը որ կը գտնուի անտառին մէջ եւ օժտուած է մանկավարժական վերջին մեթոտներով։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Օր. Խանճեանի, 5, Ave. Payret – Dortail, Plessis–Robinson, (Seine).

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) **17, Rue Damesme, PARIS (13e**

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15 – 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 25 Novembre 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année № 2661

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ ՕՏԱ՞ՐՆ Է ՄԵՂԱՒՈՐԸ

Երեւան տագնապին առթիւ — Հայի խնդիր — տարագիր բազմութիւններ մատնուած են լուրջ մտահոգութեան։

Տագնապը շատոնց կը կրծէր պալքանեան եւ առ հասարակ արեւելեան գաղութներու արմատները։

Բազմաթիւ յեղապատառ կոչեր արձանագրուեցան վերջին տասը տարիներու ընթացքին՝ Պուքրէշէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Միջագետքէն։

Բուն գործողը, անշուշտ, ներգաղթն էր, եւ զանազան ձեռնարկներ կատարուեցան մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ, մինչեւ 1932· Վերջին կարաւանը մեկնեցաւ Պուլկարիայէն, մօտ հազար հոգի փրկելով պանդխտութենէ։

Երեւանի շռայլած հաւաստիքներուն վրայ, առ նուազն 30-50,000 հոգի Հայաստան պիտի փոխադրուէին քանի մը տարուան ընթացքին։ Նոյն իսկ խօսուեցաւ հարիւր հազարի ծրագրի մը մասին։

Այս բոլորը ծառայեցին միայն ոգեւորութիւն ստեղծելու, որ չնդեցաւ պղպջակի մը պէս։ Երեւան հաւաստիքներ տուած ատեն, կը մոռցած սակարկութեան մտնել գաղութներու հետ, պահանջելով դրամագլուխ՝ բնակարաններու շինութեան համար, ինչպէս եւ ճամբու ծախք եւ ուրիշ բաներ։

Արդ, ահաւասիկ երկու տարի կ'ըլլայ որ ներգաղթ չի կատարուիր, 1932ի կարաւաններէն յետոյ, որոնց թիւը ոչ իսկ տասը հազարի հասաւ։

Շարժումը մէկ անգամէն կանգ առաւ, եւ Յունաստանի մէջ յաջորդ կարաւանի մը համար արձանագրուած բազմութիւններն անգամ յուսախաբ եղան, իրենց բեռները կապելէ եւ մինչեւ Սելանիկ իջնելէ յետոյ։

«Հայաստանասէր» կազմակերպութիւններ եւ Միութիւններ բոյներ, աւետիսներ ցանեցին աջ ու ձախ։ Նոյն իսկ արձանագրութիւններ կատարեցին այս տարուան համար։ Ու մինչ Երեւանէն հրամանի եւ պատուէրակի մը կը սպասէին, հաստատուեցաւ որ խափանուած է ներգաղթը, սպասելով կարգ մը շինութեանց լրացման։

Մինչ այս մինչ այն, կատարեալ յուսախաբութեան մը յանգեցաւ, նաեւ, «Բնակարանի Ֆոնտի» հանգանակութիւնը, Փարիզի մէջ։

Հակառակ բոլոր շողշողուն շարժուձեւերուն եւ շնդալից կանչերուն, այդ հանգանակութիւնը, որ սկսաւ անցեալ տարի յունիսին, հազիւ 150,000 ֆրանքի յանգած էր, համաձայն 1934 օգոստոս 28 թուակիր գեկոյցի մը։

Շարժումը շատոնց մարած է, եւ ինչ որ ալ հաւաքուած ըլլայ անկէ ի վեր, ապահովաբար 200.000ի չէ հասցուցած գումարը։

Տուեալ պայմաններուն մէջ, այս ողբերգութիւնը պիտի ծառայէ չքմեղացնելու Երեւանը։

— Ի՞նչ կրնամ ընել. ձեզի պատուիրեցի որ դրամ ճարէք, որպէսզի կարենամ բնակարան շինել եւ ներգաղթ կատարել։ Քանի որ չկրցաք, այլ եւս իրաւունք չունիք բան մը պահանջելու ինձմէ։

Ա՞յս է որ կը կոչուի՝ հայրենասիրական պարտականութիւն կամ պետականութիւն.

Կրնաք շարել բոլոր ստորոգելիները, բայց իրականութիւնը մէկ է,— անանկութիւն՝ երկու կողմէն ալ։

Անանկութիւն՝ Երեւանի համար որ կը յաւակնի բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւն կոչուիլ, բայց առեւտրական հիմանց վրայ դրած է անոնց ներգաղթը։ Եւ անանկութիւն այն բոլոր տարրերուն համար որ Հայաստան կը խաղցնեն գաղութներու մէջ, հազիւ երկու բնակարանի ծախք ճարելով երկու տարուան ընթացքին.

Այս օրերս, տխուր ունեցանք լայն տեղեկութիւններ կարդալու Թուրքիոյ ներգաղթի քաղաքականութեան մասին.

Տեսաք թէ քէմալականութիւնն ինչպէս կը կատարէ ներգաղթը, ունենալով կանխորոշ ծրագիր մը եւ գործը հետապնդելով ոչ թէ իբրեւ մարզանք, այլ իբրեւ հիմնական քաղաքականութիւն։

Կարդացիք նաեւ, վերադարձող Թուրքերուն ընծայուած դիւրութիւնները։

Անշուշտ, կարելի չէ Խ. Հայաստանը բաղդատել քէմալական Թուրքիոյ հետ։

Մանրանկար եւ աղքատ ինքնավարութիւն մըն է մեր երկիրը, հազիւ 28,000 քառ. քիլոմէթր տարածութեամբ, իսկ Թուրքիան 750,000 քառ. քիլոմէթր, օժտուած՝ հարստութիւններով եւ անհունալին պատեհութիւններով։

Եւ սակայն, բաղդատեցէք տիրող ոգին։

Եթէ Թուրքիան լայն պատեհութիւններ ունի, չէ՞ որ մեր մանճար երկիրն ալ կը վայելէ Միութեան հզօր աջակցութիւնը, իբրեւ հաւասարազօ՞ր անդամ։

Ինչո՞ւ Երեւանը չի կրնար ամենալայն չափով օգտուիլ այդ պատողիկ դիրքէն։

Ինչո՞ւ անոր ուշադրութեան չի յանձներ այս պրոլետար ժողովուրդին արտակարգ, անել կացութիւնը։ Ինչո՞ւ հիմնական քաղաքականութեան մը չի վերածեր ներգաղթը։ Ինչո՞ւ չի մտածեր պետական վարկ ապահովել բնակարաններու կառուցման համար — շինարարութիւն։ Եւ վերջապէս, ինչո՞ւ չի կրնար գոնէ ձրի շոգենաւեր ապահովել գաղթականներու փոխադրութեան համար։ (Յունաստան եւ Պուլկարիա թէ շոգենաւ եւ թէ շոգեկառք ապահովեցին ձրի կամ 75 առ հարիւր զեղչով, հակառակ իրենց անտնտեսական անձկութեան)։

Ամէն իրաւունք ունինք մեր ուզածը պահանջելու օտարէն, իսկ երբ կարգը կուգայ մեր իշխանաւորներուն, անմիջապէս կը խեղճանանք։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՍԻԱ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԹԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՅԱՐՁԱԿԻ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեսփ. ժողովը ուրբաթ օր վերջացուց զինուորական նիւթացոյցի քննութիւնը, քուէարկելով պահանջուած վարկերը։ Այս առթիւ շարք մը կարեւոր յայտարարութիւններ եղան։ Տեղեկաբերը, Պ. Արչէմպօ (արմատական) պատասխանելով զանազան մեղադրանքներու, ըսաւ.

— Պ. Հիթլէր չի գործադրեր դաշնագիրը. առաջին անգամ Ռուսիան էր որ այս բանը ազդարարեց մեզի, եւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ անոր եւ մեր միջեւ։ Միայն Խ. Միութիւնն է որ կ'ամրապնդէ Եւրոպան ու խաղաղութիւնը։ Ռուսաստան կուռ եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը ունի զոր մեզի կը տրամադրէ եթէ վէճ մը ծագի Գերմանիոյ եւ մեր միջեւ։ Ինչո՞ւ կը յուզուիք որ քաղցենի Ֆրանսան համաձայնութիւն կնքեր է խորհրդային Ռուսաստանի հետ։ Ռիշըլիէօ չհամաձայնեցա՞ւ Գերմանիոյ բողոքական իշխաններուն հետ։ Անշուշտ, ցաւալի է որ պատերազմէն քսան տարի վերջը նորէն հաւասարակշռութեան քաղաքականութեան կը վերադառնանք. բայց յանցանքը մերը չէ. ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է հեռացնել նոր պատերազմի մը արհաւիրքը։ Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ 1935ի համար քուէարկել 5689 միլիոն, իբրեւ զինուորական վարկ, այսինքն 1934էն 257 միլիոն պակաս։

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, խօսք առաւ Պ. Ժան Ֆապրի, բանակի յանձնաժողովին նախագահը, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիոյ սրընթաց վերազինումը անհրաժեշտ կը դարձնէ Ֆրանսայի պատրաստութիւնը։ « Վեց հարիւր հազար զինուորներ կը գտնուին գերմանական զօրանոցներուն մէջ, իսկ 21 զօրաբաժիններ կազմ եւ պատրաստ են. զինուորական օդագնացութիւնը շուտով կը հասնի հարիւր տորմիղի (իւրաքանչիւրը 8 — 10 օդանաւ)։ Ռազմանիւթերու շինութիւնը արագօրէն յառաջ կը տարուի։ Նոր ուժ մը երեւան կուգայ եւ այդ ուժը յայտնապէս կ'ուղղուի դէպի արեւելք, ամէն բան այդ կ'ապացուցանէ,— կամուրջները, ճամբաները, երկաթուղիները։ Ինչպէ՞ս կարելի է մտահոգութեան չմատնուիլ։ 1927էն ի վեր Գերմանիա կը խախտէ դաշնագրին յօդուածները, իսկ մէկ տարիէ ի վեր այնքան ակներեւ կերպով կը սպառազինուի որ ամբողջ Եւրոպան երկիւղի մատնուած է։ Պ. Պ. Պէնէշ, Պօլտուին, Մաքտօնըլտ, Սըր Ճօն Սայմըն եւ ուրիշներ բոլոր միեւնոյն բանն ըսին,— խաղաղասէր պետութեանց որ եւ է տկարացում անդարմանելի սխալ մը պիտի ըլլայ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիական յարձակումը։ Բոլոր մասնագէտները համաձայն են,— անակնկալ յարձակում, օդային շանթարձակ գործողութիւն ամէնէն տմարդի միջոցներով, անդարմանելի աւերումներ

Աղգայնական երեսփոխանը յետոյ մասնագիտական մանրամասնութեանց մէջ մտնելով, պարզեց Ֆրանսայի առաւելութիւններն ու տկարութիւնները սպառազինութեանց տեսակէտով եւ եզրակացուց.

— « Պէտք չէ անտարբերութեամբ նայիլ մեր բանակին վրայ, ան է մեր ապահովութեանց միակ պաշտպանը։ Զինաբշա՞ւ. Ֆրանսան չէ որ պիտի մեղադրուի իբրեւ պատասխանատու։ Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ, սակայն իր տկարութիւնը պատերազմի հրաւէր մը պիտի ըլլար։ Քանի որ մարդ չի կրնար ժխտել այս վտանգը, պէտք է աշխարհ համոզուի թէ մենք բոլորս պատրաստ ենք անոր դիմագրաւելու։ Այն ատեն պատերազմը պիտի երեւայ իբրեւ խելագար ձեռնարկ մը եւ մենք ազատ պիտի ըլլանք յարձակումէ »։

Վիճաբանութեանց ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Զօր. Մոռէն, պատերազմական նախարարը։ Պէտք չէ, ըսաւ, պատերազմ պատրաստել, այլ պատերազմի պատրաստուիլ։ Գերմանական վտանգը անուրանալի է, բայց ամէն բան պիտի ըլլայ որպէսզի կարենանք դիմագրաւել յանկարծակի յարձակում մը։ Կարելի չէ ամբողջ բանակը սահմանագլուխ փոխադրել։

Խօսելով զինուորութեան շրջանի երկարաձգման մասին, նախարարը յայտարարեց թէ որ եւ է փոփոխութիւն չպիտի կատարուի, մինչեւ որ բացարիկ պարագաներ չհարկադրեն։ Բայց, պիտի քաջալերուին կամաւոր արձանագրութիւնները։ Եզրակացնելով, Զօր. Մոռէն չեշտեց.

— «Անոնք որ պատերազմ ըրած են, չեն ուզեր անգամ մըն ալ տեսնել։ Ողբալի բան պիտի ըլլար եթէ երկու մեծ ազգեր իրար բզքտէին այնպիսի խնդիրներու համար որ կրնային կարգադրուիլ ուրիշ կերպով։ Կ'ուզեմ որ այստեղ ալ, ինչպէս այլուր ամէն բան լուրջ առնուի, բայց եղերական համեմատութիւններ չտրուին »։

Ֆրանսա եւ Ռուսիա զինակցա՞ծ են

Բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ խոր զարմանք պատճառեց զինուորական նիւթացոյցի տեղեկաբերին այն յայտարարութիւնը թէ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, զինուորական գործակցութեան համար։ Մոսկուայի մէջ մէկ անգամէն հերքեցին այս լուրը, նոյն իսկ չհաւատալով թէ այդպիսի յայտարարութիւն կրնայ եղած ըլլալ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ։

Լոնտոնի մէջ շատ գէշ ազդեց այս յայտարարութիւնը։ Երեսփոխան մը երկուշաբթի օր հարցապնդում պիտի ուղղէ արտաքին նախարարին։ Պերլինի թերթերը շատ ալ անհաւատալի չեն գտներ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ զինակցութիւնը, նկատի առնելով Լեհաստանի բռնած դիրքը։

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէն իրազեկ աղբիւրէ.—

Գաղտնի դաշնագիր չկայ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, բայց պայմանագիր մը կնքուած է Ֆրանսական բանակին եւ կարմիր բանակին միջեւ, համաձայնութիւն մը որ շատ կը յիշեցնէ նախկին Ֆրանքօ-ռուս զինակցութիւնը։ Ֆրանսացի եւ ռուս սպաներ գլուխ գլխի տալով կազմած են ռազմագիտական ծրագիր մը, որ տեսականօրէն պիտի գործադրուի անմիջապէս, եթէ պատերազմ ծագի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Այս պարագային, Ռուսաստանի օդանաւային ուժը ճիշդ այն դերը պիտի կատարէ ինչ որ կը սպասուէր ցարական հեծելազօրքէն՝ 1914ի պատերազմին։ Այդ ծրագրին համաձայն, մինչ Ֆրանսայի սահմանային ամրութիւնները պիտի կասեցնեն գերմանական բանակին առաջին յառաջխաղացութիւնը, կարմիր օդանաւերը պայթուցիկներու, կազերու եւ հրձիգ ռումբերու տեղատարափ մը պիտի թափեն Գերմանիոյ վր–

ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայկական միացեալ կազմակերպութեանց ստորագրութեամբ կազմուած յուշագիրը, որ վարչապետ Պ. Ֆլանտէնի ներկայացուած էր երեք օր առաջ, լաւ տպաւորութիւն գործած է պաշտօնական շրջանակներու մէջ։ Յուշագրին պատճէնները յանձնուած են Պ. Էռիոյի եւ աշխատանքի նախարար Պ. Ժաքիէի։ Բոլորն ալ հաւաստած են թէ՝ եղած վարչական տնօրէնութիւնները չեն միտուած քաղաքական պատասխանատուներու եւ կառավարութեան համար գաղտնիք չէ հայ գաղթականութեան բացառիկ վիճակը։ Ինչ կը վերաբերի Մարսէյլի գործազուրկներու նպաստի դադարման, տեղական խնդիր է, բայց կառավարութիւնը պիտի միջնորդէ, որպէսզի վերահաստատուի նպաստը։

Պ. Էռիօ, որ նախագահն է միջնախարարական յանձնախումբին, իրեն եղած դիմումի մը պատասխանելով, հաւաստած է թէ կարելին պիտի ընէ արպէսզի հայ գաղթականութիւնը գոհ չմնայ նոր խառնութեան։ Պայման արտաքսումներու հարցին, յատկապէս պիտի քննուին անոնց թղթածրարները, ի հարկին իւրաքանչիւր պարագայ զատ – զատ, արէնքին խառնութիւնները մեղմացնելու համար։

⁂ Միացեալ մարմնի անդամներէն Պ. Լ. Կիւմիւշկէրտան երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարսէյլի փոխ – քաղաքապետին հետ, որ միեւնոյն ատեն երեսփոխան է։

⁂ Միացեալ մարմինը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները Բարեգործականի կեդրոնին մէջ։

րայ, ահռելի խուճապի մը մատնելով ամբողջ երկիրը եւ խանգարելով զօրաշարժը։ Ֆրանսական բանակը վստահ է թէ պիտի կրնայ սահմանին վրայ կեցնել գերմանական յարձակումը եւ յետոյ շարժման մէջ դնելով պահեստի բանակը, ջախջախել թշնամին իր ծանր թնդանօթներու գերազանցութեամբ. բայց Ֆրանսայի զինուորական օդագնացութիւնը տկար է։ Հետեւաբար Խ. Միութիւնը թանկագին աջակից մը պիտի դառնայ։

Այս պայմանագրին եւ գաղտնի դաշնագրի մը միջեւ եղած տարբերութիւնը այն է որ երբեք չէ վաւերացուած Ֆրանսայի խորհրդարանին կողմէ, հետեւաբար օրինապէս պարտադիր չէ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՎՐԴՈՎՈՒՄԸ

Եուկոսլավիոյ ծանուցագրին առթիւ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հունգարիոյ մէջ խոր վրդովում պատճառեց Եուկոսլավիոյ ծանուցագիրը, որով Մարսէյլի սպանութեան մեղսակից կը հռչակուի հունգարական կառավարութիւնը։ Երէկ հաղորդած էինք Ազգերու Դաշնակցութեան հունգարական ներկայացուցիչին բուռն բողոքը։ Ներկայացուցիչը, Տօքթ. Էքարթ, անմիջապէս ընդհ. քարտուղարութեան դիմեց, տեղեկութիւններ ստանալու համար։ Այս առթիւ պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, զարմանք յայտնեց որ Եուկոսլավիոյ ծանուցագիրը հրատարակութեան տրուած է առանց անմիջապէս անոր կցելու բուն յուշագիրը որով պիտի ապացուցուէին եղած մեղադրանքները։ Ետքը յայտարարեց.

— « Այս եղածը վիրաւորանք մըն է մեր պատւին դէմ. եթէ մենք ամէն բան կորսնցուցած ենք, թոյլ չպիտի տանք որ մեր պատիւն ալ խլեն։ Եթէ երկու պաշտօնագիրները միեւնոյն ատեն հրատարակուած ըլլային, անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէի եւ որ եւ է բան չպիտի թաքէի։ Անմիջապէս ստուգումներ պիտի կատարէի եւ սախտողաբար պիտի պահանջէի Փէշթայէն որ քննութիւն կատարուի Եուկոսլավիոյ կառավարութեան արտունչներու եւ վերագրումներու մասին »։

Հունգարիոյ վարչապետն ալ իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— « Եուկոսլավիոյ ծանուցագիրը չի զարմացներ հունգարական կառավարութիւնը, որ կը կարծէ թէ մէկ ամիս առաջ սկսած լրագրական պայքարը կը ձգտի ոչնչացնել Հունգարիոյ գրաւած դիրքը։ Հունգարական կառավարութիւնը խորապէս կը ցաւի որ ծանուցագրին ոգին այն է ինչ որ մամուլի ոգին։ Մարսէյլի սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, այնպիսի ատեն մը երբ կարելի չէր որ եւ է բան ճշդել մահափորձի կազմակերպիչներու մասին, այդ մամուլը անմարեց, Հունգարիան վարկաբեկելու համար, քաղաքական այնպիսի պայքար մը բանալ որ կրնար նախ եւ առաջ Եւրոպայի խաղաղութեան սպառնալ։ Հունգարական կառավարութիւնը առաջին օրէն իսկ, յստակօրէն հասկցաւ այս գրպարտութեանց պայքարին նպատակները։ Պայքարին վարիչներուն նպատակն էր ոչ միայն վարկաբեկել Հունգարիան, այլեւ ահարեկել զայն, ջլատելու համար մեր աշխատանքը յօգուտ մեր ազգային գոյութեան։ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան ընթացքը այսօրէն է մանաւանդ անոր համար որ հարկ չէ գտած նախապէս հունգարական կառավարութեան հաղորդել ամբաստանութեան հիմ ծառայող բոլոր փաստաթուղթերը։ Հունգարական կառավարութիւնը կրնար հերքել զանոնք, ինչպէս եւ այն պնդումը թէ մարզարանը Հունգարիա բնակած է մահափորձէն առաջ։ Հունգարական կառավարութիւնը, իբրեւ ներկայացուցիչը հպարտ ազգի մը, որուն պատմութիւնը երբեք չէ ճանչցած քաղաքական սպանութիւնը իբրեւ միջոց ազգային դատ մը արժեցնելու, հանդիսաւորապէս կը բողոքէ Եուկոսլավիոյ ընթացքին դէմ եւ կը մերժէ անիրի մեղսակցութեան ամբաստանութիւնը։ Նկատելով որ հունգարական կառավարութիւնը Եւրոպայի խաղաղութիւնը վտանգուած կը համարի Եուկոսլավիոյ կառավարութեան բռնած ընթացքով, իր կողմէ բաղձալի կը գտնէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անմիջապէս գործի ձեռնարկէ, գործը արագօրէն լուսաբանելու համար։ Այս առթիւ, հունգարական կառավարութիւնը մասնաւորապէս Եւրոպայի հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այն կէտին վրայ թէ՝ Եուկոսլավիա եւ իր բարեկամները ապաւինած են իրենց զինուորական ուժերուն գերազանցութեան որ ապահովուեցաւ միակողմանի ձեւով, շնորհիւ հաշտութեան դաշնագիրներուն եւ որ կը սպառնայ խաղաղութեան սրբազան գաղափարին »։

Իտալական մամուլը ջերմապէս կը գնահատէ Հունգարիոյ բռնած ընթացքը, այս բողոքին առթիւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ.— ՄԱՆՈՒԿԸ ԵՒ ՊԱՏԱՆԻՆ

Քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակը արեւմտահայ գրականութեան համար փոխանցման շրջանի մը բոլոր յատկանիշներով կը ներկայանար: Մինչ մէկ կողմէն գաւառական գրականութեան վարպետները գեղարուեստական գրականութեան երկունքէ մը յետոյ իրենց արեւոտ ու գաւառաբոյր հունձքը կը բերէին, եւ արտասահմանի մէջ, հայրենի հողէն ու հորիզոնէն հեռու ապրող տաղանդաւոր քանի մը քերթողներ ցեղին ցաւն ու երազը կը չափորէին, Պոլսոյ մէջ հայ միտքն ու խօսքը ստիպուած էին քալել աւանդութեան եւ միօրինակութեան սովորական ճամբաներէն:

Միսաք Մեծարենցի յայտնութիւնն ուրեմն մեր գրականութեան մէջ, բախտորոշ ժամանակաշրջանի մը կը զուգադիպէր:

Գրականութեան պատմագրին գործն է քառորդ դարու գրական այդ շրջանը ներկայացնել փաստերով, կենդանի օրինակներով, եւ ենթականերուն նուիրուած կենսագրական տեղեկութիւններով: Պէտք է արձանագրել սակայն, որ Մեծարենցի յայտնութիւնը իրեն հետ կը բերէր հոգիներու մէջ անթեղուած կրակի մը եւ փափաքներու իրականացման բոլոր կարելիութիւնները: Կային գրողներ, որոնք՝ արուեստի եւ գրականութեան սովորամոլութիւններէն դժգոհ ըլլալով մէկտեղ, Թուրքն ու յանդգնութիւնը չունէին, գրականութեան բոլոր աւանդութիւններէն հրաժարելու, գրական յեղափոխութեան մը նախակարապետը դառնալու եւ քանդելու հայ մտածումին, զգայնութիւններուն եւ հոգիին օտար բոլոր կաշկանդումներն ու նախապաշարումները:

Քսանամեայ պատանի մըն էր, որ հոգիներու մէջ զսպուած այդ փոթորիկը չափորեց քանի մը զգայուն եւ ապրուած քերթուածներով: Անիկա գրական դժգոհութեան խորհրդանշանը դարձաւ եւ արժանագիր վարպետներու կողքին, հայ քերթողութեան մէջ երգել փորձեց հարազատ եւ ընտանի ձայներով, եկաւ մեզի պատմել կարօտը հայրենի երկինքին ու անդաստաններուն, եւ իր հոգիին մէջ պահուած ենթագիտակցական բոլո՜ր տարրերը խտացուց լոյսով, արեւով, ժպիտով ու արցունքով թրծուած ստեղծագործութեան մը մէջ:

Հոս է Միսաք Մեծարենցի ինքնատպութիւնն ու մեծութիւնը, առանց չափազանցութեան, անկախ այն բանէն թէ անիկա մէկ քերթուած տուեր է կամ երկու փոքրիկ տետրակի մէջ ամփոփեր է իր մտքին ու հոգիին հորիզոնէն փայլատակող բոլոր զգայնութիւնները:

×

Իր ծննդավայրը անմիջական ներգործութիւն մը չէ ունեցեր անոր հոգիին կազմութեանը վրայ: Բինկեանի մէջ ծներ է, հո՛ն ուր ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ժայռերու կատարին արծիւի բոյն մը թառեր է: Ութ տարեկանին կը հեռանայ ծննդավայրէն դէպի Սեբաստիա, յետոյ Մարզուանի գոլէճը, եւ վերջապէս Պոլիս, ուր պիտի կազմուէր մտաւորական եւ գրական մարդուն նկարագիրը: Ու սակայն մանկական յիշատակներու ամբողջ պաշար մը թաքուն կերպով կը քնանար անոր ներքին էութեանը մէջ, որ մը ստեղծագործական թափով յայտնուելու համար: Այս ճիգին իր նպաստը կը բերէ մանաւանդ Մեծարենցի առաջինի մայրը, աւելի վերջերը, իր զաւկին երեւակայութեան եւ երազներուն հայրենի աւանդութիւններէն, հրգերէն ու սովորութիւններէն հում նիւթ ու առատ հայթայթելով, այնպէս ինչպէս Արփիար Արփիարեանի մօրը պարագան էր:

Գիւղի հնաւուրց պատկերը եւ անոր շրջակայքը, կենդանի նկարի մը պէս կը յառնէին քերթողին մտքին մէջ. ո՞վ կրնար մոռնալ արդէն իր գիւղին պատկերը, որ տարիներ ետքն ալ կախուած կը մնայ մեր մտքին մէջ, լուսաւոր կանթեղի մը պէս.

Կիրճին խորը ժայռին ծոցն էր գիւղակը փռուած,
Տարտամօրէն, եսկայական, արծիւի մը ձեւերով,
Մագիլները խորասուզուած խորշերուն մէջ մրթամած:
(Միածան, Այգերգ)

Եւ կամ՝

Գիւղն համօրէն կը մրրափէ ծոցն արեւոտ ժայռերուն,
Տիւանդոյրի պահն ըմպած է մեղկ հեշտութիւն մը սիւքի,
Որ ջուրերուն վրայ կը ցանէ գինովի դողն իր բբռուն,
Գետն համբոյրի մը երազով դէպի ափունքը կը թեքի:
(Միածան, Գետափի երազանք)

Միածանի քերթուածներուն մէջ քիչ մը տարտամ, Նոր Տաղերուն մէջ սակայն մանկական այս յիշատակները կենդանի ապրումներ եւ ներշնչումի աղբակներ կը դառնան եւ երազի ու երեւակայութեան հորիզոնը կ'ընդարձակուի:

×

Հետեւինք սակայն մանկական եւ պատանեկան տարիներուն անոր հոգիին պատմութեան եւ նկարագրի այն առանձնայատկութիւններուն, որոնցմով՝ օր մը, տարիներ վերջ, պիտի կազմուէր անոր գրական խառնուածքը յատկանշական գիծերով:

Այդ առանձնայատկութիւնները յատուկ են, որոշ տարբերութեամբ, բոլոր տղոց: Կը պատմեն որ Մեծարենց պզտիկուց կը սիրէր առանձնութիւնը. սակաւախօս էր, ամչկոտ եւ ազմուկէ զգուշացող, խաղէ եւ խնդումէ մանաւանդ հեռու փախչող: Երազող էր եւ բնաւորութեամբ հեզ: Կը սիրէր մտիկ ընել եւ դիտել, քան թէ խօսիլ կամ վիճաբանիլ: Առիթներ կը փնտռէր դպրոցէն բացակայելու: Ուսուցիչներէն ոմանց վկայութեանը համաձայն, դպրոցին մէջ անընդունակ էր եւ ուշադրութիւնը ցրուած: Հակառակ այս վիճակին, հեռու էր մանկական չարութիւններէ: Բայց, տեղին համաձայն, դիւրազգած էր եւ դժուարահաճ, յաճախ անհեթեթ պատճառներով կ'արտասուէր:

Տասը տարեկանին կը կենար ճամբաներուն եզերքը, դիտելու համար մշակներուն եւ նախիրին երթեւեկը: Երբեմն առանձին, մօրը կամ ընկերոջ մը հետ կը հեռանար գիւղէն կը պըտըտէր պարտէզներուն մէջ, անտառներու եւ ջրերուն եզերքը: Կը սիրէր դեղերիլ ուռենիներու ստուերին տակ եւ խաղալ աղբիւրներուն ջուրերուն մէջ, լսել գիւղին կոչնակին ձայնը եւ մըշակներուն անուանները: Բնութեան գրկին մէջ, կենդանի այս զաւակութիւնը կը շարունակուի պատանեկութեան մէջ եւս(*), որովհետեւ անոր մտահոգութիւնը, մեծ ծարաւը ինքնատիպ գրականութեան մը իրականացումն էր: «Անոր համար, գէթ իմ մասին, կը գրէր ինքը Մեծարենց, անհրաժեշտութիւնը կը զգամ հողին ու ջուրին ու քարին հետ ապրելու»:

Երազն էր անգամ մը իր ծննդավայրը վերադառնալ, տեսնել ու ապրիլ գիւղին ծոցը, նորոգուիլ իր տեսարաններուն ու գեղեցկութիւններուն աւիշովը: Որովհետեւ «գիւղի տեսարանները, կը գրէր, իմ մեծագոյն ներշնչարանս կը կազմեն, որքա՜ն կը ցաւիմ որ չապէս իրենց զաւակը չեմ իմ բանաստեղծութեանս մէջ.. այն ատեն աւելի ինքնատիպ եւ ապրող կ'ըլլայի»:

Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի մասնաւորաբար առաջին հատորին՝ Միածանին, որուն մասին իր ինքնադատութեան փորձ մը խորագրով արձակ գրութեանը մէջ ունի հետեւեալ ճիշդ դիտողութիւնը. «Այս գիւղը՝ (Բինկեան) որ իր ծառաստաններն ու արօտավայրերը իր դիմացը առած նստեր է, թէեւ ինծի համար բանաստեղծութիւն, զարմանալի է որ ժամանակին չէ ունեցած իր սիրերգակները, աշուղները. իր երգերը ամէնն ալ Ակնայ մտքին ծնունդներն են՝ կամ անոնց այլայլումները (վարիանտ). ուրեմն Մեծարենցին մնացեր է անոր առաջին «մտքի գինով»ը ըլլալու փառքը. սակայն, որքան ալ որ ան հպարտ զգայ ինքզինքը այս մասին, միւս կողմէն ալ չի կրնար չցաւիլ որ իր հանճարը անխառն չէ. որովհետեւ «Միածան» իր ծննդավայրին հարազատ ցոլացուցիչը չէ, կամ չէ կրցած ըլլալ. այնքան կանուխ բաժնուած ըլլալով անկէ. իսկ ինչ որ մնացած է իր քով անկէ, խանդաղատալի մանկականութեամբ մը յիշատակերտուած, անշուշտ չպիտի բաւէր հզօր լիութիւններ արտայայտելու»:

Եւ հիմա որ իր նկարն ունիմ աչքիս առջեւ, այս տողերը կ'ուզեմ վերջացնել իր գրչի եւ հոգիի եղբայրակիցներէն Գեղամ Բարսեղեանի հետեւեալ տողերով. (Միսաք Մեծարենց իր մտերմութեան մէջ, լոյս տեսած 1909ին Ազգակի մէջ, եւ ամփոփուած՝ Նահատակ Գրագէտներու, Բարեկամներ մասնաշարին թիւ 4ին մէջ. Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործ. Փարիզ. 1931):

«Ա՜հ, իր եղբայրական դէմքը՝ խոհալիր աչուրներուն բարութեամբը ճառագայթուած, պայծառ, իր սիրագորով ձայնը, իր յատկանշական ճեչոտ՝ գաւառացի տղու մաքրասիրտ անկեղծութեամբը թրթռական, իր ժպիտը՝ լուսածագ ու յետոյ բոլորովին լուսեղէն ու քաղցրին ստութիւններու եւ արուեստակութիւններու արմկահարումներուն մէջ՝ ինքզինքը չկորսնցնող իր պանդուխտ հոգին, պարզ, վեհ, քաղցր»:

Վերջին յօդուածով մը պիտի փորձեմ ճշդել, թէ իր ակնարկած արուեստի հզօր լիութիւնները ի՛նչ չափով կրցաւ արտայայտել Միսաք Մեծարենց:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) Մեծարենցի կենսագրական տեղեկութիւնները կրնաք գտնել Թ. Ազատեանի կազմած Իր Կեանքը առաջին հատորին մէջ. Կ. Պոլիս 1922:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ

Այս տարուան Նոպէլի գրական մրցանակը Փիրանտէլլօյի վիճակուեցաւ: Ֆրանսան զրկուեցաւ յանձին հռչակաւոր Փոլ Վալէրիին եւ ուրիշներուն: Անգլիացի Չէսթըրթըն նմանապէս չյաջողեցաւ այս բացառիկ բախտին արժանանալ: Փիրանտէլլօ շատ սիրուած է Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ. իր թատրոնը հիւսիսի ժողովուրդներուն սրտին կը խօսի, Իպսէնի խորհրդաւոր մշուշին հակազդող եւ սակայն միեւնոյն մեկնակէտը ունեցող թատերագիր մը՝ Փիրանտէլլօ. ահա թէ ինչո՞ւ թատրոնը յաղթանակ մը տարաւ: Իտալիան հպարտ կրնայ զգալ ...

Լուիճի Փիրանտէլլօ Սիկիլիացի է. ծնած 28 յունիս 1867ին: Ուսանող եղած է Հռոմի մէջ, յետոյ անցած Գերմանիա եւ վկայուած Պոնի համալսարանէն: Փիրանտէլլօ իբրեւ թէզի նիւթ ունեցած է հռոմէական գաւառաբարբառը: Վերադառնալով Իտալիա, կարգուած է ուսուցիչ Հռոմի աղջկանց ուսուցչանոցին:

Փիրանտէլլօ թարգմանած է իտալերէնի Կէօթէի «Հռոմէական Իլիականը»: Արտադրած է բաւական վէպեր, ունի բազմաթիւ վիպակներ, որոնք հաւաքուած են մեծ հատորի մը մէջ, «Վիպակներ Մէկ Տարուան համար» անունով:

Իր վէպերէն յիշատակութեան արժանի են «Փասքալը», «Իր ամուսինը», «Կը դարձնեն», «Մէկ, ոչ ոք, հարիւր հազարը» եւն. եւն.: Իբրեւ պատմող ինքնատիպ եւ իրապաշտ է Լուիճի Փիրանտէլլօ: Ունի ինքնայատուկ «իմաստ» մը, ընտրած նիւթերը բացառիկ պարագաներ կը յատկանշեն: Իր հերոսները խառնակ հոգեբանութեամբ կը ներկայանան: Վիպակներուն խորքը իրապաշտ կամ բնապաշտ է: Անոնց վերլուծումին մէջ գաւառական հոգեբանութիւնը տիրական ձեւ մը կը առնէ, վիպային երանգաւորումներով, ցնորակուած մարդկային յոյզերով, իսկ զարգացուած ինքնայատուկ իմաստով: Օրինակ, իր վիպակներէն մէկուն մէջ, դժբախտ մարդ մը ստիպուած է իր կինը յանցանքի մէջ բռնել, գոհացում տալու համար հասարակաց կարծիքին: Կինը զինքը կը խաբէ, եւ ինք շատոնց գիտէ այդ բանը, հրացանը ձեռքը բռնած, բերանը սպառնալիքներու մէջ՝ կը դողդղայ, սակայն կը դիւրացնէ իր կնոջ սիրականին փախուստը գաղտնի դուռէ մը, մինչդեռ ամբոխը պատուհանին տակ կը սպասէ ողբերգութեան վախճանին: Սիկիլիական նախանձին, պատուախնդրութեան կիրքերը փոխել կը վերածուին Փիրանտէլլօյի [illegible] իմաստին շնորհիւ:

Սակայն, Փիրանտէլլօ իբրեւ թատերագիր ունեցաւ համաշխարհային յաջողութիւն: Յիսուն տարեկանին միայն թատրոն մտաւ եւ գրած է մինչեւ հիմա երեսունէ աւելի թատերգութիւններ: Իր առաջին գործը ներկայացուեցաւ 1917ին եւ անմիջապէս յայտնութիւն մը եղաւ: Տ'Աննունցիոյէն վերջ ամէնէն ծանօթ դէմքը կը մնայ ներկայիս իբրեւ իտալացի աշխարհածանօթ թատերագիր: Անշուշտ օտար երկիրներու մէջ սիրուած իտալացի գրողներ շատ կան, սակայն Փիրանտէլլօ միջազգային համբաւ մը ունի, եւ եթէ Լէօփարտիի բանաստեղծութիւնները վիպային խտացած յուսահատութիւն մը ունին եւ մեր օրերու տ'Աննունցիոյին գործերը Նիցչէի եւ Թոլսթոյի խառնուրդը կը մատնեն, Փիրանտէլլօյի թատերգութիւնները հզօր արձագանգն են ժամանակակից յարաբերական (ռըլաթիվիզմ) եւ շարժական (մօպիլիզմ) արուեստին: Թէեւ Փիրանտէլլօ դպրոցի մը վարպետը չէ եւ ոչ ալ բազմաթիւ հետեւորդներ ունի: Փիրանտէլլօյի թատրոնը սիսթէմ մը չունի, հոգ է արդէն իր գրական արժէքին լաւագոյն ապացոյցը: Իր արուեստը զարգացած եւ մարմին առած առանց որոշ թէքնիքի եւ բեմական աւանդներու: Փիրանտէլլօ իր խորքին մէջ փիլիսոփայութիւն չունի, այլ հաղորդական իմաստ մը: Մեծ իւմօրիսթ մըն է, սակայն իր իւմօրը չի շահագործեր անբնական զգացումներ, չի մերկացներ ողբերգական կացութեան մը զուարճալի կողմերը, այլ իր ընտրած նիւթին հետ միս ու ոսկոր դարձած է, եւ կենդանացած իր տաղանդին եւ ստեղծագործութեան շնորհիւ, իր տրամախօսութեան եւ գիտերու թատերական զարգացումով:

Փիրանտէլլօ ընտրած է չափազանց ինքնատիպ, հազուագիւտ նիւթեր, պարագաներ եւ դէպքեր, որոնք ինքնին իմաստ ունին եւ շահագործած է զանոնք: Բնական երեւոյթներ որոնք արուեստի շունչով երանգաւորուած են:

Իր երեսունէ աւելի թատերգութիւններէն հազիւ 7–8 հատը կարդացած կամ տեսած եմ բեմի վրայ, որոնք թարգմանուած եւ խաղացուած են Փարիզի մէջ: «Ամէն ոք իր ճշմարտութիւնը» — այս գործը պիտի վերբերէի քանի մը օրէն Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ, տ'Աննունցիոյէն վերջ միակ օտար հեղինակն է որ կ'ապրի եւ որուն թատերգութիւնը կը ներկայացուի Ֆրանսական ազգային առաջին թատրոնին մէջ: «Պարկեշտ ըլլալու հաճոյքը», «Վեց անձեր ի խնդիր հեղինակի», «Հենրիկոս Դ.», «Հագուեցնել անոնք որ մերկ են», «Այսպէս եւ այնպէս», «Պատուաւոր հեշտանքը», «Ինչպէս որ դիս կ'ուզես», եւն., որոնց մէկ երկուքի մասին արդէն գրած եւ վերլուծած եմ «Յառաջ»ի մէջ:

Փիրանտէլլօյի տրամները Միջերկրականի տաք արեւին տակ հասունցած են, սակայն հիւսիսի մշուշներուն մէջ աւելի համակրանք կը վայելեն որովհետեւ իր հերոսները Իպսէնեան խորհրդապաշտ եւ միեւնոյն ատեն ժառանգական ախտերով բազմապատկուած անհատականութիւններ կը յայտնաբերեն, չգոհացուած կամ դէշ գոհացուած եսերու, կոտորակուած խիղճերու յարաչար մտահոգութիւնները կը մատնեն եւ միսին եւ հոգիին եղերական պայքարները կը ներկայացնեն, միշտ իմաստով շաղախուած:

Փիրանտէլլօ, ինչպէս ըսի, որոշ հոգեբնախօսական փիլիսոփայութիւն մը չի պարտադրեր, Պերկսոնեան յարժապաշտութիւնը, Ֆրէօյտեան ենթագիտակցութիւնը, Այնշթայնեան յարաբերականութիւնը եւ Փրուստեան ենթակայապաշտութիւնը հաւասարապէս կիրարկած է իր թատերգութիւններուն մէջ:

Փիրանտէլլօ գաւառական գրականութեամբ միջազգայնացած է, որովհետեւ իր գիւղը աշխարհին մանրանկարը նկատած է եւ իր ընտրած նիւթերը համամարդկային ոգիով եւ շունչով թարմացուցած, Սիկիլիան եղած է իր աշխարհը եւ աշխարհը սեղմած է իր բնագաւառին մէջ:

Քիչ հեղինակներ զբաղած են բեմին վրայ, Փիրանտէլլօյի չափ անհատին երկուութեամբ: Մարդը երկուքի բաժնուած է եւ բացառիկ պարագաներու մէջ կոտորակուած, մշուշներու մէջ [illegible] եւ կրկին կենդանացուցած: Կարծէք ուրիշ հերոսներ ըլլան, ունկնդիրին մէջ կասկածի, տարտամ անստուգութեան կրքոտ յուզումներ ստեղծելով:

Առաջին ակնարկով իր թատերգութիւնները մտքի ստեղծագործութիւններ կը կարծուին եւ յանկարծ կ'զգանք թէ ներքին անհանգստութիւններու փոխակերպումն է որ կ'ապրինք [illegible] հերոսներուն հետ: Փիրանտէլլօյի գործերը երկուութիւնը ունին նաեւ [illegible] եւ կենսունակութեան, երբ մանաւանդ հերոսները իրենց ներքին ապրումներուն լուծումը կը ներկայացնեն եւ կը փակեն իրենց հոգիին խառնակ եւ ենթագիտակցական զգայնութիւնը հեղինակին իմաստին փարոսներովը:

Փիրանտէլլօ այս մենամարտը կը փորձէ իր գործերուն մէջ ամէն ձեւաւորումներով, զարմանազան [illegible] եւ հրաշալի գիւտերով: Զորս հարիւր վիպակ, ութ վէպ, [illegible] թատերգութիւններ որոնց մէջ իտալական ամէն խաւէ տարբեր կերպերն, 1870–1914 և 1917–1925ի կեանքը կը թրթռայ անոնց մէջ. Շատ երկար պիտի ըլլար մեր յօդուածը, եթէ իր բոլոր արժէքաւոր գործերը քննելու եւ վերլուծելու ըլլայինք. Փիրանտէլլօյի թատերգութիւնները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտուած են, մեծ քննադատներ իրմով զբաղած են եւ իր գործերը թարգմանուած են բոլոր լեզուներով: Իտալական թատրոնը Փիրանտէլլօյի շնորհիւ նոր թափ եւ կենդանութիւն կ'առնէ, մանաւանդ յետպատերազմեան շրջանին: Արդէն 1870–1914 իտալական թատրոնը շատ աղքատ եղած է: Բացառիկ երեւոյթ է անշուշտ Կապրիէլ Տ'Աննունցիօն, որուն թատերգութիւնները սակայն մեծ խօսուն բանաստեղծութիւններ են: Իտալական թատրոնը, պատերազմէն առաջ մեծապէս ազդուած էր Ֆրանսականէն, իսկ յետոյ ռուսականէն Իպսէն, Չէխով, Պէք եւ ուրիշներ ռուսական աշակերտներ հասցուցած են Իտալիոյ մէջ: Արժէքաւոր թատերգութիւններ տուած են՝ Ճիաքոզա, Պրակա, Պրաքքօ, Սամ Պէնէլլի եւն., իսկ նորերուն մէջ ներկայիս աչքի կը զարնեն՝ Մարթինի, Ջեզարէ Լոտովիչի, Լէօ Ֆէրէրօ, Ալվարօ – Սօլարի, Անիանթէ եւն.:

Իտալիա գրական եւ թատերական վերելքի մը նախօրեակին է, մանաւանդ թատրոնը, ինչպէս Ռուսիոյ մէջ, մեծ խնամքի եւ գուրգուրանքի առարկայ է: [illegible] ճիգեր կը թափուին վերանորոգելու եւ թարմացնելու արուեստը իր բոլոր յայտնութիւններով: Փիրանտէլլօ նախա[illegible] դեր կատարած է, սակայն ի՛նչ հեղինակին՝ այս մեծ վարպետը շատ աւելի ճանչցուած է եւ սիրուած օտար երկիրներ քան իր հայրենիքին մէջ եւ Սկանտինաւիան է որ զինք գնահատեց եւ վարձատրեց:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՐԳԻՄԱՆՔ

ՋՆԹՕ ԳԻՒՂԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Եւ վերջապէս Ջնթօ գիւղի մեր փարթամ հայրենակիցները գիտակցութեան գալով կազմեցին իրենց Հայրենակցական միութիւնը:

Խորհրդակցութիւն, մասնակի տեսակցութիւն, ցանկ, հրաւիրագիրներ, ժողով, վարչութիւն, թուղթ, պահարան, կնիք:

Այո՛, կազմուած էր միութիւնը, հետեւեալ անունով

— Ջնթօ գիւղի եւ շրջակայի Ճախճախ, Ջնթուկ, Չրխողան գիւղակներու Հայրենակցական Միութիւն ..

Երրորդ անգամ կ'ըսենք թէ կազմ էր ու պատրաստ միութիւնը, տասնեւեք հիմնադիր եւ յիսունը մէկ պարզ անդամներով:

Կը մնար անցնիլ գործի ...

Ու իբրեւ առաջին գործունէութիւն՝ վարչութիւնը կ'որոշէ հրատարակել պատի օրացոյց մը: Այո՛, պատի օրացոյց մը որուն խաւաքարտին վրայ երեւէր, փայլուն կերպով, Ջնթօ գիւղի հրաշափառ բնանկարը:

Դժբախտութիւնը այնտեղ էր որ Ջնթօ գիւղը երբեք չէր արժանացած լուսանկարուելու բախտին: Վարչութեան անդամներէն մին կ'ըսէ.

— Աւելի լաւ: Լուսանկարը հասարակ բան է: Նկարիչի մը շինել կուտանք մեր Ջնթօ գիւղի նկարը:

Վարչութեան անդամներէն Գ. Ագրիպ Կուրապաղատեան, որ հիւսն է եւ որմնադիր միաժամանակ, եւ ինք շինած է Ջնթօ՚յի տուներէն շատերը, յանձն կ'առնէ ուրուանկար մը պատրաստել.

Այդ ուրուանկարը կը տանին ծանօթ նկարիչի մը որ ստեղծէ պէտք եղածը:

Գիւղը շինուած է ջրվէժի մը տակ եւ անդունդի մը եզերքը, արեւելքէն կ'երեւին Ճին – Հէսարի լեռները եւ արեւմուտքէն Քապաք գիւղի արտերը: Գիւղին կռնակէն կը բարձրանայ Աֆթոսի սարը: Սարին գագաթը պէտք է գծել արեւ մը որուն բիւրաւոր ճառագայթներուն տակ շողշողայ Ջնթօն

Ուրեմն պատկերը պիտի ըլլայ չորսյարկանի: Վերը՝ արեւ, վրան հրեշտակ, աւելի վար ջրվէժ, մէջը ձուկ, անկէ վար գիւղը իր տուներով եւ չորս գործարաններով, ամէնէն վարն ալ անդունդ մը որուն յատակը վիշապ մը շղթայակապ:

Ու կը յանձնարարեն նկարիչին.

— Պատկերը նոր ըլլայ, գիւղը կըրցածին չափ նոր ու հարուստ, լերան վրայէն թռչին թող թռչունները, վազեն թող կենդանիները եւ պտըտին թող՝ հայդուկի պէս հագուած որսորդները, ամէն բան պայծառ կերպով երեւի: Խաչվար, Բուրվառ, Հանի – Ցակոբ, խուլ Օհան, քոսոտ Սէրգօ ու Աղջի Մարիամ փողոցները որոշ կերպով երեւին: Ծաղիկներով, առուակներով եւ սազիւ – զուռնայով լեցուն ըլլայ գիւղը: Մէկ խօսքով՝ դրախտ մը: Մէկ կողմէն հոսին պաղ աղբիւրներ, միւս կողմէն բխին տաք ջուրեր: Գիւղը եզերուած ըլլայ բարտիներով, ուռիներով, նոճիներով, կազմածին՝ թող «Ափաշկարա» թող երեւի բաղնիքը, դպրոցը, եկեղեցին եւ սպանդանոցը, ինչպէս նաեւ խեւ Թորոսի համբաւաւոր գինետունը:

Չորս գետեր հոսին գիւղին փողոցներէն: Գետերուն անունները գրուին՝ Սալոն, Տիժոն, Աղրոն, Փիսոն: Գիւղին առասպելական հիմնադիր Ադամ Պակասեանի կիսամերկ պատկերն ալ գրուի որ գտնուած ըլլայ Եդեմին բո՛ւն վայրը: (Թող ամբողջ աշխարհ պոռայ ու հերքէ...)

Գիւղին համբաւաւոր գեղուհի Կիւլիզարի պատկերն ալ եթէ իբր Եւա գրուի կ'ամբողջացնէ ... Պակասեան Ադամը

Նկարիչը ստիպուած էր ոչ թէ գիւղ մը այլ գաւառ մը նկարել: Քանի մը շաբաթ վերջ նկարը վարչութեան սեղանին վրայ էր: Կլէլ Աւետիս, Ջնթօ գիւղի սոխի վաճառականը, խիստ յուզուեցաւ մասնաւոր ժողովը: Իր խանութը չէր նկարուած պատկերին մէջ: Իր խանութը «Կլէլ Աւետիս, սոխավաճառ» նշանատախտակով եւ սոխերու կախաններով: Հանէի Սահակ այժ տուաւ Կլէլի բողոքին, աւելցնելով որ իր տունը 1913ի վերջերը ճերմակ ներկել տուած էր, մինչդեռ պատկերին մէջ անգոյն եղած է:

Վարչութիւնը յանձնախումբի մը պաշտօն տուաւ պատկերը նկարիչին վերադարձնել որպէսզի սոխատունը եւ Հանէի Սահակին տան ճերմակ ծեփը աւելցուէին:

Նկարիչը բարին Աստուծմէ համբերութիւն խնդրելով, կ'անցնի սեղանին առջեւ, գոհացում տալու համար Ջնթօ գիւղի վարչութեան: Սոխատունին պատկերը դեռ չլրացած՝ վրայ կը հասնի միութեան ընդհ. ժողովի նախագահը, լալագին աղաղակելով.

— Կեցի՛ր, վարպետ, կեցի՛ր ... Ցամուսս դուն պիտի ազատես ... Մեր Ջնթոյի խեւերը մոռցեր են քեզի ըսել որ ես գիւղին մէջ ագարակ ունէի ... մէջը եզներ, կովեր, ոչխարներ, այծեր, խոզեր, ճագարներ, հաւեր, բադեր, սագեր աքաղաղներ, մեղուներ եւ շերամներ ... Ագարակիս դըռանը վրայ, թէեւ անունս չէր գրուած՝ սակայն նշանատախտակ մը շինել տըւած էի ու կախելիք օրս անիծեալ պատերազմը վրայ հասաւ ... Շինէ ագարակս ու նշանատախտակն ալ դուն կախէ ... ես քու ըրածդ չեմ մոռնար: Աղջիկս Նշանած եմ ... մեր ապագայ փեսացուին շատ պատմած ենք ագարակի մասին. հիմակ եթէ մեր գիւղի պատկերին մէջ չտեսնէ ագարակը մենք խայտառակ եղանք գընաց...

Այս բոլորը ոչինչ: Իրական յեղափոխութիւնը կը պայթի ա՛յն ժամանակ՝ երբ Ճախճախ, Ջնթուկ, Չըրխողան գիւղակներու յարգելի բնակիչները կ'իմանան թէ օրացոյցին վրայ միայն Ջնթօն կը նկարուի եւ անտեսուած են իրենց անմահական գիւղակները:

Բուռն վէճ, վիճաբանութիւն, բացառիկ ընդհ. ժողով, փոթորիկ.

Միութիւնը վախճանը չորս կտորի կը բաժնուի: Աւելի կտորներու մէջ կրնար բաժնուիլ արդէն՝ միայն վար[illegible] չորս անդամ ունենալով: Բարեբախտութիւն է արդէն որ անդամներէն ոեւէ մէկը երկուքի չէ բաժնուած:

Քանի մը ամիս վերջ Ջնթօ գիւղացի՝ խելացի Սողոմոն՝ կը վերակազմէ միութիւնը, հետեւեալ [illegible] ծրագիր – կանոնագիրով.

— «Միութիւնը իրեն նպատակ ընտրած է բնաւ ու բնաւ գործունէութիւն չունենալ:

Գործելը հայկական կեանքի եւ ներքին համազօր է քայքայումի կռիւի:

Թող մեր միութեան միակ գործունէութիւնը ըլլայ երազե՛լ, ինչպէս այսօր ինքը՝ Ջնթօն արդէն մի գեղեցիկ երազ է»:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ)

— o —

ԽՄԲ.— Ամերիկեան մամուլը ջերմ գնահատութեամբ կ'արտայայտուի երիտասարդ հայ գրագէտի մը, Ուիլեըմ Սարոյեանի մասին, որուն առաջին գիրքը այս տարի լոյս տեսաւ։ Ներկայացուցած էինք նախապէս տաղանդը, քաղելով Հայրենիք-էն։ Աղքատ ընտանիքի մը զաւակն է Սարոյեան, ծնած՝ Գալիֆորնիոյ մէջ, ծնողքը Պիթլիսէն գաղթած. Ուր մինչեւ 13 տարեկանը ծախած է փողոցները, յետոյ աշխատած՝ Հեռագրատան մը քով։ Այժմ 26 տարեկան է, արդէն անուն հանած ամերիկեան գրականութեան մէջ, կ'աշխատակցի նաեւ շաբաթաթերթ Հայրենիքի (անգլիերէն)։ Իր դիմագիծը լրացնելու համար, կ'ամփոփենք Տոքթ. Լեւոն Մելքոնեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը —

Ցարդ հայ որբի մը տխուր կեանքն ապրած է Սարոյեան, տքնելով եւ աշխատելով գիշեր ցերեկ։ Տրամադրելի ժամ չունի առոր համար, դանդաղ չէ կեանքին հանդէպ եւ չատեր թերութիւնն ու անոր կարգերը։ Իր ցեղին այնքան հիացած տոկունութեան ոգին ինքն ալ զուրկ չէ։ Անոր վրայ պատրաստուած է ամերիկեան պարթ եւ քիչ մըն ալ անհոգ տրամադրութիւն մը։ Սարոյեան այս ոճով փարած է իր գործին հոգւոյն։

Այս երիտասարդ գրողը երազներ եւ խնդիր ունի իր ցեղին զաւակներուն համար։ Կ'ուզէ որ նոր սերունդը մրցակից, անձնական իրենց դիրքերն ըլլան, ապրին կեանքը իր լրութեամբ, հեռանին արուեստի եւ չզարգացած միայն վաճառականութեամբ։ «Մեր լաւագոյն էութեան մէջ փոխանցելի ժողովուրդ ենք», կ'ըսէ ան։ Եւ այդ հիացումը ծնած է իր մէջ հօրը յիշատակովը որուն հանդէպ ունեցած սէրն ու յարգանքը պաշտամունքի համնելու չափ հզօր է։

Հայ գրականութեան եւ գրագէտներու մասին եղած հարցման կը պատասխանէ այսպէս. «Հայ գրագէտներու մասին անձնական տեսութիւն ունիմ, քանզի բնաւ չեմ կարողացած հայերէն կարդալ։ Ազգականներս կարդացած են ինծի մեր գրողներէն գործերէն։ Ես ալ կարդ մը թարգմանութիւններ կարդացած եմ։ Կը սիրեմ հանդուրժալից ուժգին եւ հզօր ուժը Յովհաննէս Թումանեանի բանաստեղծութեանց։ Ըստ իս, ճշմարիտ հայկական ոգին է անոր, ազատ, տաք եւ պայծառ, նոյն ատեն ուժգին։ Կը խորհիմ որ իմ գործերուս մէջ ալ կայ այս ոգին (ենթագիտակցօրէն կ'ըսեմ այս ու թէ պարծանքի համար)։ Թէեւ մարդկային գիտակցութեան յայտնութեամբ յատկանշուած են իմ գործերս բայց անոնց մէջ ալ սիրող ոգին կատարեալ հայկական է։ Այս մասին երկարօրէն չեմ արտայայտուիր, հաւանաբար նկատուելիք նիւթ մըն է այս։ Ես անտարակուսելիօրէն հայ եմ, նոյնպէս են նաեւ իմ գործերս։ Անգլիերէն կը գրեմ, որովհետեւ միակ լեզուն է որով կրնամ արտայայտուիլ,— լեզու մը զոր խորապէս կը սիրեմ»։

Ուիլեըմ Սարոյեան իր նախամուտը կ'ընէ ամերիկեան գրականութեան մէջ 27 կարճ պատմութեանց հաւաքածոյով մը, ամփոփուած 270 էջերու մէջ։ Գիրքը հրատարակուած է ճոխ եւ լաւ տպագրութեամբ եւ կազմով։ Բովանդակութիւնը նիւթերու այլազանութեամբ եւ ոճերու զանազանութեամբ ալ ուշագրաւ է։ Պատմութեանց մեծ մասը անձնական փորձառութեան, կամ իր ապրած կեանքին հետ առնչութիւն ցոյց տուող նիւթեր են։ Ոճը կորուկ, պատկերալից ու սիրուն է։ Կեանքն է որ կը տիրէ ամէն էջի վրայ, ապրուած իրական կեանքը։ Չի փիլիսոփայեր բայց կեանքի փիլիսոփայութեան զանազան գունաւոր պրիսմակումը կը շողայ հոն.

Թէ իրական տաղա՞նդ մըն է եւ կամ փոսուռայի ժամանակաւոր լուսաբաձա՞կ մըն է որ կ'երեւի, այդ ժամանակն է որ պիտի որոշէ։ Բայց կայծը կայ եւ մենք կը յուսանք որ տաղանդը ժամանակի ընթացքին իր բոցավառութիւնը պիտի ունենայ, պատիւ բերելով այս հայ տաղանդին պատկանած ցեղին

Պատմութիւնները դասաւորել իրենց կարեւորութեան ու արժէքին համեմատ դժուարին գործ է։ Այս 27 պատմութեանց մէջ կան միջակէն վար, միջակ եւ շատ յաջող ու համեմատաբար կտորներ։ Ըմանք հաւաքելով գրուած կտորներու դրոշմը ունին։ Սարոյեանի երեւումէն ի վեր մեծ թիւով Ամերիկացի գրողներ կը ջանան հետեւիլ իր ոճին։ Գրագէտ մը իրաւացիօրէն գիտել կուտայ սակայն՝ թէ ատիկա կարելի չէ, քանզի Սարոյեան ժառանգեր է այդ երինասեր ձիրքը իր շատ հին ու տաղանդաւոր ցեղին բնոյթ եւ ինքնայատուկ կարողութենէն. Իսկապէս Սարոյեանի գործին մէջ հայկական երակը եւ թելը՝ ամէնէն արժէքաւորն է եւ կը տիրէ թէ իր պատմութեանց եւ թէ ոճին մէջ, հոգ չէ թէ իր տիպարները եւ միջավայրը ամերիկեան ըլլան

Ընկերային եւ նոյն իսկ տնտեսական հարցեր շօշափող կտորներ կան այս գրքին մէջ։ Aspirin is a member of the N R A այդպիսի կտոր մըն է։ Գրեթէ մէկ պարբերութեան մէջ խտացուցեր է պատմութիւն մը։ Ահա տղեկ եւ մնացուած ջիղով տղայ մը որ հազիւ 18—19 տարեկան է։ Արկածալից թափառումներու տենչով կ'երթայ Հարաւ. Ամերիկա. հոն ցանելու իր «վայրի հաւերը»։ Տոփանքի ու ցաւութեան կարճ ժամանակի մէջ կը ստանայ ցաւատանջ նուէր մը այն աղջիկէն, որուն հետ կենակցեր է։ Այժմ հիւանդ, մօրը կը վերադառնայ։ Մոռնալու համար կը խմէ, բայց խըմիչքը շատ վնասակար է այդ հիւանդութեան։ Եւ ատոր պատճառաւ ցաւը թաղելու համար էսբրին կը կլլէ։

Էսբրինն է պատմութեան հերոսը։ Նիւ Եորք գտնուող վեց միլիոն անձերու, բոլորն ալ, ցաւի մէջ են, կը տառապին։ Բոլորն ալ կարօտ են էսբրինի։ Էսբրինը խուսափում մըն է վտանգէն, նոյնն է եւ կեանքը, ինչպէս որ մենք կ'ապրինք զայն։ Էսբրին կ'առնենք տոկալու եւ չարունակելու համար մեր ճամբան։ Չէ՞ որ այս դեղը ցաւը կը մեռցնէ, կ'օգնէ քնանալու, կը նպաստէ ճամբան շարունակելու։ Լաւ արեան ու արեւին տեղը կը բռնէ ան։ Ցիշողութիւնը կը թմրեցնէ ու լացը կը լռեցնէ։ Ինչ որ է էսբրինը հիւանդին, նոյնն է NRAը տառապող ընկերութեան համար։ Լաւագոյն եւ ամենաճարտար պատմութիւններէն մին է այս։ Նօթանաւոր հազար Առօրեններու պատմութիւնը նոյնպէս յաջողագոյն էջերէն մին է։ Ցեղի մը զաւկին ցաւը, հասկացողութիւնը եւ փիլիսոփայութիւնը առօրեայ սափրիչի մը բերնով պարզ եւ հասու, ատկէ աւելի ճարտարօրէն դժուար թէ կարելի ըլլար պատմել.

Գիրքը կը գոցուի «Հովիւին Աղջիկը» պատմութեամբ, կարճ, սիրուն կտոր մը. իր մամիկին պատմածն է։ Հայ մամիկին պատմութիւնը, խրատը իր թոռան որ ականջէն կախէ իբր օղ։ Չմոռնայ թէ ամէն ոք պէտք է արհեստ մը սորվի, օգտակար ու գործական գործի մը լծուի, պէտք է սիրանայ ոսկի ապարանջանի մը։

Ցաւոտագոյն կտորն է սակայն «Ինչպէս աշխարհի վրայ» գրութիւնը։ Հոս Սարոյեան իր անձին մասին կը գրէ անանձնական ձեւով մը։ Իր խուցը ուր հօրը նկարը կայ, ոչ, հօրը ներկայութիւնն է ոչ թէ նկարը տիրական։ Հայրը Պիթլիսցի ուսուցիչ, գրող եւ յեղափոխական ազնուական հայ տիպ մը։ Խուրբէթ կ'երթայ հեռաւոր Ամերիկա, Նիւ Եորքի մէջ գտնուած կ'ըլլայ։ Ազնուական ոգին չի մեռնիր, երկու տարիէն ընտանիքը բերել կուտայ։ Բայց հայ զարկին ճամբան չի վերջանար։ Ատլանտեանէն կ'անցնի Խաղաղականի ափերը, աբեւտ Գալիֆորնիան, իր կլիմայով եւ պայծառ արեւով աւելի նման Հայրենիքի։ Այգեպանութիւնն ալ չի յարմարիր այս ազնուականին։ Նոյն իսկ իր հագուստ-կապուստով ան չի յարմարիր միւս այգեպաններուն, որոնք օվրըօլով կ'երթան քաղաք։ Արմենակ Սարոյեան լաւ հագուած, քալելով կարծես դպրոց կ'երթայ ուսուցանելու։ Կը զգացնեն իրեն թէ այդ չէ ընկալեալ կերպը այգեպանին։ Հոգ չըներ, իր կեանքը ինքն է որ կ'ապրի։ Աղքատ կը մնայ, բայց իր հոգին չի ծախեր։ Կը մեռնի բայց չի մոռցուիր ու անհետանար։ Իր մանչը զոր երեք տարեկանին որբ թողեր է, անմահացուցած է զինք։ Եւ ի՜նչ ազապատանք, ի՜նչ հիացում զաւկի մը կողմէ իր հօրը հանդէպ։ Այդ սէրը պաշտամունքի հասեր է, ու նման երկիւղածութեամբ գրուած իրական մը անկարելի է որ խոր եւ մնայուն տպաւորութիւն չթողու ընթերցողներուն վրայ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՊԱՐԵՆ ՊԱԼԻ ՄԷՋ

Քանիցս գրած ենք կախարդական այս կղզիին մասին, որ գլուխ մըն է, Ջաւաներու կղզեշխում թագաւորութեան մէջ կորսուած։

Արտակարգ պայծառութեամբ ոռոգուած, կանանչութեան կատարի փրփուրով մը ծեփուած, կախարդական այս կղզին կ'օրօրուի կարծես՝ արեւին երփներանգ գոյներուն ծառայուններէն առկախ, ջուրերու կապոյտ անկողինին մէջ ընկղմուած։

Հոլանտացիներուն կը պատկանի այս կղզին։ Ունի 1.565.000 բնակիչ։ Երկաթի եւ պղինձի հանքեր։ Գետերու աւազին մէջ ոսկի.

Պալիցիներու քաղաքակրթութեան մասին պիտի խօսինք ուրիշ առթիւ մը։ Այս անգամ՝ միայն պարերու մասին։

Պալիցին ի ծնէ սիրահար է պարի։ Եւ իր պարարուեստը ներշնչուած է չինական գիցաբանութենէն եւ Մահմետականներու հէքիաթներու-թիւններէն։ Դարերու դրոշմը՝ կայ տակաւին այդ արուեստին մէջ, անխառն եւ մաքուր, ինքնատիպ եւ խորհրդաւոր։ Ճավա կղզիին պարերուն մէջ դուք կը նշմարէք իմացական նրբաշխութիւն մը եւ նրբաշաւ ոճ մը, իսկ Պալի կղզիին պարերուն մէջ՝ սէր մը բնութեան եւ զգացումներու։ Պալիի աղջիկները կը պարեն շնորհալի եւ հեզուկ շարժումներու հանդոյցով մը։

Այս պարերը նախապէս տեղի կ'ունենային մեհեաններու մէջ, սակայն հետզհետէ դարձան ժողովրդական զբօսանքի ձեւեր, պահելով միշտ իրենց սրբազան նկարագիրը։

Պարուհիները կ'ընտրուին այն աղջիկներէն, որոնք իրենց աչքերուն մէջ կը գտնուին — ֆիզիքական նրբաշխութեան խորհրդաւոր բողբոջումով մը, մանկատի աղջիկներ նախ անմեղութիւն մը կուտան պարերուն։ Կը ծածկուին ծաղկահիւս կամ գունեղ շղարշներով, երբեմն ոսկեհուռ ու կարմրաձայթ պատմուճանով մը։ Իրենց գլուխին վրայ, մանրարուեստ ծաղիկներէ կազմուած պսակ մը, գոյնզգոյն երիզներով։ Ծաղիկներ կը յարեն նաեւ, օղի նման, իրենց քունքի մազերուն, մէկը կարմիր, միւսը ճերմակ, իսկ ականջին քով՝ գլիխ մը, իբրեւ նշան կուսութեան։ Ոսկեղէն օղ մը, արցունքի նման, կը կախուի ականջէն։

Այսպէս պատրաստուած, անոնք կը սկսին պարը, աննման եւ խորհրդաւոր։

Երբ պար կ'ըսենք, մենք կը հասկնանք սրունքի շարժումներ։ Պալի կղզիին մէջ պարը սրունքի խաղ մը չէ երբեք։ Պալիի աղջիկները կը պարեն նստած։ Անշարժացած աղջիկներու նման գետին թառած, անոնք կը պարեն շարժելով իրենց թեւերը եւ իրանը, միաժամանակ խաղցնելով իրենց աչքերը անհուն քաղցրութեան մը արտայայտութիւններով։ Անոնց աչքին պտուղը կը դառնայ ինքն իր վրայ, աջ ու ձախ, համաձայն թեւերու կշռոյթին, իրենց դէմքին տալով խորհրդաւոր խմաստներ եւ արտակարգ շնորհ մը։

Ցաճախ պարախումբը կը նստի քառակուսի մը կազմելով։ Կեդրոնը՝ պարագլուխը, տասնէն տասներկու տարեկան աղջիկ մը, բողբոջուն բաղտիներով եւ վարդակոկոն աչքերով։ Պարագլուխը անպայման կը ներկայացնէ մանկամարդ իշխան մը, հերոսը հէքիաթներութեան, զոր պիտի ներկայացնէ։ Այդ հերոսը նախասահմանուած է կռուելու չար ոգիներու եւ հրէշներու դէմ։ Իր կռիւին, — որ կ'արտայայտուի պարով, — ան կուտան շուրջ — պար բռնած աղջիկները։ Պարը կը վերջանայ իշխանին յաղթանակով։

Ամբողջ պատկերը շարժումներու ներդաշնակ համերգ մըն է եւ ձայներու սքանչելի հանգոյց մը։

Արգարեւ պարին կ'ընկերանայ նուագախումբ մը։

Այլազան են Պալիցիներու նուագարանները։ Սկիհի ձեւով հնչեղ նուագարանները, ձողէ մը առկախ, երբ կը զարնուին ցպիկով մը, կշռոյթ կուտան պարին։ Դափի ձեւով զոռ նուագարաններ, մետաղեայ մաշկով, որոնք հինգ խաղ ունին։ Ու զանգակիկներ, աղեղով նուագարաններ, թմբուկներ ու փողեր։

Երաժշտութիւնը, որ կը մատնէ Պալիցիներու արուեստագէտի շնորհը եւ ստեղծագործութեան թարմութիւնը, կը կազմուի հաւաքական ձեւով։ Իւրաքանչիւր նուագածու կ'աշխատի շարունակել, իր նուագարանին վրայ, երաժշտական ալիքը որ կը տրուի առաջնորդին կողմէ։ Այսպէս ամէն նուագածու, իր նուագարանով, թարմութիւն մը կը բերէ եւ հաւաքաբար կը ստեղծեն եղանակը, որով պիտի ներկայացուի դիցաբանական պատկեր մը, գործակցութեամբ պարուհիներու շարժումներուն։

Պարի եւ նուագի նման պատկերներէ օրինակ մը, (նիւթն է որ կուտանք)։—

Հէքիաթ մը։ Պալի կղզիին իշխանը յարձակման ենթարկուած է։ Իշխանը կ'ապաստանի անտառ, ողնութեան կը կանչէ կապիկները, որոնց խորամանկ դաշնակցութեամբ կը յաջողի յաղթել թշնամիին

Պարուհիները նստած են՝ անտառ մը կազմած։ Մօտ երկու հարիւր նըւագածուներ շար՚ի շար։ Ենձր մարգագետին մըն է,— վրան հսկայ նըւիրական ծառեր հովանի կազմած Գիշեր է։ Երբ լուսին չկայ, խժաբեր փայտերով վառուած կրակն է որ կը լուսաւորէ։

Երգիչներու բազմութիւնը կը սկսի անհուն մրմունջ մը, որ անմիջապէս կը չինէ մթնոլորտը։ Անտառ է, կ'երեւակայես արդէն։ Երաժշտութիւնը այժմ արդէն պատրանքը կուտայ հովին, որ կը սաստկանայ հետզհետէ, փոթորիկի կը փոխուի։ Եւ ահա, յանկարծ, կը ժայթքի երգը, պատրանքը ստեղծելով անտառին մէջ չինուած մեհեանին։ Միաժամանակ կը կատարուի մերկ թեւերու ալեկոծութիւնը, պարուհիները կ'օրօրուին, եւ տեւ կը կախուին, առաջ կը հակին, կը սարսռան, մատներու բազմութիւն մը, յանկարծ, երկինք կը ցցուի տառապագին շարժուձեւերով ու կրակին լոյսէն կարմրած։

Պալիցիներու ժողովրդային այս պարերգութիւնը աննման արուեստ մըն է, որ կը մշակուի ցեղային հաւաքական ձիրքերով։ Արուեստագէտ այս ժողովուրդին մասին կը խօսինք դեռ, բայց ուրիշ անգամ։

ԵՐԲ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԾԱԳԻ...

═ • ═

Քաղաքական անստոյգ ներկայ վիճակին մէջ, շատեր մտահոգ են թէ ինչ օրեր վերապահուած են վաղուան։ Շատեր հաւանական կը գտնեն որ նիւրքին յեղափոխութիւններ պիտի ծագին զանազան երկիրներու մէջ։

Դրական աշխարհն ալ մտահոգ է նոյնքան։ Լէ Մարդ գրական պարբերաթերթը վերջերս հարցարան մը բացաւ, մտաւորականներուն ուղղելով.— Ի՞նչ պիտի ընէք, երբ յեղափոխութիւն ծագի։

Այլապէս հետաքրքրական են պատասխանները։

«Ուրեմն կ'ենթադրէք որ կրնայ յեղափոխութի՞ւն ծագիլ», կը հարցնեն ոմանք այնքան ակնյայտ

«Երբ յեղափոխութի՞ւն ծագի, բայց արդէն յեղափոխութեան մէջ կ'ապրինք քսա՛ն տարիէ ի վեր» կը պատասխանէ Կուրնոնսկի։

Լուի Պլըթրան կը պատասխանէ.— «Ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ դասաւանող չենք՝ զէնքը կ'առնենք եւ կը քալենք»։

Ժան Վինեօ.— «Եթէ յեղափոխութիւն ծագի յանուն այն գաղափարներուն, զորս ես ունիմ, պիտի պաշտպանեմ յեղափոխութիւնը մինչեւ վերջ։ Իսկ եթէ այդ յեղափոխութիւնը դէմ է իմ գաղափարներուս, պիտի կռուիմ մինչեւ վերջ, յայնժամ յանձն առնելով բանտ եւ աքսոր»։

Կարգ մը մտաւորականներ ալ կը գրեն թէ իրենց գիրքը կախում պիտի ունենայ համաձայն այն ուղղութեան, որուն պիտի հետեւի յեղափոխութիւնը,— ձախ թէ աջ։ Ոմանք ալ կ'ենթադրեն որ այդ յեղափոխութիւնը պիտի յանգի բոլշեւիկեան դիկտատուրայի։

Կի Լավօ կը թուի թէ չի սիրեր արտայայտուիլ հերոսական ձեւով։ «Այն թէ յեղափոխութիւն ծագի, կ'ըսէ, պարզ է, կծիկը պիտի գնեմ, ինչպէս ամէն մարդ կարծեմ»։

Ժան Շլումպերժէ համաձայն է Լավոյի, միայն թէ իր փախուստին կ'ուզէ տալ քիչ մը հովուերգական գոյն.— «Պիտի փախչիմ գէթ Նորմանտիա, գիւղ մը մէջ պիտի հաստատուիմ եւ պիտի ջանամ ապրուիլ երկու կամ երեք կով բուծանելով»։

Եւ դեռ կարգ մը մտաւորականներ խելացութիւն կը համարին, յարմարիլ կացութեան՝ երբ յեղափոխութիւն ծագի.

Լիփիէնսթրժէ կը նախընտրէ «մեռնիլ այդ յեղափոխութիւնը չտեսած»։

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Պէրլինէն «Ծիծղում» մը եւս առանք, Շալճեան սառրագրութեամբ, ինչպէս եւ բացատրութիւն մը՝ Պ. Տ. Ֆրունճեանէ, որ գրի առած էր Տոքթ. Ա. Արեգեանի բանախօսութիւնը։

Նոյն ինքն բանախօսին յայտարարութենէն յետոյ, այլ եւս տեղի չի մնար նոր ճշդումներու։ Գալով երկրորդ գրութեան, մեր թղթակիցը գիտել կուտայ թէ բանախօսութիւնը գրաւոր չէր, եւ ներկայացնելով անոր կառուցուածքը,կը բացատրէ թէ կարելի չէր ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ եւ թէ ինք որ եւ է պատճառ չունէր ընթերցողները մոլորեցնելու։

Տրուած բացատրութիւնները բաւական համարելով, եւ փառա՛ էր — կու կողմին ալ բարեմտութեան վրայ, կը փակենք այս վէճը։

«Նորկաանի բացառիկը

«Հայ Մշակոյթի Օրուան առթիւ ՆՈՐ ԿԱՆԹԻ խմբագրութիւնը կը պատրաստէ բացառիկ թիւ մը, 40 էջ (հոկտ. նոյ. դեկտ.), նուիրուած գրի գիւտին, հայ մշակոյթին։ Այս միացեալ թիւը, որ պիտի ունենայ գրական բացառիկ բովանդակութիւն, մամուլի տակ է արդէն եւ լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր 10ին։

«Հայ-Բույժ»

«ՀԱՅ—ԲՈՅԺ»ի երկրորդ թիւը ըսպառած է։ Անոնք որ հաւաքածոյ չեն պահեր, բարի ըլլային ՀԱՅ —ԲՈՅԺի վարչութեան վերադարձնել երկրորդ թիւը, որ եւ է փոխարինութեամբ։ Հաստամանա գնողները կրնան ստանալ Ցոթ թիւեր, եթէ վերադարձնեն երկրորդ թիւը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԽՆԱԼՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐԷ

Ապտիւլ Համիտ անմիջապէս պատրաստեց քարեկարգման օրինագիծ մը

(Շար. Նոյ. 23ի թիւէն)

Նոր լեզու թափելով յաջողեցայ մէկ կողմ դնել տալ դեսպաններու ծրագրին մէջ գտնուող անպատեհ կողմերը, ինչպէս օրինակ այն պահանջը թէ դատական վճիռները հայերէնի թարգմանուելու են եւ կամ ամէն նահանգի եւ գաւառակի մէջ քրիստոնեայ պաշտօնեայ մը գտնուելու է որ կէս Հայերուն կողմէ տրուելիք խնդրագրերը եւ հետապնդէ անոնց գործողութիւնը։ Բայց կարելի չեղաւ անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիփ Քըրրին հետ կեցնել այն պահանջէն թէ կուսակալներուն եւ միւթէսարրըֆներուն մէկ մասը քրիստոնեայ ըլլալու է եւ թէ, կուսակալներ կարգելէ առաջ, լուր տալու է դեսպաններուն։ Անգլիական դեսպանը այսպէս կ'ըսէր.

« Թագաւորական հրամանագրերով եւ պաշտօնական ծանուցագրերով բազմաթիւ անգամներ չյայտարարեցի՞ք թէ ազգի եւ կրօնքի որ եւ է խտիր չկայ ձեր հպատակներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ։ Հետեւաբար ինչո՞ւ չէք ուզեր քրիստոնեայ կուսակալներ եւ միւթէսարրըֆներ կարգել։ Գործադրեցէք ձեր խոստումները. ձեզ՛ ուզուածը այս է։ Լիբանանի կառավարիչներու մասին չէ՞ք տեսեր դեսպաններուն կարծիքը. Արդ, ի՞նչ վնաս տեսաք այս դրութենէն »։

Թէեւ Ֆրանսական դեսպան Քամպօն եւ ռուսական դեսպան Նելիտով կը լռէին եւ անգլիականին նման չէին նեղեր մեզ, բայց չէին ալ պաշտպաներ։ Աւելի առաջ տեսակցած էի Քամպօնի հետ եւ այն տպաւորութիւնը ստացած թէ որոշ չափով իրաւունք կուտայ մեր տեսակէտին։ Առօ՞ք համար համարձակեցայ գիտել տալ.

— «Այո, ձեր ըսածին պէս յանձնառութիւններ ունինք եւ երբեք չենք թերացած զանոնք յարգելու մէջ։ Երկար տարիներէ ի վեր կը գործածենք քրիստոնեայ նախարարներ, խորհրդականներ, վէզիրներ, միւշիրներ, դեսպաններ, դատաւորներ եւ այլ պաշտօնեաներ։ Անոնց մեծ մասն ալ Հայեր են եւ գոհ ենք անոնց ծառայութենէն։ Տակաւին չեղաւ մէկը որ դաւաճանէր պետութեան։ Մէկ խօսքով, կրօնական խտրութիւն չկայ մեր քով. մենք նկատի կ'առնենք միայն արժանաւորութիւնը եւ պաշտօնեաները երբեմն իսլամ, երբեմն ալ քրիստոնեայ կ'ըլլան։

Բայց դուք մեզի ընդունիլ տալ սկզբունք մը թէ վալիի մը իսլամ եւ քրիստոնեայ բնակչութեան թիւին համեմատութեամբ պաշտօնեաներ կարգելու է իսլամներէ եւ քրիստոնեաներէ։ Ասկէ վերջ այս սկզբունքը պիտի գործադրուի վեց նահանգներու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրին բնակչութեան մեծամասնութիւնը իսլամ է, ինչպէս գիտէք։ Հետեւաբար ստիպուած ենք բոլորին ալ կուսակալները եւ միւթեսարրըֆները իսլամներէ ընտրել։

Եթէ այս սկզբունքը չընդունուէր, օրինակ Պաղտատի կուսակալութեան կրնայինք կոչել մեր քրիստոնեայ պաշտօնատարներէն մէկը, քանի որ չենք քաշուած քրիստոնեաներու յանձնելու մեր վարչական եւ քաղաքական ամենաբարձր պաշտօնները

Ցետոյ, եթէ մեր դրկելիք կուսակալներու մասին զանգատ յոնի, ձեր թարգմանները կրնան լուր տալ քննիչ յանձնաժողովին »։

տուաւ ինծի.

— «Ձեր բոլոր ըսածները տեսական են եւ հետեւաբար շատ ճիշդ. բայց ընդհանրապէս այլ է ձեր խօսքը, այլ է գործը։ Երկար ատենէ ի վեր փորձով տեսանք ասիկա։ Հիմա ձեր ընդունած վճռական յանձնառութիւնները կը քաշքշէք եւ չէք գործադրեր »։

Մեզի ընելիք ուրիշ բան չէր մնացած, եթէ ոչ առնել դեսպաններուն չյուսացած մէկ քայլը — այն ապահովութիւնը տալ թէ ի հարկին պիտի խանգարենք գործը։ Հետեւաբար, առջեւի թուղթերս հաւաքելով, ըսի. «Ուրեմն ըսելիք չի մնար մեզի. եւ տխրած եմ խորհրդակցութիւնը դադրեցնել։ Համաձայն իմ ունեցած վճռական հրահանգին, թոյլատրեցէք որ հեռանամ ժողովէն »։ Եւ ոտքի ելայ։ Ինծի Սայիտ փաշան ալ, նեղուելով եւ կարմրելով, ստիպուեցաւ տեղէն շարժիլ։

Բարեբախտաբար, Նելիտով իմ, Քամպօն ալ Սայիտ փաշայի թեւէն բռնեց եւ թոյլ չտուին որ մեկնինք։ «Կարելի չէ այսպէս երթալ, ըսին, մեզ ալ մտիկ ըրէք »։

Քամպօն խօսք առնելով ըսաւ թէ իմ պաշտպանած տեսակէտներս յարմար են եւ թէ մեր ուզած փոփոխութիւնները որ եւ է անպատեհութիւն չեն ներկայացներ ծրագրուած բարենորոգումներուն համար։ Նելիտովն ալ ձայնակցեցաւ Քամպօնին եւ աւելցուց թէ տեղի չկայ կրկին յեռաճգելու խնդիր մը որուն վրայ այնքան աշխատանք թափուած է։ Երկու դեսպանները յաջողեցան ընդդիմութենէ ետ կեցնել Քըրրին։

Մեր ուզածը իրականացած ըլլալով, Սայիտ փաշայի հետ անմիջապէս ստորագրեցինք ատենագրութիւնը (15 Հոկտեմբեր 1895) եւ անուշ անուշ բաժնուեցանք դեսպանատունէն։

Երբ շոգեմակոյկը մտանք, հանդուցեալ Սայիտ փաշա ըսաւ. « Հապա այս չէլէպիները եթէ խլէին բանակցութիւնները, ի՞նչ պիտի ըսէր Թագաւորին » ։ Պատասխանեցի. « Ստիպուած էի տալիք պատասխանը Ամէն պարագայի, այս տեսակ ատեր մը արձակելէն ուրիշ միջոց մը չկար։ Եթէ ատոր լաւ ընդունելութիւն չըգտնէր, կրնայիք դեսպաններուն ըսել թէ ես առանց հրամանի շարժած եմ։ Ցետոյ վիս պաշտօնանկ կ'ընէիք եւ դուք նորէն կը շարունակէիք բանակցութիւնը »։

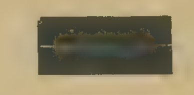
— Աղէկ, խնդալով ըսաւ Սայիտ փաշա, բայց հայրական խրատ քեզի. — անգամ մըն ալ այս տեսակ կատակներ մի ըներ։

Ապտիւլ Համիտ գոհունակութեամբ ընդունեց մեր ստորագրած օրինագիծը եւ անմիջապէս իրատէով հրամայեց գործադրութիւնը. Գալը Ալին ալ կուսակալութեանց գրկեց կիրարկուելու համար։

ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Ի՞նչ կրնայ ընել հայ բանուորը...

«Փոփիւլէռ»ի մէջ կը կարդանք.— Ընկեր Լիւսիէն Հիւռել, քաղաքապետ Վիէնի եւ երեսփոխան Իզէրի, ռուսական դեսպանատան յայտնած էր թէ բաւական թիւով հայ գործաւորներ բանուորներ կ'ուզեն իրենց երկիրը դառնալ որ մաս կը կազմէ Խ. Միութեան: Ընկերը հետեւեալ պատասխանը ստացած է, 1934 հոկտեմբեր 17 թուականով եւ 531 թուահամար.—

«Ի պատասխան ձեր նամակին, Խ. Ս. Հ. Մ. Փարիզի ընդհ. հիւպատոսարանը պատիւ ունի ձեզի տեղեկացնելու որ յիշուած հայ բանուորները կրնան դիմում կատարել խորհրդային հպատակութեան համար: Ասոր համար, պէտք է լեցնեն այն հարցարաններ (երեք հատ՝ 18 տարին լրացուցած իւրաքանչիւր անձի համար) զորս ընդհ. հիւպատոսարանը իրենց պիտի ղրկէ փոխան 160 Փր. հիւպատոսական ծախքի՝ իւրաքանչիւր անձի համար: Հիւպատոսական ծախքերը ետ չեն տրուիր, ինչ որ ալ ըլլայ դիմումին արդիւնքը: Ընդհ. հիւպատոսարանը իր կողմէ պարտք կը սեպէ ազդարարել թէ շատ քիչ յոյս կայ որ ընդունուին իրենց դիմումները:

Ստորագր. (անընթեռնելի)

Այս մասին դիմում կատարուած էր նաեւ աշխատանքի նախարարութեան, որ կը պատասխանէր այսպէս.—

«Այս օտար բանուորները որ կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ, կրնան ձրի փոխադրուիլ մինչեւ Ֆրանսական սահմանը, պայմանաւ որ ապացուցանեն թէ ի վիճակի են իրենց ճամբան շարունակելու մինչեւ Նպատակակէտը»:

Ահա թէ ինչ կը հրամցնեն այս գծրախոններուն զորս կ'ուզեն Ֆրանսայէն դուրս նետել, ուր եկած են աշխատելու գործատէրերու պահանջին վրայ եւ օտար բանուորներու վարչութեան հաւանութեամբ: Հայերու կացութիւնը մասնաւորապէս դժուարին է, որովհետեւ, համաձայն ռուսական հիւպատոսարանի նամակին, այս բանուորները չեն կրնար իրենց երկիրը դառնալ եթէ խորհրդային հպատակ չեն եւ նախապէս լուր կը տրուի թէ պէտք չէ յոյս ունենան այդ մասին»:

»»»..«««

ՆՈՐԷՆ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐ տարածուած ըլլալով դաշինքի անհամաձայնութեան եւ մասնաւորապէս դատական նախարար Պ. Փէռնոյի մասին, վարչապետութեան դիւանը դեկոյց մը հրատարակեց, հերքելու համար այդ զրոյցները.

Ն ՈՒ Ա Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի մէջ

8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՈՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատունները:

Յր. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ:

Կը հրաւիրուին համակիրները

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton. Մէթրօ Odéon կամ St. Michel:

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅ. 23—29

- MARIGNAN. Les nuits Moscovites (Harry Baur, Annabella)
- MARIVAUX. Tartarin de Tarascon (Raimu)
- MOULIN ROUGE. Un homme en or (Harry Baur)
- IMPERIAL. Si j'étais le patron (F. Gravey, Max Dearly)
- OMNIA CINE INFORMATION. Actualités mondiales — Manoir de la forêt vierge
- VICTOR HUGO. L'Imperatrice rouge (vers. orig. s. t. f.)
- ROYAL. Rythmes d'amour — Princesse par interim
- BARBES. Tu sera star — Rémo, démon de la jungle
- BELLEVILLE. Rothchild (Harry Baur) — Marie Rose, Rose Marie
- CAPITOLE. La dactylo se marie — Malacca
- DEMOURS. Le prince de minuit — Malacca
- EXCELSIOR. La dactylo se marie — Malacca
- FEERIQUE. Amok — La garnison amoureuse
- LECOURBE. Amok — Les surprises du sleeping
- LOUXOR. La dactylo se marie — Malacca
- LUTETIA. Imperatrice rouge (Marlène Diétrich)
- LYON. La dactylo se marie — Malacca
- MAGIQUE. Rothchild (Harry Baur) — Vienne 1934
- MAINE. Amok — La garnison amoureuse
- METROPOLE. La dactylo se marie — Malacca
- MONTPARNASSE. Si j'étais le patron — Malacca
- MOZART. Si j'étais le patron — Les Malabares
- PALAIS DES GLACES. Amok — Tout pour l'amour
- PATHE ORLEANS. Amok — Sur scène: Huard et son orchestre
- RECAMIER. Amok — La jeune fille d'une nuit
- ROCHECHOUART. La dactylo se marie — Malacca
- SAINT CHARLES. Amok — La garnison amoureuse
- SAINT MARCEL. Si j'étais le patron — Obsession — Sur scène: Les ballets Golden
- SELECT. Si j'étais le patron — Les Malabares

BANLIEUE

- ALHAMBRA D'ASNIERES. Le dernier milliardaire — J'étais une espionne
- CASINO DE CLICHY. L'or — Paris Music — Hall
- COLOMBES. La dactylo se marie — Malacca
- KURSAAL AUBERVILLIERS. Tu sera star — Suzanne c'est moi
- KURSAAL BOULOGNE. L'or — Quatre à Troyes
- OLYMPIA DE CLICHY. La dactylo se marie — Malacca
- PATHE CINEMA PALACE (Boulogne). La dactylo se marie — Malacca

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17 Rue Damesme PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 27 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2662

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԼՈՒԽ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵՆՔ

Աշխատաւոր բազմութիւնները անհամբեր կը սպասեն մինչեւ հիմա կատարուած դիմումներու արդիւնքին, թէ ընդհանրապէս եւ թէ յատկապէս Մարսէյլի մասին։

Դժբախտաբար նոր լուր մը չունինք, բացի այն ձեռնարկներէն եւ հաւաստիքներէն որ հրատարակուեցան օրը օրին։

Անշուշտ ելքի մը պիտի յանգին այդ բոլորը, մանաւանդ եթէ յարակից հետեւողական եւ յարատեւ աշխատանքը։

Առ այժմ, վարչական իշխանութիւնը իրեն տրուած հրահանգներն է որ կը գործադրէ, շատ լայն ճակատի մը վրայ։

Այսպէս, Աշխատանքի նախարարութեան քննիչները հետապնդումներ կը կատարեն օրերէ ի վեր, կէտ առ կէտ գործադրելու համար 10 առ հարիւրի օրէնքը։

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, քննութեան ենթարկուեցան կարգ մը հայկական արհեստանոցներ ալ, ստուգելու համար օրէնքին գործադրութիւնը։ Հաստատութիւն մը, որ ունի մօտ 180 ֆրանսացի եւ 50-60 հայ կօշկակարներ, շատ կարճ պայմանաժամ առացաւ, 10 առ հարիւրի օրէնքը կէտ առ կէտ գործադրելու։

Կը նշանակէ թէ գործատէրը հարկադրուած է աւելցնել ֆրանսացիներու թիւը — եթէ թոյլ կուտան իր պայմանները — որպէսզի կարենայ պահել բոլոր հայ աշխատաւորները։ Այլապէս պիտի ճամբէ հայրենակիցներու մեծագոյն մասը, որպէսզի վերահաստատուի օրինական համեմատութիւնը։

Այս կարգի գործողութիւններ կը շարունակուին ամէն ուղղութեամբ։

Մենք այս մէկ պարագան յիշեցինք, իբրեւ բնորոշ օրինակ։

Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը շաբթուան մէջ դրած է իր յայտնի ու գաղտնի ուժերը, բուն ոստիկաններն ու «քննիչ»ները, օրէնքի սաստին ենթարկելու համար կասկածելիներն ու օրինազանցները։

Հետապնդումները սկսան շաբաթ գիշեր, շատ լայն ծաւալի մը վրայ եւ ամէնէն անյուսալի վայրերէն, — Փարիզի չէնչող, «գիշերօթիկ» հաստատութիւններէն։

Կը փնտռուին ոչ միայն կասկածելի, «անկանոն» օտարականներ, այլ եւ քրէական յանցաւորներ եւ անպաշտօն «մեղաւորուհիներ»։

Անշուշտ մեզ կը հետաքրքրէ միայն «անկանոն»ներու պարագան, որ ծանր հոգ մըն է, ներկայ պարագաներուն մէջ։

Ահաւասիկ երեք հրատապ խնդիրներ, ընդամէնը երկու շաբթուան ընթացքին.—

1. Գործազուրկներու նպաստի դադարում։ (Առ այժմ սահմանափակուած Պուշ-տիւ-Ռօնի նահանգին մէջ (Մարսէյլ)։

2. Քննութիւն հայկական արհեստանոցներու մէջ, ուր հայ աշխատաւորները մեծամասնութիւն կը կազմեն պարագաներու բերումով։ (Սահմանափակ դրամագլուխ. արհեստներ՝ որոնց անվարժ է կամ անտրամադիր՝ Ֆրանսացին)։

3. Անկանոն թուղթերու հարց։

Այս երեք խնդիրներուն հետ պիտի ծագին ուրիշներ ալ,— բուն ֆրանսական հաստատութեանց օտար բանուորներու համեմատութիւնը, 10 առ հարիւր օրէնքին գործադրութեամբ արձակուած բանուորներու նպաստի հոգը, վարչական տնօրինութիւններ՝ զանազան օրինազանցութեանց առթիւ եւն.։

Այս բոլորը նկատի ունենալով, մենք նորէն կը յիշեցնենք հաւաքական եւ ծրագրեալ աշխատանքի ստիպողականութիւնը։

Ինչո՞ւ ծածկենք ճշմարտութիւնը,— Անբաւական է մինչեւ հիմա եղածը։ Եւ պատահական։

Վտանգին անմիջական տպաւորութեան տակ, զանազան հաստատութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները ափյափոյ ժողովներ կազմեցին, աղերսագիր մը խմբագրեցին եւ ներկայացուցին կառավարութեան։

Այս առթիւ, մասնաւոր դիմումներ ալ կատարուեցան, այս կամ այն պաշտօնական անձին կողմէ, յանուն բարեկամութեան եւ մարդասիրութեան.

Իսկ Մարսէյլի մէջ, Ազգ. Վարչութիւնը իր կարգին դիմումներ կատարեց մինչեւ Փարիզ։ Միեւնոյն ատեն, միթինկներ գումարուեցան բանուորներու կողմէ, յանուն համերաշխութեան։

Եւ հիմա բոլորը մէկ արդիւնքին կը սպասեն, սրտատրոփ անձկութեամբ։

Ինչպէս ըսինք, ապահովաբար ելքի մը պիտի յանգին այս բոլոր ձեռնարկները։

Պաշտօնական շրջանակներն ալ կ՚ընդունին թէ կարելի չէ օրէնքին խստութեան ենթարկել անխտիր բոլոր օտարները։ Կան օտարականներ՝ անկախ պետութեամբ եւ ազատ հայրենիքով, ինչպէս եւ փոխադարձ պայմանագրութիւններով։ Եւ կան «հայ-մաթլոս»ները, որոնք ուզեն ալ՝ չեն կրնար շարժիլ իրենց տեղէն։ (Անցեալ օր 14 Եուկոսլաւներ սահմանէն դուրս հանուեցան, քշելով Սպանիա, բայց այս վերջինը մերժեց եւ ինկան նորէն Ֆրանսա։ Եւ Եուկոսլաւիա անկախ է․․․)։

Արդ, անբաւական են այս ձեռնարկները, կացութեան դարման տանելու եւ բոլոր անակնկալները դիմաւորելու համար։

Անհրաժեշտ է գտնել ձեւ մը, եւ ստեղծել մնայուն օրկան մը, ամբողջ Ֆրանսայի համար։

Այն հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները որ պատահաբար քով քովի եկած են, այսօր կան, վաղը չկան։

Անոնք նոյն իսկ որոշ ծրագիր ալ չունին, եւ իւրաքանչիւրը պիտի շարունակէ առանձին գործել, համաձայն իր հայեցողութեան եւ կարողութեան։

Գլուխ գլխի տանք եւ գլուխ մը ստեղծենք եթէ ոչ այս գաղութին, գոնէ այս հոգերուն համար։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԿԱՆՈՆՆԵՐԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԵԼՈՎ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

ՁՈՒԱՐՃԱԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Շաբաթ գիշեր ոստիկանութիւնը կոխեց Փարիզի զանազան թաղամասերը, մասնաւորապէս Պէլվիլի եւ Փիկալի ծանօթ գբօսարանները, առանց այլեւայլի ձերբակալելով բոլոր ներկաները եւ ոստիկանատուն առաջնորդելով։ Շատ մը «շնորհքով մարդիկ» բողոքեցին, բայց անօգուտ։ Լրագիրները գիտել կուտան թէ ոստիկանները շատ խիստ վարուեցան, հրելով-հրմշտկելով կանոնաւոր թէ անկանոն։

Ուրիշ թաղերու մէջ ալ հետապնդումներ կատարուեցան։ Այս առթիւ ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը ցուցակ մը հրատարակեց որ կ՚ըսէ.

Անցեալ գիշեր հետապնդումներ կատարուեցան քաղաքապետական եւ զատական ոստիկանութեանց կողմէ, թէ փողոցներու եւ թէ զանազան հաստատութեանց մէջ։ Այս քննութեանց ընթացքին եւ իբրեւ հետեւանք թուղթերու ստուգման, 168 հոգի անկանոն վիճակի մէջ գտնուած ըլլալով պահականոցները առաջնորդուեցան, լրացուցիչ քննութեանց համար։ Ստուգումները կը շարունակուին այժմ եւ 29 հոգի մեղադրանքի տակ ինկան զանազան յանցանքներով (անօրէն արտաքսման վճիռներու, դատարկապորտ, արգիլեալ զէնք եւայլն)։

Աւելի զատ, քան օտարականներ որոնք թուղթ չունէին, ոստիկանութեան օտարականներու գրասենեակը առաջնորդուեցան։

Այս թիւերէն դուրս կը մնան 125 ձերբակալութիւններ որ կատարուեցան պոռնկութեան համար։

⁂ Հետապնդումները շարունակուեցան նաեւ կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը. Երկու հարիւր երեսուն հոգի հարցաքննուեցան Կառ տը Լիոնէն մինչեւ Նասիոնի հրապարակը, մայրաքաղաքի յանքին ու երկայնքին։ Գաղտնի ոստիկաններ սրճարաններէ, պարասրահներէ ներս մտնելով, կ՚ազդարարէին.— «Ձեռքերը վեր»։ Եւ ահա իրարմէ կը բաժնուէին պարող զոյգերը, կը դադրէր նուագը, կամ թղթախաղը, եւ ամէն մարդ իր թուղթերը կը ներկայացնէր։ Ո՛վ որ չունէր, կ՚առաջնորդուէր ոստիկանատուն։ Տղան հօրմէն, ամուսինը կնոջմէն կը բաժնուէր։ Զուարճալի տեսարաններ ալ պակաս չեղան։ Պասթիյլի մօտ, ոստիկանները բռնեցին Անգլիացի մը, որ խնդրեց.— «Ես այս փողոցին մէջտեղը կը բնակիմ, թոյլ տուէք որ կինս պատուհան կանչեմ եւ անցագիրս վար նետէ»։ Ոստիկանները արտօնեցին, բայց կինը մերժեց անցագիր տալ։ «Ոստիկանութիւնն է որ կը պահանջէ, կնիկ»։— «Հո՛գս, գիշերը դուրսը անցընել կ՚ուզէիր, հիմա գնա վայելէ»։ Եւ մարդը պահականոցին մէջ անցուց գիշերը։

Ձերբակալուեցաւ նաեւ գերասան մը, Քանիչքա, որուն համար կ՚ըսեն թէ ջայլամի ստամոքս ունի։ Եղած հարցումներուն պատասխանելով, Քանիչքա ըսաւ.— Արուեստագէտ եմ. նոր վերադարձայ Նիւ Եորքէն։— Ի՞նչ տեսակ արուեստագէտ

Իբրեւ պատասխան, Քանիչքա ոսկի ժամացոյցը բերանը նետելով կլլեց։ Ոստիկանները իրար անցան, նոյնիսկ մէկ դեղ փնտռելու գնաց, փսխել տալու համար. բայց Քանիչքա ժպտելով յայտարարեց.

— Ձեզի ըսի թէ ես արուեստագէտ եմ։

Ետոյ թեթեւ մը հազալով բերնէն հանեց ժամացոյցը։ «Հիմա համոզուեցա՞ք»։ Ոստիկանները ստիպուեցան ազատ ձգել մարդը։

Կին մը կ՚ողբար.— «Ամուսինս տարի՛ն»։ Գաղտնի ոստիկան մը պատասխանեց.

— Անոր կի՞նն էք։ Ուրեմն հետեւեցէք։ Կին մը միշտ պէտք է հետեւի իր ամուսնին.

Կիրակի գիշերուան գործողութեանց արդիւնքը եղաւ հարցաքննութիւն 230 անձերու։ Մօտ քսան հոգի ամժամապէս վար դրուեցան, իրենց ինքնութիւնը ստուգելու համար։ (Հարցաքննութեան համար երբեմն կը սպասէին 4—5 ժամ)։ Տասներկու հոգի ձերբակալուեցան, ինը՝ ինքնութեան թուղթ չունենալով, մէկը՝ արտաքսման վճիռը համակերպած չըլլալով, մէկը՝ բնակութեան իրաւունք չունենալով, մէկն ալ՝ պոռնկութեան համար։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԲՈՂՈՔԸ, ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները Ժընեւէն մեկնեցան Կիրակի օր եւ Փարիզ եկան, ուր կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենան վարչապետ Պ. Ֆլանտէնի եւ արտաքին նախարար Պ. Լավալի հետ։ Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերը պիտի ըլլան փոխադարձ օգնութեան արեւելեան ուխտը, Եուկոսլավիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքի մասին եւ Հունգարիոյ բողոքը՝ այդ առթիւ։ Պ. Թիթուլէսքօ իր սալոն-վակոնը հրաւիրած էր Թէվֆիք Րիւշտի պէյը։ Երկու նախարարները Ժընեւ պիտի վերադառնան Փարիզի տեսակցութիւններէն յետոյ, ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի բացառիկ նստաշրջանին որ պիտի գումարուի դեկտեմբերի սկիզբը եւ պիտի զբաղի Սարի խնդրով եւ Եուկոսլավիոյ յուշագրով։ Այս պաշտօնագիրը յանձնուած պիտի ըլլայ երէկ։ Ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 60 էջէ, որոնց 46ը մեքենագիր նիւթ է, իսկ 14 էջը յաւելուած՝ փաստաթուղթերու լուսանկարներով։

Հունգարական ներկայացուցիչն ալ պաշտօնագիր մը յանձնեց, իր բուռն վրդովումը յայտնելով Եուկոսլավիոյ կառավարութեան ընթացքին դէմ եւ պահանջելով սախպողաբար քննութեան ենթարկել խնդիրը։ Բողոքագիրը կ՚ըսէ թէ Հունգարիոյ համար կենսական է պաշտպանել իր պատիւը այնպիսի ամբաստանութեան դէմ որոնց միակ նպատակն է վարկաբեկել հունգար ազգը եւ թէ խաղաղութեան շահն իսկ կը պահանջէ ժամ առաջ քննութեան ենթարկել խնդիրը։

Այս առթիւ, հունգարական մամուլը կրակ կը տեղայ։ Բոլորն ալ միաբերան կը բողոքեն Եուկոսլավիոյ վերագրումներուն դէմ, դրդապատճառութիւն հաւակնելով զանոնք։ Հունգարիոյ ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովին նախագահը յօդուած մը գրելով «Փէշթէր Լօյտի» մէջ, գիտել կուտայ թէ Ֆրանսա միջամտած է Գերմանիա, Իտալիան եւ Մեծն Բրիտանիան դուրս

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉԸԼԼԱՆ

Տարակոյս չկայ թէ աւելի շատ քաղաքական պայքարներն են որ դեր կը կատարեն օտարամերժ հոսանքին մէջ, քան բուն տեղացի ժողովուրդին շահերը։

Թող փորձեն հանրաքուէ մը սարքել եւ պիտի տեսնեն որ ամէնէն առաջ բուն ժողովուրդին զաւակները պիտի բողոքեն, նորագոյն խտութեանց դէմ։

Եթէ 356,000 ֆրանսացի գործազուրկներու աշխատանք ճարելու համար պէտք ըլլար երկրէն դուրս հանել կամ ձգել-երթալու հարկադրել նոյնքան օտարականներ, այն ատեն ի՞նչ պիտի բանէին հարիւրաւոր սրճարաններ, ճաշարաններ, հիւրանոցներ, պարասրահներ եւ զբօսարաններ, իրենց գոյնզգոյն ըմպելիներով, համադամներով եւ ․․․ ցնծութիւններով։

Այն ատեն նոր անձկութիւն մը չը՞ պիտի մատնուէին հազարաւոր առեւտրականներ, անկիւնի նպարավաճառէն մինչեւ ածխավաճառը եւ անուշահոտութեանց վաճառականը։

Այն ատեն, միայն թռչակաւոր ու սամողները կամ ծերացած տոլարականները պիտի բանէի՞ն ժողվելու պողոտաներու վրայ եւ պարտէզներու մէջ ցանուած ժպիտներն ու համբոյրները, որոնք նոյնքան կը տառապին ․․․ գործադուլութենէ։

Հապա օտարականներու նոր սերո՞ւնդը, որ կը մեծնայ իբրեւ ժանեկ կամ ժաները եւ որ արդէն դրամագլուխ մըն է սակաւամարդ Ֆրանսայի համար։

Անցեալ օր, լայնախոհ «Թան»ն անգամ դիտել կուտար թէ արհեստներ կան ուր Ֆրանսացին չուզեր աշխատիլ։

Իսկ աշխատաւորական թերթ մը կը տրտնջար թէ ապալիէզներ, գործեր կան որոնք միայն Ֆրանսացիներուն յատուկ են, եւ սակայն տասնեակ հազարաւորներ անգործութեան դատապարտուած են (երկաթուղի, պետական պաշտօնէութիւն, նաւարան, հանքեր եւայլն)։

Ուրեմն, «Թան»ի մատնանշած գործերը մեծապէս պիտի տուժեն, եթէ օտարականները նամբուին։

Իսկ օտարականները նամբուելով, յատկապէս ֆրանսական ուրիշ բազմաթիւ գործեր եւ արհեստներ կրծկուելու պիտի դատապարտուին։

Ա՞յս է ազգայնական մամուլին ուզածը։

ՎԱՀԷ

ձգելով, ամէն մեղք Հունգարիոյ գլխուն փաթթելու համար։ «Հունգարիան գինաթափ է եւ անոր դէմ ամէն բան կարելի է ընել»։

Իտալական մամուլը բացէ ի բաց ուժ կուտայ Հունգարիոյ բողոքին, պահանջելով որ ամէն պետութիւն ճշդէ իր դիրքը Եուկոսլավիոյ յուշագրին առթիւ, որովհետեւ անոր ձեւակերպած ամբաստանութիւնները կրնան խանգարել միջազգային յարաբերութիւնները եւ խաղաղութիւնը։ «Պէտք է անմիջապէս ապացուցանել այդ ամբաստանութիւնները եւ թոյլ տալ որ Հունգարիա արդարօրէն պաշտպանէ ինքզինքը։ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնած է, միջազգային ատեանի մը առջեւ հանելով խնդիրը»։

Մինչ այս մինչ այն, Հռոմէն կը տեղեկացնեն թէ Թուրինոյի դատական իշխանութիւնը անհնարին եղրակացութեան յանգած է, Տօքթ. Փավելիչի եւ Քվաթէրնիքի դէմ եղած պահանջքի մասին։ Այսինքն, երկու խռովարար գործիչները չպիտի յանձնուին Ֆրանսայի։

Մականուններու օրէնքը Թուրքիոյ մէջ

»»» · · «««

ԱՅԼԵՒՍ ՉՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻՆ «ԵԱՆ», «ՕՖ», «ԷՖ», ՎԻՉ, «ԻՍ», «ԶԱՏԷ»

Թուրքիոյ պետական խորհուրդը ներկայիս կը քննէ կանոնագիր մը որ կը ճշդէ մականունի օրէնքին գործադրութեան պայմանները։ Կանոնագիրը մինչեւ դեկտեմբերի վերջը պիտի հրատարակուի, որովհետեւ մականունի օրէնքը յառաջիկայ յունուարէն սկսեալ ի զօրու է։ Ահա կանոնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

ՅՕԴ. 1.— Ամէն Թուրք, բացի իր անունէն, պարտաւոր է նաեւ մականուն մը ունենալ։ Մականուն չունեցողները պարտաւոր են մինչեւ 2 յուլիս 1936 մականուն մը ընտրել, մարդահամարի տեսչութեան արձանագրել տալ եւ գործածել։

ՅՕԴ. 2.— Խօսակցութեան, գրութեան, ստորագրութեան մէջ, նախ փոքր անունը, յետոյ մականունը կը գործածուի։ Խօսակցութեան եւ գրութեան մէջ կարելի է միայն մականունը գործածել, իսկ ստորագրութեան մէջ՝ փոքր անունին սկզբնատառը եւ մականունը ամբողջութեամբ։

ՅՕԴ. 4.— Քաղաքային օրէնքին համաձայն, դատարանով ալ կարելի է փոխել մականունը։ Միայն մինչեւ 2 յուլիս 1936, շահագրգռուողները կրնան նոր մականուն ընտրել։ Այս նոր ընտրութենէն վնասուողները իրաւունք ունին դատարանի դիմելու։

ՅՕԴ. 5.— Նոր գործածուելիք մականունները թրքերէն լեզուէն կ՚առնուին

ՅՕԴ. 6.— Մականունը կը գործածուի առանձին, կամ «օղլու»ի հետ միասին։

ՅՕԴ. 7.— Եան, օֆ, էֆ, վիչ, իչ, իս, տիս, աքի, զատէ, մախտում, պին եւ նման ուրիշ ազգութիւն ցուցնող եւ ուրիշ լեզուներէ առնուած մասնիկներ եւ բառեր կարելի չէ կցել մականունին։ Եթէ կցուած են, չեն կրնար գործածուիլ։

⁂ «Վագըթ»ի խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ Անգարայէն կը հաղորդէ թէ այսուհետեւ իր թերթը կը կոչէ Գուրուն, որ համապատասխանն է «Վագըթ» (ժամանակ) ոչ-թրքերէն բառին։ Ասըմ պէյ միեւնոյն ատեն Ուս թրքերէն մականունը ընտրած է իրեն եւ ասկէ վերջ պիտի ստորագրէ Ասըմ Ուս։

Պայ Ասըմ Ուս յօդուածով մը կը պարզէ իր այս որոշման պատճառները։

Մ. Քէմալ պիտի կոչուի Քէմալ Աթաթիւրք

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը ծափերով քուէարկեց օրինագիծ մը որով Մ. Քէմալ այսուհետեւ պիտի կոչուի Աթա-Թիւրք (Հայր Թուրքիոյ), պահելով Քէմալ անունը։

Ֆրանսիա-Ռուս Զինակցութեան մասին

Արտաքին Նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ։

Ինչպէս գրած էինք, այս լուրը մեծ յուզում պատճառած է մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, ուր հարցապնդման ենթարկուեցաւ արտաքին նախարարը։

Այս առթիւ, զինուորական եղմտացոյցին տեղեկաբերը, Պ. Արչէնպօ, ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ, — 15. ՖՐԱՆՍԱ

Եւրոպական ցամաքամասի վրայ, ներկայիս կան չորս երկիրներ, ուր կիները քուէարկելու եւ ընտրուելու իրաւունք չունենալէ զատ, զրկուած են նաեւ նուազ զարգացած ժողովուրդներու իրենց սեռակիցներու վայելած կարգ մը իրաւական եւ քաղաքական առաւելութիւններէն: Չորսէն մէկը՝ Ֆրանսան է: Միւսները՝ Զուիցերիա, Պուլկարիա եւ Եուկոսլավիա:

Տարօրինակ կացութիւն. մանաւանդ եթէ նկատի առնենք, որ ազատական գաղափարներու եւ շարժումներու հնոցը այս երկիրը եղած է: Բազմաթիւ ընկերային տակնուվրայութիւններ անգամ՝ լիակատար ազատութիւն բերած չեն իգական սեռին:

Կարելի է ըսել, որ քանի մը հարցերու մէջ հանրապետութիւնները աւելի ժլատ են եղած քան միւս վարչաձեւերը:

Մեծ յեղափոխութենէն շատ առաջ, աւատականութեան շրջանին, գոնէ որոշ կիներ կրնային դատել եւ պատիժներ սահմանել: Աւելի յետոյ, միապետութեան ժամանակ, դարձեալ մենաշնորհներ ունէին, տեղական խորհրդարաններու ընտրութեան ատեն, բոլոր կիները եւ աղջիկները, որ ընտանիք մը կը պահէին, քուէ կրնային տալ: Մէկ օճախը՝ մէկ ձայն: Զանազան քաղաքներու մէջ, հարկատու կիները, այրերէն կէս առ կէս պակաս կը վճարէին: Արդ, ազատական հանրապետութիւնները զրկեցին կիները այս իրաւունքներէն: Անշուշտ փոխարէնը տալով ուրիշ բաներ:

Առաջին հանրապետութեան շրջանին, ի զուր կ'անցնէին մեծ գիտնական Քոնտորսէի յուզիչ կոչերը՝ ի նպաստ տկար սեռի վերջնական ազատագրման: Այդ թուականներուն երեւելի [illegible] մը՝ Օլիմփ տը Կուժ, յեղափոխութեան ամէնէն տաք ատենը կը պոռայ.— «Քանի որ կիները կառափնատ կ'ելլեն, իրաւունք ունին նաեւ ամպիոն բարձրանալու»: «Կիներու իրաւունքներու Յայտարարութեան» հեղինակը յորձանքին մէջ վրայ կու տայ իր գլուխը, սակայն մահուընէ վերջն իսկ, սկզբունքները չեն իրագործուիր իր հայրենակիցներուն կողմէ, եւ ուրիշ ազգեր են որ կ'օգտուին, ընդօրինակելով կամ առանց փոփոխութեան ընդունելով զայն:

Այսօր, 150 տարի վերջ, պզտիկ տարբերութիւններով նոյնն է Ֆրանսուհիներու կացութիւնը:

Բայց, եթէ իրաւականօրէն երկրորդական աստիճանի վրայ ինկած են այս երկրի կիները, այդ չի նշանակեր թէ պետութեան գործերուն եւ քաղաքականութեան վրայ ազդեցութիւն ունեցող կիներ չեն եղած: Եղած են նոյն իսկ որ անպաշտօն կերպով ժողովուրդ կառավարած են: Յիշենք մէկ քանիները:

Բոլորս ալ ծանօթ ենք Ֆրանսայի ազգային հերոսուհիին՝ Ժան տ'Արքի: Լսած ենք նաեւ, թագաւորական եւ կայսերական գահերու շուրջ դարձող տարփուհիներու, խնամակալուհիներու մասին: Պլանշ տը Գասթիլ (1188-1252), Լուի Ը.ի մայրը, ճարպիկ եւ ջղուտ կին մը: Երկու անգամ իր զաւկին խնամակալը ըլլալով, յաջող պատերազմներու մէջ կը ջախջախէ իր դէմ ըմբոստացող աւատապետներու բանակը: Հետաքրքրական բաներ կը պատմեն իր մասին. երբ թէ կը խառնուի եղեր իր զաւկին ընտանեկան մտերիմ գործերուն: Ուրիշ մը, Լուիզ տը Սավուա (1476-1531), Ֆրանսուա Ա.ի մայրը: Խնամակալ կը նշանակուի, երբ զաւակը Իտալիոյ դէմ պատերազմի կ'երթայ եւ յետոյ, երբ գերի կ'իյնայ Սպանացիներուն ձեռքը, նուրբ դիւանագէտի մը պէս կը կառավարէ երկիրը: Նորէն խնամակալուհի մը, Քաթէրին տը Մէտիչի, վայրագ կին մը. Ս. Բարթողիմէոսի ջարդերուն (ուր քառասուն հազար բողոքականներ մահացան) գլխաւոր պատասխանատուն: Դեռ կան Լուի ԺԴ.ի եւ Լուի ԺԵ.ի կիները, որոնց համար կ'ըսուի թէ պետութիւնը իրենք կը վարէին: Եւ այսպէս շատեր:

Գիտի հարցնէք թէ այս արժէքաւոր կիները ինչո՞ւ ուղղակի չէին իշխեր: Որովհետեւ հին Ֆրանսացիներու օրինագիրքը կ'արգիլէր կիներու թագաժառանգութիւնը:

Ներկայ քաղաքային օրինագիրքը— Նափոլէոն Ա.ի օրէքն մնացած — չափազանց աննպաստ է արդիական կնոջ, մանաւանդ ամուսնացածներու համար: Քանի մը տարի առաջ արժէքաւոր օրէնսգէտ մը, Գ. Ժօզէֆ Պարթէլէմի կը գրէր.

— «Մեր քաղաքային օրինագիրքը, անչափահաս տղէ մը եւ խենթէ մը ստորադաս կը նկատէ ամուսնացած կինը: Ան չի կրնար իրաւական որ եւ է գործողութիւն կատարել, ծախել, գնել, փոխ առնել, դրամ տալ եւն.: Ցաւիտենական անչափահաս մըն է: Օրէնքի անհեթեթութիւնը աւելի կը զարնէ՝ մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ չափահաս կամ տունը մնացած աղջիկ մը այրամարդու բոլոր իրաւունքները կը վայելէ, եւ միայն ամուսնացած պարագային կ'իրաւազրկուի: Գրեթէ կը տարուինք մտածելու որ օրէնքը ամուսնութիւնը կը նկատէ որպէս յիմարութեան մը»:

Բարեփոխման առաջարկ մը կը բերէ նախկին դատական նախարար Գ. Ռընէ Ռընու, 1932ին ծրագիրը կը ներկայացուի Ծերակոյտին, ճիշդ կիներու քուէարկութեան վիճաբանութեան օրը, բայց կը յետաձգուի եւ մինչեւ այսօր կը մնայ երեսի վրայ:

Ֆրանսուհիները այս ոչ նախանձելի կացութենէն ազատելու համար պայքարող ֆէմինիստները, երբ զէնք կը գործածեն այն իրողութիւնը թէ՝ ներկայ կեանքի պահանջներուն տեղի տալով երբ կինը իր բաժինը կը բերէ երկրի գործունէութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, անարդարութիւն է զայն ստորադաս վիճակի մէջ պահել, որովհետեւ, թէ ինք կը վնասուի, թէ ամուսինը եւ նոյն իսկ պահանջատէրը. եթէ առեւտրականի մը հետ է գործը:

Արդէն, պատերազմէն առաջ մեծ թիւով կիներ կը մասնակցէին տնտեսական կեանքին, բայց համաշխարհային բռնկումէն վերջ, ինչպէս միւս երկիրներու մէջ հոս եւս շատ մը աշխատանքներ կ'իյնան իրենց վրայ: Հիմա, մօտաւորապէս եօթը միլիոն կիներ կան աշխատանքի շուկային մէջ գործատէր կամ աշխատաւոր, երկրագործութեան գրասենեակներու, առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի մէջ:

Ցօղուածագիրը, դքսուհի տը լա Ռօշֆուքօ, երկրի շահերուն համար վնասակար կը գտնէ աշխատող կիներու այս հսկայ բազմութիւնը եւ փափաք կը յայտնէ որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ տունը պահելու համար կիները: Այսպէս, անգործութեան մեծագոյն դարմանը գտած կ'ըլլայ: Իսկ աւելի կարենալ իրականացնելու համար, կը թելադրէ շատցնել բազմանդամ ընտանիքներու եղած օժանդակութիւնը, չաշխատող կիներու ամուսիններուն շաբաթականներու յաւելումը, բնակարաններու բարելաւումը, եւն.: Որպէսզի իր ըսածները սխալ չհասկցուին, տեղեկներ կ'աւելցնէ.

— «Բայց Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ եղածին պէս, տնտեսական տագնապի առաջին զոհերը պէտք չէ ըլլան, քիչ թէ շատ կարեւոր դիրքերու հասած արժէքաւոր կիները, եւ ոչ ալ անոնք որ ընտանիքի մայր եւ «հայր» են միանգամայն: Միայն Սէնի նահանգին մէջ, երեք հարիւր հազար մանուկներ եւ ծերեր ապրեցնելու հոգը ինկած է կիներու վրայ»:

Լաւելայն ըսել կ'ուզէ որ աշխատելու պէտք չունեցող կիները — եւ այնքա՜ն շատ են, ինչպէս կը հաստատէ կարգ մը թերթեր — իրենց գործերը կամաց մը անգործներուն ձգեն: Ըստ իս, այս ձեւով, «աշխէի փուշ» սատարներու խնդիրն ալ կարգադրուած կ'ըլլայ:

Կիներու քաղաքական իրաւունքներուն ակնարկելով, Գ. Փօլ Վալէռի կը գրէ. «Սահմանադրական օրէնքին համաձայն, ամենագեղեցիկ յատկութիւններով օժտուած կին մը, ամէնէն անարժէք այրէն վար է: Ցաւօք, այս ձեւով, Ֆրանսուհի մը աւելի անկարող կը նկատուի՝ քան ուրիշ երկիրներու իր սեռակիցները»:

Իսկապէս անհասկնալի է իրենց հանդէպ եղած այս անիրաւութիւնը, որովհետեւ Թրքուհիներ եւ ուրիշներ քուէարկութեան իրաւունք ստանալէն վերջ, Ֆրանսուհիները չատո՛նց պէտք է ստացած ըլլային, նկատելով որ մտաւորապէս աւելի վար չեն մնար միւսներէն: Դպրոցական քննութիւնները եւ մրցումները ցոյց կու տան ֆրանսացի աղջիկներու յաջողութիւնները: Ամէն տարի տասնեակ հազարներով աղջիկներ կ'աւարտեն երկրորդական վարժարանները: Այդ իրաւունքը ձեռք բերած են 60—70 տարի առաջ, մամուլի բուռն պայքարէ մը վերջ, եւ առաջին անգամ Օր. Ժուլիէ ստացած է երկրորդական ուսման վկայականը, 1869ին: Հետզհետէ իրենց առջեւ բացուած են ազատ ասպարէզները: Կան բժիշկներ, փաստաբաններ: Կրնան անգամ ըլլալ առեւտրական դատարաններուն: Վերջապէս հանրային աշխատանք տանելու բոլոր յատկութիւնները ունին: Հարիւրաւոր կանացի կազմակերպութիւններ կան. բարեսիրական, մարզական, մշակութային, որոնք բարերար դեր մը կը կատարեն երկրի ընկերային կեանքին մէջ: Իրականութիւն մը՝ ընդունուած շատ մը բժիշկներու, երեսփոխաններու կողմէ:

Սակայն, հակառակ ֆէմինիստներու ճիգերուն, ինչպէս ըսինք, ազատագրումը կատարեալ եղած չէ: Բազմաթիւ անգամներ խորհրդարանի օրակարգին վրայ եկած է կիներու քուէարկութեան հարցը: Նոյն իսկ 1919-1925, 1932ին, Երեսփ. ժողովը ընդունած է երկու սեռերու հաւասարութիւնը ամէն տեսակէտով, բայց, երբ ծրագիրը Ծերակոյտին ներկայացուած է, մերժուած է:

Վերջերս [illegible] շարժումը դարձեալ թունդ է: Թերեւս շատերը տեսան սինեմաներու մէջ «սիւֆրաժիսթներու» (քուէարկութիւն պահանջող կիներ) սարքած ցոյցերը: Նախկին վարչապետ Գ. Պումէրկ, յունիս 4ին արտասանած ճառով մեծ յոյսեր կու տար կիներուն, բայց անոնք դարձեալ [illegible]

Ամէն պարագայի մէջ, կ'երեւայ թէ հեռու չէ «օրը»:

Ցաւօրելով քանի մը խօսք՝ իբրեւ վերջաբան

Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Նոյեմբեր 4ին ծնողական ժողովի հրաւիրուած էին այն անձերը որ հարազատ մը կամ սան մը ունին Հայ Ճեմարանին մէջ: Որոշուած ժամուն վաթսուն ու մէկ հրաւիրեալներէն մեծ մասը իրենց տեղերը գրաւած էին:

Գ. Շանթ, ժողովը բանալով մօտաւորապէս հետեւեալը խօսեցաւ ու յետոյ ներկայացուց Ճեմարանի այս տարուան վիճակը:

— Հոս կը գտնուիք ծնողներ եւ խնամակալներ, դուք մեզի յանձներ էք ձեր զաւակը կամ ձեր սիրած մէկ անձը. հետեւաբար իրաւունք ունիք ծանօթանալու դպրոցին ուղղութեանը ու վիճակին: Անոնք կարելի է ըստանալ նախ դուրսը ձեր լսածներէն որոնք բերնէ բերան անցնելով [illegible] կը խեղաթիւրուին, յետոյ կարելի է տեղեկանալ նաեւ ձեր զաւակներէն, ինչ որ կ'ըլլայ թերի: Կայ նաեւ ուրիշ միջոց մը,— ծնողները անձամբ ներկայանալով կրնան գոհացում գտնել այդ ուղղութեամբ: Մենք այս վերջինը փորձելէ ետք, կը փորձենք նաեւ ձեզ հետ հաւաքաբար տեսնուիլ, դէմ դիմաց, երես երեսի:

Ամէն տարուան սկիզբը ծնողները խորհրդակցութեան կը հրաւիրենք եւ այսպէսով կ'ունենանք մտքերու ազատ փոխում, ճանաչում, իրարու մերձեցում: Արդ, հարցուցէք Ճեմարանի վիճակին, ուղղութեան, կրթութեան, բարոյականին մասին ինչ որ ձեր միտքը կը զբաղեցնէ: Մենք ալ կ'ուզենք գիտնալ թէ ծնողներ ինչ կը մտածեն, ինչի՞ պակաս կը զգան, ինչո՞ւ կը նեղուին, ինչո՞վ կրնան օգնել մեզի եւ մենք իրենց: Բայց նախ քան այդ ձեզի տամ քանի մը հիմնական տեղեկութիւններ մեր այսօրուան վիճակին մասին:

Գիտեմ, առաջին հարցումը որ պիտի տաք, աշակերտներու թիւն է: Անմիջապէս ըսեմ որ այս տարի ունինք 85 աշակերտ, որոնց մէկ երրորդը աղջիկ են: Անցեալ տարի ալ թիւը նոյնն էր եւ այս տարի աւելցած չէ, որովհետեւ խիստ մաքրում կատարեցինք [illegible], տկար աշակերտները առանց ճամբելով:

Դասարաններու կազմը.— Այս տարի ունինք երկու պատրաստական եւ չորս հիմնական դասարաններ: Վերջին 4 դասարանները կը համապատասխանեն ֆրանսական [illegible] էլէմանթէրէն. ունինք նաեւ երեք լսարանական դասարաններ բաղկացած 20 աշակերտներէ: Իւրաքանչիւր դասարան ունի միջին հաշուով 10—15 աշակերտ:

Ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ 12 հոգիէ, 8 այր եւ 4 կին: (Գ. Շանթ թուելով իւրաքանչիւրին աւանդած դասերը, աւելցուց թէ լսարանի աշակերտներ նաեւ դաս կու տան վարի կարգերուն, որոնց շատ հեզ ինք ներկայ կ'ըլլայ).

Տնտեսական վիճակ.— Ճեմարանի նիւթական աղբիւրներն են.— Ա. Համազգային՝ տարեկան 2200 ս. ո., Բ. Կ. Խաչ՝ 1900 ս. ո., Գ. Թոշակ՝ 1600 ս. ո., Դ. Նուէրներ 700: (Մէկ սուրիական ոսկին քսան ֆրանք է):

Վճարումի հիմը այսպէս է. Չորս դասին կը տրուի հինգ սուրիական ոսկի, որով 24 դասին 30 ոսկի. ըսել է իւրաքանչիւր ուսուցիչ օրական կ'առնէ մէկ ոսկի (20 ֆր.):

Ֆրանսերէնի ուժեղացում.— Առաջին օրէն մեր հոգածութեան առարկան եղած է ֆրանսերէնը, թէեւ գիտենք որ չենք կրնար մրցիլ օտար, ֆրանսական դպրոցներու հետ այդ գետնի վրայ, մենք ջանացեր ենք ու կը ջանանք տալ այնքան որքան անհրաժեշտ է կեանքի պայքարին եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն համար:

Սկսած վարի դասարաններէն մինչեւ լսարանականները՝ ֆրանսերէնը կը խօսուի: Վերի կարգերուն գիտական բոլոր դասերը կ'աւանդուին ֆրանսերէնով: Մասնաւոր խնամք կը տարուի անոնց որ պաքալօրէայի քննութեանց կ'ուզեն մասնակցիլ եւ ատոր փոխարէն հայագիտութեան — գրականութեան հետեւողներուն կը տրուին իրենց նիւթին վերաբերեալ պարտականութիւններ:

Գ. Շանթ իր այս շահեկան տեղեկատուութենէն ետք, ներկաները հրաւիրեց որպէսզի իրենց միտքը զբաղեցնող խնդիրները հարցնեն.

Առաջին հարցը որ ուղղուեցաւ արաբերէն լեզուի ուսուցման շուրջն էր: Գ. Շանթ պատասխանելով ըսաւ թէ տեղացի ուսուցիչ մը ունինք արաբերէն լեզուի համար որ շատ ալ հոգ կը տանի, բայց արաբական ուսուցման սիստեմը միւսներէն տարբեր ըլլալով, մեր աշակերտները շատ չեն կրնար օգտուիլ:

Անշուշտ այս խնդիրը այսպիսով պէտք չէ փակել, որովհետեւ մեզի համար որ եւ է լեզուէ աւելի տեղական է պէտք. իսկ մեր զարգացած դասուն, մանաւանդ անոնց համար որ կոչուած են յետագային ազգային գործեր վարելու, պահանջ մըն է այդ: Անհասկնալի տասնհինգ տարիներէ ի վեր 150.000 հայութիւն ապաստանած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ու կ'ապրի արաբ ժողովուրդին հետ ու կ'անտեսէ անոր լեզուն, ջանք չի թափեր երկու բառով ուղիղ նախադասութիւն մը կազմելու: Մենք չենք կարծեր թէ 150.000 հայութեան մէջ մէկ երկու տասնեակ Հայեր գտնուին որ արաբերէնը կարդան ու հասկնան: Միայն Պէյրութի մէջ մօտ 90 թերթեր կը հրատարակուին ու մենք չենք գիտեր թէ անոնք ինչ կը գրեն, ինչ կ'ըսեն:

Մեր կարծիքով Ճեմարանը այս ուղղութեամբ մեծ գործ ունի կատարելիք: Ահա, վերջերս հակահայ հրատարակութիւնները սկսեր են եւ մենք մեր թեւերը ծալլած նստեր ենք, միայն կը գոհանանք մեկնաբանելով որ մեզի հակառակ կը գրեն: Չկայ մէկը որ իրենց լեզուով, իրենց մամուլի միջոցով հանրութիւնը լուսաբանելով թիւրիմացութիւնները հարթէ:

Մենք տակաւին կ'անդրադառնանք այս հարցին, բայց մեր խօսքը փակելէ առաջ կ'ուզենք Ճեմարանի պատուարժան վարչութեան լուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրել այս այնքան կենսական խնդիրին շուրջ:

Տեղի անձկութեան պատճառաւ գանց կ'առնեմ միւս հարցերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՌՄԲԱԿՈԾԵՑԻՆ ՓԱՐԻԶԸ

Գերման սպաները, վերջերս, Պերլինի մէջ հացկերոյթով մը տօնեցին Փարիզի ռմբակոծութեան տարեդարձը:

«Պերթա» կը կոչուէր այն ռումբը, զոր գերմանական ահարկու թնդանօթ մը տեղաց Փարիզի վրայ, [illegible] տարածութենէ մը:

Խմբագիր թնդանօթին շինութեան մասին կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1916ի վերջերն է: Գերման սպայակոյտը կորսնցուցած է իր գերիշխանութիւնը օդին մէջ, այնպէս որ չկրնալով այլեւս շարունակել իր օդային յարձակումները Փարիզի վրայ, հետզհետէ կը կորսնցնէր նաեւ բարոյական հեղինակութիւնը:

Երիտասարդ սպայ մը, այս յուսահատ կացութեան մէջ, համարձակութիւնը կ'ունենայ յայտարարելու, որ եթէ կարելի չէ օդէն ռմբակոծել Փարիզը, կարելի է ռմբակոծել ցամաքէն:

Ցանդուգն գաղափար մըն էր այս: Սպայակոյտը կը մտածէ ծրագրին կարելիութիւններուն մասին. կը կանչուի Քռուփի ճարտարագէտներէն մին: Պատրաստ է ծրագիրը, զոր կը պարզեն ճարտարագէտին եւ պատուէր կը տրուի անմիջապէս: Ֆրանսական իշխանութիւնները քիչ մնաց պիտի յաջողէին ձեռք ձգել այդ ծրագիրը, շնորհիւ իրենց լրտեսներուն: Սակայն կը մատնուին: 1917 գարնան Քռուփ գործարանին կողմէ հեռագիր մը կը հաղորդէր սպայակոյտին թէ պատրաստ է թնդանօթը, եւ փորձերը կատարելու համար հրահանգ կը խնդրէր.

Ո՞ւր կատարել այդ փորձերը: Ի վերջոյ կ'որոշուի փորձերը կատարել ծովու վրայ: Թնդանօթը կը տարուի Քուքսհաւէն, ուրկէ ռումբերը կ'արձակուին դէպի հիւսիս — արեւմտեան ծով, Հէլիկոլանտ կղզին ձախ կողմը: Փորձերը ցոյց կու տան, որ թնդանօթը 90 քիլոմեթր տարողութիւն միայն ունի, մինչդեռ անհրաժեշտ էր 120 քիլոմեթրի տարողութիւն:

Քռուփ կը վերսկսի իր գործը: 1918ին պատրաստ է նոր թնդանօթը զոր կ'անուանեն Լա [illegible]:

Կը զետեղեն Քրէփիի անտառի մէջ: Մեծ դժուարութիւններով կը շինեն թնդանօթին զետեղման վայրը, ծածկելով զայն հաւանական թշնամի յարձակումներու դէմ: Այդ շինութիւններուն համար կը գործածուի 100 թոն կրաղիւս, 200 թոն խիճ, 25 թոն երկաթեայ ձողեր:

Վիթխարի թնդանօթը, երբ հսկայ ծառերը տապալելով կը տեղաւորուի

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (53)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

ՄՇԵՑԻ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գաղթակայանին մէջ 3—4 հարիւր կիներու իբրեւ հսկիչ, «Միփնակայի կոմէն» կարգուած է Մշոյ Գոմեր գիւղացի Սանամ Տէր Սարգիսեան:

Սեպտեմբերին, Թուրք տարազով կին մը ներկայացուց Թաթմանեանի որ սիրով ընդունեց:

Տիկինը անմիջապէս քօղը վար առաւ: Աչքերը ուռած էին լալէն. Սկսաւ պատմել.

— Բնիկ Մշեցի եմ, Զարուհի Պետրոսեան. իբրեւ որբ մտայ Մշոյ գերման միսիոնարներու դպրոցը: Շրջանաւարտ եղայ ու պաշտօնի կանչուեցայ Պիթլիսի նոյն մասնաճիւղի դպրոցին մէջ: 1915ի ջարդին դպրոցը իր պաշտօնեաներով տեղահանուեցաւ: Մենք չորս պաշտօնակիցներ դպրոցը պարպող ոստիկաններու տրամադրութեան տակ ինկանք ու խմբովին մեր տառապանքի լեզին: Մինչեւ Պըչերիկ հասնիլը, 60 որբերը հատան: Ուղղը առաւ տարաւ: Մենք չորս ընկերներ դեռ մեր տառապանքի մէջն ենք: Ոստիկաններու դերը լմնցած էր: Անոնք վերադառնալով մեզ ծախեցին Տէրճիվլերի պարէն փոխադրող կարաւանին: Անոնք ալ մեզ փոխադրեցին Միտիաթ: Չորս ընկերներս ալ միեւնոյն գիւղի մէջ ենք:

Մեզ դաշտային ու լեռնային աշխատանքի կը տանէին, ինչ որ ոչ ըրած էինք եւ ոչ ընելու կարողութիւն ունէինք: Հետեւաբար լքեցին մեզ: Չորսս մէկ գիւղի կողքին քարայրի մը մէջ անցուցինք ամիսներ, երբեմն մուրալով ու շատ անգամ անօթի մնալով: Ինչե՞ր չտեսանք այդ քարայրին մէջ: Մեր դուռը բաց էր ամէն մարդու առջեւ: Եկաւ ատեն մը, երբ ալ անդամալոյծի նման մեր նստած տեղէն շարժելու կարողութիւն չմնաց: Չորցան մեր մարմինները եւ ցամքեցաւ մեր արիւնը:

Այս դժոխային պայմաններու տակ, ձգեցինք այդ քարայրը ու խաղաղ գիւղ մը դուրս ելանք: Բայց ո՞ւր պիտի երթայինք: Օրերով քալեցինք, գիշերները անտառները անցուցինք եւ հասանք Սղերդ: Քաղաք մտնելու համարձակութիւն չունեցանք: Պարտէզի մը ցանկապատի տակ օրեր անցուցինք, ջուրի պուրակներէն վայրի խոտեր եւ ուրիշ կանանչներ ուտելով:

Սղերդէն կարաւան մը Մերտին կ'երթար. կարաւանի հետ քանի մը Ասորիներ կան, Համտուլլահ պէյի կարաւանն է: Խօսեցանք Ասորիներուն որ իբրեւ ճամբու ընկեր Մերտին տանին մեզ: Սիրով ընդունեցին եւ սկսանք հետեւիլ կարաւանին: Հազիւ օր մը կրցանք կարաւանին հետ քալել: Յաջորդ օրը մնացինք ճամբան: Ճամբան առանձին երթալ անկարելի էր: Մտանք անտառ. վայրի պտուղներ կը ճարէինք ապրելու համար:

Օր մը ցերեկին բռնուեցանք երկու հովիւներէ: Անոնք մեզի հաց տուին ու տարին քարայրի մը մէջ: Մեզի հետ վարուեցան այնպէս, ինչպէս կը պահանջէր իրենց կամքը: Յետոյ քարայրի դուռը քարով գոցեցին, վարուան հաճոյքին ձգելով մեզի:

Մինչեւ գիշեր ուշ ատեն հազիւ կրցանք քարերը քանդել եւ փախանք սարսափահար: Ամբողջ գիշերը քալեցինք, ու ցերեկը պահուեցանք: Ցուրտը սաստիկ է ու մենք մերկ: Այս անտանելի վիճակին մէջ հասանք Մերտինի մօտ: Գիշերը սաստիկ ցուրտ է, գետինը սառած, բոպիկ ու տկլոր զառիթափէ մը վեր կ'ելլենք: Քաղաքին մօտ շատ շինութիւններէ հեռու, ձիերու ախոռ մը տեսանք որ կը շոգիանար: Ապաստանեցանք ու աղբակոյտին մէջ թաղուեցանք:

Ցուրտին դէմ մեռնելու դատապարտուած ենք: Երկու ընկերներ դադրած են խօսելէ, լեզու չունին, սակայն դեռ կը շնչեն: Տեսարանը զարհուրելի է:

Առտուն երկու զինուորներ եկան ձիու կառքով նոր աղբեր բերին պարպելու: Անոնք մեզ տեսան, հասկցան եղելութիւնը: Թէեւ ատոնք ալ ուզեցին իրենց շնական կիրքերուն գոհացում տալ, սակայն մենք ալ գերեզմանի քովն էինք:

Երկրորդ անգամ գալով, մեզի կերակուրի աւելցուք ու հացի փշրանքներ բերին: Երկու ընկերներս մեռած էին, իսկ միւս ընկերս ալ չկրցաւ բերանը բանալ եւ պատառ մը ուտել: Յաջորդ գիշերը այդ ընկերս սաստիկ ճռոց կը հանէր, ես կը սարսափէի: Ցուրտը սաստիկ էր, [illegible] կլլելու կարողութիւն չունէի:

Առտուն ճիգ մը ընելով դուրս ելայ աղբի մէջէն եւ ողջ ընկերս ալ մեռած գտայ: Սարսափահար ձգեցի աղբակոյտը որ գերեզման եղաւ իմ սիրելի ընկերներուս եւ փախայ քաղաք:

Զօրանոցի մը առջեւէն կ'անցնէի. ցուրտէն սեւցած են ոտքերս, իմս չեն կարծես, կուլամ «ալլահ էչինա» կանչելով: Յանկարծ ներսէն սպայ մը դուրս եկաւ, մօտ 25 տարեկան: Երկար նայեցաւ ինծի ու մօտենալով ձեռքէս բռնեց տարաւ տաքուկ սենեակ մը. թէյ, հաց ու պանիր տուաւ: Յետոյ կանչեց զինուոր մը եւ կառք մը պատուիրեց: Զիս դրին կառքի մէջ, ինք ալ կողքիս տեղաւորուեցաւ: Մտանք քաղաք եւ հասանք բաղնիք: Բաղնեպանին պատուիրեց մաքրել եւ աղուոր լոգանք մը տալ:

Լոգանքէն յետոյ ինծի տուաւ ճերմակեղէն, [illegible], գուլպայ եւ կօշիկներ եւ բրդէ ծածկոց մը վրաս գցելով, մտանք կառք եւ զիս տարաւ [illegible] մայրիկի մը քով: Պատուիրեց խնամք տանիլ ինծի: Պատրաստեց մահճակալ մը եւ ամէն օր տասնորէն կուգար հաց, միս, եղ, շաքար եւ ամէն ինչ որ պէտք էր ապրելու համար:

Ամէն օր ինծի այցելելու կուգար: Ուզեցի հասկնալ թէ ո՞վ է ինք, որ այս բարիքը ինծի կ'ընէ: Պատասխանեց.

— Ես Պոլսեցի եմ. անունս Ահմէտ էֆ. եւ տեղւոյս զինուորական [illegible] եմ. խիղճս չի տանիր, համար տանջեց զիս քու վիճակդ. հետեւաբար, կը ջանամ մարդկայնօրէն քու կեանքդ փրկել:

Մօտ մէկ ամիս յետոյ բաւական գտած էի ինքզինքս:

Օր մը կէս օր ատեն քովս եկաւ ձեռքը հեռագիր մը՝ գերմաներէն. վրան կը նայի ու բան չի հասկնար: Կը նեղուի: Ըսի.— Ահմէտ էֆ. այսօր նեղուած կը տեսնեմ ձեզ, ի՞նչ է պատճառը:

— Ոչինչ, ըսաւ, այս հեռագիրը առեր եմ, չեմ գիտեր ի՞նչ կ'ըսէ, թե...

— Կրնա՞մ նայիլ հեռագիրը, թերեւս օգտակար ըլլամ ձեզի:

Ծնդալով ըսաւ.— Ուրախ կ'ըլլամ, ինծի: Առի եւ հեռագիրը երկարեց ինծի, կարդացի հեռագիրը, մասին մը եւ թուղթ եւ թուղթերէն վերածելով իրեն տուի:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

(Շար.)

...իր բոյնին մէջ. կը մնար աշխատիլ ... երկրորդական պատրաստութիւններու ... Վիլհելմ թնդանօթին ... համար ... զանազան կէտերու վրայ կը ... թնդանօթներ, ... պիտի կրակէին միաժամա- ... անշուշտ շփոթութիւն պատճա- ... համար թշնամիին: Կազմ եւ պատրաստ, թնդանօթին շուրջ պիտի ... օդանաւերու 10 տորմիղ, յար- ... համար՝ երբ Ֆրանսական օ- դանաւերը գան քանդել հեռաձիգ թն- դանօթը Փարիզի մէջ եւս, գերմա- ... մը հրահանգ կը ստանայ հեռա- ... լուր տալու Ֆրանսայի զաւա- ... մէկ անկիւնը ծանօթ հասցէի ... թէ Փարիզի մէջ ուր կ'իյնան գեր- ... ռումբերը: Զուիցերիայէն ... պաշտօնով մէկը պիտի եր- ... տեղեկութիւնները առնել Ֆրան- ... դաւաճէն, ծանօթ հասցէէն:

Հեռաձիգ թնդանօթը կը կշռէր 150.000 քիլօ, իսկ արձակած մէկ ... 100 քիլօ: Մէկ ռումբ արձա- ... համար, պիտի գործածուէր 150 ... վառօդ: Ռումբը պիտի ճամբոր- ... 3 վայրկեան եւ 35 երկվայր- ... թնդանօթին փողը 34 մեթր եր- կարութիւն ունէր եւ 1 մեթր տրամա- ...

Թնդանօթաձգութեան կը հրամայէր ... Վէրնէր Քիւրթ, որ ... ձեռք հրամանը պիտի ստանար ... մը.

23 մարտ 1918ին, ... հեռախօսով կը հասնի հրամա- ...

— Կրակ...

Հեռախօսի ցանց մը կրակի հրա- մանը իրարու փոխանցելով կը հաս- ցնէ թնդանօթին գտնուած վայրը: ... ժամը եօթնէն 7 վայրկեան անց: Ա- ... որոտում մը: Ռումբը կը ճեղքէ ... Երկվայրկեանի մէջ կը ճամ- բորդէ 2 քիլոմեթր: Գերման ... ներ ... արդէն խուճապը ... պիտի ստեղծուի Փարիզի մէջ: ... ժամը եօթը 12 վայրկեան անց ... Թողէնպէրկ էր, որ կը վարէր թնդանօթին նշանաձգութիւնը, կը ... յղուած ձայնով.— Այս ... ռումբը կը պայթի Փարիզի ... վրայ:

Եւ սակայն դժոխային կացութեան ... կը մատնուին իրենք ալ, թնդա- նօթաձիգները. Ֆրանսական օդանա- ւերը հրահանգ ստացած են քանդել հեռաձիգ թնդանօթը:

Ու փոխադարձ կռիւ մը: Ֆրանսա- կան օդանաւերը կատաղութեամբ կը յարձակին հեռաձիգ թնդանօթին ծածկուած դիրքին վրայ, միւս կողմէ հեռաձիգ թնդանօթը կ'որոտայ ա- նընդհատ, սարսափ սփռելով Փարի- զի մէջ:

Եթէ աղին, Փարիզի մէջ մեծ է սարսափը, նոյնքան դժոխային կեանք է ստեղծուած գերմանացի թնդանօ- թաձիգներու դիրքերուն մէջ: Ֆրան- սացի օդանաւորդները կը յաջողին ... բազմաթիւ թնդանօթաձիգ- ներ բայց անվնաս կը մնայ հսկայ թնդանօթը.

Գերմանական ճակատի ընդհ. յար- ձակման շնորհիւ, ժամանակ մը վերջ Գերմանացիները թնդանօթը կը բե- րեն աւելի մօտիկ,— 80 քիլոմեթր Փարիզէն հեռու:

18 յուլիսին, սակայն, կը սկսի Ֆրան- սական ճակատի ընդհ. յարձա- կողականը: Գերմանական հեռաձիգ թնդանօթին նահանջի ճամբան վտան- գի մէջ է: Զետեղելու համար 15 օր պէտք եղած էր, քակելու եւ նոր փո- խադրելու համար 24 ժամ միայն ու- նէին: Գիշերով կը հասցնեն Ֆէր-ան Թարտընուայի կայարանը, որուն վը- րայ ռումբ կը տեղան Ֆրանսացի օ- դանաւորդները: Գերմանացիները կը յաջողին փախցնել եւ զետեղել Գոմոնի մէջ: 9 Օգոստոսին, կէսօրէն վերջ ժամը 2ին թնդանօթը կը սկսի գործել նորէն:

320 ռումբ նետած էր ընդամէնը, 180ը կ'իյնայ Փարիզի մէջ, 140ը ար- ուարձաններուն մէջ:

Զինադադար է: Գերմանացիները կը յաջողին անյայտացնել հեռաձիգ թնդանօթը

Ահա այս թնդանօթին քաջագոր- ծութեան պատմութիւնն է, որ կ'ազդ- ... գերման սպաները, որպէսզի ե- րիտասարդները իմանան թէ ինչ հը- րաշքներ գործած են իրենց երէցները, պատերազմական արուեստի մէջ:

«ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴՈ՛ՒՐՍ...»

— o —

Քլէման Վօթէլ, «Ժուրնալ»ի իր առ- ջորական բաժնին մէջ, տոմսի մը նիւթ ըրած էր վերջերս օտար աշխա- տաւորներու դէմ բացուած պայքա- րը: Ու կը գրէր.—

«Դո՛ւրս օտարականները: Աշխա- տանքը,— որ այնքան արհամարհուած էր առենօք, բայց պահանջ մը դար- ձած հիմա,— աշխատանքը պէտք է տալ միայն Ֆրանսացիներուն: Շատ լաւ, սակայն հարցը այնքան ալ պարզ չէ:

Օտարական ալ կայ, օտարական ալ:

Պէտք է տարբերութիւն մը դնել: Այսպէս երեք կարգի օտարականներ կան.—

1.— Դաշնակիցները, (այն օտարա- կանները, որոնք կուգան երկրէ մը, որ դաշնակից էր մեզի պատերազմի ընթացքին):

2.— Չէզոքները, (անոնք որ կուգան երկրէ մը, որ պատերազմի ընթացքին առաւել կամ նուազ չափով բարեացա- կամ էր հանդէպ մեզի):

3.— Թշնամիները, (անոնք որ կու- գան երկրէ մը, որ թշնամի էր մեզի երէկ, ինչպէս այսօր):

Տարրական արդարութիւնն իսկ կը թելադրէ որ ներկայ պահուն դանց չառնուի այս դասակարգումը:

Օրինակ, կարելի՞ է հանդուրժել որ գործատէր մը ճամբէ իր պելժ բան- ուորը, որ կռուած է մեր կողքին, պատերազմի ժամանակ, եւ պահէ գերման բանուորը, պարզ այն պատ- ճառով որ Հրեայ է, իբր թէ փախս- տական:

Անհրաժեշտ է դեռ մանրամասնել մեր դասակարգումը,— օտարական- ներ կան, որ Ֆրանսայի մէջ հաստատ- ուած են տարիներէ ի վեր, ամուսնա- ցած են Ֆրանսուհիներու հետ, զաւակ ունեցած են: Վերջապէս կան օտարա- կաններ, որոնք Ֆրանսական կրթու- թիւն ստացած են, միայն ու միայն Ֆրանսերէն կը խօսին: Զենք կրնար բոլորը մէկ տոպրակի մէջ դնել:

Ստիպուած ենք նկատի ունենալ օ- տարականներու «որակը»:

Վերջերս գործատէր մը ինծի կը բացատրէր թէ «բացառիկ» կացու- թեան մը մէջ գտնուած է, երբ տագ- նապին առթիւ ստիպուեր է ճամբել մէկն ու միւսը իր երկու բանուորներ- էն: Մէկը Լիւքսէմպուրկցի, կամա- ւոր գրուած է Ֆրանսական բանակին մէջ, վիրաւորուած եւ զինուորական շքանշան ստացած ընդհ. պատերազմի ընթացքին: Միւսը Ֆրանսացի, որ ոչ միայն զինուոր չէ գացած, այլեւ իր- րեւ համայնավար՝ հայրենիք ալ չի ճանչնար,— Ֆրանսա իրեն համար գոյութիւն չունի:

Գործատէրը կ'ըսէ.

— Զեզմէ մէկը պէտք է ճամբեմ, բայց չեմ գիտեր ո՞րը ճամբեմ...

— Ի՞նչ, կը բացագանչէ «ընկերը», ես Ֆրանսացի եմ, ի՞նչպէս կարելի է զիս ճամբել...

Ա՛յ, ես քեզ անհայրենիք կը կարծէի, միջազգայնական...

— Այո, միջազգայնական եմ, բայց ոչ երբեք անօթի մնալու գնով...

Թերեւս փոքրիկ գործատէրը ստիպ- ուեցաւ ճամբել «օտարականը», եւ ոչ թէ կուշտ ու կուռ փորով բայց պատ- րաստ երազներով միջազգայնական «Ֆրանսացին»:

Այո, աշխատանքը տանք նախ Ֆր- րանսացիներուն, համաձայն ենք: Սակայն, ուշադրութի՛ւն, այդ ար- դար պահանջը կը շօշափէ այնպիսի հարցեր, որոնք փափուկ են, ցաւա- գին, նոյնիսկ եղերական»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Լէնինկրատի Էրմիտաժ թանգարա- նին կողմէ հնագիտական արշաւա- խումբ մը, Պիոտրովսկիի ղեկավա- րութեան տակ, վերջերս պեղումներ եւ քննութիւններ կը կատարէր Սեւա- նի լճին ափը, Քոլագրանի ամրոցին աւերակներուն մէջ: Հրուանդանի այդ ամրոցին վրայ, որ ցցուած է լը- ճին մէջ, փորագրուած է Խալդերու Թագաւոր Ռուսաս Ա.ի արձանագրու- թիւնը, որ կը մնայ Ցրդ դարէն (Քը- րիստոսէ առաջ):

Այս պեղումներուն մասնակցած են Հայաստանի պետական թանգարանի եւ Քաղաքակրթութեան պատմու- թեան կաճառին ներկայացուցիչներն ալ:

Արշաւախումբը կ'աշխատի պարզել այդ ամրոցին նկարագիրը եւ նախա- պատրաստական կարգադրութիւններ կ'ընէ գալ տարի աւելի ընդարձակ պեղումներ կատարելու համար ամ- րոցին մէջ: Այդ նպատակով լուսա- նկարած են պեղման վայրերը:

Արշաւախումբին պեղումներուն շը- նորհիւ բացուած է հրապարակ մը ամ- րոցին պարիսպներուն ներսը: Անկից զատ բացուած է ամրոցին երկրորդ (Ներքին) պարիսպին մէկ մասը եւ այդ պարիսպին կցուած շէնքը:

Ար այժմ երեւան հանուած են երեք սենեակներ: Երկու սենեակներուն մէջ մէկական օջախ կայ: Մէկը զօտեւոր- ուած է կաւաշէն ցած պարիսպով: Գտնուած են քանի մը երկաթէ եւ պղինձէ առարկաներ, մեծ քանակու- թեամբ քարէ քերիչներ եւ կրակարան, ոսկրեայ գործիքներ եւ կաւէ անօթ- ներ: Այս գիւտերը համանման են Հա- յաստանի զանազան վայրերու գերեզ- մաններուն մէջ գտնուած առարկա- ներուն:

Պեղումները պարզեցին, որ ամրո- ցին պարիսպը եւ շէնքը կառուցուած են աւելի հին բնակութիւններու ժա- մանակ: Այդ բնակութեան լուսաբա- նութիւնը պիտի կատարուի գալ տա- րի:

Գրքի պալատ

Խորհ. Հայաստան ամիսը անգամ մը կը խօսի գրքի պալատին մասին, որ պիտի շինուի: Իր վերջին թիւով կը գրէ թէ նոյեմբեր 3ին Գրողներու Տա- նը մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, գրքի պալատին կառուցման եւ ոճաւորման մասին: Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին քաղաքին գրեթէ բոլոր ճարտարա- պետները, քանդակագործները, նը- կարիչները, հրատարակչական կազ- մակերպութեան ներկայացուցիչները եւ կարգ մը գրողներ:

Գրքի պալատին կառուցման եւ ա- նոր արժէքին մասին Զօրուբեան զե- կոյց մը տուաւ, յետոյ խօսեցաւ Ե- րեւան հրաւիրուած Աղբբէջանի եւ Վրաստանի գրքի պալատները շինող ճարտարապետ Պեն:

Գրքի պալատը պիտի կառուցուի Երեւանի մէջ, Աբովեան, Ալլահվեր- տեան, Տէրեան եւ Զօհրաբեան փո- ղոցներուն միջեւ ինկած տարածու- թեան վրայ: Կառավարութիւնը 7.5 միլիոն ռուբլի յատկացուցած է շի- նութեան: Գրքի պալատին մէջ պիտի կեդրոնացուին տպագրական բոլոր գործերը, գրողներու տունը, եւն.: Պիտի ունենայ տպարան, ժողովա- սրահ, ընթերցարան:

Պենի զեկոյցէն վերջ խօսեցան Մազ- մանեան, Քանթարեան, Բայեւ, Քա- ջազնունի, Ա. Սարգսեան, Նորենց, Ն. Զարեան, Գ. Լեւոնեան եւ ուրիշներ: Խօսողները մանաւորապէս նկատի ա- ռին պալատին ոճաւորման հարցերը: Պաշտպանեցին «ձեւով ազգային, բո- վանդակութեամբ միջազգային ոճը», որ միաժամանակ համապատասխանէ դարաշրջանի նկարագրին:

Վ. Փիրազեան

Ինչպէս գրեցինք, Երեւանի Օփե- րային գլխաւոր բեմավար եւ երաժշ- տական բաժնի վարիչ նշանակուած է Փիրազեան:

Փիրազեան իր երաժշտական կր- թութիւնը ստացած է Թիֆլիզի մէջ: 1914ին կ'աւարտէ տնտեսագիտական երգահանութեան եւ երգի դասարան- ները, յետոյ կը մտնէ Թիֆլիզի օփե- րան իբրեւ երգիչ:

1918—1922ին կ'աշխատի Բագուի Օփերային մէջ իբրեւ բեմավար: Այդ շրջանին է գլխաւորաբար որ ցոյց կուտայ բեմավարի իր ընդունակու- թիւնները 1922ին կը հրաւիրուի Տաշքենդ, ուր կ'աշխատի մինչեւ 1925, յետոյ մէկ տարի Կազանի մէջ: 1925- ին կ'ընդունուի Մոսկուայի Նոր Ակադեմիական օփերան

1928ին կը փակուի այս օփերան: Փիրազեան կը հրաւիրուի Տաշքենդ, ապա դարձեալ Բագու: 1930ին կ'աշ- խատի Սվերդլովի օփերա-թատրո- նին մէջ, ծանօթ բեմադրիչ Լոսսկիի հետ: Այդտեղ կը բեմադրէ Այտա, Բո- րիս Կոդունով, Տէքաբրիստները օ- փերաները, որոնք մեծ յաջողութիւն կը գտնեն:

Օփերայի այս ներկայացումներէն զատ, Փիրազեան կը վարէ նաեւ սիմ- ֆոնիք համերգներ: Նման համերգներ կուտայ Մոսկուայի, Բագուի, Սը- վերդլովսկի, Կիսլովոդսկի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Այս տարուընէ սկսեալ պիտի գոր- ծէ Երեւանի օփերային մէջ: Իր ա- ռաջին բեմադրութիւնն եղաւ Քարմէ- նը: Իսկ պիտի բեմադրէ նաեւ Թագա- ւորին հարսնացուն օփերան:

ՆԿԱՐԻՉ Ս. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Բեղնաւոր արուեստագէտ մը:

Վաստակաւոր նկարիչ Ստեփան Ա- ղաջանեան ծնած է 1864ին, Շուշի: 1882ին կը հեռանայ Շուշիէն, ու կ'ապրի Բագու, յետոյ Պուխարայի մէջ. ժամանակ մը վերջ կ'երեւի Մար- սիլիոյ մէջ: Հոս կը հետեւի նկարչու- թեան: Կ'աշակերտի դիմանկարիչ Վիրօֆ. Միւսրի Նիւթական ծանր պայմաններու մէջ ժամանակ մը տա- ռապելէ վերջ, Մարսէյլէն կ'անցնի Փարիզ, կը մտնէ Ակադեմի Ժուլիան: Այստեղ իր ուսուցիչներն էին Ժան- Փօլ Լօրանս, Ժան Ժօզէֆ Պենժամէն Կոստան.

Աւարտելէ վերջ ակադեմիան, կը վերադառնայ ծննդավայր, հակառակ Ժան Փօլ Լօրանի խորհուրդներուն, որ կ'ուզէր իր քով պահել:

Շուշիի մէջ ապրուստի հոգը, ընկե- րային յետամնաց վիճակը իր յուսա- լքեն շուտով պինք, կ'ուզէ վերադառ- նալ Փարիզ: Ճամբու ծախք կը խնդրէ քանի մը հարուստներէ, կը մերժուի: Կ'անցնի Բագու, սեւ աշխատանքներ կը կատարէ: 1903ին կ'անցնի Ռոստով, ուր ուսուցիչ կը նշանակուի նկարչու- թեան: Շուտով ուշադրութիւն կը գը- րաւէ եւ մինչեւ 1914 ուսուցիչ կը մը- նայ ռուս պետական գեղարուեստա- կան դպրոցին մէջ: 1922ին կը հաս- տատուի Երեւան: Վերջին 12 տարի- ներու ընթացքին Աղաջանեան պատ- րաստած է կարեւոր գործեր: Ունի արժէքաւոր դիմանկարներ:

Իր գործերէն յիշենք Գարուն, Ա- շուն, Ձմեռ, Նկարչի բակը, Մեր տան ալգին, Երեւանի մէանիտը, Արարա- տը. հին Երեւանէն տեսարաններ, Պիոներուհին: Այժմ կ'աշխատի մեծ գործի մը վրայ, Համալսարանական Նոր թաղամասը Երեւանում:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԷՔՍԻ ՄԷՋ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, 20 նոյ. (Յա- ռաջ) — Մեր գաղութի մասին յաճախ գրուած է «Յառաջ»ի մէջ: Մենք պիտի ջանանք պարզ եւ փաստացի տուեալ- ներով պատկերացնել տնտեսական տագնապին ծալքերը, որոնք տակաւ առ տակաւ կ'օգտէին նաեւ հայ բան- ուոր դասակարգը: Ամէն բանէ առաջ ըսենք որ մեր գաղութին հայութիւնը ցրուած վիճակ մը կը ներկայացնէ, մանաւանդ ներկայիս Հաւաքական կազմ չկայ ազգային մշակութային ասպարէզի մէջ: Ամէն մարդ գլուխը առած կը քալէ, բայց դէպի ո՞ւր,— ինքն ալ չի գիտեր: «Միութիւնը զօ- րութիւն է» կ'ըսէ իմաստուն առածը, բայց մենք շատ շատ հեռու ենք հա- մերաշխութենէ: Թատերախմբակ մը- շակութային միութիւն մը կար երկու տարի առաջ, ան ալ քայքայուեցաւ եւ այս գաղութն ալ անկերպարան վիճա- կի մը մատնուեցաւ: Այս կացութիւնը իսկապէս ցաւալի է մեզի համար: Հի- մա որ ամէն բանէ առաջ պէտք ու- նինք հաւաքական ճիգերու եւ գոր- ծունէութեան, անհրաժեշտ է որ Էք- սի հայ գաղութն ալ գործի մէջ մէկ սիրտ ու մէկ հոգի իր ազգային կը- թական եւ տնտեսական իրաւունքնե- րը պաշտպանէ:

Ինչո՞ւ համար Էքսը չունենար իր թաղական խորհուրդը, ազգային մի- ութիւնը, յանուն նոր սերունդի փր- կութեան:

Գործի տագնապը հոս ալ Դամոկ- լեան սուրի պէս կախուած է հայ բան- ւորի գլխուն: Նոյ. 17էն սկսեալ հոս ալ սկսան հայ, ռուս եւ յոյն բանուոր- ներու նպաստը դադրեցնել: Հիմա խեղճ բանուորները մատնուած են ծանր կացութեան մը: Չեն գիտեր թէ ինչ պիտի ընեն: Ո՞ւր եւ որո՞ւ դի- մել, կտոր մը սեւ հաց ճարելու հա- մար: Մանաւանդ որ ամէն մէկը ունի նուազագոյն 2—3 երեխայ: Եւ յետոյ եկածը ձմեռ է: Իր հայրենիքը չէ որ մէկուն քով մշակութիւն ընէ, պէթ փորը կշտացնելու համար: Եւրոպայի այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ, անհրաժեշտ է տարին 12 ամիս աշխա- տիլ, որովհետեւ ամէն օր պայուսակը ձեռքդ առած չուկայ պիտի երթաս, բան մը գնելու համար: Երբ գործ չունիս, դրամ չունիս, ի՞նչպէս պիտի ընես, մանաւանդ որ ապառիկ ալ չեն տար, երբ գիտեն որ անգործ ես եւ չորս – հինգ զաւակներու տէր:

Այս պարագան ալ կ'ապացուցանէ թէ գաղութը պէտք ունի իրաւասու մարմնի մը, որ կարենայ դիմումներ կատարել առ որ անկ է:

Արթնցէք, հայրենակիցներ, ժամա- նակը ամէն բան ընել կուտայ: Լաւ է ուշ քան երբեք:

Թղթակից

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ

Հակառակ տնտեսական տագնապին, Դեկտ. ի սկիզբները լոյս պիտի տեսնէ մեր շարքին Ցրդ հատորը՝ Երուանդ Օտեանի «ԸՆԿԵՐ ՓԱՆՋՈՒՆԻ»ն, որ պիտի պարունակէ մեծ երգիծաբանին ընտրուած էջերէն Առաջնորդութիւն մը ի Մալլկար, նամակներ՝ Ընկեր Փանջունիէն, Գաւառագրական եւ ուրիշ գրուածքներ:

Այս առթիւ կը ցաւինք յայտնելու սակայն, թէ կարգ մը գրավաճառներ եւ անհատ վաճառողներ, հակառակ մեր բոլոր դիմումներուն, չեն բա- րեհաճած փակել իրենց հաշիւները: Այս կացութեան առջեւ, կը փութանք պաշտօնապէս յայտարարել, որ 1935 յունուար 31էն յետոյ, հրատարակու- թեան պիտի տանք, թերթերու միջո- ցաւ եւ մեր գիրքերու կողքին վրայ, առանց բացառութեան, անունները բոլոր անոնց որ որ եւ է առկախ հա- շիւ ունին Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն հետ, իր կազմութե- նէն ի վեր:

(Կնիք)

Ց. Գ.— Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Պալքաններու հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Նկարահանդէս

Նկարիչ Այխազեան պատկերահան- դէս մը կազմակերպած է Շամբ դրա- տան մէջ, 30, Rue Drouot, ուր ցուցա- դրուած են շուրջ երեսուն մեծ ու փո- քրր նկարներ: Այս նկարները կը ներ- կայացնեն հարաւային եւ սպանիա- կան տեսարաններ:

Կ'արժէ որ ամէն գեղարուեստասէր անգամ մը այցելէ այս ցուցահանդէ- սը, ուր պիտի գտնէ արուեստագէտին ամէնէն աշխատուած կտաւները, ա- րեւով ու լոյսով թրծուած, կենդանի եւ զուարթ գոյներու պէսպիսու- թեամբ: Ցուցահանդէսը բացուած է 15 Նոյեմբերին, պիտի տեւէ մինչեւ դեկտ. 15:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (35)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԲԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԵՆԻԸԼ

Հ. Ա. դարձեալ սպասաւորին դառ- նալով,

— Ճաշէն վերջ, երկրորդ անգամ դուրս ելլելու առթին իր շարժուձեւերը ինչպէս էին:

— Շատ բնական, պարոն:

— Բնաւ չըսա՞ւ որ թերեւս պտոյ- տի մը ելլէ, հարցուց Ճէք Փիբրըն.

— Բնականաբար ոչ, պարոն: Եթէ այդպէս բան մը ըսած ըլլար, անշուշտ պիտի հարցնէի թէ արդեօք հագուստ կ'ուզէ՞,

— Ը, ը .. հըմ ... ճիշդ է:

— Այնպէս որ քանի մը օր բացա- կայելու լուրը առնելով զարմացաք:

— Շատ, պարոն. որովհետեւ Սըր Ճօն պարտաճանաչութիւններ ունի: Եւ գիտեմ որ անիկա իր խօսքը չի դրժեր. մեծ նեղութեան մատնուած եմ հեռա- ձայնով իր բացակայութեան պատ- ճառները բացատրել ջանալու համար:

Ճէք Փիբրըն դարձաւ իր գլխաւո- րին նայեցաւ, ըսել ուզելով որ՝ «կարգը ձերն է պարոն»:

— Թերեւս ամէնքս ալ զուր տեղը կը մտահոգուինք, ըսաւ Հ. Ա. Տէյ- վիս, ուզելով դիտել թէ իր այս խօսքերը ինչ ազդեցութիւն պիտի գործէին սպասաւորին վրայ:

— Ա... ա... այո պարոն. կա- րելի է, ըսաւ Էտըմս վարանումով:

Հ. Ա. աչքերը ծառային դէմքին յառեց: Վստահ էր որ անոր մտքին մէջ բան մը կար զոր տակաւին չէր յայտնած:

— Էտըմս տիրոջդ բացակայութե- նէն զատ ուրիշ ի՞նչ բան կայ որ քեզ կը մտահոգէ, հարցուց:

Էտըմս ջանաց ինքզինքին տիրական ձեւ մը տալ.

— Զիս կը մտահոգէ՞, պարոն: Ձեզ չհասկնար, պատասխանեց:

— Կը հասկնաս, կը հասկնաս, ըսաւ Հ. Ա. ժպտելով. մենք պարզապէս տիրոջդ շահուն համար հոս եկած ենք. Էտըմս, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ ծուղակի մը մէջ ինկած է:

— Տէր Աստուա՛ծ, մի ըսէք ատիկա պարոն, գոչեց Էտըմս, այնպիսի սար- սափահար ձայնով մը որ Հ. Ա. ան- միջապէս միջամտեց.

— Ըսէ տեսնեմ, Էտըմս ի՞նչ կայ, մտքիդ մէջ բան մը ունիս, ըսէ:

Էտըմս տատամսեցաւ. այնքան ան- հանգիստ կը թուէր որ Հ. Ա. աւելց- ուց.

— Քեզի խօսք կուտամ Էտըմս, թէ ինչ որ ըսես իմ և ոստիկան քննիչ Փիբր- ընին կողմէ բացարձակապէս գաղտ- նի պիտի մնայ:

— Լաւ, պարոն, բան մը կայ որ զիս շատ մտահոգ կ'ընէ:

Բայց Տէր Աստուած, չեմ գիտեր ինչպէս ըսեմ:

Հ. Ա. կը տեսնէր յուզումէ սպա- սաւորի դէմքին վրայ, վերջապէս յա- ւելեան բան մը պիտի իմանար:

— Ըսէ Էտըմս, աւելի լաւ է որ ը- սես ինծի ... Ցիշէ թէ երկուքս ալ Սըր Ճօնին բարօրութեան մասին կը մտածենք:

— Այո երկու օրուան ընթացքին կը մտածեմ ու կը մտածեմ եւ չեմ կը- նար հաւատալ որ Սըր Ճօն անոնց հետ կրնայ բան մը ունեցած ըլլալ:

Հ.Ա. բան մը չէր հասկնար:

— Ի՞նչ բանի հետ բան մը ունեցած ըլլալ, հարցուց Հ. Ա.:

— Սպիտակ ... Արծիւի ... մար... մարդասպանութեանց մէջ, թոթովեց:

— Ի՞նչ, գոչեցին օգնական ոստի- կանապետը եւ Փիբրըն միաժամանակ:

— Էտըմս յիմարացա՞ր, աւելցուց Հ. Ա.

— Երանի՛ թէ այդպէս ըլլայի, պա- րոն, պատասխանեց ծառան. ինծի ը- սէք որ պատմեմ, ահաւասիկ ես ալ կը պատմեմ, վասնզի գաղտնիքին ծանրութիւնը այլ եւս առանձին չեմ կրնար կրել: Սըր Ճօնէն լուր առնե- լէս վերջ իր ննջասենեակը յարդարե- լու գացի. այդ նամակին հետ գտայ եկած գիշերը հագած զգեստները ա- թոռին վրայ դրուած էին. մէկ կողմ դնելու համար զանոնք ծալած միջո- ցիս՝ իր գրպաններուն մէկէն մէջէն բան մը ինկաւ:

— Ըսէ տեսնենք մարդ Աստուծոյ, ի՞նչ ինկաւ, գոչեց Հ. Ա., որովհե- տեւ Էտըմս այդտեղ կանգ առաւ.

— Ատիկա, պարոն: Էտըմս բաճ- կոնին գրպանէն առարկայ մը դուրս հանեց որը տեսնելուն օգնական ոս- տիկանապետ եւ իր ստորադաս պաշ- տօնեան զարմանքի բացագանչութիւն մը ունեցան:

Սպասաւորին ցոյց տուած առար- կան արծաթեայ փոքրիկ Սպիտակ Արծիւ մըն էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Օգնական - ոստիկանապետն ու քննիչ - ոստիկանը ծառային ցոյց տը- ւած առարկային վրայ քանի մը վայր- կեան իրենց զարմանքը չկրցին զսպել:

— Բացարձակ վստա՞հ ես որ Սըր Ճօնի գրպաններէն ինկաւ ատիկա. թերեւս երկար ատենէ ի վեր տախ- տակամածին վրա՞յ էր, եւ ուշա- դրութիւն բրած չէիր անոր, ըսաւ Հ. Ա. յուսալով որ Էտըմսը սխալած կը- նար ըլլալ:

— Վստահ եմ որ տիրոջս գրպանէն ինկաւ, պարոն, բաճկոնը ծալած մի- ջոցիս տեսայ որ գրպաններէն մէկէն տախտակամածին վրայ ինկաւ:

Այդ յայտնութիւնը այլ եւս կաս- կած չէր վերցներ: Բայց Սըր Ճօն Տէ- վիտսըն բաճկոնի գրպանին մէջ Սպի- տակ Արծիւը ի՞նչ գործ ունէր: Հ. Ա. անցեալը սկսաւ քրքրել իր մտքով, եւ յիշեց որ վիրաբոյժը այդ մարդա- սպանութեամբ երեւութապէս շատ էր հետաքրքրուած. ինչ կը նշանակէր ատիկա: Հ.Ա. իր անձէն թերեւս կաս- կածէր բայց ոչ իր բարեկամէն: Եւ սակայն այդ Արծիւին հետ ի՞նչ գործ ունէր: Ուրիշ կէտ մը, ո՞ւրկէց գտած էր ատիկա: Նորէն յիշեց իր բարեկամին հետ ունեցած վերջին տե- սակցութիւնը. խօսակցութեան գլ- խաւոր նիւթը ինչ էր. դժուար էր յիշել քանի որ յիշելու մասնաւոր ճիգ մը չէր ըրած. երկու կէտ միայն նը- կատեց,— առաջին՝ որ մարդասպա- նին երիտասարդ մէկը ըլլալու հա- ւանականութիւնը զինքը հանգստա- ցուցած էր. եւ երկրորդը այն արտա- կարգ անձկութիւնը զոր ունեցած էր Հ. Ա.ին Սպիտակ Արծիւը տեսած մի- ջոցին: Պարզ էր ուրեմն որ այդ ա- տեն Սըր Ճօնն ալ ունէր անկէց. մտքովը ուզած էր երկուքը բաղդատել, վստահ ըլլալու համար թէ ոստիկանութեան ունեցածը իր գրպանին մէջ եղածին կը համապատասխանէ՞ր:

(Շար.)

քում զէկոյցը տեղի տուած էր այս լուրերուն, ներհեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— « Ես երբեք չըսի թէ զինուորական համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ես երբեք չյայտարարեցի թէ ֆրանքօ-ռուս զինակցութիւն մը կամ զինուորական դաշնագիր մը կնքուած է »:

5000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ Ի ՆՊԱՍՏ

օտար գործազուրկ բանուորներու

Մարսէյլէն կը հեռագրեն «Իւմանիթէ»ի (24 Նոյ.). — Իբր 5000 բանուորներ իրենց համերաշխութիւնը յայտնեցին գաղթական բանուորներու: Զանազան պատրուակներ յառաջ քշելով, Պուշ-տիւ-Ռօնի նահանգապետութիւնը նոյ. 16էն սկսեալ նպաստէ կը զրկէր բոլոր հայ, յոյն, թուրք եւ ռուս գործազուրկները: Իբր 2500 աշխատաւորներ կը տուժեն այս անարդար տնօրինութենէն: Գործազուրկներու կոմիտէն քանի մը անգամ պատուիրակութիւններ ղրկեց, ընկերակցութեամբ համայնավար եւ ընկերվարական երեսփոխաններու, բայց բոլորն ալ ճամբուեցան: Ասոր վրայ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ այս իրիկուն, Սալ Ֆէրրէրի մէջ, որ լեփ-լեցուն էր. մօտ հինգ հազար բանուորներ իրար կը ճզմէին: Քանի մը հարիւր ընկերներ չկրցան տեղ գտնել: Ֆրանսացի բանուորները, գործ ունեցող թէ անգործ, այսպէս կուգային իրենց համակրանքը յայտնելու գաղթական ընկերներուն: Գործազուրկներու կոմիտէին, դաշնակցային (ընկերվարական) եւ Ունիթէր (համայնավար) սէնտիքաներուն բանախօսները, ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ ծաղկեցին կառավարութեան խաղերը: Պատուիրակութիւն մը կազմուեցաւ որ աւելի լաւ ընդունելութիւն գտաւ նահանգապետութեան մէջ քան նախորդները: Խոստումներ եղան: Պատասխան մը պիտի տրուի երեքշաբթի օր: Կը հաստատուի թէ նահանգային ընդհ. ժողովին կարծիքը չեն հարցուցած: Ամէն պարագայի մէջ, նահանգապետութիւնը այժմ հասկցաւ խնդիրը: Եթէ կը յուսար իրար ձգել Ֆրանսացի եւ օտար բանուորները, պէտք է չտեսէ իր սխալը: Գործազուրկները պիտի հսկեն որպէսզի գործադրուին այն որոշումները որ տրուեցան այս իրիկուն:

** Լը Ֆորէսթի մէջ (Փա-տը-Քալէ) եօթը լեհ բանուորներ հրաման ստացան Ֆրանսայէն հեռանալ երեք օրէն: (Այս այն շրջանն է ուր դէպք մը պատահեցաւ քանի մը ամիս առաջ, պատճառ դառնալով հարիւր լեհ հանքագործներու արտաքսման:

Միացեալ ճակատին նոր պահանջները

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը գումարուեցաւ շաբաթ օր, իբրեւ օրակարգ ունենալով օրուան կացութիւնը եւ միացեալ ճակատի գործունէութիւնը: Այս առթիւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական դիւանը նամակ մը ուղղելով ժողովին, կ'առաջարկէ գործունէութեան միութիւնը վերածել կազմական միացման եւ վերակազմել բանուոր դասակարգի միութիւնը որ խորտակուեցաւ 1920ին, Թուրի պառակտումին առթին:

Համայնավար կուսակցութիւնը գործունէութեան ընդարձակ ծրագիր մը ներկայացնելով, մասնաւորապէս կը դնէ հետեւեալ պահանջները.—

1.— Զինաթափ ընել եւ լուծել ֆաշական կազմակերպութիւնները, որոնք քաղաքացիական պատերազմ կը սարքեն:

2.— Համեմատական ընտրութիւն բոլոր օրէնսդիր, նահանգային եւ համայնական ժողովներու համար, վերահաստատելով չորս տարուան շրջանը:

3.— Ընդարձակել 1884ի օրէնքը արհեստակցական իրաւունքի մասին (սէնտիքա), ընդգրկելով բոլոր աշխատողները անխտիր, մասնաւորապէս պետական պաշտօնեաները:

4.— Պահել խորհրդարանին իրաւունքը վարկերու նախաձեռնութեան մասին:

5.— Լուծել երեսփ. ժողովը եւ անմիջապէս ընտրութեան ձեռնարկել, որպէսզի երկիրը կարենայ իր կարծիքը յայտնել պետական բարենորոգման համար:

6.— Բանակը մաքրել արքայական եւ ֆաշական սպաներէն:

7.— Ընդհ. զինաթափութիւն համաձայն Խ. Միութեան առաջարկած ծրագրին:

8.— Հսկողութեան տակ առնել զէնքերու շինութիւնը եւ վաճառումը:

9.— Աշխատաւոր բազմութիւններու հզօր ինքնապաշտպանութիւն մը կազմակերպել:

Ընկերվարական ազգ. խորհուրդը երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, գոհունակութիւն յայտնելով համայնավարներու առաջարկին համար, յանձնարարեց վարիչ մարմնին՝ պատասխանել հաւաքական ծրագրի եւ այն բանակցութեանց մասին որ պիտի կատարուին երկու կուսակցութեանց միացման համար:

»»». .«««

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ մը հաստատուեցաւ Խ. Միութեան ազգային պաշտպանութեան գործավարութեան մօտ, փոխան ռազմայեղափոխական խորհուրդին որ ջնջուած էր քանի մը ամիս առաջ: Գործավարը ինք պիտի անուանէ անոր անդամները, ծրագիրներ պիտի ներկայացնէ եւ օրակարգ պիտի պատրաստէ, նախագահելով նիստերուն: Անդամներն են 80 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին Վորոշիլով (գործավարը) եւ շատ մը յայտնի դէմքեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ կառավարութիւնը որոշեց մենաշնորհի վերածել քարիւղը եւ հանքային թեթեւ իւղերը եւ դադրեցնել արտաքին պարտքերու վճարումը:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒՆ վարչական ժողովի գործերը քննութեան պիտի ենթարկուին, համաձայն « Միլլիյէթ »ի տեղեկութեանց: Ոստիկանութիւնը սնտուկներն ու դրամարկղը կնքելով, սկսած է քննել հաշիւները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ զաղրած Հայերու նոր ցանկ մը հրատարակած են Պոլսոյ թերթերը: Անհատական անունները.— Վանցի Գրիգորի որդի Մանուկ, Տարօնէցի Կարապետ Երլտըղեանի որդի Գէորգ, Պոլսեցի Գ. Մէհ-րեանի դուստր Զարուհի, Պոլսեցի Ստեփանի որդի Մանուկ Ժամկոչեան, Զարեհ Զօփուրեան, Գրիգոր Գալայճեան, Կ. Թահմազեան, Տոքթ. Գ. Վարդանեան, Լ. Գապուքճեան, Վահան Միսաքեան, Յակոբ Պապիկեան, Շահնազ Պապիկեան, Ովաննա Սիմոնփիլեան, Հերմինէ Այգապաքեան, Խորէն Պէրպէրեան, Օհան Կիւլաւեան, Զատիկ Զուլյուեան, Սիրանոյշ Տէտէեան, Միհրան Շահինեան:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ Ֆրանսա կը վերադառնան բազմաթիւ Ֆրանսացիներ, գործէ զրկուած ըլլալով, ինչպէս գրած էր մեր թղթակիցը: « Մաթէն » ես հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կ'ողբայ վերադարձողներու թշուառութեան վրայ: Մարսէյլի Թուրք հիւպատոսը յայտարարած է թէ փոքր արհեստներու օրէնքին տրամադրութեամբ, շատ մը օտարականներ զրկուած են որոշ արհեստներէ: Ասոնց մէջ կան 227 Ֆրանսացիներ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ տեղի կ'ունենան դէպի Պայքալ եւ արեւմտեան Սիպերիա, համաձայն Մոսկուայէն քաշուած հեռագրի մը: Միեւնոյն ատեն ալիւր եւ ցորեն կը փոխադրուի բազմաթիւ կառախումբերով:

Պատրաստուեցէ՛ք «ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Պիտի ներկայացուի՝ **ՈՒՐԻՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՐԻՇ ԼԻՆԻ**

ՆԿԱՏԻ ԱՌՆՈՒԵԼԻՔ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ՝ 16 դեկտեմբեր կիրակի կէսօր, « ՍԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ » վարժարանին ի նպաստ հանդէսը

Նախագահ.— Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Բանախօս.— ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ղեկավար.— ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տարականներուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ.— Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԵԼԵԱՆ.— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ.— Երախայիդ լորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ-ՀԱՅՐԻԿ.— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Ցաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք:

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեաց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի: Ամփոփ նկարագրութիւն աղատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրիւ տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը « Հայկական Գոյամարտ » նկարը գծուած է Հ. Ալեանաքի կողմէ, քովերը յական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներուն նկարները:

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50:

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւսեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կաննա՝ Լ. Գայաճանեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Պլիտա՝ Գ. Արղումանեան, Թէհրան՝ Ս. Ցովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Խ. Աղնաւորեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօշխանեան, Հալէպ՝ Խորէն Գըրք-Քէսէլեան, Պաղտատ՝ Խորէն Անտօնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Տոքթ. Գ. Կարապետեան, Աթէնք՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն « Նոր Օր », Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատուները:

ՕՐ. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

եւ

ԸՆԿ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԶՈՅԵԱՆ

Նշանուած

Շաա 17 Նոյեմբեր, 1934 Վիէն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը համարեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բժշկապետ Եաղուպեանի որ հիւանդութեանս միջոցին, իր այցելութիւններով եւ հոգածու վերաբերմունքով սատարեց արագ ապաքինմանս

ԼԸ ՄԻԼԻ (Էքս ան Փրովանս) թաղական խորհուրդի սարքած պարգեւաբաշխութենէն, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին, շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 65, 41, 69, 103, 79, 19, 426, 215 եւ 53: Պարգեւները ստանալու համար դիմել՝ Պ. Գրիգոր Տէրվիշեանի, La Blancherie, Les Milles (B. du Rh.)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme. PARIS (13e

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ — 1935 — Ե. ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՃՈԽ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Դիմել **M. et M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot,** PARIS (9e)

Ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի վարչութեան, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, 17, **Rue Dameme, Paris**

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15 – 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 28 Novembre 1934

ԺՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2663

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ

»»»··«««

Առաջարկեցինք փորձ մը կատարել, գլուխ գլխի տալ եւ գլուխ մը ստեղծել եթէ ոչ այս գաղութին, գոնէ օրուան հոգերուն համար (տնտեսական – քաղաքական)։

Ինչո՞ւ այս առաջարկը։ Եղածները չէ՞ն բաւեր։ Եւ եթէ անոնք չեն բաւեր, ինչո՞վ աւելի արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ նոր կամ կեդրոնացեալ կազմակերպութիւն մը։

Այս հարցումները մենք մեզի կուտանք ինքնաբերաբար։ Նախ մենք ձեւակերպենք խնդիրը, որպէսզի նոր թիւրիմացութիւններ չծագին։

Ըսինք թէ անբաւական են այն դիմումներն ու ձեռնարկները որ կատարուեցան պատահաբար, պետական նոր տնօրինութեանց անմիջական տպաւորութեան տակ

Ոչ միայն անբաւական, այլ եւ անծրագիր։

Վերջ ի վերջոյ, քանի մը ժողովներ գումարուած եւ կարծիքներ փոխանակուած են, յանգելու համար աղերսագրի մը որ կրնայ վսեմ ոճ եւ սրտառուչ արտայայտութիւններ ունենալ, բայց չի համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն։

Հակառակ եղած խոստումին, մինչեւ հիմա որ եւ է զեկոյց չհաղորդուեցաւ մամուլին, այդ խորհրդակցութեանց կամ խնդրագրի մասին։ Յուշագրին մատուցումն ալ թերթերը լսեցին իրենց սեփական աղբիւրներէն։

Մեր մասին, որքան կրցանք ստուգել, յուշագիրը չի պարունակեր որ եւ է թուանշան, որ կարենար գաղափար մը տալ մեր կացութեան մասին եւ իբրեւ խարիսխ ծառայել առաջարկուած միջամտումներուն։

Ոչ հայ բանուորներուն թիւը նշանակուած է այնտեղ, ոչ ալ գործազուրկներուն.

Ցաւոք, չէ բացատրուած թէ՝ ի՛նչ կը ներկայացնենք մենք, իբրեւ տնտեսական ազդակ, իբրեւ շինարար բազուկ եւ եկամուտի աղբիւր։

Խնդրագրին հեղինակները անշուշտ կը յիշեն թէ՝ Ֆրանսայի ականաւոր դէմքերը ի՛նչպէս կը գնահատէին մեր արժէքը, երբ տեղի ունեցաւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին բացումը։

Անոնք մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յիշէին հայ վաճառականութեան դերը՝ Ֆրանսական արտադրութեանց սպառման մէջ։ Կ'ըսէին թէ պատերազմէն առաջ դէպի Արեւելք եղած արտածումներու երկու երրորդը (աւելի կամ պակաս) կը պարտին հայկական ձեռներէցութեան։

Այսօր աւելի քան երբեք՝ մարդիկ նոյն լեզուէն կը հասկնան։ Մանաւանդ որ, նոյն մարդիկն են մեր ճամբուն վրայ, նոյն հաճոյակատար հաւաստիքներով։

Արդ, ի՞նչ կը ներկայացնենք մենք այսօր, այս երկրին համար, պատերազմէն քսան կամ արտագաղթէն 12 տարի վերջը։

Եթէ կառավարութիւնը երկրին դուռները բացաւ բացառիկ պարագաներու տակ, այդ չի նշանակեր թէ Ֆրանսացի գործատէրը մեզ գործարան հրաւիրեց մեր սեւ աչքերուն համար։

Իսկ այսօր, երբ տեղ մը նպաստ կը զրկեն եւ ուրիշ տեղեր ճամբելու կը պատրաստուին, մեր սրտառուչ արտայայտութիւնները չեն որ պիտի համոզեն պետութիւնը կամ գործարանատէրը։

Անհրաժեշտ է ապացուցանել մեր նիւթական արժէքը։ Ուրիշ խօսքով, որոշ ծրագիր ունենալ եւ աշխատիլ։ ԱՇԽԱՏԻԼ։

Կը թուի թէ այս տեսակէտով շատ աւելի արթուն եւ գործնական շարժած են տարագիր Ռուսները։

Եւ չմոռնանք որ անոնց խնդիրը աւելի բարդ է։ Մեզմէ չորս-հինգ անգամ աւելի բազմաթիւ են անոնք, եւ քաղաքական տեսակէտով ալ՝ աւելի մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնեն, նկատի առնելով Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան սիրալիր յարաբերութիւնները։

Ծրագրեալ աշխատանքէն անցնելով բուն գործունէութեան, անմիջապէս աչքի կը զարնէ երկրորդ կարեւոր թերին.

Անշուշտ բոլորդ ալ իմացաք,— բազմաթիւ դիմումներ կատարուած են եւ դեռ կը կատարուին բազմաթիւ անուններով։

Այս «ղալմաղալ»ը ձեզի չի՞ յիշեցներ զինադադարի շրջանի ցիրուցան, յաճախ իրարմէ անտեղեակ աշխատանքներն ու ձեռնարկները, դիւանէ դիւան եւ ժողովէ ժողով, յանուն հայկական դատի։

Մենք ջերմապէս կը գնահատենք ո՛ր եւ է աշխատանք որ կը կատարուի ելք մը գտնելու համար։

Ուրախ ենք, մանաւանդ, որ հին կապեր կը նորոգուին եւ նորեր կը հաստատուին։

Եւ սակայն, առաջին իրարանցումէն յետոյ, անշուշտ մարդիկ պիտի ուզեն գիտնալ թէ ո՛րն է մեր իրաւասու իշխանութիւնը, դիմումներ ընդունելու կամ հրահանգներ հաղորդելու համար։

Ըսինք արդէն,— երեքուն օրկան մըն է միացեալ մարմինը։

Աղերսագրին մատուցումէն յետոյ, ո՞վ է որ պիտի հետապնդէ մնացեալը։

Փոխաբերական բացատրութիւն մը գործածելով, ո՞վ է «Գառաբարքարանը» եւ ո՞րն է անոր գործակատարը, որպէսզի բոլոր բարի տրամադրութիւնները եւ աշխատանքները կատարուին կեդրոնական խողովակով մը եւ յարատեւօրէն։

Այս հարցումները անոր համար որ, օրակարգի հոգերը մէկ-երկու շաբթուան խնդիրներ չեն եւ կը պահանջեն կազմակերպուած օրկան մը։

Քանի մը խորհրդածութիւններ եւս, որ սերտ կապ ունին մեր առաջարկին հետ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ ՅԱՆՁՆԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ժընեւէն կը գրեն փարիզեան թերթի մը.— Եուկոսլավիոյ յուշագրին հրատարակութիւնը հաւանաբար տեղի չունենայ երեքշաբթի իրիկունէն կամ չորեքշաբթի առաւօտէն առաջ, մանաւանդ անոր համար որ անհրաժեշտ է անգլերէնի թարգմանել այս խոշոր վաւերագիրը։

Ինչ կը վերաբերի ահաբեկչութիւնը զսպելու համար առաջադրուած միջազգային ծրագրին, կը հաւաստեն թէ մասնագէտներ աշխատանքի լծուած են արդէն։ Ծրագրին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ, կ'ըսեն, ծանրացնել պատիժները, դիւրացնել յանցաւորները յանձնելու գործը եւ մասնաւորապէս լրացնել արդի օրէնսդրութեանց թերիները որոնք թոյլ չեն տար միշտ յանցաւորի մը յանձնումը ստանալ, երբ ոճիր մը կը գործուի արտասահմանի մէջ։ Այս առթիւ կը խորհուի նաեւ վերջնապէս ընդունիլ պելժիական օրէնքին մէկ տրամադրութիւնը, որուն համաձայն վեհապետի մը վրայ եւ օտար երկրի մէջ կատարուած մահափորձի մը յանցաւորները ապաստանի իրաւունք չպիտի վայելեն որ եւ է պարագայի մէջ։ Այս պայմանագրին քուէարկումը գոհացում պատճառած պիտի ըլլայ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան, որ ուրիշ փոխարինութիւններ ալ կը սպասէ հունգարական կառավարութենէն, մանաւանդ յանցապարտ պաշտօնեաներու համար որոնք աներելի դիւրութիւններ ընծայած են ահաբեկիչներուն, առանց կեդրոնի կառավարութեան գիտութեան։

Իտալիա մերժեց յանձնել երկու Խրուաթները

Իտալիոյ հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց այն լուրը թէ Թորինոյի վերաքննիչ ատեանի հարցաքննիչ բաժինը անընդունելի գտած է Ֆրանսայի պահանջը՝ Տոքթ. Փավէլիչի ու Քվաթէրնիքի յանձնման մասին։ Այս առթիւ տրուած վճիռը բուն էութեան չի քններ խնդիրը, այսինքն չի դատեր երկու ամբաստանեալներուն վերագրուած յանցանքները, այլ կը սահմանափակուի իրաւագիտական ձեւակերպութիւններու քննութեամբ։ Այսպէս, դիտել կը տրուի թէ՝ մինչ ֆաշական օրինագրքին 13րդ յօդուածը խտրութիւն չի դներ քաղաքական եւ միւս յանցանքներուն միջեւ, 1870ի ֆրանքօ-իտալական դաշնագիրը յանցաւորները փոխադարձաբար յանձնելու տրամադրութիւն կը պարունակէ միայն քրէական յանցանքներու համար։ Նոյնիսկ արքայասպանութեան համար բացառութիւն չէ նախատեսուած դաշնագրին մէջ։

Թերթերը կը գրեն թէ Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք ազատ չպիտի արձակուին, այլ բանտը պիտի մնան, մինչեւ որ դատարանը քննէ անոնց մասին եղած ամբաստանութիւնները եւ վճռէ թէ հիմքեր կա՞ն անոնց դէմ դատ բանալու Իտալիոյ մէջ։ Այդ պարագային՝ պիտի յանձնուին այն մասնաւոր ատեանին որ կը գործադրէ պետութեան ապահովութեան դրակոնեան օրէնքը։

∴ Վիէննայի մէջ ալ բանտարկուած կը մնայ դեր-գնդապետ Փերչէվիչ, որ ամբաստանուած է իբրեւ բուն կազմակերպիչը խրուաթական դաւադրութեանց։

∴ Մարսէյլի մէջ նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուեցան երեք խրուաթ ամբաստանեալները, Պէնէշ, Նովաք եւ Մալնի։

Զարմանազան զրոյցներ Փարիզի խուզարկութեանց առթիւ

»»»··«««

ԹԻԹՈՒԼԷՍՔՕ ԵՒ ԹԷՎՖԻՔ ՐԻՒՇՏԻ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅԻ՞Ն

Երէկ մանրամասնօրէն հաղորդած էինք շաբաթ եւ կիրակի գիշեր կատարուած խուզարկութիւնները։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, մօտ հազար հոգի հարցաքննուած, բայց միայն երկու հարիւր հոգի վար գրուած են, զանազան յանցանքներով

Այս առթիւ, զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան, որոնք արձանագրուած են նաեւ տեղական թերթերուն մէջ։

Այսպէս, ըսողներ կան թէ խուզարկութիւնները կատարուած են Լոնտոնի Ապահովութեան Տեսչութեան (Սքոթլէնտ Եարտ) խնդրանքով։ Իբրեւ թէ 170 կասկածելիներ մատնանշուած են, Ճորճ իշխանին ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, աննախընթաց շքեղութեամբ եւ որուն պիտի մասնակցին բազմաթիւ ականաւոր մարդիկ, արքայ, իշխան, թագուհի, դքսուհի, նախարար, զօրավար եւայլն։

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, վախեր կը տիրէին Ռումանիոյ արտաքին նախարար Պ. Թիթուլէսքոյի եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի մասին, որոնք Փարիզ եկան առջի օր։ (Թ. Րիւշտի առաջին անգա՞մ է որ Փարիզ կուգայ ...)։

Ոստիկանութիւնը կը հերքէ այս բոլոր զրոյցները, յայտարարելով թէ կատարուած հետապնդումները որ եւ է կապ չունին երկու դէպքերուն հետ եւ պարզապէս տեղական կարգադրութիւններ են

∴ Ոստիկանութեան պաշտօնական զեկոյցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կատարուած գործողութեանց մասին.— 9րդ թաղամասին մէջ խուզարկուեցան 16 հաստատութիւններ, հարցաքննուեցան 500 հոգի, որոնց 50ը ոստիկանատուն առաջնորդուեցան, ստուգումներ կատարելու համար։

17րդ թաղամասին մէջ պահականոց առաջնորդուեցան 22 աղջիկներ եւ երկու դատարկապորտներ։ 11րդ եւ 20րդ թաղամասերուն մէջ 100 հոգի հարցաքննուեցան, երեք աղջիկներ եւ օտարական մը ձերբակալուեցան։ Առաջին, ութերորդ եւ 14րդ թաղամասերուն մէջ 200 հոգի հարցաքննուեցան, 75 դատարկապորտներ, 10 օտարականներ եւ երկու աղջիկներ ձերբակալուեցան։ 15րդ թաղամասին մէջ 100 հոգի հարցաքննուեցան, 19 դատարկապորտներ եւ երեք օտարականներ ձերբակալուեցան։

∴ Հետապնդումները երկուշաբթի գիշեր ալ շարունակուեցան, ժողովրդական թաղերու մէջ։ Ոստիկանութեան նոր զեկոյցին համաձայն, աւելի քան 1500 հարցաքննուած են, 140 հոգի ոստիկանատուն փոխադրուած՝ ստուգման համար։ Ձերբակալուած են 86 հոգի, 49 օտարականներ՝ անկանոն թուղթերու պատճառաւ, 23 պոռնիկներ, 11 դատարկապորտներ, երկու հոգի ալ՝ արգիլուած զէնքի համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Երբ քիչ մը զուարճանալ ուզեմ, «Բանուոր» թերթը կ'առնեմ ու կը կարդամ։

Այս թերթը կը հրատարակուի Նիւ-Եորքի մէջ, իբրեւ «օրգան ամերիկահայ բանուորութեան»։ Ատեն մը, շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ միայն կը ճուար, անօթի յակոսի մը նման։ Հիմա կը պոռայ — կը կանչէ ամէն օր, կուշտ բուրժուայի մը նման, (Ծախու Ապրանքներու Գործակալութեան օժանդակութեամբ օրաթերթ դարձած է այժմ)։

Ինչպէս կը գրէի, երբ քիչ մը զուարճանալ ուզեմ, կ'առնեմ որ եւ է թիւ «օրգան ամերիկահայ բանուորութեան» եւ կը կարդամ։

Զուարճանալու բան մը կը հայթայթէ ամէն օր անպայման։

Օրինակ, օր մը այս թերթին խմբագիրը կ'ըսէ իր ընկեր-աշխատակցին.

— Ես խմբագրապետ ըլլամ, դուն ալ խմբագիր։ Եկուր ինծմէ տեսակցութիւն մը ուզէ, ես ալ քեզի տեսակցութիւն մը տամ։ Ես ըսեմ, դուն գրէ, ես խօսիմ, դուն մտիկ ըրէ, ես պոռամ, դուն լսէ, ես նետեմ, դուն բռնէ։ Յետոյ յօդուած մը կը շինես, պատկերս ալ կ'առնես, «քլիշէ»ն կը հանես, կը տպեմ թերթիս մէջ։

Եւ իրաւ ալ, այսպիսի տեսակցութիւններ կը գրուին ու կը տպուին այս թերթին մէջ։ Դիտել պիտի տաք ինծի թէ ի՞նչ է տեսակցութիւն խաղալը, երբ Լոյտ Ճորճը տեսակցութիւն կու տայ, «Բանուոր»ի խմբագրապետը տեսակցութիւն չի՞ կրնար տալ, ինչո՞վ է պակաս։

Բայց, եղբա՛յր, տեսակցութիւնը որո՞ւ կուտայ,— թերթի մը խմբագրապետը եթէ ըսելիք ունի, կ'ըսէ արդէն իր թերթին մէջ, ի՞նչպէս ուրիշին տեսակցութիւն կուտայ… իր թերթին։

Այս թերթը խմբագիր մըն ալ ունի, որ *չօղայ* դերն է՝ պրոլետ բանաստեղծ կ'ուզէ դառնալ։ Կը փչէ՛, եւ անո՛ւն, կը փչէ, որ վախնամ օր մը իր փչուկը պատռէ։ Այս տղան է, որ շունչը կը բռնէ, *բօթախոզ*ի պէս կարմրիլ կ'ուզէ՝ բոլշեւիկ երեւնալու համար։ Ահա այս պրոլետ - բանաստեղծ եւ բանուոր խմբագիր Յակոբ Գույումճեանն է, որ կը գրէ թէ տեսակցութիւն ունեցած է պրոլետ – խմբագրապետ Լուսիկ Քէօսէեանի հետ,— բայց ի՛նչքան դժուար։ Դիւրի՞ն կը կարծէիք — մեր պրոլետ բանաստեղծն է որ կը գրէ թէ Ստալինին մօտենալու չափ դժուար է մօտենալ խմբագրապետ Քէօսէեանի, եւ այն ալ այս երջանիկին պատկերը իր թերթին մէջ տպելու պայմանով։

Ահա ասանկ խմբագիրներ ունինք, որ ասանկ խաղեր կը խաղան։ Անշուշտ պէտք է իրենց հետ ընդունինք որ ասոնք ի ծնէ խմբագրապետ են։ Հայաստա՞ն մը կը գովեն, որ մատդ կը խածնես։ Կարծես գացեր տեսեր են։ Մեզմէ լա՛ւ կը նկարագրեն Հայաստանը։

Վերջին թիւերէն մէկուն մէջ, իբրեւ Հայաստանի բաներուն մասնագէտ, կը գրէին թէ գրողներու միութեան ժողովին մէջ ճառ է խօսեր Տոքթ. Սիմոնեան։

Ի՞նչ, տոքթ. Սիմոնեա՞ն։ Ա՞ն ով է։ Հապա մենք որ կը յաւակնէինք թէ Հայաստանի թերթերուն գրածներուն մէջէն մէկ բառ չենք փախցներ։ Հանկա՛յ, սակայն։

Դրաստամատ Տէր Սիմոնեան իր անունը հիմա կը գրէ Դր. Սիմոնեան, եւ մեր Հայաստանի գործերուն մասնագէտ *Բանուոր*ի խմբագրապետը «Դր.» սկզբնատառերը կարդացեր է տոքթէօր։ Չէ՞ որ Երեւանի մէջ կը գրեն Դր. (դոկտոր)։

Խե՛ղճ Քէօսէ օղլու, քու տոքթէօրդ պարզապէս « փափախ օղլու » մըն է, որ Մոսկուայի ճաշակով՝ իր մականունին առջեւէն «Տէր»ը նետեր է եւ դարձեր Սիմոնեան։

ԱՐԱԶ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

« Հայրենիք »ի վերջին թիւէն (10 նոյեմբեր) կը տեղեկանանք թէ ինը բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար կատարուած հանգանակութեան գումարը հասած է 76,856 տոլարի։ Նիակարաֆոլսի մէջ հանգանակած են՝ 532, Ֆաուլըրի մէջ՝ (Քալիֆորնիա) 271, Օքլէնտի մէջ՝ 73 եւայլն։

Ուշագրաւ անձնասպանութիւն մը Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի մէջ անձնասպան եղաւ Սերպ հրապարակագիր մը, Մաքսիմով Փէթրովիչ, կազին կառուցը բանալով։ Կ'ըսուի թէ մտերիմ բարեկամն էր Տոքթ. Փավէլիչի եւ սերտ կապեր ունէր խրուաթ յեղափոխականներուն եւ Ալեքսանդր թագաւորին ահաբեկիչներուն հետ եւ կը վախնար որ կը սպաննուի։

Տարբեր աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Փէթրովիչ տարօրինակ տիպար մըն էր եւ ազգական՝ Սեւ Լերան Միլօ իշխանին։ 1911ին Լոնտոն ղրկուեցաւ իբրեւ կցորդ սերպիական դեսպանատան։ Մեծ պատերազմին ծառայեց Պալքաններու մէջ, իբրեւ՝ շաղկապ Անգլիացիներու եւ Սերպերու միջեւ։ Վերջերս շատ կը վախնար իր կեանքին համար։ Չորեքշաբթի օր Լոնտոնի ապահովութեան Տեսչութիւնը հրամայեց որ հեռանայ Անգլիայէն։ Այս հարուածը շատ ծանր եկաւ իրեն։ Բազմաթիւ ծանօթ մարդիկ, նոյնիսկ երեսփոխաններ երաշխաւոր եղան, բայց անօգուտ։ Դրամն ալ սպառած էր եւ չէր կրնար տեղէն շարժիլ։ Իր բարեկամներէն մէկը կը պատմէ թէ գիշերը չէր քնանար առանց իր դիւանագէտի սուրը անկողնին քով դնելու եւ երբեք պատուհանի մը առջեւ չէր նստեր, վախնալով թէ անցորդ մը գնդակ կ'արձակէ։ Իբրեւ թէ քանի մը անգամ կասկածելի մարդիկ երեւցեր են իր բնակարանին շուրջը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ա. Դ. Խորհուրդին նախագահին դէմ

Ազգերու Դաշնակցութեան Հունգարական ներկայացուցիչը նոր նամակ մը ուղղելով, պահանջեց որ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարար Պ. Պէնէշ հրաժարի խորհուրդին նախագահութենէն, Եուկոսլավիոյ յուշագրին քննութեան ատեն, քանի որ կողմ է այս գործին մէջ։ (Ինչպէս յայտնի է, Եուկոսլավիոյ բողոքին ուժ տուին նաեւ Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա)։ Պ. Պէնէշ ինքնաբերաբար յանձն առաւ հրաժարիլ նախագահի պաշտօնէն, այդ գործին քննութեան ատեն։ Կ'ըսուի թէ այդ պարագային նախագահութիւնը պիտի առաջարկուի Պ. Լիթվինովի

Կը կարծուի թէ յուշագրին քննութեան պիտի ձեռնարկուի դեկտեմբեր 4ին։

∴ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները ծանուցագիր մը ուղղեցին Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան, գանգատելով թէ իրենց երկիրները հեռու ըլլալով, իրենք աւելորդ նեղութեանց կը մատնուին, երբ Ա. Դ. խորհուրդը կը յետաձգուի յանկարծ, ինչպէս եղաւ այս անգամ։ Կը խնդրեն որ ժողովներու գումարման թուականը վերջնապէս որոշուի առնուազն հինգ օր առաջ եւ մասնախումբերու աշխատանքները պատրաստ ըլլան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ Է ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

»»» · · «««

Օրուան հրատապ հարցն է այս, միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտով։ Անոր լուծումէն կախում ունի Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

Այս առթիւ կ'ուզէի տալ քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ, իբրեւ առաջնորդ ունենալով Ֆրանսացի երեսփոխան Անտրէ Ֆրիպուրկի մէկ ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը, որ վերջերս հրատարակուած էր պելճիքական հանդէսի մը մէջ։

Սարը Լօրէնի հիւսիսային կողմը հաստատուած պզտիկ հողամաս մըն է, 1912 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, այսինքն՝ Լիւքսէմպուրկի դքսութեան երկու երրորդ մեծութիւնը կամ Քորսիկա կղզին քիչ մը աւելի մեծ։

1932 յունուար 1ին, իր բնակչութեան թիւը կը հասնէր 815905ի։ Այդ թիւը օրէ օր բարձրանալու հակամէտ է, որովհետեւ Սարը Եւրոպայի ամէնէն առողջարար ու արդիւնաբեր երկիրներէն մէկն է։ Այդ վիճելի հողամասին ճակատագիրը որոշուեցաւ Վէրսայլի դաշնագրով, որուն համաձայն ամէն երկիր իրաւունք ունի ինքնին որոշելու իր ճակատագիրը։ Ըստ այնմ, Սարի բնակչութիւնը, 15 տարուան փորձառութենէ մը յետոյ, հանրաքուէով պիտի որոշէր թէ Գերմանացի՞ ըլլալ կ'ուզէ թէ Ֆրանսացի։ Մինչ այդ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ստանձնեց երկրին կառավարութիւնը, բնորելով 7 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէր ապահովելու համար տեղացի բնակչութեան հանգիստը եւ պահպանելու երկրին կարգ կանոնն ու խաղաղութիւնը։

Յանձնախումբը մինչեւ այսօր խղճմտօրէն եւ բոլորովին անկողմնակալ ոգիով կատարած ըլլալով իրեն յանձնուած այդ փափուկ ու դժուարին գործը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ միեւնոյն մարմնին պաշտօն յանձնեց կատարելու նաեւ հանրաքուէն։ Երկու ամիսէն Սարի բնակիչները հրաւիրուած են ըսելու թէ կ'ուզե՞ն գերմանացի ըլլալ թէ ֆրանսացի, կամ թէ կը նախընտրեն որ ներկայ վարչաձեւը շարունակուի Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ։

1932 յունուար 1ին, Սարի բնակչութեան 409709ը այր էր եւ 406196ը կին, այսինքն՝ 427 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլոմեթրին վրայ։ Այդ միեւնոյն թուականին՝ 72,58 առ հարիւրը կաթոլիկ էր, 26,15 առ հարիւրը բողոքական եւ 0,52 առ հարիւրը հրեայ։

Կարելի չէ այժմէն վճռական գուշակութիւններ ընել հանրաքուէի արդիւնքին մասին, սակայն ամենայն հաւանականութեամբ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ի նպաստ Գերմանիոյ պիտի քուէարկէ, որովհետեւ ցեղային կապը, լեզուն եւ մշակոյթը գերմանական են։

Գերմանացիները նախապէս Ֆրանսացիներուն առաջարկեցին հանրաքուէէն հրաժարիլ ի նպաստ իրենց, ինչ որ իրենց կարծիքով լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ սահմանելու մերձեցում մը, որուն միակ արգելքը կը հանդիսանար այդ մեղրամիսը։ առաջարկութիւնը, չմտահոգուելով անոնց անկեղծութեան վրայ։ Ֆրանսացիք կ'ըսեն թէ խնդիրը գերման հողամաս մը Ֆրանսայի միացնել չէ, այլ իրարու տնտեսապէս ենթակայ երկու հողամասերը ներդաշնակ գործակցութեան մէջ պահել, Սարի հողամասին շահն իսկ կը պահանջէ որ Գերմանիոյ չմիանայ։

Նկատի առնելով երկու կողմերուն քաղաքական ու տնտեսական կարեւոր շահերը, բանակցութիւնները բոլորովին ապարդիւն մնացին։

Սարի գլխաւոր հարստութիւնը կը կազմէ հանքածուխը, որ 1780 թուականէն ի վեր կը շահագործուի, եւ մասնագէտներու կարծիքով ան կրնայ դեռ մօտաւորապէս 500 տարի շահագործուիլ։ Այդ բնական արտադրութեան շնորհիւ է որ երկրին մէջ զարգացած ճարտարարուեստական կարգ մը ձեռնարկութիւններ, ինչպէս՝ աղացարաններ, յախճապակիի գործարաններ, ապակեգործութիւն, մետաղագործութիւն, եւայլն։

Ճարտարարուեստի այս զանազան ճիւղերը շահագործելու համար պէտք եղաւ գործաւորներու, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն օտարականները, ինչպէս՝ Լեհեր, Չեխեր, Վէստֆալիացիներ, եւայլն։ Բնակչութեան 75 առ հարիւրը բանուոր է, որուն 53 առ հարիւրը կ'աշխատի հանքերու եւ աշխատանոցներու մէջ, իսկ բնակչութեան միայն 1,5 առ հարիւրը հողագործութեամբ կը զբաղի։

Սարի մէջ կը մշակուի խաղող, որմէ կը պատրաստեն տեսակ մը անուշահոտ գինի, որ մասնաւոր համ մը ունի եւ կը մրցի Հռէնոսի եւ Մօզէլի գիներուն հետ։

Հետաքրքրական է գիտնալ իւրաքանչիւր երկրին պաշտպանած տեսակէտը։

Գերմանիոյ պրոպականտի նախաբար Կէօպպէլս վերջերս իր արտասանած մէկ ճառին մէջ կը յայտարարէր թէ՝ Սարը 40 տարի միայն պատկանած է Ֆրանսայի, ինչ որ խիստ աննշան թիւ մը կը կազմէ բաղդատմամբ 2000 տարիներու տեւողութեան, երբ այդ երկիրը մաս կը կազմէր Գերմանիոյ։

Այդ առարկութեան դէմ Ֆրանսացիները գիտել կու տան թէ՝ 1683ին Լուդովիկոս ԺԴ. մասն Սարրլուի նոր քաղաքը, զոր հիմնած էր Սարի մէջ, եւ թէ այդ թուականէն մինչեւ Վիէննայի վեհաժողովը, այսինքն 152 տարուան ժամանակամիջոցին մէջ, Սարը մաս կը կազմէր Ֆրանսայի։

Պատմական այս մէջբերումները որքան ալ վիճելի հանգամանք մը ունենան, անցեալին կը պատկանին եւ չեն կրնար լուծել ներկայ դժուարութիւնները։ Այսօր խնդիր է գիտնալ թէ Սարի բնակիչները ի՞նչ կը մտածեն իրենց երկրի ապագային մասին։ Արդարեւ, գաղտնի ու ազատ քուէարկութիւնը պիտի որոշէ ամէն բան։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտականութիւն ստանձնած է ապահովելու քուէարկութեան կանոնաւորութիւնն ու ազատութիւնը։ Եթէ յաջողի այդ նպատակին մէջ, իր ազդեցութիւնը պիտի զօրանայ, հակառակ պարագային՝ պիտի կորսնցնէ ամէն հեղինակութիւն, եւ աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի վտանգուի։

1919ին, Նախագահ Ուիլսըն արդարօրէն գուշակեց թէ Ֆրանսայի սահմանադրութիւնը ֆրանսական Ֆրանսայի փոխանցուի, երբ հասունցած այն վնասներուն, զորս գերմանական բանակը պատերազմի ընթացքին պատճառեց հիւսիսային Ֆրանսայի հանքերուն։ Հետաքրքրական այս խնդիրն ալ, ուրիշներու նման, առկախ մնաց մինչեւ այսօր, ծնունդ տալով նորանոր դժուարութիւններու։

Վէրսայլի դաշնագրին համաձայն, եթէ Գերմանիա հանրաքուէն շահի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ նահանգը պիտի չյանձնէ Գերմանիոյ, մինչեւ որ չկարգադրուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եղած դրամական եւ տնտեսական խնդիրները։ Արդ, եթէ քուէարկութենէն անմիջապէս ետքը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունուար ամսուն, Գերմանացիները փորձեն Սարը վերագրաւել, այն ատեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսական բանակին օժանդակութեան պիտի դիմէ արգիլելու համար անոնց մուտքը, ինչ որ հաւանաբար տեղի պիտի տայ ծանր խառնակութիւններու։ Ասկէ զատ, Գերմանիա մտադիր է նաեւ հանրաքուէէն վերջ, ինքզինքը բոլորովին ազատ հռչակել Վէրսայլի դաշնագրին զինուորական տրամադրութիւններէն։

Մաղթենք որ քաղաքական այս փափուկ ու կնճռոտ հարցը օր առաջ գտնէ իր արդար ու արագ լուծումը, որպէսզի մարդկութիւնը ազատի նոր պատերազմի մը մղձաւանջէն, որ Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է քաղաքակիրթ աշխարհին վրայ։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈՒՍԿԻ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՅՈՄԻ ՅՈԴԵՅԷՆ ՎԵՐՋ

— o —

Մէկ շաբաթէ ի վեր Կոտինէէսի դղեակին մնացորդները կը մխան։ Արտաքին չորս պատերէն զատ, ներքնակողմը խանձնազանճ աւերակոյտ մըն որ կը յիշեցնէ ոմբակոծուած փլատակները ռազմադաշտերուն։ Ինչ որ դեռ կանգուն կը մնայ հոն,— ըլլալ ցիկ ծխնելոյզներ, պատի խլեակներ, ջեռուցիչներու եւ խողովակներու գիտակ ցանցը,— մէկ վայրկեանէն միւսը փլելու, տապալելու երկիւղը կը ներշնչէ։ Երբեմն անանուն զանգուած մը կը փրթի, կ'իյնայ դղրդագին։ Երէկ պատուոյ մուտքի դաւիթը կանգուն էր դեռ ու աստառազէն աշտակը կը ճօճէր ջահը. պատուոյ սանդուղի բազրիքն ի վեր մարմարեայ «մեծկիւզեններ», միշտ ժպտուն, դեռ կը շարունակէին իրենց յաւիտենական յարդարանքը. այսօր կամարները տեղի տուած են ու քարակոյտերու տակ թաղուած են վերջին պահակները Լաոզֆուգոյի դքսական տոհմին...

Ի՞նչպէս կարելի է պատրաստել կորուստներուն հաշուեփակը։ Մ՞րը որ ըլլայ, հոյակապ դղեա՞կը իր Հօմին տասնամեայ ճիգերով, պերճ կարասիներով, ապահովուած կայքը եւ ի՞նչքը. սանդուղէն սկսեալ մինչեւ պաշտօնեաները, ամէն մէկուն կորանցուցած անձնական յիշատակնե՞րը. կրակը ուր ժամուան մէջ փճացուց ինչ որ մարդիկ տարիներով ազնիւ էին չինելու, հաւաքելու համար. Նիւթին հետ ծախքն ու հոգատար գնաց մաս մը կեանք բոլոր անոնցմէ որ եկած ու անցած էին այս յարկերուն տակ եւ կամ դեռ կ'ապրէին այնտեղ։

Անշուշտ, միշտ կարելի է անտեսել նիւթական կորուստներ, որքան ալ ծանր ըլլան անոնք. մեր կեանքը տոգորուած է մեզի առօրեական վարժութիւններ։ Բայց ոչ մէկ խորհրդածութիւն չի կրնար մեր միտքը հաշտեցնել կորուստին հետ աննիւթական արժէքներուն որոնցմով լեցուն են երբեմն անշունչ իրեր։ Ու կրակէն վերջ ներքին մորմոքը — «Եթէ սանկ չարժած ըլլայի ... եթէ այնպէս խորհած ըլլայի»

Այս բոլէիս ալ մտածումս չերթար ու չպիտի երթայ պերճազարդ դահլիճներուն, ու մեր հանգստաւէտութիւնը ապահովող այն ծոխ, արդիական կարգուսարքին։ Ի՞նչ փոյթ թէ գրկուած պիտի մնանք առօրեայ ու դպրոցի կեանքը պիտի շարունակենք նուազ դիւրին պայմաններու մէջ։ Բայց ցաւով պիտի խորհիմ ուրիշներուն հետ միասին գրչագիր ու դարաւոր աւետարանին վրայ,— սեփականութիւն Դաւիթեան ընտանիքին — որ մեզ կը կապէր մեր արմատներուն։ Ու դեռ քանիներ անցեալի շուքով ծանր այդ կարգի գիրքերու եւ իրերու։ Ու մեր դրադարանի հայերէնի մատենաշարը, թէեւ համեստ, բայց հաւաքուած աշխարհի չորս ատնուն երէն, եւ այժմ այնքան դժուար է եթէ ոչ անհնարին կրկին քով քով բերել։ Ու հայապատում մեր քարտէսները, նկարները, իրերը եւ յետոյ անձնական մեր հորիզոնը կազմող լուսանկարներ, թղթի պատառներ, գրութիւններ — որոնց կը կառչի մեր սրտառուչութիւնը, մեր գոյութեան իմաստը ... ...

Ինչ արած սակայն. կեանքը յաւիտենական վերսկսիլ մըն է, կ'ըսէ Վերսկսինք անգամ մըն ալ մինչեւ յառաջիկայ ...

×

Այսուհանդերձ ամէն չարիք բարիք կը ծնի, ինչպէս կ'ըսէ առածը։

1924 հոկտ. 17ին մտած էինք Կոտինէէսի դղեակը։ 1934 նոյեմբեր 17ին սոփալուեցանք յետ դղյն։ Տասը տարի եւ ճիշդ մէկ ամիս։ Այս ասանաւ փորձառութիւնը տարուէ տարի աւելի չէշտուած կերպով կը զգացնէր դղեակին կարգ մը անպատեհութիւնները մասնակարարական, կրթական, ... կան տեսակէտներով. Դղեակը մեծամասնաբար չէնք մըն էր որ ծանր կը կշռէր հաստատութեան նիւթական վրայ։ Շէնքը յաւակնոտ ու տարեց աղնուականի քմայքներն ու պահանջներ ունէր։ Իր ճարտարապետութիւնը խոտոր կը համեմատէր դպրոցի կարգ մը պահանջներուն հետ. իր ջեռուցումը, իր մաքրութիւնը, իր տնտեսութիւնը մնայուն հարց մըն էր որ մակարոյծ ու ոչ իմաստակուած ծախսերու կը հարկադրէր Հօմը։ Գետական ոսկիքը չոքած էր վզին։ Կարելի է եւս ... թէ այս ամէնը ... աւելի լուրջ հանգամանք առին քանի մը տարիէ ի վեր անճող տնտեսական տագնապին հետեւանքով։ Յարգոյ բարերարը, Գ. Գարակէօզեան, Հօմը բաղմակողմանի ծրագրով օժտելու իր փափաքին հակառակ, սահմանեցաւ տարուէ տարի սահմանափակել անոր տարողութիւնը։ Ծանօթ է անշուշտ որ 3—4 տարիէ ի վեր դադրած է նոր սաներու արձանագրութիւնը։ Ձեռնարկութեան կարգախօսը մտած էր մեր յարկէն ալ ներս, ինչպէս ամէնուրեք։

Տոկալի անկումը աւելի կը ծանրացնէր կացութիւնը։

Անցեալ յունիսին Գ. Գարակէօզեան Անթիլիասի կաթողիկոսարանի կողմէ հրաւէր ու առաջարկ կը ստանար Հօմը փոխադրելու Կիպրոս ու միացնելու Անթիլիասի ժառանգաւորացին։ Այս կարգադրութիւնը կը թուէր թէ պիտի կարենար մեղմացնել այդ վարժարանին տագնապը, լուծում մը տալով միանգամայն Հօմի ստանին հոգերուն։

Բարեբախտ թելադրանքով, Գարակէօզեան Հօմի տնօրէն Գ. Նուպար Դաւիթեան օգոստոսի ընթացքին մեկնեցաւ Կիպրոս, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու հարցը։ Ուսումնասիրական այդ ճամբորդութիւնը, Հօմի փոխադրութեան թէր ու դէմ բոլոր պայմանները նկատի ունենալէ վերջ, յանգեցաւ այն եզրակացութեան թէ փոխադրութեան դէթ առ այժմ պէտք չկայ։

Այս որոշումով ալ, այս հոկտեմբերի սկիզբը վերաբացուեցաւ Հօմի վարժարանը, բայց փոքրութիւնը, մասամբ հարկադրուած, մասամբ ալ հաւանաբար աւելի յոռեգոյնը կանխելու մտահոգութեամբ, յարմար դատեց դիմելու կարգ մը արմատական միջոցներու. փակուեցան արհեստանոցները, վերջ դրուեցաւ մաս մը պաշտօնեաներու աշխատանքին, ... կրճատուեցան կրեցին. Սաները թիւր իջաւ 35ի։

Ահա այս սահմանափակ տարրերով Հօմը կը յուսար անցնիլ տագնապալից շրջանը, ինչ որ տեղի կուտար անհիմն տարաձայնութիւններու հաստատութեան ապագայի մասին։

Ահա այս պայմաններուն մէջ էր որ Հօմը կրեց վերջին աղէտը։

Քանի մը օրէ ի վեր փոխադրուած ենք դղեակին յարակից չէնքը եւ նոյ. 22ին կարելի եղաւ դասաւանդութեան ...

Թերեւս ոմանց զարմանալի թուի թէ ամէն ինչ կորսնցնելէ վերջ, ինչպէս կարելի կ'ըլլայ անմիջական այս վերականգումը։

Առիթս կը պարտինք Գ. Գարակէօզեանի ազնիւ մէկ նախաձեռնութեան։

Շէնքը ուր կը գտնուինք այժմ, երբեմն կը պարփակէր հին դղեակին ախոռները եւ մարագները։ 1928ին Գ. Գարակէօզեան ի գին մեծ զոհողութեան զայն վերանորոգել, արդիացնել տալէ վերջ, տրամադրեց արձակուրդային գաղութներու. Ֆրանսական ընկերակցութեան։ Շէնքը օժտուեցաւ ... ..., հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով. ընդարձակ, լուսաւէտ, օդասուն սրահներ, ջուր, ելեկտրականութիւն, բաղնիք, խոհանոց։ Այդ թուականէն ասդին ամէն ամառ առ նուազն հարիւր Ֆրանսացի տղաներ, Փարիզէն կամ մեր շրջակայքէն կուգային անցընելու ամառը։

Օգտակար ձեռնարկ մը չի վրիպիր, չի կորսուիր բնաւ։

Շէնքը կը մնար միշտ կազմ ու պատրաստ։ Մինչ հրդեհը կը շարունակէր ճարակել դղեակը, տղաքը փոխադրուեցան, տեղաւորուեցան այնտեղ։

Անշուշտ նոր յարկարաժիններըը չեն ներկայացներ դղեակին կարգ մը առաւելութիւնները։ Դեռ հրդեհի սանդուած խառնակութիւնը կարգի չէ մտած. բայց յուսալի է որ նոր շէնքը պիտի պարզացնէ գործը. Թերեւս սկզբնական բացառիկ ծախքերէ վերջ ընթացիկ ծախքերը նուազին, սակայն ճանաչար։ Դեռ կայ ներկայ այս շէնքին դիմաց յար եւ նման ուրիշ մը, որ թէեւ աւեր է ներքնապէս, բայց յարմար՝ վերաշինուելու, բարեզարդուելու։

Գարակէօզեան Հօմը կը մտնէ ուրեմն գոյութեան տարբեր փուլի մը մէջ։ Իր մասին յուսաւոր ըլլալու պատճառ մը չկայ։ Այս ձեւով թերեւս ան պիտի կրնայ ժամանակի տագնապին դէմ աւելի ամրօրէն կառչիլ իր խարիսխին։

Sauf l'imprévu! ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացին։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԱՍԵԱՆ

Ց. Գ.— Հրդեհի մասին ... ... մէջ սպրդած է գրաշարական սխալ մը որ կրնայ թիւրիմացութեան տեղի տալ. 10րդ ... ... վրայ «մինչեւ որ ջուրը կը հասնի դղեակ» բառերը կարդալ «մինչեւ որ յուրը կը հասնի դղեակ»։

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հ.Մ.Բ.— Անցեալ շաբթու Երուսաղէմ կեցիներ կարդ՝ պատուիրակ Տէր. գին ... Յովսէփեան ... Պուքրէշի մէջ։ Ստորեւ կը հրատարակենք անոր իր հրապարակային ... ամփոփումը, ... «Արագ»էն։

Իմ խանդը կարողութիւնը բացատրել յետոյ, Գարեգին արք. Յովսէփեան կը ... պարզեց Հայաստանի վերաշինութիւնը.

«Բուն նիւթին անցնելէ առաջ թեթեւ բացատրութիւն մը։ Անշուշտ ես կուսակցական մարդ չեմ. քաղաքականութեամբ սկզբունքով չեմ զբաղիր. բայց թոյլ կուտամ ինձ բսելու որ կը սիրեմ իմ հայրենիքը, իմ ազգը, ու կը ցանկամ տեսնել իմ ժողովուրդի բարօրութիւնը Հետեւաբար ինչպէս արքայնազուն հայրապետին, նոյնպէս ինձ համար համակրելի է վերաշինութեան ամէն ձեռնարկ որ կ'ըլլայ հայրենի հողի վրայ. Իւրաքանչիւր չէնք որ կը շինուի, ամէն մէկ քիլոմեթր խճուղին կամ երկաթուղին, ամէն մէկ կամուրջը կամ գործարանը, մէկ մէկ գրաւական են մեր ժողովուրդի հաւաքական յառաջդիմութեան

«Ինչպէս անցեալ օր կարդացուած կոնդակներէն երեւաց, առանց քաղաքական դիծ կամ ձգտում յայտնելու Հայոց հայրապետը կը թելադրէ պաշտպանել հայ եկեղեցւոյ դարաւոր աւանդութիւնները, նկատի ունենալով ... ... չահը, միացնել անհատական ... ... դէմ, եւ հայրենիքին. ... հայ ժողովուրդը։

«Այսօր մեզ բաժին է ինկած մեր պատմական հայրենիքի մէկ մասը մէկ փոքրիկ մասը։ Մենք ոչ միայն զրկուեցանք մեր հայրենիքի մեծագոյն մասէն, այլեւ մեր ժողովուրդի մէկ երրորդը զոհ տուինք պատերազ

մէկ երրորդը զոհ տուինք պատերազ

ԻԶՄԻՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (54)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Իզզէթ փաշայի կայարանէն գերմանական սպայակոյտը շնորհակալութիւն կը յայտնէր իրիկուան զրկած պարէնին համար։

Ահմէտ էֆ.-ի աչքերը չորս բացուեցան։ Երբ իմ մտաւոր կարողութեանս ծանօթացաւ, աւելի փափուկ վարուեցաւ ինծի հետ։

Լրացաւ երեք ամիսը։ Բժիշկ մը հետը առնելով, եկաւ քննութիւն մը կատարեց եւ ամէն բան կատարեալ գտաւ, զիս առանձին սենեակ մը տարաւ եւ վար դրաւ իբրեւ իր կինը։ Այս ամբողջ ոսկեղէն զարդեղէնները առած բերած էին ինծի, ալ չըսեմ լաթեղէնները։ Ամբողջ երկու տարի անոր քով անցուցի առանց նեղութեան։

Արդ, քանի որ այսօր որբերուն ու պզտուըդներուն արտօնուած է գտնալ իրենց ազգին գիրկը եւ դուք Գ. Թաթմանեան, իբրեւ որբահաւաք լիազօրուած էք բոլոր պետութեանց կողմէ, մի զրկէք զիս այս շնորհէն, բարի եղէք զիս ալ առնել տանելու։ Որչափ որ Ահմէտ էֆ. ինծի հանդէպ բարի գտնուեցաւ ու զիս գերեզմանէն ազատեց, բայց ան չունի այն արժէքը, ինչ որ իմ ազգս։ Կ'ազաչեմ, մի մոռնաք ձեր կարաւանին միացնել զիս»։

— Լաւ, բսաւ Թաթմանեան, ես մահուան գնով քեզ փրկելու պատրաստ եմ։ Բայց հաւատամ թէ կեանքդ գերեզմանէն ետ դարձնող այս սպան, որ այժմ գինովցած է քու ներքութեամբ ու գեղեցկութեամբ, մահուանդ քու մօտի պաշարով, թոյլ պիտի տա՞յ։

— Շատ ճիշդ են բսածներդ, բայց խոստովանինք որ ան ամէն առտու ինծի կ'ըսէ. — «Զարուհի, ես քեզ կեանքիս չափ կը սիրեմ։ Բայց եթէ գիտնամ որ դուն քու ազգդ ինձմէ աւելի կը սիրես, կը ձգեմ որ դառնաս քու ազգին գիրկը։ Ասիկա կ'ընեմ քեզ չափազանց սիրելուս համար, որպէսզի սիրտդ կոտրած չըլլայ»։ Ես անոր բսած եմ որ հօրեղբայր մը ունիմ Ամերիկա, ուրիշ ոչ ոք ունիմ եւ թէ ուրիշի հետ ապրիլ չեմ ուզեր։ Արդ, սիրելի Թաթմանեան, դուն ինձ կը ներկայանաս իբրեւ հօրեղբայրս, ես կը փարիմ քեզի ու կուլամ։ Այդ կը նշանակէ որ Ահմէտ էֆ.-ի հետ ապրիլ չեմ ուզեր։ Վստահ եմ որ կը յաջողինք։

Սիրով ընդունեց այդ որոշումը եւ խօսք տուաւ իբրեւ հօրեղբայր ներկայանալ։

×

Սեպտեմբեր 20ի առտուները արտաքան տարազով 17 տարեկան որբ մը ներս մտաւ։ Արգիլեցի։ Ըսաւ թէ ես Հայ եմ, պատասխանեց զիս։

— Ո՞ր տեղացի ես։

— Մշեցի եմ։

— Ո՞ր գիւղացի ես։

— Ալվառինջցի

— Ալվառինջցի, որո՞ւ զաւակն ես։

— Զուլհակ Գօզոսի աղայ Սարգիսն եմ։

— Դուն Զուլհակի տնէն որո՞նք կը ճանչնաս, ըսէ անոնց անունները։

— Հօրեղբայրս Թումաս, միւս հօրեղբօրս տղաքները, Գեւորգ, Մօսօ, Ցոմնիկ եւ սկսաւ հեկեկալ։

— Լաւ, դուն Ալվառինջցի քահիա Մարգարը կը ճանչնա՞ս։

Երկար նայեցաւ դէմքիս ու լալագին պլլուեցաւ ինծի. «Հա՛, կը ճանչնամ, դուն ես, դուն, Մարգար, աբեղայ մեռնիմ»։

— Էհ պատմէ, Սարգիս, ի՞նչպէս հասար մինչեւ հոս։

— Այն օրը որ լեռնէն դիշերով գիւղ իջանք ու յանձնուեցանք ոստիկանապետին, իբրեւ թէ ներում եղած ըլլար, այդ խաբէութենէն վերջ, երբ աշխատող մարդիկ դաշտէն իրար կապած հաւաքեցին եւ կիներն ու ճիժերը տարին դէպի Ռաղիեզ, այդ օրը Ջիբրանլիները զիս առին տարին։ Անոնց տուներուն հովիւ եղայ։ Անոնց հետ մինչեւ Մերտին տակ Թըլ Էրմէն հասանք։ Աղաներս մեռան։ Ես անցայ Թըլ Էպիար, եւ տեղացի հարուստ արաբ դէյի մը քով մտայ։ Ան ինծի դաշտային աշխատանքի չտուաւ, այլ բերդուորներուն հետ ոչխարներ կթելու կ'երթայի։ Ես տան միւս գործերը կ'ընէի։ Հիմա որ որբեր կը հաւաքեն, եկած եմ յանձնուիլ, կ'աղաչեմ զիս փրկեցէք

Ցղան հայերէնը մոռցած էր եւ թուրքերէնէ աւելի շատ արաբերէն կը խօսէր։

Կատարեցինք պէտք եղած ձեւակերպութիւնը եւ Սարգիսը ընդունիլ տուինք որբանոց։ Որբանոցի տղաքները բողոքեցին թէ հայրենակիցդ մինչեւ վերջ կուլայ։ Կը կանչեմ, հարց ու փորձ կ'ընեմ։ — Ինչո՞ւ կուլաս։ Կ'ըսէ՝ Ազգականներս, եղբայրս, մայրիկս միտքս կուգան, կուլամ։

— Անոնք բոլորն ալ եղան, ամբողջ ազգին, եւ ասոր փոխարէն մենք ունեցանք մեր ազատութիւնը, մեր բանակը եւ պէտք է որ երթանք, ասկէ վերջ զինուոր դառնանք մեր մանուկ հանրապետութեան։ Բայց կը խորհիմ որ այդ կորուստի համար չէ որ կուլաս, դուն ուրիշ հոգեր ունիս որ ինծմէ պահել կ'ուզես։ — «Չէ, չունիմ»։ — «Հա, ունիս»։ Կը սաստեմ եւ կը սկսի խոստովանիլ։

— Ճիշդ խօսիմ, ես արաբ աղային քով սիրահարուած էի աղջկան մը, որ նոյնպէս ծառայ էր եւ գրեթէ մէկտեղ կ'աշխատէինք։ Արաբ աղան լսելով մեր սիրահարութեան գաղտնիքը, աղջիկը վռնտեց։ Ասոր վրայ բարկացած ես ալ ձգեցի հոս եկայ։ Ասկէ աւել պակաս բան չունիմ։

Կը բարկանամ, կը համոզեմ, խօսք կուտայ մոռնալ, եւ իմ քով մնալ։

Երկու օր վերջ առտուն լուր տուին թէ պէյիքը արտաքնոցի պատէն ցատկելով փախած է, խաբար կորսուելու

×

Թաթմանեան 23 երդուեալ եւ մեծի որբեր հաւաքած եւ արձանագրած էր։ Ժամը 7ի առտուները քաղաք մըտանք եւ ուղղակի Զարուհիին գացինք։ Դուռը ծեծեցինք, Զարուհին դուռը բացաւ, ներս մտանք. Ահմէտ էֆ. ճաշի նստած էր։

Զարուհին երկար նայեցաւ Թաթմանեանին եւ լալագին նետուեցաւ անոր գիրկը, «Հօրեղբա՛յր», «հօրեղբա՛յր» կանչելով։

Սպան աչքերը չորս բացած՝ խենթի նման կը դիտէր տեսարանը։

Համոզուեցաւ թէ Զարուհին եւ Թաթմանեան իրարու անոր հօրեղբայրը, պահանջեց սպայէն իր եղբօր աղջկան յանձնումը։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԹԵԱՆ

(Շար.)

պայմաններու երեւէն չախչախուած — ցաւ հայ ժողովուրդը. չենք ուզեր վերլուծել փաթթոցը որ արմատախիլ ըրաւ մեզ, այլ մատնանշել միայն անոր իրականութիւնը: Այսօր մեր ժողովուրդի մեծ մասը ցրիւ է նկած աշխարհի ամէն կողմը, զուրկ քաղաքացիական իրաւունքներէ, կարօտ հողի մը հացի: Ստուար մաս մըն ալ ցրուած է Խորհ. Միութեան զանազան երկիրներուն մէջ: Փոքր մաս մըն է միայն երկրի մէջ: Մեր ոտքի տակի միակ հողն է ան, ուր ամփոփուած է աւելի քան մէկ միլիոն հոգի, կապած այրենի հողին, հայ լեզուին, հայ աւանդութիւններուն, հայ սրբութիւններուն:

Հայ լեզուն է որ կը տիրէ արդարեւ Հայաստանի մէջ. մինիստրներէն մինչեւ հայ լեզուով կը արտայայտուին, հայ լեզուն կը խօսին կառավարութեան մէջ ու գործի, ինչպէս նաեւ գործի մէջ. Ու անոր աշխատանքը կը թափուի հայ մշակոյթի աճմանը համար Թում. ձեւ, արուեստներու եւ հնութեանց թանգարանը, համալսարանը իր մասնագիտական ֆակուլտէններով, թատրոնն ու օփերան, հայ սինէման, Երաժշտանոցը հրատարակչական գործը՝ ուր պատիւ տեղ չէ որ կը գրաւեն անցեալի մեծերուն ստեղծագործութիւնները:

Ատոր համար է ինչու համար Հայաստանի սիրելի պէտք է ըլլայ ամէն մէկուն՝ ինչ հայեացքներու տէր ալ ըլլայ ան. Քաղաքական իրաւակարգը բնաւ մէկուն համար ցանկալի ըլլալ, այդ ուրիշին համար ոչ: Ես իբր հոգեւորական չեմ գրաղիր ատով: Բայց ամենուն համար սիրելի պէտք է լինի այդ նախրական հայրենիքի վերաշինութիւնը կամ հարցեր որոնք պէտք է անոր քննարկման տեսակէտներէն եւ շահերէն: Հայաստանի վերաշինութիւնը այդ հարցերէն է:

Այժմ կ՚անցնիմ իմ նիւթին: Ձեզմէ շատեր իրենց աչքով տեսած կրնան պատերազմէն բերած արհաւիրքը մեր երկրին մէջ, ուր կատարած էր արդիւնաբերութիւնը, եւ ուր աղէտ՝ նրանց հասած էր մինչեւ սովի աստիճանի, մանաւանդ Վանէն, Ալաշկերտէն եւ ուրիշ վայրերէ Հայաստան իւժած գաղթականութեան հետեւանքով Ասոնց վրայ աւելցուցէք 1920ի հայ եւ Թուրք պատերազմին եւ Կարսի գրաւման հետեւանքով Հայաստան խուժած գաղթականութիւնը Այնպէս որ Հայաստանի խորհրդայնացման յաջորդող քանի մը տարիներուն՝ մէջ շինարարութեան մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ: Աւելի ճիշդ 1926էն յետոյ է որ՝ կը սկսին շինարարական աշխատանքները:

Մէկ զաւաթխօսութեան ապաւէլիք նիւթ չէ զանոնք պատմել: Տասնըմէկ փիւրցուած պէտք է: Հետեւաբար թըռուցիկ պիտի ըլլայ իմ զեկուցումս: Կը սիմ երկրագործութենէն որ ամենաքն է Հայաստանի շինարարութեան ի՞նչ էր, օրինակի համար, այգեգործութեան վիճակը տակէ քանի մը տարի առաջ. ողբալի, որովհետեւ ջրանցքներ չկային. այգին առանց ջուրի բերք չի տար. Հայաստան արդէն չորամշակ երկիր է. առանց ջուրի անապատ մըն է, զրո մը: Պատմութենէն գիտենք որ մեր նախնիքը ուժ կուտային ոռոգման. Արտաշատը, Անին, Դուինը հարուստ էին ջրանցքներով, բայց քանդուեցաւ՝ ամէն ինչ.

Բանախօս արք.ը հոս գովեց կը հիւ Հայաստանի 40 տեսակ խաղողներուն, գմայլելի ղեղձերուն, համով հոտով զուղմաններուն (սեխ), եւ ի վերջոյ թուեց կ՚ընէ ջրանցքներուն որոնք շինուեցան, ինչպէս Սարտարապատի ջրանցքը, Շիրակի ջրանցքը, եւն., ու կը շարունակէ. —

Քանի մը խօսք ալ Նուպարաշէնի մասին: Նուպարաշէնը հիմնուած է խոփին դրոյ մը վրայ, այնինչ տեղ մը ուր աւելի բոյս միայն կը բուսնէր առաջին: Հիմա կոկիկ աւան մըն է, կանոնաւոր փողոցներով: Կեդրոնը գիւղական այգին է, ու քովն ալ դպրոցը: Ամէն մէկ ընտանիքի տուն մը կը տրուի, ու անոր կից 400 մէթր ալ հող, ուր ան կրնայ մշակել տունին պէտք եղածը. Համայնական հողեր ալ կան, զոր կը մշակէ ամբողջ գիւղը, ու արդիւնքէն, տուրքերը տրուելէ եւ համայնական կարիքները հոգացուելէ յետոյ, մնացորդը կը բաժնուի գիւղին, ամէն մէկուն աշխատած ժամերուն համեմատութեամբ:

Ելեկտրագործական ժարգին յետոյ կուգան Հայաստանի ելեկտրականացման աշխատանքները, այսինքն ջիւրաւրաւ եւ ելեկտրակայաններուն: Մեր պապերը նաւթի եւ մուրի մէջ կը թաթխուէին: Հիմա ելեկտրականութիւնն է որ կը տարածուի ամբողջ Հայաստանի մէջ: Երեւանը ունի իր առաջին եւ երկրորդ ելեկտրակայանները, որոնք ոչ միայն կը բաւեն Երեւանին, այլ եւ լոյս կը ղրկեն նաեւ Վաղարշապատ: Ձորագէսի կայանը վիթխարի ձեռնարկ մըն է. ես անձամբ անցած եմ բացուած փապուղիէն որ 5—6 քիլոմէթր երկայնութիւն ունի: Նշանաւոր է նաեւ Քանաքեռի կայանը, որ 30.000 ձիու ուժ պէտք է ունենայ, իսկ եթէ իրականանայ Սեւանի ջուրերը Զանգուի մէջ հոսեցնելու ծրագիրը, այլ եւս լոյսը կ՚ողողէ բովանդակ Հայաստանը:

Բանախօսը անցնելով քաղաքի շինարարութեան, մոգական լապտերով ցուցուց Երեւանի բոլոր յայտնի շէնքերը.— Մարի Նուպար ակնաբուժարանը, Առաջին եւ Երկրորդ հիւրանոցները, Անասնաբուժական Ինստիտուտը, Ժողովրդական Տան յատակագիծը, Գիւղատնտեսական Տունը, բաղնիքը, Համալսարանի դասախօսները, հանրակացարանը, եւն.: Ի վերջոյ բսաւ.

«Կարծեմ ձեզ ձանձրացուցի: Այս մասին ալ ոչ կրնայի դեռ շատ երկար խօսիլ: Ես չեմ յոգնիր:

Բայց չլրացուցած՝ երկու խօսք ալ ընեմ Մեղրինեան հիմնարկութեան մասին, որ ոչ միայն դարձ կուտայ հայագիտական հրատարակութեանց, այլ եւ նիւթապէս կ՚օգնէ հեղինակներու: Այլ եւս հայ հեղինակները չեն աշխատիր ու սոված մնար: Անոնք հօնորար կը ստանան Իւրաքանչիւր պրակի համար 250, 350, 400 րուբլի հօնորար կ՚առնեն, այնպէս որ եթէ 100 ֆորմանոց գիրք մը գրես, բաւական է ամբողջ կեանքիդ մէջ: Կ՚ուտես կ՚ուտես չի հատնիր (ծափեր ու ծիծաղներ): Բոլոր հեղինակները աշխատանքի լծուած են, ինչպէս Մանուկ Աբեղեանը որ շատ կը գրէ այժմ ու շատ փող կը վաստկի, Յակոբ Մանանդեանը որ պատմագիտական արժէքաւոր երկեր գրեց ու կը գրէ, Հրաչեայ Աճառեանը որ աւարտեց հայ արմատական բառարանի վեց վիթխարի հատորները եւ վերջերս ալ անոնց յաւելուածը, եւն., եւն.»:

Դասախօս արք.ը ի վերջոյ կոչ ըրաւ սիրելի Հայաստանը, մասնակցել անոր շինարարութեան եւ օգնել որ պէտքի իրականանայ էջմիածնէն Երեւան հանրակառքի մը շինութիւնը:

⁂ Նոյ. 18ին Գուբլէշի Թաղ. Խորհուրդը հացկերոյթ մը սարքեց ի պատիւ Կաթող. պատուիրակին: Այս առթիւ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ հանգանակութիւն պիտի կատարէ ի նպաստ էջմիածնի:

Սոֆիայի մէջ ալ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են ընդունելու համար կաթող. պատուիրակը:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԻԲՐԵՒ ՔՆՆԵԼԻ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՅԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 21 նոյ. (Ցառաջ).—Կարգ մը հայ թերթեր վերջերս ծանուցին թէ հայերէնը ընդունուած է իբրեւ քննելի օտար լեզու Պրուսիայի պաքալորէայի քննութեանց մէջ: (Խմբ. — Վինէնի է): Աւելորդ չէ թերեւս հաղորդել, որ այդ դրութիւնը 1927էն ի վեր արդէն գոյութիւն ունի Գերմանիոյ մէջ: Երկրորդական վարժարանի մը (կիմնազ, րէալ վարժարան եւն.) աւարտական քննութեանց ներկայացող (զուրսէն) թեկնածու, ի թիւս ուրիշ առարկաներու, պէտք է գիտնայ նաեւ երկու օտար լեզու. Ֆրանսերէն եւ անգլիերէն: Այդ երկուքն ալ դպրոցական պարտադիր առարկաներու թիւին կը պատկանին:

Արդ, Փրուսիոյ կրթական նախարարը տակաւին 1927ին հրամանագրած է թէ օտարազգի թեկնածուները՝ յիշեալ պարտադիր լեզուներու փոխարէն՝ աղատ են ընտրելու իրենց մայրենի լեզուն եւ կամ ուրիշ մը,— ռուսերէն, իտալերէն, սպաներէն եւայլն: Ասոնց թիւին է նաեւ ՀԱՅԵՐԷՆը: Եւ հրահանգը քանիցս գործադրուած ալ է այս երկրին մէջ, հայ թեկնածուներու մասին: Նուազագոյն չորս — հինգ դէպք պատահած է վերջին տարիներուն միմիայն Պերլինի մէջ (Ֆրանկֆուրթ եւս, թերեւս ուրիշ տեղեր ալ), երբ աւարտական քննութեանց ներկայացող հայ թեկնածուները ֆրանսերէնի կամ անգլիերէնի փոխարէն, որոնք պարտադիր լեզուներն են, հայերէն քննութիւն տուած են: Ամէն առթիւ, դպրոցական պատկան մարմիններ կողմէ այդ մասին նախապէս տեղեկութիւն կը տրուի Արեւելեան Լեզուներու Ճեմարանի հայերէնի դասախօսին (Տոքթ. Ա. Աբեղեան), որ կը կատարէ քննութիւնը, բանաւոր եւ գրաւոր, սահմանուած ծրագրով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան փրոֆէսիոնէլ Ա. պատւոյ դասակարգին պատկանող Ֆութպոլի խումբերուն միջեւ մրցումներ, որոնք փոքր փոփոխութիւններ յառաջ բերին ընդհ. դասաւորման մէջ:

Ահա արդիւնքները համառօտիւ.—

Րասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ յաղթեց Օլէմփիք Ալէսի 5—1ով: Ֆութպոլ Գլիւպ Միլհուզ յաղթեց Օլէմփիք Լիլուայի 1—0ով: Րասինկ Գլիւպ տը Փարի յաղթեց Սթատ Րընէի 2—1ով: Րէտ Սթատ Օլէմփիք յաղթեց Մոնփէլիէի 3—0ով: Գան յաղթեց Նիմի 2—1ով: Վիֆ եւ Էքսէլսիօր 0—0 հաւասար: Օլէմփիք տը Մարսէյլ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթ 1—1 հաւասար: Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Մէ Ծօ 1—1ով հաւասար:

Ուրեմն Րասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ յաղթելով Օլէմփիք Ալէսի, անցած է ընդհ. դասաւորման գլուխը ունենալով 21 կէտ: Իսկ Մէ Ծօ հաւասար մնալով Անթիպի հետ եւ Րասինկ Գլիւպ տը Փարի ալ յաղթելով Սթատ Րընէի ընդհ. դասաւորման մէջ կ՚ըլլան առաջինը՝ երկրորդ եւ երկրորդը՝ երրորդ:

Սթատ Գիւֆալոյի մէջ, երկրորդ պատւոյ դասակարգին պատկանող խումբերէն՝ Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի եւ Ամէրէն Աթլէթիք Գլիւպ 3—3ով հաւասար մնացին:

⁂ Հեծելանիւի միջազգային մրցումին, որ տեղի ունեցաւ Վէլօտրոմ տ՚Իվէրի մէջ, ֆրանսացի եւ օտարական ախոյեան հեծելանուորդներուն միջեւ եւ որուն կազմակերպիչն էր Վէլօտրոմի տեսչութիւնը, շատ մեծ անակնկալ մը եղաւ հանդիսատեսներուն համար որոնք կը յուսային Ֆրանսացիներու յաղթական անանձ:

Մրցումը պիտի սկսէր ժամը 2.30ին. Արդէն ժամը 1ին ամբողջ Վէլօտրոմը լեցուած է: Շատեր հոն դարձան, դռները գոց գտնելով.

Մրցումին ազդանշանը տրուեցաւ ճիշդ ժամը 2.30ին: Առաջին անգամ մուտք գործեցին օտար հեծելանուորդները իրենց գլուխը ունենալով խմբապետը՝ իտալացի Կուէռան: Երկու վայրկեան վերջ եկան Ֆրանսացիները, խմբապետութեամբ Անթոնէն Մանեռի:

Առաջին մրցումն էր չորս քիլոմէթր (16 շրջան) հետապնդում, որ օրուան ամէնէն կարեւոր մրցումն էր եւ վըստահաբար այս մրցումին էր որ յայտնի պիտի ըլլար թէ ո՞վ արագ կը քշէ իր հեծելանիւը:

Ահա արդիւնքները.—Ֆուրնիէ (Ֆրանսացի) յաղթեց Ժան Աէրցի (պելժ): Ցետոյ եկան Օլմօ (իտալացի) եւ Մօրիս Արչամպօ (ֆրանսացի): Ժողովուրդը ամբողջ Արչամպօյի կողմն է: Բուռն ծափեր: Բայց ի զուր, որովհետեւ Օլմօ ոճի պէս սարսռելով եւ արագ սլացքով մը չարաչար պարտութեան մատնեց իր հակառակորդը, 12րդ շրջանին: Քաէրց (պելժ) ալ յաղթեց Անտրէ Լէուտիի (ֆրանսացի) 5րդ շրջանին: Այս կերպով համաշխարհային նորընտիր ախոյեանը անգամ մըն ալ ցոյց տուաւ թէ լաւ հեծելանուորդ մըն է:

Ցետոյ մէջտեղ եկան Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ 1932 տարուան ախոյեանները՝ Րօժէ Լափէպի — Ժօրժ Սփէշէր (ֆրանսացի) եւ Ցի Փաչօ — Փէսմոնթէսի (իտալացի), ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր մրցորդներուն մեկնումի ազդանշանին եւ կը պոռար, քաջալերելով ֆրանսացի հեծելանուորդները: Այս անգամ ալ յուսախաբ: Իտալացիները յաղթական ելան Ֆրանսացիները հօն ձգելով 8 մէթր:

Ամէնէն վերջին մրցումը յատկացուած էր երկու խմբապետներուն, Անթօնէն Մանեռի (Ֆրանսայի ըրջանին յաղթականը) եւ Կուէռայի (Իտալիոյ շրջանին ախոյեանը): Ժողովուրդին հանած աղմուկը անլսելի կը դարձնէր ձայնարձակները: Ֆրանսացիները կը քաջալերէին Անթօնին Մանեռ, իսկ Իտալացիները՝ Կուէռան: Վէլօտրոմը բաբելոնի մը երեւոյթը առած էր: Հոս է որ պիտի որոշուէր թէ ո՞վ է իսկական հեծելանուորդը: Մրցումի ազդանշանը տրուելուն պէս, Կուէռա կարծես ինքնաշարժ մը ըլլար, այնպէս մը քշեց իր հեծելանիւը որ 8 մէթր ետ ձգեց Անթօնին Մանեռ, խլեց յաղթութիւնը եւ հռչակուեցաւ «Օրուան Թագաւորը»:

Այս կերպով օտարական հեծելանուորդները յաղթեցին հետապնդումի մրցումին մէջ, ունենալով 8ի դէմ 11 կէտ:

25 քիլոմէթրը (100 շրջան) կտրեց Ֆրանսացի Րիկօ, շահելով 4 կէտ, իսկ երկրորդ Կուէռա՝ 11 կէտ:

Գալով 50 քիլոմէթր (200 շրջան) ամերիկեան մրցումին, որուն ազդանշանը տուաւ ամերիկացի Թէնիսի համաշխարհային ախոյեան Թիլտըն, չահեցան նորէն օտարականները: Ուրեմն երեք օր նախափորձերով գրագէտ եւ հանգիստ ընելէ յետոյ, նորէն ֆրանսացի անուանի ախոյեան հեծելանուորդները պարտուեցան օտարական հեծելանուորդներէն 0—3ով:

Խորհ. Հայաստանի լաւագոյն հեծելանուորդներէն Աճէկ Բօղարեան՝ Անդրկովկասեան հեծելանիւի առաջնութիւնը շահած էր անցեալ տարի, մասնակցելով Մոսկուա — Երեւան մրցումին (10 քիլոմէթր) եւ յաղթած Միութենական ախոյեան Ֆարախինին: Այս տարի ալ պարտութեան մատնելով Խ. Միութեան հեծելանիւի ախոյեան Տեներովը, հռչակուեցաւ Խ. Միութեան հեծելանիւի ախոյեան

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Փորթ տ՚Իթալիի, Ժանթիյիի եւ Գիւէթրի երիտասարդութիւնն ալ այժողին կազմակերպութեան նշաններ ցոյց տալ սկսաւ:

Անցեալ շաբաթ հիմը դրուեցաւ միութեան մը:

Այդ միութիւնը «Գողթան» երգչախումբն է, որ ունի այսօր 35 անդամներ, մեծ մասով իգական սեռէ:

Ղեկավարն է ծանօթ երգիչ Գ. Ա. Քէչէճեան, որ ատանց որ եւ է ակնկալութեան, ամէն երկուշաբթի երեկոյեան 8էն 10, Թալիս դպրոցի սրահին մէջ հայ երգի փորձեր կը կատարէ:

Անցեալ շաբաթ անդամական ժողով. ժողով գումարելով ընտրեցին սա ժամեայ վարչութիւն մը.ձեն մասով. սանդուն որիորդներէ բաղկացած:

Նորընտիր վարչութիւնը նախանձախնդիր հայ ազգային եւ ժողովրդական երգը ծանօթացնելու ու տարածելու շրջանին հայութեան մէջ, կոչ կ՚ուղղէ երկսեռ հայ երիտասարդութեան, որ գան բոլորուին նորակազմ Միութեան շուրջ, զայն նախանձելի եւ բարգաւաճ վիճակի մը հասցնելու համար.

Փափաքողները կրնան անձամբ ներկայանալ ամէն երկուշաբթի երեկոյ 8էն 10, դպրոցի սրահը, 19, Rue de Paris, Gentilly, երգչախումբին անդամ արձանագրուելու համար:

Կը յուսանք թէ հրաւէրատէր երկսեռ հայ երիտասարդութիւնը պիտի ուզէր օգտուիլ ներկայացող այս պատեհ առիթէն.

Տ.

ՄԱՀ ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք մահը Օր. Նոյեմի Խանճեանի, քոյրը Գ. Արտաւազդ Խանճեանի, եւ զարմուհին վաղամեռ դրագիտուհի Տիկ. Աստասէր Խանճեան — Սիպիլի, որ աւանդեց իր հոգին կիրակի գիշեր բուժարանի մը մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ:

Օրիորդ Խանճեան ծնած էր 1887ին Պոլիս, Սկիւտար, եւ իր նախնական կրթութիւնը Պոլսոյ մէջ ստանալէ վերջ, անցած էր Ֆրանսա եւ իբր մանկավարժուհի աւարտած էր Chartresի École Normale Supérieure d'institutrices ուսումնարանը մեծ յաջողութեամբ: Պոլիս վերադառնալով ամբողջ 25 տարիներ Ֆրանսերէն լեզուն տարածեց հայ վարժարաններու մէջ: Իր աշակերտները կը հաշուըւին հարիւրներով, եւ որոնց մեծ մասը Ֆրանսա կ՚ապրին այսօր:

Խանճեան ընտանիքը երրորդ մահն է որ կ՚ողբայ այս տարի, նախ ողբացեալ Սիպիլը, յետոյ իր զաւակը՝ Խմման, եւ այսօր ալ տարաբախտ Օր. Նոյեմի Խանճեանը, որ երկար տարիներ եղաւ ճշմարիտ դաստիարակուհի մը, եւ գուրգուրացող մայր մը, իր աշակերտներուն համար:

Շատեր կը յիշեն անշուշտ, երբ ան իր դասերը աւարտելէ վերջ, պատերազմի ժամանակ, ման կուգար Պոլսոյ փողոցները, եւ տունէ տուն, քիչ մը նպար հաւաքելու համար հայ որբերուն եւ անօթի ընտանիքներուն: Այդ չարաչար աշխատանքն էր որ հիւծեց զինքը եւ անողոք հիւանդութիւնը անկողին գամեց, երկար ամիսներէ ի վեր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի, ընտանիքին շատ սեղմ շրջանակի մէջ: Հանգուցեալ դաստիարակուհին մարմինը պիտի ամփոփուի Cormeilles en Parisisի (S. et O.) դերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԱՑ ալպանացի Կիրոսի, որ 1931ին Վիէննայի օփերային մէջ մահափորձ մը կատարած էր Ալպանիոյ թագաւորին դէմ, սակայն ձախողելով սպաննած էր Թիկնապահը, հազարապետ Թոփոլայ: Այդ օրէն ի վեր բանտարկուած կը մնար:

1922 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ նախարարներու ընդակահարման վայրը գնելու եւ յիշատակարան մը կանգնելու համար հանգանակութիւն բացած է Աթէնքի «Քաթիմէրինի» օրաթերթը: Գումարը հասած է 340,000 տրախմիի: Յանձնախումբին մէջ կը գտնուին վարչապետ Ցալտարիս, արտաքին նախարար Մաքսիմոս եւ ուրիշ երեւելիներ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ խստօրէն կը հետապնդուին, կը գրէ «Իւմանիթէ»: Կառավարութիւնը հրամայած է բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարել այն Արաբներուն դէմ որ կը համակրին համայնավարութեան: «Ալ Տուհուր» յեղափոխական թերթին խմբագրատունը խուզարկուելով, բազմաթիւ գիրքեր գրաւուեցան: Թերթին աչքը փակաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (35)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՃԱՔԵԼԵԱՆ Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Հ. Ա. ծունելով, սպասաւորին ձեռքի Սպիտակ Արծիւին նայեցաւ, ուշադրութիւնով քննեց զայն. այո՛, կասկած չկար որ իրենինին յար եւ նման էր. զոր հաւանաբար մարդասպանը իր յաջորդ զոհին կուրծքին վրայ պիտի փակցնէր: Ասոր մէկ պատասխան միայն կար. Սըր Ճօն այս մարդասպանութիւններու մասին տեղեկութիւն ունէր, բայց ոչ ոքի չէր յայտներ. Հ. Ա. վստահ էր որ ակումբին մէջ անոր հետ միասին ճաշած միջոցին սպանութեանց մասին ոչինչ գիտէր, հետեւաբար նորէն պէտք է եղած ըլլայ, եւ ան ալ նաւակը տեսնելէն ու անոր հետ երթալէն յետոյ Ուրեմն Գրայթըն դառնուող գրասանակն մէջ պէտք է ըլլայ: Տրամաբանօրէն այնպէս կը հետեւէր թէ գրասանակն մէջ մնած միջոցին բան մը տեսած եւ յաջորդ օրը առիթը գտած էր դարձեալ հոն երթալ: Բայց ի՞նչ տեսած կամ տեղեկացած էր հոն. Սպիտակ Արծիւին խնդրին հետ կապակցութիւն ունեցող բան մը կար, քանի որ առջի գիշերը վերադարձած միջոցին գրպանին մէջ այդ փոքրիկ թուչուններէն հատ մը դրած էր: Վերջապէս եկաւ այն եզրակացութեան որ Սըր Ճօն գրասանակն մէջ Սպիտակ Արծիւ մը գտաւ եւ այդ մասին վստահ չըլլալով ուզած էր միասին քաղաքատանիլ բաղդատելու համար սպանեալին վրայէն գտնուած թուչունին հետ: Եւ յետոյ Սըր Ճօն բսած էր որ եթէ Հ. Ա. իր տանը չգար՝ ինքը իրեն պիտի երթար: Հ. Ա.ի համար խնդիրը սկսաւ պարզաբանուիլ. միայն պէտք էր գիտնալ որ առաջին առթիւ իր բարեկամը ինչո՞ւ համար այդ գրասանակը այցելած էր: Կէս գիշերէն վերջ անծանօթ նաւակ մը իրենց այցելած էր աղաչանքի մը համար. ի՞նչ աղաչանք: Սըր Ճօն Տէվիտսընի պէս անձ մը մէկ բանի համար միայն կը խնդրուէր... հիւանդի մը այցելելու: Բայց ա՞յր թէ կին: Ամենակարեւոր կէտը այդ էր — ա՞յր թէ կին:

— Ի՞նչ տեսակ եմ, գոչեց Հ. Ա. բարձրաձայն.

— Ներողութիւն, պարոն, բսաւ Ճէք Փիրսըն

— Ը, օհ, ոչինչ Փիրսըն, բարձրաձայն կը մտածէի, ըսելով Հ. Ա. ոտքի ելաւ: Փիրսըն, հիմակ Եարտ պէտք է վերադառնանք, յետոյ դառնալով խորմաին, ասիկա հետս միասին պիտի առնեմ, ըսաւ, ակնարկելով ձեռքի Սպիտակ Արծիւին զոր այս վերջինը տակաւին կը բռնէր, եւ աւելցուց,— խորմա, այս խնդրի մասին ոչ ոքի բան պիտի չըսես. չեմ կարծեր որ ներկայիս տէրդ որ եւ է վտանգի մէջ եղած ըլլայ, նոյն իսկ եթէ այս չարթուած ընթացքին անկէց լուր մըն ալ չառնես՝ դարձեալ մտահոգուելու պատճառ մը չունիս: Այս խնդիրը ես անձնապէս պիտի հետապնդեմ ու եթէ քեզ հրամցնելիք բան մը ըլլայ կը տեղեկացնեմ: Հասկցա՞ր խորմա:

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց խորմա, հանդստացած, յետոյ աւելցուց. ուրախ եմ որ այս խնդիրը լուրջ բանի մը տեղ չէք դներ, պարոն, ինքզինքս շատ անհանգիստ կը զգայի

— Ուրեմն այլ եւս հանգստացիր, բսաւ Հ. Ա.:

— Բայց, պարոն, մեր այցելութեան գլխաւոր նպատա՞կը, յարեց Փիրսըն:

Հ. Ա. եռեւ դարձաւ եւ աչքը թարթելով,

— Մեզի համար հարկաւոր եղող բանը խորմը զանք է, բսաւ եւ Ճէք Փիրսըն ըմբռնեց անոր աչքը թարթելուն նշանակութիւնը.

— «Ալ բան մը՛ հարցներ»:

Խնդիրը այն էր որ Հ. Ա. բարձրաձայն «ինչ տեսակ եմ» գոչած միջոցին, մտքին մէջ սա գաղափարը եկած էր որ Սըր Ճօնը այդ գիշեր Գրայթըն կանչուած պէտք էր ըլլալ վիրաւոր մարդ մը խնամելու համար: Գիտնալով թէ այդ գիշերը սպաննուած մարդը՝ Մէյսըն, կրակած եւ վիրաւորած էր իր թշնամին, ուրեմն մեծ զուգադիպութիւն մը կար այս երկու դէպքերուն միջեւ, ուստի վիրաբոյժին բնակարանին մէջ խուզարկութիւն չկատարելու որոշումն էր տուած: Պէտք էր իսկոյն ոստիկանատուն երթալ եւ խնդիրը ձեռք առնել:

Ինքնաշարժին մէջ Հ. Ա. ընկերոջը բնաւ չխօսեցաւ, հակառակ անոր որ Ճէք Փիրսըն շատ հետաքրքրուած էր, այն բանով որ իր գլխաւորը կարեւոր հետքի մը վրայ կը գտնուէր, սակայն չհամարձակեցաւ անոր լռութիւնը իր հարցումներով խանգարել, որովհետեւ գիտէր թէ Հ. Ա. Տէյվիս շատ կոշտ կը վարուէր հանդէպ անոնց որոնք կը յանդգնէին իր մտածումները խանգարել

Հ. Ա.ի այդ օրուան մտածումները այնքան ալ հաճելի չէին: Իր բարեկամը անկասկած աղէտի գործի մը խառնուած էր, ուրկէց դուրս հանելը շատ դժուար պիտի ըլլար: Եթէ, իր կասկածածին նման, Սըր Ճօնի յայտնի էր Սպիտակ Արծիւի ինքնութիւնը եւ ոստիկանութեան չէր իմացներ՝ ուրեմն ինքն ալ մեղսակից պիտի նկատուէր: Պէտք չէր թոյլ տալ որ իր բարեկամին պատիւը աղարտի.— ամենադժուար խնդի՛ր: Սըր Ճօնին այս հարցի մասին լռութիւն պահելը մէկ պատճառ կրնար ունենալ — կին մը, եւ որքան գիտէր մէկ կին միայն կրնար,— Րինըրդ փողոցի կինը, ինչ որ խնդիրը աւելի կը բարդացնէր Եթէ ծանօթ կին մը ըլլար, կարելի էր կարգ մը պատճառներ ստեղծել, բայց մէկը որուն մասին գաղափար չունինք, չէք ճանչնար, որ գիշեր ատեն Րինըրդ փողոցին մէջ խօսած է, ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար մեղմացուցիչ պարագաներ գտնել: Ցամենայն դէպս՝ բժշկականն ոչ մէկ ծանրացուցիչ պատարան:

Սքօթլէնտ Եարտի իր պաշտօնատեղին հասնելով Հ. Ա. բսաւ իր ոստիկան - քննիչ Փիրսընին.

— Փիրսըն, այդ Սպիտակ Արծիւին Սըր Ճօն Տէվիտսընի բնակարանէն գտնուիլը շատ լուրջ խնդիր մըն է եւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս ըսեմ քեզի.

— Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ՚ուզէք, պարոն, բսաւ Փիրսըն, իր գլխաւորին դէմքին չէշտակի նայելով. կ՚ուզէք ըսել որ առ այժմ այդ գաղտնիքը ինծի պահեմ:

— Այո, Փիրսըն, յանկիքս առ էր, ինչ որ բնականաբար հակօրինական է, բայց որովհետեւ համոզուած եմ որ կարելի բան չէ որ Սըր Ճօն Սպիտակ Արծիւի ոճիրներուն մեղսակից եղած ըլլայ, այդ հարցումը ուղղեցի քեզի:

(Շար.)

Տրամաբանութիւնն նոր դաշնագիր?

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Թէվֆիք Րիւշտի եւ Գ. Լավալ բանակցութիւններ պիտի կատարեն այս շաբթու, ապահովութեան եւ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքելու համար։ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը պիտի առաջարկէ Ֆրանսայի՝ համաձայնութիւն մը կնքել այն հիմերուն վրայ որոնք միացուցած են Փոքր Համաձայնութեան երեք պետութիւնները եւ որոնց գլխաւոր կէտերն են.— միացեալ արտաքին քաղաքականութիւն, նախնական խորհրդակցութիւն՝ իրենց հետ կապուած խնդիրներու մասին եւայլն։

Ռումանիա լուծեց կարմիր ժողովները

Ռումանական ոստիկանութիւնը նոյեմբեր 26ին խուզարկեց 32 ընկերվարական եւ համայնավարական կազմակերպութեանց գրասենեակները, առանց կանուխ լուրծման մէջ դնելով ոստիկանութիւնը։ Բոլոր գիրքերը եւ փաստաթուղթերը գրաւուեցան եւ կազմակերպութիւնները լուծուած հռչակուեցան զինուորական եւ ոստիկանական մասնաւոր հրամանագրով մը, որ պատերուն վրայ փակցուած էր բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Հրամանագիրը միեւնոյն ատեն կ'արգիլէ որ եւ է լուր կամ հրատարակութիւն որ ընկերվարական ոգի ունի, ինչպէս եւ ընկերվարական ակումբներու եւ միութեանց հաստատումը։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը անապարած է այս հրամանագիրը հանելու, խորհրդային դեսպանութեան հաստատումէն առաջ, որպէսզի յառաջիկային վէճեր չծագին, համայնավարական կազմակերպութեանց լուծման առթիւ։

Ազատանցի մախանքնջութիւն Պոլսոյ մէջ

ՏԱՍԸ ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը ընդարձակ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն ազամանդի մաքսանենգութեան մը մասին, որուն հետեւանքով հարցաքննուեցան աւելի քան 30 ոսկերիչներ։ Առաջին օրը ձերբակալուեցան տասը հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին հետեւեալ հայ ոսկերիչները — Եգիպտացի Շիշման Սարգիս, Տիգրան, Արմենակ, Մուպարէքեան, Օննիկ, Հրանտ։ Յաջորդ ձերբակալութեանց ատեն բռնուեցան նաեւ.— Պաղտասար օղլու Երուանդ, Սուքիաս օղլու Պարթեւ, Վարդան օղլու Տիգրան, Կարապետ օղլու Թորգոմ։ Հարցաքննութեան տարուեցան նաեւ Պոլսոյ ծանօթ ոսկերիչներէն Ֆէնկեան եւ Ջամիչեան։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՊԷՅԸ „ՊԷՅ", ՀԱՆԸՄԸ ‹ՊԷՅԱՆ›...

Ամբողջ Թուրքիան խուռներ մէջ է, մականունմը ընտրելու համար։ Ազգանունը տրուած է Պոլսէն եւ Էնկիւրիէն, ուր օրուան երեւելիները արդէն ընտրած են իրենց մականունները, ինչպէս հաղորդած ենք օրը օրին։

Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ պէյի տեղ «պայ» որոշուած ըլլալով, հանըմներն ալ, «մատամ» թէ «մատմազէլ», պիտի կոչուին... «պայան»։

Թուրքիոյ տեղատարման գործը

Թրակիոյ մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ որ վերջերս քննական պտոյտի մը ելած էր, ուրբաթ օր վերադարձաւ եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Պոլսոյ մամուլի թղթակիցներուն։

— «Թէքիրտաղէն յետոյ, այցելեցի Ջանաք Գալէի գաւառակի շրջանակը։ Շատ գաղթականներ ղրկուեցան Չօրլու, եւ մեծ գոհունակութիւն տեսայ հոն։ Երկու ամսուան ընթացքին, երկու նոր մեծ գիւղեր ալ շինուած են Չօրլուի մէջ։ Ասկէ զատ, շատ մը փոքր գիւղերու մէջ ալ գաղթականներ տեղաւորուած են։ Միայն Չօրլու քաղաքին մէջ 200է աւելի գաղթականական տուներ շինուած են։ Հետզհետէ հասնող գաղթականները կը ղրկուին Հայրապօլուի գաւառակը։ Ժողովուրդը եւ պաշտօնատուները մեծ օժանդակութիւն կ'ընեն անոնց։ Եկող գաղթականներէն ոչ մէկը դուրսը մնացած է, իսկ նորեկններու կողմէ պատսպարուած են անոնք որոնց տուներուն շինութիւնը դեռ չէ աւարտած։ Կէլիպօլուի գիւղերուն մէջ ալ կը շարունակուի աշխատանքը։ Հակառակ եղանակին, լաւ դրայ գաղթականներուն վիճակը։ Անոնց առողջութիւնը լաւ է եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններ չկան։ Թէքիրտաղի մէջ բժշկական մարմին մը կազմուած է, հարկ եղած օգնութիւնը ընելու համար։ Եկող գաղթականները պատուաստուած են կարգ մը հիւանդութեանց դէմ իսկ անոնց հագուստները եւ գոյքերը հականեխուած են։

Ասկէ վերջ գալիք գաղթականները պիտի տեղաւորուին Սարայի եւ Մալկարայի գաւառակներուն մէջ։

500 գործազուրկներու ցոյցը

Քանի մէջ (Մանչ) 500 գործազուրկներ շաբաթ օր ցոյց մը կատարեցին նահանգապետութեան առջեւ, հաց եւ աշխատանք պահանջելով։ Թերթերը կը գրեն թէ ամբողջ շրջանին մէջ (Քալվատոս) 10.000 գործազուրկներ կան, բայց միայն 303 հոգի նպաստ կը ստանան, Տովիլի, Թրուվիլի, Տիվի եւ Քապուրկի գրասենեակներէն։ Եւ այս՝ 400.000 հոգինոց բնակչութեան մը վրայ։ Անգործութեան մատնուած են ոչ միայն նաւահանգիստի եւ նաւարանի, այլ եւ հիւսուածեղէնի, մետաղագործութեան, խայախորդարանի, շաքարի եւ պանիրի գործարաններու աշխատաւորները։ Գործազուրկները կը պահանջեն նոր գրասենեակներ բանալ, նպաստ բաժնել բոլոր գործազուրկներուն՝ առանց սեռի, ցեղի եւ ազգի խտրութեան, ապուր բաշխել եւ ձրի ճաշարաններ հաստատել իրենց զաւակներուն համար։

»»» · · «««

ՇՈՒՆԴԱԼԻՑ ԴԱՏ ՄԸ.— Նախկին պաշտօնի ոստիկան Գոնի դատ բացաւ «Կոէնկուռտ» շաբաթաթերթին դէմ, 200,000 ֆրանք հատուցում պահանջելով։ Շաբաթաթերթին տնօրէնը կը պնդէ իր ամբաստանութիւններուն վրայ, իբրեւ Սթավիսքիի մեղսակից ներկայացնելով Գոնին, եւ միեւնոյն ատեն մեղադրելով թէ գիտակցաբար մոլորեցուցած է դատական իշխանութիւնը, դատաւոր Փռէնսի սպանութեան հետքերը կորսնցնելու համար։ Վկայութեան կանչուած են նախկին նախարարներ Թառտիէօ, Շէրօն, Շէրոն, ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչ Գիած եւ ուրիշ բազմաթիւ երեւելիներ։

ՖՐԱՆՔԵԻ-ՌՈՒՍ ՁԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ մասին եղած հարցադրումի մը պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հերքեց այդ լուրը եւ իրենք պատճառ չունին չհաւատալու։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՍՏՂԵՐԷՆ Գրիճիթ Հէլմ երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Պերլինի մէջ, օգոստոս 29ին իր ինքնաշարժով գետին տապալած եւ ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով անցորդ կին մը։

«ԱՔՍԻՕՆ ՖՐԱՆՍԷԶ», արքայական օրկանը դատ բացած էր ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչ Գ. Գոնֆուա Սիպոտի դէմ, որ գրաւել տուած էր իր մէկ թիւը։ Ամբաստանութիւնը 3000 ֆրանք հատուցում կը պահանջէր։ Վէրսայլի հաշտարար դատաւորը ինքզինքը անձեռնհաս յայտարարեց, առարկելով թէ եղածը վարչական տնօրինութիւն է։ Դատը փոխադրուեցաւ քաղաքային ատեան, որ օրինաւոր գտաւ «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի պահանջը։ Դատարանը կ'ըսէ թէ թերթերու վաճառումը բացարձակապէս ազատ է եւ թէ ոստիկանութիւնը բռնութեան դիմած է։ Դատը պիտի տեսնուի դեկտ. 19ին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ պիտի կատարուի յառաջիկայ տարի, աշնան։ Այժմէն փորձեր կը կատարուին զուիցերիացի մասնագէտի մը աջակցութեամբ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ նորէն քննուեցաւ նոյեմբեր 19ին, Պոլսոյ Իրաւական Բ. ատեանին առջեւ։ Դատարանին անդամները յաջորդաբար հիւանդացած ըլլալով, շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ դեկտեմբեր 10ին։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons, Անիէռ (անկիւնի սրճարանը)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ–ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԿ'ՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԱՂՔԱՏ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՐԲԵՐՈՒ
(երեկոյթին ամբողջական հասոյթը կը յատկացուի Գլխ. Հ. Կ. Խաչին եւ Որբերու Օգնութեան մասն աճիւղին)

15 դեկտեմբեր 1934, շաբաթ երեկոյ ժամը 22ին

Salle des Fêtesի մէջ 20, **rue du Casino, Enghien.**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Առաջնակարգ նուագախումբ «ԱՐԻՍ»։
Գ. Գ. ԱԼԷՄՇԱՀի երգչախումբ՝ իր ամբողջական կազմով։
Կ'երգեն՝ Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ եւ Գ. Ա. ՔԻՉԷՃԵԱՆ։
Կը պարէ կովկասեան պարեր փոքրիկն ՌԷԺԻՆԱ (հինգ տարեկան իր եղբօր՝ Թաթիստ ԳԱՐԵԳԻՆի ընկերակցութեամբ։
Պարերը կը վարէ պարի փրոֆէսէօր՝ Գ. Գ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ։
Հաճելի անակնկալներ։ Անմրցան քոթիյեոն։ Ճոխ եւ աժան պիւֆէ։
Մինչեւ լոյս պար եւ պարի մրցում։
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ։

ՃԻՆ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Հայ. Կամ. Մարտիկ Միութեան կողմէ
15 դեկտեմբեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, **Petit-Journal**ի մեծ սրահին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԶՕՐ. ԴՐՕՄՕՆԻ
Նախկին զօրահրամանատար Կիլիկիոյ գրաւման բանակին
Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆ, Տէօվ.— 97։
ԼԱՎԻԼՏԻԵՕ, Մ. Տ.— 37։
ՎԻԷՆ, Ռ.զ.— 85։
ՎԻՎԻԷ, Քէօշ.— 35։
ԹԻՐԱՆԱ, Տ. Չ.— 100։
ՓԱՐԻԶ (16), Տիկ. Թամ.— 70։
ՓԱՐԻԶ (20), Մ. Ա.— 35։
Լ. ՍԷՑՆ ՍԻՒՐ ՄԵՐ Ս. Կ.— 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Վ.— 170։
ՊԱՆԵՕ, Ա. Ճ.— 53։
ՊՕՐՏՕ, Գործ.— 500։
ՓՐԷ ՍԷՆ ԺԵՐՎԷ, Ա. Տ.— 35։
ՔԱՁԻԷՌ, Աւետ.— 140։
ՎԻՎԻԷ, Գ. Ք.— 70։
ԹԷՀՐԱՆ, — 475։ Կարգադրեցինք։
ՇԱՕ, Գ. Ա.— 25։
ԹՈՒԼՈՒԶ, Մարկ.— 100։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը համարեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բժիշկ–պետ Եազուպեանի որ հիւանդութեանս միջոցին, իր այցելութիւններով եւ հոգածու վերաբերմունքով տառապանքս արագ ապաքինման։

Շնորհակալութիւններ նաեւ ընկերներու եւ բարեկամներու։

Յարսէյ Օննիկ Կարապետեան

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Տր. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ակումբի սրահին մէջ։

Մուտքը՝ ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Իզմիրցի Մարիամ Սարաֆեան (մօր անուն՝ Իլմոնիա) որ 4 5 տարի առաջ Ցունաստանէն եկած է Փարիզ եւ ամուսնացած Գ. Մանուկի հետ։ Իր հասցէն իմացնել Ցառաշի վարչութեան։

Քասապեան Մարտիրոս, Թագւոր եւ Մանիշակ Աւետիսեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Զաւէն Աւետիսեանը, որ Գարակէօզեան Որբանոցի նախկին սաներէն էր եւ ասկէ առաջ կը գտնուէր Փարիզ, Լուար-է-Շէր, Բօլոմպ, Սէն։

Ցեղեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարտիրոս Աւետիսեանի, Քամպի, Ցունաստան։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameane PARIS 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 29 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2064

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ ՄԷԿ ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ

»»»··«««

Ի՞նչ է մեր առաջարկած կեդրոնացումը:

Եթէ ունենայինք Ազգ. Խորհուրդ մը, իրաւասութեանց եւ աշխատանքի բաժանումներով, ճամբան հարթուած կ'ըլլար: Եւ առով իսկ վերջ դրուած՝ այն թարթափումներուն որ կը մատնանշուին ամէն օր:

Այդ պահանջը կայ ու կը մնայ, հակառակ բոլոր ինքնախաբութեանց կամ ուրացումներուն:

Եւ սակայն, որովհետեւ ժամանակի կը կարօտի այդ ձեռնարկը իսկ մենք սահմանական հոգեր ունինք այսօր, պիտի առաջարկէինք առժամեայ կարգադրութիւն մը.—

Կազմել վարիչ մարմին մը՝ գաղթականներու զոյգ «օֆիս»ներու եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի ներկայացուցիչներէն, յատկապէս հետապնդելու համար օրուան հոգերը,— գործազրկութիւն, կացութիւն, անկանոն թուղթ եւ յարակից հարցերը:

Անշուշտ այս մարմինը պիտի վայելէ միւս բոլոր կազմակերպութեանց աջակցութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս:

Անոնց եւ պիտի գտնուին ինչպէս Բարեգործականը, նոյնպէս Հայր. Միութիւնները կամ նախկին կամաւորները,— բոլոր այն օրկանները որ կապ ունին աշխատաւոր բազմութեանց հետ եւ կրնան գիւրութիւն մը ընծայել, աշխատանք մը ստանձնել:

Մէկ խօսքով, եռանդամ մարմինը պիտի դառնայ գործադիր իշխանութիւն, իսկ միւսները՝ աջակից կամ խորհրդատու:

Այս կարգադրութեամբ, ոչ միայն բոլոր դիմումները կը կատարուին մէկ խողովակով, այլ եւ բոլոր հոգերն ու հարցերը կը կեդրոնանան մէկ սեղանի վրայ, ներկայացնելով կացութեան ամբողջական պատկերը:

Գաւառներու իրաւասու իշխանութիւններն ալ կը կապուին այս մարմնին հետ, իբրեւ օժանդակ ուժեր:

Երբ այս հիման վրայ կազմակերպուի գործը, ոչ միայն վերջ կը տրուի հակասական կամ թերի ձեռնարկներու, այլ եւ ճամբայ կը բացուի աւելի լուրջ աշխատանքներու համար:

Այսօրուան – վաղուան հոգեր չեն գործազրկութեան տագնապը, կամ 10 առ հարիւրի օրէնքին խստագոյն գործադրութիւնը, եւ կամ նպաստի դադարման ողբերգութիւնը:

Նոյն իսկ եթէ կարճ տեւէ տագնապը, միայն վերահաս ձմրան անձկութիւնը բաւական է լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու:

(Այս առթիւ, եւ իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կրկին կը յանձնարարենք զգուշանալ վայրերան արտայայտութիւններէ, որոնց համաձայն իբրեւ թէ գաղթականները դուրս պիտի հանուին կամ այլուր պիտի փոխադրուին...):

Երբ մէկ սեղանի վրայ փռուին բոլոր հարցերը, վանգատներն ու բողոքները, փոխանակ զանազան հաստատութեանց գլրոցներուն մէջ թաղուելու, վարիչ մարմինը պատեհութիւն կ'ունենայ նա՛եւ նոր լուծումներու մասին մտածելու:

Օրինակ, մենք երբեք լրջօրէն չենք զբաղած հողագործական աշխատանքներու հարցով:

Թուերը բախտաւոր են այս տեսակէտէն, շատոնց կապուած ըլլալով հողագործութեան:

Ձենք ուզեր խոշոր բառեր գործածել, դնելով «հողագործական գաղութ»ներու ծրագիրը: Թերեւս ուշ է ատոր համար, եւ շատ ալ դժուար:

Բայց, գիտենք թէ կան ֆրանսական ընկերութիւններ որոնք աշխատաւոր ձեռքեր կը փնտռեն, թափուր եւ ընդարձակ հողեր մշակելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, ուսումնասիրութեան արժանի հարց մըն է ա՛յս: Երբ աշխատանքի եւ հացի խնդիր ունինք, ներելի չէ կանխակալ կարծիքներով սպրուիլ կամ թափթփ վճիռներ արձակել եւ յօրանջել:

Կը տեսնէք որ մեր բոլոր խորհրդածութիւններն ու թելադրութիւնները կը յանգին մէկ՛ եզրակացութեան,— ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ:

Կազմակերպութիւն՝ միակ եւ ընդունակ օրկանի մը ձեռքը կեդրոնացնելով բոլոր հոգերը, եւ աշխատանք՝ համաձայն կանխորոշ եւ գործնական ծրագրի մը եւ տեւական, հետեւողական գործունէութեամբ:

Անշուշտ այս բոլորը կը կարօտին դրամական լայն միջոցներու:

Այդ մասին ալ պարտաւոր է մտածել այն խորհրդակցական մարմինը, որ յուշագիր ներկայացուց կառավարութեան եւ այժմ արդիւնքին կը սպասէ:

Անոր կ'իյնայ շարժման մէջ դնել բոլոր կազմակերպութիւնները, թէ գործը ձեւակերպելու եւ թէ նիւթական աղբիւրներ ճարելու համար:

Եթէ այս բոլորը ցնորք են եւ մենք նորէն հանդիսատես պիտի ըլլանք պատահական, կիսկատար կամ խաչաձեւեալ ձեռնարկներու, այն ատեն կրկին կը ծագի միւս հարցը,— բանուորները իրենք իրենց գլխուն ճարը կը նային, ստանձնելով նախաձեռնութիւնը համապատասխան կազմակերպութեան մը:

Այդ պարագային, անգամ մը եւս հաստատուած պիտի ըլլայ թէ, պարզապէս մարզանքներով եւ ջայլթանթծով զբաղած են բոլոր մեծ ու փոքր գրասենեակները, անընդունակ՝ որ եւ է հիմնական աշխատանքի:

Ուրիշ խօսքով, անգամ մը եւս պիտի համոզուինք թէ, բազմաթիւ կարճ – երկայն թեւեր ունինք, բայց չունինք տիրական գլուխ մը, որ դիմաւորէ օրուան անակնկալները:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բանակցութիւնները այդ գործին հե՞տ ալ կապ ունին

Նախարարական խորհուրդի աւշի օրուան նիստին մէջ, Պ. Լավալ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարներուն հետ ունեցած տեսակցութեանց մասին: Թերթերը կը գրեն թէ այս խօսակցութիւնները կապ ունին ոչ միայն արեւելեան դաշինքի մը, ԱՅԼԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԶՍՊԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԸ ՀԵՏ:

ԽՄԲ. — Այս պայմանագրի մասին առաջին անգամ գրեց «Թան»ը, Ժընեւէն ղրկուած թղթակցութեան մը մէջ: Մեր տեղեկութիւններն կը հաստատեն թէ անհարեկնութեան եւ յանցաւորներու յանձնումի մասին ծրագիր մը առաջարկած է Թուրքիա, պալքանեան ժողովին մէջ (Էնկիւրի), բայց համաձայնութիւն չէ գոյացած:

*** Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ֆրանսա եւ Թուրքիա կ'ուզեն փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքել, ամրապնդելու համար պալքանեան համաձայնութիւնը: Թուրքիա ինքզինքը ապահով կը զգայ կռնակէն, բարեկամութեան եւ չինակցութեան կապեր հաստատած ըլլալով Խ. Միութեան, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ: Այժմ կ'ուզէ նոյն ապահովութիւնն ստանալ Պալքաններու եւ Միջերկրականի մասին, սերտ համաձայնութիւն մը կնքելով Ֆրանսայի հետ:

Արտաքին նախարարը մեծ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Թէվֆիք Րիւշտիի եւ Պ. Թիթուլեսքոյի: Ճաշէն յետոյ, խօսակցութիւնները շարունակուեցան նախարարին եւ հիւրերուն միջեւ. Յետոյ Պ. Թիթուլեսքօ եւ Թէվֆիք Րիւշտի այցելեցին վարչապետին եւ երկար խօսեցան Եուկոսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ ծագած վէճին եւ ուրիշ հարցերու մասին: Երկու նախարարները իրենց տեսակէտները պարզեցին Փոքր Համաձայնութեան եւ պալքանեան միութեան գործակցութեան մասին, միեւնոյն ատեն նկատի առնելով Խ. Միութեան բռնելիք դիրքը, որ կրնայ փոխուիլ:

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

»»»··«««

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ ԿԸ ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆՊԱՍՏԷ ԶՐԿԵԼ ԲՈԼՈՐ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Երեսփ. Ժողովը աւշի օրուան նիստին մէջ, երբ կը քննուէր աշխատանքի նախարարութեան նշմտացոյցը, կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նաեւ օտար բանուորներու մասին: Համայնավար երեսփոխան Քաշէնի ըստ տուաւ թէ իրականին մէջ ամբողջական գործազուրկներու թիւը մէկուկէս միլիոն է, իսկ մասնակի գործազուրկներուն թիւը՝ 3.200.000: Ուրեմն իբր հինգ միլիոն աշխատաւորներ կը տուժեն համատարած տագնապէն: Խօսելով օտար բանուորներու հարցի մասին, երեսփոխանը ձաղկեց օտարամերժ պայքարը: Բացատրեց թէ օտարականներու վտարումը անկարելի է ոչ միայն բարոյապէս, այլ եւ նիւթապէս: «Օրինակ, կը կարծէ՞ք թէ հիւսիսային շրջանին մէջ կարելի է 55.000 օտար հանքագործներուն տեղ դնել հիւսուածեղէնի, շինութեանց եւ նաւարանի 60.000 գործազուրկները: Միւս կողմէ, վտարելով օտարները, պիտի ոչնչացնէք մանր առեւտուրը, ինչպէս եւ Ֆրանսայի համբաւը աշխարհի մէջ: Ուպէտօի դաշտի օտարներու կողմէ մեր բանուոր դասակարգին դէմ եղած մրցումը, պարտադրեցէք որ հաւասար վճարում կատարուի»:

Բանախօսը առաջարկեց շաբաթական աշխատանքը վերածել 7 ժամուան, առանց կրճատելու վճարումները, ազգային ֆոնտ մը հաստատել գործազրկութեան համար եւայլն:

Աջակողմեան երեսփոխան մը առաջարկեց գործազրկութեան որ եւ է նպաստ չվճարել օտար բանուորներուն:

Խօսեցան նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Պ. Ֆրօսար եւ ուրիշներ: (Այս նիւթը շատ կարեւոր ըլլալով, մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք առանձին):

Պաւէռազմի նաշխանդամները կը պառկին փողոցներուն մէջ

Աւշի օր քանի մը հարիւր (ձախակողմեան թերթերը, կ'ըսեն՝ 2500) ժողով գումարեցին Փառէզի մէջ, յետոյ երթալով Օփերայի հրապարակը, ցոյց մը սարքեցին: Կը պահանջէին ջնջել այն հրամանագիրը որով երեք առ հարիւր կրճատուեցաւ իրենց հանգստեան թոշակը: Բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան: Ինչպէս անցեալ գարնան եւ ամրան, այս անգամ ալ հաշմանդամները փռուեցան փողոցին մէջ, ամբողջ 35 վայրկեան, ժամը 10 45էն մինչեւ 11.20 խափանելով երթեւեկը, մինչ հարիւրաւոր ոստիկաններ չլթայ կազմած կը հսկէին: Հաշմանդամները կ'աղաղակէին միաձայն.

— «Մեր հանգստեան թոշակները, մեր հանգստեան թոշակները, անկցին հրամանագիր–օրէնքները»:

Ցոյցերու ընթացքին, 46 տարեկան հաշմանդամ մը հրմշտուքէն գետին ինկաւ ուշաթափ: Անմիջապէս դեղարան փոխադրեցին, բայց մեռաւ: Այս դէպքը աւելի գրգռեց կիրքերը: Ոստիկանական տեսչութիւնը ստիպուեցաւ երկար զեկոյց մը հրատարակել, միտքերը հանդարտեցնելու համար:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻԼ ՍՈՒՐԻԱՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի, նոյ. 26 թուականով.—

Սուրիոյ եւ Լիբանանի իշխանութիւնները կարեւոր որոշում մը տուին, արտօնելով Հրեաներու ներգաղթը, պայմանաւ որ ներգաղթողները դրամագլուխ ներածեն եւ գործարաններ եւ ուրիշ ձեռնարկներ հիմնեն, տեղացի աշխատաւորներ գործածելով: Ուրիշ պայման մըն ալ այն է որ հրաժարին սիոնական գաղափարներէն, որ կը ձգտին համախմբել հրեայ բնակչութիւնը:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հողային ամբողջութիւնը ապահովելու համար, պիտի չթոյլատրուի որ Հրեաները հողեր գնեն Սուրիոյ սահմանագլուխին երկայնքը, որովհետեւ այդ շրջանին մէջ տեղաւորումը յետագային կրնայ պատճառ համարուիլ սահմանագլուխը փոփոխելու ի նպաստ Պաղեստինի:

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

«ՊԷՑ», «ՊԱՑԱՆ», «ՕՂԼՈՒ»

Երկու տարիէ ի վեր, շոգեպինդ արագութեամբ կ'ընթանայ թրքական յեղաշրջումը:

Ինչ որ կատարուեցաւ տասը տարի առաջ, սուլթան–խալիֆայութեան ջնջումով եւ ուրիշ արմատական փոփոխութիւններով, աննախընթաց էր Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

Իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ երկու տարիէ ի վեր,— լեզուական համաժողովէն յետոյ — աննախընթաց է համաշխարհային պատմութեան համար:

Ամբողջ մարդկային պատմութիւնը վեր ի վայր շրջելէ յետոյ, Քէմալ Աթաթիւրք, այլ անուամբ Մ. Քէմալ այժմ ալ թուրք բնտանիքները տակնու վրայ կ'ընէ, մականուն պահանջելով:

Հրամանը կը վերաբերի բոլոր Թուրքերուն (թրքահպատակ): Բայց ամէնէն ծանր հարուածը պիտի կրեն բուն Թուրքերը, որովհետեւ մականուն չեն ունեցած եւ նոր պիտի ճարեն:

Միւսները, ոչ - Թուրքերը, պրպըտումներ կատարելու պէտք չունին:

Հայը «եան»ը պիտի ջնջէ, Յոյնը՝ «իսը կամ «իտիս»ը, երկուքը մէկ՝ եւ ուրիշները՝ «էվ»ը կամ «ավ»ը (ռուսական),— պրծաւ:

Անոնք ուրիշ բաց դուռ մըն ալ ունին,— «օղլու»:

Այսպէս, պատրիարքը, Մեսրոպ արք. Նարոյեան, եթէ չուզեր Մեսրոպ արք. Նարօ կամ Նարոյ դառնալ, պիտի ստորագրէ «Նարօ օղլու Մեսրոպ»: Քաղաք. ժողովի ատենապետն ալ, Վահան Սուրէնեան, եթէ չափազանց հայկական գտնէ Վահան – Սուրէնը, կը կլորնայ եւ կը դառնայ «Սուրէն օղլու Վահան»:

Տարակոյս չկայ թէ բոլոր հաւատարիմները պիտի նախընտրեն «օղլու»ն, ընդ առաջ գացած ըլլալու համար քէմալականութեան ծրագրին որ կը ձգտի անհետացնել ազգութեան որ եւ է դիմագիծ:

Բայց, միայն մականունով չի վերջանար մասնաւորապէս բուն Թուրքերուն չարչարանքը:

Անոնք պարտաւոր են մոռնալ, նաեւ, քանի մը բառեր, որ միս-ոսկոր դարձած են դարերէ ի վեր.— «աղա», «փաշա», «էֆէնտի»:

Միայն «պէյ»ին խնայուած է: Այն ալ՝ անճանաչելի դառնալու պայմանաւ:

Այսուհետեւ պիտի գործածուի ոչ թէ պէյ, այլ «պայ»: Եւ ոչ թէ անունին եւ մականունին միջեւ, այլ սկիզբը, եւրոպական ձեւով, ինչպէս համազօր «պարոն»ի,— «պայ Թէվֆիք Արաս»:

Հօյակաւոր «համըմ»ն ալ կռնակը տալով «պայ»ին, կը դառնայ «պայան», օրինակ ըլլայ թէ տիկին: (Զէ՞ որ «համըմ»ն ալ ծնած է «խան»էն = «խանում»):

Դեռ ջուր կը վերցնէ այս խնդիրը: Բայց, Թուրքերը խօսք մը ունին — զարնելով զարնելով կը գտնեն եղանակը:

Նոյն եղանակի թրքացումն է հարիւրին հարիւր քառն համեմատութեամբ:

Պայզամիտներ կը կարծեն թէ այս ընթացքով անճանաչելի պիտի դառնան Թուրքը: Ոչ միայն լեզուով ու բառով, այլեւ անունով:

Իսկ նարտա՞ը...

Վ.ԱՀԷ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԳԻՇԵՐ ՑՈՐԵԿ

»»»··«««

Ոստիկանական հետապնդումները շարունակուեցան նաեւ աւշի գիշեր — չորրորդ գործողութիւն: Այս անգամ նորութիւն մը հաստատուած էր.— «աւտոք ծի ձեռնարկել նաեւ ցերեկ ատեն: Այս որոշման վրայ, երեքշաբթի կէսօրէն յետոյ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրաւ իր ուժերը, եւ անակնկալ հետապնդումներ կատարեց Քառթիէ Լաթէնի (Ս. Միշէլ), Մոնփառնասի եւայլն կողմերը, հարցաքննեց հարիւրի չափ անհատներ եւ ոստիկանատուն առաջնորդեց տասը հոգի, ստուգումներ կատարելու համար: Յետոյ գործողութիւնը շարունակուեցաւ ուրիշ վայրերու մէջ, եւ քանի մը ժամ ընդհատուելէ յետոյ, վերսկսաւ գիշերուան ժամը 10ին: Ցայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններ մտան Ռիվոլիի, Օփերայի, Շոսէ տ'Անթէնի, Բլիշիի զբօսարաններէն եւ սրճարաններէն ներս, ազդարարելով.

— Ձեռքերը վե՛ր, կիները աջին, այրերը ձախին:

Հրամանը կը գործադրուէր անմիջապէս: Կէս գիշերուան մօտ, երկրորդ գործողութիւն մը կատարուեցաւ տարբեր ուղղութեամբ: Փլաս Մոպէռի, Ռիւ Սէն Ժաքի, Սէն Տընիի եւ Մոնփառնասի կարգ մը «գիշերօթիկ» հաստատութիւններէն հաւաքուեցան չորս օտար եւ վեց Ֆրանսացի դատարկապորտներ, տասը օտարականներ՝ իբրեւ անօսատող իրենց վերաբերեալ օրէնքին, մէկ օտարական՝ որ արտաքսման հրաման ստացած էր եւ երեք ուրիշ օտարներ որոնք դատապարտուած էին ի բացակայութեան:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը հետեւեալ յայտարարութիւններն րրաւ այս հետապնդումներուն առթիւ.

— Մենք միայն մէկ նպատակ ունինք,— երեւան հանել այն չափազանց բազմաթիւ անհատները որոնք չեղած են օրէնքին: Այս հետապնդումները գրեթէ տեւական են, քանի որ 1934 յունուար 1էն ի վեր 1212 անգամ կատարուած են, երեւան հանելով 1115 անկանոն օտարականներ, առանց հաշուելու ուրիշ բազմաթիւ յանցանքներ. Այս անգամ, թերեւս աւելի լայն ծաւալի մը վրայ կատարուած գործողութիւնները երեք օրուան մէջ տուին հետեւեալ արդիւնքը, առանց հաշուելու քննելի պարագաները,— 149 հեղինակներ՝ զանազան յանցանքներու, 125 օտարականներ որոնք բացարձակապէս անկանոն՝ օրինազանց վիճակի մէջ են, մասնաւորապէս արտաքսուած մարդիկ: Կը հետեւի թէ այս մաքրագործումը հակառակ չէ Փարիզի շահերուն: Մնաց որ, կրկին եւ կրկին հրահանգած եմ որ եւ է կերպով չվնասել մայրաքաղաքի առեւտուրին եւ ոգեւորութեան:

** Լիոնի մէջ ալ հետապնդումներ կատարուելով, ձերբակալուեցան 60 ցնծուհիներ եւ բազմաթիւ կասկածելի մարդիկ: Այս վերջիններէն չորսը վար դրուեցան:

Անգլիական նաւանիկը եւ Լոնտոնի հայ գաղութը

Այսօր, հինգշաբթի, Լոնտոնի մէջ տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ ժառանգ թագաւորին չորրորդ տղուն՝ Քէնթի դուքսին հարսնիքը՝ Յունաստանի Մարինա իշխանուհիին հետ: Այս առթիւ մասնաւոր արտօնութեամբ, յանուն Լոնտոնի հայ եկեղեցիին եւ գաղութին հոգեւոր հովիւ Մերուժան քահանայ անգլ. շնորհաւորութեան գիր մը ուղղած է Անգլիոյ վեհապետին:

Քէնթրպրիի Արքեպիսկոպոսին հրաւէրով, Ուէսթմինիստրի արարողութեանց ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Մերուժան քահանան: Իսկ պալատական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

ՄԵՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Վիէն. Անցեալ խմբագրութեամբ. («ՅԱՌԱՋ», 21 նոյեմբեր) տուի ամփոփ տեղեկութիւններ՝ Փոն Թ'Վէլի շր- ջանին մէջ գտնուած հայ գաղութի բնակարանային կեանքի մասին: Այս անգամ պիտի նկարագրեմ բուն գոր- ծարանի կեանքը:

Նախ հանդիպինք գրասենեակը, ուր կ'աշխատին նաեւ 4 հայ օրիորդներ: Զորս ալ վկայուած են Վիէնի նախա- կրթարաններէն, որոնց շնորհիւ յա- ջողած են տեղաւորուիլ գրասենեկա- յին աշխատանքներու մէջ:

Երկու մեծերը արդէն 5 — 6 տարիէ ի վեր կ'աշխատին: Մէկը, մօտ մէկ տարի առաջ յաջողեցաւ մեքենագրու- թենէ անցնիլ ընդհ. հաշուապահի օգնականութեան, իսկ երկրորդը, կը գրագէ ծանօթագրութեամբ: Փոքրե- րէն մէկը՝ մէկ տարիէ ի վեր արդէն կ'աշխատի, իսկ միւսը դեռ հազիւ եր- կու ամիս առաջ մտաւ:

Կուշիկի այս գործարանը կը բաղ- կանայ երեք յարկէ, եւ շատ կոկիկ շէնք մըն է: Իւրաքանչիւր յարկ վե- րածուած է մէկ արհեստանոցի, կօշի- կի պատրաստման մասերու պատրաստու- թեան համար:

Այսպէս, առաջին յարկին մէջ կը կարուին ներբանցու, կրունկ, եւ ասոր նման զանազան մասեր: Երկրորդ յարկին մէջ կը կարուին երեսունե- րը: Երրորդ եւ ամենամեծին, մէկ կողմին վրայ կը կարուին երեսները, իսկ միւս կողմը կօշիկներու լրիւ պատրաստութիւնը:

Բացի երեք կարողներու բաժինէն, մնացեալ մասերը գրեթէ կիներ եւ աղամարդիկ խառն կ'աշխատին մեքե- նաներու վրայ:

Աշխատանքներուն համար շղթայի դրութիւն հաստատուած է չորս տա- րի առաջ: Կարելի է ըսել թէ մինչեւ այսօր Ֆրանսայի մէջ քիչ կը գտնուին այս սիստեմին վերածուած կօշիկի գործարաններ:

Շղթաներու բոլոր կազմածները բերուած են Գերմանիայէն, իրենց մեքենագործներով միասին, որոնք տեղաւորելէ վերջ մեկնած են: Այս- տեղ անմիջապէս ըսենք, որ գործա- րանին ամէնէն կարեւոր մեքենաները գերմանական են, եւ վերջին դրու- թեամբ: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն անգլիականները, թիւով քիչ, իսկ Երրորդ Ֆրանսականները:

Բացի առաջին յարկի արհեստանո- ցէն, մնացեալ երկու յարկերը ամբող- ջութեամբ շղթայի դրութեան վերած- ուած են: Երբ շղթայ կ'ըսենք, ան- շուշտ, պէտք չէ հասկնալ պարզ եր- կաթ շղթայ մը: Մեր գործարանին շղթաները շինուած են հետեւեալ կեր- պով: Բարձրութիւն մէկ մեթր, լայնք՝ 50 սանթիմէթր: Շղթայի եր- կու կողմերէն ձգուած են երկաթ ձո- ղեր ճիշտ երկաթուղիի նման: Անոնց փոքրիկ անիւներ, նոյնպէս երկու կողմերէն, որոնք կը քալեն ձգուած երկաթ ձողերուն վրայէն: Իսկ մէջ- տեղի մասը շինուած է նուրբ, եւ շատ հաստատուն տախտակներով: Անիւ- ներուն վրայ եւս գոցուած են տախ- տակի նեղ շերտերով: Տակէն դառ- նալիք մասն ալ շինուած եւ գոցուած է տախտակով: Այնպէս որ, այցելող մը, երբ ուշադրութեամբ չնայի, կը կարծէ թէ, շղթան կեցած է բռնա- տրուած հարիւրաւոր զոյգ կօշիկնե- րով: Մեքենաները շարուած են շղթա- ներու՝ երկու եզրերն ի վար:

Իսկ, երեք կտրողներու եւ կարող- ներու շղթաները շատ պարզ են: Ա- սոնք շինուած են շատ հաստատուն մոմլաթի տեսակ կտորներէ: Ցակերը շինուած են տախտակէ, որուն վրա- յէն կը քալեն շարունակ, տակէն դառ- նալով: Կտրողներն ունին իրենց առ- ջեւ սեղաններ, որոնց վրայ կը կտրեն, եւ ամբողջ երեսի մասերը լրացնելէ վերջ, կը դնեն շղթային վրայ, որ կը տանի մինչեւ ուր որ պէտք է: Իւրա- քանչիւր բանուոր, 8 ժամուան մէջ կը կտրէ 40 — 60, եւ մինչեւ 100 զոյգ: (Այս վերջին թիւը երեխաներու յա- տուկ):

Երեք կարող բանուորուհիներու շղ- թան աւելի ցած շինուած է, աշխա- տանքը նստակեաց ըլլալուն համար:

Շղթաները կը քալեն 90—100 մեթր ժամական: Բացի երեք կտրող բան- ուորներէն, մնացեալ բոլոր մասերուն մէջ, իւրաքանչիւր բանուոր մէկ գործ կ'ընէ: Շղթան կը քալէ կօշիկներ- շալկած, ու բանուորը ստիպուած պէտք է շարունակ շարժման մէջ ըլ- լայ իր մեքենային պէս, գործը առ- ջեւէն չփախցնելու համար:

Աշխատանքի ձեւերուն այս համա- ռօտ բացատրութիւնէն վերջ, անցնինք վճարումներուն: 1927ի ծանօթ գոր- ծադրութենէն ի վեր, մինչեւ այս տարուան մարտ ամիսը գործերը շատ լաւ էին: Օրականներն ալ նոյնպէս գոհացուցիչ: Մարտէն սկսեալ, յան- կարծ գործերը թուլցան:

Հարիւրին 3էն մինչեւ տասը Ֆրանք պարգեւ (փրիմ) կը տրուէր բանուոր- ներու մէկ մասին, կտրուեցաւ միեւ- նոյն ամսուն: Ցետոյ սկսան 4—5 օր աշխատցնել շաբաթական, եւ օրական 7 — 6, եւ երբեմն ալ 5 ժամ: Այսպէս տեւեց մինչեւ օգոստոս ամիսը:

Գարգեւներու կտրելէ, եւ շաբաթա- կան 30—35 ժամ աշխատցնելէ վերջ, օգոստոսի կէսին յանկարծ օ- րականներն ալ կրճատուեցան, մէկէն մինչեւ չորս Ֆրանք օրական, միեւ- նոյն ժամանակ խոստանալով թէ, այս կրճատումէն վերջ պիտի սկսինք լը- ման՝ 48 ժամը չորունակել:

Բայց, տեղացի բանուորները գայ- րանալով այս ծայրայեղ անարդարու- թեան դէմ, գործադուլ յայտարարե- ցին որ տեւեց ութ օր: Ու եւ է յա- ջողութիւն չգտնելով, դարձեալ սկը- սան գործի: Այս գործադուլին հետե- ւանքով գործէ հանուեցան՝ 4—5 տեղացիներ իբրեւ պատասխանատու ու մէկ ալ Հայ, երիտասարդ մը որուն ամբողջ յանցանքն էր եղած Ֆրանսե- րէն գիտնալը, եւ մէկ - երկու անգամ ժողովներուն մէջ, տեղացի բանուոր- ներուն որոշումները քանի մը բառով հայ բանուորներուն թարգմանելը:

Խօսուեցաւ նաեւ, թէ՝ դեռ ուրիշ Հայեր ալ պիտի հանուին, բայց գոր- ծատէրը իմանալով չէ ձգած եւ յայ- տարարած է.

— «Երբ Ֆրանսայի գործաւորները գործադուլ կը յայտարարեն ու չեն աշխատիր, օտարականները ի՞նչպէս կրնան աշխատիլ: Ոչ մէկ յանցանք ունին Հայերը, եւ չեմ ուզեր որ հայ բանուոր հանէք այս պատճառաւ»:

Այսպէսով խնդիրը վերջացած նա- մարունցաւ: Խաղախորդարանի բան- ուորները, մօտ հարիւրեակ մը, որոնց 60էն աւելին տեղացիներ են, գործա- դուլին չմասնակցեցան, եւ այս բաժ- նի հայ բանուորներն ալ անոնց հետ միասին չձգեցին իրենց գործերը:

Ուրեմն, այս անյաջող գործադու- լէն ի վեր, սկսան աշխատցնել 48 ժամ շաբաթական, իրենց խոստումին հա- մաձայն: Շատ քիչ կը պատահի, որ բանուորներուն մէկ փոքր մասը, շա- բաթական 2 — 3 ժամ պակաս աշխա- տին: Իսկ այս վերջերս դարձեալ բա- կսան պարգեւները վճարել, հարիւրին 3 — 4 եւ երբեմն ալ մինչեւ 6 Ֆրանք:

Ներկայիս բանուորները կը ստա- նան 8 ժամուան համար՝ 18էն մինչեւ 29 Ֆրանք, իսկ բանուորուհիները՝ 12էն մինչեւ 22 Ֆրանք:

Այս հաստատութեան բանուոր- բանուորուհիներուն ընդհ. թիւն է մօտաւորապէս՝ 800 (պաշտօնեանե- րով միասին) բոլոր գործատիրոջ յայ- տարարութեան: Այս ութ հարիւր բանուորներէն միայն 189ը հայ ալ- խատաւորներ են, որ ճշգրիտ թիւն է: Տեղացիները միշտ ալ կը տրտնջան թէ, «գուք մեծամասնութիւն կը կազմէք»: Ու ժամաւանդ այս վերջի ծանօթ գործադուլին առթիւ, դառն- ացան տեղական թերթեր — ան ալ համայնավար — որ առանց իրակա- նութիւնը ստուգելու, յայտարարեցին թէ, «այս գործարանի բանուորներու մեծամասնութիւնը Հայեր են»: Այս 189էն 105ը այրեր են, իսկ 84ը կիներ: Խաղախորդարանի բաժինին մէջ հայ բանուորներուն թիւն է 29, 6ը կիներ են: Ասոնք եւս 189ին մէջ են:

189 հայ բանուոր — բանուորուհի- ներուն մէջ կան միայն 7 հոգի — 3 մանչ եւ չորս աղջիկ — որոնց տարիքը 15էն վար է: Ասոնցմէ մէկ քանին ի- րենց ինքնութեան թուղթերը յաջո- ղած են առնել, իսկ մէկ քանին դեռ ոչ: Ցոյս ալ չկայ եւ ընդհակառակն կը վախցուի որ հանուին գործարա- նէն.

Գործաւորը բոլորին համար ալ ե- րեք ամսուան պայմանագրութիւններ ստորագրած էր, բայց բոլորն ալ չյա- ջողեցան

Ունինք մէկ հայ «թոնթրմէթր» (վարպետ), որուն օգնականը նոյնպէս հայ է: Ամսական կը ստանան՝ 900 — 800էն ոչ պակաս: Գրասենեակային աշ- խատաւոր հայ օրիորդներն ալ կ'ըս- տանան՝ 600 — 500, իսկ փոքրերը 200ական: Այս գործարանը կ'արտա- դրէ օրական միջինհաշուով՝ 1800 զոյգ կօշիկ, 500 զոյգ «սանտալէթ»: Իսկ 70էն մինչեւ 200 զոյգ հինի նորոգու- թիւններ կ'ըլլան, որոնք կը դրկուին գործատիրոջ զանազան վայրերու մէջ ունեցած վաճառատուներէն: Այս հի- ներու նորոգութեան վրայ կ'աշխատին 10 — 12 բանուորներ:

Այս վերջերս քանի մը գողութիւն- ներ պատահեցան գործարանին մէջ: Գողօնները բոլորն ալ բռնուեցան տե- ղացիներու վրայ: Վա՜յ թէ բռնուէր հայ բանուորներուն վրայ, այն ժա- մանակ կրնայիք երեւակայել թէ ինչ կ'ըլլար մեր վիճակը:

Ցաջորդ անգամ կը գրեմ այս շըր- ջանին մէջ գտնուած քանի մը մանր գործարաններու հայ բանուորներու մասին, տալով անոնց եւս ճշգրիտ թիւը.

ՓԱԼ - ԱՂԲԻՒՐ

ԽՄԲ.— Կրկին եւ կրկին կը թե- լադրենք մեր թղթակիցներուն, վի- ճակագրութիւններ կազմել այս ուղ- ղութեամբ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լէօի «Թրքահայ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը» գրքին Ա. հատորին մէջ (էջ 123) կը կարդամ հետեւեալը.

— «Արծուին փաշան առած էր իր պատասխանին մէջ թէ կառավարու- թեան նոր հասած տուեալներով Հա- յերը կազմում են ազգաբնակութեան միայն 17 առ հարիւրը ... Աղգասէր- ները լուր տարածեցին թէ այդ պա- տասխանը գրել է հայազգի Արթին էֆ. Տատեանը, որ եւ հէնց այդ առ- թիւ նշանակուած էր արտաքին գոր- ծերի մինիստրի օգնական: Եւ այս մարդն ալ դարձաւ քաւութեան նո- խազ: Գրիգոր Արծրունին նրան ան- ուանեց «դաւաճան»: Կ. Պոլսի հայ երիտասարդութիւնը ցոյց կազմեց Տատեանի ապարանքի առաջ, երգելով ազգային երգեր. ցուցարարները կան- չում էին՝ «Կորչի՛ դաւաճանը», «Կոր- չի հայրենիքի թշնամին»: Տատեանը ստիպուած եղաւ գնալ Ներսէս Պատ- րիարքի մօտ եւ յայտնել նրան թէ արտաքին գործոց մինիստրի պատաս- խանը ինքը չէ գրել»:

Լէօի գրքին մէջ յայտնուած այս կարծիքը Տատեանի անմեղութեան մասին հաստատելու փորձ մը կ'ուզեմ ընել, առանց սակայն փաստացի կա- րենալ մտնելու իրեն

1885—87ի միջոցներուն էր,— այս պահուն չեմ կրնար ճշդել բուն թուա- կանը,— Դուրեան Եղիշէ վարդապետ, վարժարանին տեսուչ՝ ստիպողական գիր մը կը ստանար Մկրեան Տ. Ցովհ. քահանայէ անձամբ Պոլիս անցնելու: Դուրեան անհանգիստ ըլլալով այդ օրերուն, խնդրած էր աւագերէց Տ. Կարապետ քահանայէ փոխանորդել զինքը. Տ. Կարապետ քհյ. վերադար- ձին հրաւիրեց զիս եւ յայտնեց թէ Տատեան Ցարութիւն փաշան Տ. Ցովհ. Մկրեանի ըսած է որ քեռայրս՝ Գար- տիրաւլի Նիկողայոս Պոսալեան (Տէտոյ Տ. Ցակոբ քհյ., Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Բերա) որ Ռուսաստան վերադարձած ազգ. վարժարանի մէջ կը դասախօսէր, պիտի փնտռուի կա- ռավարութենէն եւ պէտք է անմիջա- պէս արտասահման անցնի, ինչ որ յաջորդ օրն իսկ կատարուեցաւ: Մե- զի այնպէս թուեցաւ այն ատեն թէ Տատեան ուշացած էր պատկանեալ անդր գրքերու Ռուսիոյ մէջ առաքած իր հաղորդագրութիւնը:

Այս խնդիրն շատ աննշան դէպքը Թուրքիոյ արտաքին նախարարի հայ խորհրդականին կողմէ եկած, թերեւս շատ աւելի ճշգրտօրէն կ'արտացոլէ Արթին փաշայի բուն ներքին մարդը եւ կուտայ անոր ազգասիրութեան ու մարդասիրութեան չափանիշը:

Քանի մը տարիներ անցան. պատա- հեցաւ Դուրեան Եղիշէ վարդապետ տառքելութիւնը դէպի Եւրոպա: Վե- րադարձին Դուրեան՝ Մկրեանի հետ, պատրիարքէն յետոյ, կը ներկայանայ Տատեանի տեսակ մը տեղեկատուու- թիւն ընելու: Դուրեան վարդապետ այս դէպքը մեզի քանի մը հոգիներու պատմած ատեն ըսաւ. — «Դեռ չեմ տեսած մէկը հայրենասէր՝ Տատեանի չափ»: Կը յիշեմ որ մեր վրայ թողած տպաւորութիւնը ահագին եղաւ: Եւ որովհետեւ երբեմն փոքրիկ դէպքերը մեծ խնդիրներ լուծելու կամ լուսա- բանելու կը ծառայեն, թող այս քանի մը խօսքերը միան ծրարուած թերթի մը մէկ անկիւնը:

Լէօ անշուշտ իր գրքին պարունա- կած հազուագիւտ ճշմարտութիւննե- րուն մէջէն բոլորովին տարբեր տեսա- կէտէ կը մեկնի, Տատեանը քաւու- թեան նոխազ ներկայացնելու համար:

Քանի մը խօսք այս առթիւ:

Ծիշդ չէ ընդհանրապէս տարած- ուած այն համոզը թէ մեր աւագա- նին անտարբեր գտնուած է հայ դա- տին առջեւ: Եւ երբ Լէօ կը քննադա- տէ Երիմեանն ու Վարժապետեանը, կ'անգիտանայ թերեւս որ այդ վեղա- րաւորներուն եւս կային պետական մարդիկ, ճշմարիտ հայրենասէրներ, որոնք ուրիշ ճար չունէին բայց մի- այն օգտակար ըլլալ վարագոյրի ե- տեւէն: Անոնց ջանքերը ինչպէս եւ պատասխանատուութիւնները մութին մէջ կը մնան եւ թերեւս մնան միշտ:

Լէօի գրքին քննադատութիւնը կը կարօտի երկար աշխատանքի եւ ժեռն- հասութեան: Այդ երկուքն ալ կը պակ- սին քովս, բայց համբերութիւնն ալ կը պակսի քովս մեծամայն չաղադա- կելու համար թէ,—

Երբ մեծ պատերազմի նախօրեակին Հայաստանի սարահարթին վրայ կը նետեմ ակնարկս, կամ Սեվրի դաշնա- գրին վաղօրեակին կը դիտեմ հայու- թիւնն ու անոր ապագան, ես կ'օրհ- նեմ հայ յեղափոխութիւնը եւ անոր բոլոր գործիչները, վեղարաւոր թէ հայդուկ, այն անհամար փաղանգը որ կամովին զոհուեցաւ հայրենիքի սեղանին վրայ:

Ոչ մէկ գործ ու գործիչ զերծ դը- տած է Լէօի աչքին առջեւ, բայց ա- ղէ՞, գոյութիւն ունեցա՞ծ է երբեք այս երկրագունդին որ եւ է մէկ ան- կիւնը յեղափոխութիւն մը առանց մոլորանքի.

Թէ յեղափոխութեան սկզբունքն իսկ ընդունիլը ոճիր էր հայ ազգին ու երկրին համար, ինչպէս կը ձգնի հաս- տատել Լէօ, թերեւս կը պարունակէ իր մէջ ճշմարտութեան մը աննշմար սերմեր, բայց պատմութեան ընթաց- քը դադրեցնել ոչ ոքի տրուած է: Ու ոչ մէկ ազգ մաթեմաթիքականօրէն իր ճակատագրին տէրն է

Կռուեցանք ու յաղթուեցանք
Կռուեցանք ու ջնջուեցանք.

Բայց առանց կռուելու ալ կը ջն- ջուէինք եւ ասոր համար էր որ նա- խընտրեցինք կռիւը, եւ պիտի կուրծք դեռ, նոյն իսկ մեր կամքէն անկախ, որքան ատեն որ մարդկութիւնը ու- րիշ պատեանը, իրաւունքն ու ար- դարութիւնը փնտռուած ատեն

Կռիւը անհրաժեշտ է ապրելու հա- մար, գէթ առ այժմ: Չէ՞ որ ամեն- ներն ալ կռուեցան իրենց պատմական իրաւունքին տիրանալու համար

Ահա թէ ինչու համար կը կարծեմ թէ Լէօ մեկնած է սխալ տեսակէտէ մը, իր անողոք քննադատութիւնը գը- րած ատեն.

ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐՏԻՋԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի նոյ. 20 թիւին մէջ երգիչ Գ. Քէչէճեան գրութիւն մը ստորա- գրած էր, որ կը հեգնէր իմ «Իմ եր- կու խօսքս» (նոյ. 10) եւ առուլ յա- ռակնութեան կը վերագրէր իմ ձեռ- նարկս (Միննէօր պատարագ):

Մէկդի դնելով բոլոր կողմնակի ակնարկները, անմիջապէս կ'անցնիմ յօդուածագրին մէկ դիտողութեան, պարզապէս լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը:

Ցօդուածագիրը կը գրէ.— «Ցեղն է բսել թէ իր ձեռնարկը մեր աւանդու- թեանց դէմ է»: Կ'ուզէի խրատամբ լուսաբանել ժողովուրդը այսպէս.— Երաժշտագէտ Նիկողոս Թաշճեանին աշխատութեամբ Ս. Էջմիածնի մէջ 1874 թուականին հայկական ձայնա- գրութեամբ տպագրուած Ա. տաղա- րանին պարունակութիւնը եթէ քն- նենք, հոն կը գտնենք Եկմալեանին հետեւեալ ուղղութիւնը մինչեւ «Քրիս- տոս պատարագեալ» Քրիստոս պա- տարագեալէն սկսեալ մինչեւ պատա- րագին վերջաւորութիւնը բոլորովին Եկմալեանին երաժշտութիւնն է: Իր երաժշտութեան մաս կը կազմեն նաեւ «Փրկիտաս ի մէջ», «Հոգի Աստուածոյ» եւ «Հայր մերը»: Եկմալեան եթէ իր գրած կտորներուն մէջ չունենար երա- ժշտական անները նշանները, պիտի ստիպուէր մասամբ արդարացնել մին- չեւ «Քրիստոս պատարագեալ» ունե- ցած իր նոյնքան անները նշանները, խորհելով որ ան չէ ուզած շատ հե- ռանալ տաղարանին պարունակութե- նէն: Պէտք է ընդունիլ սակայն՝ թէ Եկմալեան դէպի կանոնաւորութիւն տարած է տաղարանին պարունակու- թիւնը եւ առած է անոր տաղաւար օ- րերուն յատկացեալ մասը:

Կոմիտաս վարդապետ երեք չորս կտոր միայն նկատի ունեցած է տա- ղաւար օրերուն յատկացեալ բաժինէն եւ հետեւած է տաղարանին լուր օրե- րու յատուկ մասին: Վարդապետի գրչին տակ գոյութիւն ունեցող մայր եղանակները ճոխացած են եւ ունկն- դրելու հաճելի դարձած: Այսպէս երբ Եկմալեան եւ Կոմիտաս վարդապետ մեր աւանդութիւնները փոխեր ի՛ն այսինքն նոյնը չեն պահեր, եւ երբ միւս կողմէ բազմաթիւ նոր երգեր նոր շինուած եւ երգուելով երգուե- լով տաճարային նկատուած՝ արդէն իսկ կ'երգուին եկեղեցիներուն մէջ, ու չեմ կրնար ըմբռնել թէ այդ իրա- ւունքը ի՛նչ տրամաբանութեամբ ու- րիշի մը զրկուի, եթէ արտադրուած գործը երաժշտական արժէք մը կը ներկայացնէ:

Ո՞վ կրնայ պնդել թէ «նոր եղանակ մը շինելը մեր աւանդութեանց դէմ է», երբ մանաւանդ ոչ գոյութիւն ու- նի եւ ոչ ալ գոյութիւն կրնայ ունենալ օրէնք մը, որ նոր եղանակներու յօ- րինումը մեր աւանդութիւններուն դէմ նկատուած ըլլայ. Գ. Քէչէճեան հայ եկեղեցիէն ներս 28 տարուան ձեր ծա- ռայութեան շրջանին տեղեկութիւն չու- նի՞ք, երբեք թէ պատարագէն բաղ- մաթիւ նոր կտորներ շինուած են Դո՞ւք ալ կը կարծէք թէ մեր այժմ երգածները Վարդան Մամիկոնեանի երգածներն են:

Ինչպէս ձեզի ուղարկած 9 յունուար 934 թուականով նամակիս մէջ բաց- եմ, ես կը յարգեմ յօրինողներուն խոհերը, որով, ձեզի ալ կը կրկնեմ թէ պատարագիս մայր եղանակը ն որ Գ. Ալէմշահին քննութեան ենթար- կած եմ, այլ անոր դաշնաւորումը։ Բարեհաճեցէք յարգել ու իմ Գ. Ալէ- մշահ այդ ուղղութեամբ ինծմէ շատ բան գիտէ: Ձեր հետաքրքրութեան գոհացում տուած կ'ըլլամ այդ մասին անձնապէս իրեն դիմելով, հասկնալու համար՝ թէ որպիսի՞ դեր ունեցած է ան դաշնաւորումիս քննութեանը մէջ Պատարագիչին համար յարմար նկա- տած ձեւիս մասին կրնամ խօսիլ այն

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (65)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Գունաթափուեցաւ սպան, երբ Թաթմանեան իր պաշտօնական թուղ- թերը շարեց սեղանին վրայ: Տիրեց երկար լռութիւն մը: Եւ սպան ինք խզեց լռութիւնը եւ դառնալով Զա- րուհիին, ըսաւ.

— Զարուհի, իրա՞ւ այս պարոնը քու հօրեղբայրդ է, ճիշդը խօստովա- նէ:

— Այո, Ահմէտ էֆ. կը վստահե- ցնեմ քեզ, որ սակայն իմ հօրեղբայրս է որ Ամերիկա կ'ապրէր: Երբ կը յի- շեմ ձեր ըրած բարիքը, անկարելի է որ ձեզ նման ուրիշ բարերար մը կա- րենամ ճարել. դուք սաղդ մահուընէ փրկեցիք զիս. ձեզի կը պարտիմ կեանքիս օրերը: Բայց վստահ եմ ձեր բարեմտութեան վրայ եւ կը խնդրեմ որ թոյլ տաք մնացած օրերս անցընել հարազատներուս գիրկը եւ ազգիս մէջ:

Սպան երկար մտածելէ յետոյ ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Սիրելի Զարուհի, ամէն ատեն ըսած եմ, եթէ կայ մէկը որ ինծմէ ա- ւելի կը սիրես,ազատ կը ձգեմ քեզ ա- նոր հետ ապրելու:Այսօր, երբ քու հօ- րեղբայրդ կայ եւ ազգիդ գիրկը դառ- նալու տենչեր ունիս, ազատ ես. այս րոպէէն սկսեալ դուն իմ քոյր Շահ- նազն ես: Հետեւաբար այս գիշեր այս հիւրերը յարգելու համար հաչի մը պատրաստութիւն տես:

Ահմէտ աստուն յանձնեց Զարուհին, առանց մազ մը եւ առնելու, բոլոր ոսկեղէն զարդերը, հագուստները, անկողին եւ վեց հնչուն ոսկի ալ ճամ- բու ծախք տուաւ: Թէեւ կարգ մը սպաներ հակառակեցան, որպէսզի Զարուհին չյանձնէ, բայց ան մնաց անդրդուելի եւ վեհանձն:

X

Գ. Թաթմանեան բոլոր ձեւակեր- պութիւնները լրացուցած է: Ցանկեր կազմած, կը պատրաստուի կառավա- րութեան տանելու եւ վաւերացնելու: Իմ անունս արձանագրած չէ: Բողո- քեցի: Պատասխանեց թէ բան մը չէր բռած եւ գիս ալ արձանագրեց:

Անմիջապէս հետեւեալ երկտողը գրեցի Կ. Խաչին.— «Լսեցի հայրե- նիքիս ազատութիւնը, Հայաստանի մանուկ հանրապետութիւնը կը կարօ- տի ինձ նման թարմ ուժերու, հետե- ւաբար կը խնդրեմ փակել հաշիւներս, եւ թոյլ տալ որ երթամ իմ պարտքս կատարել իմ հայրենիքիս հանդէպ»:

Երկտողս նպատակին հասաւ: Զիս վեր կանչեցին, փակեցին հաշիւներս, ամսական մը աւելի վճարելով, կարգ մը հանդերձեղէն, կօշիկ եւ ծրար մը յանձնեցին ինծի եւ գովեցին որ հայ- րենասէր մըն եմ:

Սեպտեմբերի վերջերը մեկնեցանք Մերսինէն, մտանք շոգեկառք, դէպի Հալէպ:

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպ հասնելուս պէս, եկեղեցիին բակը ազգեր սկսայ փնտռել: Հոն գտայ մեր գիւղացի Սերոբի աղայ Առաքելը. Ամուսնացած էր Գիթլիսցի համեստ ընտանիքի մը հետ, բաւա- կան տնաշէն: Մասունցի հացագործ- ներու քով կը ծառայէր եւ ինքնաբաւ էր:

Անգլիական կառավարութիւնը գաղ- թականներու հոգատարութիւնը յանձ- նեց Ֆրանսային, որ կ'ուզէր գաղթա- կանները Սուրիայէն Կիլիկիա փոխա- դրել:

Ազդարարուած է որ ամէն մարդ պատրաստուի: Իմ ամենամեծ փափա- քըս է ամուսնանալ եւ ընտանիք մը պատրաստած հայրենիք մտնել:

Երկու շաբաթ առաջ Տիգրանակեր- տէն Հալէպ եկած է իմ հայրենակից Զխուրայ Խարս գիւղացի Բանա Մար- գարի Թոռ Սմբատի աղջիկ Աղնիւը, լուսահոգի գերդաստանի մը զաւակ: Համաձայնեցանք եւ Հալէպի մէջ նը- շանուեցանք:

ԿԻԼԻԿԻԱ

Նոյեմբերի վերջերը մեկնեցանք Հալէպէն եւ մտանք Կիլիկիա:

Ատանա խճողուած է գաղթականնե- րով: Կառավարութիւնը սկսաւ բաժ- նել զանոնք Ատանայի շրջակայքը — Տէօրթ Եօլ, եւն.: Մենք 90 տնուոր Մուսա դացինք

Տեղացի Թուրքերը չէթաներուն մի- անալով լեռ բարձրացած էին: Մենք տեղաւորուեցանք անոնց տուներուն մէջ:

Հոգատար պետութիւնը իբրեւ պա- հակ հոն ձգած էր սպայ մը 50 Սենե- կալցի սեւամորթ զինուորներով: Կա- ռավարութեան ներքին գործերը եւ ոստիկանութիւնը Թուրքերու ձեռքն էր: «Միւտիր» մը իր վարչութեամբ կը կարգադրէր այդ խնդիրները:

Իբրեւ հայկական օրկան կար Ազգ. Միութիւն մը, Թրքախօս Պետրոս էֆ.-ի վարչութեան տակ:

Այդ օրերուն մեզ այցելեց շրջուն քահանայ մը: 1918 դեկտ. պսակուե- ցայ, ալ տան տէր եմ:

Օր մը ցերեկին, վեց զինուած հրո- սակներ մտան քաղաք եւ սպաննեցին հայ կօշկակար մը որ իր արտադրած կօշիկները ծախու հանած էր հրապա- րակը: Կօշիկներն ալ առին: Թուրք խանութպանէ մը իրենց պէտքերը առնելով, նորէն բարձրացան լեռ: Ոչ մէկ հետապնդում աւազակներուն:

Այս տեսարանին վրայ գոյքերս եւ քանի մը որբ հայրենակից ընտանիք- ներ առնելով կայարան իջայ: Գիշեր- ուան 11ին Հալէպէն եկող շոգեկառ- քին մէջ տեղաւորուեցանք, շնորհիւ կայարանապետ Պոլսեցի Գ. Արտաշէ- սին եւ մտանք Ատանա:

Ատանայի մէջ տեղաւորուեցանք Ա- ւան Բօյանի գաղթակայանը, Աբգար- եանի դիմաց, նոր կայարանին քով: Աւարի նման գաղթականութիւն: Պե- տութիւնը կը հոգար ամէն բան, բայց կարգ ու կանոն չկայ: Հրապարակին վրայ կը գործէ Ազգ. Միութիւնը, տարուած Կիլիկիոյ գրաւման տենդով Շիշմանեան մը 12—16 տարեկան պա- տանիներու գունդ մը ունի եւ կը մար- զէ: Իբրեւ կուսակցութիւն կը գոր- ծէին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հն- չակեաններ, որոնք ուժեղ էին

1919ի ամրան ատեն էր: Ազգ. Մի- ութիւնը արշաւ մը կազմակերպեց դէ- պի կառավարչատուն, առաջնորդու- թեամբ Գ. Միհրան Տամատեանի Կ'ուզէին վար առնել թուրք կուսա- կալը եւ անոր տեղ նշանակել Գ. Մ Տամատեան Թուրք կուսակալը հա- գատար պետութեան հրամանը պա- հանջեց, ինչ որ չկար: Հոգատար իշ- խանութիւնը դուրս հանեց բոլորը

Ցու անխառնելի նահանջէն յետոյ մօտ 900 տնուոր գաղթականներ պե- տութեան ըրինք հոգատար պետութեան Մուս մեկնելու համար: Սիրով Հայաստան մեկնելու համար ընդունեց:

Սակայն Ատանայէն Մերսին առնող երկաթուղին բանդուած էր Թուրք չէ- թէներու կողմէ եւ կառքերով փոխա- դրուեցանք Թարսուս, անկէ առա- ջատանուելով հասանք Մերսին

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐՍԵՂ...

(Շար.)

ուած միայն, երբ երաժիշտ տիտղոսը ունենայ: Բայց գէթ ժողովուրդին ... կը յանձնեմ՝ թէ Կոմիտաս վարդապետին նախասիրութեան հետեւած եմ այդ ուղղութեամբ:

Շարականներուն մասին պզտիկ ակնարկութիւն մը ըրած էիք: Աւելի լաւ է որ անոնց մասին երբեք չխօսիք, որովհետեւ կարելի է ձեզի մօտէն ճանչցողներ ալ կարդան ձեր տողերը:

Գալով ձեր տասը հոգինոց երգչախումբին. «Կոմիտաս» երգչախումբին արդէն վարժուած անդամներէն կազմուած է ան: Վարդապետին պաշտպանը չորս հինգ տարի շարունակ, ... ու մունջ եւ երեսուն հոգիով երգած եմ Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, երբ դեռ երաժշտապետութեան չէի կոչուած

Եկեղեցիին համար աշխատութիւն մը դուրս հաներ եմ, ձեզի կը մնայ ... իրերուն ընթացքին, երբ կա... չէք գործիս մասին ուղղակի խօսելու կը վստահեցնեմ ձեզ որ ձեր ...ութեամբ ժողովուրդը աւելի պիտի ...:

Այոին կամ ոչին որոշումը, եւ ձեռնարկիս մէջ որքան իրաւունք ունենալու վճիռը անհամեմատ կերպով բարձր է բոլորէս:

ՆՇԱՆ Ց. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բուժիչ ցեխեր

Փրոֆ. Ս. Նալբանդեան, որ վարիչն է Օտեսայի Կլիմայա-բնաբուժական կայանին, հրաւիրուած ըլլալով Հայաստան՝ ուսումնասիրելու բնաբուժական եւ կլիմայաբուժական կայանները, «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (12 Նոյեմբեր) կը գրէ.—

Հայաստանի առողջապահութեան գործավար Ղեւոնդեանի առաջարկին վրայ, մանաւանդ ուսումնասիրութեան ենթարկուեցան երկրին բնաբուժական յարմարութիւնները եւ պարզուեցաւ որ Արզնիի, Դիլիջանի, Սեւանի ինչպէս նաեւ այլ վայրերու բնաբուժական կայանները կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն ամբողջ Միութենական կայաններու շարքին մէջ: Սակայն բոլոր այդ կայանները պէտք է դասել կլիմայական կամ ջրաբուժական, «ոչ տաք» կայաններու կարգը:

Ընդհակառակն, բուժելու համար բորբոքման հասած կարգ մը հիւանդութիւններ, յօդախտն ու ոսկրախտը, մկաններու եւ ծայրամասային ջիղերու հիւանդութիւնները, կիներու եւ սեռական գործարաններու հիւանդութիւնները, անհրաժեշտ է ներգործել ջերմութեամբ,— ատիկա կարելի է կատարել շնորհիւ ցեխաբուժութեան.

Արդեօք ցեխ կա՞յ Հայաստանի մէջ, գործածելի այդ նպատակով: Օտեսայի եւ Պեատիգորսկի բնաբուժական հիմնարկութիւնները քննութիւն կատարելով Երեւանի առջեւ, Թոխմախան լճին մօտ գտնուած աղբիւրներու հունի ցեխին վրայ, հաստատեցին որ այդ ցեխը կատարելապէս կը գոհացնէ ցեխաբուժութեան բոլոր պահանջները: Նման ցեխ կը գտնուի նաեւ Տաք-Ջուրի մէջ (Իսաի-Սու), Տաթեւի մէջ: Հաւանաբար նաեւ Ստեփանաւանի եւ Բասարգեչարի մէջ:

Սակայն դեռ բաւական չէ միայն ցեխ ունենալ: Ժողովուրդը հինէն ի վեր կ'օգտագործէ ցեխը բուժական նպատակով: Եւ տակաւին ցեխաբուժութեան կը դիմէ թէ Տաք-Ջուրի, թէ Տաթեւի մէջ, ինչպէս կը հաստատեն նոյն բնաբուժական կայաններու վարիչները, փրոֆ. Մելիք-Ադամեան, բժիշկ Յակոբեան, օգն. փրոֆէսէօր Յակոբեան, բժիշկ Բէգլարեան:

Ցեխաբուժութեան ժողովրդային մեթոտը եղանակային է, մինչդեռ ցանկալի է ցեխաբուժութիւնը կատարել ամբողջ տարուան մէջ,— այդ նպատակով անշուշտ պէտք է ցեխի աւելի մեծ պաշար:

Հայաստան հարուստ ըլլալով զանազան կաւերով, որոնք կը կազմեն բուժարար ցեխին հիմը, ամէն յարմարութիւն ունի ցեխի պատրաստութեան համար: Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, ահա կը ներկայացնենք Թոխմախան լճին ցեխը, որ լաւագոյնս կը հաստատէ թէ մեծ կարելիութիւններ կան ցեխաբուժական կայաններ հիմնելու: Անհրաժեշտ է միայն օգտագործել մշակուած տեսակները եւ կազմակերպել այդ գործը համաձայն Երեւանի պայմաններուն:

Այսպէս ուրեմն, այն հանգամանքը, թէ Թոխմախան լճին մէջ կայ բուժարար ցեխ, թէ արդէն այստեղ գոյութիւն ունի ցեխաբուժութեան «եգիպտական մեթոտը», եւ ամէն կարելիութիւն կայ արհեստական ձեւով պատրաստելու բուժարար ցեխ, պէտք է յայտարարել թէ ցեխաբուժութեան հարցը լուծուած է Հայաստանի համար նպաստաւոր կերպով:

Ցեխաբուժութեան հետ, այժմէն կարելի է կազմակերպել կաւաբուժութիւնը, որ կատարելապէս հիմնաւորուած է Լէնինկրատի, Մոսկուայի, Խարկովի, Սեւաստոպոլի մէջ: Հայաստան հարուստ է կաւերով, ուստի ոչ մէկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ բուժման այդ մեթոտին կազմակերպութեան համար:

ՈՒՔՐԷՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի առողջապահական գործավարութեան հրաւէրով, Թիֆլիզէն, Սեւանի վրայով, Նոյ. 10ին Երեւան հասան խումբ մը ուքրէն գիտնականներ, Ուքրանիոյ առողջապահական փոխ-գործավար, չողաքննական հիմնարկութեան տնօրէն փրոֆ. Գ. Խարմանդարեանի առաջնորդութեամբ: Խումբին մէջ կը գտնուին նաեւ ներծոր գեղձերու յատուկ հիւանդութեանց դարմանատան տնօրէն փրոֆ. Վ. Կոգան-Եասնին, մանրէաբանական քննութեանց հիմնարկութեան տնօրէն Ցեխնովիցէր, փրոֆ. Շամով, անդամատութեան հիմնարկութեան վարիչ փրոֆ. Լ. Ա. Չէրկէս, եւ փրոֆ. Տէր Ներսէսեան (Վրաստանէն)

Դիմաւորելու գացեր էին փրոֆ. Մելիք-Ադամեան եւ օգն. փրոֆ. Ա. Յակոբեան:

Գիտնականները Հայաստան պիտի մնան միայն 3 օր եւ կարգ մը դասախօսութիւններ պիտի տան: Խումբին այցելութեան նպատակն է ծանօթանալ Հայաստանի բժշկական-առողջապահական կազմակերպութեան, քննել փոխադարձ օժանդակութեան հարցերը բժշկական ասպարէզի մէջ:

Նոյեմբեր 10ին, ժամանումի օրն իսկ, երեկոյեան, Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը հայ եւ ուքրէն գիտնականներու:

Ներկայ էին Լ. Արբեան, Ս. Դաւթեան, Ռ. Դաշտոյեան, Փիրումեան (առողջապահական փոխ-գործավար), Գ. Արով, Կ. Մատինեան, փրոֆ. Քէչէկ, փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան, փրոֆ. Մելիք-Ադամեան եւ թերթերու ներկայացուցիչները

Ողջոյնի խօսքերուն պատասխանեց փրոֆ. Շամով, յետոյ իրենց այցելութեան նպատակներուն մասին զեկոյց մը տուաւ փրոֆ. Խարմանդարեան: Եւ համերգով մը վերջացաւ հանդիպումը:

Նոյեմբեր 11ին փրոֆ. Ցեխնովիցէր դասախօսութիւն մը տուաւ մանրէաբանական հարցի մը մասին, փրոֆ. Խարմանդարեան ներկայացուց չողաքննութեան դերը կարգ մը հիւանդութեանց բժշկութեան մէջ: Փրոֆ. Չէրկէս խօսեցաւ Ա. կենսանիւթերու պակասէն յառաջացած հիւանդութեանց մասին:

Երեկոյեան Հայաստանի առողջապահական գործավարին մօտ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը փոխադարձ աջակցութիւն մը կազմակերպելու համար երկու երկիրներուն միջեւ բժշկական աշխատանքներու մէջ: Իրենց տեսակէտները պարզեցին փրոֆ. Խարմանդարեան, Կոգան-Եասնին, Շամով, Քէչէկ, Լ. Յովհաննէսեան, Մելիք-Ադամեան եւ Փիրումեան: Ի վերջոյ արձանագրութիւն մը կազմուեցաւ, որ Ուքրանիոյ առողջապահական գործավարութիւնը Հայաստանի առողջապահական գործավարութեան պիտի ղրկէ բժշկական գործիքներ, պիտի կատարէ բնաբուժական քննութիւններ Հայաստանի մէջ, պիտի ընդունի եւ իր ծախքով պիտի պահէ տարին երկու բժիշկ որոնք պիտի կատարելագործեն իրենց մասնագիտութիւնը, միաժամանակ Հայաստանի եւ Ուքրանիոյ առողջապահական եւ բժշկական հիմնարկութիւնները մշտական հաղորդակցութեան մէջ պիտի ըլլան իրարու հետ:

Յետոյ, սարքուեցաւ երեկոյթ մը ծանօթացնելու համար ուքրէն գիտնականները Հայաստանի բարձրագոյն վարժարաններու դասախօսներուն եւ ուսանողներուն հետ: Այս առթիւ Երեւանի եւ Օտեսայի բժշկական հիմնարկութիւնները բարոյական մրցումներու պայմանագրութիւն մը կնքեցին.

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ

Արարատէն կը հեռագրեն Երեւանի թերթերուն — Նոյեմբեր 10ի գիշերը ձիւն տեղաց Արարատի մէջ: Արագածը եւ շրջակայ լեռները ծածկուեցան ձիւնով: Սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ շրջանին մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՍԵՒՐԱՆ.— Կիրակի կէսօրէն վերջ Սէվրանի Հայ Կրթ. Միութիւնը կատարեց իր սեփական սրահի բացման հանդէսը: Սրահը նեղ կուգար հանդիսականներուն: Շատեր ոտքի վրայ մնացին:

Հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ հայ արիներու «Մեր Հայրենի»քով: Նախագահ Վահան քհյ. Խոյեան պահպանիչ մը ըսաւ հանգուցեալ Գ. Ս. Գագրճեանի եւ Գ. Գ. Գատէմեանի՝ երկու ծերունիներ որոնք Կրթ. Միութեան հիմնադիրներէն եղած են: Երկուքն ալ Թրքախօս, բայց շատերէն աւելի ազգասէր Հայեր: Յետոյ թելադրեց համերգային ապրել.

Արտասանեցին փոքրիկներ Գարամանուկեան, Ֆորթինաթօ, Նազարէթեան, Մ. Գարամանուկեան, Ոսկանեան, Քէօսէեան, Զաքարեան: Թուրքական պար՝ փոքրիկներ Գարամանուկեանի եւ Ալթունեանի, նաեւ հայկական պար՝ փոքրիկներու կողմէ: Օր. Արմենուհի սիրայօժար ընտանեկան էր փոքրիկներու բաժինը եւ ջանք չէր խնայած յաջողութեան համար:

Գ. Գ. Գագրճեան արտասանեց «Մեղայ Տէրը»: Օր. Անժէլ Ֆորթինաթօ շատ յաջող կերպով դաշնակի վրայ նուագեց քանի մը հայկական եւ եւրոպական կտորներ, Գ. Ս. Կիւլեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Հով արէք» եւ «Դարիպ աղբէր»: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Գ. Խ. Եզէկիէլեան, Թուեցիկ ակնարկ մը նետեց միութեան հաստատումէն մինչեւ այսօրուան գործունէութեան վրայ: Միութիւնը ունեցած է 35.000 Ֆր. մուտք որ ծախսուած է շէնքի կառուցման համար, չորս տարուան ընթացքին: Այս գումարները գոյացած են անթիւներով: Միանուագ հազար ֆրանք նուիրող մը չէ եղած: Ժամանակին Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութեան դիմեցինք քիչ մը դրամ ուզելու: Պատասխանեցին.— Եկէք մեր անունին արձանագրուեցէք որ դրամ տանք: Բայց Սէվրանի գաղութը իր լումաներով եւ տարիներու անձնուէր աշխատանքով շինեց իր շէնքը եւ այսօր կը տօնէ իր հանդէսը:

Հանգուցեալ Գ. Գ. Գատէմեան եւ այս տողերը գրողը անգամ մը ներկայացան Բարեգործականի կեդրոնը, պզտիկ օժանդակութիւն մը ուզելու եւ շէնքը վերջնականօրէն լրացնելու համար, քանի որ իրենք ալ դասընթացք մը ունին Սէվրանի մէջ (հինգշաբթի օրերը երկու ժամ) եւ սրահի դրամ կը վճարեն: Մեզի պատասխանեցին.

— Ի՞նչ պէտք կայ Կրթ. եւ այլ Միութեանց, ձեր անդամները մեզի արձանագրեցէք եւ շէնքն ալ մեր անունին դարձուցէք, այն ժամանակ մենք ձեզի կ'օժանդակենք

Ուրեմն փոխան երկու հազար Ֆրանքի, պէտք էր 35.000նոց շէնքը իրենց ծախէինք: Ահա ձեզի տիպար ազգասէրներ...:

Հայ արիները խմբապետութեամբ Գ. Աւետիսեանի սքաուտական խաղեր կատարեցին եւ երգեցին

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ յուշարարութեամբ Գ. Մ. Ճիլպիրեանի «Ամերիկահայ փեսացուն»: Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեանները (Շամիլէն), Օր. Սօնա, Գ. Գ. Գագրճեան, Գ. Ա. Գատէմեան եւ հայ արի մը յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Հասոյթը գոհացուցիչ էր: Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտանով»:

Թ. Նալպանտեան

*** Վ. Աւագեան 100 Ֆր. կը նուիրէ ընկերութեան բացման հանդէսի առթիւ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՍՓՅՈՒՌ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՑԱՒԸ

Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (11 Նոյ.): Այս առթիւ ըսէ՞նք թէ պատկերը տարբեր չէ ուրիշ գաղութներու մէջ ալ. եւ որ եւ է թերթի համար.

— «Ցաւեր ու վէրքեր ունենք, որոնք այնքա՜ն խոր են արմատացել մեր հասարակութեան ծալքերի մէջ, որ դարձել են քրոնիկ, համարեա անբուժելի..

Ահա այդպիսի մի հին ցաւ է հայ հասարակութեան վատ սովորութիւնը՝ ապառիկ թերթ առնել, ձրի թերթ կարդալ...

Ունենք հարիւր եւ մէկ պարբերականներ եւ բոլորն առանց բացառութեան դառն գանգատներ ունեն հանդէպ իրենց բաժանորդների, հանդէպ իրենց գործակալների...

Երբեմն այդ գանգատները ընդունում են շատ սուր բնոյթ եւ առիթ տալիս թերթերին խիստ մռայլ խորհրդածութիւնների

Սակայն եւ այնպէս ցաւը մնում է ցաւ, եւ հայ ընթերցողը շարունակում է անխռով սրտով ու հանգիստ խղճով ապառիկ թերթ առնել, ձրի թերթ կարդալ...

Այսինքն՝ սովորել է ռուս անմահ երգիծաբան Գոգոլի ծաղրած «Մեռեալ հոգիների» առեւտուրը ... բաժանորդները կան թերթերի ցուցակներում՝ ինչպէս մեռած ճորտերը կալուածատիրոջ ցուցակներում, բայց իրենք, բաժանորդները չկան, իրապէս մեռած են թերթերի համար:

Եւ ահա ապառիկների, անյոյս ըստանալիքների հսկայ գումարներ են կուտակւում թերթերի հաշւեմատեաններում ու մշտական, տարէցտարի աճող բացերով ծանրաբեռնւում հրատարակիչների պիւտճէները

«Ալիք»ի Հրատ. Մարմնի կտրուկ տրամադրութիւնից երեւում է, որ «Ալիք»ն էլ չի խուսափել բոլոր մեր հայ թերթերին վիճակւած սխուր ճակատագրից

Ցաւալի է արձանագրել այս երեւոյթը, քանի 80 000նոց պարսկահայութիւնը կարող է պահել ոչ միայն երկու շաբաթաթերթ, այլ եւ օրաթերթ

Իսկ պարսկահայութիւնը հնդկահայութեան հետ միասին ունի միայն երկու շաբաթաթերթ, որոնցից մէկը հարկադրուած է իր բաժանորդների գերեզմանատան նկարը ցուցադրելու ի լուր աշխարհի, միւսը՝ հրապարակ գալու յուսահատական կոչով՝

— Փակէք ձեր առկախ մնացած հաշիւները, կանխաւ վճարէք ձեր բաժնեգները: Զենք ուզում այլ եւս գործ ունենալ «Մեռեալ հոգիների» հետ:

Անշուշտ, արդար է ու տեղին այս վճռական յայտարարութիւնը, «Ալիք»ի Հրատ. Մարմնի այդ պահանջը, քանզի ապարանատէրը այլ եւս չի ուզում ապառիկ թերթ տպագրել: Իսկ գրաշարներն ու գործաւորները պահանջում են ապահովել գէթ օրուայ հացի ծախսը...»:

«ՃԱՂԱՏ ԳԼՈՒԽ ԵՒ ՇԱՌԼԱԹԱՆ Տ'ԱՆՈՒՆՑԻՕՆ»

Անգարայի երեսփոխան եւ ծանօթ գրող Աղա Կիւնտիւզ պէյ, հարազատ թուրքերէնով հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը հրատարակած է Միլլիէթի մէջ (Նոյ. 23).

— «Ճաղատ գլուխ եւ շարլաթան տ'Անունցիօն»

Իր քաղաքական ասպարէզին մէջ որչափ ալ ապուշ (ահմագ) եւ փնթի է,

Ազգային շարլաթանութեան մէջ որչափ ալ Սանչօ Փանսա է (Տօնքիշոթին էշ նստած ...),

Կեանքի մէջ որչափ ալ դրամի եւ փառքի տէր է,

Բուն ասպարէզին մէջ այնքան ուժեղ, բարձր եւ տիեզերական է: Բուն ասպարէզը՝ բանաստեղծութիւն է: Ճիշդ ըսելով, հրաշալի կը գրէ: Իր գրութեան մէջ կղերական կ'ըլլայ կը հաւատացնէ: Սատանայ կ'ըլլայ՝ կը համոզէ: Մարդասէր հրեշտակ կ'ըլլայ, կ'ածիլէ՝ երախայ կ'ըլլայ: Անոր սուրը՝ եղէգն է, եթէ փախչի՝ որսի շունը չի հասնիր իրեն:

Ասոր համար է որ կը հաւնիմ տ'Անունցիոյին: Ինչ մեղքս պահեմ, ինծի հաճելի են իր բոլոր յանկարծիչները.— Քաղաքական թափթփածութիւնն ալ, իր ազգային զգացումի փախուկ հանգամանքն ալ, մտածումներուն անկեղծութիւնն ալ, բանաստեղծութեանց մաքուր ոճն ալ:

Ան ոսկոր եւ կաշի է, բայց ամէն բանի յարմարող իր ազգին առաջնորդն է: Խօսք չեմ ուզեր, որ այսպէս է: Անոր տ'Անունցիօ կ'ըսեն:

Է՛յ Մուսոլինի՛, վա՛յ Մուսոլինի, պայ Մուսոլինի, եթէ ան չըլլար, դուն ի՞նչ պիտի ըլլայիր:

Ի՞նչ, չախորժեցա՞ր ըսածէս:

Երբ կայծակնացայտ, հրեղէն ձիով, արծիւներու արծիւ, թագաւորներու թագաւոր պայ Մուսոլինին, հրացանը ուսին, ուզէ նոր խօսք մը ընել,

Տ'Անունցիօն է որ վառօդի հոտ կուտայ անոր շունչին: Ան է որ անիւի ճռինչը կուտայ անոր ձայնին: Ան է որ անոր թռիչքը կը զարմէ սումբ, անոր աչքերը՝ հրացայտ բոց, եւ անոր խօսքերը՝ կայծակնաձայն թնդանօթ

Արդ, ի՞նչպէս չհաւնիմ Տ'Անունցիոյին:

Ազգերուն ազգն եղող իմ ազգս թող չարչարանայ ինծի եթէ տ'Անունցիօ չըլլար, պայ (պէյ) Մուսոլինին չպիտի ըլլար: Եթէ պայ Մուսոլինին չըլլար, նայ (տեսակ մը աբինգ) տ'Անունցիօն չպիտի ըլլար:

Եւ ամբողջ աշխարհ (աճաէմ) պիտի սատապէր ինքզինք ներելու: Բերելով, քերելով, ո՞վ նետեց քեզ այս աշխարհը: Ըսէք նայինք, ի՞նչ պիտի ըլլայ թող ըլլայ: Եւրոպայի մէջ միլիոնաւորներ կը սպասեն: Կը բաւէ այլ եւս այս հոգեխռովութիւնը:

ՊՐՈՒՍԵԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ համար շինուած շէնք մը փլաւ առջի օր: Տասը հոգի մեռան եւ 21 հոգի վիրաւորուեցան, ոմանք յուսահատական վիճակի մէջ:— Գերմանիա, որ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէր այս ցուցահանդէսին մասնակցելու համար, վերջին պահուն ետ կեցաւ, փլցնելով եղած շինութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (36

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՃԱՐԵՔԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՑԷՆԻԸԼ

Այս խնդրին մինչեւ ծայրը երթալու համար ժամանակ պէտք է. Սըր Ճօն վաղեմի բարեկամս է. բոլոր սրտովս կը փափաքիմ — եթէ կարելի է — զինքը վայրկենական այս յիմարութեան հետեւանքներէն փրկել:

— Վայրկենական յիմարութի՞ւն ըսիք, պարոն:

— Այո, վստահ եմ որ Սըր Ճօնի ըրած բոլոր բաներուն արմատը այն կինն է, որուն մասին արդէն քեզ խօսած եմ:

— Ուրեմն, պարոն, այդ մասին մի մտահոգուիք, այս օրուան մեր խօսակցութեան մասին ոչ ոքի բան չպիտի ըսեմ, մինչեւ որ չարտօնէք զիս:

— Շնորհակալ եմ Փիրսըն, վստահ էի որ այդպէս պիտի ըսէիր:

— Բայց, պարոն, այս դէպքի մասին կը փափաքիմ ձեր կատարեալ վստահութիւնը վայելել:

— Բացարձակ իրաւունք ունիս, Փիրսըն: Նստէ եւ պատմէ:

Եւ օգնական ոստիկանապետ Հ.Ա. Տէյվիս այս մասին իր գիտցածն ու մտածածը բոլոր մանրամասնութեամբ պատմեց իր ստորադաս պաշտօնեային, եւ ներքին գոհունակութիւն մը զգաց:

— Հիմակ, Փիրսըն, կ'ուզեմ Գրայթըն հեռախօսել. կ'ուզեմ իմանալ դրօսանաւին անունը, արձանագրութեան թիւը, ինչպէս նաեւ անոր տիրոջ անունը:

Հ. Ա. հազիւ այս խօսքերը արտասանած, դրան զարկին.

— Մտէք, գոչեց ան:

Պահակ մը ներս մտնելով.

— Հոս մէկը կայ, պարոն, որ կը փափաքի ոստիկանապետը կամ ձեզ տեսնել, ըսաւ.

— Կը փափաքի զիս տեսնել, հէ՞, ըսաւ Հ. Ա., խնդալով.— Պահակ յիմնապետ մը տարէք:

— Յիմնապետ Ճօնս զիս հոս ղրկեց, պարոն, ըսաւ պահակը:

Հ. Ա. հասկցաւ որ յիմնապետ Ճօնս պարապ տեղը օգնական-ոստիկանապետը անհանգիստ չպիտի ուզէր ընել:

— Ի՞նչ տեսակ մարդ է:

— Կարծեմ ճէնթլմէն մը, պարոն, կ'ըսէ թէ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ունի ընելիք:

— Երիտասա՞րդ է թէ ծեր:

— Տարէց ճէնթլմէն մը, պարոն: Կրնամ ըսել 70էն աւելի:

— 70էն աւելի՞, գոչեց, Հ. Ա., յետոյ ծէք Փիրսընին դառնալով՝ — հազար ոսկի գրաւ կը դնեմ որ այդ մարդը Սպիտակ Արծիւի որոշած բապաններէն յաջորդ անձն է. վախնալով հոս եկած է մեր պաշտպանութեան ապաւինելու: Պահա՛կ, անմիջապէս հոս բերէք այդ մարդը:

— Եթէ ճիշդ ըլլայ, պարոն, այս խնդրոյն բոլոր մանրամասնութեան պիտի տեղեկանանք, առանց Սըր Ճօնին անունը մէջտեղ դնելու, ըսաւ Փիրսըն, ոգեւորուած:

— Երանի՜ թէ, Փիրսըն, պատասխանեց միւսը:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Նաւապետ Նէլսըն իր խցիկէն մեկնելէն յետոյ Սըր Ճօն բաւական երկար ժամանակ զարմացած նստած մնաց իր անկողնին վրայ: Ու նաւապետը կը ջանար Ջարա Հայյամը իր խորհուրդներուն առարկան դարձնել՝ ոչ մէկ կասկած այդ մասին, բայց այդպէս ընելուն պատճառը մութ կը մնար: Նաւապետ Նէլսըն իր տիրուհիին ներկայութեամբ անձնական ի՞նչ շահ կրնար ունենալ. ահա հարց մը որ Սըր Ճօնը կը տանջէր: Այս մարդոց խորհրդաւորութիւնը ամէն վայրկեան կ'աւելնար: Նաւուն յանկարծական մեկնումը, գրեթէ նոյնպէս յանկարծական նաւահանգիստ վերադարձը, պատմելիք, որու համաձայն եթէ պատրոյ խօսք չտայ՝ շղթայակապ պիտի բանտարկուի, թէ պէտք է ջանար Ջարա Հայյամի սէրը շահիլ,— այս ամէնը յիմարի մը գործը թուեցաւ: Սակայն վստահ էր, նաւապետ Օրլաֆ Նէլսըն կատարելապէս իր գիտակցութեան տէրն էր: Այս ամէնը ի՞նչ կը նշանակէին, զինքը ո՞ւր պիտի առաջնորդէին, Սըր Ճօնի հասկացողութենէն դուրս կը մնար: Նաւապետի վերադարձին, ուր որ գացած է, այս ամէնուն մասին բացատրութիւն պիտի պահանջէր: Մէկ բանի վստահ էր, որ նաւապետը նաեւ վերադառնալէ յետոյ իրեն անմիջապէս լքելու վերադարձը պիտի արտօնէր: Անկէ յետոյ Սըր Ճօնին համար այլ եւս նաւով ճամբորդել չպիտի ըլլար:

Գալով Ջարա Հայյամին՝ չէր գիտեր թէ ինչ կը մտածէր անոր մասին: Նաւապետ Նէլսընին ըսած էր որ աղջիկը ինչ որ ալ ըլլար, պատիւ պիտի համարէր զայն կնութեան առնել: Հիմակ պառկելէն մտածելով, սկսաւ խորհիլ որ արդեօք շատ առաջ չէ՞ր գացած: Անշուշտ որ աղջիկը իր գեղեցկութեամբ զինքը հրապուրած էր: Ոչ մէկ կնոջ հանդէպ զգացած էր այն ինչ որ կը զգար այս խորհրդաւոր կնոջ հանդէպ, իր գեղեցկութի՞ւնն էր թէ շրջապատին խորհրդաւորութիւնը որ այս գգլիչ հրապոյրը կ'առթէր. չէր գիտեր: Շատ զգայուն մարդ, այս վերջին օրերը բոլորովին հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած էր: Պէտք է շուտով հագուի, տախտակամածը երթայ եւ ջանայ Ջարա Հայյամին հետ հաշտուիլ եւ միեւնոյն ատեն հասկնալ որ պատրա՞նք է թէ իրականութիւն: Նաւապետը ըսած էր որ Ջարան իր մասին կը մտածէ: Կարելի է ճիշդ է, կամ հակառակը, զինքը քիչ մը ատեն եւս «Կլօրիա»յին մէջ բանտարկելու համար նիւթուած դաւ մը թերեւս:

Սրահ մտնելով տխրութեամբ տեսաւ որ Ջարա Հայյամ նախաճաշը աւարտած՝ ոտքի ելած էր: Սըր Ճօն առաւօտեան այս հանդիպումին չէր սպասեր, տակաւին բանալիքները մտքին մէջ պատրաստած չէր:

Դրան առջեւ կեցաւ, աղջիկն ալ սեղանին քով, բաւական ատեն ոչ մէկը խօսեցաւ. երկուքն ալ այս հանդիպումէն սարսափած էին — անշուշտ տարբեր պատճառներով:

Սըր Ճօն ջանաց սովորական հանդարտ ձայն մը առնել.

— Բարի լոյս, Օրիորդ Հայյամ.

— Բարի լոյս, Սըր Ճօն.

Ջարա Հայյամի դէմքին վրայ արտայայտութիւն չկար. յայտնի չէր թէ ի՞նչ էին իր զգացումները:

Սըր Ճօն դէպի սեղանը առաջանալով ըսաւ.

— Արդէն նախաճաշերնիդ ըրի՞ք...

— Այո, եւ հիմակ պիտի երթամ, աղուէք ալ ընէք:

— Օրիորդ Հայյա՛մ:

Աղջիկը արդէն սրահին կէսը գացած էր: Հակառակ իր առանձին մնալուն փափաքին, Սըր Ճօն զգաց որ պէտք չէր թողլ տար որ այդպէս մեկնի աղջիկը:

— Այո՞, ըսաւ եւ դառնալով անոր նայեցաւ:

(Շար.)

ընդունելութեանց հրաւիրուած է Գ. Նուպար Կիւլպէնկեան, որդին ծանօթ մեծահարուստին:

❊ Երեքշաբթի օր «հարսնիքի փորձ» մը կատարուեցաւ Թափօրին ճամբուն վրայ եւ Ուէսթմինիսթրի աբբայարանին մէջ, ուր պիտի կատարուի պըսակի արարողութիւնը: Բոլոր մանրամասնութիւնները կէտ առ կէտ փորձի ենթարկուեցան:

ԻՏԱԼԻԱ Ի՛ՆՉՈՒ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՅԱՆՁՆԵԼ ԵՐԿՈՒ ԽՐՈՒԱԹ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ՎՃՌԱԳԻՐԸ

Ահաւասիկ այն դատական վճռագիրը որով կը մերժուի Ֆրանսայի յանձնել երկու խրուաթ ամբաստանեալները, Տոքթ. Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք —

Նկատելով որ յանցաւորները յանձնելու ձեւակերպութիւնը կանոնագրուած է Իտալիոյ պատժական օրէնքով, միջազգային պայմանագրութիւններով եւ սովորութիւններով,

Նկատելով որ 1870 մայիս 12ին իտալական պետութեան եւ ֆրանսական պետութեան միջեւ կնքուած յանձնումի դաշնագրին Բ. եւ Գ. յօդուածները չեն բարեփոխուած կամ ջնջուած յետագայ դաշնագիրներով, ոչ ալ Իտալիոյ պատժական օրէնքով եւ միջազգային սովորութիւններով, եւ հետեւաբար պէտք է գործադրուին ներկայ պարագային մէջ,

Նկատելով որ վերոյիշեալ դաշնագիրը, իր Բ. յօդուածին մէջ սահմանաւորելէ վերջ այն յանցանքները որոնց համար ընդունուած է յանձնումը երկու պետութեանց միջեւ, Գ. յօդուածին մէջ դուրս կը ձգէ քաղաքական յանցանքները (քաղաքական ոճիրները եւ յանցանքները),

Նկատելով որ Եուկոսլավիոյ Աղեքսանդր Թագաւորին սպանութիւնը (կատարուած՝ Մարսէյլի մէջ, 1934 Հոկտ. 9ին), քաղաքական պատճառներէ դրդուած է եւ եուկոսլաւ պետութեան քաղաքական շահուն վնասած ըլլալով, քաղաքական յանցանք մը կը կազմէ համաձայն Իտալիոյ պատժական օրինագրքի 8րդ յօդուածին Բ. հատուածին,

Նկատելով որ, նոյն շարժառիթով, քաղաքական է Ֆրանսայի արտաքին նախարար Գ. Պարթուի սպանութեան յանցանքը,

Նկատելով որ, համաձայն վերոյիշեալ 8րդ յօդուածի (վերջին մաս) նոյնպէս քաղաքական կը համարուի միեւնոյն առիթով Զօր. Ժոռժի եւ միւս բոլոր զոհերուն ի վնաս կատարուած կամ փորձուած յանցանքները,

Նկատելով որ, հետեւաբար, կարելի չէ արտօնել յանձնումը,

Համաձայն պատժական օրինագրքի (կը յիշէ յօդուածները) եւ 1870 մայիս 12ի դաշնագրի տրամադրութեանց, Անթէ Փավէլիչի եւ Էօժէն Քվաթէրնիքի յանձնումը պէտք չէ ընդունիլ:

ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ տակն ու վրայ ըրաւ գաղտնի ոստիկան Պոնիի դատավարութիւնը, առջի օրուան նիստին մէջ: Աղջիկ մը, Օր. Քոթիյոն, դատարան ներկայանալով, պատմեց թէ խումբ մը մարդիկ Պոնիի մեղսակցութեամբ երեք միլիոն ֆրանք շորթած են իրմէ, եւ վերադարձնելու համար մօրը մերկ լուսանկար մը, զոր քաշած էր 15 տարեկան եղած ատեն: Պոնի կատղելով պոռաց վկային երեսին.— «Ստախօս, ո՞վ վճարեց քեզի այդ սուտը գլորելու համար»: Աղջիկը պնդեց, եւ նախագահը որոշեց այս մեղադրանքն ալ արձանագրել:

ՊԵՐԼԻՆԻ անգլ. դեսպանը առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունենալով Գ. Հիթլէրի հետ, պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտները՝ Գերմանիոյ վերազինման մասին: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կու տան այս խօսակցութեան, մանաւանդ որ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովն ալ երէկ զբաղեցաւ այս հարցով:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վարիչ մարմինը երկար պատասխան մը գրեց համայնավար կուսակցութեան, միացեալ գործունէութեան եւ երկու կազմակերպութեանց միացման մասին: Յօժարութեամբ ընդունելով երկու առաջարկներն ալ, կուսակցութիւնը միացման համար բանակցութեանց հիմ կը ներկայացնէ 1905ի միութեան դաշինքը: (Մանրամասնութիւնները յառաջիկային):

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Գ. ՖԼԱՆՏԷՆ երկար ճառ մը խօսեցաւ ձայնարձակին առջեւ, իր տնտեսական քաղաքականութեան մասին, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական խմբակցութեանց հացկերոյթին առթիւ: Շեշտեց միութեան եւ վստահութեան անհրաժեշտութիւնը, մեղմացնելու համար տագնապը:

5000 ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐ (շօֆէօր) ժողով գումարելով, որոշեցին գործադրել ոստիկանութեան նոր հրահանգը, որ օրական աշխատանքը կը սահմանէ 12 ժամ: Ուրիշներ հակառակ ըլլալով այս որոշման, գործադուլ ծագեցաւ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Հրազդան», «Քրիստափոր», եւ «Աղբիւր — Սերոբ» միացեալ խումբերու դասախօսութիւնը, տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի, (3 դեկտեմբեր), ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelins սրճարանի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ:

Նիւթ՝ Պատերազմի վտանգը եւ ուժերու դասաւորումը Եւրոպայի մէջ»:

Ներկայ կրնան ըլլալ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները:

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons Անիէռ (անկիւնի սրճարանը):

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, 30 նոյեմբեր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները, 1 դեկտ.ին շաբաթ, իրիկուան ժամը 7.30ին «Ամաժակ» Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ակումբի սրահին մէջ:

Մուտքը՝ ազատ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, 1 դեկտ., շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին Պարանցիկ թէյասեղանը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3 — 8, Salle Galmansի սրահին մէջ:

Մուտք՝ 5 ֆրանք, անդամներու եւ կիներու համար 3 ֆրանք:

ՑՈՐԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը պիտի տօնէ իր կազմութեան քսանեւհինգամեայ յոբելեանը, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ, 23 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Ուշադրութիւն

ՀԱՅ մսավաճառ մը զանազան պատճառներով կը ծախէ իր խանութը, որ ունի նաեւ մէկ սենեակ: Դիմել՝ ՄԱՆՈՒԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ. 32, Avenue Jean Massé, Lyon-Vaise. (Rhône)

Le Gérant: H. STEPHAN

... A. DER AGOPIAN 17 Rue Damesme PARIS 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
30 Novembre
1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2665

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՌԱՅԼ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

»»»··«««

Նորէն խորապէս լարուած են միջազգային յարաբերութիւնները։ Եւ հեռանկարը շատ աւելի մութ է յառաջիկային համար։

Միայն Եուկոսլաւիոյ յուշագիրը, ինքնին, պայթուցիկ նիւթ մըն է, ինչպէս հաստատուեցաւ առաջին օրէն։

Իրականին մէջ, այդ յուշագիրը ծանր ամբաստանագիր մըն է գրացի պետութեան մը դէմ։

Անոր հետեւանքները նախատեսելու համար, կը բաւէ յիշել թէ՝ տակաւին նոյ. 22ին, երբ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը միայն ծանուցագիր մը կը յանձնէր, Հունգարական կառավարութիւնը փութացաւ եւ անմիջապէս բողոքագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան գիւանին։

Այդ օրէն ի վեր, ջուրերը չափազանց պղտորած են ոչ միայն երկու երկիրներուն, այլ եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Եւ կը թուի թէ մտահոգ են նոյն իսկ անոնք որ ուժ կուտային Եուկոսլաւիոյ։

Եթէ հաւատանք իրազեկ թղթակցի մը, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անգլիական պատուիրակը շատ աշխատած են որ յուշագիրը ծառայէ միայն ուշադրութիւն հրաւիրելու եւ ոչ թէ դառնայ ամբաստանագիր մը. բայց չեն յաջողած։

Արդ, հիմա որ յուշագիրը յանձնուած է եւ անոր պարունակութիւնը հրատարակուած, ո՞վ կը համարձակի գուշակել հետեւանքները։

Արդէն իսկ երկու ճակատներ կազմուած են։

Եուկոսլաւիա իրբեւ անմիջական աջակից ունի Չեխոսլովաքիան եւ Ռումանիան, որոնք իրենց համամտութիւնը յայտնեցին մասնաւոր նամակներով։ Պելկրատի հետ են նաեւ Ֆրանսա, Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը, թէեւ որ եւ է գրութիւն չեն յանձնած Ազգերու Դաշնակցութեան։ Իսկ ամբաստանեալը, Հունգարիա, իրեն հետ ունի Իտալիան, որուն մամուլը առաջին օրէն չնորհաւորեց անոր բռնած դիրքը, եւ, անուղղակի՝ Գերմանիան։

Անշուշտ այս երկու ճակատները բոլորովին թշնամական չեն։

Բացի Եուկոսլաւիայէն եւ Հունգարիայէն որոնք իրարու դէմ դիմաց պիտի ելլեն փոխադարձ ամբաստանութիւններով, միւսները քաղաքական ռազմավարութիւններ է որ կը փորձեն։

Այսպէս, չկայ պետութիւն մը որ ուղղակի կամ անուղղակի պաշտպանէ ահաբեկչութիւնը։

Ամէնքն ալ սկզբունքով համաձայն են Եուկոսլաւիոյ ձեռնարկին։ Կ՛ուզեն որ միջազգային քննութիւն կատարուի եւ ամբողջ խնդիրը լուսաբանուի։

Քիչ մը աւելի յառաջ երթալով, բոլորն ալ կ՛ուզեն օգտուիլ այս առիթէն, միջազգային պայմանագրութիւն մը կազմելու համար ընդդէմ քաղաքական ահաբեկչութեան։

Եւ սակայն, ոչ մէկուն գործին կուգայ Եուկոսլաւիոյ բռնած դիրքը, թէ ըստ էութեան եւ թէ ըստ ձեւի։

Անշուշտ անոր համար որ, քանի քրքրուի այս հանգոյցը, այնքան անքակտելի պիտի դառնայ, կասկածելի դարձնելով մէկէ աւելի կառավարութիւններ։

Եթէ Եուկոսլաւիա միայն Հունգարիոյ անունը կը յիշէ, այդ չի նշանակեր թէ կասկած չունի ուրիշ սահմանակից պետութեանց մասին։

Թերթերը գրեցին թէ յուշագրին խմբագրութեան առթիւ, թելադրութիւններ եղած են մասնաւորապէս Ֆրանսայի կողմէ, որպէսզի չյիշուին Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ անունները։

Առանց այս տարրական զգուշութեան, ո՞վ կրնայ պնդել թէ Մարսէյլի ու Աէքսլէպէնի համեմատութիւնները չպիտի սաստնար։

Հունգարիոյ մասին կարելի է շատ բան խօսիլ, քանի որ պարտուած եւ պատժուած երկիր մըն է, միեւնոյն ատեն զինաթափ։ Իսկ Իտալիոյ մասի՞ն ...

Անհաւասկ պերճիմաստ իրողութիւն մը, — ճիշդ այն պահուն որ Թորինոյի վերաքննիչ ատեանը կը վճռէր մերժել երկու խորուած ամբաստանեալներուն յանձնումը, Հռոմի մէջ կը սկսէին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ ծրագրուած բանակցութիւնները, միւալէր տրամադրութեամբ։

Կը նշանակէ թէ՝ օրուան վարիչները այնքան մտահոգ են կացութեան մասին, որ գիտակցաբար կ՛անտեսեն կամ չլսելու կը զարնեն շատ մը անհամութիւններ, որպէսզի աւելի մեծ չարիքներ չծագին։

Այս նոյն մտահոգութեամբ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան ջոջ անդամները, Մեծն Բրիտանիա եւ ուրիշներ, այժմ կ՛աշխատին սահմանափակել Եուկոսլաւիոյ ամբաստանագրին քննութիւնը։

Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ անոնք չպիտի թոյլատրեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը դառնայ ճակատամարտի կրկէս մը՝ զանազան պետութեանց համար։

Միւս կողմէ, այս հարցին քննութիւնը, անոր ելքը վճռական դեր պիտի կատարեն Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութեանց վրայ։

Եթէ Փարիզ յաջողեցաւ լեզու գտնել Հռոմի հետ, շարք մը վիճելի հարցերու մասին, ճամբան կը հարթուի, Եուկոսլաւիան գոհացնելու եւ անոր ու Իտալիոյ միջեւ ալ մերձեցում հաստատելու համար։ Իսկ եթէ այս նոր փորձերն ալ ձախողին, յարաբերութիւնները խորապէս լարուած պիտի մնան դեռ երկար ատեն, եւ զինուորչուն է որ պիտի շարունակուի նոյն խելագար թափով։

Մինչ այս մինչ այն, ի՞նչ կ՛արտացոլացնեն Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին վիճաբանութիւնները՝ Գերմանիոյ վերազինման մասին եւ զինուորական լուրերու հրատարակութեան արգելքը՝ Իտալիոյ մէջ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՈՉ ԱՂԱ, ՈՉ ԷՖԷՆՏԻ, ՈՉ ՀԱՃԻ, ՈՉ ՀՕՃԱ, ՈՉ ՀԱՆԸՄ

»»»··«««

Կրօնական տարազներն ալ պիտի արգիլուին

Պոլսէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 27 թուականով.—

Աղա, էֆէնտի, պէյ, հաճի, հաֆըզ, հօճա, հանըմ, փաշա եւ «հազրէթլէրի» տիտղոսները օրէնքով ջնջուեցան Թուրքիոյ մէջ։ Այսուհետեւ Թուրք քաղաքացիները բոլոր պաշտօնական գործերու համար պիտի կոչուին պարզապէս իրենց անուններով, բայց այրերու համար «պայ», կիներու համար «պայան» կրնան գործածուիլ սովորական կեանքի մէջ։ Միայն բանակին սպաները պիտի գործածեն իրենց աստիճանին տիտղոսները, իսկ ամենաբարձր աստիճանները պիտի ըլլան «մարէշալ», «ժէնէրալ» եւ «ամիրալ»։ Բոլոր քաղաքային աստիճանները, շքանշանները եւ պատուանշանները ջնջուած են։ Զինուորական շքանշանները կը պահուին եւ կրնան գործածուիլ։ Օտար պատուանշանները կրնան ընդունուիլ կարգ մը պարագաներու մէջ, բայց չեն կրնար գործածուիլ։

Շիւքրի Գայա, ներքին գործավարը, երէկ Ազգ. ժողովին ներկայացնելով նոր օրէնքը, ըսաւ թէ տիտղոսները, աստիճանները եւ պատուանշանները դասակարգային խտրութիւն կը նշանակեն, հետեւաբար չեն համապատասխաներ Թրքական Հանրապետութեան սկզբունքներուն եւ պէտք է ջնջուին։

Հինգշաբթի օր (երէկ) Ազգ. ժողովը պիտի քննէ օրինագիծ մը, որով կ՛արգիլուի հրապարակաւ հագնիլ կրօնական զգեստները։ Թէ մահմետականներու, թէ քրիստոնեաներու եւ թէ Հրեաներու համար կրօնական տարազը պիտի գործածուի միայն կրօնական արարողութեանց ատեն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՉԸՐՉԻԼԻ ԵՒ ՊՕԼՏՈՒԻՆԻ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի օր շատ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, Գերմանիոյ վերազինման մասին։ Աղդանշանը տուաւ Գ. Չըրչիլ, խստօրէն դատապարտելով Գերմանիոյ պատրաստութիւնները եւ անբաւական գտնելով Անգլիոյ պաշտպանութիւնը։ «Գերմանիա կը սպառազինուի արդիական բոլոր կատարելութիւններով, ունի սքանչելի հրետանի եւ սպառազէն եւ քաջավարժ զինուորներու ահագին պահեստ մը, իր զինագործարանները կը բանին ճիշդ այնպէս ինչպէս եթէ պատերազմի վիճակի մէջ ըլլային։ Եւ այս բոլորը կը կատարուին խախտելով դաշնագիրները»։ Նախկին նախարարին կարծիքով, ամէնէն աւելի օդէն վտանգ կը սպառնայ Անգլիոյ։ «Եթէ Լոնտոնը ուժգնօրէն ռմբակոծուի տասը օր անընդհատ, առնուազն 30—40.000 հոգի պիտի սպաննուին եւ 3—4 միլիոն մարդիկ գաւառները ապաստանելու պիտի հարկադրուին»։ Եզրակացնելով, առաջարկեց տասը միլիոն անգլ. ոսկի ճարել տուրքով կամ փոխառութեամբ, Անգլիոյ օդանաւային ուժը զօրացնելու համար։ «1936ին Գերմանիոյ օդանաւային ուժը 50 առ հարիւր աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ անգլիականէն, իսկ 1937ին՝ կրկնապատիկ աւելի զօրաւոր»։

Այս յայտարարութիւններուն պատասխանեց փոխ-վարչապետ Գ. Պօլտուին, խոստովանելով թէ Գերմանիա օդանաւային ուժ մը կը կազմակերպէ եւ թերեւս 600 կամ 1000 զինուորական օդանաւ ունի, բայց ինք պատճառ չի տեսներ աւելորդ խուճապի մատնուելու։ «Հիմքեր կան շատ ծանր անձկութեան. բայց դեռ ամէն յոյս կորսուած չէ սպառազինութեանց կրճատման կամ որոշ սեղմումներու մասին։ Կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան եւ վճռած է որ եւ է պարագայի տակ ստորադաս վիճակ չընդունիլ Գերմանիոյ հանդէպ։ «Այսօր մենք ունինք 880 զինուորական օդանաւեր, որոնց 560ը Անգլիոյ մէջ եւ 127 պահեստի օդանաւեր, ինչ որ կը նշանակէ 690 առաջնակարգ մեքենաներ։ Ճիշդ չէ թէ Գերմանիա արագօրէն կը մօտենայ Մեծն Բրիտանիոյ մակարդակին։ Իրականին մէջ, Գերմանիոյ օդանաւային ուժերը մերիններուն հարիւրին 50ը չեն կազմեր։ Ցուլիսէն ի վեր, աւելի քան 90 օդանաւային կայաններու վայրեր քննուած եւ 11 նոր կայաններ ալ ընտրուած են։ Նախարարութիւնը կը խորհի յառաջիկայ տարի 80—90 առ հարիւր աւելի օդանաւ չինել քան այս տարի»։

Եզրակացնելով, Գ. Պօլտուին գիտել տուաւ թէ ցորչափ Գերմանիա առանձին մնայ եւ որ եւ է հաղորդակցութիւն չունենայ միւս պետութեանց հետ, կասկածամտութեան մթնոլորտը չպիտի պայծառանայ։ Խօսք առաւ նաեւ արտաքին նախարարը, տեղեկութիւններ հաղորդելով Գերմանիոյ բանակին մասին եւ յայտնելով թէ Գ. Պօլտուինի ճառին բնագիրը նախապէս հաղորդուած է գերմանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութեանց, քանի որ հարցը եւրոպական եւ համաշխարհային հանգամանք ունի։

100ԻՆ 10Ի ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 28 Նոյեմբեր (Ցառաջ) — Նախարարական վերջին անօրէնութիւնները հազիւ հրատարակուած, այստեղ ալ խիստ քննութիւններ սկսան օտար բանուորներու դէմ։ Քանի մը օրէ ի վեր կը քննեն ինքնութեան թուղթերը։ Անոնք որ կանոնաւոր թուղթ չունին, անմիջապէս կ՛արձակուին գործէն, նաեւ 15 տարիկանէն վար օտար փոքրիկները որ մէկ երկու տարիէ ի վեր կ՛աշխատէին։ Ոչ մէկ խտրութիւն օտարականներուն միջեւ, հայ ըլլան թէ ուրիշ ազգ։ Գ. Փէլէի կօշիկի գործարանը ուր 190 հայ բանուորներ կ՛աշխատին, մասնաւոր ցանկ մը պատրաստած է եւ քննութիւն կը կատարուի։ Իբրեւ թէ մէկ տունէն երկու կամ երեք հոգի աշխատողներուն մէկ մասը պիտի արձակուի։ Բայց կ՛ըսուի թէ այս առժամեայ կարգադրութիւն է եւ հարիւրին տասի օրէնքը ամբողջութեամբ պիտի գործադրուի։ Այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայերուս վիճակը։ Մեր պաշտօնական մարմինները ցարդ լուռ են, հաւատալով թէ Հայերու բացառիկ պարագան նկատի պիտի առնուի։ Իսկ արդի՞ւնքը...

Շատերը շուարած են այս անակնկալին առջեւ։ Եթէ մեր պաշտօնական մարմինները օր առաջ ճար մը չգտնեն, անտանելի կը դառնայ մեր վիճակը։

»»»··«««

ՃԱՓՈՆ պաշտօնապէս առաջարկեց Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝ իրեն միանալ, չեղեալ հռչակելու համար Ուաշինկթընի դաշնագիրը եւ նաւային միւս պայմանագրութիւնները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՊԷ՛Ս ԿԸ ԿՈՐՍՆԻՆ

«Յառաջ»ը վառվռուն թղթակից մը ունի Պաւա Քոլոմպի մէջ,— Յակոբ Աղամեան, որ միշտ լուր մը, փշուր մը կը գտնէ ժողովուրդի առօրեայ կեանքէն, եւ կը յանձնէ թղթատարին։

Անցեալ օր հատ մը եւս ղրկած էր, բայց ուշ մնաց, տեղի անձկութեան պատճառով։

Որպէսզի աւելի չուշանայ, առաջարկեցի խմբագրին... վարձու տալ իմ անկիւնս։

Կը խնդա՞ք։ Բայց խնդալիք բան չէ, սիրելի ընթերցող։

Ահա կ՛ամփոփեմ պատմութիւնը,— այնքան կսկծալի՝ իր չոր ու ցամաք վիճակին մէջ։

Մուշեղ Տէրտէրեան, Բաղէշցի, 1925ին հող մը կը գնէ Անիէռի մէջ եւ կը ձեռնարկէ տուն մը շինելու։ Ինք բանուոր ըլլալով Որնոյի մէջ, հազիւ հիմերը դրած, շինութիւնը կը յանձնէ իտալացի ձեռնարկուի մը, փոխան 15 հազար ֆրանքի։

Մուշեղ կը սկսի մաս մաս վճարել այս գումարը, եւ ձեռնարկուն տունը կ՛աւարտէ, բայց կարգ մը պակասներ չլրացուցած կը հեռանայ։

Հայ բանուորը իր ծախքով կը լրացնէ այդ պակասները եւ կը տեղաւորուի տան մէջ, իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ, 8 եւ 12 տարեկան։

Պայմանագրին համաձայն, Մուշեղ պարտական կը մնար 5000 ֆրանք։ Ձեռնարկուն կը պահանջէ այս գումարը, իսկ Մուշեղ դիտողութիւն կ՛ընէ պակասներուն համար։

Իբրեւ պատասխան, Իտալացին Մուշեղին մուրհակները կը տանի կը յանձնէ շինութեանց վաճառական Պ. Լոռանի, որմէ ապառիկ առած էր նիւթերը, եւ կը հաշուակցի իր պարտքերուն հետ։ Վաճառականը նամակ մը գրելէ յետոյ, դատարան կը քաշէ Մուշեղը, որ անգործ եւ անճար վիճակի մը մատնուած, չի կրնար ներկայանալ եւ կը դատապարտուի ի բացակայութեան։

1933ի աշնան ազդ մը կը փակցնեն տան վրայ, ծանուցանելով թէ պիտի ծախուի, եթէ չվճարէ պարտքը եւ դատական ծախքերը։

Մուշեղ բոլորովին յուսահատելով, կը մտնէ արտաքնոց եւ առաստաղէն կը կախէ ինքզինքը, ինչպէս գրուեցաւ ժամանակին։ Սալնայ Զօրի Հայր. Միութիւնը 2500 ֆրանք կը հաւաքէ, որուն մէկ մասը կը յատկացուի մեռելը թաղելու, իսկ մնացեալը՝ պատառ մը հացի եւ դատական ծախքի։

Այս առթիւ, հաւաստիքներ կու տան թէ տունը չպիտի ծախուի, մինչեւ որ պզտիկները չափահաս դառնան։

Արդ, վերջերս պահանջատէր առեւտրականը նորէն դատարան կը դիմէ, եւ մինչեւ Նոյեմբեր 16 պայմանաժամ կու տայ, պարտքերը վճարելու համար։

Ո՞վ պիտի կրնար վճարել, անճար այրիակի՞ն թէ երկու անչափահաս տղաքը...

Եւ տունը կը ծախուի 5100 ֆրանքի։

Վաճառականը միւս ծախքերն ալ վճարած ըլլալով, կը կանչէ այրիակը եւ կ՛առաջարկէ 10,000 ֆրանքի գնել տունը. այսպէս մինչեւ յաւէտ պէտք է իր գլխուն ճարը նայի։

... Որ եւ է խորհրդածութեան կը կարօտի՞ այս անմեկնելի պատմութիւնը։

ՎԱՀԷ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՅԱՆՁՆԵՑ ԻՐ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

»»»··«««

Ծանր ամբաստանութիւններ Հունգարիոյ դէմ

Եուկոսլաւիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի սպանութեան մասին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան յանձնուեցաւ նոյեմբեր 28ին։ Կը բաղկանայ 78 տպագիր էջերէ, 48 յաւելուածներով եւ 18 լուսանկարներով։

Յուշագիրը մանրամասնօրէն կը պատմէ ահաբեկչական զաւերու կազմակերպումը հունգարական հողին վրայ, ահաբեկիչներուն զինուորագրութիւնը, անոնց ընծայուած աջակցութիւնը՝ Հունգարիոյ կարգ մը քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, ինչպէս եւ այն դիւրութիւնները որ արուած են զէնք, դժոխային մեքենայ, պայթուցիկներ եւ յեղափոխական թռուցիկներ ներածելու համար եւայլն։ Ցետոյ կը յայտարարէ թէ բազմաթիւ հունգարական անցագիրներ տրուած են ահաբեկիչներուն եւ ուրիշ կասկածելի անհատներու, կը բացատրէ թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւնը նիւթական առատ աղբիւրներ ունէր։ Կը յիշէ այս առթիւ Եուկոսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ փոխանակուած դիւանագիտական թղթակցութիւնները, սկսելով 1930 հոկտեմբերի մահափորձէն մինչեւ այսօր։ Այդ փաստաթուղթերով կը հաստատուի թէ հունգարական իշխանութիւնները երբեք չեն յաջողած երեւան հանել յանցաւորները, որոնց անունները եւ բնակավայրերը հաղորդուած էին։ Ցատկապէս Մարսէյլի դէպքին առթիւ, յուշագիրը Հունգարիան պատասխանատու կը հռչակէ հետեւեալ կէտերուն համար.—

1.— Ոճրագործներուն ընտրութիւնը կատարուած է հունգարական հողի վրայ, մասնաւոր կայաններու մէջ երկարօրէն եւ մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած ահաբեկիչներու մէջէն։

2.— Ոճրագործները ապառօրէն մեկնած են հունգարական հողէն, հունգարական անցագիրներով։

Յուշագիրը կը շեշտէ թէ՝ հակառակ հունգարական կառավարութեան տրուած կրկնակի խոստումներուն թէ ահաբեկիչները հսկողութեան տակ պիտի առնուին, մահափորձին պատրաստութիւնները եւ ահաբեկիչներուն մեկնումը կազմակերպուած են առանց որ եւ է դժուարութեան։ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը ի զուր Հունգարիոյ աջակցութիւնը խնդրած է ահաբեկչական գործունէութեան դէմ որուն կեդրոնները իր երկրէն դուրս կը գտնուէին։ Հունգարական իշխանութիւնները փոխանակ իրենց աջակցութիւնն ընծայելու ահաբեկչական արարքներուն դէմ, նպաստած են անոնց եւ իրենց այդ դիրքին շնորհիւ է որ երկար ատենէ ի վեր Եուկոսլաւիոյ դէմ կատարուած ահաբեկչական գործունէութիւնը կրցաւ յանգիլ Մարսէյլի ոճիրին։

1800 տուներ քանդուած Աթէնքի մէջ

Նոյեմբեր 23ին հեղեղանման անձրեւներ տեղացին Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ, ահագին վնաս պատճառելով։ Հայ գաղութին կորուստն ալ ծանր է։

Ներքին ապահովութեան նախարարութեան հաւաքած տեղեկութիւններուն համաձայն, անձրեւին պատճառած վնասը հետեւեալն է.— Ութ մեռեալ, 5 անյայտ, 1880 տուն բոլորովին քանդուած, քանի մը հարիւր տնակ հասանքէն քշուած, նիւթական վնաս նուազագոյնը մէկ միլիոն դրախմի։

Ամէնէն աւելի վնասուած են Փէրիսթէրի, Ֆալէրօ, Մոսքաթօ, Այաս-Սոֆիա, Տրափէնցոնա, Նոր Գոքինիա։

Աղէտին մեծութիւնը նկատի առնելով, կառավարութիւնը որոշեց ժողո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Քանի մը խօսք, իբրեւ վերջաբան

Նախ փոքրիկ փակագիծ մը։

— Երկնցուցիր, ըսին մտերիմ բարեկամներ։

— Ընդհանուր զարգացման համար անհրաժեշտ գիտելիքներ են ատոնք, պատասխանեց ընկեր խմբագիրը, երբ իրեն հաղորդեցի եղած դիտողութիւնը։

Համամիտ ըլլալով հանդերձ խմբագրի տեսակէտին, ստիպուեցայ միջին ճամբան բռնել, գիտնալով որ, մեր մէջ շատ չեն սիրուիր այսպիսի նիւթեր։ Ուրի՛շ բան, եթէ սիրահարական կամ ոստիկանական վէպ ըլլար...

Սակայն, խիղճս հանդարտ է, որ աշխատեցայ կարելի եղածին չափ պարզ գրել, պզտիկ պատմութիւններով հաճելի դարձնել։ Խուսափեցայ գիտական խրթնութիւններէ, բայց մանաւանդ աշխատեցայ «նիւթը» առնել, որովհետեւ, եթէ թարգմանաբար ամբողջը տալու ըլլայի պէտք էր գոնէ հինգով բազմապատկել «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսածը։

Իմ գործս չէ նաեւ ուսումնասիրել հայ կնոջ կացութիւնը անցեալին եւ ներկային մէջ։ Ատիկա կը ձգեմ աւելի ձեռնհաս ընկերներու։ Նիւթը շատ ընդարձակ է։ Ըլլալով զանազան պետութեանց գերիշխանութեան տակ, ենթարկուած անոնց օրէնսդրութեան, պէտք է անջատաբար ուսումնասիրել իւրաքանչիւր երկրամասի բնակչութիւնը, որովհետեւ Ռուսիոյ մէջ ապրող մեր ազգակիցները Թուրքիոյ մէջ ապրողներու հոգեբանութիւնը եւ վարքն ու բարքը չէին կրնար ունենալ։

Միայն թէ, դէպի ետ հարեւանցի ակնարկ մը ցոյց կուտայ, որ հինէն ի վեր, կիները միշտ ի պատուի եղած են մեր ընկերային կեանքին մէջ։ Ընտանեկան յարկին տակ, մայրը առանձնաշնորհեալ դիրք ունեցած է, իսկ եղած են ջոկ կիներ, որ պետական եւ քաղաքական գործերու վրայ ազդեցութիւն ունեցած են։ Վկայ՝ մեր բազմաթիւ իշխանուհիները, թագուհիները, եւն.։

Բայց, այս չէր իմ խնդիրս։

Ընթերցող տիկիններն ու օրիորդները գաղափար մը կազմեցին անշուշտ միւս երկիրներու իրենց սեռակիցներու կացութեան վրայ։ Շատ պիտի ուրախանայի, եթէ օգտակար խորհրդածութիւններու մղուած ըլլային։

Յստակօրէն կը տեսնուի, որ բոլոր պետութիւնները կ'աշխատին կինը դուրս հանել տան չորս պատերէն, հանրային աշխատանքին մէջ աւելի մեծ բաժին մը տալու համար անոր։ Արդ, երբ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պէս զօրաւոր ազգեր, ցեղին հիմերը ամրացնելու կամ իրենց վարդապետութիւնները տարածելու համար, անհրաժեշտ կը գտնեն իգական սեռի օժանդակութիւնը, մտածելու ենք, թէ մենք որքան պէտք ունինք մերինին։

Հայաստանի կարճատեւ հանրապետութիւնը շատ մը իրաւունքներ տըւած էր արդէն անոնց։ Ունեցանք կին երեսփոխաններ, ինչպէս Տիկ. Բարսեղեանը (Գերճուհին) եւ Տիկ. Ա. Մանուկեանը։ Խորհրդարանին վարչաձեւը իր կարգին վերջնապէս պիտի տապալէր կինը։ Մտահոգ չենք հայրենիքի բնակիչներու մասին, որոնք տարիներու ընթացքին աւելի պիտի վարժուին հանրային կեանքին, ապագայի համար օգտակար տարր մը դառնալով։ Բայց ուրիշ է գաղթաշխարհի պարագան, ուր ամէն ինչ կախուած է միայն բարեկամեցողութենէն։

Ընդհանրապէս վիճակագրութիւններ պատրաստելու սովորութիւնը եւ միջոցները չունինք, որով չեմ կրնար ըսել, թէ հայկական կանացի կազմակերպութիւններու անդամները ի՞նչ համեմատութիւն կը կազմեն մեր մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ, ներկայ հայ իրականութեան պահանջներուն համար անբաւական է եղածը։ Այնքա՜ն շատ են կատարուելիք աշխատանքները։

Ժողովուրդ մը կէսը տարտղնուած աշխարհի երեսին, խորթ բոլորին, զուրկ պետական միջոցներէ եւ կեանքի անբաժանելի ցաւերով ընկճուած։

Նախ, կայ մարդասիրականը։

Որբեր, հիւանդներ, ծերեր, բազմաթիւ զաւակներով ծանրաբեռնուած ընտանիքներ կան խնամուելիք։ Պէտք է պայքարիլ, Փիզիքական նուազագոյն կորուստով դուրս գալու համար։ Ի՞նչ միջոցներով, գրեթէ ոչինչ։ Ահա այստեղ հայ կինը պէտք է ցոյց տայ իր քաջութիւնը եւ ընդունակութիւնը, իբրեւ մայր եւ քոյր, ամէնէն աւելի կիներն են որ կը զգան՝ ցաւը մօտէն պէս հալող հիւանդին, եւ իրեններուն վիշտին, անդապուրկ երախային գունատ այտերուն, դեռատի անփորձ մօր մը ակամայ սխալներուն։ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը՝ առողջապահական պայմաններու մասին գաղափար չունի, եւ ցաւալի է որ՝ նոյն վիճակին մէջ կը շարունակէ մընալ։ Պէտք է համբերութեամբ բացատրել անոր թէ ջուրն ու օճառը, օդն ու լոյսը կէս մարդ մը կը շինեն։

Կայ կրթականը։ Հպարտ ենք, որ ամէնէն դժուարին պարագաներու մէջ վեր բռնած ենք լոյսի ջահը, եւ կրցած ենք պահել մեր ազգային դիմագիծը։ Ջունինք դրամական մեծ աղբիւրներ, բայց կ'աշխատինք գործադրել լուծումներով։ Կը կարենք մեր բերնի պատառէն, ճրագ մը վառելու համար։

Կան քաղաքացիական պարտականութիւնները։ Պէտք է ընդունինք թէ, ազգովին արդէն գաղափար չունինք անոնց մասին։ Պատճառը թերեւս այն է որ զրկուած ենք պետական կեանքէ։ Հոս եւս, կարեւոր դեր մը կ'իյնայ կիներուն։

Մանուկներու հոգեկան կառուցուածքը ընդհանրապէս մօր բաժինն է։ Ոչ ոք կրնայ մօր մը չափ լաւ հասկցնել պզտիկին իրերօգնութեան, ցեղային հպարտութեան նման զգացումներու վեհութիւնը, բայց մանաւանդ սփիւռական հայրենիքի, լեզուի, գրի անհրաժեշտութիւնը ու անոր համար ըլլալիք զոհողութիւնը։ (Օրինակները տեսանք միւս ազգերուն մէջ)։

Գիտէ՞ք, թէ ատոնց համար կան Կարմիր Խաչեր, Կրթասիրացներ, կուսակցութիւններ, եւն.։

Ճիշդ այդտեղ է որ կ'ուզէի գալ։

Այո, կան կազմակերպութիւններ, բայց հետաքրքրուա՞ծ էք թէ քանի անդամ ունին, ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն, ո՞ր չափով կը համապատասխանեն մեր պէտքերուն։ Ընդհանրապէս անձնուէր կիներու կորիզ մըն է բոլոր միութիւնները կանգուն պահողը։ Բեռ մը կայ մեր ուսերուն դրուած, մեր չար բախտէն՝ քիչ մը ծանրը։ Արդ, որքան շատ ըլլան տանողները, այնքան կը թեթեւնայ իւրաքանչիւրին ինկած ծանրութիւնը, եւ ամէն ինչ աւելի լաւ կ'ընթանայ։

Յետոյ, պէտք է գիտնալ, որ ինքզինքը փրկել ուզող ազգի մը տկարութեան հետ խոտոր կը համեմատի՝ ըլլալիք զոհողութիւնը։ Եթէ զօրաւոր պետութեան մը մէջ այդպիսի աշխատանք տանող կիներու համեմատութիւնը բաղդատութեան դնելու ըլլանք մերինին հետ, պէտք է որ, մերինը 3—4 անգամ աւելի ըլլայ։

Հանրային կեանքին մէջ նետուեցէք, սիրելի տիկիններ եւ օրիորդներ, լեցուցէք Կ. Խաչերու, մշակութային միութիւններու եւ ինչո՞ւ չէ, հայրենասիրական կազմակերպութիւններու շարքերը, ուր պիտի ընդունուիք գրկաբաց։

Մի ըսէք, թէ «կ'աշխատինք, անկէ վերջ տունի գործերը կան, եւն.»։

Ձեր պայմաններով բազմաթիւ կիներ կան այդ կազմակերպութիւններուն մէջ, եւ կարելի է ըսել, ամէնէն խանդավառներն են։ Անշուշտ, պարապ վախտի խաղալիքի մտայնութեամբ չէ որ կը մօտենան, այլ պարտականութիւն մը, զոհողութիւն մը կատարողի գոհունակութեամբ։ Իսկ եթէ դուք իսկապէս չէք կրնար գալ — հաշուի նստեցէք ձեր խղճին հետ — զրկեցէք ձեր զաւակները։

Վստահ եղէք, հաւատքով մօտեցող մը կրնայ բարոյապէս եւ մտաւորապէս օգտուիլ այդպիսի աշխատանքներէ։ Քիչ թէ շատ ուսում առնողներն անգամ՝ շատ բան կը պարտին անոնց։ Իրենց մէջ կը զօրանայ ձեռներէցութեան ոգին, ինքնագիտակցութեան, արժանապատուութեան զգացումը։

Մինչ աչքի առջեւ ունեցէք Թրքուհիները, որ կը մարզուին ամէն տեսակէտով, ու քիչ ատենէն՝ ձեզի դաս տալու պիտի ելլեն։

Տեսաք որ «հալածուած հայրենիքը լէհուհիներու սրտին մէջ ապաստաներ էր»։

Որքան պիտի ուրախանայինք, եթէ մեր պատմութիւնն ալ գրէր, թէ «Հայուհիները իրենց հոգւոյն մէջ պահեցին վիրաւոր հայրենիքը»։

Մեր եւ ձեր շահին համար։

Մեր զաւակներուն շահին համար։

Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ

Հայաստանի անկախութեան այդ տարուայ տօնախմբութեան՝ Փարիզի մէջ՝ ընկ. Ա. Ջամալեան պատասխանելով վրաց հանրային գործիչ Դ. Վաչնաձէի նոյն հանդիսութեան ընթացքին խօսած շնորհաւորական ուղերձին՝ ճառ մը խօսած էր, վեր հանելով հայ - վրացական եղբայրութիւնը անցեալին մէջ եւ այս երկու ժողովուրդներու գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը Հայաստանի եւ Վրաստանի ազատութեան համար։

Ընկ. Ա. Ջամալեանի այդ ճառը ժամանակին լոյս տեսաւ վրացական «Անկախ Վրաստան»թերթին մէջ (թիւ 102)։ Այդ առթիւ վրաց Սոց. Ֆեդերալիստ կուսակցութեան պարագլուխ Պ. Սամսոն Փիրցխալավա, նոյն թերթի թիւ 105ին մէջ հրատարակած է հետեւեալ յօդուածը.—

Հայաստանի անկախութեան տօնին Պ. Ջամալեանի արտասանած ճառը, որ լոյս տեսաւ մեր թերթի թիւ 102–ում, նշանակալից քաղաքական դէպք է հանդիսանում։ Այդ ճառը կատարեալ գոհունակութիւն պիտի պատճառի բոլոր Վրացիներին թէ այստեղ, տարագրութեան մէջ, եւ թէ այնտեղ, Վրաստանում։

Մենք համոզուած ենք, որ նոյն տրամադրութիւնը պիտի առաջնան այդ ճառից եւ միւս Կովկասցիները, որոնք յստակ գաղափար ունեն Կովկասեան միութեան արժէքի մասին եւ՝ վստահ որ այդ միութիւնը վաղ թէ ուշ պիտի իրականանայ՝ անկեղծօրէն աշխատում են նրա համար։

Մենք ասել ենք եւ կրկնում ենք նորից, որ կովկասեան ժողովրդների միացման համար բաւական չեն տեսական պրոպագանդը եւ բարեացակամ յայտարարութիւնները։ Միութիւնը իրականացնելուց, գործ դարձնելուց առաջ, անհրաժեշտ է որ կովկասեան ժողովուրդները հոգեբանօրէն իրար մերձենան, ծանօթանան իրար անցեալին ու ներկան, հասկանան իրար, բացատրեն եւ պարզեն իրար հանդէպ ունեցած թիւրիմացութիւններն ու անախորժութիւնները եւ առանձին խնամքով վեր հանեն անցեալի բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը։

Ամէն մի Կովկասցի պէտք է իմանայ, որ եթէ Կովկասը իբրեւ քաղաքական դաւանանք նոր երեւոյթ է, եթէ նորութիւն է Կովկասեան Դաշնակցութեան գաղափարը, բնաւ նոր բաներ չեն կովկասեան ժողովրդների գործակցութիւնը, նրանց ընդհանուր պայքարը, համերաշխ ելոյթները, փոխադարձ օգնութիւնը եւ բարիդրացիական յարաբերութիւնները։

Պ. Ջամալեանը ուշադրութիւն հրաւիրելով հայ վրացական յարաբերութիւնների վրայ, արդարացիօրէն նկատում է, որ այդ ժողովրդների բարեկամութիւնը բացառիկ է եղել պատմական անցեալում։ Դժբախտաբար մինչեւ օրս մենք մի մանրամասն ուսումնասիրութիւն չունենք այս մասին։ Սակայն եւ այն քիչը, որ մենք գիտենք մեր պատմագիրներից, բաւական է ըմբռնելու համար, թէ ինչքան բացառիկ եւ սերտ են եղել Հայերի եւ Վրացիների յարաբերութիւնները։

Դեռ առաջին դարերում, երբ Հայաստանը ուժեղ պետութիւն էր ներկայացնում, Վրաստանը յաճախ եղել է նրա իշխանութեան տակ։ Բայց հէնց այդ դարերում էլ Հայաստանը, իբրեւ աւելի յառաջադէմ երկիր, մշակութային մեծ օգնութիւն է հասցրել մեզ եւ Վրացիների մէջ քրիստոնէութիւն տարածելու գործում առաջին ճանապարհն է հանդիսացել։

Յետագայ դարերին, երբ առաջնութիւնը Կովկասում անցաւ Վրացիների ձեռքը, Հայերը միշտ պաշտպանութիւն եւ հովանաւորութիւն էին գտնում նրանց մօտ։ Հայաստանի մի խոշոր մասը այդ ժամանակ վրաց թագաւորութեան սահմանների մէջ էր առնուած եւ այս սահմաններում էլ հայկական մշակոյթը իր նշանալից վերելքներից մէկն ունեցաւ։ Արտակարգ սիրով եւ բարեկամութեամբ էին վերաբերւում դէպի Հայերը մասնաւորապէս վրաց թագաւորները։ Մեծ էր նրանց յարգանքը մանաւանդ դէպի հայ հոգեւորականութիւնը։ Մի պատմական վաւերագրի մէջ ահա թէ ինչ ենք կարդում վրաց թագաւոր Դաւիթ Վերանորոգողի մասին.

— «Նա սիրում էր Հայերին եւ նրանց եկեղեցիները։ Յաճախ էլ խոստովանում էր Հաղպատի վանքի քահանայ Սարկաւագի մօտ, խոնարհելով նրա առաջ իր գլուխը եւ նրա օրհնութիւնը առնելով։ Այդ Սարկաւագին Դաւիթ թագաւորը նուիրել էր Հաղպատի վանքին մօտ գտնուող գիւղերից մէկը»։

Բայց, միւս կողմից, Հայերն էլ արտակարգ բարեկամութեամբ նուիրուած էին Վրաստանին եւ վրացական գործին։ Վրաստանի քաղաքական եւ մշակութային յառաջդիմութիւնը նրանք իրենց սեփական գործն էին դարձրել։ Մեր պատմութիւնը զարդարուած է բազմաթիւ հայկական անուններով, որոնք փայլում են թէ քաղաքական եւ թէ մշակութային ասպարէզներում։ Հէնց մենք, ժամանակակիցներս, քանի քանի Հայեր գիտենք, որոնք պատւով ու փառքով դեր են կատարում վրացական հանրային կեանքում, մեր դրականութեան, թատրոնի եւ այլ մարզերի մէջ։

Մենք, Վրացիներս, երբեք չենք կարող մոռանալ այս ամէնը, որքան էլ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները լարուած լինեն։ Հայերն ու Վրացիները պէտք չէ մոռանան այս բարեկամութիւնը մանաւանդ այսօր, երբ մեր երկիրների գլխին այնքան վտանգներ են կախուած, երբ մեր ճակատագիրներն այնքան շաղկապուած են իրար եւ երբ այնքան շատ աշխատանքներ կան կատարուելիք միահամուռ ճիգերով։

Եթէ կովկասեան միութիւնը անխուսափելիօրէն պէտք է վերջ ի վերջոյ իրականութիւն դառնայ, ինչ խօսք, որ Հայերն ու Վրացիները նրա գլխաւոր եւ անբաժան տարրերը պիտի դառնան։ Հետեւաբար, Հայերի եւ Վրացիների մերձեցումն ու միութիւնը ամբողջ Կովկասի միութիւնն է նշանակում։

Կարիք չկայ քաղաքականութեան մէջ ռոմանթիկ լինելու։ Հայ – վրացական յարաբերութիւնների մէջ այսօր կան անհամաձայնութիւններ եւ վիճելի խնդիրներ։ Աչք չփակենք նրանց վրայ։ Անտես չառնենք նաեւ, որ արտաքուստ եւս դժուարութիւններ են սպառնում մեր միութեան համար։ Ջէ՞ որ միայն մեր ձեռքին է գտնւում մեր վիճակի տնօրինութիւնը։ Բայց այս բոլոր դժուարութիւնները կարելի է յաղթահարել, եթէ մենք միանալու ձգտումի մէջ վճռական կամք յայտնաբերենք՝ գիտակցելով որ Հայերի եւ Վրացիների գործակցութիւնն ու միութիւնը կենսապէս անհրաժեշտ է երկուսի համար էլ։

Սկզբում ասացինք, որ Պ. Ջամալեանի ճառը նշանակալից քաղաքական դէպք է։ Մենք Վրացիներս շատ լաւ գիտակցում ենք Հայերի բացառիկ դժուարին կացութիւնը։ Կովկասեան միութեան գաղափարը նրանց համար եւս սկզբունքով միշտ անվիճելի է եղել։ Եւ եթէ նրանք դժուարացել են այդ գաղափարի իրականացմանը մօտենալ, որա պատճառը նրանց բացառիկ պայմաններն են եղել։ Թերեւս անհրաժեշտ է մի առժամանակ եւս սպասել, որպէսզի այդ գաղափարի խոչընդոտ հանդիսացող պայմանները պարզուեն եւ վերանան։ Բայց Պ. Ջամալեանի խօսքից երեւում է, որ արդէն մօտենում է այն օրը երբ Հայերը կողք կողքի պիտի կանգնեն միացած Կովկասցիների հետ եւ, նրանց հետ միասին, գլխաւորեն կովկասեան ժողովուրդների միութիւնը։

Մենք՝ իբրեւ Հայերի հին եւ սրտագին բարեկամներ՝ առանձին հրճուանքով պիտի դիմաւորենք այդ մօտեցող օրը։

Ս. ՓԻՐՑԽԱԼԱՎԱ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Արթուն են Թուրքերը եւ կը խօսին.— Անտեղի մեքենայութիւններ.— Հայանպաստ գրութիւններ տեղական մամուլին մէջ

Ինչպէս գրած էի անցեալ շաբթուան նամակովս, Գոլյոյ Ֆրանսացիները չկրնալով դիմանալ քէմալականութեան յարուցած տնտեսական եւ այլ դժուարութիւններու, խումբ խումբ Մարսէյլ կը հասնին։

Այս առթիւ — ինչպէս յիշած էի— Marseille - Matin օրաթերթը կծու արտայայտութիւններ ունեցաւ։ Սակայն լուռ էր պահպանողականներու մեծ օրկանը Le Petit Marseillais» շատ հասկնալի պատճառներով։

Եւ ահա խզուեցաւ այդ քար լռութիւնը անցեալ հինգշաբթի օր։ Մարսէյլի յատկացուած իր մասնաւոր էջին ճակատը անստորագիր գրութիւն մը կար, ընդամէնը տասնըհինգ տող։ Այդ գրութեամբ թերթին խմբագրութիւնը չափազանց հանդարտ եւ շրջահայեաց ոճով, բաներ մը կը պատմէր։ [illegible] մը կը տիրէր մէկ ծայրէն միւսը։ Ջըլլայ թէ նեղուէին բարեկամ Թուրքն ու Թուրքիան։

Թերթը յիշելէ յետոյ թէ եղած կարգադրութիւնը գործադրելի է բոլորին, առանց ազգի խտրութեան, այս եկւորներուն տեղաւորման մասին թելադրութիւններ կ'ընէր։

Այսչա՜փ միայն, քանի մը տող ընդամէնը։ Մինչդեռ շնորհիւ Մարսէյլ-Մաթէն օրաթերթի, արդէն ինքնիր օրուան խօսակցութեան նիւթ դարձած էր։ Ուրիշ խօսքով, ժողովուրդին մէջ շնորհիւ թերթին եւ եկւորներու ըմբռնելի բացատրութիւններուն, ըզգալի թեքում մը կար դէպի Թուրքն ու Թուրքիան։

Ահա, ճիշդ այս իրողութեան առջեւ Մարսէյլի Թուրք հիւպատոսը հրապարակ կ'իջնէ։ Ջէ՞ որ թրքական հիւպատոսարանները եւ դեսպանատուները, բացի իրենց առեւտրական եւ դիւանագիտական հանգամանքներէն, քարոզչութեան հնոցներ են։

Թուրք հիւպատոսը փրփրած է։ Ինչո՞ւ պիտի գրեն, ինչո՞ւ միայն պիտի պատրաստեն Թուրքին ու Թուրքիոյ դէմ։

Եւ այս հոգեբանութեամբ, ահա հերքմնագիր մը Լը Փըթի Մարսէյէի մէջ, ակնարկուած այդ գրութեան յաջորդ օրն իսկ։

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (56)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Մեր Կիլիկիան ձգելը տեղական կազմակերպութեանց (բացի Դաշնակցութենէն) եւ Ազգ. Միութեան կողմէ դաւաճանութիւն կը համարուէր, ընդդէմ Կիլիկիոյ գրաւման գործին։

Մերսինէն նաւ մտած առեն բոլոր գաղթականներու կահ կարասիները ծովը թափեցին։ Տկլոր եւ բոպիկ մըտանք նաւ, սեպտ. 25ին։

ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Մերսինի առջեւէն նաւը շարժեցաւ լացի ու վայնասունի մը մէջ։

Հոկտ. 8ին մտանք Իզմիրի քարափը։ Գաղթականներուն արգիլուած էր Իզմիր մտնել։ Տարօնցի հայրենակիցներ խռնուած էին քարափին վրայ։ Գաղթականները նաւէն աչքալոյս ու բարի գալուստ կ'ըսէին։

Իսկ ես նաւուն փոքրիկ հիւանդանոցին մէջ, զբաղած եմ տիկնոջ երկունքի ցաւով։ Հայրենակիցներս դիմում կատարեցին Դուրեան Ղեւոնդ եպիսկոպոսին եւ արտօնութիւն ստացան քաղաքին ազգային հիւանդանոցը փոխադրելու։ Այդ պատճառով 7 տեւոր յաջողեցանք ցամաք ելլել։

1919 հոկտ. 9ին ծնաւ զաւակս, եւ կոչուեցաւ Լուսվար, նախորդին անունով։

Կեանքը կ'եռար Իզմիրի մէջ։ Ամէն մարդ իր արհեստին շնորհիւ գործի մը կպցուեցաւ։ Ես մէկ տարի կօշկարութեամբ զբաղեցայ, յետոյ ծառայութեան մտայ ընկերոջ մը քով։

Հօրաքրոջս տղան՝ Սմբատ, երկրի ջարդի լեղին քամելով, Վ. Փափազեանի հետ անցաւ Կովկաս։ Հանրապետութեան խորտակումէն, մազապուր կ'ազատի բոլշեւիկեան սարսափէն եւ ուրիշ շատերու հետ կը նետուի Պոլիս։ Իզմիրէն իմ ողջութեան լուրը առնելով, իբրեւ Գալիա Մառէնի աշխատաւոր, անցաւ Իզմիր, ինծի միանալու։

Եւ ահա քաղաքականութիւնը փոխուեցաւ։ Յունական բանակը իր գրաւած հողերէն նահանջեց, միասին բերելով ծովի չափ ժողովուրդ։

Թամկավարներու խմբագիրը փախած ապաստանած էր անգլիական զրահաւորի մը մէջ։ Ու անկէ կը թխէր իր տեսաքանչ խմբագրականները։

Փախած էր նոյնպէս Ղեւոնդ եպ. Դուրեան, իսկ Յունաց առաջնորդ Խրիսոստոմոս մնաց իր ժողովուրդի կողքին, հակառակ իր փրկութեան յորդոր կարդացողներուն եւ Այ – Ֆոթինի իր բակին մէջ բզիկ բզիկ եղաւ իր հօտին հետ։

«Արեւելեան Մամուլ»ի շաբաթ առտուան թիւը կ'առնենք, որ կ'աւետէր.— Անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան հիւպատոսները տեսած եմ, կատարեալ վստահութիւն առած եմ.— Անկարելի է որ Թուրքը Իզմիր մտնէ. հետեւաբար եղէք պաղարիւն, խուճապի տեղի մի տաք, բացէք ձեր խանութները, շարունակեցէք ձեր առեւտուրը, եւն.։

«Անկարելի»ն հազիւ չորս ժամ տեւեց։ Մ. Քէմալի հեծեալ յառաջապահները խուժեցին եւ գրաւեցին Գասմախանէի կայարանը։

Ես իբրեւ վարժապետ կը բնակէի Զայ–Մաչլէն, Տափաղխանի կողքին։

Շաբաթ օր, կիրակի, երկուշաբթի հրապարակը թալանուեցաւ։ Երկուշաբթի երեկոյեան Գասմախանէին Թուրք զօրքը խուժանին հետ կրակի տուաւ քաղաքը, երեք թեւերով։ Հրշէջները հասան, սակայն Թուրքերը արգիլեցին մարելու գործողութիւնը։

Մեր կեցած շէնքին ետեւի կողմը, տան մը վրայ ֆրանսական դրօշակ պարզուած է։ Խուժանը հասաւ մեր տունը եւ դուռը խորտակեց։ Մենք ահարեկ պատշգամը ապաստանեցանք։

Ֆրանսական դրօշ պարզած տունէրը Գեորգ անունով երիտասարդ մը, ֆրանսագէտ եւ ֆրանսահպատակ, տեսնելով մեր դժբախտ վիճակը, երկար սանդուխներ իր պատուհանէն դէպի մեր պատշգամը երկարեց եւ մեզ փոխադրեց իր տան մէջ, ուր արդէն ապաստանած էին 70 հոգի։ Գեորգ միշտ իր անձնական օթօն կը նստէր, կ'իջնէր հրապարակ, եւ տեղեկութիւններ կը բերէր։

Դժբախտաբար կրակը կը սպառնար մեր կեցած տան։ Քաջ երիտասարդը մեզ դուրս հանեց, ամէնուն ֆրանսական պզտիկ դրօշակներ տալով նստաւ օթօն եւ մեզ 70 հոգի իբրեւ Ֆրանսական հպատակներ փոխադրեց քարափ, ուր աւազի նման խռնուած էր ժողովուրդը իր գոյքերով ու կարասիներով։

Ժամը 7ի ատեն հասանք քարափ եւ կանգ առինք իտալական դպրոցին առջեւ։ Քէմալական խուժանը ժողովուրդի մէջէն ադամարդիկը կը զատէր եւ կը քշէր դէպի Փանթան։ Աւարը այնչափ առատ էր որ փնտռելու պէտք չկար։

Ծովի մէջէն լոյսեր կ'արձակեն զըրահաւորները։ Ժողովուրդը ճիչն ու աղաղակը երկինք կը հասնին։ Լսող ու փրկող չկայ։

Ժամը 8ի ատենները կրակը բռնեց իտալական դպրոցի շէնքը։ Իբրեւ պահապան շէնքի մէջ եղած տասնէ աւելի իտալական զինուորներ ձգեցին շէնքը եւ ժողովուրդը ճնշելով, դէպի ծով կը յառաջանային։ Նոյն ատեն նաւերու մէջէն շոգեմակոյկ մը սկսաւ դէպի ցամաք գալ։

Ես բռնած Աղնիւի ձեռքը ու գրկած երկու տարեկան աղջիկս՝ Լուսվարդ, հօրաքրոջս տղուն՝ Սմբատին հետ հետեւեցանք զօրքին դէպի ծով։

Շոգեմակոյկը ճիշդ եկաւ քարափին մօտ, հոն ուր մենք կեցած էինք։ Ես պզտիկով մէկտեղ շոգեմակոյկի մէջ ցատկեցի, Աղնիւն ու Սմբատը քարափ մնացին, նոյն րոպէին շոգեմակոյկը քշուեցաւ։ Ուրիշ ցատկողներ ալ եղան, շատեր տասը քայլ հեռուէն ջուրը կը նետուէին ու լողալով կուգային շոգեմակոյկը կ'ելլէին։ Նաւը մէկ րոպէի մէջ լեցուեցաւ։ Շոգեմակոյկի մէջ եղած երկու իտալացի զինուորները սկսան սուրին ծայրով շոգեմակոյկին պէս ջուրը թափել զանոնք։ Շատեր չկրցան ցամաք ելլել ու փառեւցան ջուրին երեսը։ Կարգը եկաւ գիս ջուրը նետելուն։ Տեսան գիրկս կուրծքիս սեղմուած պզտիկս եւ խնայեցին։ Առին զիս եւ տարին հանեցին «Վիքթորիա» զրահաւորին մէջ (իտալական)։

Աղնիւն ու Սմբատը լացով ու աղաղակներով քարափ մնացին, առանց լուր ունենալու իմ ազատութեանս մասին։ Քանի որ մակոյկին մէջ եղողները ջուրը թափուեցան եւ խեղդուեցան, գիս ալ նոյնպէս խեղդուած կարծեցին։

Զրահաւորին մէջ ինծի երկու գաւաթ գինի տուին։ Քիչ մը վերջ նաւին հրամանատարը եկաւ եւ լաւ թարգմանով մը հարցուց։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

Ի՞նչ կ'ըսէ Թրքական հիւպատոսը։ Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըսէր ան եւ է Թուրք։ Մէկ բան միայն տիրական է անոնց մէջ — ուրանալ։

Այսպէս, Թուրք հիւպատոսը կ'ըսէ.

— «Սխալ է թէ Ֆրանսացիները չկրնալով դիմանալ եղած խստութիւններուն, դէպի Ֆրանսա կը հասնին։ Ազատութիւն եւայլն չկայ։ Եղած օրէնքը պարտադիր է բոլորին առանց ազգի խտրութեան։ Արդէն երկու տարի առաջ լուր տրուած էր։ Վերադառնալ ուզող Ֆրանսացիներուն թիւը 200ը անցնիր։ Անոնք կուգան իրենց ազատ կամքով»։

Ուրեմն «առասպելը [illegible]»։

Այն պարագային մէջ ընդունինք որ Թուրքը արթուն է եւ կը հսկէ, նոյն իսկ արտասահմանի մէջ ...

⁂ Հայ գործաւորներու նպաստի դադարումը գէշ ազդեցութիւն թողուց ոչ միայն հայկական, այլ եւ կառավարական շրջանակներու մէջ։

Այս անակնկալ հարուածին անմիջական ազդեցութեան տակ, մեր հայրենակիցները հասցէներ փնտռեցին, գիներ գարկին, ի խնդիր իրենց տարապայման կարգադրութեան։

Ոմանք իրենց գիրենք նետեցին կարմիր սէնտիքաներու գիրկը, իսկ ուրիշներ միծամասնութեամբ իրենց դուռը յանձնեցին Ազգ. Վարչութեան։

Ինչպէս մենք, նոյնպէս Ազգ. Վարչութիւնը առաջին օրն իսկ թռուցիկով մը Հանրապետութեան յորդոր կարդաց ժողովուրդին, զգուշանալով անհիմն յոյսերէ եւ արտայայտութիւններէ։ Մանաւանդ այս փոքրիկ շրջանին։

Սակայն, այս հեռատես յորդորն իսկ ծիծաղելի մեկնուեցաւ։ Եւ անոր հրապարակը կ'ողողուէր թռուցիկներով։ Մէկը միւսին ետեւէն։ Գործադրութեան նպաստի դադարումը կարծես գոյութիւն չունէր։ Մարդիկ հողին մէկ քարով երկու թռչուն զարնել։ Արդարեւ առիթը նպաստաւոր էր, հարուածելու համար «ամբարշտ. փարչութիւնը», «Յառաջ»ը եւ անոր «ամբարտաւան» թղթակիցը։

Ֆրանսացի բանախօսը եւ Հայ մը անցեալ շաբաթ իրենց սարքած միթինկին մէջ, Ազգ. Վարչութեան յորդորագիրը ի ձեռին, աղոտ կերպով արձակուած գործած են Ազգ. Վարչութեան դէմ, ցուցնելով իբրեւ թէ — նամինները բանաւորական շահերու...

Մինչ, մենք պիտի շարունակենք մեր պարտքը կատարել, կրկին յանձնարարելով հայրենակիցներուն, որ չըլլան դիւրահաւատ, շրջահայեաց եւ չտարուին դանազան խաղերէ։

⁂ Գործաւորներու տրուած նպաստի դադարման առթիւ, թերթերը սկսան քիչ առ քիչ զբաղիլ Հայերով։

Այսպէս ձախերու օրկանը' Լը Փըբլ Փոփիւլէռ անցեալ շաբթուան իր թիւերուն մէջ, արձագանգն եղած էր այն բոլոր հարցերուն, որ առնչութիւն ունին նպաստի դադարման հետ։

Մարդու Իրաւունքի պաշտպան ընկերակցութեան ժողովի օրակարգը առաւելապէս կը հետաքրքրէ մեզ։

Իսկ Մարսէյլ — Մաթէն հրատարակած էր Գ. Արամ Թիւրապեանի պարզիր նամակը։

Թերթը շատ ամփոփ կերպով տուած էր այդ նամակը։ Սակայն իր այս կարճ ու ամփոփ վիճակին մէջ իսկ, գնահատելի է։

⁂ Կարմիր սէնտիքան եւ քանի մը Հայեր, «Մեր առաջին յաղթանակը» խորագրով թռուցիկով մը կ'աւետեն թէ, արդէն սկսած են «թամփօն» ընել։

Որովհետեւ ընթերցողն ալ ժամանակից ըլլայ «մեր առաջին յաղթանակ»ին, արտատպենք այն մակագրութիւնը, որ սկսած են զարնել անգործ բանուորներու թուղթերուն վրայ։ «Նօն էնտամնիզապլը, փա տը բրէթէ տը բէսի-փրօսիթէ»։

ՀՐԱԶԵԱՑ

«Թիւ ա վի՞ւ»

ՌԸԹԷԼ — Փարիզի Փութպոլի հայկական խումբ մը գացած է Մէզիէր, տեղական կամ շրջանային խումբի մը հետ մրցելու։ Ժամանակին տեղական թերթերը զալիք խումբին ընծայելով շատ մեծ կարեւորութիւն, խորհուրդ կուտան իրենցիններուն, լրջօրէն նկատի առնել հակառակորդին շատ կարեւոր ուժը։

Ե.ր այս շրջանին մէջ միակ Հայն է եւ կ'ապրի Մէզիէրէն բաւական հեռու։ Կապուած է Ռըթէլի քանի մը հոգիէ բաղկացած հայկական գաղութին եւ մեծ բարեխղճութեամբ կը կատարէ իր վրայ դրուած ազգային պարտականութիւնները։ Կը սիրէ Հայերու ունեցած, նոյն իսկ չունեցած, առաւելութիւններուն մասին խօսիլ։ Օտարներու ներկայութեան կ'աստուածացնէ ամէն ինչ որ հայկական է։ Գործունեայ է եւ ճարպիկ։ Իր շրջանակին մէջ ստեղծած է որոշ համակրութիւն դէպի իր անձը, եւ քիչ մըն ալ հմայք Հայ անունին շուրջ։

Ուրեմն Ե.ր այդ օրը գործը կը ձգէ ու կ'երթայ մեր հայրենակիցները ծափահարելու։

Ցաւահատական է խեղճ տղու վիճակը։ Տուն է վերադարձած ամօթով եւ ընկճուած բարոյապէս, ու ամէնէն անտանելին, ֆրանսական սրամտութեան նշաւակ — «Այօռ ըը մաչ, թիւ ա վի՞ւ թէ զ'Արմէնիէն»։

Դուք եղէք Ե.ին տեղ ու դիմացէք։ Ցով 1, կատակ չէ։ Եւ այդ խեղճ մէկն ալ «փէնալթի»էն քաշած մերիններ։ Ինչպէս տեղին է ըսել, — Թիւ ա վի՞ւ թէ զ'Արմէնիէն»։

Հայկական խումբին պատճառով խաղը այնքան թոյլ է եղած, որ հանդիսականները ժամանակէն առաջ խաղավայրը ձգած են ու հեռացած։

Այս չէ բոլորը։ Հայկական խումբի տղոց բացազանչութիւնները խաղի ընթացքին' եղած են յաճախ թուրքերէն։ Աշայափայրէն Մէզիէր տանող ճամբու ընթացքին, թուրքերէն երգեր են երգած հայ տղաքը։ Ու քաղաքին մէջ այդ «խայտառակ պարտութենէն» վերջն ալ առանց կարմրելու ցանկութիւն են յայտնած «տանսինկ» մտնելու։ Աւելի վատը կայ սակայն։ Խեղճ Ե.ր իր Հայու ականջներով կը լսէ, որ հայրենակիցներէն ոմանք այսուհանդերձ գոհ կը թուին իրենց եկած ըլլալէն։ Որովհետեւ «ախմախները երկու հազար ֆրանք տուած են ձան», մնացածը կարեւոր չէ։

Մեր շրջանին մէջ, այս երրորդ անգամն է որ հայկական խումբեր կուգան ու երեք անգամուն ալ կը վերադառնան ամօթալի պարտութեամբ։ Անցեալ տարի հայկական խումբի մը Ռէյնս ժամանումէն առաջ, տեղական Eclaireur de l'Est մեծ գովեստով խօսեցաւ անոր մասին։ Բայց խաղէն վերջ, արդիւնքը վերադրուեցաւ Հայերուն ու եղաւ «հայկական ճակատի խուճապահար փախուստ» կամ նման դարձուածք մը։ Իրապէս արդիւնքը եղած էր Ֆրանսացիներուն 10ին դէմ Հայերը ... 0000։

Մենք չենք գիտեր մրցող խումբերուն համեմատական չափը, բայց իրենք, մրցում կազմակերպողները պարտաւոր են գիտնալ այդքանը։ Ինչո՞ւ քիչ մը աւելի լրջութիւն չեն գըներ իրենց պարտականութեան գործադրութեան մէջ։ Չենք ալ կարծեր որ առեւտրական ձեռնարկ մը ըլլայ Փութպոլի հայկական խումբին մըցումները կազմակերպելու ազգային պարտականութիւնը։

Անհատական կեանքի մէջ, ամէն մարդ իր գործերը կը վարէ իր հասկցած եւ ուզած ձեւով։ Բայց երբ ազգ մը ներկայացնելու յաւակնութիւնը կ'ունենանք, քիչ մը աւելի լրջութեամբ պէտք է գիտակցինք մեր ստանձնած պատասխանատուութեանը։

Սիսակ Սիսեան

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ, 25 Նոյ. (Յառաջ) — Նոյեմբեր 16ին Liceum Romanoի հոյակապ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայ արուեստագէտ ռուսական օփերայի երգիչ պարիտոն Գ. Սուքրատ Խաչատրեան Վենեցիանովի երգահանդէսը, որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ գնահատուեցաւ ներկայ միջազգային ունկնդիրներէ։ Խաչատրեան երգեց Չայքովսկիի «Գիշեր»ը, Գոմիտասի յայտնի «Ուշխան Եկոր» երգը, Բէթհովենի «Ինչպէս արքան յաղթական կը պատերազմէր», Ռուպինշթայնի «Գալլատ անթիքը», որոնք խոր տպաւորութիւն թողուցին ընտրեալ ունկնդիրներու վրայ։

Երգահանդէսին ներկայ էր Հռոմի Երաժշտանոցի թաւջութակահար փրոֆ. Մարգօ Փէրօ որ յայտնեց իր գոհունակութիւնն ու գովասանքները հայ երգիչին եւ փափաք յայտնեց իրեն գործակցիլ նոր նուագահանդէս մը սարքելու որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ դեկտ. 13ին, Հռոմի յայտնի Imca սրահին մէջ։

Մօտ ժամանակէն Գ. Խաչատրեան պիտի մեկնի Ֆրանսա, ուրտեղ շարք մը համերգներ պիտի սարքէ, հայկական ժողովրդական երգերու հարուստ յայտագրով մը եւ իտալական եւ ռուսական երգերով։

Il Popolo di Roma թերթը հետեւեալ գնահատական տողերը գրած էր մեր հայրենակից երգչի մասին — «Երէկ երեկոյեան Lyceumի սրահները լեցուն էին հռոմէական ընտրեալ հասարակութեամբ։ Պարիթոն Սուքրատ Վենեցիանովը սքանչելապէս երգեց յայտագրի 9 կտորները։ Մասնաւորապէս Բէթհովենի «Պատերազմը» եւ Գոմիտասի «Ուշխան Եկոր» երգով Վենեցիանով ներկայացուց ծննդավայր Ռուսաստանի ոգին իր ուժեղ եւ միեւնոյն ժամանակ քաղցր ձայնով։ Ան պատուօրէն ի գործ դրաւ Վոլկայի երգին յատուկ եղեւէջները եւ յաջողեցաւ հարուստ եւ հրապուրիչ կարօտի աղաղակի մը վերածել երգը։

Թղթակից

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐ. ԷԼԻԶ ՊՈՅՆԻԿԵԱՆ
եւ
ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐՕՆԵԱՆ
ամուսնացած
Փարիզ, 25 Նոյ. 1934

„ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 20 Նոյ. (Յառաջ) — Կիրակի, 18 Նոյեմբեր, տօնեցինք «Մշակոյթի Օր»ը։ Նախաձեռնութիւնը վերցուցած էր Գթ. Խաչի սանուհեաց Միութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր իր Օրը նոյնացուցած է հայ «Մշակոյթի Օր»ուան ու միասնաբար կը տօնէ։ «Թրաքիական Ցուցադրի» ընդարձակ սրահը ամբողջովին լեցուած էր։ Երկսեռ երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Գթ. Խաչի եւ սանուհիներու քայլերգները։ Իսկ աւելի վերջ' «Հապրպանձ»,«Լոռը լէյ»,«Մ'վ է ձեր մէջ»։ Սանուհի Մարի Գասպարեան արտասանեց Սիամանթոյի «Հայրենի աղբիւրը»։ Խօսեցաւ սանուհի Մառյէն Գարտիզպանեան, բնորոշեց նախ հայ ժողովուրդի ցիրուցան վիճակը, օրինակ բերելով գրերու գիւտը, անհրաժեշտ դարձ հայ մշակոյթով սրահուիլ' ինքնապաշտպանութեան համար, քանի որ, ըսաւ, հիմա վտանգը աւելի շատ է։ Ցետոյ թուեց այն նպատակները զորս կը ձգտին իրականացնել իրենց Միութիւնը։ Սանուհիները ներկայացուցին, խոստն պատկերի ձեւին տակ, Ռ. Զարդարեանի «Ցօթը երգիչները»։ Փոքրիկները պալէթ մը ունեցան, եւ, իրենց կուրծքերուն վրայ գրած մէյ մէկ գիր, կազմեցին — «Մշակոյթ»ը։ Մխիթարեան հայրերէն Հ. Սրապիոն խօսեցաւ հայ լեզուի մասին։ Իր ճառը, որ ուշագրաւ կողմեր կը պարունակէ, ամբողջութեամբ ղրկած եմ «Յառաջ»ին։

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Հայանուէր Օրիորդներ»ը, երկու արարով խաղ մը, զոր գրած էր, այս առթիւ, Գթ. Խաչի համակիր պարոն մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 26 Նոյ. (Յառաջ) — Անխոնջ կատակերգակ դերասան Տէր եւ Տիկ. Յ. Ղազարեաններ այս տարուան եղանակին Մարսէյլէն Լիոն փոխադրուած ըլլալով, սկսած են իրենց ներկայացումներու շարքը կեդրոնական Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներու մէջ։ Տէսինի մէջ երկրորդ ներկայացումն է որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 25ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ։ Խաղն էր «Բայղուշ»ը կամ «Նոր փեսացուն տակառին մէջ» օփերէթը, Թիֆլիզի կեանքէն առնուած, ինչպէս նաեւ «Մկնիկ»ը ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Հակառակ դերակատարներու «աբորդներ» ըլլալուն, խաղը անցաւ ընդհանուր առմամբ յաջող։ Փափաքելի է որ հայ երիտասարդութիւնը փոխանակ իրենց պարապ ժամերը սրճարաններու անկիւնները եւ պարասրահները անցընելու, օգտուին թատերական ներկայացումներէն։ Դժբախտաբար Տէսինի նման ամփոփ եւ նիւթական ալ բաւական չէն գաղութ մը, շատ անտարբեր են։ Այն աստիճան որ մեծ ծախքերով եւ աշխատանքով կազմուած «Կոմիտաս» երգչախումբը եւ «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը ճարահատ լուծուեցան, քաջալերութիւն չգտնելով։ Մինչեւ ե՞րբ այս անտարբերութիւնը հայ բեմի եւ մշակոյթի հանդէպ։

Վեհունի

ՍԱՄՈՒԼ

Հայ գաղթականներ, Ժընեւ եւ Մոսկուա

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 Նոյ.)։

— «Հայ եւ օտար թերթեր տպեցին շահեկան հատուածներ այն տեղեկագրէն, զոր Նանսէնի Միջ. Գրասենեակը վերջերս ներկայացուցած էր Ազգերու Դաշնակցութեան։

Այդ տեղեկագրէն կը հասկցուէր, որ տակաւին 170.000 հայ գաղթականներ կան, որոնք Ազգերու Լիկի անմիջական հոգացողութեան կը կարօտին։ Տնտեսական ծանր տագնապին հետեւանքով կարգ մը երկիրներու մէջ անոնց (ինչպէս եւ այլազգի գաղթականներու) 50 առ հարիւրը անգործ կը մնան, իսկ 25 առ հարիւրն ալ, անկար կամ մանուկ ըլլալով, անընդունակ են աշխատանքի։

Դժբախտաբար հայ գաղթականներուն ապաստան տուող երկիրներէն ոմանք կ'արգիլեն օտար աշխատող ձեռքերու գործածութիւնը եւ կ'աշխատին նոյն իսկ կերպով մը ազատիլ անոնց ներկայութենէն։

Այսպիսի պայմաններու մէջ բնական է, որ գաղթականներու խնդրով զբաղող Ազգերու Լիկի յանձնաժողովը պէտք կը տեսնէ հայ գաղթականները խորհ. Հայաստան տեղափոխելու համար միջոցներ ձեռք առնել եւ այդ նպատակով կը յանձնարարէ Նանսէնի Միջ. Գրասենեակին անմիջապէս բանակցութիւններ սկսիլ խորհրդային կառավարութեան հետ։

Մինչեւ ասկէ քանի մը ամիս առաջ, երբ Ազգերու Լիկի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները թշնամական էին, դժուար էր սպասել, որ անոնք կարենային համաձայնութեան մը գալ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան մասին։ Սակայն, այժմ երբ Խ. Միութիւնը Ազգերու Լիկի անդամ է, պատճառ մը չկայ, որ նման համաձայնութիւն մը չկայանայ։

Ժամանակ է որ գոնէ այժմ Մոսկուա կատարէ իր այն հանդիսաւոր խոստումը, զոր Չիչէրինի բերնով ըրաւ Լօզանի քոնֆէրանսի առեն։ Եւ եթէ այն օրերուն խորհրդային կառավարութիւնը 250.000 հայ գաղթականներ ներս առնելու ցանկութիւն կը յայտնէր, թող այժմ ներս առնէ գէթ այն 170.000 հայ գաղթականները, որոնք տնտեսական տագնապին հետեւանքով ծայր աստիճան ողբալի վիճակի մէջ կը գտնուին։ Այդ պարագային կարելի է յուսալ, որ Ազգերու Լիկն ալ (գէթ անոր անդամներէն մէկ քանին) պիտի օգնէ դրամապէս։ Առնէ զատ կրնանք վստահօրէն ըսել թէ բոլոր հայ գաղութներն եւս առաւելագոյն նիւթական զոհողութիւններ պիտի ընեն 170.000 հայ գաղթականներու Հայաստան կամ Անդրկովկաս փոխադրութեան համար»։

Թուրքերը աջ ձախ խնկած մականուն կը փնտռեն

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ մականուն գտնելու համար տենդային փնտռուքի մէջ են պաշտօնական անձնաւորութիւնները։ Կուսակալ եւ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ «Բիւյթիւր» մականունը ընտրած է։ Փոխ քաղաքապետ Համիտ պէյ ինքզինքը կոչած է «Օւզալ» որ զուարթ կը նշանակէ։

«Ճումհուրիէթ», մականունները ընդունող գլխաւոր պաշտօնեաներու կարգին, հարցում ըրած է նաեւ կուսակալի օգնական Ալի Րիզա պէյի որ ըսած է. «Դեռ մականուն մը չգտայ, «գալըպ քըյաֆէթլի»ս յարմար անուն մը կը փնտռեմ»։

⁂ «Միլլիէթ»ի աշխատակիցներէն Զիւրհանէտտին պէյ որ իր կեղծանունը, «Ճէյլէգ» իբրեւ մականուն ընտրած է, դիտել կուտայ.—

«Ուշադրութիւն կ'ընեմ որ ամէն մարդ կ'աշխատի անպատճառ իմաստ ունեցող մականուն մը ընտրել։ Եւ իմաստն ալ պէտք է յարմարի ենթակային անձնական յատկութեանց։ Եթէ շարունակուի այս շարժումը, իմաստալից մականուններու հարիւրաւոր ալբոմ պիտի ունենանք։ Մանաւանդ շատեր Էօզ Թիւրք, Օղուզ եւ Խաքիռ պիտի կոչուին։ Այն ատեն այլեւս չպիտի տարբերուի արդիւնքը զոր կը սպասենք մականունի դրութենէն. որովհետեւ նոյն մականունով հարիւրաւոր ընտանիքներ պիտի գտնուին։

Եւրոպական այն երկիրներու մէջ որ ունին մականունի դրութիւնը (չունեցող չկայ արդէն) նոյն մականունով քանի մը ընտանիքի միայն կարելի է հանդիպիլ։ Պիտի տեսնէք, մեր մէջ նոյն մականունով հարիւրաւորներ պիտի գտնուին»։

Պետական պաշտօնեաները մինչեւ դեկտեմբերի վերջը մականուն ընտրած պիտի ըլլան։

Միւս կողմէ բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան կուսակալութեան, մականունի ընտրութեան համար։ Որոշուած է կազմել յանձնաժողով մը որ յարմար անուններու ցանկ մը կազմէ։

⁂ Քաղաքապետական մնայուն յանձնաժողովի անդամներէն Իսմայիլ Շէվքէթ պէյի մականունն է «Մաթիւէ» որ երրորդ երկինքը բնակող աստուծի մը մանչ զաւկին անունն է։ (Թուրքերէ՞ն է ...)։

Արժ. Տէր Կարապետ Աւագ քահանայ Մանուկեան եւ երիցուհի Շուշանիկ (Թաւրիզ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մուրատխանեան (Թաւրիզ), Տէր եւ Տիկին Աշոտ Տէր Կարապետեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Մանուկեան (Թեհրան) եւ Այրի Տիկին Ազատնի եւ որդին' Ժիրայր Խաչիկեան (Փարիզ), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, եղբօրորդւոյն, տագրոջ եւ ազգականին'

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

անակնկալ եւ դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 11ին, Թաւրիզի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (37

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԵՒԵԱՆ

Գրեց' ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Խնդրեմ մի երթար... ձեզ հետ խօսիլ կ'ուզեմ։

— Հետս խօսի՞լ, ոչ, աւելի շուտ կը փափաքիք հանգամանքներ կերպով նախահաշիւնիդ ընել, ու յետոյ այս զբօսանաւուն փոշին ձեր ոտքերէն թօթուել։

Ի՞նչ, ուրեմն նաւապետ Նէլըրնին հետ ունեցած պայմանադրութենէն տեղեկութիւն չունի՞ք։

— Ձեր ըսածին պէս այս զբօսանաւուն փոշին ոտքերէն չպիտի թօթուեմ... նաւուն մէջ պիտի մնամ. յետոյ վստահէ՛մ — եւ կը փափաքիմ որ դուք ալ մնաք եւ հետս խօսիք։

Աղջիկը ուսերը թօթուեց։

— Նախ որովհետեւ կ'ուզեմ անհուն շատ յայտնել երէկուան բանծիս համար... անշուշտ դուք էք ըսել չուզեցի։

Սըր Ճօն Տէվիտսընի համար սովորական բա՞ն մըն է արդեօք իր հիւանդները ոճրագործներու տեղ դնել։

Աղջկան ամէն բառին մէջ խայթում մը կար։

Ձեր եղբայրը որպէս իմ հիւանդներէս մէկը չեմ կրնար ընդունիլ, նոյն իսկ դուք, օրիորդ Հայամ, պիտի ընդունիք որ իմ անոր մօտ գալու պարագաներս բոլորովին տարբեր են, ըսաւ Սըր Ճօն։

— Ուրեմն ինչո՞ւ առաջին առթիւ նկաք. գոչեց գրգռուած ձայնով մը։

— Որովհետեւ յուսացի թէ այդպէս ընելով ձեզ կրկին պիտի կարենայի տեսնել, պատասխանեց անվարան։

Աղջիկը կարմրեցաւ, երանի թէ հարցումը այդքան շուտ ըրած ըլլար։

— Եւ եթէ քիչ մը մտածէք, շարունակեց բժիշկը, պիտի յիշէք որ ես որպէս մարդասպան չդատապարտեցի երբեք ձեր եղբայրը, այլ պարզապէս մտահոգեցայ տեղեկանալ թէ ինչպէս ձեռք անցուցած էր այդ Սպիտակ Արծիւը։ Ինծի համար շատ տարօրինակ թուեցաւ իր մօտ գտնուիլը այն խորհրդանշանին, որ սպաննուող մարդոց վրայէն գտնուած էր... եթէ զգայապէս չըլլայիք, պիտի ընդունէիք որ իմ միակ մտահոգութիւնս ձեր եղբօր ազատութեան համար էր լոկ...

Այս ծանր խնդրին այսպէս բացատրելու եղանակէն ինքն ալ գոհ մնաց, ու մտածեց որ եթէ աղջիկը հաւատար այս բացատրութեան, վիճաբանութեան համար բաց դուռ մը մնացած պիտի ըլլար։

Զարա Հայամ հաւատաց, եւ ընդունեց Սըր Ճօնի բացատրութիւնը եւ ուրախ եղաւ որ չար իմաստով բան չէր ըսուած։

— Ուրեմն ըսել չուզեցիք որ Սթէֆըն' Սպիտակ Արծիւ կոչուած այդ սարսափելի անձն է։

— Անշուշտ ոչ, օրիորդ Հայամ։

Սըր Ճօն կը ստէր։

— Ես ալ խորհեցայ թէ այդպէս ըսել ուզեցիք... անկէ ի վեր այնքան տուանգուած եմ, որ մտածել չեմ դադրիր, բայց եւ յառաջանալով դէպի սրահին սեղանը, — Ու հիմակ, Սըր Ճօն, նստեցէք եւ նախաճաշենք ըրէք, ես ալ պիտի մնամ եւ հետերնիդ խօսիմ, եթէ կը փափաքիք։

Երբ ծառան մեկնեցաւ եւ առանձին մնացին, աղջիկը ըսաւ.

— Սըր Ճօն, կ'ուզեմ ձեզի բացատրել կարգ մը բաներ, որոնք ձեզի խորհրդաւոր թուած ըլլալու են... օրինակ' ինչո՞ւ համար Կլօրիան այնքան յանկարծական կերպով եւ առանց հաւանութեանս ճամբայ ելաւ։

— Ուրախ պիտի ըլլամ ձեր բացատրութիւնները լսելով, ըսաւ Սըր Ճօն, յետոյ իրրով, «արդեօք վերջապէս իրականութեան մօտ բան մը պիտի իմանա՞մ»։

— Նախ պէտք է ըսեմ որ մենք Ամերիկացի ենք, Սթէֆըն եւ ես։ Այս զբօսանաւուն տիրացայ, որովհետեւ մայրս մեռած միջոցին ինծի մեծագումար դրամ մը ձգեց, կեանքիս բոլոր տեւողութեանը ծովը սիրած եմ, ուստի այս զբօսանաւը գնեցի։ Ահա այս է ամբողջ պատմութիւնը, որովհետեւ թերեւս խորհիք թէ ինչպէս աղջիկ մը կրնայ այսչափ մեծածախս պերճանքի մը, զբօսանաւի տիրացած ըլլալ։

— Անշուշտ հետաքրքրուած էի, հաստատեց Սըր Ճօն։

— Ու հիմակ պիտի պատմեմ թէ ինչո՞ւ համար նաւապետ Նէլըրնը առանց հաւանութեանս նաւը ճամբայ հանեց։ Սըր Ճօն, պէտք է հասկնաք որ Օրլաֆ Նէլըրն վարձուած սպասաւոր մը չէ միայն, այլ նաեւ մեր ընտանիքին երկարամեայ բարեկամ մը։ Զիս եւ Սթէֆընը մեր տղայութեան' անիկա իր ծունկերուն վրայ մեծցուց։ Լաւ, այնպէս պատահեցաւ որ առջի գիշեր Սթէֆըն վիրաւոր վիճակի մը մէջ նաւ բերուած միջոցին նաւապետ Նէլըրնը նաւուն մէջ չէր գտնուեր։ Բնականաբար եղբօրս այդ վիճակը տեսնելով շատ յուզուեցայ եւ կը զարմանայի թէ ինչպէս եղաւ որ այդպէս վիրաւորուեցաւ։ Ինչպէս ըսի ձեզի' զինքը նաւ բերող անձը որ եւ է մանրամասնութիւն չտուաւ, ու երբ նաւապետը նաւ վերադարձաւ անմիջապէս ձեր ետեւէն ղրկեցի զինքը։ Արդէն ձեզի ըսած եմ թէ ինչու համար ձեզ Լոնտոնէն մինչեւ հոս կանչել տուի, մինչ կրնայի Գրայթընէն ալ բժիշկ մը կանչել, որ անշուշտ աւելի մօտ էր։ (Այս ըսելով Զարա Հայամ թեթեւ մը կարմրեցաւ եւ Սըր Ճօնի աչքին ան աւելի գեղեցիկ թուեցաւ)։

Յաջորդ օրը, — շարունակեց ան — նաւապետ Նէլըրնը Սթէֆընը նաւ բերող անձին ետեւէն ղրկեցի, որպէսզի Սթէֆընի պատահածին մասին տեղեկութիւն առնէ. անոր պատմածին համաձայն Սթէֆընը գիշերային ակումբի մը մէջ կռիւի մը բռնուեր է եւ անծանօթ մը անոր վրայ կրակեր եւ վիրաւորեր է, տար վրայ իր բարեկամը եղբայրս ակումբէն դուրս քաշելով իր կառքին մէջ դրեր եւ Գրայթըն տարեր է, անկէց ալ հոս, նաւուն մէջ։ Այդ բարեկամը խորհուրդ տուեր է նաւապետ Նէլըրնին' անմիջապէս ծովին բացերը ելլել եւ անգլիական ջուրերէն հեռանալ մինչեւ խնդրին վերջանալը, նկատելով որ այդ ակումբը վատահամբաւ էր եւ թերեւս ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարէր։ Նաւապետ Նէլըրն չուզելով զիս անհանգստացնել եւ վախցնել եղբօրս հաւանական ձերբակալումով, նաւ մտեր եւ անմիջապէս նաւարկեր է։ Երէկ գիշեր անթելով լուր մը առաւ Սթէֆընին բարեկամէն, ըսելով որ ակումբին մէջ այլեւս ոչ մէկ վախ չկայ եւ հետեւաբար կրնար վերադառնալ։

(Շար.)

վրդային հանգամանքութեան ձեռնարկել։ Միեւնոյն ատեն քանի մը միլիոն աղբախմի վարկ քուէարկուեցաւ։

Անհնարագրելի էր թշուառութիւնը գաղթակայաններուն մէջ։ Կիներ եւ մանուկներ ջուրերուն մէջ մնացին եւ փողոցները անանցանելի դարձան։

«Քեմալ Աթա-Թիւրք»

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ազգ. մեծ ժողովը որոշած է Մ. Քէմալը կոչել «Քէմալ Աթա Թիւրք», համաձայն մականուններու օրէնքին։ Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, այս անուանակոչութեան մասին.—

Նոյեմբեր 24ի նիստին մէջ, օրակարգի նիւթերը սպառելէ յետոյ, Ազգ. Ժողովը որոշեց առնպողաբար քննել օրինագիծ մը, որ կը վերաբերէր Հանրապետութեան Նախագահի մականունին։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա խօսք առնելով ըսաւ.

— «Ձեր վաւերացումին կ'ենթարկենք օրինագիծ մը՝ մեր Մեծ Ղեկավարին տրուելիք մականունի մասին։ Այն միջոցին երբ կը գործադրուի մականունի օրէնքը, մենք կը խորհինք թէ ազգ. մեծ ժողովին պարտականութիւնն է ընտրել մականունը զոր պէտք է կրէ մեծ ղեկավարը։ Այս օրէնքով, մենք կ'առաջարկենք «Աթա Թիւրք» անունը։ Կը հաւատանք որ, այսպէս կոչելով Հանրապետութեան նախագահը որ ազգին ամէնէն թանկագին արժէքն է, մենք պիտի կրնանք միաժամանակ արտայայտել անոր նկատմամբ մեր ունեցած խոր համակրանքի եւ յարգանքի զգացումները։ Կը հաւատանք նոյնպէս որ, Աթա Թիւրք անունով, Թուրք մեծ ազգը ամէնէն յարգալից անունը տըւած կ'ըլլայ իր ամենամեծ զաւկին»։

Վարչապետին յայտարարութիւնները բազմաթիւ անգամներ ընդհատուեցան երկարատեւ ծափերով։ Ցետոյ կարդացուեցաւ օրինագիծը զոր ժողովը ընդունեց որոտընդոստ ծափերով, որոշելով որ Հանրապետութեան Նախագահը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Քէմալ Աթա Թիւրք»։

Ահաւասիկ քուէարկուած օրինագիծը.—

ՅՕԴ. 1.— Մեր Հանրապետութեան նախագահին, բուն (էօզ) անունով Քէմալ, Աթա Թիւրք մականունը տրուած է։

ՅՕԴ. 2.— Այս օրէնքը ի զօրու է հրատարակութեան թուականէն սկսեալ։

ՅՕԴ. 3.— Ազգ. Մեծ ժողովը պաշտօն ունի գործադրելու ներկայ օրէնքը։

Զին. բնոյթ լուրերը կ'արգիլուին Իտալիոյ մէջ

»»»··«««

Իտալիոյ պաշտօնաթերթը օրէնք մը հրատարակեց, որով կ'արգիլուի զինուորական եւ նաւային լուրերու հրատարակութիւնը, բացի անոնցմէ որ արտօնուած են պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ։ Օրէնքը հետեւեալ 14 կէտերով կը ճշդէ արգիլուած լուրերը.—

1.— Զինուորներու եւ մարտանաւերու շարժումները՝ պատերազմի ատեն. 2.— Բանակին, նաւատորմին եւ օդանաւային ուժերու ռազմափորձերը. 3.— Անոնց վերաբերեալ արկածներ կամ դէպքեր. 4.— Նաւային ծրագիրներ, մանրամասնութիւններ՝ նաւային շինութեանց եւ օդանաւերու մասին. 5.— Լուրեր՝ ռազմանիւթի արտածումներու եւ ներածումներու մասին, կառավարութեան կողմէ ըլլայ թէ անհատներու. 6.— Մանրամասնութիւններ՝ անթելի կամ ուրիշ գիտական փորձերու մասին որ ունին զինուորական հանգամանք. 7.— Օդանաւային փորձեր. 8.— Անտեսանելի ճառագայթներու փորձեր. 9.— Լուրեր՝ երկաթուղիներու մասին. 10.— Լուրեր՝ ջրաելեկտրակայաններու եւ ջրանցքներու մասին. 11.— Լուրեր՝ զօրաշարժի մասին. 12.— Լուրեր՝ զինուորագրութեան մասին. 13.— Բանակի կազմակերպութեան մասին՝ ի նաւատեութիւն պատերազմի. 14.— Կառավարութեան կարծիքը եւ դիրքը միջազգային դաշնագիրներու գաղտնի արամադրութեանց մասին։

Այս գլխաւոր կէտերէն զատ, կը յիշուին շատ մը մանրամասնութիւններ, — զինուորական ճամբաներ, օդակայաններու մէջ պատահած վնասներ, օդանաւային ուժերու քանակ եւ արժէք, զօրանոցներ եւ թաքստոցներ, զինուորական եւ քաղաքային գործարաններ՝ քիմիական ռազմանիւթերու պատրաստութեան համար, զինագործարաններ, մանրամասնութիւններ՝ հում նիւթերու քանակի եւ որակի մասին եւայլն։

Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆԻ ԳԻՐՔԵՐԸ ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, Բարեգործականի Նուպարեան Մատենադարանի վերատեսուչ հանգուցեալ Գրիգոր Սինապեան իր մատենադարանը կտակած էր Ֆրանսական ակադեմիային, կարգ մը պայմաններով։ Ակադեկտակած այդ պայմանները ընդունած չըլլալով, մերժած էր ընդունիլ կտակը։ Արով ժառանգորդները ծախու հանած են Սինապեանի գրքերը։

Աճուրդը տեղի կ'ունենայ նոյեմբեր 30 ուրբաթ եւ դեկտեմբեր 1 շաբաթ օր կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Օթէլ տէ Վանթ, Սալ Տրուօ։ Աճուրդի հանուած գրքերուն մէջ կան արժէքաւոր գործեր, Արեւելքի մասին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԵԳԶԱՏԵԱՆ, Նորվեկիոյ խորհրդային դեսպանը, նշանակուեցաւ դեսպան Հունգարիոյ, յաջորդով Գ. Փէթրովսկիի որ արձակուած է պաշտօնէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ գերմանական մետաղագործական մեծ հաստատութեան մը միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, երկաթագործական հաստատութիւններ հիմնելու եւ կազմակերպելու համար։ Գերմանական տունը պիտի հայթայթէ բոլոր մեքենաները, իսկ վճարումները պիտի կատարուին երեք տարուան ընթացքին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԻ լուրջ անկում կը նախատեսուի սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, թէեւ կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ անոր գինը պահելու համար։ Հիւսիսային Իտալիոյ սեղանաւորական շրջանակները կը կարծեն թէ յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին լիրը չպիտի կրնայ պահել իր ներկայ համեմատութիւնը,— 28 լիր՝ մէկ անգլիականը եւ 12 լիր՝ մէկ տոլարը։ Իտալիոյ դրամատան ոսկիի պահեստը մէկ միլիառ լիր պակսած է անցեալ յունուարէն ի վեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կեդր. կոմիտէին որոշումով, յառաջիկայ յունուար 1էն սկսեալ պիտի դադրի հացը եւ ուրիշ կարգ մը սննդեղէններ տոմսերով գնելու դրութիւնը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Տր. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ակումբի սրահին մէջ։

Մուտքը՝ ազատ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, 1 դեկտ., շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Համազգայինի անդամները եւ համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին, 2 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Գ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը, 17, Rue Ampère, Cachan։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին Պարանցիկ թէյասեղանը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3 — 8, Salle Galmansի սրահին մէջ։

Մուտք՝ 5 Ֆրանք, անդամներու եւ կիներու համար 3 Ֆրանք։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները, 4 դեկտեմբեր, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons Անիէռ (անկիւնի սրճարանը)։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, 30 նոյեմբեր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները, 1 դեկտ.ին շաբաթ, իրիկուան ժամը 7.30ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։

Կարեւոր օրակար. կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ժողովը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1էն սկսեալ Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները, ժամը 7էն 8.30, իսկ Կիրակի օրերը, ժամը 10 — 12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զէնկիւէրցի (Պրուսա) Պօղոս Մէզպուրեան, Մեծ Նոր գիւղի մէջ ամուսնացած՝ կը փնտռէ իր զաւակը Խաչիկ, որ տարագրութեան ատեն զինուոր եղած է, այժմ 38 — 40 տարեկան է, վերջերս առնուած տեղեկութիւններէն կը հետեւցուի որ Խաչիկ կը գտնուի Հնդկաստանի մէջ։ Լուր ունեցողներէն կամ գիտցողներէն կը խնդրուի, իմացնել իր ծնողաց՝ հօրը Պօղոսի եւ մօրը Թերեզա Մէզպուրեանի՝ հետեւեալ հասցէով՝ Boghos Mezbourian, Bld. de la Madeleine, Madeleine, Nice, France։

— Քամաթէէն Մարտիրոս, Թագւոր եւ Մանիշակ Աւետիսեանները կը փընտռեն իրենց եղբայրը Զաւէն Աւետիսեանը, որ Գարակէօզեան Որբանոցի նախկին սաներէն էր եւ ամէջ տարի կը գտնուէր Փարիզ, Լուար – է –Շէր, Քօլոմպ, Սէն։

Ցիշեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարտիրոս Աւետիսեանի, Քամաթի, Բանաստան։

— Սեբաստիոյ Դէնդիլ գիւղացի Արամ Օհանեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Վառվառէ Օհանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Եւա։ 1918 թուականին կը գտնուէր Գոնիայի Ամերիկեան որբանոցը։ Ուրկէ փոխադրուած է Պոլիս։ Իսկ անկէ վերջ տեղեկութիւն չկայ իր մասին։

Իմացնել՝ Արամ Օհանեանի, Pharmacie Centrale, Gazvin, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Սոյնը լուր տալողին մէկ տարուան՝ «Յառաջ» նուէր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մատթէոսեան եւ Այլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Rue Jean Goujon, պատարագէն վերջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ, ողբացեալ ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին բարեկամները, ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)